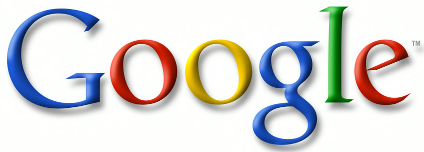

131 e 25

= T. Text Gr. c $\frac{35}{4}$

d $\frac{24}{4}$

= T. Text Gr d $\frac{93}{4}$

BIBLIOTHECA PATRUM

ECCLESIAE CATHOLICAE

QUI

ANTE ORIENTIS ET OCCIDENTIS SCHISMA

FLORUERUNT.

DELECTU PRESBYTERORUM QUORUNDAM OXONIENSIUM.

SI JAM SATIS JACTATUS VIDERIS, FINEMQUE HUJUSMODI LABORIBUS VIS IMPONERE, SEQUERE VIAM CATHOLICAE DISCIPLINAE, QUAE AB IPSO CHRISTO PER APOSTOLOS AD NOS USQUE MANAVIT, ET AB HINC AD POSTEROS MANATURA EST.

S. Aug. de Util. Credendi, c. 8.

OXONII:

EXCUDEBAT J. WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

INTERPRETATIO

OMNIUM EPISTOLARUM PAULINARUM

PER HOMILIAS FACTA.

TOMUS IV.

CONTINENS COMMENTARIA IN EPISTOLAS AD

GALATAS ET EPHESIOS.

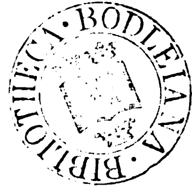

OXONII:

EXCUDEBAT J. WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

IN DIVI PAULI

EPISTOLAM AD GALATAS

COMMENTARIA.

EJUSDEM

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS

HOMILIAE XXIV.

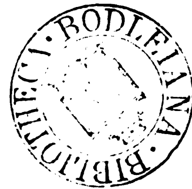

EDITIO NOVA

AD FIDEM CODICUM MSS. ET VERSIONUM ANTIQUARUM DILIGENTER CASTIGATA.

OXONII:

EXCUDEBAT J. WRIGHT, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.LII.

MAXIME REVERENDO IN CHRISTO PATRI

GULIELMO

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,

ANGLIAE TOTIUS PRIMATI ET METROPOLITANO,

OLIM IN HAC NOSTRA ACADEMIA SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI REGIO,

DICATUR

HAEC BIBLIOTHECA
PRISCORUM PATRUM, EPISCOPORUM,
DOCTORUM, CONFESSORUM, MARTYRUM,
SANCTAE AC CATHOLICAE CHRISTI ECCLESIAE,

QUO PIETATI SATISFIAT

ERGA NOMEN VENERABILE

ET

PATERNI ANIMI BENEVOLENTIAM.

MONITUM.

IN textu Commentariorum S. Chrysostomi in Epistolam ad Galatas recensendo, Savilius Editionem Veronensem ad Codicem Bibliothecae Regiae, cujus tamen nullum indicium dedit, sedulo castigavit. Praeter hunc librum etiam Veteris Interpretis, qui Graecum Codicem manuscriptum Latinum fecit, operam adhibuit. Benedictini, quod mireris, hujusce operis ne unum quidem Codicem se reperisse profitentur. Tres tamen hodie in Bibliotheca Regia servari, duos Colbertinos, et Reg. 675. testantur Editores Benedictinae Parisiis intra paucos hos annos repetitae. Etiam Matthaeius hujus unius Epistolae nullum Codicem Chrysostomi in Bibliothecis Mosquensibus reperiri affirmat.

In usum nostri operis collati sunt Codices, quos nunc breviter describemus.

A. Regius 675. olim 1788. Membranaceus, saeculi XII., ab Editore Benedictinae secundae hic illic adhibitus.

B. Regius 725, olim Colbertinus. Membranaceus, saeculi XII.

C. Monacensis 373, olim Augustanus. Membranaceus, saeculi X. formae maximae, foliis 416. cui insunt ejusdem Auctoris Homiliae XL. in Epist. priorem ad Corinthios, fol. 1—317. Expositio in Epist. ad Galatas, fol. 318—376. et Leontii Episcopi Neapolitani Cypriorum in vitae paralipomena S. Patris nostri et Archiepiscopi Alexandrini Joannis Eleemonis fol. 376—416. Contulit nostro rogatu Theodorus Krabinger.

D. Vindobonensis, Lambec. CXXXV. "Membranaceus, antiquus, olim Bessarionis Archiep. Nicaeni." Lamb.

E. Vindobonensis, Lambec. CXL. "Chartaceus, antiquus et bonae notae, sed prae vetustate ruinosus et lacerus, et in principio ac fine mutilus." Lamb.

F. Venetus, Marc. Append. II. 178. Incipit p. 666 C. a verbis *αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς*, et exit p. 730 C. in haec *τοῦ θεοῦ τήν*. Collator ejus Theodorus Heyse supplevit principium ex

G. Codice olim Naniano, nunc Marc. Append. I. 35. "recenti quidem ac mendosiore, sed tamen ejusdem familiae libro. Est is chartaceus, saec. circa XV. scriptus, licet altiorem aetatem literae affectare videantur, complectens Homilias in Epist. ad Corinthios secundam cum Commentarii in Epist. ad Galatas majori parte, i. e. usque ad p. 716. Est autem plane nova magnoque usui haec omnis varietas, quod Savilius in hos Commentarios nullum ex familia Augustana Codicem est nactus." Heyse.

Praeter duos Regios jam memoratos collatus est, sed in textu recognoscendo non adhibitus, tertius, numero 1017, olim Colbertinus, membranaceus, saeculi XI, qui incipit p. 687 C. a verbis *ἀποσπάσαι τοῦ νόμου*. Hujus Codicis, qui selectas tantum particulas nostri operis continere videtur, hic illic mentionem fecit Editor novissimus, maxime ad sextum Epistolae caput.

Commentaria in Epistolam ad Galatas Latina fecit Desiderius Erasmus, qui "opus hoc antehac a nemine versum" Joanni Cardinali Lothoringiae per literas Basileae III. Cal. Jul. anno MDXXVII. scriptas dicavit. Graeca igitur non in libro excuso, qui tunc temporis nullus exstitit, sed in Codice manuscripto, qui cum nostris E. F. arctam cognationem habet, eum legisse apparet. Erasmi versionem, quam tamen "incerto interpreti" ascribit, "locis aliquot per ipsum restitutis ex Editione Veronensi," repetivit Editor Operum S. Chrysostomi Latine impressorum Parisiis anno MDCXIV.

Quod reliquum est, hunc Commentarium Auctor non ut ceteros in Epistolas Paulinas a se compositos in Sermones seu Homilias distribuit, ut concio quaelibet Ethica adhortatione clauderetur, sed continenter ab initio ad

finem usque Epistolae, moralibus praeceptis per occasionem interpositis, sacri contextus seriem explanavit. Quinetiam distinctionem a prioribus Editoribus observatam, ut singulis capitibus novus titulus praefigeretur, tanquam ab Auctoris proposito alienam, nos consulto negleximus.

Nunc ad alteram hujus Voluminis partem, quae continet Nostri Interpretationem Epistolae ad Ephesios, per Homilias solito suo more confectam, transeamus.

In hac parte operis ornanda Savilius praeter Veronensem excusum, qui recensionem antiquiorem, ut nostra fert opinio, sed longe difficiliorem, secutus est, Augustanum Codicem, ad alteram familiam pertinentem, adhibuit, quo auctore quamplurima singulis paginis si non in melius mutavit, certe aspera lenivit, hiantia explevit, turbata in ordinem redegit: neque tamen potuit, ut ipse fatetur, in libro tam mendoso quod voluit, praestare. Quo fit ut textus ejus, quem fere expresserunt Morellus et Benedictini, recensionem ex utraque familia commixtam et confusam exhibeat. Post hunc Montefalconius se usum esse Coislinianis Codicibus duobus, 31 et 75, et Colbertino 4112, qui argumentum omittit, profitetur. Nobis quidem Collationum hujus operis talis affluentia praesto fuit, ut selectis utriusque familiae tribus, quae maximum momentum habere viderentur, ceteras plane neglexerimus. Hi autem sunt,

A. Monacensis 353. Membranaceus, saeculi X, constans foliis 242, a Krabingero collatus.

B. Regius Coislin. 75. Membranaceus, saeculi XI. a Montefalconio adhibitus.

C. Vindobonensis, Lambec. CXXXVIII. Membranaceus, saeculi, ut videtur, XI. Vetus Codex incipit p. 5 D.

D. Vindobonensis, Lambec. CXXXVII. Membranaceus, ejusdem aetatis. Hic liber in quatuor prioribus Homiliis

plene collatus est, in reliquis non nisi ad lectiones Codicis C. confirmandas.

E. Laurentianus, Plut. 8. Num. 2. saeculi XI. "Mixtae lectionis et mutabilis liber, subinde optimus et vulgatam egregie emendans, alibi perparum varians, aliquando glossis temere interpolatus, et corruptus multifariam. Correctiones adsunt trium vel quatuor lectorum, et aetate et auctoritate diversae." HEYSE.

F. Vaticanus 551. saeculi X. "De meliore Codicum secta, eademque, ut videtur, ad quam pertinent Marcianus a, x, z. Laurentianus VIII. 6. Continet Chrys. ad Galat. Ephes. Philipp. Coloss." HEYSE.

Praeter hos penes nos sunt collationes duorum aliorum Codicum, quorum lectiones cum nihil novitatis haberent, notare supersedimus. Hi sunt,

Mosq. "Membranaceus, SS. Synodi in fol. num. CVIII. Scriptus est a Joanne Monacho, ergo exeunte saec. X. aut ineunte XI. Fuit quondum in monasterio montis Athus Iberorum, ut in fronte primi folii notatur." *Matth.* Nov. Test. Tom. VI. p. 275. Continet Homilias Chrys. in Ephes. Philipp. et Philemonem.

Regius 1017. de quo ad Galatas monuimus. Continet singulorum sermonum particulas selectas, partim exegeticas, partim morales, mendosissime scriptas.

Catenam in S. Pauli Epistolas ad Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses ex Codice Coisliniano edidit Vir Reverendus J. A. Cramer, Oxonii, anno MDCCCXLII. quae nobis in utraque operis parte magno adjumento fuit.

Homiliarum in Epistolam ad Ephesios Interpretes Latinos duos adhibuimus; unum, quem Veterem appellamus, Wolfgangum Musculum; alterum, Gentianum Hervetum Aurelium, Canonicum Rhemensem, cujus Versionem hic illic castigatam suam fecit Montefalconius. Uterque, ut probabile est, exemplar tantum Veronense ad manum habuit.

F. F.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

[1] Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς [a] ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. A

ΠΟΛΛΟΥ τὸ προοίμιον γέμει θυμοῦ καὶ μεγάλου φρονή- B ματος· οὐ τὸ προοίμιον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα, ὡς εἰπεῖν, ἡ ἐπιστολή. Τὸ γὰρ μετ' ἐπιεικείας ἀεὶ τοῖς [b] μαθητευομένοις διαλέγεσθαι, [c] κἂν σφοδρότητος δέωνται, οὐ διδασκάλου, ἀλλὰ λυμεῶνος ἂν εἴη καὶ [d] πολεμίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος πολλὰ προσηνῶς τοῖς μαθηταῖς διαλεχθεὶς, ἔστιν [e] ὅπου καὶ αὐστηρό- C τερον κέχρηται τῷ λόγῳ, καὶ νῦν μὲν μακαρίζει, νῦν δὲ ἐπιτιμᾷ. Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπὼν, [2] "Μακάριος εἶ, Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ," καὶ ἐπαγγειλάμενος τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ καταθήσεσθαι, μετ' οὐ πολὺ τῶν λόγων τούτων φησίν· "Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ." Καὶ

[1] CAP. I. v. 1—3. [2] Matth. xvi. 17, 23.

CODICES A.B.C.D.E.G. [a] ἡμῶν om. E. [b] μαθηταῖς A.D. [c] κἂν] ἂν G. [d] πολεμίου] + ὥστε εἰκότως τοῦτο ποιεῖ G. Vet. [e] ὅπου] ὅτε E. Mox τῷ λόγῳ κέχρηται inverso ord. idem.

D [f]ἀλλαχοῦ πάλιν, [3]"Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;" Καὶ
τοσοῦτον αὐτοῖς φόβον ἐνέθηκεν, ὡς καὶ τὸν Ἰωάννην εἰπεῖν,
ὅτι ὁρῶντες αὐτὸν μετὰ γυναικὸς Σαμαρείτιδος [g]λαλοῦντα,
περὶ μὲν τῆς τροφῆς ὑπέμνησαν, [4]"Οὐδεὶς [h]μέντοι ἐτόλμησεν
εἰπεῖν, [i]τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς;" Ταῦτα μαθὼν ὁ
Παῦλος, [k]καὶ κατ' ἴχνος τοῦ διδασκάλου βαίνων, [l]ἐποίκιλε τὸν
658 λόγον πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων χρείαν, νῦν μὲν [m]καίων καὶ
τέμνων, νῦν δὲ προσηνῆ φάρμακα ἐπιτιθείς. Καὶ Κορινθίοις
μὲν ἔλεγε· [5]"Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ
πνεύματί [n]τε πραότητος;" Γαλάταις δὲ, [6]"Ὦ ἀνόητοι Γα-
λάται·" καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον [o]ταύτῃ κέχρηται τῇ
ἐπιτιμήσει. Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ καθαπτόμενος αὐτῶν ἔλεγε,
"Κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω." [p]Καὶ θεραπεύει δὲ πάλιν,
ὡς ὅταν λέγῃ, "Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω·" καὶ ἕτερα
πολλὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' ὅτι μὲν θυμοῦ ἡ ἐπιστολὴ γέμει,
B παντί που [q]δῆλον καὶ ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως· δεῖ δὲ εἰπεῖν, τί
τὸ παροξῦναν αὐτὸν κατὰ τῶν μαθητῶν. Οὐ γὰρ μικρὸν
τοῦτο οὐδὲ εὐτελὲς, ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς τοσαύτῃ ἂν ἐχρήσατο τῇ
καταφορᾷ. Τὸ γὰρ ἐπὶ τοῖς τυχοῦσι παροξύνεσθαι, μικρο- (710)
ψύχων ἀνδρῶν [r]καὶ σκληρῶν καὶ ταλαιπώρων· ὥσπερ οὖν τὸ
ἐπὶ τοῖς μεγάλοις ἀναπίπτειν, νωθροτέρων καὶ ὑπνηλοτέρων.
Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος τοιοῦτος. Τί οὖν τὸ κινῆσαν [s]ἦν αὐτὸν
ἁμάρτημα; Μέγα καὶ ὑπέρογκον, καὶ ὃ τοῦ Χριστοῦ πάντας
αὐτοὺς ἠλλοτρίου, ὡς καὶ αὐτὸς προϊὼν [t]ἔλεγεν· [7]"Ἰδὲ ἐγὼ
C Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν
ὠφελήσει·" καὶ πάλιν, "Οἵτινες [v]ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς
χάριτος [w]ἐξεπέσετε." Τί ποτ' οὖν τοῦτό ἐστι; δεῖ γὰρ αὐτὸ
σαφέστερον [x]ἀναπλῶσαι. Οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὁμοῦ
μὲν τῇ προλήψει τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ κατεχόμενοι, ὁμοῦ δὲ κενο-
δοξίᾳ μεθύοντες, καὶ βουλόμενοι [y]διδασκάλων ἀξίωμα ἑαυτοῖς
περιθεῖναι, ἐλθόντες εἰς τὸ Γαλατῶν ἔθνος ἐδίδασκον, ὅτι δεῖ
περιτέμνεσθαι, [z]καὶ σάββατα καὶ νουμηνίας τηρεῖν, καὶ μὴ

[3] Matt. xv. 16. [4] Joan. iv. 27. [5] 1 Cor. iv. 21. [6] Gal. iii. 1. vi. 17. iv. 19.
[7] Ibid. v. 2, 4.

[f] ἀλλαχοῦ πάλιν pro πάλιν ἀλλαχοῦ omnes. [g] λαλοῦντα om. E. [h] μέντοι pro δὲ A.C.D.E.G. [i] τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς omnes. Edebatur τί λαλεῖς ἢ τί ζητεῖς. [k] καὶ pro ὁ A.C.D.E.G. Vet. καὶ om. B. [l] ἐποίκιλλε A.D.E. [m] τέμνων καὶ καίων hoc ord. B. [n] τε] δὲ C. πν. τε πραότητος om. A. [o] ταύτῃ κεχρ. pro κεχρ. ταύτῃ A.B.C.D.E. [p] καὶ om. G. Vet. [q] δῆλον] + ἐστι E. [r] καὶ σκληρῶν om. B. [s] ἦν om. G. ἦν τὸ κινῆσαν hoc ord. E. [t] ἔλεγεν] δείκνυσι λέγων G. Vet. [v] ἐν] τῷ A.D. [w] ἐξεπέσετε A.B.G. ἐξεπέσατε Edd. [x] ἐξαπλῶσαι G. [y] διδασκ. ἀξίωμα pro ἀξίωμα διδασκ. C.D.E. [z] καὶ σάββατα—ἀνέχεσθαι om. C.

ἀνέχεσθαι Παύλου ταῦτα ἀναιροῦντος. Οἱ γὰρ περὶ Πέτρον D
καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην ταῦτα, φησὶν, οὐ κωλύουσιν, οἱ
πρῶτοι τῶν ἀποστόλων, οἱ μετὰ Χριστοῦ γενόμενοι. Καὶ
ἀληθῶς οὐκ ἐκώλυον· ἀλλ' οὐ δογματίζοντες τοῦτο ἐποίουν,
ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνοντες τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευ-
όντων. Ὁ δὲ Παῦλος εἰς τὰ ἔθνη κηρύττων, οὐ χρείαν εἶχε
τῆς συγκαταβάσεως ταύτης. Ὅτε οὖν ἐν Ἰουδαίᾳ γέγονε, καὶ
αὐτὸς τῇ συγκαταβάσει ἐχρήσατο ταύτῃ. Ἀλλ' οἱ ἀπατῶν-
τες, οὐ λέγοντες τὰς αἰτίας, δι' ἃς καὶ οὗτος [a]κἀκεῖνοι συγκατέ-
βαινον, παρελογίζοντο τοὺς ἀφελεστέρους λέγοντες, ὅτι οὐ δεῖ
Παύλου ἀνέχεσθαι· οὗτος γὰρ χθὲς καὶ σήμερον ἐφάνη, ἐκεῖνοι E
δὲ πρῶτοι οἱ περὶ Πέτρον· καὶ οὗτος μὲν μαθητὴς τῶν ἀπο-
στόλων γέγονεν, ἐκεῖνοι δὲ τοῦ Χριστοῦ· καὶ [b]οὗτος μόνος,
ἐκεῖνοι δὲ πολλοὶ, [c]καὶ στῦλοι τῆς ἐκκλησίας. Καὶ εἰς ὑπό-
κρισιν δὲ αὐτὸν διέβαλλον λέγοντες, ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ
ἀναιρῶν περιτομὴν, φαίνεται [d]καὶ τούτοις χρησάμενος ἀλλαχοῦ,
καὶ ἑτέρως μὲν ὑμῖν, ἑτέρως δὲ ἄλλοις κηρύττων. Ἐπεὶ οὖν
ἐμπρησθὲν εἶδεν ἔθνος ὁλόκληρον, καὶ πυρὰν χαλεπὴν κατὰ τῆς
[e]Γαλατῶν ἀναφθεῖσαν ἐκκλησίας, καὶ τὴν οἰκοδομὴν σαλευο-
μένην καὶ κινδυνεύουσαν καταπεσεῖν, τοῦτο μὲν ὑπὸ θυμοῦ 659
δικαίου, τοῦτο δὲ ὑπὸ ἀθυμίας [f]κατεχόμενος· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο
ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι [8]"Ἤθελον παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ
ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου" γράφει τὴν ἐπιστολὴν, πρὸς
[g]ἅπαντα ταῦτα ἀπολογούμενος. Καὶ ἐκ προοιμίων εὐθέως
πρὸς ἐκεῖνο ἀποτείνεται, ὃ διορύττοντες αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν
ἔλεγον, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς δὲ τῶν ἀποστόλων
γέγονε μαθητής. Διὸ καὶ οὕτως ἤρξατο· "Παῦλος ἀπόστολος,
οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων." Ἔλεγον γὰρ, [h]ὡς B
ἔφθην εἰπὼν, οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὅτι τῶν ἀποστόλων ἁπάντων
ἔσχατος οὗτός ἐστι, καὶ παρ' ἐκείνων ἐδιδάχθη. Πέτρος γὰρ
καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης [i]καὶ ἐκλήθησαν πρῶτοι, καὶ κορυ-
φαῖοι τῶν μαθητῶν εἰσι, καὶ τὰ δόγματα ἐδέξαντο παρὰ [k]τοῦ
Χριστοῦ, καὶ χρὴ μᾶλλον ἐκείνοις πείθεσθαι, ἢ τούτῳ· ἐκεῖνοι
δὲ οὐ κωλύουσι περιτέμνεσθαι, οὐδὲ νόμον μὴ τηρεῖν. [l]Καὶ

8 Gal. iv. 20.

[a] κἀκεῖνοι pro καὶ ἐκεῖνοι A.B.C.D.G. [b] οὗτος]+μὲν Sav. Mor. Ben. μὲν om. A.C.E.G. [c] καὶ στ. τῆς ἐκ. om. G. Vet. [d] καὶ om. G. [e] Γαλ.] τῶν Γαλ. A.D.G. Statim ἀναφθεῖσαν pro ἀφθεῖσαν omnes. [f] κατεχόμενος om. A. [g] ἅπαντα] Sic Sav. Mor. Ben. ἅπαντας est in nostris omnibus et Veron. *ad universos* Vet. [h] ὡς] Sic A.C.D.E.G. Vet. ὁ vulgo. [i] καὶ om. D. Statim πρῶτον A. [k] τοῦ Χριστοῦ] κυρίου E. [l] καὶ om. E.G. Vet.

ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοντες, καὶ τοῦτον μὲν καθαιροῦντες,
C ἐκείνων δὲ τὴν δόξαν ἐπαίροντες, οὐχ ἵνα ἐκείνους ἐγκωμιάσωσιν, ἀλλὰ ἵνα Γαλάτας ἀπατήσωσιν, ἔπειθον ἀκαίρως τῷ νόμῳ προσέχειν. Εἰκότως οὖν οὕτως ἤρξατο. [m]Ἐπειδὴ γὰρ τὴν μὲν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐξηυτέλιζον, παρὰ ἀνθρώπων αὐτὴν λέγοντες εἶναι, τὴν δὲ Πέτρου παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐκ προοιμίων [n]εὐθέως πρὸς τοῦτο ἵσταται, λέγων ἀπόστολος εἶναι, "οὐκ [o]ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων." Ἐβάπτισε μὲν γὰρ αὐτὸν Ἀνανίας, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος τῆς πλάνης ἀπήλλαξεν, οὐδὲ πρὸς τὴν πίστιν ἤγαγεν· ἀλλ' αὐτὸς ἄνωθεν ὁ Χριστὸς τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην πρὸς αὐτὸν [p]ἀφῆκε φωνὴν, δι' ἧς [q]αὐτὸν
D ἐσαγήνευσε. Τὸν μὲν γὰρ Πέτρον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ Ἰωάννην καὶ [r]τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκείνου, περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν ἐκάλεσε, τὸν δὲ Παῦλον εἰς οὐρανοὺς ἀνελθών. Καὶ ὥσπερ οὐκ ἐδεήθησαν ἐκεῖνοι δευτέρας φωνῆς, ἀλλ' εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ἠκολούθησαν αὐτῷ· οὕτω καὶ οὗτος ἀπὸ τῆς πρώτης κλήσεως [s]πρὸς ἄκραν ἀνέβη κορυφὴν, ὁμοῦ τε βαπτισάμενος καὶ πόλεμον ἄσπονδον πρὸς Ἰουδαίους ἑλόμενος, καὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀποστόλων πλεονεκτήσας. [9]"Περισσότερον γὰρ αὐτῶν ἐκοπίασα," φησίν. (711)
E Ἀλλὰ τέως οὐ κατασκευάζει τοῦτο, ἀλλ' ἀγαπᾷ τὰ ἴσα φέρων. Τὸ γὰρ σπουδαζόμενον ἦν αὐτῷ, οὐ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐκείνων ὑπερέχοντα, ἀλλὰ τῆς πλάνης καταλῦσαι τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ μὲν [t]οὖν, "οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων," κοινὸν ἁπάντων ἦν· ἄνωθεν γὰρ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν ἔχει τὸ κήρυγμα· τὸ δὲ, "οὐ δι' ἀνθρώπων," ἴδιον [v]τῶν ἀποστόλων· οὐ γὰρ δι' ἀνθρώπων ἐκάλεσεν αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτὸς δι' [w]ἑαυτοῦ. Διὰ τί δὲ [x]μὴ τῆς κλήσεως ἐμνημόνευσε καὶ εἶπε, Παῦλος κλητὸς οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, ἀλλὰ [y]τῆς ἀποστολῆς; Ὅτι περὶ τούτου [z]πᾶς ὁ λόγος ἦν. Ἔλεγον γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων [a]τῶν ἀποστόλων [b]ἐγκεχει-
660 ρίσθαι τὴν [c]διδασκαλίαν ταύτην, καὶ δεῖν ἐκείνοις αὐτὸν ἕπεσθαι. Ὅτι δὲ οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων ἐνεχειρίσθη, ὁ Λουκᾶς ἐδήλωσεν, εἰπών· [10]"Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν καὶ νηστευόντων τῷ κυρίῳ, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δή μοι τὸν Παῦλον

[9] 1 Cor. xv. 10. [10] Act. xiii. 2.

[m] ἐπειδὴ pro ἐπεὶ A.B.G. Cat. Mox ἐξευτ. A.B.C. [n] εὐθέως om. A. [o] ἀπ' om. H. Mox δι' ἀνθρώπου idem. [p] ἀφεὶς G. Vet. [q] αὐτὸν] + καὶ G. Vet. [r] τὸν accessit ex omnibus. τὸν ante ἐκείνου deest in D.G. [s] πρὸς] εἰς G. [t] οὖν om. B. [v] τῶν ἀποστόλων] τούτου. μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων G. Vet. [w] αὐτοῦ A.C.D. [x] μὴ om. B. [y] τῆς] διὰ τῆς A.B.C.D. [z] ἅπας B. Statim ὁ λόγος ἦν pro ἦν ὁ λόγος omnes. [a] τῶν ἀποστόλων] τὸν ἀπόστολον G. Vet. ἤτοι τῶν ἀποστόλων B. [b] ἐνεχειρίσθη B. Mox δεῖ pro δεῖν idem. [c] διακονίαν E. Cat.

καὶ τὸν Βαρνάβαν." Ὅθεν δῆλον, [d]ὅτι μία ἐξουσία υἱοῦ καὶ πνεύματος. [e]Ὑπὸ γὰρ τοῦ πνεύματος ἀποσταλεὶς, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ φησιν ἀπεστάλθαι. Τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῖ, τὰ τοῦ θεοῦ τῷ πνεύματι λογιζόμενος. Τοῖς γὰρ Μιλησίων διαλεγόμενος πρεσβυτέροις, [11]"Προσέχετε ἑαυτοῖς, φησὶ, καὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιμένας καὶ B
ἐπισκόπους·" καίτοιγε ἐν ἄλλῃ φησὶν ἐπιστολῇ, [12]"Οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, [f]εἶτα ποιμένας καὶ διδασκάλους." Οὕτως ἀδιαφόρως κέχρηται τῷ λόγῳ, τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ λέγων εἶναι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τοῦ πνεύματος. [g]Ἐμφράττει δὲ καὶ ἄλλως τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα, λέγων, "Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρός." Ἐπειδὴ γὰρ τὴν λέξιν ταύτην ὡς ἐλάττονα οὖσαν προσερρῖφθαι τῷ υἱῷ φασιν, ὅρα τί ποιεῖ· ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτὴν τίθησιν, [h]διδάσκων ἡμᾶς μὴ νομοθετεῖν τῇ [i]ἀρ- C
ρήτῳ φύσει, μηδὲ μέτρα θεότητος ὁρίζειν [k]μέσον υἱοῦ καὶ πατρός. Εἰπὼν [l]γὰρ, "διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ," ἐπήγαγε, "καὶ θεοῦ πατρός." Εἰ μὲν γὰρ καθ' [m]ἑαυτὸ τοῦ πατρὸς μνημονεύσας εἶπε τὸ, [n]δι' οὗ, ἴσως ἂν [o]καὶ ἐσοφίσαντο, λέγοντες ἁρμόζειν τῷ πατρὶ τὸ, δι' οὗ, τῷ τὰ ἔργα τοῦ υἱοῦ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι· νῦν δὲ [p]τοῦ υἱοῦ μνημονεύσας ὁμοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ [q]κοινῇ θεὶς τὴν λέξιν, οὐκέτι τὸν λόγον τοῦτον χώραν ἀφίησιν ἔχειν. Οὐ γὰρ, ὡς τὰ τοῦ υἱοῦ [r]νῦν ἀνατιθεὶς τῷ πατρὶ, τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ [s]δεικνὺς ὅτι οὐδεμίαν αὕτη ἡ λέξις οὐσίας διαφορὰν εἰσάγει. Τί δὲ καὶ οἱ [t]ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπινοοῦντές [v]τινα ἐλάττωσιν διὰ τὸ [w]εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ D
καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτίζεσθαι, ἐνταῦθα ἂν εἴποιεν; Εἰ γὰρ καταδεέστερος ὁ υἱὸς διὰ τὸ μετὰ πατέρα κεῖσθαι, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρξάμενος ὁ ἀπόστολος ἐπὶ τὸν πατέρα ἔρχεται, τί ἂν εἴποιεν; Ἀλλ' οὐδὲν [x]ἂν εἴποιμεν βλάσφημον. Οὐ γὰρ [y]χρὴ φιλονεικοῦντας [z]ἐκείνοις τῆς ἀληθείας ἐξίστασθαι, ἀλλὰ, κἂν [a]μυριάκις μαίνωνται, τὰ μέτρα τῆς εὐσε-

[11] Act. xx. 28. [12] 1 Cor. xii. 28.

[d] ὅτι]+καὶ A.C.D. Cat. [e] ὑπὸ (ἀπὸ B.) γὰρ τοῦ πν. ἀποσταλεὶς] Sic omnes. ἀποσταλεὶς γὰρ ὑπὸ τοῦ πν. Edd. [f] εἶτα ποιμένας καὶ] τρίτον A.D. [g] ἄλλως δὲ καὶ τῶν αἱρ. ἐμφράττει τὰ στ. hoc ord. G. [h] διδάσκων ἡμᾶς pro ἡμᾶς διδάσκων omnes. [i] ἀρρήτῳ] ἀκηράτῳ B. [k] μέσον (μέσῳ G.) υἱοῦ καὶ πατρὸς] μέσους (μέστους Cat.) υἱοῦ καὶ π. γενομένους A.C.D.E. Cat. [l] γὰρ] δὲ G. Vet. Haec εἰπὼν γὰρ—πατρὸς om. B. [m] ἑαυτῷ B.C. ἑαυτὸν E. [n] δι' οὗ] δι' υἱοῦ B. [o] καὶ om. E. [p] τοῦ om. B. [q] κοινὴν E. Cat. [r] νῦν om. B. [s] δείκνυσιν B. [t] ἀπὸ] ἐπὶ E.G. Vet. [v] τινα om. B. [w] εἰς]+τὸ G. [x] ἂν εἴποιμεν] τέως ἐροῦμεν E.G. Vet. [y] χρὴ] δεῖ A.D. [z] ἐκείνοις] αὐτοὺς ἐκείνους B. [a] μυριάκις]+ἐκεῖνοι G. Vet.

βείας ἡμᾶς διατηρεῖν ἀναγκαῖον. Ὥσπερ οὖν οὐκ ἂν εἴποιμεν
ἡμεῖς μείζονα τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν, ἐπειδὴ τοῦ Χριστοῦ πρῶτον
ἐμνημόνευσεν· ἐσχάτης γὰρ τοῦτο μανίας, καὶ ἀσεβείας ὑπερ-
E βολὴ [b]πάσης· οὕτως οὐδὲ ἐκεῖ διὰ τὸ μετὰ τὸν πατέρα κεῖσθαι
τὸν υἱὸν, ἐλάττονα χρὴ νομίζειν ἡμᾶς εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν
υἱόν.

"Τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν." Τί ποιεῖς, [c]ὦ Παῦλε;
Ἰουδαΐζοντας ἀνθρώπους ἐνάγειν εἰς πίστιν θέλων, οὐδὲν τῶν
μεγάλων ἐκείνων καὶ λαμπρῶν ἄγεις εἰς μέσον, οἷον ὃ πρὸς
Φιλιππησίους ἔγραφες, λέγων, ὅτι [13]"[d]Ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρ-
χων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ·" [e]ὃ μετὰ ταῦτα
ἐπιστέλλων Ἑβραίοις ἀνεβόησας, ὅτι "Ἀπαύγασμά ἐστι τῆς
661 δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ·" [f]ὃ ἐκ προοιμίων
ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἀνεφώνησεν, [g]ὅτι "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,
καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος·" ὃ πρὸς
Ἰουδαίους πολλάκις αὐτὸς [h]ὁ Ἰησοῦς φθεγγόμενος [i]ἔλεγεν, ὅτι
τὰ αὐτὰ δύναται τῷ πατρὶ, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχει· τού-
των οὐδὲν λέγεις, ἀλλὰ [k]ταῦτα πάντα ἀφεὶς, τῆς κατὰ σάρκα
οἰκονομίας μέμνησαι, σταυρὸν εἰς μέσον φέρων καὶ νέκρωσιν;
Ναὶ, φησίν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς ἀνθρώπους ὁ λόγος ἦν μηδὲν
μέγα περὶ τοῦ Χριστοῦ φανταζομένους, καλῶς εἶχεν ἐκεῖνα
B λέγειν· ἐπειδὴ δὲ ὡς μέλλοντες τιμωρεῖσθαι, εἰ ἀποσταῖεν τοῦ (712)
νόμου, στασιάζουσι πρὸς ἡμᾶς, διὰ τοῦτο πράγματος μέμνηται,
[l]δι' οὗ πᾶσαν ἐκβάλλει τοῦ νόμου τὴν χρείαν, λέγω δὴ τὴν ἐκ
τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως εὐεργεσίαν [m]ἐγγινομένην
ἅπασι. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὅτι ἐν
μορφῇ θεοῦ ὑπῆρχε, καὶ τὸ ἴσον [n]ἑαυτὸν ποιεῖν τῷ θεῷ, καὶ
ὅσα τοιαῦτα, [o]δεικνύντος μὲν ἦν τὴν τοῦ λόγου θεότητα, οὐδὲν
δὲ [p]τοσοῦτον εἰς τὸ παρὸν συμβαλλομένου· τὸ δὲ εἰπεῖν, "τοῦ
ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν," ἀναμιμνήσκοντος ἦν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν
εὐεργεσίας τὸ κεφάλαιον, ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς τὸ προκείμενον
C αὐτῷ συνετέλει. Καὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων
οὐχ οὕτω τοῖς τὴν [q]τοῦ θεοῦ μεγαλωσύνην παριστῶσι προσ-
έχειν λόγοις, ὡς τοῖς τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν ἐνδεικνυ-

13 Philipp. ii. 6. Hebr. i. 3. Joan. i. 1. v. 19 sqq.

[b] ἁπάσης B. πάσης ὑπερβ. inverso ord. G. [c] ὦ om. D. [d] ἐν μ. θ. ὑπάρχων om. E. Statim ἅρπαγμα idem. [e] ὃ] + καὶ G. Vet. Mox ἐβόησας B. [f] ὃ] + καὶ G. Vet. [g] ὅτι om. B. [h] ὁ assumtum ex A.C.D.G. Cat. Haec ὃ πρὸς Ἰουδαίους—ἔχει desunt in B. [i] ἔλεγεν] + ἃ ποιεῖ ὁ πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱός· δείκνυσι γὰρ E.G. Vet. [k] πάντα ταῦτα inverso ord. A.C.D. [l] δι' οὗ] οὐ B. [m] ἐγγενομένην E.G. Vet. γενομένην Cat. [n] αὐτὸν G. Cat. Vet. [o] δεικνύοντος D. [p] τοσοῦτον A.B.C.D. Cat. τοιοῦτον Edd. [q] τοῦ om. C. G. τοῦ θ. τὴν μεγ. hoc ord. B.

μένοις. Διόπερ ἀφεὶς ἐκεῖνα εἰπεῖν, περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας γεγενημένης ποιεῖται τὸν λόγον. Ἀλλ' [r]ἐπιπηδῶσιν οἱ αἱρετικοὶ λέγοντες, ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἐγείρει τὸν υἱόν. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ νενοσήκασι, πρὸς μὲν τὰ ὑψηλὰ τῶν δογμάτων ἐθελοκωφοῦσι, τὰ δὲ ταπεινὰ, καὶ [s]ἢ τῆς σαρκὸς ἕνεκεν εἰρημένα οὕτως, ἢ διὰ τὴν εἰς τὸν πατέρα τιμὴν, ἢ δι' ἄλλην τινὰ οἰκονομίαν, D ταῦτα ἐκλέγουσι, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐξετάζοντες, ἐπηρεάζουσιν [t]ἑαυτοῖς· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι τῇ γραφῇ. Οὓς ἡδέως ἂν ἐροίμην, τίνος ἕνεκεν ταῦτα λέγουσιν; [v]ἆρα ἀσθενῆ τὸν υἱὸν ἐπιδεῖξαι βουλόμενοι, καὶ οὐκ ἰσχύοντα πρὸς ἑνὸς ἀνάστασιν σώματος; Καὶ μὴν ἡ εἰς αὐτὸν πίστις καὶ τὰς σκιὰς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἀνιστᾶν ἐποίησε νεκρούς. Εἶτα οἱ μὲν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἄνθρωποι, θνητοὶ [w]μένοντες ἔτι, ἀπὸ σκιᾶς μόνης τῶν πηλίνων σωμάτων ἐκείνων, καὶ ἱματίων τοῖς σώμασι [x]τούτοις περικειμένων, νεκροὺς [y]ἤγειρον, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἀναστῆσαι οὐκ [z]ἴσχυε; Καὶ πῶς οὐ φανερὰ αὕτη μανία, καὶ παρανοίας ἐπί- E τασις; Οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι [14]"Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν;" καὶ πάλιν, "Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν;" Τίνος [a]οὖν ἕνεκεν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐγηγερκέναι λέγεται; Ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν, ἅπερ αὐτὸς ποιεῖ. Καὶ γὰρ [b]καὶ τῆς εἰς τὸν πατέρα τιμῆς ἕνεκεν εἴρηται [c]τοῦτο, καὶ τῆς τῶν ἀκροατῶν ἀσθενείας. "Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί." Τί δήποτε οὐδαμοῦ τοῦτο [d]προσέθηκεν ἐπιστέλλων; Ἢ γὰρ τὸ [e]αὐτοῦ ὄνομα τίθησι μόνον, ἢ δύο καὶ τριῶν ἑτέρων 662 [f]ὀνομαστί· ἐνταῦθα δὲ πλῆθος ὁλόκληρον [g]τέθεικε· διόπερ οὐδὲ ὀνομαστί τινος ἐμνημόνευσε. Τίνος [h]οὖν ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖ; Διέβαλλον αὐτὸν ὡς μόνον ταῦτα κηρύττοντα, καὶ καινοτομίαν τινὰ τοῖς δόγμασιν ἐπεισάγοντα. Θέλων οὖν ἀνελεῖν αὐτῶν τὴν ὑποψίαν, καὶ δεῖξαι ὅτι πολλοὺς ἔχει τῆς γνώμης κοινωνοὺς, [i]συνέταξε τοὺς ἀδελφοὺς, δηλῶν ὅτι ἅπερ γράφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείνων γράφει γνώμης. "Ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας." Οὐ [k]γὰρ μίαν πόλιν, οὐδὲ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ὁλόκληρον τῶν Γαλατῶν τὸ ἔθνος αὕτη τῆς πλάνης [l]ἐπενέμετο ἡ πυρά. Θέα

[14] Joan. ii. 19. x. 18.

[r] ἐπιπηδῶσιν] + ἐνταῦθα E.G. Vet. [s] ἢ om. A.C.D. [t] ἑαυτοὺς A.D. [v] ἆρα] + γὰρ E.G. Mox ἀποδεῖξαι E. Cat. [w] μένοντες pro μὲν ὄντες (μὲν om. Cat. Veron.) D.E.G. [x] τούτων A.D.E.G. Vet. non Cat. [y] ἤγειρον A.B.C.D.E. Cat. Vet. ἤγειραν vulgo. [z] ἴσχυε vel ἴσχυεν pro ἴσχυσε omnes. [a] οὖν om. B. [b] καὶ om. B. Statim τῆς accessit ex A.B.C.E.G. Cat. [c] τοῦτο om. B. [d] προσέθηκεν] + ἀλλαχοῦ E.G. Vet. [e] ἑαυτοῦ E. [f] ὀνόματα G. Vet. [g] τέθεικεν A.D.E.G. Cat. τέθηκεν B.C. ἔθηκε Edd. [h] οὖν om. G. [i] συνέταξεν] + ἑαυτῷ E.G. [k] γὰρ om. B. [l] ἐπεμένετο C.

B δέ μοι καὶ ἐνταῦθα τὴν πολλὴν ἀγανάκτησιν. Οὐ γὰρ εἶπε, τοῖς ἀγαπητοῖς, οὐδὲ, τοῖς ἡγιασμένοις, ἀλλὰ, "ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας." Τοῦτο δὲ [m]ἦν σφόδρα βαρυθυμοῦντος καὶ τὴν ὀδύνην ἐνδεικνυμένου, τὸ [n]μὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, μηδὲ ἀπὸ [o]τῶν ὀνομάτων αὐτοὺς καλέσαι τῆς τιμῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς συνόδου μόνης· [p]καὶ μηδὲ προσθεῖναι ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς, "ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας." Ἄλλως δὲ, καὶ συνάψαι ἐκ προοιμίων τὸ στασιάζον ἐπείγεται· διὸ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας τέθεικεν, ἐντρέπων αὐτοὺς, καὶ συνάγων εἰς ἕν.
C Οἱ γὰρ εἰς πολλὰ διῃρημένοι μέρη, οὐκ ἂν δύναιντο ταύτῃ καλεῖσθαι τῇ προσηγορίᾳ· τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα, συμφωνίας ὄνομα καὶ ὁμονοίας ἐστί. "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Πανταχοῦ μὲν ἀναγκαίως τοῦτο τίθησι, μάλιστα δὲ Γαλάταις [q]ἐπιστέλλων νῦν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς χάριτος ἐκινδύνευον ἐκπεσεῖν, ἐπεύχεται αὐτοῖς ταύτην ἀνακτήσασθαι πάλιν. [r]Ἐπειδὴ πρὸς τὸν θεὸν ἑαυτοὺς ἐξεπολέμωσαν, παρακαλεῖ τὸν θεὸν πρὸς τὴν αὐτὴν αὐτοὺς ἐπαναγαγεῖν εἰρήνην. "Θεοῦ πατρός." [s]Κἀντεῦθεν πάλιν ῥᾳδίως ἁλίσκονται οἱ αἱρετικοί. Ἐπειδὴ γάρ [t]φασι τὸν
D Ἰωάννην ἐν προοιμίῳ τῶν εὐαγγελίων [v]λέγοντα, "Καὶ θεὸς ἦν (713)
ὁ λόγος," διὰ τοῦτο [w]χωρὶς ἄρθρου [x]τεθεικέναι τοῦτο, [y]ὡς ἐλάττονα εἰσάγοντα τὴν θεότητα τοῦ υἱοῦ· καὶ πάλιν τὸν Παῦλον ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τὸν υἱὸν λέγοντα, οὐ περὶ τοῦ πατρὸς εἰρηκέναι, διὰ τὸ χωρὶς ἄρθρου καὶ αὐτὸ κεῖσθαι· τί ἂν εἴποιεν ἐνταῦθα, [z]τοῦ Παύλου λέγοντος, οὐκ, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἀλλ', "ἀπὸ θεοῦ πατρός;" Πατέρα δὲ ἐνταῦθα τὸν θεὸν καλεῖ, οὐ κολακεύων αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα καθαπτόμενος, καὶ ὑπομιμνήσκων τὴν αἰτίαν δι' ἧς ἐγένοντο υἱοί. Οὐ γὰρ διὰ νόμου, ἀλλὰ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ταύτης ἠξιώθησαν τῆς
E τιμῆς. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ καὶ ἐν προοιμίοις κατασπείρει τὰ ἴχνη τῆς εὐεργεσίας τοῦ θεοῦ, μονονουχὶ λέγων· οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ [a]καὶ οἱ ἠλλοτριωμένοι, πόθεν [b]ἐξαίφνης πατέρα καλεῖτε τὸν θεόν; μὴ ὁ νόμος [c]ὑμῖν ταύτην ἐχαρίσατο τὴν

[m] ἦν post βαρυθυμοῦντος transp. E.G. [n] μὴ pro μηδὲ E.G. Cat. Vet. μὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης om. Veron. [o] τῶν ὀν. α. κ. τῆς τιμῆς] Sic A.C.D. Cat. τῆς τιμῆς om. E.G. Vet. τῆς τιμῆς τῶν ὀν. α. κ. Edd. Haec μηδὲ ἀπὸ τῶν ὀν. α. κ. τῆς τιμῆς desunt in B. [p] καὶ om. D.E.G. [q] ἐπιστέλλων A.B.C.D.E. Cat. *scribens* Vet. Edebatur ἀποστέλλων. [r] ἐπειδὴ] + γὰρ Edd. γὰρ om. B.C.D.E.G. Cat. [s] κἀνταῦθα E. Statim ῥᾳδίως om. G. Vet. [t] φησὶ B. φασὶ non hic, sed infra post τεθεικέναι τοῦτο habent E.G. Vet. [v] εἰπόντα E.G. [w] χωρὶς τοῦ ἄρθρου G. [x] τεθεικέναι] τέθεικεν A. τέθεικε καὶ D. [y] ὡς om. B. Statim εἰσάγον G. [z] τοῦ Π. λέγοντος] λέγοντος αὐτοῦ G. [a] καὶ om. G. οἱ om. D. Cat. [b] ἐξαίφνης om. E.G. Vet. [c] ὑμῖν post ταύτην superscriptum habet E.

συγγένειαν; τί τοίνυν καταλιπόντες τὸν εἰς ταύτην ὑμᾶς [d] τὴν
ἐγγύτητα ἀγαγόντα, [e] προστρέχετε πάλιν τῷ παιδαγωγῷ; 663
Οὐκ ἐπὶ τοῦ πατρὸς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἱκανὰ τὰ
ὀνόματα αὐτοῖς ταῦτα τὴν εὐεργεσίαν ἐνδείξασθαι. Τὸ γὰρ
κυρίου Ἰησοῦ [f] Χριστοῦ ὄνομα μετὰ ἀκριβείας ἐξεταζόμενον
τὴν εὐεργεσίαν πᾶσαν ἐνδείκνυται. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς διὰ τοῦτο
κληθήσεται, φησὶν, [15] "Ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν·" καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ [g] δὲ προσηγορία τῆς
τοῦ πνεύματος ἀνέμνησε χρίσεως.

[16] "Τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν." Ὁρᾷς ὅτι
οὐ δουλικὴν ὑπέμεινε διακονίαν οὐδὲ ἠναγκασμένην, οὐδὲ ἐξεδόθη
παρά τινος, ἀλλ' ἑαυτὸν ἔδωκεν; ὥστε ὅταν [h] ἀκούσῃς Ἰωάννου B
λέγοντος, ὅτι τὸν υἱὸν [i] αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν
ὁ πατὴρ, μὴ ἐλαττώσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ μονογενοῦς διὰ τοῦτο,
μηδὲ ἀνθρώπινόν τι ὑποπτεύσῃς. Κἂν γὰρ ὁ πατὴρ λέγηται
δεδωκέναι, οὐχ ἵνα δουλικὴν διακονίαν ἐννοήσῃς, τοῦτο λέγεται,
ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ τῷ πατρὶ τοῦτο δοκοῦν ἦν, ὅπερ [k] οὖν καὶ
ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· "Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν·" [l] οὐ κατ' ἐπιταγὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ
θέλημα. Ἐπειδὴ γὰρ ἓν θέλημα πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἅπερ ὁ υἱὸς
ἐβούλετο, ταῦτα καὶ ὁ πατὴρ ἤθελεν. " [m] Ὑπὲρ τῶν ἁμαρτίων C
ἡμῶν." Μυρίοις, φησὶν, ἑαυτοὺς περιεπείραμεν κακοῖς, καὶ
[n] τῆς ἐσχάτης ἦμεν ὑπεύθυνοι κολάσεως. Καὶ ὁ [o] μὲν νόμος οὐ
μόνον οὐκ ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ κατεδίκασε, τὸ μὲν ἁμάρτημα
φανερώτερον καθιστὰς, ἐλευθερῶσαι δὲ οὐκ ἰσχύων, οὐδὲ παῦσαι
[p] τοῦ θεοῦ τὴν ὀργήν· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦτο
δυνατὸν ἐποίησε, τάς τε ἁμαρτίας λύσας, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐν
τάξει φίλων καταστήσας, καὶ μυρία ἕτερα χαρισάμενος ἀγαθά.
Εἶτά φησιν· "Ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος
πονηροῦ." Πάλιν ἕτεροι ταύτης τῆς λέξεως ἐπιλαμβάνονται D
αἱρετικοὶ, τὸν παρόντα βίον διαβάλλοντες, καὶ τὴν Παύλου
μαρτυρίαν παράγοντες. Ἰδοὺ γὰρ, [q] φησὶ, τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα
πονηρὸν [r] εἴρηκε. Καὶ τί ποτέ ἐστιν [s] αἰὼν, εἰπέ μοι; Χρόνος
ἐν ἡμέραις καὶ ὥραις. Τί οὖν; τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν πονη-

[15] Matth. i. 21. [16] v. 4.

[d] τὴν om. B. [e] προσέχετε B. [f] Χριστοῦ om. C. μετὰ ἀκριβείας om. B. [g] δὲ om. E. [h] ἀκούσῃς pro ἀκούσῃ A.B.D.E.G. Cat. Ita tacite correxit Montef. [i] αὐτοῦ pro αὐτοῦ C.G. fortasse alii. [k] οὖν om. E. [l] οὐ] ὅρα οὐ G. Vet. Iidem post θέλημα add. εἶπεν. [m] ὑπὲρ] τί ἐστιν ὑπὲρ E.G. Vet. [n] τῆς ἐσχάτης] τοῖς ἐσχάτοις G. [o] μὲν om. B. [p] τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ inverso ord. D.E. [q] φησὶ A.B.C.D.E. Cat. φασὶ Edd. [r] εἴρηκε] ὠνόμασε B. [s] ὁ αἰὼν B.

ρὸν, καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος; Ἀλλ' οὐδεὶς ἂν [t]εἴποι τοῦτό ποτε, κἂν εἰς ἐσχάτην ἀλογίαν [v]κατενεχθῇ. Ἀλλ' οὐ τὸν χρόνον εἶπε, φησὶν, ἀλλὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν ἐκάλεσε. Καὶ μὴν τὰ ῥήματα οὐ τοῦτό φησιν, ἀλλ' οὐχ [w]ἵστασαι ἐπὶ τῶν
E ῥημάτων, ἀφ' ὧν τὴν κατηγορίαν ἔπλεξας, ἀλλὰ [x]σαυτῷ τέμνεις ἑρμηνείας ὁδόν. Οὐκοῦν καὶ ἡμῖν συγχωρήσεις ἑρμηνεῦσαι τὰ εἰρημένα, καὶ [y]τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ εὐσεβῆ τὰ ἡμέτερα, καὶ λόγον [z]ἔχοντα. Τί οὖν ἂν εἴποιμεν; Ὅτι οὐδὲν τῶν κακῶν γένοιτ' ἂν αἴτιόν ποτε τῶν καλῶν, τῶν δὲ μυρίων στεφάνων καὶ τοσούτων μισθῶν ὁ παρὼν βίος αἴτιός ἐστιν. Αὐτὸς γοῦν οὗτος ὁ μακάριος Παῦλος ἐπαινεῖ μεθ' ὑπερβολῆς αὐτὸν λέγων οὕτως· [17]“Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί [a]αἱρήσομαι, οὐ γνωρίζω.” Καὶ αἵρεσιν
664 δὲ [b]ἑαυτῷ προθεὶς τοῦ ζῆν ἐνταῦθα, καὶ τοῦ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, προτιμᾷ τὴν ἐνταῦθα διαγωγήν. Εἰ δὲ πονηρὸς ἦν, οὔτ' ἂν ἐκεῖνος ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, [c]οὔτ' ἂν ἄλλος τις εἰς ἀρετὴν αὐτῷ καταχρήσασθαι ἠδυνήθη, εἰ καὶ σφόδρα ἐσπούδαζε. Κακίᾳ [d]γὰρ οὐκ ἄν ποτε εἰς ἀγαθὸν [e]τις χρήσαιτο, οὐ πορνείᾳ εἰς σωφροσύνην, οὐ [f]φθόνῳ εἰς φιλοφροσύνην. Καὶ (714)
[g]γὰρ ὅταν λέγῃ Παῦλος περὶ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς, ὅτι [18]“Τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται·” τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ κακία μένουσα κακία οὐ δύναται εἶναι ἀρετή.
B Ὥστε ὅταν ἀκούσῃς πονηρὸν αἰῶνα, τὰς πράξεις νόει τὰς πονηρὰς, τὴν προαίρεσιν τὴν διεφθαρμένην. Οὐδὲ γὰρ ἵνα ἀποκτείνῃ ἡμᾶς, καὶ ἐξαγάγῃ τῆς παρούσης ζωῆς, ἦλθεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἵνα ἀφεὶς ἐν τῷ κόσμῳ, παρασκευάσῃ τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς διαγωγῆς γενέσθαι ἀξίους. [h]Διὰ τοῦτο καὶ τῷ πατρὶ διαλεγόμενος ἔλεγε· [19]“[i]Καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. [k]Οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ,” τουτέστιν, ἀπὸ τῆς κακίας. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τούτων, ἀλλ' ἔτι πονηρὰν
C τὴν παροῦσαν ζωὴν εἶναι φῇς, μὴ ἐγκάλει τοῖς ἑαυτοὺς ἀναιροῦσιν. Ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς κακίας ἑαυτὸν ὑπεξάγων, οὐκ ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ στεφάνων ἄξιος· οὕτω καὶ ὁ βιαίῳ θανάτῳ,

17 Philipp. i. 22. 18 Rom. viii. 7. 19 Joan. xvii. 11, 15.

[t] εἴποι] ἔχοι εἰπεῖν E. [v] κατενεχθῇ pro κατενεχθείη A.D. [w] ἵστασθε C. [x] σαυτὸν C. [y] τοσοῦτο A. τοσοῦτον Cat. Mox ὅσον A.B.C. [z] ἔχονται B. [a] ἐρήσομαι G. [b] ἑαυτῷ, quod aberat ante Montef. est in libris omnibus et Cat. Statim προθεὶς pro προσθεὶς D.E. Cat. *proponat* Vet. [c] οὔτ' ἂν] οὔτε E.G. [d] γὰρ] γοῦν B. [e] τις pro τι D.E.G. Cat. Vet. [f] φθόνος B. [g] γὰρ om. B. [h] Sequentia usque ad v. ἀπόδειξιν p. 665 B. desunt in B. [i] καὶ om. A.D. [k] οὐκ] καὶ οὐκ D. καὶ πάλιν οὐκ G. Vet.

καὶ δι' ἀγχόνης ἢ δι' ἄλλων τινῶν καταλύων τὸ ζῆν, οὐκ
ἂν εἴη δίκαιος ἐγκαλεῖσθαι καθ' ὑμᾶς. Νῦν δὲ [l]καὶ ὁ θεὸς
τοὺς τοιούτους κολάζει τῶν ἀνδροφόνων μᾶλλον, καὶ [m]πάν-
τες βδελυττόμεθα, [n]εἰκότως. Εἰ γὰρ ἑτέρους ἀνελεῖν οὐ
καλὸν, πολλῷ μᾶλλον [o]ἑαυτόν. Εἰ δὲ πονηρὸν ἡ παροῦσα
ζωὴ, τοὺς ἀνδροφόνους στεφανοῦν ἔδει, ὅτι τῆς πονηρίας ἡμᾶς
ἀπαλλάττουσι. Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσιν,
ἑαυτοῖς περιπίπτουσι. Τὸν γὰρ ἥλιον θεὸν εἶναι φάσκοντες, D
καὶ μετ' ἐκεῖνον τὴν σελήνην, καὶ προσκυνοῦντες ὡς τῶν πολλῶν
ἀγαθῶν αἰτίους, ἑαυτοῖς [p]μαχόμενα λέγουσιν. Ἡ γὰρ τούτων
χρεία καὶ τῶν λοιπῶν [q]ἄστρων πρὸς ἕτερον μὲν οὐδὲν, εἰς δὲ
τὴν παροῦσαν ἡμῖν συντελεῖ ζωὴν, τὴν, ὡς αὐτοί φασι, πονηρὰν,
σώματα τρέφουσά [r]τε, καὶ καταυγάζουσα, καὶ καρποὺς εἰς
ἀκμὴν ἄγουσα. Πῶς οὖν πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ πονηροῦ βίου
τοσαύτην εἰσάγουσι λειτουργίαν οὗτοι οἱ καθ' ὑμᾶς θεοί; Ἀλλ'
οὔτε [s]τὰ ἄστρα θεοὶ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἔργα θεοῦ πρὸς τὴν
ἡμετέραν πεποιημένα χρείαν, οὔτε ὁ κόσμος πονηρός. Εἰ δὲ E
λέγεις μοι τοὺς ἀνδροφόνους καὶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τοὺς τυμβω-
ρύχους, οὐδὲν ταῦτα πρὸς τὸν παρόντα [t]βίον· οὐδὲ γὰρ τῆς ἐν
σαρκὶ ζωῆς ταῦτα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τῆς διεφθαρμένης προαι-
ρέσεως. Εἰ γὰρ τῆς παρούσης ζωῆς ἦν [v]ταῦτα, ὡς πάντως
αὐτῇ συγκεκληρωμένα, οὐδεὶς ἂν ἐλεύθερος ἦν οὐδὲ καθαρός.
Ὅρα γοῦν τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς τὰ ἰδιώματα οὐδένα δυνάμενον
διαφυγεῖν. Τίνα δὲ ταῦτά ἐστι; Τὸ ἐσθίειν, τὸ πίνειν, τὸ
καθεύδειν, τὸ αὔξεσθαι, τὸ πεινῆν, τὸ διψῆν, τὸ γεννᾶσθαι,
τὸ τελευτᾶν, καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα ἅπαντα. [w]Καὶ τού-
των οὐδεὶς ἂν [x]περιγένοιτο, οὐχ ἁμαρτωλὸς, οὐ δίκαιος, οὐ 665
βασιλεὺς, οὐκ ἰδιώτης, ἀλλὰ πάντες ὑποκείμεθα τῇ τῆς φύσεως
ἀνάγκῃ. Οὕτω καὶ τὸ φαῦλα πράττειν, εἰ τῇ φύσει τῆς ζωῆς
ἦν συγκεκληρωμένον, οὐδεὶς [y]ἂν αὐτὰ διέφυγεν, ὥσπερ οὐδὲ
ἐκεῖνα. Μὴ γάρ μοι τοῦτο [z]εἴπῃς, ὅτι σπάνιοι οἱ κατορθοῦν-
τες· τῶν γὰρ φυσικῶν ἀναγκῶν οὐδένα [a]εὑρήσεις περιγεγενη-
μένον ποτέ. Ὥστε [b]ἕως ἂν εὑρίσκηται καὶ εἷς κατωρθωκὼς
ἀρετὴν, οὐδὲν ὁ λόγος παραβλαβήσεται. Τί φῂς, ἄθλιε καὶ
ταλαίπωρε; πονηρὰ ἡ παροῦσα ζωὴ, ἐν ᾗ τὸν θεὸν ἐπέγνωμεν,
ἐν ᾗ περὶ τῶν μελλόντων φιλοσοφοῦμεν, ἐν ᾗ γεγόναμεν ἐξ ἀν- B

[l] καὶ om. E.G. Vet. [m] πάντες]+αὐτοὺς E.G. Vet. [n] καὶ εἰκότως Edd. καὶ deest in omnibus. [o] ἑαυτοὺς A.D. [p] μαχόμενα pro μαχόμενοι omnes. [q] ἀστέρων E. [r] τε om. A.D. [s] τὰ om. G. [t] βίον]+δείκνυμί σοι ἐγὼ G. Vet. [v] ταῦτα om. G. [w] καὶ om. E.G. Vet. [x] περιγένοιτο]+πώποτε G. Vet. [y] ἂν om. G. [z] εἴπῃς pro εἴποις omnes. [a] εὑρίσκω περιγενόμενον E. [b] ἕως ἂν] ἐὰν G.

θρώπων ἄγγελοι, καὶ ταῖς ἄνω συγχορεύομεν δυνάμεσι; Καὶ ποίαν ἑτέραν [c]ζητήσομεν τῆς πονηρᾶς ὑμῶν γνώμης καὶ διεστραμμένης ἀπόδειξιν; [d]Τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ Παῦλος, [e]φησὶν, εἶπεν αἰῶνα πονηρὸν τὸν ἐνεστῶτα; Τῇ κοινῇ κεχρημένος συνηθείᾳ. Καὶ γὰρ [f]καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν, κακὴν ἔσχον ἡμέραν, οὐ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ [g]τὴν πρᾶξιν ἢ τὴν περίστασιν διαβάλλοντες. Οὕτω καὶ [h]Παῦλος τὰς πονηρὰς διαβάλλων προαιρέσεις, τῇ συνηθείᾳ κέχρηται· καὶ δείκνυσιν, ὅτι καὶ τῶν προτέρων ἡμᾶς
C ἀπήλλαξεν ὁ Χριστὸς ἁμαρτημάτων, καὶ πρὸς τὸ μέλλον [i]ἠσφαλίσατο. Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, "[k]τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν," ἐκεῖνο ἐδήλωσε· τῷ δὲ προσθεῖναι, "ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ," τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἀσφάλειαν ἐνέφηνεν. Ὁ μὲν γὰρ νόμος καὶ πρὸς τὸ ἓν ἠσθένει, ἡ δὲ χάρις πρὸς ἀμφότερα δυνατὴ [l]γέγονε. "Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν." Ἐπειδὴ γὰρ (715) ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τοῦ θεοῦ παρακούειν, ὡς δεδωκότος τὸν νόμον, καὶ ἐδεδοίκεσαν, εἰ τὴν παλαιὰν ἀφέντες προσέλθοιεν τῇ καινῇ·
D καὶ ταύτην αὐτῶν διορθοῦται τὴν ὑπόνοιαν [m]λέγων, [n]ὅτι καὶ τῷ πατρὶ ταῦτα δοκεῖ. Καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε, πατρὸς, ἀλλὰ, "πατρὸς ἡμῶν," καὶ συνεχῶς αὐτὸ τίθησιν, ἐντρέπων αὐτοὺς τῷ δεικνύναι, ὅτι πατέρα ἡμῶν τὸν [o]αὐτοῦ πατέρα πεποίηκεν ὁ Χριστός.

20 "Ὧι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν." Καὶ τοῦτο καινὸν καὶ παρηλλαγμένον. Τὸ γὰρ, "Ἀμὴν," οὐδαμοῦ ἐν ἀρχῇ [p]καὶ προοιμίοις ἐπιστολῆς εὑρίσκομεν κείμενον, ἀλλὰ μετὰ πολλά. Ἐνταῦθα δὲ δεικνὺς ὅτι καὶ τὰ εἰρημένα ἱκανὴν εἶχε κατηγορίαν Γαλατῶν, καὶ ὅτι ὁ λόγος ἀπηρτισμένος ἐστὶ, τὸ
E προοίμιον τοῦτο τέθεικε. Τὰ γὰρ φανερὰ τῶν ἐγκλημάτων οὐ πολλῆς δεῖται κατασκευῆς. Ἀναμνήσας γὰρ [q]τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, [r]τῆς τῶν ἁμαρτημάτων λυτρώσεως, τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας, τῆς τοῦ πατρὸς γνώμης, τῆς τοῦ υἱοῦ βουλῆς, τῆς χάριτος, τῆς εἰρήνης, πάσης αὐτοῦ τῆς δωρεᾶς, εἰς δοξολογίαν τὸν λόγον κατέκλεισεν. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μεθ᾽ ὑπερβολῆς ἐκπλήτ-

20 v. 5.

[c] ζητήσωμεν A.G. ζήσομεν C. [d] τίνος] καὶ τίνος B. [e] φησὶν, εἶπεν pro εἶπε, φησὶν A.B.C.D. φησὶν εἶπεν ὁ Π. hoc ord. E. [f] καὶ om. B.C.D. [g] τὴν περίστασιν καὶ τὴν πρᾶξιν διαβ. G. Vet. [h] ὁ Παῦλος A.D. Statim τὰς om. A. [i] ἠσφαλίσατο] ἐχαρίσατο D. [k] τοῦ δόντος om. B. [l] γέγονε]+διὸ καὶ ἐπήγαγε G. Vet. [m] λέγων] οὕτω λέγων D. [n] ὅτι—δοκεῖ] κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς B. [o] αὐτοῦ pro αὐτοῦ C.G. ἑαυτοῦ E. [p] καὶ ἐν προοιμίοις G. Cat. Post εὑρίσκομεν add. ἀλλαχοῦ G. Vet. [q] τοῦ] αὐτοὺς B. [r] τῆς τ. ἁ. λυτρώσεως om. E.

τεσθαι τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος, τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ἐννοεῖν τίνας ὄντας τί εἰργάσατο ὁ θεὸς ἀθρόον καὶ ἐν ἀκαριαίᾳ καιροῦ ῥοπῇ· ἅπερ τῷ λόγῳ παραστῆσαι μὴ δυνάμενος, εἰς 666
δοξολογίαν κατέλυσεν, οὐ τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ τὴν αὐτῷ δυνατὴν εὐφημίαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀναπέμπων ἁπάσης. Διὰ τοῦτο καὶ σφοδρότερον τῷ μετὰ ταῦτα κέχρηται λόγῳ, καθάπερ πυρωθεὶς σφοδρῶς [s]ὑπὸ τῆς ἐννοίας τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ. Εἰπὼν γὰρ, "Ὧι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμὴν," ἀπὸ σφοδροτέρας ἄρχεται ἐπιπλήξεως, οὕτω λέγων· [21] "Θαυμάζω, ὅτι [t]οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον." Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς ὑπώπτευον ἀρέσκειν τῷ πατρὶ, καθάπερ καὶ B
Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν διώκοντες, τοῦτο πρῶτον ἐνδείκνυται, ὅτι οὐ τὸν Χριστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα παροξύνουσι τοῦτο πράττοντες. Οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς μεθίστασθε τοῦτο ποιοῦντες. Ὥσπερ γὰρ ἡ παλαιὰ οὐ τοῦ πατρὸς μόνον, [v]ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ ἡ χάρις οὐ τοῦ υἱοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ πάντα κοινά. [22] "Πάντα [w]γὰρ τὰ τοῦ πατρός μου, ἐμά ἐστιν." Εἰπὼν [x]τοίνυν, ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς ἀφίστανται, δύο ἐγκλήματα τίθησι, καὶ τὴν μετάθεσιν, καὶ τὴν ταχίστην μετάθεσιν. Καὶ μὴν τὸ ἐναντίον κατηγορίας ἄξιον, τὸ μετὰ πολὺν ἀποστῆναι C
χρόνον· ἀλλ' ἐνταῦθα περὶ ἀπάτης ὁ λόγος. Ἄξιος μὲν γὰρ ἐγκλημάτων καὶ ὁ μετὰ πολὺν χρόνον· ὁ δὲ ἐκ πρώτης προσβολῆς καὶ ἐν * αὐτοῖς τοῖς ἀκροβολισμοῖς καταπεσὼν, ἐσχάτης ἀσθενείας ἐξήνεγκεν ὑπόδειγμα. Ὃ καὶ τούτοις ἐγκαλεῖ, λέγων· τί τοῦτο, ὅτι οὐδὲ χρόνου δέονται οἱ ἀπατῶντες ὑμᾶς, ἀλλ' ἐκ πρώτης [y]προσαγωγῆς ἀρκεῖ πάντας ὑμᾶς [z]καταστρέψασθαι καὶ ἑλεῖν; καὶ ποίαν [a]ἂν σχοίητε συγγνώμην; Εἰ γὰρ ἐπὶ φίλων τοῦτο [b]γινόμενον, ἔγκλημα, καὶ [c]ὁ τοὺς προτέρους καὶ [d]χρησίμους τῶν ἐπιτηδείων ἀφεὶς καταγνώσεως ἄξιος, ὁ θεοῦ καλοῦντος ἀποπηδῶν, ἐννόησον ὅσης ἂν εἴη τιμωρίας ὑπεύθυνος. D
Ὅταν δὲ [e]εἴπῃ, "θαυμάζω," οὐ μόνον ἐντρέπων αὐτοὺς λέγει, ὅτι μετὰ τοσαύτην δωρεὰν, [f]μετὰ τοσαύτην ἁμαρτημάτων συγχώρησιν καὶ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν, εἰς ζυγὸν δουλείας

21 v. 6. 22 Joan. xvi. 15.

[s] ὑπὸ] ὑπὲρ B.C.E. [t] οὕτω] αὐτῷ G. [v] ἀλλὰ] + καὶ τοῦ πατρὸς B.
[w] γὰρ] + φησὶ E. Cat. Vet. φησὶν post ἐστιν add. G. [x] τοίνυν] γὰρ B.
* Incipit Codex F. [y] προσβολῆς B. [z] καταστρέψαι B. [a] ἂν om. B.
[b] γενόμενον E. [c] ὁ] οὐ D. [d] χρησιμωτέρους B. [e] εἴπῃ] + ὅτι E.
[f] μετὰ] ὅτι μετὰ B.

[g]ηὐτομόλησαν· [h]ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς οἵαν ἔχει περὶ αὐτῶν ὑπό-
νοιαν, ὅτι μεγάλην τινὰ καὶ ἐσπουδασμένην. Οὐδὲ γὰρ ἂν, εἰ
τῶν τυχόντων [i]ἐνόμιζεν αὐτοὺς εἶναι καὶ εὐεξαπατήτων, ἐθαύμα-
σεν ἂν ἐπὶ τῷ [k]γενομένῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γνησίων, φησὶ, καὶ
E πολλὰ πεπονηκότων ὑμεῖς, διὰ τοῦτο θαυμάζω· ὅπερ [l]ἦν ἱκανὸν
αὐτοὺς ἀνακτήσασθαι, καὶ πρὸς τὰ πρότερα ἐπαναγαγεῖν. Ὃ
καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἐπιστολῇ δηλῶν ἔλεγε· [23] "[m]Τοσαῦτα ἐπάθετε
εἰκῇ, εἴγε καὶ εἰκῇ." "Μετατίθεσθε." [n]Οὐκ εἶπε, [o]μετέ-
θεσθε, ἀλλὰ, "μετατίθεσθε," τουτέστιν, οὐδέπω πιστεύω, οὐδὲ
ἡγοῦμαι ἀπηρτισμένην εἶναι τὴν ἀπάτην· ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν (716)
ἐστὶν ἀνακτωμένου. Τοῦτο οὖν σαφέστερον [p]προϊὼν λέγει·
667 [24] "Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε."
"Ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ." Ἡ μὲν
κλῆσίς ἐστι τοῦ πατρὸς, τῆς δὲ κλήσεως ἡ αἰτία, [q]τοῦ υἱοῦ·
αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καταλλάξας καὶ [r]δωρεὰν δούς· οὐ γὰρ ἐξ
ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἐσώθημεν. [s]Μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα
ἐκείνου, καὶ ἐκεῖνα τούτου· [25] "Τὰ γὰρ ἐμὰ σὰ, φησὶ, καὶ τὰ σὰ
ἐμά." Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου μετατίθεσθε, ἀλλ',
"ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς θεοῦ." [t]Ὃ γὰρ ἦν φρικωδέστε-
B ρον, καὶ μᾶλλον ἱκανὸν αὐτοὺς καταπλῆξαι, τοῦτο τέθει-
κεν. Οἱ γὰρ ἀπατᾶν αὐτοὺς βουλόμενοι, οὐκ ἀθρόως τοῦτο
ἐποίουν, ἀλλ' ἠρέμα αὐτοὺς τῶν πραγμάτων μεθιστῶντες, τῶν
ὀνομάτων οὐ μεθίστων. Τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ διαβόλου πλάνη,
μὴ γυμνὰ [v]προτιθέναι τὰ θήρατρα. Εἰ μὲν γὰρ εἶπον, ἀπό-
στητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὡς πλάνους ἂν καὶ λυμεῶνας ἐφυ-
λάξαντο· νῦν δὲ ἀφέντες αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει τέως, καὶ τῇ πλάνῃ
εὐαγγελίου [w]ἐπιθέντες ὄνομα, μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας διώρυτ-
τον τὴν οἰκοδομὴν, τῶν εἰρημένων, καθάπερ τινῶν παραπετασμά-
των, διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων κρυπτόντων τοὺς τοιχωρύχους.
C Ἐπεὶ οὖν εὐαγγέλιον ἐκάλουν τὴν ἑαυτῶν ἀπάτην, [x]καλῶς
αὐτὸς καὶ πρὸς τὸ ὄνομα μάχεται, καὶ παρρησιάζεται, λέγων·

23 Gal. iii. 4. 24 Ibid. v. 10. 25 Joan. xvii. 10.

[g] ἀπηυτομόλησαν A.D. [h] ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς (δείκνυσιν D.)] ἀλλ' ὁμοῦ τοῦτό τε αὐτὸ καὶ E.F.G. Iidem post ὑπόνοιαν add. δείκνυσιν. *verum simul et illud ostendit* Vet. Haec omnia ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς—εἴγε καὶ εἰκῇ. μετατίθεσθε desunt in B. [i] ἐνόμιζον D. [k] γενομένῳ pro γινομένῳ omnes. [l] ἦν ἱκανὸν pro ἱκανὸν ἦν omnes. [m] τοσαύτην D. [n] οὐκ] καὶ οὐκ B. Cat. [o] μετετέθητε E. Statim ἀλλὰ μετατίθεσθε om. A.E. Desinit Codicis G. collatio. [p] προϊὼν E.F. Cat. *in sequentibus* Vet. Edebatur προειπών. [q] τοῦ υἱοῦ] ὁ υἱὸς F. Vet. ὁ Χριστὸς E. [r] τὴν δωρεὰν E.F. invita Cat. *donum* Vet. [s] μᾶλλον δὲ—μετατίθεσθε om. B. [t] ὃ γὰρ ἦν φρ.] ὃ φρ. ἦν F. Vet. [v] περιτιθέναι B. [w] ἐπιθέντες omnes. ἐπιτιθέντες Edd. [x] καλῶς om. F. Vet. Statim αὑτοὺς B.

[26]“ Εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο.” [y] Καλῶς· οὐδὲ
γάρ ἐστιν ἄλλο. Ἀλλ’ ὅμως ὅπερ πάσχουσιν οἱ νοσοῦντες
[z] ἐκ τῶν ὑγιεινῶν βλαπτόμενοι σιτίων, τοῦτο καὶ [a] Μαρκίων
ἐνταῦθα ἔπαθεν. [b] Ἐπελάβετο γὰρ τῶν εἰρημένων εἰπὼν, ὅτι
ἰδοὺ καὶ Παῦλος εἶπεν, [c] οὐκ ἔστιν ἕτερον εὐαγγέλιον. Οὐδὲ γὰρ
παραδέχονται τοὺς εὐαγγελιστὰς ἅπαντας, ἀλλ’ ἕνα μόνον, καὶ
[d] αὐτὸν περικόψαντες καὶ συγχέαντες, ὡς ἐβούλοντο. Τί οὖν,
ὅταν αὐτὸς λέγῃ, [27]“ Κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κή- D
ρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ;” Ἔστι μὲν οὖν πολλοῦ γέλωτος τὰ
εἰρημένα παρ’ αὐτῶν· πλὴν κἂν καταγέλαστα ᾖ, ἀναγκαῖον
διελέγχειν αὐτὰ διὰ τοὺς εὐκόλως ἀπατωμένους. Τί οὖν ἐροῦ-
μεν; Ὅτι κἂν μυρίοι γράφωσιν εὐαγγέλια, τὰ δὲ αὐτὰ γρά-
φωσιν, ἕν ἐστι τὰ πολλὰ, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ τῶν γραφόντων
πλήθους εἰς τὸ ἓν εἶναι παραβλαβήσεται· ὥσπερ οὖν κἂν εἷς [e] ᾖ
πάλιν ὁ γράφων, καὶ ἐναντία λέγῃ, οὐκ ἔστιν ἓν τὰ γραφό-
μενα. Τὸ γὰρ ἓν καὶ οὐχ ἓν, οὐ τῷ τῶν γραφόντων ἀριθμῷ, E
ἀλλὰ τῇ ταυτότητι καὶ ἑτερότητι τῶν λεγομένων κρίνεται.
Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὰ [f] τέσσαρα εὐαγγέλια ἕν ἐστιν εὐαγγέ-
λιον. Ὅταν γὰρ οἱ τέσσαρες τὰ αὐτὰ λέγωσιν, οὐκ ἔστιν
ἄλλο καὶ ἄλλο διὰ τὴν τῶν προσώπων διαφορὰν, ἀλλ’ ἓν διὰ
τὴν τῶν εἰρημένων συμφωνίαν. Οὐδὲ γὰρ ὁ Παῦλος περὶ
ἀριθμοῦ λέγει νῦν, ἀλλὰ περὶ διαφωνίας τῶν εἰρημένων. Εἰ
μὲν οὖν ἄλλο [g] τὸ Ματθαίου, καὶ [h] τὸ Λουκᾶ ἕτερον κατὰ τὴν
δύναμιν [i] τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν, 668
καλῶς ἐπιλαμβάνονται τοῦ λόγου· εἰ δὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, παυ-
σάσθωσαν ἀνοηταίνοντες, καὶ ταῦτα προσποιούμενοι ἀγνοεῖν, ἃ
καὶ τοῖς ἄγαν παισίν ἐστι κατάδηλα. “ Εἰ μή τινές εἰσιν οἱ
ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες [k] ἀνατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ Χριστοῦ.” Τουτέστιν, ἕως ἂν ὑγιαίνητε τὸν νοῦν, οὐκ
ἐπιγνώσεσθε ἕτερον εὐαγγέλιον, [l] ἕως ἂν ὀρθὰ βλέπητε, καὶ μὴ
διεστραμμένα, τὰ μὴ ὄντα φανταζόμενοι. Ὥσπερ γὰρ
[m] ὀφθαλμὸς διαταραχθεὶς ἕτερα ἀνθ’ ἑτέρων ὁρᾷ· οὕτω καὶ

[26] v. 7. [27] Rom. xvi. 25.

[y] Haec καλῶς· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλο, quæ aberant, suppleta sunt ex F. *pulchre; neque enim est aliud* Vetus. Hujus vestigia secutus Montef. edidit, καλῶς· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλο. Haec, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλο, a manu prima superscripta leguntur in E. [z] ἐκ] καὶ ἐκ F. [a] Vid. Annot. [b] ἐπελάβοντο E. Vet. ἐπελάθοντο F. Mox εἰπόντες E.F. Vet. [c] οὐκ] ὅτι οὐκ B. [d] αὐτὸν]+δὲ F. [e] ᾖ om. A. [f] τέσσαρα omnes. τεσσάρων Edd. [g] τὸ] τοῦ B.C.E.F. [h] τὸ] τοῦ B.E.F. ἕτερον τοῦ Λ. hoc ord. F. [i] τῶν γεγραμμένων B. τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ἐγγεγρ. E. [k] ἀναστρέψαι bis D. [l] Haec omnia, ἕως ἂν ὀρθὰ βλέπητε — τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ desunt in B. [m] ὀφθαλμὸς sine artic. F.

B [n]νοῦς τῇ τῶν πονηρῶν [o]συγχύσει λογισμῶν θολούμενος τὸ
αὐτὸ [p]τοῦτο πάσχειν εἴωθε. [q]Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἱ μαινό-
μενοι ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φαντάζονται. Ἀλλ' αὕτη χαλεπω-
τέρα ἐκείνης ἡ μανία, οὐκ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς νοητοῖς
τὴν βλάβην ἐργαζομένη, οὐκ ἐν τῇ κόρῃ τῶν τοῦ σώματος ὀμ-
μάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας τὴν καταστροφὴν
κατασκευάζουσα. "Καὶ θέλοντες ἀνατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ Χριστοῦ." Καὶ [r]μὴν μίαν μόνην ἢ δευτέραν ἐπεισῆγον
ἐντολὴν, τὴν τῆς περιτομῆς καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν [s]μόνον καινο-
τομοῦντες· ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι μικρὸν παραποιηθὲν τὸ ὅλον
C λυμαίνεται, εἶπε τὸ εὐαγγέλιον ἀνατρέπεσθαι. Καθάπερ γὰρ
ἐν τοῖς βασιλικοῖς νομίσμασιν ὁ μικρὸν τοῦ χαρακτῆρος περι-
κόψας, ὅλον τὸ νόμισμα κίβδηλον [t]εἰργάσατο· οὕτω καὶ ὁ τῆς (717)
ὑγιοῦς πίστεως καὶ τὸ βραχύτατον ἀνατρέψας, τῷ παντὶ λυ-
μαίνεται, ἐπὶ τὰ χείρονα προϊὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. Ποῦ τοίνυν
εἰσὶν οἱ φιλονεικίας ἡμᾶς κρίνοντες [v]ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς αἱρετι-
κοὺς διαστάσεως; [w]ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες οὐδὲν μέσον εἶναι
ἡμῶν κἀκείνων, ἀλλ' ἀπὸ φιλαρχίας τὴν διαφορὰν γίνεσθαι;
Ἀκουέτωσαν τί φησιν ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀνέτρεψαν
D οἱ [x]καὶ μικρόν τι καινοτομοῦντες. Οὗτοι δὲ [y]οὔ τι μικρόν·
πῶς γὰρ, οἱ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κτίσμα [z]λέγοντες; Οὐκ ἤκουσας
ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἐν σαββάτῳ ξύλα τις συλλέξας, [a]καὶ
μίαν ἐντολὴν παραβὰς, καὶ οὐδὲ ταύτην μεγίστην, ἐσχάτην
δέδωκε δίκην; καὶ [b]Ὀζᾶ τὴν κιβωτὸν μέλλουσαν περιτρέ-
πεσθαι στηρίξας, παραχρῆμα ἀπέθανεν, ὅτι μὴ προσηκούσης
αὐτῷ διακονίας ἥψατο; Εἶτα σαββάτου μὲν [c]ἡ παράβασις,
καὶ τὸ τῆς κιβωτοῦ [d]καταπιπτούσης ἅψασθαι, εἰς τοσαύτην
ἤγαγε τὸν θεὸν ἀγανάκτησιν, [e]ὥστε μηδὲ βραχείας τυχεῖν
E συγγνώμης τοὺς ταῦτα τολμήσαντας· ὁ δὲ δόγματα φρικτὰ
καὶ ἀπόρρητα [f]λυμηνάμενος, οὗτος ἀπολογίας τεύξεται καὶ
συγγνώμης; Οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν· [g]ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὲν
οὖν τοῦτό ἐστι τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ καὶ ὑπὲρ

[n] ὁ νοῦς E. [o] συγχ. λογ. θολ. hoc ord. C.E.F. λογ. συγχ. θολ. A.D. συγχ. θολ. λογ. Edd. [p] τοῦτο om. E. [q] διὰ γὰρ τ. κ. οἱ μαινόμενοι] οὕτω καὶ οἱ μαινόμενοι πάσχοντες F. Vet. [r] μὴν] τοι B. μὴν om. D. Statim μόνην om. F. ἢ δευτέραν om. B. [s] μόνων Edd. ἴσ. μόνον Sav. marg. μόνον A.C.D.E.F. Haec καὶ τὴν τ. ἡ. μ. καινοτομοῦντες om. B. [t] ἀπειργάσατο A.D. [v] ἕνεκεν om. B. [w] ποῦ νῦν εἰσιν οἱ] καὶ F. Vet. Mox εἶναι μέσον hoc ord. D.F. [x] καὶ om. B. [y] οὔ τι] οὐχ ἁπλῶς F. Vet. Mox πῶς γὰρ οὐ, τὸν υἱὸν A. [z] λέγοντες]+ἀλλὰ τὸ πάντων μέγιστον E.F. Vet. [a] καὶ om. A. [b] Ὀζὰν A.B.E. [c] ἡ om. F. [d] καταπιπτούσης]+μόνον F. Vet. [e] ὥστε] ὡς F. [f] λυμαινόμενος E. [g] ἀλλὰ καὶ om. F. Vet. Omnia ab ἀλλὰ καὶ usque ad τοὺς διδασκάλους p. 670 A. om. B.

τῶν μικρῶν [h]τούτων ἀγανακτεῖν. Διὰ τοῦτο τὰ μείζονα τῶν
ἁμαρτημάτων ἐπεισῆλθεν, ὅτι τὰ ἐλάττονα τῆς προσηκούσης οὐ
τυγχάνει διορθώσεως. Καὶ καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν οἱ τῶν
τραυμάτων καταφρονήσαντες, πυρετοὺς ἔτεκον καὶ σηπεδόνας
καὶ θάνατον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν οἱ τῶν μικρῶν ὑπερορῶν- 669
τες, τὰ μείζονα ἐπεισάγουσιν. Ὁ δεῖνα, φησὶ, περὶ τὴν
νηστείαν σφάλλεται, καὶ οὐδὲν μέγα ἐστίν· ἕτερος τῇ πίστει
μὲν ἔρρωται τῇ ὀρθῇ, ὑποκρινόμενος δὲ διὰ τὸν καιρὸν, τὴν
παρρησίαν προέδωκεν· οὐδὲ τοῦτό τι μέγα δεινόν· ἄλλος
παροξυνθεὶς, ἠπείλησεν ἀποστήσεσθαι τῆς ὀρθῆς πίστεως· [i]ἀλλ'
οὐδὲ τοῦτο ἄξιον τιμωρίας· ὀργῇ γὰρ ἥμαρτε, [k]φησὶ, καὶ
θυμῷ. Καὶ μυρία τις ἂν εὕροι τοιαῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν
ἁμαρτήματα ἐπεισαγόμενα ταῖς ἐκκλησίαις. Διὰ τοῦτο [l]καὶ
καταγέλαστοι γεγόναμεν [m]καὶ Ἕλλησι καὶ Ἰουδαίοις, εἰς B
μυρία τῆς ἐκκλησίας σχιζομένης. Εἰ γὰρ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν
ἀποπηδᾶν τῶν θείων θεσμῶν ἐπιχειροῦντες καὶ μικρόν τι παρα-
κινεῖν, τῆς προσηκούσης ἐτύγχανον ἐπιτιμήσεως, οὐκ ἂν ὁ παρὼν
ἐτέχθη λοιμὸς, [n]καὶ τοσοῦτος χειμὼν τὰς ἐκκλησίας κατέλαβεν.
Ὅρα γοῦν ὁ Παῦλος πῶς τὴν περιτομὴν ἀνατροπὴν τοῦ εὐαγ-
γελίου [o]καλεῖ. Νῦν δέ εἰσι πολλοὶ παρ' ἡμῖν καὶ τὴν αὐτὴν
Ἰουδαίοις νηστεύοντες ἡμέραν, καὶ σάββατα τηροῦντες [p]ὁμοίως· C
καὶ φέρομεν γενναίως, μᾶλλον δὲ ταλαιπώρως. Καὶ τί λέγω
τὰ Ἰουδαίων, [q]καὶ γὰρ Ἑλλήνων ἔθη πολλὰ παρά τισι τῶν
ἡμετέρων φυλάττεται, κληδονισμοὶ καὶ οἰωνισμοὶ καὶ σύμβολα,
καὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ἡ περὶ τὴν [r]γένεσιν σπουδὴ, καὶ
τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα [s]γραμματεῖα, ἃ τικτομένων τῶν
παιδίων εὐθέως ἐπὶ κακῷ τῆς [t]ἑαυτῶν συντιθέασι κεφαλῆς, ἐκ
προοιμίων παιδεύοντες καταλύειν τοὺς [v]ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους, καὶ
ὑπὸ τὴν πεπλανημένην τυραννίδα τῆς εἱμαρμένης [w]τό γε αὐτῶν
ἄγοντες μέρος. Εἰ δὲ τοὺς περιτεμνομένους [x]οὐδὲν ὁ Χριστὸς
ὠφελεῖ, τοὺς τοσαῦτα ἐπισυρομένους κακὰ τί τοσοῦτον ἡ D
πίστις εἰς σωτηρίαν ὠφελήσει λοιπόν; Καίτοι ἡ περιτομὴ
παρὰ θεοῦ δεδομένη ἦν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐλυμαίνετο τῷ εὐαγ-
γελίῳ οὐκ ἐν καιρῷ τελουμένη, πάντα ἔπραττεν ὁ Παῦλος,
ὥστε αὐτὴν περικόψαι. Εἶτα ὁ μὲν Παῦλος ὑπὲρ ἐθῶν Ἰου-
δαϊκῶν τοσαύτην ἐποιεῖτο σπουδὴν, ἐπειδὴ ἀκαίρως ἐφυλάττετο,
ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τὴν Ἑλληνικὴν περικόψομεν συνήθειαν; καὶ

[h] τούτων om. E.F. Vet. [i] ἀλλ' om. F. Vet. [k] φησὶ om. F. Vet. [l] καὶ om. F. Vet. [m] Sic omnes. καὶ Ἰ. καὶ Ἕ. inverso ord. Edd. [n] καὶ] οὐκ ἂν F. Mox ταῖς ἐκκλησίαις C. [o] ἐκάλει A. [p] ὁμοίως om. A. [q] καὶ γὰρ om. F. Vet. [r] γέννησιν E. [s] γράμματα E. [t] αὐτῶν E. [v] ὑπὲρ τῆς ἀρ. E. [w] τό γε] τότε C. [x] οὐδὲν ὠφ. ὁ Χρ. E. ὁ Χρ. οὐδὲν ὠφ. D.

ποίαν [y]σχοίημεν ἀπολογίαν; Διὰ ταῦτα ἐν ταραχαῖς καὶ
θορύβοις νῦν τὰ ἡμέτερα, καὶ οἱ μαθητευόμενοι φρονήματος
E ἐμπλησθέντες πολλοῦ τὴν τάξιν ἀνέτρεψαν, καὶ τὰ ἄνω κάτω
γεγένηται. Κἂν μικρόν τις ἐγκαλέσῃ, διαπτύουσι τοὺς ἄρ-
χοντας, [z]ἐπειδὴ κακῶς ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδοτριβήσαμεν. Καί-
τοιγε εἰ καὶ [a]μοχθηρότεροι, καὶ μυρίων ἦσαν κακῶν γέμοντες
οἱ προεστῶτες, οὐδὲ οὕτω τῷ μαθητῇ θέμις ἦν παρακούειν. Εἰ
γὰρ περὶ τῶν Ἰουδαίων διδασκάλων φησὶν, ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς
Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν, ἀκούεσθαι δίκαιοι παρὰ τῶν (718)
670 μαθητευομένων ἂν εἶεν, [b]καίτοιγε ἔργα εἶχον οὕτω πονηρὰ, ὡς
τοὺς [c]μαθητὰς κελεῦσαι μὴ ζηλοῦν, μηδὲ μιμεῖσθαι ἐκεῖνα,
τίνος ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι οἱ τοὺς τῆς ἐκκλησίας προέδρους
τοὺς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ μετ' ἐπιεικείας ζῶντας διαπτύοντες
καὶ καταπατοῦντες; Εἰ γὰρ ἀλλήλους κρίνειν οὐ θέμις, πολλῷ
μᾶλλον τοὺς διδασκάλους.

[28]"Ἀλλὰ κἂν [d]ἐγὼ, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται
ὑμῖν παρ' ὃ [e]παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω." Ὅρα σύνεσιν ἀπο-
στολικήν. Ἵνα [f]γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι κενοδοξίας ἕνεκεν τὰ
ἴδια συγκροτεῖ δόγματα, καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν. Ἐπειδὴ δὲ
B καὶ εἰς [g]ἀξιώματα κατέφευγον, [h]Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, διὰ τοῦτο
καὶ ἀγγέλων ἐμνήσθη. Μὴ γάρ μοι Ἰάκωβον εἴπῃς, φησὶ, καὶ
Ἰωάννην· [i]κἂν γὰρ τῶν πρώτων ἀγγέλων ᾖ τις τῶν ἐξ οὐρανοῦ
διαφθείρων τὸ κήρυγμα, ἀνάθεμα ἔστω. [k]Καὶ οὐχ ἁπλῶς
εἶπεν, "ἐξ οὐρανοῦ," ἀλλ' ἐπειδὴ [l]καὶ οἱ ἱερεῖς ἄγγελοι ἐκα-
λοῦντο· [29]"Χείλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον
ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος κυρίου παντο-
κράτορός ἐστιν·" ἵνα μὴ τούτους νομίσῃς [m]λέγεσθαι νῦν ἀγγέ-
λους, τῇ τοῦ οὐρανοῦ προσθήκῃ τὰς [n]ἄνω δυνάμεις ᾐνίξατο.
Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐὰν ἐναντία καταγγέλλωσιν, ἢ ἀνατρέπωσι τὸ
C πᾶν, ἀλλὰ, κἂν μικρόν τι εὐαγγελίζωνται παρ' ὃ εὐηγγελισά-
μεθα, κἂν τὸ τυχὸν [o]παρακινήσωσιν, ἀνάθεμα ἔστωσαν. [30]"[p]Ὡς

28 v. 8. 29 Malac. ii. 7. 30 v. 9.

[y] σχοίημεν] + ἂν E.F. [z] ἐπειδὴ] καὶ τοῦτο ποιοῦσιν ἐπειδὴ E.F. Vet. Statim καλῶς E. Tum αὐτοὺς ἡμεῖς ἐπαιδ. C.F. ἐπαιδ. ἡμεῖς αὐτοὺς E. [a] μοχθηροὶ F. Vet. [b] καίτοι sine γε F. [c] μαθητευομένους E. [d] ἐγὼ] ἡμεῖς E. [e] παρελάβετε] εὐηγγελισάμεθα E. [f] γὰρ om. F. Vet. Mox εἴπῃ pro λέγῃ F. [g] ἀξίωμα E. [h] Ἰάκωβον] καὶ πανταχοῦ περιέφερον τὸν Ἰάκωβον E.F. Vet. Statim καὶ τὸν Ἰωάννην E. καὶ Ἰωάννην bis om. F. Vet. Vulgata est in Cat. [i] κἂν γὰρ—ἐξ οὐρανοῦ] κἂν τῶν ἐξ οὐρανοῦ τις ἀγγέλων ᾖ E.F. Vet. [k] καὶ om. E.F. Vet. Mox εἶπε τὸ ἐξ οὐρανοῦ iidem. [l] καὶ om. C. Haec χειλη—ἐστιν desunt in B. [m] λέγεσθαι νῦν ἀγγ. pro ἀγγ. λέγεσθαι νῦν omnes. [n] ἄνω] οὐρανίους B. [o] παρακινῶσιν E. Cat. κἂν τὸ τ. π. om. B. [p] ὥσπερ εἴρηκα D.

προείρηκα, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω.” Ἵνα [q]γὰρ μὴ νομίσῃς
θυμοῦ τὰ ῥήματα εἶναι, [r]ἢ ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι, ἢ κατὰ συν-
αρπαγήν τινα, δεύτερον τὰ αὐτὰ πάλιν τίθησιν. Ὁ μὲν γὰρ
θυμῷ τι [s]προαχθεὶς εἰπεῖν, κἂν μεταγνοίη ταχέως· ὁ δὲ δεύτερον
τὰ αὐτὰ λέγων, δείκνυσιν ὅτι κρίνας οὕτως εἶπε, καὶ πρότερον
ἐν τῇ γνώμῃ κυρώσας, οὕτως ἐξήνεγκε τὸ λεχθέν. Ὁ μὲν οὖν
Ἀβραὰμ ἀξιούμενος πέμψαι τὸν Λάζαρον ἔλεγεν, [31]“Ἔχουσι
Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἐὰν μὴ ἐκείνων ἀκούσωσιν, οὐδὲ
νεκρῶν ἀνισταμένων [t]ἀκούσονται.” Ταῦτα δὲ αὐτὸν εἰσάγει D
λέγοντα ὁ Χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καὶ νεκρῶν ἐγειρομένων ἀξιοπι-
στοτέρας [v]βούλεται εἶναι τὰς γραφάς. Ὁ δὲ Παῦλος· ὅταν
δὲ Παῦλον [w]εἴπω, τὸν Χριστὸν πάλιν λέγω· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ
κινῶν αὐτοῦ τὴν ψυχήν· καὶ ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ καταβαινόντων
αὐτὰς προτίθησι· καὶ μάλα εἰκότως. Οἱ γὰρ ἄγγελοι, κἂν
μεγάλοι, ἀλλὰ δοῦλοι καὶ [x]λειτουργοὶ τυγχάνουσιν ὄντες· αἱ
δὲ γραφαὶ πᾶσαι οὐ παρὰ δούλων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων
[y]δεσπότου θεοῦ γραφεῖσαι ἐπέμφθησαν. Διὰ τοῦτό φησιν· E
“Ἐάν τις [z]ὑμᾶς εὐαγγελίσηται παρ’ ὃ εὐηγγελισάμεθα [a]ὑμᾶς.”
Καὶ οὐκ εἶπεν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, [b]συνετῶς σφόδρα καὶ ἀν-
επαχθῶς. Τί γὰρ ἔδει λοιπὸν ὀνομάτων μνησθῆναι τὸν τοσαύτῃ
χρησάμενον ὑπερβολῇ, ὡς [c]καὶ ἅπαντας, καὶ τοὺς ἄνω καὶ τοὺς
κάτω, περιλαβεῖν; Διὰ μὲν γὰρ [d]τοῦ εὐαγγελιστὰς καὶ ἀγγέ-
λους ἀναθεματίσαι, πᾶν ἀξίωμα περιέγραψε· διὰ δὲ τοῦ [e]ἑαυ-
τὸν, πᾶσαν οἰκειότητα καὶ γνησιότητα. Μὴ γάρ μοι εἴπῃς, 671
ὅτι οἱ συναπόστολοί σου καὶ ἑταῖροι ταῦτα λέγουσιν· οὐδὲ
[f]γὰρ ἐμαυτοῦ φείδομαι τοιαῦτα κηρύττοντος. Ταῦτα δὲ [g]οὐχ
ὡς καταγινώσκων τῶν ἀποστόλων φησὶν, οὐδὲ ὡς παραβαι-
νόντων τὸ κήρυγμα, ἄπαγε· [32]“Εἴτε γὰρ ἡμεῖς, εἴτε ἐκεῖνοι,
φησὶν, οὕτω κηρύσσομεν” ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι ἀξίωμα
προσώπων οὐ προσίεται, ὅταν περὶ ἀληθείας ὁ λόγος ᾖ.
[33]“Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ [h]τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώ-
ποις ἀρέσκειν; Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος
οὐκ ἂν ἤμην.” Εἰ γὰρ καὶ ὑμᾶς ἠπάτων, φησὶ, ταῦτα λέγων,

31 Luc. xvi. 29, 31. 32 1 Cor. xv. 11. 33 v. 10.

[q] γὰρ om. F. Vet. [r] ἢ ὑπερβ. εἰρῆσθαι om. B. [s] παραχθεὶς B. [t] ἀκού-σουσι D. [v] β. εἶναι pro εἶναι β. A.B.C.D. β. τὰς γρ. εἶναι hoc ord. E. [w] εἴπω] λέγω D. Mox πάντως pro πάλιν idem. Haec ὅταν δὲ—τὴν ψυχὴν om. B. [x] λειτουργοὶ] ὑπουργοὶ A.D. Ita edidit Montef. *ministri* Vet. [y] δεσπότου θεοῦ pro θεοῦ δεσπότου omnes. [z] ὑμῖν E. [a] ὑμᾶς pro ὑμῖν A.B.C.D. Cat. Neutrum habet E. Statim καὶ om. E.F. Vet. [b] συνετῶς] καὶ συνετῶς A. [c] καὶ om. E. Cat. [d] τοῦ τοὺς εὐαγ. Edd. τοῦ om. A. B.C. τοὺς om. E.F. Cat. [e] ἑαυτὸν] καὶ ἑαυτὸν E. [f] γὰρ om. F. Vet. [g] οὐχ ὡς] οὐχὶ F. Mox οὐδὲ om. idem. Consentit Vetus. [h] τὸν om. D.

B μὴ τὸν θεὸν δύναμαι παραλογίσασθαι τὸν τὰ ἀπόρρητα τῆς
διανοίας εἰδότα, καὶ ᾧ πᾶσά μοι σπουδὴ διαπαντὸς ἀρέσκειν;
Εἶδες φρόνημα ἀποστολικόν; εἶδες ὕψος εὐαγγελικόν; Τὰ
αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ Κορινθίοις ἐπιστέλλων ἔλεγεν· [34] "Οὐχ
ὑμῖν ἀπολογούμεθα, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος·"
καὶ πάλιν, "Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνα-
κριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας." Ἐπειδὴ γὰρ μαθηταῖς
διδάσκαλος ὢν ἀναγκάζεται [i]ἀπολογεῖσθαι, ὑπομένει μὲν αὐτὸ,
δυσανασχετεῖ δὲ, οὐ δι' ἀπόνοιαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐ- (719)
C κολίαν τῆς τῶν ἀπατωμένων γνώμης, καὶ [k]τὸ μὴ σφόδρα παρ'
αὐτοῖς πιστεύεσθαι. Διὸ καὶ ταῦτα εἴρηκε, μονονουχὶ λέγων·
μὴ γὰρ πρὸς ὑμᾶς μοι ὁ λόγος ἐστί; μὴ γὰρ ἄνθρωποί μοι
δικάζειν μέλλουσι; πρὸς τὸν θεὸν ἡμῖν [l]ἐστιν ὁ λόγος, καὶ
ὑπὲρ τῶν εὐθυνῶν τῶν ἐκεῖ ἅπαντα πράττομεν, καὶ οὐκ ἂν εἰς
τοσοῦτον ἤλθομεν ἀθλιότητος, ὡς μέλλοντες ἀπολογεῖσθαι
[m]τῷ πάντων δεσπότῃ ὑπὲρ ὧν κηρύττομεν, διαφθείρειν τὰ
δόγματα. Ὥστε ὁμοῦ μὲν ἀπολογούμενος, ὁμοῦ δὲ αὐτῶν
κατεξανιστάμενος, ταῦτα τέθεικε. Τοὺς γὰρ μαθητευομένους
D οὐ δικάζειν τοῖς διδασκάλοις, ἀλλὰ πιστεύειν προσῆκεν· ἐπειδὴ
δὲ ἀντεστράφη ἡ τάξις, καὶ κριταὶ καθέζεσθε, φησὶ, μάθετε
ὅτι τῆς μὲν πρὸς ὑμᾶς ἀπολογίας οὐ πολύς μοι λόγος, τὸ δὲ
πᾶν διὰ τὸν θεὸν πράττομεν, καὶ ὥστε [n]ἐκείνῳ περὶ [o]τῶν
δογμάτων ἀπολογήσασθαι τούτων. Ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπους
θέλων πεῖσαι, πολλὰ ὕπουλα ποιεῖ καὶ διεστραμμένα, καὶ
ἀπάτῃ κέχρηται καὶ ψεύδει, ὥστε πεῖσαι καὶ ἑλεῖν τὴν τῶν
[p]ἀκουόντων γνώμην· ὁ δὲ θεὸν πείθων, καὶ ἀρέσκειν ἐκείνῳ
σπουδάζων, ἁπλῆς δεῖται διανοίας καὶ καθαρᾶς· ἀνεξαπάτητον
E γὰρ τὸ θεῖον. Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ ἡμεῖς, φησὶν, οὐ φιλαρ-
χίας ἕνεκεν, οὐδὲ ὥστε μαθητὰς ἔχειν, οὐδὲ τῆς παρ' [q]ὑμῶν
ἐφιέμενοι δόξης ταῦτα γράφομεν· οὐ γὰρ [r]ἀνθρώποις ἀρέσαι
ἐσπουδάκαμεν, ἀλλὰ θεῷ. Εἰ γὰρ ἤθελον ἀνθρώποις ἀρέσκειν,
ἔτι μετὰ Ἰουδαίων [s]ἤμην, ἔτι τὴν ἐκκλησίαν ἐδίωκον. Ὁ δὲ
ἔθνους ὁλοκλήρου καὶ [t]οἰκείων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ
δόξης [v]τοσαύτης καταφρονήσας, καὶ ἀνταλλαξάμενος τούτων

34 2 Cor. v. 12. 1 Cor. iv. 3.

[i] ἀπολογήσασθαι B. [k] τῷ A.D. Mox παρ' αὐτῶν E. [l] ἔστιν ὁ λ. pro ὁ λ. ἐστὶ omnes. [m] τὸν π. δεσπότην E. [n] ἐκείνῳ B.D.E.F. Cat. Vet. ἐκείνῳ corr. ex ἐκείνων, ut videtur, C. ἐκεῖνον Edd. ἴσ. πρὸς ἐκεῖνον Sav. marg. [o] τῶν assumtum ex B.C.D.E.F. Cat. [p] ἀκουόντων] ἀνθρώπων B. [q] ὑμῶν pro ἡμῶν A.B.C.D.E. Cat. et ex corr. F. ἴσ. ὑμῶν Sav. marg. ὑμῶν tacite dedit Montef. [r] ἀνθρώπους B. Statim ἀρέσκειν E. Tum ἐσπουδάσαμεν A. [s] ἤμην] ἂν ἤμην E.F. Mox ἐδίωκον ἂν F. [t] οἰκείων] οἰκίας E. [v] τοσαύτης καταφρ. om. E.

διωγμοὺς καὶ ἔχθρας καὶ πολέμους καὶ θανάτους καθημερινοὺς,
εὔδηλον ὅτι καὶ ταῦτα, ἃ λέγω νῦν, οὐ τῆς τῶν ἀνθρώπων δόξης
ἐφιέμενος λέγω. Τοῦτο δὲ εἴρηκεν, ἐπειδὴ μέλλει καὶ [w]τὸν
πρότερον αὐτοῦ διηγεῖσθαι βίον, καὶ τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν, 672
καὶ δεικνύναι δι' [x]ἐναργῶν ἀποδείξεων, ὅτι [y]μετὰ ἀληθείας
μετέστη, [z]ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι αὐτοῖς ἀπολογούμενος ταῦτα
ποιεῖ, καὶ ἐπαρθῶσι. [a]Διὰ τοῦτο προεῖπεν· "Ἄρτι γὰρ ἀν-
θρώπους [b]πείθω;" Οἶδε γὰρ εἰς καιρὸν τὸν προσήκοντα πρὸς
τὴν τῶν [c]μαθητευομένων διόρθωσιν καὶ ὑψηλὸν καὶ μέγα τι
[d]φθέγγεσθαι. Καίτοιγε ἦν ἑτέρωθεν τὰς ἀποδείξεις ποιή-
σασθαι τοῦ μετὰ ἀληθείας κηρύττειν, ἀπὸ τῶν σημείων, ἀπὸ
τῶν θαυμάτων, ἀπὸ τῶν κινδύνων, ἀπὸ τῶν δεσμωτηρίων, ἀπὸ
τῶν καθημερινῶν θανάτων, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ δίψους καὶ
τῆς γυμνότητος, [e]ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ B
οὐ πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλὰ πρὸς [f]τοὺς ἀποστόλους ὁ
λόγος ἦν αὐτῷ νῦν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ τούτων ἦσαν κεκοινωνηκότες,
τῶν κινδύνων λέγω, [g]ἑτέρωθεν μεθοδεύει τὸν λόγον. Ἐπεὶ,
ὅτε πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους [h]ἀπετείνατο, οὕτω [i]προάγει
τὴν σύγκρισιν, τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ὑπομονὴν εἰς μέσον φέρων
καὶ λέγων· [35]"Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; παραφρονῶν λαλῶ·
ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόν-
τως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις·" νῦν
μέντοι τὴν προτέραν ἀναστροφὴν λέγει, καί φησι· [36]"Γνω- C
ρίζω [k]ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ,
ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. Οὐδὲ γὰρ [l]ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου
παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ
Χριστοῦ." Ὅρα πῶς ἄνω καὶ κάτω [m]τοῦτο διϊσχυρίζεται,
ὅτι τοῦ Χριστοῦ γέγονε μαθητὴς, οὐκ ἀνθρώπου μεσιτεύοντος,
ἀλλ' αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ καταξιώσαντος ἀποκαλύψαι τὴν [n]γνῶσιν
αὐτῷ πᾶσαν. Καὶ ποία τοῖς ἀπιστοῦσιν ἀπόδειξις γένοιτ' ἂν
τοῦ τὸν θεὸν ἀποκαλύψαι σοι δι' ἑαυτοῦ, καὶ μὴ διὰ μέσου
τινὸς, τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα μυστήρια; Ἡ προτέρα ἀναστροφὴ,
φησίν· οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ θεὸς ἦν ὁ ἐκκαλύπτων, οὕτως ἀθρόαν D

[35] 2 Cor. xi. 23. [36] v. 11, 12.

[w] τοῦ προτέρου αὐτοῦ βίου διηγεῖσθαι B. [x] ἐνεργῶν A.C. [y] μετὰ ἀλ. C.D.E. fortasse alii. μεθ' ἀλ. (sic) Sav. Mor. μετ' ἀλ. Ben. [z] ἵνα] + δὲ F. Vet. [a] διὰ τοῦτο πρ.] προεῖπεν ἔμπροσθεν F. Vet. εἶπεν pro προεῖπεν B. [b] πείθω] + ἢ τὸν θεὸν E. [c] μαθητῶν E. Cat. Haec πρὸς τὴν τῶν μ. δ. post φθέγγεσθαι transp. F. Vet. [d] φθέγξασθαι E. [e] ἀπὸ] καὶ E. [f] τοὺς om. A. [g] ἑτέρως F. [h] ἀπετείνετο A.D.E. [i] προσάγει Edd. προάγει conj. Dun. προῆγε F. et corr. ex προσῆγε E. [k] ὑμῖν] δὲ ὑμῖν Edd. δὲ om. A.B.C.D.F. Vet. [l] ἐγὼ om. B. [m] τοῦτο om. E.F. Vet. [n] γνώμην D.

ἔσχον μεταβολήν. Οἱ μὲν γὰρ [o]ὑπὸ ἀνθρώπων διδασκόμενοι,
ὅταν σφοδροὶ καὶ διακαεῖς ὦσιν ἐν τοῖς ἐναντίοις, χρόνου δέ-
ονται καὶ πολλῆς τῆς μηχανῆς πρὸς τὸ πεισθῆναι· ὁ δὲ οὕτως
[p]ἀθρόον μεταστὰς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τῆς μανίας ἀκμῇ καθαρῶς
νήψας, εὔδηλον ὅτι θείας τυχὼν ὄψεως καὶ [q]διδασκαλίας, ἀθρόον
πρὸς τὴν καθαρὰν ἐπανῆλθεν ὑγείαν. Διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται
περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ διηγήσασθαι ἀναστροφῆς, καὶ μάρ- (720)
τυρας αὐτοὺς καλεῖ τῶν γενομένων. Ὅτι μὲν [r]γὰρ κατηξίωσεν
E ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱὸς δι' ἑαυτοῦ με καλέσαι ἐκ τῶν οὐρα-
νῶν, ὑμεῖς οὐκ ἴστε· πῶς γὰρ, οἱ μὴ παρόντες; ὅτι δὲ διώκτης
ἤμην [s]σφοδρὸς, ἴστε. Καὶ γὰρ μέχρις ὑμῶν ἡ σφοδρότης ἡ
ἐμὴ διεδόθη· καίτοι πολὺ τὸ διάστημα Παλαιστινῶν καὶ Γαλα-
τῶν· ὥστε οὐκ ἂν [t]τοσοῦτον διέβη ἡ φήμη, εἰ μὴ πολλὴ [v]ἡ
τῶν γινομένων ὑπερβολὴ ἦν, [w]καὶ πᾶσιν ἀφόρητος. Διὸ καί
φησιν· [37] "Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν [x]ἀναστροφὴν, [y]ὅτι καθ'
ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐ-
τήν." [z]Ὁρᾷς πῶς ἕκαστον μετὰ ἐπιτάσεως τίθησι, καὶ οὐκ
αἰσχύνεται; Οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐδίωκεν, ἀλλὰ μεθ' ὑπερβολῆς
673 ἁπάσης, [a]καὶ οὐκ ἐδίωκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπόρθει, τουτέστι,
σβέσαι ἐπεχείρει τὴν ἐκκλησίαν, καταστρέψαι [b]καὶ καθελεῖν,
ἀφανίσαι· τοῦτο γὰρ πορθοῦντος [c]ἔργον. [38] "Καὶ προέκοπτον
ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου,
[d]περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδό-
σεων." Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς, ὅτι θυμοῦ τὸ πρᾶγμα ἦν, δεί-
κνυσιν ὅτι ζήλῳ τὸ πᾶν ἐποίει, εἰ καὶ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, [e]οὐκ
ἀπὸ κενοδοξίας, οὐδὲ [f]ἔχθραν ἐκδικῶν, [g]ἀλλὰ "ζηλωτὴς ὑπάρ-
χων τῶν πατρικῶν [h]μου παραδόσεων." Ὃ δέ [i]φησι, τοῦτό
B ἐστιν· εἰ τὰ [k]κατὰ τῆς ἐκκλησίας οὐ δι' ἄνθρωπον ἔπραττον,
ἀλλὰ διὰ ζῆλον θεῖον, [l]ἐσφαλμένον μὲν, ζῆλον δὲ ὅμως· πῶς
νῦν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τρέχων καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνοὺς, διὰ
κενοδοξίαν ταῦτα πράττω; Εἰ γὰρ ἐν τῷ σφάλλεσθαι οὐκ
ἐκράτει μου πάθος τοιοῦτον, ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ ζῆλος ἐπὶ τοῦτό

[37] v. 13. [38] v. 14.

[o] ἀπ' ἀνθ. A.E. ὑπ' ἀνθ. C. [p] ἀθρόως D. [q] διδασκάλου D. [r] γὰρ om. E. Mox δι' αὐτοῦ B. [s] Sic Cat. σφόδρα ἴστε vulgo. [t] τοσούτου B. [v] ἡ accessit ex omnibus. [w] καὶ om. C. [x] ἀναστροφὴν] + ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. [y] ὅτε C. [z] ὅρα E. [a] καὶ οὐκ ἐδίωκε —ἐν τῷ γένει μου om. B. [b] καὶ assumtum ex A.C.D.F. [c] ἔργον] ἐστιν ἔργον E. [d] περισσοτέρως] + γὰρ B. [e] οὐκ] καὶ οὐκ F. [f] ἔχθραν A.C. D.F. δι' ἔχθραν B. ἀπὸ ἔχθρας E. Statim ἐκδικῶν D.F. ἐδίωκον B.E. Edebatur ἔχθρας ἐκδιώκων. [g] ἀλλὰ καὶ ζ. Edd. καὶ om. B.C.E.F. Vet. [h] μου om. F. Vet. [i] φησὶ] λέγει F. [k] κατὰ om. B. [l] ἐσφ. μὲν—ὅμως om. B.

με ἤγαγε, πολλῷ μᾶλλον, ὅτε τὴν ἀλήθειαν ἐπέγνων, πάσης
ἀπηλλάχθαι τοιαύτης δίκαιος ἂν εἴην ὑπονοίας. Ὁμοῦ τε γὰρ
μετέστην πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα, καὶ πᾶσαν ἀπεδυ-
σάμην πρόληψιν Ἰουδαϊκήν, [m]πολλῷ πλείονα ζῆλον ἐνταῦθα
ἐπιδειξάμενος· ὅπερ [n]σημεῖόν ἐστι τοῦ μετὰ ἀληθείας μετα- C
στῆναι, καὶ ζήλῳ κατεχόμενον θείῳ. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τί
[o]ἦν ἕτερον, εἰπέ μοι, τὸ παρασκευάζον γενέσθαι τοσαύτην
μεταβολήν, καὶ ὕβριν τιμῆς, καὶ κινδύνους ἀνέσεως, καὶ ταλαι-
πωρίαν ἀδείας ἀλλάξασθαι; Οὐκ ἔστιν οὐδέν, ἀλλ' ὁ τῆς ἀλη-
θείας ἔρως [p]μόνος.

39 "Ὅτε δὲ ηὐδόκησεν ὁ θεός, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός
μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν
αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα [q]εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐ-
θέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι." Ὅρα [r]τί σπουδάζει D
ἐνταῦθα δεῖξαι, ὅτι καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἐγκατελείφθη, διά τινα
οἰκονομίαν [s]ἀπόρρητον ἀφείθη. Εἰ γὰρ ἐκ κοιλίας μητρὸς
ἀφώριστο γενέσθαι ἀπόστολος, καὶ [t]κληθῆναι πρὸς τὴν διακο-
νίαν ταύτην, ἐκλήθη δὲ τότε, καὶ ἅμα κληθεὶς ὑπήκουσε· δῆλον
ὅτι ὁ θεὸς δι' ἀπόρρητόν τινα αἰτίαν [v]ἀνεβάλλετο τέως. Τίς
οὖν αὕτη ἡ οἰκονομία; [w]Τάχα προοίμιον ἀκοῦσαι κεχήνατε, τί
δήποτε οὐ μετὰ τῶν δώδεκα αὐτὸν ἐκάλεσεν· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦ
κατεπείγοντος [x]ἀποστάς, μακρότερον ποιήσω τὸν λόγον,
[y]παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην μὴ πάντα παρ' ἐμοῦ μανθά- E
νειν, ἀλλὰ καὶ ἐξ [z]ἑαυτῶν ζητεῖν, καὶ τὸν θεὸν παρακαλεῖν
ἀποκαλύπτειν. [a]Καὶ ἡμῖν δὲ εἴρηταί τις ὑπὲρ τούτων λόγος,
ὅτε περὶ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ τῆς προσηγορίας πρὸς ὑμᾶς
διελεγόμεθα, [b]καὶ τίνος ἕνεκεν [c]Σαῦλον καλούμενον, Παῦλον
ἐκάλεσεν· εἰ δὲ ἐπιλέλησθε, ἐντυχόντες ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, 674
πάντα εἴσεσθε ταῦτα. Τέως δὲ τῆς ἀκολουθίας ἐχώμεθα, καὶ
σκοπῶμεν πῶς πάλιν δείκνυσιν οὐδὲν ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν
γεγενημένον, ἀλλὰ πάντα τὸν θεὸν τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ πολλῆς
οἰκονομοῦντα [d]προνοίας. "Καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος

39 v. 15, 16.

[m] πολλῷ]+μᾶλλον E. Mox ἐπιδεικνύμενος A.D. [n] σημεῖόν ἐστι pro ἐστὶ σημεῖον A.C.D.E.F. [o] ἦν om. B.C. post μοι transp. F. Mox παρασκευάσαν B. [p] μόνον F. [q] εὐαγγελίζωμαι F. εὐαγγελίζομαι B. εὐαγγελίσωμαι Edd. [r] τί] πῶς F. Vet. Statim δεῖξαι ἐνταῦθα inverso ord. D.E. Cat. [s] ἀφόρητον B. Statim ἀφέθη A. [t] κληθῇ D. [v] ἀνεβάλετο A.E. [w] τάχα]+παρ' ἐμοῦ Edd. Haec desunt in libris omnibus. Statim ἐκ προοιμίων pro προοίμιον legunt F. Vet. [x] ἀποστὰς]+ἐγὼ F. Vet. [y] παρακαλῶ]+δὲ C. +καὶ ἐγὼ Edd. καὶ ἐγὼ om. B.E.F. Vet. [z] αὐτῶν D. [a] καὶ ἡμῖν δὲ] ἄλλως δὲ καὶ ἡμῖν F. Vet. Mox ὑπὲρ τούτου iidem. [b] καὶ]+ἀπεδείκνυμεν E.F. Vet. [c] Σαῦλον]+αὐτὸν Edd. repugnantibus libris. [d] προνοίας]+δι' ὧν φησὶ F. Vet.

αὐτοῦ.” [e]Ὁ μὲν θεός φησι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ κεκληκέναι
αὐτόν· [40]“Σκεῦος γὰρ ἐκλογῆς μοί ἐστι,” πρὸς τὸν Ἀνανίαν
B ἔλεγε, “τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασι- (721)
λέων,” τουτέστιν, ἱκανὸς διακονῆσαι καὶ ἔργον ἐπιδεῖξαι μέγα·
καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν τῆς κλήσεως τίθησιν· αὐτὸς δὲ πανταχοῦ
τῆς χάριτος εἶναί φησι τὸ πᾶν καὶ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ
τῆς ἀφάτου, οὕτω λέγων· [41]“Ἀλλ’ ἠλεήθην,” οὐχ ὅτι ἱκανὸς
ἤμην, [f]οὐδ’ ὅτι ἐπιτήδειος, ἀλλ’, “ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν
πᾶσαν [g]μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν
ἐπ’ αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον.” Εἶδες ταπεινοφροσύνης ὑπερβο-
λήν; Διὰ τοῦτο ἐγώ, φησὶν, ἠλεήθην, ἵνα μηδεὶς [h]ἀπογνῷ, ὡς
τοῦ πάντων ἀνθρώπων κακίστου φιλανθρωπίας ἀπολελαυκότος.
C Τοῦτο γὰρ δηλοῖ [i]τῷ εἰπεῖν, “ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν πᾶσαν
μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ’
αὐτῷ.” “Ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί.” Ἀλλαχοῦ
δέ φησιν ὁ Χριστὸς, [42]“Οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ
πατὴρ, [k]καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
[l]ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.” Εἶδες ὅτι καὶ ὁ πατὴρ
υἱὸν, καὶ [m]ὁ υἱὸς πατέρα ἀποκαλύπτει; Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς
δόξης, [n]καὶ ὁ υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ ὁ πατὴρ υἱόν· [43]“[o]Δό-
ξασόν με, φησὶν, ἵνα δοξάσω σε·” καὶ, “Καθώς σε ἐγὼ ἐδό-
ξασα.” Διὰ τί δὲ μὴ εἶπεν, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐμοὶ,
D ἀλλ’, “ἐν ἐμοί;” Δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ ῥημάτων μόνον ἤκουσε τὰ
περὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ πνεύματος ἐπληρώθη, τῆς
ἀποκαλύψεως [p]καταλαμπούσης αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν
Χριστὸν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα. “Ἵνα εὐαγγελίζωμαι
αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.” Οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαι μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὸ χειροτονηθῆναι [q]αὐτὸν παρὰ τοῦ θεοῦ γέγονεν. Οὕτω
γάρ μοι [r]αὐτὸν ἀπεκάλυψεν, οὐχ ἵνα [s]αὐτὸν ἴδω μόνον, ἀλλ’
ἵνα καὶ εἰς ἄλλους ἐξενέγκω. Καὶ οὐκ εἶπεν ἄλλους ἁπλῶς,
ἀλλ’, “ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,” ἐντεῦθεν ἤδη
προανακρουόμενος οὐ μικρὸν τῆς ἀπολογίας κεφάλαιον, ἀπὸ

40 Act. ix. 15. 41 1 Tim. i. 16. 42 Luc. x. 22. 43 Joan. xvii. 1, 4.

[e] ὁ μὲν θ. φησι] ἐντεῦθεν γὰρ δείκνυται ὅτι ὁ μὲν θεὸς F. *hinc declarat quod Deus* Vet. Mox κέκληκεν iidem. [f] οὐδ’] οὐχ D. [g] μακροθ.] + αὐτοῦ E. [h] ἀπογνῷ] ἀπογνῷ ἑαυτοῦ E. ἑαυτοῦ ἀπογνῷ F. Vet. Statim subjungunt ἵνα χρηστὰς ἔχῃ ἐλπίδας E.F. Vet. [i] τῷ] ἐν τῷ Edd. invitis libris. τὸ pro τῷ C.E. [k] καὶ οὐδεὶς γινώσκει] οὐδὲ A.D. [l] ἐὰν B.D.E. [m] ὁ om. A.C.D. [n] καὶ om. E.F. Vet. Mox τὸν πατέρα et τὸν υἱὸν E. υἱὸν om. D. [o] δόξασον—ἐδόξασα] δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καὶ πάλιν, καθὼς ἐγώ σε ἐδόξασα E.F. Vet. [p] καταλ.] γὰρ καταλ. E.F. Vet. [q] αὐτῷ B. Statim τοῦ ante θεοῦ assumtum ex A.B.C.D.F. [r] ἑαυτὸν E.F. Vet. [s] αὐτὸν ἴδω μ. pro ἴδω μ. αὐτὸν C.D.E.F. αὐτὸς ἴδω μ. Cat.

τοῦ τῶν μαθητῶν προσώπου. Οὐ γὰρ ὁμοίως Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἔθνεσι κηρύττειν ἀναγκαῖον ἦν. "Εὐθέως οὐ προσανε- E
θέμην σαρκὶ καὶ αἵματι." Τοὺς ἀποστόλους ἐνταῦθα αἰνίττεται, ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοὺς καλῶν. Εἰ δὲ καὶ περὶ πάντων ἀνθρώπων τοῦτό φησιν, οὐδὲ ἡμεῖς ἀντεροῦμεν. [44] "Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους." Ταῦτα εἰ μέν τις αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐξετάσειε τὰ ῥήματα, δοκεῖ πολλῆς μεγαληγορίας γέμειν, καὶ πόρρω τοῦ φρονήματος εἶναι τοῦ ἀποστολικοῦ. Τὸ γὰρ ἑαυτῷ ψηφίζεσθαι, καὶ μηδένα λαμβάνειν κοινωνὸν τῆς γνώμης, ἀνοίας εἶναι δοκεῖ. [45] "Εἶδον γὰρ, φησὶν, ἄνθρωπον [t] δόξαντα φρόνιμον εἶναι παρ' ἑαυτῷ, ἐλπίδα δὲ ἔχει μᾶλλον αὐτοῦ ὁ ἄφρων·" καὶ, "Οὐαὶ οἱ συνετοὶ 675
παρ' ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον [v] αὐτῶν ἐπιστήμονες·" καὶ αὐτὸς πάλιν, "Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς." Οὐκ ἂν οὖν ὁ τοσαῦτα παρ' ἑτέρων ἀκούσας, καὶ αὐτὸς [w] τὰ αὐτὰ παραινῶν ἑτέροις, τούτοις περιέπεσεν, οὐχ ὅτι Παῦλος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, γυμνὴ μὲν [x] αὕτη ἐξεταζομένη ἡ ῥῆσις καὶ [y] ὑφορμεῖν καὶ προσίστασθαι δύναταί τισι τῶν ἀκροατῶν· ἂν δὲ τὴν αἰτίαν προσθῶμεν δι' ἣν ταῦτα ἐλέγετο, καὶ κροτήσουσι καὶ [z] θαυμάσονται [a] πάντες τὸν εἰρηκότα. Τοῦτο τοίνυν ποιῶμεν. Οὐδὲ γὰρ δεῖ τὰ ῥήματα γυμνὰ ἐξετάζειν, ἐπεὶ πολλὰ ἕψεται τὰ [b] ἀτοπήματα· οὐδὲ τὴν λέξιν καθ' ἑαυ- B
τὴν βασανίζειν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ προσέχειν τοῦ γράφοντος. Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἡμετέραις διαλέξεσιν, ἂν μὴ τούτῳ ὦμεν κεχρημένοι τῷ τρόπῳ, καὶ τὴν γνώμην ἐξετάζωμεν τοῦ λέγοντος, πολλὰς ὑποστησόμεθα τὰς ἀπεχθείας, καὶ πάντα [c] ἀνατραπήσεται. Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐπὶ ῥημάτων, ὅπου καὶ ἐπὶ πραγμάτων ἂν μή τις τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττῃ, πάντα ἄνω καὶ κάτω γενήσεται; Καὶ γὰρ καὶ ἰατροὶ καὶ τέμνουσι καὶ [d] διακλῶσί τινα τῶν ὀστέων, καὶ λῃσταὶ [e] ταῦτα ποιοῦσι πολλάκις. Πόσης οὖν [f] ἀθλιότητος ἂν εἴη, ὅταν λῃστὴν καὶ ἰατρὸν μὴ δυνηθῶμεν διελεῖν; Πάλιν ἀνδροφόνοι καὶ μάρτυρες τὰς C
αὐτὰς [g] ὑπομένουσι βασάνους· ἀλλὰ πολὺ τὸ μέσον ἑκατέρων.

44 v. 17. 45 Prov. xxvi. 12. Esai. v. 21. Rom. xii. 16.

t δόξαντα φρόνιμον pro φρόνιμον δόξαντα omnes. v αὐτῶν pro αὐτῶν C. fortasse alii. αὐτῶν edidit Montef. w τὰ αὐτὰ] ταῦτα B. x αὐτὴ F. y ὑφορμᾶν A. z θαυμάσουσι D. a πάντες] + ὁμοφρόνως A.B.C.D. + ὁμοφώνως Cat. b ἀτοπήματα E.F. Vet. ἁμαρτήματα Edd. c ἀνατραπήσεται A.C.F. fortasse alii. ἀνατρεπήσεται mendose exhibent Sav. Mor. d κλῶσι B. e ταὐτὰ F. f ἀθλιότητος E.F. Vet. Edebatur ἀθεότητος. Correxit ex Interp. Montef. Statim οὐκ ἂν εἴη E.F. Vet. g ὑπομένουσι βασάνους] Sic A.B.C.D. ὑπομένουσιν ὀδύνας βασανιζόμενοι Edd. Post μάρτυρες haec leguntur in E.F. βασανίζονται, καὶ οὐχ ὅτι τὰς αὐτὰς ὑπομένουσι βασάνους, ἐν ἑκάτεροι τίθενται, ἀλλὰ π. τ. μ. ἑ. consentiente Vet.

Κἂν μὴ τοῦτον διατηρῶμεν τὸν κανόνα, οὐ δυνησόμεθα [h] εἰδέναι
ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἠλίαν ἀνδροφόνον ἐροῦμεν, καὶ τὸν
Σαμουὴλ καὶ τὸν Φινεὲς, τὸν δὲ Ἀβραὰμ καὶ παιδοκτόνον, εἰ
τὰ πράγματα μέλλοιμεν ἐξετάζειν γυμνὰ, μὴ προστιθέντες (722)
αὐτοῖς τὴν τῶν ποιούντων γνώμην. Ἐξετάσωμεν [i] τοίνυν καὶ
τοῦ Παύλου τὴν διάνοιαν, ἀφ' ἧς ταῦτα ἔγραφεν· [k] ἴδωμεν
D αὐτοῦ τὸν σκοπὸν, καὶ τίς ἦν διόλου περὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ
τότε εἰσόμεθα ταῦτα ἐκ ποίας [l] ἐλέγετο γνώμης. Οὐδὲ γὰρ
ἐξευτελίζων ἐκείνους, [m] οὔτε ἑαυτὸν [n] ἐπαίρων, οὔτε ταῦτα
εἴρηκεν, οὔτε τὰ πρότερα· πῶς γὰρ, ὅπου καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν; ἀλλὰ πανταχοῦ τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἀσφάλειαν διατηρῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον οἱ τὴν ἐκκλησίαν πορθοῦντες, ὅτι
τοῖς ἀποστόλοις ἕπεσθαι δεῖ τοῖς μὴ κωλύουσι ταῦτα, οὐχὶ τῷ
Παύλῳ τῷ κωλύοντι, ἐντεῦθεν [o] δὲ κατὰ μικρὸν ἡ Ἰουδαϊκὴ
πλάνη εἰσήγετο, ἀναγκάζεται στῆναι πρὸς ταῦτα γενναίως, οὐ
E τοὺς ἀποστόλους εἰπεῖν κακῶς βουλόμενος, ἀλλὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς
ἐπαιρόντων ἑαυτοὺς τὴν ἄνοιαν καταστεῖλαι [p] βουλόμενος. Διὰ
τοῦτό φησιν, "Οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι." Καὶ γὰρ
ἦν ἀτοπίας ἐσχάτης τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ μαθόντα, ἀνθρώποις
ἀνατίθεσθαι λοιπόν. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ [q] ἀνθρώπου μανθάνων,
εἰκότως ἀνθρώπους λαμβάνει κοινωνοὺς πάλιν· ὁ δὲ τῆς θείας
[r] ἐκείνης καὶ μακαρίας ἀξιωθεὶς φωνῆς, καὶ παρ' αὐτοῦ [s] τοῦ τὸν
676 θησαυρὸν ἔχοντος τῆς σοφίας πάντα διδαχθεὶς, τίνος ἕνεκεν
λοιπὸν ἀνθρώποις ἀνετίθετο; Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ μανθάνειν
παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ διδάσκειν ἀνθρώπους δίκαιος ἂν εἴη. Οὐ
τοίνυν ἀπονοίας ἕνεκεν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' ὥστε δεῖξαι τοῦ
οἰκείου κηρύγματος τὸ ἀξίωμα. "Οὐδὲ ἀνῆλθον, φησὶ, πρὸς
τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους." Ἐπειδὴ [t] γὰρ ἄνω καὶ κάτω
τοῦτο ἔλεγον, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸ αὐτοῦ ἐκλήθησαν, [v] οὐκ ἀνῆλθον πρὸς ἐκείνους, φησίν. Εἰ δὲ ἐχρῆν αὐτοῖς
κοινώσασθαι, ὁ ἀποκαλύψας [w] αὐτῷ τὸ κήρυγμα, καὶ τοῦτο ἂν
B αὐτῷ ἐκέλευσε. Τί οὖν, οὐκ ἀνῆλθεν ἐκεῖ; Καὶ μὴν ἀνῆλθε,
καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μαθησόμενός τι παρ' αὐτῶν. Πότε;
Ὅτε ἐν τῇ πόλει [x] τῶν Ἀντιοχέων, τῇ τὸν πολὺν ζῆλον ἄνωθεν

[h] εἰδέναι ταῦτα] τι εἰδέναι E.F. Vet. [i] τοίνυν] δὲ D. [k] ἴδωμεν] + οὖν B. [l] ἐγένετο B. [m] οὔτε] οὐδὲ D. Cat. καὶ E.F. [n] ἐπαίρων pro ἐπαινῶν omnes. Statim οὔτε ταῦτα οὔτε τὰ πρ. εἴρηκεν hoc ord. E.F. [o] δὲ om. B. [p] βουλόμενος] μηχανώμενος E.F. Vet. βουλόμενος om. Cat. [q] ἀνθρώπου pro ἀνθρώπων A.B.C.E.F. [r] ἐκείνης καὶ μ.] καὶ μ. ἐκείνης C.D.F. [s] τοῦ τὸν] Sic A.B.C.F. et tacite Ben. Edebatur τοῦτον. [t] γὰρ om. F. Vet. Mox τοῦτο om. E.F. Vet. [v] οὐκ ἀνῆλθον πρὸς ἐ. φ.] διὰ τοῦτο τοῦτό φησιν F. Vet. [w] αὐτὸ A. Pro τὸ κήρυγμα, τὴν τοῦ κηρύγματος δύναμιν habet B. [x] τῶν] τῇ A.B.F.

ἐπιδειξαμένη, [y]ἐκκλησία γέγονε περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ νῦν προ-
κειμένου, καὶ ἐζήτουν πότερον [z]χρὴ περιτέμνειν τοὺς ἐξ ἐθνῶν
πιστεύοντας, ἢ μηδὲν τοιοῦτον [a]αὐτοὺς ἀναγκάζειν ὑπομένειν,
τότε ἀνῆλθεν αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος καὶ Σίλας. Πῶς οὖν
φησιν, "οὐκ ἀνῆλθον, οὐδὲ ἀνεθέμην;" Ὅτι πρῶτον μὲν οὐκ
αὐτὸς ἀνῆλθεν, ἀλλ' ἀπεστάλη παρ' ἑτέρων· δεύτερον [b]δὲ οὐ
μαθησόμενος παρεγένετο, ἀλλ' ἑτέρους πείθων. Αὐτὸς μὲν
γὰρ ἐξ ἀρχῆς ταύτης εἴχετο τῆς γνώμης, ἣν καὶ οἱ ἀπόστολοι C
μετὰ ταῦτα [c]ἐκύρωσαν, τὸ μὴ δεῖν περιτέμνεσθαι· ἐπειδὴ [d]δὲ
αὐτοῖς οὐκ ἐδόκει τέως ἀξιόπιστος εἶναι, ἀλλὰ τοῖς ἐν Ἱεροσο-
λύμοις προσεῖχον, ἀνῆλθεν, οὐκ αὐτός τι εἰσόμενος πλέον, ἀλλὰ
πείσων τοὺς ἀντιλέγοντας, ὅτι καὶ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις τούτοις
ψηφίζονται. Οὕτω καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ δέοντα συνεώρα, καὶ
οὐδενὸς [e]ἐδεῖτο διδασκάλου, ἀλλ' ἃ μετὰ πολλὴν διάκρισιν
ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι κυροῦν, ταῦτα αὐτὸς πρὸ τῆς διακρίσεως
ἄνωθεν ἔσχεν ἀκίνητα παρ' ἑαυτῷ. Καὶ ταῦτα ὁ Λουκᾶς
δηλῶν, ἔλεγεν, [46]ὅτι πολὺν καὶ μακρὸν λόγον ὑπὲρ τούτων D
[f]ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς ὁ Παῦλος καὶ πρὶν εἰς Ἱεροσόλυμα
ἐλθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε καὶ [g]παρ' ἐκείνων
μαθεῖν, ἀνῆλθεν, ὑπὲρ ἐκείνων, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. [h]Εἰ δὲ λέγει,
"οὐκ ἀνῆλθον," ἔστι κἀκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ἐν προοιμίοις τοῦ
κηρύγματος ἀνῆλθεν, οὔτε ἡνίκα ἀνῆλθεν, ἐπὶ [i]τὸ μαθεῖν ἀν-
ῆλθε. Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἀμφότερα ἐπισημαίνεται, λέγων·
"Εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι." Οὐκ εἶπεν
ἁπλῶς, οὐ προσανεθέμην, ἀλλ', "[k]εὐθέως." Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα
ἀνῆλθεν, οὐχ ὑπὲρ τοῦ τι προσλαβεῖν. "Ἀλλὰ [l]ἀπῆλθον εἰς E
Ἀραβίαν." Ὅρα ζέουσαν ψυχήν· τοὺς τόπους ἐσπούδαζε κατα-
λαμβάνειν τοὺς οὐδέπω γεωργηθέντας, ἀλλ' ἀγριώτερον ἔτι
διακειμένους. Εἰ γὰρ μετὰ τῶν ἀποστόλων ἀνέμενεν, οὐδὲν
ἔχων [m]μανθάνειν, τὸ κήρυγμα ἂν ἐνεποδίσθη· ἔδει γὰρ αὐτοὺς
πανταχοῦ τὸν λόγον διαδοῦναι. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος,
[n]ζέων τῷ πνεύματι, τῆς διδασκαλίας [o]εὐθέως ἥπτετο ἀνθρώπων 677
βαρβάρων καὶ ἀγρίων, βίον ἐναγώνιον αἱρούμενος, καὶ πολὺν

[46] Act. xv. 2.

[y] ἐκκλησία]+ζήτημα E.F. Vet. Vid. Annot. [z] χρὴ] δεῖ A.D. [a] αὐτοὺς ἀναγκ. pro ἀναγκ. αὐτοὺς A.C.D.E.F. [b] δὲ]+ὅτι F. Vet. [c] ἐκύρωσαν τὸ] ἐκυρώσαντο E. [d] δὲ om. B.D. [e] ἐδέετο B. [f] ἐξέτεινε B. [g] παρ' ἐκείνων pro περὶ ἐκείνων omnes. [h] εἰ δὲ λέγει] πρὸς δὲ τὸ λέγειν E.F. Vet. [i] τὸ pro τῷ omnes. [k] εὐθέως]+τοῦτο αὐτὸ αἰνιττόμενος, καὶ ὅτι οὐδὲν τούτου προθεὶς E.F. Vet. Statim εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα φαίνεται ἀνελθὼν, ἀλλ' οὐχ F. Vet. [l] ἀπῆλθον]+φησὶν F. Vet. [m] μαθεῖν B. [n] καὶ ζέων Edd. καὶ deest in omnibus. [o] εὐθέως om. B. Statim ἥπτετο πρὸς ἀνθρώπους βαρβάρους καὶ ἀγρίους E.

ἔχοντα [p]τὸν πόνον. Καὶ θέα μοι τὴν ταπεινοφροσύνην. Εἰπὼν [q]γὰρ, "Ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν," [r]ἐπήγαγε, "Καὶ [s]πάλιν (723) ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν." Οὐ λέγει τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, οὐδὲ τίνας κατήχησε καὶ πόσους, καίτοιγε ἅμα τῷ βαπτισθῆναι [t]τοσοῦτον ἐπεδείξατο ζῆλον, [v]ὡς συγχέειν Ἰουδαίους, καὶ εἰς τοσοῦτον ἤγαγε παροξυσμὸν, ὡς ἐφεδρεύειν καὶ βούλεσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν [w]καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας· ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ μὴ πολλὴν ἐποίησε τοῖς πιστεύουσι τὴν προσθήκην.
B Ἐπειδὴ γὰρ ἡττῶντο τῇ διδασκαλίᾳ, λοιπὸν ἐπὶ φόνον ἐτρέποντο, ὅπερ τῆς τοῦ Παύλου νίκης σημεῖον καθαρὸν ἦν. Ἀλλ' οὐκ εἴασεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς ἀποθανεῖν, τηρῶν αὐτὸν τῷ κηρύγματι. [x]Ἀλλ' ὅμως οὐδέν φησι τῶν κατορθωμάτων τούτων· οὕτως ἅπερ λέγει πάντα, οὐ φιλοτιμίας ἕνεκεν λέγει, οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ νομισθῆναι τῶν ἀποστόλων μείζων, οὐδὲ δακνόμενος ἐπὶ τῷ ἐξευτελίζεσθαι, ἀλλὰ δεδοικὼς μή τι γένηται τῷ κηρύγματι βλάβος ἐντεῦθεν. Καὶ γὰρ ἔκτρωμα ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ πρῶτον τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἔσχατον τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς προση-
C γορίας τῆς τοιαύτης ἀνάξιον· καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ πλέον πάντων κοπιάσας, ὅπερ μάλιστά ἐστι ταπεινοφροσύνης. Ὁ μὲν γὰρ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ἀγαθὸν, ταπεινὰ δὲ περὶ ἑαυτοῦ λέγων, εὐγνώμων, οὐ ταπεινόφρων ἐστίν· ὁ δὲ μετὰ τοσούτους στεφάνους τοιαῦτα φθεγγόμενος, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μετριάζειν εἰδώς. "Καὶ πάλιν ὑπέστρεψα, φησὶν, εἰς Δαμασκόν." Καίτοι [y]πόσα ἐκεῖ εἰργάσθαι αὐτὸν εἰκὸς ἦν; Περὶ [z]γὰρ τῆς πόλεώς φησι ταύτης, [47]ὅτι [a]πᾶσαν αὐτὴν ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως [b]ἐφύλαττε, τὸν μακάριον [c]τοῦτον σαγηνεῦσαι βουλόμενος· ὅπερ σημεῖον μέγιστον ἦν [d]τοῦ σφόδρα καὶ κατὰ
D κράτος [e]ἐλαύνειν τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐνταῦθα λέγει, [f]οὐδ' ἂν ἐκεῖ αὐτὰ τότε τέθεικεν, εἰ μὴ καὶ τότε τὸν καιρὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἀπαιτοῦντα τὴν ἱστορίαν, [g]ἀλλ' ἐσίγησεν

[47] 2 Cor. xi. 32.

[p] τὸν om. C. [q] γὰρ om. F. Vet. [r] ἐπάγει A.C.D. [s] πάλιν]+φησὶν B. [t] τοιοῦτον F. Vet. [v] ὡς συγχ. Ἰουδαίους] ὡς μὴ μόνον Ἰουδαίους συγχέειν, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας E. ὡς συγχέειν—καὶ τοὺς Ἕλληνας] ὡς μὴ μόνον συγχέειν Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀγαγεῖν παροξυσμὸν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ἐφεδρεύειν καὶ β. αὐτὸν ἀνελεῖν F. Vet. [w] καὶ αὐτοὺς in marg. habet A. [x] ἀλλ' ὅμως] ἔχων οὖν πολλὰ κατορθώματα λέγειν, ὅμως E.F. Vet. [y] πόσα] ποσάκις A.B.C.D. Veron. Statim αὐτὸν ἐκεῖ εἰργάσθαι hoc ord. Edd. repugnantibus libris. ἐργάσασθαι pro εἰργάσθαι D.E. [z] γὰρ om. F. Vet. [a] πᾶσαν om. E.F. Vet. [b] ἐφρούρει B. [c] τοῦτον accessit ex A.B.C.D. τὸν μακ. τοῦτον σαγηνεῦσαι] κρατῆσαι τοῦτον E.F. Vet. [d] τοῦ] τοῦτο A.C. [e] ἐλαύνειν]+αὐτὸν Edd. αὐτὸν om. A.B.C.F. [f] οὐδ' ἂν ἐκεῖ αὐτὰ] ὥστε οὐδ' ἂν ἐκεῖνα B. τότε om. F. Vet. [g] Verba ἀλλ' ἐσίγησεν ἂν post τέθεικεν transp. E.F. Vet.

ἄν· ὥσπερ οὖν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἦλθε καὶ ἀπῆλθε λέγων, οὐκέτι προστίθησι τὰ ἐντεῦθεν γενόμενα.

48 "Ἔπειτα μετὰ τρία ἔτη ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον." Τί ταύτης [h]ταπεινοφρονέστερον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; Μετὰ τοσαῦτα καὶ [i]τοιαῦτα κατορθώματα, μηδὲν Πέτρου δεόμενος, μηδὲ τῆς ἐκείνου φωνῆς, ἀλλ' ἰσότιμος ὢν αὐτῷ· πλέον γὰρ οὐδὲν ἐρῶ τέως· ὅμως ἀνέρχεται ὡς πρὸς μείζονα καὶ πρεσβύτερον· καὶ τῆς ἀποδημίας αὐτῷ τῆς ἐκεῖ γίνεται αἰτία E
ἡ ἱστορία Πέτρου μόνη. Ὁρᾷς πῶς τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀπονέμει τιμὴν, καὶ οὐ μόνον ἀμείνω, ἀλλ' οὐδὲ ἴσον ἑαυτὸν [k]ἐκείνων εἶναι νομίζει; [l]Καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἀποδημίας ταύτης δῆλον. Καθάπερ [m]γὰρ νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων πρὸς ἁγίους ἄνδρας ἀποδημοῦσιν, οὕτω καὶ Παῦλος πρὸς Πέτρον τότε διακείμενος ἀπῄει· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ ταπεινότερον. Οἱ μὲν γὰρ νῦν ὠφελείας ἕνεκεν ἀποδημοῦσιν· ὁ δὲ μακάριος τότε ἐκεῖνος, οὐχ ὡς μαθησόμενός τι παρ' αὐτοῦ, οὐδὲ ὡς διόρθωσίν τινα [n]δεξόμενος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μόνον, ὥστε 678
ἰδεῖν αὐτὸν καὶ τιμῆσαι τῇ παρουσίᾳ. "Ἱστορῆσαι γὰρ, φησὶ, [o]Πέτρον." Καὶ οὐκ εἶπεν, ἰδεῖν Πέτρον, ἀλλ', "ἱστορῆσαι [p]Πέτρον," ὅπερ οἱ τὰς μεγάλας πόλεις καὶ λαμπρὰς [q]καταμανθάνοντες λέγουσιν. Οὕτω πολλῆς ἄξιον ἡγεῖτο σπουδῆς εἶναι καὶ τὸ μόνον ἰδεῖν τὸν ἄνδρα. Τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Πράξεων δῆλον. Ὅτε γὰρ ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλοὺς τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέψας, καὶ τοσαῦτα ἐργασάμενος, ὅσα τῶν ἑτέρων οὐδεὶς, τὴν Παμφυλίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὸ Κιλίκων B
ἔθνος, πάντας τοὺς κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς οἰκουμένης διορθωσάμενος καὶ τῷ Χριστῷ προσαγαγὼν, πρῶτον [r]μὲν εἰσέρχεται πρὸς Ἰάκωβον μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινοφροσύνης, ὡς πρὸς μείζονα καὶ τιμιώτερον. Ἔπειτα συμβουλεύοντος ἀνέχεται, καὶ συμβουλεύοντος ἐναντία τῶν νῦν. 49 "Ὁρᾷς γὰρ, φησὶν, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; Ἀλλὰ ξύρησαι, καὶ ἁγνίσθητι." Καὶ ἐξυρήσατο, καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ πάντα ἐπετέλεσεν. Ἔνθα μὲν γὰρ οὐκ ἐβλάπτετο τὸ εὐαγγέλιον, πάντων ταπεινότερος ἦν· ἔνθα δὲ ἐκ τῆς ταπεινο- C
φροσύνης ἑώρα τινὰς ἀδικουμένους, οὐκέτι [s]ἐκέχρητο τούτῳ τῷ

48 v. 18. 49 Act. xxi. 20, 24.

h ταπεινοφρ. γένοιτ' ἂν τ. ψ.] τῆς ταπεινοφροσύνης γένοιτ' ἂν B. i τηλικαῦτα B. k ἐκείνῳ D. Statim νομίζει εἶναι inverso ord. D.E. l καὶ τοῦτο] τοῦτο καὶ F. Mox αὐτῆς pro ταύτης E.F. Vet. m γὰρ]+καὶ F. n δεξάμενος B. o Πέτρον]+ἀπῆλθεν E. +ἀπῆλθον F. *ascendi* Vet. Statim καὶ om. E.F. Vet. p Πέτρον om. E.F. Vet. q καταμανθάνουσι B. r μὲν om. A. s ἐχρήσατο B. ἐχρῆτο Cat.

πλεονεκτήματι· τοῦτο γὰρ οὐκ ἦν [t] λοιπὸν ταπεινοφρονεῖν,
ἀλλὰ λυμαίνεσθαι καὶ [v] διαφθείρειν τοὺς μαθητευομένους. "Καὶ
ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε." Τὸ μὲν οὖν δι' αὐτὸν (724)
ἀποδημῆσαι, τιμῆς ἦν πολλῆς· τὸ δὲ καὶ [w] ἐπιμεῖναι τοσαύτας
ἡμέρας, φιλίας καὶ σφοδροτάτης ἀγάπης. [50] "Ἕτερον δὲ τῶν
ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου."
D Ὅρα πῶς πρὸς τὸν Πέτρον μείζονα τὴν φιλίαν ἔχει· καὶ γὰρ
δι' αὐτὸν ἀπεδήμησε, καὶ πρὸς αὐτὸν ἔμεινε. Ταῦτα δὲ καὶ
λέγω συνεχῶς, καὶ ἀξιῶ φυλάττειν, ἵν' ὅταν ἀκούσητε, ἃ κατὰ
Πέτρου δοκεῖ εἰρηκέναι, μηδεὶς ὑποπτεύσῃ τὸν ἀπόστολον. Διὰ
γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς τοῦτο προδιορθούμενος ταῦτά φησιν, ἵνα
ὅταν λέγῃ, ὅτι ἀντέστην Πέτρῳ, μηδεὶς ἔχθρας καὶ φιλονεικίας
ταῦτα εἶναι νομίσῃ τὰ ῥήματα. Καὶ γὰρ τιμᾷ τὸν ἄνδρα καὶ
φιλεῖ μᾶλλον πάντων. Δι' οὐδένα γὰρ τῶν ἀποστόλων ἀνεληλυθέναι φησὶν, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν μόνον. "Ἕτερον δὲ τῶν
E ἀποστόλων οὐκ εἶδον, φησὶν, εἰ μὴ [x] Ἰάκωβον." Εἶδον, οὐκ
[y] ἐδιδάχθην. Ἀλλ' ὅρα καὶ τοῦτον μεθ' ὅσης τιμῆς ὠνόμασεν.
Οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, Ἰάκωβον, ἀλλὰ καὶ τὸ σεμνολόγημα
προσέθηκεν· οὕτω βασκανίας ἁπάσης ἀπηλλαγμένος ἦν. Εἰ
γὰρ [z] σημῆναι ὃν ἔλεγεν ἤθελεν, ἐνῆν καὶ ἐξ ἑτέρου γνωρίσματος
τοῦτο ποιῆσαι δῆλον, καὶ εἰπεῖν τὸν τοῦ [a] Κλωπᾶ, ὅπερ καὶ ὁ
εὐαγγελιστὴς [b] ἔλεγεν. Ἀλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλ' ἐπειδὴ
τὰ τῶν ἀποστόλων σεμνολογήματα ἴδια εἶναι ἐνόμιζεν, ὡς
ἑαυτὸν [c] ἐπαίρων, οὕτω σεμνύνει κἀκεῖνον. [d] Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν
679 αὐτὸν οὕτως, ὡς εἶπον, ἀλλὰ πῶς; "Τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου."
Καίτοιγε οὐδὲ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἦν τοῦ κυρίου, ἀλλ' οὕτως
ἐνομίζετο· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τὸ ἀξίωμα θεῖναι
[e] τοῦ ἀνδρός. Καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν δείκνυται, ὅτι διέκειτο
πρὸς τοὺς ἀποστόλους πάντας οὕτω γνησίως, ὡς αὐτῷ πρέπον
ἦν. [51] "Ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι." Εἶδες διὰ πάντων ὁμοίως ἐκλάμπουσαν τῆς ἁγίας ταύτης ψυχῆς τὴν ταπεινοφροσύνην; Καθάπερ γὰρ ἐν δικαστηρίῳ
ἀγωνιζόμενος, καὶ μέλλων εὐθύνας ὑπέχειν, οὕτως [f] ἐσπούδακεν
B ἀπολογήσασθαι. [52] "Ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ [g] κλίματα τῆς
Συρίας καὶ Κιλικίας·" μετὰ τὸ Πέτρον ἰδεῖν. Πάλιν ἄρχεται

50 v. 19. 51 v. 20. 52 v. 21.

[t] λοιπὸν om. B. [v] φθείρειν D. [w] ἐπιμεῖναι τοσαύτας pro τοσαύτας ἐπιμεῖναι omnes. [x] Ἰάκωβον]+τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου B. [y] ἐδιδάχθην]+παρ' αὐτοῦ οὐδὲν A.B.C.D. Cat. +φησὶ παρ' αὐτοῦ οὐδὲν Edd. [z] σημῆναι]+μόνον E.F. Vet. [a] Κλωπᾶ pro Κλοπᾶ omnes. [b] εἶπεν B. ὅπερ—ἔλεγεν om. D. [c] ἐπαινῶν B. Veron. [d] οὐ γὰρ—ἀλλὰ πῶς;] διὸ φησὶ B. [e] τἀνδρὸς C. [f] ἐσπούδαζεν A.D. [g] κλήματα A.D.

τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ προκειμένου, τῆς μὲν Ἰουδαίας
οὐχ ἀπτόμενος, διά τε τὸ πρὸς τὰ ἔθνη ἀπεστάλθαι, καὶ διὰ
τὸ μὴ [h]ἂν ἑλέσθαι ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομεῖν. Διόπερ
οὐδὲ κατὰ ψιλὴν αὐτοὺς συντυχίαν εἶδε· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς
δῆλον. 53 "Ἤμην γάρ, φησὶν, ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς
ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας· μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώ-
κων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἥν ποτε ἐπόρθει."
Τί ταύτης τῆς ψυχῆς μετριώτερον γένοιτ' ἄν; Ὅτε μὲν γὰρ C
τὰ φέροντα αὐτῷ κατηγορίαν διελέγετο, οἷον ὅτι [i]ἐδίωκε τὴν
ἐκκλησίαν, καὶ ἐπόρθει αὐτὴν, μετὰ πολλῆς αὐτὰ τέθεικε τῆς
ὑπερβολῆς, ἐκπομπεύων αὐτοῦ τὸν βίον τὸν πρότερον· τὰ δὲ
μέλλοντα αὐτὸν δεικνύναι λαμπρὸν, ταῦτα παρατρέχει. Καὶ
δυνάμενος, εἴπερ ἐβούλετο, τὰ κατορθώματα αὐτοῦ πάντα εἰ-
πεῖν, οὐδὲν αὐτῶν τίθησιν, ἀλλ' ἑνὶ ῥήματι πέλαγος [k]παρελθὼν
ἄφατον, καὶ εἰπὼν, ὅτι "ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ
τῆς Κιλικίας," καὶ ὅτι "ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς
ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἥν ποτε ἐπόρθει," οὐδὲν
πλέον προσέθηκε. [l]Τί δὲ αὐτῷ βούλεται τὸ λέγειν, ὅτι "ἀγνο- D
ούμενος ἤμην ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας;" Ἵνα μάθῃς, ὅτι
τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ κηρῦξαι αὐτοῖς περιτομὴν, ὅτι οὐδὲ ἀπὸ
ὄψεως γνώριμος ἦν αὐτοῖς. 54 "Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν."
Σκόπει καὶ ἐνταῦθα τὸν κανόνα [m]αὐτοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης,
[n]πῶς αὐτὸν διατηρεῖ μετὰ ἀκριβείας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐθαύ-
μαζόν με, ἐπῄνουν με, ἐξεπλήττοντο, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς χάριτος
ἔδειξεν ὄν. "Τὸν γὰρ θεὸν ἐδόξαζον, φησὶν, ἐν ἐμοί."
(725) 1 "Ἔπειτα [a]δὲ διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν [b]ἀνέβην εἰς Ἱεροσό- E
λυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· ἀνέβην δὲ κατὰ
ἀποκάλυψιν." Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τὴν αἰτίαν Πέτρον
εἶναί φησι, καὶ [c]τὸ ἱστορῆσαι ἐκεῖνον· τῆς δὲ δευτέρας, τὴν
ἀποκάλυψιν [d]τὴν τοῦ πνεύματος. "Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ
εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι,
μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον." Τί φῄς, ὦ Παῦλε; ὁ 680
παρὰ [e]τὴν ἀρχὴν μὴ ἑλόμενος ἀναθέσθαι, μηδὲ μετὰ ἔτη τρία,
δεκατεσσάρων παρελθόντων ἐτῶν, τότε [f]ἀνατίθῃ, μή πως εἰς
κενὸν [g]τρέχεις; Καὶ πόσῳ βέλτιον ἦν εὐθέως ἀρξάμενον τοῦτο

53 v. 22, 23. 54 v. 24. 1 Cap. II. v. 1, 2.

[h] ἂν ἑλέσθαι] Sic A.D.E. ἀνελέσθαι vulgo. ἀνέχεσθαι Cat. [i] ἐδίωκον et ἐπόρθουν B. [k] παραδραμὼν B. [l] τί]+δήποτε B. [m] αὐτοῦ om. A. [n] πῶς] καὶ πῶς E.F. Vet. Statim τηρεῖ pro διατηρεῖ E.F. Cap. II. [a] δὲ om. A.B.F. Vet. [b] ἀνῆλθον D. [c] τὸ om. C. [d] τὴν om. B.E.F. Cat. [e] τὰς ἀρχὰς A. [f] ἀνατίθῃ A.B.C.D. Veron. ἀνατίθης Sav. cet. [g] τρέχεις A.B.C.D.E. τρέχῃς Edd.

ποιῆσαι, ἢ μετὰ ἔτη τοσαῦτα; Τί δὲ καὶ ἔτρεχες, εἰ μὴ πεπει-
σμένος ἦς, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔτρεχες; [h]Τίς οὕτως ἀνόητος, ὡς
ἔτη τοσαῦτα κηρύττειν, οὐκ εἰδὼς ὅτι κηρύττει καλῶς; [i]Καὶ τὸ
πολὺ τούτου πάλιν ἀπορώτερον, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψίν [k]φησιν
B ἀνεληλυθέναι. Τοῦτο γὰρ ἀπορώτερον μὲν, ὥσπερ ἔφθην εἰπὼν,
τοῦ προτέρου, ἱκανὸν δὲ κἀκείνου τὴν λύσιν ἡμῖν παρασχεῖν.
Εἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνῆλθε, μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο ἂν
ἔχοι λόγον· οὐ γὰρ ἦν τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς εἰς τοσαύτην
ἄνοιαν [l]ἐκπεσεῖν· αὐτὸς γάρ [m]ἐστιν ὁ λέγων, [2]"Οὕτω τρέχω,
ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα [n]δέρων." Εἰ τοίνυν
οὐκ ἀδήλως, πῶς λέγεις, "μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον;"
Ὅθεν δῆλον, ὅτι [o]εἰ [p]καὶ χωρὶς ἀποκαλύψεως ἀνῆλθεν, ἔπαθεν
ἂν τὰ τῶν ἀνοήτων· πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄτοπον ἦν τὸ γινό-
C μενον· ὅταν δὲ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος αὐτὸν ἕλκῃ χάρις, τίς τολ-
μήσει τι [q]τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι λοιπόν; Διὰ γὰρ τοῦτο προσ-
έθηκε καὶ αὐτὸς τὸ, "κατὰ ἀποκάλυψιν," ἵνα μηδὲ πρὸ τῆς
λύσεως τοῦ ζητήματος καταγνῷς αὐτοῦ [r]τινα ἄγνοιαν, εἰδὼς
ὅτι οὐκ ἀνθρώπινον ἦν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ θεία τις οἰκονομία
πολλὰ προορωμένη καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων. Τί
ποτ' οὖν ἐστι τὸ αἴτιον τῆς ἀποδημίας ταύτης; Ὥσπερ ὅτε
πρότερον ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῆλθεν, οὐ δι' ἑαυτὸν
ἀνῆλθεν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει σαφῶς, ὅτι [s]χρὴ καθαρῶς ἕπεσθαι
τοῖς τοῦ Χριστοῦ δόγμασιν· ἀλλὰ [t]τοὺς μαχομένους συνάγειν
D βουλόμενος· οὕτω καὶ νῦν οὐκ αὐτὸς ἐδεῖτο μαθεῖν, ὅτι οὐκ
εἰς κενὸν ἔτρεχεν, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐγκαλοῦντες πληροφορηθῶσιν.
Ἐπειδὴ [v]γὰρ μείζονα περὶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου δόξαν εἶχον,
καὶ [w]διαστασιάζειν αὐτοὺς ᾤοντο, διὰ τὸ τοῦτον μὲν ἄνευ περι-
τομῆς κηρύττειν, ἐκείνους δὲ ταύτην συγχωρεῖν, καὶ παράνομα
πράττειν αὐτὸν [x]ᾤοντο, καὶ εἰς κενὸν τρέχειν· "[y]Ἀνῆλθον,
φησὶ, καὶ ἐκοινωσάμην αὐτοῖς τὸ [z]εὐαγγέλιον," οὐχ ἵνα αὐτός
τι μάθω, ὃ καὶ προϊὼν σαφέστερον λέγει, ἀλλ' ἵνα διδάξω τοὺς
ταῦτα ὑποπτεύοντας, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν τρέχω. Τὸ γὰρ πνεῦμα
E τὴν τοιαύτην προορώμενον φιλονεικίαν, παρεσκεύασεν αὐτὸν
ἀνελθεῖν καὶ κοινώσασθαι. Διὰ τοῦτό φησι, "κατὰ ἀποκά-
λυψιν ἀνέβην," [a]καὶ Βαρνάβαν καὶ Τίτον ἔλαβε μάρτυρας

[2] 1 Cor. ix. 26.

[h] τίς] καὶ τίς F. Vet. [i] καὶ τὸ] τὸ δὲ F. [k] φησὶν om. B. [l] ἐκπεσεῖν pro ἐμπεσεῖν A.D.E.F. *delabi* Vet. [m] ἐστιν] ἦν D. [n] δαίρων E. [o] εἰ] Sic Edd. οὐδὲ εἰ Codd. [p] καὶ om. B. [q] τοιοῦτον]+εἰπεῖν ἢ E. [r] τινα] τὴν B. [s] χρὴ] δεῖ D. [t] τοὺς om. D. [v] γὰρ accessit ex F. Cat. Vet. [w] διαστασιάζειν pro διστασιάζειν A.B.D.E.F. Cat. Tacite correxit Montef. [x] ᾤοντο] ἐνόμιζον F. [y] ἀνῆλθον]+οὖν E.F. Vet. [z] εὐαγγ.]+ὃ κηρύσσω B. [a] καὶ] διὰ τοῦτο καὶ E.F. Vet.

ἐσομένους τοῦ κηρύγματος. "Καὶ ἀνεθέμην [b]αὐτοῖς τὸ εὐαγ-
γέλιον, ὃ κηρύττω ἐν τοῖς ἔθνεσι," τουτέστι, τὸ χωρὶς περι-
τομῆς· "κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι." Τί [c]βούλεται, "κατ'
ἰδίαν;" Καίτοιγε ὁ δόγματα κοινὰ διορθοῦν σπουδάζων, οὐ
κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ κοινῇ ταῦτα προτίθησιν. Ἀλλ' οὐχ [d]ὁ Παῦ-
λος οὕτως· οὐ γὰρ μαθεῖν τι καὶ διορθῶσαι ἐβούλετο, ἀλλὰ
τῶν βουλομένων ἀπατᾶν τὴν πρόφασιν ἀνελεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ 681
[e]ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις πάντες ἐσκανδαλίζοντο, εἴ τις παραβαίη
τὸν νόμον, εἴ τις [f]κωλύσειε χρήσασθαι τῇ περιτομῇ· διὸ καὶ
ἔλεγε, [3]"Θεωρεῖς, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶ [g]τῶν Ἰουδαίων
(726) τῶν πεπιστευκότων; καὶ οὗτοι πάντες εἰσὶ κατηχημένοι περὶ
σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν [h]ἀπὸ τοῦ νόμου διδάσκεις·" ἐπεὶ οὖν
ἐσκανδαλίζοντο, παρρησίᾳ μὲν παρελθεῖν καὶ τὸ κήρυγμα ἀπο-
καλύψαι τὸ ἑαυτοῦ οὐκ ἠνείχετο· κατ' ἰδίαν [i]δὲ τοῖς δοκοῦσιν
ἀνέθετο ἐπὶ Βαρνάβα καὶ Τίτου, ἵνα οὗτοι μάρτυρες ἀξιό-
πιστοι γένωνται πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι οὐδὲ τοῖς ἀπο-
στόλοις ἔδοξεν ἐναντίον εἶναι, [k]ἀλλὰ βεβαιοῦσι τὸ κήρυγμα B
τὸ τοιοῦτον. Ὅταν δὲ λέγῃ, "τοῖς δοκοῦσιν," οὐκ ἀναιρῶν τὸ
εἶναι αὐτοὺς μεγάλους τοῦτο λέγει· ἐπεὶ καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησι,
[4]"Δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν·" ὅπερ ἐστὶ μετριάζοντος,
οὐκ ἀναιροῦντος τὸ ἔχειν. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, [l]"τοῖς δοκοῦσι,"
φησὶ, μετὰ τῆς ἑαυτοῦ καὶ τὴν κοινὴν ἁπάντων λέγων ψῆφον.

[5]"Ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη
περιτμηθῆναι." Τί ἐστιν, "Ἕλλην ὤν;" Ἐξ Ἑλλήνων ἦν,
φησὶ, καὶ ἀκρόβυστος. Οὐ μόνον γὰρ ἐγὼ [m]οὕτως ἐκήρυττον,
ἀλλὰ καὶ Τίτος οὕτως ἔπραττε, καὶ ἀκρόβυστον ὄντα οὐκ C
ἠνάγκασαν περιτμηθῆναι οἱ ἀπόστολοι. Ὅπερ ἀπόδειξις ἦν
μεγίστη τοῦ μὴ καταγινώσκειν τῶν ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγο-
μένων ἢ πραττομένων. Καὶ τὸ πολλῷ τούτου μεῖζον, ὅτι οὐδὲ
ἐπικειμένων τῶν ἐναντιουμένων, καὶ ταῦτα εἰδότων, ἠναγκάσθη-
σαν οἱ ἀπόστολοι τοῦτο κελεῦσαι· ὅπερ οὖν καὶ [n]αὐτὸ δηλῶν
ἔλεγε, [6]"Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους." Τίνες
εἰσὶν οὗτοι οἱ [o]ψευδάδελφοι; καὶ γὰρ οὐ μικρὸν [p]ἐνταῦθα ζή-
τημα. Εἰ γὰρ οἱ ἀπόστολοι συνεχώρουν [q]ἐνταῦθα περιτέ-

[3] Act. xxi. 20, 21. [4] 1 Cor. vii. 40. [5] v. 3. [6] v. 4.

[b] αὐτοῖς] φησὶν αὐτοῖς F. Vet. αὐτοῖς φησι E. [c] βούλεται] + δηλοῦν τῷ εἰπεῖν E.F. Vet. [d] ὁ Παῦλος] ἁπλῶς D. [e] ἐν om. D. [f] κωλύσει omnes. κωλύσειε Cat. κωλύει Veron. κωλύοι Sav. cet. [g] τῶν Ἰουδαίων, quod aberat, est in A.C.D.E.F. Cat. Vet. [h] ἀπὸ τοῦ νόμου om. A. [i] δὲ om. F. [k] ἀλλὰ βεβαιοῦσι om. F. Vet. [l] τοῖς δ. φησὶ] εἶπεν τοῖς δ. F. Statim μετὰ τὴν ἑαυτοῦ E. [m] οὕτως] αὐτὸς B. [n] αὐτὸς E. [o] ψευδάδελφοι] + εἴπωμεν E.F. Vet. [p] ἐνταῦθα] ἐντεῦθεν ἀνακύπτει E.F. Vet. [q] ἐνταῦθα om. E.F. Vet.

μνεσθαι, διὰ τί νῦν ψευδαδέλφους καλεῖς τοὺς κατὰ τὴν τῶν
D ἀποστόλων γνώμην καὶ αὐτοὺς κελεύοντας τοῦτο ποιεῖν; Ὅτι
πρῶτον [r] μὲν οὐκ ἔστι ταὐτὸν, κελεύειν γίνεσθαι, καὶ γινόμενον
συγχωρεῖν. Ὁ μὲν γὰρ προστάττων, μετὰ σπουδῆς, ὡς ἀναγ-
καῖον καὶ [s] προηγούμενον, ποιεῖ· ὁ δὲ αὐτὸς μὲν μὴ κελεύων, τὸν
δὲ βουλόμενον μὴ κωλύων, οὐχ ὡς δέον γενέσθαι συγχωρεῖ, ἀλλ'
οἰκονομίαν τινὰ πληρῶν. Οἷόν τι λέγω· Κορινθίοις ἔγραφεν
ὁ [t] Παῦλος, [7] "Καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ [v] συνέρχεσθε," γυναιξὶ
καὶ ἀνδράσι [w] διαλεγόμενος. Εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι νομο-
E θετῶν αὐτοῖς τοῦτο ἔλεγεν, ἐπήγαγε· "Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ
συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν." Οὐ γὰρ τῆς αὐτοῦ [x] αὐθεντίας
κρίσις ἦν προηγουμένη, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀκρασίας συγγνώμη.
Διό φησι· "Διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν." Εἰ γὰρ τὴν Παύλου
γνώμην θέλεις μαθεῖν, ἄκουσον τί φησι· "Θέλω πάντας ἀνθρώ-
πους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτὸν, [y] ἐν ἐγκρατείᾳ." Οὕτω καὶ ἐνταῦθα,
οἱ μὲν ἀπόστολοι οὐχ ὡς νόμον ἐκδικοῦντες, συνεχώρουν, ἀλλὰ
τῇ ἀσθενείᾳ τῇ Ἰουδαϊκῇ συγκαταβαίνοντες. Εἰ γὰρ νόμον
ἐξεδίκουν, οὐκ ἂν [z] Ἰουδαίοις μὲν οὕτως, ἔθνεσι δὲ ἑτέρως ἐκή-
ρυξαν. Καὶ γὰρ εἰ [a] ὑπὸ τῶν ἀπίστων τὸ πρᾶγμα γενέσθαι
682 ἀναγκαῖον ἦν, καὶ ὑπὸ πάντων εὔδηλον ὅτι τῶν πιστῶν. Εἰ δὲ
τοῖς ἔθνεσιν ἐνομοθέτουν μὴ παρενοχλεῖν τούτων ἕνεκεν, [b] ἔδειξαν
ὅτι καὶ Ἰουδαίοις συγκαταβαίνοντες ἐπέτρεπον. Οἱ δὲ ψευδά-
δελφοι οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὥστε τῆς χάριτος αὐτοὺς ἐκβαλεῖν, καὶ
πάλιν ὑπὸ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀγαγεῖν. Πρώτη μὲν οὖν
αὕτη ἡ διαφορὰ, πολὺ τὸ μέσον ἔχουσα. Δευτέρα δὲ, ὅτι οἱ
μὲν ἀπόστολοι ἐν Ἰουδαίᾳ τοῦτο ἐποίουν, ἔνθα καὶ ὁ νόμος
ἐκράτει, οἱ δὲ ψευδάδελφοι πανταχοῦ· καὶ γὰρ Γαλατῶν
ἥψαντο πάντων. Ὅθεν δῆλον ὅτι οὐχὶ οἰκοδομῆς ἕνεκεν τὸ
πρᾶγμα ἐγίνετο, ἀλλὰ καταστροφῆς ὁλοκλήρου· καὶ ἑτέρως
B μὲν παρὰ τῶν ἀποστόλων συνεχωρεῖτο, ἑτέρως δὲ παρὰ τῶν
ψευδαδέλφων ἐσπουδάζετο. "Οἵτινες παρεισῆλθον κατασκο-
πῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ."
Ὁρᾷς πῶς καὶ τῇ τῶν κατασκόπων προσηγορίᾳ [c] τὸν πόλεμον
ἐδήλωσεν ἐκείνων; Οἱ γὰρ κατάσκοποι δι' οὐδὲν εἰσέρχονται,
ἀλλ' ἵνα καταμαθόντες τὰ τῶν ἐναντίων, πρὸς τὸ πορθῆσαι καὶ

[7] 1 Cor. vii. 5—7.

[r] μὲν om. D. [s] προηγουμένως E. [t] Παῦλος]+μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν E.F. Vet. [v] συνέρχεσθε pro συνέρχεσθαι A.D.E.F. Vet. [w] διαλεγόμενος A.C.D.E.F. Vet. διακελευόμενος Edd. [x] αὐθεντείας A.C. [y] ἐν ἐγκρατείᾳ om. E.F. Vet. [z] Ἰουδαίους A.C. [a] ὑπὸ] ἐπὶ D. [b] ἔδειξεν E.F. [c] τὸν π. ἐδήλωσεν pro ἐδήλωσε τὸν π. omnes Statim ἐκεῖνον Cat.

καθελεῖν πολλὴν ἑαυτοῖς [d]παρασκευάσωσι τὴν εὐκολίαν· καθάπερ καὶ οὗτοι τότε ἐποίουν, ὑπὸ τὴν δουλείαν αὐτοὺς τὴν παλαιὰν [e]εἰσαγαγεῖν βουλόμενοι. Ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ προαίρεσις τῶν ἀποστόλων καὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ C
σφόδρα ἐναντία. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ συνεχώρουν, ἵνα κατὰ μι-
(727) κρὸν ἐξαγάγωσι τῆς δουλείας· οὗτοι δὲ κατεσκεύαζον, ἵνα μειζόνως [f]ὑποβάλωσι τῇ δουλείᾳ. Διὸ παρετήρουν περισκοποῦντες ἀκριβῶς, καὶ περιεργαζόμενοι τίνες ἀκρόβυστοι· καθὼς καὶ Παῦλος τοῦτο δηλῶν ἔλεγε, "παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν·" οὐ τῷ τῶν κατασκόπων ὀνόματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς λαθραίας εἰσόδου καὶ παρεισδύσεως τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος.

8 "Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ." Ὅρα λέξεως D
εὐγένειαν καὶ ἔμφασιν. [g]Οὐ γὰρ εἶπε, τῷ λόγῳ, ἀλλὰ, "τῇ ὑποταγῇ." Οὐ γὰρ ἵνα τι διδάξωσι χρήσιμον, [h]ταῦτα ἐποίουν, ἀλλ' ἵνα ὑποτάξωσι καὶ δουλώσωνται. Διὰ τοῦτο τοῖς μὲν ἀποστόλοις εἴξαμεν, τούτοις δὲ οὐκέτι. "Ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς." Ἵν', ὅπερ ἔφθημεν, φησὶν, εἰπόντες, τοῦτο διὰ τῶν ἔργων βεβαιώσωμεν, ὅτι 9 "Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, καὶ γέγονε καινὰ τὰ πάντα," καὶ ὅτι "Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις," καὶ ὅτι "Τοὺς περιτεμνομένους Χριστὸς οὐδὲν ὠφελήσει." Ταύτην τὴν ἀλήθειαν βεβαιοῦντες, οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν. Εἶτα ἐπειδὴ εὐθέως ἀντέπιπτεν [i]αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ εἰκὸς ἦν τινας [k]λέγειν· πῶς οὖν ταῦτα ἐκεῖνοι E
προστάττουσιν; ὅρα πῶς λύει σοφῶς τὴν ἀντίθεσιν. Οὐ γὰρ λέγει τὴν οὖσαν αἰτίαν, οἷον ὅτι συγκαταβάσεως ἕνεκεν καὶ οἰκονομίας τοῦτο ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι· [l]ἢ γὰρ ἂν ἐβλάβησαν οἱ ἀκούοντες. Δεῖ γὰρ τῆς οἰκονομίας ἀγνοεῖν τὴν [m]αἰτίαν τοὺς μέλλοντάς τι καρποῦσθαι παρ' [n]αὐτῆς χρήσιμον· εἰ γὰρ φανείη τῶν γινομένων ἡ πρόφασις, τὸ πᾶν οἰχήσεται. Διὰ 683
τοῦτο τὸν μὲν ἐργαζόμενον αὐτὴν, εἰδέναι χρὴ τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων· τοὺς δὲ μέλλοντάς τι κερδαίνειν παρ' αὐτῆς, ἀγνοεῖν. Καὶ ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω ποιήσω, ἐπ' αὐτῆς [o]ταύτης τῆς ὑποθέσεως χρήσομαι τῷ ὑποδείγματι. Οὗτος αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος ὁ περιτομὴν [p]ἀναιρῶν, μέλλων ποτὲ τὸν Τιμόθεον

8 v. 5. 9 2 Cor. v. 17. Gal. v. 2.

[d] κατασκευάσωσι E.F. Veron. [e] εἰσάγειν A.B.C.D.F. [f] ὑποβάλλωσι B.D.E. [g] οὐ γὰρ] οὐκ F. Vet. [h] τοῦτο D. [i] αὐτῷ om. A. [k] λέγειν om. F. [l] ἢ A.C. [m] αἰτίαν] Sic D.E.F. Cat. ut ex Interp. ediderat Montef. Legebatur δίαιταν. [n] αὐτοῖς B. παρ' αὐτῆς καρποῦσθαι hoc ord. A.D. [o] ταύτης τῆς pro τῆς ταύτης B.C.D.E.F. Cat. ταύτης om. A. [p] ἀναιρῶν, μέλλων] Sic A.D.E.F. Vet. favente Cat. ἀναιρεῖν μέλλων, Edd.

[q]πέμπειν Ἰουδαίοις διδάσκαλον, περιτεμὼν αὐτὸν πρότερον,
οὕτως ἔπεμψεν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο, ἵνα εὐπαράδεκτος γέ-
νηται τοῖς ἀκροαταῖς, καὶ [r]εἰσῆλθε μετὰ [s]τῆς περιτομῆς, [t]ἵνα
B καταλύσῃ [v]τὴν περιτομήν. Ἀλλὰ τὴν [w]αἰτίαν αὐτὸς μὲν
ἠπίστατο καὶ Τιμόθεος, τοῖς δὲ μαθηταῖς οὐκ εἶπεν. Εἰ γὰρ
ἔγνωσαν, ὅτι διὰ τοῦτο περιέτεμεν, ἵνα λύσῃ τὴν περιτομὴν,
οὐδ᾽ ἂν τὴν ἀρχὴν ἤκουσαν αὐτοῦ δημηγοροῦντος, καὶ τὸ πᾶν
ἂν διερρύη κέρδος· νῦν δὲ ἡ ἄγνοια τὰ μέγιστα αὐτοὺς ὠφέλησε.
Νομίζοντες γὰρ αὐτὸν ὡς νομοφύλακα τοῦτο ποιεῖν, [x]καὶ
εὐμενῶς ἐδέξαντο καὶ προσηνῶς καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἐκείνου δι-
δασκαλίαν· δεξάμενοι δὲ κατὰ μικρὸν καὶ παιδευθέντες, ἀπέ-
στησαν τῶν παλαιῶν· ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ παρὰ τὴν
C ἀρχὴν τὴν αἰτίαν ᾔδεσαν. Μαθόντες γὰρ [y]ἂν αὐτὸν ἀπε-
στράφησαν, ἀποστραφέντες δὲ οὐκ ἂν ἤκουσαν, μὴ ἀκού-
σαντες δὲ ἔμειναν ἂν [z]ἐπὶ τῆς πλάνης τῆς προτέρας· ὅπερ
ἵνα μὴ γένηται, οὐκ ἐξεκάλυψε τὴν αἰτίαν. Διὰ τοῦτο καὶ
ἐνταῦθα οὐ λέγει τῆς οἰκονομίας τὴν πρόφασιν, ἀλλ᾽ ἑτέρως
μεθοδεύει τὸν λόγον, οὕτω λέγων· [10]"Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων
εἶναί τι· ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον ἀν-
θρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει." Ἐνταῦθα οὐ μόνον [a]οὐκ ἀπο-
λογεῖται ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βαρεῖ τοὺς
ἁγίους, ἵνα ὠφελήσῃ τοὺς ἀσθενοῦντας. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν
ἐστιν· εἰ καὶ ἐπιτρέπουσιν ἐκεῖνοι περιτέμνεσθαι, τὸν λόγον
D αὐτοὶ τῷ θεῷ δώσουσιν. Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ μεγάλοι εἰσὶ καὶ
ἔξαρχοι, ὁ θεὸς πρόσωπον αὐτῶν λήψεται. Ἀλλ᾽ οὕτω μὲν
σαφῶς οὐκ εἶπε, πεφεισμένως δέ· οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ δὲ ἐκεῖνοι
θολοῦσι τὸ κήρυγμα, καὶ παρὰ τὰ προστεταγμένα κηρύττουσι,
δώσουσι τὴν ἐσχάτην δίκην, [b]καὶ τιμωρίαν ὑποστήσονται.
Τούτων [c]μὲν οὐδὲν εἶπε, σεμνοτέρως δὲ αὐτῶν δοκεῖ καθά-
πτεσθαι, οὕτω λέγων· "Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί
ποτε ἦσαν." [d]Καὶ οὐκ εἶπεν, ὁποῖοί ποτέ εἰσιν, [e]ἀλλ᾽, ἦσαν,
δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτοὶ λοιπὸν ἦσαν παυσάμενοι τοῦ οὕτω κηρύσ-
σειν, ἅτε τοῦ κηρύγματος πανταχοῦ διαλάμψαντος. Τὸ δὲ,
E "ὁποῖοί ποτε [f]ἦσαν," εἰ οὕτω, φησὶν, ἐκήρυττον, αὐτοὶ τὸν
λόγον δώσουσιν. Οὐ γὰρ ἀνθρώποις, ἀλλὰ [g]θεῷ μέλλουσιν (728)

[10] v. 6.

[q] πέμπειν pro πέμπων omnes. π. Ἰουδαίοις pro Ἰουδαίοις π. C.D.E.F. Cat.
[r] εἰσελθὼν A.C.D. Cat. [s] τῆς om. B. Cat. [t] ἵνα om. D. Cat. [v] τὴν
om. A.B.C.D.E. Cat. [w] αἰτίαν] αὐτὴν D. [x] καὶ om. E.F. Vet. [y] ἂν
αὐτὸν] αὐτὸν ἂν D.E. [z] ἐπὶ τῆς προτέρας πλάνης B. [a] οὐκ om. B.
[b] καὶ τιμ. ὑποστήσονται om. F. Vet. [c] μὲν]+οὖν F. [d] καὶ om. A.F. Vet.
[e] ἀλλ᾽ ἦσαν om. C. [f] ἦσαν]+τοῦτο δηλοῖ E.F. Vet. [g] τῷ θεῷ E.

ἀπολογεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμφιβάλλων, οὐδ'
ὡς ἀγνοῶν τὰ ἐκείνων, ἀλλ', ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, οὕτω συμφέρειν
νομίζων μεθοδεῦσαι τὸν λόγον. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὡς τὴν
ἐναντίαν ἔχων τάξιν κατηγορεῖν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τούτου κατα-
σκευάσῃ μάχης ὑπόνοιαν, ἐπήγαγεν εὐθέως τὴν διόρθωσιν, εἰπὼν,
[h]ὅτι "Ἐμοὶ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο." Τί δὲ τοῦτό
ἐστιν; Ἃ μὲν ὑμεῖς λέγετε, φησὶν, οὐκ οἶδα· ἐκεῖνο μέντοι
οἶδα σαφῶς, ὅτι ἐμοὶ οὐκ ἠναντιώθησαν, ἀλλὰ καὶ [i]συνέπνευσαν 684
καὶ συνεφώνησαν· [k]τὸ γὰρ, "δεξιὰς ἔδωκαν," [l]τοῦτό ἐστι
δηλοῦντος. Ἀλλὰ τέως οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐδίδαξαν,
[m]οὐ διώρθωσαν, οὐ πλέον τι προσέθηκαν ὧν ᾔδειν. "Ἐμοὶ γὰρ
οἱ δοκοῦντες, φησὶν, οὐδὲν προσανέθεντο" τουτέστι, μαθόντες
τὰ ἐμὰ, οὐδὲν προσέθηκαν, οὐδὲν διώρθωσαν, καὶ ταῦτα εἰδότες,
ὅτι διὰ τοῦτο παρεγενόμην, ὥστε αὐτοῖς κοινώσασθαι, [n]καὶ κατ'
ἀποκάλυψιν πνεύματος παρεγενόμην, ὥστε αὐτοῖς κοινώσασθαι,
καὶ Τίτον ἀκρόβυστον εἶχον [o]μεθ' ἑαυτοῦ, [p]οὔτε ἐμοί τι πλέον
εἶπον ὧν ᾔδειν, οὔτε ἐκεῖνον περιέτεμον. [ll]"Ἀλλὰ τοὐναντίον." B
Τί ἐστι, "τοὐναντίον;" Τινὲς μέν φασι τοῦτο αὐτὸν λέγειν,
ὅτι οὐ μόνον αὐτὸν οὐκ ἐδίδαξαν, ἀλλὰ καὶ ἐδιδάχθησαν παρ'
αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν εἴποιμι τοῦτο. Τί γὰρ ἔμελλον παρ'
αὐτοῦ μανθάνειν πλέον; καὶ γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἀπηρτισμένος
ἦν. Οὐ τοίνυν τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, "τοὐναντίον" λέγων,
ἀλλ' ὅτι [q]οὐ μόνον οὐκ ἐπετίμησαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον
ἀπέσχον τοῦ μέμψασθαι ὅτι καὶ ἐπῄνεσαν· τὸ γὰρ ἐναντίον
τοῦ μέμψασθαι τὸ ἐπαινέσαι. Εἶτα ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν ἀντειπεῖν C
τινας, [r]εἰ ἐπῄνεσαν, πῶς οὖν τὴν περιτομὴν οὐκ ἀνεῖλον; εἰ γὰρ
ἐπῄνεσαν, ἐχρῆν ἀνελεῖν· εἰπεῖν [s]μὲν ὅτι ἀνεῖλον, λίαν ἀναίσχυν-
τον εἶναι ἐνόμιζε, καὶ πρὸς τὰ ὡμολογημένα φανερὰν μάχην
εἰσάγειν· [t]πάλιν ὁμολογοῦντα τὴν τῆς περιτομῆς συγχώρησιν,
εἰς ἑτέραν ἀντίθεσιν ἐμπεσεῖν ἀνάγκην οὖσαν ἑώρα. Εἰ γὰρ
ἐπῄνεσαν [v]τὸ κήρυγμα τὸ σὸν, φησὶ, καὶ αὐτοὶ πάλιν ἐπέτρε-
πον περιτομὴν, ἑαυτοῖς ἐμάχοντο. Τίς [w]οὖν ἡ τούτου λύσις;
Ἦν εἰπεῖν, ὅτι συγκαταβάσεως Ἰουδαϊκῆς ἕνεκεν ταῦτα ἐποίουν·
ἀλλὰ τοῦτο εἰπὼν, ὅλον τῆς οἰκονομίας τὸν θεμέλιον διεσάλευσεν D

ll v. 7.

[h] ὅτι ἐμοὶ] ἐμοὶ γὰρ E.F. Vet. [i] συνεπένευσαν F. [k] τὸ γὰρ] τῷ γὰρ εἰπεῖν F. Vet. [l] ταῦτα C.F. Cat. [m] οὐδὲ F. [n] καὶ] + γὰρ F. Vet. Haec καὶ κατ' ἀποκάλυψιν—κοινώσασθαι om. E. Veron. [o] μετ' ἐμαυτοῦ F. μεθ' ἐμαυτοῦ (sic) C. [p] οὔτε] ἀλλ' οὔτε E. οὔτε οὖν F. Cat. Mox τι om. C. [q] οὐ accessit ex A.C.D.E.F. Mox οὐκ om. D. [r] εἰ] καὶ εἰ F. ὅτι εἰ Cat. Mox οὖν om. E.F. Cat. Vet. [s] μὲν om. F. [t] πάλιν δὲ ὁμ. E. πάλιν· ὁμολογοῦντα γὰρ F. Vet. [v] τὸ σὸν κήρυγμα E. τὸ κήρυγμα om. F. [w] οὖν pro ἦν A.C.D.E.F. Cat. Vet.

ἄν. Διὰ τοῦτο [x]τοῦτο μὲν οὐ λέγει, ἀφίησι δὲ αὐτὸ ἐν
ἀπορίᾳ καὶ [y]μετέωρον εἰπών· "Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι,
οὐδέν μοι διαφέρει." Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, οὐ κατηγορῶ, οὐδὲ δια-
βάλλω τοὺς ἁγίους ἐκείνους· ἴσασιν αὐτοὶ τί ἔπραττον· καὶ
γὰρ τῷ θεῷ μέλλουσιν ἀποδιδόναι λόγον· τὸ δὲ σπουδαζόμενον
ἐμοὶ δεῖξαι, ὅτι τὰ ἐμὰ οὐ καθεῖλον, [z]οὐδὲ διώρθωσαν, οὐδὲ
προσέθηκαν [a]ὡς ἐνδεῶς ἔχουσιν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπῄνεσαν [b]καὶ
E συνῄνεσαν· καὶ τούτων μάρτυρας ἔχω [c]καὶ Τίτον καὶ Βαρνάβαν.
Διόπερ [d]ἐπάγει λέγων· "[e]Ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγ-
γέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, [f]δεξιὰς
ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας·" περιτομὴν καὶ ἀκρο-
βυστίαν οὐ τὰ πράγματα λέγων αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ [g]τούτων
γνωριζόμενα ἔθνη. [h]Ἐπήγαγε γοῦν· [12]"Ὁ γὰρ ἐνεργήσας
Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε [i]καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ
ἔθνη." Ὥσπερ οὖν τὴν ἀκροβυστίαν [k]τὰ ἔθνη καλεῖ, οὕτω καὶ
περιτομὴν Ἰουδαίους. Καὶ δείκνυσιν [l]ὁμότιμον αὐτοῖς ὄντα
λοιπὸν, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ κορυφαίῳ συγκρί-
685 νει, δεικνὺς ὅτι τῆς αὐτῆς ἕκαστος ἀπέλαυσεν ἀξίας. Ἐπειδὴ
γὰρ τὴν περὶ τῆς ὁμονοίας αὐτῶν κατεσκεύασεν ἀπόδειξιν,
θαρρῶν λοιπὸν μετὰ παρρησίας διαλέγεται, καὶ οὐκέτι ἵσταται
μέχρι τῶν ἀποστόλων [m]μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἀνάγει
τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπ' ἐκείνου [n]χάριν δοθεῖσαν αὐτῷ· καὶ μάρ-
τυρας τούτων τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, καί φησιν, [o]ὅτι [13]"Γνόν-
τες τὴν χάριν τοῦ [p]θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς
καὶ [q]Ἰωάννης." [r]Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἀκούσαντες, ἀλλὰ, "γνόν-
B τες," τουτέστι, καταμαθόντες δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων. "Δε-
ξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας." Εἶδες πῶς κατὰ
μικρὸν ἔδειξε καὶ τῷ Χριστῷ τοῦτο δοκοῦν, καὶ τοῖς ἀποστό- (729)
λοις; [s]Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐδόθη, οὐδὲ ἐνήργησεν ἡ χάρις, εἰ μὴ δοκοῦν
αὐτῷ τὸ τοιοῦτον κήρυγμα ἦν. Καὶ ὅπου μὲν συγκρῖναι ἑαυ-
τὸν ἔδει, Πέτρου μέμνηται μόνου· ὅπου δὲ μαρτυρίαν καλέσαι,

[12] v. 8. [13] v. 9.

[x] τοῦτο assumtum ex E. Vet. δι' ἃ pro διὰ Cat. [y] μετέωρον A.C.D.E. Cat. μετεώρῳ Edd. [z] οὐδὲ διώρθωσαν om. B. [a] ὡς om. B. [b] καὶ συνῄνεσαν om. D. [c] καὶ om. D.E. [d] ἐπήγαγε E. [e] εἰδότες B. [f] Haec δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, quae vulgo absunt, assumta ex A.C.D.E.F. Veron. Vet. [g] τούτων] τῶν πραγμάτων A.D. [h] ἐπήγαγε γοῦν] διὸ φησὶν B. [i] κἀμοὶ B. [k] τὰ om. B. Mox τοὺς Ἰουδαίους E. [l] ὁμότιμον αὐτοῖς pro αὐτοῖς ὁμότιμον omnes. [m] μόνον A.B.C.E.F. Cat. μόνων Edd. [n] χ. δοθεῖσαν pro δοθεῖσαν χ. omnes. [o] ὅτι] καὶ E. ὅτι om. F. Vet. [p] θεοῦ A.B.C.D.F. Vet. Χριστοῦ E. κυρίου Edd. [q] Ἰωάννης] + οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι δεξιὰς ἔ. ἐ. καὶ B. κοινωνίας Sav. Mor. Ben. invitis libris. [r] καὶ om. E. Vet. [s] οὐδὲ] οὐ D.

[t]τῶν τριῶν ὁμοῦ, καὶ μετ' [v]ἐγκωμίου, "Κηφᾶς," λέγων, "καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι." [w]Πάλιν οὐ τὸ εἶναι ἀναιρῶν, τοὺς δοκοῦντάς φησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἄλλων παραλαμβάνων γνώμην, καὶ λέγων, ὅτι οἱ μεγάλοι καὶ C ἐξαίρετοι, καὶ οὓς πάντες πανταχοῦ περιφέρουσιν, οὗτοί [x]μοι μάρτυρές εἰσι τῶν λεγομένων, ὅτι καὶ τῷ Χριστῷ ταῦτα δοκεῖ, καὶ διὰ [y]τῶν πραγμάτων ταῦτα ἔμαθον, καὶ [z]δι' αὐτῆς τῆς πείρας ἐπιστώθησαν. Διὸ καὶ δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ, καὶ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, "Ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν." Ὦ συνέσεως ὑπερβολὴ, [a]καὶ συμφωνίας ἀπόδειξις ἀναντίρρητος· δείκνυσι [b]γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων αὐτοῦ, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐκείνων. Ταῦτα γὰρ ἑκατέροις ἐδόκει, καὶ ἐκείνους Ἰουδαίοις κηρύττειν οὕτω, καὶ τοῦτον τοῖς ἔθνεσι· D διὸ [c]καὶ ἐπήγαγεν, "Ἵνα [d]ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν." Ὁρᾷς πῶς περιτομὴν [e]καὶ ἐνταῦθα οὐχὶ τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους; Ὅταν μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγῃ καὶ ἀντιδιαστέλλῃ αὐτὴν, τὴν ἀκροβυστίαν τίθησιν, ὡς ὅταν λέγῃ, [14] "Περιτομὴ μὲν [f]γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονε·" καὶ πάλιν, "Οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία·" ὅταν δὲ Ἰουδαίους οὕτω καλῇ, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸν λαὸν δηλῶσαι βούληται, οὐ τὴν ἀκροβυστίαν, ἀλλὰ E τὰ ἔθνη ἀντιτίθησιν. Ἀντιδιαστέλλονται [g]μὲν γὰρ ἔθνεσιν Ἰουδαῖοι, περιτομῇ δὲ ἀκροβυστία· ὡς ὅταν λέγῃ καὶ ἀνωτέρω, "Ὁ γὰρ [h]ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη·" καὶ ἐνταῦθα πάλιν, ὅτι "[i]ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, [k]αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομὴν," οὐ τὸ πρᾶγμα αὐτό [l]φησιν, ἀλλὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν οὕτω καλεῖ, ἀντιδιαστέλλων αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι. [15] "Μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι." Τί ποτε τοῦτό ἐστιν ὅ [m]φησιν; Ἐν μὲν τῷ κηρύγματι, φησὶ, διειλόμεθα τὴν οἰκουμένην, κἀγὼ μὲν τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἐκεῖνοι δὲ τοὺς Ἰουδαίους 686 ἔλαβον κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν· εἰς δὲ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιμέ-

14 Rom. ii. 25. Gal. v. 6. 15 v. 10.

[t] τῶν] καὶ τῶν A.D. [v] ἐγκωμίων D. [w] καὶ πάλιν Edd. καὶ deest in omnibus. [x] μοι accessit ex A.C.D.F. μόνοι pro μοι Cat. [y] τῶν] μὲν A. [z] διὰ τῆς π. αὐτῆς D. [a] καὶ] ὢ F. Vet. [b] γὰρ om. F. Cat. Vet. Mox αὐτοῦ pro αὐτοῦ bis C.D.E. Cat. [c] καὶ]+οὕτως F. Vet. et corr. a prima manu E. [d] ἡμεῖς]+μὲν E.F. Vet. [e] καὶ accessit ex A.C.D.E.F. Vet. [f] γὰρ, quod aberat, est in A.C.D.E.F. [g] μὲν γὰρ ἔθ.] γὰρ ἔθ. μὲν F. [h] ἐνεργήσας]+φησὶ B. [i] ἡμεῖς]+μὲν A.D. [k] οὗτοι B. [l] φησιν om. E.F. Vet. Mox καλῶν pro καλεῖ iidem. [m] φησιν] λέγει F.

λειαν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις, ἐγὼ τὰ παρ' [n]ἐμαυτοῦ συνεισήνεγκα
ἐκείνοις. Εἰ δὲ πόλεμος ἦν καὶ μάχη, οὐκ ἂν τοῦτο κατεδέξαντο
ἐκεῖνοι. Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι οἱ πτωχοί; Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων
πιστεύσαντες ἐν Παλαιστίνῃ τὰ ὄντα ἀφῃρέθησαν ἅπαντα, καὶ
πανταχόθεν ἠλαύνοντο. Καὶ τοῦτο δηλοῖ [o]μὲν ἐν τῇ πρὸς
Ἑβραίους ἐπιστολῇ, λέγων· [16] "Καὶ γὰρ τὴν [p]ἁρπαγὴν τῶν
B ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε·" δηλοῖ [q]δὲ Θεσ-
σαλονικεῦσι γράφων, καὶ ἀνακηρύττων τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων·
"Ὑμεῖς γὰρ, [r]φησὶ, μιμηταὶ ἐγένεσθε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ
τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ κἀκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων."
Καὶ διὰ πάντων δείκνυσιν, ὅτι οὐχ οὕτως οἱ ἐξ Ἑλλήνων
πιστεύσαντες ὑπὸ τῶν μενόντων Ἑλλήνων ἐπολεμοῦντο, ὡς οἱ
[s]ἀπὸ Ἰουδαίων πιστεύσαντες ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἠλαύνοντο·
τραχύτερον γὰρ τοῦτο πάντων τὸ ἔθνος. Διὰ ταῦτα πολλὴν
[t]ποιεῖται σπουδὴν, ὥστε πάσης αὐτοὺς ἀπολαύειν ἐπιμελείας,
C καὶ Ῥωμαίοις [u]ἐπιστέλλων καὶ Κορινθίοις. Καὶ οὐ μόνον
συνάγει χρήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὰ διακομίζει, καὶ λέγει·
[17] "Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις."
Καὶ [v]γὰρ ἀναγκαίας ἠπόρουν τροφῆς. [w]Τοῦτο οὖν καὶ
ἐνταῦθα δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ἐν τούτῳ μοι βοηθεῖν [x]αὐτοῖς ἔδοξε,
καὶ κατεδεξάμην, καὶ οὐκ [y]ἐνέλιπον. Καὶ διὰ τούτων δείξας τὴν
πρὸς αὐτοὺς ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν, ἀναγκάζεται λοιπὸν καὶ
τῆς πρὸς Πέτρον αὐτῷ [z]γενομένης ἐν Ἀντιοχείᾳ διαλέξεως
μνησθῆναι, καί [a]φησιν· [18] "Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιό-
χειαν, κατὰ πρόσωπον [b]αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.
D Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν (730)
συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φο-
βούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς."

Πολλοὶ τῶν ἁπλῶς ἀναγινωσκόντων τουτὶ τὸ [c]χωρίον τῆς
ἐπιστολῆς, νομίζουσι τοῦ Πέτρου τὸν Παῦλον κατηγορεῖν
ὑπόκρισιν· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, [d]ἄπαγε· πολλὴν
γὰρ εὑρήσομεν καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου τὴν σύνεσιν

[16] Hebr. x. 34. 1 Thess. ii. 14. [17] Rom. xv. 25. [18] v. 11, 12.

[n] ἐμοῦ C. Mox ἐκείνοις om. B. [o] μὲν] + καὶ E.F. Vet. [p] ἀπαρχὴν B. Mox ἐδέξασθε idem. [q] δὲ] + καὶ E.F. Vet. [r] φησὶ om. D. [s] ἀπὸ τῶν Ἰ. E. [t] ποιοῦνται Edd. et Codd. ἴσ. ποιεῖται Sav. marg. ποιεῖται obtulit Cat. [u] ἐπιστέλλων] ἐπιστέλλει δι' αὐτὸ τοῦτο E.F. Vet. [v] γὰρ] + καὶ τῆς D.E.F. [w] τοῦτο—ἔλεγεν] ὃ οὖν ἐνταῦθα δηλοῖ τοῦτό ἐστιν E.F. Vet. [x] αὐτοὺς B. [y] ἐνέλειπον B.C. Statim καὶ δείξας διὰ τ. F. δείξας δὲ διὰ τ. E. [z] γενομένης omnes. γινομένης Edd. [a] φησιν] + οὕτως A.B.C.D. [b] αὐτῷ pro αὐτοῦ omnes. Correxit Montef. [c] χωρίον pro ῥητὸν libri omnes et Cat. [d] ἄπαγε om. A.

[e]ἐγκεκρυμμένην ἐνταῦθα πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν.
Πρότερον [f]δὲ ἀναγκαῖον περὶ τῆς τοῦ Πέτρου παρρησίας
εἰπεῖν, καὶ πῶς ἀεὶ πάντων αὐτὸς [g]προεπήδα τῶν μαθητῶν.
Καὶ γὰρ τὴν προσηγορίαν ἐντεῦθεν ἔλαβε διὰ τὸ ἀκλινὲς καὶ E
[h]ἀπερίτρεπτον τῆς πίστεως· [i]καὶ ὅτε κοινῇ πάντες ἠρωτῶντο,
τῶν ἄλλων προπηδήσας, φησί· [19]"Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ τοῦ ζῶντος·" ὅτε καὶ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐνεπιστεύθη·
καὶ ἐν τῷ ὄρει μόνος φαίνεται φθεγγόμενος· καὶ ὅτε [k]περὶ
σταυροῦ διελέγετο, τῶν ἄλλων σιγώντων, αὐτός φησιν, "Ἵλεώς
σοι." Ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα εἰ καὶ μὴ διεσκεμμένης γνώμης
ἦν, ἀλλ' ὅμως ζεούσης ἀγάπης. Καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν ἄλλων 687
ὁρῶμεν αὐτὸν θερμότερον ὄντα, καὶ προαλλόμενον ἐν τοῖς
κινδύνοις. Καὶ ὅτε ὤφθη ἐν τῷ αἰγιαλῷ, τῶν ἄλλων τὸ πλοῖον
ἑλκόντων, αὐτὸς οὐκ ἠνέσχετο τῷ πλοίῳ παραγενέσθαι. Καὶ
μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲ φονώντων [l]Ἰουδαίων καὶ μαινομένων,
καὶ ζητούντων [m]αὐτοὺς διασπάσαι, πρῶτος παρελθὼν ἐτόλμησε
ῥῆξαι φωνὴν καὶ εἰπεῖν, ὅτι ὁ σταυρωθεὶς ἀνελήφθη, καὶ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς ἐστιν. Οὐκ ἔστι δὲ ἴσον κεκλεισμένην ἀνοῖξαι θύραν
καὶ ἀρχὴν δοῦναι πράγματι, καὶ μετὰ ταῦτα παρρησιάσασθαι.
Ὁ τοίνυν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκδοὺς δήμῳ τοσούτῳ, πῶς ἂν B
ὑπεκρίθη ποτέ; ὁ μαστιχθεὶς καὶ δεθεὶς, καὶ μηδὲν τῆς παρρη-
σίας ἑλόμενος καθυφεῖναι, καὶ ταῦτα ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος,
[n]ἐν μέσῃ τῇ μητροπόλει, ἔνθα τοσοῦτος κίνδυνος ἦν, πῶς ἂν
μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἔνθα οὔτε κίνδυνος ἦν, καὶ
πολὺ λαμπρότερος [o]αὐτὸς ἐγεγόνει, τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων
μαρτυρίαν ἔχων, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντας ἔδεισεν ἄν; Ὁ
γὰρ [p]αὐτοὺς Ἰουδαίους μὴ φοβηθεὶς καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ
μητροπόλει, πῶς ἂν μετὰ χρόνον τοσοῦτον ἐν ἀλλοτρίᾳ ὢν,
τοὺς ἐξ ἐκείνων μεταστάντας ἐφοβήθη; Οὐ τοίνυν κατὰ
Πέτρου ταῦτα [q]λέγων φησὶν ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώμης C
ἧς εἶπεν, "Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι· ὁποῖοί ποτε ἦσαν,
οὐδέν μοι διαφέρει," ἀπὸ τῆς αὐτῆς καὶ ταῦτα φθέγγεται.
Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον διαπορῶμεν ὑπὲρ τούτων, ἀναγκαῖον
τῶν λεγομένων ἀναπτύξαι τὴν αἰτίαν. Οἱ [r]γὰρ ἀπόστολοι,
[s]καθὼς ἔφθην εἰπὼν, ἐν Ἱεροσολύμοις μὲν συνεχώρουν περι-
τέμνεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόως ἀποσπάσαι τοῦ νόμου· ἐν Ἀν-

19 Matth. xvi. 16, 22.

[e] ἐγκεκρυμμένην om. F. post ἐνταῦθα transp. E. [f] δὲ] γὰρ B. [g] προεπήδα E.F. κατεπήδα Edd. [h] ἄτρεπτον F. [i] καὶ ὅτε] ὅτε γὰρ E.F. Vet. [k] περὶ τοῦ σταυροῦ E. [l] τῶν Ἰουδαίων B. [m] αὐτῶν B. [n] ἐν] καὶ ἐν F. Statim μέσῳ B. [o] αὐτὸς om. E. [p] αὐτὸς Ἰουδαῖος C. [q] λέγων accessit ex omnibus. [r] γὰρ om. F. Vet. [s] καθὰ E.

τιοχείᾳ δὲ ἐλθόντες, οὐδὲν τοιοῦτον παρετήρουν λοιπὸν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν πιστευόντων ἀδιαφόρως ἔζων, ὃ δὴ καὶ Πέτρος [t]ἐποίει τότε. Ἐπειδὴ [v]δὲ ἦλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων οἱ
D ἰδόντες αὐτὸν [w]ἐκεῖ οὕτω κηρύττοντα, οὐκέτι [x]ἐποίει τοῦτο, φοβούμενος πλῆξαι ἐκείνους, ἀλλὰ μετέθετο, δύο ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ τὸ μὴ σκανδαλίσαι τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, καὶ τὸ παρασχεῖν τῷ Παύλῳ εὔλογον τῆς ἐπιτιμήσεως πρόφασιν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις κηρύξας μετὰ περιτομῆς, μετέθετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἔδοξεν ἂν τοῖς ἐξ Ἰουδαίων διὰ τὸν τοῦ Παύλου φόβον τοῦτο ποιεῖν, καὶ κατέγνωσαν ἂν αὐτοῦ πολλὴν τὴν εὐκολίαν οἱ μαθηταί· οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο σκάνδαλον ἔμελλε
E γίνεσθαι. Τῷ μέντοι Παύλῳ πάντα σαφῶς εἰδότι [y]μεταστὰς, οὐκ ἂν τοιαύτην παρέσχεν ὑπόνοιαν· καὶ γὰρ ᾔδει τὴν γνώμην μεθ' ἧς ἐγίνετο ταῦτα. Διὸ καὶ Παῦλος ἐπιπλήττει, καὶ Πέτρος ἀνέχεται, ἵνα ἐγκαλουμένου τοῦ διδασκάλου καὶ σιγῶντος, εὐκολώτερον οἱ μαθηταὶ μεταθῶνται. Εἰ [z]μὲν γὰρ, μηδενὸς γενομένου τοιούτου, παρῄνεσεν ὁ Παῦλος, οὐδὲν ἂν εἰργάσατο μέγα· νῦν δὲ ἀφορμὴν λαβὼν ἐπιτιμήσεως σφοδροτέρας, πλείονα τοῖς μαθηταῖς Πέτρου τὸν φόβον ἐνέθηκε. Καὶ γὰρ εἰ μὲν ἀκούων ταῦτα Πέτρος ἀντέλεγε, καλῶς ἄν τις ἐμέμψατο, ὡς τῆς οἰκονομίας ἀνατρεπομένης· νυνὶ δὲ, ἐκείνου μὲν ἐπιτιμῶντος,
688 τούτου δὲ σιγῶντος, πολὺς τοῖς ἐξ Ἰουδαίων φόβος [a]ἐγίνετο· διὸ καὶ σφοδρῶς κέχρηται τῷ Πέτρῳ. Καὶ σκόπει μεθ' ὅσης ἀκριβείας κέχρηται τῷ λόγῳ, διδοὺς τοῖς συνετοῖς ἰδεῖν, ὅτι [b]οὐ (731)
μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλ' οἰκονομίας. "Ὅτε γὰρ ἦλθε Πέτρος, φησὶν, εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον [c]αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν." Οὐκ εἶπεν, ὑπ' ἐμοῦ, [d]ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ αὐτὸς κατεγίνωσκεν, οὐκ ἂν παρῃτήσατο καὶ τοῦτο εἰπεῖν. Καὶ τὸ, "κατὰ πρόσωπον δὲ ἀντέστην," σχῆμα ἦν. Εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν
B ἀλλήλοις ἐπετίμησαν· σφόδρα γὰρ [e]ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν· νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. Καὶ ὥσπερ ὁ Παῦλος εἶξεν αὐτοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τίς οὖν ἡ κατάγνωσις; "Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου·" [f]αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύ-

[t] ἐποίει] ἐποίησε A. ἐποίει μὲν E.F. [v] δὲ om. A.B.C.D. [w] ἐκεῖ om. B. [x] ἐποίει τοῦτο] ποιεῖν τὸ αὐτὸ ἐπεχείρει E.F. Vet. [y] μεταστὰς] μὴ ἀντιστὰς E. [z] μὲν assumtum ex B.C.D.E.F. Cat. [a] ἐγένετο B. [b] οὐ μάχη τις ἦν τὰ ῥ. ἀλλ' οἰκονομία B. [c] αὐτῷ pro αὐτοῦ omnes. [d] ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων] ἀλλ' ἁπλῶς κατεγνωσμένος· δῆλον δὲ ὅτι ὑπὸ ἄλλων· τοῦτο γὰρ ἔξωθεν ὑπακούειν δεῖ E.F. Vet. [e] ἂν om. B. [f] αὐτὸς] καὶ αὐτὸς A.B.C.D. καλῶς· αὐτὸς E.F. Vet. Vulgatum tuetur Cat.

μοις· "[g]μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, [h]ὑπέστελλε
καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς·" οὐ τοῦτο
φοβούμενος, μὴ [i]κινδυνεύσῃ· ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ μὴ φοβηθεὶς,
πολλῷ μᾶλλον τότε· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποστῶσιν. Ἐπεὶ καὶ
αὐτὸς λέγει Γαλάταις, [20]"Φοβοῦμαι [k]ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκο- C
πίακα·" καὶ πάλιν," "Φοβοῦμαι μή πως ὡς [l]ὁ ὄφις Εὔαν
ἐξηπάτησεν, [m]οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν." Ὁ [n]μὲν γὰρ
τοῦ θανάτου φόβος οὐδὲν ἦν αὐτοῖς, ὁ δὲ τῆς ἀπωλείας τῶν
μαθητῶν σφόδρα αὐτῶν κατέσειε τὴν [o]ψυχήν. [21]"Ὥστε καὶ
Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει." Μὴ θαυμάσῃς, εἰ
τὸ πρᾶγμα ὑπόκρισιν καλεῖ· οὐ γὰρ βούλεται, [p]ὅπερ ἔφθην
εἰπὼν, ἐκκαλύψαι τὴν γνώμην, ἵνα ἐκεῖνοι κατορθωθῶσιν. Ἐπει-
δὴ γὰρ σφοδρῶς ἀντείχοντο τοῦ νόμου, διὰ τοῦτο καὶ ὑπόκρισιν
καλεῖ τὸ γινόμενον, καὶ σφόδρα ἐπιπλήττει, ὥστε πρόρριζον
αὐτῶν ἀνελεῖν τὴν πρόληψιν. Καὶ ἀκούων ταῦτα [q]Πέτρος D
συνυποκρίνεται, ὡς ἁμαρτάνων, ἵνα ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιτιμήσει
διορθωθῶσιν. Εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἐξ Ἰουδαίων ὁ Παῦλος ἐπέ-
πληξεν, ἠγανάκτησαν ἂν καὶ διέπτυσαν· οὐ γὰρ πολλὴν περὶ
αὐτοῦ δόξαν εἶχον· [r]νυνὶ δὲ τὸν διδάσκαλον ὁρῶντες ἐπιτιμώ-
μενον καὶ σιγῶντα, [s]οὔτε καταφρονῆσαι, οὔτε ἀντειπεῖν τοῖς
λεγομένοις εἶχον. [22]"Ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι
πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου." Μηδὲ αὕτη ὑμᾶς θορυ-
βείτω ἡ λέξις· οὐ γὰρ Πέτρου καταγινώσκων ταῦτα λέγει, ἀλλ' E
οὕτω χαρακτηρίζει τὴν λέξιν, ὡς συμφέρον ἦν ἀκοῦσαι τοὺς διὰ
τῆς ἐπιτιμήσεως Πέτρου μέλλοντας βελτίους [t]γίνεσθαι. "Εἶπον
τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων." Εἶδες [v]πῶς τοὺς ἄλλους
διορθοῦται; Διὰ γὰρ τοῦτο [w]ἔμπροσθεν, ἵνα [x]καὶ ἀκούσαντες
φοβηθῶσι. Τί εἶπες, εἰπέ. "Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων,
ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐ-
ζειν;" Καίτοι οὐ τὰ ἔθνη [y]αὐτῷ συναπήχθη, ἀλλ' Ἰουδαῖοι· τί
οὖν ἐγκαλεῖς ὃ μὴ γέγονε; τί δὲ μὴ τρέπεις τὸν λόγον ἐπὶ 689
τοὺς ὑποκρινομένους τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἔθνη; διὰ
τί δὲ καὶ [z]Πέτρῳ μόνον ἐγκαλεῖς, εἰ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῷ συνυπε-
κρίθησαν; Ἴδωμεν δὲ καὶ τί ἐγκαλεῖ. "Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος

20 Gal. iv. 11. 2 Cor. xi. 3. 21 v. 13. 22 v. 14.

[g] μετὰ] καὶ αὐτὸς μετὰ A.D. [h] ἀπέστειλε D. [i] κινδυνεύσει B. [k] ὑμᾶς] εἰς ὑμᾶς E.F. *de vobis* Vet. [l] ὁ accessit ex omnibus. [m] οὕτω om. C.E.F. Cat. Vet. [n] μὲν om. B. [o] ψυχὴν] + καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι E.F. Vet. [p] ὅπερ] καθάπερ B. [q] ὁ Πέτρος E.F. Statim συνυπεκρίνετο B. [r] νῦν A. [s] οὔτε] οὐ E.F. [t] γενέσθαι B. Cat. Statim εἶπε idem. [v] πῶς] + ἐντεῦθεν E.F. Vet. [w] ἔμπροσθεν] + εἶπεν E.F. Vet. [x] καὶ om. B.C.D. [y] αὐτῷ accessit ex omnibus. Mox ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι F. Cat. [z] Πέτρον B. Mox ἐκκαλεῖς C.

ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν;" Καὶ μὴν αὐτὸς ὑπεστέλλετο μόνος· τί οὖν ἐστιν ὃ κατασκευάσαι βούλεται; Ἀνύποπτον ποιῆσαι τὴν ἐπιτίμησιν. Εἰ μὲν γὰρ εἶπε, [a]κακῶς ποιεῖς τὸν νόμον τηρῶν, ἐπετίμησαν ἂν οἱ ἐξ Ἰουδαίων αὐτῷ, ὡς θρασυνομένῳ κατὰ τοῦ
B *διδασκάλου· νυνὶ δὲ ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἐγκαλῶν αὐτῷ μαθητῶν, τῶν ἐξ ἐθνῶν [b]λέγω, εὐπαράδεκτον ποιεῖ ταύτῃ τὸν λόγον· [c]καὶ οὐ ταύτῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πάντων ἀποστήσας τὴν ἐπιτίμησιν, τῷ [d]ἀποστόλῳ περιστῆσαι πᾶσαν αὐτήν. "Εἰ γὰρ σὺ, φησὶν, Ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς·" μονονουχὶ διαρρήδην [e]λέγων, ὅτι μιμήσασθε τὸν διδάσκαλον· [f]ἰδοὺ γὰρ καὶ αὐτὸς Ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῇ. Ἀλλ' [g]οὕτω μὲν οὐ λέγει· οὐ γὰρ ἂν ἐδέξαντο τὴν παραίνεσιν· προσχήματι δὲ ἐπιτιμήσεως τῆς ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν ἐκκαλύπτει τοῦ Πέτρου τὴν γνώμην. Πάλιν εἰ εἶπε, διὰ τί τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ἀναγκάζεις*
C *[h]Ἰουδαΐζειν, σφοδρότερος [i]ὁ λόγος ἂν ἐγένετο· [k]νυνὶ δὲ οὐχ ὡς [l]τῶν Ἰουδαίων μαθητῶν ἀντεχόμενος, ἀλλὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν, οὕτω διορθοῦται ἐκείνους. Καὶ γὰρ αἱ ἐπιπλήξεις, ὅταν μὴ* (732)
σφόδρα φορτικαὶ ὦσι, τότε μάλιστα δύνανται εὐπαράδεκτοι [m]γενέσθαι. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐξ ἐθνῶν τις ἠδύνατο ἐγκαλέσαι τῷ Παύλῳ, ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων ποιουμένῳ τὸν λόγον. [n]Τοῦτο ὅλον κατώρθωσε σιγήσας καὶ καταδεξάμενος ὑποκρίσεως δόξαν ὁ Πέτρος, ἵνα ἀληθοῦς ὑποκρίσεως ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἰουδαίους.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, εἰς τὸ Πέτρου πρόσωπον περιέστησε
D *τὸν λόγον εἰπὼν, "Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων·" προϊὼν δὲ [o]κοινοποιεῖ τὸ λεγόμενον, καὶ ἑαυτὸν [p]προσπαραλαβὼν, καὶ οὕτω [q]λέγων·* 23 *"Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί." Καὶ τὰ μὲν λεγόμενα παραίνεσις [r]ἦν, σχῆμα δὲ ἐπιπλήξεως αὐτῇ περίκειται διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων. Ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ· δοκῶν γὰρ ἕτερον λέγειν, ἄλλο κατασκευάζει· ὡς ὅταν Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων λέγῃ·* 24 *"Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱεροσόλυμα διακονῶν τοῖς ἁγίοις." Οὐ γὰρ τοῦτο ἐβούλετο*
E *[s]εἰπεῖν, καὶ διδάξαι αὐτοὺς ἁπλῶς, τίνος ἕνεκεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπορεύετο, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἀγαγεῖν ἐλεημοσύνης. [t]Εἰ μὲν γὰρ*

23 v. 15. 24 Rom. xv. 25—27.

[a] *κακῶς ποιεῖς*] *ὅτι κακῶς* E.F. [b] *λέγων* B. [c] *καὶ οὐ ταύτῃ*] *οὐ ταύτῃ δὲ* E.F. [d] *διδασκάλῳ* E.F. Vet. Statim *περιστῆναι* B. [e] *λέγων ὅτι*] *τοῖς πᾶσι βοῶν* E.F. *clamans* Vet. *ὅτι* om. Cat. [f] *ἰδοὺ γὰρ* pro *ὅτι* omnes. [g] *οὕτω*] *οὐ τοῦτο* C. [h] *Ἰουδαΐζειν*] *Ἑλληνίζειν* E.F. Vet. [i] *ὁ λ. ἂν*] *ἂν ὁ λ.* A.B.C.D. Statim *ἐγίνετο* B. [k] *νυνὶ* pro *νῦν* omnes. [l] *τῶν*] + *ἐξ* E. [m] *γίνεσθαι* E.F. Cat. [n] *τοῦτο*] + *δὲ* E. Cat. [o] *κοινοποιεῖται* B. [p] *προσπαραλαμβάνων* E.F. [q] *λέγει* B. [r] *ἦν*] *εἰσὶν* B. [s] *εἰπεῖν καὶ* om. A. [t] Haec *εἰ μὲν γὰρ—καταστέλλει φρονήματα* desunt in B. Tum pergit: *εἴωθε γὰρ ἄλλο δι' ἄλλου κατασκευάζειν. διὸ κατ' ἐξουσίαν κέχρηται τῷ λ.*

τὴν αἰτίαν [v]ἤθελεν εἰπεῖν, ἤρκει τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι πορεύομαι
διακονῶν τοῖς ἁγίοις· νυνὶ δὲ ὅρα πόσα συνάπτει. "Εὐδόκησαν
γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς
πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ, καὶ
ὀφειλέται αὐτῶν εἰσι." Καὶ πάλιν, "Εἰ γὰρ τοῖς [w]πνευματι-
κοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκι-
κοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς." Ὅρα τοίνυν καὶ ἐνταῦθα πῶς τὰ
τῶν Ἰουδαίων καταστέλλει φρονήματα, ἄλλο [x]δι' ἄλλου κατα-
σκευάζων. Καὶ μετ' ἐξουσίας κέχρηται τῷ λόγῳ, "Ἡμεῖς
φύσει Ἰουδαῖοι," λέγων, "καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί." Τί 690
[y]δέ ἐστι, "φύσει Ἰουδαῖοι;" [z]Οὐ προσήλυτοι, ἀλλ' ἐκ πρώτης
ἡλικίας ἐντραφέντες τῷ νόμῳ, [a]τὴν σύντροφον ἀφέντες πολι-
τείαν, κατεφύγομεν [b]εἰς πίστιν τὴν εἰς Χριστόν. [25]"Εἰδότες
ὅτι οὐ [c]δικαιωθήσεται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, εἰ μὴ διὰ
πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν [d]ἐπιστεύσα-
μεν." Ὅρα καὶ ἐνταῦθα πῶς μετὰ ἀσφαλείας [e]πάντα φθέγ-
γεται. Οὐ γὰρ ὡς πονηρὸν, ἀλλ' ὡς ἀσθενῆ, [f]φησὶν, αὐτὸν
εἰάσαμεν. Εἰ τοίνυν οὐ παρέχει δικαιοσύνην [g]ὁ νόμος, περιττὸν
τὸ τῆς περιτομῆς. Ἀλλὰ νῦν μὲν οὕτω· προϊὼν δὲ δείκνυσιν,
ὅτι οὐ μόνον περιττὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον· ὅπερ καὶ μάλιστα
παρατηρητέον, πῶς παρὰ μὲν τὴν ἀρχήν [h]φησιν, "Οὐ δικαιοῦ- B
ται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου," προβαίνων δὲ καὶ φορτικώτερον
φθέγγεται. [26]"Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ,
εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἄρα Χριστὸς ἁμαρτίας διά-
κονος." Εἰ γὰρ οὐκ ἰσχύει, φησὶν, ἡ εἰς αὐτὸν πίστις δικαιῶ-
σαι, [i]ἀλλ' ἀνάγκη τοῦ νόμου πάλιν ἔχεσθαι, [k]οἱ τὸν νόμον
ἀφέντες διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ οὐ δικαιούμενοι ἐκ τῆς ἀφέσεως,
ἀλλὰ κατακρινόμενοι, τῆς κατακρίσεως εὑρήσομεν αὐτὸν αἴτιον
γενόμενον, δι' ὃν τὸν νόμον ἀφέντες, [l]πρὸς τὴν πίστιν ηὐτομο-
λήσαμεν. Εἶδες εἰς ὅσην ἀνάγκην [m]περιέστησεν ἀτοπίας τὸν C
λόγον, καὶ πῶς ἰσχυρῶς ἠγωνίσατο; Εἰ γὰρ οὐ δεῖ τὸν νόμον
ἀφεῖναι, φησὶν, ἀφήκαμεν δὲ διὰ τὸν Χριστὸν, [n]* * * μέλλο-
μεν κρίνεσθαι. Τί οὖν Πέτρῳ [o]ταῦτα λέγεις καὶ παραινεῖς, τῷ

[25] v. 16. [26] v. 17.

[v] ἤθελεν pro ἠθέλησεν A.C.D. ἤθελε μόνον E.F. [w] πνευματικοῖς] σαρκικοῖς A.C.D.E.F. Veron. Mox πνευματικοῖς pro σαρκικοῖς iidem. Vulgatam tuetur Vet. [x] δι' ἄλλο C. [y] δὲ om. F. Vet. [z] οὐ] ἀντὶ τοῦ οὐ F. *nimirum non* Vet. [a] τὴν] ἡμεῖς τοίνυν τὴν F. Vet. [b] εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ B. [c] δικαιοῦται A.D. [d] ἐπιστεύσαμεν] + ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ E.F. Vet. [e] ἅπαντα B. Cat. [f] φησὶν] φύσιν C. [g] ὁ νόμος] ὀνόματος D. Statim ἄρα περιττὸν Edd. ἄρα deest in omnibus. [h] φησὶν] + ὅτι E.F. [i] ἀλλ' om. B. [k] Vid. Annot. [l] Vid. Annot. [m] ἀτοπίας περιέστησεν inverso ord. A.D. [n] Vid. Annot. [o] ταῦτα om. E.F. Vet.

πάντων ἀκριβέστερον [p]ταῦτα εἰδότι; Οὐκ αὐτῷ ἔδειξεν ὁ θεὸς, ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν ἄνθρωπον ἀκρόβυστον ἐν περιτομῇ; οὐχὶ Ἰουδαίοις διαλεγόμενος περὶ τούτων, γενναίως ἀπὸ τῆς ὄψεως ταύτης [q]ἀντέστη; οὐχὶ δόγματα τετρανωμένα περὶ τούτων ἐξ Ἱεροσολύμων πάλιν ἔπεμπεν; Οὐ τοίνυν Πέτρον διορθούμενος ταῦτα λέγει· ἀλλ' [r]ἐδόκει μὲν πρὸς ἐκεῖνον ὁ λόγος ἀποτεί-
D νεσθαι, [s]τοὺς δὲ μαθητὰς ἤλεγχε. Ταῦτα δὲ οὐ πρὸς Γαλάτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς τὰ αὐτὰ νοσοῦντας [t]ἐκείνοις. Εἰ γὰρ [v]καὶ μὴ περιτέμνονται πολλοὶ νῦν, νηστεύουσι δὲ, καὶ τὸ σάββατον τηροῦσι, μετ' ἐκείνων ταῦτα πράττουσιν, ἐξωθοῦντες ἑαυτοὺς τῆς χάριτος. Εἰ γὰρ τοὺς περιτομῇ μόνον κεχρημένους ὁ Χριστὸς οὐδὲν ὠφελεῖ, ὅταν καὶ νηστεία καὶ σάββατον προσγένηται, καὶ ἀντὶ μιᾶς δύο [w]τηρῶνται ἐντολαὶ, ὅρα τὸν κίνδυνον καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου [x]γενόμενον χαλεπώτερον. Ἐκεῖνοι μὲν (733)
E γὰρ ἐν ἀρχῇ ταῦτα ἐποίουν, ἔτι τῆς πόλεως οὔσης, καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· οὗτοι δὲ καὶ τὴν τιμωρίαν ὁρῶντες, ἣν ἔδοσαν Ἰουδαῖοι, καὶ τὸν τῆς πόλεως ἀφανισμὸν, καὶ πλείονα παρατηροῦντες, ποίαν ἔχοιεν [y]ἂν ἀπολογίαν, τότε τὸν νόμον φυλάττοντες, ὅτε αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι [z]ὄντες, καὶ σφόδρα βουλόμενοι, [a]οὐ δύνανται ταῦτα διατηρεῖν; Τὸν Χριστὸν ἐνεδύσω, [b]μέλος ἐγένου τοῦ δεσπότου, [c]εἰς τὴν ἄνω πόλιν
691 [d]ἐνεγράφης, καὶ ἔτι περὶ τὸν νόμον [e]ἕρπεις; καὶ πῶς ἔνι σε τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν; Ἄκουσον τοῦ Παύλου λέγοντος, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀνατρέπεται διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ νόμου. Καὶ, εἰ βούλει, καὶ τὸν τρόπον μάθε, καὶ φρῖξον, καὶ [f]φύγε τὸ βάραθρον. Διὰ τί γὰρ τηρεῖς τὸ σάββατον, καὶ νηστεύεις μετ' ἐκείνων; Ὡς δεδοικὼς δηλονότι τὸν νόμον, καὶ τὸ ἀφεῖναι τὰ γράμματα ἐκεῖνα· οὐκ ἂν δὲ ἐφοβήθης ἀφεῖναι τὸν νόμον, εἰ μὴ τῆς πίστεως κατέγνως ὡς ἀσθενοῦς καὶ οὐκ ἰσχυούσης καθ'
B ἑαυτὴν σῶσαι. Εἰ γὰρ τὸ μὴ τηρῆσαι τὸ σάββατον φοβῇ, εὔδηλον ὅτι [g]δέδοικας τὸν νόμον ὡς ἔτι κύριον ὄντα. Εἰ δὲ χρεία νόμου πάλιν, οὐ μέρους, οὐδὲ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ παντὸς δηλονότι χρεία τοῦ νόμου· εἰ δὲ παντὸς [h]χρεία, ἐξεβλήθη κατὰ μικρὸν ἡ [i]διὰ τῆς πίστεως δικαιοσύνη. Εἰ γὰρ σάββατα τηρεῖς, διὰ τί [k]μὴ καὶ περιτέμνῃ; εἰ δὲ περιτέμνῃ, διὰ τί [l]μὴ

[p] ταῦτα] πάντα A. [q] ἀπέστη A. [r] ἐδόκει libri omnes et Vet. ἔδει Edd. [s] τοὺς δὲ μ. ἤλεγχε] Sic omnes. πρὸς δὲ τοὺς μ. ἔλεγε Edd. [t] ἐκείνοις] + ἁρμόζει E.F. Vet. [v] καὶ μὴ] οὐ E. καὶ F. [w] τηρῶνται pro τηροῦνται A.D.E.F. [x] γινόμενον E.F. [y] ἂν om. D. [z] ὄντες om. E.F. Vet. [a] οὐ om. C.D. [b] καὶ μέλος Edd. καὶ om. E.F. Vet. [c] καὶ εἰς Edd. καὶ om. E.F. Vet. [d] ἀνεγράφης D. [e] ῥέπεις E.F. [f] φύγε pro φεῦγε A.C.D.E.F. [g] δέδοικας] φοβῇ D. [h] χρεία accessit ex omnibus. [i] διὰ om. B. [k] μὴ καὶ] καὶ μὴ B.C.E. [l] μὴ καὶ] καὶ μὴ C. καὶ οὐ B.

καὶ [m]θύεις; Εἰ γὰρ [n]φυλάττειν χρὴ, ὅλον τὸν νόμον [o]χρὴ φυλάττειν· εἰ δὲ ὅλον οὐ χρὴ, οὐδὲ μέρος. Εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ μέρους φρίττεις, μὴ παραβάσεως κριθῇς, [p]ὅλως καὶ ὑπὲρ παντὸς ἀνάγκη φοβεῖσθαι· εἰ δὲ ὅλος παραβαινόμενος οὐ κολάζει, δῆλον ὅτι οὐδὲ μέρος· εἰ δὲ μέρος, πολλῷ μᾶλλον ὅλος· εἰ δὲ ὅλον ἀνάγκη φυλάξαι, ἀνάγκη παρακοῦσαι τοῦ Χριστοῦ, ἢ C
[q]ἀκούοντας τοῦ Χριστοῦ παραβάτας γενέσθαι τοῦ νόμου. Εἰ γὰρ δεῖ φυλάττειν αὐτὸν, οἱ μὴ φυλάττοντες αὐτὸν, παραβάται, [r]καὶ τῆς παραβάσεως ταύτης εὑρεθήσεται αἴτιος ἡμῖν ὁ Χριστός· αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον ἔλυσε τὸν περὶ αὐτῶν, καὶ λύειν ἐκέλευσεν.

[s]Ὁρᾷς τί κατασκευάζουσιν οἱ Ἰουδαΐζοντες; τὸν Χριστὸν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἡμῖν αἴτιον, τοῦτον καὶ ἁμαρτίας ἀποφαίνουσιν αἴτιον, καθὼς καὶ Παῦλός φησιν· "Ἄρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος." Εἶτα [t]εἰς ἄτοπον τὸν λόγον ἀπαγαγὼν, οὐδὲ ἐδεήθη λοιπὸν [v]κατασκευῆς πρὸς τὴν ἀνατροπὴν, ἀλλ' ἠρκέσθη D
τῇ ἀπαγορεύσει [w]μόνον εἰπὼν, "Μὴ γένοιτο." Πρὸς γὰρ τὰ λίαν ἀναίσχυντα καὶ ἀναιδῆ οὐδὲ κατασκευαστικῶν δεῖ λόγων, ἀλλ' ἀρκεῖ [x]καὶ ἀπαγορεῦσαι μόνον. [27]"Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι." Ὅρα [y]τοῦ Παύλου σύνεσιν. Ἐκεῖνοι δεῖξαι ἐβούλοντο, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης· [z]οὗτος εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον, δεικνὺς ὅτι ὁ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης, οὐ τῆς πίστεως, ἀλλὰ [a]καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου. "Ἃ γὰρ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ," [b]τὸν νόμον φησίν. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πέπαυται ὁ νόμος, καὶ τοῦτο ὡμολογήσαμεν, δι' ὧν E
ἀφέντες αὐτὸν, κατεφύγομεν ἐπὶ τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν. Ἂν τοίνυν φιλονεικήσωμεν στῆσαι αὐτὸν, [c]αὐτῷ τούτῳ παραβάται γινόμεθα, τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ λυθέντα φιλονεικοῦντες [d]τηρεῖν. Εἶτα καὶ πῶς κατελύθη, δείκνυσιν. [28]"Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον." Διπλῆν ἔχει τοῦτο τὴν θεωρίαν. Ἢ γὰρ νόμου τοῦ τῆς χάριτός φησιν· οἶδε γὰρ καὶ τοῦτον νόμον καλεῖν, ὡς ὅταν λέγῃ· [29]"Ὁ δὲ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς

[27] v. 18. [28] v. 19. [29] Rom. viii. 2.

[m] θύεις] Sic B.E.F. περιθύῃς A.C. περιθύεις Edd. [n] φ. χρὴ] χρὴ φ. A.C.E.F. φ. δεῖ D. [o] χρὴ] δεῖ A.C.E.F. [p] ὅλως καὶ] Sic D. ἄλλως καὶ Edd. ἀλλ' ὡς καὶ C. πόσῳ μᾶλλον E.F. Vet. Statim ὑπὲρ τοῦ παντὸς E. [q] ἀκούσαντας E. [r] καὶ τῆς] τῆς δὲ E.F. Vet. [s] ὅρα B. [t] εἰς ἀτοπίαν E. Statim ἀπαγαγὼν pro ἀναγαγὼν E.F. Cat. [v] κατασκευῆς pro ἀνασκευῆς omnes. [w] μόνον om. E.F. Vet. [x] καὶ om. B. [y] τοῦ om. D. [z] οὗτος δὲ Edd. δὲ deest in omnibus. [a] καὶ αὐτοῦ om. B. [b] τὸν ν. φησὶν] τὸν ν. τουτέστι F. Vet. τουτέστι τὸν ν. E. [c] αὐτὸ τοῦτο B. Cat. [d] τηρεῖν] στῆσαι B.

ἠλευθέρωσέ με·” ἢ τὸν νόμον ἐνταῦθα τὸν παλαιὸν λέγει,
692 δεικνὺς ὅτι δι’ αὐτοῦ τοῦ νόμου [e]τῷ νόμῳ ἀπέθανε· τουτέστιν, αὐτός με ὁ νόμος [f]ἐνήγαγεν εἰς τὸ μηκέτι προσέχειν αὐτῷ. Εἰ τοίνυν μέλλοιμι αὐτῷ προσέχειν, καὶ αὐτὸν παραβαίνω. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Μωϋσῆς φησι, [30] “Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος [g]ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε·” περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων. Ὥστε οἱ μὴ τούτῳ πειθόμενοι, παραβαίνουσι τὸν νόμον. Καὶ ἑτέρως δὲ πάλιν τοῦτο νοητέον ἡμῖν, τὸ, “διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον.” Ὁ γὰρ νόμος πάντα κελεύει ποιεῖν τὰ ἐγγεγραμμένα, καὶ τὸν μὴ ποιοῦντα [h]κολάζει.
B Οὐκοῦν ἅπαντες αὐτῷ τετελευτήκαμεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν ἐπλήρωσε. Καὶ ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα μεμετρημένως ποιεῖται τὴν πρὸς αὐτὸν μάχην· οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ νόμος [i]μοι ἀπέθανεν, ἀλλ’, (734)
“ἐγὼ τῷ νόμῳ ἀπέθανον.” Ὁ δὲ λέγει, [k]τοῦτό ἐστιν· ὥσπερ τὸν νεκρὸν καὶ τεθνεῶτα οὐκ ἔστιν ὑπακούειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ νόμου, οὕτως οὐδὲ ἐμὲ τὸν ἐκ τῆς ἀρᾶς τῆς ἐκείνου τελευτήσαντα· τῷ γὰρ [l]λόγῳ τῷ ἐκείνου ἀπέθανον. Μὴ τοίνυν ἐπιταττέτω τῷ τεθνεῶτι, ὃν καὶ αὐτὸς ἀνεῖλε, καὶ θάνατον οὐ τὸν σωματικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν, δι’ οὗ καὶ τὸν σωμα-
C τικὸν ἐπήγαγεν. Ὅτι γὰρ τοῦτο λέγει, διὰ τῶν ἑξῆς ἐδήλωσεν. “Ἵνα [m]γὰρ θεῷ ζήσω, φησὶ, [31] Χριστῷ συνεσταύρωμαι.” Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, “ἀπέθανον,” ἵνα μή τις [n]λέγῃ, πῶς οὖν ζῇς; ἐπήγαγε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς, καὶ ἔδειξεν, ὅτι ὁ μὲν νόμος ζῶντα ἀπέκτεινεν, ὁ δὲ Χριστὸς νεκρὸν λαβὼν, διὰ θανάτου ἐζωοποίησε· καὶ διπλοῦν τὸ θαῦμα δείκνυσιν, ὅτι καὶ τὸν νεκρὸν ἐζωογόνησε, [o]καὶ διὰ θανάτου τὴν ζωὴν ἐχαρίσατο. Ζωὴν δὲ λέγει νῦν [p]τὴν ἀθάνατον· τοῦτο γάρ ἐστιν, “ἵνα θεῷ ζήσω.” “Χριστῷ συνεσταύρωμαι.” Καὶ πῶς ὁ ζῶν καὶ ἐμπνέων συνεσταυρώθη, φησίν; Ὅτι μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς ἐσταυ-
D ρώθη, δῆλον· σὺ δὲ πῶς ἐσταύρωσαι καὶ ζῇς; Ὅρα πῶς καὶ αὐτὸ ἑρμηνεύει, λέγων· “Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός.” Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, “Χριστῷ συνεσταύρωμαι,” τὸ βάπτισμα ᾐνίξατο· τῷ δὲ εἰπεῖν, “ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ,” τὴν μετὰ ταῦτα πολιτείαν, δι’ ἧς νεκροῦται ἡμῶν τὰ μέλη. Τί δέ ἐστι, “ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός;” Οὐδὲν γίνεται, φησὶν, ὑπ’ ἐμοῦ, ὧν ὁ Χριστὸς οὐ βούλεται. Ὥσπερ γὰρ θάνατον λέγει οὐ

[30] Deut. xviii. 15. [31] v. 20.

[e] τῷ om. B.D. [f] ἐνήγαγεν om. B. [g] ὁ θεὸς om. A.D. [h] κολάζειν C. [i] μοι] ἐμοὶ F. [k] τοῦτο] τοιοῦτον E. Cat. [l] λόγῳ τῷ ἐκείνου pro ἐκείνου λόγῳ A.C.D.E.F. Cat. [m] γὰρ om. F. Vet. Mox ἐπαγαγὼν pro φησὶ iidem. [n] λέγῃ pro εἴπῃ omnes. καὶ ante τὴν αἰτίαν om. D. [o] καὶ] + ὅτι F. [p] τὴν ἀθάνατον] Sic Cat. τὸν θάνατον Edd. et Codd.

τοῦτον τὸν κοινὸν, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, οὕτω καὶ ζωὴν,
τὴν ἐκείνων ἀπαλλαγήν. Θεῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλως ζῆν, ἀλλ' E
ἢ νεκρωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὥσπερ οὖν ὁ Χριστὸς τὸν σωματικὸν ὑπέστη θάνατον, οὕτως ἐγὼ τὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας. [32] "Νεκρώσατε γὰρ τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἅτινά ἐστι πορνεία, [q]ἀκαθαρσία, μοιχεία·" [r]καὶ πάλιν, "Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος ἐσταυρώθη·" ὅπερ ἐν τῷ λουτρῷ γέγονε. [s]Μετὰ δὲ ταῦτα ἐὰν μένῃς νεκρὸς τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῇς τῷ θεῷ· ἂν δὲ πάλιν αὐτὴν ἀναστήσῃς, ἐλυμήνω [t]τὴν τοιαύτην ζωήν. Ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος τοιοῦτος, ἀλλ' ἔμενε δι' ὅλου [v]νεκρός. Εἰ τοίνυν ζῶ τῷ θεῷ, φησὶν, ἑτέραν παρὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ ζωὴν, καὶ νεκρὸς ἐγενόμην τῷ νόμῳ, οὐδὲν τοῦ νόμου φυλάττειν δύναμαι.

[w]Καὶ ὅρα τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολιτείας, καὶ θαύμασον μεθ' 693
ὑπερβολῆς τὴν [x]μακαρίαν ἐκείνην ψυχήν. [y]Οὐ γὰρ εἶπε, ζῶ ἐγὼ, ἀλλὰ, "ζῇ ἐν ἐμοὶ Χριστός." Τίς ταύτην τολμήσει ῥῆξαι τὴν φωνήν; Ἐπειδὴ [z]γὰρ εὐήνιον ἑαυτὸν τῷ Χριστῷ [a]κατεσκεύασε, [b]καὶ ἅπαντα ἐξέβαλε τὰ βιωτικὰ, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τὸ ἐκείνου πάντα ἔπραττεν, οὐκ εἶπε, ζῶ τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ὃ πολλῷ [c]πλέον ἦν, "ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός." Ὥσπερ γὰρ ἡ ἁμαρτία, ὅταν κρατήσῃ, [d]αὕτη ἐστὶν ἡ ζῶσα, πρὸς ἃ βούλεται τὴν ψυχὴν ἄγουσα· οὕτως [e]ἂν ἐκείνης νεκρωθείσης τὰ
τῷ Χριστῷ δοκοῦντα γίνηται, οὐδὲ ἀνθρωπίνη λοιπόν ἐστιν ἡ B
τοιαύτη ζωὴ, [f]αὐτοῦ ζῶντος ἐν ἡμῖν, τουτέστιν, ἐνεργοῦντος, κρατοῦντος. Ἐπειδὴ δὲ ἔλεγε, "συνεσταύρωμαι," καὶ, "οὐκέτι ζῶ," [g]ἀλλ' ἀπέθανον, καὶ ἐδόκει πολλοῖς [h]ἀπίθανον λέγειν, ἐπήγαγεν· "Ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ." Τὰ μὲν εἰρημένα μοι, φησὶ, περὶ τῆς [i]νοερᾶς ζωῆς· εἰ δέ τις [k]ἐξετάζοι καὶ ταύτην τὴν αἰσθητὴν, καὶ αὕτη διὰ τὴν εἰς Χριστόν μοι πίστιν γέγονεν. Ὅσον γὰρ εἰς τὴν παλαιὰν πολιτείαν καὶ τὸν νόμον, ἐσχάτης κολάσεως ἄξιος ἤμην, καὶ πάλαι ἂν [l]ἀπωλώλειν· [33] "Πάντες [m]γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ·" [n]καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ἡμᾶς C

32 Col. iii. 5. Rom. vi. 6. 33 Rom. iii. 23.

[q] *μοιχεία, ἀκαθαρσία* inverso ord. C.D.E.F. [r] *καὶ πάλιν*] *διὸ φησὶν* B. *καὶ πάλιν λέγει* Edd. *λέγει* om. E.F. Vet. [s] *μετὰ δὲ ταῦτα ἐὰν*] *ἐὰν οὖν* E.F. *quod si* Vet. [t] Sic A.C.D.E.F. Cat. *τῇ τοιαύτῃ ζωῇ* Edd. [v] *νεκρὸς*] +*ὢν* F. [w] *καὶ* om. F. Vet. [x] *μακαρίαν*] *θαυμασίαν* B. [y] *οὐ γὰρ*] *οὐκ* F. Vet. [z] *γὰρ* om. F. [a] *κατέστησε* E. [b] *καὶ ἅ. ἐξ.*] *ἅ. ἐξ. καὶ* A.D. [c] *πλεῖον* C.F. Cat. [d] *αὐτὴ* A. *αὐτῇ* B. [e] *ἂν* pro *εἰ* B.C.D.E.F. Cat. Mox *γίνηται* pro *γίνεται* A.D.E.F. [f] *αὐτοῦ*]+*τοῦ Χριστοῦ* E.F. Vet. +*τοῦ* Edd. *τοῦ* om. A.D. Cat. [g] *ἀλλ'*] *καὶ* A.C.F. [h] *ἀπίθανα* C.F. [i] *νοερᾶς*] +*ἐστι* F. [k] *ἐξετάζει* B.D. [l] *ἀπολώλειν* C. Cat. [m] *γὰρ*]+*φησὶν* E.F. Vet. Mox *ὑστεροῦνται* pro *ὑστεροῦντο* omnes. [n] *καὶ*] *τουτέστιν* F. Vet.

[o]κειμένους· καὶ γὰρ οἱ πάντες ἀπέθανον, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφάσει· καὶ τὴν πληγὴν ἐκδεχομένους, ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος κατηγόρησε, καὶ ὁ θεὸς ἀπεφήνατο, ἐλθὼν ὁ Χριστὸς καὶ εἰς θάνατον ἑαυτὸν ἐκδοὺς, [p]πάντας ἡμᾶς ἐξήρπασε τοῦ θανάτου. Ὥστε "ὃ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ·" [q]τουτέστι, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ζῶ. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἐκώλυσε πάντας ἀφανισθῆναι· ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γέγονεν· ἀλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ [r]παρουσία στήσασα τοῦ θεοῦ τὴν ὀργὴν, διὰ τῆς πίστεως [s]ζῆν ἡμᾶς ἐποίησεν. Ὅτι γὰρ τοῦτό
D φησιν, ἄκουσον τῶν ἑξῆς. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι "Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ," ἐπήγαγε· "Τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ (735)
ἀγαπήσαντός με, καὶ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ." Τί ποιεῖς, ὦ Παῦλε, τὰ κοινὰ σφετεριζόμενος, καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης [t]γενόμενα ἰδιοποιῶν; οὐ γὰρ [v]εἶπε, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, ἀλλὰ, "τοῦ ἀγαπήσαντός με." Καὶ μὴν ὁ εὐαγγελιστής φησιν, [34] "Οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον·" καὶ σὺ δὲ αὐτὸς λέγεις, "Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ἔδωκεν [w]αὐτὸν," [x]οὐχ ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ', "ὑπὲρ πάντων·" καὶ πάλιν,
E "Ἵνα περιποιήσηται ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον." Τί οὖν ἐστιν ἐνταῦθα ὃ λέγει; Ἐννοήσας τὴν [y]ἀπόγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν ἄφατον τοῦ [z]Χριστοῦ κηδεμονίαν, καὶ τίνων [a]ἀπήλλαξε, καὶ τίνα ἐχαρίσατο, καὶ πυρωθεὶς ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν πόθου, οὕτω φθέγγεται· ἐπεὶ καὶ οἱ προφῆται τὸν κοινὸν θεὸν ἰδιοποιοῦνται πολλάκις, οὕτω λέγοντες, [35] "Ὁ θεὸς ὁ θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω·" [b]καὶ χωρὶς δὲ τούτων δεικνὺς, ὅτι [c]ἕκαστος ἡμῶν τοσαύτην δίκαιος [d]ὀφείλειν τῷ Χριστῷ χάριν, ὅσην ἂν εἰ καὶ δι' αὐτὸν μόνον ἦλθεν. Οὐ γὰρ ἂν παρῃτήσατο καὶ ὑπὲρ ἑνὸς τοσαύτην οἰκονομίαν [e]ἐπιδείξασθαι· οὕτως
694 ἕκαστον ἄνθρωπον τοσούτῳ [f]μέτρῳ ἀγάπης φιλεῖ, ὅσῳ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Ἡ μὲν οὖν θυσία ὑπὲρ πάσης [g]προσενήνεκτο τῆς φύσεως, καὶ ἱκανὴ πάντας ἦν [h]ἀπολῦσαι· οἱ δὲ τῇ εὐεργεσίᾳ χρησάμενοι, οἱ πιστεύοντές εἰσι μόνοι. Ἀλλ' ὅμως

[34] Joan. iii. 16. Rom. viii. 32. Tit. ii. 14. [35] Psal. lxii. 1.

[o] Vid. Annot. [p] π. ἡμᾶς ἐξήρ.] ἐξήρπασε πάντας A. [q] Haec τουτέστι, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ζῶ, quae vulgo absunt, leguntur in C.D.E.F. Cat. Vet. [r] παρρησία C. [s] ζῆν] ζωὴν C. [t] γινόμενα ἰδιοποιούμενος B. [v] εἶπας E.F. Vet. [w] ἑαυτὸν A.C.D.E.F. [x] οὐχ] ὑπὲρ ἡμῶν ὥστε οὐχ E.F. Vet. [y] ἀπόγνωσιν] ἀσθένειαν E.F. Vet. [z] Χριστοῦ] θεοῦ D. [a] ἀπήλλαξε καὶ] ἀπαλλάξας E.F. [b] καὶ om. F. Mox δείκνυσιν A.E.F. Cat. [c] ἕκαστος.. δίκαιος E.F. ἕκαστος (om. δίκαιος) Cat. ἕκαστον.. δίκαιον Edd. [d] ὀφείλει B. Cat. [e] ἐπεδείξατο B. [f] μέτρῳ ἀγάπης pro ἀγάπης μέτρῳ omnes. [g] προσήνεκτο F. προσενήνεκται B.D. [h] ἀπολῦσαι Cat. ἀπολαῦσαι A.B.C.D. εὐφρᾶναι E.F. Vet. σῶσαι Edd. ἦν om. F.

οὐκ ἀπέστησεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας τὸ μὴ πάντας
προσελθεῖν· ἀλλ' [i]ὥσπερ τὸ ἄριστον τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πᾶσι
μὲν ηὐτρέπιστο, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησαν ἐλθεῖν οἱ κληθέντες, οὐ
συνεῖλε τὰ προκείμενα, ἀλλ' ἑτέρους ἐκάλεσεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα
πεποίηκε. Καὶ γὰρ καὶ τὸ πρόβατον τὸ τῶν [k]ἐνενηκοντα-
εννέα ἀποσπασθὲν, ἓν ἦν, ἀλλ' ὅμως [l]οὐδὲ αὐτοῦ κατεφρόνησε. B
Τοῦτο δὲ αὐτὸ οὕτω πως καὶ περὶ Ἰουδαίων διαλεγόμενος ὁ
Παῦλος αἰνίττεται, λέγων· [36] "Τί γὰρ, [m]εἰ ἠπίστησάν τινες;
[n]μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; Μὴ
γένοιτο. [o]Γενέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύ-
στης." Εἶτα αὐτὸς μὲν οὕτω σε ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν
παραδοῦναι, καὶ οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα εἰς τοσαύτην καὶ
τοιαύτην ζωὴν [p]ἀγαγεῖν· σὺ δὲ μετὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ πρὸς τὰ
παλαιὰ παλινδρομεῖς; Ἐπειδὴ τοίνυν τὰ ἀπὸ τῶν λογισμῶν
ἐνέθηκεν ἀκριβῶς, λοιπὸν ἐν ἀποφάσει σφοδρῶς ἀνακηρύττει,
λέγων· [37] "Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ." Ἀκουέτωσαν οἱ C
ἔτι καὶ νῦν Ἰουδαΐζοντες, καὶ τῷ νόμῳ προσέχοντες· καὶ [q]γὰρ
πρὸς ἐκείνους ταῦτα λέγεται. "Εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη,
ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε." Τί ταύτης τῆς ἁμαρτίας χαλε-
πώτερον; τί τῶν ῥημάτων τούτων ἐντρεπτικώτερον; Εἰ γὰρ
ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, εὔδηλον ὅτι [r]διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν τὸν νόμον
ἡμᾶς δικαιοῦν· εἰ δὲ ὁ νόμος δικαιοῖ, περιττὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ
θάνατος. Καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον, πρᾶγμα τοσοῦτον, τοσαύ-
της γέμον φρίκης, καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαῖνον, καὶ
μυστήριον οὕτως ἀπόρρητον, ὃ προφῆται μὲν ὤδινον, πατρι-
άρχαι δὲ προὔλεγον, ἄγγελοι [s]δὲ ἐξεπλήττοντο βλέποντες, D
κεφάλαιον δὲ τῆς τοῦ θεοῦ κηδεμονίας παρὰ πᾶσιν [t]ὡμολόγηται
ὂν, τοῦτο εἰκῇ καὶ μάτην γεγενῆσθαι λέγειν; Ἐννοήσας [v]τοίνυν
τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτοπίας, εἰ τοσοῦτον πρᾶγμα καὶ τηλι-
κοῦτον περιττῶς λέγοιεν γεγενῆσθαι· τοῦτο [w]γὰρ ἀφ' ὧν ἐποί-
ουν συνίστατο· καὶ ὕβρει κατ' αὐτῶν κέχρηται, λέγων οὕτως·
[1] "Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς [a]ἐβάσκανεν, οἷς κατ' ὀφθαλ- E
μοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος;"
(736) Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐφ' ἕτερον μεταβαίνει κεφάλαιον. Ἐν
μὲν γὰρ τοῖς προτέροις ἔδειξεν, ὅτι [b]οὐκ ἀνθρώπων ἦν ἀπό-

[36] Rom. iii. 3, 4. [37] v. 21. [1] Cap. III. v. 1.

[i] ὥσπερ A.C.D.E.F. Vet. ὡς B. ὅμως Edd. [k] ἐνενηκ. pro ἐννενηκ. A.C.F. [l] οὐδὲ αὐτοῦ] οὐ B. [m] εἰ om. F. [n] μὴ]+γὰρ D.E. Mox καταργήσῃ B.C. [o] γινέσθω A. [p] ἀναγαγεῖν B. Cat. [q] γὰρ]+καὶ D. [r] διὰ τὸ μὴ] μὴ διὰ τὸ B. [s] δὲ om. B. [t] ὡμολόγηται ὂν] Sic A.B.C.D. ὡμολογημένον E.F. ὁμολογητέον Edd. [v] τοίνυν accessit ex omnibus. [w] γὰρ]+καὶ A. Cap. III. [a] ἐβάσκηνεν ubique E. [b] οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων E. οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων Cat.

στολος, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, οὐδὲ ἐδεήθη τῆς τῶν ἀποστόλων
διδασκαλίας· ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν ἀξιόπιστον καταστήσας ἑαυτὸν
διδάσκαλον, μετὰ πλείονος [c]τῆς αὐθεντίας διαλέγεται, πίστεως
καὶ νόμου σύγκρισιν ποιούμενος. Ἀρχόμενος μὲν οὖν φησι,
695 "Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε·" ἐνταῦθα δὲ, "Ὦ
ἀνόητοι Γαλάται." Τότε μὲν γὰρ ὤδινε τὴν ἀγανάκτησιν·
ἐπειδὴ [d]δὲ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, εἰς μέσον αὐτὴν
ἀπορρήξας, ἐξήνεγκε μετὰ τὴν ἀπόδειξιν. Εἰ δὲ ἀνοήτους καλεῖ,
μὴ θαυμάσῃς· οὐ γὰρ παραβαίνων τοῦ Χριστοῦ τὸν νόμον τὸν
[e]λέγοντα μὴ λέγειν μωρὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
σφόδρα αὐτὸν τηρῶν, τοῦτο ποιεῖ. Οὐ γὰρ ἁπλῶς εἴρηται, ὁ
καλῶν τὸν ἀδελφὸν [f]αὐτοῦ μωρὸν, ἀλλ', ὁ εἰκῆ καλῶν. Τίνες
δὲ τούτων δικαιότερον ἂν ἔτυχον ταύτης τῆς προσηγορίας, [g]οἱ
B μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα, ὡς οὐδενὸς γενομένου, [h]τῶν προ-
τέρων ἐχόμενοι; Εἰ δὲ διὰ τοῦτο ὑβριστὴν καλεῖς τὸν Παῦλον,
καὶ διὰ τὴν Σάπφειραν καὶ [i]τὸν Ἀνανίαν ἀνδροφόνον ἐρεῖς τὸν
Πέτρον. Εἰ δὲ ἐκεῖνα μανίας εἰπεῖν, πολλῷ μᾶλλον [k]ταῦτα.
Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς οὐκ [l]ἀπὸ προοιμίων ταύτῃ κέχρηται τῇ
σφοδρότητι, ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἐλέγχους καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅτε
λοιπὸν οὐ παρ' ἐκείνου, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τῶν ἐλέγχων τὴν ἐπι-
τίμησιν ἐδέχοντο. Ὅτε γὰρ ἔδειξε τὴν πίστιν ἐξωθουμένους,
καὶ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ περιττὸν ἀποφαίνοντας, τότε
[m]ἐπάγει τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ οὐδὲ τότε [n]κατ' ἀξίαν· καὶ γὰρ
C πολλῷ χαλεπωτέρων ἦσαν ἄξιοι ῥημάτων. Θέα δέ μοι [o]πῶς
εὐθέως καὶ καθυφίησι πλήξας. Οὐ γὰρ εἶπε, τίς ὑμᾶς ἠπάτησε;
τίς ὑμῖν ἀπεχρήσατο; τίς ὑμᾶς παρελογίσατο; ἀλλὰ, "Τίς
ὑμᾶς ἐβάσκανεν;" οὐκ ἄμοιρον [p]ἐγκωμίων τὴν ἐπίπληξιν θείς.
Τοῦτο γὰρ δεικνύντος ἐστὶν, ὅτι φθόνου [q]ἔπραττον ἄξια πρό-
τερον, καὶ δαίμονος ἐπήρεια τὸ [r]γενόμενον ἦν, σφοδρὸν κατὰ
τῆς εὐημερίας αὐτῶν πνεύσαντος. Ὅταν δὲ φθόνον [s]ἀκούσῃς
ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὀφθαλμὸν πονηρὸν τὸ αὐτὸ δη-
λοῦντα, μὴ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ τῶν ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς
ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν· ὀφθαλμὸς γὰρ οὐκ ἂν εἴη πονηρὸς,
αὐτὸ τὸ μέλος· ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς οὕτω τὸν φθόνον

[c] τῆς om. B.D. Statim αὐθεντείας A.B.C.F. Cat. [d] δὲ om. D. [e] λέγοντα] κελεύοντα E.F. Mox τηρῶν αὐτὸν inverso ord. E.F. [f] αὐτοῦ pro αὑτοῦ C.D. fortasse alii. [g] οἱ] οἳ F. et probabil. E. [h] τῶν π. ἐχόμενοι] ἔτι εἴχοντο τῶν προτέρων παραλογιζόμενοι (*circumventi* Vet.) E.F. Vet. [i] τὸν om. A.D. [k] καὶ ταῦτα Edd. καὶ om. E.F. Vet. [l] ἀπὸ] ἐκ E.F. [m] ἐπιφέρει B. [n] κατ' ἀξίαν—πλήξας] σφοδρὰν B. [o] πῶς] + οὐκ D. Statim καὶ om. A.D. [p] ἐγκωμίου B. [q] ἔπραττον ἄξια pro ἄξια ἔπραττον A.B.C. E.F. Cat. [r] γενόμενον A.C.D.E.F. Cat. γινόμενον Edd. [s] ἀκούσῃς] + οἷον E.F. Vet.

λέγει. Ὀφθαλμῶν μὲν γὰρ τὸ ἁπλῶς ὁρᾶν μόνον, τὸ δὲ πονη- D
ρῶς ὁρᾶν τῆς ἔνδον διεστραμμένης γίνεται γνώμης. Ἐπειδὴ
γὰρ διὰ τῆς αἰσθήσεως ταύτης εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰσρεῖ τῶν
ὁρωμένων ἡ θεωρία, καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐν πλούτῳ μάλιστα ὁ
φθόνος τίκτεται, ὁ δὲ πλοῦτος ἀπὸ ὀφθαλμῶν ὁρᾶται, καὶ αἱ
δυναστεῖαι καὶ αἱ δορυφορίαι· διὰ τοῦτο πονηρὸν ὀφθαλμὸν
ἐκάλεσεν, οὐ [t]τὸν ὁρῶντα, ἀλλὰ τὸν μετὰ βασκανίας [v]ὁρῶντα
ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν πονηρίας. Εἰπὼν δὲ, "Τίς ὑμᾶς ἐβά-
σκανε;" δείκνυσιν ὅτι οὐχ ὡς κηδεμόνες, οὐδὲ ὡς τὸ λεῖπον ἀνα-
πληροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὸ ὂν ἀκρωτηριάζοντες, τοῦτο ποιοῦσι. E
Φθόνου γάρ ἐστιν, οὐ τὸ λεῖπον προσθεῖναι, ἀλλὰ [w]καὶ τῶν
πεπληρωμένων ὑφελέσθαι τι, καὶ λυμήνασθαι τῷ παντί. Ταῦτα
δὲ λέγει, οὐχ ὡς τοῦ φθόνου καθ' ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ'
ὡς τῶν ταῦτα διδασκόντων διὰ βασκανίαν ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντων.
"Οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν
ἐσταυρωμένος." Καὶ μὴν οὐκ ἐν τῇ Γαλατῶν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν
Ἱεροσολύμοις ἐσταυρώθη· πῶς οὖν φησιν, "ἐν ὑμῖν;" Τῆς πί- 696
στεως [x]δεικνὺς τὴν ἰσχὺν, [y]καὶ τὰ πόρρωθεν δυναμένης ὁρᾶν.
Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐσταυρώθη, ἀλλὰ, "προεγράφη ἐσταυρωμένος,"
[z]δηλῶν ὅτι τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς ἀκριβέστερον ἐθεώρη-
σαν [a]τῶν παρόντων ἐνίων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. Ἐκείνων
μὲν γὰρ πολλοὶ θεασάμενοι, οὐδὲν ἀπώναντο· οὗτοι δὲ ὀφθαλ-
μοφανῶς μὲν οὐκ εἶδον, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἀκριβέστερον εἶδον.
Ταῦτα δὲ λέγει ὁμοῦ καὶ καθαπτόμενος αὐτῶν, καὶ ἐπαινῶν·
ἐπαινῶν μὲν, ὅτι μετὰ τοσαύτης [b]ἐδέξαντο πληροφορίας τὸ
γεγενημένον· καθαπτόμενος δὲ, ὅτι ὃν εἶδον ὑπὲρ αὐτῶν γυμνω- B
(737) θέντα, ἀνεσκολοπισμένον, [c]προσηλωμένον, ἐμπτυόμενον, κωμῳ-
δούμενον, ποτιζόμενον ὄξος, κατηγορούμενον ὑπὸ λῃστῶν, λόγχῃ
νυττόμενον· [d]ταῦτα γὰρ πάντα ἐδήλωσε διὰ τοῦ εἰπεῖν, "προ-
εγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος·" τοῦτον ἀφέντες, ἐπὶ τὸν νόμον
ἔδραμον, οὐδὲν αἰδεσθέντες τῶν παθημάτων ἐκείνων. Σὺ δέ μοι
σκόπει, πῶς πανταχοῦ τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὰ
ἄλλα πάντα ἀφεὶς, τὴν δύναμιν ἐκήρυττε τοῦ Χριστοῦ, τὸν
σταυρὸν περιφέρων. Τοῦτο γὰρ μάλιστα κεφάλαιον τῆς ὑπὲρ
ἡμῶν κηδεμονίας ἦν.

2 "Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ C

2 v. 2.

[t] τὸν] + ἁπλῶς E.F. Vet. [v] ὁρῶντα] καὶ E.F. Vet. [w] καὶ] τὸ E.F. [x] δείκνυσι B. [y] καὶ] ὡς καὶ E.F. [z] δηλῶν ὅτι] δηλονότι E. Mox ὀφθαλμοῖς. ἀκριβέστερον γὰρ ἐθ. idem. [a] τῶν π. ἐνίων] ἔνιοι τῶν π. E.F. Vet. [b] ἐδ. πλ. pro πλ. ἐδ. omnes. [c] προσηλωμένον om. B. [d] ταῦτα γὰρ—ἐσταυρωμένος] Sic omnes. Editi, διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν π. ἐ. ὑ. ἐσταυρωμένος ταῦτα πάντα ἐδήλωσε.

πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;" Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς μα-
κροῖς οὐ παρακολουθεῖτε λόγοις, φησὶν, οὐδὲ τῆς οἰκονομίας τὸ
μέγεθος [e]κατοπτεῦσαι βούλεσθε, διὰ συντόμου λόγου καὶ τα-
χίστης ἀποδείξεως ὑμᾶς πεῖσαι βούλομαι, [f]τὴν ἐσχάτην ὑμῶν
ὁρῶν ἀγνωμοσύνην. Ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Πέ-
τρον αὐτῷ λεχθέντων [g]ἔπειθεν, ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς
ἀποδύεται, οὐκ ἐκ τῶν ἀλλαχοῦ συμβάντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν
αὐτοῖς γινομένων κατασκευάζων ἅπαντα, καὶ οὐκέτι μόνον ἀπὸ
τῶν κοινῇ δεδομένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν αὐτοῖς ἰδίᾳ δεδωρημένων
D πείθων καὶ ποιούμενος τὴν ἀπόδειξιν. Διό φησι, "Τοῦτο μόνον
θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ
ἐξ ἀκοῆς πίστεως;" Ἐλάβετε πνεῦμα ἅγιον, φησὶν, εἰργάσασθε
δυνάμεις πολλὰς, ἐπετελέσατε σημεῖα, νεκροὺς ἐγείροντες, λε-
προὺς καθαίροντες, προφητεύοντες, γλώσσαις λαλοῦντες. Ταύ-
την οὖν τὴν [h]τοσαύτην ἰσχὺν ὑμῖν ἔδωκεν ὁ νόμος; Καὶ μὴν
οὐδὲν πρότερον ἐποιεῖτε [i]τοιοῦτον. Ἀλλ' ἡ πίστις; Πῶς οὖν
οὐκ ἐσχάτης μανίας τοσαῦτα παρὰ τῆς πίστεως εὐεργετηθέντας,
E ταύτην μὲν ἀφεῖναι, πρὸς δὲ τὸν οὐδὲν [k]τοιοῦτον παρασχόντα
νόμον αὐτομολῆσαι πάλιν; [3]"[l]Οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξά-
μενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε;" Πάλιν εὐκαίρως τὴν
ὕβριν ἐπήγαγε. Δέον γὰρ, φησὶ, προσθήκην ποιῆσαι τοῦ
χρόνου προϊόντος, οὐ μόνον οὐκ ἐπεδώκατε, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὐ-
πίσω κατηνέχθητε πάλιν. Οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχό-
μενοι, προϊόντες ἐπὶ τὰ μείζονα ἀναβαίνουσιν· ὑμεῖς δὲ [m]ἀπὸ
μεγάλων ἀρξάμενοι, πρὸς τὰ ἐναντία [n]κατηνέχθητε. Εἰ γὰρ
καὶ ἀπὸ σαρκικῶν ἤρξασθε, ἔδει εἰς τὰ πνευματικὰ προκόψαι·
νῦν δὲ [o]ἀπὸ πνευματικῶν ἀρξάμενοι, εἰς τὰ σαρκικὰ κατελύσατε.
697 Τὸ μὲν γὰρ σημεῖα ποιεῖν, πνευματικόν· τὸ δὲ περιτέμνεσθαι,
σαρκικόν. Ὑμεῖς δὲ μετὰ [p]τὰ σημεῖα ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἤλ-
θετε, μετὰ τὸ δράξασθαι τῆς ἀληθείας [q]ἐπὶ τοὺς τύπους κατε-
πέσετε, μετὰ τὸ κατοπτεῦσαι τὸν ἥλιον τὸν λύχνον ἐπιζητεῖτε,
μετὰ τὴν στερεὰν τροφὴν ἐπὶ τὸ γάλα τρέχετε. Καὶ οὐκ
εἶπε, σαρκὶ [r]τελεῖτε, ἀλλὰ, "σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε," δεικνὺς ὅτι

[3] v. 3.

[e] καθοπτεῦσαι C. [f] τὴν ἐσχάτην ὑμῶν ὁρῶν ἀγν.] Sic D. Vulgo abest ὑμῶν. τὴν ἐσχ. ὑμῶν ἀγν. C. καὶ τὴν ἐσχ. ὑμῶν ἀγν. ἐλέγξαι E.F. Vet. Haec desunt in Veron. Statim καὶ ἀνωτέρω μὲν γὰρ F. [g] ἔπεισεν A. ἔπειχθεν C. [h] τηλικαύτην E.F. Statim ὑμῖν ἔδωκεν pro ἔδωκεν ὑμῖν A.C.D E.F. [i] τοιοῦτον. ἀλλ' ἡ πίστις;] τοιοῦτον, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐπιστεύσατε. E.F. Veron. [k] τοιοῦτο C.F. [l] οὕτως—πνεύματι] ὦ ἀνόητοι Γαλάται, πνεύματι ἐναρξάμενοι B. [m] ἀπὸ τῶν μεγ. Edd. τῶν om. A.B.C.D. Cat. [n] ἀπήχθητε F. ἀπέχθητε (sic in Collat.) E. [o] ἀπὸ τῶν πν. A.D. [p] τὰ om. A.C.D. Statim εἰς τὴν περιτομὴν A.C. [q] ἐπὶ τὸν τύπον B. Statim κατεπέσατε B.C.D.E. [r] τελεῖτε A.B.C.D.F. Cat. τελεῖσθε Edd.

δίκην θρεμμάτων ἀλόγων λαβόντες αὐτοὺς ἐκεῖνοι κατέκοπτον,
[s]τούτων ἑαυτοὺς ἐκδιδόντων εἰς τὸ πάσχειν ἅπερ ἐβούλοντο
ἐκεῖνοι· ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀπὸ στρατηγῶν καὶ ἀριστέων μετὰ
μυρία τρόπαια καὶ νίκας εἰς τὴν τῶν λειποτακτῶν δοὺς ἑαυτὸν B
ἀτιμίαν, καταστίζειν [t]παρέχει τοῖς βουλομένοις τὸ σῶμα.
4 "Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴγε καὶ εἰκῇ." Τοῦτο τοῦ προτέ-
ρου [v]πολὺ πληκτικώτερον. Οὐ γὰρ οὕτως ἠδύνατο [w]ἡ τῶν ση-
μείων [x]ἀνάμνησις, ὡς ἡ τῶν ἀγώνων ἐπίδειξις καὶ ἡ τῶν παθῶν
ὑπομονὴ τῶν διὰ [y]τὸν Χριστόν. Πάντα γὰρ ἐκεῖνα, φησὶν,
ἅπερ ὑπεμείνατε, ζημιῶσαι ὑμᾶς [z]οὗτοι βούλονται, καὶ τὸν
στέφανον ὑμῶν ἁρπάσαι. Εἶτα ἵνα μὴ κατασείσῃ αὐτῶν τὴν
ψυχὴν, καὶ ἐκλύσῃ τὰ νεῦρα, οὐκ ἔμεινεν ἕως τῆς ἀποφάσεως,
ἀλλ' ἐπήγαγεν, "εἴγε καὶ εἰκῇ." [a]Εἰ γὰρ βουληθείητε, φησὶν,
ἀνανῆψαι καὶ ἀνακτήσασθαι ἑαυτοὺς, οὐκ εἰκῇ. Ποῦ νῦν εἰσιν C
οἱ τὴν μετάνοιαν ἐκκόπτοντες; Ἰδοὺ γὰρ οὗτοι [b]καὶ πνεῦμα
ἔλαβον, καὶ σημεῖα εἰργάσαντο, καὶ ὁμολογηταὶ ἐγένοντο, μυ-
ρίους διὰ τὸν Χριστὸν ὑπομείναντες κινδύνους καὶ διωγμοὺς, καὶ
μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα τῆς χάριτος [c]ἐξέπεσον. Ἀλλ'
ὅμως, φησὶν, ἐὰν βούλησθε, δύνασθε ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι.
(738) 5 "Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν
ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;" [d]Τοσαύτης, [e]φησὶν,
ἠξιώθητε δωρεᾶς, καὶ θαύματα ἐπετελέσατε τοσαῦτα, ὅτι νόμον
ἐφυλάξατε, ἢ ὅτι πίστιν ἐτηρήσατε; Δῆλον ὅτι διὰ τὴν πί- D
στιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω τοῦτο ἔστρεφον καὶ περιέ-
φερον ἐκεῖνοι λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔχει ἡ πίστις ἰσχὺν, τοῦ νόμου
μὴ προσκειμένου, δείκνυσι τὸ ἐναντίον, ὅτι τῶν ἐντολῶν προσ-
τεθεισῶν οὐδὲν ἡ πίστις ὠφελήσει λοιπόν· ἡ γὰρ πίστις τότε
ἰσχύει, ὅταν μὴ προστεθῇ [f]τὰ ἀπὸ τοῦ νόμου. 6 "Ὅσοι γὰρ
ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, φησὶ, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε." Ἀλλὰ
τοῦτο μὲν προϊὼν [g]φησιν, ὅτε καὶ μείζονι κέχρηται παρρησίᾳ,
ἀπὸ τῶν ἤδη κατεσκευασμένων τὴν ἀφορμὴν λαμβάνων· τέως
δὲ ἀπὸ τῶν παρελθόντων [h]αὐτὸ κατασκευάζει. Ὅτε γὰρ, φη-

4 v. 4. 5 v. 5. 6 Gal. v. 4.

[s] *τούτων*] *τούτοις* E.F. [t] *παρέχῃ* A. [v] *πολὺ* om. B. [w] *ἡ* accessit ex B.C.D.E.F. Ita tacite correxit Montef. [x] *ἀνάμνησις*] + *δάκνειν* E. + *δακεῖν* F. *mordere* Vet. *δακεῖν* post *ἠδύνατο* add. Cat. [y] *τὸν* accessit ex A.B.C.F. Cat. [z] *οὗτοι* omnes. Edebatur *οὕτω*. Mox *ὑμῶν* om. E. [a] *εἰ γὰρ β. φησὶν*] *δηλῶν ὅτι εἰ β.* E.F. Vet. [b] *καὶ τὸ πν.* C. [c] *ἐξέπεσαν* C. [d] *τοσαύτης—δῆλον*] *τοσαύτης, φησὶ, τυχόντες δωρεᾶς, ὡς καὶ θαύματα ἐπιτελεῖν, ὅτι νόμον ἐφυλάξατε ταῦτα ποιεῖν ἠξιώθητε, ἢ διὰ τὴν πίστιν; εὔδηλον* E.F. Vet. [e] *ἠξιώθητε, φησὶν* inverso ord. C.D. Mox *ἐτελέσατε* B. [f] *τὰ* accessit ex Cat. Mox *ἐξεπέσατε* B.C.D. [g] *φησιν*] *δείκνυσιν* E.F. Vet. [h] *αὐτὸ*] Sic A.C.D.E.F. *idem* Vet. *τὴν ἀφορμὴν* Edd.

E σὶν, οὐ προσείχετε τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τῇ πίστει, τότε τὸ πνεῦμα
ἐλάβετε, καὶ τὰ σημεῖα ἐπετελέσατε.
Εἶτα ἐπειδὴ περὶ νόμου ὁ λόγος ἦν, καὶ ἕτερον [i]κινεῖ τόπον
ἀγωνιστικώτατον, τὸν Ἀβραὰμ εἰς μέσον ἄγων, καὶ σφόδρα
εὐκαίρως, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, οὕτω λέγων· 7 "Καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην." Δηλοῖ μὲν γὰρ, φησὶ, τῆς πίστεως τὴν δύναμιν καὶ τὰ
[k]ὑφ' ὑμῶν γενόμενα θαύματα· εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐκ παλαιῶν
ὑμᾶς [l]πειράσομαι πεῖσαι διηγημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ πολὺς τοῦ
698 πατριάρχου λόγος ἦν παρ' αὐτοῖς, ἄγει καὶ αὐτὸν εἰς μέσον,
καὶ δείκνυσι καὶ αὐτὸν οὕτω δικαιωθέντα. Εἰ δὲ ὁ πρὸ τῆς
χάριτος ἀπὸ πίστεως ἐδικαιώθη, καίτοιγε καὶ ἐν ἔργοις κομῶν,
πολλῷ μᾶλλον [m]ἡμεῖς. Τί γὰρ ἐκεῖνος ἐβλάβη [n]μὴ γενόμενος
ὑπὸ νόμον; Οὐδὲν, ἀλλ' ἤρκεσεν ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ.
[o]Οὐ γὰρ ἦν νόμος τότε, [p]φησίν. Οὐδὲ γὰρ νῦν ἐστι νόμος,
ὥσπερ οὐδὲ τότε. Διὰ γὰρ τοῦτο ἀνελὼν τοῦ νόμου τὴν
χρείαν, τότε τὸν πρὸ τοῦ νόμου δικαιωθέντα εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ
ταύτην δέξηται τὴν ἀντίθεσιν. Ὥσπερ γὰρ τότε οὐδέπω δοθεὶς
ἦν, οὕτω καὶ νῦν δοθεὶς πέπαυται. [q]Εἶτα ἐπειδὴ μέγα ἐφρό-
B νουν ἐπὶ τῷ ἐξ Ἀβραὰμ [r]γεγενῆσθαι, καὶ ἐδεδοίκεισαν, μὴ τὸν
νόμον ἀφέντες, ἀλλοτριωθῶσι τῆς ἐκείνου συγγενείας· καὶ τοῦτο
πάλιν εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπει, καὶ λύει τὸν φόβον [s]ὁ Παῦλος, δεικνὺς ὅτι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγχιστείαν μάλιστα ἡ πίστις
ἐργάζεται. Καὶ τοῦτο σαφέστερον μὲν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους
κατεσκεύασεν, οὐχ ἧττον δὲ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται, λέγων
οὕτω· 8 "Γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοι [t]υἱοί εἰσιν
Ἀβραάμ." Εἶτα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ μαρτυρίας συνίστησι
παλαιᾶς. 9 "Προϊδοῦσα γὰρ, [v]φησὶν, ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως
C δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι ἐν
σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη." Εἰ τοίνυν οὐχ οἱ τὴν
φυσικὴν ἔχοντες πρὸς αὐτὸν συγγένειαν, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ, ἀλλ'
οἱ τὴν πίστιν ἐκείνου μιμησάμενοι· [w]τοῦτο γάρ ἐστιν, "ἐν σοὶ
τὰ ἔθνη·" δῆλον ὅτι εἰς ταύτην εἰσάγεται τὴν συγγένειαν. Διὰ

7 v. 6. 8 v. 7. 9 v. 8.

[i] κινεῖ E.F. Cat. Vet. ἐκίνει Edd. Statim τρόπον E. [k] ἀφ' ὑμῶν F. ὑφ' ὑμῶν D.E. ὑφ' ἡμῶν Edd. ante Ben. [l] πειράσομαι πεῖσαι] Sic E.F. Vet. πείσαιμι A.B.D. πεῖσαι C. πεῖσαι δύναμαι Cat. πείσαιμι Edd. [m] ἡμεῖς pro ὑμεῖς A.C.D.F. Cat. [n] μὴ om. D. [o] οὐ pro οὐδὲ A.C.D.E.F. Vet. [p] φησὶ] + καλῶς E.F. Vet. [q] ἔπειτα C.D. [r] γεγεννῆσθαι F. [s] ὁ Παῦλος om. E.F. Vet. [t] υἱοὶ Ἀβρ. εἰσιν B. εἰσιν υἱοὶ Ἀβρ. E. [v] φησὶν om. F. Vet. [w] τοῦτο γάρ ἐστιν—τὴν συγγένειαν] δῆλον ὅτι εἰς ταύτην εἰσ. τὴν συγγ. τὰ ἔθνη πιστεύσαντα. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη E.F. Vet.

[x] δὲ τούτων καὶ ἕτερον δείκνυται μέγα. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς
ἐθορύβει τὸ τὸν νόμον ἀρχαιότερον εἶναι, τὴν δὲ πίστιν μετὰ
τὸν νόμον, καὶ ταύτην αὐτῶν ἀναιρεῖ τὴν ὑποψίαν, δεικνὺς ὅτι
τοῦ νόμου πρεσβυτέρα ἡ πίστις, καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τοῦ D
Ἀβραάμ· πρὶν ἢ γὰρ φανῆναι τὸν νόμον, ἐκεῖνος ἐδικαιώθη.
Δείκνυσι δὲ ὅτι καὶ τὰ νῦν [y] γενόμενα, κατὰ προφητείαν ἐγένετο.
"Προϊδοῦσα γάρ, φησὶν, ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ
ἔθνη ὁ θεὸς," [z] οὐκ ἐκ τοῦ νόμου, "προευηγγελίσατο τῷ Ἀβρα-
άμ." Τί [a] δὲ τοῦτό ἐστιν; Αὐτὸς ὁ τὸν νόμον [b] διδοὺς, φησὶ,
καὶ πρὶν ἢ τὸν νόμον τοῦτον δοῦναι, τοῦτο ἦν ὁρίσας, ἐκ πίστεως
δικαιωθῆναι τὰ ἔθνη. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀπεκάλυψεν, ἀλλ', "εὐ-
ηγγελίσατο," ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης τούτῳ τῷ
τρόπῳ τῆς δικαιοσύνης ἔχαιρε, καὶ σφόδρα ἐπόθει τοῦτο ἐκβῆ- E
ναι. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε φόβος [c] καὶ αὐτοὺς ἕτερος· [d] γέγραπτο
γὰρ, 10 "Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γε-
γραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου [e] τούτου, τοῦ ποιῆσαι
αὐτά·" καὶ τοῦτο διαλύει τὸ δέος, σοφῶς καὶ συνετῶς πάλιν εἰς
τὸ ἐναντίον αὐτὸ περιτρέπων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον [f] οὐκ
(739) εἰσὶν ἐπικατάρατοι οἱ τὸν νόμον ἀφέντες, ἀλλὰ καὶ εὐλογη-
μένοι· οἱ δὲ κατέχοντες, οὐ μόνον οὐκ εὐλογημένοι, ἀλλὰ καὶ
ἐπικατάρατοι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔλεγον, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν
νόμον ἐπικατάρατος· οὗτος δὲ δείκνυσιν, ὅτι ὁ τηρῶν ἐπικατά-
ρατος, ὁ δὲ μὴ τηρῶν εὐλογημένος. Ἐκεῖνοι πάλιν ἔλεγον, ὅτι
ὁ τῇ πίστει [g] μόνῃ προσέχων, ἐπικατάρατος· οὗτος [h] δὲ δείκνυ- 699
σιν, ὅτι ὁ τῇ πίστει προσέχων μόνῃ, εὐλογημένος. [i] Πῶς οὖν
ταῦτα πάντα δείκνυσιν; οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ἐπηγγειλάμεθα· [k] διὸ
χρὴ καὶ μετὰ ἀκριβείας προσέχειν τοῖς ἑξῆς. Ἔδειξε μὲν [l] γὰρ
καὶ ἔμπροσθεν τοῦτο εἰπὼν, ὅτι ἡ γραφὴ εἶπε [m] τῷ πατριάρχῃ,
ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. Τότε δὲ [n] νόμος
οὐκ ἦν, ἀλλὰ πίστις. Διὸ καὶ συλλογιζόμενος ἐπήγαγεν·
11 "Ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ."
Ἵνα δὲ μὴ τοῦτο εἰς ἀντίθεσιν λάβωσι, καὶ εἴπωσιν, εἰκότως
ἀπὸ πίστεως ἐδικαιώθη· οὔπω γὰρ ἦν νόμος· σὺ δέ μοι δεῖξον B

10 Deut. xxvii. 26. 11 v. 9.

[x] δὲ pro δὴ F. Vet. [y] γινόμενα B. [z] οὐκ om. B. [a] δὴ E.F. [b] δοὺς E.F. Vet. [c] καὶ αὐτοὺς] αὐτοὺς καὶ E.F. εἶχεν αὐτοὺς φόβος ἕτερος B. [d] ἐγέγραπτο E. et tacite Montef. Haec γέγραπτο—τοῦ ποιῆσαι αὐτὰ desunt in B. [e] τούτου om. A. [f] οὐκ om. B. Cat. Mox ἀφιέντες C. [g] μόνον C. [h] δὲ om. F. Mox ὅτι οἱ τῇ πίστει μόνῃ προσέχοντες εὐλογημένοι B. [i] πῶς οὖν—τοῖς ἑξῆς] φέρε οὖν, ταῦτα πάντα δείξωμεν ὑμῖν ἐκβεβηκότα. ἀλλὰ προσέχετε τοῖς ἑξῆς μετὰ ἀκριβείας. οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ἐπαγγελλόμεθα E. et pro aliis erasis a prima manu rescripta F. Eadem in suo habuit Vetus. [k] διὸ χρὴ προσέχειν τοῖς ἑξῆς μετὰ ἀκριβείας hoc ord. B. [l] γὰρ om. B. [m] τῷ] ἐν τῷ B. [n] ὁ νόμος B.C.

μετὰ τὴν [o] *τοῦ νόμου θέσιν τὴν πίστιν δικαιοῦσαν· ἐπὶ τοῦτο
ἔρχεται, καὶ πλέον ὧν ζητοῦσιν* [p] *ἀποδείκνυσιν, οὐχὶ δικαιοῦσαν
μόνον τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον ἐπικαταράτους τοὺς
χρωμένους* [q] *αὐτῷ ποιοῦντα. Καὶ ἵνα ταῦτα μάθῃς, αὐτῶν
ἄκουσον τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων.* [r] *Τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν;*
12 "*Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν,* [s] *ὑπὸ κατάραν εἰσίν.*"
Ἀλλὰ τοῦτο ἀπόφασις, οὐδέπω τὴν ἀπόδειξιν ἔχουσα. [t] *Τίς
οὖν ἡ ἀπόδειξις; Ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου.* "*Ἐπικατάρατος* [v] *γὰρ
πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ*
C *τοῦ νόμου τούτου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά.*" 13 "*Ὅτι δὲ ἐν νόμῳ
οὐδεὶς δικαιοῦται, παντί που δῆλον.*" *Πάντες γὰρ ἥμαρτον,
καὶ ὑπὸ κατάραν εἰσίν. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ*
[w] *αὐτὸς ἀποφαίνεσθαι, πάλιν δὲ ἀπὸ μαρτυρίας αὐτὸ συνίστησιν
ἀμφότερα ἐχούσης ἐν βραχεῖ, καὶ ὅτι* [x] *νόμον οὐδεὶς ἐπλήρωσε·
διὸ* [y] *καὶ ἐπικατάρατοι* [z] *ἦσαν· καὶ ὅτι ἡ πίστις δικαιοῖ.* [a] *Τίς
οὖν ἡ μαρτυρία; Ἀπὸ τοῦ προφήτου* [b] *Ἀμβακοὺμ οὕτω λέ-
γοντος·* "*Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.*" *Τοῦτο γὰρ οὐ
τὴν ἐκ πίστεως δείκνυσι δικαιοσύνην μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ*
D *νόμου σωθῆναι οὐκ ἔνι. Ἐπειδὴ γὰρ νόμον, φησὶν, οὐδεὶς ἐτή-
ρησεν, ἀλλὰ πάντες ἦσαν* [c] *ὑπὸ τὴν ἀρὰν διὰ τὴν παράβασιν,
ἐπενοήθη ῥᾳδία τις ὁδὸς,* [d] *ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως· ὅπερ καὶ σημεῖον
μέγιστόν ἐστι τοῦ μηδένα δυνηθῆναι* [e] *δικαιωθῆναι ἐκ τοῦ νόμου.
Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ προφήτης,* [f] *ὁ δὲ δίκαιος ἐκ νόμου ζήσεται, ἀλλ',*
"*ἐκ πίστεως.*" 14 "*Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως,* [g] *ἀλλ' ὁ
ποιήσας* [h] *αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.*" [i] *Οὐ γὰρ πίστιν ἐπιζητεῖ
μόνον ὁ νόμος, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἔργα· ἡ δὲ χάρις ἀπὸ πίστεως
σώζει καὶ δικαιοῖ. Εἶδες πῶς ἔδειξεν, ὅτι οἱ τῷ νόμῳ προσέ-
χοντες, διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι* [k] *πληρωθῆναι, ὑπὸ κατάραν ἐγέ-*
E *νοντο; Πῶς δὲ καὶ ἡ πίστις ταύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν τὴν τοῦ*
[l] *δικαιοῦν; Ταῦτα γὰρ ἔμπροσθεν ἐπηγγείλατο, καὶ μετὰ πολ-
λῆς αὐτὰ παρέστησε τῆς ἰσχύος. Ἐπειδὴ γὰρ ἠσθένει* [m] *πρὸς
δικαιοσύνην ὁ νόμος τὸν* [n] *ἄνδρα ἀγαγεῖν, εὑρέθη φάρμακον οὐ*

12 v. 10. 13 v. 11. 14 v. 12.

[o] *τοῦ νόμου θέσιν*] *νομοθεσίαν* E. [p] *ἀποδείκνυσιν* A.B.C.D.F. Cat. *ἐπιδείκνυσιν* Edd. [q] *αὐτὸν* B. [r] Haec *τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν;* quae vulgo desunt, leguntur in nostris omnibus. [s] *ὑπὸ κατάραν*] *ἐπικατάρατοι* A.B.D. [t] *τίς*] *πόθεν* E.F. Vet. [v] *γὰρ πᾶς*] *γάρ φησι πᾶς* E. *πᾶς γάρ φησιν* F. [w] *αὐτὸ* B. [x] *τὸν νόμον* B. [y] *καὶ* om. A.B.C.D. [z] *εἰσὶν* B. [a] *τίς*] *πόθεν* E.F. Vet. [b] *Ἀμβακοὺμ* A.B.C.F. Cat. *Ἀββακοὺμ* Edd. [c] *ὑπὸ τὴν ἀρὰν* om. B. [d] *ἡ* om. B. [e] *ἐκ τοῦ ν. δικαιωθῆναι* inverso ord. E.F. [f] *ὁ δὲ*] *ὅτι ὁ* B. [g] *ἀλλ'*] *τί δαὶ καὶ λέγει;* F. Vet. [h] *αὐτὸν* D. *αὐτὰ*]+*ἄνθρωπος* E. et ex corr. B. [i] *οὐ γὰρ*] *τουτέστιν οὐ* F. Vet. Mox *φησὶν* om. E. Vet. [k] *πληρωθῆναι*]+*αὐτὸν* E. [l] *δικαιοῦν*]+*ἄκουε* E.F. Vet. [m] *πρὸς*] *τὰ πρὸς* B. [n] *ἄνδρα*] *ἄνθρωπον* E. *τὸν ἄνδρα ἀγαγεῖν* om. B.

μικρὸν ἡ πίστις, τὸ ἀδύνατον τοῦ νόμου ποιοῦσα δυνατὸν δι'
αὐτῆς. Εἰ τοίνυν καὶ ἡ γραφὴ λέγει, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως
ζήσεται, ἀπογινώσκουσα τὴν διὰ τοῦ νόμου σωτηρίαν, καὶ ὁ
Ἀβραὰμ ἐκ πίστεως ἐδικαιώθη, δῆλον ὅτι τῆς πίστεως πολλὴ
ἡ ἰσχύς. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ μὴ ἐμμένων [o]τῷ νόμῳ ἐπικατάρατος,
καὶ ὅτι ὁ τῇ πίστει προσέχων δίκαιος, δῆλον· ὅτι δὲ οὐχ ἕστη- 700
κεν ἔτι ἐκείνη ἡ κατάρα, πόθεν ἔχεις ἀποδεῖξαι ἡμῖν, φησίν; Ὁ
μὲν γὰρ Ἀβραὰμ πρὸ τοῦ [p]νόμου ἦν· ἡμεῖς δὲ ἅπαξ ὑπὸ τὸν
ζυγὸν [q]γενόμενοι τῆς δουλείας, ὑπευθύνους ἑαυτοὺς κατεστήσα-
μεν τῇ κατάρᾳ. Τίς οὖν ὁ τὴν κατάραν λύσας ἐκείνην; [r]Πρὸς
τοῦτο ὅρα πῶς ἀπαντᾷ ταχέως. Ἱκανὰ [s]μὲν γὰρ καὶ τὰ εἰρη-
μένα· ὁ γὰρ δικαιωθεὶς ἅπαξ, καὶ ἀποθανὼν τῷ νόμῳ, καὶ ζωῆς
ἐπιλαβόμενος ξένης, πῶς ἂν ὑπεύθυνος εἴη τῇ ἀρᾷ; Πλὴν ἀλλ'
οὐκ ἀρκεῖται τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἑτέρως ἀγωνίζεται, γράφων·
(740) [15]"Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενό- B
μενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς
ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου." Καὶ μὴν ἑτέρᾳ κατάρᾳ ὁ λαὸς ὑπεύ-
θυνος ἦν τῇ λεγούσῃ, [16]"Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει
[t]ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ [v]τοῦ νόμου." Καὶ τί
τοῦτο; Ὁ μὲν γὰρ λαὸς ὑπεύθυνος ἦν· οὐ γὰρ ἐνέμεινεν, οὐδὲ
ἦν τις ὁ πεπληρωκὼς τὸν νόμον ἅπαντα· ὁ δὲ Χριστὸς ἑτέραν
κατάραν ταύτης [w]ἠλλάξατο τὴν λέγουσαν, "Ἐπικατάρατος [x]ὁ
κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου." Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ [y]κρεμάμενος ἐπικατά-
ρατος, καὶ ὁ τὸν νόμον παραβαίνων ἐπικατάρατος, μέλλοντα
δὲ ἐκείνην [z]λύειν τὴν κατάραν ὑπεύθυνον οὐκ ἔδει γενέσθαι [a]αὐτῇ, C
ἔδει δὲ δέξασθαι κατάραν, ἀντ' ἐκείνης [b]ταύτην ἐδέξατο, καὶ δι'
αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε. Καὶ καθάπερ τινὸς καταδικασθέντος ἀπο-
θανεῖν, ἕτερος ἀνεύθυνος ἑλόμενος [c]ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἐκείνου, ἐξαρ-
πάζει τῆς τιμωρίας αὐτόν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησεν.
Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπέκειτο κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως, ἀνε-

[15] v. 13. [16] Deut. xxvii. 26.

[o] τῷ] ἐν τῷ B. [p] νόμου om. B. [q] γ. τῆς δουλείας] τοῦ νόμου γ. A. [r] πρὸς τοῦτο post ἀπαντᾷ transp. E.F. [s] μὲν om. B. [t] ἐν om. A.D. [v] τοῦ νόμου] τοῦτο B. [w] ἀντηλλάξατο B. [x] ὁ] πᾶς ὁ Edd. πᾶς deest in omnibus. [y] κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου Edd. ἐπὶ ξύλου om. A.C.D.E.F. Vet. [z] λύειν τὴν κατάραν] καταλύειν τὴν ἀρὰν D. [a] αὐτῇ, ἔδει] Sic Cat. Edebatur αὐτῆς, δεῖ. [b] ταύτην pro τοιαύτην Cat. Mox ἐκείνην om. B. Totus locus a verbis μέλλοντα δὲ usque ad ἵνα λύσῃ τὴν ἐκείνων sic legitur in E.F. Vet. τὸν δὲ ἐκείνην μέλλοντα λύειν τὴν κατάραν ὑπεύθυνον οὐκ ἔδει γενέσθαι αὐτῆς, ἀλλ' ἐχρῆν ἑτέραν δέξασθαι κατάραν ἀντ' ἐκείνης, ταύτην καὶ ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε· ταὐτὸν (ταὐτὸ F.) ποιῶν, οἷον ἂν εἴ τινος καταδικασθέντος ἀποθανεῖν, ἕτερος ἀνεύθυνος ἑλόμενος ἀποθανεῖν (haec ἕτερος ἀν. ἑλ. ἀποθανεῖν om. F.) ὑπὲρ ἐκείνου, ἐξαρπάσοι αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπέκειτο κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως ὁ Χριστὸς, ἀνεδέξατο αὐτὸς ὑπὲρ πάντων ταύτην, ἵνα λύσῃ πάντας ἐκείνης. [c] ἀποθανεῖν pro θανεῖν omnes.

δέξατο ὁ Χριστὸς ἀντ' ἐκείνης ταύτην, ἵνα λύσῃ τὴν ἐκείνων.
[17]"Ἁμαρτίαν [d]γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στό-
ματι αὐτοῦ." Ὥσπερ οὖν ἀποθανὼν τοὺς ἀποθνήσκειν μέλλον-
τας [e]ἐξείλετο θανάτου, οὕτω καὶ [f]κατάραν δεξάμενος, τῆς κα-
D τάρας ἀπήλλαξεν. [18]"Ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ
[g]γένηται." Πῶς εἰς τὰ ἔθνη; [19]"Ἐν τῷ σπέρματί σου, φησὶν,
εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη," τουτέστιν, ἐν τῷ Χριστῷ.
Εἰ δὲ περὶ Ἰουδαίων τοῦτο ἐλέγετο, [h]πῶς ἂν ἔχοι λόγον τοὺς
ὑπευθύνους ὄντας τῇ κατάρᾳ διὰ τὴν παράβασιν, τούτους ἑτέροις
εὐλογίας αἰτίους γενέσθαι; Οὐδεὶς γὰρ τῶν κατηραμένων ἑτέρῳ
μεταδίδωσιν εὐλογίας, ἧς αὐτὸς [i]ἀπεστέρηται. Ὅθεν δῆλον ὅτι
περὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ πᾶν εἴρηται· αὐτὸς γὰρ ἦν σπέρμα τοῦ
E Ἀβραὰμ, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ ἔθνη [k]εὐλόγηνται, καὶ οὕτω [l]πρόσ-
εισιν ἡ τοῦ πνεύματος ἐπαγγελία· ὅπερ καὶ [m]αὐτὸ δηλῶν ἔλε-
γεν· "Ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωσι διὰ τῆς
πίστεως." Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος εἰς
ἀχάριστον καὶ προσκεκρουκότα ἐλθεῖν, εὐλογοῦνται πρῶτον τῆς
κατάρας [n]ἀφαιρεθείσης· εἶτα διὰ τῆς πίστεως δικαιωθέντες,
ἐπισπῶνται τοῦ πνεύματος τὴν χάριν. Ὥστε ὁ μὲν σταυρὸς
τὴν κατάραν ἔλυσεν· ἡ δὲ πίστις τὴν δικαιοσύνην εἰσήγαγεν· ἡ
δὲ δικαιοσύνη [o]τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐπεσπάσατο.

[20]"Ἀδελφοὶ, κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπου [p]προ-
κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται." Τί
701 ἐστι, "κατὰ ἄνθρωπον λέγω;" Ἐξ ἀνθρωπίνων παραδειγμά-
των. Ἐπειδὴ γὰρ [q]καὶ ἀπὸ γραφῶν, καὶ ἀπὸ τῶν παρ' αὐ-
τοῖς γινομένων θαυμάτων, καὶ ἀφ' ὧν ὁ Χριστὸς ἔπαθε, τὸν
λόγον συνέστησε, καὶ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, [r]καὶ εἰς τὴν κοινὴν
λοιπὸν ἐκβαίνει συνήθειαν. Ἔθος γὰρ αὐτῷ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖν,
ὥστε καὶ [s]καταγλυκαίνειν τὸν λόγον, καὶ εὐπαράδεκτόν τε καὶ
εὐμαθέστερον τοῖς παχυτέροις [t]ποιεῖν. Οὕτω καὶ Κορινθίοις
B διαλεγόμενος, φησί· [21]"Τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γά-
λακτος [v]αὐτῆς οὐκ ἐσθίει; [w]τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ
καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;" καὶ Ἑβραίοις πάλιν· "Διαθήκη

[17] Esai. liii. 9. [18] v. 14. [19] Gen. xxii. 18. [20] v. 15. [21] 1 Cor. ix. 7. Hebr. ix. 17.

[d] γὰρ]+φησὶ E.F. δόλος post αὐτοῦ transp. iidem. [e] ἐξείλατο B.C. Statim τοῦ θανάτου D.E. [f] κατάραν δεξάμενος τῆς om. E.F. Vet. Sed κατάρα γενόμενος τῆς superscripta ab eadem manu habet E. [g] γένηται]+ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ E.F. Vet. [h] πῶς] οὐκ ἂν οὕτως εἶπεν· οὐ γὰρ E.F. Vet. [i] ἐστέρηται B. [k] εὐλογοῦνται E.F. Vet. [l] πρόεισιν E.F. Cat. [m] αὐτὸ C.D.F. Cat. Vet. αὐτὸς Edd. [n] ἀφεθείσης B. [o] τὴν χ. τοῦ πν. pro τοῦ πν. τὴν χ. omnes. [p] κεκυρωμένην E.F. [q] καὶ om. B. [r] καὶ om. E.F. Vet. [s] γλυκαίνειν B. καταγλυκαίνεσθαι E.F. [t] ποιεῖν] γίνεσθαι E.F. Vet. [v] αὐτῆς om. B. [w] τίς] ἢ τίς E.F.

γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία· ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέ-
μενος." Καὶ πολλαχοῦ δὲ ἄν τις εὕροι τούτοις αὐτὸν ἐμφιλο-
χωροῦντα τοῖς λογισμοῖς. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐν τῇ παλαιᾷ
συνεχῶς αὐτὸ ποιεῖ, οὕτω λέγων· [22] "Μὴ [x]ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ
[y]παιδίου αὐτῆς;" καὶ πάλιν, "Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ κεραμεῖ,
τί ποιεῖς;" Καὶ ἐν τῷ Ὠσηὲ ἄνδρα μιμεῖται καταφρονούμενον
[z]ὑπὸ γυναικός. Καὶ ἐν τοῖς τύποις δὲ πολὺ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων C
παραδειγμάτων ἴδοι τις ἄν, ὡς ὅταν τὸ περίζωμα ὁ προφήτης
λαμβάνῃ, καὶ εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ κεραμέως [a]κατίῃ. Τί οὖν
αὐτῷ τὸ ὑπόδειγμα βούλεται; Ὅτι [b]ἡ μὲν πίστις ἀρχαιοτέρα
ἦν, ὁ δὲ νόμος νεώτερός τε καὶ [c]πρόσκαιρος, καὶ διὰ τοῦτο
(741) δεδομένος, ἵνα προοδοποιήσῃ [d]τῇ πίστει. Διό φησιν· "Ἀδελ-
φοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω." Ἀνωτέρω ἀνοήτους εἰπὼν, ἐνταῦθα
ἀδελφοὺς καλεῖ, [e]ἐπιστύφων τε ὁμοῦ, καὶ παραμυθούμενος.
"Ὅμως ἀνθρώπου [f]προκεκυρωμένην διαθήκην." Ἐὰν ἄνθρωπος,
φησὶ, [g]διάθηται, μὴ τολμᾷ τις ἀνατρέψαι μετὰ ταῦτα ἐλθὼν,
ἢ προσθεῖναί τι; τοῦτο γάρ ἐστιν, "ἢ ἐπιδιατάσσεται." Οὐ- D
κοῦν [h]πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ θεοῦ. Καὶ πρὸς [i]τίνα διέθετο ὁ
[k]θεός; [23] "[l]Τῷ Ἀβραὰμ, φησὶν, [m]ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι,
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν [n]αὐτοῦ,
ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί [o]σου, ὅς
ἐστι Χριστός. Τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ
τοῦ θεοῦ εἰς Χριστὸν, ὁ μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη
γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν.
Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, [p]οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ
Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός." Ἰδοὺ τοίνυν καὶ
ὁ θεὸς διέθετο τῷ Ἀβραὰμ διαλεγόμενος, [q]εἰς τὰ ἔθνη ἐν τῷ E
σπέρματι αὐτοῦ ἥξειν τὰς [r]εὐλογίας· πῶς οὖν ὁ νόμος ἀνα-
τρέψαι δύναται ταύτας; [s]Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράδειγμα ἅπαν οὐκ

[22] Esai. xlix. 15. xxix. 16. Osee. ii. 5. Jer. xiii. 1. xviii. 2. [23] v. 16—18.

[x] ἐπιλήσεται pro ἐπιλήσηται C.D.E.F. Cat. [y] παιδὸς D. [z] ὑπὸ τῆς γ. Edd. τῆς om. A.C.D.E.F. [a] κατίῃ A.C.D.E.F. κατῄει vulgo. [b] ἡ om. F. [c] πρόσφατος B. [d] τὴν πίστιν B. [e] ἐπιστρέφων B. [f] προκεκυρωμένην A.B.C.D. Cat. κεκυρωμένην Edd. Post διαθήκην add. οὐδεὶς ἀθετεῖ E. [g] διώθηται B. Mox μετὰ om. idem. [h] πολλῷ om. E.F. Vet. [i] τίνα] +φησὶ E.F. Vet. [k] θεὸς] +ἀνθρώπων μὲν πρὸς οὐδένα (+ἕτερον E.) ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ E.F. Vet. [l] τῷ] +δὲ B.E. τῷ Ἀβραὰμ—σπέρματι αὐτοῦ] πρὸς αὐτὸν γὰρ ἐρρήθη, ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη F. Vet. [m] ἐρρέθησαν A.B.C. [n] αὐτοῦ om. E.F. Vet. [o] σου] αὐτοῦ A.D. Statim ὃς pro ὁ A.D.E.F. [p] οὐκέτι ἐξ ἐπ. pro ἐξ ἐπ. οὐκέτι omnes. [q] εἰς τὰ ἔθνη post τὰς εὐλογίας transp. E.F. [r] εὐλογίας] ἐπαγγελίας A.D. [s] ἐπειδὴ—τὸ ὑποδεῖγμα] σὺ δὲ τοῦτο ἀκούων, ἀγαπητὲ, ὅρα μή τι βλαβῇς ἀπὸ τοῦ παραδείγματος εἰς τὴν τοῦ θ. μεγαλοπρέπειαν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ παράδειγμα πᾶν (ἅπαν E.) οὐκ ἰσχ. ἑλκ. πρὸς τὸ ὑ. διὰ τοῦτο προεῖπεν τὸ κ. ἄ. λέγω. ἀλλὰ φέρε πάλιν ἴδωμεν ἄνωθεν τὸ ὑποδεῖγμα E.F. Vet.

ἴσχυσεν ἑλκύσαι πρὸς τὸ [t]ὑποκείμενον, καὶ διὰ τοῦτο [v]προεῖπε,
"κατὰ ἄνθρωπον λέγω." Μηδὲν ἀπὸ τοῦ παραδείγματος εἰς
τὴν τοῦ θεοῦ μεγαλοπρέπειαν [w]βλαβῇς. Σκόπει δὲ ἄνωθεν τὸ
ὑπόδειγμα. Ἐπηγγείλατο τῷ Ἀβραὰμ διὰ τοῦ σπέρματος
αὐτοῦ [x]εὐλογεῖσθαι τὰ ἔθνη· σπέρμα δὲ αὐτοῦ κατὰ σάρκα
ἐστὶν ὁ Χριστός. Ἦλθε μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη
ὁ νόμος. Εἰ τοίνυν ὁ νόμος χαρίζεται τὰς εὐλογίας, καὶ τὴν
702 ζωὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ἐπαγγελία ἐκείνη ἄκυρός ἐστιν.
Εἶτα ἀνθρώπου μὲν οὐδεὶς ἀκυροῖ διαθήκην, τοῦ δὲ θεοῦ μετὰ
τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη ἀκυροῦται ἡ διαθήκη; Εἰ γὰρ ἃ
ἐπηγγείλατο ἐκείνη, οὐκ [y]ἐκείνη δίδωσιν, ἀλλ' ἕτερος ἀντ'
ἐκείνης, ἐκβέβληται ἐκείνη. Καὶ πῶς ἂν ἔχοι [z]ταῦτα λόγον;
Τίνος οὖν ἕνεκεν τὸν νόμον ἔδωκε, [a]φησί; 24 "Τῶν παραβάσεων
χάριν." Οὐδὲ [b]γὰρ οὗτός ἐστι περιττός. Ὁρᾷς πῶς πάντα
συνορᾷ; πῶς μυρίοις κέχρηται ὀφθαλμοῖς; Ἐπειδὴ γὰρ τὴν
B πίστιν ἐπῆρε, καὶ πρεσβυτέραν [c]ἔδειξεν, ἵνα μή τις νομίσῃ
περιττὸν τὸν νόμον, καὶ τοῦτο διορθοῦται [d]τὸ μέρος, δεικνὺς
ὅτι οὐκ εἰκῇ, ἀλλὰ πάνυ χρησίμως ἐδόθη, "τῶν παραβάσεων
[e]χάριν," τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐξῇ Ἰουδαίοις ἀδεῶς ζῆν, καὶ εἰς
[f]ἔσχατον ἐξολισθαίνειν κακίας, ἀλλ' ἀντὶ χαλινοῦ ὁ νόμος
αὐτοῖς ἐπικείμενος ᾖ, παιδεύων, ῥυθμίζων, κωλύων παραβαίνειν,
εἰ καὶ μὴ πάσας, ἀλλ' ὅμως κἂν [g]ἐνίας τῶν ἐντολῶν. Ὥστε οὐ
μικρὸν τὸ κέρδος τοῦ νόμου. [h]Ἀλλ' ἄχρι τίνος; "Ἄχρις οὗ
ἔλθῃ τὸ σπέρμα, [i]ᾧ ἐπήγγελται" περὶ Χριστοῦ λέγων. Εἰ
τοίνυν μέχρι τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας δέδοται, τί περαιτέρω
C καὶ παρὰ καιρὸν αὐτὸν ἕλκεις; "Διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν
χειρὶ μεσίτου." Ἢ τοὺς ἱερέας ἀγγέλους καλεῖ, ἢ καὶ αὐτοὺς
τοὺς ἀγγέλους ὑπηρετήσασθαί φησι τῇ νομοθεσίᾳ. Μεσίτην
δὲ ἐνταῦθα τὸν Χριστόν [k]φησι, δεικνὺς ὅτι προῆν, καὶ τὸν
νόμον αὐτὸς ἔδωκεν.

25 "Ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστι." Τί

24 v. 19. 25 v. 20.

[t] προκείμενον B. [v] εἶπε D. [w] βλαβῇς B.E.F. παραβλαβεὶς Cat. λάβῃς Edd. [x] εὐλογηθῆναι E. [y] ἐκείνη δὲ δίδωσιν Edd. δὲ om. A.D.E.F. Habet Cat. sed paullo ante ἃ om. [z] τοῦτο A.D. [a] φησί. τῶν π. χάριν. οὐδὲ γὰρ οὗτος] φησί. ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος. ἐπάγει γάρ, τί οὖν ὁ νόμος; τῶν π. χάριν προσετέθη. ὥστε οὐδὲ οὗτος E.F. Vet. [b] γὰρ om. B. [c] ἔδειξεν] +εἶναι A.D. [d] τὸ μέρος om. B. [e] χάριν]+φησὶ προσετέθη E.F. Vet. Statim τουτέστιν om. B. [f] ἐσχάτην E.F. Mox κακίαν E. (non F.) [g] ἐνίας D.E.F. Cat. *certa* Vet. Edebatur ἐκ μιᾶς. Haec εἰ καὶ—ἐντολῶν desunt in B. [h] ἀλλ' ἄχρι τίνος] καὶ δηλῶν μέχρι τίνος E.F. Vet. Iidem post σπέρμα inserunt ἐπήγαγεν. [i] ᾧ A.C.D.E.F. οὗ B. ὡς Edd. [k] φησι] καλεῖ E.F.

[l]ἂν ἐνταῦθα εἴποιεν αἱρετικοί; Εἰ γὰρ τὸ, [26]“ μόνος [m]ἀληθι-
νὸς,” οὐκ ἀφίησι τὸν υἱὸν εἶναι θεὸν ἀληθινὸν, οὐκ ἄρα οὐδὲ
θεὸν, διὰ τὸ λέγεσθαι, “ ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν.” Εἰ δὲ ἑνὸς
λεγομένου θεοῦ τοῦ πατρὸς, ἐστὶ θεὸς καὶ ὁ υἱὸς, εὔδηλον ὅτι
καὶ ἀληθινοῦ λεγομένου [n]μόνου τοῦ πατρὸς, ἀληθινὸς καὶ ὁ
υἱός. Ὁ δὲ μεσίτης, [o]φησὶ, δύο τινῶν γίνεται μεσίτης. Τίνος D
οὖν μεσίτης ἦν ὁ Χριστός; [p]Ἦ δῆλον ὅτι θεοῦ καὶ ἀνθρώπων;
Ὁρᾷς πῶς δείκνυσιν, ὅτι καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἔδωκεν; Εἰ τοίνυν
αὐτὸς ἔδωκε, κύριος ἂν εἴη καὶ λῦσαι πάλιν. [27]“ Ὁ οὖν νόμος
κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ;” Εἰ γὰρ ἐν τῷ σπέρματι τοῦ
(742) Ἀβραὰμ αἱ εὐλογίαι δέδονται, ὁ δὲ νόμος κατάραν εἰσάγει,
ἄρα κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ. Πῶς οὖν λύει τὴν ἀντί-
θεσιν; Πρῶτον μὲν ἀπαγορεύει, εἰπών· “ Μὴ γένοιτο·” ἔπειτα
[q]καὶ κατασκευάζει, οὕτω λέγων· “ Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνά- E
μενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη.” Ὃ δὲ
λέγει, τοῦτό ἐστιν· εἰ μὲν ἐν αὐτῷ, [r]φησὶ, τὴν ἐλπίδα τῆς
ζωῆς εἴχομεν, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ τὸ κῦρος ἔχων τῆς ἡμετέρας σωτη-
ρίας, ἴσως ταῦτα καλῶς ἔλεγες· εἰ δὲ ἀπὸ πίστεως [s]σώζῃ, [t]κἂν
ἐπικαταράτους ποιῇ, οὐδὲν ἐβλάβης ἐρχομένης ἐκείνης καὶ πάντα
λυούσης. Εἰ μὲν γὰρ δι' ἐκείνου ἡ ἐπαγγελία, εἰκότως ἐδεδοί-
κεις μὴ τῆς δικαιοσύνης ἐκπέσῃς, ἐκπίπτων τοῦ νόμου· εἰ δὲ διὰ
τοῦτο ἐδόθη, ἵνα συγκλείσῃ πάντας, τουτέστιν, [v]ἵνα ἐλέγξῃ,
καὶ δείξῃ τὰ οἰκεῖα αὐτῶν πλημμελήματα, οὐ μόνον οὐ κωλύει
σε τοῦ τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ συμπράττει πρὸς τὸ 703
τυχεῖν. Τοῦτο γοῦν δηλῶν ἔλεγεν· [28]“ Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ
γραφὴ [w]τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως
Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.” Ἐπειδὴ γὰρ Ἰου-
δαῖοι οὐδὲ τῶν ἁμαρτημάτων [x]ᾐσθάνοντο τῶν οἰκείων, [y]μὴ αἰ-
σθανόμενοι δὲ, οὐδὲ ἀφέσεως ἐπεθύμουν, ἔδωκε τὸν νόμον ἐλέγ-
χοντα τὰ τραύματα, ἵνα ποθήσωσι τὸν ἰατρόν. Τὸ γὰρ,
“ συνέκλεισεν,” ἤλεγξέν ἐστι, καὶ ἐλέγξας κατεῖχεν ἐν φόβῳ.
Εἶδες ὅτι οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν,
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐδόθη; Εἰ μὲν γὰρ ἑαυτῷ τὸ
πρᾶγμα ἐξεδίκει καὶ [z]τὴν αὐθεντίαν ὁ νόμος, καλῶς ταῦτα ἐλέ- B

[26] Joan. xvii. 3. [27] v. 21. [28] v. 22.

[l] ἂν om. A. ἐνταῦθα ἂν inverso ord. C.D. Cat. [m] ἀληθινὸς]+περὶ τοῦ πατρὸς λεγόμενον E.F. Vet. [n] μόνου accessit ex C.D.E.F. Vet. μόνου λεγομένου inverso ord. Cat. [o] φησὶ] φησὶν οὐχ ἑνὸς ἀλλὰ E.F. Vet. [p] ἢ A.D. ἡ (sic) C. ἦ Edd. εὔδηλον pro ἦ δῆλον Cat. [q] καὶ om. D. Cat. [r] φησὶ om. E. [s] σώζῃ pro σώζει E.F. Cat. ut conjecerat Dun. *servaris* Vet. [t] καὶ ἐ. ποιεῖ A. [v] ἵνα om. D. [w] τοὺς πάντας A. [x] προῃσθάνοντο A. [y] μὴ αἰσθ. δὲ] Sic D.F. Vet. οἱ δὲ μὴ αἰσθ. Edd. et Cat. [z] τὴν om. B. αὐθεντείαν A.B.C.F. Post h. v. εἶχεν inserunt E.F. Vet.

γετο· εἰ δὲ [a]ἑτέρῳ τρέχει, καὶ δι' ἐκεῖνον πάντα ἔπραττε, πῶς
κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; Εἰ γὰρ μὴ νόμος ἐδόθη,
πάντες εἰς κακίαν ἐξώκειλαν [b]ἄν, καὶ οὐδεὶς ἔμελλεν Ἰουδαίων
[c]ἔσεσθαι ὁ ἀκουσόμενος τοῦ Χριστοῦ· νυνὶ δὲ δοθεὶς, δύο ταῦτα
κατώρθωσεν, ἀρετὴν σύμμετρον παιδεύσας τοὺς προσέχοντας,
καὶ πείσας εἰδέναι τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα, ὃ μάλιστα αὐτοὺς
ἐποίει προθυμοτέρους πρὸς τὸ [d]ζητεῖν τὸν υἱόν. Οἱ γοῦν μὴ
C πιστεύσαντες αὐτῷ, ἐκ τοῦ μὴ καταγνῶναι τῶν οἰκείων ἁμαρτη-
μάτων, οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν· [29] "Ἀγνο-
οῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ [e]τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην
ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν."
[30] "Πρὸ [f]τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα,
συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
ἡμᾶς." Εἶδες πῶς [g]σαφῶς ἅπερ εἰρήκαμεν παρέστησε; [h]Τὸ
γὰρ, "ἐφρουρούμεθα," [i]καὶ, "συγκεκλεισμένοι," οὐδὲν ἕτερον
δηλοῦντός ἐστιν, ἢ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου γενομένην
ἀσφάλειαν. Ὥσπερ γὰρ ἐν τειχίῳ τινὶ τῷ φόβῳ κατέχων
D αὐτοὺς καὶ τῷ βίῳ τῷ κατ' αὐτὸν [k]ὁ νόμος ἐτήρει τῇ πίστει.
[31] "Ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς [l]ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστὸν, ἵνα
ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν." [m]Ὁ δὲ παιδαγωγὸς οὐκ ἐναντιοῦται
τῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ καὶ συμπράττει, πάσης κακίας ἀπαλλάτ-
των τὸν νέον, καὶ μετὰ πάσης σχολῆς τὰ μαθήματα [n]παρὰ τοῦ
διδασκάλου δέχεσθαι παρασκευάζων· ἀλλ' ὅταν ἐν ἕξει γένηται,
ἀφίσταται λοιπὸν ὁ παιδαγωγός. Διὰ τοῦτό φησιν· [32] "Ἐλ-
θούσης δὲ τῆς πίστεως," τῆς εἰς τὸν τέλειον ἄνδρα ἀγούσης,
"οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Πάντες [o]γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε
διὰ τῆς πίστεως [p]ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Εἰ τοίνυν ὁ νόμος παι-
E δαγωγὸς, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι, οὐκ
ἐναντίος τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ συνεργός· εἰ δὲ ἐλθούσης τῆς
χάριτος [q]ἐπιμένοι κατέχων, τότε ἐναντίος. Ἂν γὰρ ὀφεί-
λοντας ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὴν [r]συγκλείῃ, τότε τὴν ἡμετέραν λυ-
μαίνεται σωτηρίαν. Ὥσπερ γὰρ ὁ λύχνος ἐν τῇ νυκτὶ φωτίσας,
ἐὰν γενομένης ἡμέρας ἀναγκάζῃ μὴ καθορᾶν τὸν ἥλιον, οὐ μόνον

[29] Rom. x. 3. [30] v. 23. [31] v. 24. [32] v. 25, 26.

[a] ἑτέρῳ] δι' ἑτέρῳ (?) B. [b] ἂν accessit ex F. ἂν post πάντες habent E. Cat. κακὰ pro κακίαν D. [c] ἔσεσθαι ὁ ἀκ.] ἀκούσεσθαι B. [d] ζητεῖν]+τοῦ θεοῦ E.F. Vet. [e] τὴν om. B. [f] τοῦ δὲ] δὲ τοῦ E.F. Mox ὑπὸ τὸν νόμον D. [g] σαφῶς om. E.F. σαφῶς εἰρήκαμεν ἃ παρέστησεν B. [h] τὸ] τῷ F. [i] καὶ]+τὸ E. +τῷ F. καὶ συγκεκλεισμένοι om. B. [k] ὁ νόμος ante καὶ τῷ βίῳ transp. E.F. [l] ἡμῖν D. [m] ὁ δὲ] ἄρα οὐκ ἐναντίον· ὁ γὰρ E.F. Vet. [n] παρὰ om. B. [o] γὰρ om. B. [p] ἐν] τῆς ἐν B. [q] ἐπιμένει D.E. [r] συγκλείῃ pro συγκλείει A.C.D.

οὐκ ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἐλυμήνατο· οὕτω καὶ ὁ νόμος, ἂν πρὸς
τὰ μείζονα κώλυμα [s]γίνηται. Οἱ τοίνυν αὐτὸν τηροῦντες νῦν,
(743) οὗτοι μάλιστα αὐτὸν διαβάλλουσι. [t]Καὶ γὰρ ὁ παιδαγωγὸς
τότε καταγέλαστον ποιεῖ τὸν νέον, ὅταν καιροῦ καλοῦντος
αὐτὸν ἀποστῆναι, παρ' ἑαυτῷ κατέχῃ. Διὸ καὶ ὁ [v]Παῦλός 704
φησιν, "Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν
ἐστε." Ὥστε οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. "Πάντες γὰρ
υἱοὶ [w]θεοῦ ἐστε." Βαβαὶ, πόση τῆς πίστεως ἡ δύναμις, καὶ
πῶς αὐτὴν ἐκκαλύπτει προϊών. Πρότερον μὲν γὰρ ἔδειξεν, ὅτι
υἱοὺς [x]ἐποίει τοῦ πατριάρχου· "Γινώσκετε [y]γὰρ, φησὶν, ὅτι
οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοι [z]υἱοί εἰσιν Ἀβραάμ·" νῦν δὲ ἀποφαίνει,
ὅτι καὶ τοῦ θεοῦ· "Πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ, φησὶν, ἐστὲ διὰ πί-
στεως [a]τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" διὰ τῆς πίστεως, οὐ διὰ τοῦ
νόμου. Εἶτα ἐπειδὴ μέγα εἶπε καὶ θαυμαστὸν, λέγει καὶ τὸν B
τρόπον τῆς υἱοθεσίας. [33] "Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτί-
σθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε." Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, ὅσοι
[b]γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐγεννήθητε; τὸ
γὰρ ἀκόλουθον τοῦ δεῖξαι υἱοὺς τοῦτο ἦν. Ὅτι πολὺ φρικω-
δέστερον αὐτὸ τίθησιν. Εἰ γὰρ ὁ Χριστὸς [c]υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ
δὲ αὐτὸν ἐνδέδυσαι, τὸν υἱὸν ἔχων ἐν [d]ἑαυτῷ καὶ πρὸς αὐτὸν
ἀφομοιωθεὶς, εἰς μίαν συγγένειαν καὶ μίαν [e]ἰδέαν ἤχθης. [34] "Οὐκ
ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι
ἄρσεν [f]ἢ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς [g]εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ."
Εἶδες ψυχὴν ἀκόρεστον; Εἰπὼν γὰρ, ὅτι υἱοὶ τοῦ θεοῦ γεγό-
ναμεν διὰ τῆς πίστεως, οὐχ ἵσταται μέχρι τούτου, ἀλλ' ἐπιζητεῖ C
τι πλέον εὑρεῖν, τὸ δυνάμενον σαφέστερον παραστῆσαι τὴν
ἐγγυτέραν πρὸς τὸν Χριστὸν ἕνωσιν. Καὶ εἰπὼν, ὅτι αὐτὸν
ἐνεδύσασθε, οὐδὲ ταύτῃ ἀρκεῖται τῇ λέξει, ἀλλ' ἑρμηνεύων
αὐτὴν, [h]ἐνδοτέρω πρόεισι τῆς τοιαύτης συναφείας, καί φησιν·
ὅτι "πάντες εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" τουτέστι, μίαν μορ-
φὴν, ἕνα τύπον ἔχετε πάντες τὸν τοῦ Χριστοῦ. Τί τούτων
γένοιτ' ἂν φρικωδέστερον τῶν ῥημάτων; Ὁ Ἕλλην καὶ [i]ὁ
Ἰουδαῖος καὶ ὁ δοῦλος πρῴην, οὐκ [k]ἀγγέλου οὐδὲ ἀρχαγγέλου,
ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πάντων δεσπότου τὴν μορφὴν ἔχων [l]περιέρ- D

33 v. 27. 34 v. 28.

[s] γένηται D. [t] καὶ γὰρ ὁ] ὁ γὰρ E. [v] Παῦλος]+οὕτω E.F. Vet. [w] θεοῦ]+φησὶν E.F. Vet. [x] ἐποίησε E. [y] γὰρ φησὶν ὅτι] λέγων ὅτι ἄρα E.F. Vet. φησὶν om. A. γινώσκετε—Ἀβραὰμ om. B. [z] υἱοί εἰσιν pro εἰσιν υἱοὶ C.D.E.F. [a] τῆς om. A. [b] γὰρ om. E.F. Vet. [c] υἱὸς] ὁ υἱὸς C. [d] σεαυτῷ E.F. [e] εἰδέαν A.B. [f] ἢ] καὶ A. [g] εἷς] ἓν A.D. [h] περαιτέρω E.F. Vet. [i] ὁ om. B. Cat. [k] ἀγγέλων οὐδὲ ἀρχαγγέλων D. [l] προέρχεται B.

χεται, καὶ ἐν [m]*ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν Χριστόν.* [35]“*Εἰ δὲ ὑμεῖς* [n]*τοῦ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.*” *Εἶδες πῶς,* [o]*ὅπερ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ἀπέδειξε νῦν τὸ περὶ τοῦ σπέρματος,* [p]*ὅτι αὐτῷ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ αἱ εὐλογίαι εἰσὶ δεδομέναι;*

[1]“*Λέγω δὲ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν,*
E *οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν· ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους ἐστὶν ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. Οὕτω καὶ ἡμεῖς,* [a]*ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* [b]*ἦμεν.*” *Νήπιον ἐνταῦθα οὐ τὴν ἡλικίαν φησὶν, ἀλλὰ τὴν γνώμην, δεικνὺς ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐβούλετο ταῦτα χαρίσασθαι· ἐπειδὴ δὲ ἔτι νηπιωδέστερον διεκείμεθα, ἀφῆκεν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶναι, τουτέστι, νουμηνίας καὶ σάββατα· αὗται γὰρ ἡμῖν αἱ ἡμέραι ἀπὸ δρόμου σελήνης* [c]*καὶ ἡλίου γίνονται. Εἰ*
705 *τοίνυν καὶ νῦν ὑμᾶς ὑπὸ νόμον ἄγουσιν, οὐδὲν ἕτερον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἢ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς τελείας ἡλικίας εἰς τοὐπίσω πάλιν ὑμᾶς* [d]*ἀπάγουσιν. Ὁρᾷς ὅσον ἐστὶ παρατήρησις ἡμερῶν; Τὸν κύριον, τὸν οἰκοδεσπότην, τὸν πάντων κρατοῦντα ἐν ὑπηρέτου καθίστησι τάξει.* [2]“*Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ,* [e]*γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον* [f]*ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν* (744)
υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν.” *Δύο τίθησιν ἐνταῦθα αἰτίας καὶ κατορθώματα τῆς σαρκώσεως, καὶ κακῶν ἀπαλλαγὴν, καὶ*
B *ἀγαθῶν χορηγίαν· ἅπερ οὐδενὶ δυνατὸν ἦν,* [g]*ἢ αὐτῷ κατορθῶσαι μόνῳ.* [h]*Τίνα δὲ ταῦτα ἦν; Ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρᾶς τοῦ νόμου, καὶ εἰς υἱοθεσίαν ἀχθῆναι.* “*Ἵνα γὰρ τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ,*” *φησὶ, καὶ,* “*ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν.*” *Καλῶς εἶπεν,* “*ἀπολάβωμεν,*” *δεικνὺς ὀφειλομένην. Ἄνωθεν γὰρ ἐπηγγείλατο, καθὼς διὰ πολλῶν καὶ αὐτὸς ἔδειξε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπὲρ τούτων ἐπαγγελίας γενομένας. Καὶ πόθεν δῆλον ὅτι γεγόναμεν υἱοὶ, φησίν; Εἶπε* [i]*τρόπον ἕνα, ὅτι τὸν Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα τὸν ὄντα υἱόν· λέγει καὶ δεύτερον,*
C *ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας* [k]*ἐλάβομεν.* [l]*Οὐ γὰρ ἂν ἐδυνήθη-*

[35] v. 29. [1] Cap. IV. v. 1—3. [2] v. 4, 5.

[m] *ἑαυτῷ* A.E.F. Cat. *αὑτῷ* C. *αὐτῷ* Edd. Mox *τὸν Χριστὸν* om. B. [n] *τοῦ* om. A.B.C. [o] *ὅπερ* om. B. [p] *ὅτι*]+*καὶ* F. Cap. IV. [a] *ὅτε* pro *ὅταν* B.C.D.E.F. [b] *ἦμεν*]+*δεδουλωμένοι* E.F. receptum a Sav. cet. [c] *καὶ ἡλίου* om. E. [d] *ὑπάγουσιν* B. [e] *γεννώμενον* D. *γεννόμενον* A. Cf. Tom. VII. p. 51 A. [f] *ἐξαγοράσῃ* A.D.E.F. *ἐξαγοράσηται* Edd. [g] *ἢ* om. D. Mox *μόνῳ* om. A. [h] *τίνα*] *τί* B. [i] *τρόπον ἕνα*] *πρῶτον* ex corr. B. [k] *ἐλάβομεν*]+*ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πν. τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν* (*ἡμῶν* B.) *κράζον* (*κράζων* B.) *ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ* Sav.

μεν καλέσαι πατέρα, εἰ μὴ πρότερον υἱοὶ κατέστημεν. [m]Εἰ
τοίνυν ἀντὶ δούλων ἐλευθέρους, ἀντὶ νηπίων τελείους, ἀντὶ ἀλ-
λοτρίων κληρονόμους ἐποίησε καὶ υἱοὺς ἡ χάρις, [n]πῶς οὐκ
ἄτοπον καὶ ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης ἀφιέναι μὲν ταύτην, ὑπο-
στρέψαι δὲ εἰς τοὐπίσω; [3]"Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν,
ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει [o]οὖσι θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες θεὸν,
μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ D
τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν
θέλετε;" Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν [p]πιστεύσαντας ἀποτει-
νόμενός φησιν, ὅτι καὶ εἰδωλολατρεία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἡ τῆς
τῶν ἡμερῶν παρατηρήσεως φυλακὴ, καὶ ὅτι μείζονα φέρει τὴν
κόλασιν νῦν. Διὸ καὶ θεοὺς οὐ φύσει τὰ στοιχεῖα ἐκάλεσε,
[q]ταῦτα αὐτὰ κατασκευάσαι βουλόμενος, καὶ εἰς μείζονα ἀγωνίαν
αὐτοὺς ἐμβαλεῖν. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ὅτι τότε μὲν
ἐσκοτισμένοι καὶ ἐν τῇ πλάνῃ διάγοντες χαμαὶ ἐσύρεσθε· νῦν
δὲ, ὅτε ἔγνωτε τὸν θεὸν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθητε [r]παρ' αὐτοῦ, E
πῶς οὐ μείζονα καὶ χαλεπωτέραν [s]ἐπισπάσεσθε κόλασιν, [t]μετὰ
τοσαύτην ἐπιμέλειαν τὰ αὐτὰ νοσοῦντες πάλιν; Οὐδὲ γὰρ ὑμεῖς
[v]καμόντες εὕρετε τὸν θεὸν, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ἐν τῇ πλάνῃ διετρί-
βετε, αὐτὸς δὲ ὑμᾶς ἐπεσπάσατο. Ἀσθενῆ δὲ στοιχεῖα καλεῖ
καὶ πτωχὰ, [w]τῷ μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν εἰς τὰ προκείμενα
ἀγαθά. [4]"Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ
ἐνιαυτούς." Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οὐ μόνον περιτομὴν αὐτοῖς
ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ [x]τὰς νουμηνίας.
[5]"Φοβοῦμαι [y]ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς." Εἶδες
σπλάγχνα ἀποστολικά; Ἐκεῖνοι ἐσαλεύοντο, καὶ οὗτος τρέμει 706
καὶ δέδοικε. Διὸ καὶ σφόδρα ἐντρεπτικῶς [z]αὐτὸ τέθεικεν
εἰπὼν, "κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς·" ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, μὴ κενώσητέ μου
τοὺς τοιούτους ἱδρῶτας. Εἰπὼν [a]δὲ, "φοβοῦμαι," καὶ τὸ,
"μή πως," προσθεὶς, καὶ εἰς ἀγῶνα αὐτοὺς ἐνέβαλε, καὶ εἰς
ἐλπίδας ἤγαγε χρηστάς. Οὐ γὰρ [b]εἶπεν, εἰκῇ ἐκοπίασα, ἀλλὰ,
"μή πως." Οὐδέπω, φησὶν, [c]ἐξέβη τὸν αυάγιον, ἀλλ' ἔτι τὸν

[3] v. 8, 9. [4] v. 10. [5] v. 11.

Mor. Ben. ut in marg. habet B. Eadem leguntur in E.F. Vet. sed pro verbis θεοῦ διὰ Χριστοῦ, hi dant κληρονόμος μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ. [l] οὐ γὰρ ἂν] ὡς εἰ ἔλεγεν, οὐκ ἂν E.F. Vet. Statim ἐδυνήθημεν pro ἠδυνήθημεν A. B.D.E. Cat. [m] εἰ om. B.C.F. Vet. [n] πῶς]+οὖν F. Vet. [o] οὖσι om. E.F. [p] πιστεύοντας B. [q] ταῦτα] τὰ B. [r] παρ'] ὑπ' B. [s] ἐπι-σπάσεσθε pro ἐπισπάσασθε A.D.E.F. Cat. ἐπισπάσησθε B. [t] μετὰ τ. ἐπι-μέλειαν om. E. [v] καμόντες omnes. κάμνοντες Edd. Statim εὕρατε B. [w] τὸ B.C. [x] τὰς om. B. [y] ὑμᾶς om. A.D. [z] αὐτὰ D. [a] δὲ om. B. [b] εἶπεν]+ὅτι B.C. Statim κεκοπίακα A.D. [c] ἐξέβη] τοῦτο ἐξέβη Edd. τοῦτο om. A.B.C.D.E. Vet.

χειμῶνα [d]τοῦτο ὠδίνοντα βλέπω. Διὰ τοῦτο δέδοικα, [e]οὐ μὴν ἀπέγνωκα· κύριοι γὰρ ὑμεῖς τὸ πᾶν διορθῶσαι, καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν γαλήνην.

Εἶτα, ὥσπερ χειμαζομένοις χεῖρα ὀρέγων, ἑαυτὸν εἰς μέσον B ἄγει, λέγων· [6] "Γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς." Ταῦτα πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων· διὸ καὶ ἑαυτὸν εἰς μέσον ἄγει, [f]κἀντεῦθεν πείθων αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν παλαιῶν. Εἰ γὰρ καὶ μηδένα [g]ἕτερον εἴχετε εἰς ὑπόδειγμα, ἤρκει εἰς ἐμὲ μόνον ἰδεῖν ταύτης ἕνεκεν τῆς μεταβολῆς, καὶ θαρρῆσαι ῥᾳδίως. Διαβλέψατε τοίνυν· καὶ γὰρ [h]ἐγὼ ταῦτα ἔπασχον πάλαι, καὶ σφόδρα (745) [i]καὶ περιεκαιόμην τοῦ νόμου, ἀλλ' ὅμως ὕστερον οὐκ ἐφοβήθην ἀφεῖναι τὸν νόμον, οὐδὲ μεταστῆναι τῆς πολιτείας ἐκείνης. Καὶ ταῦτα ὑμεῖς ἴστε σαφῶς, πῶς μεθ' ὑπερβολῆς πολλῆς ἀν- C τειχόμην τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ πῶς μετὰ μείζονος αὐτὸν σφοδρότητος εἴασα μετὰ ταῦτα. Καὶ καλῶς αὐτὸ τέθεικεν ὕστερον. Οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, κἂν μυρίους εὕρωσι λογισμοὺς, καὶ δικαίους, ἀπὸ τοῦ ὁμογενοῦς μᾶλλον ἐφέλκονται, καὶ ὅταν [k]ἴδωσι τὰ αὐτὰ πράττοντα, μᾶλλον ἔχονται τῶν αὐτῶν. "Ἀδελφοὶ, δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἠδικήσατε." [l]Ὅρα πῶς πάλιν τῷ τῆς τιμῆς ὀνόματι προσαγορεύει· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῆς χάριτος ὑπόμνησις ἦν. Ἐπειδὴ γὰρ σφόδρα καθήψατο αὐτῶν, καὶ πανταχόθεν συνέκρινε τὰ πράγματα, καὶ ἔδειξε παρανο- D μοῦντας, καὶ πολλαχόθεν αὐτοὺς [m]ἔβαλε, πάλιν ἀνίησι καὶ θεραπεύει, προσηνεστέροις κεχρημένος λόγοις. Ὥσπερ γὰρ τὸ διαπαντὸς θεραπεύειν ἐκλύει, οὕτω τὸ συνεστραμμένως ἀεὶ [n]διαλέγεσθαι τραχύτερον ποιεῖ. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τῇ συμμετρίᾳ κεχρῆσθαι καλόν. Ὅρα τοίνυν πῶς αὐτοῖς ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἀπολογεῖται, δεικνὺς [o]ὡς οὐχ ἁπλῶς ἀπεχθανόμενος αὐτοῖς, ἀλλὰ κηδόμενος εἴρηκεν ἅπερ εἴρηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ βαθυτέραν ἔδωκε τὴν τομὴν, ὥσπερ [p]ἔλαιον λοιπὸν τὴν παράκλησιν ταύτην ἐνίησι. Καὶ δηλῶν ὅτι οὐ μίσους, οὐδὲ E ἔχθρας ἦν τὰ εἰρημένα, ἀναμιμνήσκει τῆς ἀγάπης [q]αὐτοὺς, ἣν [r]ἐνεδείξαντο περὶ αὐτὸν, καὶ μετ' ἐγκωμίων τὴν ἀπολογίαν τίθησι. [s]Διό φησι· "Δέομαι ὑμῶν, οὐδέν με ἠδικήσατε.

6 v. 12.

[d] τοῦτον B.C. [e] οὐ μὴν ἀπέγνωκα om. B. [f] κἀντεῦθεν π. pro π. κἀντεῦθεν omnes. [g] ἕτερον om. D. [h] ἐγὼ ταῦτα] Sic omnes. ταῦτα κἀγὼ Edd. [i] καὶ om. A.D.E. [k] ἴδωσι] ἴδωσιν ἕτερον E.F. Vet. ἕτερον ἴδωσι Cat. [l] Sequentia desunt in B. usque ad p. 717 E. [m] ἔβαλλε C.E.F. [n] διαλέγεσθαι E.F. Vet. διελέγχεσθαι Edd. [o] ὡς] ὅτι F. ὡς om. A.C. Mox ἀπεχθανόμενον A.C. [p] ἐλαίῳ D. [q] αὐτοὺς om. A. [r] Vid. Annot. [s] διό φησι om. D.

[7] Οἴδατε [t]δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκός μου [v]εὐηγγελισάμην
ὑμῖν· καὶ τὸν πειρασμόν μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενή-
σατε." Ἀλλ' οὔπω τοῦτο μέγα τὸ μὴ ἀδικῆσαι· καίτοιγε
οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος τὸν οὐκ [w]ἀδικήσαντα βλάψαι ἠθέλησεν
ἂν, καὶ εἰκῇ λυπῆσαι καὶ μάτην. Ὑμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἠδική-
σατε, ἀλλὰ καὶ πολλὴν καὶ ἄφατον ἐπεδείξασθε εὔνοιαν· καὶ
οὐχ οἷόν τε τὸν τοιαύτης ἀπολαύσαντα θεραπείας, ἐκ κακονοίας 707
ταῦτα λέγειν. [x]Εἰ τοίνυν οὐ δι' ἀπέχθειαν ταῦτα [y]λέγω,
λείπεται διὰ φιλοστοργίαν καὶ κηδεμονίαν. "Δέομαι ὑμῶν,
οὐδέν με [z]ἠδικήσατε." Οὐδὲν προσηνέστερον τῆς ἁγίας ἐκείνης
ψυχῆς, οὐδὲν γλυκύτερον [a]καὶ φιλοστοργότερον. Οὐ τοίνυν
οὐδὲ τὰ πρότερα ἀλόγου θυμοῦ, οὐδὲ πάθους ψυχῆς ἦν, ἀλλὰ
κηδεμονίας πολλῆς. Καὶ τί λέγω, [b]οὐκ ἠδικήσατε; πολλὴν
μὲν οὖν καὶ γνησίαν σπουδὴν περὶ ἡμᾶς [c]ἐπεδείξασθε. "Οἴδατε
γὰρ, φησὶν, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν·
καὶ τὸν πειρασμόν [d]μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ [e]ἐξουθενή- B
σατε." Τί ποτέ ἐστιν ὃ λέγει; Ἠλαυνόμην, φησὶν, ἐμαστι-
γούμην, μυρίους θανάτους ὑπέμενον κηρύττων ὑμῖν, καὶ οὐδὲ
οὕτω κατεφρονήσατέ μου. Τοῦτο γάρ [f]ἐστι, "Τὸν πειρασμόν
[g]μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ διεπτύσατε."
Εἶδες σύνεσιν πνευματικήν; Καὶ γὰρ ἐν τάξει ἀπολογίας
[h]πάλιν αὐτοὺς ἐντρέπει, δεικνὺς ὅσα ἔπαθε δι' αὐτούς. Ἀλλ'
ὅμως οὐδὲν τοῦτο ὑμᾶς ἐσκανδάλισε, φησὶν, [i]οὐδὲ διεπτύσατέ
με διὰ τὰ πάθη καὶ τοὺς διωγμούς· ἀσθένειαν γὰρ καὶ πει- C
ρασμὸν ταῦτα καλεῖ· "ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με."
Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον, διωκόμενον [k]μὲν καὶ ἐλαυνόμενον ὡς
ἄγγελον θεοῦ δέχεσθαι, παραινοῦντα δὲ τὰ δέοντα μὴ δέ-
χεσθαι;

[8] "Τίς οὖν [l]ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι,
εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ [m]μοι.
Ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;" Ἐνταῦθα διαπορεῖ
καὶ ἐκπλήττεται, καὶ παρ' αὐτῶν ζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς μετα-
βολῆς μαθεῖν. Τίς γὰρ ὑμᾶς ἐξηπάτησε, φησὶ, καὶ ἔπεισεν

[7] v. 13, 14. [8] v. 15, 16.

[t] δὲ ὅτι] διότι D. [v] εὐηγγελισάμην]+πρότερον E.F. Vet. [w] ἀδική-σαντα]+ἄνθρωπον A. ἄνθρωπον pro βλάψαι dat D. [x] Vid. Annot. [y] λέ-γει D. [z] ἠδικήσατε]+οἴδατε δὲ—εὐηγ. ὑμῖν Edd. Haec om. A.C.D. [a] καὶ] οὐδὲν A.D. [b] οὐκ] ὅτι οὐκ A.C.D. [c] ἐπεδείξασθε pro ἐπεδείξατε omnes. [d] μου om. F. [e] ἐξουθενήσατε]+οὐδὲ διεπτύσατε Sav. Mor. Ben. Haec desunt in D.E.F. Veron. Vet. [f] ἐστι]+τὸ Edd. τὸ om. A.C.D. ἐστι] αἰνίττεται λέγων E.F. Vet. [g] μου om. F. [h] πάλιν om. E.F. [i] οὐδὲ διεπ. με] οὐδὲ ἀπεστράφητε E. οὐδ' ἀπεστράφητε F. μου pro με A.C. Sav. marg. [k] μὲν] με E. [l] ἦν om. F. [m] μοι pro ἐμοὶ A.C.D.F.

ἑτέρως διατεθῆναι πρὸς ἡμᾶς; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ περιέποντες
D καὶ θεραπεύοντες, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τιμιώτερον ἄγοντες; Τί
τοίνυν γέγονε; πόθεν ἡ ἔχθρα; πόθεν ἡ ὑποψία; Ὅτι [n] τἀ-
ληθῆ πρὸς ὑμᾶς εἶπον; [o] Διὰ τοῦτο μὲν οὖν μειζόνως ἐχρῆν
τιμᾶν καὶ θεραπεύειν· νυνὶ δὲ, "Ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀλη- (746)
θεύων ὑμῖν." Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα ἄλλην αἰτίαν, [p] ἢ τὰ
ἀληθῆ λέγειν ὑμῖν. Καὶ ὅρα μεθ' ὅσης ἀπολογεῖται ταπεινο-
φροσύνης. Οὐ γὰρ ἀφ' ὧν [q] περὶ αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἀφ'
ὧν αὐτοὶ περὶ αὐτὸν, δείκνυσιν ἀδύνατον εἶναι ἐκ κακονοίας
ταῦτα λέγεσθαι. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν οὕτω, καὶ πῶς ἐγχωρεῖ τὸν
E μαστιζόμενον, τὸν ἐλαυνόμενον, τὸν μυρία παθόντα δι' ὑμᾶς,
νῦν ἐπιβουλεύειν ὑμῖν; ἀλλ' ἀφ' ὧν εἶχον ἐναβρύνεσθαι ἐκεῖνοι,
ἀπὸ τούτων συλλογίζεται λέγων· πῶς ἐγχωρεῖ τὸν τιμηθέντα
παρ' ὑμῶν, τὸν ὡς ἄγγελον δεχθέντα, τοῖς ἐναντίοις ἀμεί-
ψασθαι; 9 "Ζηλοῦσιν [r] ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλ' ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς
θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς [s] ζηλοῦτε." Ἔστι γὰρ [t] ζῆλος ἀγαθὸς,
ὅταν τις οὕτω ζηλοῖ, ὥστε μιμήσασθαι [v] τὴν ἀρετήν· ἔστι καὶ
ζῆλος [w] πονηρὸς, ὥστε ἐκβαλεῖν τῆς ἀρετῆς τὸν κατορθοῦντα.
Ὃ δὴ καὶ αὐτοὶ νῦν ἐπιχειροῦσι, τῆς μὲν τελείας γνώσεως
708 [x] ἐκβαλεῖν θέλοντες, εἰς δὲ τὴν ἠκρωτηριασμένην καὶ νόθον
ἀγαγεῖν, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἵνα αὐτοὶ μὲν ἐν τάξει [y] κάθωνται
διδασκάλων, ὑμᾶς δὲ τοὺς νῦν ὑψηλοτέρους αὐτῶν ὄντας ἐν
τάξει καταστήσωσι μαθητῶν. Τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν,
"ἵνα αὐτοὺς [z] ζηλοῦτε." Ἐγὼ δὲ τοὐναντίον βούλομαι, φησὶν,
ὑμᾶς αὐτῶν [a] κανόνα, καὶ ὑπόδειγμα γίνεσθαι τῶν τελειοτέρων.
Ὃ δὴ καὶ [b] ἐγένετο, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἤμην. Διὸ καὶ ἐπάγει
λέγων· 10 "Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ
μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς." Ἐνταῦθα [c] γὰρ αἰνίττε-
ται, ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ταῦτα εἰργάσατο, καὶ ὅτι τὸ μὲν
B μακάριον τοῦτό ἐστι, μὴ παρόντος τοῦ διδασκάλου [d] μόνον τοὺς
μαθητὰς τὴν δέουσαν γνώμην ἔχειν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος· ἐπειδὴ
[e] δὲ ἐκεῖνοι οὐδέπω πρὸς τοῦτο ἦσαν τελειότητος ἀφιγμένοι,

9 v. 17. 10 v. 18.

[n] ἀληθῆ sine artic. C. [o] διὰ] καὶ μὴν διὰ E.F. [p] ἢ om. D. [q] περὶ] αὐτὸς περὶ E.F. Vet. [r] ὑμῖν D. Statim οὐ καλῶς omnes. οὐκ ἀληθῶς Edd. [s] ζηλῶτε E.F. [t] ζῆλος] καὶ ζῆλος Edd. καὶ om. E.F. Vet. favente Cat. [v] τὴν] καὶ τὴν D. [w] πονηρὸς]+ὅταν τις ταῦτα ποιῇ E.F. Vet.+ὅταν τις οὕτως ζηλοῖ Cat. Statim ἐκβαλεῖν pro ἐκβάλλειν A.E.F. ἐκκαλεῖν bis Cat. [x] ἐκβαλεῖν A.D.E. ἐκβάλλειν Edd. [y] κάθηνται D. Cat. καθέζωνται E.F. [z] ζηλῶτε E.F. ζηλοῦτε om. C. [a] κανόνα] Sic Cat. καλλίονας vulgo. καλλίονα C. προηγεῖσθαι E.F. Vet. [b] ἐγίνετο A.C.D. [c] γὰρ om. E.F. Vet. Statim ὅτι καὶ ἡ ἀπ. E.F. [d] μόνον ante παρόντος transp. E.F. Mox γνώμην ἔχειν pro ἔχειν γνώμην omnes. [e] δὲ] γὰρ A. Mox πρὸς τοῦτο ἦσαν pro ἦσαν πρὸς τοῦτο omnes.

πάντα [f]ποιεῖ, ὥστε εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐμβιβάσαι. [11] "Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Ὅρα ταραττόμενον, ὅρα θορυβούμενον. "Ἀδελφοί μου, δέομαι ὑμῶν" "τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω." Μητέρα μιμεῖται [g]περιτρέμουσαν τοῖς παιδίοις. "Ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Εἶδες σπλάγχνα πατρικά; εἶδες ἀθυμίαν ἀποστόλῳ πρέπουσαν; εἶδες οἵαν ἀφῆκεν ὀλολυγὴν πολὺ τῶν τικτουσῶν πικροτέραν; Διεφθείρατε, φησὶ, τὴν εἰκόνα, ἀπωλέσατε τὴν C [h]συγγένειαν, τὴν μορφὴν ἠλλοιώσατε· ἀναγεννήσεως ἑτέρας ὑμῖν δεῖ καὶ [i]ἀναπλάσεως· ἀλλ' ὅμως [k]ἔτι τεκνία καλῶ τὰ ἀμβλωθρίδια, τὰ ἐκτρώματα. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἑτέρως δέ· φείδεται γὰρ, καὶ οὐ βούλεται πλῆξαι, οὐδὲ τραύματα ἐπιθεῖναι τραύμασιν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν τοὺς εἰς μακρὰν καταπεσόντας νόσον οὐχ ὑφ' ἓν θεραπεύουσιν, ἀλλὰ [l]διαλιμπάνοντες, ὥστε μὴ ὀλιγοψυχοῦντας ἀπολέσθαι, οὕτω [m]καὶ ὁ μακάριος οὗτος. Καὶ γὰρ αἱ ὠδῖνες [n]αὗται δριμύτεραι, ὅσῳ καὶ ἡ φιλοστοργία μείζων. Καὶ τὸ ἁμαρτηθὲν οὐ τὸ τυχὸν ἦν. Ὅπερ γὰρ ἀεὶ λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, [o]καὶ D τὸ μικρὸν παραβαθὲν ὁλόκληρον τὴν ὄψιν ἠφάνισε, καὶ τὴν μορφὴν ἐλυμήνατο. [12] "Ἤθελον παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου." Σκόπει μοι τὸν ἀκαρτέρητον, τὸν θερμὸν, τὸν οὐ δυνάμενον στέγειν τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη· [p]οὐκ ἀρκεῖται τοῖς ῥήμασιν, ἀλλ' ἐπιζητεῖ καὶ τὴν παρουσίαν. [q]Τίνος δὲ ἕνεκεν ζητεῖ τὴν παρουσίαν; Ὥστε "ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου," φησί· [r]τουτέστιν, ὀλολύξαι καὶ ὀλοφυρμὸν ποιῆσαι καὶ δάκρυα, [s]καὶ πάντα εἰς θρῆνον ἐπισπάσασθαι. Διὰ γὰρ ἐπιστολῆς οὐκ ἐνῆν δάκρυα δεῖξαι οὐδὲ ὀλολυγμόν· διὸ καίεται τὴν παρουσίαν ἐπιζητῶν. "Ὅτι ἀπο- E ροῦμαι ἐν ὑμῖν." Οὐκ ἔχω γὰρ, φησὶ, τί εἴπω, οὐκ ἔχω τί [t]λογίσωμαι. Πόθεν οἱ πρὸς αὐτὴν ἀναβάντες τῶν οὐρανῶν τὴν κορυφὴν, καὶ διὰ τῶν κινδύνων, οὓς ὑπεμείνατε ὑπὲρ τῆς πίστεως,

[11] v. 19. [12] v. 20.

[f] ποιεῖ omnes. ποιεῖται Edd. [g] περιτέμνουσαν D. Statim τοῦ παιδίου A. [h] εὐγένειαν E.F. Vet. non Cat. [i] διαπλάσεως C. Cat. [k] ἔτι om. E.F. Vet. [l] διαλιμπάνοντας C. διαλιμπάνουσιν Cat. Veron. [m] καὶ accessit ex omnibus. [n] αὗται]+τῶν σωματικῶν Sav. Mor. Ben. Haec desunt in E.F. Veron. Vet. [o] καὶ τὸ μικρὸν—ἐλυμήνατο] ὅτι καὶ μικρόν τι παραβαθὲν μεγάλην οἶδε βλάβην ποιεῖν. ὃ δὴ καὶ τότε συνέβη. ἀπὸ γὰρ ὀλίγων ἀρξάμενον τὸ κακὸν ὁλόκληρον ἐκκλησίαν διῆλθε, καὶ πᾶσαν ὄψιν καὶ μορφὴν ἐλύμηνατο E.F. Vet. παραβαφὲν pro παραβαθὲν C. [p] οὐκ] πῶς οὐκ E.F. Vet. [q] Haec τίνος δὲ ἕνεκεν ζ. τὴν π. quae aberant, ex Catena assumsimus. [r] τουτέστιν, ὀλολύξαι καὶ ὀλοφυρμὸν ποιῆσαι καὶ δ.] Sic D. τουτέστιν, ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμὸν, ποιῆσαι καὶ δ. Edd. ἀλλάξαι (ἀλλάξαι om. Vet.) τουτέστιν, εἰς ὀλοφυρμὸν τρέψαι, κινῆσαι δάκρυα E.F. Vet. ὀλοφυρμὸν κινῆσαι καὶ δάκρυα Cat. [s] καὶ] ὡς καὶ E.F. Vet. Statim πάντας A.D. Cat. [t] λογίσομαι A.C.D.E. Cat.

καὶ διὰ τῶν σημείων, ὧν [v]ἐπεδείξασθε διὰ τῆς πίστεως, νῦν ἀθρόον οὕτως εἰς τοσαύτην εὐτέλειαν κατηνέχθητε, ὡς εἰς περιτομὴν καὶ σάββατα σύρεσθαι, καὶ τῶν [w]Ἰουδαϊζόντων ἐκκρέμασθαι; Διὰ ταῦτα καὶ ἀρχόμενος ἔλεγε, "Θαυμάζω ὅτι (747)
οὕτω ταχέως μετατίθεσθε·" καὶ ἐνταῦθα, "Ἀποροῦμαι ἐν
709 ὑμῖν·" ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· τί εἴπω; τί λαλήσω; τί ἐννοήσω; ἀπορῶ. Διὸ καὶ ὀλολύζειν ἀνάγκη, ὅπερ ἐν τοῖς ἀπόροις ποιοῦσι καὶ οἱ προφῆται. [x]Εἶδος δὲ καὶ τοῦτο θεραπείας οὐ μικρὸν, τὸ μὴ μόνον συμβουλεύειν, ἀλλὰ καὶ θρηνεῖν. Τοῦτο γὰρ καὶ Μιλησίοις διαλεγόμενος ἔλεγε· [13] "Τριετίαν μετὰ δακρύων νουθετῶν [y]ὑμᾶς οὐ διέλιπον." Τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησι λέγων, "ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου." Καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπορίαις καὶ [z]ταῖς ἀμηχανίαις ταῖς παρ' ἐλπίδα συμβαινούσαις νικώμενοι, λοιπὸν ἐπὶ τὰ δάκρυα [a]καταφερόμεθα.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἐπέπληξε καὶ ἐνέτρεψε, καὶ ἐθεράπευσε
B πάλιν, [b]εἶτα ὠλοφύρατο· ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς [c]οὐκ ἐπιπλήξεως μόνης, ἀλλὰ καὶ κολακείας ἐστίν· οὔτε γὰρ τραχύνει, ὥσπερ [d]ἐπίπληξις, οὔτε χαλᾷ, καθάπερ ἡ θεραπεία, ἀλλ' ἔστι μεμιγμένον φάρμακον, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχὺν πρὸς παραίνεσιν· ἐπειδὴ οὖν ὠλοφύρατο καὶ ἐμάλαξεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπεσπάσατο μειζόνως, πάλιν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐμβαίνει, κεφάλαιον τιθεὶς μεῖζον, [e]δεικνὺς ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος οὐ βούλεται ἑαυτὸν φυλάττεσθαι. Τότε μὲν [f]οὖν ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ τὸ παράδειγμα εἰσήγαγε, νῦν δὲ αὐτὸν εἰσάγει τὸν νόμον παραινοῦντα μὴ φυλάττειν αὐτὸν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν, ὅπερ ἦν
C ἰσχυρότερον. Ὥστε εἰ βούλεσθε πείθεσθαι τῷ νόμῳ, φησὶν, ἀπόστητε αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ αὐτὸς βούλεται. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει· ἑτέρως δὲ αὐτὸ κατασκευάζει, καὶ ἱστορίαν [g]ἀναμιγνύς. [14] "Λέγετε [h]γάρ μοι, φησὶν, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε;" Καλῶς εἶπεν, "οἱ θέλοντες·" οὐ γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀκαίρου φιλονεικίας τὸ πρᾶγμα ἦν. Νόμον δὲ ἐνταῦθα τὸ βιβλίον τῆς κτίσεως καλεῖ, ὅπερ πολλάκις ποιεῖ, τὴν παλαιὰν ἅπασαν οὕτως ὀνομάζων. [15] "Γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς
D ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας." Πάλιν

13 Act. xx. 31. 14 v. 21. 15 v. 22.

[v] ἐνεδείξασθε D. Mox ἀθρόως idem. [w] Ἰουδαϊκῶν A.D. [x] Abhinc folia duo desunt in E. usque ad p. 714 C. [y] ὑμᾶς] ἕνα ἕκαστον ὑμῶν A.C.D. Statim διέλιπον pro διέλειπον F. οὐ διέλιπον om. A. [z] ταῖς om. A.D. [a] φερόμεθα D. [b] εἶτα] εἶ D. [c] οὐκ ἐπιπλήξεως μόνης (μόνον Sav. conj.) ἀλλὰ καὶ κ. ἐστιν] Sic F. Vet. et Sav. conj. ἐπιπλήξεως μόνης (μόνον A. μόνος C.) καὶ κ. ἐστιν Edd. [d] ἡ ἐπίπληξις F. [e] δεικνὺς] καὶ δεικνὺς F. Cat. Vet. [f] οὖν] γὰρ F. [g] μιγνὺς F. [h] γὰρ et φησὶν om. F. Vet.

ἐπὶ τὸν Ἀβραὰμ ἄνεισιν, οὐ ταυτολογῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὴ [i]τοῦ πατριάρχου παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ δόξα ἦν, [k]δείκνυσιν ὅτι ἐκεῖθεν οἱ τύποι τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, καὶ τὰ παρόντα ἐν αὐτῷ προεζωγραφεῖτο. Καὶ πρῶτον δείξας υἱοὺς ὄντας τοῦ Ἀβραὰμ, ἐπειδὴ οὐ τῆς [l]αὐτῆς ἀξίας ἦσαν [m]οἱ υἱοὶ τοῦ πατριάρχου, ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς δούλης, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δείκνυσι λοιπὸν, ὅτι οὐ μόνον υἱοὶ, ἀλλὰ καὶ οὕτως υἱοὶ, ὡς ὁ ἐλεύθερος καὶ εὐγενής. Τοσαύτη τῆς πίστεως ἡ δύναμις. [16] "Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας κατ' ἐπαγγελίαν." Τί ἐστι, "κατὰ σάρκα;" Ἐπειδὴ ἔλεγεν, ὅτι E
[n]ἡ πίστις ἡμᾶς συνάπτει τῷ Ἀβραὰμ, [o]καὶ ἐδόκει τοῖς ἀκούουσιν ἀπίθανον εἶναι, εἰ τοὺς μὴ γενομένους ἐξ ἐκείνου, τούτους φησὶν υἱοὺς εἶναι ἐκείνου, δείκνυσιν ὅτι τὸ παράδοξον τοῦτο ἄνωθεν γέγονεν. Ὁ γὰρ Ἰσαὰκ οὐ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν, οὐδὲ [p]κατὰ γάμων νόμον, οὐδὲ κατὰ σαρκὸς δύναμιν γενόμενος, καὶ υἱὸς [q]καὶ γνήσιος ἦν, ἀπὸ νεκρῶν σωμάτων φὺς, καὶ ἀπὸ τῆς μήτρας ἐκείνης. Οὐ γὰρ ἡ σὰρξ τὴν κύησιν, οὐδὲ τὸ σπέρμα τὸν τόκον εἰργάσαντο· νεκρὰ γὰρ ἡ μήτρα, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν πήρωσιν· ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ λόγος αὐτὸν 710
ἔπλασεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ δούλου οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐκεῖνος τοῖς τῆς φύσεως [r]θεσμοῖς καὶ τῇ τοῦ γάμου συνηθείᾳ τίκτεται. Ἀλλ' ὅμως ὁ μὴ κατὰ σάρκα τοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος τιμιώτερος ἦν. Μὴ θορυβείτω τοίνυν ὑμᾶς τὸ μὴ κατὰ σάρκα [s]γεγεννῆσθαι· διὰ γὰρ τοῦτο μάλιστα αὐτοῦ συγγενεῖς ὑμεῖς, ὅτι οὐ κατὰ σάρκα ἐγεννήθητε. Οὐ γὰρ [t]τιμιωτέρους τοῦτο τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἀτιμοτέρους ἐργάζεται. Θαυμαστότερος [v]γὰρ ὁ τόκος ὁ μὴ κατὰ σάρκα καὶ πνευματικώτερος· καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἄνωθεν τεχθέντων. Ἐτέχθη γὰρ κατὰ σάρκα ὁ B
Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ δοῦλος ἦν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξεβάλλετο τῆς πατρῴας οἰκίας· ὁ δὲ κατ' ἐπαγγελίαν τεχθεὶς ὁ Ἰσαὰκ, ἅτε υἱὸς ὢν καὶ ἐλεύθερος, κύριος ἦν πάντων. [17] "Ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα." Καταχρηστικῶς τὸν τύπον ἀλληγορίαν ἐκάλεσεν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἡ μὲν ἱστορία αὕτη·
(748) *οὐ τοῦτο [w]δὲ μόνον παραδηλοῖ, ὅπερ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ ἀναγορεύει· διὸ καὶ ἀλληγορία κέκληται. Τί δὲ ἀνηγό-*

16 v. 23. 17 v. 24.

[i] *τοῦ*] *περὶ τοῦ* D. *παρὰ τοῦ* A. Mox *παρὰ* om. A.D. [k] *δείκνυσιν*] *καὶ δείκνυσιν* F. [l] *αὐτῆς* om. F. [m] *οἱ* om. C. Cat. [n] *ἡ* om. A. [o] *καὶ* om. D. [p] *κατὰ* om. D. [q] *καὶ* accessit ex omnibus. [r] *θεσμοῖς* A.D.F. Cat. *legibus* Vet. Edebatur *δεσμοῖς*. [s] *γεγεννῆσθαι* A.F. *γεγενῆσθαι* Edd. [t] *τιμιωτέρους*]+*οὐ μόνον* F. Vet. [v] *γὰρ*] *δὲ* F. Vet. Mox *πνευματικωτέρους* C. [w] *δὲ* accessit ex Cat.

ρευσεν; Οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰ παρόντα πάντα. "Αὗται γάρ
C εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι, [x]φησὶ, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς
δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ." [y]Αὗται· τίνες; Τῶν
παιδίων ἐκείνων αἱ μητέρες, ἡ Σάρρα καὶ ἡ Ἄγαρ. [z]Τί εἰσι;
Δύο διαθῆκαι, δύο νόμοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ γυναικῶν ὀνόματα ἦν
ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐνέμεινεν ἐν τῇ προσηγορίᾳ τοῦ γένους, καὶ ἀπὸ
τῶν ὀνομάτων πολλὴν δεικνὺς τὴν ἀκολουθίαν. Πῶς [a]δὲ ἀπὸ
τῶν ὀνομάτων; 18 "Τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶ, φησὶν, ἐν
τῇ Ἀραβίᾳ." Ἄγαρ ἐλέγετο ἡ δούλη· τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος οὕτω
D μεθερμηνεύεται τῇ ἐπιχωρίῳ αὐτῶν γλώττῃ. Ὥστε τοὺς ἐκ τῆς
παλαιᾶς τικτομένους πάντας ἀνάγκη δούλους εἶναι. Τὸ γὰρ
ὄρος ἐκεῖνο, ἔνθα ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐδόθη, ὁμώνυμον [b]ὂν τῇ
δούλῃ, παραλαμβάνει καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. Τοῦτο γάρ ἐστι·
"Συστοιχεῖ [c]δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ·" τουτέστι, γειτνιάζει,
[d]ἅπτεται. Τί [e]οὖν ἀπὸ τούτου; Ὅτι οὐ μόνον ἐκείνη δούλη
ἦν, καὶ δούλους ἔτικτεν, ἀλλὰ καὶ αὕτη, τουτέστιν, ἡ διαθήκη,
ἧς τύπος ἡ δούλη. Καὶ γὰρ ἡ Ἱερουσαλὴμ [f]ἐκ γειτόνων κεῖται
E τῷ ὄρει τῷ ὁμωνύμῳ τῇ δούλῃ· ἐν τούτῳ δὲ τῷ ὄρει καὶ ἡ δια-
θήκη δέδοται. Ποῦ οὖν καὶ τῆς Σάρρας ὁ [g]τύπος; 19 "Ἡ δὲ
ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα [h]ἐστίν." Οὐκοῦν [i]καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς
τικτόμενοι οὐ δοῦλοι. Τῆς μὲν Ἱερουσαλὴμ τῆς κάτω τύπος
ἦν [k]Ἄγαρ, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ οὕτω καλουμένου· τῆς δὲ
ἄνω ἡ ἐκκλησία. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖται τοῖς τύποις, ἀλλὰ
καὶ τὸν Ἡσαΐαν προστίθησι μαρτυροῦντα τοῖς εἰρημένοις.
Εἰπὼν γὰρ, ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ μήτηρ ἡμῶν ἐστι, καὶ τὴν ἐκ-
κλησίαν οὕτω καλέσας, παρίστησι τὸν προφήτην τὰ αὐτὰ αὐτῷ
ψηφιζόμενον. 20 "Εὐφράνθητι [l]γὰρ, φησὶ, στεῖρα ἡ οὐ
711 τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ
τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα." Τίς οὖν
ἡ στεῖρα, καὶ τίς ἡ ἔρημος [m]πρὸ τούτου; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἡ ἐξ
ἐθνῶν ἐκκλησία, τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως ἀπεστερημένη; Τίς δὲ ἡ

18 v. 25. 19 v. 26. 20 v. 27.

[x] φησὶ om. F. Vet. Mox ἀπὸ ὄρους Σινᾶ om. A.C.D. [y] αὗται· τίνες;] αὗταί εἰσι. τίνες αὗται; F. Vet. Statim αἱ μητέρες τῶν π. ἐκείνων inverso ord. C.D.F. [z] τί εἰσι;—ἀλλ' ἐπειδὴ] αἱ δὲ δύο διαθῆκαι οἱ δύο νόμοι. ἐπειδὴ F. Vet. [a] δὲ om. F. Cat. Vet. [b] ὂν] ἐν A. λέγεται F. Vet. ὂν om. C. Cat. Statim παραλαμβάνει δὲ τοῦτο καὶ τ. Ἰ. F. Vet. [c] δὲ om. F. Vet. [d] ἅπτεται] + δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς Sav. Mor. Ben. ex Interprete, ut videtur. Habet ea F. sed ante τουτέστι. [e] οὖν] + δείκνυσιν F. Vet. [f] ἐκ γειτόνων] ἐγγειτόνων F. [g] τύπος] + ἄκουε F. Vet. [h] ἐστίν] + ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν F. Vet. [i] καὶ om. A.D. [k] Ἄγαρ] Sic Sav. Mor. Ben. *Σάρρα* est in libris omnibus et Interp. [l] γάρ φησι om. F. [m] πρὸ τούτου post οὐκ εὔδηλον ὅτι transp. F. *antehac privata* Vet.

τὸν ἄνδρα ἔχουσα; οὐκ εὔδηλον ὅτι ἡ συναγωγή; Ἀλλ' ὅμως
ἐνίκησεν αὐτὴν τῇ πολυπαιδίᾳ ἡ στεῖρα. Ἐκείνη μὲν γὰρ ἓν
ἔθνος ἔχει· τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας τέκνα τὴν Ἑλλάδα, τὴν βάρ-
βαρον, τὴν γῆν, τὴν θάλατταν, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐνέπλη-
σεν. Εἶδες πῶς διὰ μὲν πραγμάτων ἡ Σάρρα, διὰ δὲ ῥημάτων
ὁ προφήτης τὰ μέλλοντα ἡμῖν [n]ὑπέγραψαν; Σκόπει δέ. B
Στεῖραν ἐκάλεσεν ὁ Ἡσαΐας, καὶ ταύτην ἔδειξε πολύπαιδα
γενομένην. [o]Τοῦτο τυπικῶς καὶ ἐπὶ τῆς Σάρρας συνέβη· καὶ
γὰρ καὶ αὕτη στεῖρα οὖσα, πλήθους ἐκγόνων ἐγένετο μήτηρ.
Τῷ Παύλῳ δὲ οὐδὲ ταῦτα [p]ἀπόχρη, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐγένετο
μήτηρ ἡ στεῖρα περιεργάζεται, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν [q]προσαγάγῃ
τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· [21] "Ἡμεῖς δέ,
ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν." Οὐ γὰρ
μόνον στεῖρα ἦν ἡ ἐκκλησία, ὥσπερ ἡ Σάρρα, οὐδὲ μόνον
πολύπαις ἐγένετο, ὥσπερ ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐγέννη- C
σεν, ὥσπερ ἡ Σάρρα. Καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ
ἡ [r]φύσις, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ πεποίηκεν· ὁ γὰρ
λόγος τοῦ θεοῦ ὁ εἰρηκώς, [22] "Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον
ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός," οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὴν
νηδύν, τὸ βρέφος διέπλασεν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως
τῆς ἡμετέρας φύσις μὲν οὐδεμία, τὰ δὲ ῥήματα τοῦ θεοῦ [s]διὰ
τοῦ ἱερέως λεγόμενα, ἅπερ ἴσασιν οἱ πιστοί, ταῦτα ἐν τῇ κο-
λυμβήθρᾳ τῶν ὑδάτων, καθάπερ ἐν νηδύϊ τινί, διαπλάττει καὶ
ἀναγεννᾷ τὸν βαπτιζόμενον. Οὐκοῦν εἰ τῆς στείρας ἐσμὲν D
παῖδες, καὶ ἐλεύθεροί ἐσμεν. Καὶ ποία αὕτη ἐλευθερία, εἴποι
τις ἄν, ὅταν οἱ μὲν Ἰουδαῖοι κατέχωσι καὶ μαστίζωσι τοὺς
πιστεύσαντας, οἱ δὲ δοκοῦντες ἐλεύθεροι εἶναι διώκωνται; ταῦτα
γὰρ τότε συνέβαινε, τῶν πιστῶν διωκομένων. Ἀλλὰ [t]μηδὲ
τοῦτο ὑμᾶς θορυβείτω, φησί· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο προέλαβεν ἐν
τῷ τύπῳ· ὁ γὰρ Ἰσαὰκ ἐλεύθερος ὤν, ὑπὸ τοῦ δούλου Ἰσμαὴλ
(749) ἐδιώκετο. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· [23] "Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ
κατὰ σάρκα γεννηθεὶς [v]ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν.
Ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; [w]"Ἔκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης·
οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς E
ἐλευθέρας." Τί οὖν; αὕτη [x]ἡ παράκλησις πᾶσα, τὸ δειχθῆναι

21 v. 28. 22 Gen. xviii. 10. 23 v. 29, 30.

[n] ὑπέγραψεν D. Cat. [o] τοῦτο]+δὲ D. Mox ἐπὶ τῇ Σάρρᾳ A.D. [p] ἀπέχρησαν F. [q] προσαγ. τῇ ἀ. pro τῇ ἀ. προσαγ. omnes. [r] Vid. Annot. [s] διὰ] τὰ διὰ Cat. Haec διὰ τοῦ ἱερέως λεγόμενα post ὑδάτων transp. F. Vet. [t] μηδὲ] μὴ F. Vet. [v] ἐδίωκεν post τότε transp. D. [w] ἔκβαλλε F. Mox κληρονομήσῃ C. [x] ἡ παράκλησις πᾶσα] παράκλησις F. Vet.

τοὺς ἐλευθέρους ὑπὸ τῶν δούλων διώκεσθαι; [y]Οὐχὶ, φησίν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἵσταμαι, ἀλλ' ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς, καὶ τότε λήψῃ παραμυθίαν ἱκανὴν, [z]οὐ μικροψυχῶν τοῖς διωγμοῖς. Τίνα οὖν τὰ ἑξῆς; "[a]Ἔκβαλε τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης· οὐ γὰρ μὴ [b]κληρονομήσει μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας." [c]Εἶδες τὰ ἐπίχειρα τῆς προσκαίρου τυραννίδος, καὶ τῆς ἀπονοίας τῆς ἀκαίρου; Ἐκπίπτει τῶν πατρῴων ὁ παῖς, καὶ γίνεται φυγὰς καὶ πλάνος μετὰ τῆς μητρός. [d]Σὺ δέ μοι σκόπει τὴν σοφίαν τῶν εἰρη-
712 μένων. [e]Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ ἐδίωκε, διὰ τοῦτο ἐξεβάλλετο [f]μόνον, ἀλλ' ἵνα μὴ κληρονομήσῃ. Οὐ γὰρ τοῦ προσκαίρου διωγμοῦ τιμωρίαν αὐτὸν ἀπῄτει ταύτην· τοῦτο γὰρ μικρὸν, καὶ οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνο· ἀλλ' οὐκ ἀφῆκε γενέσθαι κοινωνὸν τῶν ἡτοιμασμένων τῷ παιδὶ, δεικνὺς ὅτι καὶ τοῦ διωγμοῦ χωρὶς τοῦτο ἄνωθεν [g]αὐτῷ διατετυπωμένον ἦν, οὐκ ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τὴν ἀρχὴν [h]λαβὸν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ γνώμης. Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραὰμ, ἀλλ', "ὁ υἱὸς τῆς
B παιδίσκης," ἀπὸ τοῦ φαυλοτέρου γένους αὐτὸν καλῶν. Ἀλλ' ἡ Σάρρα στεῖρα [i]ἦν. Καὶ γὰρ ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τοιαύτη. Ὁρᾷς διὰ πάντων τὸν τύπον τηρούμενον; Ὥσπερ γὰρ ἐν ὅλοις τοῖς ἔμπροσθεν ἔτεσιν ἐκείνη [k]μὴ τίκτουσα, πρὸς ἐσχάτῳ γήρᾳ γίνεται μήτηρ· οὕτω καὶ αὕτη, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα, τίκτει. [l]Τοῦτο γὰρ καὶ προφῆται προανεφώνουν λέγοντες, "Εὐφράνθητι, στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα·" τὴν ἐκκλησίαν οὕτω καλοῦντες. Οὐ γὰρ ἦν ἐπεγνωκυῖα
C τὸν θεόν· ἀλλ' ὅμως ἐπιγνοῦσα, τὴν πολύπαιδα ἐνίκησε συναγωγήν. [24]"Ἄρα, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας." Ταῦτα πάντα κινεῖ καὶ στρέφει, δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὸ γενόμενον οὐ πρόσφατον ἦν, ἀλλ' ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλῶν διετυποῦτο χρόνων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον πρὸ τοσούτων χρόνων ἀφορισθέντας καὶ [m]ἐλευθερίας τυχόντας, ἑκόντας ἑαυτοὺς εἰς τὸν τῆς δουλείας ὑπάγειν ζυγόν;

Εἶτα καὶ ἄλλην αἰτίαν τίθησι τὴν πείθουσαν αὐτοὺς [n]ἐπὶ

24 v. 31.

[y] οὐχὶ, φησὶν] οὔ φησιν D. [z] οὐ om. F. Vet. [a] ἔκβαλε] ἐκάλεσε D. [b] κληρονομήσῃ A.C. Cat. [c] εἶδες] θέλεις μαθεῖν οἷα F. Vet. [d] σὺ δέ μοι σκ.] καὶ σκ. μοι F. [e] οὐ γὰρ] οὐκ F. [f] μόνον om. F. Vet. [g] αὐτῷ omnes. αὐτὸ Edd. Statim προδιατετ. F. Vet. [h] λαβὼν F. [i] ἦν] + φησὶν F. Vet. Statim ἀλλὰ καὶ pro καὶ γὰρ F. [k] μὴ] ἡ μὴ D. [l] τοῦτο καὶ ὁ προφήτης προανεφώνει λέγων F. Vet. Mox καλῶν pro καλοῦντες iidem. [m] ἐλευθέρας C. [n] μένειν ἐπὶ τῶν δ. inverso ord. C.D.F.

τῶν δογμάτων μένειν. [1]" Τῇ [a]γὰρ ἐλευθερίᾳ, φησὶν, ᾗ Χριστὸς D
[b]ὑμᾶς ἐξηγόρασε, στήκετε." Μὴ γὰρ ἑαυτοὺς ἠλευθερώσατε,
[c]ὅτι πάλιν ἐπὶ [d]τὴν προτέραν τρέχετε δεσποτείαν; [e]Ἄλλος
ἐστὶν [f]ὑμᾶς ὁ ἐξηγορακὼς, [g]ἄλλος ὁ τὴν τιμὴν δοὺς ὑπὲρ ὑμῶν.
Ὁρᾷς δι' ὅσων αὐτοὺς ἀπάγει τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης; Πρῶτον,
δεικνὺς ὅτι ἐσχάτης ἀνοίας ἐλευθέρους ἀντὶ δούλων γενομένους
δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ἐπιθυμεῖν εἶναι· δεύτερον, ὅτι περὶ τὸν E
εὐεργέτην ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι δειχθήσονται, τοῦ μὲν
ἐλευθερώσαντος καταφρονοῦντες, τὸν δὲ δουλωσάμενον στέρ-
γοντες· τρίτον, ὅτι [h]οὐ δυνατὸν τοῦτο· οὐ γὰρ ἔχει τὴν δεσπο-
τείαν [i]ὑμῶν ὁ νόμος, ἅπαξ ἑτέρου παρ' αὐτοῦ πάντας ὑμᾶς
πριαμένου. "Στήκετε" δὲ εἰπὼν, τὸν σάλον ἔδειξε. "Καὶ
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε." Τῷ μὲν τοῦ ζυγοῦ ὀνόματι
τὸ βαρὺ τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἐνδείκνυται· τῷ δὲ, "πάλιν,"
(750) εἰπεῖν, πολλὴν αὐτῶν δείκνυσι τὴν ἀναισθησίαν. Εἰ μὲν γὰρ
ἄπειροι [k]ἦτε τοῦ βάρους ἐκείνου, οὐ τοσούτων ἦτε ἐγκλημάτων
ἄξιοι· [l]οἱ δὲ τῇ πείρᾳ μαθόντες τὸ φορτικὸν τοῦ ζυγοῦ, εἶτα
ὑποτιθέντες ἑαυτοὺς ἐκείνῳ πάλιν, ποίας ἂν εἴητε δίκαιοι [m]συγ- 713
γνώμης τυχεῖν; [2]" Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περι-
τέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει." Ὅρα πόση [n]ἀπειλή.
Εἰκότως ἄρα καὶ ἀγγέλους ἀνεθεμάτιζε. [o]Πῶς δὲ Χριστὸς
[p]αὐτοὺς οὐδὲν ὠφελήσει; Αὐτὸς μὲν γὰρ τοῦτο οὐ κατεσκεύ-
ασεν, ἀλλ' ἀπεφήνατο, ὡς τῆς τοῦ προσώπου ἀξιοπιστίας
ἀρκούσης ἀντὶ πάσης ἀποδείξεως λοιπόν. Διὰ τοῦτο γὰρ
προλαβὼν εἶπεν, "Ἰδὲ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν," ὅπερ ἦν
θαρροῦντος οἷς λέγει. Ἡμεῖς [q]δὲ ὡς ἂν οἷόν [r]τε τὰ παρ'
ἑαυτῶν [s]προσθήσομεν. Πῶς οὐδὲν ὠφελήσει τὸν περιτεμνόμε-
νον ὁ Χριστός; Ὁ περιτεμνόμενος, ὡς νόμον δεδοικὼς περι- B
τέμνεται· ὁ δὲ δεδοικὼς, ἀπιστεῖ τῇ δυνάμει τῆς χάριτος· ὁ δὲ
ἀπιστῶν, οὐδὲν [t]κερδαίνει παρὰ τῆς ἀπιστουμένης. Πάλιν
ἑτέρως, ὁ περιτεμνόμενος τὸν νόμον κύριον ποιεῖ· κύριον δὲ
εἶναι νομίζων, καὶ ἐκ τοῦ μείζονος αὐτὸν παραβαίνων μέρους,

1 Cap. V. v. 1. 2 v. 2.

Cap. V. [a] γὰρ ἐλ. φησὶν] ἐλευθερίᾳ οὖν F. Vet. [b] ἡμᾶς D. [c] ὅτι... τρέχετε] ἵνα...τρέχητε D. [d] τὴν accessit ex F. Cat. et marg. A. [e] ἄλλος] Sic Cat. αὐτὸς F. Vet. ἀλλ' αὐτὸς Edd. Statim ἐστιν om. C. [f] ὑμᾶς ὁ pro ὁ ὑμᾶς A.C. Cat. ὁ om. D. [g] ἄλλος om. Cat. Mox ἡμῶν C. [h] Haec οὐ δυνατὸν τοῦτο· οὐ γὰρ om. F. Vet. [i] ὑμῶν assumtum ex omnibus. Mox ὑμᾶς pro ἡμᾶς iidem. [k] τοῦ β. ἦτε inverso ord. C.D. [l] οἱ] εἰ D.F. Cat. Vet. Mox ὑποτίθετε F. Cat. Vet. [m] συγ. τυχεῖν pro τυχεῖν συγ. omnes. [n] ἀπειλή] ἡ ἀπειλὴ F. [o] πῶς δὲ] ἀλλ' ἐπεὶ πῶς F. Idem post ὠφελήσει addit οὐκ εἶπεν. [p] αὐτοὺς om. A. [q] δὲ om. F. Vet. [r] τε] + ἦ F. [s] προσθήσομεν] + καὶ δείξομεν F. Vet. Statim πῶς οὖν οὐδὲν Cat. [t] κερδανεῖ F.

ἐκ δὲ τοῦ ἐλάττονος τηρῶν, πάλιν ὑπὸ τὴν ἀρὰν ἑαυτὸν τίθησιν·
[v]ὑποβαλὼν δὲ ἑαυτὸν τῇ ἀρᾷ, καὶ διακρουσάμενος τὴν ἀπὸ τῆς
πίστεως ἐλευθερίαν, πῶς δύναται σωθῆναι; Εἰ γὰρ χρή τι καὶ
C παράδοξον εἰπεῖν, οὗτος οὔτε [w]Χριστῷ, οὔτε νόμῳ πιστεύει,
ἀλλ' ἐν μέσῳ ἕστηκε, κἀκεῖθεν καὶ ἔνθεν βουλόμενος κερδαίνειν·
διόπερ οὐδαμόθεν οὐδὲν καρπώσεται. Εἶτα εἰπὼν, ὅτι οὐδὲν
ὠφελήσει, αἰνιγματωδῶς [x]καὶ διὰ βραχέων τὴν ἀπόδειξιν τίθη-
σιν, οὕτω λέγων· [3]"Μαρτύρομαι δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνο-
μένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι." Ἵνα
γὰρ μὴ νομίσῃς κατ' ἔχθραν ταῦτα λέγεσθαι, οὐχ ὑμῖν λέγω
μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, "ὅτι
ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι·" ἀλλήλων γὰρ
D ἔχεται τὰ νόμιμα. Καὶ καθάπερ [y]ὁ ἀπογραψάμενος εἶναι
δοῦλος ἐξ [z]ἐλευθέρων, οὐκέτι ποιεῖ ὃ βούλεται, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς
τῆς δουλείας κατέχεται νόμοις· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου, ὅταν
ἀναδέξῃ μικρόν τι τοῦ νόμου, καὶ [a]ὑπαγάγῃς σεαυτὸν τῷ ζυγῷ,
ὅλην ἐφειλκύσω τὴν δεσποτείαν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἔξωθεν
κληρονομίας, ὁ μὲν μηδενὸς ἁψάμενος, πάντων ἀπήλλακται τῶν
[b]ἐπαγομένων τῷ κλήρῳ τοῦ τετελευτηκότος πραγμάτων· ἂν δὲ
μικρόν τι χειρίσῃ, [c]κἂν μὴ πάντα λάβῃ, πᾶσιν ἑαυτὸν ὑπεύθυνον
κατέστησε διὰ τοῦ μέρους. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου συμβαίνει,
E οὐ διὰ [d]τοῦτον δὲ μόνον ὃν εἴρηκα [e]τρόπον, ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερον·
ἀλλήλων γὰρ τὰ νόμιμα ἔχεται. Οἷόν τι λέγω· ἡ περιτομὴ
θυσίαν ἔχει συνεζευγμένην καὶ ἡμερῶν παρατήρησιν· ἡ θυσία
πάλιν καὶ ἡμέρας καὶ τόπου φυλακὴν, ὁ τόπος μυρίων κα-
θαρμῶν τρόπους, οἱ καθαρμοὶ ἑσμόν τινα παρατηρήσεων εἰσά-
γουσι [f]ποικίλων. Τὸν γὰρ ἀκάθαρτον οὐ θύειν, οὐχ ἱερῶν
ἐπιβαίνειν ἀδύτων, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ποιεῖν θέμις. Διὸ
καὶ πολλὰ ἐφέλκεται [g]διὰ τῆς μιᾶς ἐντολῆς ὁ νόμος. Ἂν
714 τοίνυν περιτμηθῇς, μὴ ἐν τῇ ὀγδόῃ δὲ ἡμέρᾳ· ἢ ἐν τῇ ὀγδόῃ
μὲν, μὴ οὔσης δὲ θυσίας· [h]ἢ θυσίας μὲν οὔσης, μὴ ἐν τῷ ὡρι-
σμένῳ [i]δὲ τόπῳ· [k]ἢ ἐν τῷ ὡρισμένῳ μὲν τόπῳ, μὴ τὰ νενο-

[3] v. 3.

[v] ὑποβαλὼν pro ὑποβάλλων F. ὑποβάλλων et διακρουόμενος Cat. [w] τῷ Χριστῷ et τῷ νόμῳ Edd. repugnantibus libris. [x] καὶ accessit ex omnibus. [y] ὁ om. D. Veron. [z] ἐλευθέρων omnes cum Cat. ἐλευθέρου Sav. Mor. Ben. [a] ὑπαγάγῃς F. ὑπαγάγῃ Cat. ὑπάγῃς Edd. [b] ἀπαγομένων Edd. ἴσ. ἐπαγομένων Sav. marg. ἐπαγομένων est in nostris omnibus. *quae sequuntur* Vet. [c] κἂν] Sic C.F. Vet. ἂν A.D. καὶ Edd. [d] τοῦτον δὲ] τοῦτο F. [e] τρόπον] τὸν τρόπον F. [f] ποικίλον A.D. [g] διὰ] καὶ διὰ Edd. καὶ deest in omnibus. Mox ἐντολῆς om. C. [h] ἢ θυσίας μὲν] Sic F. Vet. θυσίας δὲ Edd. [i] δὲ om. D. Statim τρόπῳ Veron. Sav. ἴσ. τόπῳ Sav. marg. τόπῳ est in F. Vet. Ita tacite dederunt Mor. Ben. [k] Haec ἢ

μισμένα δέ· ἢ τὰ νενομισμένα μὲν, μὴ καθαρὸς δὲ ὢν· ἢ καθαρὸς μὲν ὢν, οὐ τοῖς προσήκουσι δὲ θεσμοῖς καθαρθεὶς, πάντα οἴχεται ἐκεῖνα. Διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι " ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι." [l]*Μὴ μέρος πληρώσῃς, ἀλλὰ τὸ πᾶν· εἰ δὲ οὐκ ἔστι κύριος, μηδὲ τὸ μέρος.* [4]*" Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος* [m]*ἐξεπέσετε." Ἐπειδὴ* [n]*γὰρ κατεσκεύασεν, ἀποφαίνεται λοιπὸν, καὶ τὸν περὶ* B
τῶν ἐσχάτων [o]*ἐπικρεμνῶν κίνδυνον. Ὅταν γὰρ ὁ τῷ νόμῳ προστρέχων,* [p]*μήτε ἐκεῖθεν δύνηται σώζεσθαι, καὶ τῆς χάριτος* [q]*ἐκπίπτῃ,* [r]*τί τὸ λοιπὸν, ἀλλ' ἢ κόλασις ἀπαραίτητος, τοῦ μὲν ἀτονοῦντος, τῆς δὲ οὐ προσιεμένης αὐτόν;*

Αὐξήσας τοίνυν αὐτῶν οὕτω τὸν φόβον, καὶ κατασείσας αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ δείξας τὸ ναυάγιον, ὃ μέλλουσιν ὑπομένειν, πᾶν, ἐγγύθεν ἀνοίγει αὐτοῖς τῆς χάριτος τὸν λιμένα· ὃ
(751) *πανταχοῦ ποιεῖ, εὐκολωτάτην τε καὶ ἀσφαλεστάτην ἐντεῦθεν ἀποφαίνων τὴν σωτηρίαν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων·* [5]*" Ἡμεῖς γὰρ διὰ πίστεως ἐν πνεύματι ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα."* C
Οὐδενὸς ἐκείνων [s]*δεόμεθα τῶν νομίμων, φησίν· ἀρκεῖ γὰρ ἡ πίστις ἡμῖν πνεῦμα παρασχεῖν, καὶ δι' αὐτοῦ δικαιοσύνην, καὶ* [t]*τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθά.* [6]*" Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή* [v]*τι ἐστὶν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη." Ὁρᾷς πῶς λοιπὸν μετὰ πλείονος ἀποδύεται παρρησίας; Ὁ* [w]*γὰρ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενος, μηκέτι ταῦτα περιεργαζέσθω, φησί. Καὶ μὴν ἔλεγεν, ὅτι βλαβερὸν ἡ περιτομή· πῶς οὖν ἀδιάφορον αὐτὸ τίθησιν; Ἀδιάφορον ἐπὶ τῶν ἤδη πρὸ τῆς πίστεως ἐσχηκότων, οὐκ ἐπὶ τῶν μετὰ τὴν* D
πίστιν περιτεμνομένων. Ὅρα δὲ ποῦ αὐτὴν ἐξέβαλε, μετὰ ἀκροβυστίας στήσας αὐτήν. Τὸ γὰρ ποιοῦν τὴν διαφορὰν ἡ πίστις ἐστίν. Ὥσπερ οὖν ἂν ἀθλητάς τις καταλέγῃ, ἄν τε γρυποὺς, ἄν τε σιμοὺς, ἄν τε μέλανας, ἄν τε λευκοὺς, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὴν δοκιμασίαν ταῦτα, ἀλλ' ἵνα ἰσχυροὶ καὶ ἐπιστήμονες ὦσι μόνον, τοῦτο δεῖ ζητεῖν· οὕτω καὶ τὸν μέλλοντα ἀπογράφεσθαι εἰς τὴν καινὴν διαθήκην, οὐδὲν βλάπτει τὰ σωματικὰ ταῦτα [x]*ἀπόντα, ὥσπερ οὖν οὔτε ὀνίνησιν, ἂν προσῇ.*

[4] v. 4. [5] v. 5. [6] v. 6.

ἐν τῷ ὡρ. μὲν τόπῳ accesserunt ex F. Vet. Eadem, absente *μὲν*, clam invexit Montef. [l] Vid. Annot. [m] *ἐξεπέσατε* C. [n] *γὰρ* om. F. Vet. [o] *ἐπικρεμνῶν* A.D. *ἐπικρημμνῶν* C. Sav. marg. *ἐπικρεμνᾷ* F. *κρημνῶν* Edd. [p] *μήτε* pro *μὴ* omnes. [q] *ἐκπίπτει* A.C.D. [r] *τί*] *οὐδὲν* F. Vet. Statim *τὸ λοιπὸν* A.D.F. *λοιπὸν* Edd. Tum *ἀλλ' ἢ* pro *ἀλλ' ἤ* A.F. [s] *δεόμεθα τῶν ν.* pro *τῶν ν. δεόμεθα* A.C.D. Cat. [t] *τὰ* om. F. [v] *τί ἐστιν*] *τι ἰσχύει* A.E.F. Cat. Vet. *τις ἰσχύει* D. [w] *γὰρ* om. F. Vet. [x] Vid. Annot.

E Τί δέ ἐστι, "δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη;" Μεγάλην ἐνταῦθα
πληγὴν αὐτοὺς ἔπληξεν, ἐμφήνας ὅτι ἐκ τοῦ τὴν πρὸς Χριστὸν
ἀγάπην μὴ ῥιζωθῆναι αὕτη ἡ παρείσδυσις γέγονεν· οὐ γὰρ τὸ
πιστεῦσαί ἐστι τὸ ζητούμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μεῖναι ἀγα-
πῶντας. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, εἰ [y]ἠγαπᾶτε τὸν Χριστὸν ὡς ἐχρῆν,
οὐκ ἂν ηὐτομολήσατε πρὸς τὴν δουλείαν, οὐκ ἂν τὸν ἐξαγορά-
σαντα ὑμᾶς ἀφήκατε, οὐκ ἂν ὑβρίσατε τὸν ἐλευθερώσαντα.
Αἰνίττεται δὲ ἐνταῦθα καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῖς, δεικνὺς
ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, εἰ ἀγάπην εἶχον πρὸς αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἐτόλμησαν
ταῦτα ποιεῖν. Βούλεται δὲ καὶ τὸν βίον αὐτοῖς διορθοῦν ἀπὸ
715 τοῦ ῥήματος τούτου. [7] "Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν;"
Οὐκ ἐρωτῶντός ἐστι τοῦτο, [z]ἀλλ' ἀποροῦντος καὶ ὀλοφυρο-
μένου. Πῶς ὁ τοσοῦτος ἐνεκόπη δρόμος; τίς ὁ τοσοῦτον ἰσχύ-
σας; Οἱ πάντων ἀνώτεροι καὶ ἐν τάξει διδασκάλων ὄντες, οὐδὲ
ἐν τάξει μαθητῶν ἐμείνατε. Τί γέγονε; τίς τοσοῦτον ἴσχυσε;
Ταῦτα [a]ἀνακαλοῦντός ἐστι καὶ θρηνοῦντος μᾶλλον, ὥσπερ καὶ
ἔμπροσθεν ἔλεγε, "Τίς ὑμᾶς [b]ἐβάσκανεν;" [8] "Ἡ πεισμονὴ
οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς." Οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐκάλεσεν ὑμᾶς ὁ
καλῶν, ὥστε οὕτω σαλεύεσθαι· οὐ ταῦτα ἐνομοθέτησεν, ὥστε
B Ἰουδαΐζειν. Εἶτα ἵνα μή τις λέγῃ, [c]τί τὸ πρᾶγμα ἐπαίρεις
καὶ δεινοῖς τῷ λόγῳ; μίαν ἐντολὴν τοῦ νόμου ἐφυλάξαμεν
μόνον, καὶ τοσαῦτα θορυβεῖς; ἄκουσον πῶς φοβεῖ οὐκ ἀπὸ τῶν
παρόντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μελλόντων, λέγων οὕτω· [9] "Μικρὰ
ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ." Οὕτω καὶ ὑμᾶς ἰσχύει, φησὶ,
[d]τὸ μικρὸν τοῦτο κακὸν, μὴ διορθωθὲν, καὶ εἰς τέλειον Ἰου-
δαϊσμὸν ἀγαγεῖν, ὥσπερ ἡ ζύμη τὸ φύραμα. [10] "Ἐγὼ πέποιθα
εἰς ὑμᾶς ἐν Χριστῷ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε." Οὐκ εἶπεν,
ὅτι οὐ φρονεῖτε, ἀλλ' [e]ὅτι οὐ φρονήσετε, τουτέστιν, ὅτι [f]διορ-
C θώσεσθε. Πόθεν οἶδας τοῦτο; Οὐκ εἶπεν, οἶδα, ἀλλὰ, "[g]πέ-
ποιθα." Πιστεύω τῷ θεῷ, φησὶ, καὶ τὴν ἐκείνου [h]καλῶν
συμμαχίαν πρὸς τὴν ὑμετέραν διόρθωσιν [i]θαρρῶ. Καὶ οὐχ
ἁπλῶς εἶπε, [k]πέποιθα τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ, "πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν
κυρίῳ." Πανταχοῦ γὰρ μετ' ἐγκωμίων πλέκει τὰς κατηγορίας·

[7] v. 7. [8] v. 8. [9] v. 9. [10] v. 10.

[y] ἀγαπᾶτε C. [z] ἀλλ' ὀλοφ. καὶ ἀπορ. inverso ord. E.F. Vet. [a] ἀνακαλοῦντος pro ἀποροῦντος omnes. *exclamantis* Vet. ἀνακαλοῦντος ex marg. Sav. recepit Montef. [b] ἐβάσκανεν pro ἐβάσκηνεν A.C.D.F. [c] τί] + οὕτω Edd. repugnantibus libris. [d] τὸ μικρὸν τοῦτο κακὸν] Sic D.E.F. Cat. Vet. τὸ κακὸν τοῦτο A. τὸ κακὸν τοῦτο μικρὸν C. τὸ μικρὸν τοῦτο σφάλμα Edd. [e] ὅτι assumtum ex omnibus. [f] διορθώσεσθε] + ἑαυτοὺς E. διορθωθήσεσθε Cat. [g] πέποιθα accessit ex E.F. Vet. Statim πιστεύω, φησὶ, τῷ θεῷ iidem. [h] καλῶν pro καλῶ E. [i] θαρρῶ E.F. Cat. Vet. θαρρῶν Edd. [k] Vid. Annot.

ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· οἶδα τοὺς ἐμοὺς μαθητὰς, οἶδα [l]ὑμῶν τὸ εὐ-
διόρθωτον· θαῤῥῶ, τοῦτο μὲν διὰ τὸν κύριον τὸν οὐκ ἐῶντα
ἀπολέσθαι οὐδὲ τὸ τυχὸν, τοῦτο δὲ δι' ὑμᾶς τοὺς δυναμένους
ταχέως ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι. Ἅμα δὲ [m]καὶ προτρέπει καὶ
τὴν παρ' ἑαυτῶν σπουδὴν εἰσενεγκεῖν, ὡς οὐκ ἐνὸν τῶν παρὰ τοῦ
(752) θεοῦ τυχεῖν, ἂν μὴ καὶ τὰ παρ' [n]ἡμῶν εἰσφέρηται. "Ὁ δὲ τα- D
ράσσων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ." Ἑκατέρωθεν
αὐτοὺς ἀλείφει, καὶ ἐξ ὧν [o]παρεθάῤῥυνε, καὶ ἐξ ὧν ἐκείνοις ἐπη-
ράσατο, ἢ προεφήτευσε. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς οὐδαμοῦ ὄνομα
τίθησι τῶν ἐπιβουλευόντων, ἵνα μὴ ἀναισχυντότεροι γένωνται.
Ὃ δὲ λέγει, [p]τοῦτό ἐστιν· οὐκ ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐδὲν ἄλλο φρο-
νήσετε, διὰ τοῦτο οἱ τῆς ἀπάτης αἴτιοι ἀπηλλαγμένοι τῆς
κολάσεώς εἰσιν, ἀλλὰ δώσουσι δίκην· οὐδὲ γὰρ προσῆκον τὴν
ἑτέρων σπουδὴν τῆς ἄλλων κακοηθείας γενέσθαι παραμυθίαν.
[q]Γίνεται δὲ τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ ἑτέροις πάλιν ἐπίθωνται. Καὶ
οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, [r]οἱ ταράσσοντες, ἀλλὰ καὶ ἐπῆρε τὸν λόγον E
εἰπὼν, "ὅστις ἂν ᾖ."

11 "Ἐγὼ δὲ, ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύττω, τί ἔτι διώ-
κομαι;" Ἐπειδὴ [s]γὰρ διέβαλλον αὐτὸν ὡς πολλαχοῦ Ἰουδαΐ-
ζοντα, καὶ ὑποκρινόμενον τὸ κήρυγμα, ὅρα πῶς [t]καθαρῶς
ἀπεδύσατο, μάρτυρας αὐτοὺς καλῶν. Οἴδατε γὰρ, φησὶ, καὶ
ὑμεῖς, ὅτι [v]τῶν διωγμῶν μου πρόφασις τοῦτό ἐστιν, ὅτι κελεύω
ἀπέχεσθαι τοῦ νόμου· εἰ δὲ περιτομὴν κηρύσσω, τί [w]ἔτι διώ-
κομαι; Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν μοι ἐγκαλεῖν ἔχουσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων,
ἢ τοῦτο μόνον. Καὶ γὰρ εἰ συνεχώρουν αὐτοῖς μετὰ τῶν πα- 716
τρῴων ἐθῶν πιστεύειν, οὐκ ἂν οὔτε οἱ πιστεύσαντες, οὔτε οἱ
ἀπιστήσαντες ἐπεβούλευσαν, τῷ μηδὲν τῶν οἰκείων παρασα-
λεύεσθαι. Τί οὖν; οὐκ ἐκήρυξε περιτομήν; οὐ περιέτεμε τὸν
Τιμόθεον; [x]Περιέτεμε μέν. Πῶς οὖν φησιν, οὐ κηρύσσω;
Καὶ ἐνταῦθα αὐτοῦ μάθε τὴν ἀκρίβειαν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι
περιτομὴν [y]οὐκ ἐργάζομαι, ἀλλὰ, οὐ κηρύσσω, τουτέστιν, οὐχ
οὕτω κελεύω πιστεύειν. Μὴ γὰρ εἰς δογμάτων λάβῃς βεβαί-

11 v. 11.

[l] ὑμῶν τὸ (τὸν F.) pro τὸ ὑμῶν omnes. [m] καὶ om. A.C.D. [n] ἡμῶν] ἑαυτῶν F. Vet. [o] παρεθάρσυνε C.E.F. Mox ἢ ἐπηρ. ἢ προεφ. Cat. [p] τοῦτο pro τοιοῦτον A.C.D.F. [q] γίνεται] ποιεῖ E.F. Vet. [r] ὁ ταράσσων E.F. Vet. [s] γὰρ om. E. Vet. Statim διέβαλον A. [t] καθαροὺς ἐνεδύσατο Veron. Sav. Mor. ἴσ. καθαρῶς ἀπεδύσατο Sav. marg. Hoc ipsum est in libris omnibus et Cat. *vide quam pure semet explicet a suspicione* Vet. καθαρῶς ἐνεδύσατο edidit Montef. [v] τῶν om. F. [w] ἔτι om. C.E.F. Cat. Vet. Mox μοι ἐγκ. ἔχ. pro ἐγκ. ἔχουσί μοι C.D.E.F. [x] περιέτεμε μέν . . . . οὐ γὰρ εἶπεν] περιέτεμε μὲν, οὐκ ἐκήρυσσε δέ. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν ἐνταῦθα; μάθε αὐτοῦ τὴν ἀκρίβειαν. οὐκ εἶπεν E.F. Vet. [y] οὐκ ἐργάζομαι] ἀπεργάζομαι D.

B ωσιν· περιέτεμον μὲν γὰρ, οὐκ ἐκήρυξα δὲ περιτομήν. "Ἄρα
κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ." Τουτέστι, τὸ ἐμπό-
διον, τὸ κώλυμα ἀνῄρηται, εἰ τοῦτό ἐστιν ὅ φατε. Οὐδὲ γὰρ
οὕτως ὁ σταυρὸς ἦν [z]σκανδαλίζων τοὺς Ἰουδαίους, ὡς [a]τὸ μὴ
δεῖν πείθεσθαι τοῖς πατρῴοις νόμοις. Καὶ γὰρ τὸν Στέφανον
[b]προσενεγκόντες, οὐκ εἶπον, ὅτι οὗτος τὸν ἐσταυρωμένον προσ-
κυνεῖ, ἀλλ' ὅτι κατὰ [c]τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου λέγει τοῦ ἁγίου.
Καὶ τῷ Ἰησοῦ τοῦτο ἐνεκάλουν, ὅτι τὸν νόμον παραλύει. Διό
φησιν ὁ Παῦλος· εἰ συγκεχώρηται περιτέμνεσθαι, λέλυται ἡ
C φιλονεικία ἡ πρὸς ὑμᾶς· οὐδεμία λοιπὸν ἔχθρα μένει πρὸς τὸν
σταυρὸν καὶ τὸ κήρυγμα· εἰ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν φονῶσι
καθ' ἡμῶν, πῶς τοῦτο ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν; Ἐμοὶ γοῦν διὰ τοῦτο
ἐπέθεντο, ὅτι εἰσήνεγκα ἀκρόβυστον εἰς τὸν ναόν. Ἆρ' οὖν
οὕτως ἀνόητός εἰμι, φησὶν, ὡς συγκεχωρημένης περιτομῆς, εἰκῆ
καὶ μάτην [d]τοσαύτην ἀναδέξασθαι βλάβην, τοσοῦτον σκάνδα-
λον θεῖναι τῷ σταυρῷ; Ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι δι' οὐδὲν ἡμῖν πολε-
μοῦσιν οὕτως, ὡς διὰ τὴν περιτομήν. Οὕτως οὖν ἀνόητος ἤμην,
ὡς ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς θλίβεσθαι, καὶ σκανδαλίζειν ἑτέρους;
D Σταυροῦ δὲ σκάνδαλον ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος
τοῦτο ἐπέταττε, καὶ τοῦτο μάλιστα ἦν τὸ σκανδαλίζον Ἰου-
δαίους, καὶ κωλύον τὸν σταυρὸν [e]καταδέξασθαι, τὸ κελεύεσθαι
τῶν πατρῴων ἀφίστασθαι ἐθῶν. 12 "Ὄφελον καὶ ἀποκόψον-
ται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς." Ὅρα πῶς ἐστι πικρὸς ἐνταῦθα
κατὰ τῶν ἠπατηκότων. Παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τοὺς
ἠπατημένους τὴν κατηγορίαν ἔτρεπεν, [f]ἀνοήτους καλῶν, καὶ
ἅπαξ καὶ δεύτερον· ἐπειδὴ δὲ καλῶς αὐτοὺς ἐπαίδευσε καὶ
διώρθωσε, πρὸς τοὺς ἠπατηκότας τρέπεται λοιπόν. Δεῖ δὲ
E ἡμᾶς συνιδεῖν [g]αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν τὴν σοφίαν, πῶς τούτους μὲν,
ὡς παῖδας οἰκείους, καὶ δυναμένους λαβεῖν διόρθωσιν, νουθετεῖ
καὶ σωφρονίζει· τοὺς δὲ ἠπατηκότας, ὡς ἀλλοτρίους καὶ ἀνίατα
νοσοῦντας, ἐκκόπτει· τοῦτο μὲν [h]λέγων, "Βαστάσει τὸ κρίμα,
ὅστις ἂν ᾖ·" τοῦτο δὲ ἐπαρώμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων, "Ὄφελον
καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς." Καὶ καλῶς εἶπεν,
"[i]ἀναστατοῦντες." Τὴν γὰρ οἰκείαν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ τὴν συγγένειαν ἀφέντες τὴν ἄνω, τὴν ἀλλοτρίαν καὶ

12 v. 12.

[z] σκανδαλίζων (ὁ σκ. A.D. Cat.) τοὺς Ἰουδαίους pro σκάνδαλον τοῖς Ἰουδαίοις omnes. [a] τὸ om. D. [b] προσενεγκόντες] + τῷ συνεδρίῳ E.F. Vet. προενεγκ. Cat. [c] τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου C.D.E.F. Cat. Vet. τοῦ τόπου καὶ τοῦ νόμου Edd. [d] τοσαύτην om. A. [e] καταδέξασθαι omnes. ἀναδέξασθαι Edd. [f] ἀνοήτους] καὶ ἀνοήτους D. [g] αὐτοῦ καὶ ἐντ. pro καὶ ἐντ. αὐτοῦ C.D.F. Cat. [h] λέγει D. [i] οἱ ἀναστ. E.F.

ξένην μεταδιώκειν ἠνάγκασαν, ἀπὸ μὲν τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ
τῆς ἐλευθέρας [k]ἐκβαλόντες, βιαζόμενοι δὲ καθάπερ αἰχμαλώ-
(753) τους καὶ [l]μετανάστας πλανᾶσθαι. Διόπερ αὐτοῖς ἐπαρᾶται. 717
A Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐδέν μοι μέλει περὶ ἐκείνων. [13]"Αἱ-
ρετικὸν γὰρ ἄνθρωπον μετὰ [m]πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν
παραιτοῦ." Εἰ βούλονται, μὴ περιτεμνέσθωσαν μόνον, ἀλλὰ
καὶ [n]ἀποκοπτέσθωσαν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τολμῶντες ἀπο-
κόπτειν ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀρὰν ἐπισπώμενοι, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ
δημιουργίαν διαβάλλοντες, καὶ τοῖς Μανιχαίοις συμπράττον-
τες; Ἐκεῖνοι μὲν γάρ φασι τὸ σῶμα ἐπίβουλον εἶναι, καὶ ὕλης
τῆς πονηρᾶς· οὗτοι δὲ διὰ τῶν ἔργων τοῖς χαλεποῖς δόγμασι
τούτοις διδόασιν ἀφορμήν· ὡς γὰρ ἐχθρὸν καὶ ἐπίβουλον ἀπο- B
κόπτουσι τὸ μέλος. Οὐκοῦν πολλῷ μᾶλλον τοὺς ὀφθαλμοὺς
πηρῶσαι ἐχρῆν· διὰ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν κάτεισιν
ἡ ἐπιθυμία. Ἀλλὰ οὔτε ὀφθαλμὸς, οὔτε [o]τὶ ἄλλο μέλος
αἴτιον, ἀλλ' ἡ πονηρὰ προαίρεσις μόνον. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ, διὰ
τί μὴ καὶ γλῶτταν διὰ τὴν βλασφημίαν, καὶ χεῖρας διὰ τὴν
ἁρπαγὴν, καὶ πόδας διὰ [p]τοὺς ἐπὶ πονηρίαν δρόμους, καὶ πᾶν,
ὡς εἰπεῖν, τὸ σῶμα κατακόπτεις; Καὶ γὰρ ἀκοὴ [q]καταυλουμένη
πολλάκις κατεμάλαξε τὴν ψυχὴν, καὶ ῥῖνες ὀσμὴν ἡδεῖαν [r]δεξά-
μεναι κατεγοήτευσαν τὴν διάνοιαν, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἐξεβάκχευ- C
σαν. Οὐκοῦν πάντα [s]περικόψωμεν, καὶ ὦτα καὶ χεῖρας καὶ
ῥῖνας. Ἀλλ' ἐσχάτης ταῦτα παρανομίας, καὶ Σατανικῆς [t]πα-
ραπληξίας. Δέον γὰρ διορθῶσαι μόνον τὴν ἄτακτον τῆς
ψυχῆς ὁρμὴν, [v]ὡς τοῦ τεχνίτου διαμαρτάνοντος, τὸ ὄργανον
συντρίβειν ἀνέπεισεν ὁ πονηρὸς δαίμων [w]καὶ φόνοις χαίρων
διηνεκῶς. Πῶς οὖν, τοῦ σώματος πιαινομένου, φησὶν, ἐκκαίεται
ἐπιθυμία; [x]Ἰδοὺ πάλιν τὸ ἁμάρτημα τῆς ψυχῆς· τὸ γὰρ
πιαίνειν τὴν σάρκα, οὐ τῆς σαρκός ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς· εἰ
γὰρ βούλοιτο κατατήκειν, [y]αὐτὴ τὴν ἐξουσίαν ἅπασαν ἔχει.
Σὺ δὲ παραπλήσιον ποιεῖς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ὁρῶν τινα πῦρ καί-
οντα, καὶ ἐπιτιθέντα ξύλα, καὶ οἰκίαν ἐμπιπρῶντα, ἀφεὶς τὸν D
ἅψαντα τὴν πυρὰν, ἐγκαλέσειε τῇ πυρᾷ, ὅτι πολλῶν ἐπιλα-
βομένη ξύλων εἰς ὕψος ἤρθη· ἀλλ' οὐκ ἔστι [z]τὸ ἔγκλημα τοῦ

13 Tit. iii. 10.

k ἐκβαλόντες pro ἐκβάλλοντες omnes. l μεταναστάντας C. m πρώτην] μίαν A.D. n ἀποκοπτ. omnes. περικοπτ. Edd. o τὶ ἄλλο] ἄλλο τι A.C.D. p τοὺς] τὴν C. q καταυλιζομένη C. r δεξάμενοι C. s περικόψομεν A. t παραπληξίας] συμβουλῆς E.F. Vet. v ὡς τοῦ τ. διαμαρτάνοντος] οἱ δὲ τὰ ἑαυτῶν κατακόπτουσι μέλη. οὕτω τοῦ τεχνίτου διαμαρτῶν E.F. Vet. w καὶ om. E.F. Vet. x ἰδοὺ πάλιν τὸ ἁμ.] ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ἁμ. E.F. Vet. y αὐτὴν C. z τὸ] τοῦτο A.D.

πυρὸς, ἀλλὰ τοῦ ἅψαντος τὸ πῦρ. Τοῦτο γὰρ πρὸς τροφὴν,
πρὸς φωτισμὸν, πρὸς ἄλλας τοιαύτας ἐδόθη διακονίας, οὐχ ἵνα
καίῃ τὰς οἰκίας· ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐπιθυμία εἰς παιδοποιΐαν καὶ
βίου σύστασιν, οὐ πρὸς μοιχείαν καὶ πορνείαν καὶ [a]ἀσελγείας·
ἵνα πατὴρ γένῃ, οὐχ ἵνα μοιχός· ἵνα νομίμως ὁμιλήσῃς γυναικὶ,
οὐχ ἵνα παρανόμως διαφθείρῃς· ἵνα [b]καταλίπῃς σπέρμα, οὐχ
ἵνα [c]τὸ ἑτέρου λυμήνῃ. Τὸ γὰρ μοιχεύειν οὐ τῆς ἐπιθυμίας
E ἐστὶ τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς ὕβρεως τῆς παρὰ φύσιν· ἡ γὰρ
ἐπιθυμία μίξιν [d]ἐπιζητεῖ μόνον, οὐ [e]τοιάνδε μίξιν. Ταῦτα δέ
μοι οὐχ ἁπλῶς εἴρηται νῦν, ἀλλὰ προανακρουόμεθά τινας
ἀγῶνας, καὶ προακροβολιζόμεθα πρὸς τοὺς λέγοντας τοῦ θεοῦ
τὴν δημιουργίαν πονηρὰν εἶναι, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὴν ῥᾳθυ-
μίαν ἐῶντας, κατὰ δὲ τοῦ σώματος μαινομένους, καὶ τὴν σάρκα
ἡμῶν διαβάλλοντας, περὶ ὧν καὶ μετὰ ταῦτα [f]Παῦλος ὁ ἀπό-
718 στολος διαλέγεται, οὐ τῆς σαρκὸς κατηγορῶν, ἀλλὰ τῶν δια-
βολικῶν [g]λογισμῶν.

[14] "Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, ἐπὶ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε· μόνον μὴ τὴν
ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί." Ἐνταῦθα λοιπὸν δοκεῖ μὲν
εἰς τὸν ἠθικὸν [h]ἐμβαίνειν λόγον, πάσχει δέ τι καινὸν, καὶ ὅπερ
[i]οὐδὲ ἐν μιᾷ τῶν ἄλλων ἔπαθεν ἐπιστολῶν. Πάσας γὰρ δια-
λαμβάνων εἰς [k]δύο μέρη, καὶ τὰ μὲν πρῶτα περὶ δογμάτων, τὰ
δὲ ἔσχατα περὶ βίου διαλεγόμενος, ἐνταῦθα εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμ-
πεσὼν λόγον, πάλιν ἀναμίγνυσι τὸν δογματικόν· καὶ [l]γὰρ
οὗτος ἐκείνου πάλιν ἔχεται [m]ἐν τῇ πρὸς Μανιχαίους μάχῃ. Τί
B δέ ἐστι, "Μόνον [n]μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί;"
Ἀπήλλαξεν ὑμᾶς, φησὶν, ὁ Χριστὸς τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας,
κυρίους ἀφῆκε τοῦ πράττειν ὅ τι βούλεσθε, οὐχ ἵνα τῇ ἐξουσίᾳ
πρὸς κακίαν [o]χρησώμεθα, ἀλλ' ἵνα μείζονος λάβωμεν μισθοῦ
πρόφασιν, ἐπὶ φιλοσοφίαν μείζονα ἀνιόντες. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω
καὶ κάτω ζυγὸν δουλείας καλεῖ τὸν νόμον, καὶ κατάρας [p]ἐπαγω-
γήν· ἵνα μή τις ὑποπτεύσῃ, ὅτι διὰ τοῦτο κελεύει τοῦ νόμου
ἀποστῆναι, ἵνα ἐξῇ παρανόμως ζῆν, διορθοῦται τὴν ὑπόνοιαν,
C λέγων· οὐχ ἵνα παράνομος γένηται ἡ πολιτεία, ἀλλ' ἵνα ὑπὲρ
τὸν νόμον [q]ἡ φιλοσοφία. Ἐλύθη γὰρ τοῦ νόμου τὰ δεσμὰ, (754)

[14] v. 13.

[a] ἀσελγείας C.E.F. Veron. Vet. ἀσέλγειαν Sav. cet. [b] καταλείπῃς D. [c] τὸ] τοῦ E.F. [d] ἐπιθυμεῖ Veron. [e] τοιάνδε] τοιαύτην δὲ D. [f] Π. ὁ ἀπ. pro ὁ ἀπ. Π. omnes. [g] διαλογισμῶν B. [h] ἐκβαίνειν C.D.E. Veron. *exspatiari* Vet. [i] οὐδὲ ἐν μιᾷ] οὐδὲ μιᾷ F. Veron. οὐδεμιᾶ C. οὐδὲ μία B. ἐν οὐδεμιᾷ E. [k] δύο μέρη pro μέρη δύο omnes. [l] γὰρ om. B. [m] ἐν] τοῦ ἐν F. Post Μανιχαίους add. λέγω E.F. Vet. [n] μὴ τὴν ἐλ.] τὴν ἐλ. μὴ A. τὴν μὴ ἐλ. C. Statim εἰς ἀφ. τῇ σ. pro τῇ σ. εἰς ἀφ. omnes. [o] χρήσησθε et λάβητε E. [p] Vid. Annot. [q] ἡ] ἡ F.

καὶ ἐγὼ [r]ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα ταπεινότεροι, ἀλλ' ἵνα ὑψηλό-
τεροι γενώμεθα. Καὶ γὰρ ὁ πορνεύων, καὶ ὁ παρθενεύων,
ἀμφότεροι τοῦ νόμου τὰ μέτρα ἐξέβησαν, [s]ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς
αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τὸ χεῖρον κατενεχθεὶς, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ
βέλτιον ἐπαρθείς· ὁ μὲν παραβὰς, ὁ δὲ ὑπερβὰς τὸν νόμον.
Τοῦτ' οὖν φησιν ὁ Παῦλος, ὅτι ἔλυσε τὸν ζυγὸν ἀφ' ὑμῶν, οὐχ
ἵνα σκιρτήσητε, οὐδ' ἵνα [t]λακτίζητε, ἀλλ' ἵνα χωρὶς ζυγοῦ
βαδίζητε εὔρυθμα. Εἶτα [v]καὶ δείκνυσι τρόπον, δι' οὗ ῥᾳδίως
ἂν τὸ τοιοῦτον κατορθωθείη. Τίς οὖν ὁ τρόπος; "[w]Διὰ τῆς D
ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις," φησί. Πάλιν ἐνταῦθα αἰνίττε-
ται, ὅτι φιλονεικία καὶ στάσις καὶ φιλαρχία καὶ ἀπόνοια
ταύτης [x]αἰτία τῆς πλάνης αὐτοῖς ἐγένετο· ἡ γὰρ τῶν αἱρέσεων
μήτηρ, ἡ τῆς φιλαρχίας ἐστὶν ἐπιθυμία. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι
"δουλεύετε ἀλλήλοις," ἔδειξεν ὅτι ἐξ ἀπονοίας καὶ τύφου τοῦτο
ἔλαβεν [y]ἀρχὴν τὸ κακόν· [z]διὸ κατάλληλον ἐπεισάγει φάρ-
μακον. Ἐπειδὴ γὰρ [a]ἀλλήλων ἄρχειν βουλόμενοι διεσχίσθη-
τε, δουλεύσατε ἀλλήλοις· οὕτω γὰρ συναχθήσεσθε πάλιν.
Ἀλλὰ φανερῶς μὲν οὐ λέγει τὸ ἁμάρτημα, φανερῶς δὲ τίθησι E
τὴν διόρθωσιν, ἵνα δι' αὐτῆς κἀκεῖνο μάθωσιν· ὡς ἂν εἴ τις τῷ
ἀσελγαίνοντι ὅτι μὲν [b]ἀσελγαίνει μὴ λέγοι, [c]παραινοῖ δὲ
συνεχῶς σωφρονεῖν. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν, ὡς χρὴ, τὸν πλησίον, οὐ
παραιτεῖται δουλεύειν αὐτῷ παντὸς δούλου ταπεινότερον. Κα-
θάπερ γὰρ πῦρ ὁμιλῆσαν κηρῷ, μαλάσσει ῥᾳδίως αὐτὸν, οὕτω
καὶ ἡ τῆς ἀγάπης θερμότης πάντα τῦφον καὶ ἀπόνοιαν πυρὸς
σφοδρότερον διαλύει. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ἀγαπᾶτε [d]ἀλλή-
λους, ἁπλῶς, ἀλλὰ, "δουλεύετε," τὴν ἐπιτεταμένην δηλῶν φι-
λίαν. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ νόμου τὸν ζυγὸν ἀνεῖλεν, ἵνα μὴ ἀπο-
σκιρτήσωσιν, ἕτερον αὐτοῖς ἐπιτίθησι ζυγὸν τὸν τῆς ἀγάπης,
ἰσχυρότερον μὲν ἐκείνου, κουφότερον δὲ καὶ ἡδίω πολλῷ. Εἶτα 719
δεικνὺς [e]αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, φησίν· [15] "Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν
ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
[f]ἑαυτόν." Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω τὸν νόμον ἔστρεφον, εἰ
βούλει [g]αὐτὸν, φησὶ, πληροῦν, μὴ περιτέμνου· οὐ γὰρ ἐν τῇ
περιτομῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγάπῃ πληροῦται. Ὅρα τῆς ὀδύνης πῶς

[15] v. 14.

[r] ταὐτὰ F. Vet. [s] ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς om. B. [t] λακτίζητε A.B.C. E.F. λακτίσητε Edd. [v] καὶ om. B. [w] διὰ] ἀλλὰ διὰ E. [x] αἰτία] ἡ αἰτία A.B.C.D. αἰτία τῆς π. αὐτοῖς ἐγένετο] τῆς π. αἴτιαι αὐτοῖς ἐγένοντο Edd. repugnantibus libris. [y] ἀρχὴν] ἀρχὴ Veron. ἡ ἀρχὴ A.B.C.D.F. Cat. [z] διὸ]+καὶ E. [a] ἀλλήλων]+φησὶν F. Vet. φησὶν post ἀλλήλοις add. E. [b] ἀσελγαίνειν B.C. [c] παραινεῖ A.B.D.E.F. [d] ἀλλήλους om. B. [e] αὐτὸ B. [f] σεαυτὸν B.E.F. [g] αὐτὸν φ. πλ.] φησιν αὐτὸν πλ. C.E. φησι πλ. αὐτὸν D.

οὐκ ἐπιλανθάνεται τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ [h]τὸ πονοῦν κινεῖ συνεχῶς,
καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν ἐξελθὼν λόγον. [16] “Εἰ δὲ ἀλλήλους
B δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ᾽ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.”
Οὐκ ἀποφαίνεται, ἵνα μὴ βαρήσῃ, ἀλλ᾽ οἶδε μὲν αὐτὸ γινόμε-
νον, λέγει δὲ αὐτὸ μετὰ ἀμφιβολίας. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ
ἀλλήλους δάκνετε· καὶ τὸ [i]ἑξῆς ὁμοίως· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ πάλιν
ἀπεφήνατο, ὅτι [k]ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθήσεσθε, ἀλλὰ, “βλέπετε
μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε·” ὅπερ ἐστὶ φοβοῦντος καὶ ἀσφα-
λιζομένου, οὐ καταδικάζοντος. Καὶ ταῖς λέξεσι δὲ ἐμφαντικῶς
ἐχρήσατο. Οὐ γὰρ εἶπε, “δάκνετε,” μόνον, ὅπερ ἐστὶ θυμου-
μένου, ἀλλὰ καὶ, “[l]κατεσθίετε,” ὅπερ ἐστὶν ἐμμένοντος τῇ
πονηρίᾳ. Ὁ [m]μὲν γὰρ δάκνων, ὀργῆς ἐπλήρωσε πάθος· ὁ δὲ
κατεσθίων, [n]θηριωδίας ἐσχάτης παρέσχεν ἀπόδειξιν. Δήγματα
C δὲ καὶ βρώσεις οὐ τὰς σωματικάς φησιν, ἀλλὰ τὰς πολὺ χαλε-
πωτέρας. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ ἀνθρωπίνης ἀπογευσάμενος σαρκὸς
ἔβλαψεν, ὡς ὁ δήγματα εἰς τὴν ψυχὴν πηγνύς· [o]ὅσον γὰρ
ψυχὴ τιμιωτέρα σώματος, [p]τοσούτῳ χαλεπωτέρα [q]ἡ ταύτης
βλάβη. “Βλέπετε μὴ ὑπ᾽ ἀλλήλων [r]ἀναλωθῆτε.” Ἐπειδὴ
[s]γὰρ οἱ ἀδικοῦντες καὶ ἐπιβουλεύοντες, ὡς [t]ἄλλους ἀναλίσκον-
τες, ἐπὶ [v]τοῦτο ἔρχονται, διὰ τοῦτό [w]φησι, σκοπεῖτε μὴ εἰς
ὑμᾶς τὸ πρᾶγμα περιτραπῇ. Ἡ γὰρ διάστασις καὶ [x]ἡ μάχη
φθοροποιὸν καὶ ἀναλωτικὸν καὶ τῶν δεχομένων αὐτὴν, καὶ [y]τῶν
εἰσαγόντων, καὶ σητὸς μᾶλλον ἅπαντα διατρώγει.

D [17] “Λέγω δὲ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ
μὴ [z]τελέσητε.” Ἰδοὺ καὶ ἑτέραν δείκνυσιν ὁδὸν εὔκολον ποιοῦ-
σαν τὴν ἀρετὴν, καὶ κατορθοῦσαν τὰ εἰρημένα, ὁδὸν τίκτουσαν
ἀγάπην, καὶ σφιγγομένην ὑπὸ τῆς ἀγάπης. Οὐδὲν γὰρ, οὐδὲν
οὕτως ἀγαπητικοὺς ποιεῖ, ὡς τὸ πνευματικοὺς εἶναι· καὶ οὐδὲν
οὕτω πείθει παραμένειν ἡμῖν τὸ πνεῦμα, ὡς ἡ τῆς ἀγάπης ἰσχύς. (755)
Διό φησι, “Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ
τελέσητε.” Ἐπειδὴ [a]γὰρ εἶπε τὸ ποιοῦν τὴν νόσον, λέγει καὶ
E τὸ τὴν ὑγείαν χαριζόμενον φάρμακον. Ποῖον [b]δὲ τοῦτό ἐστι,
[c]καὶ τίς ἡ λύσις τῶν εἰρημένων κακῶν, ἢ [d]τὸ πνεύματι ζῆν;

16 v. 15. 17 v. 16.

[h] τὸ πονοῦν] τόπον οὖν F. [i] ἑξῆς] + δὲ E.F. [k] ὑπὸ sine elisione C.E.F. Cat. De seqq. vid. Annot. [l] κατεσθίετε] + μετὰ προσθήκης E.F. Vet. [m] μὲν om. D. [n] θηριωδίας A.B.E. θηριωδείας C. θηρωδίας Edd. [o] ὅσῳ E.F. Cat. Statim τιμιωτέρα ψυχὴ inverso ord. C.D.E. Cat. [p] τοσούτῳ A.C.E.F. Cat. τοσοῦτον Edd. [q] ἡ] καὶ ἡ E.F. [r] ἀναλωθῆτε] + φησὶν E.F. Vet. [s] γὰρ om. F. Vet. [t] ἀλλήλους B.D. [v] τούτῳ A.D.F. [w] φησι] λέγει F. [x] ἡ om. A. [y] τῶν om. D. [z] τελέσετε ubique F. [a] γὰρ om. F. Vet. [b] δὲ] δὴ A.D. Statim ἦν pro ἐστι B. [c] Vid. Annot. [d] τὸ] τῷ C.D.

[e] Διό φησι· "Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ
μὴ τελέσητε." [18] "Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος,
[f] τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ [g] ἀντίκειται ἀλλή-
λοις, ἵνα μὴ, ἃ [h] ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε." Ἐνταῦθα [i] δὲ ἐπι-
τίθενταί τινες λέγοντες, ὅτι διεῖλεν εἰς δύο τὸν ἄνθρωπον ὁ
ἀπόστολος, ὥσπερ ἐξ ἐναντίας οὐσίας [k] κατεσκευασμένον εἰσά-
γων, καὶ μάχην τῷ σώματι πρὸς τὴν ψυχὴν δεικνὺς οὖσαν.
Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Σάρκα γὰρ ἐνταῦθα, οὐ τὸ
σῶμα καλεῖ· εἰ [l] γὰρ τοῦτό φησι, πῶς ἔχει λόγον τὸ ἑξῆς εἰρη- 720
μένον; "ἐπιθυμεῖ γὰρ, [m] φησὶ, κατὰ τοῦ πνεύματος." Καὶ
μὴν τοῦτο οὐ τῶν κινούντων, ἀλλὰ τῶν κινουμένων ἐστὶν, οὐ
τῶν ἐνεργούντων, ἀλλὰ τῶν [n] ἐνεργουμένων· πῶς οὖν ἐπιθυμεῖ;
Ἡ γὰρ ἐπιθυμία οὐ [o] σαρκὸς, ἀλλὰ ψυχῆς. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ
φησι, [19] "Κατεπίθυμός ἐστιν ἡ ψυχή μου·" καὶ, "Τί ἐπιθυμεῖ
ἡ ψυχή σου, καὶ ποιήσω σοι;" καὶ, "Μὴ πορεύου κατὰ τὴν
ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου·" καὶ πάλιν, "Οὕτως [p] ἐπιποθεῖ ἡ
ψυχή μου." Πῶς οὖν [q] Παῦλός φησιν, "Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ B
κατὰ τοῦ πνεύματος;" Οἶδε σάρκα καλεῖν, [r] οὐ τὴν τοῦ σώ-
ματος φύσιν, ἀλλὰ [s] καὶ τὴν πονηρὰν προαίρεσιν, ὡς ὅταν
λέγῃ, [20] "Ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι·" καὶ
πάλιν, "Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται." Τί
οὖν; ἀνελεῖν δεῖ τὴν σάρκα; αὐτὸς δὲ ὁ ταῦτα λέγων οὐ
σάρκα περιέκειτο; Οὐ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου ταῦτα
τὰ [t] δόγματα· [21] "Ἐκεῖνος [v] γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς."
Τί οὖν φησι; Σάρκα ἐνταῦθα τὸν λογισμὸν καλεῖ τὸν γεώδη,
τὸν ῥᾴθυμον καὶ ἠμελημένον. Τοῦτο δὲ οὐ σώματος κατηγορία,
ἀλλὰ ῥᾳθύμου ψυχῆς ἔγκλημα. Ὄργανον γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ, C
τὸ δὲ ὄργανον οὐδεὶς ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ, ἀλλὰ τὸν τὰ
ὄργανον κακῶς μεταχειριζόμενον. Καὶ γὰρ οὐ τὸν σίδηρον,
ἀλλὰ τὸν ἀνδροφόνον καὶ μισοῦμεν καὶ κολάζομεν. Ἀλλὰ καὶ
αὐτὸ τοῦτο, φησὶ, κατηγορία τοῦ σώματος, τὸ τὰ ἁμαρτήματα
τῆς ψυχῆς τῷ τῆς σαρκὸς ὀνόματι καλεῖσθαι. Ἐγὼ δὲ ὁμο-
λογῶ μὲν ἐλάττονα εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα, καὶ αὐτὴν δὲ

18 v. 17. 19 Psal. lxxxiii. 2. 1 Reg. xx. 4. Sirac. xviii. 30. Psal. xli. 2.
20 Rom. viii. 9, 8. 21 Joan. viii. 44.

[e] διό φησι] εἰπὼν δὲ E.F. Vet. Iidem post τελέσητε addunt ἐπήγαγεν. [f] τὸ δὲ] καὶ τὸ E. [g] ἀντίκεινται E.F. Veron. [h] ἂν om. B.C.D. Veron. Statim θέλετε A.D. Veron. et p. p. ποιεῖτε B.C. ποιεῖται A. [i] δὲ om. E.F. [k] κατεσκ. εἰσάγων] κατεσκεύασεν B. κατεσκευασμένων εἰσάγων C. [l] γὰρ] δὲ E.F. Mox δηλοῖ pro φησι F. [m] φησὶ om. B. [n] ἐνεργουμένων] + ἐστὶ A.D. Haec πῶς οὖν ἐπιθυμεῖ om. A. [o] τῆς σαρκὸς et τῆς ψυχῆς B. [p] ἐπιθυμεῖ D. Cat. [q] ὁ Παῦλος D.E. [r] οὐ] + μόνον superscript. E. [s] καὶ accessit ex A.C.D.E. Cat. [t] δόγματα pro διδάγματα omnes. [v] γὰρ om. B.

*καλήν. Τὸ γὰρ ἔλαττον τοῦ [w]καλοῦ, καὶ [x]αὐτὸ καλόν· τὸ δὲ
κακὸν, οὐκ ἔλαττον τοῦ καλοῦ, [y]ἀλλ' ἐναντίον. Σὺ δὲ, [z]εἰ μὲν
ἔχεις δεῖξαι ἀπὸ τοῦ σώματος κατασκευαζομένην τὴν κακίαν,*
D *κατηγόρει τῆς σαρκός· εἰ δὲ ἀπὸ τῆς προσηγορίας διαβάλλειν
ἐπιχειρεῖς, ὥρα [a]σοι καὶ τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. Καὶ γὰρ
ψυχικὸς ἄνθρωπος λέγεται ὁ τῆς ἀληθείας ἐστερημένος, καὶ
πνεύματα πονηρίας λέγεται τὰ τῶν δαιμόνων πλήθη. Τῷ δὲ
τῆς σαρκὸς ὀνόματι πάλιν καὶ τὰ μυστήρια καλεῖν εἴωθεν ἡ
γραφὴ, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἅπασαν, σῶμα [b]λέγουσα εἶναι τοῦ
Χριστοῦ. Εἰ δὲ βούλει [c]καὶ κατορθώματα καλεῖν τὰ δι' αὐτῆς
γινόμενα, σβέσον τῷ λόγῳ τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἔρημον ὄψει τὴν
ψυχὴν γνώσεως ἁπάσης, καὶ οὐδὲν εἰδυῖαν ὧν οἶδεν. Εἰ γὰρ ἡ*
E *δύναμις τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοουμένη
καθορᾶται, πῶς ἂν [d]ἴδοιμεν χωρὶς ὀφθαλμῶν; εἰ δὲ καὶ ἡ
πίστις ἐξ ἀκοῆς, πῶς [e]ἀκουσόμεθα χωρὶς ὤτων; Καὶ τὸ κη-
ρῦξαι δὲ καὶ τὸ [f]περιελθεῖν, διὰ γλώττης καὶ ποδῶν·* [22] *"Πῶς
γὰρ [g]κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι;" καὶ τὸ γράψαι διὰ
χειρῶν. Ὁρᾷς ὅτι μυρίων [h]ἡμῖν ἀγαθῶν ἐστιν αἰτία τῆς σαρ-
κὸς ἡ διακονία; Εἰ δὲ λέγει, "Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ
πνεύματος," περὶ δύο φησὶ λογισμῶν. Οὗτοι γὰρ ἀλλήλοις
ἀντίκεινται, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, οὐχ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Εἰ
γὰρ ταῦτα [i]ἀντίκειται, ἀλλήλων [k]ἐστὶν ἀναιρετικὰ, ὡς τὸ πῦρ
[l]τοῦ ὕδατος, ὡς τὸ σκότος τοῦ φωτός. Εἰ δὲ ἐπιμελεῖται*
721 *σώματος [m]ψυχὴ, καὶ πολλὴν αὐτοῦ [n]ποιεῖται πρόνοιαν, καὶ
μυρία πάσχει, ὥστε αὐτὸ μὴ καταλιπεῖν, καὶ ἀπορρηγνυμένη
κωλύει, καὶ τὸ σῶμα αὐτῇ διακονεῖται, καὶ πολλὴν εἰσάγει
γνῶσιν αὐτῇ, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνης ἐνέργειαν τοῦτο κατεσκεύ-
ασται· πῶς ἂν ἐναντία ταῦτα εἴη καὶ μαχόμενα ἀλλήλοις;
Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον οὐκ ἐναντία, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὁμονοοῦντα,* (756)
*καὶ ἀλλήλων ἀντεχόμενα διὰ τῶν ἔργων ὁρῶ. Οὐ τοίνυν περὶ
τούτων φησὶν, ὅτι ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἀλλὰ λογισμῶν πονη-
ρῶν καὶ ἀγαθῶν μάχην εἰσάγει. Τὸ γὰρ θέλειν καὶ μὴ θέλειν,*

22 Rom. x. 15.

[w] *καλοῦ*]+*οὐ κακὸν ἀλλὰ* E.F. Vet. [x] *αὐτὸ*]+*τὸ* C. [y] *ἀλλ' ἐναντίον* om. A. [z] *εἰ μὲν ἔχεις*] Sic E.F. Cat. *εἰ μὴ ἔχεις* Veron. *εἴ μοι ἔχεις* Sav. Mor. Ben. *ἡμῖν εἰ ἔχεις* A.B.C.D. [a] *σοι* pro *σε* A.E.F. [b] *λέγουσα* om. B. *εἶναι λέγουσα* inverso ord. D.E. [c] *καὶ κατορθ. καλεῖν*] *καὶ τὰ κατορθ. ἰδεῖν* E.F. Vet. *καὶ κατορθ. μαθεῖν* Cat. Post *γινόμενα* add. *σκόπει ἐντεῦθεν* E.F. Vet. [d] *ἴδωμεν* A.D.E. [e] *ἀκουσώμεθα* A.B. [f] *παρελθεῖν* B. [g] *κηρύξωσιν* B. *κηρύξουσι*]+*φησὶν* E.F. Vet. [h] *ἡμῖν* om. E. Vet. erasum in F. *ἀγαθῶν ἡμῖν* inverso ord. A.B.D. [i] *ἀντίκεινται* A.B.C.E.F. Cat. [k] *εἰσὶν* E. [l] *τοῦ* om. D. [m] *ἡ ψυχὴ* E.F. [n] *ποιεῖται* A.D.E.F. Cat. *ποιεῖ* Edd.

τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτό φησι, "ταῦτα δὲ [o]ἀντίκεινται," ἵνα B
μὴ [p]συγχωρῇς τῇ ψυχῇ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς
ταῖς πονηραῖς. Καθάπερ γάρ τις παιδαγωγὸς καὶ διδάσκα-
λος φοβῶν, ταῦτα ἐφθέγξατο. [23]"Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε,
οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον." Ποία αὕτη ἀκολουθία; Μεγίστη μὲν
[q]οὖν καὶ σαφής. Ὁ γὰρ πνεῦμα ἔχων, ὡς χρὴ, σβέννυσι [r]διὰ
τούτου πονηρὰν ἐπιθυμίαν ἅπασαν· ὁ δὲ τούτων ἀπαλλαγεὶς, οὐ
δεῖται τῆς ἀπὸ τοῦ νόμου βοηθείας, ὑψηλότερος πολλῷ τῆς
ἐκείνου παραγγελίας γενόμενος. Ὁ γὰρ μὴ ὀργιζόμενος, πῶς
δεῖται ἀκούειν, "Οὐ φονεύσεις;" ὁ μὴ βλέπων ἀκολάστοις
ὀφθαλμοῖς, πῶς χρήζει τοῦ παιδεύοντος μὴ μοιχεύειν; Τίς γὰρ C
διαλέγεται περὶ τοῦ καρποῦ τῆς κακίας τῷ τὴν ῥίζαν αὐτὴν
ἀνασπάσαντι; Ῥίζα γὰρ φόνου θυμὸς, καὶ μοιχείας [s]ἡ περίερ-
γος θεωρία τῶν ὄψεων. Διὰ τοῦτό φησιν, "Εἰ πνεύματι
ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον." Ἐνταῦθα δέ μοι δοκεῖ καὶ ἐγκώ-
μιον τοῦ νόμου [t]μέγα εἰρηκέναι καὶ θαυμαστὸν, [v]εἴγε ἐν τάξει
τοῦ πνεύματος ὁ νόμος [w]ἦν κατὰ δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ πρὸ τῆς
τοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· οὐ μὴν διὰ τοῦτο [x]ἐναπομένειν
χρὴ τῷ παιδαγωγῷ. Τότε [y]μὲν εἰκότως ὑπὸ νόμον ἦμεν, ἵνα
τῷ δέει κολάζωμεν τὰς ἐπιθυμίας, οὔπω τοῦ πνεύματος φανέν- D
τος· νῦν δὲ τῆς χάριτος δεδομένης τῆς οὐ κελευούσης μόνον αὐ-
τῶν ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ [z]μαραινούσης αὐτὰς, καὶ πρὸς μείζονα
πολιτείαν [a]ἀναγούσης, τίς χρεία νόμου; Τῷ γὰρ οἴκοθεν κα-
τορθοῦντι τὰ μείζω, ποῦ χρεία παιδαγωγοῦ; Οὐδὲ γὰρ γραμ-
ματιστοῦ τις δεῖται φιλόσοφος ὤν. Τί τοίνυν ἑαυτοὺς ἐξευτε-
λίζετε, τῷ πνεύματι πρότερον ἑαυτοὺς [b]ἐκδόντες, καὶ νῦν
προσκαθήμενοι τῷ νόμῳ;

[24]"Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι πορνεία,
μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, φαρμακεία, [c]εἰδωλολατρεία, E
ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις,
φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω
ὑμῖν, καθὼς [d]καὶ προεῖπον, ὅτι [e]οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες,

[23] v. 18. [24] v. 19—21.

[o] ἀντίκεινται pro ἀντίκειται omnes. Post h. v. add. ἀλλήλοις B. [p] συγχωρήσῃς A.C. Cat. [q] οὖν accessit ex B.C.D.E.F. μὲν οὖν om. A. Post οὖν add. αὕτη D. [r] δι' αὐτοῦ A.D. [s] ἡ περίεργος om. B. [t] μέγα εἰρηκέναι pro εἰρηκέναι μέγα omnes. [v] εἴγε] Sic Cat. εἰ δὲ Edd. ποῖον τοῦτο; ὅτι εἰ καὶ E.F. Vet. [w] ἦν] φησὶν ἦν E.F. ἦν καὶ D. [x] ἐναπομένειν χρὴ] χρὴ ἐναπομεῖναι B. [y] μὲν]+γὰρ E.F. [z] μαραινούσης αὐτὰς] περαινούσης F. [a] ἀγούσης E. ἐναγούσης F. [b] ἐκδιδόντες A.B.C.D. [c] εἰδωλολατρείαι B. Mox ἔρις A.F. [d] καὶ assumtum ex omnibus. [e] οἱ accessit ex A.B.E.F.

βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν." Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ τῆς
σαρκός [f]σου κατηγορῶν, εἰπέ μοι, καὶ νομίζων [g]ὡς περὶ ἐχθρᾶς
καὶ πολεμίας [h]ταῦτα εἰρῆσθαι. Ἔστω [i]γὰρ ἡ μοιχεία καὶ ἡ
πορνεία τῆς σαρκὸς καθ' ὑμᾶς· αἱ [k]ἔχθραι, καὶ αἱ ἔρεις, καὶ οἱ
ζῆλοι, καὶ [l]αἱ ἐριθεῖαι, καὶ αἱ αἱρέσεις, καὶ αἱ φαρμακεῖαι·
προαιρέσεως γὰρ ταῦτα διεφθαρμένης μόνον, ὥσπερ οὖν καὶ τὰ
722 ἄλλα· [m]πῶς ἂν εἶεν σαρκός; Ὁρᾷς ὅτι οὔ φησι τὴν σάρκα
ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸν γεώδη λογισμὸν καὶ χαμαὶ συρόμενον; Διὸ
καὶ φοβεῖ λέγων, ὅτι "οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν
θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν." [n]Εἰ δὲ φύσεως ταῦτα πονηρᾶς, καὶ
οὐ προαιρέσεως μοχθηρᾶς, περιττῶς εἶπε, "πράσσουσιν" [o]οὐ
γὰρ πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ βασι-
λείας ἐκπίπτουσιν; Οὐδὲ γὰρ τῶν ἐν φύσει, ἀλλὰ τῶν ἐν
προαιρέσει καὶ οἱ στέφανοι καὶ αἱ κολάσεις. Διὸ καὶ ταῦτα
ἠπείλησεν ὁ Παῦλος. 25 "Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ [p]πνεύματος
B ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη." Οὐκ εἶπε, τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος,
ἀλλ', "ὁ καρπός." Οὐκοῦν ἡ ψυχὴ περιττή· εἰ γὰρ περὶ
σαρκὸς καὶ πνεύματος ὁ λόγος, ποῦ ἡ ψυχή; [q]ἆρα περὶ
ἀψύχων διαλέγεται; Ὅταν γὰρ τὰ μὲν πονηρὰ τῆς σαρκὸς, τὰ
δὲ χρήσιμα τοῦ πνεύματος ᾖ, περιττὴ ἡ ψυχή. Οὐδαμῶς· καὶ
γὰρ ἡ ἐγκράτεια τῶν παθῶν ταύτης καὶ περὶ [r]αὐτήν· καὶ ἐν
μέσῳ [s]κειμένης κακίας καὶ ἀρετῆς, [t]ἂν μὲν εἰς δέον χρήσηται τῷ
σώματι, πνευματικὸν αὐτὸ κατειργάσατο· ἂν δὲ ἀποστῇ μὲν
τοῦ πνεύματος, ἐκδῷ δὲ [v]ἑαυτὴν ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις,
[w]γεωδεστέραν αὐτὴν κατεσκεύασεν. Ὁρᾷς [x]πάντοθεν πῶς οὐ
C περὶ οὐσίας αὐτῷ [y]σαρκὸς νῦν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ προαιρέσεως
μοχθηρᾶς, καὶ οὐ τοιαύτης; Διὰ τί δὲ καρπὸν καλεῖ τοῦ πνεύ- (757)
ματος; Ὅτι τὰ μὲν πονηρὰ ἔργα ἐξ ἡμῶν γίνεται [z]μόνον· διὸ
καὶ ἔργα καλεῖ· τὰ δὲ καλὰ οὐ τῆς ἡμετέρας ἐπιμελείας δεῖται
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας. Εἶτα μέλλων
αὐτὰ διηγεῖσθαι, τὴν ῥίζαν τίθησι πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, οὕτω
λέγων· "Ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, [a]ἀγα-

25 v. 22.

[f] σου] σὺ D. σου om. E.F. [g] ὡς περὶ] ὥσπερ B.C. [h] ταῦτα] καὶ ταῦτα A.B.C.D.E. invita Cat. Post εἰρῆσθαι add. τί εἴπῃς E. [i] γὰρ om. F. [k] ἔχθραι]+τί E. [l] αἱ ἐριθεῖαι] οἱ θυμοὶ B. [m] πῶς]+οὖν E. [n] εἰ δὲ—πράσσουσιν om. D. Haec καὶ οὐ προαιρέσεως μοχθηρᾶς om. A. [o] Vid. Annot. [p] πνεύματος]+ἐστὶν E. [q] ἆρα C. [r] αὐτὴν pro αὐτῆς D.E. Cat. [s] κειμένη E.F. Cat. Vet. μένης B. [t] ἂν] εἰ D. [v] ἑαυτὴν E.F. Cat. αὑτὴν Ben. αὐτὴν vulgo. [w] γεωδέστερον αὐτὸ E.F. Vet. ἑαυτὴν pro αὐτὴν D. [x] πάντοθεν om. F. Vet. Statim ὡς pro πῶς B. [y] τῆς σαρκὸς Edd. τῆς om. A.B.D.E.F. Cat. αὐτῷ τῆς om. C. [z] μόνων A.B.F. Vet. Haec ὅτι τὰ μὲν—καλεῖ desunt in D. [a] ἀγαθωσύνη A.D.E.F. ἀγαθοσύνη B.C. Edebatur ἀγαθοεργία.

θωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. [26] Κατὰ τῶν τοιούτων
οὐκ ἔστι νόμος.” [b]Τί γὰρ ἄν τις ἐπιτάξειε τῷ πάντα ἔχοντι D
παρ' ἑαυτῷ, καὶ διδάσκαλον [c]ἀπηρτισμένην τῆς φιλοσοφίας
τὴν ἀγάπην; Ὥσπερ γὰρ οἱ τῶν ἵππων εὐήνιοι καὶ ἀφ' ἑαυτῶν
ἅπαντα πράττοντες, οὐκ ἂν δεηθεῖεν μάστιγος· οὕτω καὶ ψυχὴ
κατορθοῦσα τὴν ἀρετὴν [d]ἀπὸ πνεύματος, οὐ δεῖται τοῦ [e]νουθε-
τοῦντος νόμου. Πάνυ δὲ καὶ ἐνταῦθα [f]θαυμαστικῶς τὸν νόμον
ἐξέβαλεν, οὐχ ὡς φαῦλον, ἀλλ' ὡς ἐλάττονα τῆς δεδομένης παρὰ
τοῦ [g]πνεύματος φιλοσοφίας. [27] “Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν
σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.”
Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, καὶ τίς ἐστι τοιοῦτος; δείκνυσιν ἐπὶ τῶν E
ἔργων τοὺς [h]τὰ τοιαῦτα κατορθοῦντας, [i]σάρκα πάλιν ἐνταῦθα
τὰς πονηρὰς πράξεις καλῶν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν σάρκα ἀνεῖλον·
ἐπεὶ πῶς ἔμελλον ζῆν; τὸ γὰρ ἐσταυρωμένον, νεκρόν ἐστι καὶ
ἀνενέργητον· ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν δηλοῖ. Καὶ γὰρ
αἱ ἐπιθυμίαι, κἂν ἐνοχλῶσι, κενὰ λυσσῶσιν. Ἐπεὶ οὖν τοσαύτη
τοῦ πνεύματος ἡ ἰσχὺς, [k]ἐκείνῳ ζῶμεν, ἐκείνῳ ἀρκώμεθα· [l]ὃ καὶ
αὐτὸς [m]ἐπάγει λέγων· [28] “[n]Ζῶμεν οὖν ἐν πνεύματι, καὶ πνεύ-
ματι στοιχῶμεν,” κατὰ τοὺς [o]ἐκείνου νόμους πολιτευόμενοι.
Τοῦτο γάρ ἐστι [p]τὸ, “στοιχῶμεν,” τουτέστιν, ἀρκεσθῶμεν τῇ
τοῦ πνεύματος δυνάμει, καὶ μὴ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀπὸ [q]τοῦ νόμου
προσθήκην. Εἶτα δεικνὺς ἐκείνους τοὺς ἐπεισάγοντας τὴν περι- 723
τομὴν διὰ φιλοτιμίαν τοῦτο ποιοῦντας, φησί· [29] “Μὴ [r]γενώ-
μεθα κενόδοξοι,” ὃ πάντων ἐστὶν αἴτιον τῶν κακῶν, “ἀλλήλους
[s]προκαλούμενοι,” εἰς φιλονεικίας καὶ ἔρεις, “ἀλλήλους φθο-
νοῦντες.” Ἀπὸ γὰρ κενοδοξίας [t]ὁ φθόνος, [v]καὶ ἀπὸ φθόνου τὰ
μυρία ταῦτα κακά.

[1] “Ἀδελφοὶ, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος.” Ἐπειδὴ γὰρ B
ἐπιτιμήσεως προσχήματι τὰ αὐτῶν ἐξεδίκουν πάθη, καὶ ἐδόκουν
μὲν ἁμαρτημάτων [a]ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖν, τὴν δὲ αὐτῶν φιλαρχίαν
στῆσαι ἐβούλοντο, φησίν· “Ἀδελφοὶ, ἐὰν καὶ προληφθῇ.”

[26] v. 23. [27] v. 24. [28] v. 25. [29] v. 26. [1] Cap. VI. v. 1.

[b] τί (τίς C.) γὰρ ἄν τις] Sic libri omnes et Interp. τίς γὰρ ἂν Edd. [c] ἀπηρτισμένον B. Cat. [d] ἀπὸ τοῦ πν. E. [e] νομοθετοῦντος A.B.D. [f] θαυμ. τὸν ν. pro τὸν ν. θαυμ. C.D.E.F. [g] πνεύματος φιλοσοφίας] θεοῦ σοφίας E. [h] τὰ om. B. [i] σάρκα]+γὰρ A. [k] ἐκείνῳ ζῶμεν om. A. Statim ἀρκώμεθα pro ἀρκούμεθα F. Vet. Ita tacite edidit Montef. [l] ὃ] τοῦτο F. Vet. ὃ om. C.D. [m] ἐπάγει λέγων] δηλῶν ἔλεγεν E. δηλῶν ἐπάγει F. Vet. [n] ζῶμεν οὖν ἐν] εἰ ζῶμεν E.F. Cat. Vet. Statim πνεύματι καὶ pro καὶ πνεύματι iidem. [o] ἐκείνου]+φησὶ E.F. Mox πολιτευώμεθα F. [p] τὸ om. B. [q] τοῦ]+πνεύματος B. [r] γινώμεθα A.C.D. Cat. [s] προσκαλούμενοι B.C.D.E. Sequentia εἰς φιλονεικίας (+φησὶ E.F. Vet.) καὶ ἔρεις (ἔρις F.) quae vulgo desunt, leguntur in omnibus. [t] ὁ om. B. [v] καὶ om. D. Statim ἀπὸ φθόνου φόνοι καὶ τὰ μ. τ. κ. B. Cap. VI. [a] ἕνεκα E.

Οὐκ εἶπεν, ἐὰν πράξῃ, ἀλλ', "[b]ἐὰν προληφθῇ," τουτέστιν, ἐὰν
συναρπαγῇ. "Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦ-
τον." Οὐκ εἶπε, κολάζετε, [c]οὐδὲ, καταδικάζετε, [d]ἀλλὰ, διορ-
θοῦσθε. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι σφόδρα
αὐτοὺς ἡμέρους εἶναι δεῖ τοῖς ὑποσκελιζομένοις, οὕτως ἐπήγα-
C γεν· "Ἐν πνεύματι πραότητος." Οὐκ εἶπεν, ἐν πραότητι,
ἀλλ', "ἐν πνεύματι πραότητος·" [e]δηλῶν ὅτι καὶ τῷ πνεύματι
ταῦτα δοκεῖ, [f]καὶ τὸ δύνασθαι μετ' ἐπιεικείας διορθοῦν τοὺς
ἁμαρτάνοντας, χαρίσματός ἐστι πνευματικοῦ. Εἶτα ἵνα μὴ
ἐπαρθῇ [g]ὁ διορθῶν ἕτερον, καὶ αὐτὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν φόβον
ἔθηκεν, οὕτως εἰπών· "Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς."
Ὥσπερ γὰρ οἱ πλουτοῦντες ἐράνους τοῖς δεομένοις εἰσφέρουσιν,
ἵν', εἴποτε καὶ αὐτοὶ [h]περιπέσοιεν πενίᾳ, τῶν αὐτῶν ἐπιτύχω-
σιν· [i]οὕτω καὶ ἡμᾶς ποιεῖν χρή. Διὸ καὶ αἰτίαν ἀναγκαίαν
τίθησι, λέγων οὕτω· "Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς."
D Καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ ἡμαρτηκότος, πρῶτον μὲν εἰπὼν, (758)
"ἐὰν καὶ προληφθῇ," δεύτερον [k]τὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας
ὄνομα, [l]εἶτα, "μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς," δαίμονος ἐπήρειαν μᾶλ-
λον ἢ ψυχῆς ῥᾳθυμίαν αἰτιώμενος. [2]"Ἀλλήλων τὰ βάρη
βαστάζετε." Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα [m]χωρὶς
ἐλαττώματος εἶναι, παραινεῖ μὴ ἀκριβεῖς ἐξεταστὰς [n]γίνεσθαι
τῶν ἑτέροις πεπλημμελημένων, ἀλλὰ καὶ φέρειν τὰ τῶν πλη-
σίον ἐλαττώματα, ἵνα καὶ τὰ αὐτοῦ φέρηται παρ' ἑτέρων.
Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς, οὐ τὴν αὐτὴν ἅπαντες ἕδραν
ἔχουσιν οἱ λίθοι, ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς γωνίαν ἐπιτήδειος, οὐκέτι δὲ
E πρὸς θεμελίους, ὁ δὲ πρὸς θεμελίους μὲν, οὐκέτι δὲ πρὸς γωνίαν·
οὕτω [o]δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐπὶ τῆς
σαρκὸς δὲ τῆς ἡμετέρας [p]τὸ αὐτὸ ἴδοι τις ἂν, ἀλλ' ὅμως θάτε-
ρον θατέρου ἀνέχεται, καὶ οὐ παρὰ πάντων πάντα ζητοῦμεν.
Ὁ γὰρ ἐκ τοῦ κοινοῦ γινόμενος ἔρανος καὶ σῶμα καὶ οἰκοδομὴν
συνίστησι. "Καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε." Οὐκ εἶπε, πληρώ-
σατε, ἀλλ', "ἀναπληρώσατε [q]τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ," του-

[2] v. 2.

[b] ἐὰν]+καὶ B. [c] οὐδὲ καταδικάζετε om. B. [d] ἀλλὰ]+καταρτίζετε, τουτέστι F.F. Vet. [e] δηλῶν om. B. [f] καὶ]+γὰρ E.F. Vet. [g] ὁ om. E.F. [h] περιπέσειεν D. [i] οὕτω]+δὴ Edd. δὴ deest in omnibus. [k] τὸ τῆς πολλῆς—πειρασθῇς] τὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας δηλωτικὸν ὄνομα θεὶς, τὸ σὺ, οὕτως εἰπὼν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ὃ οὖν λέγει τοιοῦτόν ἐστι. διόρθου τὸν ἀδελφὸν, ἐὰν καὶ προληφθῇ, ἐν πραότητι. Sic E.F. Vet. [l] εἶτα ἵνα μὴ Edd. ἵνα deest in omnibus. [m] χωρὶς ἐ. εἶναι] μὴ ἁμαρτάνειν B. [n] γίνεσθαι pro εἶναι omnes. [o] δὴ accessit ex E.F. δὲ pro δὴ A.D. [p] τὸ αὐτὸ pro τοῦτο αὐτὸ et θάτερον θατέρου pro θατέρου θάτερον omnes. [q] Haec τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ non hic, sed post prius ἀναπληρώσατε vulgo leguntur. Nos cum A.B.C.D. transposuimus.

τέστι, κοινῇ πάντες πληρώσατε, δι' ὧν ἀλλήλους φέρετε· οἷον,
ὁ δεῖνά ἐστιν ὀργίλος, σὺ δὲ ὑπνηλός· [r]φέρε αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν
τὴν σφοδρὰν, ἵνα καὶ αὐτός σου τὴν νωθείαν· καὶ οὕτως οὔτε 724
ἐκεῖνος ἁμαρτήσεται ὑπὸ σοῦ βασταζόμενος, οὔτε σὺ [s]πλημμε-
λεῖς ἐν οἷς εἶ βαρὺς, ἀνεχομένου [t]σου τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὕτω
δὲ ἀλλήλοις χεῖρα ὀρέγοντες ἐν οἷς μέλλετε καταπίπτειν, δι'
ἀλλήλων κοινῇ [v]πληρώσατε τὸν νόμον, τὸ λεῖπον τῷ πλησίον
ἀναπληρῶν ἕκαστος διὰ τῆς οἰκείας ὑπομονῆς. Ἐὰν δὲ μὴ
οὕτω ποιῆτε, ἀλλ' ἕκαστος ἐπεξιέναι μέλλῃ τοῖς τοῦ πλησίον,
οὐδέποτε οὐδὲν [w]ἔσται τῶν δεόντων ὑμῖν. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ
σώματι εἰ τὴν αὐτήν τις ἀπαιτοίη παρὰ πάντων χρείαν, οὐδέ-
ποτε [x]τὸ σῶμα στήσεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν πολὺς B
[y]ἔσται πόλεμος, εἰ παρὰ πάντων πάντα [z]ἐπιζητοῖμεν. [3] "Εἰ
γάρ τις δοκεῖ εἶναί τι, μηδὲν ὢν, [a]φρεναπατᾷ ἑαυτόν." Πάλιν
ἐνταῦθα τὴν ἀπόνοιαν [b]κατασκώπτει. Ὁ γὰρ δοκῶν εἶναί τι,
οὐδέν ἐστι, πρῶτον τῆς εὐτελείας αὐτοῦ δεῖγμα ἐκφέρων τὴν
τοιαύτην [c]εὐήθειαν. [4] "Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκα-
στος." Ἐνταῦθα δείκνυσιν ὅτι δεῖ βίου ἐξεταστὰς εἶναι, καὶ
οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετ' ἀκριβείας δοκιμάζειν τὰ πεπραγμένα
ἡμῖν. Οἷον, ἐποίησάς τι καλόν; [d]σκόπησον μή ποτε διὰ [e]κε-
νοδοξίαν, μὴ δι' ἀνάγκην, μὴ πρὸς ἀπέχθειαν, [f]μὴ ὑποκρίσει, μὴ C
δι' ἄλλην [g]τινὰ αἰτίαν ἀνθρωπίνην. Καθάπερ γὰρ τὸ χρυσίον
δοκεῖ μὲν εἶναι λαμπρὸν πρὸ τοῦ χωνευτηρίου, ὅταν δὲ [h]αὐτὸ
παραδῷς τῷ πυρὶ, τότε ἀκριβῶς διαδείκνυται, τοῦ νόθου παντὸς
ἀπὸ τοῦ γνησίου χωριζομένου· οὕτω καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα, ὅταν
μετὰ ἀκριβείας [i]ἐξετάζωμεν, τότε σαφῶς ἐκκαλυφθήσεται, καὶ
πολλῶν ὀψόμεθα ἑαυτοὺς [k]ὄντας ὑπευθύνους ἐγκλημάτων. "Καὶ
τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον."
Ταῦτα οὐ νομοθετῶν φησιν, ἀλλὰ συγκαταβαίνων· ὡς ἂν εἰ
ἔλεγεν· ἄτοπον μὲν τὸ καυχᾶσθαι· εἰ δ' ἄρα βούλει, μὴ κατὰ D

[3] v. 3. [4] v. 4.

[r] φέρε αὐτοῦ (ἑαυτοῦ B.) τὴν ὁρμὴν] Sic B.C.D. Veron. φέρε (+τοίνυν ex corr.) τὴν ὁ. αὐτοῦ A. οὐκοῦν φέρε (φέρετε F.) αὐτοῦ τὴν ὁ. E.F. Vet. φέρε τοίνυν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ Sav. Mor. Ben. [s] πλημμελήσεις E.F. [t] σου om. F. [v] πληρώσετε F. [w] ἔσται τῶν δ. pro τῶν δ. ἔσται A.C.D.E.F. Statim ὑμῖν pro ἡμῖν A.D.E. Vet. [x] τῷ σώματι C. [y] ἔσται pro ἐστι omnes. [z] ἐπιζητοῖμεν A.B.C.D. ἐπιζητοίημεν Cat. ἐπιζητοῦμεν Edd. [a] ἑαυτὸν φρεναπατᾷ inverso ord. E. [b] Vid. Annot. [c] εὐήθειαν pro εὐμένειαν E.F. *morum levitatem* Vet. ἀσθένειαν D. ὑπόνοιαν Cat. [d] σκοπείτω B. σκόπει E. [e] κενοδοξίαν]+ἐποίησεν B. [f] μὴ ἐν ὑποκρίσει (sic) E. [g] τινα om. B. [h] αὐτὸ A.C.D.E.F. Cat. Statim παραδῷς Cat. παραδῷ Codd. Edebatur, ὅταν δὲ αὐτῷ παραδοθῇ, τῷ πυρὶ τότε. [i] ἐξετάσωμεν E.F. [k] ὄντας ὑ. ἐ.] ἐγκλημάτων ὑπευθύνους B.

τοῦ πλησίον, ὡς ὁ Φαρισαῖος. Ὁ γὰρ τοῦτο παιδευθεὶς, καὶ ἐκείνου ἀποστήσεται ταχέως. Διὸ καὶ τοῦτο συνεχώρησεν, ἵνα [l]τὸ ὅλον κατὰ μικρὸν ἐξέλῃ. Ὁ γὰρ [m]συνεθισθεὶς εἰς ἑαυτὸν μόνον καυχᾶσθαι, καὶ μὴ κατ' [n]ἄλλων, ταχέως καὶ τοῦτο διορθώσεται τὸ ἐλάττωμα. Ὁ γὰρ μὴ νομίσας τῶν ἄλλων ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα· τοῦτο γάρ ἐστιν, "οὐκ εἰς τὸν ἕτερον" ἀλλ' αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ἐξετάζων [o]ἀβρύνεται, παύσεται καὶ τοῦτο [p]ποιῶν ὕστερον. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο βούλεται
E κατασκευάσαι, ὅρα πῶς αὐτὸν συστέλλει τῷ φόβῳ, ἀνωτέρω μὲν εἰπὼν, "Δοκιμαζέτω τὸ ἔργον [q]αὐτοῦ," ἐνταῦθα δὲ ἐπαγαγών· [5]"Ἕκαστος [r]γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει." Δοκεῖ μὲν γὰρ τιθέναι λογισμὸν κωλύοντα καθ' ἑτέρου καυχᾶσθαι, διορθοῦται δὲ τὸν καυχώμενον, ὥστε μηδὲ ἑαυτῷ μέγα φρονεῖν, εἰς ἔννοιαν ἄγων αὐτὸν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, καὶ [s]τοῖς (759)
ὀνόμασι τοῦ φορτίου καὶ τῆς ἀχθοφορίας πιέζων αὐτοῦ τὸ συνειδός.

[6]"Κοινωνείτω δὲ ὁ [t]κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς." Ἐνταῦθα περὶ τῶν διδασκάλων λοιπὸν ὁ λόγος αὐτῷ, [v]ὥστε πολλῆς ἀπολαύειν παρὰ τῶν μαθητευομένων θεραπείας. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὕτως ἐνομοθέ-
725 τησεν ὁ Χριστός; [w]Καὶ γὰρ ἐν τῇ καινῇ οὗτος κεῖται ὁ νόμος, ὥστε τοὺς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλοντας ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν· καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ ὁμοίως πολλαὶ τοῖς Λευΐταις [x]παρὰ τῶν ἀρχομένων ἦσαν αἱ πρόσοδοι. Τίνος οὖν [y]ἕνεκεν ταῦτα διετάξατο; Ταπεινοφροσύνης καὶ ἀγάπης ὑπόθεσιν προαποτιθέμενος. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα πολλάκις φυσᾷ [z]τοὺς ἔχοντας, καταστέλλων αὐτοῦ τὸ φρόνημα, εἰς ἀνάγκην κατέστησε τοῦ δεῖσθαι τῶν μαθητευομένων· κἀκείνους πάλιν εἰς ἀφορμὴν ἤγαγε τοῦ πρὸς [a]εὐποιΐαν εὐκολωτέρους γίνεσθαι,
B γυμνάζων αὐτοὺς ἐν τῇ περὶ τοὺς διδασκάλους εὐνοίᾳ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ἡμέρους εἶναι· ὅπερ καὶ ἀγάπην οὐ μικρὰν εἰργάζετο [b]ἐν ἑκατέρῳ τῷ μέρει. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ὅπερ εἶπον, τίνος ἕνεκεν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἀγνώμονας [c]ἀπὸ τοῦ μάννα

[5] v. 5. [6] v. 6.

[l] τὸ om. D. [m] συνετισθεὶς D. [n] ἀλλήλων F. [o] ἀβρύνεται] εἰ καὶ ἀβρ. F. Vet. εἰ καὶ ἐναβρ. E. [p] ποιῶν om. B. [q] ἑαυτοῦ E. [r] γὰρ] δὲ B. γὰρ om. C. Statim βαστάσει φορτίον inverso ord. E. φορτίον om. B. [s] τῷ ὀνόματι E.F. [t] καυχώμενος D. [v] ὥστε] βούλεται γὰρ E.F. Vet. Infra ἐνομ. ὁ Χρ. pro ὁ Χρ. ἐνομ. A.C.D.E.F. Cat. [w] καὶ γὰρ] φησι. καὶ F. Vet. καὶ γὰρ καὶ E. [x] παρὰ] ἐκ A. [y] ἕνεκα E. Statim διεδέξατο D. διεπράξατο Cat. [z] τοὺς ἔχοντας pro τὸν ἔχοντα A.C.D.E. Cat. Mox αὐτῶν pro αὐτοῦ E. Cat. [a] εὐποιΐαν Cat. sola. εὔνοιαν vulgo. [b] ἐν om. C.E.F. Cat. [c] ἀπὸ τοῦ om. E.F.

τρέφων, τοὺς ἀποστόλους εἰς τὴν τῶν προσαιτούντων κατέστη-
σεν ἀνάγκην; οὐκ εὔδηλον ὅτι τὰ μεγάλα ἐκ τούτου κατα-
σκευάζων ἀγαθὰ, ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην, καὶ ὥστε τοὺς
μαθητευομένους μὴ αἰσχύνεσθαι ἐπὶ τοῖς δοκοῦσιν ἐπονειδίστοις
εἶναι; Τὸ γὰρ ἐπαιτεῖν, αἰσχύνης εἶναι δοκεῖ· ἀλλ' οὐκ ἐδόκει
λοιπὸν, τῶν διδασκάλων αὐτὸ μετιόντων μετὰ παρρησίας ἁπά- C
σης· ὥστε οὐ μικρὰ κἀντεῦθεν [d]ἐκέρδαινον οἱ μαθηταὶ, πάσης
δόξης παιδευόμενοι διὰ τούτων ὑπερορᾶν. Διὰ τοῦτό φησι,
"Κοινωνείτω δὲ ὁ [e]κατηχούμενος τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν
ἀγαθοῖς." Τουτέστι, πᾶσαν [f]ἐπιδεικνύσθω περὶ αὐτὸν δαψί-
λειαν· τοῦτο γὰρ αἰνιττόμενος ἔλεγεν, "ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς."
Μηδὲν γὰρ ἔστω τοῦ μαθητοῦ, φησὶν, ἴδιον, ἀλλὰ πάντα κοινά.
Μείζονα γὰρ λαμβάνει ἢ δίδωσι, καὶ τοσούτῳ [g]μείζω, ὅσῳ τῶν
γηΐνων τὰ ἐπουράνια ἀμείνω· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ δηλῶν ἔλεγεν,
7 "Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, [h]οὐ μέγα, [i]εἰ D
ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν." Διὰ τοῦτο καὶ κοινωνίαν
τὸ πρᾶγμα καλεῖ, δεικνὺς ἀντίδοσιν γινομένην. Ἐκ τούτου δὲ
[k]καὶ τὰ τῆς ἀγάπης ἐγίνετο θερμότερα πολλῷ καὶ βεβαιότερα.
Ἂν μὲν οὖν τὴν αὐτάρκειαν ὁ διδάσκαλος [l]ζητῇ, μένει καὶ λαμ-
βάνων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀξίας. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔπαινος, τὸ
οὕτω προσεδρεύειν τῷ λόγῳ, ὡς ἑτέρων δεῖσθαι, καὶ ἐν πενίᾳ
μυρίᾳ εἶναι, καὶ τῶν βιωτικῶν ὑπερορᾶν ἁπάντων. Ἂν δὲ
ὑπερβαίνῃ τὸ μέτρον, ἐλυμήνατο τὴν ἀξίαν, οὐ τῷ λαμβάνειν,
ἀλλὰ τῷ [m]ἀμέτρῳ. Εἶτα ἵνα μὴ [n]ἡ πονηρία τοῦ διδασκάλου E
ὀκνηρότερον περὶ ταῦτα ποιῇ τὸν μαθητὴν, καὶ πένητα ὄντα
[o]πολλάκις παρατρέχῃ διὰ τὸν τρόπον, [p]προϊὼν μέν φησι·
"Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν·" ἐνταῦθα [q]δὲ τὸ μέσον
τῆς [r]τοιαύτης, καὶ τῆς ἐν τοῖς βιωτικοῖς φιλοτιμίας δείκνυσιν,
οὕτω λέγων· 8 "Μὴ πλανᾶσθε· θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Ὃ γὰρ
ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν
σάρκα [s]ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θερίσει φθοράν· ὁ δὲ
σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον."
Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σπερμάτων οὐκ [t]ἔνι σπείροντα ὀρόβους
σῖτον ἀμῆσαι· δεῖ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τὸν σπόρον εἶναι

7 1 Cor. ix. 11. 8 v. 7, 8.

[d] ἐκέρδανον F. [e] κατηχούμενος] + τὸν λόγον A.D.E. τὸν λόγον pro τῷ κατηχοῦντι habent F. Vet. [f] ἐνδεικνύσθω E. [g] μείζονα E. μείζων B.C. μεῖζον Cat. Mox ἀμείνων B. [h] οὐ accessit ex A.B.C.D.F. Vet. μεγάλα pro μέγα F. [i] εἰ] καὶ B. Mox θερίσωμεν B.C. [k] καὶ om. D. [l] ζητῇ pro ζητεῖ A.C.D.E.F. [m] ἀμέτρως E. [n] πονηρία διδασκάλου sine articulis A.C.D. Cat. πενία pro πονηρία E. [o] παρατρέχῃ (–χει D.) πολλάκις inverso ord. C.D. Cat. [p] προϊὼν μὲν om. B. [q] δὲ om. C. [r] τοιαύτης] + εὐποΐας E. [s] αὐτοῦ D. [t] ἔστι A.C.D.

726 καὶ τὸν ἀμητόν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔργοις, ὁ [v]καταβαλὼν εἰς τὴν
σάρκα τρυφὴν, μέθην, ἐπιθυμίαν ἄτοπον, [w]τὰ ἐκ ταύτης ἀμήσει.
Τίνα δέ ἐστι ταῦτα; Κόλασις, τιμωρία, αἰσχύνη, γέλως,
φθορά. Τῶν γὰρ πολυτελῶν τραπεζῶν καὶ τῶν [x]ἡδυσμάτων
οὐδὲν ἕτερον τὸ τέλος, ἢ φθορά· καὶ [y]γὰρ αὐτὰ φθείρεται, καὶ
συμφθείρει τὸ σῶμα. Τὰ δὲ τοῦ πνεύματος οὐ τοιαῦτα, ἀλλ'
ἀπ' ἐναντίας [z]ἅπαντα τούτοις. Σκόπει δέ. [a]Ἔσπειρας ἐλεημο-
σύνην, ἀναμένουσί σε οἱ τῶν οὐρανῶν θησαυροὶ καὶ δόξα αἰώνιος·
ἔσπειρας σωφροσύνην, [b]τιμὴ καὶ βραβεῖον, καὶ αἱ παρ' ἀγγέλων
B εὐφημίαι, καὶ οἱ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου στέφανοι. [9]"Τὸ δὲ
καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ (760)
ἐκλυόμενοι. Ἄρ' οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, [c]ἐργαζώμεθα τὸ
[d]ἀγαθὸν πρὸς πάντας, [e]μάλιστα πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πί-
στεως." Ἵνα γὰρ μή τις νομίσῃ, ὅτι διδασκάλων μὲν ἐπιμε-
λεῖσθαι δεῖ, καὶ τρέφειν [f]αὐτοὺς, τῶν δὲ ἄλλων ἀμελεῖν, εἰς
κοινὸν ἐξάγει τὸν λόγον, καὶ πᾶσι τὴν θύραν τῆς τοιαύτης
ἀνοίγει φιλοτιμίας, καὶ τοσαύτην ποιεῖται τὴν [g]ὑπερβολὴν, ὡς
καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας [h]κελεύειν ἐλεεῖν, [i]μετὰ προσηκού-
σης μὲν τάξεως, [k]ἐλεεῖν δ' οὖν ὅμως. Τίς δὲ ἡ τάξις; Τὸ
C πλείονα περὶ τοὺς πιστοὺς [l]ἐπιδείκνυσθαι τὴν πρόνοιαν. Καὶ
ὅπερ [m]καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ποιεῖ, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐργάζεται,
οὐ περὶ τοῦ ἐλεεῖν διαλεγόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ
φιλοτίμως καὶ διηνεκῶς· τὸ γὰρ τοῦ σπόρου ὄνομα καὶ τὸ [n]μὴ
δεῖν ἐκκακεῖν, τοῦτο αἰνίττεται. Εἶτα ἐπειδὴ μέγα ἀπήτησε,
καὶ τὸ ἔπαθλον ἐπὶ θύραις τίθησιν, ἀμητοῦ μεμνημένος καινοῦ
τινος καὶ παραδόξου. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γηπόνων οὐχ ὁ σπεί-
ρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θερίζων πολὺν ὑπομένει τὸν πόνον,
αὐχμῷ καὶ κονιορτῷ καὶ πολλῇ μαχόμενος ταλαιπωρίᾳ· τότε δὲ
D οὐδὲν τούτων ἔνι, φησίν· ἃ καὶ παραδηλῶν ἔλεγε· "Καιρῷ γὰρ
ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι." Καὶ ἐντεῦθεν μὲν αὐτοὺς προ-
τρέπει καὶ ἐφέλκεται· [o]ἑτέρωθεν δὲ κατεπείγει καὶ συνωθεῖ,

[9] v. 9, 10.

[v] καταβάλλων D. Cat. [w] τὰ] τὰς C. Statim ταύτης pro τούτων A.C.D. E.F. Cat. [x] ἡδυσμάτων A.C.D.E.F. Vet. Edebatur ἐδεσμάτων. [y] γὰρ] +καὶ F. [z] ἅπαντα τούτοις] ἅπασι πάντως F. Vet. [a] ἔσπειρες bis A.C. [b] τιμὴ] ἐκδέχεταί σε τιμὴ E.F. Vet. [c] ἐργαζώμεθα A.D.E.F. ἐργασώμεθα vulgo. [d] ἀγαθὸν pro καλὸν A.B.C.E.F. Statim πρὸς ἅπαντας D. [e] μάλιστα]+δὲ E.F. [f] αὐτοὺς om. B. [g] περιβολὴν D. [h] κελεύειν ἐλεεῖν pro ἐλεεῖν κελεύειν A.C.D.E. Cat. κελεύειν om. B. ἐλεεῖν om. F. Vet. [i] μετὰ προσηκούσης] οὐ μετὰ τοιαύτης F. Vet. κατὰ μετὰ τοιαύτης E. μετὰ προσηκούσης—συνωθεῖ λέγων] διό φησιν B. [k] ἐλεεῖν δ' οὖν ὅμως] Sic C.E.F. Cat. ὅμως δὲ ἐλεεῖν A.D. ἐλεεῖν δ' ὅμως Edd. [l] ἐπιδείκνυσθαι pro ἐνδείκνυσθαι omnes. [m] καὶ om. C. Post ἄλλαις vulgo addunt ἐπιστολαῖς, repugnantibus libris. [n] μὴ δεῖν pro μηδὲν A.E.F. Vet. [o] καὶ ἑτέρωθεν δὲ Edd. ἑτέρωθεν δὲ καὶ E.F. Vet. καὶ delevimus cum Cat.

λέγων· "Ἄρ' οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, [p]ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν." Ὥσπερ γὰρ οὐκ ἀεὶ τοῦ σπείρειν ἐσμὲν κύριοι, οὕτως οὐδὲ τοῦ ἐλεεῖν. Ὅταν γὰρ ἐντεῦθεν ἀπενεχθῶμεν, κἂν μυριάκις βουληθῶμεν, οὐδὲν [q]περανοῦμεν πλέον. Καὶ μαρτυροῦσιν [r]ἡμῖν αἱ παρθένοι τῷ λόγῳ, αἱ μυρία προθυμηθεῖσαι, ἐπειδὴ δαψιλῆ τὴν ἐλεημοσύνην οὐκ ἀπῆλθον ἔχουσαι, ἀπεκλείσθησαν τοῦ νυμφῶνος· καὶ ὁ τὸν Λάζαρον [s]παριδὼν πλούσιος. Καὶ γὰρ κἀκεῖνος, ἐπειδὴ ταύτης ἔρημος ἦν τῆς συμμαχίας, καὶ [t]ὀλοφυ- E ράμενος καὶ ἱκετεύσας πολλὰ, οὐ παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὐ παρὰ ἄλλου τινὸς ἠλεεῖτο, ἀλλ' ἔμενε διηνεκῶς ἀποτηγανιζόμενος χωρὶς συγγνώμης ἁπάσης. [v]Ταῦτά φησιν, "Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν [w]πρὸς πάντας·" καὶ ταύτῃ μάλιστα [x]ἀπαλλάττων τῆς Ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος. Ἐκείνοις μὲν γὰρ τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἅπαντα πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἦν· ἡ δὲ τῆς χάριτος φιλοσοφία γῆν ὁμοῦ καὶ θάλατταν ἐπὶ τὴν τῆς ἐλεημοσύνης καλεῖ τράπεζαν, εἰ καὶ πλείονα [y]περὶ τοὺς 727 οἰκείους τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυται.

10 "Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. Ὅσοι θέλουσιν [z]εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι." Ἐννόησον [a]ὅση κατέχει τὴν μακαρίαν ἐκείνην ψυχὴν ὀδύνη. Καθάπερ [b]γὰρ οἱ πένθει τινὶ περιπεσόντες, καί τινα τῶν γνησίων ἀποβαλόντες, [c]ἤ τι τῶν ἀδοκήτων ὑπομένοντες, οὔτε νύκτωρ ἡσυχάζουσιν, οὔτε μεθ' ἡμέραν, τοῦ πένθους αὐτοῖς τὴν ψυχὴν πολιορκοῦντος· οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος [d]εἰπὼν ὀλίγα περὶ τῶν ἠθῶν, πάλιν ἐπὶ τὰ πρότερα B ἐπανέρχεται, ἃ μάλιστα αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διετάραττε, λέγων οὕτως· "Ἴδετε [e]πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν [f]ἔγραψα." Ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο αἰνίττεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ἅπασαν· ὃ πολλῆς γνησιότητος σημεῖον ἦν. Ἐπὶ μὲν

10 v. 11, 12.

[p] ἐργαζώμεθα A.C.D.E.F. Cat. ἐργασώμεθα Edd. [q] περανοῦμεν πλέον] ἀνύομεν B. [r] ἡμῖν om. E. [s] παραδραμὼν A.B.C.D. Post πλούσιος add. ὁμοίως E.F. [t] ὀλοφυράμενος F. ὀλοφυρόμενος Edd. [v] διὰ ταῦτά φ. Edd. διὰ om. A.B.C.D. διό φησιν Cat. ταῦτα—ἔχομεν] ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, φησὶν E. τὸ δὲ εἰς καιρὸν ἔχομεν εἶπεν F. [w] πρὸς] καὶ πρὸς A.D. [x] ἀπαλλάττων]+αὐτοὺς E.F. Vet. [y] περὶ τ. ο. τὴν σπ.] αὐτὴν (fort. αὖ τὴν) σπ. περὶ τ. ο. B. [z] εὐπροσωπῆσαι A.D.E.F. εὐπροσωπεῖν Edd. Mox οὗτοι om. A.B.C. [a] ὅση κατέχει] ὅσοι κατεῖχον B. ὅση κατεῖχε F. Vet. [b] γὰρ om. F. [c] ἢ pro καὶ E.F. Vet. Statim τι pro τινα F. Vet. Mox ὑπομένοντες pro ὑπομείναντες A.B.C.D.F. Vet. καί τινα τῶν γνησίων—ὑπομένοντες] καί τινα τῶν ἀδοκήτων ὑπομένοντες, καί (ἢ pro καὶ A.) τινα τῶν γνησίων ἀποβαλόντες (ἀποβάλλοντες D.) A.C.D. Haec καί τινα τῶν γν. ἀποβαλόντες om. B. [d] εἰπὼν]+γὰρ C. [e] πηλίνοις F. [f] ἔγραψα]+τῇ ἐμῇ χειρὶ Edd. repugnantibus libris.

γὰρ τῶν ἄλλων ὑπηγόρευε μὲν αὐτὸς, [g]ἔγραφε δὲ ἕτερος· καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς· [h]πρὸς γὰρ τῷ τέλει φησὶν, [11]" Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν·" ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς ἔγραψε πᾶσαν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο [i]ἐνταῦθα καὶ ἀναγκαίως, οὐ δι' ἀγάπην [k]μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῆς πονηρᾶς ὑπονοίας ἀναίρεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ
C διεβάλλετο ἐπὶ πράγμασιν οἷς οὐδὲν ἐκοινώνει, καὶ ἐλέγετο περιτομὴν καταγγέλλειν, καὶ ὑποκρίνεσθαι ὡς οὐ καταγγέλλων, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ἰδιόγραφον ποιήσασθαι τὴν ἐπιστολὴν, μαρτυρίαν ἔγγραφον προαποτιθέμενος. [l]Τὸ δὲ, " πηλίκοις," ἐμοὶ δοκεῖ οὐ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τὴν ἀμορφίαν τῶν γραμμάτων ἐμφαίνων [m]λέγειν, μονονουχὶ [n]λέγων, ὅτι [o]οὐδὲ ἄριστα γράφειν εἰδὼς, ὅμως ἠναγκάσθην δι' [p]ἐμαυτοῦ γράψαι, ὥστε τῶν συκοφαντῶν ἐμφράξαι [q]τὸ στόμα. "Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω- (761)
πῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον
D ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. [12] [r]Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι [s]αὐτοὶ νόμον φυλάττουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ [t]καυχήσωνται." Ἐνταῦθα δείκνυσιν οὐχ ἑκόντας [v]αὐτοὺς τοῦτο ὑπομένοντας, ἀλλ' ἀναγκαζομένους, παρέχων αὐτοῖς ἀφορμὴν ἀναχωρήσεως, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογούμενος, καὶ προτρέπων ἀποπηδῆσαι ταχέως. Τί δέ ἐστιν, " [w]εὐπροσωπεῖν ἐν σαρκί;" Εὐδοκιμεῖν παρ' ἀνθρώποις. Ἐπειδὴ γὰρ ὠνειδίζοντο παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς τῶν πατρίων [x]ἀποστάντες ἐθῶν, ἵνα μὴ ταῦτα ἐγκα-
E λῶνται, φησὶ, βούλονται ὑμῖν λυμήνασθαι, διὰ τῆς ὑμετέρας σαρκὸς ἐκείνοις ἀπολογούμενοι. Ταῦτα δὲ [y]ἔλεγε, δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ τὸν θεὸν [z]ταῦτα ἔπραττον. Ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, οὐκ ἔστιν εὐσεβείας ὑπόθεσις τὸ γινόμενον· [a]δι' ἀνθρωπίνην φιλοτιμίαν ταῦτα πάντα γίνεται, ὑπὲρ ἀρεσκείας τῶν ἀπίστων, ὅτι πιστοὶ κατακόπτονται, καὶ αἱροῦνται θεῷ προσκροῦσαι, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι. Τοῦτο γάρ [b]ἐστιν, " ἐν σαρκὶ εὐπροσωπῆσαι." Εἶτα δεικνὺς ὅτι καὶ ἑτέρωθεν συγγνώμης εἰσὶν ἀπεστερημένοι, διελέγχει πάλιν αὐτοὺς, οὐ διὰ τὴν εἰς ἑτέρους ἀρέσκειαν μόνον,

11 Rom. xvi. 22. 12 v. 13.

[g] ἔγραφε pro ἔγραψε A.B.F. Vet. [h] πρὸς γὰρ] ἐκεῖ γὰρ πρὸς E.F. Vet. [i] ἐνταῦθα καὶ] οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ σφόδρα E.F. Vet. [k] μόνον] γὰρ μόνον F. [l] τὸ] τῷ B. [m] λέγει B. [n] λέγων] γὰρ τοῦτό φησιν F. Vet. [o] οὐδὲ pro οὔτε omnes. [p] ἑαυτοῦ E. [q] τὰ στόματα E. Cat. [r] οὐδὲ] οὐ B. Veron. [s] αὐτοὶ om. A.B.C.D. [t] καυχήσονται A.B. [v] ἑαυτοὺς B.D.F. Haec αὐτοὺς τοῦτο ὑπομένοντας om. C. [w] εὐπροσωπῆσαι B.E. Mox εὐδοκιμῆσαι E. [x] ἀναστάντες B. [y] λέγει F. Vet. [z] ταῦτα ἔπραττον] ἔπραττον ἃ ἔπραττον E.F. Vet. [a] δι'] ἀλλὰ δι' B. ὡς δι' Edd. ὡς om. E.F. Vet. [b] ἐστιν] ἐστι τὸ E.F.

ἀλλὰ καὶ δι' οἰκείαν κενοδοξίαν [c]ταῦτα ἐπιτάττοντας. Διὸ καὶ 728
ἐπήγαγεν· "ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται," ὡς μαθη-
τὰς ἔχοντες, καὶ ὄντες διδάσκαλοι. Καὶ τίς ἡ τούτων ἀπό-
δειξις; "Οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ νόμον φυλάττουσι," φησί. Μάλιστα
μὲν [d]γὰρ, εἰ καὶ ἐφύλαττον, καὶ οὕτως ἄξιοι κατηγορίας· νυνὶ
[e]δὲ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν διεφθαρμένος ἐστίν. 13 "Ἐμοὶ δὲ [f]μὴ
γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ." Καὶ μὴν τὸ πρᾶγμα ἐπονείδιστον εἶναι δοκεῖ, ἀλλ'
ἐν τῷ κόσμῳ καὶ παρὰ τοῖς ἀπίστοις· ἐν δὲ [g]οὐρανοῖς καὶ παρὰ
τοῖς πιστοῖς [h]δόξα, καὶ μεγίστη. Καὶ [i]γὰρ πενία ἐπονεί- B
διστον, ἀλλ' ἡμῖν καύχημα· καὶ τὸ ἐξευτελίζεσθαι παρὰ πολ-
λοῖς γέλως, ἀλλ' ἡμεῖς [k]ἀβρυνόμεθα τούτῳ. Οὕτω καὶ ὁ
σταυρὸς ἡμῖν καύχημα. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγὼ δὲ οὐ καυχῶμαι, ἢ,
ἐγὼ δὲ οὐ βούλομαι καυχᾶσθαι, ἀλλ', "ἐμοὶ δὲ μὴ [l]γένοιτο"
[m]ὥσπερ τι τῶν ἀτόπων ἀπηύξατο, καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ συμ-
μαχίαν ἐκάλεσεν εἰς τὸ κατορθῶσαι τοῦτο. Καὶ τί ἐστι τὸ
καύχημα τοῦ σταυροῦ; Ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἐμὲ δούλου μορφὴν
[n]ἀνέλαβε, καὶ ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε, δι' ἐμὲ τὸν δοῦλον, τὸν
ἐχθρὸν, τὸν ἀγνώμονα· [o]ἀλλ' οὕτω με ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν C
ἐκδοῦναι [p]ἀρᾷ. Τούτου γένοιτ' ἄν τι ἴσον; Εἰ γὰρ οἰκέται,
ἂν μόνον ἐπαινῶνται παρὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ ταῦτα ὁμογενῶν
ὄντων, μέγα φρονοῦσι, πῶς οὐ καυχᾶσθαι χρὴ, ὅταν ὁ δεσπότης
ὁ ἀληθὴς θεὸς μὴ ἐπαισχύνηται τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρόν; [q]Μὴ
τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς ἐπαισχυνώμεθα τὴν ἄφατον αὐτοῦ κηδεμονίαν.
Αὐτὸς οὐκ ἐπῃσχύνθη σταυρωθῆναι διὰ σὲ, καὶ σὺ ἐπαισχύνῃ
[r]αὐτοῦ τὴν ἄπειρον κηδεμονίαν; [s]ὥσπερ ἂν εἴ τις δεσμώτης μὴ
ἐπαισχυνόμενος τὸν βασιλέα, [t]ἐπειδὴ ἐπέστη τῷ δεσμωτηρίῳ, D
καὶ τὰ δεσμὰ ἔλυσε δι' ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο αὐτὸν [v]ἐπαισχύνοιτο.
Ἀλλ' ἐσχάτης ταῦτα παραπληξίας· [w]δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο μά-

13 v. 14.

[c] ταῦτα] ταύτην B. [d] γὰρ] οὖν E.F. [e] δὲ καὶ om. B. [f] μὴ γ.] μὴ γ. φησὶ A.B.D. φησὶ μὴ γ. Edd. φησὶ om. C.E.F. Vet. [g] τοῖς οὐρανοῖς D. Ita tacite Montef. [h] δόξα καὶ μεγίστη] Sic A.C.D. Vulgo abest καί. *gloria et quidem maxima* Vet. δόξα καὶ δόξα μεγίστη E.F. δόξαν μεγίστην B. [i] γὰρ]+καὶ E.F. [k] ἐναβρυνόμεθα E.F. [l] γένοιτο]+καυχᾶσθαι B. [m] ὥσπερ τι] Sic Cat. ὡς περὶ Edd. ὡς περί τινος E. Vet. [n] ἔλαβε B. [o] ἀλλ'] καὶ E. Vet. Statim μὲν pro με D. [p] Vid. Annot. Statim τί τούτου γένοιτ' ἂν ἴ. E.F. Cat. Vet. τοῦτο τί γένοιτ' ἂν ἴ. B. [q] μὴ τοίνυν μηδὲ ἡμεῖς] Sic omnes. μηδὲ ἡμεῖς τοίνυν Edd. [r] αὐτοῦ] ὁμολογῆσαι αὐτοῦ Edd. αὐτοῦ ὁμολογῆσαι A.C.D.E.F. Statim τὴν ἀπόρρητον οἰκονομίαν E.F. Vet. καὶ σὺ ἐπαισχ. τὴν ἄπειρον αὐτοῦ οἰκονομίαν (om. ὁμολογῆσαι B.) [s] ὥσπερ] οὕτω τι ποιῶν ὥσπερ E.F. Vet. Statim γὰρ pro ἂν D. [t] ἐπειδὴ] ἐπειδὴ δὲ A. ἐπεὶ δὲ C. [v] ἐπαισχύνοιτο E.F. ἐπαισχύνεται B. ἐπαισχύνηται Edd. [w] δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο] διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὸ D. δι' αὐτοῦ γὰρ B.

λιστα ἐναβρύνεσθαι δεῖ. "Δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται,
κἀγὼ τῷ κόσμῳ." [x]Κόσμον φησὶ νῦν, οὐ τὸν οὐρανὸν οὐδὲ
τὴν γῆν, ἀλλὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα, τὸν ἔπαινον τὸν παρὰ
τῶν ἀνθρώπων, τὴν δορυφορίαν, τὴν δόξαν, τὸν πλοῦτον, τὰ
[y]τοιαῦτα ἅπαντα [z]τὰ δοκοῦντα εἶναι λαμπρά. Ταῦτα [a]γάρ
μοι νεκρὰ γέγονε. Τοιοῦτον εἶναι χρὴ τὸν Χριστιανὸν, [b]ταύ-
την ἀεὶ τὴν φωνὴν περιφέρειν. [c]Οὐδὲ γὰρ ἠρκέσθη μόνον τῷ
E προτέρῳ τῆς νεκρώσεως τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπήγαγεν
εἰπών· "κἀγὼ τῷ κόσμῳ," διπλῆν τὴν νέκρωσιν αἰνιττόμενος,
καὶ λέγων, ὅτι [d]καὶ ἐκεῖνα ἐμοὶ νεκρὰ, καὶ ἐγὼ ἐκείνοις, καὶ οὔτε
αὐτὰ ἑλεῖν [e]με δύναται καὶ χειρώσασθαι· νεκρὰ γάρ [f]ἐστιν
ἅπαξ· οὔτε ἐγὼ ἐπιθυμῆσαι αὐτῶν· νεκρὸς γὰρ αὐτοῖς εἰμι
[g]καὶ ἐγώ. Οὐδὲν τῆς νεκρώσεως ταύτης μακαριώτερον· αὕτη
[h]γάρ ἐστι τῆς μακαρίας ζωῆς ἡ ὑπόθεσις. [14] "Οὔτε [i]γὰρ (762)
περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. Καὶ
ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ [k]στοιχοῦσιν, εἰρήνη ἐπ' [l]αὐτοὺς καὶ
ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ." Εἶδες σταυροῦ δύναμιν,
729 εἰς ὅσον αὐτὸν ὕψος ἀνήγαγεν; Οὐ γὰρ δὴ μόνον τὰ τοῦ
κόσμου πράγματα ἐνέκρωσεν αὐτῷ πάντα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολι-
τείας τῆς παλαιᾶς [m]ἀνώτερον πολλῷ κατέστησε. Τί ταύτης
τῆς ἰσχύος ἴσον; Τὸν γὰρ ὑπὲρ ταύτης τῆς περιτομῆς σφατ-
τόμενον καὶ ἑτέρους [n]ἀποσφάττοντα, τοῦτον ἔπεισεν ὁ σταυρὸς
ἐν ἴσῳ τῇ ἀκροβυστίᾳ αὐτὴν ἀφέντα, ξένα τινὰ καὶ παράδοξα
καὶ τὰ ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἐπιζητεῖν πράγματα. Καινὴν γὰρ
[o]κτίσιν ταύτην καλεῖ τὴν καθ' ἡμᾶς πολιτείαν, διά τε τὰ γεγε-
νημένα, διά τε τὰ ἐσόμενα· τὰ γεγενημένα μὲν, ὅτι ἡ ψυχὴ
B ἡμῶν παλαιωθεῖσα [p]τῷ γήρᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀθρόως διὰ τοῦ
βαπτίσματος ἀνενεώθη, ὡσανεὶ [q]ἀνακτισθεῖσα πάλιν· διὸ [r]και-
νὴν καὶ οὐρανίαν ἀπαιτούμεθα πολιτείαν· διὰ τὰ ἐσόμενα δὲ, ὅτι
καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶσα ἡ κτίσις εἰς ἀφθαρσίαν μετα-
στήσεται μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων. Μὴ τοίνυν μοι
λέγε [s]περιτομὴν, φησὶ, λοιπὸν τὴν οὐδὲν δυναμένην· πῶς γὰρ

14 v. 15, 16.

[x] τὸν κόσμον Edd. τὸν om. E.F. Cat. [y] τοιαῦτα]+τοίνυν F. Vet. [z] τὰ]+τοῖς πολλοῖς E.F. Vet. [a] γὰρ om. F. Vet. [b] ταύτην] καὶ ταύτην E.F. Vet. Mox περιφέρει B. [c] οὐδὲ γὰρ ἠρκ.] ὅρα καὶ ἐντεῦθεν τοῦ μακαρίου τούτου τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην. οὐκ ἠρκ. E.F. Vet. [d] καὶ assumtum ex A.B.C.E.F. Vet. [e] ἐμὲ E.F. Statim δύνανται B.C. [f] ἐστιν om. B. [g] κἀγὼ B. καὶ ἐγὼ om. E.F. Vet. [h] γὰρ om. E.F. Vet. [i] γὰρ] οὖν E.F. Vet. [k] στοιχοῦσιν B.C.E.F. Vet. στοιχήσουσιν Edd. [l] αὐτοῖς F. [m] ἀνώτερα πολλῶν B. [n] ἀποσφάττοντος B.C. Mox ἀφέντος B. [o] κτίσιν] τὴν κτίσιν B. [p] τῷ pro ἐν omnes. [q] ἀνακτ.] καὶ ἀνακτ. F. [r] καινὴν] καὶ νῦν B. [s] π. φησὶ

αὕτη φανεῖται, πάντων ἐπὶ τοσοῦτον μεταβεβλημένων; ἀλλὰ τὰ καινὰ [t]ζήτει πράγματα τῆς χάριτος. Οἱ γὰρ ταῦτα διώκοντες, οὗτοι καὶ εἰρήνης καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσονται, καὶ τῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνόματι κυρίως ἂν καλοῖντο· ὡς οἵ γε τὰ ἐναντία φρονοῦντες, κἂν ἐξ ἐκείνου γεγεννημένοι εἶεν, καὶ τὴν C
προσηγορίαν αὐτοῦ περιφέροιεν, πάντων ἐκπεπτώκασι τούτων, καὶ τῆς συγγενείας καὶ τῆς ἐπωνυμίας [v]αὐτῆς. Οἱ γὰρ κυρίως Ἰσραηλῖται εἶναι δυνάμενοι, οἱ τὸν κανόνα τοῦτον διατηροῦντές εἰσιν, οἱ τῶν παλαιῶν ἀπεχόμενοι, καὶ τὰ τῆς χάριτος διώκοντες.

[15] "Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω." Ἐνταῦθα [w]οὐχ ὡς καμὼν, οὐδ' ὡς περικακήσας ταῦτα φθέγγεται· ὁ γὰρ πάντα [x]καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπὲρ τῶν μαθητῶν αἱρούμενος, πῶς ἂν ἐξελύθη καὶ ἀνέπεσε νῦν; ὁ λέγων, [16] "Ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως·" ὁ λέγων, "Μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐπίγνω- D
σιν [y]ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος." Τίνος [z]οὖν ἕνεκεν ταῦτά φησιν; Ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν ῥᾴθυμον γνώμην, καὶ εἰς φόβον πλείονα ἐμβάλλων, καὶ πηγνὺς τοὺς παρ' αὐτοῦ τεθέντας νόμους, καὶ [a]οὐ συγχωρῶν [b]ἀεὶ κινεῖν αὐτούς. "Ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω." Οὐκ εἶπεν, ἔχω, ἀλλὰ, "βαστάζω," ὥσπερ [c]τις ἐπὶ τροπαίοις μέγα φρονῶν, ἢ σημείοις βασιλικοῖς· εἰ καὶ τοῦτο πάλιν ὄνειδος εἶναι δοκεῖ. Ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τοῖς τραύμασιν ἐναβρύνεται· καὶ καθάπερ οἱ σημειοφόροι τῶν στρατιωτῶν, οὕτω καὶ οὗτος [d]ἀγάλλεται τραύματα περιφέρων. Διὰ τί δὲ τοῦτο λέγει; Παντὸς λόγου, E
πάσης φωνῆς λαμπρότερον διὰ τούτων ἀπολογοῦμαι, φησί. Ταῦτα γὰρ φωνὴν σάλπιγγος ὑψηλοτέραν ἀφίησι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, [e]καὶ λέγοντας ὑποκρίνεσθαί με τὸ δόγμα, καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειάν τι λέγειν. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις στρατιώτην εἶδεν ἐκ παρατάξεως ᾑμαγμένον ἐξελθόντα, καὶ μυρία τραύματα ἔχοντα, δειλίας [f]κρίνειν αὐτὸν καὶ προδοσίας ἠνείχετο, ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀνδραγαθίας φέροντα τὴν ἀπόδειξιν. 730

[15] v. 17. [16] 2 Tim. iv. 2. ii. 25, 26.

λοιπὸν (λέγει pro λοιπὸν B.) τὴν ο. δ.] Sic A.B.C.E.F. Cat. λοιπὸν om. D. Edebatur, φησὶ π. τὴν ο. δ. λοιπόν. [t] ζητεῖ B. Plurima hujus libri menda circa finem operis notare supersedimus. [v] αὐτῆς om. B. [w] οὐχ ὡς καμὼν] οὐ λυπηθεὶς Veron. [x] καὶ om. A.C.D. Cat. Mox ἀναιρούμενος B. [y] ἀληθείας om. C. [z] οὖν om. A.D. [a] οὐ om. D. [b] ἀεὶ κινεῖν] μετακινεῖν E. [c] τις om. C. [d] ἀγάλλεται pro ἀγαλλιάζεται A.B.C.E.F. Cat. [e] καὶ λέγοντας om. C. [f] κρίνειν] τι κρίνειν A.D. κρίνειν ἂν E.F.

Καὶ ἐπ' ἐμοῦ τοίνυν οὕτω [g]ψηφίζεσθε, φησί. Καὶ εἴ τις
ἀκοῦσαι βούλεται τῆς ἐμῆς ἀπολογίας, καὶ τὴν γνώμην μου
καταμαθεῖν, βλεπέτω τὰ τραύματα, τῶν ῥημάτων τούτων καὶ
τῶν γραμμάτων πλείονα παρεχόμενα τὴν ἀπόδειξιν. Ἀρχό-
μενος [h]μὲν τῆς ἐπιστολῆς, ἀπὸ τῆς [i]ἀθρόας αὐτοῦ μεταβολῆς
[k]τὴν ἀνυπόκριτον αὐτοῦ σαφῶς ἔδειξε γνώμην· τελευτῶν δὲ
ἀπὸ τῶν [l]ταύτης κινδύνων. Ἵνα [m]γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι [n]με-
τέστη μὲν ἀπὸ διανοίας ὀρθῆς, οὐκ [o]ἔμεινε δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
B προαιρέσεως, ὅτι καὶ ἔμεινε μάρτυρας παράγει τοὺς [p]πει-
ρασμοὺς, τοὺς κινδύνους, τὰς πληγάς. Εἶτα ἀπολογησάμενος
διὰ πάντων σαφῶς, καὶ δείξας ὡς οὐδὲν εἶπε τῶν εἰρημένων
θυμῷ καὶ ἀπεχθείᾳ, ἀλλ' ἀκίνητον [q]ἔχει τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλο-
στοργίαν, πάλιν αὐτὸ τοῦτο κατασκευάζει, εἰς εὐχὴν μυρίων
γέμουσαν ἀγαθῶν κατακλείων τὸν λόγον, καὶ οὕτω λέγων· (763)
17 "Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ-
ματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν." Τῷ ἐσχάτῳ ῥήματι τούτῳ
πάντα τὰ ἔμπροσθεν ἐπεσφράγισεν. Οὐ γὰρ ἁπλῶς, μεθ'
C [r]ὑμῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ, "μετὰ τοῦ πνεύματος [s]ὑμῶν,"
ἀπάγων αὐτοὺς τῶν σαρκικῶν, καὶ πανταχοῦ δεικνὺς τοῦ θεοῦ
τὴν *εὐεργεσίαν, καὶ ἀναμιμνήσκων τῆς χάριτος ἧς ἀπέλαυσαν,
δι' ἧς πάσης αὐτοὺς ἱκανὸς ἦν Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἀπαγαγεῖν. Τό
τε γὰρ πνεῦμα λαβεῖν, οὐ τῆς νομικῆς [t]ἦν πτωχείας, ἀλλὰ τῆς
κατὰ [v]τὴν πίστιν δικαιοσύνης· τό τε κατασχεῖν λαβόντας, οὐκ
ἀπὸ [w]περιτομῆς, ἀλλ' ἀπὸ χάριτος [x]ἐγένετο πάλιν. Διὰ
τοῦτο [y]τὴν παραίνεσιν εὐχῇ κατέκλεισε, καὶ χάριτος καὶ πνεύ-
D ματος [z]ἀναμνήσας, ὁμοῦ καὶ ἀδελφοὺς προσειπὼν, καὶ παρακα-
λέσας τὸν θεὸν τούτων αὐτοὺς διηνεκῶς ἀπολαύειν, καὶ διπλῷ
τοὺς ἀνθρώπους ἀσφαλισάμενος τρόπῳ. Τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ
εὐχὴ, καὶ διδασκαλία [a]ἦν τῶν εἰρημένων ὁλόκληρος, ἀντὶ τείχους
αὐτοῖς διπλοῦ [b]γινομένη. Ἥ τε γὰρ διδασκαλία ἀναμιμνή-

17 v. 18.

[g] ψηφίζεσθε] Sic A.D.E.F. Vet. ψηφίζεσθαι B.C. ψηφίζεσθαι δεῖ Edd. [h] μὲν]+γὰρ E.F. Vet. [i] ἀθρόας om. B. [k] τὴν—γνώμην] Sic omnes cum Cat. et Interp. τὸ ἀνυπόκριτον αὐτοῦ ἔδειξε Edd. [l] ταύτης accessit ex A.B.C.D.F. Cat. Vet. [m] γὰρ assumtum ex omnibus. [n] μετέστη μὲν] μετέστησεν F. Statim ἀπὸ τῆς δ. ὀ. B. [o] ἐνέμεινε A. [p] πειρασμοὺς pro πόνους omnes. [q] ἔχει] ἔχων Veron. ἔχει προσηγορίαν B. [r] ὑμῶν A.C.E.F. Cat. ἡμῶν Veron. Sav. Mor. [s] ὑμῶν]+φησὶν E.F. Vet. * Cetera desunt in F. [t] ἦν om. A. [v] τὴν om. B. [w] τῆς π. Edd. τῆς om. A.B.C.D.E. Cat. Mox χάριτος sine artic. B.C.D.E. Cat. [x] ἐγίνετο A.D.E. [y] τὴν] καὶ τὴν E. [z] ἀναμνήσας ὁμοῦ] ἀναμνήσουσιν ἐμοῦ D. [a] Haec ἦν τῶν εἰρημένων, quae aberant, leguntur in A.C.D.E. Cat. et Sav. marg. consentiente Interprete. [b] γενομένη C. Cat.

σκουσα αὐτοὺς ὅσων [c] ἀπέλαυσαν ἀγαθῶν, μᾶλλον κατέσχεν ἐν τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασιν· ἥ τε εὐχὴ καλοῦσα τὴν χάριν, καὶ παραμένειν αὐτοῖς πείθουσα, οὐκ ἠφίει τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπαναστῆναι. Τούτου δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος, πᾶσα, ὥσπερ κόνις, ἀπεσοβεῖτο τῶν τοιούτων δογμάτων ἡ [d] ἀπάτη. E

[c] ἀπήλαυον D. Mox κατεῖχεν E. Cat. [d] ἀπάτη] + τέλος D. + τέλος τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου A. + τῷ δὲ θεῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. B. + ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Edd.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

A ## ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἡ Ἔφεσός ἐστι μὲν τῆς Ἀσίας [a] μητρόπολις, ἐτελεῖτο δὲ
τῇ Ἀρτέμιδι, [b] καὶ μάλιστα ταύτην [c] ἐκεῖ ἔσεβον [d] τὴν δῆθεν
θεόν· καὶ τοσαύτῃ [e] δεισιδαιμονίᾳ ἐκέχρηντο, ὡς μηδὲ τοὔνομα
τοῦ τὸν ναὸν αὐτῆς ἐμπρήσαντος ποιῆσαι φανερόν· ἐνεπρήσθη
γάρ. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς τὰ πολλὰ
B [f] ἐνδιέτριψεν ἐκεῖ· [g] καὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ, καὶ ἐτελεύτησε.
Καὶ τὸν Τιμόθεον [h] δὲ ἐκεῖ κατέλιπεν ὁ Παῦλος, καθὼς γράφων
πρὸς αὐτόν φησι· [1] "Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν
Ἐφέσῳ." Καὶ τῶν φιλοσόφων οἱ πολλοὶ [i] οἱ μάλιστα ἀνθή- (764)
σαντες περὶ τὴν Ἀσίαν ἦσαν. [k] Λέγεται μὲν γὰρ καὶ Πυθα-
2 γόρας ἐκεῖθεν εἶναι, τέως δὲ ἡ Ἰωνικὴ πᾶσα, ἡ περὶ Παρμενίδην

[1] 1 Tim. i. 3.

Codices A.B.C. (initio, ut videtur, mutilus) D.E.F. [a] *ἡ μητρ.* D. Cat. [b] *καὶ μάλιστα*] *μάλιστα γὰρ* A.F. [c] *ἐκεῖσε* A.E.F. [d] *τὴν δ. θ.*] *ὡς μείζονα δ. θ.* A.B.F. receptum a Sav. Mor. Ben. *τὴν θεὸν* (om. *δῆθεν*) Cat. [e] *δεισιδαιμονίᾳ*]+*οἱ ταύτην τιμῶντες* A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] *ἐνδιέτριβεν* B. *διέτριψεν* D.F. Cat. *ἐκεῖ διέτριψεν* inverso ord. D. [g] Haec *καὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ* desunt in A.B.F. [h] *δὲ* om. E. Cat. [i] *οἱ μάλιστα*] Sic E. *οἱ* om. Cat. *μάλιστα οἱ* D.F. Veron. *καὶ μάλιστα οἱ* A.B. receptum a Sav. cet. Tum Editi omnes *ἀνθήσαντες περὶ τὴν Ἀσίαν, ἦσαν ἐκεῖ.* Sic A.B.F. *ἐν Ἀσίᾳ ἀνθήσαντες ἦσαν ἐκεῖ* D. Delevimus *ἐκεῖ* cum E. Cat. *εἰσι* pro *ἦσαν* Cat. [k] Vid. Annot.

καὶ Ζήνωνα καὶ Δημόκριτον. [l]Καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν εὕροι τις ἂν φιλοσόφους ἐκεῖ. Ταῦτα δὲ ἡμῖν οὐχ ἁπλῶς εἴρηται, ἀλλ' ὥστε δεῖξαι, ὅτι πολλῆς ἔδει τῷ Παύλῳ σπουδῆς πρὸς ἐκείνους γράφοντι. Λέγεται δὲ καὶ τὰ βαθύτερα τῶν νοημάτων αὐτοῖς ἐμπιστεῦσαι, ἅτε [m]ἤδη κατηχημένοις. Ἔστι [n]δὲ νοημάτων μεστὴ ἡ ἐπιστολὴ ὑψηλῶν, καὶ δογμάτων. Γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ Ῥώμης δεδεμένος, καθὼς καὶ αὐτός φησι· [2]"Προσεύχεσθε [o]ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ B
στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει." [p]Καὶ ὑψηλῶν σφόδρα γέμει τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκων. Ἃ γὰρ μηδαμοῦ [q]σχεδὸν ἐφθέγξατο, ταῦτα ἐνταῦθά [r]φησιν, ὡς ὅταν λέγῃ· [3]"Ἵνα γνωρισθῇ [s]νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ·" καὶ πάλιν, "Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις·" καὶ, "Ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη, [t]ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀποστόλοις τοῖς ἁγίοις [v]αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν C
[w]τῷ πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς [x]κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ."

ΛΟΓΟΣ Α.

[1] Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΙΔΟΥ τὸ, διὰ, τῷ πατρὶ δέδωκε. Τί οὖν; ἐλάττονα αὐτὸν D
ἐροῦμεν; [a]Μηδαμῶς. "Τοῖς ἁγίοις, φησὶ, τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Ἰδοὺ, ἁγίους καλεῖ ἄνδρας ἔχοντας [b]καὶ παιδία καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. [c]Καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ὅταν λέγῃ· [2]"Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε·" καὶ πάλιν,

[2] Ephes. vi. 19, 20. [3] Ibid. iii. 10. ii. 6. iii. 5, 6. [1] Cap. I. v. 1, 2. . [2] Ephes. v. 22. vi. 1, 5.

[l] *καὶ πολλοὺς*] *πολλοὺς δὲ* A.B.F. [m] *ἤδη*] *δὴ* E. [n] *δὲ*] + *καὶ* E. Haec *ἔστι δὲ—δογμάτων* om. A.B.F. [o] *ὑπὲρ*] *περὶ* B. Cat. Veron. [p] *καὶ ὑψηλῶν—ὑπερόγκων*] *ἔστι δὲ οὐ μόνον μεστὴ ἡ ἐπιστολὴ δογμάτων ὑψηλῶν, ἀλλὰ καὶ νοημάτων ὑπερόγκων γέμει* A.B.F. [q] *σχεδὸν* om. D. [r] *φησιν*] *δηλοῖ* A.B.F. Sav. cet. [s] *νῦν*, quod aberat ante Montef. est in nostris omnibus. [t] *ὡς* om. A.B.F. Ita Sav. cet. [v] *αὐτοῦ* om. D. [w] *τῷ* om. A.B.E.F. [x] *κληρονομίας*] *ἐπαγγελίας* E. Cat. Hom. I. [a] *οὐδαμῶς* B.D.F. [b] *καὶ γυναῖκας καὶ παιδία* inverso ord. E. [c] *καὶ τοῦτο*] *ὅτι δὲ τούτους οὕτω καλεῖ* A.B.F. receptum a Sav. cet.

"Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς πατράσιν ὑμῶν·" καὶ, "Οἱ δοῦλοι,
Εὐπακούετε τοῖς δεσπόταις." Ἐννοήσωμεν ὅση κατέχει [d] νῦν
ῥᾳθυμία, καὶ [e] πῶς σπανίζει τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅση τότε ἡ
[f] φορὰ ἦν τῶν ἐναρέτων, ὡς καὶ τοὺς κοσμικοὺς [g] ἁγίους καὶ (765)
πιστοὺς λέγεσθαι. "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς
ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Εἶπε [h] χάριν, καὶ πατέρα
τὸν θεὸν ἐκάλεσε· τῆς χάριτος γὰρ ἐκείνης τεκμήριον τοῦτο.
Πῶς; Ἄκουσον αὐτοῦ ἑτέρωθι λέγοντος· [3] "Ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ,
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα [i] τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, [k] κράζον, ἀββᾶ
ὁ πατήρ." "Καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Δι' ἡμᾶς [l] γὰρ
F Χριστὸς γέγονε, καὶ ἐν σαρκὶ [m] ὤφθη. [4] "Εὐλογητὸς ὁ θεὸς,
φησὶ, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου [n] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἰδοὺ,
3 θεὸς τοῦ σαρκωθέντος· εἰ δὲ μὴ βούλει, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ λόγου
πατήρ. "Ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν
τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ." [o] Τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐνταῦθα αἰνίτ-
τεται· εὐλογία μὲν γὰρ [p] ἦν, ἀλλ' οὐ πνευματική· [q] οἷον,
[5] "Εὐλογήσαι σε ὁ θεὸς," "Εὐλογήσει τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας
σου, καὶ εὐλογήσει τὴν εἴσοδόν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου." Ἐν-
ταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τί; "Ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευμα-
τικῇ." Τί γὰρ ἔτι [r] σοι λείπει; Γέγονας ἀθάνατος, γέγονας
ἐλεύθερος, γέγονας υἱὸς, γέγονας δίκαιος, γέγονας ἀδελφὸς,
B γέγονας συγκληρονόμος, συμβασιλεύεις, συνδοξάζῃ· πάντα σοι
κεχάρισται. [6] "Πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ, φησὶ, [s] τὰ πάντα
ἡμῖν χαρίσεται;" Ἡ ἀπαρχή σου ὑπὸ ἀγγέλων προσκυνεῖται,
ὑπὸ τῶν Χερουβὶμ, [t] τῶν Σεραφίμ· τί ἔτι λείπει; "Ἐν πάσῃ
εὐλογίᾳ πνευματικῇ." Οὐδὲν σαρκικὸν ἐνταῦθα. Διὰ τοῦτο
πάντα ἐξεῖλεν ἐκεῖνα εἰπὼν, [7] "Θλῖψιν ἕξετε ἐν τῷ κόσμῳ,"
πρὸς ταῦτα ἡμᾶς [v] ἀγαγών. Ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ σαρκικὰ
ἔχοντες, τῶν πνευματικῶν ἀκοῦσαι οὐκ ἠδύναντο· οὕτως οἱ τῶν
πνευματικῶν τυγχάνοντες, οὐ δύνανται αὐτῶν [w] ἐπιτυγχάνειν, ἂν
C μὴ πρότερον τῶν σαρκικῶν ἀποστῶσι. Τί ἐστιν, "[x] εὐλογία

[3] Gal. iv. 6. [4] v. 3. [5] Num. vi. 24. Deut. vii. 13. xxviii. 6. coll. Psal. cxx. 8.
[6] Rom. viii. 32. [7] Joan. xvi. 33.

[d] νῦν] + πάντας A.B.F. Statim ἡ ῥᾳθυμία Edd. ἡ om. B.E.F. Cat. [e] ὅπως A.B.E.F. [f] φορὰ] διαφορὰ Cat. διαφορὰ (sic) E. Statim ἦν pro ἡ D. Cat. καὶ ὅση—ἦν] ἄρτι· τότε δὲ τοσαύτη φορὰ ἦν A.B.F. [g] ἁγ. καὶ π.] καὶ πιστοὺς ἁγίους A.B. πιστοὺς ἁγ. F. [h] χάρις D. [i] τοῦ υἱοῦ om. D. Post αὐτοῦ add. εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν A.B.E.F. Sav. cet. [k] κράζων C. [l] γὰρ om. D. [m] ὤφθη] Sic A.B.D.E.F. Cat. Ante Montef. edebatur γέγονεν. [n] ἡμῶν om. C. [o] τὴν] οὐ τὴν A.B.F. [p] ἦν] + κἀκείνη A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] οἷον] τί γὰρ ἔλεγεν A.B.F. et sic Sav. cet. [r] σοι om. C. [s] τὰ om. F. Mox χαρίσηται D. [t] ὑπὸ τῶν σ. Edd. ὑπὸ om. B.E.F. [v] ἄγων A.B.E.F. [w] ἐπιτυχεῖν ἐὰν μὴ E. [x] εὐλ.] πᾶσα εὐλ. A. πάσῃ εὐλ. B.F. Statim πνευματικῇ F.

πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις;" Οὐκ ἐν τῇ γῇ, φησὶ, καθάπερ
[y]παρὰ Ἰουδαίοις, [8]"Τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε," "[z]Γῆν
ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι," "Εὐλογήσει ὁ θεὸς τὴν γῆν σου."
Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ τί; [9]"Ὁ ἀγαπῶν με, τὰς
ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ καὶ ὁ [a]πατὴρ ἐλευσόμεθα πρὸς
αὐτὸν, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν." "Ὁ ἀκούων μου τοὺς
λόγους τούτους, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ,
ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν [b]αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ ἔπνευ-
σαν οἱ ἄνεμοι, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ προσέρρηξαν τῇ D
οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν."
Ἡ [c]πέτρα δὲ ποία ἐστὶν, ἀλλ' ἢ τὰ οὐράνια πράγματα, τὰ
πάσης μεταβολῆς ἀνώτερα; [10]"Ὅστις γὰρ ἂν ὁμολογήσῃ με,
[d]φησὶν, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω [e]αὐτὸν κἀγὼ
ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν [f]τοῖς οὐρανοῖς·" καὶ,
"Ὅστις [g]ἀπαρνήσεταί με, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγώ·" καὶ πάλιν,
"Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψον-
ται·" καὶ πάλιν, "Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν
ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·" καὶ πάλιν, "Μακάριοί [h]ἐστε
οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι [i]πολὺς ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν E
τοῖς οὐρανοῖς." Ὁρᾷς πανταχοῦ τοὺς οὐρανοὺς, οὐδαμοῦ γῆν,
οὐδὲ τὰ ἐν [k]τῇ γῇ; Καὶ πάλιν, [11]"[l]Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα
ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον
Ἰησοῦν·" καὶ πάλιν, "Μὴ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες, ἀλλὰ τὰ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς." "Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Τουτέστι, [m]διὰ
Χριστοῦ Ἰησοῦ, οὐ διὰ Μωϋσέως [n]αὕτη ἦν ἡ εὐλογία. Ὥστε
οὐ μόνον τῇ [o]ποιότητι, ἀλλὰ καὶ τῷ μεσίτῃ διαφέρομεν ἡμεῖς,
[p]ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους φησί· [12]"Καὶ Μωϋσῆς μὲν F
πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν
λαληθησομένων· Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ
οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς."

[13]"Καθὼς καὶ ἐξελέξατο ἡμᾶς, φησὶν, ἐν αὐτῷ πρὸ κατα- 4

8 Esai. i. 19. Exod. iii. 8. Deut. vii. 13. 9 Joan. xiv. 23. Matth. vii. 24, 25. 10 Matth. x. 32, 33. v. 8, 3, 10. 11 Philipp. iii. 20, 19. Coloss. iii. 2. 12 Heb. iii. 5, 6. 13 v. 4.

y παρὰ om. E. Post Ἰουδαίοις add. τότε μὲν γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι A.B.F. z γῆν] εἰς γῆν Edd. εἰς om. D. καὶ γῆν E. δώσω ὑμῖν γῆν A.B.F. Mox μέλι καὶ γάλα Edd. γάλα καὶ μέλι A.B.D.E.F. a πατὴρ] + μου E. b ἑαυτοῦ A.B.E. αὐτοῦ F. αὐτοῦ Edd. ante Ben. c πέτρα δὲ pro δὲ πέτρα A.B.D.F. d φησὶν om. D. e αὐτὸν κἀγὼ pro κἀγὼ αὐτὸν A.B.D.F. f τοῖς om. C.F. g ἀπαρν. με] ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων E. Mox κἀγὼ αὐτὸν idem. h ἐστε om. D. i πολὺς ὁ μ. ὑμῶν A.B.D.E.F. ὁ μ. ὑμῶν πολὺς Edd. k τῇ om. C. l ὑμῶν E.F. Statim γὰρ assumtum ex A.B.D.E.F. m διὰ] τὰ διὰ B.C.D.E.F. et Veron. τὰ om. A. Cat. deletum a Sav. cet. n αὕτη ἦν pro ἦν αὕτη D.E. ἦν om. Cat. o παλαιότητι E. Cat. p ὅπερ E.

βολῆς κόσμου, εἶναι [q]ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον
αὐτοῦ." Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· δι' οὗ εὐλόγησεν ἡμᾶς,
διὰ τούτου καὶ ἐξελέξατο. Αὐτὸς τοίνυν ἡμῖν [r]ἐκεῖ δώσει
ἐκεῖνα πάντα, αὐτός ἐστιν ὁ κριτὴς, καὶ ἐρεῖ· 14 "Δεῦτε οἱ εὐλο-
γημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην
ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου·" καὶ πάλιν, "Ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, θέλω ἵνα καὶ [s]οὗτοι ὦσι." Καὶ ἐν πάσαις σχεδὸν (766)
ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦτο σπουδάζει δεικνύναι, ὅτι οὐ νεώτερα τὰ
B καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἄνωθεν [t]οὕτω τετύπωτο, οὐδ' ἐκ μεταμελείας,
ἀλλ' οὕτως ᾠκονόμητο καὶ προώριστο. Καὶ τοῦτο δὲ κηδε-
μονίας πολλῆς. Τί ἐστιν, "ἐν αὐτῷ ἐξελέξατο;" Διὰ τῆς εἰς
αὐτὸν πίστεως ὁ [v]Χριστὸς τοῦτο κατώρθωσε, πρὶν ἢ γενέσθαι
ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ πρὶν ἢ τὸν κόσμον καταβληθῆναι. Καὶ καλῶς
καταβολὴν εἶπεν, ὡς ἀπό τινος ὕψους [w]μεγάλου καταβεβλη-
μένον αὐτὸν δεικνύς. Καὶ γὰρ μέγα καὶ ἄφατον τὸ ὕψος τοῦ
θεοῦ, οὐ τῷ τόπῳ, [x]ἀλλὰ τῷ ἀνακεχωρηκότι τῆς φύσεως, καὶ
C πολὺ τὸ μέσον κτίσματος καὶ κτίστου. Αἰσχυνέσθωσαν [y]οἱ
αἱρετικοὶ ταῦτα ἀκούοντες. Τί [z]δὲ ἐξελέξατο; "Ὥστε εἶναι
ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ." Ἵνα τοίνυν μὴ,
ἀκούσας ὅτι ἐξελέξατο, τὴν πίστιν ἀρκεῖν νομίσῃς μόνον, καὶ
τὸν βίον προστίθησι. Διὰ τοῦτο ἐξελέξατο, φησὶ, καὶ ἐπὶ
τούτῳ, ἵνα ἅγιοι ὦμεν καὶ ἄμωμοι. Ἐξελέξατο καὶ Ἰουδαίους
ποτέ. 15 "[a]Ποῖον ἔθνος τοῦτο, φησὶν, ἐξελέξατο ἐκ τῶν
ἐθνῶν;" Εἰ δὲ ἄνθρωποι ἐκλεγόμενοι, τὰ κάλλιστα ἐκλέγον-
ται, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεός. Καὶ τὸ ἐκλεγῆναι δὲ, [b]καὶ τῆς
D τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τεκμήριον καὶ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς·
πάντως γὰρ ἂν τοὺς δοκίμους ἐξελέξατο. Ἐποίησεν ἡμᾶς
αὐτὸς ἁγίους, ἀλλὰ δεῖ μεῖναι ἁγίους. Ἅγιός ἐστιν ὁ τῆς
πίστεως μετέχων, ἄμωμος, ὁ ἀνεπίληπτον βίον [c]ἔχων. Ἀλλ'
ἁγιότητα καὶ [d]τὸ ἀνεπίληπτον οὐχ ἁπλῶς [e]ζητεῖ, ἀλλὰ τὸ
ἐνώπιον αὐτοῦ τοιούτους φαίνεσθαι. Εἰσὶ γὰρ ἅγιοι καὶ ἄμω-
μοι, ἀλλ' ἀνθρώποις οὕτω νομιζόμενοι, [f]οἱ τάφοις ἐοικότες
κεκονιαμένοις, καθὼς οἱ τὰς δορὰς τῶν προβάτων ἔχοντες.
Ἀλλ' οὐ τοιούτους ζητεῖ, ἀλλ' οἵους ὁ προφήτης φησὶ,

14 Matth. xxv. 34. Joan. xvii. 24. 15 Deut. xiv. 2?

[q] ἡμᾶς om. F. [r] ἐκεῖ δ. πάντα ἐκεῖνα A.B.F. ἐκεῖνα δ. πάντα E. πάντα δ. ἐκεῖνα Cat. [s] αὐτοὶ E. [t] οὕτω] τοῦτο Cat. Veron. [v] Χριστὸς] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. [w] μεγ. καταβ. pro καταβ. μεγ. A.B.C.E.F. Cat. καταβεβλημένου μεγάλου D. [x] ἀλλὰ] + καὶ E. [y] οἱ om. F. [z] δὲ om. E. Cat. [a] ποῖον ἔθνος] πῶς; ἔθνος A.B.F. Sav. cet. [b] καὶ om. D.E. [c] ἔχων] μετιὼν A.B.F. Sav. cet. [d] τὸ om. F. [e] ἐπιζητεῖ A.B.D.F. Sav. cet. [f] οἱ A.F. οἱ om. E. Mox κεκονιαμ. pro κεκονιασμ. A.B.D.E.F. τάφοις—ἔχοντες] ταφ. κεκ. ἐοίκασι καὶ λύκοι εἰσὶ τὰς τῶν πρ. δορὰς ἔχοντες ἔξωθεν A.B.F.

[16] “ [g] Καὶ κατὰ τὴν [h] καθαρότητα τῶν χειρῶν μου” ποίαν; E
“ τὴν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.” [i] Ἁγιωσύνην ζητεῖ, ἣν [k] ὁ
τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸς ὁρᾷ. Εἶπε καὶ τούτων τὰ κατορθώματα,
καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν χάριν [l] αὐτοῦ ἄνεισιν. [m] Οὐ γὰρ ἀπὸ πόνων
οὐδὲ κατορθωμάτων τοῦτο γίνεται, ἀλλ’ ἀπὸ ἀγάπης· [n] οὔτε
ἀπὸ ἀγάπης μόνον, οὔτε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς. Εἰ γὰρ
[o] δὴ ἀπὸ ἀγάπης μόνης, ἐχρῆν ἅπαντας σωθῆναι· εἰ δὲ ἀπὸ F
[p] τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς πάλιν μόνης, περιττὴ ἡ παρουσία αὐτοῦ,
καὶ πάντα τὰ οἰκονομηθέντα. Ἀλλ’ οὔτε ἀπὸ ἀγάπης μόνης,
οὔτε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς, ἀλλ’ ἐξ ἀμφοτέρων. “ Ἐξε- 5
λέξατο γὰρ ἡμᾶς,” φησίν· ὁ δὲ ἐκλεγόμενος οἶδεν ὅπερ ἐκλέγε-
ται. “ [q] Ἐν ἀγάπῃ, φησὶ, [17] προορίσας [r] ἡμᾶς.” Ἀλλ’ οὐδένα
ἂν ἔσωσεν ἡ ἀρετὴ, τῆς ἀγάπης [s] μὴ οὔσης. Εἰπὲ γάρ μοι, τί
Παῦλος ἂν ὠφελήθη, [t] ποῦ δὲ ἂν ἐπεδείξατο ἅπερ ἐπεδείξατο,
εἰ μὴ καὶ ἄνωθεν αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ ἀγαπήσας εἵλκυσε πρὸς
ἑαυτόν; Ἄλλως δὲ, καὶ τὸ τοσούτων ἀξιῶσαι, ἀγάπης ἦν, οὐ
τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς. Τὸ γὰρ ἐναρέτους γενέσθαι καὶ πιστεῦ- B
σαι καὶ προσελθεῖν, καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ ἦν τοῦ καλέσαντος,
πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμέτερον· τὸ δὲ προσελθόντας τοσούτων ἀξιῶ-
σαι τιμῶν, ὥστε εὐθέως ἀπὸ [v] ἔχθρας εἰς υἱοθεσίαν ἀγαγεῖν,
ὑπερβαλλούσης ὄντως ἀγάπης.

“ Ἐν ἀγάπῃ, φησὶ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ εἰς αὐτόν.” Ὁρᾷς πῶς οὐδὲν ἄνευ Χριστοῦ; πῶς
οὐδὲν ἄνευ [w] τοῦ πατρός; Ἐκεῖνος προώρισεν, οὗτος προσή-
γαγε. Καὶ ταῦτα τίθησιν ἐπαίρων τὰ γεγενημένα, καθάπερ
καὶ ἑτέρωθί φησιν· [18] “ Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ C
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Μεγάλα μὲν γὰρ τὰ
δοθέντα, πολλῷ δὲ μείζονα γίνεται τῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ δοθῆ-
ναι· [x] ὅτι οὐκ ἔπεμψέ τινα τῶν δούλων πρὸς τοὺς δούλους, ἀλλ’
αὐτὸν τὸν μονογενῆ. “ Κατὰ τὴν εὐδοκίαν, φησὶ, τοῦ θελή-
ματος αὐτοῦ·” τουτέστι, διὰ [y] τὸ σφοδρῶς θελῆσαι. Ἡ
ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὡς ἂν τις εἴποι, αὕτη ἐστί· πανταχοῦ γὰρ

[16] Psal. xvii. 25. [17] v. 5. [18] Rom. v. 11.

[g] καὶ om. E. [h] καθαριότητα A.F. καθαρειότητα Veron. [i] ἁγιωσ.] + τοίνυν B.F. et corr. A. [k] ὁ] καὶ D. [l] αὐτοῦ om. A.B.F. Sav. cet. Post ἄνεισι iidem addunt καί φησιν, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς. [m] οὐ] οὐδὲ E. [n] οὔτε—ἀρετῆς] Sic C.D. Cat. et corr. E. οὐκ ἀπὸ ἀγ. δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀρετῆς ἡμετέρας A.B.F. οὔτε ἀπὸ ἀγ. μόνον, ἀλλὰ (+ καὶ Sav. Mor. Ben.) ἀπὸ τῆς ἡμ. ἀρ. Edd. [o] δὴ] ἦν A.B.F. δεῖ D. [p] τῆς om. F. [q] ἐν] καὶ πάλιν ἐν A.B.F. [r] ἡμᾶς] + καλῶς A.B.F. Statim οὐδένα γὰρ pro ἀλλ’ οὐδένα iidem, edentibus Sav. cet. [s] μὴ οὔσης] χωρὶς A.B.F. [t] ποῦ δὲ (ποῦ δ’ E.) omnes. τί δὲ Edd. Mox haec ἅπερ ἐπεδείξατο, quae aberant, assumta ex A.D.E.F. [v] ἐχθρῶν Cat. [w] τοῦ om. D. [x] ὅτι] καὶ δεικνὺς ὅτι A.B.F. [y] τοῦ E.

εὐδοκία τὸ θέλημά ἐστι τὸ προηγούμενον. [y]Ἔστι γὰρ καὶ
ἄλλο θέλημα· οἷον, [z]θέλημα πρῶτον, τὸ μὴ ἀπολέσθαι ἡμαρ-
D τηκότας· θέλημα δεύτερον, τὸ γενομένους κακοὺς ἀπολέσθαι.
Οὐ γὰρ δὴ [a]ἀνάγκῃ αὐτοὺς κολάζει, ἀλλὰ [b]θέλων. Τοιοῦτον
καὶ ἐπὶ Παύλου ἔστιν ἰδεῖν, οἷον [c]ὡς ὅταν λέγῃ· [19] "Θέλω
πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν·" "[d]Θέλω πάλιν
[e]νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν." Εὐδοκίαν [f]οὖν τὸ πρῶτον
θέλημά φησι, τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετὰ ἐπιθυμίας θέλημα,
[g]ὃ ἐφ' ἡμῶν· οὐ γὰρ παραιτήσομαι καὶ κοινοτέρᾳ λέξει χρή- (767)
E σασθαι σαφηνείας ἕνεκεν τῶν ἀφελεστέρων· [h]ὃ λέγομεν ἡμεῖς
πεῖσμα, [i]καὶ, κατὰ τὸ πεῖσμα ἡμῶν· τουτέστι, [k]σφόδρα ἐφί-
εται, σφόδρα ἐπιθυμεῖ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. [l]Τίνος οὖν
ἕνεκεν οὕτως ἡμᾶς ἀγαπᾷ; τίνος ἕνεκεν οὕτω φιλεῖ; Ἀπὸ ἀγα-
θότητος μόνης· ἡ γὰρ χάρις [m]ἀγαθότητός ἐστι. Διὰ τοῦτο,
φησὶν, εἰς υἱοθεσίαν ἡμᾶς προώρισε, [n]θέλων καὶ σφόδρα τοῦτο
βουλόμενος, ἵνα ἡ τῆς χάριτος αὐτοῦ δόξα δειχθῇ. "Κατὰ
F τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, [o]φησὶν, [20]εἰς ἔπαινον δόξης
τῆς χάριτος αὐτοῦ, [p]ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ."
[q]Ἵνα ἡ τῆς χάριτος αὐτοῦ δόξα δειχθῇ, [r]φησὶν, ἐν ᾗ ἐχαρίτω-
σεν [s]ἡμᾶς. Οὐκοῦν εἰ εἰς τοῦτο ἐχαρίτωσεν, εἰς ἔπαινον δόξης
6 τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ ἵνα δείξῃ τὴν χάριν αὐτοῦ, [t]μένωμεν ἐν
αὐτῇ. "Εἰς ἔπαινον δόξης," [v]φησίν. Ἵνα τίς αὐτὸν ἐπαινέσῃ;
ἵνα τίς αὐτὸν δοξάσῃ; ἡμεῖς; [w]ἀλλ' ἄγγελοι; ἀλλ' ἀρχάγγε-
λοι; ἀλλὰ πᾶσα ἡ κτίσις; [x]Καὶ τί τοῦτο; Οὐδέν· ἀνενδεὲς
γὰρ τὸ θεῖον. Τίνος οὖν ἕνεκεν βούλεται ἐπαινεῖσθαι καὶ
δοξάζεσθαι παρ' ἡμῶν; Ὥστε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην θερμο-
τέραν ἡμῖν ἐγγενέσθαι. Οὐδενὸς γὰρ ἐφίεται τῶν παρ' ἡμῶν,
ἀλλ' ἢ τῆς σωτηρίας μόνης, οὐ διακονίας, οὐ δόξης, οὐκ ἄλλου

[19] 1 Cor. vii. 7. 1 Tim. v. 14. [20] v. 6.

[z] θέλημα] φρόνημα D. [a] ἀνάγκῃ E. Cat. Edebatur ἀνάγκη. [b] θέλων omnes. θέλημα Edd. [c] Haec ὡς ὅταν λέγῃ post ἀνθρώπους transp. C.D. [d] θέλω πάλιν] καὶ πάλιν, θέλω πάλιν A.B.F. καὶ πάλιν, θέλω Sav. cet. [e] νεωτέρας] καὶ τὰς νεωτέρας χήρας E. [f] γοῦν E. [g] ὃ (ὁ E.) ἐφ' ἡμῶν] τὸ πεῖσμα A.B.F. receptum a Sav. cet. [h] ὃ λέγομεν—τουτέστι] οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπίτασιν τοῦ θελήματος δηλοῦντες, κατὰ τὸ πεῖσμα ἡμῶν λέγομεν· ὃ οὖν λέγει τοῦτό ἐστι A.B.F. quos secuti sunt Sav. et recentiores. [i] καὶ om. Cat. ubi πίσμα pro πεῖσμα scriptum. [k] σφ. ἐφίεται om. F. [l] τίνος οὖν ἕνεκεν—φιλεῖ;] Sic E. Verba τίνος ἕνεκεν ante οὕτω φιλεῖ om. C. Pro iis καὶ πόθεν habent A.B.F. Sav. cet. Haec τίνος οὖν—ἀγαπᾷ desunt in Veron. τίνος οὖν ἕνεκα οὕτως ἡμᾶς ἀγαπᾷ, οὕτως ἡμᾶς φιλεῖ; Cat. [m] ἀγαθ.] + μόνης C. [n] θέλων] τουτέστι θέλων A.B.F. [o] φησὶν om. E. [p] ἐν ᾗ] ἧς E. [q] ἵνα] ὁρᾷς; ἵνα A.B.F. [r] φησὶν post δόξα transp. E. post ἡμᾶς A.B.F. [s] ἡμᾶς] + ἐν τῷ ἠγαπημένῳ Edd. Haec desunt in C.E. Cat. In D. folium mutilum est. [t] μένωμεν A.B.E.F. Cat. μένων Veron. μείνωμεν Sav. cet. [v] φησὶν] τί ἐστι τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [w] ἀλλ' accessit ex omnibus. ἀλλ' ante ἀρχάγ. debetur libris A.B.C.E.F. [x] καὶ τί τοῦτο; οὐδὲν] οὐδαμῶς A.B.F.

οὐδενὸς, καὶ πάντα διὰ τοῦτο ποιεῖ. Ὁ γὰρ ἐπαινῶν καὶ B
[y]θαυμάζων τὴν εἰς αὐτὸν χάριν γεγενημένην, προσεκτικώτερος
ἔσται καὶ σπουδαιότερος. "Ἧς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς," φησίν.
Οὐκ εἶπεν, ἧς ἐχαρίσατο, ἀλλ', "ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς·" τουτέστιν,
οὐ μόνον ἁμαρτημάτων ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ ἐπεράστους ἐποί-
ησε. Καθάπερ [z]γὰρ εἴ τις λαβὼν ψωραλέον τινὰ, καὶ λοιμῷ
καὶ [a]νόσῳ διεφθαρμένον, καὶ γήρᾳ καὶ πενίᾳ καὶ λιμῷ, [b]εὐθέως
εὔμορφον νεώτερον ἐργάσαιτο, πάντας ἀνθρώπους νικῶντα τῷ
κάλλει, σφοδρὰν μὲν τὴν αὐγὴν [c]ἀφιέντα ἀπὸ τῶν παρειῶν, καὶ
τὰς [d]μαρμαρυγὰς ἀποκρύπτοντα ταῖς τῶν ὀφθαλμῶν βολαῖς, C
[e]εἶτα ἐν αὐτῷ καταστήσειε τῷ τῆς ἡλικίας ἄνθει, καὶ μετὰ τοῦτο
ἁλουργίδα περιβάλοι καὶ διάδημα καὶ πάντα τὸν [f]κόσμον·
οὕτως ἐξήσκησεν [g]ἡμῶν τὴν ψυχὴν, καὶ καλὴν καὶ ποθεινὴν καὶ
ἐπέραστον ἐποίησεν. [h]Ἐπιθυμοῦσι γὰρ ἄγγελοι παρακύψαι
πρὸς [i]τοιαύτην ψυχὴν, [k]ἀρχάγγελοι, πάντες ἅγιοι. Οὕτως
[l]ἡμᾶς ἐπιχάριτας [m]ἐποίησε, καὶ [n]αὐτῷ ποθεινούς. [21] "Ἐπι-
θυμήσει γὰρ, φησὶν, ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου." Ὅρα γὰρ
οἷα πρὸ τούτου ἐπιβλαβῆ φθεγγόμενοι, οἷα κεχαριτωμένα
ῥήματα φθεγγόμεθα νῦν. Οὐκέτι πλοῦτον θαυμάζομεν, οὐκέτι D
τὰ ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὐχὶ
χαρίεν ἐκεῖνο τὸ παιδίον εἶναί φαμεν, ὅπερ ἂν μετὰ τῆς τοῦ
σώματος ὥρας [o]καὶ πολλὴν ἔχῃ τὴν ἐν τοῖς ῥήμασι χάριν;
Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ πιστοί. [p]Ὅρα οἷα φθέγγονται οἱ μεμυη-
μένοι. Τί γὰρ χαριέστερον ἐκείνου τοῦ στόματος γένοιτ' ἂν,
τοῦ τὰ θαυμαστὰ ῥήματα [q]ἀφιέντος, καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ
καθαροῖς χείλεσι μεταλαμβάνοντος τραπέζης μυστικῆς τοιαύτης
μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, [r]τῆς παρρησίας; Τί χαρι- E
έστερον τῶν ῥημάτων, δι' ὧν ἀποτασσόμεθα τῷ διαβόλῳ; δι'

21 Psal. xliv. 12.

[y] δοξάζων C. Mox αὐτὸν pro αὐτὸν A.E.F. [z] γὰρ] ἂν A.B.F. Sav. cet. [a] νόσῳ] + μακρᾷ E. [b] εὐθέως] ἐξαίφνης E. [c] ἀπὸ τῶν π. ἀφιέντα inverso ord. A.B.F. [d] μαρμ.] + τοῦ ἡλίου Sav. cet. καὶ τὰς μαρμαρυγὰς—καὶ διάδημα] ταῖς δὲ τῶν ὀφ. β. τὰς τοῦ ἡλίου μ. ἀποκρύπτοντα· εἶτα μετὰ τοῦτο αὐτῷ καὶ ἁλουργίδα καὶ διάδημα περιβάλοι A.B.F. [e] εἶτα] + μήτε σφόδρα παιδίον μήτε σφ. νέον ἄχρι C. Post ἄνθει add. μήτε σφ. π. μήτε σφ. ν. καταστήσας, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει E. "Glossema manifestum." *Heyse.* [f] κόσμον] + τὸν βασιλικὸν A.B.F. Sav. cet. [g] ἡμῶν τὴν ψ. pro τὴν ψ. ἡμῶν omnes. [h] ἐπιθ. γὰρ] ὅτι ἐπιθ. καὶ A.B.F. [i] τὴν τοιαύτην Edd. τὴν om. C.D.E. Cat. [k] ἀρχάγγελοι, πάντες ἅγιοι] οὐ μόνον δὲ ἄγγελοι παρακύψαι ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις A.B.F. ἀρχάγγελοι, πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις ediderunt Sav. cet. [l] ἡμᾶς] + καὶ Edd. invitis libris. Statim ἐπιχαρεῖς vel ἐπιχάρεις C.D.E. ἐπιχάριτας A.B.F. ἐπιχαρεστάτους Veron. ἐπιχάριτας Sav. cet. [m] ἐποίησε] κατέστησε A.B.F. [n] αὐτῷ pro ἑαυτῷ C.D.E. [o] καὶ om. D. Mox ἔχῃ B.E. ἔχει Edd. [p] ὅρα] + γὰρ B. [q] ἀφιέντος] + τότε E. [r] καὶ τῆς παρρ. Sav. cet. καὶ om. C.D. Veron. τῆς λαμπ. καὶ om. E. τῆς παρρ. καὶ τῆς λαμπ. inverso ord. A.B.F.

ὧν συντασσόμεθα τῷ Χριστῷ; τῆς ὁμολογίας ἐκείνης τῆς πρὸ
τοῦ λουτροῦ; τῆς μετὰ τὸ λουτρόν; Ἐννοήσωμεν ὅσοι διε-
φθείραμεν τὸ βάπτισμα, καὶ στενάξωμεν, ἵνα δυνηθῶμεν αὐτὸ
πάλιν ἀναλαβεῖν. "Διὰ τοῦ ἠγαπημένου, φησὶν, [22] ἐν ᾧ ἔχομεν
τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ." Πῶς; Οὐ μόνον
F ὅτι τὸν υἱὸν ἔδωκε θαυμαστὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ,
ὥστε [s] σφάξαι αὐτὸν τὸν ἀγαπώμενον. Πολλὴ [t] ἡ ὑπερβολή·
τὸν ἀγαπώμενον ὑπὲρ τῶν μισουμένων ἔδωκεν. Ὅρα πόσου
ἡμᾶς τιμᾶται. Εἰ, ὅτε αὐτὸν ἐμισοῦμεν [v] καὶ ἐχθροὶ ἦμεν, τὸν
7 ἀγαπώμενον [w] ἔδωκε, τί [x] οὐ ποιήσει [y] λοιπόν; "[z] Τὴν ἄφεσιν
τῶν παραπτωμάτων." Ἄνωθεν κάτω κάτεισι· πρότερον υἱοθε-
σίαν εἰπὼν καὶ ἁγιασμὸν καὶ ἀμώμους, καὶ τότε τὸ πάθος, οὐ
μειῶν, οὐδὲ ἀπὸ [a] μεγάλων ἐπὶ τὰ μικρὰ κατάγων τὸν λόγον,
ἀλλ' ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐπὶ τὰ μεγάλα ἀνιών. Οὐδὲν γὰρ οὕτω
μέγα, ὡς τὸ [b] τὸ αἷμα ἐκχυθῆναι τοῦ [c] υἱοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τῆς (768)
υἱοθεσίας καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν τοῦτο μεῖζον, τὸ μηδὲ [d] τοῦ
B υἱοῦ φείσασθαι. [e] Μέγα τὸ ἀφεθῆναι τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ
[f] μεῖζον τὸ [g] διὰ τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ. Ὅτι γὰρ τοῦτο
πολλῷ μεῖζον ἁπάντων, ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα ἀνεβόησε λέγων·
"Κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, [23] ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς
ἡμᾶς." Πλοῦτος μὲν γὰρ [h] κἀκεῖνο, πολλῷ δὲ πλέον οὗτος.
"Ἧς ἐπερίσσευσε, [i] φησὶν, εἰς ἡμᾶς." Καὶ πλοῦτος, καὶ ἐπε-
ρίσσευσε, τουτέστιν, ἀφάτως ἐξεχύθη. Οὐκ ἔνεστι λόγῳ παρα-
στῆσαι, ὧν διὰ τῶν ἔργων [k] ἐπειράθημεν. Πλοῦτος γάρ ἐστι,
πλοῦτος περισσεύων, [l] καὶ εἰς περισσείαν ἔδωκε· πλοῦτος [m] πε-
C ρισσεύων, οὐκ [n] ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεοῦ, ὥστε [o] πανταχόθεν ἀμή-
χανον αὐτὸν [p] λεχθῆναι.

"Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ [q] φρονήσει [24] γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστή-
ριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ·" τουτέστι, σοφοὺς καὶ φρονίμους
ποιήσας τὴν ὄντως σοφίαν, τὴν ὄντως φρόνησιν. Βαβαὶ, πόση

[22] v. 7. [23] v. 8. [24] v. 9.

[s] σφάξαι] καὶ σφάξαι Cat. σφαγῆναι A.B.F. receptum a Sav. cet. [t] ἡ] ἦν ἡ E. [v] καὶ] ὅτε E. [w] ἐξέδωκε A.B.F. [x] οὐ om. E. [y] λοιπὸν] + φίλους γεγονότας αὐτῷ A.B.F. + ὅταν τούτῳ καταλλαγῶμεν διὰ τῆς χάριτος Edd. repugnantibus libris et Cat. [z] τὴν ἄφεσιν, φησὶ, τῶν π. Edd. φησὶ om. C.D. ἀπολύτρωσιν τὴν ἄφεσιν λέγει τῶν π. A.B.F. [a] τῶν μεγάλων Edd. τῶν om. A.B.E.F. Cat. [b] τὸ accessit ex A.C.D. [c] υἱοῦ pro θεοῦ omnes. [d] τοῦ om. E. [e] μέγα] Sic Veron. et Codd. μὴ γὰρ tacite Sav. Mor. μέγα γὰρ Ben. [f] τὸ μεῖζον Edd. τὸ deest in omnibus. [g] διὰ αἵμ. B. δι' αἵμ. F. [h] κἀκεῖνο pro κἀκεῖνος omnes. [i] φησὶν om. E. [k] ἐπειράθημεν A.B.F. Cat. Veron. ἐπειράσθημεν Sav. cet. [l] Haec καὶ εἰς π. ἔδωκε om. A.B.E.F. Sav. cet. [m] περισσεύων om. A.B.F. Sav. cet. [n] ἀνθρώπου E. Statim ἀλλὰ τοῦ θεοῦ C. [o] πάντοθεν E. Cat. Veron. [p] λεχθῆναι] + δεικνὺς δὲ πῶς εἰς περισσείαν ἔδωκε A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] φρονήσει] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. Statim γνωρίσαι D.F. Veron.

φιλία; τὰ [r]γὰρ μυστήρια αὐτοῦ ἡμῖν λέγει. "Τοῦ θελήματος
αὐτοῦ," φησίν· ὡς ἂν εἴποι τις, τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡμῖν
ἐγνώρισε. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μυστήριον τὸ πάσης [s]σοφίας
γέμον καὶ φρονήσεως. Τί γὰρ ταύτης τῆς σοφίας ἴσον [t]ζητεῖς;
τοὺς οὐδενὸς ἀξίους ὄντας, τούτους εὗρεν ὅπως εἰς πλοῦτον
[v]ἀναγάγῃ. Τί ταύτης τῆς εὐμηχανίας ἴσον; ὁ ἐχθρὸς, ὁ μεμι- D
σημένος, οὗτος ἐξαίφνης ἄνω γέγονε. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον,
ἀλλὰ καὶ [w]τὸ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, καὶ τοῦτο σοφίας ἦν, καὶ τὸ
διὰ σταυροῦ. Μακρὸς ἐνταῦθα [x]δεῖξαι ὁ λόγος, πῶς σοφίας ἦν
τοῦτο, καὶ πῶς σοφοὺς ἡμᾶς εἰργάσατο. [y]Πάλιν, "Κατὰ τὴν
εὐδοκίαν αὐτοῦ, φησὶν, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ." Τουτέστι, τοῦτο
ἐπεθύμει, τοῦτο ὤδινεν, ὡς ἂν [z]τις εἴποι, ἐξειπεῖν [a]ἡμῖν τὸ μυ-
στήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι ἄνθρωπον ἄνω καθίσαι βού- E
λεται. Τοῦτο δὲ γέγονεν, [25]"Εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος
τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, [b]ἐν αὐτῷ." Ἀπέσχιστο,
[c]φησὶ, τὰ ἐπουράνια τῶν ἐπιγείων, οὐκ εἶχε μίαν κεφαλήν.
Κατὰ μὲν γὰρ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον εἷς θεὸς ἦν· κατὰ δὲ
τὸν τῆς οἰκειώσεως οὐκέτι, τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης [d]κεχυμένης,
ἀλλ' ἀπεσχισμένοι ἦσαν τῆς ὑπακοῆς [e]αὐτοῦ. "Εἰς οἰκονο- F
μίαν, φησὶ, τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν." Πλήρωμα τῶν
καιρῶν αὐτὸ ἐκάλεσεν. Ὅρα πῶς ἀκριβῶς φθέγγεται. [f]Καὶ
τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς δείξας, τὴν πρόθεσιν, τὴν 8
βουλὴν, τὴν πρώτην ὁρμὴν, τὴν [g]δὲ διὰ τῶν ἔργων ἐκπλήρωσιν
διὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐδαμοῦ διάκονον αὐτὸν ὀνομάζει. "Ἐξε-
λέξατο ἡμᾶς, φησὶν, ἐν αὐτῷ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ
[h]Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν, [i]καὶ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος
αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ἣν
προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν,
ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ." [k]Καὶ οὐδαμοῦ
διάκονον αὐτὸν εἶπεν. [l]Εἰ δὲ τὸ, ἐν, καὶ τὸ, διὰ, διακόνου
ἐστὶν, ὅρα ποῦ [m]τρέπεις τὸ πρᾶγμα. Ἀρχόμενος [n]γὰρ εὐθέως B

25 v. 10.

[r] γὰρ om. A.F. [s] σοφίας τε Edd. τε deest in omnibus. [t] ζητεῖς] ἐρεῖς A.B.F. Sav. cet. μεῖζον pro ἴσον Veron. invitis libris. [v] ἀγάγῃ B. Cat. [w] τὸ accessit ex E. Cat. [x] ὁ (ὁ om. Cat.) λόγος δεῖξαι inverso ord. E. Cat. μακρὸς—ὁ λόγος] μακρὸν ἐπιτηδὲς τὸν λόγον ποιεῖται· δεῖξαι γὰρ (γὰρ om. F.) βούλεται A.B.F. [y] πάλιν] διὸ πάλιν A.B.F. receptum a Sav. cet. πάλιν om. E. [z] τις om. A.B.F. Sav. cet. Statim εἴποι pro ἔχοι ex Cat. mutavimus. [a] ἡμῖν om. D.E. [b] ἐν] ἣν προέθετό φησιν ἐν A.B.F. [c] φησὶ om. A.B.F. [d] ἐκκεχυμένης E. [e] αὐτοῦ] τῆς αὐτοῦ A.F. [f] καὶ om. A.B.F. [g] δὲ om. D. [h] Ἰησοῦ Χρ. pro Χρ. Ἰησοῦ A.B.C.D.E. [i] καὶ om. F. [k] καὶ om. A.B.F. [l] εἰ δὲ] οὐδὲ A.B.F. [m] τρέπεις C.D.E. τρέπει Edd. [n] γὰρ om. A.B.F.

τῆς ἐπιστολῆς, "Διὰ τοῦ θελήματος," εἶπε, "τοῦ πατρός." Ὁ
πατὴρ ἠθέλησε, φησὶν, ὁ υἱὸς ἐνήργησεν. Ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴ ὁ
πατὴρ ἠθέλησε, τῆς [o] θελήσεως ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ
υἱὸς ἐνήργησε, [p] τῆς ἐνεργείας ἀπεστέρηται ὁ πατὴρ, ἀλλὰ κοινὰ
πατρὸς καὶ υἱοῦ [q] πάντα. [26] "Πάντα γὰρ τὰ ἐμὰ σά ἐστι, φησὶ,
καὶ τὰ σὰ [r] ἐμά." Πλήρωμα τῶν καιρῶν ἡ παρουσία αὐτοῦ ἦν.
Ἐπεὶ οὖν πάντα ἔπραξε, καὶ δι' ἀγγέλων, καὶ διὰ προφητῶν, καὶ
C διὰ νόμου, καὶ οὐδὲν πλέον [s] ἐγένετο, ἀλλ' ἐκινδύνευεν εἰκῇ [t] γε-
γενῆσθαι ὁ ἄνθρωπος, εἰκῇ παρῆχθαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ κακῷ,
πάντων ἀπολλυμένων ἁπλῶς, καὶ μειζόνως [v] ἢ ἐπὶ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ, εὗρε ταύτην τὴν οἰκονομίαν τὴν διὰ τῆς χάριτος, ὥστε
μὴ εἰκῇ μηδὲ μάτην αὐτὸν γενέσθαι. [w] Τὸ πλήρωμα τῶν
καιρῶν τοῦτο λέγει, καὶ σοφίαν· [x] ὅτι ὅτε μάλιστα ἔμελλον
ἀπόλλυσθαι, τότε διεσώθησαν. "Ἀνακεφαλαιώσασθαι," φησί.
D Τί ἐστιν, ἀνακεφαλαιώσασθαι; [y] Συνάψαι. [z] Πλὴν ἀλλὰ
σπουδάσωμεν ἐγγὺς αὐτῆς γενέσθαι τῆς ἀληθείας. Παρὰ μὲν
γὰρ ἡμῖν καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ἀνακεφαλαίωσις λέγεται τὸ τὰ διὰ (769)
μακρῶν λεγόμενα εἰς βραχὺ συστεῖλαι, καὶ πάντα τὰ διὰ
[a] μακρῶν λεγόμενα συντόμως εἰπεῖν. Ἔστι μὲν γὰρ [b] καὶ
τοῦτο· τὰ γὰρ διὰ μακροῦ χρόνου οἰκονομούμενα [c] ἀνεκεφαλαι-
ώσατο ἐν αὐτῷ, τουτέστι, συνέτεμε. [27] "Λόγον [d] γὰρ συντε-
λῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ," [e] καὶ ἐκεῖνα περιέλαβε, καὶ
ἕτερα προσέθηκε. Τοῦτό ἐστιν ἀνακεφαλαίωσις. Ἔστι καὶ
ἕτερόν τι [f] δηλούμενον. Μίαν κεφαλὴν ἅπασιν ἐπέθηκε τὸ κατὰ
σάρκα Χριστὸν, [g] καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· τουτέστι, καὶ
E ἀγγέλοις [h] ἀρχὴν ἔδωκεν ἑτέραν, καὶ ἀνθρώποις, τοῖς μὲν τὸ
κατὰ σάρκα, τοῖς δὲ τὸν θεὸν λόγον. Ὡς ἂν περὶ οἰκίας τις
εἴποι τὰ μὲν σαθρὰ, τὰ δὲ ἰσχυρὰ ἐχούσης, ἀνῳκοδόμησε τὴν
οἰκίαν, τουτέστιν, ἰσχυροτέραν εἰργάσατο, ἰσχυροτέραν κρηπῖδα

26 Joan. xvii. 10. 27 Rom. ix. 28.

[o] θελήσεως B. ἐνεργείας Edd. [p] τῆς ἐνεργείας B. Edebatur τοῦ θελήματος. [q] τὰ πάντα A.B.F. [r] ἔμα] + τί ἐστιν ὃ λέγει; B. + τί ἐστιν ὃ λέγει πλ. τῶν καιρῶν; A. + τί δέ ἐστι πλ. τῶν καιρῶν; E. Statim πλ. δὲ τῶν κ. Edd. δὲ om. A.B.E.F. Cat. [s] ἐγίνετο E. [t] γενέσθαι C. Statim ὁ ἄνθ. omnes. Articulus aberat. [v] ἢ] + ὡς E. [w] τὸ om. A.B.F. [x] ὅτι] πῶς; ὅτι A.B.F. Ita Sav. cet. [y] συνάψαι] + ἑνῶσαι A.B.F. [z] πλὴν ἀλλὰ—παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν] ἀλλ' οὔπω σαφές τι εἰρήκαμεν· ἀνάγκη πάλιν εἰπεῖν· ὥσπερ παρ' ἡμῖν A.B.F. [a] μακρῶν λεγόμενα] πολλῶν φθεγγόμενα A.B.F. πολλῶν λεγόμενα ediderunt Sav. cet. [b] καὶ om. D. ἔστι μὲν—τὰ γὰρ] οὕτω δὴ καὶ ὁ Παῦλος, βουλόμενος δηλῶσαι τὰ A.B.F. [c] ἀνεκεφ.] + εἶπεν A.B.F. Statim ἐν ἑαυτῷ iidem, accedentibus Sav. cet. [d] γὰρ] + κύριος A. + ἐγὼ κύριος B.F. [e] καὶ] οὐκοῦν καὶ A.B.F. [f] δηλούμενον] + ποῖον τοῦτο; A.B.F. receptum a Sav. cet. [g] καὶ ἀνθ. καὶ ἀγγ. inverso ord. E. Cat. τουτέστι καὶ ἀγγέλοις om. E. [h] ἀρχὴν ἔδ. ἑτέραν] μίαν ἀρχὴν ἔδωκεν A.B.F. Ita Sav. cet. Statim καὶ ἀνθρώποις om. E.

ὑπέθηκεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα πάντας ὑπὸ μίαν ἤγαγε [i]κεφαλήν. Οὕτω γὰρ ἂν γένοιτο ἕνωσις, οὕτως [k]ἂν γένοιτο ἀκριβὴς συνάφεια, ὅταν ὑπὸ μίαν ἅπαντα ἀχθείη κεφαλὴν, σύνδεσμόν τινα 9
ἀναγκαῖον ἄνωθεν [l]ἐπικείμενον ἔχοντα.

[m]Τοσαύτης τοίνυν ἀξιωθέντες δωρεᾶς, τοσαύτης τιμῆς, τοσαύτης φιλανθρωπίας, μὴ καταισχύνωμεν τὸν εὐεργετήσαντα, μὴ εἰς κενὸν [n]τὴν τοσαύτην χάριν ποιήσωμεν· ἀγγελικὸν βίον ἐπιδειξώμεθα, ἀγγελικὴν ἀρετὴν καὶ πολιτείαν. Ναὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, ἵνα μὴ εἰς κρίμα μηδ' εἰς κατάκριμα γένηται ταῦτα [o]πάντα ἡμῖν, ἀλλ' εἰς ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ B
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β.

[1]Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον C
τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, [a]ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

ΠΑΝΤΑΧΟΥ τὴν ἄφατον τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ἐσπούδασεν ὁ Παῦλος τὴν περὶ ἡμᾶς δεῖξαι, ὡς αὐτῷ [b]δυνατόν. Ὅτι D
[c]γὰρ μετὰ ἀκριβείας οὐχ οἷόν τε, ἄκουσον τί φησιν αὐτός· [2]"Ὦ [d]βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ·" πλὴν ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἐστὶ, δείκνυσι. Τί οὖν [e]φησιν; "Ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες." Εἶπεν, "ἐξελέξατο [f]ἡμᾶς," ἀνωτέρω· ἐνταῦθά φησιν, "ἐκληρώθημεν." Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κλῆρος συντυχίας πρᾶγμά ἐστιν, οὐ προαιρέσεως οὐδὲ ἀρετῆς· ἀγνοίας γὰρ καὶ ἐπιτυχίας ἔχεται, καὶ τοὺς ἐναρέτους πολλάκις ἀφεὶς, τοὺς E
οὐδενὸς ἀξίους λόγου, τούτους εἰς μέσον παρήγαγεν· ὅρα πῶς αὐτὸ διορθοῦται. "Προορισθέντες, φησὶ, κατὰ πρόθεσιν τοῦ

[1] Cap. I. v. 11—14. [2] Rom. xi. 33.

[i] κεφαλὴν] + φησὶν A.B.F. [k] ἂν γένοιτο om. A.B.F. inclusum a Sav. [l] ἐπικείμενον accessit ex nostris omnibus et Sav. marg. [m] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀξίως ὧν εἰλήφαμεν δωρεῶν παρὰ τοῦ θεοῦ πολιτεύεσθαι. Veron. [n] τὴν om. F. [o] πάντα om. D. Hom. II. [a] ὃς pro ὃ A.C.D.E.F. [b] δυνατὸν] + ἦν A.F. [c] γὰρ om. D. [d] βάθους D. [e] φησιν] ἐστιν ὃ λέγει A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] ἡμᾶς A.B.C.D. Cat. ὑμᾶς Edd.

τὰ πάντα ἐνεργοῦντος.” Τουτέστιν, οὐχ ἁπλῶς [g]ἐκληρώθημεν,
ὥσπερ οὐδὲ ἁπλῶς ἐξελέγημεν· [h]θεὸς γὰρ ὁ ἐκλεξάμενος·
[i]οὐδὲ ἁπλῶς ἐκληρώθημεν· θεὸς γὰρ ὁ κληρωσάμενος· ἀλλὰ
κατὰ πρόθεσιν. Τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸς [k]Ῥωμαίους γράφων
φησί· [3]“Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. [l]Οὓς ἐκάλεσε,
F τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.”
Πρότερον εἰπὼν, “Τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν,” [m]ὁμοῦ
καὶ τὸ ἐξαίρετον τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους δηλῶσαι βουλόμενος,
[n]καὶ κλῆρον [o]εἶπε, καὶ ὥστε τὸ αὐτεξούσιον μὴ ἀφελέσθαι,
ὅπερ [p]ἐστὶ μακαριότητος μᾶλλον αὐτὸ τίθησιν. Ὁ γὰρ κλῆρος
οὐκ ἀρετῆς ἐστιν, [q]ἀλλὰ συντυχίας, ὡς ἂν τις εἴποι. Ὡς ἂν εἰ
ἔλεγε· κλήρου γενομένου [r]ὑμᾶς ἐξελέξατο· τὸ δὲ ὅλον ἀπὸ τῆς
προαιρέσεως. Προορισθέντας, [s]φησὶ, τουτέστιν, ἑαυτῷ ἐκ-
λεξάμενος ἀφώρισεν· οἷον, ἑώρα ἡμᾶς πρὶν ἢ γενέσθαι κεκληρω- (770)
μένους. Θαυμαστὴ γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ πρόγνωσις, καὶ πάντα
εἰδυῖα πρὶν γενέσεως αὐτῶν. Σὺ [t]δὲ θέα πῶς πανταχοῦ σπου-
δὴν ποιεῖται δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἐκ μετανοίας, ἀλλ' ἄνωθεν τὰ
πράγματα οὕτω τετύπωτο, ὥστε μηδὲν ἡμᾶς ἔχειν τῶν Ἰουδαίων
B ἔλαττον κατὰ τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ὑπὲρ τούτου ποιεῖ.
Πῶς οὖν φησιν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, [4]“Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς
τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ;” καὶ πάλιν τοῖς
μαθηταῖς ἔλεγεν, “Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν
Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε;” καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ Παῦλος
ἔλεγεν, [5]“Ὑμῖν [v]ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε
ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.” Διὰ
γὰρ τοῦτο [w]ταῦτα λέγεται, ἵνα μὴ ὡς ἐκ παρέργου νομίσῃ τις
C τοῦτο γεγενῆσθαι. “Κατὰ πρόθεσιν, φησὶ, τοῦ τὰ πάντα
ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ.” Του-
τέστιν, οὐδὲν μετὰ ταῦτα ἐνήργησε· πάντα ἄνωθεν διατυπώσας,
οὕτως [x]αὐτὸς ἐπάγει [y]πάντα κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος
αὐτοῦ. Ὥστε οὐκ ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι οὐ προσεῖχον, διὰ τοῦτο τὰ

3 Rom. viii. 28, 30. 4 Matth. xv. 24. x. 5. 5 Act. xiii. 46.

g ἐκλ. ὥσπερ οὐδὲ ἁπλῶς om. E. h θεὸς] οὐδὲ D. i οὐδὲ] ἀλλ' οὐδὲ A.B.F. οὐδὲ ἁπλῶς—κληρωσάμενος] καὶ κληρωσάμενος Cat. k Ἑβραίους C. Post Ῥωμαίους add. ἐπιστολῇ Edd. ἐπιστολῇ om. D. Cat. l οὓς καὶ ἐκάλεσε vulgo. καὶ om. E. et delevit Montef. Mox οὓς δὲ ἐδικαίωσε om. F. m ὁμοῦ καὶ] ὥστε A.B.F. Mox δεῖξαι pro δηλῶσαι C. n καὶ om. E. o εἶπε καὶ] ἐπήγαγεν A.B.F. εἶπεν (om. καὶ) Sav. cet. p ἐστὶ] + τοίνυν A.B.E.F. q ἀλλὰ—εἴποι] ἀλλὰ ὡς (ἀλλ' ὡς A.) ἂν εἴποι τις συντυχίας A.B.F. ἀλλὰ ὡς ἂν τις εἴποι σ. Sav. cet. ὡς ἂν τις εἴποι om. Cat. r ὑμᾶς pro ἡμᾶς A.B.C.D.F. Cat. s φησὶ accessit ex A.B.C.D.F. t δὲ] + μοι E. v ἦν] μὲν ἦν E. w ταῦτα λ. ἵνα μὴ] ἵνα μὴ ταῦτα λέγηται μηδὲ A.B.F. x αὐτὸς om. F. y πάντα] τὸ τέλος A.B.F. receptum a Sav. cet.

ἔθνη ἐκάλεσεν, οὐδὲ ἀναγκασθεὶς, οὐδὲ ἐξ ἐκείνων ὁρμηθείς.
"Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς, φησὶν, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς
προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας [z]ὑμῶν·" του-
τέστι, δι' οὗ. Ὅρα πανταχοῦ [a]τὸν Χριστὸν αἴτιον πάντων D
γενόμενον, καὶ οὐδαμοῦ τὸ τοῦ ὑπουργοῦ ὄνομα, οὐδὲ τὸ τοῦ
διακόνου· ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν Ἑβραίοις γράφων, ὅτι
[6]"Πάλαι λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις,
ἐπ' [b]ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ·" τουτέστι,
δι' υἱοῦ. "Τὸν λόγον, φησὶ, τῆς ἀληθείας·" οὐκέτι τὸν
[c]τοῦ τύπου, οὐδὲ τὸν τῆς εἰκόνος. "Τὸ εὐαγγέλιον τῆς
σωτηρίας ἡμῶν." Καὶ καλῶς εὐαγγέλιον αὐτὸ σωτηρίας καλεῖ,
τὸ μὲν πρὸς τὸν νόμον αἰνιττόμενος, τὸ δὲ πρὸς τὴν μέλ-
λουσαν κόλασιν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἢ E
σωτηρίας εὐαγγέλιον, ὅτι τοὺς ἀξίους ἀπόλλυσθαι οὐκέτι ἀπόλ-
λυσιν.

"Ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε [d]ἐν τῷ πνεύματι
τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας
ἡμῶν." Πάλιν [e]πολλῆς προνοίας δεῖγμα τὸ σφραγισθῆναι, οὐ
τὸ ἀφορισθῆναι, οὐδὲ τὸ κληρωθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σφρα-
γισθῆναι. Καθάπερ γὰρ εἴ τις τοὺς λαχόντας αὐτῷ δήλους
ποιήσειεν, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀφώρισεν εἰς τὸ πιστεῦσαι, [f]ἐσφρά- F
γισεν εἰς τὸ κληρονομῆσαι τὰ μέλλοντα. Ὁρᾷς πῶς, προϊόν-
τος τοῦ χρόνου, θαυμαστοὺς αὐτοὺς ποιεῖ; Ἕως μὲν γὰρ ἦσαν
ἐν τῇ προγνώσει, οὐδενὶ ἦσαν δῆλοι· ἐπειδὴ δὲ ἐσφραγίσθησαν,
δῆλοι γεγόνασιν, ἀλλ' οὐχ ὡς [g]ὑμεῖς· ἔσονται γὰρ πλὴν ὀλί- 11
γων δῆλοι. Ἐσφραγίσθησαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ περι-
τομῇ, καθάπερ [h]τὰ βοσκήματα καὶ τὰ ἄλογα· ἐσφραγίσθημεν
καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς υἱοὶ, [i]πνεύματι. Τί ἐστι, "πνεύματι ἐπαγ-
γελίας;" [k]Ἤτοι ὅτι κατὰ ἐπαγγελίαν αὐτὸ ἐλάβομεν. Δύο
γάρ εἰσιν ἐπαγγελίαι, μία μὲν [l]διὰ τῶν προφητῶν, ἑτέρα δὲ
[m]ὑπὸ τοῦ υἱοῦ· [n]διὰ τῶν προφητῶν· ἄκουε τοῦ Ἰωὴλ λέγον-
τος, [7]"Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ
προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ B
νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν

[6] Hebr. i. 1, 2. [7] Joel. ii. 28.

[z] ἡμῶν A.B.D.F. [a] τὸν X. αἴ. π. γενόμενον hoc ord. A.B.C.D.F. τὸν X. π. αἴ. γ. E. Cat. αἴ. π. γενόμενον τὸν X. Edd. [b] ἐσχάτου D. [c] τοῦ τύπου] τύπον D. [d] ἐν om. E. [e] προνοίας πολλῆς inverso ord. A.B.F. [f] καὶ ἐσφρ. E. [g] ἡμεῖς A.B.F. receptum a Sav. cet. [h] τὰ] καὶ τὰ A.B.F. Ita Sav. cet. [i] πνεύματι] + ἐπαγγελίας E. [k] ἤτοι] ἢ C. [l] διὰ om. B. [m] ἀπὸ A.B.F. receptum a Sav. cet. [n] διὰ τῶν πρ. om. A.B.F.

ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται.” ἄκουε [o]δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ
λέγοντος· [8]“Καὶ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου
πνεύματος ἐφ’ ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ,
καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς
γῆς.” [p]Καίτοι ἔδει, φησὶν, αὐτὸν ὡς θεὸν πιστευθῆναι· ἀλλ’
οὐκ ἀπὸ τούτου [q]διϊσχυρίζεται, ἀλλ’ ὡς περὶ ἀνθρώπου ἐξετά-
ζει, ὥσπερ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους λέγων· [9]“Ἵνα διὰ δύο
C πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν,
ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν.” Οὕτω καὶ ἐνταῦθα τεκμήριον
ποιεῖται τῆς τῶν μελλόντων ἐπαγγελίας τὰ ἤδη δεδομένα.
Διὰ τοῦτο καὶ ἀρραβῶνα καλεῖ· ὁ γὰρ ἀρραβὼν μέρος ἐστὶ τοῦ
παντός. Ἠγόρασε [r]παρ’ ἡμῶν τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν,
καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ἀρραβῶνα τέως. Διὰ τί οὖν μὴ τὸ ὅλον εὐθέως
ἔδωκεν; Ἐπειδὴ μηδὲ ἡμεῖς τὸ ὅλον εἰργασάμεθα. Ἐπιστεύ-
σαμεν· τοῦτο ἀρχή· ἔδωκε καὶ αὐτὸς ἀρραβῶνα. Ὅταν τὴν (771)
πίστιν διὰ τῶν ἔργων δείξωμεν, τότε τὸ πᾶν προστίθησι.
D Μᾶλλον δὲ καὶ [s]ἄλλην ἔδωκε τιμὴν, τὸ ἴδιον αἷμα, καὶ πάλιν
ἄλλην ὑπέσχετο. [t]Καθάπερ εἰ πόλεμος εἴη ἔθνεσι πρὸς ἔθνη,
διδόασιν ὁμήρους· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἔδωκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τῆς
εἰρήνης καὶ τῶν σπονδῶν ἐνέχυρον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ
ἐξ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ὄντως πνεύματος μετέχοντες, ἴσασιν ὅτι
[v]ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἐστι. Τοιοῦτος ὁ Παῦλος ἦν,
ἐντεῦθεν ἤδη τῶν ἐκεῖ [w]γεγευμένος· διὸ καὶ ἠπείγετο καὶ ὤδινε
E τὰ ἐνθάδε [x]ἀφεῖναι, καὶ ἔστενεν· ἑτέροις [y]γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑώρα,
πάντα τὸν νοῦν μεταστήσας ἐκεῖ. Οὐ μετέχεις τῶν πραγμά-
των· διὰ τοῦτο καὶ τῶν ῥημάτων ἐκπίπτεις. Εἰ μετείχομεν
πάντες πνεύματος, ὡς μετέχειν ἔδει, καὶ τοὺς οὐρανοὺς ἑωρῶμεν
καὶ τὴν ἐκεῖ κατάστασιν. [z]Ἀρραβὼν τίνος ἐστί; Τῆς ἀπολυ-
τρώσεως τῆς περιποιήσεως· ἡ γὰρ καθαρὰ ἀπολύτρωσις τότε
γίνεται. Νῦν μὲν γὰρ καὶ ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμεθα, καὶ
πολλὰ ἡμῖν ἀνθρώπινα συμπίπτει, καὶ μετὰ ἀσεβῶν ἐσμεν· ἡ
δὲ καθαρὰ ἀπολύτρωσις, ὅταν μήτε ἁμαρτήματα ᾖ, μήτε πάθη
ἀνθρώπινα, μήτε ἀναμὶξ [a]ὦμεν μετὰ πάντων, τότε ἐστί. Νῦν
F δὲ ἀρραβών. Καὶ γὰρ [b]καὶ νῦν αὐτῶν ἀπέστημεν· [c]οὐ γάρ
ἐστιν ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ νῦν ἐκτός [d]ἐσμεν·

[8] Act. i. 8. [9] Hebr. vi. 18.

[o] δὲ πάλιν] καὶ A.F. πάλιν om. B. [p] καίτοιγε D. [q] διϊσχυρίζεται] + μόνον A.F. [r] τὰ παρ’ ἡμῶν Edd. τὰ om. E. Cat. [s] ὅλην Cat. [t] καθάπερ] + γὰρ B.F. [v] ὁ ἀρραβὼν B. Mox ἡμῶν om. D. [w] γεγευσμένος B.F. [x] ἀφιέναι E. [y] γὰρ om. D. [z] ἀρραβὼν] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [a] ὦμεν μετὰ π. pro μετὰ π. ὦμεν omnes. [b] καὶ om. D. γὰρ καὶ om. A.B.F. [c] οὐ γὰρ] οὐκ E. Statim ἡμῶν τὸ π. pro τὸ π. ἡμῶν omnes. [d] ἐσμεν] + τῶν ἐνταῦθα A.B.F. receptum a Sav. cet.

πάροικοι γάρ ἐσμεν· καὶ νῦν [e]χωρὶς ἁμαρτημάτων, οἱ ὄντες
“ εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.” Συνεχῶς τοῦτο τίθησι. Τί
δήποτε; [f]Ἱκανὸν ὂν πληροφορῆσαι τοὺς ἀκούοντας. Εἰ μὲν
γὰρ ἡμῶν ἕνεκεν, φησὶ, [g]ταῦτα ἐποίει, [h]οὐκ ἂν ἦν ἀναμφίβολον· 12
εἰ δὲ δι' [i]ἑαυτὸν, [k]καὶ ὥστε δεῖξαι τὴν ἀγαθωσύνην αὐτοῦ,
ὥσπερ τινὰ [l]μαρτυρίαν, αἰτίαν τίθησι τοῦ μὴ ἂν ἄλλως ταῦτα
γενέσθαι· ἅπερ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄνω καὶ κάτω ὁρῶμεν
λεγόμενα· [10] “ Ποίησον ἡμῖν διὰ τὸ ὄνομά σου” καὶ πάλιν
αὐτὸς ὁ θεὸς ἔλεγε, “ [m]Ποιῶ ἕνεκεν ἐμοῦ·” καὶ ὁ Μωϋσῆς,
“Ποίησον ἡμῖν διὰ τὸ ὄνομά σου, εἰ καὶ μηδενὸς ἕνεκεν ἑτέρου.”
Πληροφορεῖ γὰρ τοῦτο τοὺς ἀκούοντας καὶ ἀνίησι, μαθόντας
ὅτι διὰ τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα πάντως ποιήσει, ἅπερ ἐπαγγέλ-
λεται.

[n]Ἀλλὰ μὴ ῥαθυμῶμεν ἀκούοντες· εἰ γὰρ καὶ [o]δι' ἑαυτὸν B
ποιεῖ, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ. [p]Εἰ γὰρ,
[11] “ Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, φησὶ, καὶ οἱ ἐξουθενοῦντές με
ἐξουθενηθήσονται·” ἐννοήσωμεν, ὅτι καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιζητεῖ.
Ἔπαινός ἐστι [q]τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ τοὺς ἐχθροὺς σῶσαι, ἀλλ'
ἐκείνους τοὺς μετὰ τὸ γενέσθαι φίλους μείναντας φίλους· ὡς εἰ
πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἔχθραν ἐπανέλθοιεν, πάντα εἰκῇ καὶ
μάτην. Ἕτερον γὰρ οὐκ ἔστι λουτρὸν, οὐδὲ καταλλαγὴ πάλιν C
δευτέρα, ἀλλὰ [12] “ Φοβερά τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος
ἐσθίειν [r]μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.” Εἰ γὰρ μέλλοιμεν ἀεὶ
ἐχθραίνοντες αὐτῷ ἀξιοῦσθαι παρ' αὐτοῦ [s]συγγνώμης, οὐ παυ-
σόμεθα ἐχθραίνοντες καὶ θρυπτόμενοι καὶ χείρους γινόμενοι, καὶ
πεπηρωμένοι τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης παραγενομένου. [t]Οὐχ
ὁρᾷς τὴν ἀκτῖνα ἀνοίγουσάν σου τοὺς ὀφθαλμούς; Καλοὺς
αὐτοὺς ἔργασαι, ὑγιεῖς, ὀξυδερκεῖς. Ἔδειξέ σοι τὸ φῶς τὸ
ἀληθινόν· ἂν πάλιν αὐτὸ φυγὼν, τῷ σκότει προσδράμῃς, τίς
ἔσται ἀπολογία, ποία συγγνώμη; [v]Οὐδεμία λοιπόν· μίσους
[w]ἀρρήτου γάρ ἐστι τοῦτο σημεῖον. Ὅτε μὲν γὰρ οὐκ ᾔδεις D
τὸν θεὸν, ἐχθραίνων αὐτῷ, ὁπωσδήποτέ τινα συγγνώμην [x]εἶχες·

[10] Psal. cviii. 21. Esai. xlviii. 11. [11] 1 Reg. ii. 30. [12] Heb. x. 27.

[e] Vid. Annot. [f] ἱκανὸν ὂν] ὅτι ἱκανὸν A.B.F. Sav. cet. [g] ταῦτα] + πάντα F. [h] οὐκ ἂν] κἂν Cat. [i] ἑαυτὸν pro αὐτὸν A.B.C.D. Cat. [k] καὶ om. D. Statim δεῖξαι τὴν ἀ. αὐτοῦ E.F. Cat. δεῖξαι τὴν ἀ. ἑαυτοῦ A.B.C. δεῖξαι τὴν ἀ. τὴν αὐτοῦ D. τὴν ἀ. αὐτοῦ δεῖξαι Edd. [l] μαρτυρίας A.B.F. Statim καὶ αἰτίαν E. [m] ποιῶμεν D. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τὰ καλὰ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὰ δὲ ἁμαρτήματα παρὰ φύσιν· καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης τινὸς, ἀλλ' ἐκ φαύλης προαιρέσεως ἁμαρτάνομεν. Veron. [o] δι' αὐτὸν D. [p] εἰ γὰρ τοὺς δ.] τοὺς δ. γὰρ A.B.F. [q] τῆς om. F. [r] μέλλων A.B.C.F. [s] συγγνώμης om. Veron. et in text. E. add. in marg. al. man. φιλίας. [t] οὐχ ὁρᾷς] βούλει λαβεῖν A.B.F. Sav. cet. [v] οὐδεμία om. C. [w] ἀρρήτου γάρ ἐστι pro γάρ ἐστιν ἀρρήτου omnes. [x] ἔχεις E.

ἐπειδὴ δὲ ἐγεύσω τῆς χρηστότητος καὶ τοῦ μέλιτος, ἂν πάλιν ἀφεὶς ἐπὶ τὸν ἔμετον ἔλθῃς τὸν σαυτοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ μεγάλου μίσους καὶ καταφρονήσεως ἐκφέρεις [y]σημεῖα. Οὔ, φησὶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως ἀναγκάζομαι· φιλῶ μὲν οὖν τὸν Χριστὸν, ἀναγκάζομαι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως. Εἰ ἀνάγκην καὶ βίαν
E ὑπομένεις, ἕξεις συγγνώμην· εἰ δὲ ἀπὸ ῥαθυμίας καταπίπτεις, οὐκέτι. Φέρε [z]οὖν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐξετάσωμεν, πότερον ἐξ ἀνάγκης καὶ βίας τὰ ἁμαρτήματα γίνεται, ἢ ἀπὸ ῥαθυμίας καὶ ὀλιγωρίας πολλῆς. "Οὐ φονεύσεις," φησί. Ποία τοῦτο ἀνάγκη, ποία βία; Βία μὲν οὖν ἐστι τὸ φονεύειν. Τίς γὰρ [a]ἂν ἡμῶν ἕλοιτο βαπτίσαι ξίφος εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ πλησίον, καὶ αἱμάξαι τὴν δεξιάν; [b]Οὐδὲ εἷς. Ὁρᾷς [c]ὅτι τοὐναντίον, ἀνάγκη τὸ ἁμαρτάνειν μᾶλλόν ἐστι καὶ βία; Ἐνέθηκε γὰρ ὁ θεὸς [d]τῇ φύσει φίλτρον τῇ ἡμετέρᾳ, ὥστε ἀλλήλους ἀγαπᾶν·
F [13]"Πᾶν γὰρ, φησὶ, ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτοῦ, καὶ ἄνθρω- (772)
πος τὸν πλησίον αὐτοῦ." Ὁρᾷς ὅτι πρὸς τὴν ἀρετὴν ἔχομεν ἀπὸ τῆς φύσεως σπέρματα; τὰ δὲ τῆς κακίας παρὰ φύσιν ἐστίν· εἰ δὲ ταῦτα μᾶλλον κρατεῖ, τῆς πολλῆς ἡμῶν νωθείας
13 τοῦτο τεκμήριον. Τί δέ; ἐπὶ [e]τὸ μοιχεύειν ποία ἀνάγκη ἄγει; Ναὶ, φησὶν, ἡ τῆς ἐπιθυμίας τυραννίς. Διὰ τί, εἰπέ μοι; οὐ γὰρ ἔνεστι τῇ οἰκείᾳ κεχρῆσθαι γυναικὶ, καὶ παῦσαι τὴν τυραννίδα; Ἀλλ' ἔρως μέ τις λαμβάνει τῆς τοῦ πλησίον, φησὶ, γυναικός. Οὐκέτι τοῦτο ἀνάγκης [f]ἐστίν· ἔρως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνάγκης· οὐδεὶς ἀνάγκῃ φιλεῖ, ἀλλὰ προαιρέσει καὶ ἑκοντί. Τὸ μὲν οὖν μίγνυσθαι [g]ἀνάγκη ἴσως· τὸ δὲ τήνδε φιλεῖν ἢ τήνδε, οὐκ ἀνάγκης· οὐδὲ ἐπιθυμία μίξεως τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ἀλλὰ
B κενοδοξία καὶ ὕβρις καὶ πέρα τοῦ μέτρου τρυφή. Ποῖον γὰρ, εἰπέ μοι, κατὰ λόγον ἐστί; τὴν κατεγγυηθεῖσαν, τὴν [h]κοινωνὸν οὖσαν παιδοποιΐας, ταύτην ἔχειν, ἢ τὴν οὐκ ἐγνωσμένην; Οὐκ ἴστε, ὅτι αἱ συνήθειαι τὰς φιλίας τίκτουσιν; Ὥστε οὐ τῆς φύσεώς ἐστι. Μὴ αἰτιῶ τὴν [i]ἐπιθυμίαν· διὰ γάμον ἐδόθη, διὰ παιδοποιΐαν παρεσχέθη, οὐ διὰ μοιχείαν οὐδὲ [k]διὰ φθοράν. Ἴσασι καὶ οἱ νόμοι τοῖς ἐξ ἀνάγκης [l]συγγινώσκειν ἁμαρτήμασι· μᾶλλον δὲ οὐδέν ἐστιν ἁμάρτημα ἐξ ἀνάγκης γινόμενον, ἀλλὰ

13 Sirac. xiii. 15.

[y] σημεῖον E. [z] οὖν αὐτὸ δὴ] δὴ αὐτὸ E. [a] ἂν ἡμῶν ἕλ.] ἡμῶν ἂν ἕλ. A.B.C. ἡμῶν ἕλ. ἂν E. ἡμῶν om. D. [b] οὐδεὶς E. [c] ὅτι] πῶς A.B.F. Post τοὐναντίον add. ἂν D. [d] τῇ φ. φίλτρον pro φίλτρον τῇ φ. omnes. [e] τοῦ pro τὸ C.D. Veron. τί δὲ τὸ μοιχεύειν; ποία ἀνάγκη ἐπὶ τοῦτο ἄγει; A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] ἐστὶν accessit ex omnibus. [g] ἀνάγκης B.F. [h] κοινωνὸν οὖσαν] κοινωνοῦσαν A.B.E.F. [i] ἐπιθυμίαν] + ἡ γὰρ ἐπιθυμία A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim διὰ γὰρ γάμον ἔδοθη αὕτη ex corr. E. [k] διὰ φθορὰν A. διαφθορὰν Edd. [l] συγχωρεῖν C.

πάντα ἀπὸ ὕβρεως. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς τὴν φύσιν ἐδημι-
ούργησεν, ὡς ἀνάγκην ἔχειν ἁμαρτάνειν· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, κό- C
λασις οὐκ ἦν. Τῶν γὰρ κατὰ ἀνάγκην καὶ βίαν οὐδὲ ἡμεῖς
ἀπαιτοῦμεν λόγον, μήτιγε ὁ θεὸς ὁ οὕτω φιλάνθρωπος καὶ
ἀγαθός. Ἀλλὰ τί; τὸ κλέπτειν [m]ἀνάγκη ἐστί; Ναὶ, φησίν·
ἡ γὰρ πενία τοῦτο ποιεῖ. Ἡ πενία ἐργάζεσθαι μᾶλλον
ἀναγκάζει, οὐ κλέπτειν. Ἡ πενία τοίνυν [n]τοὐναντίον ποιεῖ· τὸ
γὰρ κλέπτειν, ἀργίας ἐστὶν, ἡ δὲ πενία οὐκ ἀργίαν, ἀλλὰ [o]φι-
λοπονίαν τίκτειν εἴωθεν. Ὥστε καὶ τοῦτο ῥᾳθυμίας ἐστί. Καὶ D
[p]ἵνα μάθῃς· τί γὰρ, εἰπέ μοι, δυσκολώτερον, τί δὲ ἀηδέστερον,
τὰς νύκτας ἀγρυπνοῦντα περιϊέναι, καὶ τοίχους διορύττειν, καὶ
ἐν [q]σκότῳ βαδίζειν, καὶ τὴν ψυχὴν ἔχειν ἐν χερσὶ, καὶ πρὸς
φόνον παρατετάχθαι, καὶ τρέμειν καὶ τεθνηκέναι τῷ δέει, [r]ἢ
πόνοις προσέχειν καθημερινοῖς, καὶ ἀσφαλείας ἀπολαύειν μετὰ
ἀδείας; Τοῦτο [s]εὔκολον· καὶ ὅτι τοῦτο εὔκολον, οἱ πλείους E
τοῦτο πράττουσιν, ἢ ἐκεῖνο.

Ὁρᾷς ὅτι κατὰ φύσιν μὲν ἡ ἀρετὴ, παρὰ φύσιν δὲ ἡ κακία,
καθάπερ [t]ἡ νόσος καὶ ἡ ὑγεία; Τί [v]δέ; τὸ ψεύδεσθαι καὶ
ἐπιορκεῖν ποίαν [w]ἀνάγκην ἂν ἔχοι; Οὐδεμίαν, οὐδὲ βίαν, ἀλλ'
ἑκόντες ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμεθα. [x]Ἀπιστούμεθα, φησίν. Ἐπειδὴ
βουλόμεθα· ἐξῆν γὰρ [y]ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ τρόπου πιστεύεσθαι
μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῶν ὅρκων. Διὰ τί γὰρ, εἰπέ μοι, τοῖς μὲν F
[z]οὐδὲ ὀμνύουσι πιστεύομεν, τοὺς δὲ καὶ χωρὶς [a]ὅρκων πιστοὺς
ἡγούμεθα; Ὁρᾷς ὅτι οὐδαμοῦ χρεία ὅρκων; Ἂν ὁ δεῖνα εἴπῃ,
φησὶ, καὶ χωρὶς [b]ὅρκων πιστεύω· [c]σοὶ δὲ οὐδὲ μεθ' ὅρκων.
Ἄρα περιττὸν ὁ ὅρκος, καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀπιστίας ἢ πίστεως 14
τεκμήριον. Τὸ γὰρ εὔκολον εἶναι πρὸς τὸ ὀμόσαι οὐκ [d]ἀφίησι
δόξαν εὐλαβείας ἔχειν. Ὥστε ὁ μάλιστα [e]τῷ ὅρκῳ συνεχῶς
κεχρημένος, οὗτος οὐδαμοῦ τοῦ ὅρκου τὴν χρείαν ἔχει ἀναγκαίαν·
ὁ δὲ μηδαμοῦ κεχρημένος, [f]οὗτος αὐτοῦ τῆς χρείας ἀπολαύει.

[m] ἀνάγκης A.B.E.F. Sav. cet. [n] τοὐναντίον] + τοῦτο D. [o] φιλοπτωχίαν Veron. Sav. Mor. ἴσ. φιλοπονίαν Sav. marg. φιλοπονίαν B. editum a Ben. [p] ἵνα C.D.E. ὧδε Edd. καὶ ἵνα—τὰς νύκτας] καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον, οὐ δύσκολον, εἰπέ μοι, καὶ ἀηδὲς, τὸ τὰς μὲν νύκτας A.B.F. [q] σκότῳ pro σκότει A.B.C.D.F. [r] ἢ] εὔκολον δὲ τὸ A.B.F. [s] εὔκ.] τὸ εὔκ. E. τοῦτο—ἐκεῖνο] παντί που δῆλον· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθὲς, μαρτυρήσουσιν οἱ πολλοὶ τοῦτο (τοῦτο om. A.) πράττοντες μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο A.B.F. [t] ἡ] καὶ ἡ E. [v] δὲ] δαὶ A.B.F. [w] ἀν. ἂν ἔχοι C.D. ἀν. ἔχει E. ἂν ἔχοι ἀν. Edd. ποίαν—οὐδὲ βίαν] ποίαν ἀν. ἢ βίαν ἔχει; οὐδεμίαν A.B.F. οὐδὲ βίαν om. C.E. [x] ἀπιστούμεθα, φησὶν] οὐδαμῶς, φησὶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπιστούμεθα. ἀπιστούμεθα A.B.F. Post φησὶν add. ἀπιστούμεθα Sav. cet. necnon ex corr. E. [y] ἡμῖν C.E. ἡμᾶς post μᾶλλον transp. Edd. repugnantibus libris. [z] οὐδὲ ὀμνύουσι] ὀμνύουσιν οὐ A.B.F. [a] ὅρκου A.B.F. [b] ὅρκου B.C.E.F. [c] σοὶ] σὺ C. Veron. οὐδὲ om. C.D. Veron. Statim μετὰ ὅρκου E. [d] ἀφίησιν] + αὐτοὺς A.B.F. [e] τῷ ὅρκῳ σ. pro σ. τῷ ὅρκῳ omnes. [f] οὗτος omnes. αὐτὸς Edd.

Χρεία ὅρκου πρὸς τὸ πιστεύεσθαι, [g]φησίν· ὁρῶμεν δὲ, ὅτι οἱ
μὴ ὀμνύοντες, οὗτοι μᾶλλον πιστεύονται. Ἀλλὰ τί; τὸ
B ὑβριστὴν εἶναι ἀνάγκης ἐστί; Ναὶ, φησίν· ὁ γὰρ θυμὸς ἐξάγει
καὶ φλέγει, καὶ οὐκ ἀφίησι τὴν ψυχὴν ἠρεμεῖν. Οὐ τοῦ θυμοῦ
ἐστιν, ἄνθρωπε, ἀλλὰ τῆς μικροψυχίας τὸ ὑβρίζειν· εἰ δὲ θυμοῦ
ἦν, πάντες ἄνθρωποι ὀργιζόμενοι, οὐκ ἂν [h]διέλιπον ὑβρίζοντες.
Θυμὸν ἔχομεν, οὐχ ἵνα ὑβρίζωμεν τοὺς πλησίον, ἀλλ' ἵνα τοὺς
ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφωμεν, ἵνα διανιστώμεθα, ἵνα μὴ νωθεῖς
ὦμεν. Ὥσπερ τι κέντρον ἔγκειται ἡμῖν ὁ θυμὸς, ἵνα κατὰ τοῦ
διαβόλου βρύχωμεν τοὺς ὀδόντας, ἵνα σφοδροὶ ὦμεν πρὸς αὐτὸν,
οὐχ ἵνα κατ' ἀλλήλων [i]στῶμεν. Ὅπλα ἔχομεν, οὐχ ἵνα [k]ἡμᾶς
C αὐτοὺς πολεμῶμεν, ἀλλ' ἵνα κατὰ τοῦ πολεμίου χρώμεθα τῇ
παντευχίᾳ. Ὀργίλος εἶ; Ἔσο κατὰ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν
σαυτοῦ τοιοῦτος, ἐπίπληττε τῇ ψυχῇ, μάστιζε τὸ συνειδὸς,
σφοδρὸς ἔσο κριτὴς καὶ πικρὸς δικαστὴς [l]τοῖς οἰκείοις ἁμαρτή-
μασι. Τοῦτο τῆς ὀργῆς τὸ κέρδος [m]ἐστί· διὰ τοῦτο ἡμῖν αὐτὴν
ἐνέθηκεν ὁ θεός. Ἀλλ' ἡ ἁρπαγὴ ἐξ ἀνάγκης ἐστίν; Οὐδαμῶς· (773)
ποία γὰρ ἀνάγκη τὸ ἁρπάζειν, εἰπέ μοι; ποία βία; [n]Πενία,
φησὶ, ποιεῖ, καὶ τὸ δέος τῶν ἀναγκαίων. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν οὐκ
D ὀφείλεις ἁρπάζειν· οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ τοιοῦτος πλοῦτος. Σὺ δὲ
ταὐτὸν ποιεῖς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐρωτηθεὶς, τί δήποτε εἰς ἄμμον τὰ
θεμέλια τῆς οἰκίας [o]καταβάλλεις; εἴποι ὅτι διὰ τὸν κρυμὸν, διὰ
τὸν ὑετόν. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν εἰς ἄμμον οὐκ ἐχρῆν καταβάλλειν·
ἀναστρέφει γὰρ αὐτὰ ταχέως καὶ ὑετὸς καὶ [p]πνεύματα καὶ
ἄνεμος. Ὥστε εἰ πλουτεῖν θέλεις, μὴ πλεονέκτει. Εἰ παισὶ
βούλει παραδοῦναι πλοῦτον, δίκαιον κτῆσαι, εἴγε τίς ἐστι
τοιοῦτος· οὗτος [q]γὰρ μένει, καὶ βέβαιος ἕστηκεν· ὁ δὲ μὴ
E τοιοῦτος ταχέως ἀπόλλυται καὶ διαφθείρεται. [r]Πλουτεῖν
θέλεις, εἰπέ μοι, καὶ τὰ τῶν ἄλλων λαμβάνεις; Καὶ μὴν τοῦτο
οὐκ ἔστι πλοῦτος, ἀλλὰ τὸ τὰ ἴδια κατέχειν· ὁ δὲ τὰ ἀλλότρια
[s]ἔχων, οὐκ ἂν εἴη πλούσιος. Ἐπεὶ οὕτω γε [t]ἂν καὶ οἱ τὰ σηρικὰ
πωλοῦντες [v]ἱμάτια, παρ' ἑτέρων λαμβάνοντες, καὶ εὐπορώτεροι
καὶ πλουσιώτεροι [w]πάντων λέγοιντο ἄν· καίτοιγε αὐτῶν ἐστι τέως·
ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς οὐ καλοῦμεν πλουσίους. Τί δήποτε; Ὅτι τὰ
F ἀλλότρια ἔχουσιν. Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν [x]τυγχάνει,

[g] φησὶν] λοιπὸν οὐδαμῶς A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim ὁρῶμεν γὰρ ὅτι iidem. [h] διέλιπον pro διέλειπον B.D.F. [i] ἱστώμεθα A.B.F. [k] ἡμεῖς ἑαυτοὺς (οἷς superscr.) (sic) E. [l] τοῖς] ἐπὶ τοῖς A.B.F. [m] ἐστὶ assumtum ex omnibus. [n] πενία, φησὶ] ναὶ, φησὶ, πενία τοῦτο A.B.F. πενία γὰρ, φησὶ C. [o] καταβάλλοι A.B.F. editum a Sav. cet. [p] πνεῦμα E. [q] γὰρ] μὲν γὰρ A.B.E.F. [r] πλοῦτον F. [s] κατέχων A.B.F. ἔχων om. C. [t] ἂν om. A.B.F. [v] ἱμάτια A.B.C.D.F. Editi ἱμάτιον. [w] πάντων om. C. [x] τυγχάνει om. A.B.F.

ἀλλ' ἡ τιμὴ οὐκ αὐτῶν· εἰ δὲ καὶ ἡ τιμὴ αὐτῶν, ἀλλ' οὗτος πλοῦτος οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ τὰ συμβόλαια διδόμενα οὐ ποιεῖ πλουσίους, διὰ τὸ ταχέως ἡμᾶς [y]αὐτῶν ἀφίστασθαι, τὰ ἐξ ἁρπαγῆς πῶς ποιεῖ πλουσίους; Εἰ δὲ [z]ὅλως καὶ ἐπιθυμεῖς πλουτεῖν· οὐ γὰρ [a]ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα· τίνος ἀπολαῦσαι [b]βουλόμενος πλείονος; ἆρα ζωῆς μακροτέρας; Καὶ μὴν οἱ τοιοῦτοι [c]ταχέως ὀλιγοχρόνιοι γίνονται. Πολλάκις [d]γὰρ δίκην διδόασι τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς πλεονεξίας τὸν ἄωρον θάνατον, καὶ τὸ τῶν κτημάτων μὴ ἀπολαῦσαι, [e]ἀλλὰ μικρὸν καὶ τὴν γέενναν ἀπελθεῖν λαβόντας· πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἀπὸ τῶν πόνων καὶ ἀπὸ τῶν φροντίδων [f]νόσους τεκόντες ἀπώλοντο. [g]Ἠβουλόμην μαθεῖν τίνος ἕνεκεν ὁ πλοῦτος διεσπούδασται τοῖς ἀνθρώποις. Καίτοι ὁ θεὸς διὰ τοῦτο τῇ φύσει μέτρον καὶ B
ὅριον ἔθηκεν, ἵνα μηδεμίαν ἔχωμεν ἀνάγκην [h]τοῦ τὸν πλοῦτον ἐπιζητεῖν· οἷον ἑνὶ ἱματίῳ ἢ καὶ δευτέρῳ περιβάλλεσθαι τὸ σῶμα ἐκέλευσε, καὶ περιττοῦ οὐ χρεία πρὸς τὴν σκέπην· τίνος ἕνεκεν τὰ μυρία ἱμάτια, [i]καὶ τὰ σητόβρωτα; Μέτρον ὡρισμένον ἐστὶ τῆς γαστρὸς, καὶ πέρα τούτου δοθὲν ἐξ ἀνάγκης διέφθειρε τὸ πᾶν ζῶον· τίνος ἕνεκεν αἱ ἀγέλαι καὶ τὰ ποίμνια καὶ αἱ τῶν κρεῶν κατακοπαί; Μιᾶς στέγης χρήζομεν· τίνος ἕνεκεν οἱ περί- C
βολοι, καὶ τὰ πολυτελῆ τῶν οἰκημάτων; [k]ἵνα γῦπες καὶ κολοιοὶ κατοικῶσι, τοὺς πένητας [l]ἀποδύεις; Πόσης οὐκ ἄξια ταῦτα γεέννης; [m]Καὶ εἰς τόπους πολλάκις, οὓς οὐδὲ εἶδον, κίοσι καὶ λίθοις πολυτίμοις οἰκοδομήματα ἐξαστράπτοντα κατεργάζονται· τί γὰρ οὐκ ἐμηχανήσαντο; [n]καὶ οὐδὲ αὐτοὶ ἀπέλαυσαν, οὐδὲ ἄλλοι τινές· [o]ἡ γὰρ ἐρημία οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἀπελθεῖν· καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφίστανται. Ὁρᾷς ὅτι οὐδὲ χρηματισμοῦ ἕνεκεν ταῦτα γίνεται, ἀλλὰ πάντων τούτων ἄνοια καὶ ἀλογία D
καὶ κενοδοξία [p]αἰτία; ἣν παρακαλῶ [q]φυγεῖν, ἵνα καὶ τὰ ἄλλα φυγεῖν δυνηθῶμεν κακὰ, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν [r]τυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,

[y] αὐτῶν om. C. [z] ὅλως καὶ] καὶ ὅλως A.B.F. Ita Sav. cet. [a] ἀνάγκη E. [b] βουλόμενος pro βούλει A.B.F. Sav. cet. Statim ἆρα πλείονος inverso ord. A.B.F. ἆρα om. D. [c] τάχεως om. A.B.F. inclusum a Sav. [d] γὰρ] μὲν γὰρ F. [e] ἀλλὰ μικρὸν] ἐπὶ μακρῷ A.B.F. μὴν pro μικρὸν C. [f] νόσους τεκόντες] νόσοις παραπεσόντες A.B.F. [g] ἠβουλόμην] ἐβουλόμην (hoc A.B.) ἂν E. [h] τοῦ τὸν om. A.B.F. [i] καὶ om. A.B. καὶ τὰ om. F. [k] ἵνα] ἢ ἵνα A.B.F. [l] ἀποδύεις] + εἰπέ μοι A.B.F. Statim καὶ πόσης A.B.C.F. Sav. cet. [m] καὶ εἰς τ. πολλάκις] πολλοὶ πολλάκις εἰς τ. A.B.F. Sav. cet. Mox κίοσι καὶ λίθοις π. (+ καὶ Sav. cet.) οἰκ. ἐξ. A.B.F. Sav. cet. κίονας καὶ λίθους πολυτίμους καὶ οἰκ. ἐξ. C.D.E. Veron. [n] καὶ om. D. Statim οὔτε A.B.F. [o] ἡ γὰρ— ἀφίστανται om. F. [p] αἰτία om. B. αἰτία καὶ κενοδοξία inverso ord. A.F. [q] φύγωμεν A.B.F. editum a Sav. cet. [r] ἐπιτυχεῖν D.

μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

16

ΛΟΓΟΣ Γ.

[1] Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς [a] τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
B ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, [b] καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας.

C ΟΥΔΕΝ ἦν ἴσον τῶν σπλάγχνων τῶν ἀποστολικῶν, οὐδὲν (774)
ὅμοιον τῆς συμπαθείας, [c] τῆς φιλοστοργίας ἐγένετο τῆς τοῦ μακαρίου Παύλου, ὃς πάσας [d] αὐτοῦ τὰς εὐχὰς ὑπὲρ πόλεων ὁλοκλήρων ἐποιεῖτο καὶ δήμων, καὶ πᾶσι τοῦτο γράφει, ὅτι "Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου." Ἐννοήσατε ὅσους εἶχεν ἐν τῇ διανοίᾳ, ὧν καὶ μνησθῆναι ἔργον ἦν· ὅσων ἐμέμνητο ἐν ταῖς εὐχαῖς, ὑπὲρ
D ἁπάντων εὐχαριστῶν τῷ [e] θεῷ, ὡς αὐτὸς τὰ μέγιστα εὐεργετούμενος. "Διὰ τοῦτο," φησί· τουτέστι, διὰ τὸ μέλλον, καὶ τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς ὀρθῶς πιστεύουσι καὶ βιοῦσιν. Ἄξιον μὲν οὖν εὐχαριστεῖν [f] τῷ θεῷ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ὑπηργμένων παρ' αὐτοῦ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ ταῦτα· ἄξιον δὲ [g] εὐχαριστεῖν αὐτῷ καὶ ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν πιστευόντων. "Ἀκούσας, φησὶ, τὴν πίστιν τὴν καθ' ὑμᾶς διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας [h] τοὺς ἁγίους." Πανταχοῦ συνάπτει καὶ συγκολλᾷ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην,
E θαυμαστήν τινα ξυνωρίδα. [i] Οὐ τοὺς ἐπιχωρίους, φησὶ, μόνον, ἀλλὰ [k] καὶ πάντας. "Οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν,

[1] Cap. I. v. 15—19.

Hom. III. [a] τοῦ] ὁ τοῦ A. [b] καὶ pro ἡ A.B.C.F. Mosq. [c] τῆς] καὶ τῆς A.B.F. Sav. cet. [d] αὐτοῦ A. fortasse alii. ἑαυτοῦ E. αὑτοῦ Veron. Sav. [e] θεῷ] Χριστῷ A. Mox αὐτὸς om. F. [f] τῷ om. Cat. τῷ θεῷ abest a C.D. Veron. Statim καὶ om. Cat. [g] αὐτῷ εὐχ. inverso ord. E. Cat. [h] τοὺς om. Cat. [i] οὐ τους ἐ. φ. μόνον] ποιῶν. ὅρα γάρ. εἶπεν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς, τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν Ἐφέσῳ· νῦν πάλιν τὴν εἰς πάντας (+ τοὺς B.) ἁγίους ἀγάπην φησίν· οὐ τοὺς ἐπιχ. μόνον οὕτω καλῶν A.B.F. καινήν. τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους. οὐ τοὺς ἐ. φ. μόνον E. Expunxit καινὴν, reposuit corr. rec. καὶ καινήν. [k] καὶ om. E. Cat.

μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου." Τί δέῃ, καὶ τί παρακαλεῖς; "Ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [l]Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως." Δύο ἀξιοῖ αὐτοὺς μαθεῖν, ὡς χρὴ μαθεῖν, ἐπὶ τίσιν ἐκλήθησαν, καὶ πῶς ἀπηλλάγησαν τῶν προτέρων. Φησὶ δὲ αὐτὸς [m]αὐτὰ τρία εἶναι. Πῶς οὖν [n]ἐστι τρία; [o]Περὶ τῶν μελλόντων [p]ἵνα μάθωμεν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἀποκειμένων F
ἀγαθῶν τὸν ἄρρητον καὶ ὑπερφυῆ πλοῦτον αὐτοῦ εἰσόμεθα· ἀπὸ δὲ τοῦ μαθεῖν [q]τίνες ὄντες πῶς ἐπιστεύσαμεν, τὴν δύναμιν αὐτοῦ 17
καὶ τὴν [r]αὐθεντίαν, [s]τῷ τοὺς ἐπὶ τοσούτῳ χρόνῳ ἀλλοτριωθέντας ἐπιστρέψαι. [2]"Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί." Ἀπὸ γὰρ τῆς [t]αὐτῆς δυνάμεως, ἀφ' ἧς τὸν Χριστὸν ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν. [v]Καὶ οὐ μέχρι τῆς ἀναστάσεως ἡ δύναμις, ἀλλὰ [w]τὸ πολλῷ [x]πλέον. [3]"Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου· καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ [y]τὸ σῶμα B
αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου." Μεγάλων ὄντως μυστηρίων καὶ ἀπορρήτων ἡμᾶς ἐποίησε κοινωνούς. [z]Καὶ ταῦτα ἄλλως οὐκ ἔνι μαθεῖν, [a]ἀλλ' ἢ πνεύματος μετέχοντας ἁγίου, καὶ πολλῆς [b]ἀπολαύοντας χάριτος. Διὰ τοῦτο καὶ [c]Παῦλος εὔχεται. "Ὁ [d]πατὴρ τῆς δόξης," φησί· τουτέστιν, ὁ μεγάλα ἡμῖν δεδωκὼς ἀγαθά. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὑποκειμένων ἀεὶ αὐτὸν καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ· [4]"Ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως·" καὶ πάλιν ὁ προφήτης, "Κύριος ἰσχύς μου, καὶ βοήθειά μου." "Ὁ πατὴρ τῆς C
δόξης." Οὐκ ἔχει ἐπ' ὀνόματος αὐτὰ παραστῆσαι, καὶ πανταχοῦ δόξαν καλεῖ, ὅπερ πάσης ἐστὶ λαμπρότητος παρ' ἡμῖν ὄνομα καὶ προσηγορία. Ἰδοὺ τῆς [e]δόξης πατὴρ, τοῦ δὲ Χριστοῦ θεός. Τί οὖν; ἐλάττων τῆς δόξης ὁ υἱός; Ἀλλ'

[2] 1 Cor. i. 25. [3] v. 20—23. [4] 2 Cor. i. 3. Psal. xvii. 2, 3.

[l] Χριστοῦ] + φησὶν A.E.F. [m] αὐτὰ] τὰ F. ταῦτα E. Cat. [n] ἔσται A.B.F. [o] περὶ] καὶ περὶ A.B.F. [p] ἵνα] ἂν A.B.F. editum a Sav. cet. [q] τίνος D. [r] αὐθεντείαν B.C.F. Cat. et a pr. man. A. [s] τῷ—ἐπιστρέψαι] καὶ ὅτι ἀπὸ ταύτης τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀλλ. ἐπέστρεψεν A.B.F. [t] αὐτοῦ D. [v] καὶ οὐ μ.] οὐ μ. δὲ A.B.F. [w] τὸ] καὶ τὸ A.B. καὶ F. Cat. receptum a Sav. cet. [x] πλέον] + ἐποίησε· ποῖον δὴ τοῦτο; A.B.F. Statim καὶ om. iidem. [y] τὸ om. F. [z] καὶ ταῦτα] ταῦτα δὲ A.B.F. [a] ἀλλ' accessit ex omnibus. [b] ἀπολαύσαντας C.E. [c] Παῦλος] + οὕτως A.B.F. receptum a Sav. cet. [d] πατὴρ] + λέγων A.B.F. Tum φησὶ om. A.B.E.F. [e] δόξης] + φησὶ A.B.E.F. Sav. cet.

οὐδεὶς οὐδ᾽ ἂν [f]οὐδὲ μαινόμενος εἴποι τοῦτο. "Δῴη ὑμῖν," του-
τέστιν, ἐπᾶραι τὴν διάνοιαν ὑμῶν καὶ [g]ἀναπτερώσειεν· οὐ γὰρ
ἔστιν ἄλλως ταῦτα μαθεῖν. [5]"Ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέ-
D χεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν." Ἄρα πνευ-
ματικῆς δεῖ σοφίας, ἵνα τὰ πνευματικὰ νοήσωμεν, [h]ἵνα τὰ κρυ-
πτόμενα ἴδωμεν· αὐτὸ τὰ πάντα ἀποκαλύπτει. Μυστήρια
μέλλει διηγεῖσθαι θεοῦ· τῶν δὲ μυστηρίων τοῦ θεοῦ τὴν γνῶσιν
τὸ πνεῦμα οἶδε μόνον, τὸ καὶ τὰ βάθη [i]αὐτοῦ ἐρευνῶν, οὐκ ἄγ-
γελος, οὐκ ἀρχάγγελος, οὐκ ἄλλη τις κτιστὴ δύναμις. [k]Του- (775)
τέστι, χάρισμα ὑμῖν παράσχοι. Εἰ δὲ ἀποκαλύψεως τοῦτό
[l]ἐστι, [m]οὐκ ἔστι λογισμῶν εὕρεσις. Ὁ γὰρ τὸν θεὸν μαθὼν,
E καὶ [n]τὸν θεὸν γνοὺς, οὐκέτι περὶ οὐδενὸς ἀμφισβητήσει· οὐκ
ἐρεῖ, [o]τόδε ἀδύνατον, καὶ τόδε δυνατὸν, καὶ πῶς τόδε ἐγένετο.
Ἂν τὸν θεὸν μάθωμεν, [p]ὡς εἰδέναι χρὴ, ἂν τὸν θεὸν μάθωμεν,
παρ᾽ οὗ μαθεῖν δεῖ, παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, οὐκέτι περὶ
οὐδενὸς ἀμφισβητήσομεν. Διὰ τοῦτό φησιν, "Ἐν ἐπιγνώσει
αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν." Ὁ
μαθὼν τί ἐστι θεὸς, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀμφισβητήσει,
οὐχ ὑπὲρ τῶν ἤδη γενομένων ἀπιστήσει.

F Εὔχεται μὲν οὖν δοθῆναι αὐτοῖς πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκα-
λύψεως· πλὴν καὶ αὐτὸς ἀπὸ λογισμῶν, ὅσα δύναται, κατα-
σκευάζει, καὶ [q]τῶν ἤδη ὑπαρξάντων. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ μὲν ἤδη
γενόμενα ἔμελλε λέγειν, τὰ δὲ οὔπω [r]συμβάντα, ἀπὸ τῶν γενο-
μένων τὰ μὴ γενόμενα πιστοῦται. Οἷόν τι λέγω· "Εἰς τὸ εἰδέναι
18 ὑμᾶς, φησὶ, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ." Ἔτι ἄδηλός
[s]ἐστι, φησὶν, ἀλλ᾽ οὐ τοῖς πιστοῖς. "Καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς
δόξης [t]τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις." Ἔτι καὶ τοῦτο
ἄδηλον. Τί δὲ δῆλον; Ὅτι ἐπιστεύσαμεν ἀπὸ τῆς δυνάμεως
τῆς αὐτοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν· τοῦ γὰρ ἀναστῆσαι νεκρὸν
πολλῷ θαυμασιώτερον τὸ πεῖσαι ψυχάς. [v]Καὶ ἐγὼ τοῦτο
πειράσομαι ποιῆσαι φανερόν. Ἄκουε γάρ. Εἶπεν ὁ Χριστὸς
[w]τῷ τεθνεῶτι, "Λάζαρε, δεῦρο ἔξω," καὶ εὐθέως ὑπήκουσεν·
B εἶπεν ὁ Πέτρος, "Ταβιθᾶ, ἀνάστηθι," καὶ οὐκ ἀντεῖπεν. Ἐρεῖ

[5] 1 Cor. ii. 14.

[f] οὐδὲ om. F. deletum a Sav. cet. οὐδὲ est in Cat. [g] ἀναπτερώσειεν omnes. ἀναπτερῶσαι Edd. [h] ἵνα τὰ κρ. ἴδωμεν om. F. [i] αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ F. [k] τουτέστι] δῴη τουτέστι A.B.F. Sav. cet. [l] ἐστι om. A.B.F. [m] οὐκ ἔστι λ. εὕρ.] περιττὴ λοιπὸν τῶν λ. ἡ εὕρ. A.B.F. receptum a Sav. cet. [n] τὸν θεὸν] αὐτὸν A.B.F. [o] τότε bis D. [p] Haec ὡς εἰδέναι χρὴ et παρ᾽ αὐτοῦ μαθεῖν δεῖ transp. A. [q] τῶν] ἀπὸ τῶν A.B.F. Sav. cet. [r] συμβαίνοντα E. [s] ἐστι φησὶν] αὕτη A.B.F. Post ἔτι add. δὲ D. [t] τῆς κλ. αὐτοῦ pro αὐτοῦ τῆς κλ. omnes. [v] καὶ] + πῶς A.B.F. [w] τῷ τεθνεῶτι om. A.B.F.

αὐτὸς ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, καὶ πάντες ἀναστήσονται, καὶ
μετὰ τοσούτου τάχους, ὡς τοὺς ἔτι ζῶντας μὴ φθάσαι τοὺς
κοιμηθέντας, ὡς ἐν ἀτόμῳ, [x]ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ πάντα γενέσθαι
καὶ συνδραμεῖν. Ἐπὶ δὲ τοῦ πιστεῦσαι, οὐχ οὕτως· [y]ἀλλ'
ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος, [6]"Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγα-
γεῖν τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" Ὁρᾷς ὅτι τοῦτο
δυσκολώτερον; Ὥστε ἀπὸ τούτου τὸ πᾶν κατασκευάζει. C
Πολλῷ γάρ ἐστι λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις δυσκολώτερον προαί-
ρεσιν πεῖσαι τοῦ φύσιν ἐργάσασθαι. Τὸ δὲ αἴτιον, ἐπειδὴ
αὐτὸς οὕτω βούλεται ἑκόντας ἡμᾶς γενέσθαι ἀγαθούς. [z]Ὄντως
εἰκότως εἶπε, "[a]Τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ
εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας." Ὅτε γὰρ προφῆται οὐδὲν ἤνυσαν,
[b]ὅτε ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, ὅτε πᾶσα [c]ἡ κτίσις ἡ ὁρατὴ
[d]καὶ ἀόρατος, ὁρατὴ μὲν εἰς μέσον προκειμένη, καὶ μὴ ἰσχύουσα
χειραγωγῆσαι, ἀόρατος δὲ πολλή, ᾠκονόμησε τὴν αὐτοῦ παρου-
σίαν [e]τότε, δεικνὺς ὅτι θείας ἔχρῃζε τὸ πρᾶγμα δυνάμεως. D
"Πλοῦτον δόξης." Τουτέστιν, ἄφατον δόξαν. Ποῖος [f]γὰρ
λόγος τὴν δόξαν ἐκείνην παραστῆσαι δυνήσεται, ἧς οἱ ἅγιοι
τότε μεθέξουσι; [g]ποῖος λόγος; Οὐδείς· ἀλλὰ χάριτος ὄντως
δεῖ πρὸς τὸ τὴν διάνοιαν μαθεῖν, καὶ ὅλως ἀκτῖνα μικρὰν γοῦν
τινα δέξασθαι. Τινὰ [h]δὲ ᾔδεσαν μὲν καὶ πρότερον, ἐβούλετο
[i]δὲ πλέον αὐτοὺς μαθεῖν καὶ σαφέστερον γνῶναι. [k]Ὁρᾷς ὅσα
εἰργάσατο; Ἤγειρε τὸν Χριστόν· [l]μικρὸν τοῦτο; ἀλλ' ὅρα
καὶ πάλιν. Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ· ἄρα τίς λόγος τοῦτο
παραστῆσαι δυνήσεται; Τὸν ἀπὸ τῆς γῆς, [m]τὸν τῶν ἰχθύων E
ἀφωνότερον, τὸν παίγνιον τῶν δαιμόνων γενόμενον, [n]ὅρα ποῦ
ἀνήγαγεν. [o]Ὄντως ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Καὶ θέα ποῦ ἀνήγαγεν. "Ἐν τοῖς ἐπουρανίοις·" πάσης κτι-
στῆς φύσεως ἀνώτερον ἐποίησεν· "ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ
ἐξουσίας." "Ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς," φησίν. Ὄντως πνεύ-
ματος χρεία, διανοίας σοφῆς ἐν τῇ ἐπιγνώσει αὐτοῦ· ὄντως
ἀποκαλύψεως χρεία. Ἐννόησον ὅσον ἐστὶν ἀνθρώπου καὶ θεοῦ F
φύσεως τὸ μέσον· [p]καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς εὐτελείας εἰς ἐκείνην

[6] Luc. xiii. 34.

[x] ἐν] ὡς ἐν E. Cat. [y] ἀλλ'] ἀλλὰ πῶς; A.B.F. Sav. cet. [z] ὄντως pro οὕτως omnes. [a] τὸ ὑ.] ὑ. τὸ E. Cat. τὸ om. A.F. [b] ὅτε .. καὶ] οὔτε .. οὔτε Cat. [c] ἡ assumtum ex omnibus. [d] καὶ ἀόρατος—πολλή] προκειμένη εἰς μέσον καὶ μὴ ἰσχύουσα χειραγωγῆσαι A.B.F. [e] τότε ante ᾠκονόμησε transp. A.B.F. [f] γὰρ om. F. [g] ποῖος λόγος om. A.B.F. deletum a Sav. cet. [h] δὲ] μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox μὲν deest in iisdem. [i] δὲ] + νῦν A.B.E.F. [k] ὁρᾷς] ὅρα γοῦν A.B.F. Statim οἷα E. [l] μικρὸν—πάλιν] οὐδὲ τοῦτο μικρὸν A.B.F. [m] τὸν τ. ἰ. ἀφωνότερον om. A.B.F. [n] ὅρα ποῦ] εἰς ὕψος εὐθέως A.B.F. Sav. cet. [o] Haec ὄντως—ἀνήγαγεν om. F. [p] καὶ om. A.B.F. Sav. cet.

αὐτὸν ἀνήγαγε τὴν τιμήν· οὐχ ἕνα βαθμὸν ὑπερέβη καὶ δεύτε-
ρον καὶ τρίτον. Βαβαὶ, οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ἄνω, ἀλλ', "ὑπερ-
άνω." Τῶν γὰρ ἄνω δυνάμεων [q]ἀνώτερός ἐστιν ὁ θεός. Ὥστε
ἐκεῖ αὐτὸν ἀνήγαγε, τὸν ἐξ ἡμῶν, ἀπὸ τῆς ἐσχάτης νύσσης εἰς
19 τὴν ἐσχάτην [r]ἤγαγεν ἀρχὴν, μεθ' ἣν οὐκ ἔστιν ἑτέρα τιμή.
"Πάσης ἀρχῆς," φησίν· οὐ τῆς μὲν, τῆς δὲ οὔ, ἀλλὰ, "πάσης
ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς
ὀνόματος ὀνομαζομένου" εἴ τι ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, πάντων
ἀνώτερος γέγονε. Τοῦτο περὶ τοῦ ἐκ νεκρῶν [s]ἐγερθέντος,
ὅπερ ἄξιον θαυμάσαι· περὶ γὰρ τοῦ θεοῦ λόγου, οὐδαμῶς. (776)
Ὅπερ γάρ εἰσι κώνωπες πρὸς ἀνθρώπους, τοῦτο πᾶσα ἡ κτίσις
πρὸς τὸν [t]θεόν. Εἰ [7]πάντες ἄνθρωποι ὡς σίελος λογισθήσον-
B ται, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ ἐλογίσθησαν, θὲς [v]τὰς ἀοράτους δυνά-
μεις ὡς [w]κώνωπας. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξ ἡμῶν τοῦτο μέγα ὄντως
καὶ θαυμαστόν· ἀπὸ γὰρ τῶν κατωτάτων τῆς γῆς αὐτὸν ἀνήγα-
γεν. Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγὼν, εἷς ἄνθρωπος πόσον ἄρα
μέρος τῆς σταγόνος; Ἀλλὰ τοῦτον πάντων ἀνώτερον ἐποίη-
σεν, "οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι."
C Ἆρα ἐστὶ δυνάμεών τινων ὀνόματα ἡμῖν ἄσημα, καὶ οὐ γνωρι-
ζόμενα. "Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Οὐχ
ἁπλῶς ἀνώτερον ἐποίησεν, ὡς προτιμᾶσθαι [x]αὐτῶν, οὐδὲ κατὰ
σύγκρισιν, ἀλλ' ὡς [y]δούλων. Βαβαὶ, φρικτὰ ὄντως [z]τὰ
πράγματα· ἀνθρώπου γέγονε δούλη πᾶσα ἡ κτιστὴ δύναμις διὰ
τὸν ἐνοικοῦντα θεὸν λόγον. Ἔστι γάρ τινα ἐπάνω εἶναι [a]οὐκ
ἔχοντα ὑπακούοντας, ἀλλὰ προτιμώμενον· ἐνταῦθα δὲ οὐχ
οὕτως, ἀλλὰ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ οὐχ
ἁπλῶς ὑπέταξεν, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην ὑποταγὴν, καὶ μεθ' ἣν
D ἑτέρα οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο εἶπεν, "ὑπὸ τοὺς πόδας." "Καὶ
αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ." Βαβαὶ [b]πάλιν,
ποῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγαγεν; Ὥσπερ διά τινος ἕλκων μη-
χανῆς, εἰς ὕψος αὐτὴν ἀνήγαγε μέγα, καὶ αὐτὴν ἐκάθισεν εἰς
ἐκεῖνον τὸν θρόνον. Ἔνθα γὰρ ἡ κεφαλὴ, ἐκεῖ καὶ τὸ σῶμα·
[c]καὶ εἰ κεφαλὴ καὶ σῶμα, οὐδενὶ μέσῳ διείργεται τόπῳ· εἰ [d]δὲ

7 Esai. xl. 15.

[q] ἀνώτερον Veron. Ita ex corr. E. [r] ἀνήγαγεν E. [s] ἐγερθέντος ὅπερ] ἀναστάντος καὶ A.B.F. [t] θεὸν] + καὶ τί λέγω, κώνωπες; A.B.F. receptum a Sav. cet. [v] τὰς] καὶ τὰς E. [w] κώνωπας] + οὐ τοίνυν περὶ τοῦ θεοῦ λόγου οὕτως εἶπεν A.B.F. Sav. cet. [x] αὐτῶν] αὐτὸν A.B.E. αὐτὸν ἐκείνων Cat. [y] δούλων] + προκαθῆσθαι A.B.F. receptum a Sav. cet. δοῦλον D. [z] τὰ om. D. [a] οὐκ—προτιμώμενον] ἀλλὰ προτιμ. καὶ οὐκ ἔχοντα ὑπακ. A.B.F. [b] πάλιν ποῦ] ποῦ πάλιν A.B.F. Sav. cet. [c] Haec καὶ εἰ κ. καὶ σῶμα add. corr. in marg. E. καὶ εἰ—τόπῳ] οὐδενὶ γὰρ μέσῳ διείργεται ἡ κεφ. καὶ τὸ σῶμα A.B.F. Sav. cet. [d] δὲ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. Statim διείργοιτο B.F. διείργετο A. Sav. cet.

διείργεται. οὐκ ἂν εἴη σῶμα, οὐκ ἂν εἴη κεφαλή. "Ὑπὲρ
πάντα," φησί. Τί ἐστιν, "ὑπὲρ [e] πάντα;" Οὐκ ἄγγελον, E
οὐκ ἀρχάγγελον, οὐκ ἄλλον οὐδένα ἀφῆκεν ἀνώτερον. Οὐ
ταύτῃ δὲ μόνον ἡμᾶς ἐτίμησε, τὸ ἐξ ἡμῶν ἀναγαγὼν, ἀλλ' ὅτι
καὶ τὸ κοινὸν γένος ἅπαν ἐκείνῳ ἕπεσθαι παρεσκεύασεν, ἐκείνου
ἔχεσθαι, ἐκείνῳ ἀκολουθεῖν. "[f] Ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ."
[g] Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας κεφαλὴν, τὴν ἀρχὴν μόνον νομίσῃς, ἀλλὰ
καὶ τὴν βεβαιότητα, [h] οὐχ ὡς ἄρχοντα μόνον, ἀλλ' ὡς [i] σώματος
κεφαλήν. "Τὸ πλήρωμα, φησὶ, τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πλη- F
ρουμένου." [k] Εἶτα ὡς οὐκ ἀρκοῦντος [l] τούτου δεῖξαι τὴν συγ-
γένειαν καὶ τὴν ἐγγύτητα, τί [m] φησι; Τὸ πλήρωμα τοῦ [n] Χρι-
στοῦ ἡ ἐκκλησία. Καὶ γὰρ πλήρωμα κεφαλῆς σῶμα, [o] καὶ
πλήρωμα σώματος κεφαλή. Ὅρα πόσῃ τάξει κέχρηται Παῦ-
λος, πῶς οὐδένος φείδεται ῥήματος, ὥστε παραστῆσαι τοῦ θεοῦ
τὴν δόξαν. Πλήρωμα, [p] φησίν· οἷον κεφαλὴ πληροῦται παρὰ
τοῦ σώματος· [q] τουτέστι, διὰ πάντων τὸ σῶμα συνέστηκε, καὶ
ἑνὸς ἑκάστου, [r] οὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτὸν χρήζοντα εἰσάγει. Ἂν
γὰρ μὴ ὦμεν πολλοὶ, καὶ ὁ μὲν χεὶρ, ὁ δὲ πούς, ὁ δὲ ἄλλο
τι μέρος, οὐ πληροῦται ὅλον τὸ σῶμα. Διὰ πάντων οὖν
πληροῦται τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τότε πληροῦται ἡ κεφαλὴ, τότε B
τέλειον [s] σῶμα γίνεται, ὅταν ὁμοῦ πάντες ὦμεν συνημμένοι καὶ
συγκεκολλημένοι.

[t] Εἶδες πλοῦτον δόξης κληρονομίας; εἶδες ὑπερβάλλον μέ-
γεθος δυνάμεως εἰς τοὺς πιστεύοντας; εἶδες ἐλπίδα [v] κλήσεως;
Αἰδεσθῶμεν ἡμῶν τὴν κεφαλὴν, ἐννοήσωμεν τίνος ἐσμὲν σῶμα
κεφαλῆς, ᾗ πάντα ὑποτέτακται. Καὶ τῶν ἀγγέλων κατὰ τοῦτο
τὸ ὑπόδειγμα βελτίους ἡμᾶς εἶναι χρὴ, καὶ τῶν ἀρχαγγέλων
μείζους, ὡς πάντων αὐτῶν προτετιμημένους. [8] "Οὐκ ἀγγέλων C
ἐπελάβετο ὁ θεὸς," καθὼς γράφων Ἑβραίοις φησὶν, "ἀλλὰ
σπέρματος Ἀβραάμ·" οὐκ ἀρχῆς, οὐδὲ ἐξουσίας, οὐδὲ κυριότη-

8 Heb. ii. 16.

[e] πάντα] + ἢ τὸν ὄντα ὑπὲρ πάντα τὰ ὁρώμενα καὶ τὰ νοούμενα Χριστόν· ἢ ὑπὲρ πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦτο πεποίηκε, τὸ τὸν υἱὸν δοῦναι κεφαλήν. Edd. Haec desunt in libris omnibus et Cat. Inclusit ea Sav. [f] ἥτις Edd. οὗ Codd. τὸ ante σῶμα om. A.B.F. [g] ἵνα γὰρ] εἶτα ἵνα A.B.F. Statim τὴν κεφαλὴν E. [h] οὐχ] μηδ' A.B.F. Sav. cet. μόνον om. F. [i] σώματος] + ἴδῃς A.B.F. Sav. cet. [k] εἶτα] Sic Cat. τί ἐστι τοῦτο; εἶτα C.D.E. Veron. εἶτα om. A.B.F. Sav. cet. [l] τούτου] ἐκείνου A.B.F. [m] φησι] ἐστι τοῦτο A.B.F. Statim τὸ om. iidem. [n] Χριστοῦ] + φησὶν A.B.F. [o] καὶ om. D. Veron. [p] φησὶ] + τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. Statim ἡ κεφ. E. [q] τουτέστι διὰ πάντων] διὰ γὰρ πάντων μερῶν A.B.F. Sav. cet. [r] οὐχὶ κοινῇ μόνον (+ οὐχὶ C.D.E. Veron. non Cat.) αὐτὸν] χρήζει. ὅρα πῶς αὐτὸν κοινῇ πάντων A.B.F. receptum a Sav. cet. [s] τὸ σῶμα F. [t] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, καὶ ὅτι τὸν μὴ μετέχοντα τούτου οὐ δεῖ οὐδὲ ἐπὶ τῶν εὐχῶν τῶν ἐν τῇ προσφορᾷ παρεῖναι. Veron. [v] κλήσεως] + τί ἐστι κλήσεως C.

τος, οὐδὲ ἄλλης οὐδεμιᾶς δυνάμεως· ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν
ἀνέλαβε, καὶ ἐκάθισεν [w]ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ. Καὶ τί λέγω, ἐκάθισεν;
ἱμάτιον αὐτοῦ ἐποίησεν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς πόδας
αὐτοῦ πάντα ὑπέταξε. Πόσους βούλει θεῖναι θανάτους; πόσας
ψυχάς; [x]μυρίους καὶ πολλαπλασίους; Ἀλλ' οὐδὲν ἴσον ἐρεῖς.
Δύο γὰρ τὰ μέγιστα πεποίηκεν, αὐτός τε εἰς ἔσχατον ταπεινό-
D τητος ἦλθε, καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς μέγα ὑψηλότητος ἀνήγαγε,
[y]τῷ αἵματι αὐτοῦ ἔσωσεν. Εἶπεν ἐκεῖνο πρῶτον, ὅτι ἑαυτὸν
ἐταπείνωσε τοσοῦτον· λέγει [z]τὸ τούτου στερρότερον, τὸ [a]μέγα
καὶ τὸ κεφάλαιον. Καίτοι εἰ καὶ μηδενὸς ἠξιώθημεν, [b]ἤρκει· (777)
[c]εἰ καὶ χωρὶς τούτου ἠξιώθημεν, χωρὶς τοῦ σφάξαι, ἤρκει· ὅταν
δὲ [d]τὰ δύο ᾖ, τίνα οὐκ ἂν ὑπερβολὴν λόγου νικήσειε καὶ ὑπερ-
βαίη; [e]Οὐ μέγα ἡ ἀνάστασις, ὅταν ταῦτα λογίσωμαι. Περὶ
τούτου φησὶν, "Ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ," οὐ
περὶ τοῦ θεοῦ λόγου. Αἰδεσθῶμεν τὴν ἐγγύτητα, [f]τὴν συγ-
E γένειαν, φοβηθῶμεν μή τις ἀποκοπῇ τοῦ σώματος τούτου, μή
τις ἐκπέσῃ, μή τις ἀνάξιος φανῇ. Εἰ διάδημά τις ἡμῶν περι-
έθηκε τῇ κεφαλῇ, [g]στέφανον χρυσοῦν, ἆρα οὐκ ἂν πάντα
ἐπράξαμεν, ὥστε τῶν ἀψύχων λίθων ὀφθῆναι ἄξιοι; Νῦν δὲ οὐ
διάδημα ἡμῶν [h]περίκειται τῇ κεφαλῇ, ἀλλὰ κεφαλὴ ἡμῶν γέ-
γονεν ὁ Χριστὸς, ὅπερ ἐστὶ μεῖζον, καὶ οὐδένα λόγον ποιού-
μεθα; ἀλλ' ἄγγελοι μὲν αὐτὴν αἰδοῦνται, καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ
F πᾶσαι ἐκεῖναι αἱ δυνάμεις· ἡμεῖς δὲ, [i]καὶ σῶμα αὐτοῦ ὄντες,
[k]οὔτε διὰ τοῦτο, οὔτε δι' ἐκεῖνο αἰδεσθησόμεθα; καὶ τίς ἡμῖν
[l]ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; Ἐννόει τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν,
ἐννόει τῆς τιμῆς τὴν ὑπερβολήν· τοῦτο καὶ γεέννης, εἴγε [m]βου-
21 λοίμεθα, μᾶλλον ἡμᾶς φοβῆσαι δυνήσεται. Εἰ γὰρ μὴ γέεννα
ἦν, τὸ τιμηθέντας τοσαύτην τιμὴν, ἀναξίους εὑρεθῆναι καὶ
κακοὺς, τίνα οὐκ ἂν ἔχοι κόλασιν, τίνα τιμωρίαν; Ἐννόησον
τίνος ἐγγὺς ἡ κεφαλή σου κάθηται, τοῦτο μόνον, καὶ ἀπόχρη
πρὸς πᾶν ὁτιοῦν· τίνος ἐν δεξιᾷ ἵδρυται, [n]ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς
καὶ [o]ἐξουσίας καὶ δυνάμεως· τὸ δὲ ταύτης σῶμα καὶ ὑπὸ δαιμό-

[w] ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ] Sic omnes. ἄνω Edd. [x] μυρίας E. [y] τῷ (ἐν τῷ E.) αἵματι αὐτοῦ ἔσωσεν] Sic C.D.E. Veron. ἐκάθισε γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ A.B.F. Haec τῷ αἵ. α. ἔσωσεν absunt a Sav. Mor. Ben. [z] τὸ] καὶ τὸ B. τὸ om. C.D. Veron. Mox ὑψηλότερον (+ νῦν A.B.F. Sav. cet.) pro στερρότερον A.B.E.F. Sav. cet. [a] μέγα] + ὄντως A.B.F. Sav. cet. [b] ἤρκει om. A.B. [c] εἰ καὶ χωρὶς τούτου ἠξ.] ἢ καὶ τούτου εἰ A.B.F. Sav. cet. [d] τὰ om. D. [e] οὐ μέγα om. D. [f] τὴν συγγένειαν A.B.C.E.F. τῆς συγγενείας Edd. [g] στέφ.] ἢ στέφ. E. [h] ἐπίκειται C. [i] καὶ] οἱ A.B.F. Sav. cet. καὶ om. D. [k] οὐδὲ pro οὔτε bis E. [l] ἔσται om. D. [m] βουλόμεθα B.F. [n] ὑπεράνω] ἀλλ' αὕτη μὲν ὑπεράνω A.B.F. receptum a Sav. cet. [o] ἐξουσίας] + ἐστὶ A.F. + ἔτι B. Post δυνάμεως add. αὕτη C.D. Veron.

νων πατεῖται. Ἀλλὰ [p]μὴ γένοιτο· οὐκ ἂν εἴη [q]τὸ τοιοῦτον σῶμα λοιπόν. Τὴν κεφαλήν σου καὶ οἱ εὐδοκιμοῦντες τῶν B δούλων πεφρίκασι, [r]καὶ τὸ σῶμα τοῖς προσκεκρουκόσιν ὑποβάλλεις; [s]καὶ πόσης οὐκ ἔσῃ κολάσεως ἄξιος; Εἴ τις τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως [t]κλοιοῖς περιβάλοι καὶ [v]πέδαις, ἆρα οὐχὶ τῆς [w]ἐσχάτης δίκης ὑπεύθυνος ἔσται; Σὺ ὅλον τὸ σῶμα θηρίοις παραβάλλεις χαλεποῖς, καὶ οὐ φρίττεις; Ἀλλ' ἐπειδὴ [x]περὶ σώματος κυριακοῦ ὁ λόγος, φέρε, καὶ περὶ ἐκείνου μνημονεύσωμεν, τοῦ σταυρωθέντος, τοῦ προσηλωθέντος, τοῦ θυομένου. Εἰ σῶμα εἶ τοῦ Χριστοῦ, φέρε τὸν σταυρόν· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤνεγκε· φέρε ἐμπτύσματα, φέρε ῥαπίσματα, φέρε ἥλους. Τοι- C οῦτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα ἦν. Τὸ σῶμα [y]ἐκεῖνο [9]"ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ εὑρέθη·" αἱ χεῖρες αὐτοῦ πρὸς εὐεργεσίαν ἅπαντα ἔπραττον τῶν [z]δεόντων· οὐδὲν τὸ στόμα [a]ἐξέβαλλε τῶν οὐ προσηκόντων· [10]"Δαιμόνιον ἔχεις," [b]ἤκουε, καὶ [c]οὐδὲν ἔλεγε. Περὶ σώματος ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ τούτου οὐδὲν ἐκείνου διαφέροντος, οὐδὲ διεστῶτος, ὅσοι μετέχομεν τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα. Ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἄνω καθημένου, τοῦ προσκυνουμένου παρὰ ἀγ- D γέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἐγγὺς, τούτου ἀπογευόμεθα. Οἴμοι, πόσαι πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί. Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶμα ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ [d]μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὢ τοῦ [e]σκότους καὶ τοῦ [f]βυθοῦ τοῦ πολλοῦ· ὢ τῆς ἀναλγησίας. [11]"Τὰ ἄνω, φησὶ, φρονεῖτε, οὗ ὁ Χριστός [g]ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος·" καὶ μετὰ ταῦτα [h]πάντα χρημάτων φροντίζουσί τινες, [i]ἔρωτος, ὑπὸ τῶν παθῶν ἁλίσκονται. Οὐχ ὁρᾶτε, ὅτι καὶ ἐν τῷ σώματι τῷ ἡμετέρῳ, E ὅσα μὲν ἂν ᾖ περιττὰ καὶ ἄχρηστα, ἀποτέμνεται, περικόπτεται; καὶ οὐδὲν κέρδος, ὅτι γέγονε τοῦ σώματος, ὅταν [k]πεπηρωμένον ᾖ, ὅταν νενεκρωμένον, ὅταν σεσηπὸς, ὅταν καὶ τῷ λοιπῷ

9 1 Pet. ii. 22. 10 Joan. vii. 20. 11 Coloss. iii. 2. 1.

p μὴ] μηδέποτε A.B.F. Post γένοιτο iidem cum Sav. cet. addunt εἰ γὰρ γένοιτο. q τὸ om. F. r καὶ] + σὺ corr. rec. E. s καὶ om. E. Veron. t κλοιοῖς περιβάλοι] Sic A.B.F. receptum a Sav. cet. κυσὶ παραβάλλοι (παραβάλοι E.) C.D.E. Veron. v πέδαις] παῖδες (sic) C. w ἐσχάτης om. D. x περὶ om. D. y ἐκεῖνο] + ἀναμάρτητον ἦν A.B.F. Sav. cet. Statim ἁμαρτίαν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐπ. iidem. z δεόντων] Sic omnes. δεομένων Edd. a ἐξέβαλε A.B.F. Sav. cet. b ἤκουε C.E. ἤκουσε Edd. c οὐδὲν—ἐννοεῖτε ὅτι] οὐδὲν ἀντεῖπεν. ἐπεὶ δὲ περὶ σώματος ἡμῖν ὁ λόγος, ὅσοι μ. τ. σ. ὅσοι τ. α. ἀπογευόμεθα τούτου, ἐννοεῖτε ὅτι τοῦ μηδὲν ἐκείνου διαφέροντος οὐδὲ διεστῶτος μετέχομεν πρὸς μετοχὴν, ὅτι A.B.F. Ita ediderunt Sav. cet. πρὸς μετοχὴν inclusum apud Sav. d ἔδωκε A.B.F. e σκότου D. f βυθοῦ] κάρου A.B.F. g ἐστιν om. E. h πάντα accessit ex omnibus. i ἔρωτος] Sic C.D. ἕτεροι Edd. δόξης ἐρῶσιν A.B.F. δόξης φροντίζουσιν. ἐρῶσιν (sed expuncto φροντίζουσιν) E. k πεπληρωμένον D. Infra πληροῦται bis idem.

[l]λυμαίνηται; Μὴ τοίνυν θαρρῶμεν, ὅτι γεγόναμεν ἅπαξ τοῦ σώματος. Εἰ δὲ τὸ σῶμα τοῦτο φυσικὸν ὂν, ὅμως ἀποτέμνεται, τὰ τῆς προαιρέσεως ἂν μὴ μένῃ, τί οὐ πείσεται δεινόν;
F [m]Ὅταν μὴ μετέχῃ τῆς τροφῆς ταύτης τὸ σῶμα, ὅταν οἱ πόροι ἐμφραγῶσι, τότε νεκροῦται· ὅταν οἱ ὀχετοὶ, τότε πηροῦται. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅταν ἀποφράξωμεν τὰς ἀκοὰς, πηροῦται ἡμῶν ἡ
22 [n]ψυχή· ὅταν μὴ μετέχωμεν τῆς πνευματικῆς τροφῆς, ὅταν πονηρίαι τινὲς ἀντὶ χυμῶν διεφθαρμένων [o]ἡμᾶς λυμαίνωνται, πάντα ταῦτα τίκτει τὴν νόσον, νόσον χαλεπὴν, νόσον [p]σηπεδόνα ἐργαζομένην· καὶ δεήσεται τοῦ πυρὸς ἐκείνου λοιπὸν, δεήσεται τοῦ διχοτομηθῆναι. Οὐ γὰρ ἀνέχεται [q]μετὰ τοιούτου σώματος εἰσελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα ὁ Χριστός. Εἰ τὸν ἱμάτια ῥυπαρὰ ἐνδεδυμένον ἀπήγαγε καὶ ἐξέβαλε, τὸν τῷ σώματι (778)
[r]τὸν ῥύπον προστιθέντα τί οὐκ ἐργάσεται; τί οὐ διαθήσει; Πολλοὺς ὁρῶ [s]τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μετέχοντας ἁπλῶς
B καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ συνηθείᾳ μᾶλλον καὶ νόμῳ, ἢ λογισμῷ καὶ διανοίᾳ. Ἂν ἐπιστῇ, φησὶν, ὁ τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καιρὸς, οἷος ἐὰν ᾖ τις, μετέχει τῶν μυστηρίων, ἂν ἐπιστῇ τῶν [t]ἐπιφανίων ἡ ἡμέρα. Καίτοι [v]καιρὸς προσόδου [w]οὐκ ἐπιφάνια, οὐδὲ τεσσαρακοστὴ, ἀλλὰ ψυχῆς εἰλικρίνεια καὶ καθαρότης. Μετὰ ταύτης ἀεὶ πρόσιθι, χωρὶς ταύτης μηδέποτε. [12] "Ὁσάκις
C γὰρ, φησὶ, τοῦτο ποιεῖτε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε·" τουτέστιν, ὑπόμνησιν ποιεῖτε τῆς σωτηρίας τῆς ὑπὲρ [x]ὑμῶν, τῆς εὐεργεσίας τῆς [y]ἐμῆς. Ἐννόησον, [z]οἱ τῆς θυσίας μετέχοντες τῆς παλαιᾶς πόσῃ ἐκέχρηντο τῇ φειδοῖ· [a]τί οὐκ ἔπραττον; τί οὐκ ἐποίουν; [b]πάντοτε ἐκαθαίροντο. Σὺ δὲ θυσίᾳ προσιὼν, ἣν [c]καὶ ἄγγελοι φρίττουσι, [d]καιρῶν περιόδοις τὸ πρᾶγμα ὁρίζεις; Καὶ πῶς παραστήσῃ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, μιαραῖς χερσὶ καὶ χείλεσι κατατολμῶν αὐτοῦ τοῦ σώματος; Καὶ βασιλέα μὲν οὐκ ἂν ἕλοιο [e]καταφιλῆσαι, ὀδω-
D δότος σου τοῦ στόματος· τὸν δὲ βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ ψυχῇ καταφιλεῖς ὀδωδυίᾳ; Ὕβρις τὸ πρᾶγμά ἐστιν. Εἰπέ μοι, ἆρα ἂν ἕλοιο χερσὶν ἀνίπτοις τῇ θυσίᾳ προσελθεῖν; Οὐκ ἔγωγε

[12] 1 Cor. xi. 26.

[l] λυμήνηται E. [m] ὅταν] + ἂν E. [n] ψυχὴ] σὰρξ C.D.E. Veron. [o] ἡμᾶς om. F. [p] σηπεδόνα pro τηκεδόνα omnes. [q] μετὰ] + τοῦ D. [r] τὸν om. A.B.F. Sav. cet. [s] τοῦ pro τοὺς C.D.E.F. [t] θεοφανίων A.B.F. Statim ἡ ἡμέρα A.B.C.D.F. Articulus aberat. [v] καιρὸς] + οὐ τοῦτο A.B.F. receptum a Sav. cet. καιρὸν corr. rec. E. [w] οὐκ] οὐ γὰρ A.B.F. Post τεσσαρακοστὴ vulgo addunt ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι. Vid. Annot. [x] ἡμῶν D.E. Veron. [y] ἐμῆς] εἰς ἡμᾶς rec. man. in marg. E. [z] Haec οἱ τ. θ. μ. τ. παλαιᾶς post φειδοῖ transp. A.B.F. [a] τί] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox τί δὲ οὐκ ἐποίουν iidem. [b] πάντοθεν E. Statim καθήροντο C.D. Veron. [c] καὶ om. A.B.F. [d] καιρῶν] καιροῖς καὶ E. [e] φιλῆσαι A.B.F.

οἶμαι· ἀλλ' ἐθέλοις ἂν μηδὲ ὅλως προσελθεῖν, ἢ ῥυπαραῖς χερσίν. Εἶτα [x]ἐν τῷ μικρῷ οὕτως ὢν εὐλαβὴς, ψυχὴν ἔχων ῥυπαρὰν προσέρχῃ, καὶ ἅπτεσθαι τολμᾷς; Καίτοι ὑπὸ μὲν τῶν χειρῶν πρὸς καιρὸν κατέχεται, εἰς δὲ ἐκείνην [y]ὁλόκληρον ἀναλύεται. Τί δέ; οὐχ ὁρᾷς τὰ σκεύη οὕτω περικλυζόμενα, οὕτως E
ἀπολάμποντα; Τούτων καθαρωτέρας ἡμῖν εἶναι [z]δεῖ τὰς ψυχὰς, τούτων ἁγιωτέρας καὶ λαμπροτέρας. Τί δήποτε; Ὅτι [a]ἐκεῖνα δι' ἡμᾶς τοιαῦτα γίνεται. Ἐκεῖνα οὐ μετέχει τοῦ ἐνόντος, οὐκ αἰσθάνεται· ἡμεῖς δὲ, [b]ναί. Νῦν δὲ ῥυπαρῷ μὲν οὐκ ἂν ἕλοιο χρήσασθαι σκεύει, ῥυπαρᾷ δὲ ψυχῇ [c]προσέρχῃ; Πολλὴν ὁρῶ τοῦ πράγματος [d]ἀνωμαλίαν. Ἐν [e]μὲν τοῖς ἄλλοις καιροῖς οὐδὲ καθαροὶ πολλάκις ὄντες [f]προσέρχεσθε, ἐν δὲ F
τῷ πάσχα, κἂν ᾖ τι τετολμημένον ὑμῖν, [g]πρόσιτε. Ὢ τῆς συνηθείας, ὢ τῆς [h]προλήψεως· εἰκῇ θυσία καθημερινὴ, εἰκῇ πα- 23
ρεστήκαμεν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδεὶς ὁ μετέχων.

Ταῦτα οὐχ ἵνα ἁπλῶς μετέχητε, λέγω, ἀλλ' ἵνα ἀξίους ἑαυτοὺς κατασκευάζητε. Οὐκ εἶ τῆς θυσίας ἄξιος, οὐδὲ τῆς μεταλήψεως; Οὐκοῦν οὐδὲ τῆς εὐχῆς. Ἀκούεις ἑστῶτος τοῦ κήρυκος, καὶ λέγοντος, ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, [i]δεήθητε πάντες. Ὅσοι μὴ μετέχουσιν, ἐν μετανοίᾳ [k]εἰσίν. Εἰ τῶν ἐν μετανοίᾳ εἶ, μετασχεῖν οὐκ ὀφείλεις· ὁ γὰρ μὴ μετέχων, [l]τῶν ἐν μετανοίᾳ ἐστί. Τίνος οὖν ἕνεκεν λέγει, [m]ἀπέλθετε οἱ μὴ δυνάμενοι B
δεηθῆναι· σὺ δὲ ἕστηκας [n]ἰταμῶς; Ἀλλ' οὐκ εἶ τούτων, ἀλλὰ τῶν δυναμένων μετέχειν, [o]καὶ οὐδὲν φροντίζεις, οὐδὲν ἡγῇ τὸ πρᾶγμα; Σκόπει, παρακαλῶ· [p]τράπεζα πάρεστι βασιλικὴ, ἄγγελοι [q]διακονούμενοι τῇ τραπέζῃ, αὐτὸς πάρεστιν ὁ βασιλεὺς, καὶ σὺ ἕστηκας χασμώμενος; ῥυπαρά σοι τὰ ἱμάτια, καὶ οὐδείς σοι λόγος; Ἀλλὰ καθαρά ἐστιν; Οὐκοῦν [r]ἀνάπεσαι, καὶ μέτεχε. Ἔρχεται καθ' ἑκάστην ἰδεῖν τοὺς [s]ἀνακειμένους, πᾶσι διαλέγεται· [t]καὶ νῦν ἐν τῷ συνειδότι ἐρεῖ, ἑταῖροι, πῶς C
ἑστήκατε ὧδε, μὴ ἔχοντες [v]ἔνδυμα γάμου; Οὐκ εἶπε, διὰ τί

[x] ἐν τῷ μικρῷ—ῥυπαρὰν] ἐν μὲν (μὲν om. A.) τῷ μικρῷ μέρει οὕτως εἶ εὐλαβὴς, ψυχὴν δὲ ῥυπαρὰν ἔχων A.B.F. [y] ὁλόκληρον omnes. ὁλόκληρος Edd. [z] δεῖ τὰς ψ.] τὰς ψ. χρὴ E. [a] ἐκεῖνα] ἐκεῖ D. [b] ναί] μετέχομεν τῶν ἐν αὐτοῖς ὄντων A.B.F. [c] προσέρχῃ] + τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ A.B.F. [d] τὴν ἀνωμ. A.B.F. Sav. cet. [e] μὲν] + γὰρ superscript. E. [f] ἔρχεσθε F. [g] προσίετε C. [h] προλήψεως omnes. προσλήψεως Veron. Sav. ἴσ. προλήψεως Sav. marg. Ita ediderunt Mor. Ben. [i] δεήθητε] ἀπέλθετε Sav. Mor. Ben. repugnantibus libris. Vid. Annot. [k] εἰσιν] + τί στήκεις; A.B.F. [l] τῶν om. D. Veron. [m] προσέλθετε A. προέλθετε B.F. [n] ἰταμὸς A.B.E.F. [o] καὶ] + οὕτως A.B.F. Mox οὐδὲ ἡγῇ τι τὸ πρ. iidem. [p] τραπέζῃ παρέστηκας βασιλικῇ E. [q] διακονοῦνται A.B.F. [r] ἀνάπεσαι F. ἀνάπεσε A.B.C.D. ἀνάπεσον Edd. [s] ἀνακεκλιμένους E. [t] ἐρεῖ καὶ νῦν ἐν τ. σ. hoc ord. A.B.F. [v] ἐνδύματα ante corr. E.

[w]ἀνέπεσες; ἀλλὰ πρὸ τῆς κατακλίσεως, καὶ τῆς εἰσόδου ἀνάξιον
[x]αὐτὸν εἶναί φησιν· οὐ γὰρ εἶπε, [y]διὰ τί κατεκλίθης; ἀλλά, τί
εἰσῆλθες; Ταῦτα καὶ νῦν πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς διαλέγεται τοὺς
ἀναισχύντως καὶ ἰταμῶς ἑστῶτας. Πᾶς γὰρ ὁ μὴ μετέχων τῶν
μυστηρίων, [z]ἀναίσχυντος καὶ ἰταμὸς ἑστηκώς. [a]Οἱ ἐν ἁμαρτή-
μασι διὰ τοῦτο πρότεροι ἐκβάλλονται. Καθάπερ [b]γὰρ ἐπὶ
D τραπέζης παραγενομένου τοῦ δεσπότου οὐ δεῖ τοὺς προσκεκρου-
κότας τῶν οἰκετῶν παρεῖναι, ἀλλ' ἐκποδὼν γίνονται· οὕτω δὴ
καὶ ἐνταῦθα, [c]ἐκφερομένης τῆς θυσίας, καὶ τοῦ [d]Χριστοῦ τεθυ-
μένου, καὶ τοῦ προβάτου τοῦ δεσποτικοῦ, ὅταν ἀκούσῃς, δεηθῶ-
μεν πάντες κοινῇ, ὅταν ἴδῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε
νόμισον [e]διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν, καὶ κατιέναι τοὺς
ἀγγέλους. Ὥσπερ τοίνυν τῶν ἀμυήτων οὐδένα χρὴ παρεῖναι,
E οὕτως οὐδὲ τῶν μεμυημένων καὶ ῥυπαρῶν. Εἰπέ μοι, εἴ τις εἰς
ἑστίασιν κληθεὶς, τὰς χεῖρας νίψαιτο καὶ κατακλιθείη, καὶ
ἕτοιμος [f]γένοιτο πρὸς τὴν τράπεζαν, εἶτα μὴ μετέχοι, οὐχ (779)
ὑβρίζει τὸν καλέσαντα; οὐ βέλτιον τὸν τοιοῦτον μηδὲ παρα-
γενέσθαι; Οὕτω δὴ καὶ σὺ παραγέγονας, τὸν ὕμνον ᾖσας μετὰ
πάντων, ὡμολόγησας εἶναι τῶν ἀξίων [g]τῷ μὴ μετὰ τῶν ἀναξίων
ἀνακεχωρηκέναι· πῶς [h]ἔμεινας, καὶ οὐ μετέχεις τῆς τραπέζης;
Ἀνάξιός εἰμι, φησίν. Οὐκοῦν καὶ τῆς κοινωνίας ἐκείνης τῆς ἐν
ταῖς εὐχαῖς. Οὐ γὰρ διὰ τῶν προκειμένων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ
F τῶν ᾠδῶν ἐκείνων [i]τὸ πνεῦμα πάντοθεν κάτεισιν. Οὐχ [k]ὁρᾷς
τῇ σπογγιᾷ τὴν τράπεζαν περιπλύνοντα, καὶ τὸν οἶκον καθαί-
ροντα, [l]καὶ τοὺς πίνακας τιθέντα; Τοῦτο γίνεται διὰ τῶν εὐχῶν,
διὰ τῆς βοῆς τοῦ κήρυκος· ὥσπερ σπογγιᾷ περιπλύνομεν τὴν
24 ἐκκλησίαν, ἵνα [m]ἐν καθαρᾷ τῇ ἐκκλησίᾳ πάντα προτεθῇ, ἵνα
μηδεὶς ᾖ σπῖλος, [n]μηδὲ ῥυτίς. Ἀνάξιοι καὶ ὀφθαλμοὶ τῶν
θεαμάτων τούτων, [o]ἀνάξιοι καὶ ἀκοαί. [13] "Κἂν θηρίον, [p]φησὶ,
θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται." Οὕτως οὐδὲ τῆς ἐπιβάσεως
ἄξιοι ἦσαν· καίτοιγε μετὰ ταῦτα καὶ προσῆλθον, καὶ εἶδον τοῦ

[13] Exod. xix. 13.

[w] ἀνέπεσεν B. ἔπεσες D. [x] ἑαυτὸν A.F. [y] διὰ om. A.B.E.F. Mox ἀνέπεσας pro κατεκλίθης E. [z] ἀναίσχ.] οὐκ ἀναίσχ. E. ἀναισχύντως A.B.F. Statim ἰταμὸς pro ἰταμῶς C.E. Tum ἕστηκε A.B.D.F. [a] διὰ τοῦτο πρ. ἐκβ. οἱ ἐν ἁμ. inverso ord. A.B.F. Sav. cet. [b] γὰρ om. D. Mox παραγιν. F. [c] προφερομ. A. προσφερομ. B.F. [d] Χριστοῦ] ἀμνοῦ A.B.F. καὶ ante τοῦ προβάτου om. iidem. [e] διαστ. τὸν οὐρ.] τὸν οὐρ. καταστέλλεσθαι C. [f] γένηται A.B.C.D.F. [g] τῷ μὴ μετὰ om. E. [h] ἔμεινας καὶ] μείνας B.F. ἔμεινας A. [i] τὸ πν. πάντοθεν] καὶ πάντοθεν τὸ πν. A.B.F. [k] ὁρᾷς] + τοὺς ἡμετέρους οἰκέτας A.B.F. receptum a Sav. cet. Iidem mox περιπλύνοντας, καθαίροντας et τιθέντας. [l] καὶ] + οὕτω A.B.F. Sav. cet. [m] ἐν om. F. [n] μηδὲ] ἢ E. [o] ἀνάξιοι A.B.C.D. ἀνάξιαι Edd. [p] φησὶ] γὰρ φησὶ A.B.E.F.

[q]ἑστήκει ὁ θεός. [r]Ἔξεστι μετὰ ταῦτα προσελθεῖν καὶ ἰδεῖν·
ὅταν μέντοι παρῇ, ἄπιθι· οὐκ ἔξεστί σοι μᾶλλον, ἢ τῷ κατη-
χουμένῳ. Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον μηδέπω τυχεῖν μυστηρίων, καὶ
μετὰ τὸ τυχεῖν προσκρούσαντα καταφρονεῖν, καὶ ἀνάξιον ἑαυτὸν B
καταστῆσαι τοῦ πράγματος. Ἐνῆν καὶ πλείονα λέγειν καὶ
φοβερώτερα, ἀλλ' ὥστε μὴ βαρῆσαι τὴν διάνοιαν ὑμῶν, ἀρκεῖ
καὶ ταῦτα· οἱ γὰρ μὴ τούτοις σωφρονιζόμενοι, οὐδὲ τοῖς
πλείοσιν. Ἵν' οὖν μὴ μεῖζον ὑμῖν τὸ κρίμα ἐργασώμεθα, [s]πα-
ρακαλοῦμεν ὑμᾶς, οὐχ ἵνα μὴ [t]παραγίνησθε, ἀλλ' ἵνα καὶ τῆς
παρουσίας καὶ τῆς προσόδου ἀξίους ἑαυτοὺς καταστήσητε.
Εἰπέ μοι, εἰ βασιλεύς τις ἐπέταξε, καὶ [v]εἶπεν, εἴ τις τόδε
[w]πράττει, τῆς τραπέζης [x]μετεχέτω τῆς ἐμῆς, ἆρα ὑπὲρ τούτου
οὐκ ἂν πάντα ἐπράξατε; Εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἡμᾶς ἐκάλεσεν, εἰς
τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ, [y]καὶ
ἀναδυόμεθα καὶ μέλλομεν, καὶ οὐ σπεύδομεν οὐδὲ ἐπιτρέχομεν C
τῷ πράγματι; καὶ τίς [z]ἡμῖν ἐστιν ἐλπὶς σωτηρίας; Οὐκ ἔστιν
αἰτιάσασθαι ἀσθένειαν, οὐκ ἔστιν αἰτιάσασθαι φύσιν· ῥᾳθυμία
μόνον ἀναξίους ἡμᾶς καθίστησι. Ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν εἴρη-
ται· ὁ δὲ κατανύσσων [a]καρδίας, ὁ διδοὺς πνεῦμα κατανύξεως,
[b]κατανύξαι τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ [c]ἐνθείη εἰς βάθος τὰ σπέρματα,
ὥστε ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ λαβεῖν ἐν γαστρὶ καὶ τεκεῖν πνεῦμα
σωτηρίας, καὶ μετὰ παρρησίας παραγενέσθαι. [14] "Οἱ υἱοί σου
γάρ, φησὶν, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου."
[d]Μηδὲν [e]παλαιὸν, μηδὲν ἀνήμερον, [f]μηδὲν ὠμόν. Τοιαῦτα γὰρ D
τὰ νεόφυτα, πρὸς καρπόν [g]ἐστιν ἐπιτήδεια, [h]καρπὸν θαυ-
μαστὸν, τὸν τῆς ἐλαίας λέγω, [i]καὶ ἰσχυρὰ, ὥστε [k]πάντας
γενέσθαι κύκλῳ τῆς τραπέζης, καὶ μὴ εἰκῇ μηδὲ ὡς ἔτυχεν
ἐνταῦθα [l]συνέρχεσθαι, ἀλλὰ μετὰ φόβου καὶ δέους. Οὕτω
γὰρ καὶ αὐτὸν ὄψεσθε ἐκεῖ τὸν Χριστὸν μετὰ [m]παρρησίας· ἧς
γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος,
τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

14 Psal. cxxvii. 3.

[q] εἱστήκει A.B.F. [r] ἔξεστι] + καὶ νῦν A.B.F. + καὶ σοὶ E. [s] παρακαλοῦμεν pro παρακαλῶμεν A.B.D.F. [t] παραγένησθε B. [v] εἶπεν] + ὅτι E. [w] πράξει F. [x] Vid. Annot. [y] καὶ] ἡμεῖς δὲ A.B.F. [z] ἡμῖν ἐστιν ἐ. σ.] ἔσται ἡμῖν σ. ἐ. A.B.F. [a] τὰς καρδίας F. [b] κατανύξαι A.B.F. κατανύξῃ Edd. [c] ἐνθείη A. ἐνθεῖ B. εὐθείῃ (sic) F. ἐνθῇ Edd. [d] μηδὲν] + τοίνυν ἔστω A.B.F. Sav. cet. [e] παλαιὸν] + μηδὲν ἄγριον A.B.F. Sav. cet. [f] μηδὲν ὠμὸν om. A.B.F. [g] ἐστιν om. E. [h] καρπὸν θ.] Sic E. Veron. καρπὸν τὸν θ. A.B.C.D.F. καρπὸν δὲ τὸν θ. Sav. Mor. Ben. [i] καὶ ἰσχυρὰ om. A.B.F. inclusum a Sav. [k] πάντα E. Veron. [l] συνέρχεσθε B.F. [m] παρρησίας] + καὶ τῆς οὐρανίου ἀξιωθήσεσθε βασιλείας A.B.F. Sav. cet.

25

ΛΟΓΟΣ Δ.

[1] *Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, [a]κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος τοῦ [b]νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς*
B *ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν [c]τέκνα φύσει ὀργῆς, [d]ὡς καὶ οἱ λοιποί.*

ἜΣΤΙ [e]*μὲν νέκρωσις σωματικὴ, ἔστι δὲ καὶ ψυχική.* Ἀλλ' (780)
[f]*ἐκείνης μὲν οὔτε ἔγκλημα μετέχειν, οὔτε κίνδυνος,* [g]*ἐπειδὴ μήτε ἔγκλημα· φύσεως γὰρ, οὐ προαιρέσεως τὸ πρᾶγμά ἐστι. Γέγονε μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παραβάσεως, λοιπὸν δὲ εἰς φύσιν τὸ πρᾶγμα* [h]*ἐξέπεσεν, ἄλλως δὲ καὶ ταχέως λυθήσεται.* [i]*Αὕτη δὲ ἡ νέκρωσις ἡ ψυχικὴ, προαιρέσεως* [k]*οὖσα,*
C *ἔγκλημα ἔχει, καὶ λύσιν οὐδεμίαν.* Ὅρα *τοίνυν πῶς μέγα σφόδρα ὁ* Παῦλος *δείξας ἤδη, ὅτι τοῦ* [l]*νεκροὺς ἀνιστᾶν τὸ ψυχὴν νενεκρωμένην ἰάσασθαι πολλῷ μεῖζόν ἐστι, καὶ νῦν, ὥσπερ μέγα, οὕτως αὐτὸ* [m]*τίθησι.* " Καὶ [n]*ὑμᾶς ὄντας, φησὶ, νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος* [o]*τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας."* [p]Ὁρᾷς *τὸ προσηνὲς τοῦ*
D Παύλου, *καὶ πῶς πανταχοῦ παραμυθεῖται τὸν ἀκροατὴν, οὐ βαρῶν αὐτόν;* Ἐπειδὴ *γὰρ εἶπεν, ὅτι εἰς ἔσχατον κακίας ἠλάσατε· τοῦτο γάρ ἐστι νεκρωθῆναι· ὥστε μὴ σφόδρα βαρῦναι αὐτούς· αἰσχύνονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῶν προτέρων κακῶν εἰς μέσον φερομένων, κἂν ἀπολλύμενα ᾖ καὶ κίνδυνον οὐκ ἔχοντα· δίδωσιν αὐτοῖς συνεργὸν, ὥστε μὴ νομισθῆναι τὸ πᾶν αὐτῶν εἶναι, καὶ συνεργὸν ἰσχυρόν.* Τίνα *δὴ τοῦτον;* Τὸν *διάβολον.* Οὕτω [q]*δὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς* Κορινθίους *ποιεῖ· εἰπὼν γὰρ,* [2] " Μὴ
E *πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι," καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα καταλέξας, καὶ ἐπαγαγὼν, " βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρο-*

[1] Cap. II. v. 1—3. [2] 1 Cor. vi. 9—11.

Hom. IV. [a] *κατὰ*] *καὶ* A.B. Mosq. [b] *νῦν* om. F. [c] *φύσει τέκνα* inverso ord. E. [d] *ὡς καὶ οἱ λοιποὶ* om. F. [e] *μὲν* om. A.B.F. Mox *δὲ* om. B.F. [f] *ἐκείνη* A.F. Mox *ἔχει* pro *μετέχειν* A.B.F. Tum *οὔτε κίνδυνον* A.F. [g] Verba *ἐπειδὴ μήτε ἔγκλημα*, quae aberant, sunt in libris omnibus. [h] *ἐξέβη* A.B.F. receptum a Sav. cet. [i] *αὕτη δὲ ἡ*] *αὕτη. ἡ δὲ* A.B.F. [k] *οὖσα* om. D. [l] *νεκρὸν* E. [m] *τίθησι*] + *τί γάρ φησι* (om. p. p. *φησὶ*) A.B.F. [n] *ἡμᾶς* A.D. et ante corr. F. [o] *τοῦ πνεύματος* om. C.D. [p] *ὅρα* A.B.F. [q] *δὴ* om. E.

νομήσουσι," [r] τότε φησί· "Καὶ ταῦτά τινες ἦτε." Οὐκ
εἶπεν ἁπλῶς, ἦτε, ἀλλά, "τινὲς ἦτε·" τουτέστιν, οὕτω πως
ἦτε. Ἐνταῦθα [s] ἡμῖν ἐπιφύονται οἱ αἱρετικοί· περὶ τοῦ
θεοῦ ταῦτα γὰρ εἰρῆσθαι λέγουσι, καὶ τὴν ἀχαλίνωτον γλῶσ-
σαν ἐπὶ πολὺ ἐξάγοντες, ταῦτα ἁρμόζουσι τῷ θεῷ, ἃ τοῦ
διαβόλου [t] μόνου ἐστί. [v] Πῶς οὖν αὐτοὺς ἐπιστομίσομεν; Ἀπ'
αὐτῶν τῶν ῥημάτων. Εἰ γὰρ δίκαιός ἐστιν, [w] ὥσπερ φατὲ, F
ταῦτα δὲ ἔπραξεν, οὐκέτι δικαίου τοῦτο, [x] ἀλλὰ σφόδρα ἀδίκου
καὶ μιαροῦ τὸ πρᾶγμα· μιαρὸς δὲ [y] θεὸς οὐκ ἂν εἴη ποτέ. Διὰ
τί δὲ αὐτὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος [z] τοῦ κόσμου τούτου φησίν;
Ἐπειδὴ πᾶσα σχεδὸν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐκείνῳ δέδωκεν ἑαυτὴν, 26
καὶ πάντες αὐτῷ δουλεύουσιν ἑκόντες [a] καὶ προαιρούμενοι. Καὶ
τῷ μὲν Χριστῷ μυρία ἐπαγγελλομένῳ ἀγαθὰ οὐδὲ προσέχει
τις· ἐκείνῳ δὲ οὐδὲν ὑπισχνουμένῳ τοιοῦτον, ἀλλ' εἰς γέενναν
παραπέμποντι, πάντες ὑπείκουσι. [b] Ἀλλ' εἰ ἄρχει ἐν τῷ αἰῶνι
τούτῳ, καὶ πλείους [c] οὗτος ἔχει τοῦ θεοῦ, καὶ μᾶλλον αὐτῷ
εἴκοντας ἢ τῷ θεῷ, πλὴν ὀλίγων, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τὴν ἡμε-
τέραν. "Κατὰ τὴν ἐξουσίαν, [d] φησὶ, τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύ-
ματος." Τοῦτο πάλιν [e] φησὶν, ὅτι τὸν [f] ὑπουράνιον ἔχει τόπον, B
καὶ πνεύματα [g] πάλιν ἀέρια αἱ ἀσώματοι δυνάμεις εἰσὶν, αὐτοῦ
ἐνεργοῦντος. Ὅτι γὰρ αἰώνιος αὐτοῦ ἡ ἀρχὴ, [h] τουτέστι, τῷ
παρόντι [i] αἰῶνι συγκαταλυομένη, ἄκουσον ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπι-
στολῆς λέγοντος αὐτοῦ· [3] "Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα
καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς
κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου." Ἵνα γὰρ μὴ
[k] κοσμοκράτορας ἀκούσας, καὶ ἄκτιστον αὐτὸν εἶναι [l] φῇς, καὶ
ἀλλαχοῦ αἰῶνα πονηρὸν καλεῖ τὸν καιρὸν τὸν διεστραμμένον,
οὐ περὶ τῶν κτισμάτων λέγων. Ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ γενόμενος C
ἄρχων ὑπὸ τὸν οὐρανὸν μὴ μεταπεπτωκέναι τῆς ἀρχῆς, καὶ
μετὰ τὴν παράβασιν. "Τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος, φησὶν, ἐν τοῖς
υἱοῖς τῆς ἀπειθείας." Ὁρᾷς ὅτι οὐ βίᾳ οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλὰ

[3] Ephes. vi. 12.

[r] τότε] καὶ τότε C. Veron. καί ποτε D. [s] ἡμῖν ἐπιφύονται] Sic A.B.F. σφόδρα C.D.E. Veron. σφόδρα ἡμῖν ἐπιφύονται ediderunt Sav. cet. Mox γὰρ om. C.D.E. Veron. γὰρ post περὶ transp. A. Sav. cet. [t] μόνον B.C.F. [v] πῶς] πόθεν A.B.F. [w] ὥσπερ] + καὶ ὑμεῖς A.B.F. Sav. cet. ὡς pro ὥσπερ E. [x] ἀλλὰ] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [y] ὁ θεὸς D. [z] Haec τοῦ κόσμου sunt in libris omnibus, non in Edd. [a] καὶ om. D. Statim προαιρούμενοι Edd. προτρεπόμενοι C.D.E. Cat. ἀνεχόμενοι A.B.F. [b] ἀλλ' εἰ ἄρχει] Sic C. ἀλλ' εἰ καὶ ἄρχει E. ἀλλ' ἡ ἀρχὴ D. Cat. Veron. καὶ ἡ ἀρχὴ ὅμως A.B.F. καὶ ἡ ἀρχὴ (sine ὅμως) Sav. cet. [c] οὕτως D. [d] φησὶ om. A.B.F. [e] φησὶν] + ὥστε δεῖξαι A.B.F. [f] ἐπουρανίων D. [g] πάλιν om. A.B.F. inclusum a Sav. [h] τουτέστιν] + ἐν E. [i] αἰῶνι] βίῳ C. [k] κοσμοκράτορα Cat. Mox αὐτὸν om. D. [l] φῇς] + τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος (+ τούτου F.) προστίθησι A.B.F. receptum a Sav. cet.

πειθοῖ προσάγεται; Ἀπείθειαν γὰρ εἶπεν, ὡς ἂν τις εἴποι,
[m]ἀπάτην· ἀπάτη γὰρ καὶ πειθοῖ τοὺς πάντας ἐφέλκεται. [n]Καὶ
οὐ τούτῳ μόνον αὐτοὺς παραμυθεῖται τῷ δοῦναι κοινωνὸν, ἀλλὰ
καὶ [o]τῷ ἑαυτὸν τάξαι μετ' ἐκείνων. "Ἐν οἷς, φησὶ, καὶ ἡμεῖς
D πάντες ἀνεστράφημέν ποτε." Πάντες· οὐκ ἔνι γὰρ εἰπεῖν, ὅτι
ἐξῇρτό τις. "Ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες
τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα
φύσει ὀργῆς, [p]ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πάντες." [q]Τὸ "φύσει" τί
ἐστι; Τὸ γνήσιον ἐνταῦθα παρίστησιν. "Ὡς καὶ οἱ λοιποὶ
πάντες·" τουτέστιν, οὐδὲν πνευματικὸν φρονοῦντες. Ἀλλ' ἵνα (781)
μὴ [r]τὴν σάρκα διαβάλῃ, [s]μηδὲ μέγα νομίσῃ τις εἶναι τὸ πλημ-
μέλημα, ὅρα πῶς ἀσφαλίζεται. "Τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς
ἡμῶν, φησὶ, καὶ τῶν διανοιῶν ποιοῦντες," τουτέστι, τὰ τῆς
ἡδονῆς [t]πάθη. Παρωξύναμεν τὸν θεὸν, [v]καὶ παρωργίσαμεν·
E [w]τουτέστιν, ὀργὴ ἦμεν, καὶ οὐδὲν ἕτερον. Ὥσπερ γὰρ [x]ὁ
ἀνθρώπου ὢν τέκνον φύσει ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ [y]ἡμεῖς, ὡς
καὶ οἱ [z]λοιποί.

[4] "Ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει." Οὐχ ἁπλῶς ἐλεήμων,
ἀλλὰ πλούσιος, καθάπερ καὶ ἐν ἑτέρῳ φησίν· [5] "Ἐν τῷ πλήθει
τοῦ ἐλέους σου·" καὶ πάλιν, "Ἐλέησόν με κατὰ τὸ μέγα ἔλεός
σου." "Διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς."
[a]Πόθεν ἡμᾶς ἠγάπησε; Ταῦτα γὰρ οὐκ ἀγάπης ἄξια, ἀλλ'
F ὀργῆς καὶ τιμωρίας τῆς ἐσχάτης. Καὶ τοῦτο οὖν ἀπὸ πολλοῦ
[b]ἐλέου. [6] "Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συν-
εζωοποίησεν ἐν τῷ [c]Χριστῷ." Πάλιν ὁ Χριστὸς μέσος, καὶ
τὸ πρᾶγμα ἀξιόπιστον. Εἰ γὰρ ἡ ἀπαρχὴ ζῇ, καὶ ἡμεῖς·
27 ἐζωοποίησε κἀκεῖνον, καὶ ἡμᾶς. Ὁρᾷς ὅτι περὶ τοῦ κατὰ σάρκα
πάντα εἴρηται; Εἶδες τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως
αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας; τοὺς νεκροὺς, [d]τοὺς ὀργῆς
υἱοὺς, τούτους ἐζωοποίησεν. Εἶδες τὴν ἐλπίδα τῆς κλήσεως;

[4] v. 4. [5] Psal. lxviii. 17. l. 1. [6] v. 5.

[m] ἀπάτην· ἀπάτη γὰρ] Sic A.B.F. ἀπάτην C.D. ἀπάτη Edd. [n] καὶ οὐ τούτῳ] οὐ τούτῳ δὲ A.B.F. καὶ οὐ τούτῳ δὲ Sav. cet. [o] τῷ] + καὶ E. [p] ὡς καὶ οἱ λ. πάντες om. Cat. [q] Haec τὸ φύσει—οἱ λοιποὶ πάντες, quae aberant, accesserunt ex A.B.E.F. Cat. τί ἐστι om. Cat. [r] τὴν σ. διαβάλῃ] ταῦτα λέγειν ὑποπτευθῇ ἐπὶ διαβολῇ τῆς σαρκὸς A.B.F. Sav. cet. [s] μηδὲ] καὶ μηδὲ Cat. καὶ οὐδὲ E. Mox εἶναι om. D. [t] πάθη] + καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς· τί ἐστι τοῦτο; A.B.F. Post παρωξύναμεν add. φησὶ A.B.F. Sav. cet. [v] καὶ om. E. [w] τουτέστιν] φύσει ὀργῆς τέκνα εἶπεν· ὡς ἂν τις εἴποι A.B.F. [x] ὁ om. C.D. Cat. Veron. Mox ὁ ἄνθρωπος C.D. [y] ἡμεῖς] + ὀργῆς τέκνα ἦμεν A.B.F. Sav. cet. [z] λοιποί] + τουτέστιν, οὐδεὶς ἦν ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντες ἐπράττομεν ἄξια ὀργῆς iidem. [a] πόθεν] δείκνυσι πόθεν A.B.F. Sav. cet. [b] ἐλέους A.E. Cat. Sav. cet. [c] Χριστῷ] + χάριτί ἐστε σεσωσμένοι· καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ E. [d] τοὺς] τῆς D. ὀργῆς υἱοὺς pro υἱοὺς ὀργῆς omnes.

[7] "Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν." Εἶδες τὴν δόξαν τῆς κληρονο-
μίας [e] αὐτοῦ; Τὸ μὲν, "συνήγειρε," δῆλον· τὸ δὲ, "συνεκάθισεν
ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ," πῶς ἕστηκεν; Ὡς
τὸ, "συνήγειρεν." Οὐδέπω γὰρ οὐδείς ἐστιν ἐγηγερμένος, εἰ μὴ
ὅτι τῆς κεφαλῆς ἀναστάσης, καὶ ἡμεῖς [f] ἠγέρθημεν, ὡς καὶ ἐκεῖ B
τοῦ Ἰακὼβ προσκυνήσαντος, καὶ ἡ γυνὴ προσεκύνησε [g] τὸν
Ἰωσήφ. Οὐκοῦν οὕτω καὶ συνεκάθισε· [h] τῆς κεφαλῆς καθεζο-
μένης καὶ τὸ σῶμα συγκάθηται. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν,
"ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ συνήγειρε διὰ
τοῦ λουτροῦ. Πῶς οὖν συνεκάθισεν; [8] "Εἰ γὰρ ὑπομένομεν,
φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν."
Ὄντως πνεύματος χρεία καὶ ἀποκαλύψεως, ὥστε τὸ βάθος
νοῆσαι τῶν μυστηρίων τούτων. Εἶτα ἵνα μὴ ἀπιστήσῃς, ὅρα C
τί ἐπάγει. [9] "Ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις
τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι
ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Ἐπειδὴ [i] γὰρ εἶπε τὰ περὶ τοῦ
Χριστοῦ, ταῦτα δὲ οὐδὲν ἦν πρὸς ἡμᾶς· τί γὰρ, φησὶ, πρὸς
ἡμᾶς, εἰ ἐκεῖνος ἀνέστη; ἔδειξε μὲν οὖν [k] ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς, εἴγε
[l] οὕτως ἡμῖν ἥνωται· πλὴν [m] ἀλλὰ καὶ τὰ ἡμῶν κατ' ἰδίαν φησίν·
"Ὄντας [n] γὰρ ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνήγειρε καὶ
συνεκάθισεν." Ὥστε, ὅπερ ἔφην, μὴ ἀπίστει, ἀπό τε τῶν προ-
τέρων, ἀπό τε τῆς κεφαλῆς, ἀπό τε τοῦ βούλεσθαι ἐνδείκνυσθαι
αὐτὸν τὴν ἀγαθότητα λαβὼν τὴν ἀπόδειξιν. Πῶς [o] γὰρ ἐν- D
δείξεται, ἂν [p] τοῦτο μὴ γένηται; [q] καὶ ἐνδείξεται ἐν τοῖς αἰῶσι
τοῖς ἐπερχομένοις; Τί; Ὅτι καὶ μεγάλα τὰ ἀγαθὰ ἦν, καὶ
πάντων πιστότερα. Νῦν μὲν γὰρ λῆρος εἶναι δοκεῖ τοῖς
ἀπίστοις τὰ λεγόμενα, τότε δὲ πάντες εἴσονται. Βούλει
μαθεῖν καὶ πῶς συνεκάθισεν; Ἄκουε [r] αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ
λέγοντος τοῖς μαθηταῖς· [10] "Καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα [s] θρόνους,
κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ·" καὶ πάλιν, "Τὸ δὲ E
καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρός." Ὥστε ἡτοίμασται.
Καὶ καλῶς εἶπεν, "Ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ." [t] Τὸ γὰρ καθίσαι ἐκ δεξιῶν τιμῆς ἐστι τῆς ὑπὲρ

[7] v. 6. [8] 2 Tim. ii. 12. [9] v. 7. [10] Matth. xix. 28. xx. 23.

[e] αὐτοῦ] + ναὶ, φησὶν, ἀλλὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] ἠγέρθημεν + πως. πῶς λέγεις A.B.F. [g] τὸν] τῷ B. [h] τῆς] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox γὰρ post διὰ τοῦτο om. iidem. [i] γὰρ om. A.B.F. [k] ὅτι om. D.E. [l] οὕτως pro οὗτος C.D.F. Cat. [m] ἀλλὰ] Sic E. Cat. ὅτι Edd. [n] γὰρ om. C.D. Veron. invita Cat. [o] γὰρ] + ἂν superscript. E. Statim ἐνδείξηται E. Cat. [p] τοῦτο] αὐτοῦ τὸ D. [q] καὶ] ἵνα A.B.F. Tum ἐνδείξηται A.E. Cat. ἐνδείξητε F. Post h. v. add. φησὶν B.F. [r] αὐτοῦ om. F. [s] θρόνων C. [t] τὸ γὰρ κ.] οὐ μέχρι τοῦ Χριστοῦ τὸ πρᾶγμα ἵσταται, πῶς γάρ; ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. καὶ γὰρ τὸ κ. E.

πᾶσαν τιμὴν, καὶ μεθ' ἣν ἑτέρα οὐκ ἔστι. Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι καὶ ἡμεῖς [v] καθεδούμεθα. [w] Ὄντως ὑπερβάλλων πλοῦτος, ὄντως ὑπερβάλλον τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, μετὰ Χριστοῦ
F [x] καθίσαι. [y] Κἂν μυρίας ψυχὰς εἰ ἔχεις, οὐκ ἀπολλύεις αὐτὰς ἕνεκεν αὐτοῦ; Εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβῆναι ἔδει, τοῦτο οὐκ ἐχρῆν ἑτοίμως ὑπομεῖναι; Καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν φησί· [11] "Θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ οἱ διάκονοι ὦσιν οἱ ἐμοί." Εἰ γὰρ κατακό- (782)
28 πτεσθαι ἔδει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὑπὲρ τούτων οὐκ ἐχρῆν προθύμως καταδέχεσθαι; Ἐννόησον ποῦ ἐκάθισεν ἐκεῖνος. Ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ [z] ἐξουσίας. [a] Καὶ τίνι συγκάθησαι; Ἐκείνῳ. Τίς ὤν; Νεκρὸς, φύσει τέκνον ὀργῆς. [b] Καὶ τί κατορθώσας; Οὐδέν. Ὄντως νῦν εὔκαιρον ἀναβοῆσαι, [12] "Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ." [13] "[c] Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι," φησίν. [d] Ἵνα γὰρ μὴ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν ἐπάρῃ σε, ὅρα πῶς σε καταστέλλει· "[e] Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, φησὶ, διὰ πίστεως." [f] Εἶτα ἵνα μὴ πάλιν τὸ
B αὐτεξούσιον λυμήνηται, ἔθηκε [g] καὶ τὸ ἡμῶν· [h] καὶ πάλιν αὐτὸ ἀνεῖλε, καί φησι· "Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ [i] ἡμῶν." Οὐδὲ ἡ πίστις, φησὶν, ἐξ ἡμῶν. Εἰ γὰρ μὴ ἦλθεν, εἰ γὰρ μὴ ἐκάλεσε, πῶς ἠδυνάμεθα πιστεῦσαι; [14] "Πῶς γὰρ, φησὶ, [k] πιστεύσουσιν, ἐὰν μὴ ἀκούσωσιν;" Ὥστε οὐδὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμέτερον. "Θεοῦ, [l] φησὶ, τὸ δῶρον." Μὴ γὰρ ἤρκει [m] ἡ πίστις σῶσαι, φησίν; Ἀλλ' ἵνα μὴ κενοὺς μηδὲ ἀργοὺς σώσῃ, ταύτην ἐζήτησεν [n] ὁ θεὸς, φησίν. Εἶπεν, ὅτι ἡ πίστις [o] σώζει. Ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἠθέλησεν, ἡ πίστις ἔσωσεν. Ἐπεὶ [p] ποῦ σώζει ἡ πίστις, εἰπέ
C μοι, ἄνευ ἔργων; Τοῦτο αὐτὸ θεοῦ δῶρόν ἐστιν, [15] "Ἵνα μή τις καυχήσηται," [q] ἵνα εὐγνώμονας περὶ τὴν χάριν ποιήσῃ. Τί οὖν, φησίν; αὐτὸς ἐκώλυσεν ἐξ ἔργων δικαιωθῆναι; Οὐδαμῶς· ἀλλ' οὐδεὶς, φησὶν, ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἵνα δειχθῇ τοῦ θεοῦ ἡ χάρις

[11] Joan. xii. 26. [12] Rom. xi. 33. [13] v. 8. [14] Rom. x. 14. [15] v. 9.

[v] καθεσθησόμεθα in textu E. [w] ὄντως ὑ. πλοῦτος om. A.B.F. inclusum a Sav. [x] καθίσαι] + ἀκούων A.B.F. [y] κἂν] καὶ A.B.F. [z] ἐξουσίας] + φησὶν A.B. [a] καὶ τίνι συγκάθησαι; ἐκείνῳ] ἐννόησον ὅτι ἐκείνῳ συγκάθησαι (συγκάθισαι B. ἐγκάθισαι male citat Montef.) τῷ καθίσαντι (καλέσαντι Montef.) ἐπάνω πάσης ἀρχῆς A.B.F. [b] καὶ om. B.F. Statim κατορθώσας A.F. κατώρθωσας Edd. [c] τῇ γὰρ χ. ἐ. σ. φησὶν om. E. [d] ἵνα γὰρ μὴ] εἶτα ἵνα μὴ E. ἵνα μὴ A.B.F. ἵνα γὰρ D. [e] τῇ γὰρ (γὰρ om. Sav. cet.) χ. ἐστε σ. φησὶ, διὰ πίστεως] λέγων χ. ἐ. σ. καὶ ἐπάγων διὰ (+ τῆς A.B.) πίστεως A.B.F. [f] εἶτα ἵνα μὴ πάλιν] εἰκότως· ἵνα γὰρ μὴ A.B.F. Statim τῷ αὐτεξουσίῳ ex corr. E. [g] καὶ om. F. Statim τὸ ἡμῶν A.B.D.F. Cat. τὰ ἡμῶν Edd. [h] καὶ] εἶτα A.B.F. [i] ὑμῶν A.B.F. Cat. [k] πιστεύσωσιν C. πιστεύουσιν D. [l] φησὶ om. B.F. Post δῶρον add. οὐκ ἐξ ἔργων A.B.F. Sav. cet. [m] ἡ π. σῶσαι, φησὶν] φησὶν, ἡ π. σῶσαι A.B.F. [n] ὁ] ἀλλ' ὁ E. Mox φησὶν om. A.B.F. [o] σώζει] + ἀλλὰ διὰ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. Statim ἐπειδὴ γὰρ ὁ θ. iidem. [p] ποῦ pro πῶς A.B.C.E.F. [q] ἵνα] τουτέστιν ἵνα A.B.F.

*καὶ ἡ φιλανθρωπία. Οὐχὶ ἔχοντας ἔργα ἀπώσατο, ἀλλὰ προ-
δεδομένους ἀπὸ τῶν ἔργων χάριτι ἔσωσεν, ὥστε μηδένα λοιπὸν
ἔχειν καυχᾶσθαι.*

Εἶτα ἵνα μὴ ἀκούσας, ὅτι οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ πίστει τὸ πᾶν D
κατωρθώθη, ἀργὸς γένῃ, ὅρα τί ἐπήγαγεν. 16 *"Αὐτοῦ γάρ
ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς,
οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν." Ὅρα
αὐτὸν τί φησι· τὴν ἀναγέννησιν ἐνταῦθα αἰνίττεται. Ὄντως
κτίσις ἑτέρα ἐστίν· ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθημεν.
Ὅπερ ἦμεν πρότερον,* [r]*ἀπεθάνομεν, τουτέστιν, ὁ παλαιὸς ἄν-
θρωπος·* [s]*ὅπερ ἐγενόμεθα, οὐκ ἦμεν πρότερον. Ἄρα κτίσις τὸ* E
πρᾶγμά ἐστι, καὶ τῆς [t]*ἑτέρας τιμιωτέρα· ἐξ ἐκείνης μὲν γὰρ τὸ
ζῆν, ἐκ δὲ ταύτης τὸ καλῶς ζῆν ἡμῖν περιγέγονεν. "Ἐπὶ
ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπα-
τήσωμεν" οὐχ ἵνα ἀρξώμεθα, ἀλλ', "ἵνα περιπατήσωμεν."
Διαρκοῦς γὰρ ἡμῖν χρεία τῆς ἀρετῆς, καὶ* [v]*ἐκτεταμένης εἰς τὴν
τελευτὴν τὴν ἡμετέραν. Οὐδὲ γὰρ, εἰ βαδίζειν ὁδὸν ἔδει εἰς
πόλιν φέρουσαν βασιλικὴν, εἶτα τὸ πλέον αὐτῆς ἀνύσαντες,
περὶ τὸ τέλος αὐτὸ μαλακισθέντες ἐκαθίσαμεν, ὤνησεν ἂν ἡμᾶς.* F
[w] *Αὕτη ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. "Ἐπὶ ἔργοις γὰρ, φησὶν,
ἀγαθοῖς." Οὐδὲν οὖν ἂν ὤνησεν ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα.*

[x]*Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ἵνα ἓν* [y]*ἔργον ἐργασώμεθα
προστάττει, ἀλλ' ἵνα πάντα. Ὥσπερ γὰρ* [z]*αἰσθήσεις ἡμῖν* 29
*πέντε εἰσὶ, καὶ πάσαις εἰς δέον κεχρῆσθαι δεῖ, οὕτω καὶ πάσαις
ταῖς ἀρεταῖς. Εἰ* [a]*δέ τις σωφρονοίη μὲν, ἀνελεήμων δὲ εἴη, ἢ
ἐλεήμων μὲν* [b]*εἴη,* [c]*πλεονεκτοίη δὲ, ἢ ἀπέχοιτο μὲν τῶν ἀλλο-
τρίων, τῶν δὲ* [d]*αὐτοῦ μὴ* [e]*μεταδιδοῖ, πάντα εἰκῇ* [f]*γίνεται. Οὐ*

16 v. 10.

[r] *ἀπεθάνομεν—πρότερον*] *ὅπερ ἐγενόμεθα πρότερον οὐκ ἦμεν, ἀπεθάνομεν γάρ· τουτέστιν, ὁ π. ἄ.* A.B.F. [s] *ὅπερ ἐγενόμεθα, οὐκ ἦμεν πρ.*] Sic C.D.E. Cat. *ὅπερ οὐκ ἦμεν πρότερον, ἐγενόμεθα* Edd. [t] *προτέρας* ex corr. rec. E. [v] *ἐκτεταμ. εἰς τὴν τ. τὴν ἡ.*] *ἐκτεταμ. εἰς τὴν τελευτῆς ἡμέραν* E. *ἄχρι τελευτῆς παρατεινομένης τῆς ἡμετέρας* A.B.F. [w] *αὕτη ἡ ἐλπὶς* (*ἡ ἐλπὶς αὕτη* E.) *τῆς κλησέως. ἐπὶ* (*ἐπ'* E. Cat.) *ἔργοις—οὐχ ἵνα*] Sic C.D.E. Cat. Veron. *τὸ βαδίσαι. οὕτως οὐδὲ ἡ ἐλπὶς τῆς κ. ὠνήσειεν* (*ὀνήσειεν* F.) *ἄν τι τοὺς κεκτημένους τὸ πρᾶγμα, ἂν μὴ ἀξίως περιπατήσωμεν τοῦ καλέσαντος. κληθέντες οὖν ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς, μένωμεν ἅπαντα ἐργαζόμενοι. διὰ τοῦτο γὰρ ἐκλήθημεν, οὐχ ἵνα* A.B.F. receptum a Sav. cet. Mox *προστάττει* om. iidem. [x] ΗΘΙΚΟΝ. *Ὅτι δεῖ πάσας κατορθῶσαι τὰς ἀρετὰς τὸν μέλλοντα βασιλείας ἀξιοῦσθαι· τὸ δὲ τινὰ μὲν κατορθοῦν, τινὰ δὲ παραβαίνειν, ἐκβάλλει μὲν τῆς βασιλείας, ποιεῖ δὲ ὑπόδικον ταύτης.* Veron. [y] *ἔργον* om. Veron. [z] *αἰσθήσεις ἡ. π. εἰσὶ καὶ*] *αἰσθήσεων πέντε οὐσῶν ἡμῖν* A.B.F. [a] *δὲ*] *γὰρ* A.B.F. [b] *εἴη*] *ᾖ* A.B.F. Eclog. (Tom. xii. p. 727 C.) [c] *πλεονεκτοίη* A.B.C.D.F. Eclog. *πλεονέκτει* (*οίη* superscr.) (sic) E. *πλεονέκτης* Edd. Mox *ἀπέχεται* (*οιτο* superscr.) (sic) E. [d] *αὐτοῦ* A.F. *ἑαυτοῦ* B. [e] *μεταδιδῴη* C. *μεταδίδῳ* D. *μεταδιδοὺς εἴη* A.B.F. *μεταδοίη* Eclog. [f] *γέγονεν* A.B.F. Eclog.

γὰρ ἀρκεῖ μία μόνον ἀρετὴ παραστῆσαι τῷ βήματι τοῦ Χρι-
στοῦ μετὰ παρρησίας ἡμᾶς, ἀλλὰ [g]πολλῆς δεῖ [h]καὶ ποικίλης
καὶ παντοδαπῆς, καὶ πάσης [i]αὐτῆς. Ἄκουε γὰρ [k]αὐτοῦ λέγον-
τος τοῖς μαθηταῖς· [17] "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
B ἔθνη, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν·"
καὶ πάλιν, "[l]Ὃς ἂν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί-
στων, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·"
τουτέστιν, ἐν τῇ ἀναστάσει. Οὐ γὰρ δὴ εἰς βασιλείαν εἰσελεύ-
σεται· οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως βασι-
λείαν καλεῖν. Μίαν ἐὰν λύσῃ, φησὶν, ἐλάχιστος κληθήσεται·
ὥστε πασῶν ἡμῖν δεῖ. Καὶ ὅρα πῶς οὐκ ἔνι χωρὶς ἐλεημοσύνης (783)
εἰσελθεῖν, ἀλλὰ κἂν αὕτη μόνη [m]ἐλλείπῃ, εἰς τὸ πῦρ ἀπελευσό-
C μεθα. [18] "Ἀπέλθετε [n]γὰρ, φησὶν, οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ
τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ." Τίνος ἕνεκεν, καὶ διὰ τί; "Ὅτι ἐπείνασα, καὶ οὐκ
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με." Εἶδες
πῶς οὐδὲν ἕτερον ἐγκληθέντες, διὰ τοῦτο μόνον ἀπώλοντο;
[o]Καὶ αἱ παρθένοι διὰ τοῦτο μόνον ἐξεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος,
D καίτοιγε σωφροσύνην εἶχον, [p]καθώς φησιν ὁ Παῦλος, [19] "Καὶ
τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον." Ἐννόησον
[q]τοίνυν, ὅτι χωρὶς μὲν σωφροσύνης οὐκ [r]ἔστιν ἰδεῖν τὸν [s]κύριον·
οὐ πάντως δὲ μετὰ [t]σωφροσύνης δυνατὸν ἰδεῖν· πολλάκις γὰρ
ἕτερον ἐνεπόδισε. Πάλιν ἂν πάντα κατορθώσωμεν, τὸν δὲ
πλησίον [v]οὐδὲν ὠφελήσωμεν, οὐδὲ οὕτως εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν
βασιλείαν. Πόθεν δῆλον; Ἀπὸ τῶν τὰ τάλαντα πιστευθέν-
των οἰκετῶν. Ἐκεῖ γὰρ [w]ἡ ἀρετὴ πᾶσα ἀκέραιος ἦν, καὶ οὐδὲν
ἐλέλειπτο· ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τὴν ἐργασίαν ὀκνηρὸς γέγονεν,
εἰκότως ἐξεβάλλετο. Ἔστι καὶ ἀπὸ λοιδορίας μόνης εἰς γέενναν
ἐμπεσεῖν. [20] "Ὁ [x]γὰρ λέγων, φησὶ, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ,
E ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός." Κἂν ἅπαντά τις
κατορθώσῃ, ὑβριστὴς δὲ ᾖ, οὐκ εἰσελεύσεται. Καὶ μή τις ὠμό-
τητα καταγινωσκέτω τοῦ θεοῦ, εἰ τοὺς τοῦτο ἐπταικότας ἐκ-

17 Matth. xxviii. 19. v. 19. 18 Ib. xxv. 41, 42. 19 Hebr. xii. 14. 20 Matth. v. 22.

[g] πολλῆς] + ἡμῖν A.B.F. Sav. cet. [h] καὶ ποικίλης om. A.B.F. inclusum a Sav. [i] αὐτῆς] ἁπλῶς A.B.F. [k] αὐτοῦ] τοῦ Χριστοῦ A.B.F. [l] ὃς (ὡς A.) ἂν (ἐὰν E. Eclog.) λύσῃ] Sic omnes. ἂν λύσῃ τις Edd. [m] ἐλλείπῃ A.B.E.F. Eclog. ἐλλίπῃ Edd. ἂν ἐλλίπῃ C. [n] γὰρ om. A.F. [o] διὰ τοῦτο μ. καὶ αἱ π. inverso ord. A.B.F. [p] καθώς φ. ὁ Π.] εἰρήνην, φησὶ, μετὰ πάντων διώκετε Eclog. ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἀπὸ ἐλεημοσύνης ἦσαν ἔρημοι βοηθείας, τῷ νυμφίῳ οὐ συνεισῆλθον. εἰρήνην, φησὶ, διώκετε μετὰ πάντων (μετὰ π. διώκετε Sav.) A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] τοίνυν om. A.F. [r] ἔστιν pro ἔνι A.B.E.F. Eclog. [s] κύριον] θεὸν E. [t] σωφρ.] + μόνης B.E. [v] μηδὲν E. [w] ἡ ἀ. πᾶσα] πᾶσα ἡ ἀ. A.B.F. Sav. cet. [x] γὰρ om. A.B.F.

βάλλει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. [y]Εἰ γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων,
κἂν ὁτιοῦν τῶν παρανόμων ἐργάσηταί τις, ἐξέπεσε τῆς τοῦ
βασιλέως ὄψεως· [z]κἂν ἕνα νόμον τῶν κειμένων παραβῇ, κἂν
συκοφαντήσῃ κατηγορῶν, ἀπώλεσε τὴν ἀρχήν· κἂν μοιχεύσῃ
καὶ ἁλῷ, ἀνάξιος [a]γέγονε, κἂν μυρία [b]ᾖ κατωρθωκώς, [c]ἀπόλλυ- F
ται· κἂν φόνον ἐργάσηται, [d]καὶ δειχθῇ, καὶ τοῦτο ἱκανὸν αὐτὸν
διαφθεῖραι· [e]εἰ οἱ τῶν ἀνθρώπων νόμοι τοσαύτης ἀπολαύουσι
τῆς φυλακῆς, [f]πολλῷ μᾶλλον οἱ τοῦ θεοῦ. Ἀλλ' ἀγαθός ἐστι,
φησί. Μέχρι τίνος τὸν μωρὸν τοῦτον λόγον φθεγγόμεθα;
Μωρὸν δὲ εἶπον, οὐχ ὅτι οὐκ ἀγαθός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι τὴν ἀγα-
θότητα αὐτοῦ νομίζομεν [g]εἰς ταῦτα χρησίμην [h]ἡμῖν εἶναι, καίτοι
μυρία πολλάκις διαλεχθέντων ἡμῶν περὶ τούτου. Ἄκουε γὰρ
τῆς γραφῆς λεγούσης· [21] «Μὴ [i]εἴπῃς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ
[k]πολὺς, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξιλάσεται.» Οὐχὶ
κωλύει λέγειν ἡμᾶς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ [l]πολύς· οὐ τοῦτο παραι-
νεῖ, [m]ἀλλὰ βούλεται ἡμᾶς καὶ συνεχῶς [n]λέγειν τοῦτο, καὶ διὰ
τοῦτο πάντα κινεῖ Παῦλος· ἀλλὰ διὰ τὰ [o]ἑξῆς. Μὴ [p]ἐπὶ B
τούτῳ, φησὶ, θαύμαζε τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπὶ τῷ
ἁμαρτάνειν, καὶ [q]λέγειν, «Τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐξι-
λάσεται.» Διὰ [r]γὰρ τοῦτο [s]τοσαῦτα περὶ ἀγαθότητος διαλε-
γόμεθα, οὐχ ἵνα ταύτῃ θαρροῦντες πάντα πράττωμεν, ἐπεὶ ἡ
ἀγαθότης ἐπὶ λύμῃ τῆς ἡμετέρας ἔσται σωτηρίας, ἀλλ' ἵνα μὴ
ἀπογινώσκωμεν ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀλλὰ μετανοῶμεν. [22] «Τὸ
γὰρ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει,» οὐκ εἰς πλείονα C
κακίαν. Εἰ δὲ μοχθηρὸς γένῃ διὰ τὴν χρηστότητα, σὺ διαβάλ-
λεις μᾶλλον αὐτὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Πολλοὺς γὰρ ὁρῶ
κατηγοροῦντας τῆς μακροθυμίας τοῦ θεοῦ. Ὥστε δίκην δώσεις,
οὐκ εἰς δέον αὐτῇ χρησάμενος. Φιλάνθρωπος ὁ θεός; [t]ἀλλὰ
καὶ δίκαιος κριτής. [v]Συγχωρῶν ἁμαρτίας; ἀλλὰ ἀποδίδωσιν
ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὑπερβαίνει ἀδικίας, ἐξαιρεῖ

21 Sirac. v. 6. 22 Rom. ii. 4.

[y] εἰ] Sic D.E. Eclog. Veron. καὶ A.B.C.F. Sav. cet. [z] κἂν ἕνα νόμον (μόνον pro νόμον Veron.) τῶν κ. παραβῇ] καὶ νόμον ἕνα τῶν κ. ἂν π. A.B.F. νόμον ἕνα hoc ord. edidit Sav. [a] γίνεται E. [b] κατωρθ. ᾖ inverso ord. A.B.F. [c] κἂν (καὶ A.F.) φ. ἐργάσηται, ἀπόλλυται hoc ord. A.B.F. [d] Haec καὶ δειχθῇ —διαφθεῖραι om. A.B.F. [e] εἰ] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [f] πολλῷ (πολῷ F.) omnes. πόσῳ Edd. [g] εἰς ταῦτα] ἐνταῦθα C. [h] ἡμῖν om. D. [i] εἴπῃς] + ὅτι Edd. ὅτι om. B.D.E.F. Eclog. [k] πολὺς] ὁ πολὺς A.B.F. Sav. cet. [l] πολὺς] + μὴ γένοιτο A.B.F. Sav. cet. [m] ἀλλὰ β.] β. γὰρ A.B.F. [n] λέγειν τοῦτο pro τοῦτο λέγειν omnes. Statim διὰ τοῦτο καὶ pro καὶ διὰ τοῦτο A.B.F. [o] ἑξῆς] + ὃ οὖν λέγει τοῦτό ἐστι A.B.F. [p] ἐπὶ τοῦτο et mox ἐπὶ τὸ B.F. [q] λέγειν] + ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ A.B.F. + οἰκτιρμὸς αὐτοῦ Sav. cet. [r] γὰρ om. A.B.F. [s] τοσαῦτα] καὶ ἡμεῖς τοσαῦτα A.B.F. τοσαῦτα καὶ ἡμεῖς Sav. cet. [t] ἀλλὰ om. F. [v] συγχωρῶν ἁμ. C.D.E. Eclog. συγχωρεῖ ἁμ. A.B.F. ἁμ. συγχωρῶν Edd.

D ἀνομίας; ἀλλὰ καὶ ἐξέτασιν ποιεῖται. Πῶς οὖν [w]οὐκ ἐναντία
ταῦτα; Οὐκ ἐναντία, [x]ἂν τοῖς χρόνοις αὐτὰ διέλωμεν. Ἐξαιρεῖ
ἀνομίας ἐνταῦθα καὶ διὰ λουτροῦ καὶ διὰ μετανοίας· ἐξέτασιν
[y]ποιεῖται τῶν πεπραγμένων ἐκεῖ διὰ πυρὸς καὶ βασάνων. Ἂν
τοίνυν, [z]κἂν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος κακὰ, κἂν ἓν ἐξ αὐτῶν,
ἐκβάλλωμαι καὶ τῆς βασιλείας ἐκπίπτω, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐργά-
ζομαι [a]πάντα τὰ κακά; Ἀγνώμονος οἰκέτου ὁ λόγος· πλὴν
[b]ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτον ἐπιλυσόμεθα τὸν λόγον. Μὴ ἐργάζου
τὰ κακὰ, ἵνα σαυτὸν ὠφελήσῃς. Βασιλείας μὲν γὰρ πάντες
ὁμοίως ἐκπεσούμεθα, ἐν δὲ γεέννῃ οὐ τὴν αὐτὴν δώσομεν δίκην
E [c]πάντες, ἀλλ' ὁ μὲν μείζονα, ὁ δὲ ἡμερωτέραν. [d]Εἰ μὲν γὰρ
σὺ [e]κἀκεῖνος κατεφρονήσατε, καὶ [f]ὁ τὰ πολλὰ καὶ ὁ τὰ ὀλίγα
ὁμοίως ἐκπεσεῖσθε τῆς βασιλείας· εἰ δὲ οὐχ ὁμοίως κατεφρονή-
σατε, ἀλλ' ὁ μὲν μεῖζον, ὁ δὲ ἔλαττον, ἐν τῇ γεέννῃ τῆς διαφο- (784)
ρᾶς αἰσθήσεσθε. Τί οὖν, φησὶν, ἀπειλεῖ τοῖς ἐλεημοσύνην μὴ
δεδωκόσιν, εἰς τὸ πῦρ ἀπελεύσεσθαι; [g]καὶ οὐχ ἁπλῶς εἰς τὸ πῦρ,
ἀλλ' εἰς τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ;
τίνος ἕνεκεν, καὶ διὰ τί; [h]Οὐδὲν οὕτω τὸν θεὸν παροξύνει,
F [i]ἀλλὰ πάντων αὐτὸ προτίθησι τῶν δεινῶν. Εἰ γὰρ τοὺς
ἐχθροὺς φιλεῖν δεῖ, ὁ καὶ τοὺς [k]φίλους διαφθείρων, καὶ τῶν
Ἑλλήνων κατὰ τοῦτο χείρων ὢν, τίνος οὐκ ἔσται κολάσεως
ἄξιος; [l]Ὥστε ἐνταῦθα τὸ μέγεθος τοῦ [m]ἁμαρτήματος μετὰ
τοῦ διαβόλου [n]ἐποίησεν αὐτὸν ἀπελθεῖν. [23] "Οὐαὶ [o]γὰρ τῷ
[p]ἐλεημοσύνην μὴ [q]ἐργαζομένῳ." Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς τοῦτο
ἦν, [r]πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς καινῆς. Εἰ ἔνθα συγκεχώρητο
31 χρημάτων κτῆσις καὶ ἀπόλαυσις καὶ ἐπιμέλεια, τοσαύτη πρό-
νοια [s]ἐγένετο τῆς εἰς τοὺς πένητας βοηθείας, πόσῳ μᾶλλον,
ἔνθα κελευόμεθα πάντα ῥῖψαι; Τί γὰρ οὐκ ἐποίουν [t]ἐκεῖνοι;
Δεκάτας, καὶ πάλιν [v]δεκάτας παρεῖχον, ὀρφανοῖς, χήραις,

23 Sirac. xii. 3?

[w] οὐκ om. C.D.E. Veron. non Eclog. [x] ἂν] ἐν D. [y] ποιεῖ D. [z] κἂν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος (ἐργάσωμαι Veron.) κακὰ, κἂν ἓν ἐξ αὐτῶν] Sic C.D.E. Veron. κἂν ὦ μυρία, φ. ἐργασάμενος κ. καὶ δι' ἓν ἐξ αὐτῶν Eclog. ἐργασάμενος ὦ, φησὶν, ὀλίγα κακὰ, καὶ δι' ἓν αὐτῶν A.B.F. Sav. cet. [a] πάντα τὰ κακὰ] Sic C.D.E. Eclog. τὰ κακὰ Veron. πάντα A.F. πάντα κακὰ Sav. cet. [b] ἀλλ' om. E. πλὴν om. Eclog. [c] οἱ πάντες E. πάντες om. D. [d] εἰ μὲν γὰρ] ἐπειδὴ μὲν γὰρ καὶ E. [e] κἀκεῖνος] + ὁμοίως A.B.F. [f] ὁ] οἱ bis E. [g] καὶ om. E. [h] οὐδὲν] ὅτι οὐδὲν A.B.E.F. [i] ἀλλὰ—δεινῶν] ὡς τὸ (τὸ om. B. Sav.) τοὺς φίλους ἀδικεῖν A.B.F. receptum a Sav. cet. [k] φίλους διαφθείρων] φιλοῦντας ἀποστρεφόμενος A.B.F. Sav. cet. [l] ὥστε om. A.F. [m] ἁμαρτ.] + λοιπὸν A.B.F. [n] ἐποίησεν αὐτὸν (αὐτοὺς E.)] τὸν τοιοῦτον εἰκότως ἐποίησεν A.B.F. Sav. cet. [o] γὰρ om. A.B.F. [p] ἐλεημ.] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. [q] ἐργαζομένῳ] ποιοῦντι A.B.F. Eclog. [r] πόσῳ E. [s] ἐγίνετο E. [t] ἐκεῖνοι om. F. [v] δεκάτας] + ἑτέρας A.B.F. Sav. cet.

[w] προσηλύτοις. Ἀλλά [x] μοι τις θαυμάζων τινὰ ἔλεγε· δεκάτας
δίδωσιν ὁ δεῖνα. Πόσης αἰσχύνης τοῦτο γέμει, [y] εἰ ὃ ἐπὶ τῶν
Ἰουδαίων οὐκ ἦν [z] θαυμασμοῦ, τοῦτο ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν θαυ-
μαστὸν γέγονεν; Εἰ τότε κίνδυνος ἦν, τὸ δεκάτας ἀπολιπεῖν,
ἐννόησον ὅσον ἐστὶ νῦν. Ἡ μέθη πάλιν οὐ κληρονομεῖ τὴν B
βασιλείαν. Ἀλλὰ τίς ὁ τῶν πολλῶν λόγος; Οὐκοῦν εἰ κἀγὼ
κἀκεῖνος ἐν τοῖς αὐτοῖς, οὐ μικρὰ παραμυθία. Τί [a] οὖν; Μά-
λιστα μὲν, οὐ τῆς αὐτῆς σὺ κἀκεῖνος ἀπολαύσεις τιμωρίας·
ἄλλως δὲ, οὐδὲ παραμυθία τοῦτό ἐστι. Τότε γὰρ ἡ κοινωνία
τῶν παθῶν ἔχει παραμυθίαν, ὅταν σύμμετρα ᾖ τὰ δεινά· ὅταν
δὲ ὑπερβαίνῃ, καὶ [b] ἐν ἐκστάσει ἡμᾶς ποιῇ, οὐκέτι [c] ἀφίησι
λαβεῖν παραμυθίαν. Εἰπὲ γὰρ τῷ [d] καταικιζομένῳ καὶ εἰς τὴν
πυρὰν ἐμβεβηκότι, ὅτι καὶ ὁ δεῖνα τοῦτο πάσχει· [e] ἀλλ' οὐδὲ C
αἰσθήσεται τῆς παραμυθίας. Οὐχὶ πάντες ὁμοῦ ἀπώλοντο οἱ
Ἰσραηλῖται; ποίαν τοῦτο αὐτοῖς παραμυθίαν ἔφερεν; οὐχὶ
μᾶλλον [f] αὐτὸ τοῦτο αὐτοὺς ἐλύπει; Διὸ καὶ ἔλεγον, [24] "Ἀπο-
λώλαμεν, [g] ἐξολώλαμεν, παρανηλώμεθα." Ποία τοίνυν αὕτη
παραμυθία; Μάτην ἑαυτοὺς παραμυθούμεθα ταύταις ταῖς ἐλ-
πίσι. Μία μόνη παραμυθία ἐστὶ, τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ πῦρ
ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον· [h] ἐμπεσόντα δὲ οὐκ ἔνι παραμυθίας τυχεῖν,
ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ἔνθα [i] ὁ κλαυθμὸς, ἔνθα [k] σκώληξ
ἀτελεύτητος, ἔνθα πῦρ ἄσβεστον. Ἐννοήσεις γὰρ ὅλως τινὰ, D
εἰπέ μοι, [l] παραμυθίαν, ἐν [m] θλίψει καὶ στενοχωρίᾳ ὤν; [n] ἐν
σαυτῷ γὰρ ἔσῃ λοιπόν; Μὴ, δέομαι καὶ παρακαλῶ, μὴ ἑαυτοὺς
εἰκῇ ἀπατῶμεν, καὶ τούτοις τοῖς λόγοις παραμυθώμεθα, ἀλλὰ
ταῦτα πράττωμεν, ἅπερ ἡμᾶς σῶσαι δυνήσεται. Συγκαθίσαι
τῷ Χριστῷ πρόκειται, καὶ σὺ περὶ τούτων ἀκριβολογῇ; Εἰ
γὰρ μηδὲν ἕτερον ἦν ἁμάρτημα, ὑπὲρ τῶν ῥημάτων τούτων
πόσην κόλασιν [o] ὑποστῆναι ἡμᾶς ἐχρῆν, ὅτι οὕτω νωθεῖς, [p] ὅτι
οὕτω ταλαίπωροι καὶ ῥάθυμοί ἐσμεν, ὡς [q] προκειμένης τοσαύτης E

24 Num. xvii. 12.

[w] προσηλύτοις] + ἐπήρκουν A.B.F. Eclog. Sav. cet. [x] μοι] ἐμοὶ A.B.F. Sav. cet. [y] εἰ ὃ] αἰσχύνης διὰ τί; ὅτι ὃ A.B.F. [z] θαυμάσαι E. [a] οὖν] + ἂν εἴποιμεν A.B.F. Sav. cet. [b] ἐν ἐκστάσει ἡ. ποιῇ] ἐν ἐπιτάσει ᾖ A.B.F. [c] ἀφίησι λαβεῖν] Sic C.D. Eclog. ἀφίησιν ἡμᾶς λαβεῖν E. ἡμᾶς ἀφ. λαβεῖν A.B.F. ἀφίησι λοιπὸν ἔχειν Edd. [d] καταικιζομένῳ] τηγανιζομένῳ A.B.F. [e] ἀλλ' οὐδὲ αἰσθ. τ. π.] φέρει παραμυθίαν; οὐδαμῶς. τί λέγω παραμυθίαν; οὐδὲ αἰσθ. ὁ τοιοῦτος παραμυθίας A.B.F. [f] αὐτὸ om. E. [g] ἐξολώλαμεν om. A.B.F. inclusum a Sav. [h] ἐμπεσόντας A.E.F. Eclog. Haec ἐμπεσόντα—τυχεῖν post ἀτελεύτητος transp. A.B.F. [i] ὁ om. E. Eclog. Haec ἔνθα ὁ βρυγμὸς—ἄσβεστον post ἔσῃ λοιπὸν transp. E. [k] ὁ σκ. ὁ ἀτελ. A.B.F. Tum ἔνθα πῦρ ἄσβ. om. iidem. [l] παραμυθίαν om. B.C.D.E.F. invita Eclog. [m] θλίψει καὶ] τοσαύτῃ A.B.F. τοσαύτῃ θλίψει καὶ Sav. cet. [n] ἐν σαυτῷ (ἑαυτῷ E.) γὰρ] μᾶλλον δὲ ἐν σεαυτῷ A.B.F. [o] ὑποστ. ἡ. ἐχρῆν] Sic A.B.C.D.F. Eclog. ἡ. ὑποστ. ἐχρῆν E. ἡ. ἐχρῆν ὑποστ. Edd. [p] ὅτι om. E. Veron. [q] προκ. τοσαύτης] Sic omnes. καὶ τοσαύτης προκ. Edd.

τιμῆς ταῦτα λέγειν; [r]Ὅταν [s]δὲ ἐννοήσῃς τότε τοὺς κατωρθω-
κότας, οὐ τήκῃ πλέον; ὅταν ἴδῃς ἀπὸ δούλων [t]καὶ ἀπὸ δυσγε-
νῶν ὀλίγα [v]καμόντας ἐνταῦθα, [w]καὶ τοῦ θρόνου μετέχοντας
[x]ἐκεῖ τοῦ [y]βασιλικοῦ, οὐχὶ τῆς κολάσεώς σοι ταῦτα χείρονα
[z]ἔσται; Εἰ γὰρ νῦν ὁρῶν [a]εὐδοκιμοῦντας, καὶ οὐδὲν πάσχων
F κακὸν, πάσης [b]τιμωρίας [c]χεῖρον ὑπὸ τούτου [d]μόνου διαφθείρῃ,
καὶ πενθεῖς σαυτὸν, καὶ δακρύεις, καὶ μυρίων εἶναι θανάτων κρί-
νεις ἄξιον, τί τότε [e]ὑποστήσῃ; Εἰ γὰρ μὴ γέεννα ἦν, αὐτὴ ἡ
ἔννοια τῆς βασιλείας οὐκ ἦν ἱκανὴ ἀπολέσαι καὶ διαφθεῖραι;
32 Καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως [f]ἕξει, ἱκανὸν ἀπὸ τῆς πείρας τῶν πραγμά-
των μαθεῖν. Μὴ τοίνυν εἰκῇ ψυχαγωγῶμεν ἑαυτοὺς τοῖς τοιού-
τοις ῥήμασιν, ἀλλὰ προσέχωμεν, καὶ φροντίζωμεν τῆς ἑαυτῶν
σωτηρίας, καὶ ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, καὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν
ἐργασίαν ἑαυτοὺς διεγείρωμεν, ἵνα [g]καταξιωθῶμεν τυχεῖν τῆς
τοσαύτης δόξης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ
πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε.

B [1]Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς [a]ποτε τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγό- (785)
μενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ
χειροποιήτου· ὅτι ἦτε [b]ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ,
ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν
διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν
τῷ κόσμῳ.

C ΠΟΛΛΑ δείκνυσι τοῦ θεοῦ [c]τὴν φιλανθρωπίαν· πρῶτον,
ὅτι δι' ἑαυτοῦ ἔσωσε, καὶ δι' ἑαυτοῦ τρόπῳ τοιούτῳ· δεύτερον,
ὅτι τίνας ὄντας ἔσωσε· τρίτον, ὅτι ποῦ ἀνήγαγε. Ταῦτα γὰρ
πάντα [d]καὶ καθ' ἑαυτὰ μεγίστην [e]ἔχει τὴν ἀπόδειξιν τῆς φιλαν-

[1] Cap. II. v. 11, 12.

[r] ὅταν δὲ—οὐ τήκῃ πλέον;] ὢ πόσα στενάξεις, ὅταν ἀκούσῃ τότε τοὺς κατωρθωκότας καλουμένους ἐπὶ βασιλείαν καὶ τιμωμένους; A.B.F. receptum a Sav. cet. [s] δὲ om. Veron. [t] καὶ om. E. ἀπὸ om. Veron. [v] κάμνοντας D. [w] καὶ assumtum ex A.B.C.D.F. Eclog. [x] ἐκείνου F. [y] βασιλικοῦ] + διαπαντὸς A.B.C.F. Sav. cet. [z] ἔσται] + εἰπέ μοι A.B.F. [a] εὐδοκ.] + τινας A.B.F. Sav. cet. Statim καίτοι οὐδὲν Eclog. [b] τιμωρίας] + δὲ C.D. [c] χεῖρον] + τοῦτο νομίζεις καὶ A.B.F. Sav. cet. [d] μόνον E. [e] ὑποστήσῃ] ὑποστῆναί σε εἰκὸς A.B.F. [f] ἔχει E. [g] καταξιωθῶμεν—δόξης] καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς δόξης ἀξιωθῶμεν τυχεῖν, τῆς ὄντως δόξης A.B.F. Hom. V. [a] ποτὲ om. B. ποτὲ ὑμεῖς inverso ord. E. [b] ἐν om. B. Mosq. [c] τὴν] + εἰς ἡμᾶς A.B.F. receptum a Sav. cet. Mox καὶ πρῶτον A.B.F. [d] καὶ om. C.D.E. Veron. [e] ἔχει τὴν ἀπόδειξιν] Sic Sav. cet. ἀποδ. ἔχει A.B.F. ἔχει τὴν ἐπίδειξιν C.D.E. Veron.

θρωπίας αὐτοῦ· [f]καὶ ταῦτα πάντα κινεῖ [g]νῦν γράφων ὁ Παῦλος.
Εἶπεν, ὅτι νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι, καὶ τέκνα ὀργῆς,
ἔσωσε· νῦν λέγει [h]τίνων ἐποίησεν ἴσους. "[i]Διὸ, φησὶ, μνημο-
νεύετε." Ἔθος γὰρ ἡμῖν ἅπασιν, ὅταν ἐκ [k]τῆς πολλῆς εὐτελείας
εἰς [l]ἀντίρροπον, ἢ καὶ μείζονα τιμὴν ἀναχθῶμεν, μηδὲ μεμνῆσθαι D
τῶν προτέρων, ἐντρεφομένοις ἐκείνῃ τῇ δόξῃ. Διὰ τοῦτό φησι,
"Διὸ μνημονεύετε." Διὸ, ποῖον; [m]Ὅτι ἐκτίσθημεν ἐπ' ἔργοις
ἀγαθοῖς. Τοῦτο δὲ ἱκανὸν ἡμᾶς πεῖσαι τῆς ἀρετῆς ἐπιμε-
λεῖσθαι. "Μνημονεύετε." Ἱκανὴ γὰρ ἡ μνήμη ἐκείνη εὐγνώ-
μονας περὶ τὸν εὐεργέτην ποιῆσαι. "Ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη."
Ὅρα πῶς τὰ πλεονεκτήματα τὰ Ἰουδαϊκὰ καθαιρεῖ, καὶ τὰ
ἐλαττώματα τῶν ἐθνῶν θαυμάζει, ἅπερ οὐκ ἦν ἐλαττώματα, E
ἀλλ' ἀπὸ [n]τῶν τρόπων καὶ τοῦ βίου ἑκατέρους πείθει. "Οἱ
[o]λεγόμενοι." Ἐν ῥήμασιν [p]ἦν ἡ τιμὴ, ἐν σαρκὶ τὸ προτέρημα·
οὐδὲν γάρ ἐστιν ἡ ἀκροβυστία, οὐδὲν ἡ περιτομή. "Ὑπὸ τῆς
λεγομένης, φησὶ, περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε τῷ
καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας
τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ F
ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ." Ὑμεῖς οἱ ὑπὸ Ἰουδαίων
[q]τοῦτο καλούμενοι. Τί δήποτε δὲ μέλλων δεικνύναι τὴν εὐερ-
γεσίαν αὐτῶν ἐν τούτῳ γενομένην, ἐν τῷ κοινωνῆσαι αὐτοὺς τῷ
Ἰσραὴλ, πάλιν τὸ ἀξίωμα τὸ Ἰσραηλιτικὸν [r]καθαιρεῖ; Οὐ κα- 33
θαιρεῖ, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπαίρει αὐτὸ, ἐν τοῖς [s]ἀναγκαίοις, ἐν
τούτοις δὲ καθαιρεῖ, ἐν οἷς οὐκ ἐκοινώνησαν. Προϊὼν γάρ φησι·
"Συμπολῖται τῶν ἁγίων ἐστὲ, καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ." Ὅρα
πῶς οὐ καθαιρεῖ. Ταῦτα, φησὶν, [t]ἀδιάφορά ἐστι. [v]Μὴ νομί-
σητε, φησὶν, ὅτι περιτομῆς οὐκ ἐτύχετε [w]καὶ ἐν ἀκροβυστίᾳ
ἐστὲ, διαφοράν τινα εἶναι. Τὸ γὰρ χαλεπὸν τοῦτο ἦν, τὸ
χωρὶς τοῦ Χριστοῦ εἶναι, τὸ τῆς πολιτείας [x]ἀπηλλοτριῶσθαι·
τοῦτο [y]δὲ οὐ πολιτεία· τὸ [z]δὲ ξένους εἶναι τῶν διαθηκῶν τῆς B
ἐπαγγελίας, τὸ [a]ἐλπίδα μὴ ἔχειν τὴν μέλλουσαν, τὸ ἀθέους

[f] καὶ ταῦτα—εἶπεν ὅτι] ἅπερ καὶ ὁ Π. ἐνταῦθα γράφων ἀπαριθμεῖται· εἰπὼν γὰρ A.B.F. [g] νῦν om. E. [h] τίνων] καὶ τίνων A.B.F. Sav. cet. [i] διὸ φ. μν.] ὧν καὶ ἀναμιμνήσκων, φησί· διὸ μν. A.B.F. [k] τῆς om. A.B.F. [l] ἀντίρροπον ἢ καὶ om. A.B.F. [m] ὅτι] ἐπειδὴ E. Cat. [n] τῶν τρόπων omnes. τοῦ τρόπου Edd. [o] λεγόμενοι] + ἀκροβυστία, τουτέστιν A.B.F. [p] ἦν om. A.B.F. οἱ λεγόμενοι—τιμὴ] οἱ λεγόμενοι ἐν ῥήμασιν ἔθνη ὅτι μὴ E. [q] τοῦτο] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. [r] Vid. Annot. [s] ἀναγκαίοις] + ἐπαίρει A.B.F. receptum a Sav. cet. + ἐν τῇ οἰκειώσει τοῦ θεοῦ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων E. [t] ἀδιάφ.] οὐ διάφ. F. [v] μὴ] + γὰρ A.B.F. φησὶν om. A.B.E.F. Cat. Statim ὅτι ἐπειδὴ περιτομῆς A.B.F. [w] καὶ] + ὅτι E. καὶ ἀκροβυστία ἐστὲ Cat. [x] ἀπηλλοτριῶσθαι] + τοῦ Ἰσραὴλ Sav. cet. τοῦ Ἰσραὴλ om. E. Cat. Veron. [y] δὲ] γὰρ A.B.F. Statim πολιτεῖαι Sav. cet. πολιτεία praeter Veron. habent A.B.E.F. Cat. [z] δὲ om. A.B.F. [a] ἐλ. μὴ ἔχ. pro μὴ ἔχ. ἐλ. C.D.E. Cat. Haec τὸ ἐλπίδα—μέλλουσαν om. A.B.F.

εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ [b]τούτῳ, ταῦτα πάντα ἐκείνων ἦν. Εἶπε περὶ τῶν [c]οὐρανίων πραγμάτων· λέγει καὶ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς, ἐπειδὴ μεγάλην [d]εἶχον περὶ αὐτῶν δόξαν οἱ Ἰουδαῖοι. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς παραμυθούμενος τοὺς μαθητὰς, μετὰ τὸ εἰπεῖν [e]ὅτι [2]"Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν," τὸ ἔλαττον τίθησιν· "Οὕτω γὰρ, φησὶν,
C *ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν." Τοῦτο γὰρ πρὸς μὲν τὸ [f]μέγεθος ἔλαττόν ἐστι, πρὸς δὲ τὸ ἐγγὺς εἶναι καὶ πιστεῦσαι, μέγα καὶ ἱκανὸν, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχύν. Ἄρα τοῦτο ἦν τὸ πολιτεύεσθαι. Οὐκ εἶπε, κεχωρισμένοι, ἀλλ', "ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας." Οὐκ εἶπεν, οὐ [g]προσέχοντες, ἀλλ', οὐδὲ μετέχοντες, καὶ ξένοι. Πολλὴ τῶν ῥημάτων ἡ ἔμφασις, πολὺν δεικνῦσα τὸν χωρισμόν. Ἐπεὶ καὶ [h]Ἰσραηλῖται τῆς*
D *πολιτείας ἦσαν ἐκτὸς, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀλλότριοι, ἀλλ' ὡς ῥᾴθυμοι, καὶ τῶν διαθηκῶν ἐξέπεσον, [i]ἀλλ' οὐχ ὡς ξένοι, [k]ἀλλ' ὡς ἀνάξιοι. Τίνες δὲ ἦσαν αἱ διαθῆκαι τῆς ἐπαγγελίας; [3]"Σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου [l]δώσω τὴν γῆν ταύτην," καὶ ὅσα ἕτερα [m]ἐπηγγείλατο. "Ἐλπίδα, [n]φησὶ, μὴ ἔχοντες, καὶ [o]ἄθεοι." Καίτοι θεοὺς προσεκύνουν, ἀλλ' οὐκ ἦσαν· οὐ γάρ ἐστί τι* (786)
[p]εἴδωλον.

[4]"Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, [q]καὶ τὸ μεσότοιχον
E *τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ." Τοῦτο οὖν ἐστι [r]τὸ μέγα, φησὶν, ὅτι εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων πολιτείαν ἤλθομεν; Τί λέγεις; ἀνεκεφαλαιώσατο τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ νῦν περὶ Ἰσραηλιτῶν λέγεις; Ναὶ, φησίν. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τῇ πίστει χρὴ [s]παραλαμβάνειν, ταῦτα δὲ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς. "Νυνὶ δὲ, φησὶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε," πρὸς τὴν*
F *πολιτείαν. Τὸ γὰρ μακρὰν, καὶ τὸ ἐγγὺς, προαιρέσεώς ἐστι μόνης. "Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν." Τί [t]ἐστι, "τὰ ἀμφότερα ἕν;" [v]Οὐ τοῦτο λέγει,*

2 Matth. v. 10. 12. 3 Gen. xiii. 15. 4 v. 13—15.

[b] *τούτῳ ταῦτα* om. A.B.E.F. [c] *ἐπουρανίων* E. *πραγμάτων* om. A.B.F. [d] *εἶχον π. α. δόξαν* pro *δόξαν εἶχον π. α.* A.B.C.E.F. Cat. [e] *ὅτι* accessit ex C.E. Cat. [f] *μέγεθος*] + *ἐκεῖνο* A.B.F. [g] *προσέχοντες*] + *καὶ ξένοι* E. [h] *οἱ Ἰσρ.* E. [i] *ἀλλ'* om. Cat. [k] Haec *ἀλλ' ὡς ἀνάξιοι* ex uno Cod. E. assumsimus. [l] *δώσω*] + *φησὶ* A.B.F. Sav. cet. [m] *ἐπήγγελτο* A.B.F. [n] *φησὶ* om. A.B.F. [o] *ἄθεοι*] + *ἐν τῷ κόσμῳ* E. + *πῶς τοῦτό φησι;* A.B.F. [p] *εἴδωλον*] + *θεὸς* B.F. + *θεοῦ* deletum A. [q] *καὶ* pro *ὁ* omnes. [r] *τὸ* assumtum ex E. Mox *τὸ ὅτι* Edd. *τὸ* om. A.B.E.F. [s] *παραλαμβάνειν*] + *τὰ τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῶν διαθηκῶν* E. [t] *ἐστὶ* om. E. [v] *οὐ*] *οὐχὶ* E.

ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν [w]εὐγένειαν ἡμᾶς ἤγαγεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμᾶς 34
κἀκείνους εἰς μείζονα· πλὴν [x]ἡμῶν μείζων ἡ εὐεργεσία. Τοῖς
μὲν γὰρ καὶ ἐπήγγελτο, καὶ [y]ἐγγυτέρω ἦσαν· ἡμῖν δὲ [z]οὐδὲ
ἐπήγγελτο, καὶ πορρωτέρω ἦμεν. Διό φησι, [5]"Τὰ δὲ ἔθνη
ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν." Ἐπηγγείλατο [a]μὲν τοῖς
Ἰσραηλίταις, ἀλλὰ ἀνάξιοι ἦσαν· [b]τούτοις δὲ [c]οὐδὲ ἐπηγγεί-
λατο, [d]ἀλλὰ ξένοι ἦμεν, οὐδὲν κοινὸν εἴχομεν πρὸς αὐτούς· καὶ
ἐποίησεν ἡμᾶς ἕν, οὐχ ἡμᾶς ἐκείνοις συνάψας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους
καὶ ἡμᾶς εἰς ἓν συνάψας. Ὑπόδειγμα δὲ [e]ἐρῶ· ὑποθώμεθα B
εἶναι ἀνδριάντας δύο, τὸν μὲν ἐξ ἀργύρου, τὸν δὲ ἐκ [f]μολίβδου,
εἶτα ἀμφοτέρους [g]καταχωνευθέντας, ἀνελθεῖν χρυσοῦς τοὺς δύο.
Ἰδοὺ τοὺς δύο ἓν ἐποίησεν. Ἢ καὶ ἑτέρως· ἔστω ὁ μὲν δοῦλος,
ὁ δὲ υἱοποίητος· ἀμφότεροι δὲ [h]αὐτῷ προσκρουσάτωσαν, ὁ μὲν
ἀποκήρυκτος ὢν παῖς, ὁ δὲ δραπέτης, καὶ οὐδὲ ἐγνωκὼς τὸν
[i]πατέρα· εἶτα ἀμφότεροι γινέσθωσαν κληρονόμοι καὶ γνήσιοι
παῖδες. Ἰδοὺ εἰς μίαν ἤχθησαν [k]τὴν τιμήν· οἱ δύο γεγόνασιν
ἕν, ὁ μὲν πόρρωθεν ἐλθών, ὁ δὲ ἐγγύθεν, καὶ μᾶλλον [l]ἢ πρὶν ἢ
προσκροῦσαι [m]γνησιώτερος. "Τὸ μεσότοιχον, φησὶ, τοῦ C
φραγμοῦ λύσας." Ποῖόν [n]ἐστι τὸ [o]μεσότοιχον; "Τὴν
ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ [p]αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν [q]ἐντολῶν ἐν δόγμασι
καταργήσας." Τινὲς [r]μέν φασιν, [s]ὅτι μεσότοιχον [t]τῶν Ἰου-
δαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἀναμίγνυ-
σθαι. Ἐμοὶ δὲ οὐ τοῦτο δοκεῖ· ἀλλὰ [v]τὸ μεσότοιχον τοῦτο
κοινὸν εἶναι, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκί· τοῦτο μεσότοιχον ἦν δια-
φράσσον, καθὼς ὁ προφήτης φησίν· [6]"Οὐχὶ αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν
διϊστῶσιν ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ;" [w]Μεσότοιχον ἦν ἡ ἔχθρα, D
ἣν καὶ πρὸς Ἰουδαίους εἶχε καὶ πρὸς Ἕλληνας· τοῦ δὲ νόμου

[5] Rom. xv. 9. [6] Esai. lix. 2.

[w] εὐγένειαν—πλὴν ἡμῶν] πολιτείαν ἡμᾶς κἀκείνους ἤγαγεν, ἀλλ' ἡμᾶς εἰς μείζονα· δῆλον δὲ ὅτι ἡμῶν A.B.F. [x] ἡμῖν E. Cat. [y] ἐγγυτέρω omnes. ἐγγύτεροι Edd. [z] οὐδὲν F. [a] μὲν] + γὰρ A.B.F. receptum a Sav. cet. [b] τούτοις] ἡμῖν A.B.E.F. Sav. cet. [c] οὐδὲν A.B.F. Sav. cet. Statim ἐπήγγελτο E. Cat. [d] ἀλλὰ] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [e] ἐρῶ] + σαφηνείας ἕνεκεν A.B.F. [f] μολύβδου A.B.F. Cat. [g] καταχωσθέντας C.D.E. Cat. Veron. [h] αὐτῷ προσκρουσάτωσαν] Sic E. in marg. al. manu. Libri omnes, tum scripti, tum editi, αὐτὸν προσκυνείτωσαν. "Unus προσκρουσάτωσαν." *Montef.* [i] πατέρα] δεσπότην A.B.F. [k] τὴν om. C. [l] ἢ om. B.C.F. [m] γνησιώτερον F. γνησιωτέρως E. [n] ἐστι τὸ om. A.B.F. [o] μεσότοιχον] + ἑρμηνεύει A.B.F. Sav. cet. + καὶ τίνος μεσότοιχον E. [p] αὐτοῦ] + λέγων A.B.F. Sav. cet. [q] ἐντολῶν] + αὐτοῦ C. [r] μὲν] + οὖν A.B.F. + τὸν νόμον E. [s] ὅτι] + ὁ νόμος Edd. repugnantibus libris. ὅτι expunctum in E. τινὲς φασὶ τὸ μεσότοιχον Cat. [t] τῶν Ἰουδαίων—ἀναμίγνυσθαι] διὰ τοῦτο τὸν νόμον εἶπεν, ὅτι οὐκ ἠφίει τοὺς Ἰουδαίους πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀναμίγνυσθαι A.B.F. receptum a Sav. cet. [v] τὸ μεσότοιχον—διαφράσσον] τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ μεσότοιχον λέγει (λέγειν B.) τῷ κοινὸν εἶναι διάφραγμα ἀπὸ θεοῦ διατειχίζον ἡμᾶς A.B.F. Ita ediderunt Sav. cet. [w] μ. ἦν] μ. οὖν ἦν E. καὶ εἰκότως· ὡς μ. γὰρ ἦν A.B.F. Sav. cet.

ὄντος, οὐ μόνον οὐκ ἐλύετο, ἀλλὰ καὶ [x]ηὔξετο· [7] "Ὁ γὰρ νόμος, φησὶν, ὀργὴν κατεργάζεται." Ὥσπερ οὖν ἐκεῖ λέγων, "[y]Ὁ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται," οὐκ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφει, ἀλλ', ἐπειδὴ παρέβημεν, [z]ὑπακούεται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα μεσότοιχον [a]αὐτόν φησιν, ἐπειδὴ παρακουόμενος ἔχθραν ἐποίει. Φραγμὸς ὁ νόμος ἦν, ἀλλ' [b]οὗτος ἐγένετο μὲν ἀσφαλείας ἕνεκεν· διὸ καὶ φραγμὸς ὠνόμαστο, ἵνα περιφράττῃ· ἄκουε γὰρ [c]πάλιν
E τοῦ προφήτου λέγοντος· [8] "Καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκα·" καὶ πάλιν, "Καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν·" [d]ἐκεῖ τὴν ἀσφάλειάν φησι· καὶ πάλιν, "Καθελῶ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα·" καὶ πάλιν, "Νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκε·" καὶ πάλιν, "Ποιῶν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ κύριος ἐγνώρισε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ·" γέγονε δὲ μεσότοιχον, οὐκέτι αὐτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ καθιστῶν, ἀλλὰ [e]χωρίζον
F αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ. [f]Τοιοῦτον γὰρ τὸ μεσότοιχον [g]τὸ ἀπὸ τοῦ φραγμοῦ. Ποῖον δὲ τοῦτό [h]ἐστι; "Τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, [i]τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας." Πῶς; [k]Σφαγεὶς, καὶ λύσας ἐκεῖ τὴν ἔχθραν. Οὐ [l]τούτῳ δὲ [m]μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ φυλάξαι αὐτόν. Τί οὖν, εἰ τῆς προτέρας παραβάσεως ἀπηλλάγμεθα, πάλιν δὲ [n]αὐτὸν ἀναγκαζόμεθα φυλάττειν; [o]Πάλιν τὸ αὐτὸ ἦν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔλυσε. "Τὸν (787)
[p]νόμον τῶν ἐντολῶν, φησὶν, ἐν δόγμασι καταργήσας." [q]Βαβαὶ τῆς φιλανθρωπίας· ἔδωκεν ἡμῖν [r]νόμον, ἵνα φυλάττωμεν· [s]ἐπειδὴ οὐκ ἐφυλάξαμεν, δέον κολασθῆναι, [t]τὸν νόμον κατέλυσεν· ὡς ἂν εἴ τις [v]παιδίον παραδοὺς παιδαγωγῷ, ἐπειδὴ μὴ [w]ὑπακούοι, καὶ
B τοῦ παιδαγωγοῦ [x]ἐλεύθερον ποιήσειε, καὶ ἀπαγάγοι. Πόσης τοῦτο φιλανθρωπίας; [y]Τί ἐστιν, "ἐν δόγμασι καταργήσας;" Πολλὴν [z]γὰρ ἐνταῦθα διαφορὰν φησιν ἐντολῆς καὶ δογμάτων. Ἢ τὴν [a]πίστιν φησὶ, δόγμα αὐτὴν καλῶν· ἀπὸ γὰρ πίστεως μόνης ἔσωσεν· ἢ τὴν παραγγελίαν, καθὼς ἔλεγεν ὁ Χριστός·

[7] Rom. iv. 15. [8] Esai. v. 2. Psal. lxxix. 13. Esai. v. 5. viii. 20. Psal. cii. 6, 7.

[x] ηὔξητο corr. E. [y] ὁ νόμος om. F. [z] προσυπακούεται A.B.F. Sav. cet. [a] αὐτὸ B.C.D.F. [b] αὐτὸς E. [c] πάλιν om. A.B.F. Cat. [d] ἐκεῖ] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. [e] χωρίζων B.E. Cat. [f] τοιοῦτο E. Cat. [g] τὸ] + μεσότοιχον τὸ E. [h] ἐστι] δηλῶν ἐπάγει A.B.F. Sav. cet. [i] Haec τὸν νόμον—καταργήσας desunt in C.D.E. Veron. Recepit ea Sav. sed om. ἐν δόγμασι. [k] σφαγεὶς Cat. σφραγίσας Edd. et Codd. [l] τοῦτο et τὸ φυλάξαι E. Veron. [m] μόνον] + ἔλυσεν A.B.F. receptum a Sav. cet. [n] αὐτὸν om. C. [o] πάλιν] οὐχὶ πάλιν A.B.F. Mox ἐστιν pro ἦν A.F. [p] νόμον] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [q] βαβαὶ] ὢ E. [r] νόμον om. C.D.E. Veron. invita Cat. [s] ἐπειδὴ B.C.D.E.F. Cat. ἐπεὶ δὲ Edd. [t] τὸν] ὁ δὲ καὶ τὸν A.B.F. receptum a Sav. cet. [v] παιδίον] + ἴδιον Cat. [w] ὑπακούῃ C.D. Cat. ὑπακούει Veron. [x] ἐλ. ποιήσειε] ἐλευθερώσειε F. [y] τί om. E. [z] γὰρ om. A.B.F. inclusum a Sav. [a] πίστιν] + οὖν A.B. Sav. cet.

[9] "Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, [b]μηδὲ ὀργισθῆναι ὅλως." Τουτέστιν, [10] "Ἐὰν πιστεύσῃς, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ." Καὶ πάλιν, "Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Μὴ εἴπῃς, τίς ἀναβήσεται εἰς C
τὸν οὐρανὸν, ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον, ἢ τίς αὐτὸν ἀνήγαγεν ἐκ νεκρῶν;" Ἀντὶ βίου πίστιν εἰσήγαγεν. Ἵνα γὰρ μὴ εἰκῇ σώσῃ, καὶ αὐτὸς ἐκολάσθη, καὶ ἀπήτησεν αὐτοὺς τὴν πίστιν διὰ δογμάτων.

"Ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν [c]ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον." Ὁρᾷς οὐχὶ τὸν Ἕλληνα γενόμενον Ἰουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τοῦτον κἀκεῖνον εἰς ἑτέραν κατάστασιν ἥκοντας; οὐχ ἵνα τοῦτον ἕτερον ἐργάσηται, [d]ἀλλὰ τοὺς δύο κτίσῃ. Καὶ καλῶς πανταχοῦ τῷ [e]ὀνόματι κέχρηται τῷ, "κτίσῃ," [f]καὶ οὐκ εἶπε, [g]μεταβάλῃ, ἵνα δείξῃ τὸ ἐνεργὲς τοῦ γενομένου, καὶ ὅτι εἰ καὶ [h]ἀόρατον ἡ κτίσις, D
ἀλλ' ἐκείνης οὐκ ἐλάττων, καὶ ὅτι [i]ὡς ἀπὸ φυσικῶν πραγμάτων ἀποπηδᾶν ἡμᾶς οὐ χρὴ λοιπόν. "Ἵνα τοὺς δύο, φησὶ, κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ" τουτέστι, δι' ἑαυτοῦ. Οὐκ ἄλλῳ τοῦτο ἐπέταξεν, [k]ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ καὶ τοῦτον κἀκεῖνον χωνεύσας, ἕνα ἀνήνεγκε θαυμαστὸν, αὐτὸς [l]τοῦτο πρῶτον γενόμενος· ὅπερ τῆς προτέρας κτίσεώς ἐστι μεῖζον. Τοῦτο γάρ ἐστιν, "ἐν ἑαυτῷ," αὐτὸς πρῶτος τύπον παρασχὼν καὶ ὑπόδειγμα. Ἔνθεν γὰρ E
τὸν Ἰουδαῖον κατασχὼν, κἀκεῖθεν τὸν Ἕλληνα, καὶ μέσος αὐτὸς γενόμενος, καὶ συμμίξας αὐτοὺς, καὶ πᾶν αὐτῶν τὸ ἀπηλλοτριωμένον ἀφανίσας, ἀνέπλασεν ἄνωθεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος· οὐκέτι δι' ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ δι' ὕδατος καὶ πυρός. Γέγονεν Ἰουδαῖος περιτμηθεὶς, γέγονεν ἐπικατάρατος, γέγονεν Ἕλλην ἐκτὸς νόμου, καὶ ὑπὲρ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους. "Εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, φησὶ, ποιῶν εἰρήνην·" [m]εἰρήνην αὐτοῖς πρὸς τὸν [n]θεὸν, [o]ἢ καὶ πρὸς ἀλλήλους. Οὐ γὰρ ἂν μένοντες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες κατηλλάγησαν ἂν, [p]καὶ μὴ ἀπαλλαγέντες τῆς οἰκείας καταστάσεως ἕκαστος, [q]εἰς ἑτέραν μείζονα ἦλθον. Ὁ γὰρ F
Ἰουδαῖος τότε τῷ Ἕλληνι συνάπτεται, ὅταν πιστὸς γένηται· ὡς ἂν εἴ τινες, δύο οἰκημάτων ὄντων κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν ἑνὸς

9 Matth. v. 22. 10 Rom. x. 6—8.

[b] μὴ F. [c] ἑαυτῷ (αὐτῷ C.)] + φησὶν E. [d] ἀλλὰ] τὸν νόμον κατήργησεν, ἀλλ' ἵνα A.B.F. Sav. cet. [e] ῥήματι A.B.F. Mox κτίσει A.B.F. Cat. [f] καὶ om. A.B.F. [g] μεταβάλει B. μεταβαλεῖ A.F. Mox ἐναργὲς E. Cat. [h] Vid. Annot. [i] ὡς om. A.B.F. inclusum a Sav. [k] ἀλλὰ] ἀλλ' αὐτὸς A.B. ἀλλὰ αὐτὸς E. Sav. cet. [l] τοῦτο πρῶτον] πρῶτος τοῦτο E. Cat. [m] εἰρήνην accessit ex C.D. εἰρήνην αὐτοῖς πρὸς] τίσιν; αὐτοῖς· εἰρήνην καὶ πρὸς A.B.F. [n] θεὸν] + φησὶ B.F. [o] ἢ accessit ex E. Cat. [p] καὶ μὴ ἀπ.] μὴ ἀπ. δὲ A.B.F. Sav. cet. [q] εἰς] πῶς ἂν εἰς A.B.F. et ante corr. E. receptum a Sav. cet.

θαυμαστοῦ καὶ μεγάλου, οὐκ ἂν [r]δυνηθεῖεν ἀλλήλους ἰδεῖν, ἕως
36 ἂν ἄνω γένωνται. "Ποιῶν εἰρήνην" μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν·
τὸ γὰρ ἑξῆς τοῦτο δηλοῖ. Τί γάρ φησι; [11]"Καὶ [s]ἀποκα-
ταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυ-
ροῦ." Οὐκ εἶπε, καταλλάξῃ, ἀλλ', "ἀποκαταλλάξῃ," δεικνὺς
ὅτι πρὸ τούτου ἡ ἀνθρωπίνη φύσις [t]εὐκατάλλακτος ἦν, οἷον ἐπὶ
τῶν ἁγίων καὶ πρὸ τοῦ νόμου. "Ἐν ἑνὶ σώματι," [v]φησὶ, τῷ
αὐτοῦ, "[w]τῷ θεῷ." Πῶς τοῦτο [x]γίνεται; Τὴν ὀφειλομένην
δίκην, [y]φησὶν, αὐτὸς ὑποστάς. "Διὰ τοῦ σταυροῦ, [z]ἀποκτείνας
τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ." Οὐδὲν κυριώτερον [a]τῶν λέξεων, οὐδὲν
B ἐμφαντικώτερον. Ὁ θάνατος αὐτοῦ, φησὶ, τὴν ἔχθραν ἀπέ-
κτεινεν, ἔτρωσε καὶ ἀπώλεσεν, οὐχ ἑτέρῳ ἐπιτάξας, οὐδ' ἐνεργή-
σας μόνον, ἀλλὰ καὶ παθών. Οὐκ εἶπε, λύσας, οὐκ εἶπεν,
ἀνελὼν, ἀλλ', ὃ πάντων σφοδρότερον ἦν, "ἀποκτείνας," ὥστε
μηκέτι αὐτὴν ἀναστῆναι. Πῶς οὖν ἀνίσταται; Ἀπὸ τῆς
πολλῆς ἡμῶν [b]κακίας. [c]Ἕως ἂν μένωμεν ἐν τῷ σώματι τοῦ
Χριστοῦ, ἕως ἂν ὦμεν ἡνωμένοι, οὐκ ἀνίσταται, ἀλλὰ κεῖται
νεκρά· μᾶλλον δὲ ἐκείνη οὐδέποτε ἀνίσταται· [d]κἂν ἑτέραν τέκω-
C μεν, οὐκέτι παρὰ τὸν τὴν προτέραν [e]ἀνελόντα καὶ ἀπολέσαντα,
σὺ [f]δὲ ὠδίνεις ἑτέραν. [12]"Τὸ [g]γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς,
φησὶν, ἔχθρα εἰς θεόν." [h]Ἂν μηδὲν φρονῶμεν σαρκικὸν, οὐ
τεχθήσεται ἑτέρα, ἀλλὰ [i]μενεῖ ἡ εἰρήνη ἐκείνη. (788)

[k]Ἐννόησον [l]γὰρ ὅσον ἐστὶ κακὸν, τοσαῦτα τοῦ θεοῦ πραγμα-
τευσαμένου, ἵνα καταλλαγῶμεν, καὶ ἀνύσαντος, πάλιν ἡμᾶς εἰς
ἔχθραν ἐπανελθεῖν. Ταύτην οὐκέτι λουτρὸν, ἀλλ' ἡ γέεννα
μένει, οὐκέτι ἄφεσις, ἀλλ' ἐξέτασις. Φρόνημα τῆς σαρκὸς,
τρυφὴ, σπατάλη· [m]φρόνημα τῆς σαρκὸς, πλεονεξία καὶ πᾶσα
D ἁμαρτία. Διὰ τί [n]δὲ φρόνημα [o]σαρκὸς εἴρηται; καίτοιγε
οὐδὲν ἄνευ ψυχῆς [p]εἰργάσατο ἄν. Οὐ διαβάλλων τὴν σάρκα
λέγει, ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ, [13]"ψυχικὸς ἄνθρωπος," οὐ διαβάλ-

[11] v. 16. [12] Rom. viii. 6. [13] 1 Cor. ii. 14.

[r] δυνηθεῖεν] δυνάμενοι A.B.F. [s] —αλλάξει ter C.D.E. Cat. [t] ἀκατάλλακτος A.C.D.E.F. Cat. [v] φησὶ] τουτέστι A.B.F. [w] τῷ θεῷ] διὰ τοῦ σταυροῦ A.B.F. [x] γίνεται] γέγονε δηλοῖ A.F. [y] φησὶν] ἐπάγων A.B.F. αὐτὸς φησὶν inverso ord. Edd. [z] καὶ ἀποκτ. A.B.F. [a] τῶν] τούτων τῶν A.B.F. Sav. cet. [b] κακίας] ῥαθυμίας A.B.F. [c] ἕως] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [d] κἂν] Sic Cat. ἂν C.D.E. ἂν τοίνυν ἡμεῖς A.B.F. ἂν δὲ Edd. [e] ἑλόντα F. [f] δὲ pro δὴ E. Cat. σὺ δὲ] ἀλλὰ παρὰ σοὶ ἡ αἰτία ὃς A.B.F. [g] γὰρ om. A.B.E.F. [h] ἂν om. E. Mox καὶ οὐ idem. [i] μένει A.F. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι τὰ ἁμαρτήματα, εἰ καὶ σαρκικὰ λέγεται, ἀλλ' οὐ σώματος μόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς· καὶ ποιά ἐστιν ἁμαρτήματα ψυχῆς χωρὶς τοῦ σώματος. Veron. [l] γὰρ om. A.B.F. [m] φρ. τῆς σαρκὸς om. E. [n] δὲ accessit ex A.B.E.F. δὴ pro δὲ C.D. [o] τῆς σαρκὸς C. [p] ἐργάσαιτο A.F.

λων τὴν ψυχὴν τοῦτό φησιν. [q]Οὐ γὰρ ἀρκεῖ οὔτε σῶμα, οὔτε
ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν, μὴ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς [r]ἀπολαύσασα, ποιῆσαί
τι γενναῖον καὶ μέγα. Διὰ τοῦτο ψυχικὰ ἐκεῖνα καλεῖ, ἃ καθ'
ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἐργάζεται· [s]καὶ σαρκικὰ ἐκεῖνα [t]καλεῖ, ἃ καθ'
ἑαυτὸ τὸ σῶμα· οὐκ ἐπειδὴ ταῦτα φυσικὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ ἀπο-
λαύσαντα προστασίας τῆς ἐκεῖθεν, ἀπόλλυται. Ἐπεὶ καὶ οἱ E
ὀφθαλμοὶ καλοὶ, ἀλλ' ἄνευ φωτὸς μυρία ἐργάζονται κακά·
[v]τοῦτο δὲ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν ἐστιν, οὐ τῆς φύσεως. Εἰ δὲ
φυσικὰ ἦν [w]κακὰ, οὐκ ἂν αὐτοῖς ποτε εἰς δέον ἐχρησάμεθα.
Οὐδὲν γάρ ἐστι φυσικὸν κακόν. [x]Τί οὖν φησι σαρκικὰ φρο-
νήματα τὰς ἁμαρτίας; [y]Ὅτι ὅταν αὕτη κρατήσῃ τοῦ ἡνιόχου,
μετεωρισθεῖσα μυρία τίκτει δεινά. Ἀρετὴ [z]γὰρ σαρκὸς, τὸ
ὑποτετάχθαι τῇ ψυχῇ· κακία δὲ, τὸ ἄρχειν ψυχῆς. Ὥσπερ F
οὖν ὁ ἵππος [a]καλὸς καὶ εὐσκελὴς, ἀλλ' οὐκ ἄνευ ἡνιόχου τοῦτο
δείκνυται· οὕτω καὶ ἡ [b]σὰρξ, ὅταν αὐτῆς τὰ σκιρτήματα περι-
κόψωμεν. Ἀλλ' οὐδὲ ἡνίοχος δείκνυται ἄνευ ἐπιστήμης· καὶ 37
γὰρ καὶ αὐτὸς [c]ἐκείνων δεινότερα ἐργάζεται. Ὥστε πανταχόθεν ἐφεστάναι χρὴ τὸ πνεῦμα. Τοῦτο [d]ἐφεστὼς, τὸν
ἡνίοχον ἰσχυρότερον ποιεῖ· τοῦτο καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα
καλλωπίζει. Καθάπερ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐνοῦσα μὲν αὐτῷ, καλὸν
αὐτὸ δείκνυσιν, ὅταν δὲ αὐτὸ ἐρημώσῃ τῆς οἰκείας ἐνεργείας καὶ
ἀποστῇ, καθάπερ ζωγράφου τινὸς τὰ χρώματα συγχέοντος,
εἰδέχθεια γίνεται πολλὴ, πρὸς τὴν φθορὰν ἐπειγομένου τῶν
μερῶν ἑκάστου, καὶ τὴν ἀνάλυσιν· οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα ὅταν B
ἔρημον καταλίπῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, χείρων γίνεται
καὶ μείζων ἡ εἰδέχθεια. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ τῆς ψυχῆς ἔλαττον
τὸ σῶμα, κάκιζε τοῦτο. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τὴν ψυχὴν κακίζειν
ἀνέχομαι, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος οὐδὲν ἰσχύει χωρίς. Εἰ δὲ χρή
τι εἰπεῖν, μείζονός ἐστι κατηγορίας ἀξία ἡ ψυχή. Τὸ μὲν γὰρ
σῶμα οὐδὲν ἄνευ τῆς ψυχῆς [e]εἰργάσατο ἂν δεινὸν, ἡ δὲ ψυχὴ
πολλὰ χωρὶς τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ [f]καὶ τηκομένου τούτου,
καὶ οὐ σκιρτῶντος, πολλὰ ἐργάζεται [g]ἐκείνη· καθάπερ οἱ γόητες

[q] οὐ γὰρ] ἀλλ' ὅτι οὐκ A.B.F. Sav. cet. [r] ἀπολαύσασα pro ἀπολαύουσα A.B.C.E.F. [s] καὶ om. F. [t] καλεῖ om. A.B.F. [v] τοῦτο δὲ] καὶ C.D.E. Veron. Mox οὐ τῆς φύσεως om. iidem. [w] τὰ κακὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. [x] τί οὖν φησι σ. φ. τὰς ἁμαρτίας] Sic E. eraso vocabulo (ἐστι?) ante φησί. τί οὖν ἐστι σ. φ. τὰς ἁμαρτίας C.D. τί οὖν ἐστι σ. φ. αἱ ἁμαρτίαι Edd. τί οὖν ἐστι σ. φ. ἁμαρτίαι A.B.F. [y] ὅτι ὅταν] ὅταν γὰρ A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim αὐτὴ E. [z] γὰρ om. A.B.F. [a] καλὸς] + μὲν A.B.F. Sav. cet. καλῶς pro καλὸς καὶ D. [b] σὰρξ] + τότε ἔσται καλὴ A.B.F. receptum a Sav. cet. [c] ἐκείνῳ E. Post δεινότερα add. ἄνευ ἐπιστήμης A.B.F. receptum a Sav. cet. [d] ἐφεστὼς] γὰρ ἐφεστὸς B. [e] ἐργάσαιτο A.B.E.F. Sav. cet. [f] καὶ om. B.E.F. [g] καὶ ἐκείνη C.

C ἐκεῖνοι, οἱ μάγοι, [h]οἱ φαρμακοὶ, οἱ φθονοῦντες, [i]μάλιστα τήκουσιν αὐτό. Ἄλλως δὲ οὐδὲ ἡ τρυφὴ τῆς τοῦ σώματος ἀνάγκης ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς ἀπροσεξίας τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ τροφὴ, [k]οὐχὶ ἡ τρυφὴ, τῆς τοῦ σώματος ἀνάγκης. [l]Ἐὰν θελήσω σφοδρὸν καθεῖναι τὸν χαλινὸν, ἐπεστόμισα τὸν ἵππον· τὸ δὲ σῶμα τὴν ψυχὴν καταστέλλειν οὐ δύναται ἐν τοῖς αὐτῆς κακοῖς. Τίνος οὖν ἕνεκεν φρόνημα αὐτὸ σαρκὸς καλεῖ; Ὅτι τῆς σαρκὸς ὅλον γίνεται. Ὅταν γὰρ αὕτη κρατήσῃ, τότε ἥμαρτεν, ὅταν [m]τὸν νοῦν ἀφέληται καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς. Οὐκοῦν ἐν
D τούτῳ ἡ ἀρετὴ τοῦ σώματος, ἐν τῷ εἴκειν τῇ ψυχῇ, ἐπεὶ καθ' ἑαυτὴν οὔτε [n]κακὴ οὔτε καλή. Τί γὰρ ἂν ἐργάσαιτο [o]τὸ σῶμα καθ' ἑαυτό; Ὥστε τῇ συναφείᾳ καλὸν τὸ σῶμα, [p]διὰ τὴν ὑποταγήν· [q]ἐπεὶ οὔτε καλὸν, οὔτε κακὸν, καὶ πρὸς τοῦτο δὲ, καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἐπιτήδειον, εἰς ἑκάτερα τὴν ῥοπὴν ἔχον. Τὸ σῶμα ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' οὐ πορνείας οὐδὲ μοιχείας, [r]ἀλλὰ μίξεως· τὸ σῶμα ἐπιθυμεῖ, οὐ τρυφῆς, ἀλλὰ τροφῆς, οὐ μέθης, ἀλλὰ ποτοῦ. Ὅτι γὰρ οὐχ ἡ μέθη τοῦ σώματός ἐστιν ἐπιθυμία, σκόπει πῶς οὐκ ἀντέχει λοιπὸν, ὅταν ὑπερβῇς τὸ μέτρον, ὅταν
E τὰ ὅρια [s]νικήσῃς. Ταῦτα τοῦ σώματος· [t]ἐπεὶ τὰ ἄλλα πάντα τῆς ψυχῆς ἐστιν, [v]ὅταν εἰς σαρκικὰ καταφέρηται, ὅταν παχεῖα γένηται. Εἰ γὰρ καὶ καλὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ σφόδρα ἧττον τῆς ψυχῆς, ὥσπερ μόλυβδος [w]χρυσοῦ, ἀλλ' ὅμως δεῖται καὶ τοῦ μολύβδου [x]τοῦ συγκολλῶντος· οὕτω [y]δεῖ καὶ τοῦ σώματος τῇ ψυχῇ. [z]Ὥσπερ παιδίον ἐστὶν εὐγενὲς παιδαγωγοῦ δεόμενον.
F Ὥσπερ [a]οὖν παιδικὰ πράγματα λέγομεν, οὐ τὴν ἡλικίαν δια- (789)
βάλλοντες, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτήν· οὕτω καὶ περὶ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἔνεστι μὴ εἶναι ἐν σαρκὶ, ἂν θέλωμεν, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τῇ
38 γῇ, ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐν πνεύματι. Τὸ γὰρ εἶναί που, οὐχ οὕτω τῇ θέσει τῇ ἐν τῷ τόπῳ λέγεται, ὡς τῇ διαθέσει. Πολλοὺς [b]γοῦν ὄντας που, λέγομεν μὴ εἶναι, [c]λέγοντες, οὐκ ἦσθα

[h] οἱ φαρ. οἱ φθο. pro οἱ φθο. οἱ φαρ. omnes. [i] μάλιστα] οἳ καὶ μάλιστα A.B.F. [k] οὐχ A.B.F. [l] ἐὰν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [m] τὸν ν. ἀφ. pro ἀφ. τὸν νοῦν omnes. [n] κακὴ οὔτε καλὴ A.B.C.E.F. καλὴ οὔτε κακὴ Edd. [o] τὸ om. B.E.F. [p] διὰ] καλὸν διὰ A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] ἐπεὶ] + καθ' ἑαυτὸ A.B.F. Sav. cet. [r] ἀλλὰ] ἀλλ' ἁπλῶς A.B.F. [s] νικήσῃς. ταῦτα τοῦ σ.] Sic A.B.F. νικήσῃς τὰ τοῦ σ. Edd. [t] ἐπεὶ τὰ] τὰ δὲ A.B.F. [v] ὅταν] οἷον ὅταν A.B.F. receptum a Sav. cet. [w] χρυσοῦ] + οὕτως σῶμα τῇ ψυχῇ E. Mox δεῖται om. E. Veron. ὥσπερ μόλυβδος—δεῖται] ὥσπερ οὖν ἥττων ὁ μόλυβδος χρυσοῦ (huc usque Sav. cet.) καίπερ ὢν, ὅμως δεῖται A.B.F. [x] τοῦ] ὡς A.F. [y] δεῖ . . . τῇ ψυχῇ] δεῖται . . . ἡ ψυχὴ E. [z] ὥσπερ] ἢ ὥσπερ A.B.F. editum a Sav. cet. Statim παιδίον παιδαγωγοῦ (ψυχαγωγοῦ F.) ἐστι δεόμενον A.B.F. Post δεόμενον iidem addunt οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ δεῖται τοῦ σώματος. καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ τοιαῦτα παρήγαγον παραδείγματα. Haec in textum intulerunt Sav. cet. [a] οὖν] γὰρ A.B.F. Sav. cet. [b] γοῦν] γὰρ C. [c] λέγοντες οὐκ ἦ. ἐ.] οὐκ ἦ. ἐ. λέγοντες A.B.F.

ἐνταῦθα· [d]πάλιν, οὐκ εἶ ἐνταῦθα. Καὶ τί [e]λέγω; Πολλάκις
λέγομεν [f]τινι, οὐκ εἶ ἐν σεαυτῷ, [g]οὐκ εἰμὶ ἐν ἐμαυτῷ· καίτοι
τί σωματικώτερον τούτου, [h]ἢ ὅταν αὐτὸς ἑαυτῷ πλησιάζῃ;
ἀλλ' ὅμως οὔ φαμεν αὐτὸν εἶναι ἐν ἑαυτῷ. Γενώμεθα τοίνυν
ἐν ἑαυτοῖς, ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῷ πνεύματι· μένωμεν ἐπὶ τῆς
εἰρήνης [i]καὶ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, ἵνα πάντων τῶν σαρκικῶν
ἀπαλλαγέντες, δυνηθῶμεν ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, B
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ
ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰ-
ῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ϛ.

[1]Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς
ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν ἀμφότεροι ἐν
ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα [a]οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι C
καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ
θεοῦ· ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ
προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου [b]λίθου αὐτοῦ [c]Χριστοῦ· ἐν ᾧ
πᾶσα [d]ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν
κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ
θεοῦ ἐν πνεύματι.

ΟΥ δι' ἑτέρου, φησὶν, ἔπεμψεν, οὐδὲ δι' ἄλλου τινὸς ταῦτα D
ἐμήνυσεν ἡμῖν, ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ. Οὐκ ἄγγελον, οὐκ ἀρ-
χάγγελον ἀπέστειλεν, ἐπειδὴ τὸ διορθῶσαι τὰ τοσαῦτα κακὰ
οὐδενὸς ἑτέρου ἦν, [e]ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας, [f]καὶ τὸ ἀπαγ-
γεῖλαι τὰ γενόμενα. Ὑπηρέτου καὶ σχεδὸν διακόνου τάξιν
ἀνεδέξατο ὁ δεσπότης, [g]καὶ ἦλθε, καὶ "εὐηγγελίσατο εἰρήνην
ὑμῖν, [h]φησὶ, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς." [i]Τοὺς Ἰουδαίους E
[k]φησὶν ἐγγὺς, ὡς πρὸς [l]ἡμᾶς. "Ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν
προσαγωγὴν ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα."
Εἰρήνην τὴν πρὸς τὸν θεόν φησι. [m]Κατήλλαξεν ἡμᾶς. [n]Καὶ

[1] Cap. II. v. 17—22.

[d] πάλιν] ἢ πάλιν A.F. καὶ πάλιν E. Haec πάλιν οὐκ εἶ ἐνταῦθα accesserunt ex A.C.E.F. [e] λέγω] + ταῦτα A.B.F. Sav. cet. [f] τινι assumtum ex C.D.E.F. Statim ὅτι οὐκ εἶ E. [g] οὐκ] ἢ οὐκ A.B. οὐκ εἰμὶ ἐν ἐμαυτῷ om. F. [h] ἢ accessit ex omnibus. [i] καὶ] + ἐπὶ F. Hom. VI. [a] οὖν om. C.D. Veron. [b] λίθου om. A.F. Mosq. [c] Χριστοῦ] Χρ. Ἰησοῦ C.D. Ἰησοῦ Χρ. A.B.F. Mosq. [d] ἡ om. B.F. Mosq. [e] ἀλλὰ] ἀλλ' ἢ E. [f] καὶ om. C.D. τὸ καὶ pro καὶ τὸ E. Haec καὶ τὸ ἀπ. τὰ γ. desunt in A.B.F. Cat. inclusa a Sav. [g] καὶ ἦλθε καὶ] τὸ καὶ τὸ ἀπαγγεῖλαι καὶ εἰπεῖν τὰ γενόμενα ἦλθε. διό φησι· καὶ ἐλθὼν A.B.F. [h] φησὶ om. E. ὑμῖν φησὶ om. A.B.F. [i] τοὺς Ἰουδαίους pro τοῖς Ἰουδαίοις A.E.F. Cat. [k] φησὶν] οὕτως εἰπὼν A.B.F. [l] ἡμᾶς] + μακρὰν δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν αἰνιττόμενος, ὡς ξένους τῶν διαθηκῶν ὄντας A.B.F. receptum a Montef. [m] κατήλ.] καὶ γὰρ κατήλ. A.B.F. receptum a Sav. cet. [n] καὶ γὰρ] ἄλλως δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet.

γὰρ αὐτός φησιν, [2] "Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν
δίδωμι ὑμῖν". καὶ πάλιν, "Θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον·"
καὶ, "Ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, λήψεσθε·" καὶ
F πάλιν, " [o] Ὅτι ὁ πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ." Ταῦτα τῆς εἰρήνης τε-
κμήρια, καὶ πρὸς [p] τούτοις πῶς; "Ὅτι δι' αὐτοῦ τὴν προσαγω-
γὴν [q] ἐσχήκαμεν ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι." Οὐχ [r] ὑμῖν ἔλατ-
39 τον, ἐκείνοις δὲ πλέον, ἀλλὰ μιᾷ [s] χάριτι. Τὴν μὲν γὰρ [t] ὀργὴν
ἔλυσε τῷ θανάτῳ, ἐπεράστους δὲ ἡμᾶς ἐποίησε τῷ πατρὶ διὰ
τοῦ [v] πνεύματος. Ἰδοὺ πάλιν τὸ, ἐν, διὰ, [w] ἐστί· δι' [x] αὐτοῦ
καὶ [y] τοῦ πνεύματος, [z] τουτέστι, προσήγαγεν [a] αὐτῷ. "Ἄρα
οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν
ἁγίων." Ὁρᾷς ὅτι οὐχ ἁπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἁγίων
καὶ μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν τῶν περὶ Ἀβραὰμ καὶ Μωϋσῆν καὶ
Ἠλίαν; εἰς τὴν [b] αὐτὴν πόλιν ἀπεγράφημεν, [c] εἰς ἐκείνην ἐμφα-
νιζόμεθα. [3] "Οἱ γὰρ [d] τοιαῦτα λέγοντες, φησὶν, ἐμφανίζουσιν
B ὅτι πατρίδα ζητοῦσιν." Οὐκέτι ξένοι τῶν ἁγίων, οὐδὲ πάροικοι.
Οἱ [e] γὰρ μὴ μέλλοντες [f] ἐπιτεύξεσθαι τῶν οὐρανίων, πάροικοί
εἰσιν. [4] "Ὁ γὰρ υἱὸς, φησὶ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα." "Καὶ οἰ-
κεῖοι, φησὶ, τοῦ θεοῦ." Ὅπερ ἔσχον ἐξ ἀρχῆς ἐκεῖνοι διὰ
τοσούτων πόνων, τοῦτο ὑμῖν διὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος κατωρ-
θώθη. [g] Ἰδοὺ ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. "Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ
τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ [h] προφητῶν." Ὅρα πῶς πάντα
φύρει, τοὺς [i] Ἕλληνας, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφήτας, τὸν (790)
Χριστόν· καὶ [k] ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος, [l] νῦν δὲ ἀπὸ τῆς οἰκο-
C δομῆς τὴν [m] συναφὴν δείκνυσιν. "Ἐποικοδομηθέντες, φησὶν, ἐπὶ
τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων [n] καὶ προφητῶν·" τουτέστι, θεμέ-
λιος οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται. Καὶ πρῶτον τίθησι τοὺς
ἀποστόλους ἐσχάτους ὄντας τοῖς χρόνοις· ἤτοι [o] οὖν τοῦτο
δεικνύς [p] φησι, τουτέστι, θεμέλιός [q] εἰσιν ἐκεῖνοι, [r] μία οἰκοδομὴ

[2] Joan. xiv. 27. xvi. 33. xiv. 14. xvi. 27. [3] Heb. xi. 14. [4] Joan. viii. 35.

[o] ὅτι om. A.B.F. [p] τούτους A.B.E.F. Sav. cet. Post τούτους add. καὶ πρὸς ἐκείνους. πρὸς τούτους A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] ἔχομεν E. ἀμφότεροι om. C.D. Veron. [r] ὑμῖν] ἡμεῖς A.B.F. ὑμεῖς Sav. cet. Mox ἐκεῖνοι δὲ πλ. A.B.F. Sav. cet. [s] χάριτι] + πάντες ἐσώθημεν A.B. + π. ἐσώθησαν F. [t] ὀργὴν] + ἐκείνοις A.B.F. [v] πνεύματος] + ἐν ἑνὶ πνεύματι, φησὶν A.B.F. [w] ἐστι] + ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστι A.F. [x] ἑαυτοῦ A.B.F. Sav. cet. [y] τοῦ assumtum ex A.B.E.F. [z] τουτέστι om. A.B.F. Sav. cet. [a] αὐτῷ] τῷ πνι B. τῷ πρι A.F. Cat. [b] αὐτῶν E. [c] εἰς] καὶ εἰς A.F. [d] τὰ τοιαῦτα E. [e] γὰρ] δὲ F. Statim μὴ erasum in E. [f] ἐπιτεύξεσθαι A.B.C.D.E. ἐπιτεύξασθαι Edd. [g] Haec ἰδοὺ ἡ ἐλπὶς τῆς κλ. post προφητῶν transp. A.B.F. Sav. cet. [h] προφητῶν] + δείκνυσι λαμπροτέρων τυχόντας τῶν προφητῶν E. [i] Ἕλληνας] + τοὺς Ἰουδαίους A.B.F. receptum a Sav. cet. [k] τότε A.B.F. [l] νῦν pro ποτὲ omnes. [m] συνάφειαν E. [n] καὶ προφητῶν om. C.D. Veron. [o] οὖν om. A.B.F. Sav. cet. [p] φησι, τουτέστι] καὶ λέγων ὅτι A.B.F. Sav. cet. [q] εἴσιν ἐκεῖνοι] εἰσι καὶ ἐκεῖνοι καὶ οὗτοι A.B.F. εἰσι καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι Sav. cet. [r] καὶ μία A.B.F. Sav. cet.

τὸ πᾶν, καὶ ῥίζα [s]μία. [t]Ἐννόησον τοὺς Ἕλληνας θεμέλιον ἔχοντας τοὺς πατριάρχας. [v]Ἐνταῦθα μᾶλλον αὐτὸ [w]κυριώτερον λέγει, [x]ἢ ὅταν ἐγκεντρισμὸν λέγῃ· μᾶλλον [y]ἐκεῖ καθάπτεται. Εἶτά [z]φησιν, [a]ὁ τὸ πᾶν συνέχων ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὁ γὰρ λίθος ὁ ἀκρογωνιαῖος καὶ τοὺς [b]τοίχους συνέχει, καὶ D τοὺς θεμελίους. "Ἐν ᾧ πᾶσα [c]οἰκοδομή." Ὅρα πῶς [d]αὐτὸ συνῆψε· [e]ποτὲ μὲν ἄνωθεν κατέχοντα τὸ πᾶν σῶμα καὶ [f]συγκροτοῦντα, ποτὲ δὲ κάτωθεν [g]διαβαστάζοντα τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ῥίζαν ὄντα. Τὸ [h]δὲ, "Ἔκτισεν ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν [i]ἄνθρωπον," διὰ τούτου ἐδήλωσεν, [k]ὅτι δι' ἑαυτοῦ συνῆψεν ἑκατέρους τοὺς τοίχους, [l]καὶ πάλιν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη. Καὶ, [5] "Πρωτότοκος, φησὶ, πάσης κτίσεως·" τουτέστι, πάντα αὐτὸς διαβαστάζει. "Ἐν ᾧ πᾶσα [m]οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη." Κἂν τὸν ὄροφον εἴπῃς, κἂν τοὺς τοίχους, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον, τὸ E πᾶν [n]διαβαστάζει. Ἀλλαχοῦ δὲ αὐτὸν θεμέλιον καλεῖ. [6] "Θεμέλιον γὰρ ἄλλον, [o]φησὶν, οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός." "Ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ, [p]φησὶ, συναρμολογουμένη." [q]Δείκνυσι καὶ τὸ ἀκριβὲς, ὅτι οὐκ ἔνι ἄλλως τεθῆναι, μὴ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας βιώσαντα. "[r]Αὔξει, φησὶν, εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς, [s]φησὶ, συνοικοδομεῖσθε." Συνεχέστερον αὐτὸ λέγει, "Εἰς [t]ναὸν, εἰς F κατοικητήριον [v]θεοῦ ἐν πνεύματι." [w]Τί δὴ βούλεται ἡ οἰκοδομή; Ὥστε τὸν θεὸν [x]ἐνοικῆσαι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ. [y]Καὶ ἕκαστος ὑμῶν ναός ἐστι, καὶ κοινῇ πάντες, καὶ ὡς ἐν σώματι Χριστοῦ οἰκεῖ, καὶ ὡς ἐν ναῷ [z]πνευματικῷ οἰκεῖ. [a]Οὐκ εἶπε, πρόσοδον, ἀλλὰ, "προσαγωγήν·" οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν προσήλθομεν, ἀλλ'

[5] Coloss. i. 15. [6] 1 Cor. iii. 11.

[s] *μία* om. E. [t] *ἐννόησον*] + *γὰρ* A.B.F. [v] *ἐνταῦθα*] *ἢ ἐνταῦθα* A.B. [w] *κυρ.*] *τὸ κυρ.* A.B.F. Sav. cet. [x] *ἢ ὅταν*] *ὅταν γὰρ* A.B.F. [y] *ἐκεῖ*] *ἐκείνων* A.B.F. [z] *φησιν*] *ἐπάγει* A.B.F. Sav. cet. Post h. v. addunt *ὄντος* (*ὄντως* A.) *ἀκρογωνιαίου* (+ *λίθου* E.) *Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλῶν ὅτι* (*δηλῶν ὅτι* om. E.) A.B.E.F. receptum a Sav. cet. Nobiscum facit Catena. [a] *ὁ τὸ πᾶν*] *τὸ πᾶν ὁ* A.B.F. [b] *τοίχους*] *τοιούτους* B. [c] *ἡ οἰκοδ.* E. [d] *αὐτῷ* A.F. *αὐτὸν* E. [e] *ποτὲ*] *καὶ δείκνυσι ποτὲ* A.B.F. Sav. cet. [f] *συγκροτ.* pro *συγκρατ.* F. Cat. [g] *βαστάζοντα* B.F. [h] *δὲ*] *γὰρ* A.B.F. *δὲ* om. Cat. [i] *ἄνθρωπον*] + *εἰπὼν* A.B.F. Sav. cet. Statim *ἐδήλ. διὰ τούτου* (*τοῦτο* A.) inverso ord. A.B.F. [k] *ὅτι* om. C.D.E. Veron. Agnoscit Cat. [l] *καὶ πάλιν* om. E. Cat. Veron. [m] *ἡ οἰκοδ.* bis E. [n] *διαβαστάζει*] + *αὐτὸς* A.B.F. Sav. cet. Statim *καὶ ἀλλαχοῦ δὲ* A.B.F. [o] *φησὶν* om. F. Cat. [p] *φησὶ* om. A.F. [q] *δείκνυσι καὶ τὸ ἀκρ.*] *ἐνταῦθα τὸ ἀκρ. ἐμφαίνει καὶ δείκνυσιν* A.B.F. receptum a Sav. cet. [r] *αὔξει*] + *γὰρ* Edd. *γὰρ* deest in omnibus. [s] *φησὶ* om. F. [t] *ναὸν*] + *ἅγιον* A.B.F. Sav. cet. [v] *θεοῦ* sine artic. A.B.C.F. [w] *τί δὴ*] *δηλῶν τί αὐτῷ* A.B.F. [x] *ἐνοικῆσαι*] + *φησὶν* A.B.F. [y] *καὶ ἕκαστος*] *ἕκαστος γὰρ* A.B.F. Sav. cet. Statim *ἡμῶν* B.C.D. [z] *πνευματικῶς* Cat. Statim *οἰκεῖ* om. A.B.E.F. non Cat. [a] *οὐκ*] *διὰ τοῦτο οὐκ* A.B.F. Sav. cet.

ὑπ' αὐτοῦ προσήχθημεν. [7] "Οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ἔρχεται πρὸς
τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ·" καὶ πάλιν, "Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς,
[b]καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή." [c]Συνάπτει αὐτοὺς τοῖς ἁγίοις, καὶ
B πάλιν ἐπὶ τὸ πρότερον ἄνεισιν ὑπόδειγμα, οὐδαμοῦ ἀφεὶς ἀπηρ-
τῆσθαι τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα μέχρι τῆς παρουσίας ἡ οἰκοδομὴ
αὕτη· ἄρα διὰ τοῦτο Παῦλος ἔλεγεν, [8] "Ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων
θεμέλιον τέθεικα·" καὶ πάλιν, [d]ὅτι θεμέλιός ἐστιν ὁ Χριστός.
Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ὁρᾷς ὅτι [e]πρὸς τὰ ὑποκείμενα χρὴ ὑπα-
κούειν, οὐχ ἁπλῶς; Ἀπὸ [f]παραδειγμάτων τοῦτο εἶπεν, ὡς
[g]ὅταν γεωργὸν λέγῃ τὸν πατέρα, καὶ ῥίζαν ἑαυτόν.
[9] "Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος [h]Ἰησοῦ Χριστοῦ
C ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, [i]εἴγε ἠκούσατε." Εἶπε τοῦ Χριστοῦ τὴν
κηδεμονίαν τὴν πολλήν· ἐκβαίνει λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν [k]ἑαυτοῦ,
μικρὰν μὲν οὖσαν, καὶ σφόδρα οὐδὲν πρὸς ἐκείνην, ἱκανὴν δὲ καὶ
ταύτην ἐπισπάσασθαι. Διὰ τοῦτο [l]καὶ ἐγὼ δέδεμαι, φησίν.
Εἰ γὰρ ὁ δεσπότης ὁ ἐμὸς ἐσταυρώθη δι' ὑμᾶς, πολλῷ μᾶλλον
ἐγὼ [m]δέδεμαι. Οὐ μόνον αὐτὸς ἐδέθη, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ
δούλους δεσμεῖσθαι συγχωρεῖ. "Ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν." Πολλὴ
ἡ ἔμφασις· οὐ μόνον ὑμᾶς οὐ βδελυττόμεθα λοιπὸν, ἀλλὰ καὶ
δεσμούμεθα δι' ὑμᾶς, φησὶ, καὶ ἐγὼ τοσαύτης ἀπέλαυσα χά-
D ριτος. "Εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ
τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς." Τὴν πρόρρησιν αἰνίττεται τὴν πρὸς
τὸν Ἀνανίαν ῥηθεῖσαν περὶ αὐτοῦ ἐν Δαμασκῷ, ἡνίκα ἔλεγε·
[10] "Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βαστάσαι
τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων." Οἰκονομίαν χάριτός
φησι τὴν ἀποκάλυψιν· [n]τουτέστιν, οὐ παρὰ ἀνθρώπου ἔμαθον·
[o]κατηξίωσεν ἐμοὶ ἑνὶ ὄντι ἀποκαλύψαι δι' ὑμᾶς. [11] "Αὐτὸς
γάρ μοι εἶπε, φησὶ, πορεύου, ὅτι εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ
E σε." "[p]Εἴγε ἠκούσατε." Οἰκονομία γὰρ ἦν μεγάλη, τὸ

[7] Joan. xiv. 6. [8] 1 Cor. iii. 10, 11. [9] CAP. III. v. 1, 2.
[10] Act. ix. 15. [11] Ibid. xxii. 21.

[b] καὶ ἡ ἀλ. καὶ ἡ ζ.] ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ ἕξει τὸ φῶς A.B.F. [c] καὶ συνάπτει C.D. Veron. καὶ om. E. Mox καὶ ante πάλιν assumtum ex E. συνάπτει αὐτοὺς τοῖς ἁ.] εἰς ναὸν ἅγιον οἰκοδομεῖσθε A.B.F. editum a Sav. cet. Iidem post ὑπόδειγμα addunt καὶ συνάπτει αὐτοὺς τοῖς ἁγ. [d] ὅτι θεμέλιός (θεμέλιον D.) —τοῦτό ἐστιν;] ἐνταῦθα, θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστι Χρ. (+ Ἰησοῦς F.) A.B.F. receptum a Sav. cet. [e] πρὸς τὰ ὑπ. χρὴ ὑπακούειν, οὐχ ἁπλῶς] τὰ παραδείγματα πρὸς τὰ ὑπ. ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς ἐκλαμβάνειν χρὴ A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] παραδείγματος E. Statim εἰπὼν E. εἶπον Veron. [g] ὅταν] + καὶ ὁ Χριστὸς A.B.F. + ὁ Χρ. Sav. cet. [h] Ἰ. Χ.] τοῦ Χ. Ἰ. C. [i] Haec εἴγε—ἠκούσατε om. Sav. cet. repugnantibus libris. [k] αὐτοῦ A.B.F. [l] κἀγὼ E. [m] δέδεμαι om. A.B.F. [n] τοῦτο ἔστιν Sav. cet. invitis libris. [o] κατηξ.] καὶ κατηξίωσεν Cat. Veron. κατηξίωσε καὶ A.B.F. Sav. cet. [p] εἴγε ἠκούσατε] καλῶς οὕτως εἶπεν F. τὴν οἰκονομίαν καλῶς οὕτως εἶπεν A.B. Sav. cet.

(791) μηδαμόθεν πειθόμενον ἄνωθεν καλέσαι, καὶ εἰπεῖν· [12] "Σαῦλε,
Σαῦλε, τί με διώκεις;" καὶ τὸ πηρῶσαι τῷ φωτὶ ἐκείνῳ τῷ
ἀπορρήτῳ. "Εἴγε ἠκούσατε, φησὶ, τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος
τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, [13] ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν
[q] ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ."
Ἴσως διά τινων ἐδήλωσεν, ἢ [r] δι' Ἀπολλὼ ἔγραφε. Δείκνυσιν
ἐνταῦθα, ὅτι τὸ πᾶν τοῦ θεοῦ ἐστιν, [s] ὅτι οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν. F
Τί γὰρ, εἰπέ μοι; Παῦλος αὐτὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς, ὁ
νομομαθὴς, ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας [t] Γαμαλιήλου κατὰ ἀκρίβειαν παι-
δευθεὶς, οὐχὶ χάριτι [v] ἐσώθη; Μυστήριον [w] γάρ ἐστι τὸ τὰ 41
ἔθνη ἐξαίφνης εἰς μείζονα τῶν Ἰουδαίων εὐγένειαν [x] ἀναγαγεῖν.
"Καθὼς προέγραψα, φησὶν, ἐν ὀλίγῳ," διὰ βραχέων, [14] "πρὸς
ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι." Βαβαί· ὥστε οὐ τὸ πᾶν
ἔγραφεν, οὐδὲ ὅσα γράψαι ἐχρῆν. Ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἡ φύσις
τοῦ πράγματος τοῦτο ἐποίει, ἀλλαχοῦ δὲ ἡ κακία, ὡς παρ'
Ἑβραίοις, ὡς παρὰ Κορινθίοις. "Πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώ-
σκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου, φησὶν, ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ
Χριστοῦ." Τουτέστι, πῶς συνῆκα, πῶς ἐνόησα, [y] ἤτοι αὐτὰ ἃ
[z] εἶπεν ὁ θεὸς, ἢ ὅτι κάθηται ἐκ δεξιῶν. Εἶτα καὶ τὸ ἀξίωμα·
[15] " [a] Οὐκ ἐποίησεν οὕτως ὁ θεὸς παντὶ ἔθνει." [b] Καὶ ποῖον B
ἔθνος τοῦτο, [c] ᾧ ἐποίησεν οὕτως [d] ὁ θεός; [16] "Ὃ ἑτέραις γενεαῖς,
[e] φησὶν, οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς [f] τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκα-
λύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν [g] τῷ
πνεύματι." Τί οὖν, εἰπέ μοι, οὐκ ᾔδεσαν οἱ προφῆται; Πῶς
οὖν φησιν ὁ Χριστὸς, ὅτι Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται ταῦτα περὶ
ἐμοῦ ἔγραψαν; καὶ πάλιν, [17] "Εἰ [h] ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπι-
στεύετε ἂν ἐμοί;" καὶ πάλιν, "Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι
ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, κἀκεῖναί εἰσιν αἱ C
μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ;" [i] Τοῦτό φησιν, ἢ ὅτι πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις οὐκ ἀπεκαλύφθη· προσέθηκε γὰρ, "Ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ
ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη·" ἢ
[k] ὅτι οὕτως οὐκ ἐγνωρίσθη διὰ πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἔργων,

12 Ibid. ix. 4. 13 v. 3. 14 v. 4. 15 Psal. cxlvii. 9. 16 v. 6. 17 Joan. v. 46, 39.

[q] ἐγνώρισε B.F. Mosq. [r] δι' Ἀπολλῶ ἔγραφε E. διὰ πολλοὺς ἔγραφε C.D. Veron. οὐ πρὸ πολλοῦ γεγραφὼς ἦν A.B.F. receptum a Sav. cet. [s] ὅτι] καὶ ὅτι B.F. [t] Γαμαλιήλου B.C.E.F. Γαμαλιὴλ Edd. [v] ἐσώθη] + τοῦτο μυστήριον εἰκότως καλεῖ A.B.F. receptum a Sav. cet. [w] γὰρ] καὶ γὰρ A.B.F. [x] ἀγαγεῖν A.B. Cat. [y] ἤτοι αὐτὰ] Sic A.F. Cat. τοιαῦτα E. ἢ τοιαῦτα Edd. [z] εἶπεν] + λέγει A.B.F. [a] οὐκ] καὶ ὅτι οὐκ A.B.F. ὅτι οὐκ Sav. cet. [b] καὶ om. E. [c] ᾧ] ὃ A.F. [d] ὁ θεὸς] δηλῶν ἐπάγει A.B.F. ὁ θεὸς δηλῶν ἐπάγει Sav. cet. [e] φησὶν om. A.B.F. Sav. cet. φησὶ γεν. pro γεν. φησὶν E. Cat. [f] τῶν om. A. [g] τῷ om. B.E.F. [h] ἐπιστεύετε E.F. Cat. Statim Μωϋσεῖ A.B.C. Cat. Tum ἐπιστεύετε A.E.F. Cat. ἐπιστεύσατε bis Edd. [i] τοῦτό φησιν ἢ] ἢ τοίνυν τοῦτό φησιν A.B.F. ἢ om. Cat. [k] ὅτι om. A.B.F.

“ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφή-
ταις ἐν πνεύματι.” [l]Ἐννόησον γάρ· [m]ὁ Πέτρος, εἰ μὴ παρὰ
τοῦ πνεύματος ἤκουσεν, οὐκ ἂν ἐπορεύθη εἰς τὰ ἔθνη. Ἄκουσον
γὰρ τί φησιν· [18] “Ἄρα ἔδωκεν [n]αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, ὡς καὶ ἡμῖν.” [o]Τουτέστιν, ἐν πνεύματι ἐξελέξατο ὁ θεὸς
D λαβεῖν αὐτοὺς τὴν χάριν. Ἔλεγον μὲν οὖν οἱ προφῆται, οὕτω
δὲ ἀκριβῶς οὐκ [p]ᾔδεσαν, ὅπου γε οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὸ
ἀκοῦσαι· πολὺ γὰρ ὑπερέβαινεν ἀνθρώπινον λογισμὸν καὶ ἐλ-
πίδα κοινήν. [19] “Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα
καὶ συμμέτοχα.” Τί ἐστι, “συγκληρονόμα [q]καὶ συμμέτοχα
τῆς ἐπαγγελίας, καὶ σύσσωμα;” [r]Τοῦτό ἐστι τὸ μέγα, τὸ ἓν
σῶμα εἶναι, [s]ἡ ἐγγύτης ἡ πολλή. Ὅτι μὲν γὰρ κληθήσεται,
E [t]ᾔδεσαν, [v]τοσοῦτον δὲ, οὐκέτι. Τοῦτο [w]γὰρ καλεῖ μυστήριον.
“Τῆς ἐπαγγελίας.” [x]Μετεῖχον οἱ Ἰσραηλῖται, [y]συμμετεῖχον
καὶ τὰ ἔθνη [z]τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ. “Ἐν [a]τῷ Χριστῷ
διὰ τοῦ εὐαγγελίου.” [b]Τουτέστι, τῷ πεμφθῆναι καὶ πρὸς
αὐτοὺς, [c]καὶ τῷ πιστεῦσαι· οὐ γὰρ ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ εὐαγ-
γελίου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν [d]οὐδὲν μέγα, μικρὸν γάρ· [e]καὶ
ἄλλο μεῖζον ἡμῖν ἀποκαλύπτει, [f]ὅτι οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλ’
οὐδὲ ἄγγελοι, οὐδὲ ἀρχάγγελοι, οὐδὲ ἄλλη τις κτιστὴ δύναμις
F ᾔδει τοῦτο· μυστήριον γὰρ [g]ἦν, καὶ οὐκ [h]ἀπεκαλύφθη. “Τὴν
σύνεσίν μου, φησὶ, [i]νοῆσαι.” [k]Ἴσως ὃ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἶπεν
42 αὐτοῖς, [l]ὅτι τίς ἡ σύνεσις αὐτοῦ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη προσκαλεῖται.
Ταύτην ἑαυτοῦ λέγει σύνεσιν τὴν τοῦ μυστηρίου, ὃ εἶπεν, ὅτι
ἐν [m]ἑαυτῷ κτίσει εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ γὰρ ἀποκα-
λύψεως ἔμαθεν, ὅτι οὐ δεῖ βδελύττεσθαι τὰ ἔθνη, καὶ οὗτος καὶ
Πέτρος· καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ φησιν. [20] “Οὗ

18 Act. xi. 17.   19 v. 6.   20 v. 7.

[l] ἐννόησον] σκόπει A.B.F. [m] ὁ Π. εἰ μὴ] ὅτι εἰ μὴ Π. E. [n] αὐτοῖς ὁ θ. pro ὁ θ. αὐτοῖς omnes. [o] τουτέστιν, ἐν πνεύματι ἐξελέξατο] τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν, ἐν πνεύματι, ὅτι διὰ πνεύματος ἠξίωσεν A.B.F. receptum a Sav. cet. [p] ᾔδεσαν] + καὶ τί θαυμάζεις A.B.F. [q] καὶ συμμ. τῆς ἐπ. καὶ σύσσωμα] τῆς ἐπ. καὶ σύσσ. καὶ συμμ. C.E. καὶ συσσ. τῆς ἐπ. D. καὶ συμμ. καὶ σύσσ. (om. τῆς ἐπ.) A.B.F. [r] τοῦτο] ἀντὶ τοῦ τοῦτο B. ἀντὶ τοῦτο A.F. [s] ἡ] τοῦτο ἡ A.B.F. [t] ᾔδεσαν] + τὰ ἔθνη A.B.F. [v] τοσοῦτον δὲ] ὅτι δὲ ἐπὶ τούτοις A.B.F. Sav. cet. ὅτι δὲ καὶ τοσοῦτον ὥστε γενέσθαι σύσσωμα Cat. [w] γὰρ] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. γὰρ om. E. Cat. [x] μετεῖχον] τοῦτο λέγει· ὅτι αὐτῆς μετεῖχον A.B.F. [y] συμμετεῖχον] καὶ συμμετεῖχον E. συμμετέσχον δὲ A.B.F. δὲ receptum a Sav. cet. [z] τῆς ἐπ.] εἶναι γάρ φησι συμμέτοχα τῆς ἐπ. A.B.F. [a] τῷ om. E. [b] τουτέστι] δείκνυσι πῶς μετέσχον A.B.F. τὸ pro τῷ bis E. Cat. [c] καὶ om. A.B.F. [d] οὐδὲν] οὐχ οὕτω A.B.F. [e] καὶ ἄλλο] ἄλλο δὲ A.B.E.F. καὶ ἄλλο δὲ Cat. [f] ὅτι] ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι A.B.F. [g] ἦν] + τοῦτο Edd. τοῦτο deest in omnibus. [h] ἀπεκ.] + τινὶ A.B.F. Sav. cet. [i] ἐννοῆσαι E. [k] ἴσως ὃ] τοῦτο ἴσως αἰνίττεται ὃ (+ καὶ B.) A.B.F. τοῦτο αἰνίττεται ἴσως ὃ ediderunt Sav. cet. [l] ὅτι] δεικνὺς A.B.F. [m] αὐτῷ C. Statim κτίσῃ ἕνα κ. ἄ. F.

[n]ἐγενήθην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ." Εἶπεν, (792) ὅτι δέσμιός [o]εἰμι, ἀλλὰ πάλιν τὸ ὅλον [p]αὐτοῦ φησι. "Κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς [q]χάριτος·" κατὰ [r]δύναμιν δωρεᾶς γέγονε τὸ B ἀξίωμα τῆς τιμῆς ταύτης. Ἀλλ' οὐκ ἤρκει ἡ δωρεὰ, εἰ μὴ καὶ δύναμιν ἐνέθηκεν.

[s]Ὄντως [t]γὰρ δυνάμεως [v]μεγάλης, καὶ οὐκ ἤρκει ἀνθρωπίνη σπουδή. Τρία [w]γὰρ εἰσήνεγκεν εἰς τὸ κήρυγμα, προθυμίαν ζέουσαν καὶ παράβολον, ψυχὴν πᾶν ὁτιοῦν ὑπομεῖναι ἕτοιμον, καὶ σύνεσιν καὶ σοφίαν· [x]οὐ γὰρ ἤρκει τὸ φιλοκίνδυνον· [y]δύναμιν πνεύματος, βίον ἄληπτον. Καὶ θέα ἀπ' αὐτοῦ [z]πρώτου. Ἄκουε αὐτοῦ [a]γράφοντος· [21]"Ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν·" καὶ πάλιν, "Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, C οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν λόγῳ κολακείας, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας." Εἶδες τὸ ἄμωμον; Καὶ πάλιν, "Προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων." Εἶτα μετὰ ταῦτα, [22]"Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν [b]ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" καὶ πάλιν, "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός;" καὶ πάλιν, "Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν D θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς." Εἶτα ἡ οἰκονομία αὐτοῦ· [23]"Γέγονα τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον·" καὶ ξυρᾶται, καὶ μυρία ποιεῖ. Τὸ δὲ πάντων κεφάλαιον, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. [24]"Οὐ γὰρ τολμήσω λαλῆσαί τι, φησὶν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ·" καὶ πάλιν, "Τί γάρ ἐστιν, ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλη- E σίας;" καὶ πάλιν, "Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι." Τούτων γὰρ ἄνευ οὐ δυνατόν. Οὐ διὰ τὰ σημεῖα οὖν αὐτοῦ ἐγένοντο πιστοί· οὐ γὰρ τὰ σημεῖα τοῦτο ἐποίει· οὐδὲ ἀπὸ τούτων ἠξίου μέγα φρονεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν [c]ἄλλων. Δεῖ γὰρ καὶ ἄληπτον εἶναι, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ

[21] 2 Cor. vi. 3. 1 Thess. ii. 3. Rom. xii. 17. [22] 1 Cor. xv. 31. Rom. viii. 35. 2 Cor. vi. 4, 5. [23] 1 Cor. ix. 20, 21. [24] Rom. xv. 18. 2 Cor. xii. 13, 11.

[n] ἐγενήθην pro ἐγενόμην A.B.C.E.F. Cat. [o] εἰμι] + ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖται A.B.F. [p] αὐτοῦ] + εἶναι A.B.F. Sav. cet. [q] χάριτος] + λέγων A.B.F. τῆς χάριτος] αὐτοῦ φησι Veron. αὐτοῦ λέγων Sav. cet. [r] δύναμιν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [s] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ τὸν διδάσκαλον ζέειν ἐν τῷ πνεύματι, βίον ἄληπτον ἔχειν, οἰκονομικὸν εἶναι· νυνὶ δὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάντα ἐναντία. Veron. [t] γὰρ om. A.B.F. [v] μεγάλης] + ἦν E. + τὸ τοιαῦτα μαθεῖν A.B.F. qui pergunt οὐ γὰρ ἤρκει. [w] γὰρ om. A.F. [x] οὐ γὰρ] οὐκ A.B.F. [y] δύναμιν πν. βίον ἄλ.] ὁ βίος ὁ (ὁ om. A. Sav. cet.) ἄληπτος, εἰ μὴ καὶ δύναμιν (δύναμις F.) πν. ἔλαβε A.B.F. receptum a Sav. cet. [z] πρῶτον E. Statim μᾶλλον δὲ ἄκουε A.B.F. Sav. cet. [a] λέγοντος C. [b] ὑμετέραν A.C.F. ἡμετέραν Edd. [c] ἄλλων] ἔργων E.

ῥιψοκίνδυνον, καὶ διδακτικόν. Τούτοις τὸ πλέον [d]κατωρθοῦτο·
F εἰ ταῦτα [e]ἦν, οὐδὲν ἔδει σημείων. Ὁρῶμεν γοῦν αὐτὸν καὶ πρὸ
τῶν σημείων μυρία τοιαῦτα κατωρθωκότα. Νῦν δὲ οὐδὲν τού-
των ἔχοντες ἡμεῖς, βουλόμεθα πάντων κρατεῖν. Θάτερον γὰρ
ἂν διασπασθῇ θατέρου, τὸ λοιπὸν ἄχρηστον γίνεται. Τί γὰρ
43 ὄφελος ῥιψοκίνδυνον εἶναι, [f]βίου ὄντα ἐπιληψίμου; [25] "Εἰ γὰρ
τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ [g]σκότος, φησὶ, τὸ σκότος πόσον;" Τί δὲ
ὄφελος βίου εἶναι ἀλήπτου, νωθρὸν ὄντα καὶ ὑπνηλόν; [26] "Ἐὰν
γὰρ μή τις ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, φησὶ, καὶ ἀκολουθήσῃ
ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος·" καὶ, "Ἐὰν μή τις θῇ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν [h]προβάτων." Τί δὲ ὄφελος εἶναι
ταῦτα ἀμφότερα, καὶ μὴ εἶναι οἰκονομικὸν, [27] "[i]τῷ εἰδέναι πῶς
δεῖ ἑνὶ ἑκάστῳ [k]ἀποκρίνασθαι;" Εἰ καὶ τὰ σημεῖα οὐκ ἐν ἡμῖν,
B [l]ταῦτα ἀμφότερα ἐν ἡμῖν. Ἀλλ' ὅμως τοσαῦτα εἰσφέρων
παρ' ἑαυτοῦ, τὸ πᾶν ἐλογίζετο τῇ χάριτι. Τοῦτο εὐγνώμονος
οἰκέτου. Καὶ οὐδ' ἂν ἐμάθομεν αὐτοῦ ποτε τὰ κατορθώματα,
εἰ μὴ εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ πράγματος. Ἆρα ἄξιοί ἐσμεν
κἂν μεμνῆσθαι Παύλου; Ἐκεῖνος καὶ τὴν χάριν ἔχων βοηθοῦ-
σαν, οὐκ ἠρκεῖτο, ἀλλὰ μυρίους εἰσέφερε κινδύνους· ἡμεῖς δὲ
[m]ἀπεστερημένοι τῆς παρρησίας ἐκείνης, πόθεν, εἰπέ μοι, προσ-
δοκῶμεν [n]ἢ τοὺς ἐγχειρισθέντας φυλάξαι, ἢ τοὺς οὐδέπω προσ-
C ελθόντας προσλαβεῖν, ἄνθρωποι τρυφᾶν μεμελετηκότες, καὶ
ἀνάπαυσιν πανταχοῦ ζητοῦντες, καὶ κινδύνους [o]οὐδὲ ὄναρ ἐνέγκαι
δυνάμενοι, μᾶλλον δὲ οὐ θέλοντες, τῆς δὲ σοφίας ἐκείνου τοσοῦ-
τον ἀπέχοντες, ὅσον· [p]ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς; Διὰ τοῦτο καὶ οἱ
[q]ὑφ' ἡμῖν πολὺ τῶν τότε ἀφεστήκασιν, [r]ἐπειδὴ οἱ τότε μα-
θηταὶ τῶν νῦν διδασκάλων κρείττους ἦσαν, [s]ἐν μέσοις δήμοις καὶ
τυράννοις ἀπειλημμένοι, καὶ πάντας πάντοθεν ἔχοντες πολε-
μίους, καὶ οὐδὲ πρὸς βραχὺ καθελκόμενοι καὶ ἐπικαμπτόμενοι.
D Ἄκουε γοῦν [t]Φιλιππησίοις τί φησι· [28] "Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη
[v]τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ
τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν·" Θεσσαλονικεῦσι δὲ πάλιν, ὅτι "Μι-
μηταὶ [w]ἐγένεσθε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ [x]τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ."

25 Matth. vi. 23. 26 Ibid. x. 38. Joan. x. 11. 27 Coloss. iv. 6.
28 Philipp. i. 29. 1 Thess. ii. 14. Hebr. x. 34. Col. iii. 3. Gal. iii. 4.

[d] κατωρθοῦτο] ὧν ἐβούλετο κατώρθου A.B.F. κατώρθου pro κατωρθοῦτο Sav. cet. [e] ἦν] + ἐξ ἀρχῆς A.B.F. [f] βιοῦντα ἐπιληψίμως E. [g] σκότος] + ἐστὶ C. [h] προβάτων] φίλων αὐτοῦ A.B.F. [i] τῷ Edd. τὸ Codd. Inter τὸ et εἰδέναι vocula erasa in A. [k] ἀποκρίνεσθαι A.B.F. [l] ταῦτα τὰ ἀμφ. C. Veron. [m] τῆς παρρ. ἀπεστερημένοι inverso ord. A.B.F. [n] ἢ om. C.D. Veron. [o] οὐδὲ] οὐδ' εἰς E. Statim ἐνέγκαι pro ἐνεγκεῖν A.B.C.D. [p] ὁ om. C.D.E. [q] ὑφ' ἡμῖν] ὑφ' ἡμῶν διδασκόμενοι A.B.F. [r] ἐπειδὴ] + καὶ A.B.F. [s] ἐν] ἄνθρωποι ἐν A.B. [t] Φ. τί φησι pro τί φησι Φ. [v] τὸ ὑπὲρ] ἀπὸ A.B.F. ὑπὸ pro ὑπὲρ E. [w] ἐγενήθητε B. [x] τῶν] + οὐσῶν E.

Καὶ Ἑβραίοις δὲ γράφων ἔλεγε· "Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν
ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε." Καὶ Κολασ-
σαεῦσι δὲ μαρτυρεῖ λέγων· "Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν
κέκρυπται σὺν [y]τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ·" καὶ αὐτοῖς δὲ τούτοις E
(793) πολλοὺς κινδύνους μαρτυρεῖ. Καὶ Γαλάταις δὲ γράφων λέγει·
"Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ· εἴγε καὶ εἰκῆ." Καὶ ὁρᾷς αὐτοὺς
περὶ [z]εὐποιΐας πάντας [a]ἐσχολακότας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χάρις
ἐνήργει τότε, [b]διὰ τοῦτο καὶ ἐν κατορθώμασιν ἔζων. [c]Τί δὲ
Κορινθίοις γράφει, ἄκουε, οἷς μυρία ἐγκαλεῖ· [d]οὐχὶ καὶ αὐτοῖς
μαρτυρεῖ, λέγων, [29] "Ἀλλὰ τὸν ζῆλον ὑμῶν, ἀλλὰ τὴν ἐπιπό-
θησιν;" Καὶ πάλιν [e]καὶ περὶ [f]Τίτου ὅσα αὐτοῖς [g]λέγει.
Ταῦτα οὐδὲ ἐν διδασκάλοις ἴδοι τις ἂν [h]γενόμενα νῦν· ὥστε F
πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε. Τὸ δὲ αἴτιον, τὸ τὴν ἀγάπην
ἐψύχθαι, τὸ τοὺς ἁμαρτάνοντας μὴ κολάζεσθαι· ἄκουε γὰρ
αὐτοῦ γράφοντος τῷ Τιμοθέῳ, καὶ λέγοντος· [30] "Τοὺς ἁμαρ-
τάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε·" [i]τὸ τοὺς ἄρχοντας νοσεῖν·
τῆς γὰρ κεφαλῆς οὐχ ὑγιαινούσης, πῶς ἂν τὸ λοιπὸν σῶμα 44
εὔρωστον μένοι; Ὅρα γοῦν [k]ἀνωμαλία ὅση. Οἱ μὲν γὰρ
ὀρθῶς βιοῦντες, καὶ ὁπωσδήποτε παρρησίαν ἔχοντες, τὰς κορυ-
φὰς τῶν ὀρέων κατειλήφασι, καὶ ἐκ μέσου γεγόνασιν, ὥσπερ
πολεμίου καὶ ἀλλοτρίου, ἀλλ' οὐχὶ οἰκείου σώματος ἀποσπώ-
μενοι· [l]φθόροι δὲ καὶ μυρίων γέμοντες κακῶν εἰσεπήδησαν εἰς
τὰς ἐκκλησίας. Ὠνηταὶ γεγόνασιν αἱ ἀρχαί. Μυρία ἐντεῦθεν
τίκτεται κακὰ, καὶ οὐδεὶς ὁ διορθούμενος, οὐδεὶς ὁ ἐπιτιμῶν·
ἀλλ' ὁδόν τινα καὶ ἀκολουθίαν ἔλαβεν ἡ [m]ἀταξία. Ἥμαρτέ B
τις, καὶ ἐνεκλήθη; Οὐ πρὸς τὸ δεῖξαι [n]ἄθῳον ἑαυτὸν σπεύδει,
ἀλλὰ πρὸς τὸ δυνηθῆναι κοινωνοὺς τῶν ἐγκλημάτων εὑρεῖν. Τί
πάθω, ὅτι γέεννα ἠπείληται; Πιστεύσατέ μοι, ὡς εἰ μὴ ἐκεῖ
τεταμίευτο τὴν κόλασιν [o]ἡμῖν ὁ θεὸς, τῶν Ἰουδαϊκῶν συμφορῶν
μείζους ἂν εἴδετε καθ' ἑκάστην ἡμέραν τραγῳδίας. Τί γάρ;
ἀλλὰ μὴ ὀργισθήτω μηδείς· οὐ γὰρ ὀνομαστὶ ἐρῶ· εἴ τις παρα-
γενόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑμᾶς τοὺς νῦν ὄντας ἐνθάδε παρα-
στήσας, [p]τοὺς μεθ' ἡμῶν ὄντας, ἐξέτασιν ἐποιεῖτο· μᾶλλον δὲ C
οὐ νῦν, ἀλλ' εἴ τις κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα πάντας τοὺς

[29] 2 Cor. vii. 11. viii. 16, 17. [30] 1 Tim. v. 20.

[y] τῷ accessit ex A.C.D.E.F. [z] εὐποιΐας] ἐλεημοσύνης B. —νην A.F. [a] ἐσπουδακότας E. [b] διὰ τοῦτο] ἐπειδὴ E. [c] τί δὲ K. γρ. ἄκουε] ἄκουε δὲ καὶ K. τί γράφει A.B.F. receptum a Sav. cet. [d] οὐχὶ—λέγων om. A.B.F. [e] καὶ om. A.B.F. Sav. cet. [f] Τίτου] Sic E. τούτου Edd. αὐτοῦ A.B.F. [g] λέγει] μαρτυρεῖ A.B.F. Sav. cet. [h] γεν. pro γιν. omnes. [i] τὸ τοὺς ἄ. ν.] τοὺς ἄ. μὴ ν. E. [k] ἀν. ὅση] ὅση νῦν ἡ (ἡ om. F.) ἀν. A.B.F. ἀν. νῦν ὅση Sav. cet. [l] φθορεῖς E. [m] ἀξία C.D. Veron. [n] ἄθ. ἑαυτὸν pro ἑαυτὸν ἄθ. omnes. [o] ἡμῖν om. F. [p] τοὺς μ. ἡ. ὄντας] καὶ μ. ἡ. παρόντας A.B.F.

προσιόντας καὶ [q]λουομένους, μετὰ τὸ προσελθεῖν τοῖς μυστη-
ρίοις ἐξήτασε [r]μετὰ ἀκριβείας, πνεῦμα τοιοῦτον λαβὼν, ὥστε
εἰδέναι τὰ πεπραγμένα αὐτοῖς μετὰ ἀκριβείας, πολλὰ ἂν εὑρέθη
βαρύτερα τῶν Ἰουδαϊκῶν [s]κακῶν. Καὶ γὰρ οἰωνιζομένους, καὶ
φαρμακείαις καὶ κληδονισμοῖς καὶ ἐπῳδαῖς κεχρημένους, καὶ πε-
D πορνευκότας, καὶ μοιχεύσαντας, καὶ μεθύσους, καὶ λοιδόρους
εὗρεν ἄν. Πλεονέκτας δὲ οὐ [t]βούλομαι λέγειν, μὴ καί τινων
ἅψωμαι τῶν ἐνθάδε ἑστώτων. Τί δὲ, εἴ τις τοὺς ἐν τῇ οἰκου-
μένῃ προσιόντας ἅπαντας ἠρεύνησε, ποῖον οὐκ ἂν εὗρε πλημμέ-
λημα; Τί δὲ τοὺς ἄρχοντας; οὐχὶ χρημάτων ἐφιεμένους, [v]οὐχὶ
ἀρχὰς ὠνουμένους, οὐχὶ φθονεροὺς, οὐχὶ βασκάνους, οὐχὶ κενο-
δόξους, οὐχὶ λαιμάργους, καὶ χρημάτων δούλους; Τοσαύτης οὖν
ἀσεβείας γινομένης, τί οὐχὶ προσδοκῆσαι χρὴ δεινόν; Καὶ ἵνα
μάθητε ὅσῃ τιμωρίᾳ ὑπεύθυνοί εἰσιν οἱ τούτοις ἁλισκόμενοι τοῖς
E ἁμαρτήμασιν, ἐννοεῖτε τὰ παλαιά. Εἷς ἔκλεψεν ἱερὰ χρήματα
στρατιώτης ἄνθρωπος, καὶ πάντες [w]ἀπώλοντο. Ἆρα ἴστε τὴν
ἱστορίαν; Περὶ τοῦ Χαρμὶ λέγω τοῦ τὸ ἀνάθημα κλέψαντος.
[x]Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, [y]ὅτι [31] "Ἐνεπλήσθη
ἡ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν, ὡς ἡ τῶν ἀλλοφύλων." Νῦν δὲ
μυρία γέμει [z]πανταχοῦ κακὰ, καὶ οὐδεὶς δέδοικε. Φοβηθῶμεν
λοιπόν. Οἶδεν ὁ θεὸς καὶ δικαίους μετὰ ἀσεβῶν τιμωρεῖσθαι,
οἷον γέγονεν ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ, ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων, οἷον ἐπὶ
F μυρίων ἑτέρων, οἷον ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν ἔτι καὶ νῦν συμβαι-
νόντων. Οὗτοι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸ [a]ὅσον ἔχουσιν ἁμαρτημάτων
βάρος, διὰ [b]τούτου ἀποτίθενται, ἐκεῖνοι δὲ οὔ. Διὰ ταῦτα
πάντα προσέχωμεν ἑαυτοῖς. Οὐχ ὁρᾶτε τοὺς πολέμους; [c]οὐκ
ἀκούετε τὰς συμφοράς; οὐ παιδεύεσθε τούτοις; Ἔθνη καὶ
πόλεις ὁλόκληροι κατεποντίσθησαν καὶ ἀπώλοντο, μυριάδες το-
σαῦται παρὰ [d]τοῖς βαρβάροις δουλεύουσιν· ἂν μὴ τῇ γεέννῃ
σωφρονιζώμεθα, κἂν τούτοις. Μὴ καὶ ταῦτα ἀπειλαί εἰσι,
[e]οὐχὶ πράγματα ἐκβεβηκότα; Μεγάλην ἐκεῖνοι τὴν δίκην
[f]ἔδωκαν, ἀλλὰ μείζονα δώσομεν ἡμεῖς, οἱ μηδὲ ταῖς ἐκείνων σω-
φρονιζόμενοι συμφοραῖς. Φορτικὸς ὁ λόγος, οἶδα κἀγὼ, ἀλλ'
ἐὰν αὐτῷ προσέχωμεν, κέρδος [g]ἔχων. [h]Οὐ γὰρ [i]ἀεὶ δεῖ τὰ πρὸς

31 Esai. ii. 6.

[q] λελουμένους A.F. et corr. B. [r] σὺν ἀκριβείᾳ A.B.F. Sav. cet. [s] κακῶν om. A.B.F. [t] βουλόμεθα ante corr. E. [v] οὐχὶ ἀ. ὠ. om. A. [w] ἀπώλλυντο A.F. ἀπόλλυντο B. [x] διὰ τοῦτο καὶ] καὶ τότε μὲν A.B.F. receptum a Sav. cet. [y] ὅτε A.B. Sav. [z] κακὰ π. pro π. κακὰ A.B.E.F. [a] ὅσον] ὃ E. [b] τοῦτο E. [c] οὐκ ἀκ.] οὐχ ὁρᾶτε E. [d] τοῖς om. F. [e] οὐχὶ] καὶ οὐχὶ A.B.F. Sav. cet. [f] ἔδοσαν B.F. [g] ἔχων] οὐ μικρὸν εὑρεθήσεται προξενῶν A.B.F. ἔχομεν C. [h] οὐ] οὐδὲ C. [i] ἀεὶ δεῖ] Sic E. ἔχει vulgo. τὰ expunctum in E.

χάριν ὁμιλεῖν, μᾶλλον δὲ οὐδέποτε, ἀλλ' ἀεὶ τὰ δυνάμενα συστεῖλαι καὶ σωφρονίσαι τὴν ψυχήν. Ταῦτα γὰρ αἴτια ἡμῖν γίνεται τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ.

(794) [1] Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων [a] ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, B
ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ [b] τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, [c] ἵνα γνωρισθῇ C
νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ΤΟΥΣ εἰς ἰατρεῖον ἐρχομένους οὐχ ἁπλῶς [d] ἐκεῖ δεῖ πορεύεσθαι, ἀλλ' ὥστε μανθάνειν θεραπεύεσθαι, καὶ φάρμακα ἐπιτι- D
θέναι. Καὶ ἡμᾶς τοίνυν ἐνταῦθα [e] παραγινομένους, οὐχ ἁπλῶς δεῖ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ μανθάνειν τῆς ταπεινοφροσύνης Παύλου τὴν ὑπερβολήν. [f] Τί γάρ; Ἐπειδὴ ἔμελλε λέγειν τὸ μέγεθος τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, ἄκουσον τί φησιν· "Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη." Ἦν μὲν ταπεινοφροσύνης καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἁμαρτήμασι [g] καὶ ἐξηλειμμένοις θρηνεῖν, καὶ μεμνῆσθαι αὐτῶν, καὶ μετριάζειν, ὡς ὅταν λέγῃ βλάσφημον ἑαυτὸν καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλ' [h] οὐδὲν ἴσον τούτου. Πρότερον [i] γάρ, φησὶ, τοιοῦτος ἤμην, καὶ [k] ἔκ- E
τρωμα ἑαυτὸν καλεῖ· τὸ δὲ μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος μετριάζειν, καὶ πάντων ἑαυτὸν λέγειν ἐλαχιστότερον, πολλῆς καὶ ὑπερβαλλούσης ἐστὶ μετριότητος. "Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων." Οὐκ εἶπε, τῶν ἀποστόλων· ὥστε κἀκεῖνο τούτου ἔλαττον. Ἐκεῖ [l] γὰρ εἶπεν, [2] "Οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος·" ἐνταῦθα [m] δὲ καὶ τῶν [n] ἁγίων

[1] Cap. III. v. 8—11. [2] 1 Cor. xv. 9.

Hom. VII. [a] ἁγίων] ἀνθρώπων C.D. Veron. [b] τὰ om. A.F. Mosq. [c] Haec ἵνα γνωρισθῇ—τῷ κυρίῳ ἡμῶν om. A.B.F. [d] ἐκεῖ—θεραπεύεσθαι (θεραπεύειν corr. rec. E.)] ἔστι τοῦτο ποιοῦντας ὁρᾶν, ἀλλ' ὥστε θεραπεύειν μανθάνειν A.B.F. [e] παραγιν. pro παραγεν. omnes. [f] τί γάρ;] οὗτος οὖν A.B.F. [g] καὶ] καίτοι A.B.F. Sav. cet. [h] οὐδὲν] οὔπω A.F. [i] γὰρ φ. τ. ἤμην] μὲν γὰρ ὅτι τοιοῦτος ἦν, ἐκεῖνό φησι A.B.F. [k] ἔκτρωμα] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [l] γὰρ om. A.B.F. Sav. [m] δὲ καὶ om. A.B.F. [n] ἁγίων] + ἑαυτὸν E. ἑαυτὸν post ἐλαχιστότερον add. A.B.F.

πάντων ἐλαχιστότερον εἶναί φησιν. "Ἐμοὶ, φησὶ, τῷ ἐλα-
F χιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη." Ποία; "Εὐ-
αγγελίσασθαι [o]τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ
Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου
τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα
46 κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ
ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποί-
κιλος σοφία τοῦ θεοῦ." Ἔστω, ἀνθρώποις οὐκ ἀπεκαλύφθη·
καὶ ἀγγέλους [p]φωτίζεις, καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξου-
σίας; Ναὶ, φησίν· ἐν γὰρ τῷ θεῷ [q]κέκρυπτο, καὶ [r]τῷ θεῷ τῷ
τὰ πάντα κτίσαντι διὰ [s]Ἰησοῦ. Καὶ τολμᾷς τοῦτο εἰπεῖν;
[t]Ναὶ, φησίν. Ἀλλὰ πόθεν [v]τοῖς ἀγγέλοις δῆλον γέγονε;
"Διὰ τῆς ἐκκλησίας." Καὶ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, ἡ ποικίλη σοφία
B τοῦ θεοῦ, ἀλλ', "ἡ πολυποίκιλος." Τί [w]οὖν ἐστι τοῦτο; οὐκ
ᾔδεσαν ἄγγελοι; [x]Οὐδαμῶς· εἰ γὰρ ἀρχαὶ οὐκ ᾔδεσαν, πολλῷ
μᾶλλον ἄγγελοι [y]οὐκ ᾔδεσαν ἄν. Τί οὖν; οὐδὲ ἀρχάγγελοι
ᾔδεσαν; Οὐδὲ ἐκεῖνοι. [z]Πόθεν ἔμελλον εἴσεσθαι; τίνος ἀπο-
καλύπτοντος; Ὅτε ἡμεῖς ἐμάθομεν, τότε κἀκεῖνοι δι' ἡμῶν.
Ἄκουε γὰρ τοῦ ἀγγέλου λέγοντος πρὸς τὸν Ἰωσήφ· [3]"Κα-
λέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν." Αὐτὸς [a]γὰρ ἀπεστάλη εἰς
C τὰ ἔθνη, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὴν περιτομήν. Ὥστε [b]τὸ θαυμασιώτε-
ρον καὶ ἔκπληκτον ἐμοὶ, φησὶν, ἐδόθη τῷ [c]ἐλαχιστοτέρῳ. Καὶ
τοῦτο δὲ χάριτος ἦν, τὸ τὸν μικρὸν τὰ μείζονα ἐγχειρισθῆναι,
τὸ γενέσθαι τούτων εὐαγγελιστήν. Ὁ γὰρ τῶν μειζόνων γε-
νόμενος εὐαγγελιστὴς, ταύτῃ μέγας ἐστίν. "Εὐαγγελίσασθαι
ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ." Εἰ ὁ
πλοῦτος αὐτοῦ ἀνεξιχνίαστος, καὶ μετὰ τὸ φανῆναι, πολλῷ
μᾶλλον ἡ οὐσία. Εἰ μυστήριον ἔτι ἐστὶ, πολλῷ μᾶλλον πρὸ
D τοῦ [d]γνωρισθῆναι. Μυστήριον γὰρ αὐτὸ διὰ τοῦτο καλεῖ,
ἐπειδὴ μηδὲ ἄγγελοι ᾔδεσαν, μηδὲ ἑτέρῳ τινὶ δῆλον [e]ἦν. "Καὶ
φωτίσαι πάντας, φησὶ, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀπο-
κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι

3 Matth. i. 21.

[o] τοῖς] ἐν τοῖς F. [p] φ. καὶ ἀρχ. pro καὶ ἀρχ. φ. A.B.C.D.F. καὶ ἀρχ. om. E. [q] ἐκέκρ. E. Cat. [r] τῷ om. A.B.F. Sav. cet. [s] Ἰησοῦ] + Χριστοῦ A.E. [t] ναὶ, φησὶν om. E. Veron. [v] τοῖς ἀγγ. δῆλον] Sic omnes. τοῦτο δῆλον τοῖς ἀγγ. Edd. [w] οὖν om. A.B.F. [x] οὐδαμῶς om. E. Veron. [y] οὐκ ᾔδεσαν ἂν om. A.B.F. [z] πόθεν] + γὰρ E. + δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet. [a] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. [b] τὸ om. F. [c] ἐλαχιστοτέρῳ] + οὐχ ὡς μείζονι, οὐδ' ὡς θαυμασιωτέρῳ Cat. [d] γνωσθῆναι F. Haec πολλῷ μ. π. τ. γνωρισθῆναι absunt a C.D.E. Veron. [e] ἦν] + πόσῳ μᾶλλον πρὸ τοῦ ἀποκαλυφθῆναι A.B.F.

διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἄγγελοι τοῦτο μόνον ᾔδεσαν, ὅτι
(795) [4] "Ἐγενήθη μερὶς κυρίου λαὸς αὐτοῦ·" καὶ πάλιν, "Ὁ ἄρχων
τῶν Περσῶν, φησὶν, ἀντέστη μοι." Ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν,
εἰ καὶ τοῦτο ἠγνόουν. Εἰ γὰρ τὰ τῆς ἐπανόδου ἠγνόουν,
πολλῷ μᾶλλον ταῦτα· καὶ γὰρ εὐαγγέλιόν τοῦτό ἐστιν.
"Ὅστις, φησὶ, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ τὸν Ἰσραήλ." Οὐδὲν
περὶ [f] τῶν ἐθνῶν· ἀλλὰ περὶ τῶν ἐθνῶν τὸ πνεῦμα ἀποκαλύπτει. E
Ὅτι μὲν οὖν ἐκλήθησαν, ᾔδεσαν, ὅτι δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, καὶ
ὥστε εἰς τὸν θρόνον καθίσαι τὸν τοῦ [g] θεοῦ, τοῦτο τίς ἂν
προσεδόκησε; τίς [h] ἂν ἐπίστευσε; "Τοῦ ἀποκεκρυμμένου,
φησὶν, ἐν τῷ θεῷ." Ταύτην [i] δὲ τὴν οἰκονομίαν σαφέστερον
ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἀποκαλύπτει. "Ἐν τῷ θεῷ, φησὶ, τῷ
τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ καλῶς [k] ἐμνη-
μόνευσεν εἰπὼν, "διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ὁ γὰρ πάντα δι'
αὐτοῦ κτίσας, καὶ τοῦτο δι' αὐτοῦ ἀποκαλύπτει. Οὐδὲν [l] γὰρ
χωρὶς αὐτοῦ πεποίηκε· [5] "Χωρὶς [m] αὐτοῦ γὰρ, φησὶν, ἐγένετο F
[n] οὐδὲ ἕν." Εἰπὼν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς ἄνω καὶ τοὺς
κάτω εἶπε. "Κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων." Νῦν μὲν, φησὶ,
γέγονεν, οὐ νῦν δὲ ὥριστο, ἀλλ' ἄνωθεν προτετύπωτο. "Κατὰ
πρόθεσιν τῶν αἰώνων, [o] ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
ἡμῶν·" τουτέστι, κατὰ πρόγνωσιν [p] τῶν αἰώνων, [q] προειδὼς τὰ 47
μέλλοντα· τοὺς μέλλοντας αἰῶνάς φησιν· ᾔδει [r] γὰρ τὰ ἐσό-
μενα, καὶ οὕτως ὥρισε. "Κατὰ πρόθεσιν τῶν [s] αἰώνων·" ἴσως
τούτων ὧν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅτι [t] δὲ διὰ τοῦ
Χριστοῦ γέγονεν ἅπαν, [6] "Ἐν ᾧ ἔχομεν, φησὶ, τὴν παρρησίαν
καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ."
[v] Οὐχ ὡς αἰχμάλωτοι, φησὶ, προσήχθημεν, οὐδ' ὡς συγγνώμης
ἀξιούμενοι, [w] οὐδὲ ὡς ἡμαρτηκότες. Καὶ "τὴν παρρησίαν γὰρ,
φησὶν, ἔχομεν ἐν πεποιθήσει," τουτέστι, μετὰ τοῦ θαρρεῖν.
Πόθεν; "[x] Διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ."

[7] "Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, B
[y] ἥτις ἐστὶ δόξα [z] ὑμῶν." Πῶς ἐστιν ὑπὲρ αὐτῶν; πῶς ἐστι
δόξα αὐτῶν; Ὅτι οὕτως αὐτοὺς ἠγάπησεν ὁ θεὸς, ὥστε καὶ

[4] Deut. xxxii. 9. Dan. x. 13. [5] Joan. i. 3. [6] v. 12. [7] v. 13.

[f] τῶν ἐθνῶν] ἔθνους E. Ἰουδαίων A.B.F. [g] θεοῦ] + οὐκ ᾔδεσαν E. Statim τοῦτο δὲ τίς C.D.E. non Cat. [h] ἂν om. A.B.F. [i] δὲ om. B.F. [k] ἐμνημόνευσε] + κτίσεως A.B.F. Sav. cet. εἶπεν pro ἐμνημ. εἰπὼν Cat. [l] γὰρ om. A.B.F. [m] αὐτοῦ γὰρ pro γὰρ αὐτοῦ A.B.C.F. γὰρ om. D. [n] οὐδὲ ἓν pro οὐδὲν A.B.C.D.F. [o] ἣν] ὧν Cat. ἣν om. C.D. [p] τῶν om. A.B.F. [q] ἤτοι προειδὼς τὰ μ. ἢ τοὺς μ. αἰ. φ. A.B.F. [r] γὰρ] μὲν γὰρ A.B.F. [s] αἰώνων] + φησὶν A.B.F. [t] δὲ om. E. Mox ἅπαντα idem. [v] οὐχ] τουτέστιν οὐχ A.B.F. [w] οὐδ' ὡς A. [x] διὰ] ἀπὸ A.B.F. [y] ἥτις] εἴ τις C. [z] ὑμῶν] + ὥστε, φησὶ, μὴ ἐκκακεῖτε ἐν ταῖς θ. μου, ἥτις ἐστὶ δ. ὑμῶν E.

τὸν υἱὸν ὑπὲρ αὐτῶν δοῦναι, καὶ τοὺς [a]δούλους κακοῦν. Ἵνα γὰρ οὗτοι τύχωσι τοσούτων ἀγαθῶν, Παῦλος ἐδεσμεῖτο. Ἆρα τοῦτο τῆς πολλῆς τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοὺς [b]ἀγάπης· ὅπερ καὶ περὶ τῶν προφητῶν φησιν ὁ θεός· [8]“[c]Ἀπέκτεινον αὐτοὺς ἐν ῥήματι στόματός μου.” Πῶς δὲ ἐξεκάκουν, ἄλλου θλιβομένου; Τουτέστιν, ἐθορυβοῦντο, ἐταράττοντο. Ταῦτα καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφων λέγει· [9]“Ὥστε μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς
C θλίψεσι ταύταις.” Οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἀλγεῖν, ἀλλὰ καὶ χαίρειν χρή. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς προρρήσεως παραμυθεῖσθε, προλέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι ἐνθάδε. Τί δήποτε; Ὅτι [d]οὕτως ὁ δεσπότης προσέταξε. [10]“Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται.” Τὴν διάθεσιν τῆς εὐχῆς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν δείκνυσιν. Οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, εὔχομαι, ἀλλὰ τὴν κατανενυγμένην δέησιν διὰ τοῦ [e]κάμπτειν τὰ γόνατα ἐδήλωσεν. “Ἐξ οὗ πᾶσα πατριά.” Οὐκέτι κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων, φησὶν, ἀλλὰ [f]καὶ τὰς ἄνω καὶ
D τὰς κάτω [g]ποιήσαντα φυλὰς, οὐχ οἷαι αἱ Ἰουδαϊκαί. [11]“[h]Ἵνα δῴη ὑμῖν [i]κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.” Ὅρα μεθ' ὅσης ἀπληστίας [k]ἐπεύχεται αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ, ὥστε μὴ περιφέρεσθαι. Πῶς δὲ τοῦτο [l]γίνεται; “Διὰ πνεύματος ἁγίου εἰς τὸν ἔσω [m]ὑμῶν ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς
E πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις [n]ὑμῶν.” [o]Πῶς; [12]“Ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ.” Ὅπερ ἀρχόμενος ηὔξατο, τοῦτο καὶ νῦν. Τί δὲ [p]καὶ (796)
ἔλεγεν ἐν ἀρχῇ; “Ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ,
F καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς

8 Osee. vi. 5. 9 1 Thess. iii. 3. 10 v. 14, 15. 11 v. 16, 17. 12 v. 18, 19.

a δούλους] + συγχωρῆσαι A.B.F. b ἀγάπης] + σημεῖον A.B.F. c ἀπέκτεννον C.F. ἀπέκτενον A. d οὕτως om. B. e κάμπτω A. Cat. f καὶ] κατὰ F. g ποιήσαντα φ.] φ. ἐποίησεν A.B.F. h ἵνα] καὶ ἵνα E. i κατὰ] πάντα A.B.F. Mosq. k εὔχεται E. l γίνεται] + δηλῶν ἐπάγει A.B.F. m ὑμῶν] + φησὶν A.B.F. n ὑμῶν accessit ex libris omnibus et Veron. o πῶς— τεθεμ.] τεθεμ. ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐρριζ. A.B.F. p καὶ om. E. Cat.

[q]ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας.” Καὶ νῦν τὸ αὐτό φησιν· “Ἵνα 48
[r]ἰσχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος·” τουτέστι, τὸ μυστήριον τὸ ὑπὲρ [s]ἡμῶν οἰκονομηθὲν μετὰ ἀκριβείας εἰδέναι· “[t]καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος·” τουτέστι, τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ [v]θεοῦ, πῶς πανταχοῦ [w]ἐκτέταται· [x]καὶ σωματικοῖς αὐτὴν ὑπέγραψε σχήμασι, [y]δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον· περίλαβε τὰ ἄνω, τὰ κάτω, τὰ ἐκ πλαγίων. [z]Εἶπον μὲν γάρ, φησὶν, οὐκ ἔστι δὲ τῶν ἐμῶν λόγων ταῦτα διδάξαι, ἀλλὰ τοῦ B
πνεύματος τοῦ ἁγίου. “[a]Δυνάμει, φησὶ, κραταιωθῆναι,” πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὸ μὴ [b]παραφέρεσθαι. Ὥστε οὐκ [c]ἔνι ἄλλως κραταιωθῆναι, ἀλλ' ἢ διὰ πνεύματος, [d]καὶ πειρασμῶν ἕνεκεν καὶ λογισμῶν. Πῶς δὲ ὁ Χριστὸς κατοικεῖ ἐν ταῖς καρδίαις, ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· [13]“[e]Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν·” [f]ἐν ταῖς καρδίαις ταῖς πισταῖς, ταῖς ἐρριζωμέναις ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, ταῖς μὴ [g]παραφερομέναις. “Ἵνα ἐξισχύσητε,” φησίν· ὥστε C
ἰσχύος πολλῆς [h]δεῖ· “ἵνα [i]πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ.” [14]“Τῷ δὲ δυναμένῳ [k]ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισ- D
σοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν [l]ἡμῖν.” [m]Ὅτι ἐκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν E
ἐποίησε, δῆλον ἐξ ὧν ἔγραφεν αὐτός. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, εὔχομαι· αὐτὸς δὲ καὶ χωρὶς τῆς ἐμῆς εὐχῆς, μείζονα [n]ἐργάσεται τῶν ἡμετέρων αἰτήσεων, οὐχ ἁπλῶς [o]μείζονα, ἢ ἐκπερισσοῦ,

13 Joan. xiv. 23. 14 v. 20.

[q] ὑμᾶς B. [r] ἐξισχύσητε A.B.F. [s] ὑμῶν B. Cat. [t] καὶ τὸ πλάτος—ὕψος] τοῦτο γὰρ πλάτος καὶ μ. καλεῖ καὶ β. καὶ ὕψος A.B.F. Sav. cet. [v] θεοῦ] + γνῶναι A.B.F. Sav. cet. [w] ἐκτέτακται C. [x] καὶ σ.] δεικνὺς δὲ τὸ μέγεθος ὅσον τῆς ἀγάπης καὶ σ. A.B.F. [y] δεικνὺς τὸν ἄνθ.] οὕτως εἰπὼν A.B.F. [z] εἶπον μὲν pro εἴπομεν A.B.C.E.F. Cat. [a] δυνάμει] τούτου τῇ δυνάμει A.B.F. Sav. cet. [b] περιφ. C. [c] ἔνι A.C.D.E.F. ἔστι Edd. [d] καὶ πειρασμῶν] ἐν τοῖς πειρασμοῖς A.B.F. Statim verba ἕνεκεν καὶ (+ τῶν E.) λογισμῶν assumta ex E. Cat. [e] ἐγὼ καὶ ὁ π. ἐλευσόμεθα inverso ord. A.B.F. [f] ἐν] κατοικεῖ δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν A.B.F. Sav. cet. [g] περιφ. C.D. [h] δεῖ] + ποῦ δὲ ταύτης ἡμῖν χρεία δηλῶν ἐπάγει· καταλαβέσθαι σὺν πᾶσιν ἁγίοις, τί τὸ β. καὶ ὕ. γνῶναί τε τὴν ὑ. τῆς γν. ἀ. τοῦ Χρ. A.B.F. receptum a Sav. cet. [i] πληρωθῆτε pro πληρωθῶμεν omnes. Post θεοῦ haec addunt A.B.F. Sav. cet. ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν· εἰ καὶ ὑπέρκειται πάσης γνώσεως ἀνθρωπίνης ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὅμως ὑμεῖς γνώσεσθε, εἰ τὸν Χριστὸν σχοίητε ἐνοικοῦντα· οὐ μόνον δὲ γνώσεσθε ἐξ αὐτοῦ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πληρωθήσεσθε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ· πλήρωμα θεοῦ λέγων, ἢ τὸ γνῶναι ὡς ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ προσκυνεῖται ὁ θεὸς, ἢ προτρέπων οὕτω σπουδάζειν, ὥστε πληροῦσθαι πάσης ἀρετῆς, ἧς πλήρης ἐστὶν ὁ θεός. [k] ὑπὲρ om. F. [l] ἡμῖν] + κατὰ τὴν δύναμιν C.D. Veron. Haec desunt in E. Cat. + καλῶς κατὰ τὴν δύναμιν εἶπε. δυνάμεως γὰρ τὸ λαβεῖν ἃ μηδὲ ἠλπίσαμεν πώποτε A.B.F. receptum a Sav. cet. [m] ὅτι] + δὲ A.B.F. Sav. cet. Statim ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ A.B.F. [n] ἐργάζεται E. [o] μείζονα ἢ] εἶπεν A.B.F. μείζονα ἢ ἐκπ.] μείζονα, ἀλλ' ἐκπ. οὐχ ἁπλῶς ἐκπ. E. Cat.

ἀλλ' "ὑπερεκπερισσοῦ·" [p]καὶ δῆλον ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς [q]ἐνερ-
F γουμένης ἐν ἡμῖν. Οὔτε γὰρ ᾐτήσαμέν ποτε ταῦτα, οὔτε
[r]προσεδοκήσαμεν. [15]"Αὐτῷ ἡ δόξα, [s]φησὶν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
[t]ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων.
Ἀμήν." Καλῶς εἰς εὐχὴν καὶ δοξολογίαν τὸν λόγον κατέκλει-
σεν. Ἔδει γὰρ τὸν τοσαῦτα παρασχόντα ἡμῖν δοξασθῆναι
49 καὶ εὐλογηθῆναι. Ὥστε καὶ τοῦτο μέρος [v]ἐστὶ θαυμασμοῦ, [w]καὶ
τοῦ τῶν ὑπηργμένων ἡμῖν μεγέθους παρὰ τοῦ θεοῦ, τὸ δοξάζειν,
[x]καὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Ἡ δόξα [y]αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ,"
[z]καλῶς εἶπεν· [a]αὕτη γὰρ οἶδε μόνη μένειν εἰς τὸ [b]διηνεκές.

Τί ἐστιν, αἱ πατριαὶ, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ
B πατριαὶ εἰσὶ, [c]τουτέστι, τὰ γένη, ἐν δὲ οὐρανῷ πῶς, ἔνθα οὐδεὶς
ἐξ οὐδενὸς γέγονεν; [d]Ἢ ἐκεῖ τὰ συστήματά φησι πατριὰς,
καθάπερ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἔστιν εὑρεῖν κείμενον, πατριὰ [e]Ἀματ-
ταρεὶ, [f]ἢ ὅτι ἀφ' οὗ πατέρες καλοῦνται. Οὐ παρὰ τοῦ θεοῦ
δὲ τὸ πᾶν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν τὴν πίστιν, [g]τὴν ἀγά-
πην· [h]οὐχ ἁπλῶς τὴν ἀγάπην, ἀλλ' ἐρριζωμένην καὶ τεθεμελιω-
μένην, ὥστε μήτε πνεύματα αὐτὴν σαλεύειν, μήτε ἄλλο μηδὲν
αὐτὴν καταβάλλειν. Εἶπεν ὅτι δόξα εἰσὶν αἱ [i]θλίψεις· εἰ δὲ (797)
C αἱ ἐμαὶ, πολλῷ μᾶλλον [k]αἱ ὑμῶν. [l]Καὶ εὔχεται πάλιν. Ὥστε
οὐκ ἐγκαταλιμπανομένων ἐστὶ τὸ θλίβεσθαι [m]ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἂν
ὁ τοσαῦτα ἐργασάμενος τοῦτο ἐποίησεν. Εἰ δὲ τοῦ θεοῦ τὴν
ἀγάπην ὥστε μαθεῖν, τῆς εὐχῆς [n]Παύλου δεῖ, καὶ πνεύματος
χρεία ἐνιδρύσεως, τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐσίαν τίς εἴσεται λογισμοῖς
κατακολουθῶν; Καίτοι τί [o]δύσκολον πρᾶγμα μαθεῖν, ὅτι φιλεῖ
ἡμᾶς ὁ θεός; Σφόδρα δύσκολον, ἀγαπητέ. Οἱ μὲν γὰρ καὶ
τοῦτο ἀγνοοῦσιν, ὅθεν καί φασι μυρία κακὰ εἰς τὸν κόσμον γί-
νεσθαι· οἱ δὲ τὸ πόσον ἀγνοοῦσι. [p]Καὶ ὁ Παῦλος δὲ οὐ τὸ

[15] v. 21.

[p] καὶ δῆλον] τὸ μέγεθος ἐμφαίνων τῆς δωρεᾶς. πόθεν δὲ (δὲ om. B.) δῆλον τοῦτο; A.B.F. Sav. cet. [q] ἐνεργ.] + φησὶν A.B.E.F. Sav. cet. [r] προσεδοκήσαμεν] + οὔτε ἐνενοήσαμεν E. Cat. [s] φησὶν om. C.D. [t] ἐν] καὶ ἐν E. [v] ἐστι] ἦν E. [w] καὶ τοῦ—δοξάζειν] τὸ δοξάζειν ἕνεκα τῶν ὑπηργμένων ἡμῖν παρὰ τοῦ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. [x] καὶ om. A.B.E.F. Cat. deletum a Sav. cet. [y] αὐτοῦ] + ἐστιν E. Cat. [z] καλῶς] + οὕτως A.B.F. Sav. cet. [a] αὕτη—διηνεκὲς] ταύτην γὰρ οἶδε μόνην εἰς τὸ δ. μένουσαν A.B.F. [b] διηνεκὲς] + ἐπεὶ δὲ αὕτη διὰ παντὸς ἕστηκε, βούλεται αὐτὸν καὶ δοξάζεσθαι ὑφ' ἡμῶν μέχρι τῆς (τῆς om. B.) συντελείας. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος A.B.F. receptum a Sav. cet. [c] τουτέστι assumtum ex C.D.E. Mox ἐν οὐρανῷ δὲ hoc ord. A.B.F. [d] ἢ ἐκεῖ—πατριὰς] πατριὰς ἐκεῖ φ. τὰ σ. A.B.F. [e] ἀματταρὶμ E. [f] Vid. Annot. [g] τὴν] καὶ τὴν A.B.F. Sav. cet. [h] οὐχ ἁπλῶς τὴν (τὴν om. E.) ἀγ.] καὶ ταύτην οὐχ ἁπλῶς A.B.F. καὶ οὐχ ἁ. τὴν ἀ. Sav. cet. [i] θλίψεις] + καὶ εὐχαριστεῖ ἐπὶ τούτῳ A.B.F. [k] αἱ om. C. [l] καὶ εὔχεται πάλιν om. A.B.F. Sav. cet. [m] ἡμᾶς om. A.B.F. Sav. cet. [n] Παύλου pro Παύλῳ A.B.E.F. [o] δυσκολώτερον C.D. Veron. [p] καὶ ὁ om. A.B.F.

πόσον, οὐδὲ ὥστε μετρῆσαι ζητεῖ· πῶς γάρ; ἀλλ' ὅτι ὑπερ- D βάλλον καὶ μέγα ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν· [q]καί φησιν, ὅτι [r]αὐτὸ τοῦτο [s]ἱκανός ἐστι δεῖξαι [t]ἀπὸ τῆς γνώσεως, ἧς ἡμεῖς κατηξιώθημεν. [v]Καίτοι τί περισσόν ἐστι [w]τοῦ κραταιοῦσθαι [x]τῇ δυνάμει, [y]τοῦ τὸν Χριστὸν [z]ἔχειν ἔνδον; Μεγάλα τὰ αἰτηθέντα, φησὶν, ἀλλ' οἶδε καὶ ὑπὲρ αὐτὰ ποιεῖν, ὥστε μὴ [a]μόνον ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα τοῦτο ποιεῖν. [b]Μεριμνήσωμεν, ἀγαπητοὶ, ὥστε τοῦ θεοῦ τὴν ἀγάπην μαθεῖν. Μέγα τοῦτό E ἐστιν, οὐδὲν οὕτως ἡμᾶς ὠφελεῖ, οὐδὲν οὕτως [c]ἡμᾶς κατανύσσει· τοῦ [d]φόβου τῆς γεέννης ἱκανὸν τοῦτο μᾶλλον ἑλεῖν τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Πόθεν οὖν εἰσόμεθα; Ἔκ [e]τε τῶν εἰρημένων, ἔκ τε τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν συμβαινόντων. [f]Τίνος ἕνεκεν ταῦτα γεγένηται; ποίας χρείας τῆς αὐτοῦ; Οὐδεμιᾶς. Ἄνω καὶ κάτω τὴν ἀγάπην τίθησιν αἰτίαν· μάλιστα δὲ [g]ἐκείνη ἀγάπη ἐστὶν, ὅταν εὐεργετῶνται ἄνθρωποι μηδενὸς προϋπάρ- F ξαντος παρ' αὐτῶν.

[h]Τοῦτον [i]τοίνυν καὶ ἡμεῖς [k]μιμώμεθα, τοὺς ἐχθροὺς εὖ [l]ποιῶμεν, τοὺς [m]μισοῦντας, τοὺς ἀποστρεφομένους προσιώμεθα [n]τούτους. Τοῦτο ὁμοιοῖ ἡμᾶς τῷ θεῷ. [16] "Ἂν γὰρ τὸν φίλον, φησὶν, ἀγαπήσῃς, τί τὸ κέρδος; τοῦτο καὶ οἱ ἐθνικοὶ ποιοῦσιν." Ἀλλὰ τί τῆς [o]ἀγάπης τεκμήριον; [p]Τὸν μισοῦντα ἀγαπᾶν. 50 Βούλομαί τι ὑπόδειγμα εἰπεῖν, σύγγνωτέ μοι, καὶ οὐχ εὑρίσκω ἐν τοῖς πνευματικοῖς· διὸ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἐρῶ. Οὐχ ὁρᾶτε τοὺς ἐρῶντας τούτους; πόσα ὑβριζόμενοι παρὰ τῶν ἐρωμένων, πόσα ἐπιβουλευόμενοι, πόσα ζημιούμενοι, προσήλωνται καὶ ἐκκαίονται, καὶ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς μᾶλλον αὐτὰς ἀγαπῶσι, [q]διανυκτερεύοντες ἐν τοῖς ἐκείνων προθύροις; Ἐκεῖθεν λάβωμεν τὸ ὑπόδειγμα, οὐχ ὥστε τοιαύτας φιλεῖν, πόρνας λέγω γυναῖκας, ἀλλ' ὥστε οὕτω φιλεῖν τοὺς ἐχθρούς. Εἰπὲ γάρ μοι, B οὐχὶ πάντων ἐχθρῶν ὑβριστικώτερον αὐτοῖς κέχρηνται, καὶ τὴν

16 Matth. v. 46.

[q] καὶ] διὸ καὶ A.B.F. [r] αὐτὸ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. δι' αὐτοῦ τούτου C.D. Veron. δι' αὐτοῦ (add. in marg. τοῦτο) E. [s] ἱκανὸν B. [t] ἀπὸ] καὶ ἀπὸ A.B.F. Sav. cet. [v] καίτοι τί] καὶ ὅτι A.B.F. [w] τὸ ex corr. E. [x] τῇ E. τὸ Edd. [y] τοῦ] ὥσπερ τοῦ A.B.C.D.F. receptum a Sav. cet. [z] ἔχειν ἔνδον] Sic E. ἔχειν ἁπλῶς τὸ ἔνδον ἐστὶ περισσὸν A.B.F. Sav. cet. ἔχειν ἔνδον ἐστὶ περισσὸν C.D. Veron. [a] μόνον] + μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾶν· ὥστε μὴ μόνον E. [b] μεριμν.] + τοίνυν A.B.F. Sav. cet. [c] ἡμᾶς om. E. [d] φόβου] + γὰρ E. [e] τε bis om. C. [f] τίνος] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [g] ἐκείνη ἀγάπη] ἀγάπη ἐκείνη E. ἐκεῖνο ἀγάπης A.B.F. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ὥσπερ διαπύρως τις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ ἐρωμένην, οὕτως δεῖ διαπύρως ἀγαπᾶν τὸν θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Veron. [i] τοίνυν] οὖν τοίνυν C. [k] μιμούμενοι A.B.F. μιμησώμεθα E. [l] ποιῶμεν] + ἀγαπῶμεν E. [m] μισοῦντας] + ἡμᾶς A.B.F. Sav. cet. [n] τούτους om. A.B.E.F. Sav. cet. [o] ἀγάπης] + ταύτης A.B.F, [p] τὸν] τὸ B.F. τὸ τὸν E. [q] διανυκτ.] + διημερεύοντες E.

οὐσίαν [r]διασπαθῶσι, καὶ τὴν ὄψιν ὑβρίζουσι, καὶ τῶν διακονου-
μένων αὐταῖς [s]δουλικώτερα ἐπιτάττουσιν; Ἀλλ' ὅμως οὐκ
ἀφίστανται. Καίτοι [t]οὐδεὶς οὐδένα ἔχει τοιοῦτον ἐχθρὸν,
οἷον ὁ φιλῶν τὴν φιλουμένην. Καὶ γὰρ θρύπτεται καὶ ἀκκί-
ζεται, καὶ ἀποκέχρηται αὐτῷ πολλάκις ἡ φιλουμένη, καὶ ὅσῳ
ἂν φιλῆται, τοσούτῳ καταφρονεῖ. Καίτοι τί τῆς οὕτω διακει-
μένης ψυχῆς θηριωδέστερον; Ἀλλ' ὅμως φιλοῦσιν ἐκεῖνοι.
Ἀλλὰ τάχα καὶ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν [v]εὑρήσομεν τοιαύτην
C ἀγάπην, οὐ τῶν νῦν· ἐψύγη γάρ· ἀλλὰ τῶν πάλαι [w]μεγάλων
καὶ θαυμαστῶν ἐκείνων ἀνδρῶν. [x]Ὁ μακάριος Μωϋσῆς καὶ
τούτους αὐτοὺς ὑπερέβαλε τοὺς ἔρωτι φιλοῦντας. Πῶς καὶ
τίνι τρόπῳ; Πρῶτον μὲν τὰ βασίλεια [y]ἀφεὶς καὶ τὴν ἐκεῖ
τρυφὴν καὶ τὴν θεραπείαν καὶ τὸ δοξάζεσθαι, εἵλετο εἶναι μετὰ
τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καίτοι οὐ μόνον οὐκ ἄν τις ἄλλος εἰργά-
σατο τοῦτο, ἀλλὰ [z]κἂν ἐπῃσχύνθη ἐλέγχοντος ἑτέρου [a]τῶν
D αὐτοῦ δούλων φανῆναι συγγενὴς, οὐ μόνον δούλων, ἀλλὰ καὶ
μιαρῶν εἶναι νομιζομένων· ὁ δέ [b]γε οὐ μόνον [c]τὴν συγγένειαν
οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ καὶ παντὶ θυμῷ ἤμυνε, καὶ εἰς κινδύνους
ἑαυτὸν ἔρριψεν ὑπὲρ ἐκείνων. Πῶς; Ὁρῶν, φησὶ, τινὰ ἀδι-
κοῦντα, ἤμυνε τῷ ἀδικουμένῳ, καὶ ἀπέκτεινε τὸν ἀδικοῦντα.
Ἀλλ' οὔπω ταῦτα ὑπὲρ ἐχθρῶν· μεγάλα [d]μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ὡς
τὰ μετὰ ταῦτα. Τῇ [e]οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τὸ αὐτὸ εἶδε γινό-
μενον, [f]κἀκεῖνον ᾧ ἤμυνεν ὁρῶν ἀδικοῦντα, παρῄνει παύσασθαι
E τῆς ἀδικίας· ὁ δέ φησι, [g]πολλῇ ἀγνωμοσύνῃ κεχρημένος, [17] "Τίς
σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς;" Τίνα οὐκ ἂν
ἐνέπρησε τὰ ῥήματα ταῦτα; Εἰ τοίνυν θυμῷ τὸ πρότερον
ἐγένετο καὶ [h]βλαβῇ, καὶ τοῦτον ἂν πλήξας ἀνεῖλεν. Οὐ γὰρ (798)
δὴ ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ τοῦτο ἐγένετο, κατεμήνυσεν ἂν αὐτόν. Ἀλλ'
ὅτι συγγενεῖς ἦσαν, [i]ταῦτά φησιν. [k]Ὅτε ἠδικεῖτο, οὐδὲν
τοιοῦτον ἐφθέγξατο, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ [l]δικαστήν;
F Διὰ τί μὴ χθὲς εἶπες τοῦτο; [m]Ἡ ἀδικία ἡ σὴ καὶ ἡ ὠμότης,
φησὶν, αὕτη με κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν. [n]Ἀλλὰ

17 Exod. ii. 14.

[r] διασπαθῶσι A.F. Sav. Mor. διαπτῶσι Veron. διασπῶσι B.C.D.E. receptum a Montef. [s] δουλικώτερον B.F. Veron. [t] οὐδεὶς om. F. [v] εὑρήσω B.C.E.F. [w] μεγ.] καὶ μεγ. F. [x] ὁ μακ. M. omnes. ὁ M. ὁ μακ. Edd. [y] ἀφεὶς] ἀφείς. καταλιπὼν γὰρ A.B.F. [z] κἂν] καὶ E. [a] τῶν αὐτοῦ δούλων om. A.B.F. Sav. cet. [b] γε assumtum ex omnibus. [c] τὴν om. F. [d] μὲν] + οὖν καὶ αὐτὰ A.B.F. Sav. cet. [e] οὖν] δὲ E. [f] κἀκεῖνον] ἐκεῖνον γὰρ A.B.F. [g] πολλῇ τῇ ἀγ. B.F. [h] βλαβῇ] μανίᾳ A.B.F. Sav. cet. [i] ταῦτά φησιν] φησὶ, ταῦτα εἶπεν A.B.F. Sav. cet. [k] ὅτε] + δὲ E. [l] δικαστὴν] + ἐφ' ἡμᾶς Edd. ἐφ' ἡμᾶς om. A.B.C.D.F. [m] ἡ] ἀλλὰ νῦν ἡ A.B.F. Mox φησὶν om. iidem. ἡ ἀδ. φησὶ, καὶ ἡ ὠμ. ἡ σὴ hoc ord. C. [n] ἀλλὰ νῦν ὅρα ὅτι] ἄρα νῦν B.F. ἄρα pro ἀλλὰ A.

νῦν ὅρα ὅτι καὶ τῷ θεῷ ταῦτα λέγουσί τινες· [o]ἐν οἷς ἀδικοῦνται, 51
βούλονται αὐτὸν εἶναι σφοδρὸν, καὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ
κατηγοροῦσιν· ὅταν δὲ ἀδικῶσιν, οὐκέτι. Τί τούτων πικρότερον
τῶν ῥημάτων; Ἀλλ' ὅμως μετὰ ταῦτα πρὸς τοὺς ἀγνώμονας,
πρὸς τοὺς ἀχαρίστους πεμπόμενος, ἤρχετο, καὶ οὐκ ἀνεδύετο.
Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα καὶ [p]τὰ θαύματα τὰ δι' αὐτοῦ
γενόμενα, καταλεῦσαι αὐτὸν πολλάκις ἐπεχείρησαν, [q]καὶ ἐξέφυγε
τὰς χεῖρας αὐτῶν· καὶ κατεγόγγυζον συνεχῶς, ἀλλ' ὅμως [r]οὕτως B
αὐτοὺς ἐφίλει ἔρωτι, ὡς εἰπεῖν πρὸς τὸν θεὸν, ἡνίκα τὴν ἁμαρ-
τίαν ἐκείνην τὴν χαλεπὴν εἰργάσαντο· [18] "Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς
τὴν [s]ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου
ἧς ἔγραψας." Βούλομαι μετ' ἐκείνων ἀπολέσθαι, φησὶν, ἢ
χωρὶς ἐκείνων σώζεσθαι. Ὄντως [t]μανία, ὄντως ἔρως μέγας.
Τί λέγεις; τοῦ οὐρανοῦ καταφρονεῖς; [v]Ναί· φιλῶ γὰρ τοὺς
ἠδικηκότας. Ἐξαλειφθῆναι αἰτεῖς; Καὶ τί πάθω, φησίν;
ἔρως γάρ ἐστι. Τί δὲ [w]καὶ μετὰ ταῦτα; Ἄκουσον τί φησιν C
ἑτέρωθι ἡ γραφή· [19] "Καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς." Πο-
σάκις ὕβρισαν; ποσάκις ἀπεχειροτόνησαν αὐτὸν καὶ τὸν [x]ἀδελ-
φόν; εἰς Αἴγυπτον ποσάκις μεταναστῆναι [y]ἐζήτησαν; καὶ
[z]μετὰ ταῦτα πάντα ἐξεκαίετο καὶ ἐμεμήνει, καὶ ὑπὲρ [a]αὐτῶν
πάσχειν ἕτοιμος ἦν. Οὕτω δεῖ φιλεῖν τοὺς ἐχθροὺς, κοπτόμενον
καὶ ταλαιπωρούμενον καὶ πάντα ποιοῦντα καὶ [b]χαριζόμενον,
ἐφίεσθαι τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Τί δὲ ὁ Παῦλος, εἰπέ μοι, οὐχὶ
καὶ γέενναν [c]ᾔτησεν ἀντ' αὐτῶν; Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δεσπότου τὸ
παράδειγμα ἀναγκαῖον ἀγαγεῖν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ποιεῖ, D
λέγων, ὅτι [20] "Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθούς·" ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φέρων τὸ παράδειγμα, ἡμεῖς
δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, κατὰ τὴν
οἰκονομίαν λέγω, [d]δοῦλος ἐγένετο δι' αὐτοὺς, ἐταπείνωσεν
ἑαυτὸν, ἐκένωσε, μορφὴν δούλου ἔλαβε· καὶ παραγενόμενος,
οὔτε αὐτὸς εἰς ὁδὸν ἐθνῶν ἀπήρχετο, καὶ τοῖς μαθηταῖς τοῦτο
ἐπέταττε· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ [e]καὶ περιῆγε θεραπεύων

18 Exod. xxxii. 32. 19 Psal. cv. 32. 20 Matth. v. 45.

[o] ἐν οἷς] + μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ἵνα ἐν οἷς C.D. Veron. ὅταν ἐν οἷς E. Mox βούλωνται C.E. Veron. Tum κατηγορῶσιν Veron. et corr. E. [p] τὰ] μετὰ τὰ Edd. invitis libris. [q] καὶ] εἰ καὶ A.B.F. [r] οὕτως αὐτοὺς E. αὐτοὺς οὕτως A.B.F. Sav. cet. οὕτως om. C.D. Veron. Mox ἔρωτι om. A.B.F. inclusum a Sav. [s] ἁμαρτίαν] + ταύτην A.E. [t] μανία ὄντως] μανίας E. [v] ναὶ] + φησὶ Edd. repugnantibus libris. [w] καὶ] τὰ A.B.F. Sav. cet. [x] ἀδελφὸν] + αὐτοῦ E. [y] ἐξήτησαν C. [z] μετὰ τ. π.] ὅμως A.B.F. ὅμως μετὰ τ. π. Sav. marg. [a] αὐτῶν] + πάντα E. [b] χαριζόμενον] Sic C.D.E. χωριζόμενον Edd. χαριζ. ἐφίεσθαι] ἐφιέμενον A.B.F. Verba καὶ χωριζόμενον inclusit Sav. [c] ἐξήτησεν C. [d] δοῦλος ἐγένετο om. E. [e] καὶ om. E.

E πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. Τί οὖν; Οἱ [f]μὲν ἄλλοι
πάντες ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον, καὶ ἔλεγον, "Πόθεν
τούτῳ [g]ταῦτα;" οὗτοι δὲ εὐεργετούμενοι ἔλεγον, δαιμόνιον
ἔχει, καὶ βλασφημεῖ, καὶ μαίνεται, καὶ πλάνος ἐστίν. Ἆρ' οὖν
ἀπώσατο αὐτούς; Οὐδαμῶς, [h]ἀλλὰ μειζόνως εὐηργέτει ταῦτα
ἀκούων, καὶ ἀπῄει πρὸς τοὺς μέλλοντας αὐτὸν σταυροῦν, ἵνα
μόνον αὐτοὺς διασώσῃ. [i]Καὶ μετὰ τὸ σταυρωθῆναι [k]τί φησι;
F [21] "Πάτερ, [l]μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην." Καὶ
πρὸ τούτου κακῶς παθὼν, καὶ μετὰ ταῦτα κακῶς παθὼν, μέχρις
ἐσχάτης ἀναπνοῆς [m]περὶ αὐτῶν πάντα ἔπραττεν, ὑπὲρ [n]αὐτῶν
ἐδεῖτο. [o]Καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν τί οὐκ ἐποίησε δι' αὐτούς;
οὐχὶ ἀποστόλους ἀπέστειλεν; οὐχὶ σημεῖα εἰργάσατο; οὐχὶ
52 πᾶν ὁτιοῦν ἐκίνησεν; Οὕτω δεῖ φιλεῖν τοὺς ἐχθροὺς, οὕτω μι-
μεῖσθαι τὸν Χριστόν. Οὕτω Παῦλος ἐποίησε· λιθαζόμενος,
μυρία πάσχων, ὑπὲρ αὐτῶν ἅπαντα ἔπραττεν. [p]Ἄκουε αὐτοῦ
λέγοντος, [q]ὅτι [22]"Ἡ εὐδοκία μου καὶ ἡ δέησις ὑπὲρ αὐτῶν
[r]ἐστιν εἰς σωτηρίαν·" καὶ πάλιν, "Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι
ζῆλον θεοῦ ἔχουσι·" καὶ πάλιν, "Εἰ σὺ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεν-
τρίσθης, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι [s]ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ
ἐλαίᾳ;" Ἀπὸ πόσης φιλοστοργίας οἴει ταῦτα λέγεσθαι τὰ
ῥήματα; ἀπὸ πόσης εὐνοίας; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν.
B Οὕτω δεῖ φιλεῖν τοὺς ἐχθρούς· [t]τοῦτο τὸν θεόν ἐστι φιλεῖν,
τὸν ἐπιτάξαντα, τὸν [v]νομοθετήσαντα· τὸ μιμεῖσθαι ἐκεῖνον, τὸ
φιλεῖν τὸν ἐχθρόν ἐστιν. Ἐννόησον ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν εὐερ-
γετεῖς, ἀλλὰ σαυτὸν, οὐκ ἐκεῖνον φιλεῖς, ἀλλὰ τῷ θεῷ ὑπα-
κούεις. [w]Ταῦτα οὖν εἰδότες, κυρώσωμεν εἰς ἀλλήλους τὴν
ἀγάπην, ἵνα μετὰ ἀκριβείας ταύτην κατορθώσαντες, τύχωμεν
τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
μεθ' οὗ τῷ πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

21 Luc. xxiii. 34. coll. Act. vii. 60. 22 Rom. x. 1, 2. xi. 17, 24.

[f] μὲν om. C.D. Veron. [g] ταῦτα; οὗτοι] ταῦτα πάντα; οἱ E. [h] ἀλλὰ] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [i] καὶ μετὰ] μετὰ δὲ A.B.F. [k] τί] ἄκουε τί A.B.F. [l] μὴ στήσῃς—ταύτην] ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί (οἴδασιν ὃ Sav. cet.) ποιοῦσι A.B.F. Sav. cet. [m] περὶ] ἴσ. ὑπὲρ Sav. marg. ὑπὲρ E. [n] αὐτῶν] + γὰρ A.B.F. Statim ἐδέετο E. [o] καὶ—αὐτοὺς] τί δὲ οὐκ ἐποίησε δι' αὐτοὺς καὶ μετὰ τὸν σταυρόν; A.B.F. [p] καὶ ἄκουε A.B.F. [q] ὅτι om. A.B.F. Sav. cet. [r] ἐστιν om. E. [s] ἐγκεντρισθήσονται] ἐὰν (ἐὰν eras. in A.) ἐγκεντρισθῶσι A.B.C.F. [t] τοῦτο] οὕτω E. [v] νουθετήσαντα Veron. [w] ταῦτ' οὖν A.B.

ΛΟΓΟΣ Η. C

(799) [1] Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ἐστὶν ἀρετὴ μὴ τιμὴν, μηδὲ δόξαν ζητεῖν D
παρὰ τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ πάντα
ὑπὲρ τούτου ποιεῖν· ὡς ὅ γε ἐκεῖνο ζητῶν, οὐκ ἂν εἴη διδάσκα-
λος, ἀλλὰ τύραννος. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτό σε ἐπέστησεν ὁ θεὸς
αὐτοῖς, ἵνα σὺ πλείονος ἀπολαύσῃς θεραπείας, ἀλλ' ἵνα τὰ μὲν
σὰ ἀμελῆται, πάντα δὲ τὰ ἐκείνων οἰκοδομῆται. Τοῦτό ἐστι
διδασκάλου· τοιοῦτος ὁ μακάριος Παῦλος ἦν, ὃς τύφου μὲν
ἀπήλλακτο παντὸς, [a]οὕτω δὲ διέκειτο, ὡς εἷς τῶν πολλῶν, E
μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῶν ἐλάχιστος. Διὰ τοῦτο καὶ δοῦλον αὐτῶν
[b]ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ [c]τὰ πλείονα ἐν ἱκετηρίας τάξει φθέγγεται.
Ὅρα γοῦν καὶ νῦν οὐδὲν ἐπιτακτικὸν γράφοντα, οὐδὲν αὐθεντι-
κὸν, ἀλλὰ συνεσταλμένον καὶ [d]καθυφειμένον. "Παρακαλῶ
οὖν [e]ὑμᾶς ἐγὼ, φησὶν, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι
τῆς κλήσεως ἧς [f]ἐκλήθητε." Τί παρακαλεῖς, εἰπέ μοι; ἵνα
τινὸς τύχῃς αὐτός; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἵνα ἄλλους σώσω, [g]φησί.
Καίτοιγε οἱ παρακαλοῦντες, ὑπὲρ τῶν [h]αὐτοῖς διαφερόντων
παρακαλοῦσι. [i]Καὶ ἐμοὶ τοῦτο διαφέρει, φησὶ, καθὼς καὶ F
ἑτέρωθι γράφων ἔλεγε· [2]"Νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν
κυρίῳ." Σφόδρα γὰρ ἀεὶ τῆς σωτηρίας τῶν μαθητευομένων
ἐφίετο. "Ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ." Μέγα ἀξίωμα καὶ σφο-
δρὸν, καὶ βασιλείας καὶ ὑπατείας καὶ [k]πάντων μεῖζον. Ὅπερ
οὖν καὶ πρὸς Φιλήμονα γράφων φησίν· [3]"Ὡς Παῦλος πρεσ- 53
βύτης, νυνὶ δὲ [l]καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ." Οὐδὲν γὰρ [m]οὕτω
λαμπρὸν, ὡς [n]δεσμὸς διὰ Χριστὸν, ὡς αἱ ἁλύσεις αἱ περικεί-
μεναι ταῖς [o]ὁσίαις χερσὶν ἐκείναις. Τοῦ ἀπόστολον εἶναι, τοῦ
διδάσκαλον εἶναι, τοῦ εὐαγγελιστὴν εἶναι, τοῦτο λαμπρό-
τερον, τὸ δέσμιον εἶναι διὰ τὸν Χριστόν. Εἴ τις φιλεῖ
τὸν Χριστὸν, ἔγνω τὸ λεγόμενον· εἴ τις μαίνεται καὶ περι-
καίεται τοῦ δεσπότου, οἶδε τὴν δύναμιν τῶν δεσμῶν· [p]ἕλοιτο B

[1] Cap. IV. v. 1. [2] 1 Thess. iii. 8. [3] Philem. 9.

Hom. VIII. [a] οὕτω δὲ διέκειτο] ἐφαίνετο δὲ A.B.F. [b] ἑαυτὸν om. E. [c] τὰ om. C. [d] καθιεμένον Cat. [e] ὑμᾶς ἐγὼ, φησὶν] Sic A.C.E.F. ἐγὼ, φησὶν, ὑμᾶς Edd. [f] ἐκλήθημεν A. [g] φησιν post οὐδαμῶς vulgo legitur, invitis libris. [h] αὐτοῖς] αὐτῶν αὐτοῖς Cat. διαφ. αὐτοῖς inverso ord. F. [i] καὶ ἐμοὶ] ἀλλ' ἐμοὶ A.B.F. ἀλλ' ἐμοὶ καὶ Cat. [k] πάντων] + τῶν ἄλλων A.B.F. [l] καὶ om. F. Mox Ἰησοῦ Χριστοῦ A.B.C.F. Χριστοῦ Ἰησοῦ E. ἐν Χριστῷ Edd. [m] οὕτω] τοιοῦτο E. [n] δέσμιος E. Cat. Flor. p. 332. (Tom. xii. p. 582 A.) [o] ὁσίαις] ἁγίαις B.E. Flor. [p] ἕλοιτο] ὁ τοιοῦτος ἕλοιτο A.B.F. Sav. cet. invito Flor.

ἂν δέσμιος [q]γενέσθαι διὰ Χριστὸν, ἢ τοὺς [r]οὐρανοὺς οἰκεῖν. Παντὸς χρυσοῦ λαμπροτέρας [s]αὐτοῦ ἐδείκνυ τὰς χεῖρας, παντὸς διαδήματος βασιλικοῦ. Οὐ γὰρ οὕτω ποιεῖ λαμπρὰν κεφαλὴν ταινία λιθοκόλλητος περικειμένη, ὡς ἅλυσις σιδηρᾶ [t]διὰ Χριστόν. Τότε τῶν βασιλείων λαμπρότερον τὸ δεσμωτήριον ἦν, [v]καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ οὐρανοῦ· τί λέγω βασιλείων; δέσμιον γὰρ εἶχε Χριστοῦ. Εἴ τις φιλεῖ τὸν Χριστὸν, οἶδε τοῦτο τὸ ἀξίωμα, οἶδε ταύτην τὴν ἀρετὴν, οἶδεν ὅσον ἐχαρίσατο τῷ τῶν
C ἀνθρώπων γένει τὸ δεθῆναι δι' αὐτόν. Τάχα τοῦ καθίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦτο λαμπρότερον, τοῦ καθίσαι ἐπὶ δώδεκα θρόνων τοῦτο σεμνότερον, τὸ δεθῆναι δι' αὐτόν. Καὶ τί λέγω περὶ τῶν ἀνθρωπίνων; [w]αἰσχύνομαι συγκρίνων πλοῦτον καὶ κόσμον χρυσοῦν δεσμοῖς· [x]ἀλλὰ περὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων, κἂν μηδένα μισθὸν εἶχε τὸ πρᾶγμα, τοῦτο μόνον μέγας μισθὸς, τοῦτο ἀντίδοσις ἱκανὴ, τὸ διὰ τὸν φιλούμενον ταῦτα πάσχειν τὰ δεινά. Ἴσασιν [y]οἱ φιλοῦντες, εἰ καὶ μὴ [z]τὸν θεὸν, ἀλλ' ἀνθρώπους, τὸ λεγόμενον, οἳ ἥδονται κακῶς πάσχοντες μᾶλλον,
D [a]ἢ τιμώμενοι παρὰ τῶν ἐρωμένων. Τοῦ ἁγίου χοροῦ [b]τὸ ταῦτα συνιδεῖν [c]μόνου, τῶν ἀποστόλων λέγω. Ἄκουε γὰρ τοῦ μακαρίου Λουκᾶ λέγοντος, [d]ὅτι [4] "Ὑπέστρεφον χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ [e]ὀνόματος κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι." Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις δοκεῖ γέλως εἶναι, εἰ τὸ ἀτιμασθῆναι καταξιωθῆναί ἐστιν, εἰ τὸ ἀτιμασθῆναι χαίρειν ἐστί· τοῖς δὲ ἐπισταμένοις τοῦ Χριστοῦ τὸν πόθον τοῦτο πάντων μακαριστότερον νενόμισται. Εἴ τις ἐμοὶ τὸν οὐρανὸν
E ἐχαρίζετο [f]πάντα, ἢ τὴν ἅλυσιν ἐκείνην, ἐκείνην ἂν [g]ἐγὼ προετίμησα. Εἴ τις με μετὰ τῶν ἀγγέλων ἵστη ἄνω, ἢ μετὰ Παύλου δεδεμένου, τὸ δεσμωτήριον ἂν εἰλόμην. Εἴ τις με [h]ἐκείνων ἐποίει τῶν δυνάμεων τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν, τῶν περὶ (800)
τὸν θρόνον, ἢ δεσμώτην τοιοῦτον, τοιοῦτος ἂν εἰλόμην γενέσθαι δεσμώτης. [i]Οὐδὲν τῆς ἀλύσεως ἐκείνης μακαριώτερον. Ἐβουλόμην ἐν τοῖς τόποις γενέσθαι νῦν ἐκείνοις· λέγεται γὰρ [k]καὶ

[4] Act. v. 41.

[q] γενέσθαι pro εἶναι A.B.C.E.F. [r] οὐρανοὺς] + αὐτοὺς E. [s] αὐτοῦ omnes. αὐτοῖς Edd. [t] διὰ τὸν Χρ. E. [v] καὶ om. A.B.F. δὲ om. A.F. Verba τί λέγω βασιλείων ante καὶ αὐτοῦ δὲ τ. οὐ. transp. A.B.F. Sav. cet. [w] αἰσχύνομαι] + γὰρ E. [x] ἀλλὰ] ἀφεὶς εἰπεῖν A.B.F. ἀλλ' ἀφεὶς εἰπεῖν Sav. cet. [y] οἱ φιλοῦντες] ὅσοι φιλοῦσιν E. [z] τὸν om. F. [a] ἢ] + οἱ A.B.C.D.F. [b] τὸ om. A.C.D.E.F. [c] μόνου] Sic C.D. μόνον Edd. ἐστι μόνου B.F. ἐστι μόνον A. ἦν μόνον E. [d] ὅτι om. A.B.F. [e] ὀνόματος] + αὐτοῦ A.B.F. + τοῦ Χριστοῦ E. Edd. [f] πάντα om. A.B.F. [πάντα] Sav. [g] ἔγωγε E. Mox εἴ τις μετ' ἀγγ. ἔστησεν ἄνω idem. [h] ἐκείνων] + ἕνα Edd. ἕνα om. A.C.D.E.F. μετ' ἐκείνων Flor. [i] οὐδὲν] εἰκότως· οὐδὲν E. Sav. cet. εἰκότως· οὐδὲν γὰρ A.B.F. [k] καὶ] ἔτι A.B.F. Sav. cet. λέγεται—τὰ δ.] ἐν οἷς ἐκεῖνα λέγεται τὰ δ. μένειν Veron. ἐν οἷς ἐκεῖνα τὰ δ. μένει Flor.

μένειν τὰ δεσμά· [l]εἰκότως, καὶ θαυμάζω τοὺς ἄνδρας ἐκείνους F
τοῦ πόθου τοῦ Χριστοῦ· ἐβουλόμην ἰδεῖν [m]τὰς ἀλύσεις, ἃς δε-
δοίκασι μὲν δαίμονες καὶ φρίττουσιν, αἰδοῦνται δὲ ἄγγελοι.
Οὐδὲν βέλτιον τοῦ κακῶς παθεῖν τι διὰ Χριστόν. Οὐχ οὕτω
μακαρίζω Παῦλον, ὅτι εἰς παράδεισον ἡρπάγη, ὡς ὅτι εἰς τὸ 54
δεσμωτήριον ἐνεβλήθη. Οὐχ οὕτως αὐτὸν μακαρίζω, ὅτι ἤκου-
σεν ἄρρητα ῥήματα, ὡς ὅτι ὑπέμεινε τὰ δεσμά. Οὐχ οὕτως
αὐτὸν μακαρίζω, ὅτι ἡρπάγη εἰς τρίτον οὐρανὸν, ὡς μακαρίζω
διὰ τὰ δεσμά. Ὅτι γὰρ ταῦτα ἐκείνων μείζονα, ἄκουσον καὶ
αὐτὸς [n]πῶς οἶδεν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ ῥή-
ματα ἄρρητα ἀκούσας, ἀλλὰ τί; "Παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ
δέσμιος ἐν κυρίῳ." Εἰ δὲ μὴ πάσαις τοῦτο προσγράφει ταῖς B
ἐπιστολαῖς, οὐ θαυμαστόν· οὐδὲ γὰρ πάντοτε ἐδέδετο, ἀλλ' ἐν
χρόνοις τισίν. Αἱρετώτερον [o]ἐμοὶ παθεῖν κακῶς ὑπὲρ τοῦ
Χριστοῦ, ἢ τιμᾶσθαι παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο μεγάλη
τιμὴ, τοῦτο δόξα ἡ [p]πάντα ὑπερβάλλουσα. Εἰ αὐτὸς δι' ἐμὲ
γενόμενος δοῦλος, καὶ τὴν δόξαν κενώσας, οὐχ οὕτως ἡγεῖτο ἐν
δόξῃ εἶναι, ὡς ὅτε ἐσταυροῦτο ὑπὲρ ἐμοῦ, τί ἐμὲ παθεῖν οὐ δεῖ;
Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· [5] "Δόξασόν [q]με, πάτερ." Τί
λέγεις; ἐπὶ [r]σταυρὸν ἄγῃ μετὰ λῃστῶν καὶ τυμβωρύχων, τὸν
τῶν ἐπαράτων [s]ὑφίστασαι θάνατον, ἐμπτύεσθαι μέλλεις [t]καὶ C
ῥαπίζεσθαι, καὶ ταῦτα δόξαν καλεῖς; Ναὶ, φησίν· ὑπὲρ γὰρ
τῶν φιλουμένων ἐγὼ πάσχω ταῦτα, καὶ [v]πάνυ δόξαν αὐτὰ
ἡγοῦμαι. Εἰ ὁ τοὺς οἰκτροὺς καὶ ταλαιπώρους φιλήσας, δόξαν
τὸ πρᾶγμα καλεῖ, [w]εἰ οὐ τὸ ἐν τῷ θρόνῳ εἶναι τῷ πα-
τρικῷ, [x]οὐδὲ τὸ ἐν τῇ δόξῃ, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀτιμίᾳ [y]δόξα ἦν, καὶ
τοῦτο ἐκείνου προετίθει· πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ταῦτα ὀφείλω
[z]δόξαν ἡγεῖσθαι. Ὢ [a]μακαρίων δεσμῶν, ὢ [b]μακαρίων χειρῶν, D
ἃς ἐκόσμησεν ἡ ἄλυσις ἐκείνη. Οὐκ ἦσαν οὕτω τίμιαι αἱ χεῖρες
Παύλου τὸν χωλὸν τὸν ἐν Λύστροις ἀναστήσασαι καὶ ἐγείρα-
σαι, ὡς τὰ δεσμὰ περικείμεναι. Εἰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους
[c]ἤμην ἐγὼ, τότε ἂν μάλιστα [d]αὐτὰς περιεπτυξάμην, καὶ ἐπὶ τὰς

[5] Joan. xvii. 1.

[l] εἰκότως· καὶ θαυμάζω (θαυμάσω Veron.)] καὶ ἰδεῖν καὶ θαυμάσαι A.B.F. Sav. cet. [m] τὰς om. C. [n] πῶς] + τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [o] μοι E. [p] τὰ πάντα E. [q] με] + σὺ Edd. σὺ om. B.C.E.F. Cat. [r] σταυρὸν A.B.C.F. τὸν σταυρὸν Flor. p. 334. σταυροῦ Edd. [s] ὑφίστασαι pro ὑφίστασθαι A.B.E. [t] καὶ] ἐμπαίζεσθαι E. [v] πάνυ] Sic E. ταννῦν Edd. νῦν A.F. [w] Vid. Annot. εἶναι om. C.D. Veron. [x] οὐδὲ] οὐ A.B.F. [y] δόξα ἦν om. A.B.F. Mox προετίθη E. [z] δόξαν om. E. [a] τῶν μακαρίων A.B.F. Sav. cet. non Flor. [b] τῶν μακ. Sav. cet. τῶν om. C. Flor. Veron. [c] ἤμην pro ἦν C.E. Flor. [d] αὐτοὺς C.

κόρας ἔθηκα τὰς ἐμάς· οὐκ ἂν ἐπαυσάμην καταφιλῶν χεῖρας
καταξιωθείσας ὑπὲρ τοῦ δεσπότου δεθῆναι τοῦ ἐμοῦ. Θαυμά-
ζεις Παῦλον, ὅτε καθῆψεν αὐτοῦ ἡ ἔχις τῆς χειρὸς, καὶ οὐδὲν
E ἐποίησε; [e]Μὴ θαυμάσῃς· ᾐδέσθη γὰρ τὴν ἅλυσιν· καὶ θάλαττα
[f]δὲ ὁλόκληρος ταύτην ᾐδεῖτο· τότε γὰρ ἐδέδετο. Εἴ τις μοι
νεκροὺς ἔδωκεν ἀναστῆσαι νῦν, οὐκ ἂν τοῦτο εἱλόμην, ἀλλὰ τὴν
ἅλυσιν. Εἰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φροντίδων ἐκτὸς ἤμην, καὶ τὸ
σῶμα εὔρωστον εἶχον, οὐκ ἂν παρῃτησάμην ἀποδημίαν τοσαύ-
την ποιήσασθαι ὑπὲρ τοῦ τὰς ἁλύσεις μόνον ἰδεῖν, ὑπὲρ τοῦ τὸ
δεσμωτήριον ἔνθα ἐδέδετο. Καίτοι καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ
F [g]πολλὰ πολλαχοῦ σημεῖα τυγχάνει, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶ
ποθεινὰ, ὡς τὰ τῶν στιγμάτων. Καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς [h]δὲ οὐχ
οὕτω με εὐφραίνει θαύματα ἐργαζόμενος, [i]ὡσείπερ πάσχων
κακῶς, μαστιζόμενος, συρόμενος. [6]"[k]Ὥστε ἀπὸ τοῦ χρωτὸς
αὐτοῦ φέρεσθαι, φησὶ, σουδάρια καὶ σιμικίνθια." Θαυμαστὰ
ταῦτα ὄντως, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα οἷα ἐκεῖνα· [7]"Δείραντες αὐτὸν,
φησὶ, καὶ ἐπιθέντες πολλὰς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακήν·" καὶ
55 πάλιν, "Δεδεμένοι ὕμνουν τὸν θεόν·" καὶ πάλιν, "Λιθάσαντες
αὐτὸν, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι."
Βούλεσθε μαθεῖν ὅσον ἐστὶν ἅλυσις σιδηρᾶ διὰ Χριστὸν περι-
κειμένη σώματι δουλικῷ; Ἀκούσατε αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγον-
τος, [8]"Μακάριοί ἐστε·" [l]τί; ὅταν νεκροὺς ἀναστήσητε; Οὐχί·
ἀλλὰ τί; ὅταν τυφλοὺς θεραπεύσητε; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί;
"Ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, [m]καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονη-
ρὸν ῥῆμα ψευδόμενοι καθ' ὑμῶν ἕνεκεν ἐμοῦ." Εἰ δὲ τὸ κακῶς
E ἀκοῦσαι, οὕτω ποιεῖ μακαρίους, τὸ κακῶς παθεῖν, τί οὐκ ἂν
[n]ἐργάσαιτο; [o]Ἄκουε αὐτοῦ τοῦ μακαρίου [p]τούτου λέγοντος
ἀλλαχοῦ· [9]"Λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφα-
νος." Ἀλλὰ τοῦ στεφάνου τούτου [q]λαμπρότερος ὁ δεσμός·
τούτου με καταξιώσει, φησὶ, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ ἐκείνων ἀκριβολο-
γοῦμαι. Ἀρκεῖ μοι πρὸς πᾶσαν ἀντίδοσιν τὸ παθεῖν κακῶς διὰ (801)
τὸν Χριστόν. Δότω μοι φθέγξασθαι ἐκεῖνο, ὅτι [10]"Ἀντανα-

[6] Act. xix. 12. [7] Ibid. xvi. 23, 25. xiv. 19. [8] Matth. v. 11. [9] 2 Tim. iv. 8. [10] Coloss. i. 24.

[e] μὴ] + ἁπλῶς A.B.F. [f] δὲ om. A.B.F. [g] πολλὰ om. E. [h] δὲ om. C.D. Veron. [i] ὡσείπερ] Sic D. Veron. ὡς ἤπερ C. ὥσπερ E. ὡς A.B.F. Sav. Veron. [k] ὥστε—ὄντως] ὄντως θαυμαστὰ καὶ τὰ τοῦ χρωτὸς σουδάρια καὶ τὰ σιμικίνθια, παράδοξα ἐργαζόμενα A.B.F. Sav. cet. [l] τί] οὐχ E. [m] καὶ διώξωσι om. B. [n] ἐργάσαιτο A.B.E. εἰργάσατο Edd. [o] ἄκουσον D. ἄκουε om. Veron. ἄκουσον non hic, sed post ἀλλαχοῦ habet C. ἄκουε καὶ αὐτοῦ A.F. [p] τούτου om. E. sed τοῦτο add. in marg. post λέγοντος. [q] λαμπρότερον A.B.F.

πληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου," καὶ οὐδενὸς δέομαι.

Κατηξιώθη καὶ Πέτρος ταύτης τῆς ἁλύσεως· ἦν γὰρ, φησὶ, δεδεμένος, καὶ παραδεδομένος στρατιώταις, καὶ ἐκάθευδεν. Οὕ- C
τως ἔχαιρε, καὶ οὐκ [r]ἠλλοιοῦτο, καὶ βαθὺς αὐτὸν ὕπνος εἶχεν, οὐκ ἂν εἴγε ἐν φροντίδι [s]ἦν πολλῇ. Ἐκάθευδε, [t]καὶ μεταξὺ στρατιωτῶν [v]ἦν· [w]καὶ ἄγγελος ἦλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ πατάξας αὐτοῦ τὴν πλευρὰν, ἤγειρεν. Εἴ τις τοίνυν εἴπέ μοι, τί ἐβούλου; ἄγγελος εἶναι ὁ Πέτρον νύξας, ἢ Πέτρος ὁ διασωθείς; Πέτρος ἂν εἱλόμην γενέσθαι, δι' ὃν καὶ [x]ὁ ἄγγελος ἦλθεν. Ἐγὼ τῶν δεσμῶν ὀναίμην ἐκείνων. [y]Τί οὖν; πῶς, φησὶν, ὡς μεγάλων κακῶν ἀπαλλαγεὶς εὔχεται; Μὴ θαυμάσῃς· εὔχεται γὰρ, δεδοικὼς μὴ ἀποθάνῃ· [z]τὸ δὲ ἀποθανεῖν ἐδεδοίκει διὰ τὸ D
ἔτι [a]εἶναι ὑπόθεσιν τῶν παθῶν. Ἄκουσον γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος τί φησι; [11] "[b]Εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ [c]ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς." Τοῦτο καὶ χάριν ἐκάλεσε γράφων· [12] "Ἐχαρίσθη γὰρ [d]ὑμῖν, φησὶν, [e]ἀπὸ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν [f]πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν." [m]Ὥστε τοῦτο ἐκείνου μεῖζόν ἐστιν· [g]ἐχαρίσατο γάρ. Ὄν- E
τως [h]ἐστὶ χάρις μεγίστη, καὶ [i]πασῶν [k]τούτων μείζων, τοῦ τὸν ἥλιον στῆσαι καὶ τὴν σελήνην, τοῦ τὸν κόσμον κινῆσαι· τοῦτο μεῖζόν [l]ἐστι τοῦ δαιμόνων κρατῆσαι, ἢ ἀπελάσαι δαίμονας. Οὐχ οὕτως ἀλγοῦσιν ἐκεῖνοι πίστει τῇ παρ' ἡμῶν ἐλαυνόμενοι, ὡς ὅταν ἡμᾶς ἴδωσι κακόν τι πάσχοντας διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ δεσμουμένους· μείζονα γὰρ τοῦτο ποιεῖ τὴν παρρησίαν. Οὐ διὰ τοῦτο καλὸν [m]δεδέσθαι [n]διὰ τὸν Χριστὸν, ὅτι βασιλείαν προξενεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν F
γίνεται· οὐ διὰ τοῦτο μακαρίζω τοὺς δεσμοὺς, ὅτι εἰς τὸν οὐρανὸν [o]παραπέμπουσιν, ἀλλ' ὅτι διὰ τὸν δεσπότην τοῦ οὐρανοῦ

[11] Philipp. i. 23, 24. [12] Ibid. i. 29.

[r] ἠλλοιοῦτο—οὐκ ἂν (+ οὖν E.)] ἤλγει, ὡς καὶ καθεύδειν. οὐκ ἂν δὲ βαθὺς αὐτὸν (αὐτὸν βαθὺς A. Sav. cet.) ὕπνος εἶχεν A.B.F. Sav. cet. [s] ἦν πολλῇ] πολλῇ ἦν A.B.E.F. [t] καὶ om. A.B.F. Sav. cet. [v] ἦν] ὢν A.B.F. Sav. cet. [w] καὶ om. A.B.F. [x] ὁ om. E. [y] τί οὖν] καὶ A.B.F. Sav. cet. [z] τὸ δὲ ἀποθανεῖν om. A.B.F. [a] εἶναι ὑπ. τῶν παθῶν] βούλεσθαι αὐτὸν τὴν ζωὴν ὑπόθεσιν ἀγώνων ποιεῖν A.B.F. βούλεσθαι αὐτὸν τὴν ζωὴν εἶναι ὑπ. τῶν παθῶν Sav. cet. [b] εἰς om. A.B.F. Sav. cet. [c] ἐπιμένειν C. ἐπιμεῖναι A.B.E.F. παραμένειν Edd. [d] ἡμῖν E. [e] ἀπὸ τοῦ Χρ. A.B.D.F. Sav. cet. [f] πιστεῦσαι E. [g] ἐχαρίσατο γὰρ] ἐχαρίσθη A.B.F. [h] ἐστι] τοῦτο A.B.F. [i] πασῶν—κινῆσαι] τοῦ τὸν ἥλιον στῆσαι πολλῷ μείζων (π. μ. om. F.) καὶ τὴν σελήνην, ἢ τοῦ τὸν (τοῦτον B. τοῦτον τὸν F.) κόσμον κινῆσαι A.B.F. [k] τούτων om. E. [l] ἐστι om. A.B.F. Sav. cet. [m] τὸ δεδέσθαι A.B.F. Sav. cet. [n] διὰ τὸν Χρ. om. A.B.E.F. Sav. cet. [o] ἀναπέμπουσιν A.B.F.

56 γίνονται. Πόσον καύχημα εἰδέναι, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν ἐδέθη; πόση ἡδονὴ, πόση τιμὴ, πόση λαμπρότης; Ἐβουλόμην διαπαντὸς ταῦτα φθέγγεσθαι· [p]ἐβουλόμην ἔχεσθαι τῆς ἁλύσεως· ἐβουλόμην, εἰ καὶ τῷ πράγματι [q]ἀπεστέρημαι, ἀλλὰ τῷ λόγῳ περιθεῖναι τὴν ἅλυσιν τῇ ψυχῇ διὰ τῆς διαθέσεως. [13]"Ἐσείσθη, φησὶ, τὸ δεσμωτήριον," δεδεμένου Παύλου, "καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη." Εἶδες δεσμῶν φύσιν τὰ δεσμὰ ἀναλύουσαν; Ὥσπερ γὰρ ὁ τοῦ κυρίου θάνατος τὸν θάνατον ἐθανάτωσεν, οὕτω καὶ τὰ Παύλου δεσμὰ τοὺς δεσμώτας ἔλυσε, τὸ δεσμωτή-
B ριον ἔσεισε, τὰς θύρας ἀνέῳξε· καίτοι οὐχ αὕτη τῶν δεσμῶν ἡ φύσις ἐστὶν, ἀλλ' ἡ ἐναντία, κατέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ τὸν δεδεμένον, οὐχὶ τοὺς τοίχους ἀνοίγειν αὐτῷ. Ἀλλὰ τῶν [r]μὲν δεσμῶν ἁπλῶς [s]φύσις οὐκ ἔστιν αὕτη, [t]δεσμῶν δὲ τῶν διὰ Χριστὸν [v]αὕτη. Προσέπεσεν ὁ δεσμοφύλαξ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. Ἀλλ' [w]οὐδὲ τοῦτο ποιεῖ δεσμὰ ἁπλῶς, τοὺς δήσαντας εἰς τοὺς πόδας ἄγειν τῶν δεδεμένων, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑποχειρίους τούτους ἐκείνοις ποιεῖν. Νῦν δὲ ὁ λελυμένος ὑπὸ τοὺς πόδας ἦν τοῦ δεδεμένου· ὁ δήσας ἠξίου τὸν δεθέντα λυθῆναι τοῦ φόβου.
C Οὐχὶ σὺ ἔδησας, εἰπέ μοι; οὐχὶ εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔβαλες φυλακήν; οὐχὶ εἰς τὸ ξύλον ἠσφαλίσω τοὺς πόδας; τί τρέμεις; τί θορυβῇ; τί δακρύεις; τί τὸ ξίφος ἐσπάσω; [x]Οὐδὲν τοιοῦτον [y]ἔδησα, φησίν· οὐκ ᾔδειν, ὅτι τοσαύτη τῶν τοῦ [z]Χριστοῦ δεσμίων ἡ δύναμις. Τί λέγεις; οὐρανοὺς ἔλαβον ἐξουσίαν ἀνοίγειν, καὶ δεσμωτήριον οὐκ ἔμελλον ἀνοίγειν; τοὺς ὑπὸ δαιμόνων δεδεμένους ἔλυον, καὶ σιδήριον ἔμελλεν αὐτῶν περιέσεσθαι; Οὐκ [a]οἶδας τοὺς ἄνδρας· διὰ τοῦτο καὶ συγγνώμης
D ἔτυχες. Παῦλος ὁ δεδεμένος ἐστὶν, ὃν ἄγγελοι πάντες ᾐδέσθησαν· Παῦλός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ σουδάρια καὶ τὰ σιμικίνθια δαίμονας ἤλαυνε, καὶ νόσους ἐφυγάδευε, καίτοι πολλῷ σιδήρου [b]ἀδαμάντινος καὶ ἀρραγέστερος ὁ παρὰ τοῦ δαίμονος δεσμός· οὗτος μὲν γὰρ ψυχὴν, ἐκεῖνος δὲ σῶμα δεσμεῖ. Ὁ ψυχὰς τοίνυν δεδεμένας λύων, τὸ σῶμα [c]τὸ αὐτοῦ οὐκ ἂν ἴσχυσε λῦσαι; ὁ
E δαιμόνων δεσμὰ διαρρηγνὺς, σιδήρου δέσιν οὐκ ἂν ἔλυσεν; ὁ διὰ τῶν ἱματίων [d]αὐτοῦ τοὺς δεσμώτας ἐκείνους λύων, καὶ [e]τῶν δαιμόνων ἀπαλλάττων, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἑαυτὸν οὐκ ἂν ἔλυσε;

13 Act. xvi. 26.

[p] ἐβουλόμην ἔ. τ. ἁ. ἐβουλόμην] τῆς ἁλύσεως ἐκείνης μεμνημένος E. [q] ἐστέρημαι B. [r] μὲν om. E. Statim ἁπλῶς δεσμῶν inverso ord. A.B.F. [s] ἡ φύσις E. [t] δεσμῶν δὲ] τῶν δὲ δεσμῶν E. [v] αὕτη] μόνον A.B.F. [w] οὐδὲ] οὐ A.B.F. [x] ἴσ. οὐδένα Sav. marg. οὐδένα E. [y] ἔδεισα B.F. [z] Χριστοῦ] θεοῦ B.F. [a] ᾔδεις E. [b] ἀδαμάντινος καὶ om. A.B.F. Inclusit Sav. Statim ἀρραγέστατος A.B. [c] τὸ om. A.F. Statim ἑαυτοῦ C. αὑτοῦ Veron. Sav. Mor. αὐτοῦ A.E.F. [d] αὐτῶν A.F. [e] τῶν om. F.

Διὰ τοῦτο πρῶτον ἐδέθη, καὶ τότε τοὺς δεδεμένους ἔλυσεν, ἵνα
(802) μάθῃς, ὅτι οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι δεδεμένοι, πολλῷ τῶν λελυ-
μένων μείζονα ἔχουσι τὴν ἰσχύν. Εἰ λελυμένος τοῦτο εἰργά-
σατο, οὐκ ἦν οὕτω θαυμαστόν· ὥστε οὐκ ἀσθενείας ὁ δεσμὸς
ἦν, ἀλλὰ μείζονος δυνάμεως. Οὕτω γὰρ λαμπροτέρα ἡ
ἰσχὺς [f]τοῦ ἁγίου δείκνυται, ὅταν καὶ δεδεμένος τῶν λελυμένων F
κρατῇ, ὅταν [g]ὁ δεδεμένος μὴ μόνον ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς [h]δε-
δεμένους λύῃ. Τί τῶν τοίχων [i]τὸ ὄφελος; τί [k]τὸ πλέον ἀπὸ
τοῦ εἰς τὴν ἐσωτέραν [l]αὐτὸν βαλεῖν φυλακὴν, ὅπου γε καὶ τὴν
ἐξωτέραν ἀνέῳξε; Διὰ τί δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ μετὰ [m]σεισμοῦ
γέγονεν; [n]Ἔνδοτέ μοι μικρὸν καὶ παραχωρήσατε, τῶν ἀπο- 57
στολικῶν [o]ἀποσχομένῳ ῥημάτων, [p]ἐντρυφῆσαί τι τοῖς ἀποστο-
λικοῖς πράγμασιν, ἑστιαθῆναι ἐν τῇ ἁλύσει Παύλου· δότε μοι
ἐπιπλέον ἐνδιατρῖψαι. [q]Ἐπελαβόμην τοῦ δεσμοῦ, οὐδείς με
ἀφίστησιν. Ἀσφαλέστερον ἐγὼ δέδεμαι νῦν τῷ πόθῳ, ἢ
ἐκεῖνος τότε τῷ ξύλῳ. Τοῦτον οὐδεὶς λύει τὸν δεσμόν· ἀπὸ
γὰρ τοῦ πόθου ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ· τοῦτον [r]οὐδὲ ἄγγελοι, οὐδὲ
βασιλεία οὐρανῶν ἰσχύει λῦσαι· αὐτοῦ Παύλου ἔστιν ἀκοῦσαι
λέγοντος, [14] "Οὔτε ἄγγελοι οὔτε [s]ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε
ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε [t]ὕψωμα οὔτε βάθος δυνήσεται B
ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ." Τίνος [v]οὖν
ἕνεκα [w]μέσων νυκτῶν τὸ πρᾶγμα γέγονε; [x]τίνος ἕνεκεν καὶ
μετὰ σεισμοῦ; Ἀκούσατε θεοῦ οἰκονομίαν, καὶ θαυμάσατε.
Πάντων τὰ δεσμὰ [y]ἐλύθη, καὶ αἱ θύραι [z]ἀνεῴγεισαν. Ἀλλὰ
τοῦτο μόνον διὰ τὸν δεσμοφύλακα γέγονεν, οὐ πρὸς ἐπίδειξιν,
ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν. Ὅτι γὰρ οὐκ ᾔδεσαν οἱ δεσμῶται ὅτι
λελυμένοι εἰσὶν, δῆλον ἀπὸ τῆς φωνῆς Παύλου. Τί γὰρ C
φησιν; [15] "Ἐφώνησε δὲ φωνῇ [a]μεγάλῃ λέγων· μηδὲν πράξῃς
σεαυτῷ κακόν· [b]πάντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε." Οὐκ ἂν δὲ πάντες
ἦσαν ἔνδον, εἰ εἶδον τὰς θύρας ἀνεῳγμένας, καὶ ἑαυτοὺς λελυ-
μένους. Οἱ γὰρ τοίχους διατέμνοντες, καὶ ὀρόφους καὶ [c]τριγ-

14 Rom. viii. 39. 15 Act. xvi. 28.

[f] τοῦ ἁγ. δείκνυται] αὐτοῦ ἀποδείκνυται E. [g] ὁ om. A.B.F. [h] δεδεμένους] δεσμώτας F. [i] τὸ om. F. [k] τὸ om. E. [l] αὐτὸν βαλ. φυλ. pro φυλ. βαλ. αὐτὸν A.B.C.E.F. [m] σεισμοῦ] + τὸ πρᾶγμα A.B.F. [n] δότε E. [o] ἀποσχομένῳ E. Edd. ἀποσχόμενοι C.D. ἀποσχόμενον A.B.F. [p] ἐντρυφῆσαί τι] Sic E. ex corr. prius ἐντρυφήσαντι, ut Veron. ἐντρυφήσαντα C.D.F. καὶ ἐντρυφήσαντα A.B. καὶ ἐντρυφήσαντι Sav. cet. [q] ἐλαβόμην B. Post h. v. ἅπαξ add. A.B.F. [r] οὔτε bis E. Statim οἱ ἄγγ. Edd. οἱ om. A.B.E.F. [s] ἀρχαὶ] ἀρχάγγελοι C.E. [t] ὕψος E. Post βάθος add. οὔτε κτίσις ἑτέρα E. [v] οὖν om. C.D. [w] μέσων ν. pro μέσον ν. A.B.C. μεσονυκτίῳ E. [x] τίνος] + δὲ E. [y] ἐλύθη] ἀνέθη E. [z] ἀνεῴγεισαν A.B. ἠνεῴγεισαν E. ἀνεῴχθησαν idem. in marg. ἀνεῴγησαν Edd. [a] μεγάλῃ] + Παῦλος E. [b] ἅπαντες C.E. [c] τριγχία pro θριγκία C.E.F. τείχεα D.

χία ὑπερβαίνοντες, καὶ πάντα τολμῶντες μετὰ δεσμῶν, οὐκ ἂν
ἐκαρτέρησαν, καὶ τῶν δεσμῶν λελυμένων καὶ τῶν θυρῶν [d]ἀνεῳ-
γυιῶν, ἔνδον μένειν, καὶ τοῦ δεσμοφύλακος καθεύδοντος [e]αὐτοῦ.
Ἀλλ' ἀντὶ δεσμῶν σιδηρῶν ἦν [f]αὐτοῖς ὁ δεσμὸς τοῦ ὕπνου,
D [g]ὥστε καὶ τὸ [h]πρᾶγμα γενέσθαι, καὶ μηδεμίαν ἀπὸ τοῦ θαύμα-
τος [i]ζημίαν τῷ μέλλοντι σώζεσθαι δεσμοφύλακι. [k]Καὶ ἑτέρως
δὲ μάλιστα οἱ δεδεμένοι ἐν νυκτὶ δεσμοῦνται, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ.
Μετὰ πολλῆς οὖν [l]σπουδῆς ἦν ἰδεῖν δεδεμένους πάλιν, καὶ
καθεύδοντας. Εἰ δὲ ἐν ἡμέρᾳ ἐγένετο ταῦτα, πολὺς ἂν ἐγένετο
θόρυβος. Τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ ἐσείσθη τὸ οἴκημα; Ὥστε δια-
ναστῆναι τὸν δεσμοφύλακα ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος θέαν· οὗτος
[m]γὰρ ἦν ἄξιος τῆς σωτηρίας μόνος.
E Σὺ δέ μοι θέα τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν ὑπερβολήν.
Μεταξὺ γὰρ τῶν [n]Παύλου δεσμῶν, καὶ τῆς τοῦ [o]θεοῦ μεμνῆσθαι
χάριτος καλόν, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτός
[p]ἐστιν. Εἰσί τινες [q]οἱ ἐγκαλοῦντες ὅτι [r]διὰ τί ἐσώθη ὁ δεσμο-
φύλαξ, καὶ ὑπὲρ ὧν θαυμάζειν τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν
ἐχρῆν, ἀπὸ τούτων [s]ψέγοντες· καὶ οὐδὲν θαυμαστόν. [t]Οἱ γὰρ
ἀσθενεῖς τοιοῦτοί εἰσιν, οἳ καὶ τὴν τρέφουσαν τροφὴν κακίζου-
F σιν, ἣν θαυμάζειν ἐχρῆν, καὶ τὸ μέλι πικρὸν εἶναί φασι· καὶ οἱ
τυφλώττοντες, ἀφ' οὗ ὤφειλον φωτίζεσθαι, ἀπὸ τούτου σκοτί-
ζονται, οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν τούτων συμβαινόν-
των, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν εἰς δέον αὐτοῖς [v]κεχρῆσθαι
58 μὴ δυναμένων. [w]Τί οὖν ἔλεγον; Δέον θαυμάσαι, ὅτι τὸν εἰς
ἐσχάτην κακίαν ἐμπεσόντα, τοῦτον εἷλε, καὶ βελτίω εἰργάσατο,
[x]ψέγουσι. Πῶς [y]γὰρ οὐκ ἐνόμισε τὸ πρᾶγμα γοητείας εἶναι
καὶ μαγγανείας, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς [z]κατέσχε, καὶ ἀνωλόλυξε;
Πολλὰ πρὸς τοῦτο [a]συνεβάλλετο. Πρῶτον μέν, ὅτι ἤκουσεν

[d] ἀνεωγυιῶν B.C.D.F. ἀνῳγμῶν (sic) Veron. ἀνεῳγμένων Sav. cet. [e] αὐτοῦ ante τοῦ δεσμ. transp. E. [f] αὐτοῖς om. E. qui post ὕπνου add. αὐτοὺς περιβαλών. [g] ὥστε] διὰ τοῦτο οὕτως ᾠκονομήθη ὥστε A.B.F. Sav. cet. [h] θαῦμα pro πρᾶγμα et πράγματος pro θαύματος E. [i] ζημίαν] + συμβῆναι A.B.F. Sav. cet. [k] καὶ et μάλιστα om. A.B.F. [l] τῆς σπουδῆς E. [m] γὰρ om. A.B.F. [n] τοῦ Π. E. [o] θεοῦ pro Χριστοῦ A.B.C.D.E. Statim μεμ. χάριτος pro χάριτος μεμ. A.B.C.E.F. [p] ἐστιν om. E. [q] οἱ, quod aberat, est in B.C.D.E.F. οἳ A. Mox φασὶ pro ὅτι A.B.F. [r] διὰ τί ἐσώθη pro διεσώθη A.B.C.D.F. et ex corr. E. [s] ψέγοντες] ψέγειν (λέγειν F.) τολμῶντες A.B.F. [t] οἱ γὰρ ἀσθενεῖς—συμβαινόντων] ἀσθενεῖς γὰρ ὄντες δοκοῦσί μοι πάσχειν τὸ τῶν πυρεττόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὴν τροφὴν κακίζουσιν, ὥσπερ οἱ ἰκτεριῶντες τὸ μέλι (τὸν ἔλι B.), πικρὸν τοῦτο νομίζοντες· ὁμοίως καὶ οἱ νοσοῦντες τοὺς ὀφθαλμούς, ἀφ' οὗ ἡλίου πάντες ἄλλοι φωτίζονται, ἀπὸ τούτου αὐτοὶ βλάπτονται· οὐ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν τοῦτο δὲ συμβαῖνόν ἐστιν A.B.F. [v] χρήσασθαι E. [w] τί οὖν ἔλεγον] οὕτω δὲ καὶ οὗτοι A.B.F. λέγουσιν pro ἔλεγον E. in marg. man. recenti. [x] ψέγουσι C.D.E. μάλιστα ψέγουσι A.B.F. λέγουσι Edd. [y] γὰρ] οὖν A.F. [z] κατέσχεν ἂν καὶ ὠλόλυξε (ἔστιξε in marg. man. rec.) E. [a] συνεβάλετο B.F.

ὑμνούντων τὸν θεόν· οὐκ ἂν δὲ [b]γόητες τοιούτους ὕμνους ᾖδον·
[16] "Ἤκουσε γὰρ αὐτῶν, φησὶν, ὑμνούντων τὸν θεόν." Δεύτε-
ρον, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἀπέφυγον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκώλυσαν σφάξαι
ἑαυτόν· οὐκ ἂν δὲ, εἰ ἑαυτῶν ἕνεκεν ἐποίουν, ἔνδον ἔμενον, ἀλλὰ
προτέρους ἂν ἑαυτοὺς [c]ἐξεῖλον. Πολλὴ δὲ αὐτῶν καὶ ἡ φιλαν- B
θρωπία· [d]ἐκώλυσαν αὐτὸν σφάξαι ἑαυτὸν, τὸν δήσαντα [e]αὐτούς.
(803) Μετὰ πολλῆς [f]τῆς ἀσφαλείας καὶ πικρῶς [g]ἔδησας ἡμᾶς, φησὶν,
ἵνα λυθῇς αὐτὸς τῶν πικροτάτων δεσμῶν. Σειραῖς γὰρ τῶν
ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. Ἐκεῖνα μὲν [h]γὰρ ἐπά-
ρατα τὰ δεσμὰ, ταῦτα δὲ μακάρια, καὶ πολλῆς εὐχῆς ἄξια.
Ὅτι γὰρ λύει τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα ταῦτα, ἔδειξεν ἀπὸ τῶν αἰσθη- C
τῶν. Εἶδες τοὺς [i]τῷ σιδήρῳ δεδεμένους λυθέντας; Ὄψει καὶ
σαυτὸν ἐξ ἑτέρων [k]χαλεπῶν ἀνεθέντα δεσμῶν. Ταῦτα τὰ
δεσμὰ, τὰ τῶν δεσμωτῶν λέγω, οὐ τὰ Παύλου, ἐκεῖνα τὰ δεσμὰ
ποιεῖ τὰ τῶν ἁμαρτιῶν. [l]Διπλῇ ἦσαν δεσμῶται οἱ ἔνδον, [m]καὶ
αὐτὸς δεσμώτης ἦν ὁ δεσμοφύλαξ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ σιδήρῳ
ἐδέδεντο, καὶ ἁμαρτίαις, οὗτος δὲ ἁμαρτίαις [n]μόναις. Ἔλυσεν
ἐκείνους ὁ Παῦλος εἰς πληροφορίαν τούτου· καὶ γὰρ ἦν ὁρατὰ
τὰ δεσμά. Οὕτω καὶ ὁ [o]Χριστὸς ἐποίησε, μᾶλλον δὲ ἀντι-
στρόφως. Ἐκεῖ διπλῆ [p]παράλυσις ἦν. Ποία δὲ [q]αὕτη; Ἡ
τῶν [r]ἁμαρτημάτων, καὶ ἡ τοῦ σώματος. Τί οὖν ποιεῖ; D
[17] "Θάρσει, φησὶ, τέκνον, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι." [s]Προ-
τέραν τὴν ὄντως παράλυσιν ἔλυσεν, εἶτα ἐπὶ ταύτην ἔρχεται.
Ὅτε γὰρ "Εἶπόν τινες τῶν γραμματέων ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος
βλασφημεῖ, [t]εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· ἵνα
τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκο-
πώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, [v]ἔγειρε
καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- E
θρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ·
ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου."
Ἐβεβαίου τὸ νοητὸν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ τὸ

16 Act. xvi. 25. 17 Matth. ix. 2—6.

[b] γόητες] + ὕμνουν τὸν θεὸν καὶ C. [c] ἐξείλοντο E. [d] κωλύσασα E. [e] αὐτοὺς] + μονονουχὶ τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν λέγοντες A.B.F. Sic, sed om. τοιαῦτα, Sav. cet. [f] τῆς om. E. Post ἀσφαλείας add. ἠσφαλίσω εἰς τὴν ἐσωτέραν (ἐνδοτέραν F.) φυλακὴν A.B.F. Sav. cet. [g] ἔδησας (ἔδησαν C. Veron.) ἡμᾶς] ἡμᾶς ἔδησας A.B.F. Sav. cet. Statim φησὶν om. iidem. [h] γὰρ] οὖν A.B.F. γὰρ om. E. [i] τῷ om. F. [k] χαλ. ἀνεθ. δεσμῶν pro δεσμῶν ἀνεθ. χαλ. omnes. [l] διπλοῖ C.D.E. Veron. Mox οἱ δεσμῶται ἔνδον iidem. [m] καὶ αὐτὸς—δεσμοφύλαξ] ἁπλῶς δὲ ὁ δεσμοφ. δεσμώτης ἦν A.B.F. [n] μόνον E. [o] Χριστὸς] + ἐπὶ τοῦ παραλύτου A.B.F. [p] ἡ παράλ. E. [q] αὕτη] + καὶ ποία A.B.F. [r] ἁμαρτημάτων pro ἁμαρτιῶν B.C.E.F. [s] πρότερον A.F. [t] ἰδὼν A.B.F. [v] ἔγειρε B.C.D.F. ἔγειραι Edd.

κατὰ ψυχὴν ἐργασάμενος. Διὰ τί δὲ τοῦτο ἐποίησεν; Ἵνα
πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· [18] "Δοῦλε πονηρὲ, ἐκ τοῦ στόματός
σου κρινῶ σε." Τί [w] εἶπον ἐκεῖνοι; Οὐδεὶς δύναται ἀφιέναι
F ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· [x] οὐδὲ ἄγγελος οὐδὲ ἀρχάγγελος,
οὐδὲ [y] ἄλλη κτιστὴ δύναμις. Ὑμεῖς τοῦτο ὡμολογήσατε. Τί
οὖν ἐχρῆν εἰπεῖν; Ἂν δειχθῶ ἀφιεὶς ἁμαρτίας, εὔδηλον ὅτι
θεὸς ἐγώ. Ἀλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλὰ τί; " [z] Ἵνα εἰδῆτε ὅτι
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ-
59 τίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην,
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου." Ὅταν οὖν, φησὶ, τὸ δυσκολώ-
τερον [a] ἐργάσωμαι, εὔδηλον ὅτι οὐδεμία περὶ τοῦ εὐκόλου
[b] καταλείπεται πρόφασις, οὐδὲ ἀντιλογία. Διὰ τοῦτο τὸ
νοητὸν [c] ἐκεῖνος ἐποίησε [d] πρῶτον, ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν οἱ ἀντι-
λέγοντες· ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ ἐπὶ τὸ αἰσθητὸν [e] αὐτὸ
ἤγαγεν. [f] Οὐκ ἦν κουφότητος ἡ πίστις. Εἶδε τοὺς δεσμώτας,
καὶ οὐδὲν εἶδεν οὐδὲ ἤκουσε φαῦλον· εἶδεν οὐ μαγγανείᾳ τι γε-
B γενημένον· ὕμνουν γὰρ τὸν θεόν· [g] εἶδεν ἀπὸ φιλανθρωπίας
πολλῆς πάντα γενόμενα· οὐ γὰρ ἠμύναντο αὐτὸν, καίτοι δυνά-
μενοι. Ἐνῆν γὰρ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς δεδεμένους ἐξελόντας
ἀπελθεῖν· εἰ δὲ μὴ τοὺς δεδεμένους, ἀλλ' [h] ἑαυτούς. Ἀλλ' οὐκ
εἰργάσαντο τοῦτο. Ὥστε οὐκ ἀπὸ τοῦ θαύματος μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου αὐτὸν κατῄδεσαν. Πῶς; "Ἐφώνησε
[i] φωνῇ μεγάλῃ λέγων· μηδὲν [k] πράξῃς σεαυτῷ κακόν· [l] ἅπαντες
C γάρ ἐσμεν ἐνθάδε." Ὁρᾷς [m] καὶ τὸ ἀκενόδοξον καὶ τὸ ἄτυφον
καὶ τὸ φιλόστοργον; Οὐκ εἶπεν, ὅτι δι' ἡμᾶς ταῦτα γέγονεν,
ἀλλ' ὡσανεὶ τῶν δεσμωτῶν εἷς, φησί· " [n] Πάντες γάρ ἐσμεν
ἐνθάδε." Καίτοι εἰ καὶ μὴ πρὸ τούτου, μηδὲ διὰ τοῦ θαύματος
ἔλυσαν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἐνῆν αὐτοὺς σιγῆσαι, καὶ πάντας ἀπολῦσαι
καὶ δεδεμένους. Εἰ γὰρ ἐσίγησαν, καὶ μὴ διὰ τῆς μεγάλης
φωνῆς κατέσχον [o] ἐκείνου τὰς χεῖρας, [p] ὤθησεν ἂν διὰ τοῦ λαι-
μοῦ τὸ ξίφος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐβόησεν, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐνδοτέ-
ραν φυλακὴν ἦν βεβλημένος. Κατὰ σαυτοῦ τοῦτο [q] πεποίηκας,
D φησὶν, ἐνδοτέρω βαλὼν τοὺς μέλλοντάς σε ἐλευθεροῦν τοῦ κιν-

18 Luc. xix. 22.

[w] εἶπον] δὲ A.B.F. Sav. cet. [x] οὐκ ἄγγελος ἄρα λοιπὸν, οὐκ ἀρχάγγ. A.B.F. Sav. cet. [y] ἄλλη] + τις E. [z] ἵνα] + δὲ A.B.D.F. Sav. cet. [a] ἐργάσωμαι omnes. ἐργάσομαι Edd. [b] λείπεται B.F. [c] ἐκεῖνο E. [d] πρῶτον pro πρότερον A.B.C.E.F. [e] αὐτὸν E. [f] οὐκ] ἄρα οὐκ A.B.F. Sav. cet. Statim κουφότης ante corr. E. [g] εἶδες A.B.F. [h] ἑαυτοὺς] + γοῦν man. rec. E. [i] φωνῇ μεγ. pro μεγ. φωνῇ omnes. [k] πράξῃς A.B.C.E. πράξεις F. ποιήσῃς Edd. Statim σαυτῷ A.B. [l] πάντες A.B. [m] καὶ om. C. [n] ἅπαντες C. [o] ἐκείνου omnes. αὐτοῦ Edd. [p] ὤθισεν B.F. [q] ἐποίησας E.

δύνου. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐμιμήσαντο τὰ παρ᾽ ἐκείνου [r]γενόμενα. Ἐκείνου δὲ ἀποθανόντος, πάντες ἂν ἐξέφυγον. [s]Εἶδες ὅτι εἵλοντο δεδέσθαι μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνον περιϊδεῖν ἀπολλύμενον; [t]Καὶ ἐνενόησε πρὸς ἑαυτὸν, εἰ γόητες ἦσαν, πάντως ἂν ἐκείνους ἀπέλυσαν, καὶ ἑαυτοὺς [v]ἠλευθέρωσαν τῶν δεσμῶν· εἰκὸς γὰρ πολλοὺς καὶ τοιούτους ἐμβεβλῆσθαι. [u]Ἄλλως δὲ, πολλάκις δεξάμενος γόητας [w]τοιούτους, καὶ οὐδὲν ἰδὼν τοιοῦτον γενόμενον, ἐθαύμασεν. [x]Ὁ γόης οὐκ [y]ἂν ἔσεισε τὰ θεμέλια, [z]ὥστε E
διυπνίσαι τὸν δεσμοφύλακα, καὶ δυσκολωτέραν ἑαυτῷ ποιῆσαι τὴν φυγήν.

Ἀλλ᾽ ἴδωμεν λοιπὸν τοῦ δεσμοφύλακος τὴν πίστιν. [19]"Αἰ-
(804) τήσας, φησὶ, φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων, προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, [a]ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;" Πυρ ἐκράτει καὶ ξίφος, καὶ ἔλεγε· "[b]τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;" [20]"Οἱ δὲ F
εἶπον· πίστευσον [c]εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωθήσῃ σὺ, καὶ ὁ οἶκός σου." Τοῦτο οὐχὶ γοήτων ἐστὶ, φησὶ, [d]δόγμα τοιοῦτον παραδοῦναι· οὐδαμοῦ δαίμονος ἐνταῦθα μνήμη. Ὁρᾷς πῶς ἄξιος τοῦ σωθῆναι ἐκεῖνος; Ἰδὼν γὰρ τὸ θαῦμα, καὶ τοῦ φόβου ἀπαλλαγεὶς, οὐκ ἐπελάθετο τῶν συμφερόντων, ἀλλ᾽ ἐν τοσούτῳ κινδύνῳ περὶ τῆς σωτηρίας ἐφρόντιζε τῆς κατὰ ψυχὴν, καὶ ὡς ἐχρῆν διδασκάλοις προσελθεῖν, οὕτω προσῆλθε· [e]πρὸς τοὺς πόδας αὐτῶν ἔπεσε. [21]"Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ, φησὶ, τὸν λόγον τοῦ [f]κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ [g]τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα." Ὁρᾷς θερμότητα ἀνδρός; Οὐκ ἀνεβάλετο, οὐκ εἶπεν, ἡμέρα γενέσθω, ἴδωμεν, σκεψώμεθα· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ πᾶσα ἐβαπτίσθη· ἀλλ᾽ οὐχ [h]ὡς νῦν οἱ πλείους περιορῶσι καὶ δούλους καὶ γυναῖκας καὶ B
παῖδας ἀμυήτους τυγχάνοντας. [i]Γίνεσθε, παρακαλῶ, κατὰ τὸν δεσμοφύλακα· οὐ τὴν ἀξίαν λέγω, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν. Τί

[19] Act. xvi. 29, 30. [20] Ibid. v. 31. [21] Ibid. v. 32, 33.

[r] γεγονότα A.B.F. λεγόμενα E. [s] εἶδεν E. [t] καὶ] διὰ τοῦτο καὶ A.B.F. Sav. cet. Statim ἐνενόησεν ἐν ἑαυτῷ E. ἐνενόησεν ὁ δεσμοφύλαξ καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν A.B.F. [v] ἐλευθ. A.B. Sav. [w] τοσούτους E. τοιούτους om. A.B.F. Sav. cet. [x] ὁ γ. οὐκ] νῦν ὁ γ. οὐκ C.D. οὐδὲ γὰρ γόης A.B.F. [y] ἂν om. A.B.C.D.F. et ante corr. E. Statim ἔσεισε omnes. ἔσειε Veron. Sav. [z] ὥστε] οὕτως ὥστε A.B.F. [a] ἔφη omnes. φησὶ Edd. [b] τί] κύριοι, τί A.B.E.F. Sav. cet. [c] εἰς] ἐπὶ E. Mox Χριστὸν om. C.D. Ἰησοῦν Χρ. om. Veron. [d] δόγμα] ὡς δόγμα A.B.F. [e] πρὸς] καὶ πρὸς A.B.D.F. Sav. cet. [f] κυρίου] θεοῦ B.F. [g] τῇ ὥρᾳ τῆς ν. pro τῇ νυκτὶ omnes. [h] ὡς νῦν] οἱ νῦν οὕτως, ἀλλ᾽ A.B.F. [i] γένεσθε A.F.

γὰρ ὄφελος ἀξιώματος, ὅταν [k]ῇ ἡ προαίρεσις ἀσθενής; [l]Ὁ
ὠμὸς, ὁ ἀπηνὴς, ὁ μυρίοις συζῶν κακοῖς, ὁ τοῦτο μελετῶν ἀεὶ,
οὕτω φιλάνθρωπος, οὕτω κηδεμονικὸς [m]ἀθρόον γέγονεν. "Ἔλου-
σεν αὐτοὺς, φησὶν, ἀπὸ τῶν πληγῶν." Θέα πάλιν καὶ [n]τὴν
θερμότητα τοῦ Παύλου· δεδεμένος, μεμαστιγωμένος, οὕτως
C εὐηγγελίζετο. Ὦ [o]τῆς μακαρίας ἁλύσεως, οἵας ὤδινεν ὠδῖνας
κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην· οἷα ἀπέτεκε παιδία. Καὶ περὶ τούτων
[p]εἰπεῖν δυνατὸν, [22] "Οὓς ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου." Ὁρᾷς
πῶς ἀγάλλεται, καὶ τὰ τεχθέντα παιδία ἀπὸ τούτου λαμπρό-
τερα βούλεται εἶναι; ὁρᾷς πόση περιουσία δόξης τῶν δεσμῶν,
ὅπου γε οὐ μόνον τὸν περικείμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ
καιρῷ τεχθέντας ὑπ' αὐτοῦ λαμπροὺς ποιεῖ; Ἔχουσί τι πλέον
οἱ ἐν τοῖς Παύλου δεσμοῖς τεχθέντες, οὐ κατὰ τὴν χάριν λέγω,
ἡ γὰρ αὐτὴ χάρις, οὐδὲ κατὰ τὴν ἄφεσιν, ἡ γὰρ αὐτὴ [q]πάντων
D ἄφεσις, ἀλλ' ὅτι ἐκ προοιμίων παιδεύονται χαίρειν καὶ ἀγάλ-
λεσθαι τοῖς τοιούτοις πράγμασιν. "Αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς,
φησὶ, παραλαβὼν αὐτοὺς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβα-
πτίσθη." Καὶ θέα λοιπὸν τὸν καρπόν· ἀντέδωκεν εὐθέως τὰ
σαρκικά. [23] "[r]Ἀναγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον, [s]εὐθέως παρ-
έθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο [t]πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ
θεῷ." Τί γὰρ οὐκ ἔμελλεν, ἀνοιγέντος [v]αὐτῷ τοῦ οὐρανοῦ διὰ
τῆς ἀνοίξεως τῶν τοῦ δεσμωτηρίου θυρῶν; Ἔλουσε τὸν διδά-
E σκαλον, τράπεζαν παρέθηκε, καὶ ἠγαλλιάσατο. Εἰσῆλθεν εἰς
δεσμωτήριον ἡ Παύλου ἅλυσις, καὶ ἐκκλησίαν εἰργάσατο πάντα
τὰ ἐκεῖ, καὶ σῶμα Χριστοῦ [w]ἐφειλκύσατο, καὶ τράπεζαν [x]ἔθηκε
τὴν πνευματικὴν, καὶ [y]ὠδῖνας, ἐφ' αἷς ἄγγελοι χαίρουσι. [z]Μήτι
εἰκῇ ἔλεγον τὸ δεσμωτήριον τοῦ οὐρανοῦ λαμπρότερον; τῆς
γὰρ ἐκεῖ χαρᾶς τοῦτο γέγονεν αἴτιον. Εἰ [a]γὰρ ἐφ' ἑνὶ ἁμαρ-
τωλῷ μετανοοῦντι χαρὰ [b]ἐν οὐρανοῖς, [c]εἰ ὅπου δύο εἰσὶ συνη-
γμένοι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐστιν ὁ Χριστὸς,
ὅπου Σίλας καὶ Παῦλος καὶ ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ
F ὅλη, καὶ πίστις τοσαύτη, πόσῳ μᾶλλον; Ὅρα τὴν σφοδρότητα
τῆς πίστεως. Ἀλλὰ τὸ δεσμωτήριον τοῦτο ἑτέρου [d]με ὑπέ-

22 Philem. 10. 23 Act. xvi. 34.

[k] ᾖ post ἀσθενὴς transp. A.B.E.F. [l] εἰ ὁ ὠμὸς C.D. Veron. εἰ om. E. βαβαὶ pro εἰ A.B.F. Sav. cet. [m] ἀθρόον pro ἀθρόως omnes. [n] τὴν θ. τοῦ Π. pro τοῦ Π. τὴν θ. omnes. [o] τῆς om. B.F. [p] εἰπεῖν δυνατὸν] ἐστὶν εἰπεῖν A.B.F. Sav. cet. ἐστὶν εἰπεῖν δυνατὸν E. [q] πάντων om. A.B.F. [r] ἀναγαγὼν] + γὰρ E. [s] εὐθέως om. A.B.C.E. [t] πανοικεὶ C. [v] αὐτοῦ A. Statim δεσμωτηρίου pro οὐρανοῦ F. [w] ἐφειλκύσατο] πάντας ἐποίησε A.B.F. Sav. cet. [x] ἔθηκε] ἔστησε A.B.F. [y] ὠδῖνας] + ἔτεκεν A.B.F. Sav. cet. [z] μήτι] οὐκ ἄρα A.B.F. Post ἔλεγον add. ὅτι E. [a] γὰρ om. A.B.F. [b] ἐν οὐρανοῖς] ἐν οὐρανοῖς γίνεται A.B.F. γίνεται ἐν οὐρανοῖς E. [c] εἰ] ἢ E. [d] με om. F.

μνησε δεσμωτηρίου. Ποίου δὴ τούτου; Ἔνθα Πέτρος ἦν.
Ἀλλὰ τοιοῦτον οὐδὲν [e]ἐγένετο ἐκεῖ· ἀλλ' ἦν παραδεδομένος
τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, καὶ οὐχ 61
ὕμνει οὐδὲ ἠγρύπνει, ἀλλ' ἐκάθευδε· καὶ οὐδὲ μεμαστιγωμένος
ἦν, ἀλλὰ μείζων ὁ κίνδυνος. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἤδη τὸ πᾶν
[f]εἴργαστο, καὶ δίκην ἦσαν δεδωκότες· ἐκεῖ δὲ οὐδέπω. [g]Ὥστε
εἰ καὶ μὴ πληγαὶ [h]ὠδύνων, ἀλλ' ἡ προσδοκία τοῦ μέλλοντος
ἐθορύβει. Ὅρα καὶ ἐκεῖ τὸ θαῦμα. [24] "Ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου,
φησὶν, ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας
δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· ἀνάστα ἐν
τάχει. Καὶ εὐθέως ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν." B
Ὥστε [i]μὴ νομίσαι τὸ πρᾶγμα τοῦ φωτὸς μόνον εἶναι, καὶ τὸν
(805) Πέτρον ἔνυξεν. Οὐδεὶς δὲ τὸ φῶς ἑώρα, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς, καὶ
ἐδόκει ὅτι ὅραμά ἐστιν· οὕτως οὐκ ἐπαισθάνονται οἱ καθεύδοντες
τῶν τοῦ θεοῦ εὐεργεσιῶν. "Εἶπε δὲ, φησὶν, ὁ ἄγγελος πρὸς
αὐτόν· περίζωσαι καὶ [k]ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Καὶ ἐποί-
ησεν οὕτω. Καὶ [l]λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ
ἀκολούθει μοι. Καὶ ἐξελθὼν [m]ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει
ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον [n]διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ
ὅραμα βλέπειν. Διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, C
ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν,
ἥτις αὐτομάτη [o]ἀνεῴχθη αὐτοῖς. Καὶ [p]εἰσελθόντες, προῆλθον
ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ ἀπέστη."

Διὰ τί μὴ τοῦτο γέγονεν ἐνταῦθα, ὅπερ ἐπὶ [q]τοῦ Παύλου
καὶ Σίλα; Ὅτι ἐκεῖ μὲν ἔμελλον [r]ἀπολύειν αὐτούς· διὰ τοῦτο
οὐκ ἠθέλησεν οὕτως ἀπολυθῆναι αὐτούς· ἐπὶ δὲ τοῦ μακαρίου
Πέτρου, εἰς φόνον αὐτὸν ἔμελλον ἐξάγειν. Τί οὖν; οὐ πολλῷ
θαυμασιώτερον ἦν, φησὶν, ἐξαχθέντα καὶ παραδοθέντα ταῖς τοῦ
βασιλέως χερσὶ, τότε ἐκ [s]μέσων αὐτῶν ἐξαρπασθῆναι τῶν κιν- D
δύνων, καὶ μηδὲν παθεῖν; οὕτω γὰρ ἂν [t]οὐδὲ οἱ στρατιῶται
ἀπώλοντο. Μέγα ἐνταῦθα [v]κεκίνηται ζήτημα. [w]Ὁ θεὸς τὸν
αὐτοῦ δοῦλον, φησὶ, μετὰ τῆς ἑτέρων ἔσωσε τιμωρίας, μετὰ τῆς
ἑτέρων ἀπωλείας; [x]Πρῶτον μὲν οὖν οὐ μετὰ τῆς ἑτέρων ἀπω-
λείας· [y]οὐ γὰρ τῆς τοῦ πράγματος οἰκονομίας τοῦτο γέγονεν,

24 Act. xii. 7, sqq.

[e] γέγονεν E. [f] εἰργάσαντο E. [g] ὥστε] πλὴν ἀλλ' E. [h] Vid. Annot. [i] μὴ om. F. [k] ὑπόδυσαι B. [l] λέγει] εἶπεν C. [m] ἠκολούθει C. [n] διὰ] ὑπὸ E. [o] ἀνεῴχθη B.C. ἠνεῴχθη A.F. ἠνοίγει E. ἠνοίχθη Edd. [p] ἐξελθόντες A.E. [q] τοῦ om. E. [r] αὐτοὺς ἀπολύειν inverso ord. A.F. [s] μέσου E. [t] οὔτε E.F. οἴτε A. [v] κινεῖται A.B.F. [w] ὁ] ὅτι ὁ E. [x] πρῶτον μὲν οὖν οὐ (οὐ om. D.)] τί οὖν ἐροῦμεν; πρῶτον (+ μὲν οὖν Sav. cet.) ὅτι οὐ A.B.F. Sav. cet. [y] οὐ γὰρ] δεύτερον ὅτι οὐ A.B.F. Sav. cet.

ἀλλὰ τῆς τοῦ δικαστοῦ [z]μιαρίας. Πῶς; Ὁ μὲν θεὸς οὕτως
ᾠκονόμησεν, ὡς μὴ μόνον τούτους μὴ ἀπολέσθαι, ἀλλὰ καὶ
ἐκεῖνον σωθῆναι, καθάπερ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ δεσμοφύ-
E λακος· ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἐχρήσατο τῇ δωρεᾷ εἰς δέον. [24] “Γενο-
μένης δὲ ἡμέρας, φησὶν, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρα-
τιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.” [a]Τί οὖν; Ἐξέτασιν τοῦ
πράγματος ποιεῖται ὁ Ἡρώδης, καὶ ἀνακρίνας αὐτοὺς, ἐκέλευσεν
ἀπαχθῆναι. Εἰ μὲν γὰρ μὴ ἀνέκρινεν, ἦν ἄν τις ἀπολογία·
νῦν δὲ παρέστησεν, ἀνέκρινεν, ἔμαθεν ὅτι ἐδέδετο, ὅτι τὸ δεσμω-
τήριον ἠσφάλιστο, ὅτι οἱ φύλακες ἦσαν πρὸ τῶν θυρῶν· οὐ
τοῖχος [b]διωρώρυκτο, οὐ θύρα ἀνέῳκτο, οὐδὲν ἄλλο κακουργίας
F [c]τεκμήριον ἦν· δέον ἀπὸ τούτων θαυμάσαι τοῦ θεοῦ τὴν δύνα-
μιν, ἥτις καὶ ἐκ [d]μέσων αὐτὸν ἀνήρπασε τῶν κινδύνων, καὶ
προσκυνῆσαι τὸν τοσαῦτα δυνηθέντα, [e]ὁ δὲ ἐκείνους ἀπήγαγε.
[f]Τί οὖν ἐνταῦθα ὁ θεὸς αἴτιος; Εἰ μὲν γὰρ τοῖχον διαρραγῆναι
62 ἐποίησε, καὶ οὕτως ἐξέβαλεν, ἴσως ἂν ἐνομίσθη τῆς ἐκείνων
ῥᾳθυμίας τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ οὕτως ᾠκονόμησεν, ὥστε δειχθῆναι
ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης κακουργίας, ἀλλὰ θείας θαυματουργίας τὸ
πρᾶγμα ἦν, τί δὴ τοῦτο ἐποίησεν; Εἰ γὰρ ἔμελλε φεύγειν,
οὕτως ὡς εἶχε τὰς ἁλύσεις, ἔφυγεν ἄν· εἰ ἔμελλε φεύγειν τεθο-
ρυβημένος, οὐκ ἂν τοσαύτην ἐποιήσατο πρόνοιαν, ὥστε καὶ τὰ
σανδάλια λαβεῖν, ἀλλ' εἴασεν ἄν. Νῦν δὲ διὰ τοῦτό φησιν ὁ
ἄγγελος πρὸς αὐτὸν, “Ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου,” ἵνα μά-
B θωσιν ὅτι [g]οὐ φεύγων, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἀνέσεως τὸ πρᾶγμα
εἰργάσατο. Δεδεμένος γὰρ, καὶ μεταξὺ τῶν [h]δύο στρατιωτῶν,
οὐκ ἂν τοσαύτην ἐποιήσατο σχολὴν, ὥστε καὶ τὰς ἁλύσεις
λῦσαι, καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἐσωτέραν ὢν καὶ αὐτὸς φυλακήν.
Ὥστε τῆς ἀδικίας τοῦ δικαστοῦ γέγονεν ἡ κόλασις τῶν φυλά-
κων. Διὰ τί γὰρ [i]Ἰουδαῖοι μὴ τοῦτο ἐποίησαν; Καὶ γὰρ
ἑτέρου δεσμωτηρίου μέμνημαι, ἐκείνου [k]μὲν τοῦ προτέρου τοῦ ἐν
Ῥώμῃ, τούτου [l]δὲ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ, [m]νῦν δὲ τοῦ ἐν Ἱεροσολύ-
μοις. [25] Ἀκούσαντες γὰρ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι παρὰ
C τῶν ἀποσταλέντων [n]παρ' αὐτῶν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὥστε
ἐξαγαγεῖν τὸν Πέτρον, ὅτι ἔσω οὐδένα εὕρομεν, ἀλλὰ [o]καὶ

[24] Act. xii. 18. [25] Ibid. v. 23, 24.

[z] μιαρίας A.C.D.E.F. μιαρίας confuse B. μοχθηρίας E. in marg. man. sec. μανίας Veron. πικρίας Sav. cet. [a] τί οὖν;] εἶτα τί; A.B.F. Sav. cet. [b] διορώρυκτο ex corr. A. [c] τεκμήριον ἦν· δέον] Sic E. τεκμήριον· ἦν δὲ C. Veron. τεκμήριον ἦν· καὶ δέον D. τεκμήριον ἦν· καὶ ἐχρῆν αὐτὸν A.B.F. τεκμήριον. ἐχρῆν αὐτὸν Sav. cet. [d] μέσου E. [e] ὁ δὲ om. C.D.E. ὁ δὲ ἐκείνους ἀπήγαγε om. Veron. [f] τί] πῶς A.B.F. Sav. cet. [g] οὐχὶ E. [h] δύο] + μένων A.B.F. Sav. cet. [i] οἱ Ἰουδαῖοι A.B.F. [k] μὲν om. A.B.F. [l] δὲ om. A.F. [m] νυνὶ E. [n] παρ' αὐτῶν om. C. [o] καὶ om. B.E.

κεκλεισμένας τὰς θύρας, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν
θυρῶν, διὰ τί μὴ τοὺς φύλακας ἀνεῖλον, ἀλλὰ διηπόρουν περὶ
[p]αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο; Εἰ δὲ [q]σφόδρα κατ' αὐτῶν
φονῶντες οὐδὲν τοιοῦτον ἐνενόησαν, πολλῷ μᾶλλον [r]σὺ ὁ πρὸς
ἐκείνων χάριν πάντα ποιῶν. Διὰ τοῦτο μετῆλθεν αὐτὸν ἡ δίκη
ταχέως. Εἰ δὲ τοῦτο ἐγκαλεῖς, ἐγκάλει καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς
ὁδοῖς σφαττομένων, [s]καὶ περὶ τῶν ἀδίκως ἀναιρουμένων μυρίων D
ἑτέρων, καὶ [t]ἔτι περὶ τῶν παίδων τῶν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀναιρε-
θέντων· καὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις, ὡς σὺ λέγεις, ὁ Χριστὸς ἐγένετο
αἴτιος· μᾶλλον [v]δὲ οὐχ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἡ μανία καὶ ἡ τυραν-
(806) νὶς τοῦ [w]πατρὸς τοῦ Ἡρώδου. Εἰ δὲ [x]λέγεις, διὰ τί μὴ ἐκ
τῶν χειρῶν αὐτὸν ἥρπασε τοῦ Ἡρώδου, [y]καὶ τοῦτο ἠδύνατο
ποιῆσαι, ἀλλ' οὐδὲν [z]ἂν ἐκέρδανον ἀπὸ τούτου. Ποσάκις γοῦν
ὁ Χριστὸς ἐκ [a]μέσων αὐτῶν ἐξῆλθε τῶν χειρῶν; τί οὖν τοῦτο E
ὠφέλησε τοὺς ἀγνώμονας; Ἐνταῦθα [b]μέντοιγε καὶ πολλὴ τοῖς
πιστοῖς ὠφέλεια γίνεται ἀπὸ τῶν γεγενημένων· ὑπομνημάτων
γὰρ [c]γενομένων, καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν μαρτυρούντων τοῖς
[d]πραττομένοις, ἀνύποπτος [e]ἦν ἡ μαρτυρία. Ὥσπερ οὖν κἀκεῖ
οὐδαμόθεν ἄλλοθεν [f]ἐπεστομίσθησαν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ τοὺς ἐλθόν-
τας ὁμολογεῖν τὰ γεγενημένα, [g]οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ τί
γὰρ ὁ δεσμοφύλαξ οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησε; καίτοιγε οὐδὲν
ἐλάττονα τῶν τούτου τὰ [h]τοῦ Ἡρώδου ἦν. Τοῦ γὰρ ἰδεῖν
ἀνεῳγμένας τὰς θύρας, ὅσον εἰς ἐκπλήξεως λόγον, οὐδὲν ἔλαττον F
τὸ μαθεῖν ὅτι κεκλεισμένων αὐτῶν ἐξῆλθεν ὁ δεδεμένος· καίτοι
ταῦτα καὶ φαντασία ἔδοξεν ἂν εἶναι μᾶλλον, ἐκεῖνο δὲ οὐκέτι, μετὰ
ἀκριβείας ἀπαγγελλόμενον. Ὥστε εἰ καὶ οὗτος οὕτως ἦν πονη-
ρὸς, ἔσφαξεν ἂν τὸν Παῦλον, καθάπερ ἐκεῖνος τοὺς στρατιώτας· 63
ἀλλ' οὐκ ἦν. Εἰ δὲ [i]λέγοι τις, διὰ τί καὶ τὰ παιδία συνεχώ-
ρησεν ὁ θεὸς ἀναιρεθῆναι, εἰς μακρότερον ἐμπεσούμεθα λόγον,
ὃν ἐν προοιμίοις ἔδει λέγεσθαι πρὸς ὑμᾶς. Τέως δὲ πολλὰ τῇ
Παύλου εὐχαριστήσαντες ἁλύσει, καταπαύσωμεν τὸν λόγον, ὅτι
τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν αἰτία γέγονε, παρακαλέσαντες ὑμᾶς μὴ
μόνον μὴ δυσχεραίνειν, [k]εἴ τι διὰ Χριστὸν πάθοιτε, ἀλλὰ καὶ

[p] αὐτῶν] + λέγοντες A.B.F. Sav. cet. [q] σφόδρα] οἱ σφόδρα E. [r] σὺ om. E. Mox ποιῶν πάντα inverso ord. A.B.F. [s] καὶ om. B.F. [t] ἔτι] + καὶ E. [v] δὲ accessit ex A.B.C.D.F. [w] πατρὸς] πάππου A.B.F. [x] λέγοις E. [y] καὶ] μάνθανε ὅτι καὶ A.B.F. [z] ἂν ἐκέρδανον] Sic C.D. ἂν ἐκέρδαινον E. ἂν ἐκέρδαναν A. ἐκέρδαναν F. ἐκέρδανεν ἂν Edd. [a] μέσων A.C.D.E. μέσον Veron. μέσου Sav. cet. [b] μέντοι (sine γε) E. [c] γενομένων Sav. cet. πραττομένων est in libris omnibus et Veron. [d] γενομένοις A.B.E.F. [e] ἦν om. A.B.F. [f] ἐπεστομήθησαν a pr. man. E. [g] οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα om. E. Veron. [h] τοῦ om. A.B.E.F. Sav. cet. [i] λέγοι τις] πρὸς τοὺς λέγοντας A.B.F. Sav. cet. Iidem post ἀναιρεθῆναι add. βουληθῶμεν ἀπολογήσασθαι, τάχα. [k] εἰ] ἂν E.

B χαίρειν ὡς οἱ ἀπόστολοι, καὶ καυχᾶσθαι, ὡς [l]Παῦλος ἔλεγεν·
[26] "Ἥδιστα καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου." [m]Διὰ τοῦτο
ἤκουσεν, "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου." Παῦλος ἐπὶ δεσμοῖς καυ-
χᾶται, καὶ σὺ ἐπὶ πλούτῳ [n]μέγα φρονεῖς; οἱ ἀπόστολοι ἔχαι-
ρον, ὅτι κατηξιώθησαν μαστιγωθῆναι, καὶ σὺ ἄνεσιν ζητεῖς καὶ
τρυφήν; Πῶς οὖν θέλεις τῶν αὐτῶν ἐκείνοις τυχεῖν, ἀπεναντίας
αὐτοῖς ὁδεύων [o]ἐνταῦθα; [27] "Καὶ νῦν, φησὶ, πορεύομαι εἰς Ἱε-
ροσόλυμα δεδεμένος τῷ πνεύματι, τὰ [p]ἐν αὐτοῖς συναντήσοντά
C μοι μὴ εἰδὼς, πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμά [q]μοι κατὰ πόλιν διαμαρτύ-
ρεται λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσι." Τί οὖν
ἀπέρχῃ, εἰ δεσμὰ καὶ θλίψεις [r]σε μένουσι; Διὰ τοῦτο [s]αὐτὸ,
φησὶν, ἵνα δεσμευθῶ διὰ Χριστὸν, ἵνα ἀποθάνω δι' αὐτόν.
[28] "Οὐ γὰρ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἑτοίμως ἔχω
ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ."

[t]Οὐδὲν τῆς ψυχῆς ἐκείνης μακαριώτερον. Ἐν τίσι καυχᾶται;
Ἐν δεσμοῖς, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἁλύσει, ἐν στίγμασιν. [29] "[v]Ἐγὼ
τὰ στίγματα [w]τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶν, ἐν τῷ σώματί μου
D βαστάζω," καθάπερ τρόπαιόν τι μέγα· καὶ πάλιν, "Ἕνεκεν
τοῦ Ἰσραὴλ, φησὶ, τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι·" καὶ πάλιν,
"Ἐν ᾗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει." Τί [x]οὖν ἐστι τοῦτο; οὐκ
αἰσχύνῃ, [y]οὐδὲ δέδοικας τὴν οἰκουμένην δεσμώτης περιϊών; οὐ
φοβῇ μή τις ἀσθένειαν τοῦ θεοῦ σου καταγνῷ; μή τις διὰ
τοῦτο οὐ μὴ προσέλθῃ; Οὐ τοιαῦτά μου, φησὶ, τὰ δεσμά·
[z]οἶδε καὶ ἐν βασιλείοις λάμπειν. [30] "Ὥστε τοὺς δεσμούς μου,
φησὶ, φανεροὺς γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοὺς πλεί-
ονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισ-
E σοτέρως τολμᾶν ἀφόβως λαλεῖν τὸν λόγον." Ὁρᾷς [a]δεσμῶν
ἰσχὺν μᾶλλον, [b]ἢ νεκρῶν ἀναστάσεως; Δεδεμένον με εἶδον, καὶ
μᾶλλον θαρροῦσιν. Ὅπου γὰρ δεσμὰ, ἀνάγκη καὶ μέγα τι
γενέσθαι ἐκεῖ· ὅπου θλῖψις, πάντως ἐκεῖ καὶ σωτηρία, πάντως
ἐκεῖ ἄνεσις, πάντως ἐκεῖ μεγάλα κατορθώματα. Ὁ γὰρ διά-
βολος ὅταν λακτίσῃ, τότε πλήττεται· ὅταν δήσῃ τοὺς τοῦ
θεοῦ δούλους, τότε μάλιστα ὁ λόγος ἐπιδίδωσι. Καὶ θέα παν-

26 2 Cor. xii. 9. 27 Act. xx. 22, 23. 28 Ibid. xxi. 13.
29 Gal. vi. 17. Act. xxviii. 20. Eph. vi. 20. 30 Philipp. i. 13, 14.

[l] ὁ Π. E. [m] διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἤκουσεν A.B.F. Sav. cet. [n] μεγαλοφρονεῖς F. [o] ἐνταῦθα om. A.B.F. [p] ἐν αὐτοῖς συναντήσοντα] συμβησόμενα E. [q] μοι post διαμαρτύρεται transp. E. [r] Sic A.B.C.E.F. σε (με D.) post δεσμὰ vulgo legitur. [s] αὐτὸ om. F. Flor. p. 328. (Tom. xii. p. 580 B.) φησὶν om. E. Flor. [t] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῶν Παύλου δεσμῶν, καὶ Πέτρου, καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ Ἰωάννου, καὶ Ἱερεμίου, καὶ Ἰωσὴφ, καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου. Veron. [v] ἐγὼ] + γὰρ E. [w] τοῦ] + κυρίου A.E.F. Sav. cet. Ἰησοῦ om. F. [x] οὖν om. A.B.F. Sav. cet. [y] οὐδὲ E. οὐ Edd. [z] οἶδα Flor. [a] τῶν δεσμῶν F. [b] ἢ om. E.

ταχοῦ τοῦτο γινόμενον. Ἐδεσμεύθη, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ F
ταῦτα εἰργάσατο· [31] "Ἐν αὐτοῖς γάρ, φησὶ, τοῖς δεσμοῖς
μου." Ἐδεσμεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ πλείονας ἐπηγάγετο· οὐ γὰρ
αὐτὸς μόνος ἐθάρρει, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι [c]πολλοὶ δι' αὐτόν. Ἐδε-
σμεύθη ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ δεδεμένος δημηγορῶν τὸν βασιλέα 64
κατέπληξε, καὶ τὸν ἄρχοντα εἰς φόβον ἤγαγεν· ἔμφοβος γὰρ
[d]γενόμενος ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο παρὰ τοῦ δεδε-
μένου μανθάνων περὶ τῶν μελλόντων ὁ δήσας αὐτόν. Δεδεμένος
ἔπλει, καὶ [e]ναυάγιον ἔλυσε, καὶ τὸν χειμῶνα ἐπέδησεν. Ἐν
δεσμοῖς ὄντος αὐτοῦ τὸ θηρίον ἐκεῖνο καθήψατο, καὶ μηδὲν
(807) λυμηνάμενον ἐξέπεσεν. Ἐδέθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ δεδεμένος δημη-
γορῶν μυρίους ἐπεσπάσατο, ἀντὶ πάντων τοῦτο αὐτὸ προβαλ-
λόμενος, τὴν ἅλυσιν [f]λέγω. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν [g]ἁλύσει δεθῆναι B
νῦν. Ἀλλ' ἔστιν ἑτέρα ἅλυσις, ἂν ἐθέλωμεν. Ποία [h]δὴ αὕτη;
Τὸ [i]τῆς χειρὸς κρατεῖν, τὸ μὴ πρὸς πλεονεξίαν ἕτοιμον εἶναι.
[k]Κἂν ταύτῃ τῇ ἁλύσει δήσωμεν ἑαυτούς· ἀντὶ [l]σιδηρίου γε-
νέσθω ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ φόβος. Λύσωμεν τοὺς δεδεμένους ὑπὸ
πενίας, ὑπὸ θλίψεως. Οὐκ ἔστιν ἴσον δεσμωτηρίου θύρας
ἀνοῖξαι, καὶ ψυχὴν συγκεκλεισμένην [m]ἀφεῖναι· οὐκ ἔστιν ἴσον
λῦσαι δεσμὰ δεσμωτῶν δεδεμένων, καὶ τεθραυσμένους ἀπολῦσαι
ἐν ἀφέσει. Τοῦτο ἐκείνου μεῖζόν ἐστιν· ἐκείνου μὲν γὰρ οὐδεὶς
κεῖται μισθὸς, τούτου δὲ μυρίοι. Μακρὰ ἡ τοῦ Παύλου γέγονεν C
ἅλυσις, καὶ ἐπὶ πολὺ κατέσχεν ἡμᾶς· καὶ γάρ ἐστιν ὄντως
μακρὰ, καὶ πάσης σειρᾶς χρυσῆς κοσμιωτέρα. Αὕτη τοὺς δεδε-
μένους καθάπερ διά τινος μηχανῆς ἕλκει πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ
ὥσπερ χρυσῆ σειρὰ [n]ἐξαρτηθεῖσα, ἀνέλκει πρὸς αὐτὸν τὸν
οὐρανόν· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, κάτω δεθεῖσα, τοὺς δεδεμένους
ἄνω ἕλκει. Καίτοι οὐχ αὕτη τῶν πραγμάτων ἡ φύσις· ἀλλ'
ὅταν [o]θεὸς οἰκονομῇ, μὴ ζήτει πραγμάτων φύσιν μηδὲ ἀκολου-
θίαν, [p]ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν. Μάθωμεν [q]μὴ ἐν D
ταῖς θλίψεσι καταπίπτειν, μηδὲ δυσχεραίνειν. Ὅρα γὰρ τὸν
μακάριον [r]τοῦτον. Μεμαστίγωτο, καὶ μεμαστίγωτο ἰσχυρῶς·
[32] "Πολλὰς γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, ἐπιθέντες πληγάς·" καὶ [s]ἐδέ-
δετο, καὶ τοῦτο πάλιν ἰσχυρῶς· εἰς γὰρ τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν

31 Philipp. i. 7. 32 Act. xvi. 23.

c πολλοὶ om. A.F. et in text. E. Statim δι' αὐτὸν omnes. δι' αὐτοῦ Edd. d γενόμενος] + φησὶν A.B.E.F. Sav. cet. e τὸ ναυάγιον Flor. p. 328. f λέγω om. E. g ἁλύσεσι B.F. Veron. h δὴ om. A.B.F. i τὰς χεῖρας F. k κἂν] Sic E. καὶ C. Veron. κἂν om. A.B.D.F. Sav. cet. l σιδήρου A.B.F. m ἀφιέναι E. n ἐξαρτισθεῖσα C.D. ἐξαρθεῖσα Veron. o ὁ θεὸς A.B.F. p ἀλλὰ—ἀκολουθίαν om. A.B.F. inclusum a Sav. q μὴ pro μηδὲ A.C.F. μὴ καταπ. ἐν ταῖς θλ. C. r τοῦτον] Παῦλον C. s ἐδέδεντο C.D.

[t]ἐνέβαλεν αὐτὸν, καὶ μετὰ πλείονος [v]ἀσφαλείας. Καὶ ἐν
τοσούτοις ὢν, κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε καὶ [w]οἱ σφόδρα ἀνει-
μένοι καθεύδουσιν, ἑτέρου δεσμοῦ χαλεπωτέρου τοῦ ὕπνου ἐπι-
κειμένου, ᾖδον καὶ ὕμνουν τὸν [x]κύριον.
E Τί τούτων γένοιτ' ἂν τῶν ψυχῶν ἀδαμαντινώτερον; Ἐνε-
νόουν ὅτι καὶ οἱ παῖδες ἐν πυρὶ ᾖδον καὶ ἐν καμίνῳ· ἴσως ἐλογί-
ζοντο, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον οὐδέπω πεπόνθαμεν. [y]Ἀλλὰ
καλῶς ποιῶν ὁ λόγος εἰς ἑτέρους ἡμᾶς [z]πάλιν ἐξήνεγκε δεσμοὺς
καὶ δεσμωτήριον ἕτερον. Τί πάθω; Βούλομαι σιγῆσαι, [a]ἀλλ'
οὐ δύναμαι. Ἕτερον δεσμωτήριον εὗρον ἐκείνου πολλῷ θαυμα-
F σιώτερον καὶ [b]ἐκπληκτότερον. Ἀλλά μοι διανάστητε, ὡς νῦν
[c]ἀρχομένου τοῦ λόγου, καὶ ἀκμαζούσαις προσέλθετε ταῖς δια-
νοίαις. [d]Βούλομαι διακόψαι τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἀνέχεται.
Καθάπερ γάρ τις μεταξὺ πίνων οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο διακόψαι,
κἂν ὁτιοῦν [e]τις ἐπαγγέλληται· οὕτω κἀγὼ τῆς κύλικος ἐπιλα-
βόμενος τῆς θαυμαστῆς τοῦ δεσμωτηρίου τῶν διὰ Χριστὸν δεδε-
65 μένων, οὐ δύναμαι [f]παύσασθαι, οὐ δύναμαι σιγῆσαι. Εἰ γὰρ
αὐτὸς ἐν δεσμωτηρίῳ [g]καὶ ἐν νυκτὶ οὐκ ἐσίγησεν, οὐδὲ ἐν
μάστιξιν, ἐγὼ σιγήσομαι [h]καθήμενος ἡμέρας οὔσης, μετὰ
πολλῆς [i]τῆς ἀνέσεως φθεγγόμενος, [k]τῶν δεδεμένων, τῶν με-
μαστιγωμένων, [l]τῶν ἐν μεσονυκτίῳ τοῦτο μὴ παθόντων; Οἱ
παῖδες οὐκ ἐσίγων ἐν καμίνῳ καὶ ἐν πυρί· καὶ ἡμεῖς [m]οὐκ αἰσχυ-
νόμεθα σιγῶντες; Ἴδωμεν [n]οὖν τοῦτο τὸ δεσμωτήριον. Ἐδέ-
θησαν καὶ ἐνταῦθα· [o]εὐθέως καὶ ἐκ προοιμίων [p]ἐδείκνυντο, ὅτι
οὐκ ἔμελλον καίεσθαι, ἀλλ' ὡς εἰς δεσμωτήριον εἰσιέναι. Τί
B [q]γὰρ δεσμεῖς τοὺς μέλλοντας [r]ἐμπυρίζεσθαι; Ἐδέθησαν, καθὼς
[s]Παῦλος, καὶ πόδας καὶ χεῖρας· ἐδέθησαν μετὰ τοσούτου
θυμοῦ. Καὶ γὰρ [t]ἐκεῖνος εἰς τὴν ἐσωτέραν ἔβαλε φυλακὴν, καὶ
οὗτος ἐπὶ πολὺ καῆναι τὴν κάμινον ἐκέλευσεν. Ἀλλ' ἴδωμεν τὰ
μετὰ ταῦτα. Ὑμνούντων ἐκείνων ἐσείετο τὸ δεσμωτήριον, [v]καὶ

[t] ἔβαλεν αὐτοὺς E. [v] τῆς ἀσφ. C. [w] οἱ σφ. ἀνειμένοι] Sic C.D. Flor. οἱ σφ. ἀνειμένως (add. man. rec. ἔχοντες) E. οἱ ἀνειμένοι σφ. ἀνειμένως A.B.F. οἱ σφ. ἐγηγερμένοι Edd. [x] κύριον] θεὸν E. [y] ἀλλὰ] + καὶ E. [z] πάλιν om. F. ἐξήν. πάλιν inverso ord. E. [a] ἀλλ' om. A.F. [b] ἐκπληκτότερον pro ἐκπληκτικώτερον B.C.E. [c] ἀρχομένῳ E. [d] βούλομαι] + δὲ E. [e] τις om. F. [f] ἀναπαύσασθαι F. [g] καὶ ἐν νυκτὶ om. E. Flor. καὶ ἐν νυκτὶ—μάστιξιν] οὐκ ἐσίγησεν οὐδὲ ἐν νυξὶν A.B.F. [h] καθήμενος om. A.B.F. [i] τῆς om. A.B.F. [k] τῶν δεδ. om. F. [l] τῶν om. E. Statim ἐν μεσονυκτίῳ A.B.F. ἐν μέσω νυκτὶ C.D. ἐν μέσῃ νυκτὶ Edd. [m] οὐκ αἰσχ. σιγῶντες] ἀνεξόμεθα σιγᾶν ἐν ἀνέσει ὑπάρχοντες A.B.F. [n] οὖν] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [o] ἀλλ' εὐθέως A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ om. E. [p] ἐδεικνύετο E. ἐδείκνυον A.B.F. [q] γὰρ om. A.B.F. Statim δεσμεῖ A. [r] ἐμπυρίζεσθαι omnes. φλογίζεσθαι Edd. Post h. v. add. εἴποιμι ἂν πρὸς αὐτὸν A.B.F. [s] ὁ Π. E. Statim καὶ χεῖρας καὶ πόδας idem. [t] καὶ ἐκεῖνος A.B.F. [v] καὶ ἀν. αἱ θ.] αἱ θ. ἀν. A.B.F.

ἀνεῴχθησαν αἱ θύραι· [w]καὶ τούτων ὑμνούντων [x]ἐλύθη τὰ δεσμὰ [y]καὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. Ἀνεῴχθη τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἀνεῴχθησαν αἱ θύραι τῆς καμίνου· δρόσος [z]γὰρ πνεύματος διεσύριζεν. [a]Ἀλλ' ὅμως· πολλά με περιρρεῖ· [b]οὐκ οἶδα ποῖον [c]πρῶτον εἴπω, ποῖον δεύτερον. Διὸ παρακαλῶ, μή με C
τάξιν τις ἀπαιτείτω· πολλὴ γὰρ ἡ συγγένεια τῶν πραγμάτων. [d]Ἐλύθησαν οἱ συνδεδεμένοι αὐτοῖς, [e]ἀλλ' ἐκάθευδον· ἐνταῦθα [f]δὲ ἀντὶ τούτου γέγονεν ἕτερόν τι· κατεκάησαν οἱ ἐμβαλόντες αὐτούς. Ἀλλ', ὅπερ ἐβουλόμην εἰπεῖν, εἶδε λελυμένους, καὶ προσέπεσεν αὐτοῖς· ὁ βασιλεὺς ἤκουσεν ὑμνούντων, [g]καὶ τέσσαρας εἶδε περιπατοῦντας, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Καθάπερ οὖν
(808) *ὁ Παῦλος οὐκ [h]ἂν ἐξῆλθε, καίτοι δυνάμενος, ἕως ὁ ἐμβαλὼν* D
ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἐξήγαγεν, οὕτως οὐδὲ οἱ τρεῖς παῖδες ἐξῆλθον, ἕως οὗ ὁ ἐμβαλὼν ἐξελθεῖν ἐκέλευσε. Τί ἀπὸ τούτου παιδευόμεθα; Μὴ σπεύδειν ἐν ταῖς ἐπαγωγαῖς, μηδὲ ἐπείγεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι, [i]μηδὲ πάλιν λυόντων ἐμμένειν. Ἀλλ' οὗτος μὲν προσέπεσε· καὶ γὰρ εἰσελθεῖν ἠδύνατο, ἔνθα ἦσαν οἱ ἅγιοι· ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν θύραν [k]ἐλθών· οὐ γὰρ ἐτόλμα προσελθεῖν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ ἔνδον, ὅπερ αὐτοῖς διὰ τοῦ πυρὸς κατεσκεύασε. Καὶ θέα μοι [l]τὰ ῥήματα. Οὗτός φησι, "Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;" ἐκεῖνος οὐ μετὰ τοσαύτης μὲν ταπεινοφροσύνης, οὐκ [m]ἔλαττον δὲ φωνὴν ἡδίω ἀφῆκε, [33] "Σε- E
δρὰχ, Μισὰκ, Ἀβδεναγὼ, οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, [n]ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε." [o]Μεγάλη ἡ τιμή· "Οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε." [p]Πῶς ἐξέλθωσιν, ὦ βασιλεῦ; Δεδεμένους ἐνέβαλες [q]τῷ πυρὶ, τοσοῦτον [r]ἐνεχρόνισαν τῷ πυρὶ χρόνον. Εἰ γὰρ ἀδαμάντινοι ἦσαν, εἰ γὰρ ὗλαι μεταλλικαὶ, τὸν ὕμνον [s]λέγοντες ἐκεῖνον ἅπαντα οὐκ ἂν ἀπώλοντο; Διὰ τοῦτο μὲν οὖν ἐσώθησαν, ὅτι ὕμνουν. Ἠιδέσθη τὴν προθυμίαν F
αὐτῶν τὸ πῦρ, [t]ὕστερον ᾐδέσθη καὶ τὴν ᾠδὴν τὴν θαυμαστὴν

[33] Dan. iii. 26.

[w] *ὑμνούντων καὶ τούτων* inverso ord. A.B.F. [x] *ἐλύετο* A.B.F. [y] *καὶ τῶν ποδῶν—τῆς καμίνου*] *καὶ τῶν χ. καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ἀνεῴχθη τὸ δεσμωτήριον τῆς καμίνου* E. *ἡ κάμινος ἐδροσίζετο* A.B.F. [z] *γὰρ*] + *αὐτοὺς* A.B.F. [a] *ἀλλ' ὅμως—περιρρεῖ*] *πολλά με τὰ θαύματα ἐνταῦθα περιρρεῖ* A.B.F. [b] *οὐκ*] *καὶ οὐκ* A.B.F. [c] *πρῶτον εἴπω* pro *εἴπω πρῶτον* omnes. Statim *ποῖον δὲ δεύτερον* Edd. *δὲ* om. B.C.D.E.F. Flor. [d] *ἐλύθησαν*] + *μὲν γὰρ* A.B.F. [e] *ἀλλ'*] *καὶ ὅμως* A.B.F. Sav. cet. [f] *δὲ* om. E. [g] *καὶ* om. A.B.F. [h] *ἂν* om. A.B.F. Sav. cet. [i] *μήτε* A.B.F. Sav. cet. [k] *ἐλθὼν*) + *ἔστη* A.B.F. Sav. cet. [l] *τὰ*] + *αὐτὰ* B. [m] *ἐλάττω* C.D.E. Veron. Mox *ἡδίω* om. E. in textu. [n] *ἐξ. καὶ δεῦτε* om. C. [o] *μεγ. ἡ τιμὴ*] *μεγ. τιμὴ* C.D.E. Veron. *πρὸς τῇ φωνῇ μεγ. καὶ ἡ τιμὴ* A.B.F. [p] *πῶς*] + *ἂν* E. in marg. [q] *τῷ πυρὶ*] *εἰς τὴν κάμινον* A.B.F. [r] *ἐχρόνισαν* E. [s] *ἐκεῖνον λέγ. ἅπ.* hoc ord. C. *πάντα ἐκεῖνον λέγ.* E. [t] *ὕστερον* om. A.B.F. Sav. cet.

ἐκείνην καὶ τοὺς ὕμνους. Πῶς αὐτοὺς καλεῖς; Προλαβὼν εἶπον,
"Οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου·" τοῖς γὰρ τοῦ θεοῦ δούλοις
66 πάντα δυνατά. Εἰ γὰρ ἀνθρώπων εἰσὶ δοῦλοί τινες, καὶ ἐν
τοῖς ἐκείνων οὐχ [v]ἧττον ἰσχύουσι καὶ κρατοῦσι καὶ διατάττον-
ται, πολλῷ μᾶλλον οἱ τοῦ θεοῦ [w]δοῦλοι. [x]Τὴν ἡδίστην φωνὴν
ἐκάλεσεν· ᾔδει τούτῳ μάλιστα [y]κολακεύων αὐτούς. [z]Εἰ γὰρ
ἵνα δοῦλοι τοῦ θεοῦ μένωσιν, [a]εἰς πῦρ ἐνέβησαν, οὐκ ἦν αὐτοῖς
ἑτέρα φωνὴ ταύτης ἡδίων· οὐκ ἂν, εἰ βασιλεῖς αὐτοὺς ἐκάλεσεν,
οὐκ ἂν, εἰ τῆς οἰκουμένης δεσπότας, οὕτως ἂν αὐτοὺς [b]ᾖσεν, [c]ὡς
ὅτε εἶπεν, "Οἱ δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου." Καὶ τί θαυμά-
ζεις; Τῇ γὰρ μεγάλῃ πόλει, [d]τῇ κρατούσῃ τῆς οἰκουμένης, καὶ
B μέγα [e]φρονούσῃ ἐπ' ἀξιώμασιν, ὡς ἀντίρροπον πρὸς ἀξίαν,
μᾶλλον δὲ πολλῷ μεῖζον, καὶ ἀσυγκρίτως μεῖζον καὶ ὑπατείας
καὶ βασιλείας καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς [f]οἰκουμένης, ὁ Παῦλος τοῦτο
τέθεικε γράφων· [34] "Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ." "Οἱ
δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου." Εἰ γὰρ τοσαύτην, φησὶ, ποι-
οῦνται σπουδὴν, ὥστε δοῦλοι εἶναι, πάντως τούτῳ πείσομεν
αὐτούς. Ὅρα τοίνυν καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν παίδων. Οὐκ
ἠγανάκτησαν, [g]οὐκ ὠργίσθησαν, οὐδὲ ἀντεῖπον, ἀλλ' ἐξῆλθον.
Εἰ γὰρ τιμωρίαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμιζον, τὸ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν κά-
C μινον, κἂν ἤλγησαν πρὸς τὸν ἐμβαλόντα· νῦν δὲ οὐδὲν [h]τούτων,
ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ προϊόντες τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω προῄεσαν. [i]Καὶ
ὃ περὶ τοῦ ἡλίου φησὶν ὁ προφήτης, [k]ὅτι [35] "Ὡς νυμφίος
ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ," τοῦτο καὶ περὶ τούτων εἰπὼν
τις οὐκ ἂν ἁμάρτοι. [l]Ἀλλὰ τούτου οὕτως ἐκπορευομένου
ἐκεῖνοι τότε λαμπρότερον ἐξεπορεύοντο. Οὗτος μὲν γὰρ [m]ἐξε-
πορεύετο τὴν οἰκουμένην φωτίζων τῷ αἰσθητῷ φωτὶ, ἐκεῖνοι δὲ
τὴν οἰκουμένην φωτίζοντες ἑτέρως, νοητῶς λέγω. Διὰ γὰρ
D αὐτοὺς εὐθέως διάταγμα ἔπεμπεν ὁ βασιλεὺς [n]ταῦτα ἔχον τὰ
ῥήματα· [36] "Ἤρεσεν ἐναντίον ἐμοῦ, τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα,
ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς, δηλῶσαι [o]ὑμῖν, ὡς μεγάλα καὶ ἰσχυρά."
Ὥστε λαμπροτέραν ἐξῄεσαν ἀφιέντες ἀκτῖνα, φαιδρὰν μὲν

34 Rom. i. 1. 35 Psal. xviii. 6. 36 Dan. iii. 32, 33.

[v] ἧττον] + ἐκείνων E. in marg. [w] δοῦλοι] + τοῦ ὑψίστου A.F. [x] τῇ ἡδίστῃ φωνῇ ex corr. E. τὴν ἡ. φ. αὐτοῖς (αὐτοῖς φ. B.) φθέγγεται, καὶ ᾗ ᾔδει μάλιστα κολακεύσων αὐτοὺς A.B.F. [y] κελεῦσαι in text. κολακεύων (corr. —σων) in marg. E. [z] εἰ] καὶ A.B.E.F. Sav. Mor. (non Montef.) [a] εἰς τὸ π. E. [b] ᾖσεν vel ᾗσεν A.C.D. ἧσεν vel ᾗσεν B.E.F. ηὔφρανεν Edd. [c] ὡς ὅτε] ὥστε C.D. Statim εἰπεῖν D. [d] τῇ] καὶ C. [e] φρονοῦσιν C. ἐπὶ ἀξ. A.B. [f] οἰκουμενικῆς E. [g] οὐκ omnes. οὐδὲ Edd. [h] τούτων] τοιοῦτο E. τοιοῦτον F. Post h. v. add. ποιοῦσιν A.B.F. [i] καὶ] τάχα καὶ A.B.F. ὅπερ pro ὃ E. [k] ὅτι om. A.B.F. [l] ἀλλὰ τούτου] ἀλλὰ τοῦ E. πῶς; ὅτι τούτου δὴ τοῦ A.B.F. [m] ἐκπορεύεται A.B.F. et in marg. E. [n] τοιαῦτα B. [o] ὑμῖν pro ἡμῖν A.B.C.E.F.

οὖσαν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις, μάλιστα δὲ πανταχοῦ ἐκτα-
θῆναι δυναμένην διὰ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν, καὶ λῦσαι
τὸ πανταχοῦ [p]τεταμένον σκότος. "Ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε."
Οὐκ [q]ἐτόλμησε σβέσαι τὴν κάμινον, ἀλλὰ καὶ τούτῳ μάλιστα
αὐτοὺς ἐτίμησε, τῷ πιστεῦσαι, ὅτι δυνήσονται μὴ μόνον ἔνδον
περιπατεῖν, ἀλλὰ καὶ καιομένης αὐτῆς ἐξελθεῖν. Ἴδωμεν δὲ, εἰ E
δοκεῖ, καὶ τοῦ δεσμοφύλακος τὰ ῥήματα. [37] "Κύριοι, τί με δεῖ
ποιεῖν, ἵνα σωθῶ;" Τί ταύτης τῆς φωνῆς ἥδιον; Αὕτη σκιρτᾶν
[r]ἀγγέλους ποιεῖ· ἵνα ταύτην ἀκούσῃ τὴν φωνὴν, καὶ δοῦλος
ἐγένετο ὁ τοῦ θεοῦ μονογενής· ταύτην πρὸς Πέτρον ἔλεγον τὴν
φωνὴν [s]οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν πιστεύσαντες· [38] "Τί ποιήσομεν,
ἵνα σωθῶμεν;" [t]Καὶ τί φησι; "Πιστεύσατε, καὶ βαπτίσθητε."
Ἡδέως ἂν καὶ εἰς γέενναν ἐνέπεσεν [v]ὁ Παῦλος, ὥστε ταύτην
ἀκοῦσαι τὴν φωνὴν παρὰ Ἰουδαίων, δι' ἐπιθυμίαν σωτηρίας καὶ F
[w]ὑπακοῆς αὐτῶν. Ὅρα [x]δέ· τὸ πᾶν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, οὐδὲν
περιεργάζεται. Ἀλλ' ἴδωμεν τὰ μετὰ ταῦτα. Οὗτος οὐ
λέγει, ἵνα σωθῶ, ἀλλὰ τρανοτέρα πάσης [y]φωνῆς ἡ διδασκαλία 67
(809) γέγονε· [z]καὶ εὐθέως γίνεται κήρυξ. Οὐ δεῖται κατηχηθῆναι,
καθάπερ ὁ δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ τί; Ἀνακηρύττει τὸν θεὸν, καὶ
ὁμολογεῖ τὴν δύναμιν. [39] "Ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι ὁ θεὸς ὑμῶν
αὐτός ἐστι [a]θεὸς τῶν θεῶν, καὶ κύριος τῶν κυρίων· ὅτι ἐξαπέ-
στειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐρρύσατο ὑμᾶς ἀπὸ τῆς καμί-
νου." Καὶ τί μετὰ ταῦτα; Οὐχ εἷς δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ πολλοὶ
κατηχοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν, διὰ τῆς θέας
τῶν πραγμάτων. Ὅτι γὰρ οὐκ [b]ἂν ἐψεύσατο ὁ βασιλεὺς,
παντί [c]που δῆλον· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησε τοιαῦτα τοῖς αἰχμαλωτι- B
σθεῖσι μαρτυρῆσαι, [d]οὐδὲ τὰ αὐτοῦ καταβαλεῖν· οὐκ ἂν ἠθέλησε
τοσαύτης ἀνοίας δόξαν λαβεῖν. Ὥστε εἰ μὴ πολλὴ τῆς ἀλη-
θείας [e]ἡ περιφάνεια, οὐκ ἂν τοιαῦτα ἔγραψε, καὶ τοσούτων
παρόντων. Ὁρᾶτε πόση τῶν δεσμῶν ἡ δύναμις; πόση τῆς
ὑμνῳδίας τῆς ἐν [f]θλίψει ἡ ἰσχύς; Οὐκ ἀπηγόρευσαν, οὐδὲ
ἀνέπεσον, ἀλλὰ τότε [g]σφοδροὶ ἦσαν, τότε πλείων [h]ἡ προθυμία,
εἰκότως.

37 Act. xvi. 30. 38 Ibid. ii. 37, 38. 39 Dan. iii. 28. coll. ii. 47.

p κεχυμένον A.B.F. q ἐκέλευσε A.B.F. Sav. cet. r ἀγγ.] καὶ ἀγγ. A.B.F. Sav. cet. Statim ἐποίησεν C. s οἱ π. τ. ἀ. πιστεύσαντες om. A. t καὶ τί φησι] ὅτε καὶ αὐτὸς ἔφησε A.B.F. καὶ τί φησιν αὐτὸς Sav. cet. v ὁ om. A.B.C.F. w ὑπακοὴν E. x δὲ] τοίνυν E. y φωνῆς] + αὐτῷ A.B.F. Sav. cet. z καὶ] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. a θεὸς τῶν θ. pro τῶν θ. θεὸς omnes. b ἂν om. E. c που om. E. d οὐδὲ] καὶ A.B.F. Statim τὰ αὐτοῦ A. fortasse alii. τὰ αὐτοῦ Edd. e ἡ] ἦν ἡ E. f θλίψεσιν A.B.E.F. g σφοδροὶ ἦσαν] σφοδρότεροι ἦσαν E. μᾶλλον ἦσαν σφοδροὶ A.B.F. Sav. cet. h ἡ προθυμία εἰκότως] ἦν αὐτοῖς εἰκότως ἡ προθυμία A.B.F.

Ταῦτα [i]ἐννοοῦντες· ἔτι [k]ἐν ὑπολείπεται· διὰ [l]τί ἐν μὲν τῷ
C δεσμωτηρίῳ οἱ δεδεμένοι ἐλύθησαν, ἐν δὲ τῇ καμίνῳ οἱ ἐμβαλόντες κατεκάησαν; Καίτοιγε ἐχρῆν τὸν βασιλέα τοῦτο παθεῖν· οὐ γὰρ οἱ δεσμοῦντες, οὐδὲ οἱ ἐμβάλλοντες τοσοῦτον ἥμαρτον, ὅσον ὁ κελεύων τοῦτο γενέσθαι. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἐκεῖνοι ἀπώλοντο; Ἐνταῦθα οὐ πολλή τις χρεία τῆς ἀκριβολογίας. Ἀσεβεῖς γὰρ ἦσαν· διὰ τοῦτο ᾠκονόμητο, ἵνα δειχθῇ [m]τοῦ πυρὸς ἡ ἰσχὺς, καὶ μεῖζον τὸ θαῦμα γένηται· εἰ γὰρ τοὺς ἔξω οὕτω κατέφαγεν, οὓς ἔνδον εἶχε, [n]πῶς ἀπαθεῖς ἐδείκνυ; ἵνα δήλη γένηται ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις. [o]Καὶ μηδεὶς θαυμαζέτω, εἰ
D τὸν βασιλέα ἐν τάξει τοῦ δεσμοφύλακος ἔθηκα· τὸ γὰρ αὐτὸ εἰργάσατο. Οὐδὲν γὰρ οὗτος ἐκείνου λαμπρότερος ἦν· ἀπώναντο γὰρ ἀμφότεροι. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, ὅτι ἐν ταῖς θλίψεσιν ὄντες οἱ [p]δίκαιοι, τότε μάλιστά εἰσι σφοδρότεροι, ὅταν ἐν δεσμοῖς ὦσι. Τὸ γὰρ διὰ Χριστόν τι παθεῖν, πάσης παραμυθίας ἥδιον. [q]Βούλεσθε ὑπομνήσω ὑμᾶς καὶ ἑτέρου δεσμωτηρίου; Ἀναγκαῖον ἀπὸ τῆς ἁλύσεως ταύτης ἐφ' ἕτερον ἐλθεῖν δεσμωτήριον. [r]Τὸ ποῖον βούλεσθε; τὸ τοῦ Ἱερεμίου; ἢ τὸ
E τοῦ Ἰωσήφ; ἢ [s]τὸ Ἰωάννου; Χάρις τῇ Παύλου ἁλύσει· πόσα ἀνέῳξε τῷ λόγῳ δεσμωτήρια; Τὸ Ἰωάννου βούλεσθε; Ἐδέθη καὶ οὗτός ποτε διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον. Τί οὖν; ἆρα ἤργει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὤν; οὐχὶ [t]δὲ ἐκεῖθεν πέμψας ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, [40] "Πορευθέντες εἴπατε τῷ Χριστῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;" Καὶ ἐκεῖ [v]ὢν ἐδίδασκεν· οὐ γὰρ δὴ ἠμέλει. [w]Ἀλλ' Ἱερεμίας οὐχὶ [x]προεφήτευσε περὶ τοῦ [y]Βαβυλωνίου, πάντα τὰ
F αὐτοῦ [z]καὶ ἐκεῖ ποιῶν; Τί [a]οὖν ὁ Ἰωσήφ; οὐχὶ [b]δεκατρία ἔτη ἐδέδετο; [c]Τί οὖν; οὐδὲ ἐκεῖ τῆς ἀρετῆς ἐπελάθετο. Ἔτι ἑνὸς εἰπόντες δεσμοὺς, [d]καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Ἐδέθη καὶ ὁ δεσπότης ὁ ἡμέτερος, ὁ τὴν οἰκουμένην λύσας τῶν ἁμαρτημά-
68 των· ἐδέθησαν χεῖρες αἱ μυρία ἐργασάμεναι καλά. [41] "Δήσαντες γὰρ [e]αὐτὸν, ἤγαγον πρὸς Καϊάφαν·" καὶ ἐδέδετο ὁ τοσαῦτα θαυματουργήματα ἐργασάμενος. Ταῦτα ἐννοοῦντες,

40 Matth. xi. 3. 41 Ibid. xxvi. 57.

[i] ἐννοοῦντες pro ἐννοοῦσιν E. [k] ἐν ὑπολείπεται] ἐν ἐροῦμεν A. ἐν ἐροῦμεν ὃ λείπεται B.F. [l] τί] + γὰρ A.B.F. [m] τοῦ] καὶ τοῦ E. [n] πῶς] + ἂν E. [o] καὶ μηδεὶς] μηδεὶς δὲ A.B. καὶ μηδεὶς δὲ C. [p] δίκαιοι] ἅγιοι A.B.F. [q] βούλ.] εἰ βούλ. E. [r] τὸ om. E. τὸ ποῖον οὖν εἰπεῖν βούλεσθε; A.B.F. [s] τὸ] + τοῦ A.E.F. [t] δὲ om. B.F. ἐκεῖθεν δὲ inverso ord. E. [v] ὢν] + ἄρα A.B.F. Sav. cet. [w] ἀλλ'] ὁ δὲ A.B.F. [x] προεφήτευε E. [y] Ἀσσυρίου E. [z] καὶ om. E. [a] οὖν] δὲ A.E. δαὶ B.F. [b] δεκατρία pro τριακαίδεκα omnes. [c] τί οὖν] ἀλλ' ὅμως A.B.F. Sav. cet. [d] Sic omnes. καταπαύσομεν Edd. [e] αὐτὸν] + φησὶν Edd. φησὶν om. A.B.C.E.F.

μηδέποτε δυσχεραίνωμεν, ἀλλὰ κἂν δεθῶμεν, χαίρωμεν· [f]κἂν μὴ ἐν τοῖς δεσμοῖς ὦμεν, ὡς [g]συνδεδεμένοι. [h]Ὁρᾷς ὅσον ἀγαθὸν ὁ δεσμός; [i]Ταῦτα πάντα εἰδότες, χάριν ἀναπέμπωμεν ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ. B

[1]Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ, ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

(810) ἈΠΕΔΕΙΧΘΗ [a]τῆς ἀλύσεως μεγάλη ἡ ἰσχὺς τοῦ Παύλου, C
καὶ σημείων λαμπροτέρα. Οὐ μάτην [b]οὖν, ὡς ἔοικε, ταύτην προβάλλεται, οὐδὲ εἰκῇ, ἀλλ' [c]ὡς δι' αὐτῆς [d]δυσωπήσων. "Ἀξίως, [e]φησὶ, περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε." Πῶς; "Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, μετὰ πραότητος καὶ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ." [f]Οὐχ ἁπλῶς τὸ δέσμιον εἶναι καλὸν, ἀλλὰ τὸ διὰ Χριστόν. [g]Διὰ τοῦτό φησιν, D
"[h]ἐν κυρίῳ," ὁ δέσμιος διὰ Χριστόν. Οὐδὲν [i]τούτου ἴσον. [k]Ἀλλὰ [l]πάλιν ἡμᾶς ἀποσύρει τῶν προκειμένων [m]ἡ ἅλυσις καὶ περισπᾷ, καὶ ἀντιπεσεῖν οὐχ ὑπομένομεν, ἀλλ' ἑλκόμεθα [n]ἑκόντες καὶ βουλόμενοι καὶ εὐχόμενοι. Καὶ εἴθε ἀεὶ περὶ τῆς ἀλύσεως Παύλου διαλέγεσθαι [o]ἦν. Ἀλλὰ μὴ ναρκήσητε· [p]προσέστη γάρ μοι ζήτημα νῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπολογούμενος πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἔλεγεν, [2]"Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν E
ὀλίγῳ καὶ ἐν [q]μεγάλῳ οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς

[1] Cap. IV. v. 1—3. [2] Act. xxvi. 29.

[f] κἂν] καὶ E. Mox ἐν om. C.D.E. Veron. [g] συνδεδεμένοι] + διακεώμεθα A.B.F. Sav. cet. [h] ὁρᾶτε E. [i] ταῦτα—τῷ θεῷ] οὐκοῦν μένωμεν χάριν εἰδότες ὑπὲρ τούτων ἁπάντων, καὶ δόξαν ἀναπέμψωμεν τῷ θεῷ A.B.F.
Hom. IX. [a] τῆς ἀλύσεως μεγάλη (μεγ. τῆς ἀλ. E.)—τοῦ Παύλου] τῆς ἀλ. τοῦ Π. ἡ ἰσχὺς καὶ μεγάλη A.B.F. Sav. cet. [b] οὖν om. C. ὡς ἔοικε] ἐνταῦθα A.B.F. ἐνταῦθα ὡς ἔοικε D. Ita Sav. cet. [c] ὡς] + μάλιστα A.B.F. Sav. cet. [d] δυσωπῶν Cat. Post h. v. add. καὶ τί φησι; παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δ. ἐν κ. A.B.F. Sav. cet. [e] φησὶ om. A.B.F. Sav. cet. [f] οὐχ ἁπλῶς] οὐ πανταχοῦ A.B.F. [g] διὰ τοῦτο—Χριστὸν] τοῦτο καὶ Παῦλος εἰδὼς, δέσμιον ἑαυτόν φησιν ἐν κ. τουτέστι, διὰ Χρ. A.B.F. διὰ τοῦτό φησιν ὁ δ. ἐν κ. τουτέστι, διὰ Χρ. Sav. cet. [h] ἐν κυρίῳ om. Veron. [i] τούτου] τῆς τούτου ἀλύσεως A.B.F. [k] ἀλλὰ] αὕτη A.B.F. [l] πάλιν E. Edebatur μᾶλλον. [m] ἡ ἅλυσις om. A.B.F. [n] ἑκόντες] καὶ ἄκοντες, μᾶλλον δὲ A.B.F. Sav. cet. [o] ἦν post εἴθε transp. E. [p] προσέστη Veron. προέστη D. προσέστι C.E. προσέστη—ἐπειδὴ γὰρ] ἔτι γὰρ ἐκεῖνο εἰπεῖν βούλομαι, ὃ πολλοὶ ζητοῦντές φασι· καὶ εἰ καλὸν αἱ θλίψεις, πῶς αὐτὸς A.B.F. Sav. cet. [q] μεγάλῳ pro πολλῷ A.B.C.E.F.

ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος [r]καὶ ἐγώ
εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων" οὐχ ὡς [s]ἀπευκτὸν τὸ
πρᾶγμα νομίζων, ταῦτα ἔλεγε, μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἄν, εἴγε
ἀπευκτὸν ἦν, ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς, ἐπὶ ταῖς φυλακαῖς, ἐπὶ
[t]ταῖς ἄλλαις θλίψεσι· [v]καὶ γράφων ἔλεγεν, [3] "Ἥδιστα καυ-
χήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου" ἀλλὰ [w]τί; Τοῦτο αὐτὸ τε-
κμήριον ἦν τοῦ μεγάλα ἡγεῖσθαι τὰ δεσμά. Ὥσπερ [x]καὶ
Κορινθίοις γράφων ἔλεγε· [4] "Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα,
F οὔπω γὰρ [y]ἠδύνασθε·" οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐκ ἠδύναντο
ἀκοῦσαι τὸ κάλλος, οὐδὲ τὸν κόσμον, οὐδὲ τὴν ὠφέλειαν τῶν
δεσμῶν. Διὰ τοῦτό φησιν, "ἐκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων." Τοῖς
μέντοι Ἑβραίοις οὐχ οὕτως, [z]ἀλλὰ παρήνει [5]συνδεδέσθαι τοῖς
69 δεδεμένοις. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔχαιρεν ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς, καὶ
ἐδεσμεῖτο, καὶ μετὰ τῶν δεσμωτῶν ἀπήγετο εἰς φυλακήν. Με-
γάλη τῆς ἁλύσεως Παύλου ἡ ἰσχύς· ἀρκεῖ ἀντὶ πάντων τοῦτο
τὸ θέαμα, [a]δεδεμένον ἰδεῖν Παῦλον, καὶ ἐξαγόμενον ἀπὸ τοῦ
δεσμωτηρίου. Δεδεμένον [b]ἰδεῖν καὶ ἔνδον καθήμενον, ποίας
ἡδονῆς τοῦτο [c]οὐ μεῖζον; τίνος οὐκ ἂν τιμήσαιμι τὸ πρᾶγμα;
Οὐχ ὁρᾶτε [d]τοὺς βασιλέας, τοὺς ὑπάτους [e]ἐπὶ ζεύγους φερομέ-
νους καὶ χρυσοφοροῦντας, καὶ τοὺς δορυφοροῦντας πάντα ἔχον-
B τας χρυσᾶ, χρυσᾶ τὰ δόρατα, χρυσᾶς τὰς [f]ἀσπιδίσκας, χρυσᾶ
τὰ ἱμάτια, [g]ἵππους χρυσοφόρους; Πόσον τῆς θέας ἐκείνης
τοῦτο τερπνότερον; Ἅπαξ ἂν ηὐξάμην Παῦλον ἰδεῖν ἐκ τοῦ
δεσμωτηρίου μετὰ τῶν [h]δεσμῶν ἐξιόντα, ἢ μυριάκις ἐκείνους
μετὰ τῆς δορυφορίας ἐκείνης παραπεμπομένους. Πόσους οἴεσθε
ἀγγέλους προηγεῖσθαι [i]αὐτοῦ, ὅτε ἐξήγετο οὕτω; Καὶ ὅτι οὐ
ψεύδομαι, ἀπό τινος παλαιᾶς ἱστορίας τὸ πρᾶγμα ὑμῖν [k]ποι-
ήσω φανερόν. Ἑλισσαῖος ὁ προφήτης, τάχα δὲ ἴστε τὸν
ἄνδρα, τοῦ βασιλέως Συρίας ἐκπεπολεμωμένου πρὸς τὸν [l]Ἰσραὴλ
C [m]βασιλέα, καθήμενος παρ' [n]ἑαυτῷ, ἅπαντα, ἅπερ ἐκεῖνος ἐν
τοῖς [o]ταμείοις μετὰ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ τῆς γνώμης ἐβου-
λεύετο, εἰς μέσον ἐξέφερε, καὶ ἀκύρους ἐποίει τοῦ βασιλέως τὰς

[3] 2 Cor. xii. 9. [4] 1 Cor. iii. 2. [5] Hebr. xiii. 3.

[r] καὶ om. F. [s] ἀπευκταῖον bis E. [t] ταῖς θλ. ταῖς ἄλλαις C. [v] καὶ] οὐδ' ἂν A.B.F. Sav. cet. [w] τί om. a pr. man. E. [x] καὶ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. [y] ἠδύν. pro ἐδύν. A.B.E.F. [z] ἀλλὰ] + καὶ F. [a] Haec δεδεμένον—δεσμωτηρίου om. E. [b] ἰδεῖν] + Παῦλον man. sec. E. [c] οὐ om. C.D. [d] τοὺς βασιλέας] τοῦ βασιλέως E. [e] ἐπὶ ζεύγους—δορυφοροῦντας] πῶς εἰσι κατάπληκτοι ἐπὶ ζ. (+ καὶ ἅρματος χρυσοκολλήτου A.F.) φερόμενοι, καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς δορυφόρους A.B.F. [f] ἀσπιδίσκας pro ἀσπίδας C.E. [g] ἵππους χρυσοφ.] χρυσοφ. τοὺς ἵππους A.B.F. [h] δεσμῶν a pr. man. E. δεσμωτῶν vulgo. [i] αὐτοῦ] + τότε E. [k] ποιήσωμὲν (sic) E. [l] τοῦ Ἰσραὴλ Edd. τοῦ om. A.B.C.D.F. [m] βασιλέα] + υἱὸν Ἄδερ E. [n] αὐτῷ F. [o] ταμιείοις E.

βουλὰς, τὰ ἀπόρρητα [p]προλέγων, καὶ οὐκ ἀφιεὶς [q]εἰς τὰς πα-
γίδας, ἃς ἐκεῖνος ἐτίθει, ἐμπεσεῖν. Ἐλύπει τοῦτο τὸν βασιλέα,
καὶ ἀθυμῶν, ἐν ἀπορίᾳ [r]πλείονι καθειστήκει, οὐκ ἔχων μαθεῖν
τὸν ἐκφέροντα ἅπαντα καὶ ἐπιβουλεύοντα, καὶ τὰς μηχανὰς
ἀκυροῦντα τὰς [s]τούτου. Ἀποροῦντι τοίνυν αὐτῷ καὶ τὴν αἰτίαν
ζητοῦντι εἶπέ τις τῶν ὑπασπιστῶν, ὅτι δὴ προφήτης εἴη τις
Ἑλισσαῖος ἐν Σαμαρείᾳ καθήμενος, οὐκ ἐῶν ἑστάναι τὴν τοῦ D
βασιλέως γνώμην, ἀλλὰ πάντα ἐκφέρων. [t]Ἐκεῖνος ἐνόμισεν
εὑρηκέναι τὸ πᾶν. [v]Οὐδὲν ἀθλιώτερον τούτου. Δέον τιμῆσαι
τὸν ἄνδρα, θαυμάσαι, ἐκπλαγῆναι, εἰ [w]δὴ τοσαύτην ἔχει τὴν
ἰσχὺν, [x]ὡς ἀπὸ τοσούτων σταδίων καθήμενον, πάντα τὰ ἐν τῷ
ταμιείῳ τοῦ βασιλέως, οὐδενὸς ἀπαγγέλλοντος, εἰδέναι· [y]τοῦτο
(811) μὲν οὐκ ἐποίησε, παροξυνθεὶς δὲ, καὶ τῆς ὀργῆς γενόμενος μόνης,
ἱππέας καὶ ὁπλίτας συντάξας, πέμπει παραστήσων τὸν προφή-
την. Ἦν δὲ τῷ Ἑλισσαίῳ μαθητὴς ἐν προπυλαίοις ἔτι τῆς E
προφητείας, [z]ἀπέχων τῶν τοιούτων ἀποκαλύψεων ἀξιοῦσθαι.
Ἐπέστησαν οἱ στρατιῶται [a]τοῦ βασιλέως, ὡς δήσοντες τὸν
ἄνδρα, μᾶλλον δὲ τὸν προφήτην. Πάλιν εἰς δεσμοὺς ἐμπίπτο-
μεν, [b]καὶ πάντοθεν οὗτος ὁ λόγος οὕτως ὑφαίνεται. [c]Καὶ ἰδὼν
ὁ μαθητὴς τῶν στρατιωτῶν τὸ πλῆθος, ἐξέστη, καὶ περιδεὴς καὶ
ἔντρομος [d]προσδραμὼν τῷ διδασκάλῳ, τὴν συμφορὰν [e]ἀπήγ-
γειλεν, ὡς ᾤετο, καὶ τὸν ἄφυκτον ἐμήνυσε κίνδυνον. Κατεγέ-
λασεν ὁ προφήτης, [f]ὅτι τὰ οὐκ ἄξια δέους ἐδεδοίκει, [g]καὶ παρ-
ῄνει θαρρεῖν. Ἐκεῖνος δὲ ἀτελὴς ἔτι ὢν, οὐκ ἐπείθετο, ἀλλ' F
[h]ἔτι ὑπὸ τῆς ὄψεως ἐκπληττόμενος, ἐνέκειτο τῷ φόβῳ. Τί
οὖν ὁ προφήτης; [6] "Κύριε, [i]ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παι-
δαρίου τούτου, καὶ ἰδέτω ὅτι πλείους [k]εἰσὶν οἱ μεθ' ἡμῶν ὑπὲρ 70
τοὺς μετ' αὐτῶν." Καὶ ἄφνω τὸ ὄρος ὅλον ὁρᾷ, ὅπερ ὁ προ-
φήτης ᾤκει τότε, ἵππων πυρίνων καὶ ἁρμάτων τοιούτων ἐμπε-
πλησμένον. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον ἦν, εἰ μὴ ἀγγέλων [l]παρα-
τάξεις. Εἰ δὲ Ἑλισσαίῳ ὑπὲρ τούτου μόνου τοσαύτη παρεί-
πετο τάξις ἀγγέλων, τί Παύλῳ; Τοῦτο καὶ ὁ προφήτης

[6] 4 Reg. vi. 17.

[p] λέγων B. [q] εἰς] ἐπὶ F. [r] πλείονι] πολλῇ A.B.F. Sav. cet. [s] αὐτοῦ τούτου (τούτου expunctum) E. [t] ἐκεῖνος] + ἀκούσας A.B.F. [v] οὐδὲν ἀθ. τούτου] + καίτοιγε ἀπὸ τούτου E. οὐδὲν δὲ ἄρα (+ ἦν A.F.) αὐτοῦ ἀθλιώτερον. ὅρα γὰρ A.B.F. Sav. cet. [w] δὴ] γε E. Mox εἶχε id. [x] ὥστε E. [y] τοῦτο] ὁ δὲ τοῦτο A.B.F. [z] ἀπέχων (+ τοῦ ex corr. E.) τῶν τ. ἀπ. ἀξ.] τῶν τ. ἀπ. μήπω κρινόμενος ἀξ. A.B.F. Sav. cet. [a] τοῦ β. om. ante corr. E. [b] καὶ] + τί πάθω; A.B.F. Sav. cet. [c] καὶ ἰδὼν] ἰδὼν δὲ A.B.F. [d] προσελθὼν C. [e] ἀπήγγελλεν E. ὡς ᾤετο ἀπήγ. inverso ord. A.B.F. Sav. cet. [f] ὅτι] καὶ ὅτι A.B.F. [g] καὶ om. A.F. [h] ἔτι om. a pr. man. E. [i] ἄνοιξον] ἄνοιξον, φησὶ A.B.F. Sav. cet. φησὶν, ἄνοιξον E. [k] εἰσὶν accessit ex A.B.C.D.F. [l] παράταξις A.B.F.

Δαυῒδ ἔλεγε· [7] "Παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν·" καὶ πάλιν, "Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε
B προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου." Καὶ τί λέγω ἀγγέλους; αὐτὸς ὁ δεσπότης τότε μετ' αὐτοῦ ἦν ἐξιόντος. Οὐ γὰρ δήπου [m]τῷ μὲν Ἀβραὰμ ὠπτάνετο, μετὰ δὲ τούτου οὐκ ἦν· αὐτὸς γὰρ ἐπηγγείλατο λέγων· [8] "Ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως [n]τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Καὶ πάλιν ὀφθεὶς αὐτῷ, ἔλεγε· [9] "Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, ὅτι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς [o]ἐπιθήσεται τοῦ κακῶσαί σε." Καὶ [p]κατ' ὄναρ δὲ αὐτῷ ἐπέστη λέγων· "Θάρσει· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ [q]εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι."
C Ἀεὶ μὲν [r]οὖν οἱ ἅγιοι θαυμαστοὶ, καὶ πολλῆς γέμουσι χάριτος, μάλιστα δὲ ὅταν διὰ Χριστὸν κινδυνεύωσιν, ὅταν δέσμιοι [s]γίνωνται. Καθάπερ [t]γὰρ στρατιώτης γενναῖος ἀεὶ μὲν καὶ [v]ἁπλῶς ἡδὺ θέαμα τοῖς ὁρῶσι γίνεται, μάλιστα δὲ ὅταν ἑστήκῃ καὶ παρατάττηται παρ' αὐτὸν τὸν βασιλέα· οὕτω δὴ καὶ [w]Παῦλον ἐννόησον, ὅσον ἦν ἰδεῖν μετὰ τῶν δεσμῶν [x]αὐτὸν διδάσκοντα. Εἴπω τι μεταξὺ νῦν ὑπελθόν με νόημα; Ὁ μακάριος μάρτυς Βαβύλας ἐδέθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας,
D ἀφ' ἧς καὶ Ἰωάννης, [y]βασιλέα παρανομοῦντα ἐλέγξας. Οὗτος τελευτῶν ἐπέτρεψε τὰ δεσμὰ τεθῆναι μετὰ τοῦ σώματος, καὶ τὸ σῶμα δεδεμένον ταφῆναι· καὶ νῦν αἱ πέδαι κεῖνται μετὰ τῆς τέφρας. [z]Τοσοῦτος ἦν αὐτῷ πόθος τῶν διὰ Χριστὸν δεσμῶν. [10] "Σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ," ὁ προφήτης φησὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἤδη [a]δὲ καὶ γυναῖκες τούτων ἔλαβον πεῖραν τῶν δεσμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ [b]δεσμούμεθα. Οὐδὲ τοῦτο παραινῶ,
E καιροῦ νῦν οὐκ ὄντος. [c]Μὴ δήσῃς τὰς χεῖρας, ἀλλὰ [d]δῆσον τὴν διάνοιαν. Ἔστι καὶ ἄλλα δεσμά· οἱ ταῦτα μὴ φέροντες, ἐκεῖνα οἴσουσιν. Ἄκουε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· [11] "Δήσατε αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας." Ἀλλὰ μὴ γένοιτο πεῖραν ἐκείνων λαβεῖν, [e]τούτων δὲ τῶν δεσμῶν ἐμπλησθῆναι γένοιτο. Διὰ ταῦτα

7 Psal. xxxiii. 8. xc. 12. 8 Matth. xxviii. 20. 9 Act. xviii. 9. xxiii. 11. 10 Psal. civ. 18. 11 Matth. xxii. 13.

m τῷ] τὸν C. n τῆς om. a pr. man. E. o ἐπιθήσεταί σοι Edd. σοι om. C.D.E. p κατ' om. A.B.F. q εἰς Ῥώμην A.B.C.E.F. ἐν Ῥώμῃ Edd. r οὖν om. D. Veron. γὰρ pro οὖν E. s γένωνται E. t γὰρ] + τις E. v ἁπλῶς] + ἐγγυμναζόμενος τοῖς ὅπλοις E. w Παῦλον—ἰδεῖν] Παῦλος, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. ἐννόησον γὰρ ὅσον ἦν ἰδεῖν Παῦλον A.B.F. x αὐτῶν C. αὐτὸν om. D. y βασ.] ὁ βασ. E. z τοσοῦτον C. a δὲ om. A.B.F. b δεσμούμεθα] + καὶ κελεύεις δεσμεῖσθαι, φησὶν, ἡμᾶς; A.B.F. Statim οὐδὲ ἐγὼ τοῦτο A.F. c μὴ] ἀλλὰ σὺ μὴ A.B.F. Sav. cet. d δῆσον om. C. e τούτων δὲ—γένοιτο] τῶν δεσμῶν· τούτων δὲ γένοιτο καὶ ἐμπλησθῆναι A.B.F. καὶ ante ἐμπλησθῆναι receptum a Sav. cet.

ἔλεγεν· “Ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περι-
πατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε.”

[f]Ποίας δὴ ταύτης; Σῶμα ἐκλήθητε, φησί· κεφαλὴν ἔχετε
τὸν Χριστόν· [g]συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν [h]ὑμᾶς ἐχθροὺς ὄντας,
καὶ μυρία [i]ὅσα ἐργασαμένους κακά. Μεγάλη ἡ κλῆσις, καὶ ἐπὶ F
μεγάλοις, οὐχ ὅτι ἀπ' ἐκείνων μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπὶ τοιαῦτα,
καὶ τοιούτῳ τρόπῳ. Πῶς [k]δέ ἐστιν ἀξίως περιπατῆσαι;
“Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης.” Ὁ τοιοῦτος ἀξίως περι-
πατεῖ· τοῦτο ἀρετῆς [l]πάσης ὑπόθεσις. Ἂν ταπεινὸς ᾖς, καὶ 71
ἐννοήσῃς τίς ὢν πῶς ἐσώθης, ἀφορμὴν πρὸς ἀρετὴν λαμβάνεις
τὴν μνήμην, [m]οὔτε ἐν δεσμοῖς [n]ἐπαίρῃ, οὔτε αὐτοῖς [o]τούτοις οἷς
εἶπον, ἀλλ' εἰδὼς ὅτι τὸ πᾶν τῆς χάριτός ἐστι, συστέλλεις
σαυτόν. Ὁ ταπεινόφρων καὶ εὐγνώμων δύναται [p]εἶναι καὶ εὐ-
χάριστος οἰκέτης. [12] “Τί γὰρ ἔχεις, φησὶν, ὃ οὐκ ἔλαβες;”
Ἄκουε [q]δὲ πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· “Περισσότερον αὐτῶν
πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ [r]χάρις ἡ σὺν ἐμοί.”
(812) “Μετὰ πάσης, φησὶ, ταπεινοφροσύνης,” μὴ τῆς ἐν ῥήμασι,
[s]μηδὲ ἐν πράγμασι μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν φθέ- B
γματι· [t]μὴ πρὸς τοῦτον μὲν ταπεινὸς, πρὸς δὲ ἐκεῖνον θρασύς·
πρὸς πάντας ἔσο ταπεινὸς, κἂν φίλος ᾖ κἂν ἐχθρὸς, κἂν μέγας
κἂν μικρός· τοῦτο ταπεινοφροσύνη. Καὶ ἐν τοῖς κατορθώμασιν
ἔσο ταπεινός. Ἄκουε γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, [13] “Μα-
κάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,” καὶ τοῦτο πρῶτον τιθέντος.
Διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησι· “Μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης
καὶ πραότητος καὶ μακροθυμίας.” Ἔστι γὰρ ταπεινὸν μὲν
εἶναι, ὀξὺν δὲ καὶ ὀργίλον, ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος· πολλάκις γὰρ C
[v]ὑπὸ τῆς ὀργῆς κατεχόμενος, πάντα ἀπώλεσεν. “Ἀνεχόμενοι,
φησὶν, ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.” Πῶς ἀνέχεσθαι [w]δυνατὸν, ἂν ὀρ-
γίλος ᾖ, ἂν [x]κακήγορος; Εἶπε [y]τὸν τρόπον· “ἐν ἀγάπῃ.”

12 1 Cor. iv. 7. xv. 10.   13 Matth. v. 3.

[f] Haec ποίας δὴ (δὲ E.) ταύτης; σ. ἐκλήθητε, quae absunt a C.D. Veron. recepta ex E. Cat. In A.B.F. post κλήσεως ἧς ἐκλήθητε legitur καὶ πάλιν, κεφαλὴν ἔχομεν τὸν Χρ. Ita ediderunt Sav. cet. [g] συνήγειρε] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [h] ὑμᾶς D. Veron. ἡμᾶς Sav. cet. Post h. v. add. ἐν τοῖς ἐπουρανίοις A.B.F. Sav. cet. [i] ὅσα assumtum ex E. Cat. [k] δὲ] οὖν E. [l] ἁπάσης E. Cat. [m] οὔτε] + γὰρ A.B.F. Statim ἐν pro τοῖς A.B.C.E.F. [n] ἐπαρθήσῃ E. in marg. [o] τούτοις om. F. [p] εἶναι post εὐχάρ. transp. A.B.F. [q] δὲ om. A.B.F. [r] χάρις] + τοῦ θεοῦ A.B.E.F. Cf. Tom. x. p. 83 C. [s] μηδὲ ἐν πρ. μόνοις (μόνης E. Cat.) ἀλλὰ καὶ ἐν σχ. καὶ ἐν φθέγματι (φθέγμασι Cat.)] μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πράγμασι καὶ ἐν σχήμασι A.B.F. μηδὲ ἐν σχήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πρ. καὶ ἐν φθέγμασι Flor. p. 118. (Tom. xii. p. 483 E.) [t] καὶ μὴ. . .ἀλλὰ πρὸς πάντας. . .τοῦτο γὰρ ταπ. Flor. [v] ὑπὸ] ὁ ὑπὸ A.B.F. Post πάντα add. μᾶλλον iidem. [w] δυνατὸν] + δεικνὺς A.B.F. [x] κακήγορος Cat. et a pr. man. E. κατήγορος Edd. [y] τὸν] καὶ τὸν A.B.F. Sav. cet. Post ἀγάπῃ add. φησὶν iidem.

[z]Εἰ τοῦ πλησίον, [a]φησὶν, οὐκ ἀνέχῃ, πῶς σοῦ ἀνέξεται ὁ θεός;
εἰ αὐτὸς τὸν ὁμόδουλον οὐ φέρεις, πῶς σὲ οἴσει ὁ δεσπότης;
Ἔνθα ἂν ᾖ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστι. "Σπουδάζοντες, φησὶ,
τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης."
Δῆσον [b]οὖν τὰς χεῖρας τῇ ἐπιεικείᾳ. Πάλιν τὸ καλὸν [c]ὄνομα,
D ὁ δεσμός· ἀφήκαμεν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἡμῖν πάλιν ἐπέδραμε.
Καλὸς ἐκεῖνος ὁ δεσμὸς, καλὸς καὶ οὗτος· καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ [d]τού-
του τίκτεται. Σύνδησον [e]σαυτὸν τῷ ἀδελφῷ· οἱ τοιοῦτοι
ἅπαντα κούφως φέρουσιν οἱ συνδεδεμένοι τῇ ἀγάπῃ. Σαυτὸν
ἐκείνῳ πρόσδησον, κἀκεῖνόν σοι· ἀμφοτέρων σὺ κύριος· ὃν γὰρ
[f]ἂν βούλωμαι ποιῆσαι φίλον, δυνήσομαι μετ' εὐκολίας. "Σπου-
δάζοντες," [g]φησίν· οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἐστί.
"Σπουδάζοντες, [h]φησὶ, τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος."
E Τί ἐστιν ἑνότης πνεύματος; Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι
τὸ πάντα [i]συνέχον, [k]καίτοιγε ἐν διαφόροις μέλεσιν· [l]οὕτω καὶ
ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ
τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἑνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρων καὶ ὁ
νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, [m]ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ
ἀνὴρ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ἕν τι [n]γίνεται, καὶ μᾶλλον ἢ [o]εἰ σῶμα ἓν
ἦν. Ταύτης [p]γὰρ τῆς συγγενείας πολλῷ μείζων ἐκείνη, καὶ
F πλείων ἡ ἀκρίβεια [q]αὕτη ἡ τῆς ἑνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς
συνάφεια ἀκριβεστέρα [r]ἐστὶν, ὅσῳ καὶ ἁπλῆ καὶ μονοειδής
ἐστι. Πῶς δὲ αὕτη [s]φυλάττεται; "Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς
εἰρήνης." [t]Οὐκ ἔστιν ἐν ἔχθρᾳ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι.
72 [14]"Ὅπου γὰρ [v]ἔρις ἐν ὑμῖν, [w]φησὶ, καὶ ζῆλοι καὶ διχοστα-
σίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;"
Καθάπερ γὰρ τὸ πῦρ, ὅταν μὲν ξηρὰ εὕρῃ [x]ξύλα, μίαν τὰ
πάντα ἐργάζεται πυρὰν, ὅταν δὲ ὑγρὰ, [y]οὐδὲ ἐνεργεῖ οὐδὲ
συγκολλᾶται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα· [z]οὐδὲν τῶν ψυχρῶν αὐτὴν
[a]συσφίγξαι δυνήσεται, ἕκαστον δὲ [b]ὡς ἐπὶ [c]τὸ πολὺ τῶν

[14] 1 Cor. iii. 3.

[z] εἰ] + σὺ E. Cat. [a] φησὶν om. A.B.F. [b] οὖν] σου E. [c] ὄνομα] + ἠνθησεν A.B.F. Sav. cet. [d] τούτων F. [e] αὐτὸν F. [f] ἂν βούλωμαι] βούλομαι E. Veron. ἂν βουλήσωμαι A.B.F. Sav. cet. [g] φησίν—τυχόντος] δείκνυσιν οὐχ ἁ. οὐδὲ τ. τ. τὸ πρᾶγμα εἶναι A.B.F. Sav. cet. [h] φησὶ om. in text. E. [i] συνέχον] + τὰ μέρη A.B.F. [k] καίτοιγε—μέλεσιν] καὶ ἕν τι ποιοῦν τὸ ἐν δ. ὂν μέλεσιν A.B.F. Sav. cet. [l] οὕτω] + δὴ A.B.F. Sav. cet. [m] ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος] Sic C. Mor. Ben. ὁ παῖς καὶ ὁ ἀνὴρ A.B.D.F. ὁ δοῦλος καὶ ὁ δεσπότης E. ὁ παῖς, ὁ ἔφηβος καὶ ὁ ἀνὴρ Veron. Sav. [n] γένηται (corr. γεγένηται) E. [o] εἰ om. ante corr. E. [p] γὰρ om. A.F. [q] αὕτη ἡ (ἢ E.) om. A.B.F. Sav. cet. ἡ om. Veron. [r] ἐστὶν] μᾶλλον A.B.F. [s] φυλάττεται] + ἑρμηνεύων ἐπάγει A.B.F. [t] οὐκ] δηλῶν ὅτι οὐκ A.B.F. [v] ἔρις E. Veron. ἔρεις C. ἔριδες Sav. cet. [w] φησὶ om. A.B.F. [x] τὰ ξύλα E. [y] οὐδὲν A.B.E.F. [z] οὐδὲν] + γὰρ A.F. [a] σφίγξαι F. Statim δυνήσεται pro δύναται B.C.D.E. [b] ὡς] καὶ ὡς B.F. [c] τὸ om. F.

θερμῶν. Ἀπὸ τούτου γοῦν καὶ ἡ θερμότης τῆς ἀγάπης τίκτεται· ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης βούλεται συνδῆσαι πάντας ἡμᾶς. Καθάπερ γάρ, φησὶν, ἐὰν θέλῃς σαυτὸν ἑτέρῳ προσδῆσαι, ἄλλως οὐ δυνήσῃ, ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ κἀκεῖνον σαυτῷ προσδῆ- B
σαι· [d]εἰ μέντοι ἐθέλοις διπλοῦν ποιῆσαι τὸν δεσμὸν, χρὴ κἀκεῖνόν σοι προσδεθῆναι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀλλήλοις [e]προσδεδέσθαι βούλεται, οὐχ ἁπλῶς εἰρηνεύειν, οὐδὲ ἁπλῶς φιλεῖν, ἀλλ' [f]ἓν πάντας εἶναι, μίαν ψυχήν. Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ [g]ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συνδήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ θλίβει, οὐ πιέζει τὰς δεδεμένας χεῖρας οὗτος ὁ δεσμὸς, ἀλλ' ἀνίησι, καὶ ἐν εὐρυχωρίᾳ καθίστησι πολλῇ, καὶ τῶν λελυμένων μᾶλλον [h]εὐθυμεῖσθαι ποιεῖ. Ὁ ἰσχυρὸς καὶ C
δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκεῖνον, καὶ οὐκ ἀφίησιν ἀπολέσθαι· κἂν μετὰ τοῦ ῥᾳθύμου προσδεθῇ, διεγείρει μᾶλλον αὐτόν. [15]"Ἀδελφὸς γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, [i]φησὶν, ὡς πόλις ὀχυρά." Ταύτην τὴν ἅλυσιν οὐχ ὁδῶν διάστημα κωλῦσαι [k]δύναται, οὐκ οὐρανὸς, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείττων καὶ ἰσχυροτέρα. Αὕτη καὶ ἀπὸ μιᾶς τεχθεῖσα ψυχῆς, δύναται [l]πολλοὺς ὁμοῦ [m]περι- D
λαβεῖν. Ἄκουε γὰρ Παύλου λέγοντος· [16]"Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς." Τί δὴ οὖν τοῦτον λυμαίνεται τὸν δεσμόν; Χρημάτων ἔρως, [n]φιλαρχίας, [o]δόξης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων· [p]χαύνους αὐτοὺς ποιεῖ καὶ διακόπτει. Πῶς [q]οὖν ἵνα μὴ διακο-
(813) πῶσιν; Ἐὰν ταῦτα ἐκποδὼν γένηται, [r]καὶ μηδὲν παρενοχλῇ τῶν διαφθειρόντων τὴν ἀγάπην. Ἄκουε γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· [17]"Ὅταν πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν." Οὐδὲν οὕτως ἐναντίον ἀγάπῃ, ὡς ἁμαρτία, [s]καὶ οὐ λέγω [t]τῇ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸς τὸν πλησίον. E
Πῶς [v]οὖν λῃσταὶ εἰρηνεύουσι, φησί; Πότε, εἰπέ μοι; [w]Οὐχ ὅταν λῃστρικῷ τρόπῳ χρήσωνται. Ἂν γὰρ ἐν αὐτοῖς, οἷς ἂν διανέμωνται, μὴ τοὺς νόμους [x]φυλάττωσι [y]τοὺς τοῦ δικαίου, καὶ ἑκάστῳ [z]ἀπονέμωσι τὸ δίκαιον, [a]εὑρήσεις κἀκείνους ἐν [b]πο-

15 Prov. xviii. 19.   16 2 Cor. vi. 12, 13.   17 Matth. xxiv. 12.

[d] εἰ μέντοι] καὶ εἰ A.B.F. Sav. cet. [e] προσδεδέσθαι] ἡμᾶς συνδεδέσθαι E. [f] ἓν (ἐν F. Veron.) πάντας (πάντα a pr. man. E.)] Sic omnes. ἐν πᾶσιν ediderunt Sav. cet. [g] ἀλλήλους C.D.E. [h] εὐθηνεῖσθαι E. [i] φησὶν om. F. ante ὑπὸ ἀδελφοῦ transp. E. [k] δυνήσεται E. [l] πολ. ὁμοῦ pro ὁμοῦ πολ. omnes. [m] περιβαλεῖν A.C.F. [n] φιλαργυρίας D. [o] δόξα C. [p] χαύνους] + γὰρ E. [q] οὖν] + ἔσται A.B.F. [r] καὶ] ἐὰν A.B.F. [s] καὶ om. A.B.F. [t] τῇ om. B. utrobique A.F. [v] οὖν] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [w] οὐχ ὅταν] πάντως ὅταν οὐ A.B.F. Sav. cet. [x] φυλάξωσι A.B.F. Sav. cet. [y] τοὺς om. E. [z] ἀπονέμωσι E. ἀπονείμωσι Edd. [a] εὑρήσεις ἂν Edd. ἂν abest ab omnibus. [b] πολέμῳ A.B.F. Statim μάχῃ E.

λέμοις καὶ μάχαις. Ὥστε οὐδὲ ἐν τοῖς κακοῖς [c]τὴν εἰρήνην
ἔστιν εὑρεῖν· πανταχοῦ δὲ ταύτην [d]ἔστιν εὑρεῖν, ὅπου ἂν μετὰ
F δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς [e]βιῶσιν. Ἀλλὰ τί; ἀντερασταὶ [f]μὴ
εἰρηνεύουσιν; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τίνα βούλει εἴπω; Πλεονέκτης
[g]μετὰ πλεονέκτου οὐκ ἂν εἰρηνεύσειέ ποτε· [h]ὡς εἴγε μὴ ἦσαν
δίκαιοι καὶ ἐπιεικεῖς [i]καὶ ἀδικούμενοι μεταξὺ αὐτῶν, [k]διεσπάσθη
73 ἂν τὸ γένος. [l]Καθάπερ δύο θηρίων σφόδρα πεινώντων, ἂν μή τι
[m]γένηται μέσον τὸ δυνάμενον ὑπ' αὐτῶν ἀναλωθῆναι, ἑαυτὰ κα-
τεσθίουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πλεονεκτῶν καὶ τῶν κακῶν ἐγέ-
νετο [n]ἄν. Ὥστε οὐκ ἔνι εἰρήνην εἶναι, μὴ πρότερον ἀρετῆς
[o]κατορθωθείσης. [p]Κατασκευάσωμεν πόλιν πάντων πλεονεκτῶν
καὶ ἰσοτίμων, καὶ μηδεὶς [q]φερέτω τὸ ἀδικεῖσθαι, ἀλλὰ πάντες
ἀδικείτωσαν· μὴ δύναται [r]συστῆναι ἡ πόλις ἐκείνη; Οὐδαμῶς.
Ἀλλὰ μοιχῶν ἐστιν εἰρήνη; Ἀλλ' [s]οὐχὶ εὑρήσεις οὐδὲ δύο
ὁμονοοῦντας. [t]Ὥστε οὐδὲν τούτου αἴτιον πάλιν, ἢ τὸ τὴν
B ἀγάπην ψυγῆναι· τοῦ δὲ τὴν ἀγάπην ψυγῆναι αἴτιον τὸ πλη-
θυνθῆναι τὴν ἀνομίαν. Εἰς γὰρ φιλαυτίαν ἄγει τοῦτο, καὶ
διαιρεῖ καὶ σχίζει τὸ σῶμα, καὶ χαυνοῖ καὶ διασπᾷ. Ἔνθα δὲ
ἀρετὴ, τὸ ἐναντίον [v]ποιεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ἐνάρετος καὶ χρημάτων
κρείττων, [w]κἂν μυρίοι ὦσιν ἐν πενίᾳ, [x]δύναιτ' ἂν εἶναι εἰρηνικός·
οἱ δὲ πλεονέκται, κἂν δύο ὦσιν, οὐδέποτε [y]δύνανται ἐν εἰρήνῃ
εἶναι. Ὥστε [z]ἂν ἡμεῖς ὦμεν ἐνάρετοι, ἡ ἀγάπη οὐκ ἀπολεῖται·
C ἀπὸ γὰρ ἀγάπης [a]ἡ ἀρετὴ, καὶ ἀπὸ ἀρετῆς ἡ ἀγάπη. Καὶ
πῶς, ἐγὼ λέγω. Ὁ ἐνάρετος οὐ προτιμᾷ χρήματα φιλίας,
οὐδὲ μνησίκακός ἐστιν, οὐδὲ ἀδικεῖ τὸν πλησίον, οὐχ ὑβρίζει,
φέρει πάντα γενναίως. Ἀπὸ τούτων ἡ ἀγάπη συνίσταται.
Πάλιν ὁ ἀγαπῶν, πάντα ταῦτα ὑφίσταται. Οὕτως ἀλλή-
λων ἐστὶ κατασκευαστικά. Καὶ τοῦτο μὲν ἐντεῦθεν δεί-
κνυται, ὅτι ἀπὸ ἀρετῆς ἡ ἀγάπη· [b]τῷ γὰρ εἰπεῖν, "Ὅταν
πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη," τοῦτο ἐδήλωσεν· [c]ὅτι
δὲ ἀπὸ ἀγάπης ἡ ἀρετὴ, [17] "Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, [d]νόμον

17 Rom. xiii. 8.

[c] τὴν om. A.B.F. [d] ἔστιν εὑρεῖν] εὑρήσεις A.B.F. [e] βιῶσιν om. C.D.E. Veron. [f] μὴ accessit ex A.C.D.E. [g] μετὰ τοῦ πλ. F. [h] ὡς] ὥστε E. [i] μ. αὐτῶν καὶ ἀδ. inverso ord. A.B. μ. αὐτῶν διακονούμενοι F. [k] διεσπ.] καὶ διεσπ. A.B.F. Sav. cet. Statim ἂν om. a pr. m. E. [l] καθάπερ] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [m] γένηται pro γένοιτο A.B.E. [n] ἂν om. a pr. m. E. [o] κατορθωθείσης] + εἰπὲ γάρ μοι, ἔστω τις μοιχὸς, πῶς ἐστι τινὶ φίλος; C.D.E. Veron. [p] κατασκευάσωμεν] + δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet. Post πόλιν iidem add. εἰ βούλει. [q] φερέτω] + ψῆφον A.B.F. Sav. cet. Statim τὸ ἀδικ. E. τοῦ ἀδικ. Edd. [r] στῆναι F. Haec μὴ δύναται—οὐδαμῶς desunt in C.D.E. Veron. [s] οὐχ E. [t] ὥστε om. E. [v] ποιεῖ] γίνεται A.B.F. [w] κἂν] ὥστε κἂν A.B.F. Sav. cet. [x] δύναιντ' ἂν (δύνανται E.) εἶναι εἰρηνικοὶ A.B.E.F. Sav. cet. [y] δυνήσονται E. [z] ἂν pro ἐὰν A.B.C.D.E. ὅταν F. [a] ἡ om. E. [b] τὸ C.D.E. Veron. [c] ὅτι δὲ] ἐκεῖθεν δὲ ὅτι A.B.F. [d] τὸν νόμον E.

ἐπλήρωσε,” φησίν. Ὥστε ἓν τῶν δύο εἶναι [e]χρὴ, ἢ σφόδρα D
[f]φιλικὸν καὶ ἐρώμενον, ἢ σφόδρα ἐνάρετον. Ὁ γὰρ τὸ ἓν ἔχων,
ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ἕτερον κέκτηται· καὶ τοὐναντίον, ὁ μὴ εἰδὼς
φιλεῖν, καὶ πονηρὰ ἐργάσεται [g]πολλά· ὁ πονηρὰ ἐργαζόμενος,
οὐδὲ φιλεῖν οἶδε.

[h]Μεταδιώξωμεν τοίνυν τὴν ἀγάπην· φρούριον γάρ ἐστι πρὸς
τὸ μηδὲν συγχωρῆσαι ἡμᾶς [i]κακὸν παθεῖν. Συνδήσωμεν [k]τοίνυν
ἑαυτούς. Μηδὲν δολερὸν ἔστω παρ' ἡμῖν, μηδὲν ὕπουλον· οὐδὲν
γὰρ εὑρίσκεται τοιοῦτον, ἔνθα ἂν ᾖ [l]φιλία. [m]Εἶπε δὲ τοῦτο E
καὶ ἄλλος σοφός τις ἀνήρ· [18]“Ἐπὶ φίλον ἐὰν καὶ σπάσῃς
ῥομφαίαν, μὴ ἀπελπίσῃς· ἔστι γὰρ ἐπάνοδος· ἐπὶ φίλον ἐὰν
ἀνοίξῃς [n]τὸ στόμα, μὴ ἀπογνῷς· ἔστι γὰρ διαλλαγὴ, ἄνευ ὀνει-
δισμοῦ, καὶ μυστηρίων ἀποκαλύψεως, καὶ πληγῆς δολίας· ἐν
τούτοις [o]ἀποφεύγει φίλος·” [p]ἐν ἀποκαλύψει μυστηρίων. [q]Ἂν
πάντες τοίνυν ὦμεν φίλοι, οὐδὲ μυστηρίων δεῖ· ὥσπερ γὰρ
αὐτός τις πρὸς ἑαυτὸν οὐδὲν ἔχει μυστήριον, οὐδὲ αὐτὸς ἑαυτὸν F
κρύπτειν δυνήσεται· οὕτως οὐδὲ τοὺς φίλους. Οὐκ ὄντων οὖν
μυστηρίων, ἀδύνατος ἡ ἐκ τούτου διακοπή. Δι' οὐδὲν γὰρ
ἔχομεν μυστήρια, ἢ διὰ τὸ μὴ πᾶσι θαρρεῖν· ὥστε ὁ ψυγμὸς
τῆς ἀγάπης πεποίηκε μυστήρια. Τί γὰρ ἔχεις μυστήριον; 74
ἀδικῆσαι τὸν πλησίον βούλει; ἢ κωλύεις ἀγαθοῦ τινος [r]μετέ-
χειν, καὶ διὰ τοῦτο κρύπτεις; Ἀλλ' οὐδὲν τούτων· ἀλλ' αἰσχύ-
νῃ; Οὐκοῦν [s]τοῦ μὴ θαρρεῖν τοῦτο τεκμήριον. Ἂν μὲν οὖν
[t]ἀγάπη ᾖ, οὐκ ἔσται μυστηρίων ἀποκάλυψις, ἀλλ' οὐδὲ ὀνει-
δισμός. [v]Τί γὰρ, εἰπέ μοι; τίς ἂν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ὀνειδί-
σειεν; [w]Εἰ δὲ καὶ γένοιτο, ἐπὶ κέρδει. Ἐπεὶ καὶ παισὶν ὀνει-
(814) *δίζομεν, δακεῖν αὐτοὺς βουλόμενοι· καὶ ὁ [x]Χριστὸς τότε ἤρ-*
ξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, λέγων, [19]“Οὐαί σοι Χοραζὶν, οὐαί B
σοι Βηθσαϊδὰ,” ἵνα ὀνειδισμῶν ἀπαλλάξῃ. Οὐδὲν [y]γὰρ οὕτω
δύναται καθάψασθαι διανοίας, καὶ διαναστῆσαι μᾶλλον αὐτὴν,
καὶ παρειμένην ἀνορθῶσαι. Μὴ [z]δὴ ὀνειδίζωμεν ἁπλῶς [a]ἀλλή-

18 Sirac. xxii. 21, 22. 19 Luc. x. 13.

[e] *χρὴ ἢ* om. E. [f] *φιλόνεικον καὶ ἐρρώμενον* E. [g] *πολλὰ* om. A.B.F. Sav. cet. [h] ΗΘΙΚΟΝ. *Ὅτι διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος σώζεται.* Veron. [i] *κακὸν π.* pro *π. κακὸν* omnes. [k] *τοίνυν* om. A.B.F. Sav. cet. [l] *φ.*] *ἡ φ.* E. [m] *εἶπε δὲ τοῦτο*] *ἄκουε τί φησι* A.B.F. [n] *τὸ* om. F. [o] *ἀποφεύγει*] *ἀποφεύξεται πᾶς* E. [p] *ἐν ἀποκαλύψει* (+ *φησὶ* A.B.F. Sav. cet.) *μ.*] *ἐὰν ἀποκαλύψῃ μυστήριον* E. [q] *ἂν*] *ἐὰν* E. [r] *μετασχεῖν* F. [s] *τοῦ* pro *τὸ* E. Mox *τοῦτο* C.D.E. *τούτου* Edd. [t] *ἀγάπη*] + *τοῦτο* E. [v] *τί γὰρ, εἰπέ μοι; τίς ἂν*] *εἰπὲ γάρ μοι, τίς ἂν* E. *τίς γὰρ ἂν, εἰπέ μοι, καὶ πότε* A.B.F. Sav. cet. [w] *εἰ δὲ—κέρδει* om. F. [x] *Χριστὸς*] *κύριος* E. Statim *δὲ τότε* A.B.F. Sav. cet. [y] *γὰρ* om. B.F. [z] *δὴ*] + *οὖν* E. [a] *ἀλλήλοις* C. et ex corr. E.

λους. Τί γάρ; ἐπὶ χρήμασιν αὐτὸν ὀνειδίσεις; [b]Μηδαμῶς, εἴγε κοινὰ τὰ ὄντα κέκτησαι. Ἀλλ' ἐπὶ ἁμαρτήμασιν; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον διορθώσεις. "Καὶ πληγῆς, φησὶ, δολίας." [c]Τίς δὲ ἑαυτὸν ἀναιρήσει; [d]τίς δὲ πλήξει; [e]Οὐδὲ εἷς. Διώκωμεν τοίνυν τὴν ἀγάπην. Οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, ἀγαπῶμεν,
C ἀλλὰ, [20]διώκωμεν. Πολλῆς δεῖ τῆς σπουδῆς· ταχέως [f]ἀφανίζεται, ὀξεῖα πρὸς ἀναχώρησίν ἐστι· [g]τοσαῦτα ἐν τῷ βίῳ τῷ πράγματι τούτῳ λυμαίνεται. [h]Ἂν διώκωμεν αὐτὴν, οὐ φθάσει ἀπελθεῖν, ἀλλὰ ταχέως αὐτὴν [i]ἐξελκύσομεν. Ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τῷ οὐρανῷ συνῆψε τὴν γῆν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἐκάθισεν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν ἔδειξεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τὸν δεσπότην δοῦλον ἐποίησεν· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τὸν ἀγαπητὸν, ὑπὲρ τῶν μισούντων τὸν υἱὸν, ὑπὲρ τῶν δούλων
D τὸν δεσπότην, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τὸν θεὸν, [k]ὑπὲρ οἰκετῶν τὸν ἐλεύθερον ἐκδοθῆναι ἐποίησε. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μείζονα ἡμᾶς ἐκάλεσεν. [l]Οὐ γὰρ ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τῶν προτέρων κακῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μείζονα δώσειν ἕτερα ἐπηγγείλατο. Ὑπὲρ δὴ τούτων [m]εὐχαριστήσαντες τῷ θεῷ, πᾶσαν ἀρετὴν μετέλθωμεν, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀγάπην μετὰ ἀκριβείας κατορθώσωμεν, [n]ἵνα καταξιωθῶμεν [o]ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου
E ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι.

[1]Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως [a]ὑμῶν.

F ὍΤΑΝ ἐπί τι μεῖζον παρακαλῇ ὁ μακάριος Παῦλος, συνετὸς ὢν σφόδρα καὶ πνευματικὸς, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ποιεῖται τὴν παράκλησιν, τοῦτο [b]δὴ αὐτὸ παρὰ τοῦ κυρίου μεμαθηκώς· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ φησι· [2]"Περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ,
75 καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ

20 1 Cor. xiv. 1. 1 Cap. IV. v. 4. 2 Ephes. v. 2. Philipp. ii. 5, 6.

[b] οὐδαμῶς A.B.E.F. Tum κοινὰ γὰρ pro εἴγε κοινὰ A.B.F. [c] τίς δὲ] τίς δαὶ D. τί δὲ Veron. τίς ποτε A.B.F. Sav. cet. [d] τί Veron. [e] οὐδὲ εἷς] οὐδαμῶς Veron. [f] ἀφίπταται E. [g] τοσαῦτα] πολλὰ A.B.F. [h] ἂν διώκ.] ἀντιδιώκ. C. [i] ἐπιστρέψομεν A.B.F. [k] ὑπὲρ τῶν οἰκ. E. [l] οὐ] οὐδὲ E. Post γὰρ add. μόνον A.B.E.F. Sav. cet. [m] εὐχαριστήσωμεν F. [n] ἵνα] + καὶ A.F. [o] τυχεῖν E. Hom. X. [a] ἡμῶν A.F. Mosq. [b] δὴ pro δὲ E. Particulam om. A.B. τοῦτο δὴ αὐτὸ παρὰ] τοῦτο ἀπὸ F.

ἡμῶν·" καὶ πάλιν, "[c]Τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ." Τοῦτο [d]δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ. Ὅταν γὰρ ᾖ [e]τὰ ὑποδείγματα μεγάλα τὰ προκείμενα, σφοδρός [f]ἐστιν ὁ ζῆλος καὶ ὁ πόθος. Τί [g]γάρ φησιν, εἰς ἑνότητα προτρέπων ἡμᾶς; "Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· [3]εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα." Τί [h]δέ ἐστιν, B "ἓν σῶμα;" [i]Οἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πιστοὶ, καὶ ὄντες καὶ γενόμενοι καὶ ἐσόμενοι. Πάλιν καὶ οἱ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας εὐηρεστηκότες, ἓν σῶμά εἰσι. Πῶς; Ὅτι κἀκεῖνοι τὸν Χριστὸν ᾔδεσαν. Πόθεν δῆλον; [4]"Ἀβραὰμ [k]ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη·" καὶ πάλιν, "Εἰ [l]ἐπιστεύετε, φησὶ, Μωϋσῇ, [m]ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ [n]ἐκεῖνος ἔγραψε," καὶ οἱ προφῆται. Οὐκ ἂν δὲ ἔγραψαν περὶ οὗ ἠγνόουν· [o]οὐ γὰρ ἠγνόουν ἃ ἔλεγον. Εἰδότες δὲ αὐτὸν, καὶ προσεκύνουν. Ὥστε C κἀκεῖνοι ἓν σῶμα. Οὐ διέστηκε σῶμα πνεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη σῶμα. [p]Καὶ γὰρ καὶ ἡμῖν ἔθος ἐπὶ τῶν ἡνωμένων καὶ πολλὴν τὴν ἀκολουθίαν ἐχόντων λέγειν, ἓν σῶμά ἐστιν. Οὕτω καὶ [q]ἡμεῖς ἐπὶ τῆς ἑνώσεως τὸ σῶμα [r]λαμβάνομεν. Μία κεφαλή· εἰ δὲ μία κεφαλὴ, καὶ ἓν σῶμα. [s]Τὸ σῶμα ἐξ ἐντίμων καὶ ἀτίμων σύγκειται μελῶν· πλὴν ἀλλ' οὔτε τοῦ φαυλοτάτου τὸ μεῖζον κατεξανίσταται, οὔτε [t]τούτῳ ἐκεῖνο δια-
(815) φθονεῖται. Καίτοιγε οὐ τὴν αὐτὴν συντέλειαν τὰ πάντα εἰσφέρει, ἀλλὰ κατὰ [v]μὲν τὸν τῆς ἀνάγκης λόγον, καὶ ὅτι D πάντα ἀναγκαίως γεγένηται, καὶ εἰς χρείας διαφόρους, πάντα ὁμότιμα· ἔστι δὲ τὰ μὲν [w]καιριώτατα, τὰ δὲ [x]ἥττονα. Οἷον, ἡ κεφαλὴ παντὸς τοῦ σώματός ἐστι κυριωτέρα, τάς τε αἰσθήσεις πάσας ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν, καὶ κεφαλῆς ἄνευ ζῆσαι οὐκ ἔνι· ποδῶν δὲ ἐκκοπέντων πολλοὶ πολὺν χρόνον ἐβίωσαν. Ὥστε οὐ τῇ θέσει μόνον αὕτη βελτίων

[3] v. 5. [4] Joan. viii. 56. v. 46.

[c] τοῦτο] + γὰρ E. [d] δὴ pro δὲ A.B.E. [e] τὰ ὑ. μεγάλα τὰ πρ.] Sic C. τὰ πρ. ὑ. μεγάλα A.B.F. τὰ ὑ. τὰ πρ. μεγάλα Edd. [f] ἐστιν ὁ ζῆλος καὶ ὁ πόθος] ἐστι τῷ ζήλῳ καὶ πόθῳ A.B. ἐστι τῷ ζ. καὶ τῷ π. F. Hoc edidit Sav. [g] γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. [h] δὲ om. A.B.F. [i] οἱ] ἀντὶ τοῦ οἱ A.B.F. [k] ὁ π. ὑμῶν] φησὶν ὁ π. ὑμῶν E. Cat. ὁ π. ὑμῶν φησὶν A.B.F. Sav. cet. [l] ἐπιστεύετε A.B.F. Cat. et ante corr. E. ἐπιστεύσατε Edd. φησὶ om. A.B.F. [m] ἐπιστεύετε pro ἐπιστεύσατε A.B.C.E.F. Cat. [n] καὶ ἐκεῖνος A. [o] Haec οὐ γὰρ ἠγνόουν assumta ex E. Cat. περὶ οὗ ἠγν. ἃ ἔλεγον Edd. ἃ ἔλεγον περὶ οὗ ἠγν. A.B.F. [p] καὶ γὰρ] οὕτω A.B.F. Sav. cet. [q] ἡμεῖς om. A.B.F. [r] λαμβάνομεν. μία κ.] Sic A.B.C.E.F. Cat. λαμβάνομεν μιᾷ κεφαλῇ Edd. [s] τὸ σῶμα om. E. [t] τούτῳ ἐκεῖνο pro τοῦτο ἐκείνῳ A.B.F. τοῦτο ἐκείνου C. Cat. τοῦτο ἐκεῖνο D. Statim διαφθονεῖ A.B.F. [v] μὲν om. A.B.F. Sav. cet. μὲν post τὸν transp. D. [w] κυριώτατα A. receptum a Sav. cet. [x] ἥττονα C.E. Cat. ἧττον Edd.

ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ καὶ [y]τῇ τάξει. Τί δὴ
E τοῦτο λέγω; Εἰσὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πολλοὶ, εἰσὶν εἰς ὕψος
ἀνωρθωμένοι, καθάπερ ἡ κεφαλὴ, [z]τὰ οὐράνια περισκοποῦντες,
καθάπερ οἱ ὀφθαλμοὶ [a]οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ, πολὺ τῆς γῆς [b]ἀφε-
στηκότες, οὐδὲν ἔχοντες κοινὸν πρὸς αὐτήν· ἄλλοι δὲ ποδῶν
τάξιν ἐπέχουσι, τὴν γῆν [c]πατοῦντες, ποδῶν μέντοι ὑγιεινῶν.
Οὐ γὰρ τὸ τὴν γῆν πατεῖν ἔγκλημα ποδῶν, ἀλλὰ τὸ εἰς πονη-
ρίαν τρέχειν· [5]"Οἱ πόδες γὰρ αὐτῶν, φησὶν, εἰς πονηρίαν
F τρέχουσι." [d]Μηδὲ οὗτοι, φησὶ, μέγα φρονείτωσαν κατὰ τῶν
ποδῶν, [e]μηδὲ ἐκεῖνοι τούτοις βασκαινέτωσαν· ἐπεὶ τὸ οἰκεῖον
ἑκάστου κάλλος ἀνῄρηται, καὶ ἡ χρεία ἡ αὐτοτελὴς ἐμπεπό-
δισται· [f]καὶ ὁ τῷ πλησίον [g]ἐπιβουλεύων, ἑαυτῷ πρῶτον ἐπε-
76 βούλευσεν. Ἄν τε [h]γὰρ οἱ πόδες μὴ βουληθῶσι κομίσαι που
τὴν κεφαλὴν εἰς ἔξοδον ἀναγκαίαν, καὶ ἑαυτοῖς ἐλυμήναντο διὰ
[i]τῆς ἀκινησίας καὶ τοῦ ὄκνου· ἄν τε ἡ κεφαλὴ μηδεμίαν βουληθῇ
τῶν ποδῶν ποιήσασθαι [k]τὴν πρόνοιαν, [l]αὐτὴ [m]πρώτη τὴν
βλάβην ἐδέξατο. Ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν εἰκότως ἀλλήλων οὐ [n]κατ-
εξανίσταται· φυσικῶς γὰρ οὕτω τέτακται· ἄνθρωπον δὲ πῶς
[o]δυνατὸν ἀνθρώπου μὴ κατεξαναστῆναι; Οὐδὲ γὰρ [p]ἀγγέλων
κατεξανίσταται· ἐπειδὴ [q]οὔτε ἐκεῖνοι τῶν ἀρχαγγέλων· οὐδὲ
B ἐμοῦ πάλιν τὰ ἄλογα μεῖζόν τι φρονῆσαι δύναται· ἔνθα δὲ
ὁμότιμος ἡ φύσις, [r]μία ἡ δωρεὰ, καὶ οὐδὲν οὗτος ἐκείνου πλέον
ἔσχηκε, πῶς οὐ μὴ κατεξαναστῇ; Καὶ μὴν διὰ ταῦτα κατεξα-
ναστῆναι οὐκ [s]ὀφείλεις κατὰ τοῦ πλησίον. Εἰ γὰρ πάντα
κοινὰ, καὶ οὐδὲν ἕτερος ἑτέρου [t]πλέον ἔχει, πόθεν ἡ ἀπόνοια;
Φύσεως μετέχομεν τῆς αὐτῆς, ψυχῆς καὶ σώματος ὁμοίως, τὸν
αὐτὸν ἀναπνέομεν ἀέρα, ταῖς αὐταῖς κεχρήμεθα τροφαῖς· πόθεν
ἡ [v]ἐξανάστασις; Καὶ μὴν τὸ δύνασθαι διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν
ἀσωμάτων περιγίνεσθαι δυνάμεων ἱκανὸν εἰς ἀλαζονείαν ἀγαγεῖν·
C μᾶλλον δὲ οὐκ ἂν εἴη τοῦτο ἀλαζονεία. Ἐγὼ γὰρ εἰκότως
κατὰ τοῦ δαίμονος μέγα φρονῶ, καὶ σφόδρα μέγα. Καὶ ὅρα
καὶ Παῦλος πῶς μέγα [w]ἐφρόνει κατὰ τοῦ δαίμονος. [x]Ὅτε

5 Esai. lix. 7.

[y] τῇ accessit ex A.B.C.E.F. Ita tacite edidit Montef. [z] τὰ] εἰσὶ τὰ A.B.F. [a] οἱ om. F. [b] ἀφεστῶτες E. Statim καὶ οὐδὲν A.B. [c] πατούντων A.F. [d] μηδὲ] μήτε E. μήτε δὴ οὖν A.B.F. receptum a Sav. cet. φησὶ om. B.F. [e] μήτε E. [f] καὶ ὁ] καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ A.B.F. receptum a Sav. cet. [g] ἐπιβουλευόμενος E. [h] γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. [i] τὴν ἀκινησίαν E. Statim καὶ om. E.F. [k] τὴν om. A.B.E.F. [l] αὐτὴ pro αὕτη A.F. [m] πρώτη τὴν] τὴν πρώτην E. [n] κατεξανίστανται A.B. [o] δυνατὸν] + φησὶ A.F. φησὶ pro ἀνθρώπου habet B. [p] ἀγγέλων] + τις A.B.F. receptum a Sav. cet. [q] οὐδὲ E. [r] μία] μία δὲ Veron. καὶ μία A.B.F. Sav. cet. Copula abest a C.D.E. [s] ὀφείλεις] + ἄνθρωπε E. [t] ἔχει πλέον inverso ord. A.B.F. [v] κατεξανάστασις E. [w] φρονεῖ E. [x] ὅτε γὰρ] κἂν ὅτι E. γὰρ om. C.D.

γὰρ μεγάλα περὶ αὐτοῦ ἔλεγε καὶ θαυμαστὰ ὁ δαίμων, ἐπεστό-
μισεν αὐτὸν, οὐδὲ κολακεύοντος ἀνασχόμενος. Λεγούσης γὰρ
ἐκείνης τῆς παιδίσκης τῆς τὸ πνεῦμα τοῦ πύθωνος ἐχούσης,
[6] "Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες
καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας," ἐπιτιμήσας σφοδρῶς
ἐπεστόμισεν αὐτοῦ τὴν ἀναίσχυντον [y] γλῶτταν. Καὶ πάλιν D
ἀλλαχοῦ γράφει λέγων· [7] "Συντρίψει ὁ θεὸς τὸν Σατανᾶν
ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει." Μή τι τὸ τῆς [z] φύσεως πα-
ρηλλαγμένον ἐποίησεν; Ὁρᾷς ὅτι οὐδὲν ποιεῖ τὸ τῶν φύσεων
[a] μέσον; Διὰ τὴν προαίρεσιν, [b] φησὶν, ἐπειδὴ τῇ προαιρέσει
πολὺ χείρους ἁπάντων εἰσίν· [c] ἀγγέλου δὲ οὐ [d] κατεξανίσταμαι·
πολὺ γὰρ τὸ μέσον ἐμοῦ κἀκείνου. Καὶ μὴν ἀνθρώπου κατεξα-
νίστασθαι οὐκ ὀφείλεις [e] μᾶλλον ἢ ἀγγέλου. Ὁ μὲν γὰρ ἄγγελος E
τῇ φύσει σου διέστηκεν, ὅπερ οὔτε ἐγκώμιον ἐκείνου, οὔτε [f] κακία
γένοιτο· ἄνθρωπος δὲ ἀνθρώπου οὐκέτι φύσει, ἀλλὰ προαιρέσει
διέστηκε· καὶ ἔστι [g] καὶ ἐν ἀνθρώποις ἄγγελος. Ὥστε εἰ κατ'
ἀγγέλων μὴ [h] κατεξανίστασαι, πολλῷ μᾶλλον κατὰ ἀνθρώπων
τῶν ἐν τῇ φύσει ταύτῃ γενομένων ἀγγέλων. Εἰ γὰρ γένοιτο
ἐν ἀνθρώποις ἐνάρετος οὕτως ὡς ἄγγελος, πολύ σου μᾶλλον
οὗτος μείζων, ἢ ἐκεῖνός ἐστι. Τί [i] δήποτε; Ὅτι ὅπερ ἀπὸ
φύσεως ἔσχεν ἐκεῖνος, τοῦτο κατώρθωσεν ἀπὸ προαιρέσεως F
[k] αὐτός· καὶ ὅτι ἀπῴκισταί σου ὁ ἄγγελος καὶ τῷ τόπῳ, [l] καὶ
τὸν οὐρανὸν οἰκεῖ· οὗτος δὲ ἀναστρέφεται μετὰ σοῦ, καὶ δίδωσί
σοι τοῦ ζήλου [m] ῥοπήν. Καὶ μὴν [n] οὗτος ἀπῴκισται μᾶλλον
ἢ ἐκεῖνος· [8] "Ἡμῶν γὰρ, [o] φησὶ, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς."
(816) Ὅτι δὲ μᾶλλον οὗτος ἀπῴκισται, ἄκουσον ποῦ αὐτοῦ κάθηται ἡ 77
κεφαλή· εἰς τὸν θρόνον, φησὶ, τὸν βασιλικόν· [p] ὅσῳ δὲ πόρρω
ἡμῶν ὁ θρόνος, τοσούτῳ καὶ οὗτος.

Ἀλλ' ὁρῶ τιμῆς ἀπολαύοντα, φησὶ, καὶ εἰς ζηλοτυπίαν ἄγομαι. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ πάντα ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε, καὶ οὐ τὴν οἰκουμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησίαν μυρίων ἐνέπλησε θορύβων. Καὶ καθάπερ εἰς λιμένα [q] γαληνὸν πνεύματα ἄγρια ἐξ ἐναντίας ἐμπεσόντα πάσης σπιλάδος καὶ παντὸς πορθμοῦ ἐπισφαλέστερον αὐτὸν καθίστησιν· οὕτω δὴ καὶ ὁ τῆς

6 Act. xvi. 17. 7 Rom. xvi. 20. 8 Philipp. iii. 20.

y γλῶτταν pro γλῶσσαν omnes. z φύσεως] + διάφορον A.B.F. a μέσον] + ἀλλὰ τὸ τῆς προαιρέσεως A.B.D.(?)F. receptum a Sav. cet. b φησὶν, ἐπειδὴ τῇ προαιρέσει] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. c ἀγγ. δὲ] ἀλλ' ἀγγ. δὲ E. ἀλλ' ἀγγ. A.B.F. Sav. cet. d κατεξανίσταμαι] + φησὶ A.B.E.F. e μᾶλλον] οὐ μᾶλλον A.B.F. receptum a Sav. cet. f κακίας (add. in marg. ἂν) E. g καὶ] μὲν F. h ἐξανίσταται (sic) E. i δήποτε] δὴ E. k οὗτος E. l καὶ τὸν] τὸν γὰρ A.B.F. m ῥοπὴν] + τί τοῦτο εἶπον; A.B.F. n οὗτος] καὶ οὗτος A.B.F. Sav. cet. o φησὶ om. E. Post οὐρανοῖς add. ὑπάρχει A.B.F. p ὅσον et τοσοῦτο E. q γαληνὸν] εὔδιον E.

B δόξης ἔρως ἐπεισελθὼν πάντα ἀνέτρεψε καὶ συνέχεε. [r]Παραγεγόνατε πολλάκις [s]ἐμπρησμῷ οἰκιῶν μεγάλων· εἴδετε πῶς ἄνεισιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ καπνὸς, καὶ μηδενὸς προσιόντος σβέσαι τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἑκάστου σκοπουμένου, [t]μετὰ πολλῆς τῆς ἡσυχίας τὸ πῦρ ἅπαντα ἐπινέμεται· καὶ περιέστηκε μὲν πολλάκις [v]κύκλῳ πᾶσα ἡ πόλις, περιεστήκασι δὲ θεαταὶ κακῶν, οὐ σύμμαχοι οὐδὲ βοηθοί· καὶ ἔστιν ἰδεῖν οὐδὲν ποιοῦντας [w]ἅπαντας τοὺς περιεστῶτας, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν χεῖρα C ἐκτείνοντα, καὶ τῷ προσφάτως ἐλθόντι πρὸς τὸν τόπον ἐπιδεικνύντα, ἢ διὰ θυρίδος λαμπάδα ἐξαλλομένην συνεχῶς, ἢ δοκοὺς [x]καταρριπτομένους, ἢ περίβολον ὁλόκληρον τῶν ἐρεισμάτων ἀποσπασθέντα καὶ πρὸς τὴν γῆν ἐπειγόμενον. Εἰσὶ δὲ πολλοὶ τῶν τολμηρῶν καὶ ῥιψοκινδύνων, οἳ καὶ πλησίον αὐτῶν γενέσθαι τῶν καιομένων οἰκοδομημάτων κατετόλμησαν, οὐχ ὥστε χεῖρα ὀρέξαι αὐτοῖς καὶ σβέσαι τὸ κακὸν, ἀλλ' ὥστε ἡδυτέραν γενέσθαι τὴν θέαν, ἐκ τοῦ σύνεγγυς πάντα δυναμένων αὐτῶν περισκοπεῖν, D ἃ τοὺς ἔξωθεν πολλάκις ἔλαθεν. Εἰ δὲ καὶ λαμπρὰ καὶ μεγάλη [y]τύχοι οὖσα ἡ οἰκία, ἐλεεινὸν θέαμα καὶ πολλῶν αὐτοῖς δακρύων ἄξιον εἶναι δοκεῖ. Καὶ ἔστιν ἀληθῶς ἰδεῖν θέαμα ἐλεεινὸν, κιόνων [z]κεφαλὰς κόνιν γινομένας, πολλοὺς δὲ καὶ [a]αὐτοὺς διακεκλασμένους, τοὺς μὲν τοῦ πυρὸς κατεργαζομένου, τοὺς δὲ πολλάκις τῶν [b]οἰκοδομησάντων αὐτοὺς χειρῶν ὠθουσῶν, ὥστε μὴ πλείονα τροφὴν γενέσθαι τῷ πυρί. Ἔστι δὲ ἰδεῖν ἀγάλματα, ἃ μετὰ πολλοῦ τοῦ κόσμου, τῆς ὀροφῆς ἐπικειμένης, εἱστήκει, ἀνακαλυφθέντα, τῆς στέγης ἀφαιρεθείσης, καὶ ἐν E αἰθρίῳ μετὰ πολλῆς τῆς ἀμορφίας ἑστηκότα. Τί δὲ τὸν πλοῦτον τὸν ἔνδον [c]ἐναποκείμενόν τις διηγήσαιτο; τὰ ἱμάτια τὰ χρυσᾶ, καὶ τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ; [d]Καὶ ἔνθα [e]μόλις ὁ δεσπότης εἰσῄει μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συζύγου, ἔνθα τῶν πολλῶν ἱματίων καὶ ἀρωμάτων [f]τὸ ταμιεῖον ἦν, τῶν λίθων τῶν πολυτελῶν, [g]ἅπαντα μιᾶς πυρᾶς [h]γενόμενα, καὶ βαλανευταὶ καὶ κοπρῶναι καὶ δραπέται καὶ πάντες λοιπὸν [i]ἔνδον, καὶ πάντα τὰ ἔνδον ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ πηλὸς καὶ κόνις καὶ ξύλα ἡμίκαυστα. Τί [k]δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην [l]ἐπὶ πλεῖον ἐξέτεινα; Οὐχ ἁπλῶς

[r] παρεγεγόνειτε C. [s] ἐν ἐμπρησμῷ A.B.F. [t] μετὰ] οὐ μετὰ E. [v] πᾶσα ἡ π. κύκλῳ hoc ord. A.B.E.F. [w] ἅπαντας om. E. [x] καταρριπτουμένους C. [y] τύχῃ E. [z] κεφ.] τὰς κεφ. E. Mox γενομένας idem. [a] αὐτῶν A.B.F. [b] οἰκοδομησαμένων A.B. οἰκοδομησασῶν ex corr. E. Statim αὐτὰς F. αὐτοχειρῶν pro αὐτοὺς χειρῶν ante corr. E. [c] ἐναποκ.] τὸν ἀποκ. C. [d] καὶ] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [e] μόλις] μόνος A.B.F. Sav. cet. [f] τὸ ταμιεῖον] τὰ κιβώτια A.B.F. [g] ἅπαντα] τὰ δοχεῖα A.B.F. receptum a Sav. cet. [h] γενόμενα ex corr. E. γενομένης Edd. [i] ἐντὸς A.B.F. [k] δὴ A.B.E. [l] ἐπὶ πλεῖον vel ἐπιπλεῖον pro ἐπιπλέον A.B.C.D.F.

οἰκίας ἐμπρησμὸν ὑπογράψαι [m]βουλόμενος· τί γάρ μοι τούτου F
μέλει; ἀλλὰ παραστῆσαι βουλόμενος τοῖς ὑμετέροις ὀφθαλ-
μοῖς, ὡς οἷόν τε, τὰ τῆς ἐκκλησίας κακά. Καθάπερ γὰρ ἐμ-
πρησμὸς ὄντως, ἢ σκηπτός τις ἄνωθεν φερόμενος, οὕτως εἰς 78
αὐτὸν κατηνέχθη τῆς ἐκκλησίας τὸν ὄροφον, καὶ οὐδένα δια-
νίστησιν· ἀλλὰ τῆς οἰκίας τῆς πατρῴας καιομένης, καθεύδομεν
ὕπνον τινὰ βαθὺν καὶ ἀναίσθητον. Τίνος γὰρ οὐχ ἥψατο
τοῦτο τὸ πῦρ; ποίων ἀγαλμάτων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ [n]ἑστη-
κότων; Ἐκκλησία γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' [o]ἡ διὰ τῶν
ἡμετέρων ψυχῶν [p]οἰκοδομία. Ἡ δὲ [q]οἰκία αὕτη οὐκ ἔστιν
ἰσότιμος ἅπασα, ἀλλὰ τῶν εἰς αὐτὴν συντελούντων λίθων οἱ μέν
εἰσι λαμπροὶ καὶ φαιδροί, οἱ δὲ ἐκείνων μὲν ἐλάττους καὶ ἀμαυ-
ρότεροι, πολλῷ δὲ [r]ἐκείνων βελτίους. [s]Ἔστιν ἰδεῖν ἐνταῦθα B
πολλοὺς καὶ χρυσοῦ τάξιν ἐπέχοντας, χρυσοῦ τοῦ κοσμοῦντος
τὸν ὄροφον· ἔστιν ἰδεῖν καὶ τὸν ἀπὸ ἀγαλμάτων κόσμον
ἄλλους παρεχομένους πολλούς· [t]ἔστιν ἰδεῖν [v]ὡς στύλους ἑστῶτας.
Οἶδε γὰρ καὶ ἀνθρώπους στύλους καλεῖν, οὐ τῇ δυνάμει μόνον,
ἀλλὰ καὶ τῷ κάλλει πολὺν [w]παρέχοντας κόσμον, κεφαλὰς
ἔχοντας κεχρυσωμένας. Ἔστι [x]πλῆθος ἰδεῖν, ὡς ἐπὶ πολὺ τὸ
διάστημα καὶ τὴν εὐρυχωρίαν [y]εἶναι τῶν περιβόλων. Τὸ [z]μὲν
γὰρ πολὺ πλῆθος τὴν τάξιν ἐπέχει τῶν λίθων τῶν τοὺς τοίχους C
οἰκοδομούντων· μᾶλλον δὲ ἐπὶ λαμπροτέραν ἐλθεῖν εἰκόνα δεῖ.
Αὕτη ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀπὸ τῶν λίθων τούτων ᾠκοδόμηται, ἀλλ'
ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τῶν λίθων τῶν τιμίων,
(817) καὶ πολὺς πανταχοῦ διέσπαρται ὁ χρυσός. Ἀλλ' ὢ τῶν
πικρῶν δακρύων· πάντα [a]γὰρ ταῦτα κατέφλεξε τῆς κενοδοξίας ἡ
τυραννίς, ἡ παμφάγος αὕτη φλὸξ, καὶ οὐδεὶς ἀνωτέρω τοῦ
πράγματος γέγονεν· ἀλλ' ἑστήκαμεν τὴν μὲν φλόγα θαυμάζον- D
τες, σβέσαι δὲ τὸ κακὸν οὐκέτι δυνάμενοι. Κἂν σβέσωμεν δὲ
πρὸς βραχὺν καιρὸν, [b]ἀλλὰ πάλιν μετὰ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας,
ὥσπερ ἀπό τινος σποδιᾶς σπινθὴρ ἐντυφόμενος ἀνέτρεψεν ἅπαν-
τα, καὶ ὅσα τοῖς [c]πρότερον κατειργάσατο, οὕτω [d]δὴ καὶ ἐνταῦθα
γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦτο συμβαίνειν ἔθος

[m] μηχανώμενος A.B.F. [n] ἑστηκότων pro ἑστώτων omnes. [o] ἢ] ἡ A.B.F. Mox ὑμετ. E.F. [p] οἰκοδομία pro ᾠκοδομημένη οἰκία omnes. [q] οἰκοδομία D.E. [r] ἐκείνων] ἄλλων A.B.F. Sav. cet. Statim βελτίους A.B.E.F. Sav. cet. πολλῷ δὲ ἐκείνων βελτιόν ἐστιν ἰδεῖν C.D. Veron. [s] ἐνταῦθα ἔστιν ἰδεῖν inverso ord. A.B.F. [t] ἔστιν] ἔστι δὲ E. [v] ὡς] καὶ ὡς A.B.F. Post ἑστῶτας add. ἀνθρώπους E. [w] παρεχομένους E. [x] καὶ πλῆθος A.B.F. [y] τῶν π. εἶναι inverso ord. A.B.F. Sav. cet. εἶναι om. Veron. [z] μὲν om. A.B.E.F. Sav. cet. [a] γὰρ om. A.B.F. [b] ἀλλὰ om. B.F. [c] προτέροις E. Statim οὐ κατειργάσατο A.B.F. receptum a Sav. cet. Vid. Annot. [d] δὴ] + τὰ ἐκεῖ A.B. + καὶ ἐκεῖ F.

ἐστί. Τὸ δὲ αἴτιον, [e]τῶν στύλων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τὰ
E ἐρείσματα [f]διέφαγεν ἡμᾶς, τοὺς [g]τὸν ὄροφον ἀνέχοντας, [h]καὶ
πρότερον πᾶσαν [i]συγκροτοῦντας τὴν οἰκοδομίαν [k]περιέβαλε τῷ
πυρί. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς τοίχους εὔκολος γέγονεν
ἡ διαδρομή. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν μὲν ξύλων
ἐπιλάβηται, μᾶλλον ὁπλίζεται κατὰ τῶν λίθων· ὅταν δὲ τοὺς
στύλους κατενέγκῃ καὶ ῥίψῃ χαμαὶ, οὐδὲν δεῖται [l]λοιπὸν τὰ
λοιπὰ τῇ φλογὶ κατεργάσασθαι. Τῶν γὰρ ἐρειδόντων καὶ
ὑποστηριζόντων τὰ ἄνω καταπιπτόντων, αὐτόματα κἀκεῖνα
F [m]καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἑτοιμότητος τούτοις ἕπεται. Οὕτω δὴ
καὶ νῦν γέγονεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· πάντων τὸ πῦρ ἐπελάβετο.
Τιμὰς τὰς παρὰ ἀνθρώπων ζητοῦμεν, καὶ περὶ τὴν [n]δόξαν ἐκ-
καιόμεθα, καὶ οὐκ ἀκούομεν τοῦ Ἰὼβ λέγοντος· [9] "Εἰ καὶ
ἁμαρτὼν ἀκουσίως, διετράπην [o]πολυοχλίαν." Εἶδες ψυχὴν
79 ἐνάρετον; Οὐκ [p]ᾐσχύνθην, φησὶν, ἐναντίον τοῦ πλήθους [q]παν-
τὸς εἰπεῖν τὰ ἀκούσια ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐκ ᾐσχύνετο,
πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἐχρῆν τοῦτο ποιεῖν. [10] "Λέγε γὰρ σὺ,
φησὶ, τὰς [r]ἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς." Πολλὴ γέγο-
νεν ἡ σφοδρότης τούτου τοῦ κακοῦ, πάντα ἀνατέτραπται καὶ
ἠφάνισται. Τιμῆς δοῦλοι γεγόναμεν, ἀφέντες τὸν θεόν. Οὐκ-
έτι τοῖς ἀρχομένοις ἐπιπλῆξαι δυνάμεθα, τῷ αὐτῷ καὶ αὐτοὶ
κατεχόμενοι πυρετῷ· καὶ [s]αὐτοὶ δεόμεθα ἰατρείας, οἱ ταχθέντες
εἰς τὸ θεραπεύειν τοὺς ἄλλους ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ποία λοιπὸν
B ἐλπὶς σωτηρίας ὑπολείπεται, τῶν ἰατρευόντων καὶ αὐτῶν τῆς
ἑτέρων δεομένων χειρός;

Ταῦτα οὐχ ἁπλῶς εἶπον, οὐδὲ μάτην ὀδύρομαι, ἀλλ' ἵνα
κοινῇ πάντες μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων σποδὸν καταπασάμενοι,
[t]σάκκον περιζωσάμενοι, νηστείαν ἐπιτείνωμεν, τὸν [v]θεὸν παρα-
καλέσωμεν αὐτὸν ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ σβέσαι τὸ δεινόν. Τῆς
γὰρ ἐκείνου χειρὸς ὄντως χρεία, τῆς μεγάλης, τῆς θαυμαστῆς.
Μείζονα τῶν Νινευϊτῶν [w]γενέσθαι δεῖ παρ' ἡμῶν. [11] "Ἔτι
τρεῖς ἡμέραι, [x]φησὶ, καὶ Νινευῒ καταστραφήσεται." Φοβερὸν
C τὸ κήρυγμα, καὶ πολλῆς γέμον τῆς ἀπειλῆς· πῶς γὰρ οὔ; μετὰ

9 Job. xxxi. 33, 34. 10 Esai. xliii. 26. 11 Jon. iii. 4.

[e] τῶν στ. αὐτῶν] ὅτι τοὺς στύλους αὐτοὺς A.B.F. [f] διέφαγεν C.E.F. διέφυγεν Edd. [g] τὸν om. F. Mox ἔχοντας E.F. [h] καὶ πρότερον] πρότερον τοὺς A.B.F. [i] συγκροτοῦντας E. συγκρατοῦντας Edd. [k] περιέβαλε] καὶ περιέβαλε (περιέλαβε corr. B.) A.B.F. [l] λοιπὸν] + πρὸς τὸ A.B.F. Sav. cet. [m] καὶ accessit ex omnibus. [n] δόξαν ἐκκαιόμεθα] παροῦσαν δόξαν ἐκκρεμάμεθα A.B.F. [o] πολυοχλίαν] + λαοῦ E. [p] ᾐδέσθην F. [q] παντὸς om. a pr. man. E. [r] ἁμαρτίας B.C.E.F. ἀνομίας Edd. [s] αὐτοὶ] + δὲ Edd. δὲ om. A.C.D.E.F. [t] καὶ σάκκον Edd. καὶ deest in omnibus. [v] θεὸν] Χριστὸν A.B.F. [w] γενέσθαι δεῖ] γενέσθαι (sic) E. [x] φησὶ om. E.

τρεῖς ἡμέρας προσδοκᾷν τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔσεσθαι τάφον, καὶ
μιᾷ τιμωρίας ἰδέᾳ πάντας ἀπολέσθαι. Εἰ γὰρ ὅταν συμβῇ
κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐν οἰκίᾳ μιᾷ δύο παῖδας ἀπολέσθαι,
[y]ἀφόρητον γίνεται τὸ δεινὸν, καὶ εἰ τῷ Ἰὼβ τοῦτο μάλιστα
[z]πάντων ἔδοξεν εἶναι ἀφόρητον, ὅτι πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς παισὶν
[a]ἐπέπεσεν ὁ ὄροφος, καὶ οὕτως ἀνῃρέθησαν· τί ἦν ἰδεῖν, οὐ μίαν
οἰκίαν, οὐδὲ δύο παῖδας, ἀλλ' ἔθνος δώδεκα μυριάδων ὑπὸ τῶν
ὀρόφων καταχωννύμενον; Ἴστε ἡλίκον τὸ δεινόν. Καὶ γὰρ καὶ
ἡμῖν πρῴην αὕτη γέγονεν ἡ ἀπειλὴ, οὐ προφήτου τινὸς φωνὴν
[b]ἀφιέντος· οὐ γὰρ ἄξιοι [c]ἦμεν τοιαύτης ἀκοῦσαι φωνῆς· ἀλλὰ D
πάσης σάλπιγγος εὐσημότερον τῆς ἄνωθεν [d]ἀπειλῆς ἀνακρα-
ζούσης. Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, "Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, [e]φησὶ, καὶ
Νινευῒ καταστραφήσεται." Φοβερὰ ὄντως ἡ ἀπειλὴ, ἀλλ'
οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι νῦν. Οὐ γὰρ ἔτι τρεῖς ἡμέραι, οὐδὲ Νινευῒ
καταστραφήσεται, ἀλλὰ πολλαὶ ἡμέραι ἐξ οὗ τῆς οἰκουμένης ἡ
ἐκκλησία κατέστραπται, καὶ εἰς ἔδαφος κεῖται, πάντων ἐξ ἴσης
τῷ κακῷ κατεχομένων, μᾶλλον δὲ τῶν ἐν ἀρχαῖς [f]ὄντων, ὅσῳ
καὶ πλείων αὐτοῖς ἡ ἀνάγκη. Μὴ τοίνυν θαυμάσητε [g]εἰ μεί- E
ζονα παρῄνεσα ποιεῖν τῶν Νινευϊτῶν· διὰ τί; μᾶλλον δὲ [h]οὐ
νηστείαν κηρύττω νῦν μόνον, ἀλλὰ [i]τὸ φάρμακον ἐκεῖνο ὑπο-
δείκνυμι, ὃ καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην πίπτουσαν ἀνέστησε. Ποῖον
δὴ τοῦτο; [12] "Εἶδε κύριος, φησὶν, ὅτι ἀπέστη ἕκαστος ἀπὸ
τῶν ὁδῶν αὐτοῦ τῶν πονηρῶν, καὶ μετενόησεν ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ᾗ
ἐλάλησε ποιῆσαι αὐτοῖς." Τοῦτο πράττωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ
ὑμεῖς· ἀποστῶμεν τοῦ τῶν χρημάτων ἔρωτος, τοῦ τῆς δόξης, F
(818) παρακαλοῦντες τὸν θεὸν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ [k]διαναστῆσαι τὰ
πεπτωκότα μέλη. Οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν [l]ὁ φόβος. Τότε
μὲν γὰρ λίθοι καὶ ξύλα καταπίπτειν ἔμελλον, καὶ σώματα ἀναι- 80
ρεῖσθαι· νῦν δὲ τούτων οὐδὲν, ἀλλὰ ψυχαὶ τῷ τῆς γεέννης μέλ-
λουσι παραδίδοσθαι πυρί. Παρακαλέσωμεν, ἐξομολογησώμεθα,
ὑπὲρ τῶν προτέρων αὐτῷ χάριν ὁμολογήσωμεν, ὑπὲρ τῶν μελ-
λόντων αἰτῶμεν, ἵνα καταξιωθῶμεν, τοῦ θηρίου τούτου τοῦ
χαλεποῦ καὶ δεινοτάτου ἀπαλλαγέντες, χάριν ἀναπέμψαι τῷ

[12] Jon. iii. 8.

[y] ἀφόρητον] + τι E. [z] ἁπάντων E. Mox εἶναι om. idem. [a] ἐπέπεσεν E. ἔπεσεν Edd. [b] ἀφέντος B.F. [c] ἦμεν pro ἡμεῖς A.B.C.E.F. ἡμεῖς post τοιαύτης add. A.B.F. et in marg. E. [d] ἀπειλῆς] ἀγανακτήσεως A.B.E.F. Statim ἀνακραζούσης pro ἀνακραγούσης C.E. [e] φησὶ om. E. [f] ὄντων] + τοῖς αὐτοῖς ὑπευθύνων· ὅθεν καὶ τὸ κακὸν χεῖρον A.B.F. receptum a Sav. cet. [g] εἰ] διὰ τί A.B.F. Sav. cet. Mox διὰ τί om. iidem. [h] οὐ] οὐδὲ E. Mox νῦν om. idem. [i] τὸ om. E. Statim φ. ἐκείνου ἀποδείκ. idem. [k] ἀναστῆσαι E. [l] ὁ om. E.

φιλανθρώπῳ θεῷ καὶ [m]πατρὶ, μεθ' οὗ τῷ υἱῷ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

[1]Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα· εἷς [a]θεὸς πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν [b]ἡμῖν. Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.

C ἈΓΑΠΗΝ ζητεῖ παρ' ἡμῶν ὁ Παῦλος οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν συγκολλῶσαν ἡμᾶς καὶ ἀδιασπάστως [c]πρὸς ἀλλήλους ἔχειν ποιοῦσαν, καὶ τοσαύτην ἕνωσιν καὶ οὕτως ἀκριβῆ παρεχομένην, ὡσανεὶ μέλη πρὸς μέλη. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τὰ μεγάλα [d]ἐργαζομένη καλά. Διὰ τοῦτό φησιν, "ἓν σῶμα," καὶ [e]τὴν συμπάθειαν, καὶ [f]τὸ μὴ [g]βάλλεσθαι τοῖς ἑτέρων ἀγαθοῖς, καὶ [h]τὸ συγχαίρειν, καὶ πάντα ὁμοῦ διὰ τούτου δείξας. Καὶ ἓν D πνεῦμα καλῶς [i]εἶπε, δεικνὺς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σώματος ἓν πνεῦμα ἔσται, ἢ ὅτι ἔστι μὲν σῶμα εἶναι ἕν, οὐχ ἓν δὲ πνεῦμα· ὡς ἂν εἴ τις καὶ αἱρετικῶν φίλος εἴη· ἢ [k]ὅτι ἀπ' ἐκείνου δυσωπεῖ, [l]τουτέστιν, οἱ ἓν πνεῦμα λαβόντες, καὶ ἐκ μιᾶς ποτισθέντες πηγῆς, οὐκ ὀφείλετε διχονοεῖν· ἢ πνεῦμα [m]ἐνταῦθα τὴν προθυμίαν φησίν. [n]Εἶτα, "Καθὼς ἐκλήθητε, φησὶν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν." [o]Ὁ θεὸς ὑμᾶς, φησὶν, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐκάλεσεν· οὐδὲν ἑτέρῳ πλέον ἀπένειμε τοῦ ἑτέρου· πᾶσιν ἀθα- E νασίαν, πᾶσι ζωὴν αἰώνιον, πᾶσι δόξαν ἀθάνατον, πᾶσιν ἀδελφότητα, πᾶσι κληρονομίαν ἐχαρίσατο· [p]κοινὴ πάντων ἐγένετο κεφαλή· πάντας συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν. Οἱ τοίνυν ἐν τοῖς πνευματικοῖς τοσαύτην ἔχοντες ἰσοτιμίαν, πόθεν μέγα φρονεῖτε; ὅτι ὁ δεῖνα πλούσιος, καὶ ὁ δεῖνα ἰσχυρός; καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη τοῦτο γέλως; Εἰπὲ γάρ μοι, εἰ [q]ὁ βασιλεύς ποτε

1 Cap. IV. v. 4—7.

[m] πατρὶ] σωτῆρι A. σωτῆρι Χριστῷ B.F. Mox πατρὶ pro υἱῷ A.B.F. Hom. XI. [a] θεὸς] + καὶ A.B.E.F. Mosq. Mox ὁ ἐπὶ πάντων om. B.F. Mosq. [b] ἡμῖν accessit ex A.B.C.F. Mosq. et corr. E. [c] πρὸς ἀ. ἔχειν pro ἔχειν πρὸς ἀ. A.B.C.E.F. Cat. [d] κατεργ. C. [e] τὴν συμπάθειαν pro τῇ συμπαθείᾳ ex corr. E. τῷ συμπάσχειν A.B.F. [f] τὸ pro τῷ Veron. et corr. E. [g] δάκνεσθαι A.B.F. Statim ἐπὶ τοῖς F. [h] τὸ pro τῷ E. Veron. καὶ τῷ συγχ. post καὶ τῇ συμπαθείᾳ transp. C. [i] εἶπεν] + ἓν πνεῦμα A.B.F. [k] ὅτι ἀπ' ἐκείνου] ἀπὸ τούτου πρὸς ὁμόνοιαν A.B.F. receptum a Sav. cet. [l] τουτέστιν] τοιοῦτό τι λέγων A.B.F. Sav. cet. [m] ἐντεῦθεν C. [n] εἶτα] + ἐπάγων A.B.F. Sav. cet. [o] ὁ θεὸς ὑμᾶς, φησὶν] τουτέστιν, ὁ θεὸς ὑμᾶς A.B.F. Sav. cet. [p] κοινῇ B.F. [q] ὁ om. A.B.F.

λαβὼν ὀνόματα δέκα, πάντας ἁλουργίδα ἐνέδυσε, καὶ ἐπὶ τοῦ
θρόνου ἐκάθισε τοῦ βασιλικοῦ, καὶ πᾶσιν ἔδωκε τὴν αὐτὴν τιμὴν, F
ἆρα ἂν τούτων ἐτόλμησέ τις ὀνειδίσαι τὸν ἕτερον, ὡς πλουσιώ-
τερος ὢν, ἢ [r]ὡς λαμπρότερος; Οὐδαμῶς. Καὶ οὔπω τὸ [s]πᾶν 81
εἴρηκα· οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον [t]ἐν τοῖς οὐρανοῖς, [v]ὅσον καὶ
κάτω διεστήκαμεν. "Εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα."
Ἰδοὺ ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. "Εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ
ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν [w]ἡμῖν." Μὴ γὰρ
σοὶ μὲν [x]ὁ μείζων, ἐκείνῳ δὲ ὁ ἐλάττων ἐπεκλήθη; μὴ γὰρ σὺ
μὲν ἀπὸ πίστεως, ἐκεῖνος δὲ [y]ἀπὸ ἔργων ἐσώθη; μὴ γὰρ σοὶ
μὲν ἀφείθη διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐκείνῳ δὲ [z]οὐδέν; "Εἷς θεὸς
καὶ πατὴρ πάντων, [a]ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν
πᾶσιν [b]ἡμῖν." "[c]Ἐπὶ πάντων," τουτέστιν, ὁ [d]κύριος καὶ
ἐπάνω πάντων· "[e]καὶ διὰ πάντων," τουτέστιν, [f]ὁ προνοῶν καὶ B
διοικῶν· "καὶ ἐν πᾶσιν [g]ἡμῖν," τουτέστιν, [h]ὁ οἰκῶν. Καίτοι
τοῦ υἱοῦ τοῦτο εἶναί [i]φησιν· ὥστε εἰ ἐλαττώσεως ἦν, οὐκ ἂν
περὶ τοῦ πατρὸς [k]ἐρρήθη. "[l]Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ
χάρις." Τί οὖν, [m]φησί; πόθεν τὰ χαρίσματα [n]διάφορα;
Τοῦτο γὰρ ἀεὶ [o]καὶ αὐτοὺς καὶ Κορινθίους καὶ πολλοὺς ἑτέρους,
τοὺς μὲν εἰς ἀπόνοιαν, τοὺς δὲ εἰς ἀθυμίαν καὶ φθόνον [p]ἐνῆγε.
Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τὸ τοῦ σώματος ὑπόδειγμα παραλαμβά-
νει· διὰ τοῦτο καὶ νῦν [q]τοῦτο τέθεικεν, ἐπειδὴ ἔμελλε διαφόρων C
(819) χαρισμάτων μνημονεύειν. Ἀκριβέστερον μὲν οὖν αὐτὸ ἐν τῇ
πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἐπεξέρχεται, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ μά-
λιστα τὸ νόσημα τοῦτο ἐτυράννει· νῦν δὲ ἐνταῦθα μόνον ᾐνί-
ξατο. Καὶ ὅρα [r]τί φησιν. Οὐκ εἶπε, κατὰ τὴν ἑκάστου
πίστιν, ἵνα μὴ εἰς ἀθυμίαν ἐμβάλῃ ἐκείνους, τοὺς μεγάλων μὴ
τετυχηκότας· ἀλλὰ τί; "Κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ
Χριστοῦ." [s]Τὰ πάντων κεφαλαιωδέστερα, [t]φησὶ, κοινὰ πάν- D

[r] ὡς om. A.B.E.F. [s] πᾶν] πνα C. [t] ἐν] + οὖν A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim τοῖς ανοις B. [v] ὅσον] Sic E. εἴσοι Veron. ἴσοι Sav. cet. [w] ἡμῖν A.B.E.F. ὑμῖν C. αὐτὸς Edd. et Cat. [x] ὁ μείζων—ἐλάττων] μεῖζον, ἐκείνῳ δὲ ἔλαττον A.B.F. [y] ἀπὸ] δι' C. [z] οὐδέν] οὔ; ἄπαγε A.B.F. receptum a Sav. cet. [a] ὁ] καὶ E. Cat. [b] ἡμῖν pro ὑμῖν B.E.F. Post ὑμῖν haec addit E. μὴ γὰρ σοῦ μέν ἐστι πατὴρ, ἐκείνου δὲ οὐκ ἔστι; τί δέ ἐστι πάντων καὶ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν; Consentit Cat. inde a verbis τί δέ ἐστι. [c] ἐπὶ] ὁ ἐπὶ A.B.F. Sav. cet. [d] κύριος καὶ om. A.B.F. Sav. cet. [e] καὶ διὰ πάντων om. Cat. et ante corr. E. Post haec verba C. add. καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. [f] ὁ accessit ex A.B.E.F. Cat. Statim καὶ assumtum ex A.B.C.E.F. Cat. [g] ἡμῖν A.B.E.F. ὑμῖν Edd. ἡμῖν om. Cat. [h] ὁ] + ἐν πᾶσιν A.B.D(?).F. ὁ om. C. [i] φησὶν pro φασὶν B.C.D.F. etiam Ben. [k] ἐρρέθη A.C.F. [l] Haec ἑνὶ δὲ—ἡ χάρις om. C.D.E. Cat. Veron. [m] φησί; πόθεν] καὶ πόθεν φησὶ A.B.F. φησι, καὶ πόθεν Sav. cet. [n] διάφ.] τὰ διάφ. Cat. [o] καὶ om. C.D.E. Veron. [p] ἐνῆγε C.D.E. ἤγαγεν A.B.F. ἀνῆγε Edd. [q] τοῦτο om. C. [r] τί φησιν] πῶς A.B.F. [s] τὰ] ταῦτα C. [t] φησὶ] δηλῶν ὅτι A.B.F.

των ἐστὶ, τὸ βάπτισμα, τὸ διὰ πίστεως σωθῆναι, τὸ τὸν Θεὸν ἔχειν πατέρα, τὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἅπαντας μετέχειν. Εἰ δέ τι [v]πλέον ὁ δεῖνα ἔχει ἐν τῷ χαρίσματι, μὴ ἄλγει, ἐπεὶ καὶ ὁ πόνος αὐτῷ πλείων ἐστί· καὶ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, πέντε ἀπῃτεῖτο· ὁ δὲ τὰ δύο, δύο μόνον προσήνεγκε, καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔσχεν ἐκείνου. Διὰ [w]τοῦτο ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς αὐτῆς
E αἰτίας παραμυθεῖται τὸν [x]ἀκούοντα. "Πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, φησὶν, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ." Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἔλεγεν, [2]"Οὐαί μοι, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι." Οἷον, ἀποστολῆς [y]ἔλαβε χάρισμα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο αὐτῷ οὐαὶ, ἐπειδὴ ἔλαβε· σὺ δὲ τοῦ κινδύνου ἀπήλλαξαι. "Κατὰ τὸ μέτρον." Τί ἐστι, "[z]κατὰ τὸ μέτρον;" Τουτέστιν, οὐ πρὸς τὴν ἡμετέραν [a]ἀξίαν· ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἔλαβεν οὐδεὶς ἃ ἔλαβεν· [b]ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τῆς δωρεᾶς
F ἐλάβομεν. [c]Διὰ τί ὁ μὲν πλέον, ὁ δὲ ἔλαττον; Οὐδὲν τοῦτο ποιεῖ, φησὶν, ἀλλ' ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμά ἐστιν· ἕκαστος γὰρ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν συντελεῖ. Καὶ διὰ τούτου δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀξίας ὁ μὲν πλέον, ὁ δὲ ἔλαττον ἔλαβεν, ἀλλὰ δι' ἑτέρους, ὡς αὐτὸς [d]ἐμέτρησεν· ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ
82 λέγει· [3]"Τὰ δὲ μέλη ἔθετο ἓν ἕκαστον αὐτῶν, καθὼς [e]αὐτὸς ἠθέλησε·" καὶ οὐ λέγει τὸν λόγον, ἵνα μὴ καταβάλῃ τὰ φρονήματα τῶν ἀκουόντων.

[4]"Διὸ [f]λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις." [g]Τουτέστι, τί μέγα φρονεῖς; τοῦ Θεοῦ τὸ πᾶν γέγονεν. Ὁ [h]μὲν προφήτης φησὶν ἐν τῷ ψαλμῷ, "[i]Ἔλαβε δόματα ἐν ἀνθρώποις·" αὐτὸς δέ [k]φησιν, "Ἔδωκε δόματα ἐν ἀνθρώποις." [l]Ταυτόν ἐστι. [5]"Τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα
B μέρη τῆς γῆς; Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα." Ταῦτα ἀκούων, μὴ μετάβασιν νόμιζε. Ὅπερ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ κατασκευάζει, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. Καθάπερ ἐκεῖ περὶ ταπεινοφροσύνης παραινῶν παράγει τὸν Χριστὸν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, [m]ἐπειδὴ εἰς τὰ κατώτερα μέρη [n]κατέβη τῆς

[2] 1 Cor. ix. 16. [3] Ibid. xii. 18. [4] v. 8. [5] v. 9, 10.

[v] πλεῖον A.B.F. [w] τοῦτο] + καὶ A.B.F. Sav. cet. [x] ἀκούοντα] + καὶ φησὶ A.B.F. Mox φησὶν deest in iisdem. [y] ἔλαβε] + τις A.B.F. Sav. cet. [z] κατὰ τὸ μ.] τοῦτο E. Statim τουτέστιν om. A.B.F. [a] ἀξίαν] + φησὶν B.F. [b] ἀλλὰ] ὥστε A.B.F. [c] διὰ] καὶ διὰ A.B.D(?).F. [d] ἐμέτρησεν] + φησὶν A.B.F. [e] αὐτὸς om. F. [f] λέγει] ἐπάγει A.B.F. Mosq. [g] τουτέστι] ὡσεὶ ἔλεγε A.B.F. receptum a Sav. cet. [h] μὲν] + οὖν A.B.F. [i] ἔλαβε pro ἔλαβες A.B.E.F. [k] φησὶν] ἑτέρως A.B.F. [l] Vid. Annot. [m] ἐπειδὴ] λέγων A.B.F. Sav. cet. [n] τῆς γ. κατέβη inverso ord. C. κατέβη post γῆς in marg. add. E.

γῆς. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, περιττὸς οὗτος [o]ὁ λόγος ὅνπερ
[p]λέγει, [6]"Ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου." Ἀπὸ δὲ τοῦ
ἀναβῆναι τὴν κατάβασιν αἰνίττεται. [q]Τὰ δὲ κάτω μέρη τῆς C
γῆς τὸν θάνατόν φησιν, ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπονοίας, κα-
θάπερ καὶ ὁ Ἰακὼβ ἔλεγε· [7]"[r]Κατάξετε τὸ γῆράς μου μετ'
ὀδύνης εἰς ᾅδου·" καὶ πάλιν ἐν τῷ ψαλμῷ, "[s]Καὶ ὁμοιωθήσο-
μαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον·" τουτέστι, τοῖς ἀποθα-
νοῦσι. Διὰ τί τοῦτο τὸ χωρίον [t]ἐπεξεργάζεται ἐνταῦθα;
[v]ποίαν αἰχμαλωσίαν φησί; Τὴν τοῦ διαβόλου. Αἰχμάλωτον
[w]τὸν τύραννον ἔλαβε, τὸν [x]διάβολον καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν
ἀρὰν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁρᾷς σκῦλα καὶ λάφυρα; "Τὸ δὲ
ἀνέβη τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ [y]κατέβη;" Τοῦτο πρὸς τοὺς D
Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. "Ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ
ἀναβὰς ὑπεράνω [z]πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα."
Εἰς τὰ κατώτερα [a]μέρη, φησὶ, κατέβη τῆς γῆς, μεθ' ἃ οὐκ
ἔστιν ἕτερα· καὶ ἀνέβη ὑπεράνω [b]πάντων, μεθ' ὃ οὐκ ἔστιν
ἕτερόν τι. [c]Τουτέστι, τῆς δεσποτείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας·
καὶ γὰρ καὶ πάλαι πάντα πεπλήρωτο. [8]"Καὶ αὐτὸς ἔδωκε
τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς,
τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς [d]τὸν καταρτισμὸν τῶν
ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ E
Χριστοῦ." Ὅπερ λέγει ἀλλαχοῦ, [9]"Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν
(820) ὑπερύψωσε," τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει· "Ὁ καταβὰς, αὐτός
ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς." [e]Οὐδὲν αὐτὸν ἔβλαψε τὸ εἰς τὰ κατώτερα
μέρη τῆς γῆς κατελθεῖν, οὐδὲ ἐνεπόδισε πρὸς τὸ ἀνωτέρω γε-
νέσθαι τῶν οὐρανῶν. Ὥστε [f]ὅσῳ ἂν τις ταπεινωθῇ, τοσούτῳ
μᾶλλον ὑψοῦται. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ [g]ὕδατος ὅσῳ ἂν τις F
τοῦτο εἰς τὸ κάτω κατενέγκῃ, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸ πρὸς ὕψος
ἀνάγει, καὶ ὅσῳ ἂν τις ἐκ διαστήματος ἀκοντίσῃ, τοσούτῳ ἐπι-
τυγχάνει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἀλλ' ὅταν περὶ
θεοῦ [h]λέγῃ τὰς ἀναβάσεις, ἀνάγκη πρῶτον κατάβασιν ἐννοεῖν· 83

[6] Philipp. ii. 8. [7] Gen. xliv. 29. Psal. cxlii. 7. [8] v. 11, 12. [9] Philipp. ii. 9.

[o] ὁ λόγος om. C. Statim ὅπερ C.D. [p] λέγει] + ἐκεῖ E. [q] τὰ δὲ] τί ἐστι A.B.F. Mox τὸν θ. οὕτω φησὶν iidem. [r] κατάξεται E.F. [s] καὶ accessit ex omnibus. [t] ἐπεξέρχεται E. [v] ποίαν] καὶ ποίαν A.B.F. Sav. cet. [w] τὸν] γὰρ τὸν A.B. γὰρ F. [x] διάβολον] + λέγω A.B.F. Sav. cet. [y] κατέβη] + ποία ἀνάγκη; ἠλίας ἀνέβη. ἆρ' οὖν καὶ κατέβη; E. "Objectionem cauti alicujus lectoris in textum recepit." *Heyse.* [z] πάντων assumtum ex omnibus. [a] μέρη φ. pro φ. μέρη A.B.C.F. φησὶ κατέβη om. in text. E. add. in marg. post μέρη. [b] πάντων] + τῶν οὐρανῶν E. [c] τουτέστι post τῆς δ. αὐτοῦ transp. A.B.F. τουτέστι (τοῦτό ἐστι E. Sav. cet.) τῆς ἐνεργ. αὐτοῦ καὶ τῆς δεσπ. hoc ord. Edd. invitis libris. [d] τὸν om. F. [e] οὐδὲν] τουτέστιν οὐδὲν A.B.F. [f] ὅσον et τοσοῦτον E. [g] ὕδατος] πυρὸς in marg. man. recent. E. [h] λέγῃ] λέγωμεν A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim τὰς om. A.B.F.

ὅταν δὲ περὶ ἀνθρώπου, οὐκέτι. Εἶτα καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ
δείκνυσι καὶ τὴν σοφίαν, [i]ὅτι ὁ [k]τοσαῦτα ἐργασάμενος, καὶ
τοσαῦτα ἰσχύσας, καὶ μέχρι τῶν κατωτέρων [l]μερῶν μὴ παραι-
τησάμενος κατελθεῖν δι' ἡμᾶς, οὐκ [m]ἂν ἁπλῶς τὰς διανομὰς τῶν
χαρισμάτων ἐποίησεν. Ἀλλαχοῦ δέ [n]φησιν, ὅτι τὸ πνεῦμα
τοῦτο εἰργάσατο, οὕτω λέγων· 10 "Ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ
B πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
κυρίου." [o]Ἐνταῦθά φησιν, ὅτι ὁ υἱός· ἀλλαχοῦ, ὅτι ὁ θεός·
11 "[p]Καὶ αὐτὸς [q]αὐτοὺς ἔδωκε τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς μὲν ἀποστό-
λους, τοὺς δὲ προφήτας." Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κορινθίους [r]φησίν·
12 "Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανε·"
καὶ πάλιν, "Ὁ φυτεύων [s]δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἕν εἰσιν· ἕκαστος
δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον." Οὕτω καὶ
ἐνταῦθα. Τί γάρ, εἰ ἔλαττον εἰσφέρεις; [t]τοσοῦτον ἔλαβες.
"Πρῶτον ἀποστόλους·" πάντα γὰρ εἶχον οὗτοι. "Δεύτερον
C προφήτας·" ἦσαν γάρ τινες, οἳ ἀπόστολοι μὲν οὐκ ἦσαν, προ-
φῆται δέ, ὥσπερ Ἄγαβος. "Τρίτον εὐαγγελιστάς·" οἱ μὴ
περιϊόντες πανταχοῦ, ἀλλ' εὐαγγελιζόμενοι [v]μόνον, ὡς Πρί-
σκιλλα καὶ Ἀκύλας. "Ποιμένας καὶ διδασκάλους," τοὺς ὁλό-
κληρον ἐμπεπιστευμένους [w]ἔθνος. Τί οὖν; οἱ ποιμένες καὶ οἱ
διδάσκαλοι ἐλάττους; Καὶ πάνυ, τῶν περιϊόντων καὶ εὐαγγελι-
ζομένων οἱ καθήμενοι καὶ περὶ ἕνα τόπον ἠσχολημένοι, οἷον
Τιμόθεος, [x]Τίτος. Ἄλλως δέ, οὐ δυνατὸν ἐντεῦθεν ποιήσασθαι
D τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν προτίμησιν, ἀλλ' ἀπὸ ἑτέρας ἐπιστολῆς.
"Αὐτὸς ἔδωκε," φησί· μηδὲν ἀντείπῃς. Ἢ εὐαγγελιστάς φησι,
τοὺς τὸ εὐαγγέλιον γράψαντας.

"Πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς
οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ." Ὁρᾷς τὸ ἀξίωμα;
Ἕκαστος οἰκοδομεῖ, ἕκαστος καταρτίζει, ἕκαστος διακονεῖ.
13 "Μέχρις οὗ καταντήσομεν, φησὶν, οἱ πάντες εἰς [y]τὴν ἑνότητα
E τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα
τέλειον, [z]καὶ μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ."
Ἡλικίαν ἐνταῦθά φησι τὴν τελείαν ἐπίγνωσιν. Καθάπερ γὰρ
[a]ὁ ἀνὴρ ἕστηκε βεβαίως, οἱ δὲ παῖδες τὰς φρένας περιφέρονται,

10 Act xx. 28. 11 1 Cor. xii. 28. 12 Ibid. iii. 6, 8. 13 v. 13.

[i] ὅτι] Sic E. εἶτα C.D. Veron. καί φησιν A.B.F. receptum a Sav. cet. [k] τοιαῦτα A.B.F. Sav. cet. [l] μερῶν om. E. [m] ἂν om. E. Veron. [n] φησιν] δηλοῖ A.B.F. [o] ἐνταῦθα] καὶ ἐνταῦθα μὲν A.B.F. Sav. cet. Mox ἀλλαχοῦ δὲ ὅτι iidem. [p] καὶ αὐτὸς] καὶ πάλιν, αὐτὸς A.B.F. Sav. cet. [q] αὐτοὺς accessit ex omnibus. [r] φησὶν om. A.F. [s] δὲ om. A.B.F. [t] τοσοῦτον] οὐκοῦν τοσοῦτον A.B.F. [v] μόνον abest a C.D. Veron. [w] ἔθνος om. a pr. man. E. [x] Τίτος] καὶ Τίτος C. [y] τὴν om. E. [z] καὶ pro εἰς A.B.C. Mosq. [a] ὁ om. F.

οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν. "Εἰς τὴν ἑνότητα, φησὶ, τῆς
πίστεως·" τουτέστιν, ἕως ἂν δειχθῶμεν πάντες μίαν πίστιν
ἔχοντες. Τοῦτο γάρ ἐστιν ἑνότης πίστεως, [b]ὅταν πάντες ἓν
ὦμεν, [c]ὅταν πάντες ὁμοίως τὸν σύνδεσμον ἐπιγινώσκωμεν· μέχρι
τότε ἐργάζεσθαι [d]χρή. Εἰ διὰ τοῦτο χάρισμα ἔλαβες, ἵνα F
ἄλλους οἰκοδομῇς, βλέπε μὴ σαυτὸν καταστρέψῃς, ἑτέρῳ φθο-
νῶν. Ἐτίμησέ σε ὁ θεὸς, καὶ ἔταξεν, ὥστε καταρτίζειν [e]ἕτερον.
Καὶ γὰρ καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς [f]τοῦτο ἦν, καὶ ὁ προφήτης πρὸς
τοῦτο ἦν προφητεύων καὶ πείθων, καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς εὐαγγελι-
ζόμενος, καὶ ὁ ποιμὴν καὶ ὁ διδάσκαλος· πάντες ἓν ἔργον ἦσαν
ἀναδεδεγμένοι. Μὴ γάρ μοι τὴν διαφορὰν τῶν χαρισμάτων
εἴπῃς, [g]ἀλλ' ὅτι πάντες ἓν ἔργον εἶχον. Ὅταν [h]γὰρ πάντες 84
ὁμοίως πιστεύωμεν, τότε ἑνότης ἐστίν. Ὅτι γὰρ τοῦτο λέγει
ἄνδρα τέλειον, δῆλον. Καὶ μὴν ἀλλαχοῦ νηπίους ἡμᾶς φησι,
καὶ ὅταν τέλειοι ὦμεν, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ὁρῶν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ
πρὸς τὴν μέλλουσαν γνῶσιν νηπίους ἐκάλεσεν· εἰπὼν γὰρ,
14 "Ἐκ μέρους γινώσκομεν," ἐπήγαγε καὶ τὸ δι' αἰνιγμάτων,
καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐνταῦθα δὲ πρὸς ἕτερον εἶπε, πρὸς τὸ [i]εὐμε-
τάπτωτον· ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησι· 15 "Τελείων [k]δὲ ἡ στερεὰ B
τροφή." Ὁρᾷς κἀκεῖ τελείους πῶς φησιν; Ὅρα [l]γὰρ πῶς
ἐκάλεσε τελείους ἐνταῦθα διὰ τῶν [m]ἐπαγομένων, 16 "Ἵνα μηκέτι
ὦμεν νήπιοι." [n]Αὐτὸ, φησὶ, τὸ μέτρον τὸ ὀλίγον ὅπερ ἐλά-
βομεν, ἵνα κατέχωμεν μετὰ πάσης σπουδῆς, μετὰ στερρότητος
(821) καὶ βεβαιώσεως. "Ἵνα μηκέτι." Τὸ, "μηκέτι," δείκνυσι πάλαι
τοῦτο παθόντας. Καὶ τίθησι [o]καὶ ἑαυτὸν, [p]καὶ ἐν τάξει [q]διη-
γήσεως διορθοῦται. Διὰ τοῦτο, φησὶ, τέκτονες τοσοῦτοι γεγό-
νασιν, ἵνα ἡ οἰκοδομὴ μὴ σαλεύηται, ἵνα μὴ περιφέρηται, ἵνα
πεπηγότες ὦσιν οἱ λίθοι. Ἐκείνων γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ κλυδω- C
νίζεσθαι, τὸ περιφέρεσθαι, [r]τὸ σαλεύεσθαι. "Ἵνα μηκέτι ὦμεν,
φησὶ, νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ
τῆς διδασκαλίας, [s]ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ
πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης." "Καὶ περιφερόμενοι, φησὶ,
παντὶ ἀνέμῳ." Ἐπεξῆλθε τῇ τροπῇ, δεικνὺς τὰς διστάζουσας

14 1 Cor. xiii. 9. 15 Hebr. v. 14. 16 v. 14.

[b] ὅταν π. ἓν ὦμεν om. C.D. [c] ὅταν] + γὰρ A.F. [d] χρὴ] δεῖ C. Statim εἰ om. B. [e] ἑτέρους E. [f] τοῦτο bis pro τούτῳ omnes. [g] ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ C. ἀλλ' ὅτι om. A.B.D(?).F. deletum a Sav. cet. [h] γὰρ] δὲ A.B.F. Sav. cet. [i] ἀμετάπτωτον Cat. [k] δὲ] + ἐστιν E. Cat. [l] γὰρ] καὶ A.B.F. Sav. cet. [m] ἐπαγομ.] + εἰπὼν A.B.F. receptum a Sav. cet. [n] αὐτὸ] τουτέστιν αὐτὸ A.B.F. [o] καὶ om. C.D. Veron. [p] καὶ om. Sav. cet. invitis libris. [q] διηγήσεως] Sic libri omnes et Cat. διορθώσεως Veron. διορθώσεως καὶ Sav. cet. [r] τὸ pro καὶ A.B.C.E.F. [s] Haec ἐν τῇ κυβείᾳ—παντὶ ἀνέμῳ om. E.

ψυχὰς ἐν οἵῳ κινδύνῳ εἰσί. "Παντὶ ἀνέμῳ, φησὶν, ἐν τῇ
κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς
D πλάνης." Κυβευταὶ λέγονται οἱ τοῖς πεττοῖς κεχρημένοι.
Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ πανοῦργοι, ἐπειδὰν [t]ἀφελεστέρους τινὰς λά-
βωσι· καὶ γὰρ [v]ἐκεῖνοι μετατιθέασι καὶ μεταφέρουσιν ἅπαντα.
Ἐνταῦθα καὶ βίου ἥψατο. [17] "Ἀληθεύοντες δὲ, φησὶν, ἐν
ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ ὁ
Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα," ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, φησὶ, "συναρ-
μολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορη-
γίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέλους, τὴν αὔξησιν
E τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν [w]ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ." Σφό-
δρα ἀσαφῶς ἡρμήνευσε, τῷ πάντα ὁμοῦ θελῆσαι εἰπεῖν. Ὃ δέ
[x]φησι, τοῦτό ἐστι· [y]καθάπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου
καταβαῖνον, [z]τὸ διὰ τῶν νεύρων, τὸ αἰσθητικὸν οὐχ ἁπλῶς
δίδωσι πᾶσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν ἑκάστου μέλους, τῷ μὲν
δυναμένῳ πλέον δέξασθαι, πλέον, τῷ δὲ [a]ἐλάττω, ἔλαττον·
F τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ῥίζα, τὸ [b]πνεῦμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός·
[c]καθάπερ μελῶν τῶν ψυχῶν εἰς αὐτὸν ἀνηρτημένων, ἡ πρόνοια
αὐτοῦ καὶ ἡ χορηγία τῶν χαρισμάτων κατὰ ἀναλογίαν ἐν μέτρῳ
[d]ἑνὸς ἑκάστου μέλους τὴν αὔξησιν ποιεῖται. Τί δέ ἐστι, "διὰ
τῆς ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας;" Τουτέστι, διὰ τῆς αἰσθήσεως. Τὸ
γὰρ πνεῦμα ἐκεῖνο τὸ ἐπιχορηγούμενον τοῖς μέλεσιν ἀπὸ τῆς
85 κεφαλῆς, ἑκάστου μέλους ἁπτόμενον οὕτως ἐνεργεῖ. [e]Ὡς ἄν τις
εἴποι, τὸ σῶμα [f]ἀντιλαμβανόμενον τῆς ἐπιχορηγίας, κατὰ ἀνα-
λογίαν τῶν ἐν [g]αὐτῷ μελῶν, οὕτω ποιεῖται τὴν αὔξησιν· ἢ
ἑτέρως· τὰ μέλη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ οἰκείου μέτρου δεχό-
μενα τὴν ἐπιχορηγίαν, οὕτως αὔξεται· ἢ καὶ ἑτέρως· τὸ πνεῦμα
ἄνωθεν ἐπιρρεόμενον ἀφθόνως, καὶ πάντων ἁπτόμενον τῶν
μελῶν, καὶ χορηγούμενον ὡς ἕκαστον [h]δύναται δέξασθαι, οὕτως
B αὔξεται. Τίνος δὲ ἕνεκεν προσέθηκεν, "ἐν ἀγάπῃ;" Οὐ γὰρ
[i]ἔνι ἄλλως κατελθεῖν ἐκεῖνο τὸ [k]πνεῦμα. Καθάπερ γὰρ, εἰ
τύχοι χεὶρ ἀποσπασθεῖσα τοῦ σώματος, τὸ πνεῦμα τὸ ἀπὸ τοῦ
ἐγκεφάλου τὴν συνέχειαν [l]ἐπιζητοῦν, καὶ μὴ εὑρὸν, οὐκ ἐξάλλεται

17 v. 15, 16.

[t] ἀσφαλεστέρους Veron. Statim τινὰς om. E. Cat. Veron. [v] ἐκεῖνοι] ὡς ἐκεῖνοι A.F. κἀκεῖνοι Cat. [w] αὐτοῦ F. [x] φησι] λέγει A.B.F. Statim τοιοῦτον C. [y] καθάπερ] + τὸ σῶμα omnes cum Cat. et Veron. Delevit Sav. τὸ σῶμα a pr. man. ἐν τῷ σώματι ex corr. rec. habet E. [z] τὸ om. F. [a] ἔλαττον E. Cat. [b] πνεῦμα] σῶμα libri omnes et Veron. πνεῦμα in marg. man. rec. E. receptum a Sav. cet. [c] καθάπερ] + γὰρ Edd. γὰρ om. B.C.D.E.F. Cat. [d] ἑ. ἑ. μ. τὴν] Sic omnes. τὴν ἑ. ἑ. μ. Edd. τὴν om. Cat. [e] ὡς] ἢ ὡς A.B.F. [f] λαμβανόμενον A. [g] αὐτῇ C. [h] δυνατὸν F. [i] ἔνι ἄλλως C. ἄλλως ἔνι A.B.F. Sav. cet. ἄλλως om. D.E. Cat. Veron. [k] πνεῦμα] + μὴ οὔσης ἀγάπης E. Cat. [l] ἐπιζητοῦν pro ζητοῦν omnes.

τοῦ σώματος, [m]καὶ διατρῆσαν πρὸς τὴν χεῖρα ἐξέρχεται, ἀλλ'
[n]ἂν μὴ εὕρῃ κείμενον, οὐχ ἅπτεται· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν μὴ
ὦμεν [o]τῇ ἀγάπῃ [p]συνδεδεμένοι. Ταῦτα δὴ πάντα πρὸς ταπει-
νοφροσύνην αὐτῷ εἴρηται. Τί γὰρ, φησὶν, εἰ [q]πλέον λαμβάνει C
ὁ δεῖνα; τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἔλαβεν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς
ἐκπεμπόμενον, ὁμοίως ἐνεργοῦν, ὁμοίως ἁπτόμενον. "Συναρμο-
λογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον," τουτέστι, πολλῆς ἀπολαῦον
τῆς ἐπιμελείας. Οὐ γὰρ ἁπλῶς, ἀλλὰ σφόδρα τεχνικῶς δεῖ
κεῖσθαι τὸ σῶμα, ὡς, ἐὰν τὸν τόπον ἐκβῇ, οὐκέτι κεῖται. Ὥστε
οὐχ ἡνῶσθαι τῷ σώματι [r]δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν οἰκεῖον τόπον
ἐπέχειν, ὡς [s]ἐὰν ὑπερβῇς, οὐχ ἥνωσαι, οὐδὲ δέχῃ τὸ πνεῦμα.
Ἢ οὐχ ὁρᾷς ἐν ταῖς τῶν ὀστῶν μεταθέσεσι ταῖς κατά τινα D
περίστασιν συμβαινούσαις, ὅταν τὸν οἰκεῖον τόπον ὑπερβὰν,
τὸν ἑτέρου [t]κατέχῃ, πῶς τῷ παντὶ [v]σώματι λυμαίνεται, καὶ
θάνατον πολλάκις εἰργάσατο, ἔστι δὲ ὅπου καὶ ἀνάξιον εὑρέθη
λοιπὸν τοῦ κατέχεσθαι; πολλοὶ γὰρ πολλάκις αὐτὸ ἐκκόψαν-
τες, διάκενον τὸν τόπον [w]εἴασαν. Πανταχοῦ γὰρ ἡ πλεονεξία
κακόν. Καὶ ἐπὶ τῶν [x]στοιχείων, [y]ὅταν τὴν οἰκείαν ἀφέντα
συμμετρίαν πλεονάσῃ, τὸ πᾶν λυμαίνεται. [z]Τουτέστι, "συν-
(822) αρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον." Ὥστε ἕκαστον ἐπὶ τῆς E
οἰκείας μένειν χώρας, καὶ μὴ τῆς ἑτέρας καὶ μηδὲν αὐτῷ προση-
κούσης ἐπιβαίνειν, ἐννόησον ὅσον [a]ἐστί. Σὺ τὰ μέλη συντιθεὶς,
ἐκεῖνος ἄνωθεν ἐπιχορηγεῖ. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος
ἔστιν ὄργανα τοιαῦτα δεκτικὰ, οὕτως ἐστὶ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύ-
ματος, [b]τῆς ῥίζης ἄνωθεν οὔσης πάσης· οἷον [c]ἡ καρδία, τοῦ
πνεύματος· τὸ ἧπαρ, τοῦ αἵματος· ὁ σπλὴν, τῆς χολῆς, καὶ
ἄλλα ἄλλου· πάντα δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν αἰτίαν
ἔχει· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐποίησε, τὸν ἄνθρωπον σφόδρα τιμῶν, F
καὶ οὐ βουλόμενος αὐτοῦ ἀπέχειν, τὴν [d]μὲν αἰτίαν αὐτὸς ἀναρ-
τησάμενος, συνεργοὺς δὲ ἑαυτῷ καταστήσας· [e]καὶ τὸν μὲν ἔθηκεν
εἰς τοῦτο, τὸν δὲ εἰς ἐκεῖνο. Οἷον [f]ἀπόστολος ἀγγεῖον τοῦ
σώματός ἐστι τὸ καιριώτερον, δεχόμενος παρ' αὐτοῦ τὰ πάντα· 86
ὥστε, [g]ὥσπερ διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, τοῦ λόγου λέγω, εἰς
πάντας διατρέχειν ποιεῖ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. [h]Ὁ προφήτης

[m] καὶ] ἢ καὶ A.B.F. [n] ἂν] ἐὰν E. Cat. [o] τῇ] ἐν τῇ F. [p] συνδεδ.] + τὸ πνεῦμα οὐ κάτεισι A.B.F. [q] πλέον] πνεῦμα ὂν (sic) C. [r] δεῖ om. A.B.F. δεῖ μόνον Edd. μόνον om. C.D.E. Cat. Statim ἀλλὰ χρὴ καὶ A.B.F. [s] ἂν A.B.F. Cat. [t] κατάσχῃ A.B.F. [v] σώματι om. C. [w] εἴασαν omnes. ἐποίησαν Edd. [x] στοιχείων] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [y] ὅταν] ταυτὸ τοῦτο γινόμενον ὄψει· ὅταν γὰρ A.B.F. [z] τουτέστι] τοῦτό ἐστι (+ δηλοῦν F.) τὸ A.B.F. Sav. cet. [a] ἐστι] + τὸ λεγόμενον A.B.F. [b] τῆς] καὶ ὥσπερ τῆς A.B.F. [c] ἡ om. E. Veron. [d] μὲν] + οὖν C.D.E. [e] καὶ om. B. [f] ὁ ἀπόστ. E. [g] ὥσπερ] καθάπερ A.B.F. [h] ὁ] καὶ ὁ C.

προλέγει τὰ μέλλοντα, καὶ αὐτὸς [i]τὰ αὐτὰ κατασκευάζει. [k]Συντιθεὶς τὰ μέλη, [l]αὐτὸς αὐτοῖς ζωὴν χορηγεῖ. "Πρὸς καταρτισμὸν τῶν [m]ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας." Ἡ ἀγάπη ἀνοικοδομεῖ, καὶ τὸ συγκολλᾶσθαι ἀλλήλοις [n]καὶ συμπήγνυσθαι B καὶ ἁρμόζεσθαι, [o]τοῦτο ποιεῖ.

[p]Εἰ τοίνυν βουλόμεθα τοῦ πνεύματος ἀπολαύειν τοῦ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἀλλήλων [q]ἐχώμεθα. Δύο γὰρ [r]εἰσι διαιρέσεις ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ· μία μὲν, ὅταν ψύξωμεν τὴν ἀγάπην, δευτέρα δὲ, ὅταν ἀνάξια τοῦ τελεῖν εἰς ἐκεῖνο τὸ σῶμα τολμήσωμεν· [s]ἑκατέρως γὰρ χωρίζομεν ἑαυτοὺς τοῦ πληρώματος. Εἰ δὲ καὶ ἄλλους [t]εἰς τοῦτο οἰκοδομεῖν τετάγμεθα, [v]οἱ πρότερον σχίζοντες, τί οὐκ ἂν πάθοιεν; Οὐδὲν οὕτως ἐκκλησίαν C δυνήσεται διαιρεῖν, ὡς φιλαρχία· οὐδὲν οὕτω παροξύνει τὸν θεὸν, ὡς τὸ ἐκκλησίαν διαιρεθῆναι. Κἂν μυρία ὦμεν ἐργασάμενοι καλὰ, τῶν τὸ σῶμα αὐτοῦ διατεμόντων οὐκ ἐλάττονα δώσομεν δίκην, οἱ τὸ πλήρωμα κατατέμνοντες τὸ ἐκκλησιαστικόν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐπὶ κέρδει τῆς οἰκουμένης ἐγένετο, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ διανοίας τοιαύτης· τοῦτο δὲ οὐδὲν [w]οὐδαμοῦ τὸ χρήσιμον ἔχει, ἀλλὰ πολλὴ ἡ βλάβη. Ταῦτά μοι [x]οὐχὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους. Ἀνὴρ δέ τις ἅγιος εἶπέ τι δοκοῦν εἶναι τολμηρὸν, πλὴν ἀλλ' ὅμως D ἐφθέγξατο. Τί [y]δὲ τοῦτό ἐστιν; [z]Οὐδὲ μαρτυρίου αἷμα ταύτην [a]ἔφησε δύνασθαι τὴν ἁμαρτίαν ἐξαλείφειν. Εἰπὲ γάρ μοι, τίνος ἕνεκεν μαρτυρεῖς; οὐ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ; Ὁ τοίνυν τὴν ψυχὴν [b]προϊέμενος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, πῶς τὴν ἐκκλησίαν πορθεῖς, ὑπὲρ ἧς τὴν ψυχὴν προήκατο ὁ Χριστός; Ἄκουε τοῦ Παύλου λέγοντος, [c]ὅτι [18] "Οὐκ εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι ἀπόστολος, ὅτι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν." Οὐκ ἔστιν αὕτη ἐλάττων ἡ βλάβη τῆς [d]παρὰ ἐχθρῶν, ἀλλὰ πολὺ μείζων. Ἐκείνη μὲν γὰρ καὶ λαμπροτέραν E αὐτὴν ἐργάζεται, αὕτη δὲ αὐτὴν καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς καται-

[18] 1 Cor. xv. 9.

[i] τὰ om. A.B. [k] Vid. Annot. [l] αὐτὸς] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [m] ἁγίων] + φησὶν A.B.F. [n] καὶ τὸ συμπ. C. [o] τούτῳ E. [p] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ σχισματικῶν ἀποσχιζόντων ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ αὐτῇ πίστει, διὰ τὸ ἄνομα καὶ ἀκανόνιστα ποιεῖν. Veron. [q] ἐχόμεθα A. [r] εἰσιν αἱ δ. E. [s] ἑκατέρωθεν A.B.F. Statim γὰρ om. C.D.E. [t] εἰς τοῦτο οἰκοδ. E. Veron. οἰκοδ. εἰς τοῦτο C.D. εἰς τὸ οἰκοδ. A.B.F. Sav. cet. [v] οἱ] + μὴ οἰκοδομοῦντες ἀλλὰ καὶ A.B.F. receptum a Sav. cet. Statim πρότεροι B.E. [w] οὐδαμόθεν A.B.F. [x] οὐχὶ] οὐ E. [y] δὴ A.B.E.F. Sav. cet. [z] οὐδὲ] ὅτι οὐδὲ E. [a] ἔφησε δ. τ. ἁ. ἐξαλείφειν hoc ord. omnes. Edebatur δυνάσθαι ἐξ. τ. ἁ. ἔφησεν. [b] Sic E. προέμενος A.B.F. Sav. cet. προθέμενος D. Veron. Haec ὁ τοίνυν—Χριστοῦ desunt in C. [c] ὅτι om. A.B.F. Statim οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τοῦ κ. E. [d] παρὰ τῶν ἐχ. E.

σχύνει, [e]ὅταν ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων πολεμῆται. Μέγα γὰρ
δεῖγμα ἀπάτης εἶναι δοκεῖ παρ' αὐτοῖς, τὸ τοὺς γεννηθέντας ἐν
αὐτῇ καὶ τραφέντας, καὶ τὰ ἀπόρρητα αὐτῆς μεμαθηκότας
ἀκριβῶς, τούτους μεταβαλλομένους ἐξαίφνης τὰ τῶν ἐχθρῶν
[f]αὐτὴν διατίθεσθαι. Ταῦτά [g]μοι πρὸς τοὺς ἀδιαφόρως διδόντας
ἑαυτοὺς τοῖς σχίζουσι τὴν ἐκκλησίαν. Εἰ μὲν γὰρ καὶ δόγματα F
ἔχουσιν ἐναντία, [h]καὶ διὰ τοῦτο οὐ προσῆκεν ἐκείνοις ἀναμίγνυ-
σθαι· εἰ δὲ τὰ αὐτὰ φρονοῦσι, πολλῷ μᾶλλον. Τί δήποτε;
Ὅτι φιλαρχίας ἐστὶν ἡ νόσος. Οὐκ ἴστε τί πεπόνθασιν οἱ
περὶ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ [i]Ἀβειρών; ἆρα [k]αὐτοὶ μόνοι, οὐχὶ
δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν; Τί λέγεις; ἡ αὐτὴ πίστις ἐστὶν, ὀρθόδο- 87
ξοί εἰσι κἀκεῖνοι. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ εἰσὶ μεθ' ἡμῶν; "Εἷς
κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα." Εἰ τὰ ἐκείνων καλῶς γί-
νεται, τὰ ἡμέτερα κακῶς· εἰ δὲ τὰ ἡμέτερα καλῶς, τὰ ἐκείνων
κακῶς. "[l]Νήπιοι, φησὶ, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ
ἀνέμῳ." Ἀρκεῖν τοῦτο [m]ἡγεῖσθε, εἰπέ μοι, τὸ λέγειν, ὅτι ὀρ-
θόδοξοί εἰσι; [n]τὰ δὲ τῆς χειροτονίας οἴχεται καὶ ἀπόλωλε;
(823) [o]Καὶ τί τὸ [p]ὄφελος, ταύτης οὐκ ἠκριβωμένης; Ὥσπερ γὰρ
ὑπὲρ τῆς πίστεως, οὕτω καὶ ὑπὲρ ταύτης μάχεσθαι χρή. Ἐπεὶ, B
εἰ παντὶ ἔξεστι [q]πληροῦν τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατὰ τοὺς πα-
λαιοὺς, καὶ ἱερεῖς γίνεσθαι, παρίτωσαν πάντες, εἰκῇ τὸ θυσια-
στήριον ᾠκοδόμηται τοῦτο, εἰκῇ τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας,
εἰκῇ τῶν ἱερέων ὁ ἀριθμός· ἀνέλωμεν αὐτὰ, καὶ διαφθείρωμεν.
Μὴ γένοιτο, φησίν. Ὑμεῖς αὐτὰ ποιεῖτε, καί φατε, μὴ γέ-
νοιτο; πῶς λέγεις, μὴ γένοιτο, [r]γενομένων αὐτῶν; Ἐγὼ λέγω
καὶ μαρτύρομαι, οὐ τὸ ἐμαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὴν [s]ὑμετέραν
σωτηρίαν· εἰ δέ τις ἀδιαφοροίη, αὐτὸς ἂν [t]εἰδείη· εἰ δέ τινι C
τούτων οὐ μέλει, ἀλλ' ἡμῖν μέλει. "Ἐγὼ ἐφύτευσα, φησὶν,
Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανε." Πῶς οἴσομεν τὸν
παρὰ τῶν Ἑλλήνων γέλωτα; Εἰ γὰρ [v]ὑπὲρ τῶν αἱρέσεων
ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν, ὑπὲρ τούτων [w]τί ἐροῦσιν; [x]Εἰ τὰ αὐτὰ
δόγματα, εἰ τὰ αὐτὰ μυστήρια, τίνος ἕνεκεν ἕτερος ἄρχων
[y]ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἐπιπηδᾷ; Ὁρᾶτε, φησὶν, [z]ὅτι πάντα κενοδο-

19 1 Cor. iii. 6.

[e] ὅταν] + γὰρ A.B.F. Mox γὰρ om. iidem. [f] αὐτῇ C.D. εἰς αὐτὴν E. [g] μοι] + εἰρήσθω A.B.F. Sav. cet. [h] καὶ δ. τ. οὐ] οὐδὲ διὰ τοῦτο A.B.F. [i] Ἀβειρὼν] + τί δαί; B. + τί δέ; A. [k] οὗτοι E. [l] νήπιοι] + εἰσι B. [m] ἡγῆ B.F. [n] τὰ δὲ τῆς χ.] Sic C.D.E. τὰ τῆς χ. δὲ Edd. τὰ τῆς χ. B. ἐντεῦθεν τὰ τῆς χ. A.F. [o] καὶ om. A.B.F. [p] ὄφελος] + τῶν ἄλλων A.B.F. Sav. cet. [q] πλύνειν in marg. sec. man. E. [r] γινομένων A.F. [s] ὑμετέραν pro ἡμετέραν C.D.E.F. etiam Ben. [t] εἰδείη] εἰδέτω C.D. Veron. ἰδέτω E. [v] ὑπὲρ] περὶ bis E. [w] τί] + οὐκ A.B.F. Sav. cet. [x] εἰ] οἱ bis C. [y] ἑτέρᾳ] ἐν ἑτέρᾳ E. Idem ἐπιπηδᾷ in marg. habet. [z] ὅτι] πῶς A.B.F.

ξίας πεπλήρωται τὰ Χριστιανῶν; καὶ [a]φιλαρχία παρ' αὐτοῖς,
καὶ ἀπάτη; Γύμνωσον αὐτοὺς τοῦ πλήθους, [b]φησὶ, καὶ οὐδέν
D εἰσι. Τὴν νόσον ἔκκοψον, τοῦ ὄχλου τὴν [c]διαφθοράν. Βού-
λεσθε εἴπω ἃ περὶ τῆς πόλεως λέγουσι τῆς ἡμετέρας; [d]πῶς
ἡμᾶς εἰς εὐκολίαν διαβάλλουσιν; Ἔξεστι, φησὶ, παντὶ τῷ
βουλομένῳ εὑρεῖν [e]τοὺς πειθομένους, καὶ οὐκ ἄν ποτε ἀπορήσειε
τούτων. Ὢ τοῦ γέλωτος· ταῦτα πόσης αἰσχύνης; Ἀλλὰ καὶ
[f]ὁ ἕτερος [g]γέλως, ἡ ἑτέρα αἰσχύνη. Ἂν [h]τινες ἁλόντες παρ'
ἡμῖν ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις, μέλλωσιν [i]ἐπιτιμίου τυγχάνειν τινὸς,
πολὺς ὁ τρόμος, πολὺς ὁ φόβος πάντοθεν, μὴ ἀποπηδήσῃ,
E φησὶ, μὴ μετ' ἐκείνων στῇ. [k]Ἀποπηδήσῃ [l]μὲν γὰρ μυριάκις ὁ
τοιοῦτος, καὶ ἔστω μετ' ἐκείνων· οὐχὶ τῶν ἡμαρτηκότων λέγω,
ἀλλ' εἴ τις ἀναμάρτητος ὢν τυγχάνοι, καὶ βούλεται μεταθέσθαι,
μεταθέσθω. Ἀλγῶ μὲν γὰρ καὶ κόπτομαι καὶ ὀδύρομαι καὶ
[m]διαπρίομαι τὰ σπλάγχνα, ὡς οἰκείου μέλους ἀποστερούμενος·
πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀλγῶ, ὡς ἀναγκάζεσθαί [n]τι διὰ τὸν
φόβον τοῦτον τῶν μὴ προσηκόντων ποιεῖν. Οὐ κυριεύομεν
ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀγαπητοὶ, οὐδὲ δεσποτικῶς ταῦτα ἐπιτάττο-
F μεν· εἰς διδασκαλίαν λόγου προεχειρίσθημεν, οὐκ εἰς ἀρχὴν οὐδὲ
εἰς [o]αὐθεντίαν· συμβούλων τάξιν ἐπέχομεν, [p]παραινούντων. Ὁ
συμβουλεύων λέγει τὰ παρ' ἑαυτοῦ, οὐκ [q]ἀναγκάζων τὸν ἀκροα-
τὴν, ἀλλ' αὐτὸν [r]ἀφίησι τῆς τῶν [s]λεγομένων αἱρέσεως κύριον·
88 ἐν τούτοις ἐστὶν ὑπεύθυνος μόνον, ἂν τὰ παραστάντα μὴ [t]εἴπῃ.
Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ταῦτά φαμεν, ταῦτα λέγομεν, ἵνα ὑμῖν μὴ
ἐξῇ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν λέγειν, οὐδεὶς ἡμῖν εἶπεν, οὐδεὶς
διεστείλατο, ἠγνοήσαμεν, οὐδὲν ἡγούμεθα τὸ ἁμάρτημα [v]εἶναι.
Διὰ τοῦτο [w]λέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι τοῦ εἰς αἵρεσιν [x]ἐμ-
πεσεῖν τὸ τὴν ἐκκλησίαν σχίσαι οὐκ ἔλαττόν ἐστι κακόν. Εἰπέ
μοι, εἴ τις ὑπὸ βασιλεῖ τινι τυγχάνων, ἑτέρῳ [y]μὲν μὴ πρόσθοι-
το, μηδὲ δῷ ἑαυτὸν [z]βασιλεῖ ἑτέρῳ, αὐτοῦ δὲ ἐκείνου τὴν ἁλουρ-
B γίδα λαβὼν καὶ κατασχὼν, ἀπὸ τῆς περόνης κατήνεγκεν ἅπασαν,
καὶ διέρρηξεν εἰς πολλὰ ῥήγματα, ἆρα ἧττον ἂν [a]τῶν ἑτέρῳ

[a] φιλαρχίαι F. [b] φησὶ om. A.F. Haec καὶ οὐδέν εἰσι post διαφθορὰν transp. A.B.F. Ita Sav. cet. [c] διαφορὰν E. φθορὰν B. φορὰν A.F. [d] πῶς] καὶ πῶς A.B.F. [e] τοὺς π.] τινα τῶν πειθομένων E. Mox ποτε om. idem. [f] ὁ om. A.B.E.F. Sav. cet. Mox ἡ om. A.B.F. Sav. cet. [g] γέλως] + ἐντεῦθεν καὶ B. + πάλιν ἐντεῦθεν καὶ A.F. [h] τινες] + γὰρ A.B.F. [i] ἐπιτιμίου τ. τινὸς] ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι A.B.F. [k] ἀποπηδήσει A.B.C.E.F. Veron. [l] μὲν γὰρ om. A.B.F. [m] διαπυροῦμαι A.B.F. [n] τι post προσηκόντων transp. A.B.F. [o] αὐθεντείαν A.B.C. [p] καὶ παραινούντων E. [q] ἀναγκάζει A.F. [r] ἀφίησι] ποιεῖται A.B.F. [s] γενομένων Veron. [t] εἴπῃ pro εἴποι A.B.E.F. [v] εἶναι om. B.F. [w] προλέγω A.B.F. [x] ἐκπεσεῖν E. [y] μὲν] + βασιλεῖ A.B.F. receptum a Sav. cet. [z] βασιλεῖ ἑτέρῳ] ἄλλῳ A.B.F. Sav. cet. [a] τοῦ ἑτέρῳ προσθεμένου ex corr. E.

προσθεμένων ἐκολάσθη; Τί δὲ, εἰ μετὰ τούτου αὐτὸν τὸν βασι-
λέα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ κατασχὼν ἔσφαττε, [b]κατὰ μέλος διαξαίνων
αὐτοῦ τὸ σῶμα, ποίαν [c]ἂν δίκην δοὺς, τὴν ἀξίαν ἔδωκεν; Εἰ δὲ
εἰς βασιλέα τὸν ὁμόδουλον τοῦτο ἐργασάμενος, πάσης ἂν μεί-
ζονα δίκης εἰργάσατο, ὁ τὸν Χριστὸν σφάττων καὶ διαξαίνων
κατὰ μέλος, ποίας γεέννης οὐκ ἔσται ἄξιος; ἆρα ταύτης τῆς
ἀπειλουμένης; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι, ἀλλ' ἑτέρας πολλῷ χαλεπω-
τέρας. Εἴπατε [d]ὅσαι πάρεστε· ὡς γὰρ [e]τὸ πολὺ [f]γυναικῶν C
τοῦτο τὸ ἐλάττωμα· ταῖς ἀπούσαις διηγήσασθε [g]τοῦτο τὸ
ὑπόδειγμα, φοβήσατε. Εἴ τινες ἡμᾶς λυπεῖν καὶ [h]ἀμύνασθαι
τούτῳ νομίζουσιν, εὖ [i]εἰδέτωσαν, ὅτι [k]ταῦτα μάτην ποιοῦσιν.
Εἰ γὰρ [l]ἡμᾶς ἀμύνασθαι βούλει, ἐγώ σοι [m]δίδωμι τρόπον, καθ'
ὃν χωρὶς [n]τῆς σῆς βλάβης [o]ἀμύνασθαι δυνήσῃ· μᾶλλον δὲ [p]οὐκ
ἔστι χωρὶς βλάβης ἀμύνασθαι, πλὴν ἀλλὰ μετὰ ἐλάττονος
[q]βλάβης· ῥάπισον, ἔμπτυσον ἐντυχοῦσα δημοσίᾳ, καὶ πληγὰς
ἔντεινον. [r]Φρίττεις ταῦτα ἀκούουσα; Ἂν, ἐμὲ, εἴπω, ῥάπισον,
φρίττεις· [s]τὸν δεσπότην σου σπαράττεις, καὶ οὐ φρίττεις; τὰ D
μέλη τὰ δεσποτικὰ διαξαίνεις, καὶ οὐ τρέμεις; Οἶκός ἐστιν ἡ
(824) ἐκκλησία πατρικός· ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα. Ἀλλὰ βούλει με
ἀμύνασθαι; Μέχρις ἐμοῦ στῆθι. Τί ἀντ' ἐμοῦ τὸν Χριστὸν
ἀμύνῃ; μᾶλλον δὲ τί κατὰ τῶν ἥλων λακτίζεις; Οὐδαμοῦ μὲν
[t]οὖν τὸ ἀμύνασθαι καλόν· τὸ δὲ ἑτέρου ἀδικοῦντος ἕτερον ὑβρί-
ζειν, πολλῷ χαλεπώτερον. Παρ' ἡμῶν ἠδίκησαι; τί τὸν οὐκ E
ἠδικηκότα λυπεῖς; τοῦτο μανίας ἐσχάτης. Οὐκ εἰρωνευόμενος ὃ
μέλλω λέγειν, φημὶ, οὐδὲ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἔχω καὶ ὡς διάκειμαι.
Ἕκαστον τῶν σὺν ὑμῖν λυπουμένων πρὸς ἡμᾶς, καὶ διὰ ταύτην
τὴν λύπην βλαπτόντων ἑαυτοὺς, καὶ ἀλλαχοῦ πορευομένων,
ἐβουλόμην πληγὰς ἐντείνειν ἡμῖν εἰς τὴν ὄψιν αὐτὴν, [v]ἢ καὶ
[w]γυμνοὺς ἀποδύσαντα αἰκίζεσθαι [x]μάστιξιν, εἴτε δικαίως εἴτε
ἀδίκως ἐγκαλοίη, [y]καὶ εἰς ἡμᾶς ἀφιέναι τὴν ὀργὴν, ἢ ταῦτα F
τολμᾶν, ἃ νῦν τολμῶσιν. Εἰ τοῦτο γέγονεν, οὐδὲν ἂν ἦν, [z]οὐ-
δαμινὸν ἄνθρωπον καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου [a]τοιαῦτα πάσχειν.
Ἄλλως δὲ [b]ἂν καὶ παρεκάλεσα ὁ ἠδικημένος [c]καὶ ὑβρισμένος

[b] κατὰ] καὶ κατὰ A.B. Mox διέξαινεν A.B.F. [c] ἂν om. E. [d] ὅσοι E. [e] τὸ] ἐπὶ τὸ A.B.F. Sav. cet. τὸ om. D. [f] γυναικῶν om. D. [g] τοῦτο om. A.B.F. inclusum a Sav. τούτῳ τῷ ὑποδείγματι φοβ. E. [h] ἀμύνεσθαι F. [i] ἰδέτωσαν E. ἴστωσαν A.B.F. [k] ταῦτα μ.] μ. τοῦτο E. [l] ἡμᾶς om. C. [m] δείκνυμι A.B.F. [n] τῆς om. E. [o] ἀμύνεσθαι D. Statim δυνήσῃ om. C.D. Veron. [p] οὐκ ἔστι χ. β. ἀμύνασθαι] οὐδὲ γὰρ (γὰρ om. B.) χ. β. ἔνι τοῦτο γενέσθαι A.B.F. [q] βλάβης om. A.B.F. [r] φρίττεις] + ἴσως E. [s] καὶ τὸν δ. Edd. καὶ deest in omnibus. [t] οὖν om. C. [v] ἢ accessit ex A.B.C.D.E. ἢ pro καὶ F. [w] γυμνὸν E. [x] μαστίζειν ante corr. E. [y] καὶ] + μᾶλλον A.B.F. receptum a Sav. cet. [z] οὐδαμ.] τὸ οὐδαμ. A.B.F. [a] ταῦτα F. [b] ἂν om. A.B.F. [c] καὶ] ἢ E.

ἐγὼ τὸν θεὸν, καὶ [d]ἀφῆκεν ὑμῖν τὰ ἁμαρτήματα· [e]οὐκ ἐπειδὴ
89 παρρησίαν ἔχω [f]τοσαύτην, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἠδικημένος, ὅταν ὑπὲρ
τοῦ ἠδικηκότος παρακαλῇ, πολλὴν κέκτηται τὴν παρρησίαν.
[20] "Ἂν εἰς ἄνθρωπόν τις ἁμάρτῃ, φησὶ, [g]προσεύξονται περὶ
αὐτοῦ." Εἰ δὲ μὴ ἠδυνάμην ἐγὼ, ἑτέρους [h]ἂν ἁγίους ἐζήτησα
καὶ παρεκάλεσα, καὶ τοῦτο ἂν εἰργάσαντο. Νῦν δὲ τίνα καὶ
[i]παρακαλέσομεν, τοῦ θεοῦ παρ' [k]ἡμῶν ὑβριζομένου; Ὅρα ἀνω-
μαλίαν. Τῶν [l]γὰρ εἰς τὴν ἐκκλησίαν [m]ταύτην τελούντων οἱ
μὲν οὐδέποτε [n]προσίασιν, ἢ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἅπαξ, καὶ τότε εἰκῇ
B καὶ ὡς ἔτυχεν· οἱ δὲ συνεχέστερον μὲν, καὶ αὐτοὶ δὲ εἰκῇ καὶ
ἁπλῶς, διαλεγόμενοι καὶ ἐρεσχελοῦντες ὑπὲρ τοῦ μηδενός· οἱ δὲ
δῆθεν σπουδάζειν δοκοῦντες, οὗτοι [o]δέ εἰσιν οἱ τὴν συμφορὰν
ταύτην ἐργαζόμενοι. Εἰ [p]γοῦν τούτων ἕνεκεν σπουδάζετε,
βέλτιον καὶ ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀμελούντων τετάχθαι· μᾶλλον δὲ
[q]τὸ βέλτιον ἦν, μήτε ἐκείνους [r]εἶναι ἀμελεῖς, μήτε τοιούτους
ὑμᾶς· οὐχ ὑμᾶς λέγω τοὺς παρόντας, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς ἀποπη-
δῶντας. Μοιχεία τὸ πρᾶγμά ἐστιν. Εἰ δὲ οὐ δέχῃ περὶ
ἐκείνων ταῦτα ἀκούειν, οὐκοῦν οὐδὲ περὶ ἡμῶν· τῶν γὰρ δύο τὸ
C ἕτερον παρανόμως [s]γεγενῆσθαι δεῖ. Εἰ μὲν [t]οὖν περὶ ἡμῶν
ταῦτα ὑποπτεύετε, ἕτοιμοι παραχωρῆσαι τῆς ἀρχῆς ὅτῳπερ ἂν
[v]βούλησθε· μόνον ἐκκλησία ἔστω μία· εἰ δὲ ἡμεῖς ἐννόμως γε-
γενήμεθα, πείσατε καταθέσθαι τοὺς [w]παρανόμως ἐπὶ τὸν θρόνον
ἀναβεβηκότας. Ταῦτα εἶπον, οὐχ ὡς ἐπιτάττων, ἀλλ' ὑμᾶς
ἀσφαλιζόμενος καὶ φρουρῶν. Ἐπειδὴ ἕκαστος ἡλικίαν ἔχει,
καὶ τῶν αὐτῷ πεπραγμένων δώσει τὰς [x]εὐθύνας, παρακαλῶ μὴ
τὸ πᾶν ἐφ' ἡμᾶς [y]ῥίψαντας, νομίζειν ἀνευθύνους εἶναι ὑμᾶς
[z]αὐτοὺς, ἵνα μὴ μάτην ἀπατῶντες ἑαυτοὺς [a]κόπτητε. Λόγον
D μὲν γὰρ δώσομεν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀλλ' ὅταν [b]τὰ παρ'
ἡμῶν [c]ἐλλείπῃ, ὅταν μὴ παρακαλέσωμεν, ὅταν μὴ νουθετήσω-
μεν, ὅταν μὴ διαμαρτυρώμεθα. [d]Μετὰ δὲ ταῦτα, δότε [e]καὶ
ἐμοὶ εἰπεῖν, [21] "Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων," [f]καὶ

[20] 1 Reg. ii. 25. [21] Act. xx. 26. Ezech. iii. 19.

[d] ἀφῆκεν] + ἂν F. [e] οὐκ] ταῦτα λέγω οὐκ A.B.F. [f] τοιαύτην E. [g] προσεύξονται] καὶ προσεύξωνται E. [h] ἁγίους ἂν pro ἂν ἁγίους A.B.C.F. [i] παρακαλέσωμεν C. [k] ὑμῶν A.B.F. [l] γὰρ om. A.B.F. [m] ταύτην] ταῦτα C.D. et a pr. man. E. etiam Veron. [n] προΐασιν C.D.E. Veron. [o] δὲ (δὴ E.) accessit ex C.D.E. [p] γοῦν om. A.B.E.F. [q] τὸ om. A.B.F. [r] εἶναι post τοιούτους transp. A.B.F. [s] γενέσθαι A.F. [t] οὖν] γὰρ A.B.F. [v] βούλησθε C.E. βούλεσθαι D. βούλοισθε Edd. [w] παρανόμους A.B.F. Sav. cet. καταθέσθαι post ἀναβεβηκότας transp. E. [x] εὐθύνας pro δίκας omnes. [y] ῥίψαντες C.D. Veron. [z] ἑαυτοὺς C. [a] κατακόπτητε F. [b] τὰ om. C.D. [c] ἐλλείπῃ] ἐλλείπῃ τι C. ἐλλίπηται D. Veron. [d] μετὰ δὲ ταῦτα om. A.B.F. Iidem post εἰπεῖν add. μετὰ ταῦτα. [e] καὶ] δὲ A. [f] καὶ] οἶδα A.B.F.

ὅτι "Τὴν ψυχήν μου ῥύσεται ὁ θεός." [g]Εἴπατε ὃ βούλεσθε, καὶ αἰτίαν δικαίαν δι' ἣν [h]ἄπιτε, καὶ ἀπολογήσομαι. [i]'Αλλ' οὐκ ἐρεῖτε. [k]Διὸ παρακαλῶ [l]καὶ ὑμᾶς ἤδη ἐνστῆναι γενναίως, [m]καὶ τοὺς μετατεθέντας ἐπαναγαγεῖν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν [n]ἀναπέμ- E
ψωμεν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 'Αμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

[1]Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ.

(825) ΤΟΝ διδάσκαλον οὐ μόνον συμβουλεύοντα καὶ διδάσκοντα F
δεῖ [a]κατασκευάζειν καὶ [b]ὀρθοῦν τὰς τῶν [c]μαθητῶν ψυχὰς, ἀλλὰ καὶ φοβοῦντα καὶ τῷ θεῷ παραδιδόντα. 'Επειδὴ γὰρ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων λεγόμενα, ὡς παρὰ ὁμοδούλων, οὐχ ἱκανὰ καθά- 90
ψασθαι ψυχῆς, ἀναγκαῖον τῷ κυρίῳ παραδιδόναι λοιπόν. Τοῦτο [d]οὖν καὶ ὁ Παῦλος ποιεῖ. Περὶ ταπεινοφροσύνης [e]καὶ ἑνώσεως διαλεχθεὶς, καὶ τοῦ μὴ δεῖν ἕτερον κατεξανίστασθαι τοῦ ἑτέρου, ἄκουσον τί φησι. "Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη [f]περιπατεῖ." Οὐκ εἶπε, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς περιπατεῖτε· πληκτικώτερος [g]γὰρ ὁ λόγος ἦν· ἀλλὰ τὸ αὐτὸ μὲν ἐδήλωσεν, ἀπὸ δὲ ἑτέρων τὸ παράδειγμα ἤγαγε. Καὶ πρὸς B
Θεσσαλονικέας δὲ γράφων, [h]τοῦτο ποιεῖ λέγων· [2]"Μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη." Διεστήκατε, φησὶ, τοῖς δόγμασιν αὐτῶν, [i]ἀλλὰ τὸ ὅλον γέγονε τοῦ θεοῦ· [k]ἐγὼ δὲ ζητῶ τὰ παρ' ὑμῶν, τὸν βίον [l]καὶ τὸν περίπατον τὸν κατὰ θεόν· τοῦτο ὑμέτερόν ἐστι. Μάρτυρα δὲ τὸν κύριον [m]καλῶ τῶν εἰρημένων ἐμοὶ, ὅτι οὐχ ὑπεστειλάμην, ἀλλ' εἶπον πῶς δεῖ περιπατεῖν. "'Εν ματαιότητι, φησὶ, τοῦ νοὸς αὐτῶν." Τί ἐστι νοῦ ματαιότης; Τὸ περὶ [n]τὰ μάταια ἠσχολῆσθαι.

[1] CAP. IV. v. 17. [2] 1 Thess. iv. 5.

[g] εἴπατε] + μοι E. [h] ἄπιτε] αἰτεῖτε E. [i] ἀλλ' οὐκ ἐρεῖτε] ἀλλ' οὐδὲν τάχα ἐρεῖτε· οἶδα τοῦτο καὶ πέπεισμαι A.B.F. [k] διὸ om. C.D. Veron. [l] καὶ ὑμᾶς—γενναίως] Sic E. Veron. καὶ ὑμᾶς ἐντεῦθεν ἤδη στῆσαι γενναίως C.D. σπουδάσατε καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐντεῦθεν ἤδη στῆσαι βεβαίως A.B.F. receptum a Sav. cet. [m] καὶ om. C.D(?). Veron. Mox ἐπανάγειν Veron. [n] ἀναπ. εὐχ.] δόξαν ἀναπ. E. HOM. XII. [a] καταρτίζειν A.B.F. receptum a Sav. cet. [b] διορθοῦν E. [c] μαθητῶν omnes. μαθητευομένων Edd. [d] γοῦν E. [e] καὶ] γὰρ καὶ Edd. γὰρ om. C.D.E. [f] περιπατεῖ] + ἐν ματαιότητι—διανοίᾳ A.B.F. [g] γὰρ] + ἂν E. Mox ἦν accessit ex A.B.C.E.F. [h] τοῦτο] τὸ αὐτὸ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [i] ἀλλὰ] εἰ καὶ A.B.F. τοῦτο pro τὸ E. [k] ἐγὼ δὲ ζ. τὰ] ἀλλ' ἐγὼ ζ. καὶ τὰ A.B.F. [l] καὶ τὸν περίπατον om. A.B.F. Statim τὸν κατὰ τὸν θεὸν A. Sav. cet. τὸν κατὰ τὸν βίον C.D.E. Veron. [m] παρακαλῶ C. [n] τὰ om. E. Mox ἀσχολεῖσθαι A.B.F.

C [o]Τίνα δέ ἐστι μάταια, ἀλλ' ἢ τὰ παρόντα ἅπαντα; περὶ ὧν
φησιν ὁ ἐκκλησιαστὴς, [3]"Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα
ματαιότης." Ἀλλ' ἐρεῖ τις· εἰ μάταια καὶ ματαιότης, τίνος
ἕνεκεν γέγονεν; εἰ τοῦ θεοῦ ἔργα, πῶς μάταια; καὶ πολὺς περὶ
τούτων ὁ λόγος. Ἀλλ' ἄκουε, ἀγαπητέ. Οὐ τὰ τοῦ θεοῦ
ἔργα εἶπε μάταια, μὴ γένοιτο· [p]οὐκ οὐρανὸς μάταιος, οὐδὲ γῆ
ματαία, μὴ γένοιτο· οὐχ ἥλιος, οὐδὲ σελήνη, [q]οὐδὲ ἄστρα, οὐδὲ
τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον· πάντα γὰρ ταῦτα καλὰ λίαν· ἀλλὰ τί
D [r]μάταιον; Ἀκούσωμεν αὐτοῦ λέγοντος τοῦ ἐκκλησιαστοῦ·
[4]"Ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας, ἐποίησά μοι ᾄδοντας καὶ ᾀδούσας,
ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων, ἐγένετό μοι ποίμνια καὶ βου-
κόλια, συνήγαγον χρυσίον καὶ ἀργύριον· καὶ εἶδον ὅτι πάντα μα-
ταιότης· [s]πλὴν ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα [t]ματαιότης."
Ἄκουε [v]καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος· [5]"Θησαυρίζει, καὶ οὐ
γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά." Κατὰ τοῦτο ματαιότης ματαιο-
τήτων, αἱ λαμπραὶ οἰκοδομαὶ, ὁ πολὺς [w]καὶ περιρρέων χρυσὸς,
τῶν ἀνδραπόδων αἱ [x]ἀγέλαι κατὰ τὴν ἀγορὰν σοβοῦσαι, ὁ
E τῦφος καὶ ἡ κενοδοξία, τὰ φρονήματα καὶ ὁ κόμπος. [y]Ταῦτα
γὰρ πάντα μάταια· οὐ γὰρ [z]παρὰ θεοῦ γεγένηται, ἀλλὰ παρ'
ἡμῶν δεδημιούργηται. Τί δήποτε [a]δὲ μάταια; Ὅτι οὐδὲν ἔχει
τέλος χρηστόν. Τὰ χρήματα μάταια, ὅταν εἰς τρυφὴν ἀναλί-
σκηται· οὐ μάταια δὲ γίνεται, ὅταν εἰς πένητας σκορπίζη-
ται. [b]Ὅταν [c]εἰς τρυφὴν δὲ ἀναλώσῃς, [d]ἴδωμεν τὸ τέλος τί
ποτέ ἐστι. Λιπασμὸς σώματος, [e]ἐρυγαὶ, πνεύματα, κόπρου
F πλῆθος, καρηβαρία, μαλακία [f]σαρκὸς, καὶ θερμότης καὶ ἔκλυσις.
Ὡς [g]γὰρ ἂν εἴ τις [h]εἰς πίθον τετρημένον [i]καταντλῶν ματαιο-
πονεῖ, οὕτω καὶ ὁ τρυφῶν εἰς πίθον τετρημένον ἀντλεῖ. [k]Μά-
91 ταιον γὰρ λέγεται τὸ προσδοκηθὲν μὲν ἔχειν [l]τι, μὴ ἐσχηκὸς
δέ· ὅπερ καὶ κενὸν λέγουσι, καὶ κενὰς ἐλπίδας· καὶ τὸ εἰκῆ καὶ
[m]ἁπλῶς μάταιον λέγεται, [n]τὸ πρὸς μηδὲν χρήσιμον. Ἴδωμεν

[3] Eccl. i. 2. [4] Ibid. ii. 4, sqq. [5] Psal. xxxviii. 7.

[o] τίνα δέ ἐστι (+ τὰ E.) μ.] μάταια δὲ οὐκ ἄλλα ἐστὶν A.B.F. [p] οὐκ] οὐκοῦν οὐκ E. Mox οὐ γῆ ... οὐδὲ ἥλιος idem. [q] οὐδὲ pro καὶ omnes. [r] μάταια C. [s] πλὴν] καὶ πάλιν A.B.F. Sav. cet. [t] ματαιότης] + φησὶν A.B.F. [v] καὶ] δὲ καὶ E. [w] καὶ om. F. [x] ἀγέλαι post σοβοῦσαι transp. A.B.F. [y] ταῦτα γὰρ π.] π. γὰρ ταῦτα A.B.F. [z] παρὰ τοῦ θ. C. [a] δὲ] + λέγονται A.B.F. δὲ om. E. [b] ὅταν—ποτέ ἐστι] θέλεις ἰδεῖν τί ποτέ ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς τρυφῆς τέλος; A.B.F. [c] εἰς τρ. δὲ pro δὲ εἰς τρ. C.D. et ex corr. E. δὲ om. a pr. man. E. [d] ἴδωμεν] + αὐτῶν Sav. cet. [e] ἐρυγαὶ, πνεύματα] ἐρυγαὶ πνεύματος E. Statim πλ. κόπρου pro κόπρου πλ. idem. [f] σαρκὸς θερμότης a pr. man. E. [g] γὰρ om. E. Veron. [h] εἰς om. C. πίθον τετρ. pro τετρ. πίθον omnes. [i] καταντλῶν pro ἐπαντλῶν omnes. Statim ματαιοπονῇ A.B.C. [k] μάταιον γὰρ] ἄλλως δὲ μάταιον A.B.F. receptum a Sav. cet. [l] τι] Sic A.B.C.D.E. τιμὴν Edd. τίμη pro τι μὴ F. [m] ἁπλῶς] + δὲ A.B.F. καὶ τὸ εἰκῆ· καὶ ἁπλῶς δὲ μάταιον Sav. cet. [n] τὸ] ὡς A.B.F.

οὖν, εἰ μὴ τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα. [6] "Φάγωμεν καὶ πίωμεν·
αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν." Τί οὖν τὸ τέλος, εἰπέ μοι;
[o]Φθορά. Ἐνδυσώμεθα καὶ περιβαλώμεθα· καὶ τί τὸ πέρας;
Οὐδέν. Τοιαῦτα [p]τὰ τῶν Ἑλλήνων· ἐφιλοσόφησαν, ἀλλὰ
μάτην· τὸν σκληρὸν βίον ἐπεδείξαντο, [q]ἀλλ' ἁπλῶς, οὐ πρός
[r]τι τέλος χρήσιμον ὁρῶντες, ἀλλὰ πρὸς κενοδοξίαν καὶ τὴν B
[s]παρὰ τῶν πολλῶν τιμήν. [t]Τί δὲ ἡ παρὰ τῶν πολλῶν τιμή;
Οὐδέν. Εἰ γὰρ αὐτοὶ οἱ τὴν τιμὴν παρεχόμενοι ἀπόλλυνται,
πολλῷ μᾶλλον ἡ τιμή. Ὁ τιμὴν παρέχων ἑτέρῳ, ἑαυτῷ πρό-
τερον ὀφείλει [v]παρασχεῖν· εἰ δὲ μὴ παρέχοι ἑαυτῷ, πῶς [w]ἂν
ἑτέρῳ [x]παρέξοι; Νῦν δὲ [y]καὶ ἐξ ἀτίμων τὰς τιμὰς ζητοῦμεν,
[z]εὐτελῶν καὶ εὐκαταφρονήτων ἀνδρῶν, ἀτίμων ὄντων καὶ ἐπονει-
δίστων. Ποία οὖν αὕτη τιμή;

(826) Ὁρᾷς ὅτι ματαιότης [a]τὰ πάντα ματαιοτήτων; Διὰ τοῦτο C
ἔλεγεν, "Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν." Ἀλλ' ἡ θρησκεία
αὐτῶν οὐ τοιαύτη; [b]ξύλα καὶ λίθοι; Ἥλιον φαίνειν ἡμῖν ἐποί-
ησεν ἀντὶ λύχνου· τίς τὸν λύχνον τὸν ἑαυτοῦ προσκυνεῖ; Ἥλιος
παρέχει τὸ φῶς· ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνος μὴ δύνηται, λύχνος δύναται·
τί τοίνυν οὐ προσκυνεῖς τὸν λύχνον; Ναὶ, φησὶ, προσκυνῶ τὸ
πῦρ. Ὦ τοῦ γέλωτος· τοσαύτη ἡ ὕβρις· [c]καὶ ἑτέρα δὲ πάλιν.
Τὸ προσκυνούμενον τί σβεννύεις; τί ἀπολλύεις, τί ἀναιρεῖς σου D
τὸν θεόν; διὰ τί μὴ συγχωρεῖς τὴν οἰκίαν ἐμπεπλῆσθαι αὐτοῦ;
Εἰ γὰρ θεός ἐστι τὸ πῦρ, ἐπινεμέσθω σου [d]τὸ σῶμα, μὴ τῷ
πυθμένι τῆς χύτρας καὶ τοῦ λέβητος [e]τὸν θεὸν ὑποβάλῃς, [f]ἀλλ'
εἴσαγε εἰς τὰ [g]ταμεῖα, εἴσαγε εἰς τὰ σηρικὰ ἱμάτια. Σὺ δὲ οὐ
μόνον οὐκ εἰσάγεις, ἀλλὰ κἂν διὰ περιπέτειάν τινος ἐπεισέλθῃ,
πάντοθεν ἐλαύνεις, [h]πάντας συγκαλεῖς, [i]ὥσπερ θηρίου τινὸς
ἐπεισελθόντος, ὀδύρῃ καὶ στένεις, καὶ συμφορὰν τὸ πρᾶγμα
καλεῖς ὑπερβάλλουσαν τὸ τὸν θεόν σου παρεῖναι. [k]Ἔχω ἐγὼ E
θεὸν, καὶ πάντα ποιῶ, ὥστε αὐτὸν [l]ἐνστερνίσασθαι, καὶ μακα-

[6] 1 Cor. xv. 32.

[o] φθορὰ] οὐδὲν E. φθορὰ om. Veron. [p] τὰ] τινες A.B.F. Sav. cet. τῶν om. Veron. [q] ἀλλ' om. A.B.F. [r] τι om. E. [s] παρὰ om. A.B.F. [t] τί] τίς A.B. [v] παρέχειν E. [w] ἂν om. E. [x] παρέξῃ C.D. παρέξει Veron. [y] καὶ ἐξ ἀτίμων om. A.B.F. ἐξ ἀτίμων deletum a Sav. cet. [z] εὐτ.] ἐξ εὐτ. A.B.F. Sav. cet. [a] τὰ π. ματαιοτήτων] ματαιοτήτων τὰ π. A.B.F. Sav. cet. ὁρᾷς ὅτι ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης E. [b] ξ. καὶ λ.] τί δαί; ἆρα οὐ ξ. καὶ λ. τὰ προσκυνούμενα; A.B.F. receptum a Sav. cet. [c] καὶ ἑτέρα (ἕτερα E.) δὲ πάλιν] καὶ οὐκ αἰσχύνῃ; ὅρα δὲ καὶ ἑτέραν (+ πάλιν Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. [d] τῷ σώματι E. Veron. [e] τὸν θεὸν ὑποβάλῃς om. Veron. [f] ἀλλ' accessit ex omnibus. Statim εἰσάγαγε C. et in secundo loco C.D. [g] ταμιεῖα A.B. [h] πάντα ante corr. F. πάντα συγκλείεις Veron. [i] καὶ ὥσπερ Edd. καὶ deest in omnibus. [k] ἐγὼ ἔχω inverso ord. A.B.F. [l] στερνίσασθαι a pr. man. E.

ριότητα ἐμαυτοῦ ἡγοῦμαι, οὐχ ὅταν τὴν οἰκίαν ἐπισκέπτηται
τὴν ἐμὴν, ἀλλ' [m]ἂν εἰς τὴν καρδίαν αὐτὸν ἑλκύσω τὴν ἐμήν.
Ἕλκυσον καὶ σὺ τὸ πῦρ εἰς τὴν καρδίαν τὴν σήν. Γέλως ταῦτα,
καὶ ματαιότης. Καλὸν τὸ πῦρ εἰς χρῆσιν, [n]οὐκ εἰς προσκύνη-
σιν· εἰς διακονίαν, εἰς ὑπηρεσίαν, εἰς τὸ δουλεύειν ἐμοὶ, οὐκ εἰς
τὸ κρατεῖν ἐμοῦ· ἐκεῖνο δι' ἐμὲ γέγονεν, οὐκ ἐγὼ δι' αὐτό. Εἰ
F προσκυνεῖς τὸ πῦρ, τί αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης κατάκεισαι,
[o]μαγείρῳ δὲ κελεύεις παρεστάναι σου τῷ θεῷ; Αὐτὸς ἀνάδεξαι
τὴν μαγειρικὴν, καὶ ἀρτοκόπος γενοῦ, εἰ βούλει, καὶ χαλκεύς.
Οὐδὲν γὰρ τούτων τῶν τεχνῶν τιμιώτερον, ἐπειδὴ [p]ταῦτα ὁ σὸς
ἐπισκέπτεται θεός. Τί ὕβριν ἡγῇ τὴν τέχνην, ἔνθα σου πολὺς
ὁ θεός; τί τοῖς δούλοις ἐπιτάττεις, αὐτὸς δὲ [q]οὐ καταξιοῖς;
92 Καλὸν τὸ πῦρ, ἐπειδὴ [r]καὶ καλοῦ δημιουργοῦ, ἀλλ' οὐ θεός·
ἔργον γὰρ θεοῦ, οὐ θεὸς [s]ἐκλήθη. Οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ τὸ ἄτακτον;
πῶς ὅταν ἐπιλάβηται οἰκίας, οὐδαμοῦ ἵσταται; ἀλλ' ἐὰν [t]σχῇ
συνεχῆ τινα, πάντα καθαιρεῖ, κἂν μὴ τεκτόνων χεῖρες ἢ καὶ ἄλ-
λων τινῶν σβέσωσιν αὐτοῦ τὴν μανίαν, οὐ [v]φίλους οἶδεν, οὐ
πολεμίους, ἀλλ' ὁμοίως πᾶσι κέχρηται. Τοῦτο οὖν θεὸς, καὶ
[w]οὐκ αἰσχύνεσθε; Ὄντως καλῶς εἶπεν, "Ἐν ματαιότητι τοῦ
νοὸς αὐτῶν." Ἀλλ' ὁ ἥλιος, φησὶ, θεός. [x]Τοῦτο γὰρ, εἰπέ
B μοι, πόθεν, καὶ διὰ τί; ὅτι [y]φῶς [z]ἀφίησι πολύ; Ἀλλ' οὐχ
ὁρᾷς αὐτὸν νικώμενον ὑπὸ τῶν [a]νεφῶν, καὶ ἀνάγκῃ δουλεύοντα
φύσεως, καὶ ἐκλείποντα, καὶ ὑπὸ [b]σελήνης κρυπτόμενον; Καί-
τοιγε νέφος ἀσθενέστερον ἡλίου, ἀλλ' ὅμως πολλαχοῦ κρατεῖ·
[c]καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας ἔργον ἐστίν. Ὁ θεὸς [d]παν-
αρκὴς εἶναι ὀφείλει, οὗτος δὲ πολλῶν ἐστιν ἐνδεής· τοῦτο δὲ
[e]οὐκ ἔστι θεοῦ. Δεῖται γὰρ ἀέρος πρὸς τὸ [f]φαίνειν, καὶ ἀέρος
λεπτοῦ· ὡς ὅ γε σφόδρα πυκνωθεὶς οὐκ ἀφίησι τὴν ἀκτῖνα
[g]διαδῦναι· δεῖται καὶ ὕδατος, καὶ [h]ἑτέρου τοῦ ἐπέχοντος, ὥστε
C μὴ καταφλέξαι. Εἰ γὰρ μὴ πηγαὶ καὶ λίμναι καὶ ποταμοὶ καὶ
[i]θάλασσαι [k]τινὰ ὑγρότητα διὰ τῆς τῶν ἀτμῶν [l]συνέστησαν
ἀναδόσεως, οὐδὲν ἂν [m]ἐκώλυσεν ἐκπυρωθῆναι [n]τὰ πάντα. Ὁρᾷς

[m] ἂν] ὅταν A.B.E.F. [n] οὐκ] ἀλλ' οὐκ E. [o] μαγείρους E. Mox παριστάναι C. [p] ταύτας E. [q] οὐκ ἀξιοῖς A.B.F. [r] καὶ om. E. [s] ἐκλήθη om. A.B.F. inclusum a Sav. [t] σχῇ συνεχῆ] συνέχῃ Veron. [v] φιλοσόφους C. [w] οὐ καταισχύνεσθε E. [x] τοῦτο γὰρ om. A.B.F. inclusum a Sav. [y] τὸ φῶς A.B.F. [z] ἀφίησι] + φησὶ E. [a] νεφελῶν E. [b] σελήνης] + καὶ νέφους Edd. καὶ νέφους om. A.B.C.E.F. [c] καὶ τοῦτο δὲ] οὗτος A.B.F. [d] παναλκὴς (ρ̄ in λ mut. ipsa pr. man.) E. [e] οὐκ ἔστι] οὐ A.B.F. [f] φαίνειν A.B.C.E.F. φάναι vel φᾶναι Edd. [g] διαδοῦναι E. διαβῆναι B. [h] ἑτέρου] + τοῦ δυνατωτέρου E. [i] θάλασσα A.B.D. [k] τινὰ] κατὰ πάντα τινὰ C. καὶ τὰ πάντα τινὰ E. Veron. [l] συνίστασαν A.F. [m] ἐκώλυεν E. [n] τὰ om. C.D.E. Veron.

οὖν, φησὶν, [o]ὅτι θεός; Ὢ τῆς μανίας, ὢ τοῦ γέλωτος· ἐπειδὴ,
φησὶ, βλάψαι δύναται, θεός. Καὶ μὴν διὰ τοῦτο οὐ θεὸς, ὅτι
ἐν οἷς μὲν βλάπτει, οὐδενὸς δεῖται, ἐν οἷς [p]δὲ ὠφελεῖ, πολλῶν
ἑτέρων χρῄζει· θεοῦ δὲ, τὸ μὲν βλάπτειν, πόῤῥω, τὸ δὲ ὠφε-
λεῖν, οἰκεῖον. Ὅταν οὖν τὸ ἐναντίον ᾖ, πῶς θεός; Οὐχ ὁρᾷς, D
ὅτι τὰ δηλητήρια φάρμακα [q]καταβλάπτει, καὶ οὐδενὸς δεῖται·
ὅταν δὲ ὠφελῇ, πολλῶν; Διὰ σὲ τοίνυν ἐστὶ τοιοῦτος, καὶ
καλὸς καὶ ἀσθενής· καλὸς μὲν, ἵνα ἐπιγινώσκῃς τὸν δεσπότην·
ἀσθενὴς δὲ, ἵνα μὴ δεσπότην αὐτὸν [r]εἶναι λέγῃς. Ἀλλὰ τρέφει,
φησὶ, τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα. Τί οὖν μὴ παρὰ τοῦτο καὶ
ἡ κόπρος θεός; καὶ γὰρ [s]καὶ ἐκείνη τρέφει. Τί [t]μὴ παρὰ τοῦτο
καὶ τὸ δρέπανον, καὶ αἱ τοῦ γεωργοῦ χεῖρες; Δεῖξόν μοι μόνον
τρέφοντα τὸν ἥλιον, καὶ μηδενὸς δεόμενον, μήτε γῆς, μήτε E
ὕδατος, μήτε γεωργίας· ἀλλὰ βαλλέσθω τὰ σπέρματα, καὶ τὴν
ἀκτῖνα ἀφεὶς δεικνύτω τοὺς ἀστάχυας. Εἰ δὲ οὐκ αὐτοῦ μόνου,
ἀλλὰ καὶ τῶν ὑετῶν ἐστι, διὰ τί μὴ καὶ τὸ ὕδωρ θεός; [v]Ἀλλὰ
(827) μήπω περὶ τούτου. Διὰ τί μὴ καὶ [w]γῆ θεός; διὰ τί μὴ καὶ
ἡ κόπρος, καὶ ἡ [x]μάκελλα; Πάντα οὖν, εἰπέ μοι, [y]προσκυνή-
σομεν; Ὢ τῆς [z]ληρῳδίας. Καίτοι μᾶλλον ἄνευ ἡλίου [a]γένοιτο
ἄσταχυς, ἢ ἄνευ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ φυτὰ καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα.
Γῆς μὲν [b]οὖν οὐκ οὔσης, οὐκ ἄν ποτε τούτων τι φανείη· εἰ δέ F
τις [c]ἐν κεραμίῳ, οἷα τὰ παιδία ποιοῦσι καὶ αἱ γυναῖκες, γῆν
ἐναποθέμενος, ὑπὸ τὸν ὄροφον κατάθοιτο, [d]κέραμον ἐμπλήσας
κόπρου πολλῆς, ἀσθενῆ μὲν, ἀναδίδοται [e]δὲ ὅμως τὰ φυτά.
Ὥστε πλείων ἡ παρὰ τῆς γῆς καὶ τῆς κόπρου συντέλεια, [f]καὶ
ταῦτα μᾶλλον ἐκείνου χρὴ προσκυνεῖν. Οὐρανοῦ δεῖται, ἀέρος 93
δεῖται, ὑδάτων δεῖται τούτων, ὥστε μὴ βλάπτειν, καθάπερ χα-
λινῶν κατεχόντων αὐτοῦ τὴν τῆς δυνάμεως ἀγριότητα, καὶ οὐκ
ἐώντων ἐπαφεῖναι πανταχοῦ τὴν ἀκτῖνα, ὥσπερ τινὰ ἵππον
ἄγριον. Εἰπὲ δή μοι, ποῦ ἡμῖν ἐστιν οὗτος κατὰ τὴν νύκτα;
ποῦ ὁ θεὸς ἀποδεδήμηκεν; οὐ γὰρ θεοῦ τοῦτο τὸ περικλείεσθαι
καὶ περατοῦσθαι· σωμάτων γὰρ ὄντως τοῦτο μόνον. Ἀλλὰ
καὶ δύναμίς τις ἐστὶν ἐν αὐτῷ, φησὶ, καὶ κινεῖται. Αὕτη οὖν ἡ

[o] ὅτι] + οὐ C. + ὁ D. ὁρᾷς—θεὸς] διὰ τοῦτό φησι θεὸς A.B.F. Post θεὸς omnia desunt in C. usque ad p. 101 D. [p] δὲ om. D. [q] καταβλάπτει καὶ] τὰ βλαπτικὰ E. ὅταν βλάπτῃ A.B.F. [r] εἶναι om. D. [s] καὶ om. B.D.F. [t] μὴ] δὴ D.E. Veron. [v] ἀλλὰ μήπω] ἀλλ' ἀφείσθω A.B.F. [w] γῆ] + εἰ καὶ ἡ γῆ E. Statim ὁ θεὸς D. [x] μάκελλα omnes. δίκελλα Edd. [y] προσκυνήσωμεν ante corr. A. [z] ληρίας D.E. Veron. [a] γένοιτο] + ἂν E. [b] οὖν om. D. [c] ἐν κεραμίῳ] πολλάκις A.B.F. [d] κέραμον] τὸ κεράμιον E. [e] δὲ om. D.E. ὅμως ἀναδ. hoc ord. E. [f] καὶ ταῦτα δεῖ πρ. μ. ἐκείνου E. Statim ἐκεῖνος add. in marg. man. rec. E.

B δύναμις, εἰπέ μοι, θεός; Τί οὖν αὕτη δεῖται, καὶ μὴ κατέχει τὸ πῦρ; πάλιν γὰρ ὁ αὐτός μοι λόγος. Τί δὲ ἡ δύναμις ἐκείνη; φωτιστική τις ἐστὶν, ἣ διὰ τούτου φωτίζει, αὐτὴ μετέχουσα τούτων μηδενός; Οὐκοῦν μείζων αὐτῆς ὁ ἥλιος. Μέχρι τίνος ἀνελίττομεν [g]λαβύρινθον; Τί δὲ τὸ ὕδωρ; οὐχὶ καὶ αὐτὸ θεὸς, [h]φησί; Τοῦτο ὄντως γέλωτος πάλιν φιλονείκου. Οὐχὶ θεὸς, φησὶν, ᾧ πρὸς τοσαῦτα κεχρήμεθα; καὶ περὶ τῆς [i]γῆς πάλιν
C ὁμοίως. Ὄντως, "[k]Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι [l]τὴν διάνοιαν."

Ἀλλὰ περὶ βίου ταῦτά φησι νῦν· πορνεύουσι, [m]μοιχεύουσιν Ἕλληνες. Εἰκότως· οἱ γὰρ τοιούτους ὑπογράφοντες ἑαυτοῖς θεοὺς, πάντα [n]εἰκότως ἐργάζονται· κἂν τοὺς τῶν ἀνθρώπων δυνηθῶσι λαθεῖν ὀφθαλμοὺς, οὐδεὶς ὁ καθέξων αὐτούς. Τί γὰρ δυνήσεται ὁ περὶ ἀναστάσεως λόγος, μῦθος αὐτοῖς εἶναι δοκῶν; Ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου; Ἀλλὰ καὶ ταῦτα μῦθοι. Καὶ θέα τὴν σατανικὴν ἔννοιαν. Ὅταν μὲν λέγωσιν [o]αὐτοῖς θεοὺς πόρνους, οὔ φασιν εἶναι μύθους, ἀλλὰ πείθονται· ὅταν δὲ περὶ κο-
D λάσεως διαλέγωνται, ποιηταὶ, φασὶν, εἰσὶ, καὶ πάντα μυθεύουσιν, ἵνα πάντοθεν ἀνατρέπηται [p]τῆς εὐζωΐας ἡ κατάστασις. Ἀλλ' οἱ φιλόσοφοι, [q]φησὶν, ἐφεῦρόν τι σεμνὸν πάντως, καὶ τούτων κρεῖττον. Πῶς; οἱ τὴν εἱμαρμένην ἐπεισάγοντες, καὶ ἀπρονόητα εἶναι λέγοντες τὰ πάντα, καὶ μηδενὶ [r]μέλειν μηδενὸς, ἀλλ' ἐξ ἀτόμων συνεστάναι; Ἀλλ' ἕτεροι [s]οἱ σῶμα τὸν θεὸν
E εἰπόντες; Ἀλλὰ [t]τίνες, εἰπέ μοι; οἱ τὰς [v]ἀνθρωπίνας ψυχὰς κυνείας [w]ποιοῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους [x]πείθοντες, ὅτι καὶ κύων ἐγένετό [y]ποτέ τις, καὶ λέων καὶ ἰχθύς; Μέχρι τίνος οὐ παύεσθε ληροῦντες, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ; καθάπερ γὰρ ὄντως ἐν σκότῳ πάντα καὶ λέγουσι καὶ πράττουσι, καὶ τὰ περὶ δογμάτων καὶ τὰ περὶ βίου. Οὐδὲν γὰρ ὁρᾷ τῶν ἐν [z]μέσῳ κειμένων, [a]ὅς ἐστιν ἐσκοτισμένος, ἀλλὰ σχοινίον πολλάκις ἰδὼν, ὄφιν ἐνόμισεν αὐτόματον· ὑπὸ φραγμοῦ πάλιν κατασχεθεὶς,

[g] λαβύρινθον] + τινα E. [h] φησὶν E. φασὶ Edd. [i] γῆς] ἀγάπης D. [k] ἐν τῇ μ. F. [l] τὴν διάνοιαν—πορνεύουσι] τὴν διάνοιαν μένουσι. τούτοις οὖν περὶ ἀναστάσεως ἢ βίου διαλεχθῶμεν; καὶ πῶς; οἵ γε ἀπὸ τοῦ ἐσκοτῶσθαι οὐδὲ τοῦ ἀκούειν τοιαῦτα ἐν δυνάμει εἰσί· διὰ τοῦτο πορνεύουσι A.B.F. [m] καὶ μοιχ. A.B.F. Sav. cet. [n] εἰκότως] ἀκολούθως A.B.F. receptum a Sav. cet. "Fort. εὐκόλως." *Heyse.* [o] αὐτοὺς E. [p] τῆς εὐ. ἡ κ.] ἡ τῆς εὐ. κ. A.B.F. [q] φησὶν] πάντως A.B.E.F. Mox πάντως om. iidem. φησὶν inclusit Sav. [r] μέλλειν Veron. Sav. Mor. ἴσ. μέλειν Sav. marg. μέλειν est in B.F. [s] οἱ] ποῖοι; οἱ A.F. οἱ om. D.E. Veron. [t] τίνες] τίς Veron. [v] ἀνθρωπείας B. [w] ποιοῦντες] εἰπόντες E. [x] ἀναπείθοντες E. [y] τις ποτὲ inverso ord. A.B.E.F. [z] μέσῳ] σκότῳ C.D.E. Veron. [a] ὃς] ὡς E. Statim ἐστιν ὁ ἐσκ. idem.

ἐνόμισεν ἄνθρωπόν τινα ἢ δαίμονα κατέχειν αὐτόν· καὶ πολὺς ὁ F
θόρυβος, [b]πολλὴ ἡ ταραχή. Τοιαῦτά τινα φοβοῦνται· [7]"Φο-
βηθήσονται, φησὶ, φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος·" τὰ δὲ ἄξια φόβου
οὐ δεδοίκασιν. Ἀλλὰ καθάπερ τὰ παιδία τῷ μὲν πυρὶ τὰς 94
χεῖρας ἀπρονοήτως, καὶ τῷ λύχνῳ τολμηρῶς ἐπαφιᾶσιν ὑπὸ τῶν
τιτθῶν βασταζόμενα, σάκκον δὲ ἄνδρα ἐνδεδυμένον φοβοῦνται·
οὕτω δὴ καὶ οὗτοι οἱ Ἕλληνες, καθάπερ ὄντως ἀεὶ παιδία, ὡς
καί τις τῶν παρ' αὐτοῖς εἶπεν, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδες, τὰ μὲν οὐκ
ὄντα ἁμαρτήματα δεδοίκασιν, οἷον ῥύπον σώματος, κῆδος, λέχος,
[c]καὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἃ δέ ἐστιν ὄντως
ἁμαρτήματα, [d]παιδεραστία, μοιχεία, πορνεία, τούτων [e]οὐδὲ
λόγον ἔχουσιν. Ἀλλ' ἴδοις [f]ἂν αὐτὸν ἀπὸ μὲν νεκροῦ λουόμε- B
νον, ἀπὸ δὲ νεκρῶν ἔργων, οὐκέτι· καὶ χρημάτων μὲν ἕνεκεν
πολλὴν [g]ποιούμενον σπουδὴν, ἐνὶ δὲ ἀλεκτρυόνι τὸ πᾶν διαλε-
λύσθαι νομίζοντα· [h]οὕτως ἐσκοτισμένοι εἰσὶ τῇ διανοίᾳ. Πολ-
λῶν δειμάτων [i]αὐτοῖς ἡ ψυχὴ μεστή· [k]οἷον, ὁ δεῖνά μοι πρῶτος
[l]ἐνέτυχεν ἐξιόντι τῆς οἰκίας· πάντως μυρία δεῖ κακὰ συμπεσεῖν.
Νῦν ὁ οἰκέτης ὁ μιαρὸς τὰ ὑποδήματα ἐπιδιδοὺς, πρῶτον ὤρεξε
(828) τὸ ἀριστερόν· συμφοραὶ δειναὶ, καὶ ὕβρεις. Ἐγὼ αὐτὸς ἐξιὼν,
τῷ ἀριστερῷ προτέρῳ προύβην ποδί· καὶ τοῦτο συμφορῶν ση- C
μεῖον. Καὶ ταῦτα μὲν [m]περὶ τὴν οἰκίαν τὰ κακά· ἔξω δὲ ἐξελ-
θόντι ὁ ὀφθαλμός μοι ὁ δεξιὸς κάτωθεν ἀναπηδᾷ· δακρύων τοῦτο
τεκμήριον. Καὶ αἱ γυναῖκες δὲ ὅταν τῷ ἱστόποδι προσαρασ-
σόμενοι κροτῶσιν οἱ κάλαμοι, [n]ὅταν [o]αὗται τῇ κτενὶ σπαθῶσι,
σημεῖον [p]τοῦτο ποιοῦνται. Πάλιν ὅταν τὴν κρόκην τῇ κτενὶ
κατακρούωσι, καὶ σφοδρότερον τοῦτο ἐργάζωνται, εἶτα οἱ
ἄνωθεν κάλαμοι ὑπὸ τῆς ἐντόνου πληγῆς κροτῶσι προσαρασσό-
μενοι τῷ [q]ἱστόποδι, σημεῖον [r]τοῦτο ποιοῦνται· καὶ μυρία ἕτερα D
γέλωτος ἄξια. Κἂν ὄνος ἀνακράξῃ, κἂν ἀλεκτρυὼν, κἂν [s]πτάρῃ
τις, κἂν [t]ὁτιοῦν, καθάπερ μυρίοις δεδεμένοι δεσμοῖς, [v]ἢ ὅπερ
ἔφην, καθάπερ ἐν σκότῳ κατεχόμενοι, πάντα ὑποπτεύουσι, καὶ
μυρίων εἰσὶν ἀνδραπόδων δουλικώτεροι. [w]Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς,

7 Psal. lii. 6.

[b] πολλὴ] καὶ πολλὴ E. [c] καὶ] ἢ καὶ E. καὶ om. A.B.F. [d] παιδεραστίαι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι E. [e] οὐδὲ] οὐδένα A.B.F. et corr. E. [f] ἂν αὐτὸν] ἂν αὐτὸν (sic) E. ἂν om. D. Veron. [g] ποιούμενοι D. [h] ὄντως E. [i] αὐτοῖς] + ἐστιν A.B.F. [k] οἷον] οἵων δὲ τούτων ἄκουε λοιπὸν A.B.F. [l] ἐνέτυχεν] ἔτυχεν ante corr. E. ἐνέτυχε, φησὶν A.B.F. receptum a Sav. cet. [m] παρὰ D. [n] ὅταν] ἢ ὅταν A.B.F. receptum a Sav. cet. [o] αὐταὶ E. κτενίδι ante corr. idem. [p] καὶ τοῦτο Sav. cet. repugnantibus libris. [q] ποδὶ F. [r] τοῦτο] καὶ τοῦτο A.B.F. [s] πάρῃ F. [t] ὁτιοῦν] + συμβῇ B.D.E.F. receptum a Sav. cet. [v] ἢ accessit ex A.B. "Lego καὶ ὅπερ ἔφην." *Dun.* [w] ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς (+ οὕτως A.B.F.)] Sic omnes. ἀλλὰ μὴ καὶ ἡμεῖς Edd.

ἀλλὰ πάντων τούτων καταγελάσαντες, ἅτε ἐν φωτὶ ζῶντες, καὶ ἐν οὐρανῷ πολιτευόμενοι, καὶ πρὸς τὴν γῆν οὐδὲν ἔχοντες κοινὸν, ἓν μόνον [x]ἡγώμεθα εἶναι φοβερὸν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ προσκροῦσαι θεῷ· τούτου δὲ οὐκ ὄντος, πάντων [y]καταγελάσωμεν τῶν
E ἄλλων, καὶ τοῦ ταῦτα [z]εἰσενεγκόντος διαβόλου. [a]Ὑπὲρ τούτων [b]εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ· [c]σπουδάσωμεν μηδέποτε μήτε αὐτοὶ ταύτῃ ἁλῶναι τῇ δουλείᾳ, καὶ εἴ τις ἡμῖν τῶν φίλων ἑάλωκε, διαρρήξωμεν αὐτοῦ τὰ δεσμὰ, [d]ἀπολύσωμεν αὐτὸν τῆς [e]χαλεπωτάτης καὶ καταγελάστου ταύτης εἱρκτῆς, εὔλυτον αὐτὸν ἐργασώμεθα πρὸς τὸν δρόμον τὸν εἰς τὸν οὐρανὸν, τὰ πτερὰ βαρούμενα ἀνορθώσωμεν, καὶ βίου καὶ [f]δόγματος ἕνεκεν διδά-
F σκωμεν φιλοσοφεῖν. Εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ πάντων ἕνεκεν· παρακαλῶμεν αὐτὸν, μὴ ἀναξίους ἡμᾶς [g]ἀποφῆναι τῆς παρασχεθείσης δωρεᾶς· καὶ αὐτοὶ μετὰ τούτων σπουδάζωμεν τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν, ἵνα μὴ μόνον λέγοντες, ἀλλὰ καὶ ποιοῦντες διδάσκωμεν. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα τῶν [h]μυρίων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [i]ἀξιωθῆναι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

B [1]Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.

C ΟΥ πρὸς Ἐφεσίους [a]ταῦτα εἴρηται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑμᾶς νῦν λέγεται, καὶ οὐ παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ [b]καὶ παρὰ Παύλου, μᾶλλον δὲ οὔτε παρ' ἡμῶν, οὔτε παρὰ Παύλου, ἀλλὰ παρὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος. Ὡς οὖν αὐτῆς ταῦτα φθεγγομένης, οὕτω διακεῖσθαι χρή. [c]Ἄκουε δὲ καὶ τί φθέγγεται. "Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν μα-

[1] Cap. IV. v. 17—19.

[x] ἡγούμεθα A.F. [y] καταγελῶμεν A.B.E.F. [z] εἰσενεγκάντος E. [a] ὑπὲρ] + δὴ A.B.F. Sav. cet. Post τούτων add. ἁπάντων A.B.F. [b] εὐχαριστήσωμεν A.F. [c] σπουδάζωμεν E. καὶ σπουδάσωμεν A.F. [d] ἀπολύσωμεν D.E. ἀποδύσωμεν Edd. [e] χαλεπωτέρας ante corr. E. [f] δογμάτων E. [g] ἀποφῆναι pro ἀποφανῆναι omnes. [h] μυρίων] αἰωνίων A.B.F. [i] ἀξιωθῆναι pro ἐπιτυχεῖν D.E. Haec ὧν γένοιτο—ἀξιωθῆναι om. A.B.F. Hom. XIII. [a] ταῦτα om. D. [b] καὶ om. E. [c] ἄκουε δ. κ. τί φθέγγεται om. E. Veron.

ταιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν D αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν." Εἰ οὖν ἄγνοιά ἐστιν, εἰ πώρωσίς ἐστι, τί [d]ἐγκαλεῖς; τὸν γὰρ ἀγνοοῦντα οὐ κακῶς [e]πάσχειν, οὐδὲ ἐγκαλεῖσθαι, ἀλλὰ μανθάνειν δίκαιόν ἐστιν ἅπερ ἀγνοεῖ. Ἀλλ' ὅρα πῶς αὐτοὺς εὐθέως ἀφαιρεῖται [f]τῆς συγγνώμης. "Οἵτινες, φησὶν, ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, [g]καὶ τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀκαθαρσίας πάσης [h]ἐν πλεονεξίᾳ. [2]Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν."
(829) Δείκνυσιν ἐνταῦθα ὅτι τῆς πωρώσεως ὁ βίος γέγονεν αὐτοῖς αἴτιος· ὁ δὲ βίος ἐξ οἰκείας γέγονε ῥαθυμίας καὶ ἀναλγησίας. "Οἵτινες, φησὶν, [i]ἀπεγνωκότες ἑαυτῶν, ἑαυτοὺς [k]παρέδωκαν." E Ὅταν οὖν ἀκούσῃς, ὅτι [3]"Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν," τούτου μέμνησο τοῦ ῥήματος, [l]ὅτι ἑαυτοὺς παρέδωκαν. Εἰ [m]γὰρ ἑαυτοὺς παρέδωκαν, [n]πῶς ὁ θεὸς [o]αὐτοὺς παρέδωκεν; εἰ [p]δὲ ὁ θεὸς αὐτοὺς παρέδωκε, [q]πῶς ἑαυτοὺς παρέδωκαν; Ὁρᾷς τὴν δοκοῦσαν ἐναντίωσιν; Τὸ οὖν, παρέδωκε, τουτό [r]ἐστι, συγκεχώρηκεν. [s]Ὁρᾷς ὅτι [t]ὁ μὴ καθαρὸς βίος, καὶ δογμάτων τοιούτων ἐστὶν ὑπόθεσις; [4]"Πᾶς [v]γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς." Πῶς γὰρ [w]ἂν F δύναιτο μιαρὸς ἀνὴρ, [x]καὶ μᾶλλον τῶν ἐγκαλινδουμένων [y]βορβόρῳ τοῖς [z]ἀπασῶν τῶν γυναικῶν σώμασιν ἐμφυρόμενος, καὶ χρημάτων ἐρῶν, καὶ [a]οὐδὲ ὅλως σωφροσύνης ἐφιέμενος, τοῦτον ἀναδέξασθαι τὸν βίον; Ἐργασίαν, φησὶν, ἔθεντο τὸ πρᾶγμα. 96 Ἀπὸ τούτου ἡ πώρωσις, ἀπὸ τούτου ἡ σκοτομήνη τῆς διανοίας. Ἔστι καὶ φωτὸς [b]λάμψαντος ἐσκοτίσθαι, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενεῖς ὦσιν· ἀσθενεῖς δὲ γίνονται, ἢ χυμῶν ἐπιρροῇ πονηρῶν, ἢ ῥεύματος πλημμύρᾳ. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, [c]ὅταν ἡ πολλὴ ῥύμη τῶν βιωτικῶν πραγμάτων τὸ διορατικὸν ἡμῶν ἐπικλύσῃ

[2] v. 20. [3] Rom. i. 28. [4] Joan. iii. 20.

[d] ἐγκαλοῦνται E. Cat. [e] πάσχειν] + δεῖ E. Cat. [f] τὴν συγγνώμην D. [g] καὶ τῇ ἐ. τῆς] εἰς ἐργασίαν E. [h] ἐν πλ.] καὶ πλεονεξίας E. [i] ἀπεγνωκότες ἑαυτῶν] Sic D.E. Veron. ἀπηλγηκότες ἑαυτῶν B.F. Mosq. Cat. ἀπηλγηκότες (om. ἑαυτῶν) A. Sav. cet. φησὶν post ἀπεγν. transp. E. [k] παρέδωκαν] + τῇ ἀσελγείᾳ F. [l] ὅτι] τοῦ ὅτι A.B.F. [m] γὰρ] οὖν A.B.F. Sav. cet. [n] πῶς] + φησὶν A.B.F. [o] αὐτοὺς accessit ex A.B.D.E. Cat. [p] δὲ] γὰρ A.B.F. [q] πῶς ἑαυτοὺς] ἑαυτοὺς οὐ A.B.F. [r] ἐστι] δηλοῖ A.B.F. Iidem post συγκεχώρηκεν add. εἴασε. [s] ὁρᾷς] σκόπει A.B.F. [t] ὁ μὴ κ.] Sic A.B.F. ὁ κ. E. οὐ κ. D. οὐ μὴ κ. Edd. [v] γὰρ] φησὶν A.B.F. Sav. cet. Statim ὁ τὰ φ. A.B.F. [w] ἂν om. a pr. m. E. [x] καὶ μᾶλλον] καὶ κύων (+ καὶ χοῖρος in marg. rec. man.) μᾶλλον E. Mox ἐγκυλινδ. idem. [y] βορβόρῳ] + χοίρων A.B.F. Sav. cet. [z] ἁπάντων A.F. [a] οὐδὲν D. Veron. [b] λάμποντος A. Statim ἐσκότισται E. ubi τῆς διανοίας ἐστίν. καὶ φωτὸς scriptum. [c] ὅταν] + γὰρ A.B.F.

τῆς διανοίας, ἐν σκοτώσει γίνεται. Καὶ καθάπερ ἐν ὕδατι κατὰ
βάθους κείμενοι, τὸν ἥλιον οὐκ ἂν δυνηθείημεν ὁρᾶν, ὥσπερ τινὸς
B διαφράγματος τοῦ πολλοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου ὕδατος· οὕτω δὴ
καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας γίνεται πώρωσις [d]καρδίας,
[e]τουτέστιν, ἀναισθησία, ὅταν μηδεὶς τὴν ψυχὴν κατασείῃ φόβος.
[5] "Οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ, φησὶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν [f]αὐ-
τοῦ·" καὶ πάλιν, "Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι
θεός." Πώρωσις δὲ οὐδαμόθεν [g]γίνεται, ἀλλ' ἢ ἀπὸ ἀναισθη-
σίας· τοῦτο διαφράττει τοὺς πόρους. Ὅταν γὰρ ῥεῦμα πε-
πηγὸς εἰς ἕνα συνάγηται τόπον, νεκρὸν γίνεται τὸ μέλος καὶ
ἀναίσθητον· [h]κἂν καύσῃς, κἂν [i]τέμῃς, κἂν [k]ὁτιοῦν, οὐκ αἰσθάνε-
C ται. Οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἅπαξ ἑαυτοὺς δόντες τῇ ἀσελγείᾳ, κἂν
πυρὸς δίκην, κἂν σιδήρου ἐπαγάγῃς αὐτοῖς τὸν λόγον, οὐδὲν
καθάπτεται, [l]οὐδὲν καθικνεῖται αὐτῶν· νενέκρωται γὰρ αὐτῶν
ἅπαξ τὸ μέλος· κἂν μὴ τὴν ἀναισθησίαν ἀνέλῃς, [m]ὥστε ὑγιαι-
νόντων [n]ἅψασθαι μελῶν, πάντα εἰκῇ ποιεῖς. "Ἐν πλεονεξίᾳ,"
φησίν. Ἐνταῦθα μάλιστα αὐτῶν τὴν ἀπολογίαν ἀφείλετο.
Ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς, εἴγε [o]μὴ ἐβούλοντο, μήτε πλεονεκτεῖν, μήτε
ἀσελγαίνειν, μήτε γαστρίζεσθαι, καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀπολαύειν·
D ἐξῆν καὶ χρημάτων, [p]ἐξῆν καὶ ἡδονῆς καὶ τρυφῆς μετέχειν [q]μετὰ
συμμετρίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμέτρως ἐχρήσαντο τῷ πράγματι,
πάντα διέφθειραν. "Εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας," φησίν. Ὁρᾷς
πῶς αὐτοὺς ἀποστερεῖ συγγνώμης, ἐργασίαν ἀκαθαρσίας εἰπών;
Οὐ παραπεσόντες, φησὶν, ἥμαρτον, ἀλλ' εἰργάζοντο αὐτὰ τὰ
δεινὰ, καὶ μελέτῃ τῷ πράγματι ἐκέχρηντο. "Ἐν πάσῃ ἀκα-
θαρσίᾳ." [r]Ἀκαθαρσία πᾶσα μοιχεία, πορνεία, παιδεραστία,
φθόνος, [s]πᾶσα ἀκολασία καὶ ἀσέλγεια.

"Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, φησὶν, [6]εἴγε
αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια
E ἐν τῷ Ἰησοῦ." Τὸ, "εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε," οὐκ ἀμφιβάλλον-
τός ἐστιν, ἀλλὰ [t]καὶ σφόδρα διαβεβαιουμένου, καθάπερ καὶ
ἀλλαχοῦ φησιν· [7]"Εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς
θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν." Τουτέστιν, οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐμάθετε
τὸν Χριστόν. "Εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε,

[5] Psal. xxxv. 1. xiii. 1. [6] v. 21. [7] 2 Thess. i. 6.

[d] τῆς καρδίας Edd. invitis libris. [e] Haec τουτέστιν, ἀναισθησία, quae aberant, sunt in nostris omnibus. [f] αὐτῶν E. [g] γίνεται] + ἄλλοθεν A.B.F. [h] κἂν] ὃ κἂν A.B.F. [i] τέμνῃς A.B.F. [k] ὁτιοῦν] + ποιῇς Edd. ποιῇς om. E. Veron. [l] οὐδὲν καθικνεῖται om. A.B.F. [m] ὥστε] ὡς τῶν A.B.F. [n] ἅψ.] μὴ ἅψ. A.F. [o] μὴ om. A.B.F. Sav. cet. [p] ἐξῆν om. E. Statim καὶ τρ. καὶ ἡδ. μετέχειν hoc ord. A.B. καὶ ἡδ. μετέχειν καὶ τρ. E. [q] μετὰ] τὰς F. [r] ἀκαθαρσία] ποίας λέγει ἀκαθαρσίας D. Cat. ἀκαθαρσία om. E. Veron. [s] πᾶσα ἀκολ. καὶ ἀσελ.] πᾶσα ἁμαρτία ἀκαθαρσία ἐστὶν Cat. πᾶσα ἁμ. ἀκαθ. ἐστὶ, πᾶσα ἀκολασία ἀκαθαρσία ἐστὶ καὶ ἀσέλγεια E. [t] καὶ om. E.

καθώς ἐστιν ἀλήθεια [v]ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, [8]ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ
τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον." Ἄρα καὶ
τοῦτο μαθεῖν ἐστι τὸν Χριστὸν, τὸ ὀρθῶς βιοῦν. Ὁ γὰρ πο-
νηρῶς βιῶν, ἀγνοεῖ τὸν θεὸν, καὶ ἀγνοεῖται παρ' αὐτοῦ. Ἄκουε F
γὰρ αὐτοῦ ἀλλαχοῦ λέγοντος· [9]"Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται." "Καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ
Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν
παλαιὸν ἄνθρωπον." Τουτέστιν, οὐκ ἐπὶ τούτοις συνέθου. Οὐ
γὰρ ματαιότης τὰ παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἀλήθεια· [w]ὥσπερ τὰ δόγμα-
τα ἀληθῆ, οὕτω καὶ ὁ βίος. Ματαιότης γὰρ ἡ ἁμαρτία ἐστὶ 97
καὶ [x]ψεῦδος· [y]ὁ δὲ βίος ὁ ὀρθὸς ἀλήθεια. [z]Ἡ γὰρ σωφρο-
(830) σύνη ὄντως ἀλήθεια· ἔχει γὰρ [a]τέλος μέγα· ἡ δὲ ἀκολασία εἰς
οὐδὲν τελευτᾷ. "Τὸν φθειρόμενον, φησὶ, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας
τῆς ἀπάτης αὐτοῦ." Ὥσπερ αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ φθείρονται,
οὕτω καὶ αὐτός. Πῶς [b]ἄρα αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ φθείρονται;
[c]Τῷ θανάτῳ πάντα λύεται. Ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγον-
τος, [10]"Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ
αὐτοῦ." Καὶ οὐ τῷ θανάτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλοῖς·
οἷον τὸ κάλλος, καὶ νόσου καὶ γήρως ἐπελθόντος, ὑπεξέστη καὶ B
ἀπέθανε καὶ [d]ἐφθάρη· ἡ ῥώμη [e]τῆς ἰσχύος τοῖς αὐτοῖς πάλιν
[f]ἁλίσκεται· ἡ τρυφὴ οὐδὲ αὕτη τὴν αὐτὴν ἔχει ἐν γήρᾳ [g]ἡδονήν.
Καὶ δῆλον ἡμῖν τοῦτο ἀπὸ τοῦ [h]Βερζελλῆ. Ἴστε πάντως τὴν
ἱστορίαν. Ἢ ἑτέρως [i]πάλιν, τοῦτον αὐτὸν φθείρει καὶ ἀπόλ-
λυσιν ἡ ἐπιθυμία. Καθάπερ γὰρ τὸ ἔριον, ἀφ' ὧν [k]τίκτεται,
[l]ἀπὸ τούτων [m]καὶ ἀπόλλυται· οὕτω καὶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος.
Καὶ γὰρ δόξης ἔρως ἀπόλλυσι, καὶ ἡδοναὶ πολλάκις ἀπώλεσαν,
καὶ [n]ἐπιθυμία ἐξηπάτησεν. Οὐ γάρ ἐστιν ὄντως ἡδονὴ, ἀλλὰ
πικρία [o]ἐστὶ καὶ ἀπάτη τὸ πρᾶγμα, ὑπόκρισις καὶ σκηνή· καὶ C
τὸ μὲν [p]πρόσωπον λαμπρὸν τῶν πραγμάτων, αὐτὰ δὲ τὰ
πράγματα οὐδὲν ἕτερον, ἢ [q]ταλαιπωρίας καὶ πολλῆς πτωχείας
γέμοντα καὶ ἀηδίας καὶ πολλῆς τῆς πενίας· κἂν ἀφέλῃς τὸ

8 v. 22. 9 Tit. i. 16. 10 Psal. cxlv. 4.

[v] ἐν τῷ ἰῦ (χῶ superscr.) (sic) E. [w] ὥσπερ] + γὰρ E. [x] ψεῦδος] + ἡ ἁμαρτία D.E. Veron. non Cat. [y] ὁ] οὗ Cat. ὁ ante ὀρθὸς om. E. [z] Haec ἡ γὰρ σωφ. ὄντως ἀλήθεια, quae aberant, solus servavit E. [a] τὸ τέλος Veron. Sav. Mor. τὸ deest in omnibus. καὶ τέλος mendose dedit Montef. [b] ἄρα pro ἆρα A. [c] τῷ θανάτῳ. αὐτῷ γὰρ π. λ. A.B.F. [d] διεφθάρη D. [e] τῆς ἰσχύος] τοῦ σώματος A.B.F. Sav. cet. [f] ἀναλίσκεται E. [g] ἡδονὴν] + οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν E. Cat. [h] Βερζελλεῖ B. Βερζελλεὶ A.F. Βερζελλὶμ E. [i] πάλιν τοῦτον αὐτὸν] π. τοῦτο αὐτὸ B.F. τοῦτο π. αὐτὸ D. π. τοῦτο αὐτὸν Cat. π. τοῦτο οὖν E. [k] τίκτει ex corr. A. [l] ἀπὸ pro ὑπὸ A.B.D.E. Cat. [m] καὶ om. E. Cat. [n] ἐπιθυμίαι E. [o] ἐστὶ accessit ex omnibus. [p] προσωπεῖον E. [q] ταλαιπωρία E. ταλαιπωρία πολλῆς τῆς πτ. γέμ. καὶ τῆς ἀηδίας A.B.F. Tum καὶ π. τῆς πενίας om. iidem.

προσωπεῖον, καὶ γυμνώσῃς τὴν ὄψιν, ὄψει τὴν ἀπάτην. Ἀπάτη
γὰρ τοῦτό ἐστιν, ὅταν [r]ὅπερ τί ἐστι, μὴ φαίνηται, ἀλλ' ὅπερ
[s]μή ἐστι, [t]δείκνυται. [v]Οὕτως οἱ παραλογισμοὶ γίνονται.
Τέσσαρας δὲ ἡμῖν ἀνθρώπους [w]ἐνταῦθα ὑπογράφει· [x]καὶ τού-
των ἤδη τὴν ἀπόδειξιν παρέχω. Ἐνταῦθα μὲν δύο, οὕτω λέγων,
D "Ἀποθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, [y]ἀνανεοῦσθε τῷ πνεύ-
ματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον·" ἐν δὲ
τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἄλλους δύο, ὡς ὅταν λέγῃ· [11] "Βλέπω δὲ
ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ [z]νόμῳ
τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας
τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί [a]μου." [b]Καὶ οὗτοι πρὸς [c]ἐκείνους
ἔχουσι τὴν συγγένειαν, πρὸς μὲν τὸν ἔσω ὁ καινὸς, πρὸς δὲ τὸν
ἔξω ὁ παλαιός· ἀλλ' ὅμως οἱ τρεῖς διεφθάρησαν. Μᾶλλον δὲ
E τρεῖς [d]εἰσι, καινὸς καὶ παλαιὸς, καὶ οὗτος ὁ οὐσιώδης καὶ
φυσικός.

[12] "Ἀνανεοῦσθε [e]δὲ, φησὶ, τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν."
Ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι ἐπεισάγει ἄνθρωπον [f]ἕτερον, εἰπὼν
παλαιὸν καὶ καινὸν, ὅρα τί φησιν· "ἀνανεοῦσθε·" [g]τὸ δὲ
ἀνανεοῦσθαί ἐστιν, ὅταν αὐτὸ τὸ γεγηρακὸς [h]ἀνανεῶται, ἄλλο
ἐξ ἄλλου γινόμενον. Ὥστε τὸ μὲν ὑποκείμενον τὸ αὐτὸ, ἡ δὲ
μεταβολὴ περὶ τὸ συμβεβηκός. [i]Καθάπερ τὸ μὲν σῶμά ἐστι
τὸ αὐτὸ, ἡ δὲ μεταβολὴ περὶ τὸ συμβεβηκὸς, οὕτω δὴ καὶ ἐν-
ταῦθα. Πῶς δ' ἂν [k]γένοιτο ἡ ἀνανέωσις; "Ἐν τῷ πνεύματι
F τοῦ νοὸς ὑμῶν," [l]φησίν. Ὃς [m]ἐὰν οὖν ἔχῃ [n]πνεῦμα, παλαιὸν
οὐδὲν ἐργάσεται· οὐ γὰρ [o]ἀνέχεται τὸ πνεῦμα παλαιῶν πρά-
ξεων. "Τῷ πνεύματι, φησὶ, τοῦ νοὸς ὑμῶν" τουτέστι, τῷ
πνεύματι τῷ ἐν τῷ νῷ. [13] "Καὶ ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρω-
πον." Ὁρᾷς ὅτι τὸ μὲν ὑποκείμενον [p]ἓν [q]ἐστι, τό [r]τε ἐκδυό-
98 μενον [s]καὶ ἐνδυόμενον; "Τὸν καινὸν ἄνθρωπον, φησὶ, τὸν κατὰ

11 Rom. vii. 23. 12 v. 23. 13 v. 24.

[r] ὅπερ om. D. ὅπερ ὅταν inverso ord. E. [s] μὴ om. F. [t] δεικνύηται A.B.F. [v] οὕτως pro οὕτω καὶ omnes. [w] ἐντεῦθεν A.B.F. ἐνταῦθα om. D. [x] καὶ] + εἰ βούλεσθε A.B.F. Sav. cet. [y] ἀνανεοῦσθε] + δὲ E. Cat. Veron. [z] νόμῳ] + τοῦ νόμου E. [a] μου] + ὁ νοῦς καὶ ἡ σάρξ D.E. Cat. Veron. [b] καὶ om. A.B.F. [c] ἐκεῖνα E. Cat. Veron. [d] εἰσι] + καὶ νῦν Sav. cet. καὶ νῦν om. E. Cat. Veron. [e] δέ φησι om. A.B.F. Mosq. [f] ἕτερον om. Cat. Veron. (τὸν ἄνθρωπον Veron.) ἕτερον post ὅτι transp. E. Statim εἰπὼν om. E. [g] τὸ δὲ ἀν. ἐστιν] Sic D.E. ἀν. δέ ἐστιν Cat. ἀν. ἐστιν Edd. τὸ δὲ ἀνανεοῦσθε οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ A.B.F. [h] ἀνανεοῦται Cat. Veron. Mox γενόμ. Cat. [i] καθάπερ—συμβεβηκὸς] καὶ καθάπερ τὸ μὲν ὑποκείμενον σῶμά ἐστιν, ἡ δὲ μεταβολὴ συμβεβηκὸς A.B.F. [k] γένοιτο] + δηλῶν B.F. [l] φησὶν] ἐπάγει A.B.F. [m] ἐὰν οὖν] ἂν οὖν B.F. ἂν E. [n] πνεῦμα A.D.E.F. Cat. πρᾶγμα Edd. [o] ἀνέχεται pro ἀνέξεται omnes. [p] ἓν om. E. [q] ἐστι] + τὰ δὲ ἐνδύματα δύο Edd. + μεταβολὴ δὲ Cat. Haec desunt in libris. [r] τε] δὲ E. τε om. Cat. [s] καὶ τὸ ἐνδ. Edd. invitis libris. καὶ ἐκδ. Cat.

θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας." Διὰ
τί δὲ ἄνθρωπον καλεῖ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τί ἄνθρωπον τὴν
κακίαν; Ὅτι χωρὶς ἐνεργείας [t]οὐκ ἂν δειχθείη ἄνθρωπος. Ὥστε
οὐχ ἧττον τῆς φύσεως ταῦτα ἄνθρωπον δείκνυσιν, εἴτε καλὸν
εἴτε πονηρόν. Ὥσπερ δὲ τὸ ἀποδύσασθαι [v]καὶ ἐνδύσασθαι,
εὔκολον, οὕτω καὶ [w]ἐπὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐστὶν ἰδεῖν. Ὁ νέος
ἰσχυρός ἐστιν· οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ἰσχυροὶ γενώμεθα πρὸς τὴν B
ἐνέργειαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων. Ὁ νέος ῥυτίδα οὐκ ἔχει·
οὐκοῦν μηδὲ ἡμεῖς. Ὁ νέος οὐ περιφέρεται, οὐδέ ἐστιν εὐάλω-
τος τοῖς [x]νοσήμασιν· οὐκοῦν μηδὲ ἡμεῖς. [y]Τὴν κτίσιν ὅρα
ἐνταῦθα τί φησι, τὴν οὐσίωσιν τῆς ἀρετῆς, τὴν ἐξ οὐκ ὄντων εἰς
τὸ εἶναι παραχθεῖσαν. Τί δέ; ἐκείνη οὐ κατὰ θεὸν ἡ κτίσις;
Οὐδαμῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν διάβολον· αὐτὸς δημιουργὸς τῆς
ἁμαρτίας. Πῶς; Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἀπὸ ὕδατος, οὐδὲ ἀπὸ
γῆς ἐκτίσθη λοιπὸν, ἀλλ', "ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς C
ἀληθείας." Τί ἐστι τοῦτο; Υἱὸν [z]εὐθέως αὐτὸν ἔκτισε· τοῦτο
(831) [a]γὰρ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος γίνεται· αὕτη ἐστὶν ἡ [b]οὐσία "ἐν
δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας." Ἦν [c]ποτε δικαιοσύνη,
[d]ἦν καὶ ὁσιότης ἐπὶ Ἰουδαίων, ἀλλ' οὐ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τοῦ
τύπου ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη. Τὸ γὰρ καθαρὸν εἶναι σώματι
τύπος καθαρότητος ἦν, οὐχὶ ἀλήθεια καθαρότητος· τύπος δι-
καιοσύνης ἦν, οὐχὶ ἀλήθεια δικαιοσύνης. "Ἐν ὁσιότητι, φησὶ,
καὶ δικαιοσύνῃ τῆς ἀληθείας." [e]Καὶ πρὸς τὸ ψεῦδός φησιν, ὅτι D
εἰσὶ πολλοὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν δοκοῦντες εἶναι δίκαιοι, ἀλλὰ
ψευδεῖς. Δικαιοσύνη δὲ ἡ καθολικὴ ἀρετὴ λέγεται. Ἄκουε
γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· [14] "Ἐὰν μὴ [f]περισσεύσῃ ἡ δικαιο-
σύνη ὑμῶν πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλ-
θητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν." Καὶ πάλιν δίκαιος
λέγεται, ὁ μηδεμίαν ἔχων λαβήν. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς δικαστη-
ρίοις ἐκεῖνόν φαμεν δίκαιον, τὸν [g]ἀδικηθέντα, καὶ μὴ ἀνταδική-
σαντα. Ἂν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ δικαστηρίου δυ- E
νηθῶμεν δίκαιοι πρὸς ἀλλήλους ὀφθῆναι, δυνησόμεθα φιλανθρω-
πίας τινὸς τυχεῖν. Πρὸς μὲν γὰρ τὸν θεὸν ἀδύνατον, ὅσα ἂν
ἐπιδειξώμεθα· πανταχοῦ γὰρ αὐτὸς τοῖς δικαίοις νικᾷ, καθὼς

[14] Matth. v. 20.

[t] οὐκ] οὐδ' Cat. Statim δειχθῇ E. [v] Haec καὶ ἐνδύσασθαι accesserunt ex E. Cat. [w] ἐπὶ] περὶ E. [x] νοήμασιν E. [y] τὴν κτίσιν ὅρα ἐνταῦθα τί φησι] τὸν κτισθέντα. ὅρα ἐνταῦθα πῶς κτίσιν καλεῖ A.B.F. Sav. cet. [z] εὐθέως] + φησὶν A.B.F. Sav. cet. [a] γὰρ om. A.F. [b] οὐσία] + καλῶς εἶπεν A.B.F. Sav. cet. [c] ποτε] + γὰρ A.B.F. [d] ἦν om. E. Cat. [e] καὶ πρὸς τὸ ψεῦδός φησιν] τάχα καὶ πρὸς τὸ ψευδὲς εἴρηται τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [f] περισσεύσῃ pro περισσεύῃ A.B.E.F. Cat. [g] ὀδυνηθέντα Cat.

καὶ ὁ προφήτης λέγει· [15]« Καὶ [h]*νικήσεις ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.*"
Ἀλλὰ [i]*τὰ πρὸς ἀλλήλους δίκαια ἂν μὴ διαφθείρωμεν, τότε*
ἐσόμεθα δίκαιοι· ἂν δυνηθῶμεν δεῖξαι, ὅτι ἠδικήθημεν, τότε
F *ἐσόμεθα δίκαιοι.* [k]*Πῶς ἐνδεδυμένοις αὐτοῖς πάλιν λέγει, ἐνδύ-*
σασθε; Ἀπὸ τοῦ βίου νῦν φησι καὶ τῶν ἔργων. [l]*Τότε γέγο-*
νεν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τὸ ἔνδυμα, νῦν δὲ ἀπὸ τῆς πολιτείας
καὶ τῶν ἔργων, οὐκέτι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ
κατὰ τὸν θεόν. [m]*Τὸ δὲ ὅσιον τί ἐστι; Τὸ καθαρὸν, τὸ ὀφει-*
99 *λόμενον. Διὰ τοῦτο καὶ* [n]*τὴν ὁσίαν τῶν ἀπελθόντων φαμέν·*
τουτέστιν, οὐδὲν ὀφείλω αὐτοῖς λοιπὸν, οὐκ εἰμὶ ὑπεύθυνος.
Οὕτως [o]*ἡμῖν ἔθος λέγειν καὶ τὸ,* [p]*ἀφωσιωσάμην, καὶ ὅσα τοι-*
αῦτα, τουτέστι, τὸ μηδὲν [q]*ὀφείλω.*

[r]*Ἡμῶν τοίνυν ἐστὶ* [s]*μὴ ἀποδύσασθαι τὸ τῆς δικαιοσύνης*
ἱμάτιον, ὃ καὶ ὁ προφήτης [16]*ἱμάτιον σωτηρίου καλεῖ, ἵνα τῷ*
θεῷ ὁμοιωθῶμεν· καὶ γὰρ αὐτὸς δικαιοσύνην ἐνδέδυται. Τοῦτο
ἐνδυσώμεθα τὸ ἱμάτιον. Τὸ δὲ ἐνδύσασθαι, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ,
ἢ τὸ μηδέποτε ἀποθέσθαι. Ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγον-
B *τος·* [17]« *Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον, καὶ ἥξει αὐτῷ·*" *καὶ*
πάλιν, "*Ὁ* [t]*περιβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.*" *Καὶ πάλιν*
ἡμῖν ἔθος λέγειν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα ἐνεδύ-
σατο. Ὥστε οὐ μίαν ἡμέραν οὐδὲ δευτέραν οὐδὲ τρίτην, ἀλλὰ
διαπαντὸς ἡμᾶς βούλεται εἶναι ἐν ἀρετῇ, καὶ μηδέποτε [v]*γυμνοὺς*
εἶναι τοῦ ἱματίου τούτου. Οὐ γὰρ οὕτως ἄνθρωπος ἀσχημονεῖ
γυμνὸς ὢν τὸ σῶμα, ὡς γυμνὸς ὢν [w]*τῆς ἀρετῆς. Ἐνταῦθα*
αὐτὸν οἱ ὁμόδουλοι βλέπουσιν ἀσχημονοῦντα, ἐκεῖ δὲ ὁ δεσπό-
της καὶ [x]*οἱ ἄγγελοι. Ἂν οὖν τινα ἴδῃς, εἰπέ μοι, γυμνὸν διὰ*
C *τῆς ἀγορᾶς προϊόντα, οὐχὶ ἀλγεῖς; Ὅταν οὖν* [y]*σὺ γυμνὸς τοῦ*
ἱματίου τούτου τρέχῃς, τί ἐροῦμεν; Οὐχ ὁρᾷς τούτους τοὺς
προσαιτοῦντας, οὓς [z]*λώταγας ἡμῖν ἔθος καλεῖν, πῶς περιΐασι,*
πῶς καὶ αὐτοὺς ἐλεοῦμεν; Ἀλλ' ὅμως τούτοις οὐδὲ συγγνώμη
τίς ἐστιν· οὐδὲ γὰρ συγγινώσκομεν αὐτοῖς, ὅταν κυβεύοντες
ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἀπολλύωσι. Πῶς οὖν ἡμῖν ὁ θεὸς συγγνώ-
σεται τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀπολέσασιν; Ὅταν γὰρ ὁ διάβολος

[15] Psal. l. 6. [16] Esai. lxi. 10. [17] Psal. cviii. 18. ciii. 2.

[h] *νικήσῃς* E. [i] *τὰ* om. D. [k] *πῶς*] + *δὲ* E. Mox *αὐτοὺς* idem. [l] *τότε*] *τοῦτο* E. [m] *τὸ δὲ ὅσιον τί ἐστι*] *ὅσιον δὲ τί ἐστι* A.B. *ὅσιον δέ ἐστι* F. [n] *τὴν ὁσίαν τῶν*] *ὁσίαν ἐπὶ τῶν* A.F. *τὴν ὁσίαν ἐπὶ τῶν* B. Sav. cet. nisi quod *τῶν* casu omisit Montef. [o] *ἡμῖν ἔθος* pro *ἔθος ἡμῖν* omnes. [p] *ἀφωσ.*] + *καὶ τὸ καθωσιωσάμην* E. [q] *ὀφείλειν* A.D.F. [r] ΗΘΙΚΟΝ. *Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ διήγησις περὶ γυναικῶν τῶν τὴν ἄσκησιν ἑλομένων* Veron. [s] *μὴ*] *τὸ μὴ* D. [t] *ἀναβαλλόμενος* A.B.F. [v] *εἶναι γυμνοὺς* inverso ord. A.B.F. [w] *τῆς ἀρετῆς* E. *τὴν ἀρετὴν* vulgo. [x] *οἱ* om. E. [y] *σὺ* om. D. [z] Vid. Annot.

ἴδῃ γυμνὸν ἀρετῆς τινα, εὐθέως καὶ ἄσβολοι καὶ ἀμαυροὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ τιτρώσκει, καὶ ἀναγκάζει μεγάλα. Γυμνοὶ γε-
νώμεθα χρημάτων, ἵνα μὴ γυμνωθῶμεν ἀπὸ δικαιοσύνης. Ἡ D
τῶν χρημάτων περιβολὴ τοῦτο λυμαίνεται τὸ ἱμάτιον· ἀκανθῶν
ἐστι περιβολή. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἄκανθαι, καὶ ὅσῳ ἂν πλεί-
νας [a]περιβαλώμεθα, τοσούτῳ μᾶλλον γυμνούμεθα. Ἡ ἀσέλ-
γεια γυμνοῖ τοῦ ἱματίου τούτου· πῦρ γάρ ἐστι, τὸ δὲ πῦρ
[b]ἀναλωτικὸν τοῦ ἱματίου τούτου. Σής ἐστιν ὁ πλοῦτος·
καθάπερ ὁ σὴς πάντα διατρώγει, καὶ [c]οὔτε τῶν σηρικῶν φείδε-
ται, οὕτω καὶ οὗτος. Πάντα τοίνυν ταῦτα ἀποθώμεθα, ἵνα γε-
νώμεθα δίκαιοι, ἵνα ἐνδυσώμεθα τὸν καινὸν ἄνθρωπον. Μηδὲν
παλαιὸν, μηδὲν φαινόμενον, μηδὲν φθειρόμενον κατέχωμεν.
Οὐκ ἔστιν ἡ ἀρετὴ ἐπίπονος, οὐκ ἔστι δυσκατόρθωτος. Οὐχ E
ὁρᾷς τοὺς ἐν [d]τοῖς ὄρεσιν; ἐκεῖνοι καὶ οἰκίας ἀφιᾶσι, καὶ γυναῖ-
(832) κας καὶ παῖδας, καὶ προστασίαν ἅπασαν, καὶ ἐκτὸς ἑαυτοὺς τοῦ
κόσμου [e]ποιήσαντες, σάκκον περιθέμενοι, σποδὸν ὑποστρωσά-
μενοι, [f]κλοιὰ τῶν τραχήλων ἐξαρτήσαντες, ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ
κατακλείσαντες ἑαυτοὺς, [g]οὐδὲ μέχρι τούτων ἵστανται, ἀλλὰ
καὶ νηστείαις καὶ λιμῷ διηνεκεῖ κατατείνουσιν ἑαυτούς. Εἰ
τοιαῦτα ἐπέταττον νῦν ἐγὼ, οὐκ ἂν [h]ἅπαντες ἀπεπηδήσατε; F
οὐκ ἂν εἴπατε τὸ πρᾶγμα φορτικόν; Οὐδὲν τοιοῦτόν φημι δεῖν
ποιεῖν· βούλομαι μὲν γὰρ, [i]πλὴν οὐ νομοθετῶ· ἀλλὰ τί; Καὶ 100
λουτροῖς κέχρησο, καὶ τὸ σῶμα θεράπευε, καὶ εἰς ἀγορὰν ἔμ-
βαλλε, καὶ οἰκίαν ἔχε, καὶ διακόνοις διακονοῦ, [k]καὶ σιτίοις καὶ
ποτοῖς· πανταχοῦ [l]δὲ τὴν πλεονεξίαν ἔκβαλλε. Ἐκείνη γάρ
ἐστιν ἡ τὴν [m]ἁμαρτίαν ποιοῦσα, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα [n]πλεο-
νάζον ἁμαρτία γέγονεν. Ὥστε οὐδὲν ἕτερόν [o]ἐστιν ἡ πλεονε-
ξία, ἢ ἁμαρτία. Καὶ ὅρα· ὁ θυμὸς ὅταν πλέον τοῦ δέοντος
κινηθῇ, τότε ἐκπηδῶν λοιδορεῖται, τότε ἀδίκως πάντα ποιεῖ· ὁ
τῶν σωμάτων ἔρως, ὁ τῶν χρημάτων, ὁ τῆς δόξης, ὁ τῶν ἄλλων
ἁπάντων. Καὶ μή μοι εἴπῃς, ὅτι ἐκεῖνοι ἠδυνήθησαν· πολλοὶ B
γὰρ [p]πολλῷ ἀσθενέστεροί σου καὶ πλουσιώτεροι καὶ τρυφερώ-
τεροι τὸν σκληρὸν ἐκεῖνον καὶ τραχὺν ἀνεδέξαντο βίον. Καὶ τί
λέγω ἄνδρας; κόραι [q]εἰς εἰκοστὸν ἔτος οὔπω γενόμεναι, ἐν θαλά-

[a] περιβαλλώμεθα A.F. [b] ἀναλωτικὸν] + ἐστι A.B.E.F. Mox τούτου om. iidem. [c] οὔτε omnes. οὐδὲ Sav. cet. Haec καὶ οὔτε τῶν σ. φείδεται desunt in Veron. [d] τοῖς om. D. [e] ποιήσαντες omnes. ποιησάμενοι Edd. [f] κλοιοὺς E. κλοιῷ τὸν τράχηλον ἐξ. Flor. p. 427. (Tom. xii. p. 621 E.) [g] οὐδὲ] οὐ A.B.F. [h] ἅπαντες] + νῦν A.F. [i] πλὴν] + ἀλλ' D. [k] καὶ] + χρῶ A.B.F. Sav. cet. [l] δὲ accessit ex E. [m] ἁμαρτίαν] + ἐστι E. [n] πλεονάσαν B.F. [o] ἐστιν ἡ om. A.B.F. ἐστιν om. E. Mox ἐστι post ἁμαρτία add. B.E.F. [p] πολλῶν E. σου καὶ πλουσιώτεροι om. E. [q] εἰς accessit ex E.

μοις καὶ ἐν [r]σκιατροφίᾳ τὸν ἅπαντα διατελέσασαι χρόνον,
θαλάμοις μύρων γέμουσι καὶ θυμιαμάτων, ἐπὶ στρωμνῆς ἁπαλῆς
κατακείμεναι, ἁπαλαὶ καὶ [s]αὐταὶ τὴν φύσιν, καὶ τῇ πολλῇ θε-
ραπείᾳ μαλακώτεραι γινόμεναι, διὰ τῆς ἡμέρας πάσης οὐδὲν
C ἕτερον ἔργον ἔχουσαι, ἢ τὸ καλλωπίζεσθαι καὶ χρυσοφορεῖν
καὶ τρυφῆς ἀπολαύειν πολλῆς, [t]οὐδὲ ἑαυταῖς διακονούμεναι,
ἀλλὰ πολλὰς ἔχουσαι τὰς θεραπαινίδας τὰς παρεστηκυίας,
ἱμάτια ἔχουσαι μαλακὰ [v]καὶ τοῦ σώματος μαλακώτερα, λε-
πτὰς ὀθόνας καὶ τρυφερὰς, ἐν ῥόδοις καὶ ταῖς τοιαύταις εὐω-
δίαις διηνεκῶς ἀσχολούμεναι· αὗται [w]δὲ ἐξαίφνης τῷ πυρὶ
ληφθεῖσαι τοῦ Χριστοῦ, πᾶσαν ἐκείνην ἀποδυσάμεναι τὴν βλα-
κείαν καὶ [x]τὴν φύσιν, καὶ [y]τρυφῆς καὶ ἡλικίας ἐπιλαθόμεναι,
καθάπερ τινὲς ἀθληταὶ γενναῖοι τὰ μαλακὰ ἐκεῖνα [z]ἀποδυθεῖσαι,
D εἰς μέσους ἐνέβησαν [a]τοὺς ἀγῶνας. Καὶ ἴσως μὲν ἄπιστα δόξω
ἐρεῖν, πλὴν ἀλλ' ἀληθῆ. Ταύτας δὴ τὰς [b]οὕτως ἁπαλὰς κόρας
ἤκουσα ἐγὼ, ὅτι εἰς τοσαύτην σκληραγωγίαν ἑαυτὰς ἤγαγον, ὡς
τὰ τραχύτερα τῶν [c]τριχίνων περιθέσθαι [d]ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ
σώματος, καὶ [e]ἀνυποδέτους εἶναι τὰς ἁπαλὰς πτέρνας ἐκείνας,
καὶ ἐπὶ στιβάδος κατακεῖσθαι· μᾶλλον δὲ τὸ πλέον ἐγρηγο-
ρέναι τῆς νυκτὸς, καὶ οὔτε [f]μύρου, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν παλαιῶν
πρόνοιαν ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὕτω θεραπευομένην κεφαλὴν
E [g]ἀτημέλητον ἔχειν, ἁπλῶς καὶ εἰκῇ τὰς τρίχας [h]ἐνδεδεμένην,
ὥστε μὴ εἰς ἀσχημοσύνην [i]ἐμπεσεῖν. Τράπεζα δὲ αὐταῖς ἐστιν
ἑσπερινὴ μόνη, τράπεζα [k]οὐδὲ λαχάνου οὐδὲ ἄρτου, ἀλλὰ σεμί-
δαλις καὶ κύαμος καὶ ἐρέβινθος, καὶ ἐλαῖαι καὶ σῦκα· καὶ ταλα-
σιουργία διηνεκὴς, καὶ τῶν οἴκοι θεραπαινίδων ἔργα πολλῷ
χαλεπώτερα. Τί γάρ; τὰς καμνούσας τὸ σῶμα θεραπεύειν
ἀνεδέξαντο, τὰς κλίνας βαστάζουσαι, τοὺς πόδας νίπτουσαι·
F πολλαὶ δὲ [l]αὐτῶν καὶ μαγειρεύουσι. Τοσαῦτα δύναται τοῦ
Χριστοῦ τὸ πῦρ· οὕτω καὶ φύσεως ἀνώτερον ἡ προθυμία.
Πλὴν ἀλλ' οὐδὲν [m]ὑμᾶς ἐγὼ τοιοῦτον ἀπαιτῶ, ἐπειδὴ βούλεσθε
παρελαύνεσθαι παρὰ γυναικῶν. Κἂν γοῦν ὅσα μὴ φορτικὰ,
ταῦτα πράττετε· χειρὸς κρατεῖτε καὶ ἀκολάστων ὀφθαλμῶν.
101 Τί δύσκολον, εἰπέ μοι, τί δυσχερές; Δίκαια πράττετε, μη-
δένα ἀδικεῖτε, μήτε ὁ πένης, μήτε ὁ πλούσιος, μήτε ὁ ἀγοραῖος,

[r] σκιατραφίᾳ A.B.F. [s] αὗται E. αὗται Edd. [t] οὐδὲν E. [v] καὶ accessit ex E. [w] δὲ om. A.B.F. [x] τὴν φύσιν] τὸν τῦφον A.B.D.F. Sav. cet. [y] τροφῆς E. [z] ἀποδυσάμενοι A.B.F. Sav. cet. [a] τοὺς om. B. [b] ὄντως A.B.F. [c] τρυχίνων A.D.E.F. et a pr. man. B. [d] ἐπὶ γυμνοῦ τοῦ σώματος] Sic omnes. ἑαυτῶν τοῖς σώμασι γεγυμνωμένοις Edd. [e] ἀνυποδήτους C.D. Sav. cet. [f] μύρων E. [g] ἠμελημένην marg. gloss. antiq. E. [h] ἐνδεδυμένην F. [i] ἐκπεσεῖν A.B.F. [k] οὐδὲ] οὐ E. [l] αὐτῶν om. E.
[m] ὑμᾶς ἐγὼ τ. pro τ. ἐγὼ ὑμᾶς omnes.

μήτε ὁ μισθωτός· ἔστι γὰρ καὶ μέχρι πενήτων ἀδικίαν διελθεῖν.
Ἢ οὐχ ὁρᾶτε πόσας οὗτοι μάχας ποιοῦσι, καὶ πάντα ἀνατρέ-
πουσι; Κέχρησο γάμῳ, ἔχε παῖδας· καὶ Παῦλος τοιούτοις
ἐπέταττε, τοιούτοις ἔγραφε. Μέγας ἐκεῖνος ὁ ἀγὼν, καὶ ὑψη-
λὸς ὁ σκόπελος, καὶ ἐγγὺς τοῦ οὐρανοῦ ἡ κορυφὴ, καὶ οὐ δύνασαι
φθάσαι πρὸς τὸ μέγα; Οὐκοῦν κἂν τῶν ἐλαττόνων ἔχου, καὶ B
τῶν κατωτέρων ἐφίεσο. Οὐ δύνασαι κενῶσαι τὰ χρήματα;
Κἂν τὰ τῶν ἄλλων μὴ ἅρπαζε, μηδὲ ἀδίκει. Οὐ δύνασαι νη-
στεῦσαι; Κἂν μὴ εἰς τρυφὴν σεαυτὸν ἐξαγάγῃς. Οὐ δύνασαι
ἐπὶ στιβάδος κατακλιθῆναι; Μή μοι κλίνας ἀργυρενδέτους κα-
(833) τασκεύαζε, ἀλλὰ κέχρησο κλίνῃ καὶ στρώμασι μὴ πρὸς ἐπίδειξιν
πεποιημένοις, ἀλλὰ πρὸς ἀνάπαυσιν, μηδὲ ἐλεφαντίνας κλίνας.
Σύστειλον σαυτόν. Τί μυρίων ἀγωγίμων πληροῖς τὴν ὁλκάδα;
Ἂν ᾖς εὐσταλὴς, οὐδὲν [n]δείσεις, οὐ φθόνον, οὐ λῃστὰς, οὐκ ἐπι- C
βούλους. Οὐδὲ γὰρ οὕτω τοῖς χρήμασιν, ὡς ταῖς φροντίσι
πλουτεῖς· οὐχ οὕτως εὐπορεῖς ἐν τοῖς κτήμασιν, ὡς ταῖς ἀγω-
νίαις καὶ τοῖς κινδύνοις, [o]οἵτινες πειρασμοὺς καὶ ἐπιθυμίας [p]πολ-
λὰς ἐπεισάγουσι. Ταῦτα ὑπομένουσιν οἱ πολλὰ κεκτῆσθαι
βουλόμενοι. Οὐ λέγω, διακόνησον τῷ κάμνοντι· κἂν τῷ παιδὶ
κέλευσον τοῦτο ποιεῖν. Ὁρᾷς πῶς φορτικὸν οὐκ ἔστι; πῶς
γὰρ, ἔνθα κόραι ἁπαλαὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ διαστήματος ἡμᾶς παρ-
ελαύνουσιν; Αἰσχυνθῶμεν, παρακαλῶ, ὅτι ἐν μὲν τοῖς κοσμικοῖς D
οὐδαμοῦ παραχωροῦμεν αὐταῖς, οὐκ ἐν πολέμοις, οὐκ ἐν ἄθλοις·
ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς ἀγῶσι πλέον ἡμῶν φέρονται, καὶ
πρῶται τὸ βραβεῖον ἁρπάζουσι, καὶ [q]ὑψηλότερα πέτανται,
καθάπερ ἀετοί τινες· ἡμεῖς δὲ, καθάπερ κολοιοὶ, κάτω περὶ τὴν
[r]κνῖσαν καὶ τὸν καπνὸν ἀεὶ στρεφόμεθα. Κολοιῶν γὰρ ὄντως,
τραπεζοποιοὺς καὶ μαγείρους ἐπινοεῖν, καὶ κυνῶν λίχνων. Ἄκου-
σον τῶν παλαιῶν γυναικῶν· μεγάλαι γὰρ ἐγένοντο, [s]μεγά- E
λαι γυναῖκες καὶ θαυμασταὶ, οἷον ἡ Σάρρα, ἡ Ῥεβέκκα, ἡ
Ῥαχὴλ, ἡ [t]Δεβώρα, ἡ Ἄννα, [v]αἱ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' οὐ-
δαμοῦ ἄνδρας παρήλασαν, ἀλλὰ τὴν ὑστέραν τάξιν ἐπεῖχον.
Νῦν δὲ τοὐναντίον, γυναῖκες ἡμᾶς παρελαύνουσι καὶ ἀποκρύ-
πτουσι. [w]Ποῖος ὁ γέλως; τίς ἡ αἰσχύνη; Ἡμεῖς τῆς κεφαλῆς
τὴν τάξιν ἐπέχομεν, καὶ ὑπὸ [x]τοῦ σώματος νικώμεθα; Ἄρχειν
αὐτῶν ἐτάχθημεν, οὐχ ἵνα μόνον ἄρχωμεν, ἀλλ' ἵνα καὶ [y]ἐν F

[n] δείσῃς A.F. et a pr. man. B. [o] οἵτινες] + βούλονται πλουτεῖν, φησὶ A.B.F. receptum a Sav. cet. [p] πολλὰς] βλαβερὰς ἑαυτοῖς A.B.F. Sav. cet. πολλὰς om. D. Statim συνεισάγ. E. [q] ὑψηλότεραι B.F. Statim πέτονται B.F. πετῶνται A. [r] κνίσαν pro κνίσσαν B.E. [s] μεγάλαι om. E. [t] Δεβόρρα E. Δεββώρα A. [v] αἱ pro καὶ E. καὶ ἐπὶ τοῦ X. δὲ ἦσαν τοιαῦται, ἀλλ' οὐδαμοῦ A.B.D.F. Sav. cet. [w] πόσος A.B.F. [x] τοῦ] τῶν C. [y] ἐν om. B.

ἀρετῇ ἄρχωμεν. Ὁ γὰρ ἄρχων, τούτῳ μάλιστα ἄρχειν ὀφεί-
λει, τῷ τῇ ἀρετῇ νικᾶν· εἰ δὲ νικᾶται, οὐκέτι [z]ἄρχων. [a]Εἴδετε
πόση τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἡ δύναμις; πῶς ἔλυσε τὴν
102 κατάραν; Καὶ γὰρ πλείους αἱ παρθένοι παρὰ γυναιξὶ, πλείων
ἡ σωφροσύνη παρ' ἐκείναις, αἱ χηρεῖαι πλείους· οὐδὲν ἂν αἰσχρὸν
[b]γυνὴ ταχέως πρόοιτο ῥῆμα. Τίνος οὖν ἕνεκεν, εἰπέ μοι,
αἰσχρολογεῖς σύ; Μὴ γάρ μοι τὰς ἀπεγνωσμένας [c]εἴπῃς.
Φιλόκοσμόν πως τὸ γένος ἐστὶ, καὶ τοῦτο ἔχει τὸ ἐλάττωμα.
Ἀλλὰ [d]κἂν τούτῳ νικᾶτε ὑμεῖς οἱ ἄνδρες, οἱ καὶ ἐπ' ἐκείναις, ὡς
[e]ἐπ' οἰκείῳ κόσμῳ, [f]ἁβρυνόμενοι. Οὐ γὰρ οὕτως οἶμαι τοῖς
ἑαυτῆς χρυσίοις τὴν γυναῖκα καλλωπίζεσθαι, ὡς τὸν ἄνδρα τοῖς
B τῆς γυναικός· οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ ζώνῃ [g]φρονεῖ τῇ χρυσῇ, ὡς ἐπὶ
τῷ τὴν γυναῖκα χρυσοφορεῖν. Ὥστε καὶ τούτου ὑμεῖς αἴτιοι οἱ
τὸν σπινθῆρα ἐκκαίοντες, καὶ τὴν φλόγα ἀνάπτοντες. Ἄλλως
δὲ, οὐ τοσοῦτον ἁμάρτημά [h]ἐστιν ἐπὶ γυναικὸς, ὅσον ἐπὶ ἀνδρός.
Σὺ ἐτάχθης ἐκείνην ῥυθμίζειν· πανταχοῦ τῶν [i]πρωτείων ἀξιοῖς
τυγχάνειν. Οὐκοῦν καὶ ἐν τούτῳ δεῖξον, ὅτι σοι τῆς πολυτε-
λείας οὐδεὶς λόγος ἐκείνης, ἀπὸ τῶν σαυτοῦ. Γυναικὶ μᾶλλον [k]τὸ
κοσμεῖσθαι ἐπιτήδειον, ἢ ἀνδρί. Ὅταν οὖν [l]αὐτὸς σὺ μὴ [m]δια-
φεύγῃς, πῶς ἐκείνη διαφεύξεται; Ἔχουσιν ἐκεῖναί τι καὶ κενό-
C δοξον· ἀλλὰ τοῦτο κοινὸν καὶ ἀνδρῶν· ὀργίλαι πώς εἰσι· καὶ
τοῦτο κοινόν. Ἐν οἷς δὲ πλεονεκτοῦσιν, οὐκέτι κοινά· τὴν
[n]σεμνότητα λέγω, τὴν θερμότητα, τὴν εὐλάβειαν, τὴν περὶ τὸν
Χριστὸν ἀγάπην. Διὰ τί οὖν ἀπεῖρξεν αὐτὰς τοῦ θρόνου τοῦ
διδασκαλικοῦ, φησί; Καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ πολὺ τὸ μέσον
εἶναι τῶν ἀνδρῶν, καὶ μεγάλας εἶναι τὰς τότε. Παύλου [o]γὰρ
διδάσκοντος, εἰπέ μοι, καὶ Πέτρου καὶ τῶν ἁγίων ἐκείνων, γυ-
ναῖκα τῷ πράγματι ἐπιπηδᾶν ἐχρῆν; Νυνὶ δὲ εἰς [p]τοῦτο κακίας
D ἠλάσαμεν, ὡς καὶ ζητήματος ἄξιον εἶναι, διὰ τί γυναῖκες οὐ δι-
δάσκουσιν· οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν αὐταῖς ἀσθένειαν ἤλθομεν.
Ταῦτα οὐκ ἐκείνας ἐπᾶραι βουλόμενος εἶπον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς
ἐντρέψαι, [q]παιδεῦσαι καὶ νουθετῆσαι, ὥστε τὴν προσήκουσαν
ἡμῖν ἀρχὴν [r]ἀναλαβεῖν, μὴ κατὰ τὸ μεῖζον, ἀλλὰ κατὰ τὴν
πρόνοιαν καὶ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀρετήν. Οὕτω γὰρ καὶ
τὸ σῶμα ἐν τάξει ἔσται τῇ προσηκούσῃ, ὅταν ἀρίστου τοῦ

[z] ἄρχων] + ἐστίν A.B.F. Sav. cet. [a] ἴδετε C. [b] γυνὴ ταχέως pro ταχέως γυνὴ omnes. [c] εἴποις E. [d] κἂν] + ἐν ex corr. rec. A. [e] ἐπ' om. A.B.C.F. [f] ἀβρ. A.F. ἀβρ. A.C.D. ἐναβρ. Edd. [g] φρονεῖν E. [h] ἐστιν ἐπὶ] ἐστι C.E. Veron. [i] πρώτων a pr. man. E. [k] τὸ κ. ἐπιτήδειον pro ἐπιτ. τὸ κ. A.B.C.E.F. [l] αὐτὸς σὺ pro σὺ αὐτὸς A.B.C.E.F. [m] διαφύγῃς E. [n] σεμνότητα et θερμότητα transp. E. [o] γὰρ] οὖν A.B.F. [p] τοσοῦτο E. [q] καὶ παιδεῦσαι Edd. καὶ deest in omnibus. [r] ἀναλαβεῖν] + ἀρχὴν E.

ἄρχοντος ἐπιτύχῃ. Γένοιτο δὲ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν ἅπαντας βιοῦν, ἵνα καταξιωθῶμεν E
(834) ἅπαντες ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι τοῦ δεσπότου, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ. 103

[1] Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· μηδὲ [a] δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

ΕΙΠΩΝ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καθολικῶς, λοιπὸν αὐτὸν B καὶ ὑπογράφει κατὰ μέρος. Αὕτη γὰρ εὐμαθεστέρα ἡ διδασκαλία, ὅταν καὶ κατὰ μέρος μανθάνωμεν. Καὶ τί φησι; "Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος." Ποῖον ψεῦδος; τὰ εἴδωλα ἆρά φησιν; [b] Οὐ περὶ τούτων. Ψεῦδος μὲν γὰρ καὶ [c] τοῦτο· ἀλλὰ νῦν [d] οὐδὲν αὐτοῖς κοινὸν πρὸς [e] αὐτά· ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀλλήλους φησὶ, τουτέστι, τὸ δολερὸν καὶ ὕπουλον. "Λαλεῖτε ἀλήθειαν C ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον [f] αὐτοῦ." Εἶτα καὶ τὸ ἐντρεπτικώτερον· "Ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη." [g] Μηδεὶς ἀπατάτω τὸν πλησίον· ὅ φησιν ὁ ψαλμῳδὸς ἄνω καὶ κάτω· [2] "Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά." Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν οὕτως ἔχθραν ποιοῦν, ὡς τὸ [h] ἀπατᾶσθαι καὶ παραλογίζεσθαι. Ὅρα πῶς πανταχοῦ αὐτοὺς δυσωπεῖ διὰ τοῦ σώματος. Μὴ ψευδέσθω, φησὶν, ὁ ὀφθαλμὸς τὸν πόδα, μηδὲ ὁ ποὺς τὸν ὀφθαλμόν. Οἷον, ἐὰν βαθὺ ὄρυγμα ᾖ, εἶτα ἄνωθεν D ἐπὶ τῆς γῆς καλάμων διακειμένων, καὶ ὑπὸ τῆς γῆς κεκαλυμμένων, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ στερεᾶς γῆς [i] παρέχῃ δόξαν τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐχὶ τῷ ποδὶ χρήσεται, καὶ εἴσεται πότερον [k] εἴκει καὶ διάκενόν ἐστι κάτω, ἢ ἀντερείδει καὶ ἀντιτυπεῖ; μὴ ψεύδεται ὁ ποῦς, ἀλλ' [l] οὐχ ὅπερ ἐστὶν ἀπαγγέλλει; Τί δὲ, εἰ ὄφιν ἴδοι ὁ ὀφθαλμὸς, ἢ θηρίον, μὴ ψεύδεται τὸν πόδα; [m] οὐκ εὐθέως ἀπαγγέλλει, κἀκεῖνος παρ' αὐτοῦ μαθὼν, οὐκέτι ἐπέρχεται; Τί

[1] Cap. IV. v. 25—27. [2] Psal. xi. 3.

Hom. XIV. [a] δίδοτε pro δῶτε omnes. [b] οὐ περὶ τούτων] οὐδαμῶς A.B.F. receptum a Sav. cet. [c] ταῦτα A.B.E.F. Sav. cet. [d] οὐδὲν] οὐ περὶ τούτων· οὐδὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. [e] αὐτὰ] ταῦτα ἦν E. [f] αὐτοῦ] + ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη C.D. Veron. [g] μηδεὶς] + τοίνυν A.B.F. [h] ἀπατᾶν A.B.F. Sav. cet. [i] παρέχει A. παρέχοι E. [k] Vid. Annot. [l] οὐχ om. C.D. Veron. [m] οὐκ εὐθέως ἀπαγγ.] καὶ οὐκ εὐθέως ὁ μὲν ἀπαγγ. A.B.F.

E δὲ, ὅταν μήτε [n]ὁ ὀφθαλμὸς, μήτε ὁ ποὺς εὕρῃ διαγνῶναι, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς ὀσφρήσεως ᾗ, οἷον πότερον δηλητήριον φάρμακον, ἢ οὒ, μὴ ψεύδεται ἡ ὄσφρησις τὸ [o]στόμα; Διὰ τί; [p]καὶ γὰρ καὶ ἑαυτὴν προσαπόλλυσιν· ἀλλ' ὅπερ αὐτῇ παρίσταται, λέγει. Τί δὲ, ἡ γλῶσσα μὴ ψεύδεται τὸν στόμαχον; [q]οὐκ ἔνθα μὲν πικρὸν [r]ἴδῃ, ῥίπτει, ἂν δὲ γλυκὺ, παραπέμπει; [s]Ὅρα διακονίαν καὶ δουλείας ἀντίδοσιν· ὅρα πρόνοιαν ἐξ ἀληθείας γεγενημένην,
F καὶ ἐκθύμως, ὡς ἄν τις εἴποι. Οὕτω [t]δὴ καὶ ἡμεῖς μὴ ψευδώμεθα, εἰ ἀλλήλων μέλη ἐσμέν. Τοῦτο φιλίας τεκμήριον, τὸ δὲ ἐναντίον ἔχθρας. Τί οὖν, ἂν ἐπιβουλεύῃ, φησί; Τὸ ἀληθὲς
104 [v]μάθε· οὐκ ἔστι μέλος· [w]εἶπε δὲ, μὴ ψεύδεσθε πρὸς τὰ μέλη. "Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε." Ὅρα σύνεσιν· [x]καὶ λέγει ὅπως μὴ ἁμαρτήσωμεν, καὶ παρακούσαντας πάλιν οὐκ ἐγκαταλιμπάνει· οὐ γὰρ ἀφίησιν [y]αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα τὰ [z]πατρικά. Καθάπερ γὰρ ὁ ἰατρὸς διαγορεύει μὲν τὰ πρακτέα τῷ κάμνοντι, [a]μὴ ἀνασχομένου δὲ ὅμως οὐ καταφρονεῖ, [b]ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς πειθοῦς εἰσάγων συμβουλὴν, θεραπεύει πάλιν, οὕτω καὶ ὁ Παῦλος. Ὁ μὲν γὰρ ἐκεῖνο ποιῶν, τὴν δόξαν μόνον ζητεῖ, καὶ [c]ὅτι κατεφρονήθη, δάκνεται· ὁ δὲ πανταχοῦ τὴν ὑγείαν τοῦ κάμνον-
B τος ἐπιζητῶν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ὁρᾷ, ὅπως ἀναστήσῃ τὸν κείμενον. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ποιεῖ. [d]Εἶπε, μὴ ψεύδεσθε· εἰ δέ ποτε γένοιτο ἀπὸ ψεύδους ὀργὴ, καὶ τοῦτο θεραπεύει πάλιν. Τί [e]γάρ φησιν; "Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε." Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ὀργίζεσθαι· εἰ δέ τις ἐμπέσοι ποτὲ εἰς τὸ πάθος, ἀλλὰ μὴ εἰς τοσοῦτον. "Ὁ ἥλιος γὰρ, φησὶ, μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν." Βούλει τῆς ὀργῆς ἐμπλησθῆναι; ἀρκεῖ σοι μία ὥρα καὶ δευτέρα καὶ τρίτη· μὴ κατα-
C λιπὼν ἐχθροὺς ὑμᾶς ὁ ἥλιος [f]ἀπέλθῃ. Ἀπὸ ἀγαθότητος ἀνέτειλε, μὴ ἀπερχέσθω εἰς ἀναξίους λάμψας. [g]Εἰ γὰρ ὁ μὲν (835)
δεσπότης αὐτὸν ἀπὸ πολλῆς ἀγαθότητος ἔπεμψε, [h]καὶ ἀφῆκέ σοι τὰ ἁμαρτήματα, σὺ δὲ τῷ πλησίον οὐκ [i]ἀφίῃς, ὅρα πόσον τὸ κακόν. Καὶ [k]ἄλλο δὲ μετὰ τούτου· δέδοικε τὴν νύκτα ὁ μακάριος Παῦλος, μὴ λαβοῦσα ἐπ' ἐρημίας τὸν ἠδικημένον ἔτι

[n] ὁ om. E. [o] στόμα] + οὐδαμῶς A.B.D.F. Sav. cet. [p] καὶ γὰρ] ὅτι A.B. [q] οὐκ] καὶ οὐκ A.B.F. [r] ἴδῃ] ἴδοι E. ᾖ, τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [s] ὁρᾷς bis E. [t] δὲ C. Veron. καὶ om. D. [v] μάθε] + ἂν γὰρ ἐπιβουλεύῃ A.B.F. Sav. cet. [w] εἶπε] εἰπὼν A.B.F. Iidem post μέλη add. ἐπήγαγεν. [x] καὶ λέγει] λέγει καὶ A.B.F. [y] αὐτὸν A.B.F. [z] πατρικὰ A.F. πνευματικὰ Edd. [a] καὶ μὴ Edd. καὶ om. A.B.F. Statim ἀνασχομένῳ B.F. [b] ἀλλὰ] + καὶ C.D. [c] ὅτι] + μόνον F. [d] εἰπὼν C.D.E. Veron. [e] γάρ φησιν om. E. [f] ἀπέλθῃ pro ἀπέλθοι A.B.C.D.F. ἐχθροὺς post ἀπέλθῃ transp. A. [g] εἰ γὰρ ὁ μὲν δ. E. εἰ μὲν γὰρ ὁ μὲν δ. C.D. εἰ μὲν γὰρ ὁ δ. Veron. εἰ γὰρ ὁ δ. A.B.F. Sav. cet. [h] καὶ] + αὐτὸς μὲν A.B.F. Sav. cet. [i] ἀφίεις B. ἀφιεῖς C. ἀφιεὶς A.F. [k] ἄλλως A.B.F.

[l]φλεγμαίνοντα, ἀνακαύσῃ τὸ πῦρ. Ἕως [m]γὰρ ἂν πολλὰ
ἐκκρούῃ, τῆς ἡμέρας οὔσης, ἔξεστί σοι ἐμφορεῖσθαι· ὅταν [n]δὲ
μέλλῃ ἑσπέρα γίνεσθαι, καταλλάττου καὶ πρόσφατον σβέσον D
τὸ κακόν. Ἂν γὰρ νὺξ ἐπιλάβηται, οὐκ ἀρκέσει ἡ μετὰ ταῦτα
ἡμέρα τὸ συναχθὲν καὶ ἐν τῇ νυκτὶ σβέσαι κακόν· ἀλλὰ καν τὸ
πλέον [o]ὑποτέμῃ, τὸ δὲ ὅλον μὴ δυνηθῇς, πάλιν δίδωσιν ἀπὸ τοῦ
ὑπολειφθέντος τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ σφοδροτέραν ἐργάσασθαι τὴν
πυράν. Καὶ καθάπερ ὁ ἥλιος, ἂν τὸ νεφωθὲν καὶ πυκνωθὲν
τοῦ ἀέρος διὰ τῆς νυκτὸς μὴ ἀρκέσῃ τῇ [p]μεθημερινῇ μαλάξαι
καὶ διασκεδάσαι θέρμῃ, ὑπόθεσιν χειμῶνος παρέχεται, τῆς
νυκτὸς ἐπιλαβομένης τοῦ λειψάνου, καὶ πάλιν αὐτὸ τρεφούσης
ἑτέροις ἀτμοῖς· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὀργῆς. E

"[q]Μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ." Ὥστε τὸ ἀλλήλους
πολεμεῖν, τόπον ἐστὶ δοῦναι τῷ διαβόλῳ. Δέον γὰρ πάντας
συμπεφράχθαι, καὶ κατ' ἐκείνου ἵστασθαι, [r]ἐκλύσαντες τὴν πρὸς
ἐκεῖνον ἔχθραν, ἐπ' ἀλλήλους κελεύομεν τρέπεσθαι. Οὐδέποτε
[s]γὰρ οὕτως ἔχει τόπον ὁ διάβολος, ὡς ἐν ταῖς ἔχθραις. [t]Τὰ
μυρία ἐντεῦθεν τίκτεται κακά. Καὶ καθάπερ ἕως μὲν ἂν ὦσιν
ἡρμοσμένοι λίθοι, καὶ μηδὲν διάκενον ἔχοντες, ἑστήκασιν ἀρρα- F
γεῖς, ἂν δὲ βελόνης μόνης διάτρησιν διαμπὰξ γεγενημένην, ἢ
ῥαγάδα τριχὸς ἐπέχουσαν [v]τόπον συμβῇ γενέσθαι, τοῦτο πάν-
τα καταλύει καὶ ἀπόλλυσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου· ἕως
μὲν ἂν ὦμεν πεπυκνωμένοι καὶ συνηρμοσμένοι, οὐδὲν ὅλως ἐπεισ-
άγει τῶν αὐτοῦ· ἐπειδὰν δὲ μικρὸν ἡμᾶς διαχαυνώσῃ, καθάπερ 105
τις χειμάρρους ἐπιχέεται. Πανταχοῦ γὰρ ἀρχῆς αὐτῷ χρεία
μόνης, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ δυσκατόρθωτον· τούτου δὲ [w]γενο-
μένου, αὐτὸς [x]ἑαυτῷ τὰ πάντα εὐρύνει. Λοιπὸν [y]δὲ διαβολαῖς
τὰ ὦτα ἀνέῳγε, καὶ οἱ τὰ ψευδῆ λέγοντες, πιστότεροι· τὴν
γὰρ ἔχθραν ἔχουσι δικάζουσαν, οὐ τὴν ἀλήθειαν κρίνουσαν.
Καὶ ὥσπερ φιλίας οὔσης, καὶ τὰ ἀληθῆ ψευδῆ φαίνεται τῶν
κακῶν· οὕτως ἔχθρας οὔσης, καὶ τὰ ψευδῆ ἀληθῆ· ἕτερος νοῦς,
ἕτερον δικαστήριον, οὐκ ἐξ ἴσης [z]ἀκοῦον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς
τῆς προσκλίσεως καὶ ἐπιρρεπείας. [a]Καθάπερ γὰρ ἐν ζυγῷ B

[l] ἐπιφλεγ. E. [m] γὰρ] μὲν γὰρ A.B.F. Sav. cet. ἂν γὰρ pro γὰρ ἂν E. [n] δὲ] τοίνυν E. δὲ om. C. Statim μέλλοι Edd. μέλλει C. μέλλῃ sine libris correximus. [o] ὑποτέμῃς A.B.F. Sav. cet. [p] μεθημερινῇ E. καθημερινῇ Edd. [q] μηδὲ B.C.D.E.F. μὴ Veron. μήτε Sav. cet. [r] ἐκλύσαντες] + δὲ C.D. + ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet. Nobiscum faciunt E. Veron. [s] γὰρ] + ἄλλοτε A.B.F. [t] ἐντεῦθεν τὰ μ. inverso ord. B.F. Statim τίκτεται κακὰ pro κακὰ τίκτεται E. Cat. [v] τρόπον B.C.F. [w] γινομένου C. [x] αὐτῷ C. [y] δὲ] γὰρ A.B.F. et ante corr. E. editum a Sav. cet. Mox ἀνέῳκται ex rec. corr. E. [z] ἀκούων C.D. [a] καθ. γὰρ] καὶ καθ. A.B.F. γὰρ om. C.

[b]μόλυβδος προστεθεὶς τὸ πᾶν εἵλκυσεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, τὸ
τῆς ἔχθρας [c]βάρος μολύβδου χαλεπώτερον ὄν. Διὸ, παρα-
καλῶ, πάντα πράττωμεν, ὥστε πρὸ τοῦ ἡλίου σβεννύναι τὰς
ἔχθρας. Ἂν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ [d]κρατήσῃς, καὶ τῇ ἑξῆς,
πολλάκις καὶ εἰς ἐνιαυτὸν αὐτὴν ἐξέτεινας, καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν ηὔ-
ξησε λοιπὸν ἡ ἔχθρα, καὶ οὐ δεῖταί τινος. Καὶ [e]ῥήματα ἑτέρως
C λεγόμενα ἑτέρως ὑποπτεύειν ποιοῦσα, καὶ σχήματα καὶ πᾶν
ὁτιοῦν, ἐκθηριοῖ [f]καὶ ἐξαγριοῖ, καὶ τῶν μαινομένων χείρω διατί-
θησιν, [g]οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε εἰπεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι ἀνεχομένη,
ἀλλ' ἀπὸ τῶν λοιδοριῶν ἅπαντα φθεγγομένη. Πῶς οὖν [h]μα-
λάξομεν τὸν θυμόν; πῶς σβέσομεν τὴν φλόγα; Ἂν τὰ ἑαυτῶν
ἁμαρτήματα [i]ἐννοήσωμεν, [k]καὶ ὅσων ἐσμὲν ὑπεύθυνοι τῷ θεῷ·
ἂν ἐννοήσωμεν, ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν ἀμυνόμεθα, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς·
ἂν ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸν διάβολον εὐφραίνομεν, ὅτι τὸν ἐχθρὸν
τὸν ἡμέτερον, τὸν ὄντως ἐχθρὸν, [l]δι' ὧν τὸ μέλος τὸ ἡμέτερον
[m]ἀδικοῦμεν, αὔξομεν. Βούλει [n]μνησίκακος εἶναι καὶ ἐχθρός;
D Ἐχθρὸς ἔσο, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου, μὴ τοῦ μέλους τοῦ σοῦ. Διὰ
τοῦτο ἡμᾶς ὥπλισε τῷ θυμῷ ὁ θεὸς, οὐχ ἵνα τὸ ξίφος κατὰ τῶν
ἡμετέρων ὠθῶμεν σωμάτων, ἀλλ' ἵνα ὁλόκληρον τὴν μάχαιραν
εἰς τὸ τοῦ διαβόλου στῆθος βαπτίζωμεν. Ἐκεῖ τὸ ξίφος
ἔγκλεισον μέχρι τῆς λαβῆς, εἰ βούλει, καὶ τὴν λαβὴν αὐτὴν, καὶ
μηδέποτε ἐκσπάσῃς, ἀλλὰ καὶ ἕτερον πρόσθες. Τοῦτο δὲ [o]γί-
νεται, ὅταν ἡμῶν αὐτῶν φειδώμεθα, ὅταν εἰρηνικῶς πρὸς ἀλλή-
λους [p]διακεώμεθα. Ἐρρέτω χρήματα, ἐρρέτω δόξα καὶ εὐδο-
E κίμησις· πάντων τὸ μέλος τὸ ἐμὸν ἐμοὶ τιμιώτερον. Ταῦτα
λέγωμεν πρὸς ἑαυτούς· μὴ τὴν φύσιν ἀδικῶμεν τὴν ἡμετέραν,
ἵνα χρήματα κτησώμεθα, ἵνα δόξης ἐπιτύχωμεν. [3]"Ὁ κλέ-
πτων, μηκέτι κλεπτέτω," φησίν. [q]Ὁρᾷς τὰ μέλη τοῦ παλαιοῦ (836)
ἀνθρώπου; ψεῦδος, μνησικακία, κλοπή. [r]Διὰ τί μὴ εἶπεν, ὁ

[3] v. 28.

[b] μόλιβδος bis C.D. Veron. [c] βάρος om. a pr. m. E. [d] κρατήσῃς] μὴ κρατήσῃς A.B.F. Sav. cet. Statim καὶ τὴν ἑξῆς C. [e] ῥήματα] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [f] καὶ ἐξαγριοῖ om. E. [g] οὔτε—ἀκοῦσαι] Sic C.E. οὐ τὸ ὄνομα εἰπεῖν ἢ ἀκ. D. οὐδὲ τὸ ὄνομα (τὸ ὄνομα om. F.) εἰπεῖν ἢ ἀκ. A.B.F. οὔτε τὸ ὄνομα εἰπεῖν οὔτε ἀκ. Edd. Statim ἀνεχομένην, ἀλλὰ τὸ τῶν λ. C. [h] μαλάξωμεν et σβέσωμεν C.D. [i] ἐννοήσωμεν] + ἂν τὰ πλημμελήματα, οὕτως οὔτε ὀργισθησόμεθα· ἂν ἐννοήσωμεν E. [k] καὶ ὅσων] Sic A.B. ὅσων C.D.E. ὅσον Veron. καὶ ὅσον F. Sav. cet. Post ὅσων vacuum relictum trium linearum in A. qui pergit ὅτι οὐ τὸν ἐχθρὸν κ. τ. ἑ. [l] δι' ὧν C. ut conjecerat Dun. δι' ὃν Edd. [m] ἀδικοῦντες B. Statim αὔξομεν, quod aberat, est in A.B.C.F. et a sec. manu E. αὐξάνομεν D. [n] μνησ. εἶναι pro εἶναι μνησ. A.B.C.F. Mox ἔσο ἐχθρὸς inverso ord. A.B.F. [o] γίνεται] ἔσται A.B.F. Sav. cet. [p] $\overset{\text{μενοι ὦμεν}}{\text{διακείμεθα}}$ (sic) E. [q] ὁρᾷς] + τίνα A.B.F. Sav. cet. [r] διὰ τί μὴ] οὐκ E.

κλέπτων κολαζέσθω, βασανιζέσθω, στρεβλούσθω, [s]ἀλλὰ, "μη-
κέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν
ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι;" Ποῦ οἱ F
καθαροὶ λεγόμενοι, οἱ παντὸς ῥύπου γέμοντες, καὶ τοῦτο ἑαυ-
τοὺς ὀνομάζειν τολμῶντες; Ἔστι γὰρ, ἔστιν [t]ἀποδύσασθαι τὸ
ἔγκλημα, οὐ [v]τῷ στῆναι μόνον τοῦ ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ 106
[w]τῷ ἀγαθόν τι ἐργάσασθαι. Ὁρᾶτε πῶς ἀπολύεσθαι τὰ
ἁμαρτήματα [x]χρή; Ἔκλεψαν· τοῦτό ἐστι τὸ [y]ἁμάρτημα· οὐκ
ἔκλεψαν, τοῦτο οὐκ ἔστι τὸ ἁμάρτημα λῦσαι· ἀλλὰ πῶς;
[z]Ἐκοπίασαν, καὶ ἑτέροις μετέδωκαν· οὕτως ἔλυσαν [a]τὸ ἁμάρ-
τημα. Οὐχ ἁπλῶς ἡμᾶς ἐργάζεσθαι βούλεται, ἀλλ' ὥστε
κοπιᾶν, [b]ὥστε ἑτέροις μεταδιδόναι· καὶ γὰρ ὁ κλέπτων ἐργά-
ζεται, ἀλλὰ κακόν.

[4] "Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευ-
έσθω." [c]Τίς ἐστι σαπρός; Ὃν [d]φησι καὶ ἀργὸν, καταλαλιὰ,
αἰσχρολογία, εὐτραπελία, μωρολογία. [e]Ὁρᾷς πῶς τὰς ῥίζας B
ἐκκόπτει τῆς ὀργῆς, τὸ ψεῦδος, τὴν κλοπὴν, τὴν ἄκαιρον διά-
λεξιν; Τὸ δὲ, "μηκέτι κλεπτέτω," οὐκ ἐκείνοις συγγινώσκων
τοσοῦτόν φησιν, ὅσον τοὺς ἠδικημένους πράους καθιστῶν, καὶ
[f]τῷ μηκέτι τὰ αὐτὰ παθεῖν [g]ἀρκεῖσθαι παραινῶν. [h]Οὐ γὰρ
πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥημάτων τίνομεν δίκας. "Ἀλλ'
εἴ τις ἀγαθὸς, φησὶ, πρὸς [i]τὴν οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ
χάριν τοῖς ἀκούουσι." Τουτέστιν, ὅπερ οἰκοδομεῖ τὸν πλησίον,
τοῦτο φθέγγου μόνον, περιττὸν δὲ μηδέν. Διὰ τοῦτο γάρ σοι C
στόμα καὶ γλῶσσαν ἔδωκεν ὁ θεὸς, ἵνα εὐχαριστῇς αὐτῷ, ἵνα
οἰκοδομῇς τὸν πλησίον· ὡς ἐὰν καθαιρῇς τὴν οἰκοδομὴν, βέλτιον
σιγᾶν, καὶ μηδέποτε φθέγγεσθαι. Καὶ γὰρ χεῖρες [k]τεχνίτου,
ἀντὶ τοῦ τοὺς τοίχους [l]ἐξυφαίνειν μαθοῦσαι [m]καθαιρεῖν, ἐκκό-
πτεσθαι [n]δίκαιαι ἂν εἶεν. Καὶ [o]γὰρ ὁ ψαλμῳδὸς τοῦτό φησιν·
[5] "[p]Ἐξολοθρεύσει κύριος πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια." Τοῦτο
πάντων [q]αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ στόμα· μᾶλλον δὲ οὐ τὸ στόμα,
ἀλλ' οἱ κακῶς αὐτῷ χρώμενοι. Ἐντεῦθεν ὕβρεις, λοιδορίαι, D

[4] v. 29. [5] Psal. xi. 4.

[s] ἀλλὰ] + τί C.D. + τί; ὁ κλέπτων E. [t] ἀπολύσασθαι Cat. et a pr. man. E. [v] τὸ C. Cat. Statim ἀποστῆναι E. [w] τὸ C.D. Cat. [x] χρὴ pro δεῖ A.B.C.D.E. Cat. [y] ἁμάρτημα] + πρᾶξαι A.B.F. Sav. cet. [z] ἐκοπ.] εἰ ἐκοπ. A.B.F. Sav. cet. [a] τὰ ἁμαρτήματα E. Cat. [b] ὥστε] + καὶ E. Cat. [c] τίς] τί F. Cat. [d] φησιν] + ἀλλαχοῦ A.B.F. Sav. cet. [e] ὅρα E. [f] τὸ A.B.C.E.F. Cat. [g] ἀρκεῖσθαι παραινῶν] ἐλπίδας διδοὺς A.B.F. [h] οὐ γὰρ] καλῶς δὲ καὶ περὶ λόγων διδάσκει· οὐ γὰρ A.B.F. Sav. cet. [i] τὴν assumtum ex A.B.C.F. Mosq. [k] οἰκοδόμου in marg. rec. man. E. [l] ἀνορθοῦν A.B.F. [m] καθαιρεῖν] + ἐπιχειροῦσαι E. [n] δίκαιοι A.B.F. δίκαιον E. [o] γὰρ om. A.B.F. [p] ἐξολοθρεύσαι E. [q] αἴ. τῶν κακῶν] κακῶν αἴτιον C.

βλασφημίαι, ἐκκαύματα τῶν ἡδονῶν, φόνοι, μοιχεῖαι, κλοπαὶ,
πάντα ἀπὸ [r]τούτου τίκτεται. Καὶ πῶς, φησὶ, φόνοι; Ἀπὸ
ὕβρεως εἰς ὀργὴν, ἀπὸ ὀργῆς εἰς πληγὰς, ἀπὸ πληγῶν εἰς
[s]φόνον ἐξέβης. Πῶς [t]μοιχεῖαι; Ἡ δεῖνά σε φιλεῖ, φησὶν,
ἐφθέγξατό τι περὶ σοῦ χρηστὸν, ἐχάλασέ σου τὸν τόνον, εἶτα
καί σοι οὕτως ἀνάπτεται τὰ τῆς ἐπιθυμίας. Διὰ τοῦτο [v]Παῦ-
λος ἔλεγεν, "Εἴ τις ἀγαθός." Ἐπεὶ οὖν πολὺ τὸ χύμα τῶν
λόγων, εἰκότως ἀδιορίστως εἶπεν, ἐκεῖνα φθέγγεσθαι κελεύσας,
E καὶ τύπον [w]δούς. Ποῖον δὴ τοῦτον; Εἴ τις οἰκοδομεῖ, εἰπών.
[x]Ἢ τοῦτό φησιν, ἵνα χάριν σοι [y]εἰδῇ ὁ ἀκούων. Οἷον, ἐπόρ-
νευσεν ὁ ἀδελφός· μὴ ἐκπόμπευε τὴν ὕβριν, μηδὲ ἐντρύφα·
οὐδὲν ὠφέλησας τὸν ἀκούοντα, ἀλλὰ καὶ ἔβλαψας, εἰκότως,
[z]ἧλον αὐτῷ δούς. Ἂν μέντοι τὰ πρακτέα παραινῇς, πολλὴν
αὐτῷ δίδως τὴν χάριν· ἂν παιδεύσῃς εὔφημον ἔχειν στόμα, ἂν
διδάξῃς μηδένα [a]κακηγορεῖν, μάλιστα αὐτὸν ἐπαίδευσας, καὶ
F χάριν αὐτῷ δέδωκας· ἂν περὶ κατανύξεως, ἂν περὶ εὐλαβείας, ἂν
περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθῇς, πάντα ταῦτα μαλάττει αὐτοῦ τὴν
ψυχὴν, ὑπὲρ τούτων [b]πάντων χάριν ὁμολογήσει. Ἂν μέντοι
γέλωτα κινήσῃς, ἂν αἰσχρὸν φθέγξῃ, μᾶλλον ἐξῆψας· ἂν ἐπαι-
107 νέσῃς τὴν πονηρίαν, κατέβαλες καὶ [c]ἀπώλεσας. [d]Ἢ ἵνα, φησὶν,
αὐτοὺς κεχαριτωμένους [e]ἐργάσηται. Καθάπερ γὰρ τὸ μύρον
χάριν δίδωσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν, οὕτω καὶ λόγος ἀγαθός·
διὰ τοῦτο καί τις ἔλεγε, [6]"Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου·"
ἀποπνεῖν αὐτοὺς ἐποίει ἀπὸ τῆς εὐωδίας ἐκείνης. Ὁρᾷς ὅτι,
ὅπερ ἀεὶ παραινεῖ, τοῦτο καὶ νῦν λέγει, ἑκάστῳ οἰκοδομεῖν τὸν
πλησίον ἐπιτρέπων κατὰ δύναμιν τὴν [f]αὐτοῦ; Ὁ ἑτέροις οὖν
τοιαῦτα παραινῶν, πολλῷ μᾶλλον [g]σαυτῷ. [7]"Καὶ μὴ λυ-
B πεῖτε, φησὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον." Φρικωδέστερον καὶ φοβε-
ρώτερον τοῦτο, ὅπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς [h]Θεσσαλονικέας [i]ἐπι-
στολῇ φησι· καὶ γὰρ ἐκεῖ τοιοῦτόν τι λέγει. [8]"[k]Ὁ ἀθετῶν, (837)
οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν." Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἂν
εἴπῃς ὑβριστικὸν ῥῆμα, ἂν πλήξῃς τὸν ἀδελφὸν, οὐκ ἐκεῖνον
ἔπληξας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐλύπησας. Εἶτα καὶ ἡ προσθήκη τῆς
εὐεργεσίας, ἵνα μείζων γένηται ἡ κατηγορία. "Καὶ μὴ λυπεῖτε

[6] Cant. i. 3. [7] v. 30. [8] 1 Thess. iv. 8.

[r] τούτων F. [s] φόνους F. [t] μοιχεῖαι E. μοιχείαν Edd. [v] ὁ Παῦλος A.B.E.F. Sav. cet. [w] δοὺς] + ὁμιλίας A.B.F. Sav. cet. [x] ἢ] + τοίνυν A.B.F. [y] ἤδει C. [z] ἧλον] ζῆλον E. [a] κατηγορεῖν C. [b] ἁπάντων E. [c] ἀπώλεσας] + τοῦτο οὖν ἔστιν εἰπεῖν A.B.C.D.F. Sav. cet. [d] ἢ om. Veron. Mox φησὶν om. A.B.F. Sav. cet. κεχαρ. αὐτοὺς inverso ord. A.B.C.F. Sav. cet. [e] ἐργάσηται] + οὕτως εἶπε A.B.D(?).F. Sav. cet. [f] ἑαυτοῦ A.B.F. Sav. cet. [g] ἑαυτῷ A.B.F. [h] Θεσσαλονεικεῖς a pr. man. E. [i] ἐπιστολῇ] + τοῦτο καὶ νῦν A.B.F. [k] ὁ] + γὰρ Cat. Veron. Ben.

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν C
ἀπολυτρώσεως." Τοῦτο ἡμᾶς ἔδειξεν ἀγέλην βασιλικὴν, τοῦτο
ἡμᾶς πάντων τῶν πρώτων ἀπέστησε, τοῦτο οὐκ ἀφῆκε κεῖσθαι
μετὰ τῶν ὑπευθύνων τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, καὶ σὺ αὐτὸ λυπεῖς;
[l]Ὅρα πῶς ἐκεῖ μὲν [m]φοβερῶς, "Ὁ γὰρ ἀθετῶν, φησὶν, οὐκ
ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν·" ἐνταῦθα δὲ ἐντρεπτικῶς,
"Μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν, ἐν ᾧ ἐσφραγί-
σθητε."

[n]Ἡ σφραγὶς αὕτη ἐπὶ τοῦ στόματος κείσθω· μὴ ἀνέλῃς τὰ
σήμαντρα. Στόμα πνευματικὸν οὐδὲν τοιοῦτον φθέγγεται.
Μὴ εἴπῃς, οὐδέν ἐστιν, ἂν αἰσχρὸν εἴπω, ἂν τὸν δεῖνα ὑβρίσω.
Διὰ τοῦτο μέγα ἐστὶ κακὸν, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶναι δοκεῖ. Τὰ γὰρ D
μηδὲν εἶναι δοκοῦντα, εὐκόλως [o]καὶ καταφρονεῖται, τὰ δὲ κατα-
φρονούμενα καὶ αὔξεται, τὰ δὲ αὐξόμενα καὶ ἀνίατα γίνεται.
Στόμα ἔχεις πνευματικόν. Ἐννόησον [p]τίνα εὐθέως ἐφθέγξω
ῥήματα τεχθεὶς, ποία ἀξία τοῦ στόματός σου. Πατέρα καλεῖς
τὸν θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν εὐθέως ὑβρίζεις; Ἐννόησον πόθεν
πατέρα καλεῖς τὸν θεόν. Ἀπὸ φύσεως; ἀλλ' οὐκ ἂν [q]ἔχοις.
[r]Ἀλλ' ἀπὸ ἀρετῆς; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο. Ἀλλὰ πόθεν; Ἀπὸ
φιλανθρωπίας μόνης, ἀπὸ εὐσπλαγχνίας, ἀπὸ ἐλέου πολλοῦ. E
Ὅταν οὖν πατέρα καλῇς τὸν θεὸν, μὴ τοῦτο μόνον ἐννόει, ὅτι
ἀνάξια τῆς εὐγενείας ἐκείνης πράττεις ὑβρίζων, ἀλλ' ὅτι καὶ
ἀπὸ φιλανθρωπίας ἔχεις τὴν εὐγένειαν. Μὴ τοίνυν αὐτὴν
καταισχύνῃς, ἀπὸ μὲν [s]φιλανθρωπίας λαβὼν, ὠμότητι δὲ
κεχρημένος πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Πατέρα καλεῖς τὸν θεὸν,
καὶ ὑβρίζεις; Ἀλλ' οὐ ταῦτα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, [t]ἀλλὰ
πόρρω ταῦτα. [v]Τί ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ; [w]Τοῖς
ἐχθροῖς ἀφιέναι, ὑπὲρ τῶν [x]σταυρούντων εὔχεσθαι, ὑπὲρ τῶν F
μισούντων τὸ αἷμα ἐκχέειν. Ταῦτά ἐστιν ἄξια τοῦ υἱοῦ
τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς κλέπτας, τοὺς
ἰταμοὺς, τοὺς ἐπιβουλεύοντας, τούτους ἀδελφοὺς ποιεῖσθαι
καὶ κληρονόμους, οὐχὶ τοὺς ἀδελφοὺς γενομένους, τούτους
ὡς ἀνδράποδα ὑβρίζειν. Ἐννόησον τίνα ἐφθέγξατο ῥήματα τὸ 108
στόμα τὸ σὸν, ποίας ἄξια τραπέζης· [y]τίνων ἅπτεται, τίνων

[l] ὁρᾷς A.E.F. Cat. [m] φυβερῶς] + εἶπεν A.B.F. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι οὐ δεῖ ὑβρίζειν καὶ αἰσχρολογεῖν. Veron. [o] καὶ om. F. [p] τίνα εὐθ. ἐφθ. ῥήματα τεχθεὶς] Sic E. τί εὐθ. ἐφθ. τι ῥῆμα τεχθεὶς D. τίνα ἐφθ. ῥήματα χθὲς A.B.C.F. τί ἐφθ. εὐθ. ῥῆμα τεχθεὶς Edd. [q] ἔχοις] + εἰπεῖν A.B.F. [r] ἀλλ' accessit ex E. [s] φιλανθρωπίας in marg. κηδεμονίας in textu E. [t] ἀλλὰ πόρρω ταῦτα om. A.B.F. Sav. cet. [v] τί om. A.B.F. τὸ pro τι Sav. cet. Statim τοῦ υἱοῦ om. C. et in text. E. [w] τοῖς] τὸ τοῖς C. [x] σταυρωσάντων E. Mox ἐκχεῖν idem. [y] τίνων] ἐννόησον τίνων A.B.F. Sav. cet.

γεύεται, ποίας ἀπολαύει τροφῆς. Οὐδὲν ἡγῇ ποιεῖν δεινὸν τὸν
ἀδελφὸν [z]κακηγορῶν; Πῶς οὖν καλεῖς ἀδελφόν; Εἰ δὲ οὐκ
ἔστιν ἀδελφὸς, πῶς λέγεις, "Πάτερ ἡμῶν;" τὸ γὰρ, ἡμῶν,
πολλῶν ἐστι προσώπων σημαντικόν. Ἐννόησον μετὰ τίνων
ἕστηκας κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων, μετὰ τῶν Χερουβὶμ,
μετὰ τῶν Σεραφίμ. Τὰ Σεραφὶμ οὐχ ὑβρίζει, ἀλλὰ μίαν
B αὐτοῖς χρείαν μόνον τὸ στόμα πληροῖ, τὸ δοξολογεῖν, τὸ [a]ἁγιά-
ζειν τὸν θεόν. Πῶς οὖν [b]δυνήσῃ μετ' ἐκείνων λέγειν, "Ἅγιος,
ἅγιος, ἅγιος," εἰς ὕβριν τῷ στόματι κεχρημένος; Εἰπὲ δή μοι,
εἰ σκεῦος εἴη [c]βασιλικὸν, καὶ ἀεὶ ἐδεσμάτων [d]ἔμπλεων βασιλι-
κῶν, καὶ εἰς τοῦτο ἀποτεταγμένον, εἶτά τις αὐτῷ τῶν οἰκετῶν
χρήσαιτο εἰς κόπρον, ἆρα τολμήσει πάλιν μετ' ἐκείνων τῶν
σκευῶν τῶν εἰς ἐκεῖνα ἀποτεταγμένων αὐτὸ [e]ἀποτίθεσθαι τῆς
κόπρου ἐμπεπλησμένον; Οὐδαμῶς. Τοιοῦτόν [f]τι ἐστὶν ἡ
[g]κακηγορία, τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ὕβρις. "Πάτερ ἡμῶν." Καὶ τί
C τοῦτο [h]μόνον; [i]Ἄκουε καὶ τὸ ἑξῆς. "Ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς."
Εὐθέως [k]εἶπες, "Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς," καὶ ἀνέστησέ
σε τὸ ῥῆμα, ἐπτέρωσέ σου τὴν διάνοιαν, ἔδειξεν ὅτι πατέρα
ἔχεις ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲν πρᾶττε, μηδὲν λέγε τῶν [l]ἐπὶ
γῆς. Εἰς ἐκείνην σε τὴν τάξιν ἔστησε τὴν ἄνω, ἐκείνῳ σε
ἐνέκρινε τῷ χορῷ· τί σαυτὸν κάτω καθέλκεις; Παρὰ τὸν θρόνον
ἕστηκας τὸν βασιλικὸν, καὶ ὑβρίζεις; Οὐ δέδοικας μὴ ὕβριν τὸ
πρᾶγμα [m]ἡγήσηται ὁ βασιλεύς; ἀλλὰ ἂν μὲν οἰκέτης ἐφ' ἡμῶν
τὸν ὁμόδουλον τύπτῃ, ἢ ὑβρίζῃ, κἂν δικαίως τοῦτο ποιῇ, εὐθέως
D ἐπιτιμῶμεν, ὕβριν τὸ πρᾶγμα ἡγούμενοι· σὺ δὲ μετὰ τῶν Χε-
ρουβὶμ ἑστὼς παρὰ τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ὑβρίζεις τὸν
ἀδελφόν; Οὐχ ὁρᾷς τὰ ἅγια ταῦτα σκεύη; οὐχὶ πρὸς ἕν ἐστιν
αὐτῶν διαπαντὸς [n]ἡ χρεία; μή τις τολμᾷ πρὸς ἄλλο τι χρή- (838)
σασθαι αὐτοῖς; [o]Σὺ τῶν σκευῶν ἁγιώτερος εἶ τούτων, καὶ
πολλῷ ἁγιώτερος· τί τοίνυν ῥυπαίνεις σαυτὸν καὶ μολύνεις;
Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἕστηκας, καὶ ὑβρίζεις; [p]μετὰ ἀγγέλων πολι-
τεύῃ, καὶ ὑβρίζεις; φιλήματος ἠξίωσαι δεσποτικοῦ, καὶ ὑβρί-
E ζεις; τοσούτοις σου τὸ στόμα ἐκόσμησεν ὁ θεὸς, ὕμνοις ἀγγε-
λικοῖς, τροφῇ οὐκέτι ἀγγελικῇ, ἀλλ' ὑπὲρ ἀγγελικὴν, φιλήματι

[z] κατηγορῶν C. τοῦ ἀδελφοῦ κατηγορῶν Flor. p. 276. (Tom. xii. p. 558 C.) [a] ἁγιάζειν omnes. δοξάζειν Edd. [b] δυνήσῃ] + σὺ A.B.E.F. Sav. cet. [c] βασιλικὸν——ἀποτεταγμένον] πρὸς βασιλικῶν ἐδεσμάτων ἀφωρισμένον ὑποδοχὴν A.B.F. [d] ἔμπλεον C.D. [e] ἀποθέσθαι E. [f] τι om. F. Veron. [g] κατηγορία Edd. ἴσ. κακηγορία Sav. marg. κακηγορία a pr. man. E. [h] μόνον] + λέγεις A.B. [i] ἄκουε] εἰπὲ A.B.F. Mox τὸ ἑξῆς A.B.C.D.F. τὰ ἑξῆς E. τῶν ἑξῆς Edd. [k] εἶπεν E. [l] ἐπὶ τῆς γῆς E. [m] ἡγήσεται E.F. [n] ἡ om. E. Veron. [o] σὺ] + δὲ B. σὺ τούτων εἶ τῶν σκ. ἁγιώτερος hoc ord. E. [p] μετὰ τῶν ἀγγ. E.

τῷ αὐτοῦ, περιπλοκαῖς ταῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ ὑβρίζεις; Μὴ,
παρακαλῶ. Μεγάλων τὸ πρᾶγμα αἴτιον κακῶν, πόρρω ψυχῆς
Χριστιανῆς. Οὐ πείθομέν σε λέγοντες, οὐδὲ ἐντρέπομεν; Οὐκ-
οῦν ἄξιον φοβῆσαι λοιπόν. Ἄκουε [q]γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέ-
γοντος· [9]"Ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, μωρὲ, ἔνοχος ἔσται τῇ
γεέννῃ τοῦ πυρός." Εἰ δὲ τὸ κουφότερον πάντων γέενναν
προξενεῖ, ὁ τὰ [r]τολμηρὰ λέγων, τίνος οὐκ ἔσται ἄξιος; Παι- F
δεύσωμεν ἡμῶν πρὸς εὐφημίαν τὸ στόμα. Μέγα ἀπὸ τούτου
[s]κέρδος, μεγάλη ἀπὸ τῆς ὕβρεως ἡ βλάβη. Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα
χρήματα δαπανῆσαι. Ἐπιθῶμεν θύραν καὶ μοχλόν· κατεσθίω- 109
μεν ἑαυτοὺς, ἐὰν ῥῆμά ποτε φορτικὸν ἐκπηδήσῃ τῶν ὀδόντων.
Παρακαλῶμεν τὸν θεὸν, παρακαλῶμεν τὸν ὑβρισμένον, μὴ
[t]ἀναξιοπαθῶμεν· ἑαυτοὺς ἐπλήξαμεν, οὐκ ἐκεῖνον· [v]ἑαυτοὺς
ἐτρώσαμεν, οὐκ ἐκεῖνον· ἐπιθῶμεν τὸ φάρμακον τὴν εὐχὴν καὶ
τὴν πρὸς τὸν ὑβρισμένον καταλλαγήν. Ἂν ἐν τοῖς ῥήμασι
τοσαύτην ποιώμεθα πρόνοιαν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς πράγμασι
[w]νόμους τιθῶμεν ἑαυτοῖς. Κἂν φίλους ἔχωμεν, κἂν οὑστινασ-
οῦν, καὶ εἴποιεν κακῶς τινα, ἢ ὑβρίσαιεν, ἀπαίτησον αὐτοὺς καὶ
εἴσπραξαι δίκην. Μανθάνωμεν ὅλως, ὅτι [x]κἂν ἁμάρτημα τὸ
τοιοῦτόν ἐστιν· ἂν γὰρ μάθωμεν, ταχέως ἀποστησόμεθα. Ὁ B
δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης [y]φυλάξαι ὑμῶν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶσ-
σαν, καὶ [z]τειχίσαι ἀσφαλεῖ τειχίῳ τῷ αὐτοῦ φόβῳ, ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύ-
ματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ. C

[1]Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, [a]καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφη-
μία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ.

ὩΣΠΕΡ εἰς σκεῦος [b]ἀκάθαρτον οὐκ ἄν ποτε ἑαυτὰς [c]ἂν
τῶν μελιττῶν καθεῖεν τὸ γένος· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θυμιάμασι
καὶ μύροις [d]καὶ εὐωδίαις τὸν τόπον [e]καταρραίνουσιν οἱ περὶ

9 Matth. v. 22. 1 Cap. IV. v. 31.

q γὰρ om. A.F. r τολμηρότερα E. s τὸ κέρδος E. t ἀνάξια πάθωμεν E. v Haec ἑαυτοὺς ἐτρώσαμεν, οὐκ ἐκεῖνον, quae vulgo desunt, sunt in nostris omnibus. w νόμον E. x κἂν om. A.B.F. y φυλάξαι C. φυλάξειν E. φυλάξει D. Veron. φυλάξοι A.B.F. Sav. cet. Statim ἡμῶν E. Cat. z τειχίσε̤ι̤ (αι superscr.) (sic) E. τειχίσει Veron. τειχίσοι A.B.C.D.F. Sav. cet. Hom. XV. a καὶ κραυγὴ om. A.F. Mosq. et a pr. man. B. b ἀκάθαρτον] + καὶ ἱμάτιον C.D.E. Veron. c ἂν τῶν μ. καθεῖεν τὸ γ.] Sic D. Veron. ἂν καθεῖεν τὸ τῶν μ. γ. C. καθίεσαν τῶν μ. τὸ γ. E. καθεῖεν αἱ μέλισσαι A.B.F. Sav. cet. d καὶ ἄλλαις εὐωδ. E. καὶ εὐωδ. om. A.B.F. e καταρραίνουσιν] εὐωδιάζουσιν A.B.F. Iidem mox post καλαθίσκους add. καταρραίνουσιν.

ταῦτα δεινοὶ, [f]οἴνῳ τε εὐώδει καὶ [g]τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοὺς
D καλαθίσκους, ἐν οἷς ἂν μέλλωσιν ἄρτι τῶν [h]σμηνῶν ἐξιοῦσαι
ἐνιζάνειν, ὥστε μὴ [i]τὴν ἀηδῆ ὀσμὴν λυπήσασαν αὐτὰς [k]ἀποστῆ-
σαι πάλιν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματός [l]ἐστι τοῦ ἁγίου.
[m]Ἀγγεῖόν τι ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ ἡμετέρα, καὶ καλαθίσκος [n]τις,
τὰ σμήνη τῶν χαρισμάτων τῶν πνευματικῶν ὑποδέξασθαι
[o]δυναμένη· ἀλλ' ἐὰν ᾖ ἔνδον χολὴ καὶ πικρία καὶ θυμὸς, τὰ
σμήνη ἀφίπταται. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος καὶ σοφὸς
E [p]γεωργὸς διακαθαίρει καλῶς ἡμῶν τὰ σκεύη, οὐ δρέπανον, οὐδέ
τι ἄλλο σκεῦος σιδηροῦν κατέχων· καὶ καλεῖ ἡμᾶς [q]ἐπὶ τὸ
πνευματικὸν τοῦτο σμῆνος, καὶ συνάγων αὐτὸ [r]διακαθαίρει
εὐχαῖς καὶ πόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. Ὅρα οὖν πῶς ἡμῶν
[s]ἐκκαθαίρει τὴν καρδίαν. Ἀπήλασε τὸ ψεῦδος, ἀπήλασε τὴν
ὀργήν. Δείκνυσι πάλιν πῶς ἂν [t]μᾶλλον πρόρριζον ἀνασπα-
σθείη τὸ [v]κακόν· ἂν μὴ ὦμεν, φησὶ, πικροὶ τὴν διάνοιαν.
[w]Καθάπερ ἐπὶ τῆς χολῆς συμβαίνειν εἴωθε, [x]μικρᾶς οὔσης, ἂν
ὀλίγη τις γένηται κίνησις, ἐκραγέντος τοῦ ταμιείου. Ὅταν
γὰρ δριμυτέρα γένηται ἧπερ ἐστὶ, τὸ σφοδρὸν τῆς τοιαύτης
F ποιότητος καὶ δηκτικὸν οὐκέτι [y]στέγον τὸ φέρον αὐτὴν πρό-
τερον ἀγγεῖον, [z]καθάπερ πυρὸς σφοδροῦ γενομένου διαβρωθὲν,
[a]οὐκέτι οἷόν τε ἐστὶ στέγειν αὐτὴν, καὶ κατέχειν ἐν τοῖς [b]ὅροις
τοῖς ὡρισμένοις, ἀλλὰ διασπασθὲν ὑπὸ τῆς ἀμέτρου δριμύτητος
ἀφίησιν ἐξελθοῦσαν παντὶ τῷ σώματι λυμαίνεσθαι. Καὶ κα-
θάπερ εἰς πόλιν ἐνεχθὲν θηρίον [c]χαλεπώτατον καὶ ἀφόρητον,
ἕως μὲν ἂν ἔνδον ἐν ταῖς πεποιημέναις εἱρκταῖς κατέχηται,
[d]οὐδὲν, κἂν ἀγριαίνῃ, κἂν κράζῃ, οὐδένα βλάψαι δυνήσεται· (839)
ὅταν [e]δὲ τῷ θυμῷ κρατηθῇ, [f]διακλάσαν τοὺς διὰ μέσου βεβλη-
μένους κανόνας, [g]καὶ ἐκπηδῆσαι δυνηθῇ, παντὸς θορύβου τὴν

[f] οἴνῳ τε εὐώδει pro οἴνοις τε εὐώδεσι omnes. [g] τοῖς om. E. [h] σμηνῶν] σίμβλων in marg. rec. man. E. [i] τὴν] τινα E. [k] ἀποστῆναι B.F. πάλιν om. A.B.F. [l] ἐστι] γίνεται A.B.F. [m] ἀγγεῖον] + γὰρ A.B.F. Mox ἡ ψ. ἡ ἡμ. pro ἡ ἡμ. ψ. omnes. [n] τις om. Sav. cet. repugnantibus libris. [o] δυναμένη] Sic A.B.F. Sav. cet. μεστὴ C.D.E. Veron. ἱκανὴ in marg. E. [p] γεωργὸς] καὶ γεωργὸς F. [q] ἐπὶ om. C.D. Veron. εἰς pro ἐπὶ E. [r] ἀνακαθαίρει A.B.F. [s] ἀποσμήχει A.B.F. [t] μᾶλλον] ὅλον E. [v] κακὸν] + τί τοίνυν ποιούντων ἡμῶν ἀνασπασθείη; A.B.F. [w] καθάπερ] + γὰρ A.B.D.F. Sav. cet. [x] μικρᾶς (πικρᾶς C. Veron. et corr. E.) οὔσης—ἧπερ (ἤπερ C.D. Veron.) ἐστὶ] τῆς ἡμετέρας, ἂν μὲν ὀλίγη (ὀργίλη ante corr. F.) τύχῃ τις οὖσα, ὀλίγη καὶ ἡ κίνησις γίνεται, ἐκραγέντος τοῦ ταμιείου· ὅταν δὲ πλεονάσῃ A.B.F. Sav. cet. [y] στέγει A.B.F. Sav. cet. [z] καθάπερ π. σφ. γενομένου δ.] ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ (ὑπὸ om. B. Sav. cet.) π. σφ. δ. A.B.F. Sav. cet. [a] οὐκέτι] οὐχ A.B.F. [b] ὅροις τοῖς ὡρ.] ὡρ. ὅροις A.F. ὡρισμένοις (om. ὅροις) B. [c] χαλεπὸν E. [d] οὐδὲν om. E. οὐδὲν οὐδένα βλάψαι δυνήσεται, κἂν ἀγριαίνῃ· ὅταν A.B.F. [e] δὲ] οὖν A.B.C.F. et a pr. m. E. etiam Veron. Statim τοῦ θυμοῦ C. Veron. Tum κρατήσῃ E. Veron. [f] καὶ διακλάσαν Sav. cet. καὶ om. E. Veron. [g] καὶ om. A.B.F. Sav. cet.

πόλιν ἐμπίπλησι καὶ ταραχῆς, καὶ πάντας ἀπελαύνει· οὕτω δὴ
καὶ ἡ τῆς χολῆς φύσις· ἕως μὲν ἂν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις κατέ-
χηται, οὐδὲν μέγα ἡμᾶς ἐργάζεται κακόν· ἐπειδὰν δὲ ἐκρα-
γέντος τοῦ [h]περὶ αὐτὴν ὑμένος, οὐδὲν [i]ᾖ τὸ κωλύον λοιπὸν εἰς
πᾶσαν διαχυθῆναι τὴν φύσιν, τότε δὴ, τότε, [k]καὶ οὕτω σφόδρα B
μικρὸν [l]ὂν τῇ ποσότητι, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν τῇ ποιότητι
δύναμιν πάντα τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς οἰκείας ἀναχρώννυσι
κακίας. Τό τε [m]γὰρ δὴ αἷμα εὑροῦσα πλησίον τῷ [n]τε τόπῳ
καὶ τῇ ποιότητι, [o]καὶ τὴν ἐν ἐκείνῳ θερμότητα δριμυτέραν ἐρ-
γαζομένη, καὶ τὸ ἐγγύθεν πᾶν ὅπερ ἐστὶν, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν
ὑγρότητα συμμετρίας ὑπερβαῖνον τοὺς ὅρους καὶ χολὰς ἐργα-
ζόμενον, μετὰ τούτου λοιπὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιστρατεύεται
μέλεσι, καὶ οὕτω πάντα εἰς τὴν οἰκείαν ἐνθεῖσα πονηρίαν, ἄφω- C
νον ἐργάζεται τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀποπνεῖν ποιεῖ, τὴν ψυχὴν
ἀπελαύνουσα. Τί δὴ ταῦτα ἡμῖν ἅπαντα οὕτω μετὰ ἀκριβείας
εἴρηται; Ἵνα ἀπὸ τῆς πικρίας τῆς αἰσθητῆς, τῆς πικρίας τῆς
νοητῆς τὴν ἀφόρητον αἰσθόμενοι κακίαν, καὶ ὡς ὁλόκληρον τὴν
τίκτουσαν ψυχὴν πρῶτον λυμαίνεται, πάντα ἄνω καὶ κάτω
ποιοῦσα, φύγωμεν αὐτῆς τὴν πεῖραν. Καθάπερ γὰρ αὕτη τὸ
στοιχεῖον ὅλον, οὕτως ἐκείνη τοὺς λογισμοὺς ἐμπρήσασα, εἰς τὸ
τῆς γεέννης ἀπάγει βάραθρον τὸν ἁλόντα. Ἵν᾽ οὖν ταῦτα
ἀκριβῶς διερευνώμενοι, τοῦτο φύγωμεν τὸ κακὸν, καὶ χαλινώσω- D
μεν τὸ θηρίον, μᾶλλον δὲ πρόρριζον ἀνασπάσωμεν, τῷ Παύλῳ
πειθώμεθα λέγοντι· "Πᾶσα πικρία," οὐχὶ καθαιρείσθω, ἀλλὰ,
"ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν." Τί γάρ μοι δεῖ πραγμάτων καὶ κατοχῆς;
τί δὲ χρὴ φυλάττειν θηρίον, ἐξὸν [p]ἀποικίσαι τῆς ψυχῆς καὶ
μεταστῆσαι, καὶ εἰς ὑπερορίαν τινὰ ἀπαγαγεῖν;

Πειθώμεθα τοίνυν [q]τῷ Παύλῳ λέγοντι· "Πᾶσα πικρία
ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν." Ἀλλ᾽ οἴμοι τῆς κατεχούσης ἡμᾶς διαστρο-
φῆς· δέον ἅπαντα ἐπὶ τούτῳ ποιεῖν, οὕτω τινές εἰσιν [r]ὄντως E
ἀνόητοι, ὥστε καὶ ἑαυτοὺς ἐν τούτῳ μακαρίζειν, καὶ ἐναβρύ-
νεσθαι τῷ κακῷ, καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι, καὶ παρ᾽ ἑτέρων ζη-
λοῦσθαι. Πικρὸς, φησὶν, ἄνθρωπος ὁ δεῖνα, σκορπίος ἐστὶν,
[s]ὄφις, ἔχις ἐστί· φοβερὸν νομίζουσιν αὐτόν. Τί δέδοικας τὸν
πικρὸν, ἄνθρωπε; Μὴ βλάψῃ, φησὶ, μὴ [t]λυμήνηται· ἄπειρος
ἐγὼ τῆς ἐκείνου κακίας εἰμί· δέδοικα μή με λαβὼν ἁπλοῦν

[h] περὶ] περιέχοντος Edd. repugnantibus libris. [i] ᾖ] ἦν C. εἴη E. ᾖ om. Veron. [k] καὶ] καίτοι A.B.F. Sav. cet. σφ. οὕτω inverso ord. A.B.F. [l] ὂν] ἦν C. [m] γὰρ δὴ om. A.B.F. πλ. εὑροῦσα inverso ord. iidem. Post αἷμα add. εὐθέως E. [n] τε om. A.B.F. [o] καὶ om. B.F. [p] ἀποικῆσαι C. [q] τῷ om. F. [r] ὄντως om. F. [s] ὄφις, ἔχις ἐστὶ] Sic A.C.E.F. ὄφις ἐστὶν, ἔχις Edd. [t] μολύνηται ante corr. E.

F ἄνθρωπον, καὶ οὐδὲν τῶν αὐτοῦ προορώμενον, εἰς τὰς πάγας ἐμβάλῃ τὰς αὐτοῦ, καὶ τοῖς δικτύοις ἡμᾶς συμποδίσῃ τοῖς ἡτοιμασμένοις αὐτῷ πρὸς ἡμετέραν ἀπάτην. Γελῶ νῦν. Τί δήποτε; Ὅτι παίδων ἐστὶ ταῦτα τὰ ῥήματα, τὰ μὴ φοβερὰ φοβουμένων. Οὐδενὸς μὲν οὖν οὕτω δεῖ καταφρονεῖν, οὐδενὸς
111 οὕτω καταγελᾶν, ὡς ἀνθρώπου πικροῦ καὶ πονηροῦ. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀσθενὲς, ὡς πικρία· μωροὺς ποιεῖ καὶ ἀνοήτους. Ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι τυφλὸν ἡ κακία; [v]οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἑαυτῷ ὀρύσσει; Πῶς οὖν οὐ [w]χρὴ φοβεῖσθαι ψυχὴν ταραχῆς ἐμπεπλησμένην; Εἰ μὲν οὖν ὡς [x]δαίμονας καὶ μαινομένους, χρὴ [y]καὶ τοὺς πικροὺς φοβεῖσθαι, [z]καὶ ὡς τοὺς μωρούς· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἁπλῶς ἅπαντα ποιοῦσι· φημὶ κἀγώ· εἰ δὲ ὡς δεινοὺς πράγμασι χρῆσθαι, τοῦτο οὐκέτι. Οὐδὲν
B γὰρ οὕτω πρὸς πραγμάτων οἰκονομίαν ἐπιτήδειον, ὡς σύνεσις, [a]οὐδὲν οὕτω συνέσεως ἐμπόδιον, ὡς πονηρία καὶ [b]κακία καὶ τὸ ὕπουλον. Οὐχ ὁρᾶτε τὰ σώματα τὰ χολερικὰ, πῶς ἐστιν [c]ἀειδῆ, παντὸς ἄνθους μαρανθέντος ἐν αὐτοῖς; πῶς ἐστιν ἀσθενῆ καὶ λεπτὰ, [d]καὶ πρὸς πάντα ἀνεπιτήδεια; Τοιαῦταί εἰσι καὶ αἱ ψυχαὶ αἱ τοιαῦται. Ἴκτερος γὰρ ψυχῆς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἢ πονηρία. Οὐκ [e]ἔστιν ἰσχυρὸν ἡ πονηρία, οὐκ ἔστι. Βούλεσθε πάλιν καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος, ὃ λέγω,
C ποιήσω φανερὸν, [f]κακούργου καὶ ἀπλάστου παραγαγὼν ὑμῖν εἰκόνας; Κακοῦργος ἦν ὁ Ἀβεσσαλὼμ, καὶ πάντας ἰδιοποιεῖτο· ὅρα [g]οὖν ὅση ἦν ἡ κακουργία. [2]"Περιϊὼν, φησὶν, ἔλεγε, μή ἐστι σοι κρίσις;" οἰκειώσασθαι ἕκαστον βουλόμενος. Ὁ δὲ Δαυῒδ ἄπλαστος. [h]Τί οὖν; Ὅρα ἀμφοτέρων τὸ τέλος· ὅρα [i]πόσης ἔγεμεν ἐκεῖνος ἀνοίας. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην ἑώρα μόνην τοῦ πατρὸς, ἐν τοῖς ἄλλοις τετύφλωτο πᾶσιν. (840) [k]Ἀλλ' οὐχ ὁ Δαυῒδ· [3]"Ὁ πορευόμενος γὰρ ἁπλῶς, πορεύεται πεποιθώς·" [l]εἰκότως· ὁ μηδὲν περιεργαζόμενος, ὁ
D μηδὲν κατασκευάζων κακόν. Πειθώμεθα τοίνυν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, καὶ ἐλεῶμεν καὶ δακρύωμεν τοὺς πικροὺς, καὶ πάντα πράττωμεν καὶ ποιῶμεν, ὥστε αὐτῶν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαντλῆσαι τὴν πονηρίαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, χολῆς μὲν ἡμῖν ἐνούσης· καίτοιγε χρήσιμον τοῦτο τὸ στοιχεῖον· χωρὶς γὰρ

2 2 Reg. xv. 2. 3 Prov. x. 9.

[v] οὐκ] ἢ οὐκ A.B.D.F. Sav. cet. [w] χρὴ] + φησι in marg. E. ψυχὴν φοβεῖσθαι hoc ord. idem. [x] δαιμονῶντας in marg. E. [y] καὶ om. F. [z] καὶ om. A.B.F. [a] οὐδὲν] + δὲ C. [b] κακία] πικρία E. [c] ἀηδῆ B. Veron. [d] καὶ om. E. [e] ἔστιν] + οὖν Edd. οὖν om. E.F. [f] καὶ κακούργου E. [g] οὖν ὅση ἦν ἡ] γοῦν πόση (ἦν superscript.) E. πόση pro ὅση A. ἡ om. Veron. [h] τί οὖν; ὅρα] ὅρα οὖν A.B.F. [i] ὅσης E. [k] ἀλλ' οὐχ ὁ Δαυῒδ om. C.D.E. Veron. [l] εἰκότως] τουτέστιν A.B.F. Sav. cet.

χολῆς ἄνθρωπον εἶναι οὐ δυνατὸν, ταύτης [m]δὴ λέγω τῆς στοι-
χειώδους· πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον ταύτην μὲν κενοῦν κατὰ δύναμιν,
καίτοι μεγάλα παρ' αὐτῆς ὠφελουμένους· [n]τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δὲ
μηδὲν ποιεῖν μηδὲ σπουδάζειν ὥστε κενοῦν, οὐδαμοῦ χρήσιμον E
οὖσαν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ἀδικοῦσαν; [4] "Ὁ βουλόμενος,
φησὶν, εἶναι σοφὸς ἐν ὑμῖν, γενέσθω μωρὸς, ἵνα γένηται σοφός."
Ἄκουε πάλιν [o]καὶ τοῦ Λουκᾶ λέγοντος· [5] "Μετελάμβανον
τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τὸν
θεὸν, καὶ εἶχον χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν." Ἢ οὐχ ὁρῶμεν
καὶ νῦν τοὺς ἀφελεῖς καὶ ἀπλάστους κοινῆς τιμῆς παρὰ πάντων
ἀπολαύοντας; Οὐδεὶς τῷ τοιούτῳ φθονεῖ εὐπραγοῦντι, οὐδεὶς F
ἐπεμβαίνει δυσπραγοῦντι· [p]ἀλλὰ καὶ καλῶς πράττοντι συγχαί-
ρουσι, καὶ πταίσαντι συναλγοῦσιν. Ἂν δὲ πικρὸς ἄνθρωπος
εὐημερήσῃ ποτὲ, ὡς κακοῦ τινος συμβάντος, ἅπαντες στένουσι· 112
κἂν δυσπραγήσῃ πάλιν, ἅπαντες χαίρουσιν. Ἐλεῶμεν οὖν
αὐτούς· ἔχουσι γὰρ κοινοὺς ἐχθροὺς πανταχοῦ περιϊόντας. Ὁ
Ἰακὼβ ἄπλαστος ἦν, ἀλλὰ τὸν κακοῦργον Ἡσαῦ ἐνίκησεν.
[6] "Εἰς [q]κακότεχνον γὰρ ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία."
"Πᾶσα πικρία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν" μηδὲ λείψανον μενέτω.
Οἶδε γὰρ τοῦτο κινηθὲν, καθάπερ ἀπὸ σπινθῆρός τινος, ὁλό-
κληρον ἔνδον ποιῆσαι πυράν. Τί τοίνυν ἐστὶν ἡ πικρία κατα-
νοήσωμεν ἀκριβῶς· οἷον ὁ ὕπουλος ἀνὴρ, ὁ δολερὸς, ὁ πρὸς τὸ B
[r]κακοποιεῖν παρεσκευασμένος, ὁ [s]καχύποπτος. Ἀπὸ δὴ τούτου
ἀεὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ τίκτεται. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐν γαλήνῃ τὴν
τοιαύτην εἶναι ψυχήν· [t]ἀλλὰ ῥίζα θυμοῦ καὶ ὀργῆς πικρία. Ὁ
τοιοῦτος καὶ βαρύθυμός ἐστι, καὶ οὐδέποτε [v]ἀνίησι τὴν ψυχὴν,
[w]ἀεὶ σύννους ὢν, ἀεὶ σκυθρωπός. Ὅπερ γὰρ ἔφην, αὐτοὶ πρῶ-
τοι καρποῦνται τὰ ἑαυτῶν κακά. "Καὶ κραυγὴ," φησί. Τί
δήποτε καὶ [x]τὴν κραυγὴν ἀναιρεῖς; Τὸν γὰρ ἤπιον τοιοῦτον
εἶναι χρή. Ἵππος γάρ ἐστιν ἀναβάτην φέρων ἡ κραυγὴ τὴν C
ὀργήν· συμπόδισον τὸν ἵππον, καὶ [y]κατέστρεψας τὸν ἐπι-
βάτην.

[z]Ἀκουέτωσαν ταῦτα [a]μάλιστα γυναῖκες, αἱ ἐν παντὶ
πράγματι κράζουσαι καὶ βοῶσαι. Ἐν ἑνὶ χρήσιμον τὸ κράζειν

[4] 1 Cor. iii. 18. [5] Act. ii. 46, 47. [6] Sap. i. 4.

[m] δὴ] δὲ A.C. δὴ om. E. [n] τὴν δὲ ἐν τῇ ψ. hoc ord. A.B.F. Sav. cet. [o] καὶ om. a pr. m. E. [p] ἀλλὰ] + πάντες A.B.F. Sav. cet. [q] κακοῦργον C. [r] κακὸν ποιεῖν B.C.F. [s] κακούποπτος C.D. Veron. κακούπτος E. [t] ἀλλὰ ῥίζα] ῥίζα γὰρ A.B.F. Sav. cet. [v] ὀνίνησι F. [w] ἀεὶ om. C. [x] τὴν accessit ex A.C.D.E.F. [y] κατάστρεψον C. Statim τὸν ἀναβάτην E. [z] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι, μηδὲ τύπτειν ἀσχημόνως δεσποίνας τὰς ἑαυτῶν θεραπαινίδας. Veron. [a] μ. γυναῖκες] καὶ γυναῖκες μ. E. Statim ἐν πράγματι παντὶ κρ. idem. ἐν παντὶ κρ. πράγματι B.

μόνον, ἐν τῷ κηρύττειν καὶ διδάσκειν, ἀλλαχοῦ δὲ οὐδαμοῦ,
[b]*ἀλλ' οὔτε ἐν εὐχῇ.* Καὶ εἰ *βούλει μαθεῖν διὰ τῶν πραγμάτων,*
μηδέποτε [c]*κράξῃς, καὶ οὐδέποτε ὀργισθήσῃ.* Ἰδοὺ *τρόπος*
ἀοργησίας. Ὥσπερ *γὰρ οὐκ ἔνι τὸν μὴ κράζοντα ὀργισθῆναι,*
D *οὕτως οὐκ ἔνι τὸν κράζοντα μὴ ὀργισθῆναι.* Μὴ *γάρ μοι τὸν*
βαρύμηνιν εἴπῃς, καὶ μνησίκακον, καὶ αὐτοπικρίαν καὶ [d]*χολήν·*
ἡμεῖς περὶ τῆς τοῦ πάθους συναρπαγῆς διαλεγόμεθα νῦν. Ὥστε
οὐ μικρὸν πρὸς τοῦτο συμβάλλεται τὸ παιδεῦσαι [e]*τὴν ψυχὴν*
μηδέποτε κράζειν [f]*μηδὲ βοᾶν.* Τὰ *πτερὰ περικόπτεις τῆς*
ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιαιρῶν, τὸ οἴδημα καταστέλλεις τῆς
καρδίας. Ὥσπερ *γὰρ οὐκ ἔστι τὰς χεῖρας μὴ ἀντάραντα*
E *παλαίειν, οὕτως οὐκ ἔνι* [g]*μὴ κράζοντα συμποδίζεσθαι.* Δῆσον
τοῦ πυκτεύοντος τὰς χεῖρας, καὶ κέλευσον πυκτεύειν, ἀλλ' οὐ
δυνήσεται· οὕτως οὐδὲ ὁ θυμός. Ἡ *δὲ κραυγὴ καὶ τὸν οὐκ*
ὄντα [h]*ἐξαίρει.* Καὶ *μάλιστα ἐντεῦθεν ταχέως ἁλίσκεται τὸ*
τῶν γυναικῶν γένος, αἵ, ὅταν [i]*ὀργίζωνται ταῖς θεραπαινίσι, τὴν*
οἰκίαν ἅπασαν τῆς κραυγῆς πληροῦσι τῆς ἑαυτῶν· πολλάκις δὲ
[k]*καὶ εἰ παρὰ στενωπὸν* [l]*τυγχάνοι ᾠκοδομημένη ἡ οἰκία, καὶ οἱ*
F [m]*παριόντες ἅπαντες ἀκούουσιν* [n]*αὐτῆς βοώσης, καὶ τῆς θερα-*
παινίδος ὀλολυζούσης. Τί *τούτου γένοιτ' ἂν ἀσχημονέστερόν*
ποτε; [o]Κωκυτοὺς *ἀκούεις; τί δὴ γέγονεν ἐκεῖ;* Καὶ *πᾶσαι*
εὐθέως διακύψασαι, ἡ δεῖνα, φησὶ, τὴν δούλην τύπτει τὴν
αὐτῆς. Τί *τούτου γένοιτ' ἂν ἀναισχυντότερον;* Τί *οὖν, οὐ χρὴ*
113 [p]*τύπτειν;* Οὐ *τοῦτο λέγω, δεῖ μὲν γὰρ, ἀλλὰ μήτε συνεχῶς,*
μήτε ἀμέτρως, μήτε ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἀδικημάτων, ὅπερ ἀεί (841)
φημι, [q]*ἄν τι τῆς ὑπηρεσίας ἐλλείπῃ,* [r]*ἀλλὰ τὴν ψυχὴν βλά-*
πτουσαν ἐκείνης· ἂν ὑπὲρ τοιαύτης τύπτῃς αἰτίας, ἐπαινέσονται
πάντες, καὶ ὁ ἐγκαλέσων οὐδείς· ἂν δὲ ὑπὲρ τῶν σῶν, ὠμότητα
πάντες καταγνώσονται καὶ ἀπήνειαν. Καὶ *τὸ δὴ* [s]*πάντων*
αἰσχρότερον, [t]*εἰσὶν οὕτως ἄγριαι καὶ ἀπηνεῖς, ὡς ἐπὶ τοσοῦτον*
μαστίζειν, ὡς [v]*μήτε αὐθημερὸν τοὺς μώλωπας σβέννυσθαι.*
B Γυμνώσασαι *γὰρ τὰς κόρας, καὶ τὸν ἄνδρα ἐπὶ τοῦτο καλέσα-*
σαι, δεσμοῦσι πολλάκις πρὸς τοῖς σκίμποσιν. Οἴμοι, *οὐκ*

[b] *ἀλλ'* om. E. Veron. [c] *κράξῃς* E.F. *κράζῃς* Edd. [d] *χολὴν*] *αὐτοχολὴν* A.B.F. Sav. cet. [e] *τὴν* om. F. [f] *μηδὲ* pro *καὶ* omnes. [g] *μὴ*] *τὸν μὴ* C. *μὴ* om. E. Statim *συμποδίσαι ὀργὴν* pro *συμποδίζεσθαι* E. [h] *ἐξεγείρει* ante corr. E. [i] *ὀργίζονται* C. *τὴν οἰκίαν ἅπασαν* om. idem. [k] *καὶ εἰ*] *εἰ καὶ* C.D.E. [l] *τυγχάνει* C.D.E. Veron. [m] *παριόντες* C.E. et Coislin. apud Montef. *παρόντες* Veron. Sav. Mor. [n] *αὐτῆς*] *καὶ αὐτῆς* A.B. [o] Vid. Annot. [p] *τύπτεσθαι* C.D.E. Veron. [q] *ἄν τι τῆς ὑπ.*] *μήτε τῆς ὑπ. ἄν τι* A.B.F. Sav. cet. Statim *ἐλλειφθῇ* E. Veron. [r] *ἀλλὰ τὴν ψ. βλάπτουσαν ἐκείνης*] *ἀλλ' εἰ τὴν ἑαυτῆς βλάπτει ψυχὴν* A.B.F. Sav. cet. [s] *πάντων*] *τούτων* C. [t] *οὕτως εἰσὶν* inverso ord. A.B.F. [v] *μήτε* pro *μηδὲ* A.B.C.D.F. *μὴ* ante corr. E.

ἐπεισέρχεταί [w]*σοι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῆς γεέννης, εἰπέ μοι,* [x]*ἡ*
μνήμη; ἀλλὰ γυμνοῖς τὴν παιδίσκην, καὶ δεικνύεις τῷ ἀνδρί;
καὶ οὐκ αἰσχύνῃ μή σου καταγνῷ; καὶ ἐπιπλέον αὐτὸν παροξύ-
νεις, καὶ ἀπειλεῖς [y]*δήσειν, μυρία πρότερον λοιδορησαμένη τῇ*
ἀθλίᾳ καὶ ταλαιπώρῳ, [z]*Θεσσαλίδα, δραπέτριαν, προεστῶσαν*
καλοῦσα. Ὁ γὰρ θυμὸς οὐδὲ τοῦ οἰκείου ἀφίησι [a]*στόματος*
φείδεσθαι, ἀλλ' εἰς ἓν μόνον ὁρᾷ, [b]*πῶς ἐκείνην ἀμύνηται, κἂν*
ἑαυτὴν καταισχύνῃ. Καὶ μετὰ ταῦτα δὴ πάντα προκάθηται C
καθάπερ τις τύραννος, καὶ καλεῖ παῖδας, καὶ παραστησαμένη
τὸν ἀνόητον ἄνδρα, καθάπερ [c]*δημίῳ αὐτῷ κέχρηται. Ταῦτα ἐν*
Χριστιανῶν οἰκίαις γίνεσθαι ἔδει; Ἀλλὰ πονηρὸν [d]*τὸ γένος,*
καὶ ἰταμὸν, φησὶ, καὶ [e]*ἀναίσχυντον καὶ ἀδιόρθωτον. Οἶδα*
κἀγώ· ἀλλ' [f]*ἔνεστιν ἑτέρως ῥυθμίσαι, φόβοις, ἀπειλαῖς, ῥή-*
μασι, κἀκείνην μειζόνως δυναμένοις δακεῖν, καὶ σὲ τῆς αἰσχύνης
ἀπαλλάξαι. Αἰσχρὰ ἐφθέγξω ῥήματα ἐλευθέρα οὖσα, καὶ [g]*οὐ*
μᾶλλον σαυτὴν, ἢ ἐκείνην καταισχύνεις; Εἶτα ἐν βαλανείῳ ἐὰν D
[h]*δέῃ προελθεῖν, μώλωπες κατὰ* [i]*τῶν νώτων γυμνουμένης αὐτῆς,*
καὶ τεκμήρια περιφέρει τῆς ὠμότητος. Ἀλλ' ἀφόρητον, φησὶν,
ἀνέσεως τυχὸν τὸ δουλικὸν γένος. Οἶδα κἀγώ· ἀλλ' ἑτέρως,
ὅπερ ἔφην, ἐπίστρεφε, μὴ μάστιξι μόνον μηδὲ φόβῳ, ἀλλὰ καὶ
κολακείᾳ καὶ τῷ [k]*ποιεῖν εὖ. Ἀδελφή σου γέγονεν, ἂν ᾖ πιστή.*
Ἐννόησον ὅτι σὺ δέσποινα, κἀκείνη σοι διακονεῖται. Ἂν ᾖ
μέθυσος, περίελε τῆς μέθης τὰς ὑποθέσεις, τὸν ἄνδρα κάλεσον,
καὶ παραίνεσον. Ἢ οὐχ ὁρᾷς πῶς αἰσχρὸν πρᾶγμα γυναῖκα E
τύπτεσθαι; Οἵ [l]*γοῦν μυρία κατὰ ἀνδρῶν νομοθετήσαντες, καὶ*
καύσεις καὶ βασάνους, [m]*σπανιάκις γυναῖκα ἀνήρτησαν, ἀλλὰ*
μέχρι τοῦ ῥαπίσαι τὸν θυμὸν [n]*ἱστῶσι. Τοσαύτῃ* [o]*δὲ κέχρην-*
ται πρὸς τὴν φύσιν ταύτην αἰδοῖ, ὅτι οὐδὲ ἀναγκαίας χρείας
οὔσης ἀνήρτησαν [p]*πολλάκις, ὅταν κύουσα τύχῃ. Αἰσχύνη γὰρ*
ἀνδρὶ γυναῖκα τύπτειν· εἰ δὲ ἀνδρὶ, πολλῷ μᾶλλον τῇ ὁμο-
φύλῳ. Ἀπὸ τούτων [q]*καὶ τοῖς ἀνδράσι γίνονται μισηταὶ αἱ* F
γυναῖκες. Τί οὖν, φησὶν, ὅταν πορνεύῃ; Ζεῦξον ἀνδρὶ, περίελε

[w] *σε* E. [x] *ἡ μνήμη* E. Articulus aberat. [y] *δήσειν* om. in text. E. Statim *καὶ μυρία* C.D.E. Veron. [z] *Θεσσαλίδα—καλοῦσα*] *τῇ Θεσσαλίδι, τῇ δραπετρίᾳ* (*δραπετίᾳ* E.) *τὴν προεστῶσαν, τὴν πρακτικὴν* (*πρα . . . κτικὴν* (sic) E.) C.D.E. [a] *σώματος* C. *φείδεσθαι σ.* pro *σ. φείδεσθαι* C.E. [b] *ὅπως* B. [c] *δημίῳ αὐτῷ*] *αὐτῷ δημίῳ* C.D. Veron. [d] *τὸ γ. καὶ ἰτ. φησι*] Sic A.B.C.F. *φησὶ, τὸ γ. ἰταμὸν* E. *τὸ γ. φησὶ, καὶ ἰταμὸν* Edd. [e] *ἀναίσθητον* A. [f] *ἔνεστιν* A.B.C.D.F. *ἔστιν* Edd. [g] *οὐ* om. A.B.F. erasum in E. Tum *σεαυτὴν* et *κατῄσχυνας* E. *καὶ οὐ μᾶλλον ἐκείνην ἢ σαυτὴν καταισχύνεις* cum interrog. Veron. sine interrog. Sav. [h] *δέοι* E. [i] *τὸν νῶτον* E. [k] *ποιεῖν εὖ* pro *εὖ ποιεῖν* A.C.D.E.F. [l] *γοῦν* om. C.D.E. Veron. [m] *οὐδὲ σπανιάκις* A.B.F. [n] *ἱστᾶσι* E. [o] *δὲ* om. E. [p] *πολλάκις*] *καὶ μάλιστα* A.B.F. Sav. cet. [q] *καὶ τ. ἀ. γίνονται*] *γίνονται τ. ἀ.* E.

τῆς [r] πορνείας τὰς ὑποθέσεις, μὴ συγχώρει ὑπερμαζᾶν. Τί οὖν,
ἂν κλέπτῃ; Φύλαττε καὶ παρατήρει. Ὢ τῆς ὑπερβολῆς· ἐγὼ
114 ἔσομαι φύλαξ, [s] φησίν; Ὢ τῆς ἀνοίας· διὰ τί, παρακαλῶ, οὐκ
ἔσῃ φύλαξ; Οὐχὶ τῆς αὐτῆς σοι μετέχει ψυχῆς; οὐχὶ τῶν αὐτῶν
ἠξίωται παρὰ τοῦ θεοῦ; οὐ τῆς αὐτῆς ἀπολαύει τραπέζης; οὐ
τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ [t] εὐγενείας; Τί οὖν, ἂν ᾖ, φησὶ, λοίδορος,
καὶ λάλος, καὶ μέθυσος; Πόσαι δέ εἰσιν ἐλεύθεραι τοιαῦται;
Πάντα [v] δὲ τὰ ἐλαττώματα τῶν γυναικῶν φέρειν τοὺς ἄνδρας
προσέταξεν ὁ θεός· μόνον μὴ ἔστω, φησὶ, πόρνη ἡ γυνὴ, καὶ
B πάντα τὰ λοιπὰ φέρε ἐλαττώματα. Κἂν μέθυσος ᾖ, κἂν λοί-
δορος, κἂν λάλος, κἂν βάσκανος, κἂν πολυτελὴς, κἂν σπαθῶσα
τὴν οὐσίαν, κοινωνὸν ἔχεις βίου· [w] ῥύθμιζε· ἀνάγκην ἔχεις· διὰ
τοῦτο κεφαλὴ εἶ σύ. [x] Ῥύθμιζε, τὸ σαυτοῦ ποίει. Κἂν
ἀδιόρθωτος μένῃ, κἂν κλέπτῃ, φύλαττε τὰ σά· μὴ ἐκείνην το-
σοῦτον τιμωροῦ· ἂν λάλος ᾖ, ἐπιστόμιζε. Τοῦτο φιλοσοφίας
ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω. [y] Νῦν δὲ εἰς [z] τοσοῦτό τινες ἀτοπίας ἥκου-
σιν, ὡς ἀποκαλύπτειν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἀπὸ τριχῶν [a] περισύρειν
C τὰς θεραπαινίδας. Τί ἠρυθριάσατε πᾶσαι; Οὐ πρὸς πάσας
ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ πρὸς τὰς εἰς τὴν θηριωδίαν ἐξελκομένας
ταύτην. Γυνὴ ἀκατακάλυπτος [b] μὴ ἔστω, φησὶν ὁ Παῦλος· σὺ
δὲ ὅλως τὸ κρήδεμνον [c] περιαιρεῖς; Ὁρᾷς πῶς σαυτὴν ὑβρίζεις;
Ἂν μὲν οὖν γυμνῇ φανῇ σοι τῇ [d] κεφαλῇ, ὕβριν τὸ πρᾶγμα
λέγεις· σὺ δὲ αὐτὴν γυμνοῦσα, οὐδὲν δεινὸν εἶναι φῄς; Εἶτα
[e] τί, φησὶν, ἂν μὴ [f] διορθῶται; Ῥάβδῳ καὶ πληγαῖς σωφρό-
D νισον. Πόσα δὲ [g] σὺ ἔχεις ἐλαττώματα, καὶ οὐ διορθοῦσαι; (842)
Ταῦτα ἡμῖν νῦν οὐχ ὑπὲρ ἐκείνων εἴρηται, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν τῶν
ἐλευθέρων, ὥστε μηδὲν ἄσεμνον, μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν, ὥστε μὴ
βλάπτειν ἑαυτάς. Ἐὰν [h] ἐν οἰκίᾳ ταῦτα παιδευθῇς ἐπὶ τῆς
θεραπαινίδος, καὶ προσηνὴς ᾖς, καὶ μὴ χαλεπὴ, πολλῷ μᾶλλον
ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς ἔσῃ τοιαύτη. [i] Ἡ γὰρ ἐξουσίας οὔσης μηδὲν
τοιοῦτον ἐργαζομένη, πολλῷ μᾶλλον, ἔνθα τὸ κωλύον ἐστὶν,
οὐδὲν ἐργάσῃ τοιοῦτον. Ὥστε ἡ περὶ τὰς θεραπαινίδας φιλο-
E σοφία μέγιστα ὑμᾶς εἰς τὴν τῶν ἀνδρῶν εὔνοιαν ὠφελεῖ. [7] "Ὧι

7 Matth. vii. 2.

[r] πορνείας Edd. μέθης Codd. [s] φησὶν] φησὶ πάλιν A.C.F. [t] εὐεργεσίας B. [v] δὲ om. A.F. [w] ῥύθμιζε] ῥυθμίζειν A.B.F. Sav. cet. [x] ῥύθμιζε] οὐκοῦν ῥύθμιζε A.B.F. Sav. cet. ῥύθμιζε om. D. Veron. [y] νῦν pro νυνὶ A.B.C.E.F. [z] τοσοῦτον A.B. [a] περισύρειν A.B.C.E.F. σύρειν Edd. [b] μὴ ἔστω, φησὶν ὁ Παῦλος] Sic A.B.F. Sav. cet. εἰπέ μοι, ἕστηκε C.D.E. Veron. [c] περιαιρεῖς] περιαίρεις F. ὁρᾷς C.D.E. Veron. [d] κεφαλῇ] + ἐκείνῃ A.B.F. Sav. cet. [e] τί, φησὶν A.B.E.F. φησι, τί Edd. ἐὰν pro ἂν A.B.F. [f] διορθοῦται C.D. διορθῶνται E. [g] σὺ] καὶ σὺ A.B.F. Sav. cet. [h] ἐν οἰκίᾳ] οἴκοι E. [i] ἡ γὰρ . . . ἐργαζομένη] Sic E. εἰ γὰρ . . . ἐργαζομένη δειχθῇς Edd.

γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, φησὶν, [k]ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν." Θὲς τῷ
στόματι χαλινόν· κἂν ἐγγυμνασθῇς θεραπαινίδα [l]ἀντιλέγουσαν
φέρειν γενναίως, πρὸς τὴν ὁμότιμον οὐδὲ ὑβρίζουσαν δυσχερα-
νεῖς· μὴ δυσχεραίνουσα δὲ, τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν κατώρθωσας.
Εἰσὶ δέ τινες, αἳ καὶ [m]ὅρκους προστιθέασιν· οὐδὲν δὲ [n]αἰσχρό-
τερον τῆς οὕτω θυμουμένης. Τί οὖν, ἂν καλλωπίζηται, φησί;
Τοῦτο κώλυσον, καὶ ἐγὼ σύμφημι· κώλυσον δὲ, ἀπὸ σαυτῆς
ἀρχομένη, μὴ φόβῳ τοσοῦτον, ὅσον ὑποδείγματι· ἔσο ἐν πᾶσιν
ἀρχέτυπος εἰκών.

"Καὶ βλασφημία, φησὶν, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν." Ὅρα πῶς
πρόεισι τὸ κακόν. Ἡ πικρία τὸν θυμὸν [o]ἔτεκεν, ὁ θυμὸς τὴν
ὀργὴν, ἡ ὀργὴ τὴν κραυγὴν, ἡ κραυγὴ τὴν βλασφημίαν, του-
τέστι, τὰς λοιδορίας· ἡ βλασφημία λοιπὸν [p]πληγὰς, αἱ πληγαὶ 115
[q]τραύματα, τὰ τραύματα θάνατον. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἠθέ-
λησε φθέγξασθαι Παῦλος, ἀλλ' [r]εἶπεν, "Ἀρθήτω σὺν πάσῃ
κακίᾳ." [s]Τί ἐστι, "σὺν πάσῃ κακίᾳ;" Εἰς τοῦτο τελευτᾷ.
[t]Εἰσί τινες καθάπερ οἱ λαθροδῆκται τῶν κυνῶν, οἳ [v]τὸν μὲν
προσιόντα [w]οὐδὲν ὑλακτοῦσιν, οὐδὲ δυσχεραίνουσι· σαίνοντες δὲ,
καὶ προσηνὲς ἐπιδεικνύμενοι σχῆμα, [x]καὶ ἀφυλάκτους λαβόντες,
τοὺς ὀδόντας ἐνέπηξαν· οὗτοι χαλεπώτεροι τῶν ἐκ φανεροῦ τὴν B
ἔχθραν ἀναδεχομένων. Ἐπεὶ οὖν καὶ [y]ἄνθρωποί εἰσι κύνες,
[z]οὔτε κράζοντες, οὔτε ὀργιζόμενοι, οὔτε δυσχεραίνοντες ἀπει-
λοῦσι, λάθρα δὲ [a]ῥάπτοντες δόλους, [b]καὶ κατασκευάζοντες
μυρία κακὰ, καὶ δι' ἔργων ἀμυνόμενοι, καὶ τούτους ᾐνίξατο.
"Ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, [c]φησὶ, σὺν πάσῃ κακίᾳ." Μὴ ῥημάτων
μὲν φείδου, διὰ δὲ τῶν ἔργων ἀμύνου. Ἐγὼ διὰ τοῦτο τὴν
γλῶσσαν ἐκόλασα, καὶ τὴν κραυγὴν αὐτῆς περιέκοψα, ἵνα μὴ
[d]τὸν πυρσὸν ἀνάψῃ σφοδρότερον· εἰ δὲ καὶ χωρὶς κραυγῆς τὰ
αὐτὰ ποιεῖς, καὶ ἔνδον [e]τρέφεις τὴν πυρὰν καὶ τοὺς ἄνθρακας, τί
τὸ ὄφελος τῆς σιγῆς; Ἢ οὐκ οἶδας, ὅτι [f]αἱ πυρκαϊαὶ μάλιστά C
εἰσι χαλεπώταται, αἵπερ ἂν ἔνδον [g]τρεφόμεναι μὴ φαίνωνται
τοῖς περιεστηκόσιν [h]ἐκτός; καὶ τραύματα, ἅπερ ἂν μὴ εἰς τὴν

[k] μετρηθήσεται E. [l] ἀντιλέγουσαν omnes. χαλεπαίνουσαν Edd. [m] ὅρκον E. [n] αἴσχιον E. in marg. [o] ἐκτέτοκεν A. [p] τὰς πληγὰς C. [q] τὰ τραύματα E. [r] εἶπεν] ἢ τοῦτο μόνον A.B.F. Sav. cet. [s] τί ἐστι σὺν πάσῃ κακίᾳ;] ἐν πᾶσι δὲ C.D. τὸ σὺν πάσῃ δὲ E. πᾶσα γὰρ κακία A.B.F. τί ἐστι σ. π. κακίᾳ; πᾶσα γὰρ κακία Sav. cet. [t] εἰσι] + δὲ Veron. + γὰρ D. Sav. cet. [v] τὸν μὲν προσιόντα] τοὺς μὲν προσιόντας A.B.F. Sav. cet. [w] οὐδὲ A.E. [x] καὶ om. A.B.F. Sav. cet. [y] οἱ ἄνθρωποι F. [z] οὔτε] καὶ οὔτε A.B.F. Sav. cet. [a] ῥάπτουσι E. [b] καὶ om. E. [c] φησὶ] εἰπὼν A.B.F. [d] τὸν πυρσὸν] τὸ πῦρ ante corr. E. Statim ἀνάψῃς idem. [e] στρέφεις B.C.F. [f] αἱ om. A.B.F. Mox μάλιστά εἰσιν ἐκεῖναι χαλ. iidem. ἐκεῖναι μάλιστά εἰσι χαλεπώτεραι E. [g] στρεφ. B.C.F. et ex corr. ead. man. E. [h] ἐκτὸς] ἑκάστοις C. Veron.

ἐπιφάνειαν ἐξανθήσῃ; καὶ πυρετοὶ, ὅσοι τὰ [i]ἐνδόσθια καίουσιν; Οὕτω καὶ ὀργὴ αὕτη χαλεπωτέρα ἡ τὴν ψυχὴν ἐπινεμομένη. Ἀλλὰ καὶ [k]αὕτη ἀρθήτω, φησὶ, σὺν πάσῃ κακίᾳ, καὶ μικρᾷ καὶ μεγάλῃ. Πειθώμεθα τοίνυν αὐτῷ, καὶ πᾶσαν πικρίαν καὶ [l]πᾶσαν κακίαν ἐξαίρωμεν, ἵνα μὴ λυπῶμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἀνέλωμεν
D πρόρριζον τὴν πικρίαν, ἐκτέμωμεν αὐτήν. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀπὸ πικρᾶς γένοιτο ἂν [m]ψυχῆς, οὐδὲν ὑγιὲς, πάντα συμφοραὶ, πάντα δάκρυα, πάντα θρῆνοι καὶ οἰμωγαί. Οὐχ ὁρᾶτε καὶ τῶν θηρίων ὅσα [n]ἂν κράζῃ, πῶς ἀποστρεφόμεθα; οἷον τὸν λέοντα, τὴν [o]ἄρκτον, ἀλλ᾽ [p]οὐχὶ τὸ πρόβατον· οὐ γάρ ἐστιν [q]ἐκεῖ κραυγὴ, ἀλλὰ προσηνής τις φωνή. Καὶ τῶν ὀργάνων δὲ τῶν μουσικῶν, ὅσα μὲν [r]ἂν κράζῃ, ἀηδέστερά ἐστι πρὸς τὸν φθόγγον, οἷον τύμπανα, σάλπιγγες· τὰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μαλάττοντα, ταῦτα ἡδέα, [s]αὐλὸς καὶ κιθάρα καὶ σύριγγες. Οὕτως οὖν ἡμῶν
E τὴν ψυχὴν καταστήσωμεν, ὥστε μὴ κράζειν· καὶ οὕτω δυνησόμεθα καὶ τῆς ὀργῆς περιγενέσθαι· ταύτην δὲ ἐκκόψαντες, αὐτοὶ πρῶτοι τῆς γαλήνης ἀπολαύσομεν, καὶ εἰς τὸν εὔδιον [t]πλευσόμεθα λιμένα· οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

116
ΛΟΓΟΣ ΙΣ.

[1]Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ᾽ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς [a]ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

B ΟΥΚ ἀρκεῖ [b]κακίας ἀπαλλαγῆναι, εἰ δεῖ τῆς βασιλείας τῶν (843)
οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ πολλῆς τῆς τῶν [c]ἀγαθῶν ἐργασίας. Ἵνα μὲν γὰρ γεέννης ἀπαλλαγῶμεν, ἀπέχεσθαι δεῖ [d]πονηρίας· ἵνα δὲ βασιλείας ἐπιτύχωμεν, ἀντέχεσθαι τῆς ἀρετῆς. Ἢ οὐκ ἴστε, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἔξωθεν δικαστηρίοις, [e]ὅταν ἐξέτασις ᾖ τῶν εἰργασμένων [f]ἑκάστῳ, καὶ ἐκκλησιάζῃ πᾶσα ἡ

[1] Cap. IV. v. 31, 32.

[i] ἐνδόσθια B.C.D.F. $\overset{\text{σθε}}{\text{ἔνδον}}$ (sic) E. ἐντόσθια Edd. Statim καίοντες C.D. Veron. διακαίοντες E. [k] αὐτὴ E. Statim ἀρθήτω om. C. Veron. Post ἀρθήτω add. ἀφ᾽ ὑμῶν E. [l] πᾶσαν om. B.F. Statim ἐξάρωμεν E. [m] ψυχῆς] τῇ ψυχῇ E. [n] ἂν κράζῃ] κράζει E. [o] ἄρκον C.D. [p] οὐχὶ] οὐ B.F. [q] ἐκεῖ] ἐκείνῳ A.B.F. [r] ἂν κράζῃ] κράζει C.E. [s] αὐλὸς] οἷον αὐλὸς A.B.F. Sav. cet. [t] πλεύσομεν E. ἀπελευσόμεθα C. Hom. XVI. [a] ἐν Χριστῷ assumtum ex A.B.E.F. Mosq. [b] τῆς κακίας E. [c] ἀγαθῶν pro ἀρετῶν A.B.C. Flor. p. 411. (Tom. xii. p. 615 B.) [d] τῆς πον. E. [e] ὅταν] + καὶ E. [f] ἑκάστῳ est in libris omnibus, non in Edd.

πόλις, οὕτω γίνεται; Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν ἔθος ἦν παλαιὸν,
χρυσῷ στεφανοῦσθαι στεφάνῳ, οὐ τὸν μηδὲν κακὸν ἐργασά-
μενον [g]τὴν πόλιν· τοῦτο γὰρ [h]αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ δοῦναι δίκην C
[i]ἀπόχρη μόνον· ἀλλὰ [k]τὸν μεγάλας εὐεργεσίας ἐπιδειξάμενον.
Οὕτως ἐπὶ ταύτην ἐχρῆν ἄγεσθαι τὴν τιμήν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ
[l]οἶδα πῶς μικροῦ δεῖν με [m]παρέλαθεν ὃ μάλιστα πρὸς ὑμᾶς
ἀναγκαῖον [n]ἦν εἰπεῖν. Τῆς γὰρ διαιρέσεως ταύτης τὸ πρῶτον
ἀνατίθεμαι μέρος, μικρᾷ τινι ἐπιδιορθώσει χρησάμενος. Ἐπειδὴ
γὰρ [o]ἔφην, πρὸς τὸ [p]μὴ περιπεσεῖν γεέννῃ [q]ὅτι τῶν κακῶν ἡμῖν
ἡ ἀναχώρησις ἀρκεῖ, μεταξύ με λέγοντα [r]ὑπεισῆλθέ τις ἀπειλὴ
φοβερὰ, οὐ τοῖς κακόν τι τολμήσασι τὴν τιμωρίαν ἐπάγουσα, D
ἀλλὰ τοὺς ἐλλελοιπότας τι τῶν ἀγαθῶν κολάζουσα. Τίς δὴ
οὖν αὕτη ἐστί; Τῆς ἡμέρας, φησὶν, ἐπιστάσης τῆς φοβερᾶς,
καὶ παραγενομένης τῆς κυρίας, καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ
κριτὴς, καὶ τὰ μὲν πρόβατα στήσας ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ
ἀριστερῶν, [s]πρὸς μὲν τὰ πρόβατα ἔλεγε· [2]“Δεῦτε οἱ εὐλογη-
μένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν
βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ
μοι φαγεῖν.” Τοῦτο καλῶς· ἔδει γὰρ αὐτοὺς τῆς τοσαύτης
φιλανθρωπίας ταύτην λαβεῖν τὴν ἀντίδοσιν· τὸ μέντοι τοὺς μὴ E
[t]μεταδόντας τοῖς δεομένοις ἐξ ὧν εἶχον [v]αὐτοὶ, μὴ μέχρι τῆς
τῶν ἀγαθῶν στερήσεως κολάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς γεέννης
παραπέμπεσθαι πυρὶ, τοῦτο [w]δὴ ποῖον ἂν ἔχοι λόγον; [x]Καὶ
τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα εὐπρόσωπον [y]ἂν ἔχοι λόγον, οὐχ
ἧττον, ἢ ἐκεῖνο τὸ πρότερον. Διὰ γὰρ [z]τούτων παιδευόμεθα,
ὅτι οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀπολαύ-
σονται [a]καλῶν· οἱ δὲ ἐγκληθῆναι μὲν οὐδὲν ἔχοντες κακὸν, F
ἐλλελοιπότες δέ τι τῶν ἀγαθῶν, μετὰ τῶν [b]τὰ κακὰ ἐργασα-
μένων εἰς τὸ τῆς γεέννης ἀπαχθήσονται πῦρ. [c]Εἰ μή τις
ἐκεῖνο λέγοι, ὅτι καὶ τὸ ἀγαθὸν μὴ ποιῆσαι, κακίας μέρος ἐστίν·
ἀργίας γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἀργία δὲ [d]κακίας μέρος· [e]μᾶλλον δὲ οὐ

[2] Matth. xxv. 34, 35.

[g] τῇ πόλει E. Veron. [h] αὐτῷ A.B.C.E.F. Flor. αὐτὸ Edd. [i] ἀπέχρησε A.B.F. [k] τὸν] καὶ E. [l] οἶδ' ὅπως A.B.F. [m] παρῆλθεν E. [n] ἦν om. F. [o] ἔφην] ἔλεγον ὅτι A.B.F. ἔφην ὅτι E. [p] μὴ superscript. in E. [q] ὅτι τῶν] Sic Sav. cet. ὅτι om. C.D.E. οὐ τῶν A.B.F. Statim ἡ τῶν κ. ἡμῖν ἀν. E. [r] εἰσῆλθε E. [s] πρὸς μὲν τ. π. ἔλεγε om. A.B.F. Iidem post πατρός μου add. πρὸς τοὺς ἐκ δεξιῶν ἔλεγε. [t] μεταδιδόντας E. [v] αὐτοὶ om. A.F. [w] δὴ] δὲ E. δὴ om. Veron. τοῦτο δὴ post λόγον transp. A. Sav. cet. [x] καὶ τοῦτο—μάλιστα] μάλιστα μὲν οὖν καὶ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [y] ἂν accessit ex C.D.E. ἔχει pro ἔχοι A.B. [z] τούτων pro τούτου omnes. [a] καλῶν omnes. ἀγαθῶν Edd. [b] τὰ om. C.D.E. [c] εἰ] πλὴν εἰ F. [d] τῆς κακίας F. [e] μᾶλλον δὲ οὐ (οὐδὲ Veron.) μέρος, ἀλλὰ] καὶ E.

μέρος, ἀλλὰ ὑπόθεσις καὶ ῥίζα πονηρά· πᾶσαν γὰρ [f]τὴν κακίαν
117 ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. Μὴ τοίνυν ἀνοήτως ταύτας τὰς ἐρωτήσεις
ἐρωτῶμεν· [g]ὁ μηδὲν πεποιηκὼς κακὸν, μηδὲ ἀγαθὸν, [h]ποῖον δέ-
ξεται τόπον; Τὸ γὰρ μὴ ποιῆσαι ἀγαθὸν, τοῦτο ποιῆσαί ἐστι
κακόν. Εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τινα οἰκέτην ἔχοις, μήτε κλέπτοντα,
μήτε ὑβρίζοντα, μήτε ἀντιλέγοντα, ἀλλὰ καὶ μέθης κρατοῦντα
καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καθήμενον δὲ διαπαντὸς ἀργὸν, καὶ
οὐδὲν τῶν ὀφειλόντων παρὰ οἰκέτου δεσπότῃ πληροῦσθαι ποι-
οῦντα· οὐ μαστιγώσεις, οὐ στρεβλώσεις αὐτὸν, [i]εἰπέ μοι; Καὶ
B μὴν [k]οὐδὲν εἰργάσατο κακόν. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστι κακόν.
[l]Ἀγάγωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὸν λοιπὸν βίον τὸν λόγον· [m]καὶ ἔστω
τις γεωργὸς, καὶ μηδὲν λυμαινέσθω τοῖς ἡμετέροις ὑπάρχουσι,
μήτε ἐπιβουλευέτω, μήτε κλεπτέτω, μόνον δὲ τὰς αὐτοῦ χεῖρας
δήσας, οἴκοι καθεζέσθω, μήτε σπείρων, μήτε αὔλακα τέμνων,
[n]μήτε βοῦς ὑποζευγνὺς, μήτε ἄμπελον θεραπεύων, μήτε ἄλλο
τι τῶν περὶ τὴν γῆν πονῶν· ἆρα οὐ κολάσομεν τὸν τοιοῦτον;
Καίτοιγε οὐδὲν ἠδίκησεν, οὐδὲ ἔχομεν ἐγκαλεῖν [o]αὐτῷ· ἀλλ'
[p]αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἠδίκησεν· ἀδικεῖ γὰρ κοινῷ λόγῳ, τὴν παρ'
C ἑαυτοῦ συντέλειαν μὴ παρεχόμενος. Τί δὲ, εἰπέ μοι, ἂν τῶν
[q]δημιουργῶν ἕκαστος καὶ χειροτεχνῶν [r]τὸν μὲν ἑτερότεχνον,
ἀλλὰ μηδὲ τὸν ὁμότεχνον βλάπτῃ μηδὲν, ἀργῇ δὲ μόνον, οὐχὶ
ἀπόλωλεν [s]ἅπας ἡμῖν ὁ βίος οὕτω καὶ διέφθαρται; [t]Βούλει καὶ
ἐπὶ τοῦ σώματος τὸν λόγον [v]ἑλκύσωμεν; Οὐκοῦν ἡ χεὶρ μὴ
πληττέτω τὴν κεφαλὴν, μηδὲ ἐκκοπτέτω τὴν γλῶσσαν, μηδὲ
ἐξορυττέτω τὸν ὀφθαλμὸν, μηδὲ ἄλλο τι τοιοῦτον ἐργαζέσθω (844)
κακόν· μόνον δὲ [w]ἀργὴ μενέτω, καὶ τὴν παρ' ἑαυτῆς λειτουρ-
D γίαν μὴ πληρούτω [x]τῷ παντὶ σώματι· ἆρα οὐκ ἄξιον ἐκκο-
πῆναι αὐτὴν, ἢ περιφέρειν ἀργοῦσαν, καὶ παντὶ λυμαινομένην
τῷ σώματι; Τί [y]δὲ, ἂν τὸ στόμα μὴ κατεσθίῃ τὴν χεῖρα, μηδὲ
δάκνῃ τὸ στῆθος, τὰ δὲ παρ' ἑαυτοῦ πάντα ἐλλείπῃ, οὐ βέλτιον
ἐμπεφράχθαι μᾶλλον; Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν [z]οἰκετῶν, καὶ ἐπὶ
τῶν δημιουργῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος παντὸς ἀδικία μεγάλη, οὐ

[f] τὴν accessit ex A.B.C.F. [g] ὁ] οἷον ὁ A.B.F. Sav. cet. [h] ποῖον] + ἆρα A.F. [i] εἰπέ μοι] ναὶ, φησὶ A.B.F. Sav. cet. [k] οὐδὲν] οὐδ' ante corr. E. [l] ἀγάγωμεν (ἄγωμεν C.D. Veron.)—τὸν λόγον] ἀλλ', εἰ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ τὸν λ. β. τὸν λόγον ἀγάγωμεν A.B.F. ἀλλ', εἰ δοκεῖ, ἀγάγωμεν καὶ ἐπὶ τὸν λ. β. τὸν λόγον Sav. cet. [m] καὶ assumtum ex omnibus. [n] μήτε β. ὑ.] μήτε βόας ζευγνὺς A. τοὺς βόας ζευγνὺς B.F. [o] αὐτῷ] + τι A.B.F. Sav. cet. [p] αὐτῷ et τούτῳ A.B.F. Sav. cet. [q] χειροτεχνῶν pro δημ. et τῶν δημ. pro χειροτεχνῶν C. [r] τὸν μὲν ἑτ. ἀλλὰ μηδὲ] μήτε τὸν ἑτ. μηδὲ A.B.F. [s] πᾶς E. [t] βούλει] εἰ βούλει E. [v] μεταβιβάσομεν A.B.F. [w] ἀργὸς ex corr. E. [x] τῷ π. σώματι om. A.B.F. inclusum a Sav. [y] δὲ] δαὶ B.F. δὴ C. [z] οἰκετῶν] + καὶ ἐπὶ τῶν γεωργῶν A.

μόνον τὸ κακόν τι πρᾶξαι, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἔλλειψις,
πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τοῦτο [a]ἂν γέ-
νοιτο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀπάγων ἡμᾶς τῆς E
πονηρίας, ἄγει πρὸς τὴν ἀρετήν.

[b]Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, τὰς ἀκάνθας ἐκκοπῆναι πάσας, ἂν
τὰ χρηστὰ μὴ [c]καταβάλληται σπέρματα; Εἰς γὰρ τὴν αὐτὴν
περιστήσεται [d]πάλιν ἡμῖν ζημίαν ὁ πόνος μείνας ἀτελής. Διά
τοι τοῦτο καὶ [e]ὁ Παῦλος κηδόμενος ἡμῶν, οὐ μέχρι τῆς τῶν
κακῶν ἐκκοπῆς καὶ ἀναιρέσεως ἵστησι τὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ
καὶ ταχὺ τῶν ἀγαθῶν τὴν καταφύτευσιν ἐπιδείκνυσθαι προ-
τρέπει. Εἰπὼν γὰρ, "Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ F
κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ,"
ἐπήγαγε· "Γίνεσθε [f]δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι,
χαριζόμενοι ἑαυτοῖς." Ἕξεις γάρ εἰσιν αὗται καὶ διαθέσεις.
Καὶ οὐκ ἀρκεῖ ἡ τῆς ἑτέρας ἀπαλλαγὴ εἰς τὴν τῆς ἑτέρας ἡμᾶς 118
ἕξιν καταστῆσαι πάλιν, ἀλλὰ δεῖ πάλιν κινήσεώς τινος, καὶ
ὁρμῆς οὐκ ἐλάττονος τῆς ἐν τῇ φυγῇ τῶν κακῶν, ὥστε γενέσθαι
ἐν τῇ κτήσει τῶν ἀγαθῶν. Καὶ [g]γὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος ὁ
μέλας ἂν ἀπαλλαγῇ τῆς ποιότητος ταύτης, οὐκ εὐθέως [h]ἐγένετο
λευκός. Μᾶλλον δὲ μὴ ἐπὶ τῶν φυσικῶν τὸν λόγον γυμνάσω-
μεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν τὸ παράδειγμα [i]παραγά-
γωμεν. Ὁ μὴ ἐχθρὸς οὐ πάντως φίλος ἐστὶν, ἀλλ' ἔστι τι
μέσον, ὃ μήτε ἔχθρας, μήτε φιλίας [k]ἐστὶν, ἐν ᾧ μάλιστα οἱ B
πλείους τῶν ἀνθρώπων καθεστήκασι πρὸς ἡμᾶς. Ὁ μὴ δα-
κρύων, οὐ πάντως καὶ γελᾷ, ἀλλ' ἔστι μέση κατάστασις. Οὕτω
δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐχ ὁ μὴ πικρὸς πάντως χρηστὸς, οὐδὲ ὁ μὴ
θυμώδης [l]πάντως εὔσπλαγχνος· ἀλλὰ δεῖ πάλιν ἑτέρας σπουδῆς,
ὥστε κτήσασθαι τοῦτο τὸ καλόν. Καὶ θέα πῶς κατὰ νόμον ἀρί-
στης γεωργίας ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ γῆν
παρὰ τοῦ γεωργοῦ διακαθαίρει τε καὶ ἐργάζεται. Ἀνεῖλε τὰ νόθα C
σπέρματα, παρακαλεῖ λοιπὸν, ὥστε κατασχεῖν τὰ γνήσια φυτά.
"Γίνεσθε χρηστοὶ," φησίν. Ἂν γὰρ τῶν ἀκανθῶν ἀνασπα-
σθεισῶν μένῃ ἡ χώρα ἀργοῦσα, ἀνονήτους πάλιν οἴσει βοτάνας.
Διὸ τὴν σχολὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀργίαν προκαταλαμβάνειν
δεῖ [m]τῇ τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων τε καὶ φυτῶν καταβολῇ.

[a] ἂν γένοιτο pro γένοιτ' ἂν A.B.C.D.E. ἂν om. F. [b] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ τὰ ἐναντία τῆς κακίας ἐκκοπτομένης ἐργάζεσθαι, ἐπεὶ οὐδὲν ὄφελος, ὀργῆς ἐκριζωθείσης τυχὸν, ἂν μὴ ἀγάπη ἐπιδαψιλευθῇ. Veron. [c] καταβάλληται C.D.E. καταβάληται Edd. [d] π. ἡμῖν ζ. A.B.C.D.F. ζ. π. ἡμῖν E. π. ζ. ἡμῖν Edd. [e] ὁ μακάριος Π. E. ὁ Π. om. F. καὶ ὁ Π. om. A.B. Post Παῦλος add. σφόδρα A.B.F. Sav. cet. [f] δὲ om. C. [g] γὰρ] + καὶ E. [h] γίνεται A.B.F. Sav. cet. [i] μεταγάγ. A.B.F. [k] ἐστὶν post ἔχθρας transp. A.E.F. [l] πάντως] + καὶ E. [m] τὴν . . . καταβολὴν C.

Ἀνεῖλεν ὀργὴν, ἔθηκε χρηστότητα· ἀνεῖλε πικρίαν, ἔθηκεν
εὐσπλαγχνίαν· ἐξέτεμε κακίαν καὶ βλασφημίαν, ἐφύτευσε συγ-
γνώμην. Τὸ γὰρ, "Χαριζόμενοι ἑαυτοῖς," τοῦτό ἐστι· συγ-
D γνωμονικοὶ, φησὶ, γίνεσθε. Μείζων γὰρ αὕτη ἡ χάρις [n]τῆς ἐν
τοῖς χρήμασιν. Ὁ μὲν γὰρ χρήματα ἀφιεὶς τῷ δανεισαμένῳ
παρ' αὐτοῦ, καλὸν μὲν ἐργάζεται ἔργον καὶ θαυμαστὸν, πλὴν
ἀλλὰ μέχρι τοῦ σώματος ἡ χάρις, εἰ καὶ ἑαυτῷ τὴν ἀμοιβὴν
ἐν τοῖς πνευματικοῖς καὶ τοῖς κατὰ ψυχὴν ἀποδίδωσι δώροις· ὁ
δὲ ἁμαρτήματα χαρισάμενος, τήν τε ψυχὴν ὠφέλησε τὴν ἑαυ-
τοῦ, καὶ τὴν ἐκείνου τοῦ τῆς [o]συγγνώμης τυχόντος. Οὐ γὰρ
E ἑαυτὸν μόνον τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ κἀκεῖνον ἐπιεικέστερον
[p]κατέστησεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐπεξερχόμενοι τοῖς ἠδικηκόσιν
ἡμᾶς, ὡς συγχωροῦντες δάκνομεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, [q]ἐντρέπον-
τες καὶ δυσωποῦντες. Ἐκείνως μὲν γὰρ οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε
ἐκείνους ὠνήσαμεν, ἀλλ' ἀμφοτέρους ἐβλάψαμεν, αὐτοί τε τὸ
ἀνταπόδομα διώξαντες κατὰ τοὺς παρὰ Ἰουδαίοις ἄρχοντας,
καὶ τὸν [r]ἐν ἐκείνοις ἐκκαύσαντες θυμόν· ἂν δὲ ἐπιεικείᾳ τὴν ἀδι-
κίαν ἀμειψώμεθα, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἐκλύσαντες, ἐκαθίσα-
F μεν παρ' αὐτῷ δικαστήριον ἡμῖν φέρον τὰς ψήφους, καταδικάζον
αὐτὸν χαλεπώτερον, ἢ ἡμεῖς. Καταγνώσεται γὰρ [s]αὐτοῦ καὶ
καταψηφιεῖται, καὶ πᾶσαν ζητήσει πρόφασιν, δι' ἧς ἀποτίσει
τὸ δανεισθὲν τῆς μακροθυμίας μέρος μετὰ πλείονος τοῦ μέτρου,
εἰδὼς ὅτι ἂν [t]μὲν τὸ ἴσον ἀποδῷ, καὶ οὕτως ἠλάττωται, τῷ (845)
μὴ αὐτὸς ἄρξασθαι, ἀλλὰ τῷ παρ' ἡμῶν τὸ ὑπόδειγμα λαβεῖν,
119 ἔλαττον φέρων. Σπουδάσει τοίνυν [v]ὑπερβαλέσθαι τῷ μέτρῳ,
ἵνα τὴν ἐλάττωσιν, ἣν ἐκ τοῦ δεύτερος ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ἀνταπό-
δοσιν [w]ὑπέμεινε, τῇ τῆς ἀντιδόσεως ὑπερβολῇ κατακρύψῃ, καὶ
τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου γενομένην αὐτῷ ἐλάττωσιν τοῦ [x]προτέρου
παθόντος κακῶς, ταύτην ἀπὸ τῆς καθ' ὑπερβολὴν ἐπιεικείας
κοινὴν [y]ἐργάσηται. [z]Οἱ γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν εὐγνώμονες ὦσιν,
οὐχ οὕτως ἐπὶ τοῖς κακοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς [a]ἂν εὖ
πάσχωσι παρὰ τῶν ἠδικημένων, [b]στένουσι. Τὸ μὲν [c]γὰρ κακίας
B [d]καὶ ὀνείδους καὶ γέλωτος μεστὸν, [e]τὸν εὖ παθόντα μὴ ἀντὶ εὖ
ποιεῖν· [f]τὸ δὲ ἔπαινον ἔχει καὶ κρότους παρὰ πάντων καὶ εὐφη-

[n] τῆς] τοῖς C.D. Veron. [o] συγγνώμης] + λέγω A.B.F. [p] κατέστησεν A.B.C.E.F. ἐποίησεν Edd. [q] ἐντρ. καὶ δυσωπ.] καὶ ἐντρέπομεν καὶ δυσωποῦμεν A.B.F. [r] ἐν om. F. [s] ἑαυτοῦ E. αὐτοῦ Edd. [t] μὲν om. E. [v] ὑπερβαλέσθαι] + τὰ σπέρματα C. Veron. [w] ὑπομείνῃ C.D. Veron. ὑπομένει (corr. ex ὑπέμενε, ut videtur) E. [x] πρότερος A.F. Statim παθεῖν A.B.F. [y] ἐργάζηται E. [z] οἱ] οὐ a pr. man. E. [a] ἂν om. ante corr. E. [b] στένωσιν C. [c] γὰρ om. a pr. man. E. [d] καὶ] Sic A.B.F. τὸ δὲ C.D.E. Veron. τὸ δὲ καὶ Sav. cet. Statim ὀνειδῶν D.E. Veron. [e] τὸν] τὸ τὸν A.B.F. Mox ἀντὶ εὖ ποιεῖν D. ἀντὶ εὐποιεῖν C. Veron. ἀντιευποιεῖν B.F. ἀντευποιεῖν Sav. cet. [f] τὸ δὲ] Sic A.B.F. τοῦτο μὲν γὰρ Edd.

μίας, τὸ κακῶς παθόντα μὴ ἀντεπεξελθεῖν. Διὰ τοῦτο [g]τούτῳ
μάλιστα δάκνονται.

Ὥστε, εἰ βούλει [h]ἀμύνεσθαι, τούτῳ [i]ἀμύνου τῷ τρόπῳ·
κακοῖς ἀγαθὰ ἀνταπόδος, ἵνα αὐτὸν καὶ ὀφειλέτην καταστήσῃς,
καὶ νικήσῃς νίκην θαυμαστήν. Ἔπαθες κακῶς; Ποίησον καλῶς,
οὕτως ἀμύνου τὸν ἐχθρόν. Ἂν μὲν γὰρ ἐπεξέλθῃς, ὁμοίως καὶ
σὲ [k]κἀκεῖνον ἅπαντες μέμφονται· ἂν δὲ ἐνέγκῃς, ἑτέρως, σὲ μὲν
κροτήσουσι καὶ θαυμάσονται, ἐκεῖνον δὲ κακηγορήσουσι. Τί δὲ C
ἐχθρῷ [l]γένοιτο ἂν μεῖζον τοῦ τὸν ἐχθρὸν ἰδεῖν παρὰ πάντων
θαυμαζόμενον καὶ κροτούμενον; [m]τί ἐχθρῷ πικρότερον τοῦ
ἑαυτὸν θεάσασθαι παρὰ πάντων ὑβριζόμενον ἐπ' ὄψεσι τοῦ
ἐχθροῦ; [n]Ἐὰν αὐτὸν ἀμύνῃ, καὶ κατεγνώσθης ἴσως, καὶ σὺ
μόνος ἠμύνω· ἂν δὲ ἀφῇς, ἀντὶ σοῦ πάντες [o]ἀμύνονται αὐτόν·
ὅπερ τοῦ παθεῖν κακῶς χαλεπώτερον, τὸ τὸν ἐχθρὸν τοσούτους
[p]τοὺς ἀμύνοντας ἔχειν. Ἂν ἀνοίξῃς [q]σὺ τὸ στόμα, ἐκεῖνοι σι-
γήσονται· ἂν δὲ σὺ [r]σιγήσῃς, οὐκέτι ἐνὶ [s]τῷ σῷ στόματι, ἀλλὰ D
μυρίοις τοῖς τῶν ἄλλων αὐτὸν [t]βάλλεις, καὶ μᾶλλον ἀμύνῃ.
Καὶ σοὶ μὲν ὑβρίζοντι πολλοὶ καὶ ἐγκαλοῦσιν· ἐροῦσι γὰρ τοῦ
πάθους εἶναι τὰ ῥήματα· ὅταν δὲ ὁ μηδὲν ἠδικημένος οὕτως
αὐτὸν πλύνῃ ταῖς ὕβρεσι, τότε μάλιστα καθαρὰ πάσης ὑποψίας
ἡ ἄμυνα. Ὅταν γὰρ οἱ μηδὲν παθόντες δεινὸν, διὰ τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς σῆς ἐπιεικείας ὡς ἠδικημένοι [v]συναλγῶσι καὶ συμ-
πάσχωσι, πάσης ὑποψίας καθαρὰ αὕτη ἡ ἐκδικία. Τί οὖν, ἂν
μηδεὶς ἀμύνηται, φησίν; Οὐκ [w]ἔστιν εἶναι λιθίνους ἀνθρώπους, E
ὡς τοσαύτην φιλοσοφίαν ὁρῶντας μὴ θαυμάσαι· κἂν μὴ [x]τότε
ἀμύνωσιν, ὕστερον ὅμως ἐν [y]καταστάσει γενόμενοι, τοῦτο ἐρ-
γάσονται, σκώπτοντες [z]δὲ ἐκεῖνον καὶ λοιδοροῦντες διατελοῦσι.
Κἂν ἕτερος [a]δὲ μηδεὶς θαυμάσῃ, αὐτός σε ἐκεῖνος πάντως θαυ-
μάσεται, κἂν μὴ λέγῃ. Ἡ γὰρ τοῦ καλοῦ κρίσις ἡμῖν, κἂν εἰς
αὐτὸ τῆς κακίας τὸ βάραθρον ἔλθωμεν, ἀδέκαστος καθέστηκεν,
οὐ παρακλινομένη. [b]Ἢ διὰ τί τὸν κύριον ἡμῶν οἴει τὸν Χρι- F
στὸν ταῦτα λέγειν, [3]"Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν

[3] Matth. v. 39.

[g] τούτῳ μ. pro μ. τούτῳ omnes. [h] ἀμύνασθαι A.D.F. Sav. cet. καὶ ἀμύνασθαι E. [i] ἀμύνου] + σου E. [k] κἀκεῖνον] + ὁμοίως E. [l] γένοιτ' ἂν A.B. ἂν γένοιτο C. [m] τί δὲ ἐχθρῶν C. [n] ἂν E. Statim αὐτὸς A.B.F. [o] ἀμύνονται C.D.E. ἀμύνωνται Veron. ἀμυνοῦνται A.B.F. Sav. cet. [p] τοὺς ἀμύνοντας] ἀμυνομένους E. [q] σὺ] καὶ σὺ E. [r] σιγᾷς E. [s] τῷ σῷ στόμ.] Sic E. τῷ στόμ. C. στόματι Edd. Cf. p. 129 B. [t] βαλεῖς D. Mox ἀμύνεις (sic) E. [v] ἀλγῶσιν C. [w] ἔστιν] + οὕτως E. [x] ποτε E. Statim ἀμ. ὥστε ὕστερον id. [y] ἐκστάσει F. γενόμενοι in marg. B. Mox ἐργάσωνται C. Veron. [z] δὲ om. A.B.F. Sav. cet. Mox διατελοῦσι (διατελέσουσι E.) deest in iisdem. [a] δὲ om. E. [b] ἢ om. E.

σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην;" οὐκ ἐπειδὴ ὅσῳ ἐὰν
τις μακρόθυμος γένηται, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ ἑαυτὸν κἀκεῖνον
ὠφέλησεν ὠφέλειαν τὴν μεγίστην; Διὰ τοῦτο στρέφειν καὶ
τὴν ἄλλην προσέταξεν, ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ θυμου-
μένου. Τίς γὰρ οὕτω θηρίον ἐστὶν, ὡς μὴ ἐντραπῆναι λοιπόν;
[c]Οἱ κύνες λέγονται τοῦτο ποιεῖν· [d]κἂν [e]ὑλακτήσωσι, καὶ ἐπέλ-
θωσί [f]τινι, ὁ δὲ ὕπτιον ῥίψας ἑαυτὸν μηδὲν ἐργάσηται, τὸν
θυμὸν ἅπαντα ἔσβεσεν. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι [g]τὸν παθεῖν παρ'
αὐτῶν κακῶς ἕτοιμον δυσωποῦνται, [h]πόσῳ μᾶλλον τὸ τῶν ἀν-
θρώπων γένος λογικώτερον [i]ὄν. Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον τὸ μικρὸν
ἔμπροσθεν εἰς μνήμην ἐλθὸν, [k]καὶ εἰς μαρτυρίαν ἑλκυσθὲν, μὴ
B παριδεῖν. Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἐλέγομεν περὶ [l]τῶν Ἰουδαίων
καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν παρ' αὐτοῖς, ὅτι ἐνεκαλοῦντο ὡς διώκον-
τες ἀνταπόδομα· καίτοι τοῦτο ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπέτρεπεν,
[4]"Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος·" [m]ἀλλ'
οὐχ ἵνα τοὺς ἀλλήλων [n]ἐξορύττωσιν ὀφθαλμοὺς, ἀλλ' ἵνα φόβῳ
τοῦ παθεῖν τὴν τοῦ ποιεῖν ἄδειαν ἐπισχόντες, μήτε ἐργάζωνταί
τι κακὸν [o]ἑτέρους, μήτε πάσχωσιν αὐτοὶ παρ' ἑτέρων. Διὰ
C τοῦτο εἶπεν, "Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ," ἵνα τὰς [p]ἐκείνου
δήσῃ χεῖρας, οὐχ ἵνα τὰς σὰς ἀντεξαγάγῃ, οὐχ ἵνα τῶν σῶν
ὀφθαλμῶν ἀπείρξῃ τὴν βλάβην μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τοὺς ἐκείνου
διατηρήσῃ σώους. Ἀλλ' ὅπερ ἐζήτουν, [q]τίνος ἕνεκεν συγκεχω-
ρημένης ἀμύνης ἐνεκαλοῦντο οἱ τῷ πράγματι κεχρημένοι; τί
ποτε τοῦτό ἐστι; Τὸ μνησίκακον ἐνταῦθά φησιν. Εὐθέως μὲν (846)
γὰρ [r]τὸ παθόντα δρᾶσαι συγχωρεῖ, ὅπερ ἔφην, κατέχων ἐκεῖ-
νον· μνησικακεῖν δὲ οὐκέτι ἀφίησιν· οὐκέτι γὰρ τὸ πρᾶγμά
ἐστι [s]τοῦ θυμοῦ, οὐδὲ [t]τῆς ζεούσης ὀργῆς, ἀλλὰ πονηρίας
D μεμελετημένης. Συγγινώσκει δὲ ὁ θεὸς τοῖς ἀπὸ τῆς ἐπηρείας
ἴσως συναρπασθεῖσι, καὶ ἐπὶ τὴν ἄμυναν ὡρμηκόσι. Διὸ λέγει,
"Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ·" καὶ πάλιν, [5]"Ὁδοὶ μνησικάκων
εἰς θάνατον." Εἰ δὲ ἔνθα ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ πηροῦν
ἐξῆν, τοσαύτη κεῖται τιμωρία τοῖς μνησικάκοις, πόσῳ μᾶλλον
[v]τοῖς καὶ παρέχειν ἑαυτοὺς πρὸς τὸ παθεῖν κακῶς κελευσθεῖσι;

4 Levit. xxiv. 20. 5 Prov. xii. 28.

[c] λέγονται οἱ κ. inverso ord. A.B.F. [d] κἂν] ἂν D. Veron. κἂν γὰρ A.B.F. Sav. cet. [e] ὑλακτήσωσι καὶ] ὑλακτοῦντες E. [f] τινι om. C.D.E. Veron. [g] τὸν] τὸ μὴ A.B.C.F. Statim παρ' αὐτοῖς Edd. repugnantibus libris. Tum ἕτοιμον om. A.B.F. [h] πόσῳ pro πολλῷ A.B.C.E.F. [i] ὂν assumtum ex E. Etiam λογικώτερον om. A.B.F. [k] καὶ om. E. [l] τῶν] τε E. τῶν ante ἀρχόντων om. id. [m] ἀλλ' om. C. [n] ἐξορύττωμεν F. [o] ἑτέροις C.D. Veron. [p] ἐκείνων C. [q] τίνος] + γὰρ E. [r] τὸ omnes. τὸν Edd. [s] τοῦ om. F. Statim θυμουμένου in text. E. [t] τῆς om. A.B.F. ὁρμῆς pro ὀργῆς Veron. Mox ἀλλ' ἀπὸ πον. C. [v] τοῖς om. C.D. μᾶλλον τοῖς om. Veron.

Μὴ τοίνυν ὦμεν μνησίκακοι, ἀλλὰ [w]σβέσωμεν τὴν ὀργὴν, [x]ἵνα τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας ἀξιωθῶμεν· [6]"Ὧι γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, φησὶν, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, E
[y]κριθήσεσθε·" [z]ὅπως ἂν καὶ τὰς ἐν τῷ παρόντι βίῳ διαφύγωμεν παγίδας, καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν τῆς παρ' αὐτοῦ τύχωμεν συγγνώμης, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

[1]Γίνεσθε [a]δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι 121
ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο [b]ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.

ΤΑ παρελθόντα τῶν [c]μελλόντων πλείονα ἔχει τὴν ἰσχὺν, B
καὶ δοκεῖ [d]θαυμαστότερα εἶναι καὶ πιστότερα. Διὸ καὶ [e]ὁ Παῦλος ἀπὸ τῶν ὑπηργμένων ἤδη ποιεῖται τὴν παράκλησιν. [f]Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἕνεκεν μείζονα ἔχει τὴν ἰσχύν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ἄφες, καὶ ἀφεθήσεταί σοι, [g]κἂν μὴ ἀφῆτε, [h]οὐ μὴ ἀφεθήσεται ὑμῖν, πρὸς μὲν φιλοσόφους ἄνδρας λεγόμενον καὶ τοῖς μέλλουσι πιστεύοντας, μέγα δύναται· ὁ δὲ Παῦλος οὐκ C
ἀπὸ τούτων ἐντρέπει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ὑπηργμένων. [i]Ἐκεῖνο μὲν γάρ ἐστι κόλασιν φυγεῖν, τοῦτο δὲ ἀγαθοῦ τινος μετασχεῖν. [k]Τὸν Χριστὸν μιμῇ. Ἀρκεῖ τοῦτο μόνον εἰς παράκλησιν ἀρετῆς, τὸ τὸν [l]θεὸν μιμεῖσθαι. Τοῦτο [m]δὲ μεῖζον ἐκείνου, ὅτι [2]"Ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους." [n]Οὐ γὰρ ἁπλῶς, ὅτι τὸν θεὸν μιμούμεθα, εἶπεν, [o]ἀλλ' ὅτι ἐν οἷς αὐτοὶ εὖ πάσχομεν. Πατέρων σπλάγχνα πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς ἔχειν βούλεται· D

6 Matth. vii. 2. 1 Cap. IV. v. 32—Cap. V. v. 2. 2 Matth. v. 45.

w σβέσωμεν] πᾶσαν σβέσαι σπουδάζωμεν A.B.F. x ἵνα τῆς] ἵνα καὶ τῆς A.B.F. ἵνα τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ἵνα τῆς E. Mox αὐτοῦ pro τοῦ θεοῦ E. y κριθήσεσθε] + γινώμεθα οὖν περὶ τοὺς ὁμοδούλους φιλάνθρωποι, συμπαθεῖς A.B.F. Sav. cet. z ὅπως ἂν—παγίδας] ἵνα καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐλέους A.B.F. Hom. XVII. a δὲ om. E. b ἡμῖν E. c μελλόντων πλείονα] πλειόνων E. πραγμάτων πλείονα corr. rec. in marg. ejusdem. d θαυμ.] καὶ θαυμ. E. e ὁ om. E. Mox ἤδη om. id. f ἐκεῖνα] ἐκεῖ F. g κἂν] καὶ πάλιν ἂν A.B.F. h οὐ μὴ] οὐκ A.B.F. i ἐκείνῳ et τούτῳ A.B.F. Sav. cet. k τὸν om. A.B.F. Post Χριστὸν add. φησὶ A.B.F. Sav. cet. l θεὸν] Χριστὸν C. Statim μιμήσασθαι F. m δὲ om. A.B.F. Sav. cet. n οὐ γὰρ] ὅρα· οὐχ A.B.F. o ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ τί; E.

σπλάγχνα γὰρ ταῦτα λέγεται ἡ φιλανθρωπία καὶ οἱ οἰκτιρμοί.
Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔνι ἀνθρώπους ὄντας μήτε λυπεῖν μήτε λυ-
πεῖσθαι, δεύτερον εὗρε φάρμακον, ὥστε [p]χαρίζεσθαι, φησὶν,
ἑαυτοῖς. Καίτοι [q]οὐδὲν ἴσον· σὺ μὲν γὰρ ἂν νῦν χαρίσῃ, πάλιν
σοι χαριεῖται ἐκεῖνος, θεῷ δὲ οὐδὲν ἐχαρίσω. Καὶ σὺ μὲν τῷ
ὁμοδούλῳ, ὁ δὲ θεὸς τῷ δούλῳ καὶ τῷ ἐχθρῷ καὶ τῷ μισοῦντι
αὐτόν. "Καθὼς καὶ ὁ θεὸς, φησὶν, ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο
E ἡμῖν." [r]Καὶ τοῦτο μέγα ἔχει [s]αἴνιγμα. Οὐχ ἁπλῶς ἀκινδύνως
[t]ἐχαρίσατο, φησὶν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ κινδύνου τοῦ υἱοῦ. [v]Ἵνα
σοι συγγνῷ, τὸν υἱὸν ἔθυσε· σὺ δὲ πολλάκις καὶ ἀκίνδυνον καὶ
ἀδάπανον ὁρῶν τὴν συγχώρησιν, οὐ ποιῇ. "Γίνεσθε [w]οὖν μι-
μηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ,
καθὼς [x]καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν
ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας."
Ἵνα μὴ νομίσῃς ἀνάγκης εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἄκουσον [y]τί φησιν,
F ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκεν. Ὡς ὁ δεσπότης σε ἠγάπησεν, ἀγάπησον
[z]σὺ τὸν φίλον· μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτω δυνήσῃ, πλὴν ἀλλ' ὡς δύ-
122 νασαι. Βαβαί· τί ταύτης τῆς φωνῆς μακαριώτερον γένοιτ' ἄν;
Κἂν βασιλείαν εἴπῃς, κἂν ὁτιοῦν, οὐδὲν ἴσον. Τὸν θεὸν μιμῇ, (847)
τῷ θεῷ ἐξομοιοῦσαι, ὅταν συγχωρήσῃς ἐκείνῳ. Μᾶλλον [a]τοῦτο
δεῖ συγχωρεῖν, ἢ χρήματα. Χρήματα μὲν γὰρ ἐὰν συγχωρήσῃς,
οὐκ ἐμιμήσω τὸν θεόν· ἁμαρτήματα δὲ [b]ἐὰν συγχωρήσῃς, τὸν
θεὸν μιμῇ. Πλὴν πῶς δυνήσῃ λέγειν, πένης εἰμὶ, καὶ οὐ δύναμαι
συγχωρῆσαι, ὅταν καὶ ἃ δύνασαι [c]συγχωρῆσαι, μὴ συγχω-
ρήσῃς; [d]Μὴ καὶ ἐνταῦθα ζημία ἐστίν; οὐχὶ πλοῦτος μᾶλλον,
B οὐχὶ περιουσία, οὐχὶ [e]εὐπορία; Ἰδοὺ καὶ ἄλλη παράκλησις
[f]εὐγενεστέρα. "Ὡς τέκνα ἀγαπητὰ," φησίν. [g]Καὶ ἄλλην
ἔχετε ἀνάγκην τοῦ μιμεῖσθαι αὐτὸν, οὐ [h]τὸ παθεῖν εὖ μόνον,
ἀλλὰ καὶ τὸ τέκνα [i]καλεῖσθαι. "Ὡς τέκνα ἀγαπητά." Ἐπειδὴ

[p] χαρ. φησὶν, ἑαυτοῖς] Sic E. Veron. χαρ. ἑαυτοῖς, φησὶν C.D. ἀλλήλοις χαρίζεσθαι. χαριζόμενοι, φησὶν, ἑαυτοῖς A.B.F. Sav. cet. [q] οὐδὲν ἴ.] οὐδαμοῦ τὸ ἴ. A.B.F. [r] καὶ τοῦτο μ.] μ. καὶ τοῦτο A.B.F. Sav. cet. μέγα om. a pr. man. E. [s] αἴνιγμα] + ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν A.B.F. Sav. cet. [t] ἐχαρίσατο] + ἡμῖν E. [v] ἵνα] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [w] οὖν om. C.D. Veron. [x] καὶ om. C. [y] τί φησιν—ἠγάπησεν] πῶς οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκεν, εἶπεν· ὡσεὶ ἔλεγεν, ἐχθρὸν ὄντα σε ὁ θ. ἠγάπησεν A.B.F. Sav. cet. [z] σὺ] σου E. [a] τοῦτο omnes. ἁμαρτήματα Edd. δὴ pro δεῖ D. [b] ἂν E. [c] συγχωρεῖν μὴ συγχωρῇς A.B.F. [d] μὴ assumtum ex E. Statim καὶ ἐντ. ζημίαν ἡγῇ, ἀλλ' (ἀλλ' om. Sav.) οὐχὶ πλοῦτον μᾶλλον, οὐχὶ περιουσίαν, οὐχὶ εὐπορίαν (οὐχὶ εὐπ. om. A.B.F.) A.B.F. Sav. cet. [e] εὐπορίαν] + γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ A.B.F. Sav. cet. [f] εὐγενεστέρα om. A.B.F. [g] καὶ ἄλλην ἔχετε (+ ἂν E ?)] ἔχετε καὶ ἄλλην A.B.F. Sav. cet. [h] τὸ pro τῷ A.B.C.E.F. Mox τὸ τέκνα pro τῷ τέκνα omnes. [i] καλεῖσθαι] Sic B.C.D. καλεῖσθαι καὶ γενέσθαι F. γενέσθαι Edd. Statim καὶ pro ὡς A.B. καὶ ἀγαπητὰ (om. τέκνα) Cat.

γὰρ οὐ [k]πάντες τοὺς πατέρας μιμοῦνται, [l]ἀλλὰ τὰ ἀγαπητὰ,
διὰ τοῦτό φησιν, "Ὡς τέκνα ἀγαπητά." "[m]Περιπατεῖτε ἐν
ἀγάπῃ." Ἰδοὺ πάντων ἡ ὑπόθεσις· [n]ταύτης οὔσης, [o]οὐκ ὀργὴ,
οὐ θυμὸς, οὐ κραυγὴ, οὐ βλασφημία, ἀλλὰ πάντα ἀνῄρηται.
Διὸ ὕστερον τὸ κεφάλαιον τίθησι. Πόθεν ἐγένου τέκνον; C
Ἐπειδὴ συνεχωρήθη σοι. [p]Ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως, ἀφ' ἧς το-
σαύτης [q]ἠξιώθης τιμῆς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς [r]καὶ τῷ πλησίον συγχώ-
ρησον. Εἰπὲ δή μοι, εἴ τις σε δεσμώτην ὄντα, καὶ μυρίων
ὑπεύθυνον κακῶν ἤγαγεν ἐπὶ τὰ βασίλεια· μᾶλλον δὲ τοῦτο
ἀφῶμεν· εἴ τις σε πυρέττοντα καὶ ψυχορραγοῦντα ὠφέλησε
φαρμάκῳ τινὶ, ἆρα οὐκ ἂν αὐτὸν πάντων προυτίμησας, καὶ
αὐτὸ τοὔνομα τοῦ φαρμάκου; Εἰ γὰρ καιροὺς καὶ τόπους, δι'
ὧν ὠφελούμεθα, οὕτως ἔχομεν ὡς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, πολλῷ
μᾶλλον αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐραστὴς ἔσο τῆς ἀγάπης· δι'
[s]αὐτῆς ἐσώθης, δι' αὐτῆς υἱὸς γέγονας· κἂν ἕτερον δυνηθῇς D
σῶσαι, οὐχὶ τῷ αὐτῷ χρήσῃ φαρμάκῳ, καὶ παραινέσεις πᾶσι
τὸ, ἄφετε, ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν; Εὐγνωμόνων ψυχῶν τοῦτο, τὸ
οὕτω προτρέπεσθαι, [t]ἐλευθέρων καὶ εὐγενῶν. "Καθὼς καὶ ὁ
Χριστὸς ἠγάπησεν [v]ἡμᾶς." Σὺ τῶν φίλων φείδῃ, ἐκεῖνος τῶν
ἐχθρῶν· οὐκοῦν πολλῷ μεῖζον τὸ παρὰ τοῦ δεσπότου γινόμενον.
Τὸ γὰρ, καθὼς, [w]ποῦ σώζεται; [x]ἢ δῆλον ὅτι, ἐὰν τοὺς ἐχθροὺς E
[y]καὶ ἡμεῖς εὖ ποιῶμεν; "Καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν προσφορὰν
καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας." Ὁρᾷς [z]τὸ ὑπὲρ ἐχθρῶν
παθεῖν, ὅτι ὀσμὴ εὐωδίας ἐστὶ, [a]θυσία εὐπρόσδεκτος; Κἂν
ἀποθάνῃς, [b]τότε ἔσῃ θυσία· [c]τοῦτο μιμήσασθαί ἐστι [d]τὸν
θεόν.

[3]"Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνο-
μαζέσθω [e]ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις." Εἶπε περὶ τοῦ
πικροῦ πάθους, τοῦ θυμοῦ· ἦλθεν ἐπὶ τὸ ἧττον κακόν. Ὅτι
γὰρ ἧττον κακὸν ἡ ἐπιθυμία, ἄκουε καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως F
λέγοντος πρῶτον, "Οὐ φονεύσεις," ὅπερ ἐστὶ τοῦ θυμοῦ, καὶ
τότε, "Οὐ μοιχεύσεις," ὅπερ ἐστὶ τῆς ἐπιθυμίας. Καθάπερ
γὰρ ἡ πικρία καὶ ἡ κραυγὴ καὶ πᾶσα κακία καὶ βλασφημία, καὶ

[3] v. 3.

[k] πάντες] + υἱοὶ A.B.F. Sav. cet. [l] ἀλλ' οἱ ἀγαπητοὶ A.B.F. Sav. cet. [m] καὶ περιπ. E. Cat. [n] ταύτης] οὐκοῦν ταύτης Sav. cet. repugnantibus libris. [o] οὐκ ὀργὴ, οὐ θ. A.B.C.E.F. οὐ θ. οὐκ ὀργὴ Edd. [p] ἀπὸ] οὐκοῦν ἀπὸ A.B.F. [q] κατηξιώθης E. [r] καὶ] + σὺ in marg. B. [s] αὐτῆς] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [t] ἐλευθ.] καὶ ἐλευθ. A.B.F. Sav. cet. [v] ἡμᾶς] + φησὶ Edd. φησὶ om. E. Cat. Veron. [w] ποῦ pro πῶς E. Cat. Veron. πῶ^s (sic) F. [x] ἢ pro ἡ A. Cat. [y] καὶ ἡμεῖς assumtum ex omnibus. [z] τὸ] ὅτι τὸ A.B.C.F. Mox ὅτι om. A.B.F. [a] θυσία] καὶ θυσία A.B.F. Sav. cet. [b] τότε] τούτῳ E. [c] τούτῳ A.B.E.F. [d] τὸν om. E. [e] παρ' ὑμῖν A.B.F. Mosq.

ὅσα τοιαῦτα, τοῦ θυμώδους ἐστίν· οὕτω [f]καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ
123 πορνεία, ἀκαθαρσία, πλεονεξία. Τῷ γὰρ αὐτῷ χρημάτων ἐρῶ-
μεν, καὶ σωμάτων. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ τὴν κραυγὴν περιεῖλεν,
ὄχημα οὖσαν τῆς ὀργῆς, [g]οὕτω νῦν τὴν αἰσχρολογίαν καὶ εὐ-
τραπελίαν, ὄχημα οὖσαν τῆς πορνείας. [4]"Καὶ αἰσχρότης
[h]γὰρ, φησὶ, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα,
ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία." Μὴ εἴπῃς ἀστεῖα, [i]μὴ αἰσχρὰ,
μηδὲ πράξῃς, καὶ κατέσβεσας τὴν φλόγα. "Μηδὲ ὀνομαζέσθω,
B φησὶ, [k]παρ' ὑμῖν·" τουτέστι, μηδαμοῦ μηδὲ φαινέσθω. Τοῦτο
καὶ Κορινθίοις γράφων ἔλεγεν· [5]"Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορ-
νεία." Τουτέστι, πάντες καθαροὶ [l]γένεσθε. Οἱ γὰρ λόγοι
τῶν πραγμάτων εἰσὶν [m]ὁδοί. Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ φορτικός τις
εἶναι καὶ βαρὺς, καὶ εὐτραπελίαν ἐκκόπτων, ἐπήγαγε καὶ τὴν
αἰτίαν, εἰπὼν, "τὰ μὴ ἀνήκοντα·" [n]τὰ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, φησὶν,
"ἀλλὰ μᾶλλον [o]εὐχαριστία." Τί ὠφελεῖ τὸ [p]ἀστεῖον εἰπεῖν;
C Γέλωτα ἐκίνησας μόνον. Εἰπέ μοι, ὁ σκυτοτόμος ἐργάσεταί
[q]τι τῶν οὐκ ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτοῦ τέχνην; ἢ κτήσεταί τι
τοιοῦτον ὄργανον; Οὐδαμῶς· τὰ γὰρ οὐκ ἐν χρείᾳ οὐδὲν πρὸς
ἡμᾶς.

[r]Μηδεὶς ἔστω λόγος ἀργός· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀργοῦ καὶ εἰς
ἀτόπους καταπίπτομεν. Οὐ διαχύσεως ὁ παρὼν καιρὸς, ἀλλὰ (848)
πένθους, θλίψεων καὶ ὀδυρμῶν· σὺ δὲ εὐτραπελεύῃ; Τίς ἀθλητὴς
εἰς τὸ στάδιον εἰσελθὼν, [s]τὴν ἀγωνίαν ἀφεὶς τὴν πρὸς τὸν ἀντί-
D δικον, ἀστεῖα φθέγγεται; Ἐφέστηκεν ὁ διάβολος, περιέρχεται
ὠρυόμενος τοῦ ἁρπάσαι, πάντα κινεῖ καὶ πάντα στρέφει κατὰ
τῆς σῆς κεφαλῆς, καὶ μηχανᾶται τῆς καλιᾶς σε ἐκβαλεῖν, τρίζει
τοὺς ὀδόντας, [t]βρυχᾶται, πῦρ πνεῖ κατὰ τῆς σωτηρίας τῆς σῆς·
καὶ σὺ [v]κάθησαι ἀστεῖα λέγων, καὶ μωρολογῶν, [w]καὶ τὰ μὴ
ἀνήκοντα φθεγγόμενος; Οὐκοῦν καλῶς αὐτοῦ περιγενέσθαι
δυνήσῃ. Παίζομεν, ἀγαπητοί. Βούλει μαθεῖν τῶν ἁγίων τὴν
διαγωγήν; Ἄκουε Παύλου λέγοντος· [6]"Τριετίαν νύκτα καὶ
ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον
E ὑμῶν." Εἰ δὲ ὑπὲρ Μιλησίων καὶ Ἐφεσίων τοσαύτῃ ἐχρήσατο

[4] v. 4. [5] 1 Cor. v. 1. [6] Act. xx. 31.

[f] καὶ om. E. Veron. Statim τῷ ἐπιθυμητικῷ C. [g] οὕτω νῦν] οὕτως ἐνταῦθα A.B.F. [h] γὰρ om. A.F. [i] μὴ pro μηδ' C.D.E. Cat. μὴ om. A.B.F. Mox κατέσβεσας E. Cat. κατασβέσῃς C. κατασβέσεις Edd. [k] παρ' ὑμῖν A.B.C.E.F. Mosq. Cat. ἐν ὑμῖν Edd. [l] γίνεσθε E. [m] ὁδὸς A.B.F. [n] τὰ] ταῦτα Cat. [o] εὐχαριστίαν C.D. [p] ἀστεῖα E. [q] τι] + ποτε A.B.F. Sav. cet. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ἀργολογεῖν, καὶ κατὰ γελοιαστῶν καὶ μίμων καὶ εὐτραπέλων· καὶ ὅτι ἡ εὐλάβεια πάντων τούτων προσοῦσα περιγενήσεται. Veron. [s] καὶ τὴν Edd. et Codd. καὶ expunctum in E. [t] βρυχᾶται] βρύχει καὶ in text. E. [v] κάθῃ A.B.F. [w] καὶ om. A.F.

σπουδῇ, οὐχὶ ἀστεῖα λέγων, ἀλλὰ μετὰ δακρύων τὴν νουθεσίαν
εἰσφέρων, τί περὶ τῶν ἄλλων εἴποι τις ἄν; Ἄκουε δὲ καὶ Κο-
ρινθίοις τί φησιν· [7] "Ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας
ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων·" καὶ πάλιν, "Τίς ἀσθενεῖ,
καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;"
Ἄκουε δὲ αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· [8] "Καὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ
ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν·" καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς
εἰπεῖν, ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου [x]ἐπιθυμοῦντος· σὺ δὲ γελᾷς καὶ F
παίζεις; Πολέμου καιρὸς, καὶ σὺ τὰ [y]τῶν χορευόντων μεταχει-
ρίζῃ; Οὐχ ὁρᾷς τῶν πολεμούντων τὰ πρόσωπα, [z]πῶς σκυ-
θρωπὰ, [a]συνηγμένα; [b]ὀφρὺς φοβερὰ καὶ φρίκης γέμουσα;
[c]Ὁρᾷς ὄμμα αὐστηρὸν, καρδίαν διεγηγερμένην καὶ πηδῶσαν καὶ 124
ἀλλομένην, συνηγμένον νοῦν, τρέμοντα καὶ ἀγωνιῶντα, [d]πολλὴν
τὴν εὐταξίαν, πολλὴν τὴν εὐρυθμίαν, πολλὴν τὴν σιγὴν [e]τῶν ἐν
τοῖς στρατοπέδοις παραταττομένων ἀλλήλοις· οὐ λέγω, ὥστε
αἰσχρὸν ῥῆμα μὴ εἰπεῖν, ἀλλὰ μηδὲ ἁπλῶς φθέγξασθαι. Εἰ
γὰρ πρὸς αἰσθητοὺς ἔχοντες πολεμίους ἐκεῖνοι, καὶ οὐδὲν ἀπὸ
λόγων βλαπτόμενοι, τοσαύτῃ κέχρηνται σιγῇ, σὺ, ὁ καὶ ἐν
λόγοις ἔχων τὸν πόλεμον, καὶ τὸ πλέον τοῦ πολέμου, τοῦτό
[f]σοι τὸ μέρος ἐᾷς γυμνόν; Ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι τὰ πλείονα ἐντεῦθεν B
ἐπιβουλευόμεθα; Παίζεις καὶ τρυφᾷς, καὶ ἀστεῖα λέγεις, καὶ
γέλωτα κινεῖς, καὶ οὐδὲν ἡγῇ τὸ πρᾶγμα; Πόσαι ἀπὸ [g]ἀστείων
ἐπιορκίαι, πόσαι βλάβαι, πόσαι αἰσχρολογίαι; Ἀλλ' οὐ τοι-
αῦτά [h]ἐστι τὰ ἀστεῖα, φησίν. Ἀλλ' ἄκουε ὅτι πᾶσαν εὐτρα-
πελίαν ἐξέβαλε. Πολέμου [i]καιρὸς καὶ μάχης, ἀγρυπνίας καὶ
φυλακῆς, ὁπλίσεως καὶ παρατάξεως· οὐδένα τόπον ἐνταῦθα ὁ
τοῦ γέλωτος ἂν ἔχοι καιρός· τοῦ γὰρ κόσμου οὗτός ἐστιν.
Ἄκουσον τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· [9] "Ὁ κόσμος χαρήσεται,
ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε." Ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη διὰ τὰ σὰ C
κακὰ, σὺ δὲ γελᾷς; ἐκεῖνος ἐρραπίσθη, καὶ τοσαῦτα ἔπαθε διὰ
[k]τὴν σὴν συμφορὰν καὶ τὸν καταλαβόντα σε χειμῶνα· σὺ δὲ
τρυφᾷς; Καὶ πῶς οὐ μᾶλλον αὐτὸν [l]παροξύνεις; Ἀλλ' ἐπειδὴ

[7] 2 Cor. ii. 4. xi. 29. [8] Ibid. v. 4. [9] Joan. xvi. 20.

[x] ἐπιθυμοῦντες D.E. Haec καὶ καθ' ἑκάστην—ἐπιθυμοῦντος ante καὶ γὰρ ἡμεῖς κ. τ. ἑ. transp. A.B.F. Sav. cet. [y] τῶν om. B. [z] πῶς] + εἰσι A.B.F. Sav. cet. [a] συνηγ.] πῶς συνηγ. A.B.E.F. Sav. cet. [b] ὀφρὺς] + γὰρ παρ' αὐτοῖς A.B.F. Sav. cet. [c] ὁρᾷς—ἀγωνιῶντα] ὄμμα αὐστηρὸν, καρδία διεγηγερμένη καὶ πηδῶσα καὶ ἀλλομένη, συνηγμένος νοῦς, τρέμων, ἀγωνιῶν A.B.F. [d] πολλὴν τ. εὐ.] καὶ πολλὴν τὴν εὐ. ἴδοι τις ἂν A.B.F. [e] τῶν ἐν τ. στ. π. ἀλλήλοις] τῶν παρὰ τοῖς στ. A.B.F. τῶν ἐν τοῖς στ. Sav. cet. Haec autem, τῶν ἐν τ. στ. π. ἀλλήλοις non hic, sed post φθέγξασθαι habent C.D.E. Veron. [f] σοι om. A.F. [g] ἀστειολογιῶν A.B.F. Sav. cet. [h] εἰσὶ A.F. [i] καιρὸς] + νῦν A.B.F. Sav. cet. [k] τὰς σὰς συμφορὰς E. [l] παροξυνεῖς F.

τισιν ἀδιάφορον εἶναι τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, [m]ὃ καὶ δυσφύλακτόν
ἐστι, φέρε, μικρὰ περὶ τούτου διαλεχθῶμεν, [n]ὅσον ἐστὶ κακὸν
διδάξαντες. Καὶ γὰρ [o]τοῦτο τοῦ διαβόλου ἔργον ἐστὶ, τὸ
ποιεῖν τῶν ἀδιαφόρων καταφρονεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ καὶ
D ἀδιάφορον ἦν, οὐδὲ οὕτως ἐχρῆν αὐτοῦ καταφρονεῖν, εἰδότα ὅτι
τὰ [p]μεγάλα ἀπὸ τούτου τίκτεται κακὰ καὶ αὔξεται, καὶ εἰς πορ-
νείαν τελευτᾷ πολλάκις· ὅτι [q]δὲ οὐδὲ ἀδιάφορόν ἐστιν, ἐκεῖθεν
δῆλον. Ἴδωμεν οὖν πόθεν τίκτεται· μᾶλλον δὲ ἴδωμεν ὁποῖον
εἶναι [r]δεῖ τὸν ἅγιον, ἥμερον, πρᾶον, πενθοῦντα, θρηνοῦντα,
τεθλιμμένον. Ὁ τοίνυν [s]τὰ εὐτράπελα λέγων, οὐχ ἅγιος· κἂν
Ἕλλην ᾖ, καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος· τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ταῦτα
E [t]ἐφεῖται μόνοις. Ἔνθα αἰσχρότης, ἐκεῖ καὶ εὐτραπελία· ἔνθα
γέλως ἄκαιρος, ἐκεῖ καὶ εὐτραπελία. [v]Ἄκουε τοῦ προφήτου
λέγοντος· [10] "Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε
αὐτῷ ἐν τρόμῳ." Ἡ [w]γὰρ εὐτραπελία μαλακὴν ποιεῖ τὴν
ψυχὴν, ῥᾴθυμον· [x]ἀναπτεροῖ, [y]καὶ ὕβρεις πολλάκις ὤδινε, καὶ
πολέμους [z]ποιεῖ. Τί δέ; [a]ὅλως οὐχὶ ἐν ἀνδράσι γέγονας;
[b]Κατάργησον τὰ τοῦ νηπίου. Ἀλλὰ τὸν μὲν οἰκέτην τὸν σὸν
F ἐν ἀγορᾷ οὐκ ἀξιοῖς εἰπεῖν τι τῶν ἀσυμφόρων· σὺ δὲ τοῦ θεοῦ
λέγων οἰκέτης εἶναι, ἐν ἀγορᾷ ἀστεῖα φθέγγῃ; Ἀγαπητὸν τὴν
νήφουσαν [c]ψυχὴν μὴ κλαπῆναι· τὴν δὲ διακεχυμένην τίς οὐχ
αἱρήσει; Αὐτὴ ἑαυτῇ περιπαρήσεται, καὶ οὐ δεήσεται τῆς τοῦ
διαβόλου ἐπιβουλῆς καὶ ἐπηρείας. Ἵνα δὲ καὶ μάθῃς, ὅρα καὶ (849)
125 αὐτὸ τοὔνομα. Εὐτράπελος λέγεται ὁ ποικίλος, ὁ παντοδαπὸς,
ὁ ἄστατος, ὁ εὔκολος, ὁ πάντα γινόμενος· τοῦτο δὲ πόρρω τῶν
τῇ πέτρᾳ δουλευόντων. Ταχέως τρέπεται ὁ τοιοῦτος καὶ μεθ-
ίσταται· δεῖ γὰρ αὐτὸν καὶ σχῆμα καὶ ῥῆμα καὶ γέλωτα καὶ
βάδισιν καὶ πάντα μιμεῖσθαι· καὶ σκώμματα δὲ ἐπινοεῖν χρὴ
τὸν τοιοῦτον· δεῖ γὰρ αὐτῷ καὶ τούτου. Πόρρω δὲ τοῦτο
Χριστιανοῦ, τὸ κωμῳδεῖν. [d]Καὶ ἀνάγκη τὸν εὐτραπελευόμενον
B ἔχθρας ἀναδέχεσθαι περιττὰς [e]τῶν εἰκῇ σκωπτομένων, ἄν τε
παρῶσιν, ἄν τε ἀπόντες ἀκούσωσιν. Εἰ καλὸν τὸ πρᾶγμα, τί
τοῖς μίμοις [f]ἀφίεται; Μῖμος γίνῃ, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ; Διὰ τί
ταῖς ἐλευθέραις ὑμῶν οὐκ ἐπιτρέπετε τοῦτο ποιεῖν; οὐχὶ ἤθους

10 Psal. ii. 11.

[m] ὃ] διὸ E. [n] ὅσον—διδάξαντες] καὶ ὅσον κακόν ἐστι δείξωμεν A.B.F. [o] τοῦτο] καὶ τοῦτο A.B.F. Mox ἐστὶ om. iidem. [p] μέγιστα F. [q] δὲ οὐδὲ] γὰρ οὐκ E. [r] δεῖ om. C. δεῖ εἶναι inverso ord. E. [s] τὰ om. E. [t] ἐφίεται C. [v] ἄκουε] ἐνταῦθα ἄκουε C.E. Veron. [w] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. [x] ἀναπτεροῖ] ἀναπεπτωκυῖαν A.B.D.F. Sav. cet. [y] καὶ] αὕτη καὶ A.B.F. Sav. cet. [z] ποιεῖ om. F. [a] ὅλος A.F. Post h. v. add. εἰπέ μοι A.B.F. [b] κατάργ.] οὐκοῦν κατάργ. A.B.F. Sav. cet. [c] ψυχὴν om. E. [d] καὶ om. F. [e] τῶν] παρὰ τῶν A.B.F. [f] ἐφίεται E. ἐφεῖται A.F.

τίθεσθε ἀσέμνου, καὶ οὐ σώφρονος τὸ πρᾶγμα; Μεγάλα κακὰ
ἐν ψυχῇ εὐτραπελευομένῃ οἰκεῖ, μεγάλη διάχυσις καὶ ἐρημία·
κέχηνεν ἡ ἁρμονία, σεσάθρωται ἡ οἰκοδομὴ, ὁ φόβος [g]ἐξῴκισται,
εὐλάβεια ἀπέστη. Γλῶσσαν ἔχεις, οὐχ ἵνα ἕτερον κωμῳδήσῃς,
ἀλλ' ἵνα εὐχαριστήσῃς τῷ θεῷ. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς λεγομένους C
γελωτοποιοὺς, [h]τοὺς Σαμαρδάκους; οὗτοί εἰσιν οἱ εὐτράπελοι.
Ἐξορίσατε, παρακαλῶ, τῶν ὑμετέρων ψυχῶν τὴν ἄχαριν [i]χάριν
ταύτην. Παρασίτων τὸ πρᾶγμά [k]ἐστι, μίμων, ὀρχηστῶν,
γυναικῶν πορνῶν· πόρρω ψυχῆς ἐλευθέρας, πόρρω εὐγενοῦς, καὶ
δούλων πόρρω. Εἴ τις ἄτιμος, εἴ τις αἰσχρὸς, οὗτος καὶ εὐ-
τράπελος. Πολλοῖς δὲ καὶ ἀρετὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ· [l]καὶ
γὰρ καὶ τοῦτο πένθους ἄξιον. Ὥσπερ [m]ἡ ἐπιθυμία κατὰ
μικρὸν εἰς πορνείαν ἐξώκειλεν, οὕτω καὶ τὸ εὐτράπελον ἐπίχαρι
εἶναι δοκεῖ· οὐδὲν δὲ τούτου [n]ἄχαρι μᾶλλον. Ἄκουε γὰρ τῆς D
γραφῆς λεγούσης· [ll]"Πρὸ βροντῆς κατασπεύδει ἀστραπὴ, καὶ
πρὸ αἰσχυντηροῦ προελεύσεται χάρις." Οὐδὲν δὲ τοῦ εὐτρα-
πέλου ἀναισχυντότερον. Ὥστε οὐ χάριτος αὐτοῦ γέμει τὸ
στόμα, ἀλλ' ὀδύνης. Ἐξορίσωμεν τοῦτο τὸ ἔθος τῶν τραπε-
ζῶν. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ καὶ τοὺς πένητας τοῦτο διδάσκουσιν.
Ὢ τῆς ἀτοπίας· τοὺς ἐν θλίψεσιν εὐτραπελεύεσθαι ποιοῦσι.
Ποῦ γὰρ οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ νόσημα λοιπόν; Ἤδη καὶ ἐν τῇ E
ἐκκλησίᾳ εἰσῆκται, ἤδη καὶ τῶν γραφῶν ἥψατο. Εἴπω τι ἵνα
δείξω τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ; Αἰσχύνομαι μὲν, πλὴν ἀλλ'
ὅμως ἐρῶ· βούλομαι γὰρ δεῖξαι οἷ προῆλθε τὸ κακὸν, ἵνα μὴ
δόξω μικρολογεῖν, [o]καὶ περὶ μικροῦ τινος ὑμῖν διαλέγεσθαι,
[p]ἀλλ' ἵνα κἂν οὕτως ἀποστῆσαι δυνηθῶ τῆς πλάνης ὑμᾶς. Καὶ
μή με τις οἰέσθω πλάττειν, [q]ἀλλ' ἅπερ ἤκουσα ἐρῶ. [r]Ἔτυχέ
τις ὢν παρά τινι τῶν ἐπὶ γνώσει μέγα φρονούντων· καὶ οἶδα F
μὲν γέλωτα κινήσων, πλὴν [s]ἀλλ' ὅμως ἐρῶ· καὶ τοῦ πίνακος
παρατεθέντος, ἔλεγε· δράξασθε, παιδία, μή ποτε ὀργισθῇ
κοιλία. Καὶ πάλιν ἕτεροί φασιν· οὐαί σοι, [t]μαμωνᾶ, καὶ τῷ 126
μὴ ἔχοντί σε. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἄτοπα ἡ εὐτραπελία ἐπεισ-
ήγαγεν, ὡς ὅταν λέγωσιν· ἄρτι οὐκ ἔστι γένεσις; [v]Πρὸς ἀτο-

[ll] Sirac. xxxii. 10.

[g] ἐξῴκισται A.B.C.E.F. ἐξώρισται Edd. [h] τοὺς] + λεγομένους E. Statim κόρδακας pro Σαμαρδάκους A.B.F. Sav. cet. [i] χ. ταύτην pro ταύτην χ. omnes. [k] ἐστι assumtum ex omnibus. [l] καὶ γὰρ] πλὴν A.B.F. Statim καὶ accessit ex omnibus. [m] ἡ ἐπιθυμία—ἐξώκειλεν] ἡ πορνεία ἐπιθυμία τισὶν ἔδοξεν εἶναι ἀκώλυτος A.B.F. [n] ἄχαρι] ἀχαριτώτερον E. [o] καὶ] ἢ B.F. [p] ἀλλ' om. A.B.F. Sav. cet. [q] ἀλλ' ἅπερ] ἅπερ γὰρ A.B.F. λέγω pro ἐρῶ A.F. [r] Haec ἔτυχε—φρονούντων post πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐρῶ transp. A.B.F. [s] ἀλλ' om. B. [t] μαμωνᾶ pro μαμμωνᾶ B.F. Veron. [v] πρὸς ἀτοπίαν—αἰσχροῦ] καὶ τοῦτο λέγω τοῦ αἰσχροῦ ἤθους (ἔθους A.) δεικνύων τὴν ἀτοπίαν A.B.F. Sav. cet.

πίαν λέγω, φησὶ, καὶ ἤθους αἰσχροῦ· ψυχῆς γὰρ ἐρήμου εὐλαβείας [s]ταυτὶ τὰ ῥήματα. Ἆρ' οὐχὶ σκηπτῶν ἄξια [t]ταῦτα τὰ ῥήματα; Καὶ πολλὰ ἀπὸ τούτων καὶ ἕτερα τοιαῦτα λεγόμενα εὕροι τις ἄν. Διὸ, παρακαλῶ, πάντοθεν τοῦτο ἐξορίσαντες τὸ ἔθος, ἐκεῖνα φθεγγώμεθα, ἃ ἡμῖν ἁρμόττει· καὶ μὴ τὰ ἅγια
B στόματα τὰ τῶν ἀτίμων καὶ αἰσχρῶν [v]φθεγγέσθω ῥήματα.
12 "Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;" Ἀγαπητὸν γὰρ πάντων τῶν ἀτόπων ἑαυτοὺς ἀποστήσαντας, δυνηθῆναι τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν [w]ἀγαθῶν, [x]μήτιγε τοσαῦτα ἐπισυρομένους, καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς διανοίας διὰ τῶν τοσούτων λυμαινομένους. Ὁ γὰρ εὐτραπελευόμενος κακήγορος ἔσται ταχέως· ὁ δὲ κακήγορος καὶ μυρία [y]ἑαυτῷ ἐπισωρεύει ἕτερα κακά. Ταῦτα [z]δὴ οὖν τὰ δύο τῆς
C ψυχῆς εἴδη ῥυθμίσαντες, καὶ ὑποζεύξαντες τῷ λογισμῷ, καθάπερ ἵππους εὐηνίους, τήν τε ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν, οὕτως ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν ἡνίοχον, ἵνα καὶ τὸ βραβεῖον λάβωμεν τῆς ἄνω κλήσεως· οὗ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D

ΛΟΓΟΣ ΙΗ. (850)

1 Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, [a]ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ. Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

E ἮΣΑΝ, ὡς ἔοικε, τινὲς καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων οἱ τὰς χεῖρας ἐκλύοντες τοῦ λαοῦ, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ εἰρημένον εἰς ἔργον ἄγοντες, μᾶλλον δὲ τὰ τῶν ψευδοπροφητῶν ποιοῦντες, 2 οἳ δρακὸς κριθῶν ἐκφαυλίζοντες τὸν θεὸν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ὃ δὴ καὶ νῦν οἶμαι παρά τινων γίνεσθαι. Ὅταν
F [b]οὖν εἴπωμεν, ὅτι ὁ μωρὸν καλέσας τὸν ἀδελφὸν εἰς γέενναν ἀπέρχεται, ἄλλοι φασί· ναὶ, ὁ μωρὸν [c]καλέσας εἰς γέενναν ἀπέρχεται; Οὐχὶ, φησί. Καὶ ὅταν εἴπωμεν, ὅτι ὁ πλεονέκτης εἰδωλολάτρης ἐστὶ, καὶ τοῦτο πάλιν ἐκφαυλίζουσι, λέγοντες ὑπερβολῆς εἶναι τὸ ῥῆμα· καὶ πάσας οὕτω τὰς ἐντολὰς ἐξευτε-

12 2 Cor. vi. 14. 1 Cap. V. v. 5, 6. 2 Ezech. xiii. 19.

[s] ταῦτα C.E. [t] ταυτὶ C. τὰ ῥήματα om. A.B.F. Sav. cet. [v] φθέγγεσθαι C.D. [w] τῶν ἀγαθῶν C. [x] μήτοιγε Veron. [y] αὐτῷ E. [z] δὴ om. C. Veron. Hom. XVIII. [a] ὅ (σ̄ eras.) E. [b] οὖν] γὰρ E. [c] καλέσας] + τὸν ἀδελφὸν Edd. τὸν ἀδελφὸν om. C.E.

λίζουσι. Τούτους οὖν αἰνιττόμενος ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ 127
τότε ἔγραφεν Ἐφεσίοις, οὕτω λέγων· "Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώ-
σκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν
εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χρι-
στοῦ καὶ θεοῦ." Εἶτα ἐπάγει, "Μηδεὶς ὑμᾶς [d]ἀπατάτω κενοῖς
λόγοις." Κενοί εἰσιν οὗτοι οἱ λόγοι, οἱ [e]πρὸς καιρὸν χάριν
ἔχοντες, καὶ οὐδαμῶς ἐπὶ τῶν ἔργων δεικνύμενοι· ἀπάτη γὰρ τὸ
πρᾶγμά ἐστι. "Διὰ [f]τοῦτο ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς
υἱοὺς τῆς ἀπειθείας." Διὰ τὴν πορνείαν, φησὶ, διὰ τὴν πλεο-
νεξίαν, διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν, ἢ καὶ διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἀπάτην,
ἐπειδή εἰσιν ἀπατεῶνες. Υἱοὺς [g]ἀπειθείας, τοὺς σφόδρα ἀπει- B
θεῖς, τοὺς αὐτῷ ἀπειθοῦντας καλεῖ. [3]"Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέ-
τοχοι αὐτῶν. Ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ."
Ὅρα πῶς συνετῶς προέτρεψε· πρῶτον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι
ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καὶ μηδένα ἀδικεῖτε· [h]προτρέπει πάλιν
ἀπὸ τῆς κολάσεως καὶ τῆς γεέννης. "Ἦτε γάρ ποτε σκότος,
φησὶ, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ." Ὅπερ λέγει καὶ ἐν τῇ πρὸς
Ῥωμαίους [i]ἐπιστολῇ· [4]"Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς
νῦν ἐπαισχύνεσθε;" Καὶ ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς τῆς προτέρας
κακίας· τουτέστιν, [k]ἐννοήσατε τί ἦτέ ποτε ὑμεῖς, καὶ τί [l]γεγό- C
νατε· μὴ [m]παλινδρομεῖτε πρὸς τὴν προτέραν κακίαν, μηδὲ
[n]ἐνυβρίζετε τοῦ θεοῦ τὴν χάριν. "Ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ
φῶς ἐν κυρίῳ·" οὐκ ἀπὸ τῆς [o]ὑμετέρας ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς
τοῦ θεοῦ χάριτος τοῦτο ὑμῖν ὑπῆρξε· τουτέστι, καὶ ὑμεῖς τῶν
αὐτῶν ἄξιοι ἦτέ ποτε, ἀλλ' οὐκέτι. "Ὡς τέκνα τοίνυν φωτὸς,
περιπατεῖτε." Τί [p]δέ ἐστι, "τέκνα [q]φωτός;" [5]"Ὁ γὰρ
καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ [r]δικαιοσύνῃ καὶ ἀγαθωσύνῃ καὶ
ἀληθείᾳ. Δοκιμάζοντες τί [s]ἐστι τὸ εὐάρεστον τῷ κυρίῳ." D
"Ἐν πάσῃ, φησὶν, ἀγαθωσύνῃ." Τοῦτο πρὸς τοὺς ὀργιζο-
μένους, [t]πρὸς τοὺς πικρούς· "καὶ δικαιοσύνῃ·" [v]πρὸς τοὺς πλεο-
νεκτοῦντας· "καὶ ἀληθείᾳ·" [w]πρὸς τὴν ψευδῆ ἡδονήν. Οὐκ

[3] v. 7, 8. [4] Rom. vi. 21. [5] v. 9, 10.

[d] ἐξαπατάτω A. [e] πρόσκαιρον ἔχοντες χάριν E. Cat. [f] τοῦτο] ταῦτα γὰρ A.B.F. ταῦτα Sav. cet. [g] ἀπειθείας] + φησὶ E. [h] προτρέπει] εἶτα A.B.F. Sav. cet. [i] ἐπιστολῇ] + γράφων E. [k] ἐννοήσαντες A.B.F. Sav. cet. [l] γεγόνατε] + νῦν A.B.F. Sav. cet. [m] παλινδρομεῖτε A.B.F. πάλιν δρομεῖτε C.D.E. Cat. πάλιν δράμητε Veron. παλινδρομῆτε Sav. cet. [n] ἐνυβρίζετε A.B.F. Cat. ἐνυβρίζητε Edd. [o] ὑμετέρας] + φησὶν A.B.F. Sav. cet. [p] δὲ om. B.F. [q] φωτὸς] + ἐπάγει ἑξῆς A.B.F. Sav. cet. + τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματός φησιν E. Cat. [r] δικ. καὶ ἀγαθ.] ἀγαθοσύνῃ (sic) καὶ δικ. C. καὶ ἀγαθ. om. in textu E. insert. post πάσῃ. [s] ἐστι τὸ pro ἐστιν A.B.C.D.F. [t] πρὸς τοὺς πικροὺς om. A.B.F. [v] πρὸς] τοῦτο πρὸς A.B.F. Sav. cet. Mox πλεονέκτας E. [w] πρὸς] τοῦτο πρὸς A.B.F. Sav. cet.

ἐκεῖνα ἃ εἶπον, φησὶν, ἀλλὰ τὰ [x]ἐναντία. Ἐν [y]πᾶσι, τουτέστι, [z]καρπὸν φέρειν πνευματικόν. "Δοκιμάζοντες τί [a]ἐστι τὸ εὐάρεστον τῷ κυρίῳ." Ἄρα παιδικῆς ἐκεῖνα διανοίας καὶ ἀτελοῦς. 6 "Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε, [b]φησὶ, τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ (851)
E σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦται." Εἶπεν, ὅτι φῶς [c]ἐστε· τὸ δὲ φῶς ἐλέγχει τὰ ἐν σκότει γινόμενα. [d]Ἂν ἦτε ὑμεῖς, φησὶν, ἐνάρετοι καὶ θαυμαστοὶ, λαθεῖν οὐ δυνήσονται οἱ πονηροί. Καθάπερ γὰρ λύχνου κειμένου [e]πάντες φωτίζονται, καὶ [f]ὁ ληστὴς οὐκ ἂν [g]ἐπεισέλθοι· οὕτω τοῦ φωτὸς ὑμῶν λάμποντος, ἁλώσονται οἱ πονηροὶ ἐλεγχόμενοι. Ἄρα [h]διελέγχειν δεῖ. Πῶς οὖν φησι, 7 "Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε;" Ἐλέγχειν
F εἶπεν, οὐ κατακρίνειν, τουτέστι, παιδεύειν· [i]καὶ, "Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε," περὶ τῶν ἐλαχίστων ἁμαρτημάτων εἶπεν. [k]Ἀμέλει ἐπήγαγε, "Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ [l]ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατα-
128 νοεῖς;" [m]Τί δέ ἐστιν ὅ φησιν; Ὥσπερ [n]τὸ τραῦμα, ἕως ἂν ἐμφωλεύῃ καλυπτόμενον ἄνωθεν, καὶ διὰ βάθους [o]τρέχῃ, οὐδεμιᾶς ἀπολαύει τῆς ἐπιμελείας· οὕτω καὶ [p]ἁμαρτία, ἕως μὲν ἂν κρύπτηται, καθάπερ ἐν σκότῳ μετὰ ἀδείας τολμᾶται πολλῆς· ἐπειδὰν δὲ φανερωθῇ, γίνεται φῶς· οὐχὶ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία· πῶς γάρ; ἀλλ' ὁ ἐργασάμενος. [q]Ὅταν εἰς μέσον [r]ἐνεχθῇ, [s]ὅταν νουθετηθῇ, ὅταν μετανοήσῃ, ὅταν ἀφέσεως τύχῃ, οὐχὶ ἐξεκάθαρας αὐτοῦ τὸ σκότος; οὐχὶ τότε ἐθεράπευσας αὐτοῦ τὸ
B τραῦμα; οὐχὶ τὴν ἀκαρπίαν ἐξεκαλέσω πρὸς καρπόν; Ἢ [t]τοῦτό φησιν, ἢ ἐκεῖνο, ὅτι ὁ μὲν [v]ὑμέτερος βίος φανερὸς ὢν, φῶς ἐστιν· οὐδεὶς γὰρ τὸν ἄληπτον κρύπτει βίον· τὰ δὲ κρυπτόμενα, διὰ τὸ ἐσκοτίσθαι κρύπτεται. 8 "Διὸ λέγει, ἔγειραι

6 v. 11—13. 7 Matth. vii. 1, 3. 8 v. 14.

[x] ἐναντία] + δεῖ A.B.F. [y] πᾶσι vel πᾶσιν A.B.C.D.F. Cat. πάσῃ Edd. πάσῃ ἀγαθοσύνῃ E. [z] καρπὸν φ. πνευματικὸν] Sic D.E. Cat. καρποφορεῖν πνευματικῶς C. καρποφορεῖν πνευματικὸν Veron. καρπὸν πνευματικὸν ἐπιδείκνυσθαι A.B.F. καρπὸν δεῖ πνευματικὸν ἐπιδείκνυσθαι ἐν πᾶσι Sav. cet. [a] ἐστι τὸ] ἐστιν E. Mox θεῷ pro κυρίῳ idem. [b] φησὶ om. E. [c] ἐστιν C. [d] ἂν] ὥστε ἂν A.B.F. Sav. cet. [e] πάντα A.B.F. [f] ὁ om. B.F. κλέπτης pro ληστὴς A.B.F. [g] ὑπεισ. Cat. [h] διελέγχειν] δὲ ἐλέγχειν Cat. [i] καὶ] ἄλλως δὲ καὶ τὸ A.B.F. [k] ἀμέλει] + καὶ A.B.F. [l] ἐν τῷ σ. ὀ. δοκὸν] δοκὸν τὴν ἐν τῷ σ. ὀ. E. [m] τί δέ ἐστιν ὅ φησιν;] Sic Cat. τί δέ ἐστι φησὶν ὃ λέγει; τοιοῦτόν ἐστιν C. Veron. τί δέ ἐστιν ὅ φησιν; ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν D.E. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν A.B.F. Sav. cet. [n] τὸ τραῦμα] ὁ τραῦμα ἔχων E. [o] τρέχον E. τρέχει Cat. [p] ἡ ἁμαρτία B. [q] ὅταν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [r] ἐνεχθῇ (ἀχθῇ D.)] + ὁ πλημμελήσας E. [s] ὅταν νουθ.] ὅταν κολασθῇ E. ὅταν κολασθῇ, ὅταν νουθ. Cat. [t] τοῦτο] + οὖν E. ἢ τοῦτό φησιν ἢ] τοῦτο τοίνυν ἔστιν εἰπεῖν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο A.B.F. [v] ἡμέτ. E.

ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός." Καθεύδοντα καὶ νεκρὸν, τὸν ἐν ἁμαρτίαις φησί· καὶ γὰρ δυσωδίας πνεῖ, ὡς ὁ νεκρὸς, καὶ ἀνενέργητός ἐστιν, ὡς ὁ καθεύδων, [w]καὶ οὐδὲν ὁρᾷ, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ' ὀνειρώττει καὶ φαντάζεται. "[x]Καὶ ἐπιψαύσεις, φησὶ, τοῦ Χριστοῦ·" οἱ δέ C
φασιν, "Ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός·" [y]μᾶλλον δὲ τοῦτό ἐστι. Ἀπόστηθι τῆς ἁμαρτίας, καὶ δυνήσῃ τὸν Χριστὸν ἰδεῖν. [9]"Ὁ γὰρ τὰ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς·" ὁ τοίνυν μὴ πράττων, [z]ἔρχεται. [a]Ἀλλ' οὐ περὶ τῶν ἀπίστων τοῦτο μόνον φησί· πολλοὶ γὰρ [b]καὶ τῶν πιστῶν οὐδὲν ἧττον τῶν ἀπίστων τῆς κακίας ἔχονται· εἰσὶ δὲ, οἳ καὶ πολλῷ μᾶλλον. Διὸ καὶ πρὸς τούτους ἀναγκαῖον εἰπεῖν, "[c]Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ [d]ἐπι- D
φαύσει σοι ὁ Χριστός." Πρὸς τούτους ἁρμόζει καὶ τοῦτο εἰπεῖν· [10]"Ὁ θεὸς οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων."

[e]Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι νεκρῶν, ζήσωμεν. Τινὲς δὲ ὑπερβολὴν εἶναί [f]φασιν, εἰ ὁ πλεονέκτης εἰδωλολάτρης ἐστίν. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπερβολῆς [g]τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ ἀληθείας. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; [h]Ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὁ πλεονέκτης, καθάπερ ὁ εἰδωλολάτρης. Καὶ ἵνα μὴ νομίσῃς ἁπλῶς [i]εἶναι τὸ ῥῆμα, [k]ἀπόφασίς ἐστι τοῦ Χριστοῦ λέγουσα· [11]"Οὐ δύνασθε θεῷ E
δουλεύειν, καὶ [l]μαμωνᾷ." [m]Εἰ τοίνυν οὐ δυνατὸν θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ, οἱ [n]μαμωνᾷ δουλεύοντες, ἐξέβαλον ἑαυτοὺς τῆς [o]τοῦ θεοῦ δουλείας· οἱ δὲ ἀρνησάμενοι αὐτοῦ τὴν δεσποτείαν, καὶ χρυσῷ δουλεύοντες ἀψύχῳ, εὔδηλον ὅτι εἰδωλολάτραι εἰσίν. Ἀλλ' οὐκ ἐποίησα, φησὶν, εἴδωλον, οὐδὲ ἔστησα βωμὸν, οὐδὲ κατέθυσα πρόβατα, οὐδὲ οἶνον ἐπέσπεισα, ἀλλ' εἰς ἐκκλησίαν

[9] Joan. iii. 20. [10] Matth. xxii. 32. [11] Ibid. vi. 24.

[w] καὶ om. F. Statim οὐδένα A.B.F. Cat. [x] καὶ ἐπιψαύσεις, φησὶ, τοῦ Χριστοῦ· οἱ δέ φασιν, ἐπιφαύσει (ἐπιψαύσει C.) σοι ὁ Χρ.] Sic C.D. Cat. Veron. τὸ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χρ. οἱ μὲν ἐπιψαύσεις (ἐπιφαύσεις B.) φασὶ τοῦ Χρ. οἱ δὲ ἐπιφαύσει (ἐπιψαύσει A.) σοι ὁ Χρ. A.B. τὸ ἐπιψαύσει σοι ὁ Χρ. ceteris omissis F. οἱ μὲν ἐπιψαύσεις, φασὶ, τοῦ Χρ. οἱ δὲ ἐπιφαύσει (ἐπιψαύσει Mosq.) σοι ὁ Χρ. E. Mosq. Hoc ediderunt Sav. cet. [y] μᾶλλον δὲ τ. ἐστι] ἐγὼ δὲ τοῦτο λέγειν μᾶλλον φημὶ ὅτι A.B.F. [z] ἔρχεται] + καὶ ἐπιψαύσεις (ἐπιψαύσει Cat. ἐπιφαύσει E.) τοῦ Χρ. C.D.E. Cat. Veron. [a] ἀλλ' οὐ—φησὶ] οὐ περὶ τῶν ἀ. δὲ μόνον τοῦτό φησι A.B.F. [b] καὶ assumtum ex A.B.E.F. Cat. [c] ἔγειρε C.D.F. Cat. [d] ἐπιψαύσει C. Cat. [e] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι δεῖ ἀφεμένους τῶν πονηρῶν ἔργων, τῷ φωτὶ τῶν ἀρετῶν προσελθεῖν, καὶ μὴ περιορᾶν ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀδελφούς. Veron. [f] φασιν, εἰ] φασιν ὡς τὸ A.B.F. φασι τὸ Sav. cet. [g] τὸ ῥῆμα om. A.B.F. [h] ἀφίστ.] ὅτι ἀφίστ. A.B.F. Sav. cet. [i] εἶναι τὸ ῥῆμα] εἰρῆσθαι A.B.F. Sav. cet. [k] ἀπόφασις—λέγουσα] δείκνυμί σοι καὶ ἀπόφασιν εἶναι τοῦ Χρ. λέγοντος A.B.F. [l] μαμμωνᾷ ubique Sav. cet. invitis libris. [m] Haec εἰ τοίνυν οὐ δ. (+ τῷ E.) θ. δ. καὶ μαμωνᾷ, quae aberant, sunt in A.C.D.E.F. [n] τῷ μαμ. E. [o] τοῦ om. A.B.

εἰσῆλθον, καὶ χεῖρας [p]ἀνέτεινα τῷ μονογενεῖ τοῦ θεοῦ παιδὶ,
καὶ μυστηρίων μετέχω, καὶ εὐχῆς κοινωνῶ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των, ὧν προσῆκε τὸν Χριστιανόν. Πῶς οὖν, [q]φησὶν, εἴδωλα
F προσκυνῶ; Τοῦτο μὲν οὖν [r]αὐτὸ καὶ τὸ θαυμαστότατόν ἐστιν,
ὅτι πεῖραν λαβὼν καὶ γευσάμενος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ,
καὶ ἰδὼν ὅτι [s]χρηστὸς ὁ κύριος, τὸν μὲν χρηστὸν εἴασας, τὸν δὲ
129 ὠμὸν τύραννον κατεδέξω, καὶ [t]προσποιῇ μὲν τούτῳ δουλεύειν,
τῇ δὲ ἀληθείᾳ [v]τῷ ζυγῷ τῷ σκληρῷ καὶ χαλεπῷ τῆς φιλαργυ-
ρίας σαυτὸν ὑπέβαλες. Οὔπω μοι σὸν εἶπας κατόρθωμα, ἀλλὰ
τὰ δῶρα τοῦ δεσπότου. [w]Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τὸν στρατιώ-
την πόθεν κρίνομεν; [x]ὅταν δορυφορῇ τὸν βασιλέα καὶ παρ'
αὐτοῦ τρέφηται καὶ καλῆται αὐτοῦ, ἢ ὅταν τὰ ἐκείνου [y]φρονῇ;
Τὸ προσποιεῖσθαι αὐτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου καὶ τὰ ἐκείνου θερα- (852)
πεύειν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πράγματα [z]αἴρειν, χαλεπώτερόν
B φαμεν [a]εἶναι, ἢ εἰ ἀπορρήξας ἑαυτὸν τῆς δουλείας, ἔδωκεν ἑαυτὸν
ἐκείνοις. Καὶ σὺ [b]νῦν ὑβρίζεις τὸν θεὸν καθάπερ [c]εἰδωλολά-
τρης, οὐχ ἑνὶ στόματι τῷ σῷ, ἀλλὰ μυρίοις τοῖς ἠδικημένοις.
Ἀλλ' εἰδωλολάτρης, φησὶν, οὐκ ἔστιν. Ὅταν οὖν λέγωσιν,
[d]οἶ, ὁ Χριστιανὸς, ὁ πλεονέκτης, τότε οὐκ αὐτὸς [e]μόνος ὑβρίζει
δι' ὧν πράττει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἠδικημένους ἀναγκάζει πολλάκις
τοῦτο λέγειν· εἰ δὲ μὴ [f]λέγουσι, τοῦτο [g]τῇ ἐκείνων εὐλαβείᾳ
C λογιστέον. Ἢ οὐχ ὁρῶμεν τὰ πράγματα οὕτω γινόμενα; Ὁ
εἰδωλολάτρης, τί ἄλλο ἢ οὐχὶ καὶ αὐτὸς πάθη προσκυνεῖ,
πολλάκις [h]τοῦ πάθους κρατῶν; Οἷόν τι λέγω· ὅταν εἴπωμεν,
ὅτι εἴδωλα προσκυνεῖ, οὔ, φησὶν, ἀλλὰ τὴν Ἀφροδίτην, ἀλλὰ
τὸν [i]Ἄρην. Κἂν εἴπωμεν, τίς αὕτη ἡ Ἀφροδίτη; [k]οἱ σεμνό-
τεροι αὐτῶν φασιν, ἡ ἡδονή· καὶ τίς ὁ Ἄρης; ὁ θυμός. Οὕτω
καὶ [l]σὺ τὸν μαμωνᾶν. Ἂν εἴπωμεν, τίς ὁ μαμωνᾶς; ἡ πλεο-
νεξία. [m]Καὶ σὺ ταύτην προσκυνεῖς; Οὐ προσκυνῶ, φησί. Διὰ

[p] ἐνέτεινα F. [q] φησὶν om. C. εἴδωλα, φησὶν inverso ord. F. [r] αὐτὸ om. B.F. [s] Χριστὸς ante corr. E. Mox Χριστὸν B. [t] προσωποποιῇ C. [v] τῷ ζ. τῷ σ. καὶ χ.] Sic C.D.E. τῷ χαλεπῷ ζ. A.B.F. τῷ σ. ζ. καὶ χ. Edd. [w] εἰπέ μοι παρακαλῶ] εἰπὲ γάρ μοι A.B.F. εἰπὲ γάρ μοι παρακαλῶ Sav. cet. [x] ὅταν] ἆρ' οὐχ ὅταν A.B.F. [y] φρονῇ; τὸ πρ. αὐτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου] Sic C.D. Veron. μὲν φρονῇ, καὶ προσποιῆται ἑαυτὸν εἶναι μετ' ἐκείνου E. οὐ φρονῇ, ἀλλὰ προσποιῆται μὲν εἶναι ἐκείνου (ἐκείνου εἶναι B. εἶναι μετ' ἐκείνου Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. [z] αἴρει E. αἴρῃ A.B.F. Sav. cet. [a] εἶναι om. Veron. Statim ἢ deest in libris. χαλεπώτερον—ἐκείνοις] εὔδηλον ὅτι τὸν βασιλέα δορυφορῶν. διὰ τοῦτο καὶ χαλεπωτέρας κολάσεως ἄξιος ὁ (ἢ pro ὁ tacite dedit Montef.) τῆς τοῦ βασιλέως δουλείας ἑαυτὸν ἀπορρήξας, καὶ τοῖς ἐχθροῖς προστεθεὶς A.B.F. Sav. cet. [b] νῦν] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. [c] ὁ εἰδωλ. A.E.F. [d] οἶ C. οἷ F. οἷος B. Vocula deest in E. Vulgatum οἱ Ἕλληνες est in A.D. [e] μόνον E. [f] λέγωσιν C.D. [g] τῇ . . εὐλαβείᾳ E. τῆς . . εὐλαβείας Edd. [h] μὴ τοῦ π. Edd. μὴ om. A.B.E.F. [i] Ἄρεα E. [k] οἱ] + δὲ E. [l] σὺ τὸν μ.] περὶ τοῦ μαμωνᾶ A.B.F. [m] καὶ σὺ] λέγουσιν· εἰ δὲ ὅτι σὺ A.B.F.

[n]τί; ὅτι οὐ κάμπτεις σαυτόν; [o]Νῦν πολλῷ μᾶλλον προσκυνεῖς διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν πραγμάτων· αὕτη γὰρ μείζων ἡ προσ- D
κύνησις. Καὶ ἵνα μάθῃς, θέα [p]ἐπὶ τοῦ θεοῦ, τίνες μᾶλλον αὐτὸν προσκυνοῦσιν, οἱ ἁπλῶς ἑστῶτες ἐν ταῖς [q]εὐχαῖς, ἢ οἱ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες; [r]Εὔδηλον ὅτι οὗτοι. Οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ μαμωνᾶ, οἱ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιοῦντες, μᾶλλον αὐτὸν προσκυνοῦσι. Καίτοι ἐκεῖνοι τὰ πάθη προσκυνοῦντες, πολλάκις ἐκτός εἰσι [s]τῶν παθῶν· ἴδοι γὰρ ἄν τις [t]τὸν τοῦ Ἄρεος θεραπευτὴν, τοῦ θυμοῦ κρατοῦντα πολλάκις· ἐπὶ δὲ σοῦ οὐκέτι τοῦτο, ἀλλὰ τῷ πάθει καταδουλοῖς σαυτόν. Ἀλλ' οὐ σφάζεις E
πρόβατα; Ἀλλ' ἀνθρώπους, καὶ ψυχὰς λογικὰς, τὰς μὲν λιμῷ, τὰς δὲ βλασφημίαις. Οὐδὲν ταύτης τῆς θυσίας βακχικώτερον. Τίς εἶδε ψυχὰς σφαζομένας ποτέ; Ἐπάρατος ὁ τῆς πλεονεξίας βωμός. Παρὰ [v]γὰρ τοῦτον τὸν τῶν εἰδώλων ἂν ἔλθῃς βωμὸν, ὄψει αἰγείων καὶ βοείων αἱμάτων ὄζοντα· παρὰ δὲ τὸν τῆς πλεονεξίας [w]ἂν ἔλθῃς βωμὸν, αἱμάτων ἀνθρωπίνων ὄψει χαλεπὸν ἀποπνέοντα· [x]ἂν παραστῇς ἐνταῦθα, οὐ θεάσῃ πτερὰ καιόμενα ὀρνίθων, οὐδὲ [y]κνῖσαν καὶ καπνὸν ἀναδι- F
δόμενον, ἀλλὰ [z]σῶμα ἀνθρώπων ἀπολλύμενον. Οἱ μὲν γὰρ εἰς κρημνοὺς ἑαυτοὺς ἔρριψαν, οἱ δὲ [a]βρόχον ἧψαν, οἱ δὲ ξίφος διήλασαν διὰ τοῦ λαιμοῦ. Εἶδες θυσίας ὠμὰς καὶ ἀπανθρώπους; Βούλει τούτων χαλεπωτέρας ἰδεῖν; Ἐγώ σοι δείξω, 130
οὐκέτι [b]σώματα ἀνθρώπων, ἀλλὰ [c]καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων [d]κατασφαττομένας ἐκεῖ. Καὶ γὰρ [e]ἔστι ψυχὴν σφάττεσθαι σφαγῇ τῇ προσηκούσῃ ψυχῇ. [f]Ὥσπερ γάρ ἐστι ψυχῆς θάνατος [12]"Ψυχὴ γὰρ ἡ ἁμαρτάνουσα, φησὶν, αὐτὴ καὶ ἀποθανεῖται." Οὐ [g]τοιοῦτος, οἷος ὁ τοῦ σώματος θάνατος, ἀλλὰ πολλῷ χαλεπώτερος ὁ τῆς ψυχῆς. Οὗτος μὲν γὰρ ὁ σωματικὸς θάνατος διαλύσας ἀπ' ἀλλήλων τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, τὸ μὲν πολλῶν φροντίδων καὶ πόνων ἀνέπαυσε, τὴν δὲ εἰς φανερὸν χῶρον παρ- B
έπεμψεν· εἶτα τῷ χρόνῳ διαλυθὲν καὶ [h]ἀπορρεῦσαν, πάλιν συνάγεται μετὰ ἀφθαρσίας, καὶ τὴν οἰκείαν ἀπολαμβάνει

12 Ezech. xviii. 4.

[n] τί] + εἰπὲ A.B.F. [o] νῦν] ἀλλὰ νῦν A.B.F. Sav. cet. [p] ἐπὶ τοῦ θ.] ἐντεῦθεν ἐπὶ θ. A.B.F. [q] εὐχαῖς pro προσευχαῖς A.C.D.E.F. [r] εὔδηλον ὅτι οὗτοι om. Veron. εὔδηλον—ποιοῦντες om. E. [s] τῶν om. C. [t] τῶν .. θεραπευτῶν C.D. Ἄρεως A.B.C. [v] γὰρ] μὲν γὰρ E. γὰρ τοῦτον om. A.B.F. [w] ἂν ἔλθῃς β. pro β. ἂν ἔλθῃς omnes. [x] ἂν] + δὲ F. [y] κνίσαν B. et a pr. man. A. κνίσσαν Edd. [z] σώματα .. ἀπολλύμενα A. Sav. cet. [a] βρόχων ἥψαντο E. βρόχον ἥψαντο Veron. [b] σωμάτων C. [c] καὶ om. F. [d] κατασφ.] + ἰδεῖν C. [e] ἔστι] + καὶ A.B. [f] ὥσπερ—θάνατος] ὅπερ ἐστὶ ψυχῆς θάνατος E. ὥσπερ γάρ ἐστι σώματος θάνατος, οὕτω καὶ ψυχῆς A.B.F. Sav. cet. [g] τοιοῦτος] + δὲ A.B.F. Mox θάνατος om. iidem. [h] ἀποπνεῦσαν C.D. Veron.

ψυχήν. Οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτος· ὁ δὲ τῆς ψυχῆς φρικτὸς καὶ
φοβερός. Οὐ γὰρ ἐὰν διαλυθῇ, καθάπερ τὸ σῶμα αὐτὴν παρα-
πέμπει, ἀλλὰ καταδεθεῖσαν πάλιν ἀφθάρτῳ σώματι, εἰς τὸ πῦρ
ἐμβιβάζει τὸ ἄσβεστον. Οὗτος [s]τοίνυν ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος.
Ὥσπερ οὖν ἐστι ψυχῆς θάνατος, οὕτω καὶ σφαγὴ ψυχῆς. Τί
ἐστιν [t]ἡ τοῦ σώματος σφαγή; Τὸ νεκρωθῆναι, καὶ τῆς ἐνερ-
C γείας ἀπορραγῆναι τῆς κατὰ ψυχήν. Τί ἐστι ψυχῆς σφαγή;
Καὶ αὐτὸ [v]νέκρωσις. Τί δὲ νέκρωσις ψυχῆς; Ὥσπερ [w]γὰρ τὸ
σῶμα τότε νεκροῦται, ὅταν ἔρημον αὐτὸ καταλίπῃ τῆς οἰκείας
ἐνεργείας ἡ ψυχή· οὕτω καὶ [x]ἡ ψυχὴ τότε νεκροῦται, ὅταν
ἔρημον αὐτὴν καταλίπῃ τῆς οἰκείας ἐνεργείας τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον. Αὗται μάλιστα αἱ σφαγαὶ παρὰ τῷ βωμῷ τῆς πλεο-
νεξίας εἰσίν. Οὐ κορέννυνται, οὐδὲ ἵστανται μέχρι τοῦ αἵματος
τῶν ἀνθρώπων, [y]ἀλλ' ἂν μὴ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν καταθύσῃ,
D οὐκ ἐμπίπλαται ὁ τῆς πλεονεξίας βωμὸς, ἂν μὴ ἀμφοτέρων τὰς (853)
ψυχὰς δέξηται, τοῦ τε θύοντος, τοῦ τε θυομένου. Τὸν γὰρ
θύοντα πρῶτον ἀνάγκη τυθῆναι, καὶ οὕτω [z]θύειν, καὶ ὁ νεκρὸς
θύει τὸν τέως ζῶντα. Ὅταν γὰρ εἴπῃ βλάσφημα, ὅταν λοι-
δορῆται, ὅταν δυσχεραίνῃ, οὐχὶ αἱ πληγαὶ αὗται τῆς ψυχῆς
εἰσιν ἀνίατοι;

Εἶδες ὅτι οὐχ ὑπερβολῆς τὸ ῥῆμά ἐστι; Βούλει καὶ ἕτερον
ἀκοῦσαι, καὶ μαθεῖν πῶς [a]ἐστιν εἰδωλολατρεία ἡ πλεονεξία,
καὶ χαλεπώτερον εἰδωλολατρείας; Οἱ εἰδωλολάτραι τοῖς τοῦ
E θεοῦ κτίσμασι προσκυνοῦσι· [13] "Καὶ ἐσεβάσθησαν γὰρ, φησὶ,
καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα·" σὺ δὲ τῷ κτί-
σματι τῷ σαυτοῦ προσκυνεῖς. Ὁ γὰρ θεὸς πλεονεξίαν οὐκ
ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἡ τῆς σῆς ἀπληστίας [b]ἐπεξεῦρεν ἀμετρία.
Καὶ θέα μανίαν καὶ γέλωτα. Οἱ τὰ εἴδωλα προσκυνοῦντες,
καὶ τιμῶσιν αὐτὰ ἃ προσκυνοῦσι· κἂν εἴπῃ τις [c]κακῶς, κἂν
F [d]λοιδορήσηται, προΐστανται· σὺ δὲ καθάπερ ὑπό τινος μέθης
πρᾶγμα προσκυνεῖς, ὃ οὐ μόνον [e]κατηγορίας οὐκ ἀπήλλακται,
ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἐστὶ μεστόν. Ὥστε μᾶλλον αὐτῶν χεί-
ριστος εἶ· οὐ γὰρ ἂν ἔχοις ἀπολογίαν εἰπεῖν, ὅτι οὐ κακόν. Εἰ
131 καὶ [f]τὰ μάλιστα κἀκεῖνοί εἰσιν ἀναπολόγητοι, ἀλλὰ σὺ πολλῷ
μᾶλλον, μυριάκις πλεονεξίας [g]κατηγορῶν, καὶ τοὺς θεραπεύ-

13 Rom. i. 25.

[s] τοίνυν] + ἐστιν Edd. ἐστιν om. A.B.C.D.F. [t] ἡ τοῦ om. B.F. ἐστιν ἡ τοῦ om. A. Sav. cet. [v] νέκρωσις] + ψυχῆς E. [w] γὰρ om. A.B.E.F. [x] ἡ om. E. [y] ἀλλ' ἂν μὴ] ἀλλὰ μὴν E. Mox καταθύουσιν E. [z] θύειν A.B.C.D.E. θύει Edd. [a] ἐστιν accessit ex omnibus. Statim εἰδωλολατρία bis A.B. Veron. [b] ἐξεῦρεν F. [c] κακῶς om. C.D.E. Veron. [d] λοιδορήσῃ E. [e] κακηγ. A.B.F. [f] τὰ om. E. εἰ καὶ τὰ μ. κἀκεῖνοί εἰσιν] εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνοι A.B.F. [g] κακηγ. A.B.C.F.

οντας αὐτὴν καὶ δουλεύοντας καὶ πειθομένους ἅπαντας κακίζων.
Εἰ δὲ βούλεσθε, ἐξετάσωμεν πόθεν [h]ἐπεισῆλθεν ἡ εἰδωλολα-
τρεία. Λέγει τις σοφὸς ἀνὴρ, [14]ὅτι πλούσιός τις ἄνθρωπος
ἀώρῳ πένθει τρυχόμενος υἱοῦ, καὶ παραμυθίαν οὐδεμίαν ἔχων
τοῦ πένθους, ταύτῃ παραμυθούμενος τὸ πάθος, εἰκόνα ἄψυχον
τοῦ τετελευτηκότος ποιήσας, καὶ διὰ παντὸς εἰς αὐτὴν ἐνορῶν,
ἐδόκει τὸν ἀπελθόντα ἔχειν διὰ τῆς εἰκόνος. Κόλακες δέ τινες B
ἄνθρωποι, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, θεραπεύοντες εἰς τὴν ἐκείνου τιμὴν
τὴν εἰκόνα, τὸ ἔθος εἰς εἰδωλολατρείαν [i]προήγαγον. Οὐκοῦν
ἀπὸ ἀσθενείας ἐπεισήχθη ψυχῆς, ἀπὸ συνηθείας ἀλόγου, ἀπὸ
[k]ἀμετρίας. Ἡ δὲ πλεονεξία οὐχ οὕτως· ἀπὸ ἀσθενοῦς μὲν γὰρ
καὶ αὕτη ψυχῆς, [l]πλὴν ἀλλ' ἀπὸ [m]τοῦ χείρονος. Οὐκ ἀπέβαλέ
[n]τις υἱὸν, οὐδὲ πένθους παραμυθίαν ζητῶν, οὐδὲ ὑπὸ κολάκων
[o]ἐξελκόμενος· ἀλλὰ πῶς; Ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ὁ Κάϊν τὸν
θεὸν ἐπλεονέκτησεν· ἃ γὰρ ἐκείνῳ δοθῆναι ἐχρῆν, παρ' ἑαυτῷ
κατασχὼν, ἅπερ αὐτὸν ἔχειν ἔδει, [p]ταῦτα ἐκείνῳ προσήνεγκε, C
καὶ τὸ κακὸν [q]ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἤρξατο. Εἰ γὰρ ἡμεῖς τοῦ θεοῦ
ἐσμεν, πολλῷ μᾶλλον τὰ πρωτεῖα τῶν [r]κτημάτων τῶν ἡμε-
τέρων. Πάλιν εἰς γυναῖκας ἀπὸ πλεονεξίας ἡ ὁρμὴ γέγονεν.
Εἶδον τὰς [s]θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐξεκυλίσθησαν πρὸς
τὴν [t]ἐπιθυμίαν· ἀπὸ τούτων πάλιν εἰς χρήματα. Τὸ γὰρ
πλέον ἔχειν [v]θέλειν τοῦ πλησίον ἐν τοῖς βιωτικοῖς, [w]οὐδαμόθεν
γίνεται, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ ψυγῆναι τὴν ἀγάπην· τὸ πλέον ἔχειν D
θέλειν [x]οὐδαμόθεν γίνεται, ἀλλ' ἢ ἐξ ἀπονοίας καὶ μισανθρω-
πίας καὶ ὑπεροψίας. Οὐχ ὁρᾷς τὴν γῆν ὅση ἐστί; πῶς πολλῷ
μείζων τῆς χρείας ἐστὶν ὁ ἀὴρ, ὁ οὐρανός; [y]Ἵνα σου τὴν πλεο-
νεξίαν σβέσῃ ὁ θεὸς, εἰς τοσοῦτον μέτρον τὰ κτίσματα ἐξήγαγε·
σὺ δὲ ἁρπάζεις καὶ οὕτω; καὶ [z]ἀκούεις ὅτι εἰδωλολατρεία ἡ
πλεονεξία, καὶ οὐδὲ οὕτω φρίττεις; Κληρονομῆσαι τὴν γῆν
θέλεις; Ἀλλ' οὐκ ἔχεις ἐν τῷ οὐρανῷ κληρονομίαν. Ἑτέροις
καταλιπεῖν σπεύδεις κληρονομίαν, ἵνα σαυτὸν ἀποστερήσῃς;
Εἰπέ μοι, εἴ τις σοι παρεῖχεν ἐξουσίαν λαβεῖν ἅπαντα, ἆρα οὐκ E
ἂν ἠθέλησας; Ἔνεστι νῦν, [a]ἐὰν βούλῃ. Καίτοι τινές φασιν,
ὅτι ἀλγοῦσιν, ὅταν εἰς ἑτέρους [b]τὸν κλῆρον παραπέμπωσι, καὶ

14 Sap. xiv. 15.

[h] εἰσῆλθεν E. [i] μετήγαγον A.B.C.F. [k] ἀμετρίας] + ἀλόγου C. [l] πλὴν ἀλλ'] μᾶλλον δὲ καὶ A.B.F. [m] τοῦ om. A.B.E.F. Sav. cet. [n] τις υἱὸν] γάρ τις υἱὸν ἐνταῦθα A.B.F. [o] ἐξελκόμενος] + ὥστε οὕτως αὐτὴν εἰσαχθῆναι A.B.F. [p] ταῦτα om. F. [q] ὑπὸ ante corr. E. τοῦ om. C. Veron. [r] κτηνῶν E. [s] θυγατέρας] + γὰρ A.F. [t] ἐπιθυμίαν] + αὐτῶν A.B.F. [v] ἐθέλειν bis E. [w] οὐδαμόθεν] + ἄλλοθεν A.B.E.F. Sav. cet. [x] οὐδαμόθεν] οὐκ ἀλλαχόθεν A.B.F. Sav. cet. [y] ἵνα] + γὰρ Edd. γὰρ om. C.D.E. [z] ἀκούων A.B.F. καὶ ante οὐδὲ om. iidem. [a] ἐὰν] λαβεῖν εἰ E. [b] τὸν κλῆρον] τὸν βίον C. τὴν κληρονομίαν E.

ἐβούλοντο εἶναι κατεδηδοκότες αὐτὸν μᾶλλον, ἢ ἑτέρους ὁρᾶν
κυρίους γενομένους. Οὐδὲ ἐγώ σε ταύτης ἀπαλλάττω τῆς
[c]ἀσθενείας· ἀσθενοῦς μὲν γὰρ καὶ τοῦτο ψυχῆς· πλὴν ἀλλ'
ὅμως κἂν τοῦτο γινέσθω· ἐν ταῖς διαθήκαις τὸν Χριστὸν κατά-
λιπε κληρονόμον. Ἔδει μὲν γὰρ ζῶντα· τοῦτο [d]γὰρ προαι-
F ρέσεως ὀρθῆς [e]ἦν· ἀλλ' ὅμως κἂν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης γενοῦ φιλο-
τιμότερος. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο προσέταξε διδόναι
πένησιν, ἵνα ζῶντας ἡμᾶς φιλοσόφους ἐργάσηται, ἵνα πείσῃ
132 χρημάτων καταφρονεῖν, ἵνα ὑπερορᾶν διδάξῃ τῶν γηΐνων. Τοῦτο
οὐκ ἔστι χρημάτων ὑπεροψία, [f]τὸ τελευτῶντα καὶ οὐκ ὄντα
κύριον τῷ δεῖνι παρέχειν καὶ τῷ δεῖνι· οὐκ ἐκ τῶν σῶν δίδως (854)
λοιπὸν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἀνάγκης· τῷ θανάτῳ χάρις, οὐ σοί·
τοῦτο οὐκ ἔστι φιλοστοργίας, ἀλλ' ἐπηρείας. Πλὴν κἂν οὕτω
[g]γινέσθω, κἂν τότε λῦσον τὸ πάθος. Ἐννόησον ὅσα [h]ἥρπασας,
ὅσα ἐπλεονέκτησας· πάντα ἀπόδος τετραπλάσια· οὕτως ἀπο-
λόγησαι τῷ θεῷ. Ἀλλ' εἰσί τινες εἰς τοῦτο μανίας ἥκοντες
B καὶ [i]πηρώσεως, οἳ οὐδὲ τότε συνορῶσι τὸ δέον· ἀλλ' ὥσπερ
σπουδάζοντες χαλεπώτερον ἑαυτοῖς [k]ἐργάσασθαι τοῦ θεοῦ τὸ
κρίμα, οὕτως ἅπαντα πράττουσι. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος
[l]οὗτος ἔλεγε γράφων· "Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε." Ὁ
δὲ πλεονέκτης μάλιστα ἐν σκότῳ ζῇ, καὶ σκότος πολὺ [m]κατα-
σκεδάζει πάντων.

"Καὶ μὴ [n]συγκοινωνεῖτε, φησὶ, τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις
τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα
[o]παρ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, [p]φησὶν,
ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦται." Ἀκούσατε, παρα-
C καλῶ, πάντες ὅσοι [q]οὐ βούλεσθε εἰκῇ μισεῖσθαι, [r]ἀλλὰ φιλεῖ-
σθαι. Τίς μοι χρεία, φησὶ, μισεῖσθαι; Ἁρπάζει, καὶ οὐκ
ἐλέγχεις, ἀλλὰ δέδοικας τὸ μῖσος; Καίτοι οὐκ ἔστιν εἰκῇ μι-
σεῖσθαι [s]τοῦτο, ἀλλὰ δικαίως ἐλέγχεις, καὶ δέδοικας τὸ μῖσος;
Ἔλεγξον τὸν ἀδελφὸν, ἀνάδεξαι ἔχθραν διὰ τὴν ἀγάπην τὴν
[t]εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς αὐτόν· κώλυσον αὐτὸν
εἰς βάραθρον ἀπερχόμενον. Τὸ γὰρ τραπέζης κοινωνῆσαι καὶ
ῥημάτων χρηστῶν καὶ προσρήσεως καὶ τρυφῆς, οὐ σφόδρα
φιλίας ἐστί. Τοιαῦτα τοῖς φίλοις ἡμῶν χαριζώμεθα δῶρα, ἵνα
τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐξέλκωμεν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ· εἰς τὴν

[c] ἀνίας (sic) E. [d] γὰρ om. E. [e] ἦν] εἶναι δοκεῖ C. [f] τῷ B. τὸν E. [g] γενέσθω A.B.F. [h] ἥρπαξας C. [i] πωρώσεως E. [k] ἐργάσεσθαι C. [l] οὗτος] Παῦλος E. [m] κατασκευάζει C.D.E. [n] συγκοινωνεῖτε pro —ῆτε omnes. [o] παρ' αὐτῶν A.B.C.F. ὑπ' αὐτῶν Edd. παρ' αὐτῶν om. E. [p] φησὶν om. A.B.D.F. Sav. cet. [q] οὐ β.] β. μὴ E. [r] Haec ἀλλὰ φιλεῖσθαι. τίς μοι χρεία, φησὶ (φησὶν εἰκῇ E.) μισεῖσθαι; accesserunt ex A.B.E.F. [s] τούτῳ A.F. [t] εἰς] πρὸς bis E.

κάμινον κειμένους αὐτοὺς ὁρῶντες τῆς κακίας, ἀναστήσωμεν.
Ἀλλ' οὐ διορθοῦται, φησίν. Ἀλλὰ σὺ τὸ σαυτοῦ πρᾶξον, καὶ D
[v]ἀπελογήσω τῷ θεῷ. Μὴ [w]κρύψῃς τὸ τάλαντον. Διὰ τοῦτο
λόγον ἔχεις, διὰ τοῦτο γλῶσσαν καὶ στόμα, ἵνα [x]διορθοῖς τὸν
πλησίον. Τὰ ἄλογα μόνα οὐ φροντίζει τοῦ πλησίον, οὐδὲ
λόγον ἔχει τινὰ τῶν [y]ἄλλων. Σὺ δὲ πατέρα καλῶν τὸν θεὸν,
καὶ ἀδελφὸν τὸν πλησίον, ὁρῶν αὐτὸν μυρία [z]ποιοῦντα κακὰ,
τὴν χάριν τὴν παρ' ἐκείνου τῆς ὠφελείας αὐτοῦ προτιθεῖς; Μὴ,
παρακαλῶ. Οὐδὲν οὕτω [a]φιλίας τεκμήριον, ὡς τὸ μὴ περιορᾶν E
ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀδελφούς. Εἶδες [b]ἐχθροὺς ὄντας; διά-
λυσον. Εἶδες πλεονεκτοῦντας; κώλυσον. Εἶδες ἀδικουμένους;
[c]πρόστηθι· οὐκ ἐκείνοις, ἀλλὰ σαυτῷ προτέρῳ [d]ἐχαρίσω. Διὰ
τοῦτο φίλοι ἐσμὲν, ἵνα [e]ἀλλήλους ὠφελῶμεν. Ἄλλως ἀκού-
σεται παρὰ τοῦ φίλου, καὶ ἄλλως παρὰ τοῦ τυχόντος· τὸν
τυχόντα [f]ὑποπτεύσει ἴσως, καὶ τὸν διδάσκαλον ὁμοίως, τὸν δὲ
φίλον οὐκέτι. "Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα, αἰσχρόν ἐστι, φησὶ, F
καὶ λέγειν. Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανε-
ροῦται." [g]Τί βούλεται ἐνταῦθα εἰπεῖν; Τοῦτο λέγει, ὅτι τὰ
μὲν [h]λάθρα γινόμενα ἁμαρτήματά εἰσι, τὰ δὲ καὶ φανερῶς· 133
ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως ἔσται· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὁ μὴ συνειδὼς ἑαυτῷ
ἐπὶ [i]ἁμαρτήματι. Διὰ τοῦτό φησι, "Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα
ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦται." Τί οὖν; [k]περὶ εἰδωλολατρείας
ἐνταῦθά φησιν; Οὐχὶ, ἀλλὰ περὶ βίου καὶ ἁμαρτημάτων ἐστὶν
ὁ λόγος. "Πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φησὶ, φῶς ἐστι." Διὸ,
παρακαλῶ, μήτε ὑμεῖς ὀκνεῖτε ἐλέγχειν, μήτε δυσχεραίνετε
ἐλεγχόμενοι. Ἕως μὲν [l]γὰρ ἐν [m]σκότῳ πράττηταί τι, μετὰ B
πλείονος πράττεται τῆς ἀδείας· ἐπειδὰν δὲ πολλοὺς ἔχῃ τοὺς
μαρτυροῦντας τοῖς γινομένοις, φωτίζεται. Διὸ μάλιστα πάντα
πράττωμεν, ὥστε τὴν νέκρωσιν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων
ἀποσοβεῖν, ὥστε τὸ σκότος σκεδάζειν, ὥστε τὸν ἥλιον [n]ἐπισπά-
σασθαι τῆς δικαιοσύνης. Ἂν γὰρ πολλοὶ [o]ὦσιν οἱ φωστῆρες,
αὐτοῖς τε εὔκολος ἔσται τῆς ἀρετῆς ἡ ὁδὸς, καὶ οἱ ἐν [p]σκότῳ
μᾶλλον ἁλώσονται, τοῦ φωτὸς ἐπιτεινομένου, κἀκεῖνο ἀφανί-
ζοντος. Ἂν δὲ τοὐναντίον, δέος μὴ καὶ οὗτοι σβεσθῶσι, τῆς

[v] ἀπολόγησαι E. [w] κατακρύψῃς F. [x] ὀρθοῖς F. [y] ἀλόγων C.D.E. Veron. [z] π. κακὰ] κακὰ π. A.B.C.F. [a] φιλοσοφίας F. [b] ἐχθροὺς ὄντας] ἐχθραίνοντας A.B.F. Sav. cet. Haec εἶδες πλ. κώλυσον om. E. [c] πρόσηθι (sic) F. [d] ἐχαρίσω] + ταῦτα E. [e] ἀλλήλους] + ἀγαπῶμεν E. [f] ὑποπτεύσῃ E. [g] τί βούλεται—λέγει] ὃ λέγει, τοῦτό ἐστιν A.B.F. [h] λάθρα γ. ἁ. εἰσι] τῶν ἁμαρτημάτων ἐνταῦθα λάθρα γίνεται (γίνονται A.F.) A.B.F. Sav. cet. [i] ἁμαρτήμασι E. [k] περὶ εἰδ. ἐνταῦθά φησιν;] οὐ περὶ εἰδ. φησὶ, καὶ ἐνταῦθα τοῦτο εἴρηται; A.B.F. Sav. cet. [l] γὰρ] + ἂν A.B.E.F. Sav. cet. [m] σκότῳ pro σκότει A.B.C.D. [n] ἐπισπᾶσθαι E. [o] ὦσιν οἱ] ὦσι C. [p] σκότῳ pro σκότει A.B.C.D.F. τῷ σκότει E.

παχύτητος τῆς ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ τῶν ἁμαρτημάτων κρα-
C τούσης τοῦ φωτὸς, καὶ ἀποσοβούσης αὐτοῦ τὸ [q]διειδές. Ὡς
οὖν ἑαυτοὺς ὠφελοῦντες, [r]ἑτέρους ὠφελοῦντες, οὕτω [s]διακεώ-
μεθα, ἵνα διὰ πάντων δόξαν [t]ἀναπέμψωμεν τῷ φιλανθρώπῳ
θεῷ, χάριτι καὶ [v]φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογένους αὐτοῦ υἱοῦ, μεθ'
οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ. (855)

[1] Βλέπετε οὖν [a]πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ'
ὡς σοφοὶ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πο-
D νηραί εἰσι. Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ [b]συνιέντες
τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.

ἜΤΙ τὴν τῆς πικρίας [c]ἐκκαθαίρει ῥίζαν, ἔτι τὴν ὑπόθεσιν
τῆς ὀργῆς ἐκκόπτει. Τί [d]γάρ φησι; "Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς
E περιπατεῖτε." Μεταξὺ λύκων πρόβατά [e]εἰσι, καὶ κελεύει αὐ-
τοὺς καὶ ὡς περιστερὰς εἶναι· [2] "Καὶ ἀκέραιοι γὰρ, φησὶν,
ἔσεσθε, [f]ὡς αἱ περιστεραί." Ἐπεὶ οὖν [g]καὶ μεταξὺ λύκων
[h]εἰσὶ, καὶ [i]ἔτι προστεταγμένοι εἰσὶ μὴ ἀμύνεσθαι, ἀλλὰ πά-
σχειν [k]κακῶς· [l]καίτοιγε καὶ τὸ πρότερον ἱκανὸν ἦν αὐτοὺς
[m]ἀσθενεστέρους ποιῆσαι· ὅταν δὲ καὶ ἡ τῶν δύο προσθήκη ᾖ,
ἐννόησον [n]τὴν ὑπερβολήν· [o]ὅρα πῶς αὐτοὺς ὁ Παῦλος ἀσφαλί-
ζεται. [p]Ὁλόκληροι πόλεις πρὸς αὐτοὺς πόλεμον εἶχον, ἐπεισ-
ῆλθε καὶ εἰς τὰς οἰκίας οὗτος ὁ πόλεμος· πατὴρ κατὰ υἱοῦ,
F υἱὸς κατὰ πατρὸς, μήτηρ κατὰ θυγατρὸς, [q]θυγάτηρ κατὰ
μητρὸς ἦσαν [r]διεσπασμένοι. [s]Τί οὖν; πόθεν αἱ διαιρέσεις

1 Cap. V. v. 15—17. 2 Matth. x. 16.

[q] διειδὲς] εἶδος E. [r] Haec ἑτέρους ὠφελοῦντες assumta ex E. [s] διακείμεθα E. ὦμεν διακείμενοι idem in marg. [t] ἀναπέμπωμεν E. [v] φιλανθρωπίᾳ] οἰκτιρμοῖς C.D. Mox υἱοῦ om. E. χάριτι—τιμὴ] ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ μονογένει αὐτοῦ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πν. A.B.F. Hom. XIX. [a] πῶς ἀκριβῶς bis omnes. ἀκριβῶς πῶς Edd. [b] συνίετε C.D. et ante corr. E. etiam Veron. [c] ἐκκαθαίρει omnes. ἐκκαθαρίζει Edd. [d] γὰρ] ἐστιν ὃ A.B.F. [e] ἐστι C.D. Veron. Mox κελεύεις C. μεταξὺ—κελεύει] ᾔδει τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ὅτι πέμπων τοὺς μαθητὰς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων, ἔτι ἐκέλευεν A.B.F. receptum a Sav. cet. [f] ὡς αἱ pro ὡσεὶ A.B.C.D.F. [g] καὶ] + πρὸς οὓς ἔγραφεν ὁ Παῦλος A.B.F. [h] ἦσαν A.B.F. Sav. cet. [i] ἔτι προστ.] ἐπιτεταγμένοι E. Statim εἰσι om. A.B.F. Sav. cet. [k] κακῶς] + διὰ τοῦτο τῆς (τῆς om. F.) τοιαύτης ἐδέοντο παραινέσεως A.B.C.D.F. Sav. cet. [l] καίτοι (sine γε) A.B.F. [m] εὐσθενεστέρους A.C.D.F. Sav. cet. [n] τὴν om. C.D.E. Veron. [o] ὅρα—ἀσφαλίζεται] ὅρα γοῦν καὶ πῶς αὐτοὺς ἐπιμελῶς ἀσφαλίζεται, λέγων, βλέπετε πῶς περιπατεῖτε A.B.F. Sav. cet. [p] ὁλόκληρος πόλις ex corr. E. [q] θυγ.] καὶ θυγ. E. [r] διεσπασμένοι B.F. διεσπαρμένοι Edd. διεγηγερμένοι E. in marg. man. antiq. [s] τί οὖν; πόθεν] πόθεν οὖν A.B.F. Statim ἡ διαίρεσις αὕτη E.

αὗται; [t] Ἤκουσαν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· [3] "Ὃς ἐὰν μὴ ἀπο-
τάξηται τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος." Ἤκουσαν
τοῦ Χριστοῦ λέγοντος [v] πάλιν· "Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα
ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος." Ἵν' οὖν μὴ νομίσωσιν, ὅτι
ἁπλῶς πολέμους εἰσάγει καὶ μάχας, ἐπειδὴ ἔμελλε μεγάλη 134
τίκτεσθαι ὀργὴ, εἰ καὶ αὐτοὶ ἔμελλον ἐπεξιέναι, τούτου χάριν
λέγει· "Βλέπετε [w] πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε." Τουτέστι,
πλὴν τοῦ κηρύγματος, μηδαμόθεν ἄλλοθεν [x] δῶτε λαβὴν τῆς
ἔχθρας τῆς καθ' [y] ὑμῶν· αὕτη μόνη τῆς ἔχθρας ὑπόθεσις ἔστω·
μηδεὶς [z] ὑμῖν ἕτερόν τι ἐγκαλείτω, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ ὑπακοὴν
πᾶσαν ἐπιδείκνυσθε, ὅταν μηδὲν βλάπτῃ τὸ κήρυγμα, ὅταν
μηδὲν ἐμποδίζῃ [a] τὴν εὐσέβειαν. [4] "Ἀπόδοτε γὰρ, φησὶ, πᾶσι
τὰς ὀφειλὰς, τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος." B
Ὅταν γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις ἴδωσιν ἡμᾶς ἐπιεικεῖς, ἐντραπήσονται.
"Μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοὶ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν."
Οὐχὶ ποικίλους ἡμᾶς καὶ παντοδαποὺς εἶναι βουλόμενος ταῦτα
[b] παραινεῖ· ἀλλὰ τί φησιν; Οὐκ ἔστιν ὑμέτερος ὁ καιρός· νῦν
πάροικοί ἐστε καὶ παρεπίδημοι καὶ ξένοι καὶ ἀλλότριοι· μὴ
ζητεῖτε τιμὰς, [c] μὴ ζητεῖτε δόξαν, μὴ ζητεῖτε δυναστείαν, μηδὲ
ἐκδίκησιν· πάντα φέρετε, καὶ [d] τούτῳ τὸν καιρὸν ἐξαγοράζεσθε·
πολλὰ [e] κατάθεσθε, πᾶν ὅτι [f] ἂν θέλωσιν. Ἐννόησόν μοι τινὰ C
οἰκίαν ἔχοντα λαμπρὰν, εἶτά τινας [g] ἐπεισερχομένους ὥστε
αὐτὸν ἀνελεῖν, κἀκεῖνον πολλὰ διδόντα, [h] καὶ ἐξαιρούμενον ἑαυ-
τόν· [i] τότε λέγομεν, ὅτι ἐξηγόρασεν ἑαυτόν. Οὕτω καὶ σὺ
οἰκίαν ἔχεις μεγάλην, καὶ πίστιν ἀληθῆ· [k] ἐπέρχονται ὥστε
λαβεῖν πάντα· δὸς ὁτιοῦν ἂν ἀπαιτήσῃ τις, μόνον τὸ κεφά-
λαιον διάσωσον, τὴν πίστιν λέγω. "Αἱ γὰρ [l] ἡμέραι πονηραί
εἰσι." [m] Τί πονηρία τῆς ἡμέρας; Πονηρία τῆς ἡμέρας περὶ
τὴν ἡμέραν ὀφείλει [n] εἶναι. [o] Τί ἐστι πονηρία σώματος; Νόσος.
Τί [p] ἐστι πονηρία ψυχῆς; Κακία. Τί [q] ἐστι πονηρία ὕδατος; D

[3] Luc. xiv. 33. Matth. x. 37. [4] Rom. xiii. 7.

[t] Haec ἤκουσαν—ἄξιος, quae aberant, assumta ex E. [v] πάλιν om. A.B.D.F. Sav. cet. Retinent C.E. Veron. [w] πῶς ἀ.] ἀ. πῶς E. [x] δότε E. [y] ἡμῶν A. [z] ὑμῶν C. [a] τῇ εὐσεβείᾳ A.B.E.F. τῆς εὐσεβείας C. [b] παραινεῖ, ἀλλὰ τί φ.] Sic C.D. Cat. Veron. φησὶν, ἀλλὰ τί; E. παραινεῖ, ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ὅ φ. A.B.F. Sav. cet. [c] μὴ ζ. δόξαν om. C. [d] τοῦτον C.E. [e] κατάθεσθε] πάθετε Cat. [f] ἂν] οὖν C. Cat. et ante corr. E. Statim θέλουσιν ante corr. E. Post θέλωσιν add. ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον· φέρε οὖν, ἐπὶ ὑποδείγματος ποιήσω αὐτὸ φανερὸν A.B.F. Sav. cet. [g] ἐπερχομένους E. [h] καὶ om. F. [i] τότε] ἐφ' ᾧ καὶ A.B.F. [k] ἔρχονται C. Veron. Mox ἅπαντα E. [l] ἡμέραι] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. [m] τί π. τῆς ἡ.] οὐκοῦν ἡ π. τῆς ἡ. A.B.F. τί ἄρα ἐστὶ π. ἡ. E. Statim ἡ π. τῆς ἡ. D.E. πονηρία τῆς ἡ. om. A.B.F. [n] εἶναι] + ἂν τί ἐστιν ἑκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πονηρὸν μάθῃς, γνώσῃ καὶ τί ἐστι πονηρία ἡμέρας A.B.F. Sav. cet. [o] τί] + τοίνυν A.B.F. [p] ἐστι] δαὶ B.F. δὲ A. Sav. cet. [q] ἐστι πονηρία] δὲ A.B.F.

*Πικρία. Καὶ ἑκάστου ἡ [r]πονηρία ἐστὶ περὶ ἐκείνην τὴν φύσιν,
ἧς ἐστι πονηρία. Εἰ τοίνυν ἡ πονηρία περὶ τὴν ἡμέραν ἐστὶ,
περὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν χρὴ εἶναι, περὶ τὰς ὥρας, περὶ τὸ φῶς.
[s]Καὶ ὁ Χριστός φησιν· [5]“ Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.”
Ἀπὸ τούτου κἀκεῖνο [t]γνωσόμεθα. Πῶς οὖν ἡμέρας καλεῖ πο-
E νηράς; [v]πῶς καιρὸν πονηρόν; Οὐ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὰ κτίσματα,
[w]ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα· [x]καθάπερ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν,
χαλεπὴν ἡμέραν διήγαγον καὶ κακήν· καίτοι πῶς ἂν γένοιτο
χαλεπὴ, ἀλλ' [y]ἡ ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ συμβαινόντων; Τὰ δὲ ἐν
αὐτῇ συμβαίνοντα, ἐστὶν ἀγαθὰ μὲν, παρὰ θεοῦ· [z]κακὰ δὲ, (856)
παρὰ ἀνθρώπων πονηρῶν. Ἄρα τῶν ἐν τοῖς καιροῖς συμβαινόν-
των πονηρῶν οἱ ἄνθρωποι δημιουργοὶ, καὶ διὰ τοῦτο καιροὶ
F πονηροὶ λέγονται. Οὕτω καὶ ἡμεῖς καιροὺς πονηροὺς καλοῦ-
μεν. “Διὰ τοῦτο, φησὶ, μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ [a]συνιέντες, τί
τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.”*

[6]“ *Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία.” Καὶ
135 [b]τούτου ἡ ἀμετρία θυμώδεις ποιεῖ καὶ θρασεῖς καὶ ἀκροσφαλεῖς,
ὀργίλους καὶ χαλεπούς. Εἰς εὐφροσύνην [c]ὁ οἶνος δέδοται, οὐκ
εἰς μέθην· [d]νῦν δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ [e]ἀνανδρίας εἶναι δοκεῖ καὶ
γέλωτος, [f]τὸ μὴ μεθύσκεσθαι. Ποία [g]τοίνυν ἐλπὶς σωτηρίας;
Γέλως, εἰπέ μοι, τὸ μὴ μεθύσκεσθαι, ἔνθα μάλιστα πάντων τὸ
μεθύσκεσθαι γέλως [h]ὤφειλεν εἶναι; Μάλιστα μὲν γὰρ καὶ τὸν
ἰδιώτην πόρρω μέθης εἶναι καλόν· πολλῷ δὲ πλέον τὸν στρα-
B τιώτην, τὸν ἐν [i]ξίφεσι στρεφόμενον, τὸν ἐν αἵμασι, τὸν ἐν
σφαγαῖς· πολλῷ μᾶλλον τὸν στρατιώτην, ὅταν καὶ ἑτέρωθεν
ὁ θυμὸς θήγηται, ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀπὸ τῆς δυναστείας, ἀπὸ
τοῦ συνεχῶς ἐν ἐπιβουλαῖς καὶ μάχαις εἶναι. Βούλει μαθεῖν
ποῦ [k]καλὸς ὁ οἶνος; Ἄκουε τῆς γραφῆς λεγούσης· [7]“Δότε
οἶνον τοῖς ἐν λύπῃ, καὶ μέθην τοῖς ἐν ὀδύνῃ.” Εἰκότως· τὸ γὰρ
τραχὺ καὶ σκυθρωπὸν οἶδε μαλάττειν, καὶ τὸ συννεφὲς ἀπάγειν.
[8]“ Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν [l]ἀνθρώπου.” Πῶς οὖν ἐκ τοῦ οἴνου
ἡ μέθη; οὐ γὰρ ἔνι τὸν αὐτὸν τὰ ἐναντία [m]ἑαυτῷ ἐργάζεσθαι.
Οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ οἴνου ἡ μέθη, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀμετρίας. [n]Ὁ οἶνος*

[5] Matth. vi. 34. [6] v. 18. [7] Prov. xxxi. 6. [8] Psal. ciii. 15.

[r] *πονηρία*] + *φαυλότης τις* A.B.F. + *ἡ φαυλότης* Edd. Neutrum habet E. [s] *καὶ*] *οὕτω καὶ* A.B.F. Sav. cet. [t] *γνωσόμεθα*] *μανθάνομεν* A.B.F. [v] *πῶς*] *ὡς* A.B. *ὡς καὶ* F. [w] *ἀλλὰ*] + *διὰ* Edd. *διὰ* om. C. Cat. Post *κτίσματα* add. *διαβάλλει* Cat. [x] *καθάπερ*] + *γὰρ* C. [y] *ἡ* om. E. [z] *κακὰ*] *πονηρὰ* E. Mox *πονηρῶν* om. A.B.E.F. [a] *συνίετε* E. [b] *τούτου*] + *γὰρ* A.B.F. Sav. cet. [c] *ὁ* om. E. [d] *νυνὶ* B.C.E.F. [e] *ἀνδρείας* C.D. *καὶ ἀν. εἶναι δ. καὶ γέλωτος*] *καὶ γέλωτος εἶναι δ.* A.B.F. [f] *τὸ* om. B. [g] *τοίνυν*] *λοιπὸν* E. *τοίνυν ἡμῖν* A.B.F. [h] *ὀφείλει* F. [i] *ξίφει* C.D.E. Veron. [k] *καλὸν* E. [l] *ἀνθρώπου*] + *φησὶ* A.B.F. Sav. cet. [m] *ἑαυτῷ ἐργ.* pro *ἐργ. ἑαυτῷ* B.C.D.E.F. *ἐργάσασθαι* E. [n] *ὁ* om. F.

δι' οὐδὲν ἕτερον ἡμῖν δέδοται, ἢ δι' ὑγείαν σώματος· ἀλλὰ καὶ C
πρὸς τοῦτο ἐμποδίζει ἡ ἀμετρία. Ἄκουε δὲ καὶ τοῦ μακαρίου
τούτου γράφοντος, καὶ λέγοντος τῷ Τιμοθέῳ· [9] "Ὀλίγῳ οἴνῳ
χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας." Διὰ
γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς ἐποίησεν ἡμῶν τὰ σώματα σύμμετρα, καὶ ἀπὸ
ὀλίγων κορέννυσθαι, ἐντεῦθεν ἤδη παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι πρὸς ἑτέ-
ραν ἡμᾶς ζωὴν ἐποίησεν ἐπιτηδείους. Καὶ ἐβούλετο μὲν καὶ ἐξ
ἀρχῆς ἐκείνην δοῦναι, ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς κατεστήσαμεν,
ἀνεβάλετο· [o]καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ᾧ ἀνεβάλετο, οὐδὲ ἐν αὐτῷ ἀφί- D
ησιν ἡμᾶς ἀπολαύειν ἀμέτρως· οἴνου γὰρ κοτύλη καὶ ἄρτος εἷς
[p]ἀρκεῖ γαστέρα ἐμπλῆσαι ἀνθρώπου. Καὶ τὸν πάντων τῶν
ἀλόγων κρατοῦντα, ὀλιγοδεέστερον αὐτῶν κατὰ τὴν ἀναλογίαν
ἐποίησε, καὶ τὸ σῶμα [q]βραχὺ, οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο δηλῶν, ὅτι
πρὸς ἑτέραν ζωὴν ἐπειγόμεθα. "Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, [r]φησὶν,
ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία." Οὐ γὰρ σώζει, ἀλλ' ἀπόλλυσιν, [s]οὐ τὸ
σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν. "Ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν E
πνεύματι, [10]λαλοῦντες ἑαυτοῖς [t]ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ
κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ [v]Χριστοῦ." Βούλει, φησὶν, εὐφραίνεσθαι;
βούλει τὴν ἡμέραν ἀναλίσκειν; Ἐγώ σοι δίδωμι πότον πνευμα-
τικόν. Ἡ γὰρ μέθη καὶ τὴν εὔσημον ἐκκόπτει φωνὴν [w]τῆς
γλώσσης τῆς ἡμετέρας, [x]ψελλίζειν παρασκευάζουσα, καὶ ὀφθαλ-
μοὺς καὶ πάντα ἁπλῶς διαστρέφουσα. Μάθε ψάλλειν, καὶ
ὄψει τοῦ πράγματος τὴν ἡδονήν· οἱ ψάλλοντες γὰρ πνεύματος F
πληροῦνται ἁγίου, ὥσπερ οἱ ᾄδοντες τὰς σατανικὰς ᾠδὰς, πνεύ-
ματος ἀκαθάρτου. Τί ἐστιν, "ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ
κυρίῳ;" [y]Τουτέστι, μετὰ συνέσεως προσέχοντες· οἱ γὰρ οὐ
προσέχοντες, ἁπλῶς ψάλλουσι, τὰ ῥήματα φθεγγόμενοι, τῆς 136
καρδίας ῥεμβομένης ἑτέρωθι. "Πάντοτε, φησὶν, ὑπὲρ ἁπάν-
των εὐχαριστοῦντες ἐν ὀνόματι [z]τοῦ κυρίου [a]ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ
[b]Χριστοῦ." [11] "[c]Τὰ αἰτήματα ὑμῶν, φησὶ, μετὰ εὐχαριστίας

[9] 1 Tim. v. 23. [10] v. 19—21. [11] Philipp. iv. 6.

[o] καὶ om. E. Mox καὶ οὐδὲ idem. [p] ἀρκεῖ γ. ἐμπλῆσαι] ἱκανὸς ἀποπληρῶσαι γ. E. [q] βραχὺν A.B.F. Sav. Mor. Ben. βραχὺ revocavit Editor novissimus. [r] φησὶν οἴνῳ inverso ord. A.B.F. φησὶν om. E. [s] οὐ τὸ σ. μόνον] οὐ μόνον τὸ σ. C. οὐ μόνον δὲ τὸ σ. A.B.F. [t] ἐν ψαλμοῖς Edd. ἐν deest in omnibus. [v] Χριστοῦ] θεοῦ B.F. [w] τὰς γλώττας τὰς ἡμετέρας E. in marg. antiq. man. [x] ψελλίζειν] + γὰρ C. [y] τουτέστι] τί ἐστι C. [z] τοῦ om. F. [a] ὑμῶν Veron. Sav. repugnantibus libris. [b] θεοῦ B.E.F. [c] τὰ] τουτέστι τὰ A.B.F. Sav. cet. Mox φησὶ assumtum ex E. Cat.

γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν." Οὐδὲν [d]γὰρ οὕτως εὐφραίνει τὸν
θεὸν, ὡς ὅταν ᾖ τις εὐχάριστος. Μάλιστα δὲ δυνάμεθα εὐχα-
ριστεῖν, ἀπάγοντες τῶν προειρημένων τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν,
B διακαθαίροντες αὐτὴν τούτοις οἷς εἶπεν. "Ἀλλὰ πληροῦσθε, (857)
[e]φησὶ, πνεύματι." Ἆρα ἐν ἡμῖν τοῦτο; Καὶ γὰρ ἐν ἡμῖν.
Ὅταν γὰρ ψεῦδος, [f]ὅταν ὀργὴν, ὅταν πικρίαν, ὅταν πορνείαν,
ὅταν ἀκαθαρσίαν, ὅταν πλεονεξίαν ἀποσοβήσωμεν τῆς ψυχῆς
τῆς ἡμετέρας, ὅταν γενώμεθα χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζό-
μενοι ἑαυτοῖς, ὅταν εὐτραπελία μὴ παρῇ, ὅταν ἑαυτοὺς ἀξίους
κατασκευάσωμεν, τί τὸ κωλύον [g]τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπελθεῖν
καὶ ἐπιπτῆναι; Καὶ οὐχ ἁπλῶς [h]ἐπελεύσεται, ἀλλὰ πληρώσει
C τὴν καρδίαν ἡμῶν. Τοσούτου δὲ [i]ἔνδοθεν ὄντος φωτὸς, οὐδὲ δυσκα-
τόρθωτος [k]ἡμῖν ἔσται λοιπὸν ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ ῥᾳδία καὶ εὔκολος.
"Πάντοτε εὐχαριστοῦντες," [l]φησί. Τί οὖν; ὑπὲρ [m]πάντων
εὐχαριστεῖν δεῖ τῶν συμβαινόντων; Ναί· κἂν νόσος ᾖ, κἂν
πενία. Εἰ γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ παρῄνει σοφός τις λέγων· [12] "Πᾶν
ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι ἀσμένως, καὶ ἐν ἀλλάγμασι ταπεινώ-
σεώς σου μακροθύμησον·" πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ καινῇ γίνεσθαι
χρή. Κἂν τὸν λόγον τοίνυν μὴ εἰδῇς, εὐχαρίστει· τοῦτο γάρ
D ἐστιν εὐχαριστία. Ἂν δὲ [n]εὐπαθῶν καὶ εὐθηνούμενος καὶ εὐ-
πραγῶν καὶ ἐν εὐημερίαις ὢν, εὐχαριστῇς, οὐδὲν μέγα, οὐδὲν
θαυμαστόν· τὸ δὲ ζητούμενον, ἐν θλίψεσιν ὄντα εὐχαριστεῖν, ἐν
ὀδύναις, ἐν ἀθυμίαις. Μηδὲν πρὸ τοῦ ῥήματος τούτου φθέγ-
γου, εὐχαριστῶ σοι, δέσποτα. Καὶ τί λέγω ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα
θλίψεων; ὑπὲρ τῆς γεέννης αὐτῆς εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ θεῷ, ὑπὲρ
τῶν κολάσεων τῶν ἐκεῖ, ὑπὲρ τῶν τιμωριῶν. Πάνυ γὰρ [o]τὸ
πρᾶγμα ἡμᾶς ὠφέλησε [p]τοὺς προσέχοντας, ἀντὶ χαλινοῦ
E [q]τῆς γεέννης ὁ φόβος ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐπιτεθείς.

[r]Μὴ τοίνυν ὑπὲρ τῶν φανερῶν [s]εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ
τῶν ἀφανῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἄκοντες εὐεργετούμεθα, εὐχαριστῶμεν·
πολλὰ γὰρ καὶ μὴ βουλομένους ἡμᾶς εὐεργετεῖ, καὶ μὴ εἰδότας.

[12] Sirac. ii. 4.

[d] γὰρ om. E. [e] φησὶ] φησὶν ἐν E. Mox ἄρα sine interrog. A. Cat. Veron. [f] Haec ὅταν ὀργὴν sunt in B.C.D.E.F. Cat. non in Edd. ὀργὴν (sine ὅταν) A. [g] τὸ πνεῦμα om. A.B.F. Mox πνεῦμα post ἐπιπτῆναι habent iidem. [h] ἐλεύσεται F. [i] ἔνδον E. [k] ἡμῖν ἔσται λ. A.B.C.D.F. ἔσται ἡμῖν λ. E. ἡμῖν λ. ἔσται Edd. [l] φησὶν] + ὑπὲρ πάντων Sav. cet. repugnantibus libris. Etiam τί οὖν deest in Veron. [m] ἁπάντων E. Statim δεῖ εὐχ. hoc ord. C.E. [n] εὐπαθῶν F. et ex corr. A. εὖ παθὼν Edd. [o] ἡμᾶς τὸ πρ. inverso ord. A.B.E.F. [p] τοὺς om. A.B.F. [q] τῆς γ. ὁ φ.] τοῦ τῆς γ. φόβου A.B.F. Sav. cet. Mox ἐπιτεθέντος iidem. ἐπιτεθείσθω Veron. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ περιεργάζεσθαι τὰ ἑτέρων ἐλαττώματα, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ τούτῳ ὑπὲρ ἁπάντων εὐχαριστεῖν. Veron. [s] εὐεργεσιῶν] + μόνον A.B.F.

Εἰ δὲ ἀπιστεῖτε, ἤδη ὑμῖν τὸ πρᾶγμα ποιήσω φανερόν. Ἐν-
νόησον γάρ μοι· οἱ μιαροὶ καὶ ἄπιστοι Ἕλληνες οὐχὶ τῷ ἡλίῳ
τὸ πᾶν ἐπιγράφουσι, καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν; Τί οὖν; οὐχὶ
εὐεργετεῖ καὶ αὐτούς; οὐχὶ τῆς ἐκείνου προνοίας ἐστὶ, καὶ τὸ
ζῆν, καὶ τὸ ὑγιαίνειν αὐτοὺς, καὶ παιδοποιεῖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα;
Τί δὲ οἱ Μαρκιωνισταὶ [t]λεγόμενοι; οὐχὶ [v]καὶ βλασφημοῦσιν F
αὐτὸν, καὶ Μανιχαῖοι; Τί οὖν; οὐχὶ εὐεργετεῖ αὐτοὺς καθ'
ἑκάστην ἡμέραν; Εἰ δὲ ἐκείνους [w]τοὺς ταῦτα οὐκ εἰδότας εὐερ-
γετεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς. Τί γὰρ ἄλλο ἔργον θεοῦ ἢ 137
τοῦτο, τὸ εὐεργετεῖν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ διὰ κολάσεων
καὶ δι' ἀνέσεων; Μὴ μόνον τοίνυν ἐν εὐπραγίαις ὄντες εὐχαρι-
στῶμεν· οὐδὲν γὰρ μέγα. [x]Καὶ τοῦτο οἶδε καὶ ὁ διάβολος·
διὸ [y]καὶ ἔλεγε· [13]"Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν [z]θεόν; οὐχὶ
σὺ περιέφραξας [a]αὐτοῦ τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω; Περίελε πάντα τὰ
ὑπάρχοντα αὐτοῦ, [b]ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει." Ἀλλ'
οὐδὲν [c]αὐτῷ πλεῖον ἐγένετο τῷ μιαρῷ, μηδὲ γένοιτο μηδὲ [d]περὶ
ἡμῶν γενέσθαι αὐτῷ τι πλέον· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐν πενίᾳ ὦμεν,
καὶ ὅταν ἐν νόσοις, καὶ ὅταν ἐν ἐπηρείαις, τότε ἐπιτείνωμεν τὴν B
εὐχαριστίαν. [e]Εὐχαριστίαν δὲ λέγω, [f]μὴ ῥήμασι μηδὲ γλώσσῃ,
ἀλλὰ πράγμασι καὶ ἔργοις, καὶ διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ. Ἐκ πάσης
[g]ψυχῆς εὐχαριστῶμεν αὐτῷ. Μᾶλλον γὰρ τῶν γεννησαμένων
ἡμᾶς φιλεῖ· καὶ ὅσον πονηρίας καὶ ἀγαθότητος τὸ μέσον, το-
σοῦτον [h]τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν τῶν [i]πατέρων τῶν ἡμε-
τέρων τὸ διάφορον. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐμά ἐστι τὰ ῥήματα, ἀλλ'
αὐτοῦ τοῦ φιλοῦντος ἡμᾶς Χριστοῦ [k]ἄκουσον λέγοντος· [14]"Τίς
ἐξ ὑμῶν ἐστιν ἄνθρωπος, [l]ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ C
λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα
ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;" Καὶ πάλιν ἄκουε
[m]καὶ ἑτέρωθι λέγοντος· [15]"Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ ἐλεῆσαι
τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα

13 Job. i. 9—11. 14 Matth. vii. 10. 15 Esai. xlix. 15.

[t] λεγόμενοι] + τί δὲ (δαὶ B.F.) οἱ Μανιχαῖοι; A.B.F. Sav. cet. Mox καὶ Μανιχαῖοι om. iidem. [v] καὶ] + οὗτοι E. καὶ om. Veron. [w] τοὺς om. E. [x] καὶ om. A.B.F. [y] καὶ om. E. [z] θεὸν] κύριον E. Statim οὐ pro οὐχὶ idem. [a] αὐτοῦ τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω] Sic A.B.E.F. αὐτοῦ τὰ ἔξω καὶ τὰ ἔσω C. τὰ ἔσω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω Edd. [b] ἦ] εἰ E. ἡ Veron. [c] αὐτῷ πλεῖον] οὕτω πλέον E. [d] περὶ] παρ' E. in marg. rec. man. Mox αὐτῷ τι πλέον pro τι πλέον αὐτῷ omnes. [e] εὐχαριστεῖν E. [f] οὐ τὴν (+ ἐν B.) ῥήμασιν οὐδὲ γλώσσῃ A.B.F. [g] ψυχῆς] + τοίνυν A.B.F. [h] ἡ τῆς Edd. ἡ om. B.C.E. Mox διαφορὰ A. Veron. Sav. διαφορὰν Mor. Ben. διάφορον F. τὸ διάφορον B.C.D.E. [i] πατέρων τῶν ἡμ. pro ἡμ. πατέρων omnes. [k] ἄκουσον] καὶ ἄκουε αὐτοῦ A.B.F. Sav. cet. ἄκουσον αὐτοῦ E. Add. in marg. V.D. γοῦν. [l] ὃν pro ὃς omnes. [m] καὶ om. A.B.E.F.

γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί [n]σου, λέγει κύριος." Εἰ γὰρ
μὴ [o]φιλεῖ, τίνος ἕνεκεν ἡμᾶς ἐποίησε; Μὴ γὰρ ἀνάγκην εἶχε;
[p]μὴ γὰρ χρείαν αὐτῷ καὶ διακονίαν πληροῦμεν; μὴ γὰρ δεῖταί
D τινος τῶν παρ' [q]ἡμῶν; Ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος·
16 "[r]Εἶπα τῷ κυρίῳ, κύριός μου εἶ σὺ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ
χρείαν ἔχεις." Ἀλλ' οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι, [s]τοῦτο,
φασὶν, ἀγαθότητος [t]θεοῦ, τὸ ἰσοτιμίαν εἶναι παρὰ πᾶσιν. Εἰπέ
μοι, ἀγνῶμον ἄνθρωπε, ποῖα λέγεις μὴ εἶναι ἀγαθότητος θεοῦ, (858)
καὶ τίνα λέγεις ἰσοτιμίαν; Ὁ δεῖνα, φησὶ, πεπήρωται ἐκ παί-
δων, ἕτερος μαίνεται καὶ [v]δαιμονᾷ, ἄλλος εἰς ἔσχατον γῆρας
ἐλάσας ἐν πενίᾳ τὸν ἅπαντα βίον διήγαγεν, ἄλλος ἐν νόσοις
E χαλεπωτάταις· ταῦτα προνοίας [w]ἐστὶν ἔργα; Ὁ μέν ἐστι
κωφὸς, ὁ δὲ ἄλαλος, ὁ δὲ πένης, ἕτερος μιαρὸς καὶ παμμίαρος,
καὶ μυρίων γέμων κακῶν, χρημάτων ἀπολαύει, καὶ πόρνας τρέφει
καὶ παρασίτους, καὶ λαμπρὰν οἰκίαν κέκτηται, καὶ βίον ἀπρά-
γμονα ζῇ. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα συνείρουσι, [x]μακρὸν ὑφαίνοντες
κατηγορίας λόγον κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ [y]προνοίας. Τί οὖν ἂν
F εἴποιμεν πρὸς [z]αὐτούς; Εἰ μὲν Ἕλληνες εἶεν, καὶ λέγοιεν [a]ἡμῖν
ὑπό τινος τὸν κόσμον [b]διοικεῖσθαι, πάλιν καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ
ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς· τί οὖν, ἀπρονόητά ἐστιν; οὐκοῦν πῶς
ὑμεῖς [c]σέβεσθε θεοὺς, [d]καὶ προσκυνεῖτε δαίμονας καὶ ἥρωας; εἰ
138 γὰρ [e]πρόνοιά ἐστιν, ἐφέστηκέ τις τοῖς πᾶσιν. Εἰ δέ τινες εἶεν
ἀποδυσπετοῦντες, [f]ἢ Χριστιανοὶ ἢ καὶ Ἕλληνες, καὶ παρασα-
λευόμενοι, τί πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν; Τοσαῦτα [g]δὲ, εἰπέ μοι, ἀπὸ
ταυτομάτου [h]ἂν γένοιτο ἀγαθά; τὸ φῶς τὸ καθημερινὸν, ἡ εὐ-
ταξία [i]καὶ ἡ πρόνοια, τῶν ἄστρων ἡ [k]χορεία, ὁ ἰσοστάσιος νυκτῶν
καὶ ἡμερῶν δρόμος, ἡ τῆς φύσεως ἀκολουθία καὶ [l]ἐν φυτοῖς καὶ ἐν
ζώοις καὶ ἐν ἀνθρώποις; Τίς, εἰπέ μοι, ὁ ταῦτα διοικῶν; Εἰ
μηδεὶς ἐφεστὼς ἦν, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου [m]πάντα συνειστήκει,
B τίς τὴν καμάραν ταύτην τὴν οὕτω καλὴν, τὴν οὕτω μεγάλην,
τὸν οὐρανὸν λέγω, περιδινήσας ἐπὶ τῆς γῆς ἔστησεν, ἢ καὶ ἐπὶ

16 Psal. xv. 2.

[n] σου om. C.D. Veron. [o] φιλῇ C. ἐφίλει E. [p] Haec μὴ γὰρ χρείαν—πληροῦμεν post παρ' ἡμῶν transp. C. [q] ἡμῖν A.E. [r] εἶπον A.C.F. [s] τοῦτο] ταῦτα C.D.E. Veron. Statim φησὶν B.C.D.E. [t] θεοῦ] + καὶ ἴσως ὁ ἄπιστος ἐρεῖ C.D.E. Veron. Statim τὸ μὴ ἰσ. εἶναι E. [v] δαιμονᾷ B. [w] ἐστὶν om. A.B.F. [x] μακρότερον C. [y] προνοίας] + οὐκοῦν ἀπρονόητά ἐστι A.B.F. + τί οὖν; ἀπρ. ἐστι; Sav. cet. [z] αὐτοὺς] + τί οὖν; ἀπρονόητά ἐστιν; C.D.E. Veron. [a] ἡμῖν] ἐν ἡμῖν F. Statim ὑπ' οὐδενὸς A.B.F. [b] διακεῖσθαι C. Post h. v. add. φασὶν C.E. [c] σέβετε A.C.F. [d] καὶ om. C.D. Veron. [e] προνοίας C. Veron. [f] ἢ om. A.B.F. Mox ἢ καὶ Ἕλληνες om. iidem. Utrumque inclusit Sav. [g] δὲ om. A.B.F. [h] ἂν γένοιτο (γένοιντο F.) pro γένοιτο ἂν omnes. [i] καὶ ἡ πρόνοια] ἡ ἐν τοῖς οὖσιν A.B.F. Sav. cet. [k] πορεία A.B.F. [l] ἐν τοῖς φ. B. [m] ἅπαντα E.

ὑδάτων; τίς ὁ τοὺς [n]καιροὺς τοὺς καρποφόρους διδούς; τίς
τοσαύτην ἔθετο ἐν σπέρμασι καὶ φυτοῖς δύναμιν; Τὸ γὰρ ἀπὸ
ταυτομάτου ἄτακτον πάντως· τὸ δὲ εὔτακτον μετὰ τέχνης
γίνεται. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, τῶν παρ' ἡμῖν τῶν ἀπὸ ταυτομά-
του οὐ πολλῆς γέμει τῆς ἀταξίας, καὶ πολλοῦ τοῦ θορύβου καὶ
τῆς ταραχῆς; Καὶ οὐ λέγω ἀπὸ ταυτομάτου, ἀλλὰ μετά τινος
ποιοῦντος, ἀτέχνως δὲ ποιοῦντος. Οἷον, ἔστω ξύλα καὶ λίθοι,
ἔστω [o]δὲ ἄσβεστος· καὶ λαβὼν ἄνθρωπος οἰκοδομίας ἄπειρος, C
οἰκοδομείτω καὶ ἐνεργείτω· [p]ἆρα οὐ πάντα ἂν ἀπώλεσε καὶ
διέφθειρε; Πάλιν, ἔστω πλοῖον κυβερνήτου χωρὶς, πάντα ἔχον
ἅπερ ἔχειν δεῖ πλοῖον ἄνευ τεχνίτου, οὐ λέγω ἀκατασκεύαστον,
[q]ἀλλ' οὐδὲ κατασκευασθὲν πλεῦσαι δυνήσεται· [r]καὶ τοσαύτη γῆ
ἐπὶ ὕδατος ἑστῶσα, ἄνευ τινὸς [s]συγκροτούσης δυνάμεως [t]οὕτως
ἕστηκε παγίως ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον; Καὶ [v]ταῦτα λόγον ἂν
ἔχοι; καὶ οὐ μυριάκις γέλωτος ἄξιον τὸ ταῦτα ἐννοεῖν; Καὶ εἰ
μὲν βαστάζοι καὶ τὸν οὐρανὸν, ἰδοὺ καὶ ἕτερον ἄχθος· εἰ δὲ D
[w]καὶ οὐρανὸς ἐν ὕδατι φέροιτο, πάλιν ἕτερον ζήτημα, [x]μᾶλλον
δὲ οὐ ζήτημα, [y]ἀλλὰ τῆς προνοίας ἔργον. Τὰ γὰρ ἐπὶ τῶν
ὑδάτων φερόμενα οὐ κυρτοῦσθαι [z]χρὴ, ἀλλὰ κοιλαίνεσθαι. Τί
δήποτε; Ὅτι τοῦ μὲν κοίλου τὸ σῶμα ὅλον βαπτίζεται ἐπὶ
τῶν ὑδάτων, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πλοίου· τοῦ δὲ κεκυρτωμένου τὸ
μὲν σῶμα [a]ὅλον ἐστὶν ἄνωθεν, τὰ δὲ ἄκρα ἐπίκειται μόνον.
Οὐκοῦν αὐτῷ δεῖ σώματος ἀντιτύπου καὶ σκληροῦ καὶ στέγειν
δυναμένου, ὥστε φέρειν τὸ ἐπικείμενον ἄχθος. Ἀλλ' ἀὴρ φέρει E
τὸν οὐρανόν; Ἀλλ' [b]οὗτος πολλῷ τοῦ ὕδατος μαλακώτερος
καὶ χαυνότερος, καὶ [c]οὐδὲν στέγειν δυνάμενος, οὐδὲ τῶν λεπτο-
τάτων, [d]ἀλλ' ἀφιεὶς, μήτιγε ὄγκον τοσοῦτον. [e]Ὅλως εἰ βου-
λοίμεθα τῆς προνοίας τὸν λόγον ἐπεξιέναι, καὶ καθολικῶς, καὶ
κατακερματίζοντες, ὅλος ὁ αἰὼν ἡμᾶς ἐλλείψει. Ἐρήσομαι
[f]γὰρ τὸν ἐκεῖνα ζητοῦντα [g]νῦν· ταῦτα προνοίας ἐστὶν, ἢ ἀπρο-
νοησίας; [h]Ἀλλ' οὐκ ἔστι προνοίας; καὶ πάλιν ἐρήσομαι· πῶς F
οὖν γέγονεν; Ἀλλ' οὐκ ἂν [i]ἔχοι λόγον τινὰ εἰπεῖν. [k]Ἀλλ'

[n] καιροὺς] ὑετοὺς A.B.F. [o] δὲ] + καὶ A.B.E.F. Sav. cet. [p] ἄρ' οὐ A.B. [q] ἀλλ' οὐδὲ] ἀλλὰ A.B.F. Sav. cet. Post κατασκευασθὲν add. καὶ ἀπαρτισθὲν E. Statim μὴ πλεῦσαι δ. A.B.F. Sav. cet. [r] καὶ] ἡ δὲ A.B.F. [s] συγκροτ. pro συγκρατ. A.B.F. [t] οὕτως—τοσοῦτον] ἠδύνατο, εἰπέ μοι, οὕτω παγίως ἐπὶ χρόνον στῆναι τοσοῦτον A.B.F. Sav. cet. [v] ταῦτα] τίνα A.B.F. [w] καὶ om. E. [x] Haec μᾶλλον δὲ οὐ ζήτημα, quae aberant, habet solus E. [y] ἀλλὰ] + πᾶν A.B.F. Sav. cet. [z] χρὴ A.B.C.E.F. δεῖ Edd. [a] ὅλον om. E. [b] αὐτὸς E. [c] οὐδὲ E. Post δυνάμενος add. οὐδὲν idem. [d] Haec ἀλλ' ἀφιεὶς sunt in libris omnibus, non in Editis. [e] ὅλως] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [f] γὰρ om. E. [g] νυνὶ E. [h] ἀλλ' οὐκ] κἂν εἴποι ὅτι οὐκ A.B.F. Sav. cet. [i] ἔχοις E. [k] Haec ἀλλ' οὐκ οἶδας; assumta ex nostris omnibus et Sav. marg.

οὐκ οἶδας; Οὐκοῦν πολλῷ μᾶλλον περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πρα-
γμάτων ζητεῖν οὐκ ὀφείλεις, οὐδὲ περιεργάζεσθαι. Τί δή-
ποτε; Ὅτι τούτων πάντων [l]ἄνθρωπος τιμιώτερος, καὶ ταῦτα
139 δι' ἐκεῖνον γέγονεν, οὐκ ἐκεῖνος διὰ ταῦτα. Εἰ τοίνυν τὴν ἐπὶ
τῆς προνοίας αὐτοῦ μόνον σοφίαν, καὶ τὴν οἰκονομίαν οὐκ οἶδας,
πῶς δυνήσῃ τοὺς λόγους εἰδέναι τοὺς κατ' αὐτόν; Εἰπὲ δή μοι,
[m]τίνος ἕνεκεν τὰ [n]βόρεια ἀοίκητά ἐστι, καὶ τὰ νότια; τί
δήποτε οὕτω μικρὸν αὐτὸν εἰργάσατο, καὶ τοσοῦτον ἀπέχοντα
[o]τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ, ὡς καὶ ἀμφιβάλλειν περὶ τῶν ἄνω
φαινομένων; [p]Εἰπὲ δή μοι, διὰ τί γέγονεν ἡ νὺξ χειμῶνος
μὲν μακροτέρα, θέρους δὲ ἐλάττων; διὰ τί ψῦχος τοσοῦ- (859)
B τον, διὰ τί καῦμα, διὰ τί σῶμα θνητόν; Καὶ μυρία [q]σε
ἕτερα ἐρωτῶ, καὶ ἐὰν [r]θέλῃς, οὐ παύσομαί σε ἐρωτῶν, καὶ
ἐν ἅπασί [s]μοι διαπορήσεις. Ὥστε τοῦτο μάλιστα προνοίας
ἐστὶ, τὸ τοὺς λόγους [t]ἡμῖν ἀπορρήτους εἶναι. Ἣ γὰρ ἂν καὶ
ἄνθρωπόν [v]τις αἴτιον ἐνόμισε τοῦ παντὸς, εἰ μὴ τοῦτο ἡμῶν
κατέστελλε τὴν διάνοιαν. Ἀλλ' ὁ δεῖνα, φησὶ, πένης, καὶ
κακὸν ἡ πενία. Τί δὲ ἡ νόσος, τί δὲ ἡ [w]πήρωσις; Οὐδέν ἐστι
ταῦτα, ἄνθρωπε· ἓν μόνον ἐστὶ κακὸν, τὸ [x]ἁμαρτάνειν, καὶ
τοῦτο μόνον ἐξετάζειν ὀφείλομεν. Ἀλλ' ἀφέντες τῶν [y]ὄντως
C κακῶν τὰς αἰτίας ἐρευνᾶν, ἕτερα πολυπραγμονοῦμεν. Διὰ τί
μηδεὶς ἡμῶν μηδέποτε ἐξετάζει, διὰ τί ἥμαρτεν; ἆρα ἐν ἐμοὶ
τὸ ἁμαρτάνειν; ἆρα οὐκ ἐν ἐμοί; Καὶ τί με δεῖ πολλοὺς
περιϊέναι λόγους; ἐν ἐμαυτῷ τὸ πρᾶγμα ζητήσω· ἆρα ἐκρά-
τησά ποτε θυμοῦ; ἆρα ἐκράτησά ποτε ὀργῆς, ἢ δι' αἰσχύνην,
ἢ διὰ φόβον ἀνθρώπινον; Εἶτα ἐπειδὰν εὕρω τοῦτο γινό-
μενον, εὑρήσω [z]ὅτι ἐν ἐμοὶ τὸ ἁμαρτάνειν. Οὐδεὶς ταῦτα
ἐξετάζει, οὐδεὶς [a]ταῦτα πολυπραγμονεῖ, [b]ἀλλὰ ἁπλῶς, κατὰ
D τὸν Ἰὼβ, [17] "Βροτὸς δὲ ἄλλως νήχεται λόγοις." Τί γάρ
σοι [c]τοῦτο μέλει, εἰ ὁ δεῖνα τυφλὸς, καὶ ὁ δεῖνα πένης;
[d]Οὐ τοῦτο ἐπέταξέ σοι ὁ θεὸς σκοπεῖν, [e]ἀλλὰ τί δήποτε σὺ
πράττεις. Εἰ μὲν γὰρ ἀμφιβάλλεις, ὅτι ἐφέστηκέ τις τῷ

17 Job. xi. 12.

[l] ὁ ἄνθ. A.B.E.F. [m] Haec τίνος ἕνεκεν—νότια; om. A.B.F. Sav. cet. Iidem post φαινομένων addunt, τίνος δὲ ἕνεκεν—νότια. [n] βόρρεια C.D. [o] τοῦ ὕψους] τὸ ὕψος D. τῇ (sic) ὕψει E. Statim τὸν οὐρανὸν F. [p] εἰπὲ δή μοι om. A.B.F. inclusum a Sav. [q] σε ἕτερα—διαπορήσεις] ἕτερα· ἅπερ εἰ προβάλομαί (προβάλωμαι A.) σοι ἐν ἅπασι (ἐν ἅπασι om. F.) τάχα διαπορήσεις A.B.F. [r] ἐθέλῃς C.D. [s] μοι om. E. [t] ἡμῖν ἀπ. εἶναι] αὐτοῦ ἀπ. εἶναι ἡμῖν E. [v] τις αἴτ. ἐνόμ.] Sic A.B.C.D.F. τις ἐνόμ. αἴτ. εἶναι E. αἴτ. τις ἐνόμ. Edd. [w] πώρωσις E. [x] ἁμαρτεῖν ter E. [y] ὄντων A.B.C.F. [z] ὅτι om. C. [a] ταῦτα om. C. [b] ἀλλ' ἁπλῶς C.D. [c] τοῦτο] καὶ A.B.F. τούτου ex corr. rec. E. [d] οὐ] + γὰρ E. [e] ἀλλὰ τί δ. σὺ πράττεις] οὐδὲ διὰ τί τὰ (τὰ om. F.) τοιαῦτα οὐκ ἐσκόπεις ζητήσει σε (ζητήσειεν B.) ἀλλὰ διὰ τί ταῦτα ἔπραττες A.B.F.

κόσμῳ δύναμις, πάντων ἀνοητότερος εἶ· εἰ δὲ πέπεισαι περὶ
τούτου, τί ἀμφιβάλλεις, ὅτι [f]ἀρέσαι δεῖ τῷ θεῷ; "Πάντοτε,
φησὶν, ὑπὲρ ἁπάντων εὐχαριστοῦντες [g]τῷ θεῷ." Εἰπὲ δή μοι,
παρακαλῶ· ἄπελθε εἰς ἰατρεῖον, καὶ ὄψει, [h]ὅταν εὑρεθῇ τις
τραῦμα ἔχων, ἐκεῖνον αὐτὸν τέμνοντα καὶ καίοντα. [i]Ἐπὶ δὲ
σοῦ οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλὰ ἄπελθε εἰς τεκτονεῖον· καὶ οὐκ ἐξετά- E
ζεις τὸν λόγον, καίτοιγε [k]οὐκ οἶδας τῶν γινομένων οὐδέν· καὶ
πολλὰ ἄπορα εἶναί σοι δοκεῖ· οἷον, ὅταν [l]τορεύῃ τὸ ξύλον, ὅταν
μετασχηματίζῃ. Μᾶλλον δὲ εἰς [m]εὐπορωτέραν σε τέχνην
[n]ἄγω, [o]καὶ ἐκεῖ ἰλιγγιάσεις. Οἷον, ἐπὶ ζωγραφίας, οὐχὶ ἁπλῶς
σοι δοκεῖ ποιεῖν, ἃ ποιεῖ; [p]τί γὰρ αὐτῷ βούλονται αἱ γραμμαὶ,
καὶ αἱ περιαγωγαὶ τῶν γραμμῶν; ἀλλ' [q]ἂν ἐπιθῇ τὰ χρώματα,
τότε σοι φανεῖται ἡ τέχνη καλὴ, [r]καὶ οὐδὲ οὕτως [s]ἀκριβῶς
δυνήσῃ καταμαθεῖν. [t]Τί δὲ ἐπὶ τεκτόνων λέγω καὶ ζωγράφων, F
[v]τῶν ὁμοδούλων; Ἡ μέλιττα πῶς ἐργάζεται τοὺς σίμβλους,
εἰπέ [w]μοι, καὶ τότε [x]περὶ θεοῦ ἐρεῖς. Τῶν μυρμήκων τὴν
ἐργασίαν [y]κατάμαθε, τῆς ἀράχνης, τῆς χελιδόνος, καὶ τότε 140
ἐρεῖς [z]περὶ θεοῦ. [a]Εἰπέ μοι ταῦτα· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις. Οὐ
παύσῃ οὖν, ἄνθρωπε, τὰ περιττὰ ζητῶν; περιττὰ γὰρ ὄντως
[b]ταῦτα· οὐ παύσῃ εἰκῇ πολυπραγμονῶν; Οὐδὲν τῆς ἀμαθίας
ταύτης σοφώτερόν ἐστιν, ἐν οἷς οἱ μὲν ἐπαγγελλόμενοι μηδὲν
[c]εἰδέναι, σοφώτατοι πάντων εἰσὶν, οἱ δὲ περιεργαζόμενοι, ἀνοη-
τότεροι [d]πάντων εἰσίν. Ὥστε οὐ πανταχοῦ τὸ ἐπαγγέλ-
λεσθαι [e]εἰδέναι, σοφίας, ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ μωρίας ἐστίν.
Εἰπὲ γάρ μοι, εἰ δύο τινῶν [f]ἀνθρώπων ὄντων ὁ μὲν ἐπαγγέλ-
λοιτο τὸν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀέρα διατρέχοντα B
μετρεῖν, σχοίνους ἐκτείνας, ὁ δὲ [g]καταγελῴη καὶ μὴ εἰδέναι

[f] ἀρέσαι] εὐχαριστεῖν A.B.F. [g] τῷ θεῷ] + καὶ πατρὶ B.F. + καὶ πάλιν A. τῷ θεῷ om. E. Sequentia, εἰπὲ δή μοι, παρακαλῶ om. A.B.F. Sav. cet. [h] ὅταν εὑρεθῇ—τέμνοντα καὶ καίοντα (καίοντα καὶ τέμνοντα C.)] τοῦτον μὲν καίοντα, ἐκεῖνον δὲ τέμνοντα A.B.F. [i] ἐπὶ δὲ σοῦ—ἀλλὰ] ἀλλ' οὐ λέγω τοῦτο χάριν σοῦ A.B.F. [k] οὐκ οἶδας τῶν γ. οὐδὲν] οὐδὲν οἶδας τῶν γ. ἐκεῖ A.B.F. Sav. cet. [l] τορεύσῃ B. [m] ἀπορωτέραν B. [n] ἄγω] ἂν ἄγω C.D. ἂν ἀγάγω F. Sav. cet. ἀναγάγω A. ἀγάγω B. [o] καὶ ἐκεῖ (κἀκεῖ E.) ἰλιγγιάσεις· οἷον, ἐπὶ ζωγραφίας] οἷον τὴν τῶν ζωγράφων, ἐκεῖ μᾶλλον (καὶ ἐκεῖ pro ἐκεῖ μᾶλλον Sav. cet.) ἰλιγγιάσεις. εἰπὲ γάρ μοι A.B.F. Sav. cet. [p] τί γὰρ αὐτῷ βούλονται om. C.D.E. Veron. [q] ἂν] ὅταν E. [r] καὶ] + ὅμως A.B.F. Sav. cet. [s] ἀκριβῶς] + οὐδὲν A.B.F. Sav. cet. Statim δύνῃ B.F. [t] τί δὲ ἐπὶ τ.] καὶ τί ἐπὶ τ. ταῦτα A.B.F. [v] τῶν] καὶ τῶν Edd. καὶ om. A.B.F. [w] μοι] δή μοι παρακαλῶ A.B.F. μοι om. E. [x] περὶ] καὶ περὶ A.B.F. Sav. cet. [y] κατάμαθε] εἰπὲ A.B.F. Statim τῆς ἀράχνης omnes. τοῦ ἀράχνου Edd. [z] περὶ] καὶ περὶ A.B.D.F. περὶ θεοῦ ἐρεῖς hoc ord. C. [a] εἰπὲ] εἰπὲ δὴ E. ἂν ᾖς σοφὸς εἰπὲ A.B.F. Sav. cet. [b] ταῦτα] + καὶ ἀτελοῦς διανοίας σπουδάσματα A.B.F. [c] εἶναι F. Veron. [d] τῶν πάντων A.B.F. Sav. cet. [e] εἶναι C. [f] ἀνθρώπων om. A.B.F. [g] καταγελῴη correximus sine libris. Edebatur καταγελῶν.

φαίη, τίνα γελασόμεθα, [h]εἰπέ μοι; τὸν εἰδέναι λέγοντα, ἢ τὸν ἀγνοοῦντα; Δηλονότι τὸν [i]λέγοντα εἰδέναι. Οὐκοῦν ὁ ἀγνοῶν, τοῦ ὑποσχομένου εἰδέναι σοφώτερος. Τί δὲ, εἴ τις [k]ἐπαγγέλλοιτο λέγειν ὅσους ἔχει κυάθους ἡ θάλασσα, ἕτερος δὲ ἀγνοεῖν, οὐ πάλιν ἡ ἄγνοια τῆς εἰδήσεώς [l]ἐστι σοφωτέρα; Σφόδρα γε.
C Τί δήποτε; Ἐπειδὴ κἀκείνη [m]ἄγνοιά ἐστιν ἐπιτεταμένη. Ὁ μὲν γὰρ λέγων ἀγνοεῖν, οἶδέ τι μέρος. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ· καὶ γὰρ οὐ μικρὸν [n]τοῦτο. Ὁ δὲ λέγων εἰδέναι, ἐκεῖνος μάλιστα οὐκ οἶδεν ὃ λέγει εἰδέναι, [o]καὶ διὰ τοῦτο αὐτό ἐστι καταγέλαστος.

Οἴμοι, πόσοις παιδευόμεθα τὴν πολυπραγμοσύνην τὴν ἄκαιρον καὶ τὴν περιεργίαν χαλινοῦν, καὶ οὐκ ἀνεχόμεθα, ἀλλὰ τοὺς ἑτέρων περιεργαζόμεθα βίους, διὰ τί ὁ δεῖνα [p]πηρὸς, διὰ τί [q]ὁ δεῖνα πένης; Οὐκοῦν τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ εἰς ἕτερον [r]ἄπειρον
D ἐκπεσούμεθα λῆρον, διὰ τί ἡ δεῖνα [s]γυνὴ, καὶ μὴ πάντες [t]ἄνδρες· διὰ τί ὄνος, διὰ τί βοῦς, διὰ τί κύων, [v]διὰ τί λύκος, διὰ τί λίθος, διὰ τί ξύλα, καὶ εἰς ἄπειρον ἐκπεσεῖται μῆκος [w]οὗτος ὁ λόγος. Διά τοι τοῦτο ὁ θεὸς μέτρα τῆς γνώσεως [x]ἡμῖν ἀφώρισε, καὶ ἐν τῇ (860)
φύσει [y]κατεβάλετο. Καὶ θέα μοι [z]τὴν πολυπραγμοσύνην τὴν πολλήν· ὅτι τοσοῦτον ὕψος ὁρῶντες [a]ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ οὐδὲν πάσχοντες, [b]ὅταν εἰς πύργον ἀνελθόντες ὑψηλὸν θελήσωμεν [c]κατανεῦσαι κάτω μικρὸν κατακύψαντες,
E ἴλιγγός τις ἡμᾶς εὐθέως καὶ [d]σκοτοδινία λαμβάνει. Εἰπὲ [e]δή μοι τούτου τὴν αἰτίαν· ἀλλ' οὐκ ἂν εὕροις. Διὰ τί μείζονα ὀφθαλμὸς [f]ἔχει τὴν ἰσχὺν, καὶ ὑπὸ τῶν πορρωτέρω [g]κατέχεται; Καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς ὁμοίως [h]ταυτὸν ἴδοι τις ἄν. Οὐ γὰρ ἄν τις οὔτε βοῆσαι δυνήσεται τοσοῦτον, ὥστε ἐμπλῆσαι τὸν ἀέρα, [i]ὅσον δυνήσεται ὁ ὀφθαλμὸς κατασχεῖν, οὔτε ἀκοῦσαι ἐκ δια-

[h] εἰπέ μοι om. A.B.F. [i] λέγοντα εἰδέναι. οὐκοῦν ὁ ἀγνοῶν] τὸν ἀγνοοῦντα. καὶ ὁ ἀγνοῶν C.D. τὸν εἰδέναι λέγοντα. καὶ ἀγνοοῦντα (ἀγνοοῦντα expunctum, et ὁ ἀγνοῶν superscriptum) E. Haec δηλονότι τὸν λέγοντα εἰδέναι desunt in F. [k] ἐπαγγέλλοιτο B. fortasse alii. ἐπαγγέλοιτο Edd. [l] ἔσται A.B. [m] ἡ ἄγνοια E. [n] τοῦτο] + εἰς γνῶσιν A.B.F. [o] καὶ om. A.B.F. αὐτὸ om. E. ἐστι καὶ καταγ. A.B.F. [p] πονηρὸς D. [q] ὁ δ. πένης pro πένης ὁ δ. A.B.C.E.F. διὰ τί ὁ δ. πένης om. D. [r] ἄπειρον accessit ex omnibus. [s] γυνὴ] + λέγοντες A.B.F. [t] ἄνθρωποι A.B.C.D.F. [v] διὰ τί λύκος om. A.B.E.F. [w] οὗτος assumtum ex omnibus. [x] ἡμῖν] + προλαβὼν A.B.F. [y] προκατεβάλετο F. [z] τὴν π. τὴν πολλὴν] ἐπὶ τῆς πολυπραγμοσύνης A.B.F. [a] ἀπὸ] τὸ ἀπὸ E. [b] ὅταν] + δὲ C. [c] νεῦσαι B.F. [d] σκοτοδινία λαμβάνει] σκότος δεινὸς (δεινὸν E.) ἔχει E. Veron. [e] δή μοι pro μοι δὴ A.B.C.D. [f] ἔχει τὴν ἰσχὺν καὶ] καίπερ τὴν ἰσχὺν ἔχων A.B.F. [g] κωλύεται A.B.F. [h] ταυτὸν] Sic D. τοῦτο ἂν C. τὸ αὐτὸ E. ταυτὸν ἴδοι τις ἂν] ἐστι ταυτὸ συμβαῖνον (σημαῖνον A.) ἰδεῖν A.B.F. [i] ὅσον δ. ὁ ὀφθ. κατασχεῖν] οὔτε οὖν δυνήσεταί τις ὀφθαλμοῖς τὰ μακρὰν κατασχεῖν A.B.F.

στήματος τοσούτου. Διὰ τί μὴ πάντα τὰ μέλη ἰσότιμά ἐστι;
διὰ τί μὴ μίαν ἔλαβε χρείαν μηδὲ χώραν; Καὶ Παῦλος ταῦτα
ἠρεύνησε, μᾶλλον δὲ οὐκ ἠρεύνησε, σοφὸς γὰρ ἦν, ἀλλ' εἰς τοῦτο F
ἐμπεσὼν τὸ χωρίον, φησίν· [18] "[k] Ἔθετο ἓν ἕκαστον αὐτῶν,
καθὼς ἠθέλησε" τῷ θελήματι αὐτοῦ τὸ πᾶν [l] ἐπέτρεψε. Μόνον
[m] εὐχαριστῶμεν ὑπὲρ ἁπάντων. Διὰ τοῦτό φησιν, "Εὐχαρι-
στεῖτε ὑπὲρ ἁπάντων." Τοῦτο εὐγνώμονος οἰκέτου, τοῦτο 141
σοφοῦ, [n] τοῦτο συνετοῦ· ἐκεῖνο δὲ λάλου καὶ ἀργοῦ καὶ περι-
έργου. Οὐχ ὁρᾷς ἐν τοῖς οἰκέταις, ὅτι οἱ μὲν κατάπτυστοι
[o] τῶν οἰκετῶν καὶ οὐδαμοῦ χρήσιμοι, λάλοι τέ εἰσι καὶ φλύαροι,
καὶ τὰ τῶν δεσποτῶν περιεργάζονται, ἅπερ ἐκεῖνοι κρύπτειν
[p] ἐθέλουσιν· οἱ δὲ συνετοὶ καὶ εὐγνώμονες πρὸς ἓν μόνον ὁρῶ-
σιν, ὅπως αὐτῶν τὴν διακονίαν [q] πληρῶσιν; Ὁ πολλὰ φθεγ-
γόμενος οὐδὲν ἐργάζεται· ὥσπερ ὁ πολλὰ ἐργαζόμενος οὐδὲν
φθέγγεται ἄκαιρον. Διὰ τοῦτο [r] ὁ Παῦλος ἔλεγε περὶ χη- B
ρῶν γράφων· [19] "Οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ μανθάνουσιν, ἀλλὰ
καὶ φλύαροι." Εἰπὲ δή μοι, ποῖόν ἐστι πλέον τὸ μέσον, [s] τὸ
τῆς ἡμετέρας ἡλικίας πρὸς τὴν τῶν παίδων, ἢ τὸ τοῦ θεοῦ
πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων; τὸ ἡμέτερον πρὸς [t] κώνωπας, ἢ τὸ τοῦ
θεοῦ πρὸς [v] ἡμᾶς; Εὔδηλόν [w] ἐστι. Τί οὖν σὺ τοσοῦτον περι-
εργάζῃ; Εὐχαρίστει ὑπὲρ ἁπάντων. Τί οὖν; ἂν Ἕλλην ἔρη-
ται, φησὶ, πῶς ἀποκρινοῦμαι; Βούλεται μαθεῖν παρ' ἐμοῦ, εἰ
ἔστι πρόνοια· αὐτὸς γὰρ οὔ φησιν εἶναί [x] τινας τοὺς προνοοῦν-
τας. Οὐκοῦν μεταστρέψας, ἐρώτησον αὐτὸν καὶ σύ. Ἀλλ' οὔ C
[y] φησιν εἶναι πρόνοιαν. Ὅτι μὲν ἔστι πρόνοια, ἐξ ὧν [z] εἶπας,
δῆλον· ὅτι δὲ ἄληπτος, ἐξ ὧν οὐχ εὑρίσκομεν τὸν λόγον. Εἰ
γὰρ ἐν οἷς διοικοῦσιν ἄνθρωποι, οὐκ ἴσμεν τὸν τρόπον τῆς διοι-
κήσεως πολλάκις, καίτοι ἐξ αὐτῶν πολλὰ ἡμῖν εἶναι δοκεῖ καὶ
ἄτοπα, καὶ παραχωροῦμεν, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν
ἐπὶ θεοῦ ἄτοπον οὔτε ἐστὶν, οὔτε δοκεῖ τοῖς πιστοῖς. Διὸ ὑπὲρ
ἁπάντων εὐχαριστῶμεν, ὑπὲρ ἁπάντων δοξάζωμεν [a] αὐτόν.
"Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις, φησὶν, [b] ἐν φόβῳ θεοῦ." Εἰ γὰρ D
δι' ἄρχοντα ὑποτάττῃ, [c] ἢ διὰ χρήματα, ἢ δι' αἰδῶ, πολλῷ
μᾶλλον διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον. Ἔστω δουλείας καὶ ὑπο-

[18] 1 Cor. xii. 18. [19] 1 Tim. v. 13.

[k] ἔθετο ἓν accessit ex omnibus. [l] ἐπέτρεψεν] + οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ταῦτα ἀφέντες A.B.F. Sav. cet. [m] εὐχαριστῶμεν] + ἡμεῖς E. [n] τοῦτο συνετοῦ om. E. [o] τῶν οἰκετῶν] αὐτῶν A.B.F. [p] θέλουσιν B.E.F. [q] πληρώσουσιν E. [r] ὁ om. E. [s] τὸ om. A.B.C.F. [t] κώνωπας] Sic Edd. κωνώπων C.D.E. τὸ τῶν κωνώπων B. τὴν τῶν κ. A.F. [v] ἡμῶν C.D. [w] ἐστι] ὅτι τὸ τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς A.B.F. Sav. cet. [x] τινα τὸν προνοοῦντα A.B.F. Sav. cet. [y] φὴς A.B.F. [z] εἶπες C.D. Veron. [a] αὐτὸν om. E. [b] ἐν] + παντὶ F. Statim Χριστοῦ pro θεοῦ E. θεοῦ om. F. [c] ἢ] εἰ γὰρ E. Mox εἰ pro ἢ idem.

ταγῆς ἀντίδοσις· οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται δουλεία. Μὴ ὁ μὲν ἐν
τάξει καθεζέσθω [d]ἐλευθέρου, ὁ δὲ ἐν τάξει δούλου, [e]ἀλλὰ καὶ
δεσπότας καὶ δούλους ἀλλήλοις δουλεύειν βέλτιον. Πολλῷ
[f]βέλτιον οὕτως εἶναι δοῦλον, ἢ ἑτέρως ἐλεύθερον. Καὶ δῆλον
E ἐκεῖθεν· [g]ἔστω τις οἰκέτας ἔχων ἑκατὸν, καὶ [h]μηδὲν αὐτοῖς δια-
κονείτω· [i]ἕτεροί τινες ἔστωσαν ἑκατὸν φίλοι, ἀλλήλοις διακονού-
μενοι· τίνες ἄμεινον [k]βιώσονται; [l]τίνες μετὰ πλείονος ἡδονῆς,
[m]μετὰ πλείονος εὐφροσύνης; Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ὀργὴ, οὐδὲ παρο-
ξυσμὸς, οὐδὲ θυμὸς, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, [n]ἐκεῖ δὲ
φόβος καὶ δειλία· κἀκεῖ μὲν [o]ἀνάγκης, ἐνταῦθα δὲ προαιρέσεως
τὸ πᾶν· κἀκεῖ μὲν βιαζόμενοι, ἐνταῦθα δὲ χάριν ἔχοντες ἀλλή-
F λοις δουλεύουσιν. Οὕτω βούλεται ὁ θεός· διὰ τοῦτο ἔνιψε
τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. Μᾶλλον δὲ, εἰ [p]θέλεις ἀκριβῶς
ἐξετάσαι, καὶ ἐπὶ δεσποτῶν ἀντίδοσίς ἐστι δουλείας. Τί γὰρ,
εἰ ὁ τῦφος οὐκ ἀφίησι φανῆναι τὴν ἀντίδοσιν; Ὅταν [q]γὰρ
οὗτος μὲν τὴν σωματικὴν διακονίαν παρέχῃ, σὺ δὲ τὸ σῶμα
τρέφῃς καὶ θεραπεύῃς καὶ τροφαῖς καὶ ἐνδύμασι [r]καὶ ὑποδή-
142 μασι, καὶ [s]οὕτω δουλείας ἐστὶν ἀντίδοσις· [t]ὅτι ἐὰν μὴ παρέχῃς
καὶ σὺ τὴν [v]σὴν διακονίαν, οὐδὲ ἐκεῖνος τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔσται
ἐλεύθερος, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἀναγκάσει νόμος [w]μὴ τρεφόμενον
τοῦτο ποιεῖν. Εἰ τοίνυν καὶ ἐπὶ δούλων τοῦτό [x]ἐστι, τί ἄτο-
πον, [y]ἐὰν καὶ ἐπὶ ἐλευθέρων [z]τοῦτο γίνηται; "Ἐν φόβῳ, (861)
φησὶ, Χριστοῦ ὑποτασσόμενοι." [a]Πόση ἡ χάρις, ὅταν καὶ
μισθὸν ἔχωμεν; Ἀλλ' οὐ βούλεταί σοι ὑποταγῆναι; Ἀλλὰ σὺ
ὑποτάγηθι· μὴ ἁπλῶς ὑπακούσῃς, ἀλλ' ὑποτάγηθι· ὡς πρὸς
δεσπότας ἅπαντας, οὕτω διάκεισο· οὕτω γὰρ αὐτοὺς [b]ἕξεις
B δούλους ταχέως, τῇ τυραννικωτάτῃ τῆς δουλείας δυνάμει [c]δεδου-
λωμένους. [d]Μᾶλλον γὰρ αὐτοὺς αἱρήσεις, ὅταν οὐδενὸς [e]τῶν
παρ' αὐτῶν τυγχάνων, αὐτὸς τὰ παρὰ σαυτοῦ παρέχῃς. Τοῦτό
ἐστιν, "Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ·" ἵνα

[d] ἐλεύθερος C. [e] ἀλλὰ] ὁμοίως A.B.F. [f] βέλτιον] κρεῖττον A.B.F. [g] ἔστω] + γὰρ A.B.F. [h] μηδὲν αὐτοῖς] μηδεὶς ἐν αὐτοῖς A.B.F. Sav. cet. μηδὲν αὐτὸς ἑαυτῷ E. [i] ἕτεροι] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [k] βρώσονται C. [l] τίνες μ. π. ἡδονῆς om. A. μ. π. ἡδονῆς om. B.F. τῆς ἡδονῆς cum artic. C. [m] μετὰ] τίνες μετὰ E. [n] ἐκεῖ δὲ] ὧδε A.B.F. Sav. cet. [o] ἀνάγκης] ὀργῆς ἀνάγκης (καὶ superscr.) (sic) E. [p] θέλοις E. [q] γὰρ οὗτος μὲν] μὲν γὰρ οὗτος E. [r] καὶ ὑποδήμασι om. B. [s] οὕτω (οὗτος D. οὕτως E.) δ. ἐστὶν ἀντίδοσις] Sic D.E. οὕτω δουλείας ἐστὶν C. οὗτος δ. ἐστὶν Veron. τοῦτο δ. ἐστὶ τρόπος A.B.F. οὗτος δ. ἐστὶ τρόπος Sav. cet. [t] ὅτι ἐὰν] ἐὰν γὰρ A.B.F. [v] σὴν om. B.F. [w] καὶ μὴ Edd. καὶ om. A.B.C.E.F. [x] ἐστι] συμβαίνει A.B.F. [y] ἐὰν καὶ] εἰ E. [z] τοῦτο] τὸ αὐτὸ A.B. Statim γίνεται E. Veron. γένηται F. [a] πόση] πᾶσα E. Tum χάρις sine artic. A.B.C.F. [b] ἕξεις δ. pro δ. ἕξεις A.B.C.D.E. [c] δεδουλωμένος F. [d] μᾶλλον γὰρ] καὶ μᾶλλον A.B.F. [e] τῶν om. A.B.E.F.

πάντων κρατῶμεν τῶν παθῶν, ἵνα τῷ θεῷ δουλεύωμεν, ἵνα τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην διασώζωμεν. [f]Καὶ τότε δυνησόμεθα [g]τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κ. C

[1]Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι [a]ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. Ἀλλ' [b]ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ [c]κυρίῳ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν [d]ἐν παντί.

ΣΟΦΟΣ τις ἀνὴρ [e]πολλὰ ἐν τάξει μακαρισμῶν [f]θεὶς, ἓν καὶ
τοῦτο τέθεικεν ἐν τάξει μακαρισμοῦ· [2]"Καὶ γυνὴ, φησὶν, ἀνδρὶ D
συμπεριφερομένη." Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ μετὰ τῶν [g]μακαρισμῶν αὐτὸ τίθησι, τὸ γυναῖκα ἀνδρὶ μετὰ ὁμονοίας συνεῖναι. Καὶ ἐξ ἀρχῆς δὲ πολλὴν ὁ θεὸς φαίνεται πρόνοιαν πεποιημένος τῆς συζυγίας ταύτης· καὶ ὡς περὶ ἑνὸς, περὶ ἀμφοτέρων διαλεγόμενος, οὕτως ἔλεγεν· [3]"Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς·" καὶ πάλιν, "Οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ." Οὐ γάρ ἐστιν ἀνδρὸς πρὸς ἄνδρα τοσαύτη οἰκειότης, ὅση γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, ἂν ᾖ
τις, ὡς χρὴ, συνεζευγμένος. Διὰ τοῦτο καί τις τὴν ὑπερβάλ- E
λουσαν ἀγάπην δηλῶν μακάριος ἀνὴρ, καί τινα τῶν αὐτῷ φίλων καὶ ὁμοψύχων πενθῶν, οὐ πατέρα εἶπεν, οὐ μητέρα, οὐ τέκνον, οὐκ ἀδελφὸν, οὐ φίλον, ἀλλὰ τί; [4]"[h]Ἔπεσεν ἐπ' ἐμὲ ἡ ἀγάπησίς σου, φησὶν, ὡς [i]ἡ ἀγάπησις τῶν γυναικῶν." Ὄντως γὰρ, ὄντως πάσης τυραννίδος αὕτη ἡ ἀγάπη τυραννικωτέρα. [k]Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι, σφοδραί· αὕτη δὲ ἡ ἐπιθυμία ἔχει καὶ τὸ σφο-
δρὸν, καὶ τὸ ἀμάραντον. Ἔνεστι γάρ τις ἔρως ἐμφωλεύων [l]τῇ F
φύσει, καὶ λανθάνων ἡμᾶς συμπλέκει ταῦτα τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξ [m]ἀρχῆς ἀπὸ ἀνδρὸς ἡ γυνὴ, καὶ [n]μετὰ ταῦτα ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἀνὴρ καὶ γυνή. Ὁρᾷς σύνδεσμον καὶ συμ-
πλοκὴν, [o]πῶς οὐκ ἀφῆκεν ἑτέραν ἐπεισελθεῖν οὐσίαν ἔξωθεν; 143

[1] Cap. V. v. 22—24. [2] Sirac. xxv. 1. xl. 23. [3] Gen. i. 27. Gal. iii. 28. [4] 2 Reg. i. 26.

[f] καὶ] οὕτω A.B.F. [g] τῆς] καὶ τῆς A.B.F. Sav. cet. τοῦ θεοῦ cum artic. A.B.C.D.F. Hom. XX. [a] ὁ om. C.E. [b] ὡς] ὥσπερ A.B.F. Mosq. Sav. cet. [c] κυρίῳ] Χριστῷ E. Mosq. [d] ἐν παντὶ om. F. [e] πολλὰ ἐν τ. μ. pro ἐν τ. μ. πολλὰ omnes. [f] ἐνθεὶς E. [g] μακαριζομένων C. [h] ἐνέπεσεν E. [i] ἡ assumtum ex E.F. [k] αἱ μὲν γ. ἄ. σφ.] σφ. μὲν γὰρ καὶ αἱ ἄ. A.B.F. [l] τῇ] ἐν τῇ E. Mox συμπλέκων idem. [m] ἀρχῆς] + ἀπὸ γῆς ὁ ἀνὴρ καὶ μετὰ ταῦτα E. [n] μετὰ ταῦτα] πάλιν E. [o] πῶς] καὶ πῶς A.B.F. Sav. cet.

Καὶ ὅρα πόσα ᾠκονόμησε. Τὴν ἀδελφὴν ἠνέσχετο γαμῆσαι
αὐτὸν τὴν [p]αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ οὐ τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ τὴν θυγα-
τέρα, [q]μᾶλλον δὲ οὐ τὴν θυγατέρα, ἀλλά τι πλέον θυγατρὸς,
τὴν σάρκα τὴν αὐτοῦ. [r]Τὸ δὲ ὅλον ἐποίησεν ἄνωθεν, ὥσπερ
ἐπὶ τῶν λίθων, εἰς ἓν αὐτοὺς συνάγων. Οὔτε γὰρ ἔξωθεν αὐτὴν
εἰργάσατο, ἵνα μὴ ὡς ἀλλοτρίᾳ [s]προσέχῃ· οὔτε πάλιν μέχρις
αὐτῆς τὸν γάμον ἔστησεν, ἵνα μὴ [t]συστέλλουσα ἑαυτὴν καὶ
συνάγουσα, τῶν λοιπῶν χωρίζηται. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν
B φυτῶν ἐκεῖνα μάλιστά ἐστιν ἄριστα, ἅπερ ἂν καὶ ἓν [v]πρέμνον
ἔχῃ, καὶ εἰς πολλοὺς κλάδους ἐκτείνηται· [w]ὥστε κἂν περὶ τὴν
ῥίζαν στρέφηται μόνον, πάντα εἰκῆ· [x]κἂν πολλὰς ἔχῃ τὰς
ῥίζας, [y]οὐκέτι θαυμαστὸν τὸ δένδρον· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐξ
ἑνὸς τοῦ Ἀδὰμ τὸ πᾶν ἐποίησε φυτευθῆναι γένος, τοῦ μὴ δια-
σπᾶσθαι καὶ χωρίζεσθαι καταστήσας εἰς ἀνάγκην μεγάλην· καὶ
μᾶλλον συστέλλων, οὐκέτι ἐποίησεν ἀδελφὰς γαμεῖσθαι καὶ
θυγατέρας, ἵνα μὴ πάλιν τὴν ἀγάπην εἰς τὸ ἓν συστέλλωμεν,
καὶ ἑτέρως ἑαυτῶν χωριζώμεθα. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν· [5]"Ὁ
C ποιήσας ἐξ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς." Μεγάλα
γὰρ ἀπὸ τούτου κακὰ τίκτεται, καὶ μεγάλα καλὰ, καὶ οἰκίαις καὶ (862)
πόλεσιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμῶν [z]συγκροτεῖ τὸν βίον, ὡς ἔρως
ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Ὑπὲρ τούτου καὶ ὅπλα πολλοὶ τίθενται,
ὑπὲρ τούτου καὶ τὴν ψυχὴν προδιδόασιν. [a]Οὐ γὰρ ἂν ἁπλῶς
οὐδὲ εἰκῆ πολλὴν ὑπὲρ τούτου τοῦ πράγματος ἐποιήσατο [b]τὴν
σπουδὴν Παῦλος, λέγων, "Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν
ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ." Τί δήποτε; Ὅτι ἐὰν ἐν ὁμονοίᾳ
ὦσιν οὗτοι, καὶ παῖδες τρέφονται καλῶς, καὶ οἰκέται εὐτα-
D κτοῦσι, καὶ γείτονες ἀπολαύουσι τῆς [c]εὐωδίας, καὶ φίλοι καὶ
συγγενεῖς· ἐὰν δὲ τοὐναντίον, πάντα ἀνατέτραπται καὶ συγκέ-
χυται. Καὶ καθάπερ τῶν στρατηγῶν πρὸς ἀλλήλους εἰρηνευ-
όντων, πάντα ἐν ἀκολουθίᾳ ἐστὶ, καὶ ταραττομένων πάλιν
ἐκείνων, πάντα ἄνω καὶ κάτω γίνεται· οὕτω δὴ καὶ [d]νῦν. [e]Τί
οὖν; "Αἱ γυναῖκες, φησὶ, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς
τῷ κυρίῳ." [f]Βαβαὶ, πῶς οὖν ἀλλαχοῦ [g]λέγει· [6]"Ἐὰν μὴ

5 Matth. xix. 4. 6 Luc. xiv. 33.

p ἑαυτοῦ bis E. q μᾶλλον δὲ—πλέον] ἢ μᾶλλον ἔτι εἰπεῖν, οὐ τὴν θ. ἀλλ' ὃ καὶ πλέον A.B.F. r τὸ] τοῦτο E. s προσέρχῃ A.F. προσέρχηται E. t Sic omnes. συστέλλων ἑαυτὸν καὶ συνάγων Edd. v ἀπρέμνον (sic) E. w ὥστε κἂν] ὡς ἐὰν A.B.F. Sav. cet. Haec ὥστε κἂν—τὸ δένδρον desunt in E. x κἂν] + καὶ Edd. repugnantibus libris. y οὐκέτι] οὐκ ἔστι A.F. z συγκρατεῖ E. a οὐ] οὐδὲ E. οὐ γὰρ—πράγματος] εἰ μὴ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαύτην A.B.F. b τὴν om. A.B.C.F. c ἀδείας A.B.F. d νῦν] ἐνταῦθα ἔσται A.B.F. e τί οὖν; αἱ γ. φησὶ] διό φησιν, αἱ γ. A.B.F. διὸ, αἱ γ. φησὶ Sav. cet. f βαβαὶ] + τί εἶπε A.B.F. g λέγει] Sic A.B.E. Cat. εἶπεν F. λέγεις Edd.

τις ἀποτάξηται [h]καὶ γυναικὶ καὶ [i]ἀνδρὶ, οὐ δύναταί ἀκολουθῆσαί
μοι;" Εἰ γὰρ ὡς τῷ κυρίῳ ὑποτάσσεσθαι χρὴ, [k]πῶς χρὴ διὰ
τὸν κύριον ἀφίστασθαι; Καὶ σφόδρα μὲν οὖν χρή· ἀλλὰ τὸ, E
ὡς, οὐ πάντως πανταχοῦ ἰσοτιμίας ἐστίν. [l]Ἢ τοῦτό φησιν,
ὡς εἰδυῖαι ὅτι τῷ κυρίῳ δουλεύετε· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν,
ὅτι εἰ καὶ μὴ διὰ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ προηγουμένως διὰ τὸν
κύριον· [m]ὅταν ὑπείκῃς τῷ ἀνδρὶ, ὡς τῷ κυρίῳ [n]δουλεύουσα.
Εἰ γὰρ ὁ ἀρχαῖς ταύταις ταῖς ἔξωθεν ταῖς πολιτικαῖς ἀντιτασ-
σόμενος, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε, πολλῷ μᾶλλον [o]ἡ τῷ F
ἀνδρὶ μὴ ὑποτασσομένη. Οὕτως ἐξ ἀρχῆς [p]ἠθέλησεν ὁ θεός.
[q]Ὑποθώμεθα οὖν τὸν μὲν ἄνδρα ἐν τάξει κεῖσθαι κεφαλῆς, τὴν
δὲ γυναῖκα ἐν τάξει σώματος. Εἶτα καὶ ἀπὸ [r]λογισμῶν· 144
"Ὅτι [s]ὁ ἀνὴρ κεφαλή ἐστι [t]τῆς γυναικὸς, φησὶ, καθὼς καὶ ὁ
Χριστὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός [v]ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος.
Ἀλλ' ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ
γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν [w]παντί." Εἶτα, "[x]Ὁ ἀνήρ
[y]ἐστι, φησὶ, κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς [z]κεφαλὴ
τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός [a]ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος·" καὶ γὰρ ἡ
κεφαλὴ τοῦ σώματος [b]σωτηρία ἐστίν. Ἤδη [c]προκατεβάλετο
τῷ [d]ἀνδρὶ τῆς ἀγάπης τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν πρόνοιαν, ἑκάστῳ
τὴν προσήκουσαν ἀπονέμων χώραν, τούτῳ μὲν τὴν ἀρχικὴν [e]καὶ
προνοητικὴν, ἐκείνῃ δὲ τὴν ὑποτακτικήν. Ὡς οὖν ἡ ἐκκλησία B
ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ· [f]τί ἐστιν ἡ ἐκκλησία; [g]ἄνδρες καὶ
γυναῖκες· [h]οὕτω καὶ [i]αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν, ὡς τῷ [k]θεῷ.

[7]"Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας [l]ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ
Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν." Ἤκουσας τῆς ὑποταγῆς
τὴν ὑπερβολήν; ἐπῄνεσας καὶ ἐθαύμασας τὸν Παῦλον, ἅτε [m]ὡς
συγκροτοῦντα τὸν βίον [n]ἡμῖν, ὡς θαυμαστόν τινα καὶ πνευμα-
τικὸν ἄνδρα; Καλῶς. Ἀλλ' ἄκουσον, [o]ἃ καὶ παρὰ σοῦ ἀπαι-

[7] v. 25.

[h] καὶ om. E. [i] ἀνδρὶ] τέκνοις A.B.F. . [k] πῶς χρὴ] Sic D. πῶς λέγει A.B.F. Sav. cet. πῶς χρὴ om. C.E. Veron. [l] ἢ] + τοίνυν A.B.F. [m] ὅταν] ἢ ὅταν A.B.F. Sav. cet. [n] δουλεύουσα] + ἡγοῦ πείθεσθαι A.B.F. Sav. cet. invita Cat. [o] ἡ] ἢ D. ἡ om. C. Veron. non Cat. Statim τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ D. [p] ἠθέλησε] + φησὶν A.B.F. Sav. cet. [q] πειθώμεθα E. Cat. [r] λογισμῶν] + δεικνὺς A.B.F. Sav. cet. [s] ὁ om. C.E. Cat. [t] τῆς om. F. [v] ἐστι] ἐστιν ὁ C.D.E. Veron. [w] παντὶ] + ὑποτάσσεσθε A.B.F. Mosq. [x] ὁ] ὅτι E. [y] ἐστι, φησὶ] ἐστιν, εἰπὼν A.B.F. Sav. cet. [z] κεφαλὴ] Sic A.B.E. ἡ κεφαλὴ C. φησὶ pro κεφαλὴ D. Veron. κεφαλὴ om. F. Sav. cet. [a] ἐστι σ.] ἐστιν ὁ σ. E. ἐστι, φησι, σ. Veron. ἐστι σ. ἐπάγει A.B.C.D.F. Sav. cet. [b] ἡ σωτηρία E. [c] προκατεβάλλετο E. [d] ἀνδρὶ] + καὶ τῇ γυναικὶ Edd. repugnantibus libris et Cat. [e] καὶ τὴν πρ. C. [f] τί ἐστιν ἡ ἐκ.] τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. [g] ἄνδρες] ἄνθρωποι C. [h] οὕτω] οὕτως οὖν E. [i] αἱ om. A.B. Statim τοῖς ἰδίοις ἀνδρ. E. Cat. [k] θεῷ] + ὑποτάσσεσθε A.B.F. Sav. cet. [l] ἑαυτῶν bis om. E. Cat. [m] ὡς accessit ex C.D.E. Cat. [n] ἡμῖν pro ἡμῶν A.C.D.E.F. Cat. ἡμῖν τὸν β. hoc ord. A.F. [o] ἃ καὶ] καὶ ἃ E.

τεῖ· πάλιν γὰρ τῷ αὐτῷ [p]ὑποδείγματι κέχρηται. "Οἱ ἄνδρες
C ἀγαπᾶτε, [q]φησὶ, τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς
ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν." Εἶδες μέτρον ὑπακοῆς; Ἄκουσον
καὶ μέτρον ἀγάπης. Βούλει σοι τὴν γυναῖκα ὑπακούειν, ὡς τῷ
Χριστῷ τὴν ἐκκλησίαν; προνόει καὶ αὐτὸς αὐτῆς, [r]ὡς ὁ Χριστὸς
τῆς ἐκκλησίας· κἂν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῆς δοῦναι [s]δέῃ, κἂν
κατακοπῆναι μυριάκις, κἂν ὁτιοῦν ὑπομεῖναι καὶ παθεῖν, μὴ
παραιτήσῃ· κἂν [t]ταῦτα πάθῃς, οὐδὲν οὐδέπω πεποίηκας, οἷον ὁ
Χριστός. Σὺ μὲν γὰρ ἤδη συναφθεὶς ταῦτα ποιεῖς, ἐκεῖνος δὲ
D ὑπὲρ ἀποστρεφομένης [v]αὐτὸν καὶ μισούσης. Ὥσπερ οὖν αὐτὸς
τὴν ἀποστρεφομένην αὐτὸν καὶ μισοῦσαν καὶ διαπτύουσαν καὶ
θρυπτομένην, περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῇ πολλῇ ἤγαγε κηδε-
μονίᾳ, οὐκ ἀπειλαῖς, οὐδὲ ὕβρεσιν, οὐδὲ φόβῳ, οὐδὲ ἑτέρῳ τινὶ
τοιούτῳ· [w]οὕτω καὶ σὺ πρὸς τὴν γυναῖκα ἔχε [x]τὴν σήν· κἂν
ὑπερορῶσαν, κἂν θρυπτομένην, κἂν καταφρονοῦσαν ἴδῃς, δυνήσῃ
[y]αὐτὴν ὑπὸ τοὺς πόδας ἀγαγεῖν τοὺς σοὺς τῇ πολλῇ περὶ αὐτὴν
προνοίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ φιλίᾳ. Οὐδὲν γὰρ τούτων τυραννικώ-
τερον τῶν δεσμῶν, καὶ μάλιστα ἀνδρὶ καὶ γυναικί. Οἰκέτην
E μὲν γὰρ φόβῳ τις ἂν καταδῆσαι δυνήσεται, μᾶλλον δὲ οὐδὲ
ἐκεῖνον· ταχέως γὰρ ἀποπηδήσας οἰχήσεται· τὴν δὲ τοῦ βίου (863)
κοινωνὸν, τὴν παίδων μητέρα, τὴν πάσης εὐφροσύνης ὑπόθεσιν,
οὐ φόβῳ καὶ ἀπειλαῖς δεῖ καταδεσμεῖν, ἀλλ' ἀγάπῃ καὶ δια-
θέσει. Ποία γὰρ συζυγία, ὅταν [z]ἡ γυνὴ τρέμῃ τὸν ἄνδρα;
ποίας δὲ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἀπολαύσεται ἡδονῆς, ὡς δούλῃ συνοικῶν
τῇ γυναικὶ, καὶ οὐχ ὡς ἐλευθέρᾳ; Κἂν πάθῃς τι ὑπὲρ αὐτῆς, μὴ
F ὀνειδίσῃς· οὐδὲ γὰρ ὁ Χριστὸς τοῦτο ἐποίησε. [8] "Καὶ ἑαυτὸν,
φησὶ, παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν [a]ἁγιάσῃ καθαρίσας."
Ἄρα ἀκάθαρτος ἦν, ἄρα μῶμον εἶχεν, ἄρα ἄμορφος ἦν, ἄρα
145 εὐτελής. Οἵαν ἂν λάβῃς γυναῖκα, οὐ τοιαύτην [b]λήψῃ νύμφην,
οἵαν ὁ [c]Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ τοσοῦτόν σου ἀπέχουσαν,
ὅσον ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐβδελύξατο,
[d]οὐκ ἐμίσησε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀμορφίας. Βούλει ἀκοῦσαι
αὐτῆς τὴν ἀμορφίαν; Ἄκουε Παύλου λέγοντος· [9] "Ἦτε γάρ
ποτε σκότος." Εἶδες αὐτῆς τὸ μέλαν; τί σκότους μελανώτε-
ρον; [e]Εἶδες τὸ θρασύ; [10] "Ἐν κακίᾳ, φησὶ, καὶ φθόνῳ διά-

[8] v. 26. [9] Ephes. v. 8. [10] Tit. iii. 3.

[p] ὑποδ. κέχρ. pro κέχρ. ὑποδ. omnes. [q] φησὶ] λέγων A.B.F. [r] ὡς] + καὶ E. [s] δέῃ E. Cat. δεῖ Edd. [t] ταῦτα] + πάντα E. [v] αὐτῷ bis C. [w] οὕτω om. A.C.E.F. invita Cat. [x] τὴν σὴν om. B.C.D. Cat. [y] ταύτην E. [z] ἡ om. E. τρέμῃ (τρέμει E.F.) τὸν ἄ. pro τὸν ἄ. τρέμῃ omnes. [a] ἁγ. καθ. pro καθ. ἁγ. omnes. [b] νύμφην λήψῃ inverso ord. A.B. νύμφην om. F. [c] Χριστὸς] υἱὸς C. κύριος Veron. [d] οὐκ A.C.E.F. Cat. οὐδὲ Edd. [e] εἶδες] ἀλλ' ὅρα καὶ A.B.F. Sav. cet.

γοντες." [f] Εἶδες τὸ ἀκάθαρτον; "Ἀπειθεῖς, ἀνόητοι." Τί
[g] δὲ λέγω; [h] καὶ μωρὰ ἦν, καὶ βλάσφημος· ἀλλ' ὅμως τοσούτων B
ὄντων, ὡς ὑπὲρ ὡραίας, ὡς ὑπὲρ ἀγαπωμένης, ὡς ὑπὲρ θαυ-
μαστῆς, οὕτως ἑαυτὸν ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆς ἀμόρφου. Καὶ τοῦτο
θαυμάζων ὁ Παῦλος ἔλεγε· [11] "Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις
ἀποθανεῖται·" καὶ πάλιν· "[i] Εἰ ἔτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων ὁ
Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε." Καὶ τοιαύτην λαβὼν, καλλω-
πίζει αὐτὴν καὶ λούει, καὶ οὐδὲ τοῦτο παραιτεῖται. "[k] Ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, φησὶ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν
ῥήματι· [12] ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον [l] τὴν ἐκκλησίαν, C
μὴ ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ
ἁγία καὶ ἄμωμος." Τῷ λουτρῷ λούει αὐτῆς τὴν ἀκαθαρσίαν.
"Ἐν ῥήματι," φησί. Ποίῳ; Ἐν ὀνόματι [m] πατρὸς καὶ υἱοῦ
καὶ ἁγίου πνεύματος. Καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτὴν ἐκόσμησεν, ἀλλ'
ἔνδοξον ἐποίησε, "μὴ [n] ἔχουσαν σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν
[o] τοιούτων." Καὶ ἡμεῖς τοίνυν τοῦτο ἐπιζητῶμεν τὸ κάλλος,
καὶ δυνησόμεθα αὐτοῦ γενέσθαι δημιουργοί. Μὴ ζήτει σὺ
παρὰ τῆς γυναικὸς, ἃ μὴ ἔστιν αὐτῆς. Ὁρᾷς ὅτι πάντα παρὰ
τοῦ δεσπότου εἶχεν ἡ ἐκκλησία· παρ' αὐτοῦ γέγονεν ἔνδοξος,
[p] παρ' αὐτοῦ γέγονε καθαρὰ, παρ' αὐτοῦ [q] γέγονεν ἄμωμος. Μὴ D
ἀποστραφῇς δι' ἀμορφίαν τὴν γυναῖκα. Ἄκουε τῆς γραφῆς
λεγούσης· [13] "Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυ-
κασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς." Θεοῦ πλάσμα ἐστίν· οὐκ ἐκείνην
ὑβρίζεις, ἀλλὰ τὸν ἐργασάμενον· τί πάθῃ [r] ἡ γυνή; Μὴ ἐπαι-
νέσῃς αὐτὴν δι' εὐμορφίαν· ἀκολάστων ψυχῶν καὶ ὁ ἔπαινος,
καὶ τὸ μῖσος ἐκεῖνο, καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη. Ψυχῆς ἐπιζήτει κάλλος·
τὸν νυμφίον τῆς ἐκκλησίας μιμοῦ. Τὸ ἔξωθεν κάλλος ἀλαζο- E
νείας καὶ ἀπονοίας γέμει πολλῆς, καὶ εἰς ζηλοτυπίαν ἐμβάλλει,
καὶ ὑποπτεύειν σε πολλάκις ποιεῖ τὸ πρᾶγμα ἄτοπα. Ἀλλὰ
ἡδονὴν ἔχει; Μέχρι τοῦ πρώτου μηνὸς καὶ τοῦ δευτέρου, ἢ τὸ
πολὺ, τοῦ ἐνιαυτοῦ, λοιπὸν δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ὑπὸ τῆς συνηθείας τὸ
θαῦμα μαραίνεται· τὰ μέντοι διὰ τὸ κάλλος [s] προσγινόμενα
κακὰ ἐναπομένει, ὁ τῦφος, ἡ ἀπόνοια καὶ ἡ ὑπεροψία. Ἐπὶ δὲ
τῆς μὴ τοιαύτης, οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ' εἰκότως ἀρχόμενος ὁ ἔρως F
παραμένει σφοδρὸς, ἐπειδὴ κάλλους ἐστὶ ψυχῆς, καὶ οὐ σώ-

11 Rom. v. 7, 8. 12 v. 27. 13 Sirac. xi. 3.

[f] εἶδες] ὅρα καὶ A.B.F. Sav. cet. [g] δὲ] ταῦτα A.B.F. [h] καὶ om. F. [i] εἰ] ὅτι E. [k] ἵνα] διὸ καὶ ἵνα A.B.F. [l] τὴν ἐκκλησίαν om. A.B.F. Mosq. [m] τοῦ π. καὶ τοῦ υ. καὶ τοῦ ἁ. πν. Edd. invitis libris. [n] ἔχουσαν] + γὰρ A.F. [o] τοιούτων] + φησὶ A.B.F. [p] Haec, παρ' αὐτοῦ γέγονε καθαρὰ, quae aberant, solus servavit E. [q] γέγονεν assumtum ex omnibus. [r] ἡ om. F. [s] προσγινόμενα A.B.C.D.E. γινόμενα F. προγενόμενα Veron. Sav. προσγενόμενα Mor. Ben.

ματος. Τί βέλτιον τοῦ οὐρανοῦ, εἰπέ μοι; τί βέλτιον τῶν
ἄστρων; Οἷον ἂν [t]εἴπῃς σῶμα, οὐκ ἔστιν οὕτω λευκόν· οἵους
146 ἂν εἴπῃς ὀφθαλμοὺς, οὐκ εἰσὶν οὕτω φαιδροί. Τούτων δὲ γενο-
μένων καὶ οἱ ἄγγελοι ἐθαύμασαν, καὶ ἡμεῖς νῦν θαυμάζομεν,
ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ὡς παρὰ τὴν ἀρχήν. Τοιοῦτον γὰρ ἡ
συνήθεια· οὐχ ὁμοίως ἐκπλήττει· [v]πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ γυναικός;
Ἂν δὲ καὶ νόσος ἐπιγένηται, εὐθέως ἀπέπτη τὸ πᾶν. Εὔνοιαν
ζητῶμεν παρὰ γυναικὸς, μετριοφροσύνην, ἐπιείκειαν· ταῦτα τοῦ
κάλλους τὰ γνωρίσματα· σώματος μέντοι ὥραν μὴ ζητῶμεν,
[w]μηδὲ ἐγκαλῶμεν αὐτῇ περὶ τούτων, ὧν οὐκ ἔστι κυρία, μᾶλλον
B δὲ μηδὲ ὅλως ἐγκαλῶμεν, [x]τολμηρὸν γὰρ, μηδὲ ἀποδυσπετῶμεν,
μηδὲ δυσχεραίνωμεν. Ἢ οὐχ ὁρᾶτε πόσοι γυναιξὶν ὡραίαις
συνοικήσαντες, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέστρεψαν; πόσοι δὲ οὐ (864)
σφόδρα εὐμόρφοις μετὰ πολλῆς ἡδονῆς εἰς ἔσχατον γῆρας ἤλα-
σαν; Τὸν σπῖλον τὸν ἔσωθεν ἀποσμήχωμεν, τὰς ῥυτίδας τὰς
ἔνδον [y]ἐκτίλλωμεν, τοὺς μώμους τοὺς ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀνέλωμεν.
Τοιοῦτον ὁ θεὸς ἐπιζητεῖ κάλλος· τῷ θεῷ, μὴ ἡμῖν, καλὴν αὐτὴν
κατασκευάζωμεν. Μὴ χρήματα ζητῶμεν, μηδὲ εὐγένειαν τὴν
ἔξωθεν, ἀλλ' εὐγένειαν τὴν [z]ἐν ψυχῇ. Μηδεὶς ἀπὸ γυναικὸς
C ἀναμενέτω πλουτεῖν· αἰσχρὸς γὰρ καὶ ἐπονείδιστος οὗτος ὁ
πλοῦτος· μηδὲ ὅλως ζητείτω τις ἐντεῦθεν πλουτεῖν. [14] "[a]Οἱ
γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν [b]οὕτως, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν,
καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, καὶ εἰς παγίδας [c]καὶ
ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν." Ἀπὸ γυναικὸς τοίνυν μὴ ζήτει χρη-
μάτων περιουσίαν, καὶ πάντα εὑρήσεις τὰ ἄλλα [d]εὐκόλως. Τίς,
εἰπέ μοι, τὰ [e]κυριώτερα ἀφεὶς, τῶν ἐλαττόνων ἐπιμελήσεται;
Ἀλλ' οἴμοι, πανταχοῦ τοῦτο πάσχομεν· κἂν παῖδα κτησώ-
μεθα, οὐ σπουδάζομεν ὅπως γένηται ἀγαθὸς, ἀλλ' ὅπως πλου-
D σίαν αὐτῷ γυναῖκα λάβωμεν· οὐχ ὅπως εὔτροπος, ἀλλ' ὅπως
εὔπορος· κἂν ἐπιτήδευμα μετίωμεν, οὐχ ὅπως ἁμαρτημάτων
ἀπηλλαγμένον ᾖ, ἀλλ' ὅπως ἡμῖν κέρδος [f]προσοίσῃ μέγα· καὶ
πάντα γέγονε χρήματα. Διὰ τοῦτο πάντα διέφθαρται, ὅτι
ἐκεῖνος ἡμᾶς κατέχει ὁ ἔρως.

[15] "Οὕτως ὀφείλουσι, [g]φησὶν, οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυ-
τῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα." Τί δὴ τοῦτό ἐστιν;
Ὡς εἰς μείζονα εἰκόνα, καὶ [h]σφοδρότερον ἦλθεν ὑπόδειγμα;

[14] 1 Tim. vi. 9. [15] v. 28.

[t] εἴπῃς pro εἴποις bis omnes. [v] πόσῳ] + δὲ E. [w] μηδὲ] μὴ F. [x] τολμηρὸν A.B.C.D.E. τολμηρῶν Edd. [y] ἐκτίλωμεν A.B.F. ἐκτείλωμεν E. [z] ἐν τῇ ψ. E.F. [a] οἱ γὰρ β. πλουτεῖν om. E. [b] οὕτως] φησὶν A.B.F. Sav. cet. [c] κul εἰs ὄ. καὶ εἰs ἀ. E. [d] εὐκόλως] καλῶς C. [e] καιριώτερα B. [f] προσοίσει B. Veron. [g] φησὶν om. C. post ἄνδρες transp. E. [h] σφοδρότερον] κυριώτερον A.B.F.

[i]Οὐ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐγγύτερον καὶ σαφέστερον, καὶ δικαίωμα E
ἕτερον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐκ ἦν πολλῆς [k]ἀνάγκης· ἐκεῖνος
Χριστὸς ἦν, καὶ θεὸς ἦν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν. Ἑτέρωθεν
αὐτὸ μεθοδεύει λοιπὸν, λέγων· "Οὕτως ὀφείλουσιν·" οὐ γὰρ
χάρις ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὀφειλή. [l]Καὶ "ὡς τὰ ἑαυτῶν
σώματα·" [m]διὰ τί; [16]"Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα
ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν·" τουτέστι, θερα-
πεύει μετὰ πολλῆς [n]τῆς ἐπιμελείας. [o]Πῶς αὐτοῦ ἐστι σάρξ;
[17]"Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν [p]ὀστῶν μου, φησὶ, καὶ σὰρξ [q]ἐκ F
τῆς σαρκός μου." [r]Ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας γέγονεν ὕλης.
Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ, "Ἔσονται, [s]φησὶν, εἰς σάρκα
μίαν." "Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς [t]ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν."
Ἐπὶ τὸ πρῶτον ὑπόδειγμα ἦλθεν. [18]"Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ 147
σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν [v]ὀστῶν
αὐτοῦ." [w]Ὥσπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐκ τῆς [x]σαρκὸς καὶ ἐκ
τῶν ὀστῶν αὐτοῦ [y]ἡ γυνὴ γέγονε· ταῦτα γάρ ἐστιν ἐν ἡμῖν τὰ
[z]κυριώτερα, σάρκες καὶ ὀστᾶ· τὰ μὲν ὥσπερ τις τρόπις ὑποκεί-
μενα, τὰ δὲ ὥσπερ [a]οἰκοδομία. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν δῆλον· [b]τοῦτο
δὲ πῶς; Ὥσπερ ἐκεῖ τοσαύτη ἐγγύτης ἐστὶν, οὕτω, φησὶ, καὶ
ἐνταῦθα. Τί ἐστιν, "ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ;" [c]Τουτέστι, γνη-
σίως ἐξ αὐτοῦ. [d]Καὶ πῶς τοῦ Χριστοῦ μέλη οὕτως ἐσμέν; B
Ὅτι κατ' αὐτὸν [e]γεγεννήμεθα. Καὶ πῶς ἐκ τῆς [f]σαρκός;
Ἴστε ὅσοι μετέχετε μυστηρίων· [19]"[g]Ὅτι ὀστοῦν αὐτοῦ οὐ
συντριβήσεται," φησίν· ἐκ [h]τούτου εὐθέως ἀναπλαττόμεθα.
Καὶ πῶς, πάλιν ἄκουε τοῦ μακαρίου τούτου [i]λέγοντος· [20]"Ἐπεὶ

16 v. 29. 17 Gen. ii. 23, 24. 18 v. 30. 19 Joan. xix. 36. 20 Heb. ii. 14.

[i] οὐ τοῦτο, ἀλλ'] ἢ οὐ τοῦτο, ἀλλ' Cat. οὐχ ὡς κυριώτερον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ A.B.F. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ Sav. cet. [k] ἀνάγκης] + ἵνα γὰρ μή τις εἴπῃ A.B.F. Sav. cet. [l] καὶ] εἰπὼν A.B.F. Sav. cet. [m] διὰ τί;] καὶ διὰ τί; Cat. ἐπήγαγεν A.B.F. Sav. cet. διὰ τί om. C. [n] τῆς om. B. [o] πῶς] καὶ πῶς A.B.F. Sav. cet. Statim ἐστιν ἡ σὰρξ E. Post σὰρξ add. ἄκουε A.B.C.D.F. Sav. cet. invita Cat. [p] ὀστέων E. [q] ἐκ] ἀπὸ A.B.C.D.F. Haec φησὶ καὶ σὰρξ ἐκ τ. σ. μου desunt in E. Cum Editis conspirat Cat. [r] Haec ἀπὸ γὰρ τῆς ἡ. γ. ὕλης (ὅλης Cat.) quae vulgo desunt, tuentur E. Cat. Veron. [s] φησὶν] + οἱ δύο E. Cat. [t] ἠγάπησε om. A.B.F. [v] ὀστέων B. Mosq. [w] ὥσπερ γὰρ—γέγονε] πῶς; ἀπὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας γέγονεν ὕλης, ὥσπερ καὶ ἡ Εὔα σὰρξ ἀπὸ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. καλῶς δὲ σαρκὸς καὶ ὀστῶν (ὀστῶν καὶ σαρκὸς Sav. cet.) ἐμνημόνευσε A.B.F. Sav. cet. [x] σαρκὸς] + αὐτοῦ C. [y] ἡ γυνὴ, quod abest a libris, assumtum ex Cat. [z] κυριώτατα A.B.E.F. Cat. [a] οἰκοδομὴ E. [b] ταῦτα F. [c] τουτέστι, γν. ἐξ αὐτοῦ] ἀντὶ τοῦ γν. ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τῆς οὐσίας αὐτοῦ A.B.F. [d] καὶ πῶς—πάλιν ἄκουε] οὕτω καὶ μέλη ἐσμὲν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτὸν γεγεννήμεθα τῷ βαπτίσματι. πῶς δαὶ (δὲ A. et corr. B.) καὶ ἐκ τῆς σαρκός; ἴστε ὅσοι μ. τῶν μ. ἐκ τούτου γὰρ εὐθέως ἀναπλαττόμεθα. ἄκουε δὲ καὶ A.B.F. [e] γεγενήμεθα E. Cat. Veron. Mor. Ben. [f] σαρκὸς] + αὐτοῦ E. Cat. [g] Haec ὅτι ὀστοῦν—φησὶν om. Sav. cet. invitis libris C.D.E. Cat. [h] τούτου] + γὰρ Sav. cet. [i] λέγοντος] + ἀλλαχοῦ F. + ἀλλαχοῦ, καὶ τὸ πῶς τρανότερον οὕτω δηλοῦντος A.B.

οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε [k]σαρκὸς καὶ αἵματος, παραπλησίως
καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν αὐτῶν." Ἀλλ' ἐνταῦθα αὐτὸς ἡμῖν
ἐκοινώνησεν, οὐχ ἡμεῖς αὐτῷ· [l]πῶς οὖν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
C ἐσμεν, καὶ ἐκ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ; Τινὲς τὸ αἷμά [m]φασι καὶ τὸ
ὕδωρ, οὐκ ἔστι δέ· [n]ἀλλ' ὥσπερ ἄνευ συνουσίας ἐκεῖνος [o]γεγέν-
νηται ἐκ πνεύματος ἁγίου, [p]τοῦτο καὶ ἡμεῖς γινόμεθα ἐν τῷ
λουτρῷ. Ὅρα πόσα [q]ὑποδείγματα, ὥστε πιστευθῆναι τὴν
γέννησιν ἐκείνην. [r]Ὦ τῆς ἀνοίας τῶν αἱρετικῶν· τὸ ἤδη τεχθὲν
ἐξ [s]ὕδατος τίκτεται, γέννημα ἀληθινὸν [t]καὶ σῶμα. Πῶς οὖν
D ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν [v]ὀστῶν αὐτοῦ; Τουτέστιν, ἐξ
ὁλοκλήρου τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἐτέχθη ὁ Χρι-
στός. Πῶς; Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἔλαβεν. Ἐν τῷ σταυρῷ
ἡ ἀναίρεσις [w]ἐγένετο· καὶ ἡμεῖς τῆς [x]αὐτῆς οὐσίας αὐτῷ. Ἔχει (865)
E θεὸν λόγον ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς. 21 "Ἀντὶ τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ [y]καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολλη-
θήσεται [z]πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν." [a]Ἰδοὺ καὶ τρίτον δικαίωμα· [b]ὅτι καὶ τοὺς γεννησαμέ-
νους τις ἀφεὶς καὶ ἐξ ὧν ἔφυ, ἐκείνῃ συμπλέκεται· καὶ λοιπὸν ἡ
σὰρξ ὁ πατὴρ [c]καὶ ὁ παῖς καὶ ἡ μήτηρ ἐστὶν, ἐκ τῆς [d]ἑκατέρου
οὐσίας συγχυθείσης· καὶ γὰρ μιγέντων τῶν σπερμάτων [e]πάλιν
τίκτεται ὁ παῖς· [f]ὥστε τοὺς τρεῖς εἶναι μίαν σάρκα. [g]Ἀλλὰ
πάλιν γίνεται μία σὰρξ, διὰ τῆς συνουσίας [h]ἀναδιδομένη πάλιν,
F καὶ πολλῷ μᾶλλον [i]αὐτὴ, ἢ τὸ παιδίον. Τί δήποτε; [k]Ὅτι ἐξ

21 v. 31.

[k] *αἵματος καὶ σαρκὸς* inverso ord. E. Cat. [l] *πῶς οὖν*] *τί ἐστιν* (mox om. *ἐσμὲν*) A.B.F. [m] *φησὶν* C. [n] *ἀλλ'*] + *ὅπερ δηλοῦν βούλεται, τοῦτό ἐστιν, ὅτι* A.B.F. Sav. cet. [o] *γεγένηται* Cat. Veron. *γέγονεν* C. [p] *τοῦτο . . . γινόμεθα* (*γενόμεθα* D.)] *οὕτω . . . γεννώμεθα* A.B.F. Sav. cet. [q] *ὑποδ.*] + *παράγονται* A.B.F. [r] *ὦ*] *καὶ ὦ* A.B.F. [s] *ὕδατος*] + *ὅτι* (*ὅ, τι* Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. [t] *καὶ σῶμα—ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς*] *ὁμολογοῦσιν· ὅτι δὲ γινόμεθα* (*γινόμενα* Sav. *γινώμεθα* tacite Ben.) *αὐτοῦ σῶμα, οὐ δέχονται* (*καταδέχονται* F)· *ἂν τοίνυν τοῦτο μὴ γινώμεθα, πῶς ἁρμόσει τὸ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων* (*ὀστῶν* A.B.) *αὐτοῦ λεγόμενον* (*λεγομένων* F.); *σκόπει δέ. ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἐτέχθη ὁ Χριστός. ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ εἰσῆλθεν ἡ φθορά* (*εἰσῆλθε φθ.* Sav. cet.). *ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐπήγασεν ἡ ζωή. ἐν παραδείσῳ ἐβλάστησε θάνατος, ἐν τῷ σταυρῷ αὐτοῦ ἡ ἀναίρεσις γέγονεν. ὡς οὖν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τῆς ἡμετέρας φύσεως, οὕτως ἡμεῖς τῆς οὐσίας αὐτοῦ. καὶ ὡς ἡμᾶς ἐκεῖνος ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἔχομεν ἐν ἡμῖν.* Sic A.B.F. Sav. cet. [v] *ὀστέων* E. [w] *γέγονε* E. [x] *αὐτῆς* accessit ex E. Cat. [y] *καὶ τὴν μητέρα* om. Mosq. et a pr. man. B. Post *μητέρα* add. *αὐτοῦ* C.D. cum Editis. [z] *πρὸς τ. γ.*] *τῇ γυναικὶ* E. [a] *ἰδοὺ*] *τί γάρ; ἰδοὺ* E. Veron. [b] *ὅτι*] *δείκνυσι γὰρ ὅτι* A.B.F. Sav. cet. Statim *καὶ* accessit ex E. Cat. [c] *καὶ ὁ παῖς καὶ ἡ μήτηρ* hoc ord. C.D.E. Cat. *καὶ ἡ μ. καὶ ὁ παῖς* Edd. [d] *ἑκατέρων* A.B.F. Statim *οὐσίας* C. *συνουσίας* vulgo. Tum *συγχυθείσης* C.D.E. Cat. Veron. *συγκραθεῖσα* Sav. cet. [e] *πάλιν* om. A.B.F. Sav. cet. [f] *ὥστε*] + *συμβαίνει* A.B.F. [g] *ἀλλὰ πάλιν—ἀναδιδομένη πάλιν*] *οὕτως οὖν ἡμεῖς πρὸς τὸν Χριστὸν γινόμεθα μία σὰρξ διὰ τῆς μετουσίας* A.B.F. Sav. cet. [h] *ἀναδιδομένη* Cat. *ἀναδεῖται* C.D.E. Veron. [i] *αὐτὴ* E. Cat. *αὕτη* C.D. Veron. *ἡμεῖς* A.B.F. Sav. cet. [k] *ὅτι*] + *καὶ* B.F.

ἀρχῆς οὕτω γέγονε. Μή μοι λέγε, [l]τάδε ἐστὶ, καὶ τάδε ἐστίν.
Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ἐν τῇ σαρκὶ πολλὰ ἔχομεν ἐλαττώματα; ὁ
[m]μὲν ἔστι χωλὸς, ὁ δὲ διεστραμμένους ἔχει τοὺς πόδας, ἕτερος
χεῖρας ξηρὰς, ἄλλος ἄλλο τι μέλος ἀσθενές· [n]καὶ οὐκ ἀλγεῖ
οὐδὲ ἐκκόπτει, ἀλλὰ καὶ προτίθησιν αὐτὸ πολλάκις τοῦ ἄλλου· 148
εἰκότως· αὐτοῦ γάρ ἐστιν. Ὅσην [o]γὰρ ἕκαστος πρὸς ἑαυτὸν
ἀγάπην ἔχει, τοσαύτην πρὸς τὴν γυναῖκα ἡμᾶς βούλεται ἔχειν.
[p]Φύσεως μιᾶς κοινωνοῦμεν, [q]ἀλλὰ πλέον τοῦτο ἡμῖν τὸ δικαίωμα
[r]τὸ πρὸς τὴν γυναῖκα, [s]ἐπειδὴ δύο σώματα. Ἀλλ' ὁ μὲν κε-
φαλὴ, ἡ δὲ σῶμα· κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ θεός. Τοῦτο καὶ ἐγώ
[t]φημι, ὅτι ὥσπερ ἓν [v]σῶμα, [w]οὕτως ὁ Χριστὸς καὶ ὁ πατήρ.
Εὑρίσκεται ἄρα καὶ ὁ [x]πατὴρ κεφαλὴ ἡμῶν ὤν. Δύο τίθησιν B
ὑποδείγματα, [y]τὸ τοῦ σώματος, τὸ τοῦ Χριστοῦ. [22]"Τὸ
μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς
τὴν ἐκκλησίαν." [z]Διὰ τί μέγα μυστήριον αὐτό φησιν; Ὅτι
μέγα [a]τι καὶ θαυμαστὸν ᾐνίξατο ὁ μακάριος Μωϋσῆς, μᾶλλον
δὲ ὁ θεός. Τέως μέντοι, "εἰς Χριστὸν, φησὶ, λέγω," ὅτι καὶ
αὐτὸς τὸν πατέρα ἀφεὶς [b]κατῆλθε, καὶ ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην,
καὶ ἐγένετο εἰς πνεῦμα ἕν. [23]"Ὁ κολλώμενος [c]γὰρ τῷ κυρίῳ,
ἓν πνεῦμά ἐστι." [d]Καὶ καλῶς [e]εἶπε, "μέγα μυστήριόν ἐστιν·" C
ὡς ἂν εἰ [f]ἔλεγε, πλὴν ἀλλ' οὐχ ἡ ἀλληγορία ἀνατρέπει τὴν
ἀγάπην. [24]"Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ
γυναῖκα [g]οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται
τὸν ἄνδρα." [h]Ὄντως γὰρ, ὄντως μυστήριόν ἐστι, καὶ μέγα
μυστήριον, [i]ὅτι τὸν φύντα, τὸν γεννησάμενον, τὸν ἀναθρεψά-
μενον, τὴν ὠδινήσασαν, τὴν ταλαιπωρηθεῖσαν ἀφεὶς, τοὺς [k]τὰ

[22] v. 32. [23] 1 Cor. vi. 17. [24] v. 33.

[l] τάδε ἐστὶ καὶ τάδε ἐστὶν] Sic libri omnes et Cat. ὅτι τοιάδε (τοιάδε bis Sav.) ἐστὶ καὶ τοιάδε ἐστὶν Edd. [m] μὲν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [n] καὶ] + ὅμως A.B.F. Sav. cet. [o] γὰρ] τοίνυν A.B.F. Sav. cet. [p] φύσεως] οὐχ ὅτι φύσεως A.B.F. Sav. cet. [q] ἀλλὰ] ἀλλ' ὅτι A.B.F. [r] τὸ om. C.D. τὸ bis om. A.B.F. [s] ἐπειδὴ] καὶ ἐπειδὴ A.B.F. ἐπειδὴ—ὁ θεὸς] ἐπειδὴ οὐκέτι δύο εἰσὶ σώματα, ἀλλ' ἕν, ὁ μὲν κεφαλὴ ὤν, ἡ δὲ σῶμα. καὶ πῶς φησιν ἀλλαχοῦ, κεφαλὴ δὲ X. ὁ θεὸς A.B.F. Sav. cet. [t] φημι] λέγω B.F. [v] σῶμα] + ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet. [w] οὕτως ὁ Χρ. καὶ ὁ π.] Sic A.B.C.F. οὕτω Χρ. καὶ π. E. Cat. οὕτω καὶ ὁ Χρ. καὶ ὁ π. Edd. Post πατὴρ add. ἓν A.B.D.F. Sav. cet. [x] πατὴρ] Χριστὸς C. [y] τὸ τοῦ σώματος—τὸ μυστήριον τοῦτο μ. ἐ.] Sic Cat. τὸ τοῦ σώματος, τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦτο μ. ἐ. E. τὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦτο μ. ἐ. C. τὸ τοῦ σώματος, τὸ μυστήριον τοῦτο μ. ἐ. D. τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, τοῦ σώματος, τοῦτο μ. ἐ. Veron. καὶ (καὶ om. Sav. cet.) τὸ τοῦ σώματος, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ· διὸ καὶ ἐπάγει, τὸ μ. τοῦτο μ. ἐ. A.B.F. Sav. cet. [z] διὰ τί μέγα] Sic E. τί ἐστι μέγα C.D. Veron. τί ἐστι τοῦτο; μέγα A.B.F. Sav. cet. [a] τι om. A.B.F. [b] κατῆλθε καὶ om. A.F. [c] γὰρ om. C.E. Cat. Veron. [d] καὶ om. A.B.F. [e] εἶπε] εἶπεν ὅτι C. Mox ἐστιν om. E. Cat. [f] ἔλεγε] γάρ φησι A.B. [g] οὕτως om. F. [h] ὄντως γὰρ om. A.B.F. [i] ὅτι om. C.D. Veron. [k] τὰ om. E.

τοσαῦτα εὐεργετήσαντας, τοὺς [l]ἐν συνηθείᾳ γενομένους, τῇ μηδὲ
ὀφθείσῃ, μηδὲ κοινόν [m]τι ἐχούσῃ πρὸς αὐτὸν προσκολλᾶται,
D καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ. [n]Μυστήριον ὄντως ἐστί. [o]Καὶ
οἱ γονεῖς τούτων γινομένων οὐκ ἄχθονται, ἀλλὰ μὴ γινομένων
μᾶλλον· καὶ χρημάτων ἀναλισκομένων καὶ δαπάνης γινομένης,
ἥδονται. Ὄντως [p]μέγα μυστήριον, ἀπόρρητόν τινα σοφίαν
ἔχον. Τοῦτο ἄνωθεν προφητεύων [q]φησὶν, "Εἰς Χριστὸν καὶ
[r]εἰς τὴν ἐκκλησίαν." Πλὴν οὐ δι' αὐτὸν εἴρηται μόνον οὕτως,
[s]ἀλλὰ τί; ἵνα ὡς τὴν ἰδίαν σάρκα αὐτὴν θάλπῃ, [t]ὡς καὶ ὁ
Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν.

E "Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα." Οὐκέτι τὰ τῆς
ἀγάπης τίθησι [v]μόνον, [w]ἀλλὰ τί; "Ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα."
Ἀρχὴ δευτέρα ἐστὶν ἡ γυνή. [x]Μήτε αὕτη τὴν ἰσοτιμίαν
ἀπαιτείτω· ὑπὸ γὰρ τὴν κεφαλήν ἐστι· μήτε ἐκεῖνος ὡς ὑπο-
τεταγμένης καταφρονείτω· σῶμα γάρ ἐστι, [y]κἂν καταφρονῇ
τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ, καὶ αὐτὴ προσαπολεῖται· [z]ἀλλ' ἀντίρ-
F ροπον τῆς ὑπακοῆς [a]εἰσαγέτω τὴν ἀγάπην. [b]Οἷον, αἱ χεῖρες
αὐτῇ διακονείτωσαν, οἱ πόδες, [c]τὰ λοιπὰ πάντα μέλη· [d]ἐκείνη
αὐτῶν προνοείτω, πᾶσαν ἐν [e]ἑαυτῇ αἴσθησιν ἔχουσα. Οὐδὲν
ταύτης ἄμεινον τῆς συζυγίας. Καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἀγάπη,
149 φησὶ, φόβου ὄντος; Μάλιστα τότε ἂν γένοιτο. Ἡ γὰρ φο-
βουμένη καὶ ἀγαπᾷ, ἡ ἀγαπῶσα [f]καὶ φοβεῖται· φοβεῖται ὡς
κεφαλὴν, [g]ἀγαπᾷ ὡς μέλος, ἐπεὶ καὶ ἡ κεφαλὴ μέλος τοῦ (866)
παντός [h]ἐστι σώματος. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν ὑπέταξε, [i]τὸν δὲ
ἐπέθηκεν, ἵνα εἰρήνη ᾖ. Ἔνθα γὰρ ἰσοτιμία, εἰρήνη οὐκ ἄν ποτε
[k]γένοιτο, οὐδὲ δημοκρατουμένης οἰκίας, οὐδὲ πάντων ἀρχόντων,
[l]ἀλλὰ ἀνάγκη μίαν εἶναι τὴν ἀρχήν. [m]Καὶ ταῦτα πανταχοῦ
ἐπὶ τῶν [n]σωματικῶν· ἐπεὶ ἐὰν [o]ὦσι πνευματικοὶ, ἔσται εἰρήνη.

[l] ἐν τῇ σ. E. [m] τι] + πρὸς αὐτὸν E. [n] μ. ὄντως ἐστὶ om. A.B.F. inclusum a Sav. [o] καὶ οἱ] οἱ δὲ A.B.F. [p] μέγα om. A.B.F. [q] φησὶν] ἐδήλου Μωϋσῆς· τοῦτο καὶ νῦν ὁ Παῦλος βοᾷ λέγων A.B.F. Sav. cet. [r] εἰς om. D. [s] ἀλλὰ τί] ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γυναῖκα A.B.F. Sav. cet. ἵνα] + γάρ φησιν A.B.F. ἵνα ὡς—ἐκκλησίαν] πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γ. οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτὸν E. [t] ὡς] ἐπεὶ A.B.F. [v] μόνον om. E. [w] ἀλλὰ—τὸν ἄνδρα] ἀλλὰ προστίθησι, τί; ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φ. τὸν ἄνδρα, τὴν ὑποταγὴν αἰνιττόμενος A.B.F. [x] μήτε] + οὖν A.B.D.F. Sav. cet. Statim αὐτὴ C.D. Veron. [y] κἂν] ἂν γὰρ A.B.F. [z] ἀλλ'] οὐκοῦν A.B.F. [a] εἰσαγαγέτω E. Cat. [b] οἷον—οἱ πόδες] ὥσπερ ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμα· τὸ μὲν αὐτῇ πρὸς διακονίαν παρέχον τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας A.B.F. Sav. cet. [c] πάντα τὰ μ. τὰ λ. hoc ord. A. [d] ἐκείνη αὐτῶν προνοείτω] ἐκείνη δὲ αὐτῶν προνοουμένη A.B.F. Sav. cet. [e] αὐτῇ C.D. Veron. [f] καὶ accessit ex A.B.E.F. Cat. Statim φοβεῖται, quod aberat, assumtum ex A.F. [g] καὶ ἀγαπᾷ Sav. cet. repugnantibus libris et Cat. [h] ἐστι om. E. [i] τὸν] τὴν C. [k] γένοιτο] + τί ταῦτα λέγω; A.B.F. [l] ἀλλὰ] διὸ A.B.F. [m] καὶ om. A.B.F. [n] σωματικῶν] βιωτικῶν συμβαίνειν εἴωθεν A.B.F. [o] ὦσιν] + ἄνδρες Edd. ἄνδρες om. E. Cat.

Πεντακισχίλιαι ἦσαν ψυχαὶ, καὶ οὐδείς τι τῶν ὑπαρχόντων [p]ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ὑπετάττοντο ἀλλήλοις. Τοῦτο δεῖγμα B
συνέσεως καὶ φόβου θεοῦ. Τὸν μὲν οὖν τῆς ἀγάπης τρόπον ἔδειξε, τὸν δὲ τοῦ φόβου, οὐκέτι. Καὶ ὅρα τὸν μὲν τῆς ἀγάπης [q]πλατύνοντα, τὰ κατὰ Χριστὸν διηγούμενον, τὰ κατὰ τὴν σάρκα τὴν ἰδίαν, τὸ, "Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος [r]τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα·" [s]τὰ δὲ τοῦ φόβου οὐκέτι πλατύνει. Τί δήποτε; Ὅτι [t]τοῦτο μᾶλλον βούλεται κρατεῖν, τὸ τῆς ἀγάπης. Ταύτης γὰρ οὔσης, πάντα ἕπεται τὰ ἄλλα· C
ἐκείνου δὲ ὄντος, οὐ πάντως. Ὁ μὲν γὰρ ἀγαπῶν τὴν γυναῖκα, κἂν [v]μὴ σφόδρα [w]πειθηνίαν, πάντα [x]ὅμως ὑποστήσεται· οὕτω δύσκολον καὶ χαλεπὸν ἡ ὁμόνοια, ὅταν μὴ τῇ τῆς τυραννίδος ἀγάπῃ ὦσι συνδεδεμένοι· ὁ μέντοι φόβος οὐ πάντως τοῦτο κατορθώσει. Διὰ τοῦτο ἐνδιατρίβει τούτῳ πλέον, ὅπερ ἐστὶν ἰσχυρόν. Καὶ δοκοῦσα πλεονεκτεῖσθαι ἡ γυνὴ, ὅτι φοβεῖσθαι προσετάγη, πλεονεκτεῖ· τὸ γὰρ κυριώτερον ὁ ἀνὴρ προστέτακται, τὸ ἀγαπᾷν. Τί οὖν, ἂν μὴ φοβῆται, φησὶν, ἡ γυνή; Σὺ ἀγάπα, τὸ σαυτοῦ πλήρου. Καὶ γὰρ ἂν τὰ [y]παρὰ τῶν D
ἄλλων μὴ ἕπηται, τὰ παρ' ἡμῶν ἕπεσθαι δεῖ. [z]Οἷόν τι λέγω· "Ὑποτασσόμενοι, φησὶν, [a]ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ." Τί οὖν, ἂν ὁ ἕτερος μὴ ὑποτάσσηται; Σὺ πείθου τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα· ἡ γοῦν γυνὴ, κἂν μὴ ἀγαπᾶται, ὅμως φοβείσθω, ἵνα μηδὲν ᾖ παρ' [b]αὐτὴν γεγονός· ὅ τε ἀνὴρ, [c]ἂν μὴ φοβῆται ἡ γυνὴ, ὅμως ἀγαπάτω, ἵνα μηδὲν αὐτὸς ὑστερῇ· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον ἀπέλαβεν. Ἄρα γάμος ἐστὶν E
οὗτος γινόμενος [d]κατὰ Χριστὸν, γάμος πνευματικὸς καὶ γέννησις πνευματική. Οὐκ ἐξ αἱμάτων [e]ἡ γέννησις ἡ ἡμετέρα, [f]οὐδὲ ἐξ ὠδίνων, [g]οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός. Τοιαύτη ἡ τοῦ Χριστοῦ γέννησις ἦν, οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐξ ὠδίνων. Τοιαύτη καὶ ἡ τοῦ [h]Ἰσαάκ. Ἄκουε τῆς γραφῆς λεγούσης· [25] "Καὶ ἐξέλιπε [i]Σάῤῥᾳ γίνεσθαι τὰ γυναικεῖα αὐτῆς." Καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀπὸ πάθους [k]οὐδὲ σωμάτων, ἀλλὰ πνευματικὸς ὅλος, ψυχῆς

25 Gen. xviii. 11.

p ἔλεγεν] + τι E. q πλατύνοντα] πλατύνει ἐντεῦθεν A.B.F. Mox διηγούμενος iidem. r τὸν π. αὐτοῦ καὶ τ. μ.] Sic C.D.E. τὴν μ. αὐτοῦ καὶ τ. π. Edd. τὸν πατέρα αὐτοῦ τελευταῖον ἐπάγων A.B.F. s τὰ] τὸν A.B.F. Post φόβου iidem add. οὐδὲν ὧν εἶπε πλέον προσθείς. t τοῦτο om. C. v μὴ om. C. w πειθηνίαν] Sic C. Veron. σχῇ πειθηνίαν E. πειθηνίαν ἔχῃ D. ἔχῃ πειθηνίαν A.B.F. Sav. cet. x ὁμοίως C. πάντα ὅμως ὑπ. om. D. y παρ' ἄλλων B. z οἷόν τι λέγω] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ A.B.F. a ἀλλήλοις om. C. θεοῦ pro Χριστοῦ E. b αὐτὴν] Sic E. αὐτῆς A.B.F. Edebatur αὐτῇ. c ἂν] κἂν A.B.F. d κατὰ] διὰ F. e ἡ γ. ἡ ἡμετέρα om. A.B.F. Sav. cet. f οὐδὲ pro οὐκ A.C.D.E.F. g Haec οὐδὲ ἐκ θελήματος—ὠδίνων, quae aberant, assumta ex E. h Ἰσαὰκ] + ἦν A.B.F. i Σάῤῥα γίνεσθαι] Sic A.B.C.E.F. παραγίνεσθαι Σάῤῥα Edd. k οὐδὲ om. E.

πρὸς θεὸν συναπτομένης συνάφειαν ἄρρητον, καὶ ἣν μόνος οἶδεν
αὐτός. Διὰ τοῦτό φησιν· "Ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν
F πνεῦμά ἐστιν." Ὅρα πῶς σπουδάζει καὶ τὴν σάρκα ἑνῶσαι τῇ
σαρκὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι. Ποῦ οἱ αἱρετικοί; Οὐκ
ἂν, [l]εἰ τῶν διαβεβλημένων ὁ γάμος ἦν, νύμφην καὶ νυμφίον
ἐκάλεσεν· οὐκ ἂν προτρέπων ἐκεῖνο παρήγαγε τὸ, "Κατα-
λείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα·" καὶ πάλιν ἐπή-
γαγεν, ὅτι εἰς τὸν Χριστὸν εἴρηται, [m]καὶ τὴν ἐκκλησίαν.
Περὶ γὰρ ταύτης καὶ ὁ ψαλμῳδός φησιν· [26]"Ἄκουσον θύ-
γατερ καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ
σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς
τοῦ κάλλους σου." Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· [27]"Ἐγὼ
παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἥκω." Ἀλλ' ὅταν εἴπω, ὅτι
τὸν πατέρα κατέλιπε, μὴ [n]τοιοῦτον νομίσῃς, οἷον ἐπ' ἀνθρώ-
πων, τόπων μετάβασιν. Ὥσπερ [o]γὰρ ἐκβῆναι λέγεται, οὐκ
ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, ἀλλὰ διὰ τὴν σάρκα, οὕτω [p]καὶ τὸ, κατέλιπε
B τὸν πατέρα. Διὰ τί οὖν μὴ [q]καὶ περὶ τῆς γυναικὸς εἶπε,
προσκολληθήσεται πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς; [r]τί δήποτε; Ὅτι
περὶ ἀγάπης διελέγετο, καὶ τῷ ἀνδρὶ διελέγετο. Ἐκείνῃ μὲν γὰρ
περὶ φόβου διαλεγόμενός φησιν· "[s]Ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς
γυναικός·" καὶ [t]ὁ Χριστὸς πάλιν κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· περὶ
δὲ [v]ἀγάπης αὐτῷ διαλέγεται, καὶ αὐτῷ τὰ [w]τῆς ἀγάπης ἐνεχεί-
ρισε, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐφθέγξατο, συσφίγ-
γων αὐτὸν καὶ συγκολλῶν. Ὁ γὰρ τὸν πατέρα [x]διὰ τὴν
γυναῖκα ἀφεὶς, καὶ αὐτὴν δὲ [y]ταύτην πάλιν ἀφεὶς καὶ κατα-
C λιμπάνων, ποίας ἂν εἴη ἄξιος συγγνώμης; Οὐχ ὁρᾷς [z]πόσης
αὐτὴν ἀπολαύειν βούλεται τιμῆς ὁ θεὸς, ὅτι σε τοῦ πατρὸς
ἀπαγαγὼν, ταύτῃ προσήλωσε; Τί οὖν, ἂν τὰ παρ' ἡμῶν [a]γέ-
νηται, φησὶν, ἐκείνη δὲ μὴ ἀκολουθῇ; [28]"Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χω-
ρίζεται, χωριζέσθω. Οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν
τοῖς τοιούτοις." Ἀλλ' ὅταν [b]ἀκούῃς φόβον, ἐλευθέρᾳ προσ-
ήκοντα φόβον ἀπαίτει, μὴ καθὼς παρὰ δούλης· σῶμα γάρ ἐστι (867)
σόν. Ἂν γὰρ τοῦτο ποιήσῃς, σαυτὸν [c]καθυβρίζεις, τὸ σῶμα
ἀτιμάζων τὸ σόν. Ποῖος δέ [d]ἐστιν ὁ φόβος; Ὥστε μὴ ἀντι-

[26] Psal. xliv. 1. [27] Joan. xvi. 28. [28] 1 Cor. vii. 15.

[l] εἰ] εἴη C. Veron. εἰ ἦν E. Mox ἦν om. C.E. Veron. [m] καὶ] + εἰς C. [n] τοιοῦτο B.F. τοῦτον E. [o] γὰρ om. C. Veron. [p] καὶ om. D. τὸ om. C.D.E. [q] καὶ om. C. Veron. [r] τί δήποτε;] ὁ περὶ τοῦ ἀνδρὸς A.B.F. [s] ὁ ἀνὴρ E. [t] ὁ Χριστὸς πάλιν] πάλιν ὅτι ὁ (ὁ om. A.B.) Χριστὸς A.B.F. Sav. cet. [v] ἀγάπης] ἀνδρὸς C.D.E. Veron. [w] τῆς ἀγάπης] ταύτης A.B.F. Sav. cet. Mox τὰ περὶ τῆς ἀγάπης om. A.B.F. [x] διὰ τὴν γ. ἀφεὶς] καὶ τὴν μητέρα ἀφεὶς διὰ τ. γ. E. [y] ταύτην om. E. [z] πόσης] πῶς A.B.F. [a] γίνηται A.B.F. [b] ἀκούσῃς A.B.F. [c] ὑβρίζεις E. [d] ἐστιν ὁ] ἐστι E.

λέγειν, ὥστε μὴ ἐπανίστασθαι, ὥστε μὴ τῶν πρωτείων ἐρᾶν· D
ἀρκεῖ μέχρι τούτων ἑστάναι τὸν φόβον. Ἂν δὲ ἀγαπᾷς, ὡς
ἐκελεύσθης, καὶ μείζονα ἐργάσῃ· [e]μᾶλλον δὲ οὐκέτι φόβῳ τοῦτο
ἐργάσῃ, [f]ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη [g]ἐργάζεταί τι. Ἀσθενέστε-
ρόν πως τὸ γένος ἐστὶ, πολλῆς δεόμενον τῆς βοηθείας, πολλῆς
τῆς συγκαταβάσεως. Τί [h]ἂν εἴποιεν οἱ δευτέροις συναπτόμενοι
γάμοις; Οὐχὶ κατακρίνων λέγω, μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ὁ ἀπό-
στολος συνεχώρησεν· [i]ἀλλ' ὅμως συγκαταβαίνων. Πάντα
αὐτῇ πόριζε, πάντα ὑπὲρ ἐκείνης πρᾶττε καὶ ταλαιπωροῦ·
ἀνάγκη σοι ἐπίκειται. Ἐνταῦθα οὐκ ἀξιοῖ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν E
παραδειγμάτων [k]εἰσάγειν, ὅπερ [l]πολλαχοῦ ποιεῖ. [m]Ἤρκει
γὰρ μέγα καὶ σφοδρὸν ὂν τὸ τοῦ Χριστοῦ· μᾶλλον δὲ καὶ εἰς
ὑποταγῆς λόγον. [n]Καὶ πάλιν, “Καταλείψει, [o]φησὶ, τὸν
πατέρα καὶ τὴν μητέρα.” [p]Ἰδοὺ ἔξωθεν. Ἀλλ' οὐκ εἶπε,
[q]καὶ συνοικήσει, ἀλλὰ, προσκολληθήσεται, τὴν ἀκριβῆ ἕνωσιν,
τὴν μετὰ σφοδρότητος ἀγάπην δηλῶν. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρ-
κέσθη, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπαγωγῇ ἔδειξε τὴν ὑποταγὴν οὕτως, ὡς
μηκέτι τοὺς δύο φαίνεσθαι δύο. Οὐκ εἶπεν, εἰς πνεῦμα, οὐκ F
εἶπεν, εἰς ψυχήν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ δῆλον, καὶ παντὶ δυνατόν·
ἀλλ' οὕτως, ὡς εἰς σάρκα μίαν εἶναι. Δευτέρα ἐστὶν ἀρχὴ 151
[r]αὕτη, ἀρχὴν ἔχουσα καὶ πολλὴν [s]τὴν ὁμοτιμίαν· ἀλλ' ὅμως
ἔχει τι πλέον ὁ ἀνήρ. Τοῦτο σωτηρία μεγίστη οἰκίας. Ἐκεῖνο
μὲν γὰρ τὸ τοῦ [t]Χριστοῦ παρέλαβεν, οὐκ εἰς τὸ δεῖν ἀγαπᾶν
μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥυθμίζειν· “Ἵνα ᾖ, φησὶν, ἁγία καὶ ἄμωμος·”
τὸ δὲ τῆς σαρκὸς, εἰς τὸ ἀγαπᾶν, καὶ τὸ, προσκολληθήσεται,
[v]εἰς τὸ ἀγαπᾶν. Ἂν [w]γὰρ αὐτὴν κατασκευάσῃς ἁγίαν καὶ
ἄμωμον, πάντα ἕπεται. Ζήτει τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἀνθρώπινα
ἀκολουθήσει μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. Ῥύθμιζε τὴν γυναῖκα·
[x]οὕτω συγκροτεῖται οἰκία. Ἄκουε τοῦ Παύλου λέγοντος· B
[29] “Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερω-
τάτωσαν.” Ἂν οὕτω τὰς οἰκίας διοικῶμεν τὰς ἑαυτῶν, καὶ
πρὸς ἐκκλησίας ἐπιστασίαν ἐσόμεθα ἐπιτήδειοι· καὶ [y]οἰκία γὰρ

[29] 1 Cor. xiv. 35.

[e] *μᾶλλον δὲ—ἐργάσῃ* om. B. [f] *ἀλλὰ*] *καὶ γὰρ* A.B.F. [g] *ἐργάσεται* E. secundum conjecturam Dunaei. [h] *ἂν*] *δ' ἂν* A.B.F. et sic voluit Sav. [i] *ἀλλ' ὅμως*] *ἀλλὰ* D. *ἀλλὰ καὶ σφόδρα* A.B.F. Sav. cet. [k] *εἰσάγειν*] + *τὴν συμβουλὴν* A.B.F. Sav. cet. [l] *ἀλλαχοῦ* E. *ὅπερ π. ποιεῖ* om. A.B.F. [m] *ἤρκεσε γὰρ σφόδρα μέγα ὂν τὸ τ. Χ.* A.B.F. [n] *καὶ πάλιν* om. A.B.F. Sav. cet. [o] *φησὶ*] *φησὶν, ἄνθρωπος* C. *ἄνθρωπος, φησὶ* E. [p] *ἰδοὺ*] + *τοῦτο* A.B.F. Sav. cet. [q] *καὶ* om. E. [r] *αὕτη* pro *αὐτὴ* A.E.F. Statim *καὶ ἀρχὴν* A.B.F. [s] *τὴν* om. E. [t] *Χριστοῦ*] + *λέγω* A.B.F. [v] *εἰς*] *ὁμοίως εἰς* A.B.F. Sav. cet. [w] *γὰρ*] + *καὶ* A.B.F. [x] *οὕτω*] *καὶ οὕτω* C.D. Veron. Statim *συγκρατεῖται* C. Veron. Tum *οἰκία* sine artic. A.B.C.E.F. [y] *ἡ οἰκία* A.B.E.F. Sav. cet.

ἐκκλησία ἐστὶ μικρά. Οὕτως ἔνι ἄνδρας καὶ γυναῖκας γενομέ-
νους ἀγαθοὺς, πάντας ὑπερβαλέσθαι. Ἐννόησον τὸν Ἀβραὰμ,
τὴν Σάρραν, τὸν Ἰσαὰκ, τοὺς τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκο-
γενεῖς· πῶς πᾶσα ἡ οἰκία συγκεκρότητο, πῶς [z]ἅπασα εὐλαβείας
C ἔγεμεν, [a]καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐπλήρου παράγγελμα. [b]Κἀκείνη
τὸν ἄνδρα ἐφοβεῖτο· ἄκουε γὰρ αὐτῆς λεγούσης· [30] "Οὔπω μέν
μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν, ὁ δὲ κύριός μου πρεσβύτερος·" κἀκεῖνος
αὐτὴν οὕτως ἠγάπα, ὡς πάντα κελευούσῃ πείθεσθαι. Καὶ τὸ
παιδίον ἐνάρετον ἦν, καὶ οἱ οἰκογενεῖς [c]καὶ αὐτοὶ θαυμαστοὶ,
οἵγε καὶ κινδυνεῦσαι μετὰ τοῦ δεσπότου οὐκ ὤκνησαν, οὐκ ἀν-
εβάλοντο, [d]οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐζήτησαν· ἀλλ' εἷς αὐτῶν ὁ [e]προ-
D εστηκὼς οὕτω θαυμαστὸς ἦν, ὡς καὶ γάμον ἐμπιστευθῆναι τοῦ
μονογενοῦς παιδὸς, καὶ ἀποδημίαν ὑπερόριον. Καθάπερ γὰρ
ἐπὶ στρατηγοῦ, ὅταν καὶ τὸ στρατιωτικὸν ᾖ συγκεκροτημένον,
οὐδαμόθεν ὁ πολέμιος [f]ἐπεισέρχεται· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ὅταν
[g]γυνὴ καὶ ἀνὴρ καὶ παιδία καὶ οἰκέται ὦσι τῶν αὐτῶν ἐπιμελό-
μενοι, πολλὴ τῆς οἰκίας ἡ ὁμόνοια· ἐπεὶ, ἐὰν μὴ οὕτως ᾖ, πολ-
λάκις δι' ἑνὸς οἰκέτου φαύλου τὸ πᾶν [h]ἀνατρέπεται καὶ κατα-
λύεται, καὶ ὁ εἷς πολλάκις τὸ πᾶν ἠφάνισε καὶ διέφθειρε.

[i]Πολλὴν οὖν πρόνοιαν ποιώμεθα καὶ γυναικῶν καὶ [k]παίδων
καὶ δούλων, εἰδότες ὅτι τὴν ἀρχὴν ἡμῖν αὐτοῖς εὔκολον καταστή-
E σομεν, καὶ ὅτι τὰς εὐθύνας ἡμέρους καὶ ἐπιεικεῖς ἕξομεν, [l]καὶ
ἐροῦμεν, [31] "Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός."
Ἐὰν [m]ᾖ ἀνὴρ θαυμαστὸς, καὶ ἡ κεφαλὴ καλὴ, καὶ τὸ λοιπὸν
σῶμα οὐδεμίαν ὑποστήσεται βίαν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν γυναῖκα
πῶς [n]ἂν καλῶς διατεθείη καὶ τὸν ἄνδρα, ἀκριβῶς εἶπε, τὴν μὲν
φοβεῖσθαι παραινέσας, ὡς κεφαλὴν, τὸν δὲ ἀγαπᾶν, ὡς γυναῖκα·
F πῶς δ' ἂν ταῦτα γένοιτο, [o]φησίν; [p]Ὅτι μὲν γὰρ δεῖ, ἔδειξε·
τὸ δὲ πῶς, ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ἂν χρημάτων καταφρονῶμεν,
ἂν πρὸς ἓν ὁρῶμεν μόνον, ψυχῆς ἀρετὴν, ἂν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον
ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὅπερ γὰρ ἐν [q]τοῖς πρὸς τοὺς δούλους (868)
διαλεγόμενος ἔλεγεν, [r]ὅτι [32] "Ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἕκαστος ἀγαθὸν ἢ

[30] Gen. xviii. 12. [31] Esai. viii. 18. [32] Ephes. vi. 8.

[z] πᾶσα B.E. Statim εὐλάβεια C. Veron. [a] καὶ] ἐκείνη καὶ A.B.F. Sav. cet. [b] κἀκείνη] καὶ A.B.F. Sav. cet. [c] καὶ] δὲ B.F. [d] οὐδὲ] οὐ A.B.F. [e] προεστὼς E. [f] ὑπεισ. E. [g] γ. καὶ ἀ. pro ἀ. καὶ γ. omnes. [h] ἀνατέτραπται F. ἀποτρέπεται in textu E. [i] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ποιεῖσθαι πολλὴν πρόνοιαν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ δούλων, καὶ τῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποταγῆς, καὶ τιμῆς τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ σεμνοῦ βίου καὶ ἀπεριέργου. Veron. [k] παιδίων E. [l] καὶ ἐροῦμεν] οὕτω καὶ ἐρεῖν δυνησόμεθα A.B.F. [m] ᾖ ἀνὴρ] Sic D. ᾖ om. C. Veron. ᾖ ὁ ἀνὴρ E. ὁ ἀνὴρ (om. ᾖ) A.B.F. Sav. cet. [n] ἂν om. E. [o] φησὶν] οὔ φησιν A.B.F. [p] ὅτι] τὸ C. Veron. [q] τοῖς] τῇ B. [r] ὅτι ὃ ἐὰν ποιήσῃ] Sic E. ὅτι (vel ὅ τι) ἂν ποιήσῃ Edd. ὅτι ὃ ποιήσει A.B.F.

κακὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου," τοῦτο καὶ ἐνταῦθα. 152
Μὴ δι' ἐκείνην τοίνυν τοσοῦτον, ὅσον διὰ τὸν Χριστὸν αὐτὴν
[s]ἀγάπα. Τοῦτο γοῦν καὶ ᾐνίξατο εἰπών· "Ὡς τῷ κυρίῳ."
Ὡς τῷ κυρίῳ τοίνυν πειθόμενος, καὶ δι' αὐτὸν πάντα ποιῶν, οὕτω
πάντα πρᾶττε. Τοῦτο ἱκανὸν ἐναγαγεῖν καὶ πεῖσαι, καὶ μὴ
ἀφεῖναι ἐρεσχελίαν τινὰ καὶ διχόνοιαν εἶναι. Μηδεὶς ἔστω
πιστὸς συκοφαντῶν ἐπὶ τῆς γυναικὸς τὸν ἄνδρα· ἀλλὰ μηδὲ ὁ
ἀνὴρ ἁπλῶς πιστευέτω κατὰ τῆς γυναικός. [t]Μηδὲ ἡ γυνὴ
περιεργαζέσθω εἰσόδους καὶ ἐξόδους ἁπλῶς· [v]μηδὲ μὴν μηδὲ ὁ
ἀνὴρ ἄξιον παρεχέτω ἑαυτόν τινος ὑποψίας. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, B
πᾶσαν τὴν ἡμέραν τοῖς φίλοις δίδως σαυτὸν, τῇ [w]δὲ γυναικὶ τὴν
ἑσπέραν, καὶ οὐδὲ οὕτως [x]αὐτὴν βούλει πληροφορεῖν, καὶ ἐκτὸς
ὑποψίας ποιεῖν; Κἂν ἐγκαλῇ ἡ γυνὴ, μὴ δυσχέραινε· [y]φιλίας
ἐστὶν, οὐκ ἀπονοίας· φιλίας [z]ἐστὶ ζεούσης τὰ ἐγκλήματα, καὶ
διαθέσεως πεπυρωμένης καὶ φόβου. Δέδοικε γὰρ μή τις αὐτῆς
ἔκλεψε τὴν εὐνὴν, μή τις αὐτὴν περὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν
ἐζημίωσε, μή τις αὐτῆς τὴν κεφαλὴν [a]ἀφείλετο, μή τις διώρυξε C
τὴν [b]εὐνήν. Ἔστι καὶ ἄλλη μικροψυχίας ὑπόθεσις. Μηδεὶς
πέρα τοῦ μέτρου τῶν οἰκετῶν ἀντιποιείσθω, μήτε [c]τῆς κόρης ὁ
ἀνὴρ, μήτε [d]τοῦ οἰκέτου ἡ γυνή· καὶ γὰρ ταῦτα ἱκανὰ τεκεῖν
ὑποψίας. Ἐννόησον γάρ μοι τοὺς δικαίους ἐκείνους· αὐτὴ ἡ
Σάῤῥα ἐκέλευσε τῷ πατριάρχῃ λαβεῖν τὴν Ἄγαρ, αὐτὴ προσέ-
ταξεν· οὐδεὶς ἠνάγκασεν, οὐδὲ [e]ἐπῆλθεν· ὁ ἀνὴρ, καίτοι μακρὸν
χρόνον ἑλκύσας ἐν ἀπαιδίᾳ, εἵλετο μηδέποτε γενέσθαι πατὴρ, ἢ
τὴν γυναῖκα λυπῆσαι. Ἀλλ' ὅμως μετὰ ταῦτα πάντα, τί
φησιν ἡ Σάῤῥα; [33]"Κρίναι ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ." D
Ἆρα εἴ τις ἦν τῶν ἄλλων, οὐκ ἂν εἰς ὀργὴν ἐκινήθη; οὐκ ἂν [f]καὶ
χεῖρας ἐξέτεινε, μονονουχὶ φάσκων· τί λέγεις; οὐκ ἐβουλόμην
ἐγὼ συγγενέσθαι τῇ γυναικὶ, σὸν τὸ πᾶν γέγονε, καὶ πάλιν
ἐγκαλεῖς; Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν ἐκεῖνος· ἀλλὰ τί; "Ἰδοὺ
ἡ παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου· χρῶ αὐτῇ, ὡς ἂν σοι ἀρεστὸν ᾖ."
Τὴν κοινωνὸν τῆς εὐνῆς ἐξέδωκεν, ἵνα μὴ λυπήσῃ τὴν Σάῤῥαν.
Καίτοιγε οὐδὲν τούτου μεῖζον εἰς εὐνοίας λόγον ἐστίν. Εἰ γὰρ
τὸ τραπέζης κοινωνῆσαι καὶ λῃσταῖς ὁμοψυχίαν ποιεῖ πρὸς τοὺς

33 Gen. xvi. 5, 6.

[s] ἀγάπα A.B.E.F. ἀγαπᾶν Edd. [t] μήτε A.B.F. Statim ἡ om. E. [v] μήτε A.B.F. Alterum μηδὲ om. B. μηδὲ μὴν om. E. [w] δὲ om. A.B.C.E.F. [x] αὐτῇ C. Statim βούλει omnes. δύνῃ Edd. [y] Haec φ. ἐστὶν, οὐκ ἀπονοίας om. A.B.F. seclusa a Sav. [z] ἐστὶ om. E. [a] ἀφέληται C.D.E. Veron. [b] εὐνὴν] κοίτην A.B.F. [c] τῆς om. E. [d] τοῦ om. E. Veron. [e] ἐπῆλθεν· ὁ ἀνὴρ, καίτοι] ἐπῆλθεν ὁ ἀνήρ· ἀλλὰ καίτοι Edd. ἀλλὰ om. C.D. [f] καὶ om. E. Mox λέγων pro φάσκων idem.

E ἐναντίους, καὶ ὁ ψαλμῳδός φησιν, [34] "[a]Ος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα" τὸ μίαν σάρκα γενέσθαι λοιπόν· τοῦτο γάρ ἐστι κοινωνῆσαι τῆς εὐνῆς· πολλῷ [g]πλέον ἱκανὸν ἐπισπάσασθαι. 'Αλλ' οὐδὲν τούτων ἴσχυσεν [h]αὐτὸν ἑλεῖν, ἀλλ' ἐξέδωκε τῇ γυναικὶ, δεικνὺς ὅτι οὐ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν τι γεγένηται· καὶ τὸ δὴ μεῖζον, [i]κύουσαν ἐξέπεμψεν αὐτήν. Τίς οὐκ ἂν ἠλέησε [k]κύουσαν ἐξ αὐτοῦ παιδίον; 'Αλλ' οὐχ ὁ δίκαιος ἐπεκάμφθη· πάντων γὰρ τὴν ἀγάπην προυτίθει [l]τὴν πρὸς τὴν γυναῖκα.

F Τοῦτον μιμώμεθα καὶ ἡμεῖς. [m]Μηδεὶς ὀνειδιζέτω πενίαν τῷ πλησίον, μηδεὶς χρημάτων ἐράτω, καὶ πάντα λέλυται. [n]Μηδὲ λεγέτω γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα, ἄνανδρε καὶ δειλὲ, ὄκνου γέμων
153 καὶ νωθείας καὶ ὕπνου πολλοῦ, ὁ δεῖνα ταπεινὸς καὶ ἐκ ταπεινῶν, κινδύνους ἀράμενος καὶ ἀποδημίας στειλάμενος, πολλὴν τὴν οὐσίαν ἐποίησε, καὶ ἡ γυνὴ χρυσοφορεῖ, καὶ ἐπὶ ζεύγους λευκῶν ἡμιόνων πρόεισι, [o]περιφέρεται πανταχοῦ, οἰκετῶν ἀγέλας [p]ἔχει καὶ εὐνούχων ἑσμόν· σὺ δὲ κατέπτηχας, καὶ εἰκῇ ζῇς. Μὴ λεγέτω ταῦτα γυνὴ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· σῶμα γάρ ἐστιν, οὐχ ἵνα [q]διατάττῃ τῇ κεφαλῇ, ἀλλ' ἵνα πείθηται καὶ ὑπακούῃ. Πῶς
B οὖν οἴσει, φησὶ, τὴν πενίαν; πόθεν [r]εὑρήσει παραμυθίαν; 'Εκλεγέσθω παρ' ἑαυτῇ τὰς πενεστέρας· ἀναλογιζέσθω πόσαι πάλιν εὐγενεῖς καὶ ἐξ εὐγενῶν κόραι οὐ μόνον ἐξ ἀνδρῶν οὐδὲν προσέλαβον, ἀλλὰ καὶ προσέδωκαν, καὶ τὰ αὐτῶν [s]πάντα ἀνάλωσαν· ἐννοείτω τοὺς ἐκ τοιούτων πλούτων κινδύνους, καὶ τὸν ἀπράγμονα [t]ἀσπάσεται βίον. [v]Ὅλως εἰ φιλοστόργως πρὸς τὸν ἄνδρα διακέοιτο, οὐδὲν τοιοῦτον ἐρεῖ, ἀλλ' αἱρήσεται πλησίον αὐτῆς ἔχειν αὐτὸν μηδὲν πορίζοντα, ἢ μυρία τάλαντα χρυσοῦ μετὰ μερίμνης καὶ φροντίδος τῆς ἐκ τῶν ἀποδημιῶν ταῖς γυναιξὶν
C ἐγγινομένης ἀεί. 'Αλλὰ μηδὲ ὁ ἀνὴρ [w]ταῦτα ἀκούων, ὡς ἀρχὴν ἔχων, ἐπὶ ὕβρεις τρεπέσθω καὶ πληγὰς, ἀλλὰ παραινείτω, νουθετείτω, (869) ὡς ἀτελεστέραν, λογισμοῖς ἀναπειθέτω, [x]χεῖρας μηδέποτε ἐντεινέτω· πόῤῥω ἐλευθέρας ψυχῆς ταῦτα· ἀλλὰ μηδὲ ὕβρεις, μηδὲ ὀνείδη, μηδὲ λοιδορίας· ἀλλ' ὡς ἀνοητότερον διακειμένην ῥυθμιζέτω. [y]Πόθεν δὲ τοῦτο [z]ἔσται; 'Εὰν τὸν ἀληθῆ πλοῦ-

34 Psal. liv. 15.

[g] πλέον pro μᾶλλον omnes. Statim ἱκανὸν om. D. [h] αὐτὸν] τὸν δίκαιον A.B.F. Sav. cet. [i] κυοῦσαν F. Statim αὐτὴν ἐξέπεμψεν inverso ord. A.B.E.F. [k] κύουσαν] μᾶλλον δὲ κυήσασαν A.B.F. κυήσασαν Sav. cet. [l] τὴν om. C. [m] μηδεὶς] καὶ μηδεὶς A.B.C.E.F. [n] μηδὲ] μὴ E. Mox ἡ γυνὴ A.B.C.E. [o] περιφ.] καὶ περιφ. A.B.F. [p] ἔχει καὶ] καὶ ἔχει A.B.F. [q] διατάττηται A.B.E.F. [r] εὑρήσει] + ἑαυτὴ (sic) E. [s] ἅπαντα A.E. Sav. cet. [t] ἀσπάσηται C. [v] ὅλως] ὅλως δὲ E. καὶ ὅλως A.B.F. Sav. cet. [w] ταῦτα ἀκούων post πληγὰς transp. C. ὡς ἀρχὴν ἔχων om. D. Statim ἐπὶ ὕβριν E. [x] χεῖρας] πληγὰς A.B.F. [y] πόθεν] πῶς A.B.F. [z] ἔστω C.

τον μανθάνῃ, ἐὰν τὴν [a]ἄνω φιλοσοφίαν, [b]οὐδὲν ἐγκαλέσει τῶν
[c]τοιούτων. Διδασκέτω αὐτὴν, ὅτι πενία [d]κακὸν οὐδέν· διδα-
σκέτω, μὴ δι' ὧν [e]λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ποιεῖ· διδασκέτω D
δόξης καταφρονεῖν, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἡ γυνὴ οὔτε ἐρεῖ οὔτε
ἐπιθυμήσει. Καθάπερ ἄγαλμα δεχόμενος, οὕτως ἀπὸ τῆς ἑσπέ-
ρας ἐκείνης, ἧς [f]ἂν αὐτὴν εἰς τὸν θάλαμον δέχηται, διδασκέτω
σωφροσύνην, ἐπιείκειαν, ὅπως [g]βιώσεται, ἐκ προοιμίων εὐθέως
καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προθύρων καταβάλλων τῶν χρημάτων τὸν
ἔρωτα. Καὶ [h]φιλοσοφίαν παιδευέτω, καὶ παραινείτω ὅπως μὴ
[i]εἴη χρυσία κρεμάμενα ἐπὶ τῶν ὤτων καὶ κατὰ τῶν παρειῶν,
[k]καὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου περικείμενα, μήτε κατακείμενα περὶ τὸν E
θάλαμον, μήτε ἱμάτια χρυσᾶ καὶ πολυτελῆ· ἀλλ' ἔστω μὲν
φαιδρὸς ὁ [l]οἰκίσκος, μὴ μὴν εἰς ὕβριν ἡ φαιδρότης ἐκπιπτέτω·
ἀλλὰ ταῦτα ἀφεὶς τοῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, αὐτὸς μετὰ πολλῆς τῆς
κοσμιότητος [m]καλλώπιζε τὸν οἶκον, σωφροσύνης πνέοντα, [n]μᾶλ-
λον δὲ καὶ πολλῆς τῆς εὐωδίας. Δύο γὰρ ἐκ [o]τούτου ἔσται,
καὶ τρία [p]τὰ καλά. Πρῶτον [q]μὲν, οὐκ ἀλγήσει ἡ νύμφη,
λυθεισῶν τῶν παστάδων, [r]καὶ ἀποπεμπομένων ἑκάστῳ [s]καὶ τῶν
ἱματίων καὶ τῶν [t]χρυσίων καὶ τῶν σκευῶν τῶν ἀργυρῶν· δεύτε- F
ρον, οὐ φροντίσει ὁ νυμφίος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας, καὶ τῆς φυλακῆς
τῶν συμπορισθέντων· τρίτον [v]πάλιν πρὸς τούτοις, τὸ κεφά-
λαιον τῶν ἀγαθῶν, ἐξ αὐτῶν τούτων [w]ἐνδείκνυται τὴν αὐτοῦ
γνώμην, ὅτι δὴ τούτων οὐδενὶ χαίρει, καὶ ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ 154
πάντα καταλύσει, καὶ [x]μήτε ὀρχήματα, μήτε ἀσέμνους ᾠδὰς
γενέσθαι συγχωρήσει ποτέ. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι δοκῶ καταγέ-
λαστος εἶναι [y]ἴσως τισὶ, τὰ τοιαῦτα νομοθετῶν· πλὴν ἀλλ' ἐὰν
πεισθῆτέ μοι, τοῦ χρόνου προϊόντος, καὶ [z]τῆς ὠφελείας τοῦ
πράγματος γινομένης, τότε τὸ κέρδος εἴσεσθε· καὶ ὁ μὲν γέλως
[a]ῥυήσεται, καὶ [b]καταγελάσεσθε τοῦ νῦν ἔθους, καὶ ὄψεσθε ὅτι

[a] ἄνωθεν E. [b] οὐδὲν] + γὰρ A.B.F. Statim ἐγκαλέσῃ C.D. [c] τοιού-των] + φιλοσοφοῦσα A.B. [d] οὐδὲν κακὸν inverso ord. A.B.E.F. [e] λέγῃ B. Veron. [f] ἂν om. A. Mox δέχεται ex corr. idem. [g] βιώσεται A.D.F. βιώσηται Edd. Post h. v. σεμνῶς add. A.B.F. Sav. cet. [h] φιλοσοφίαν παιδευέτω] φιλοσοφεῖν πείθων. παιδευέτω A.B.F. [i] εἴη] ἔστω C.E. ἢ A.B.F. [k] καὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου—πολυτελῆ] καὶ μήτε ἐπὶ τοῦ τρ. περικείμενα ἕτερα ἔστω, μήτε περὶ τὸν θάλαμον ἱμ. χ. καὶ πολυτελῆ ἀποκείμενα A.B.F. ἀποκείμενα post πολυτελῆ assumtum a Sav. cet. [l] οἰκίσκος E. οἰκισμὸς A.B.C.D.F. κόσμος Edd. [m] καλλωπιζέτω E. [n] μᾶλλον δὲ καὶ π. τῆς εὐ.] μᾶλλον δεικνὺς (δεικνὺς om. Sav. cet.) ἢ ἄλλης τινὸς εὐ. A.B.F. Sav. cet. [o] τούτου (τού-των F.)] + τάχα A.B.F. τάχα post ἔσται add. E. [p] τὰ om. B.E. [q] μὲν] + γὰρ B.F. [r] καὶ] + εὐθὺς A.B.F. [s] καὶ om. A.B.F. [t] χρυσίων—ἀργυρῶν] χρυσέων καὶ ἀργυρέων σκευῶν E. [v] πάλιν om. A.B.F. [w] ἐν-δείξεται A.B.F. Sav. cet. [x] οὔτε bis A.B.F. [y] τισιν ἴσως inverso ord. A.B.F. Statim τὰ om. A.B.C.F. [z] τῆς ὠφ. τοῦ πρ. γινομένης] τῆς ἐκ (ἀπὸ pro ἐκ Sav. cet.) τοῦ πρ. ἀπολαύοντες ὠφ. A.B.F. Sav. cet. [a] μεταρρυήσε-ται A.B.F. [b] καταγελάσεται C. Veron. καταγελάσετε E.

ὄντως παίδων ἀνοήτων [c]καὶ ἀνδρῶν μεθυόντων ἐστὶ τὰ γινόμενα
B νῦν, ἃ δὲ παραινῶ, σωφροσύνης καὶ φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀνωτάτω
πολιτείας ἐστί.

Τί οὖν [d]φημι δεῖν; Πάντα τὰ ᾄσματα τὰ αἰσχρὰ, τὰ σατανικὰ, τὰς ἀσέμνους ᾠδὰς, τῶν [e]ἀκολάστων νέων τὰς συνδρομὰς [f]περιελεῖν τοῦ γάμου, [g]καὶ ταῦτα τὴν νύμφην σωφρονίσαι δυνήσεται. Εὐθέως γὰρ παρ' ἑαυτῇ λογιεῖται, βαβαὶ, [h]ποῖος οὗτος ὁ ἀνὴρ φιλόσοφός ἐστιν; οὐδὲν τὸν παρόντα ἡγεῖται βίον, ἐπὶ παιδοποιΐαν καὶ παιδοτροφίαν με ἤγαγεν εἰς [i]τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, ἐπὶ οἰκουρίαν. [k]Ἀλλ' ἀηδῆ ταῦτα τῇ νύμφῃ; Μέχρι τῆς πρώτης ἡμέρας, καὶ τῆς δευτέρας· λοιπὸν δὲ [l]οὐκ, ἀλλὰ καὶ
C μεγίστην καρπώσεται τὴν ἡδονὴν, πάσης ἑαυτὴν ὑποψίας [m]ἀπαλλάττουσα. Ὁ γὰρ μήτε αὐλῶν μήτε ὀρχουμένων μήτε ᾀσμάτων κεκλασμένων ἀνασχόμενος, καὶ ταῦτα παρὰ τὸν τοῦ γάμου καιρὸν, σχολῇ [n]γ' ἂν [o]οὗτος ἀνέξεταί ποτε πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν τι αἰσχρόν. Μετὰ δὲ τοῦτο, ὅταν πάντα περιέλῃς ταῦτα τοῦ γάμου, παραλαβὼν αὐτὴν, [p]πλάττε καλῶς, τὸ μὲν αἰσχυντηλὸν ἐπὶ πολὺ τοῦ χρόνου ἐξάγων, καὶ [q]οὐ διαλύων ταχέως. Κἂν γὰρ [r]πάντων ἀναισχυντοτέρα ᾖ ἡ κόρη, μέχρι [s]καιροῦ σιγᾷν οἶδεν, αἰδουμένη τὸν ἄνδρα, καὶ ξενιζομένη πρὸς τὰ πράγματα.
D Σὺ τοίνυν τοῦτο τὸ αἰσχυντηλὸν μὴ διαλύσῃς ταχέως, ὅπερ οἱ ἀκόλαστοι ποιοῦσι τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπεξάγαγε ἐπὶ πολὺν χρόνον· μέγα γάρ σοι τοῦτο ἔσται κέρδος. Οὐκ ἐγκαλέσει τέως, οὐ μέμψεται ἐφ' οἷς ἂν διατυπώσῃς. Πάντα τοίνυν κατ' ἐκεῖνον νομοθέτει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ αἰσχύνη, καθάπερ τις χαλινὸς ἐπικείμενος τῇ ψυχῇ, οὐκ ἀφίησιν [t]οὐδὲν μέμφεσθαι, οὐδὲ ἐγκαλεῖν τοῖς γινομένοις. Ὅταν γὰρ παῤῥησίας ἐπιλάβηται, μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας πάντα ἀνατρέπει καὶ συγχεῖ.
E Πότε τοίνυν [v]ἐστὶν ἕτερος οὕτω καιρὸς ἐπιτήδειος πρὸς τὸ πλάττειν γυναῖκα, ὡς ἐκεῖνος, καθ' ὃν αἰδεῖται τὸν ἄνδρα, καὶ δέδοικεν ἔτι καὶ δυσωπεῖται; Τότε αὐτῇ [w]τίθει τοὺς νόμους ἅπαντας, καὶ πάντως πεισθήσεται, καὶ ἑκοῦσα καὶ ἄκουσα. Πῶς δὲ τὴν αἰσχύνην οὐ λύσεις; Ὅταν [x]φαίνῃ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἧττον (870)

[c] καὶ] ἢ E. καὶ om. C. [d] φημι δεῖν; πάντα] φημι; δεῖ πάντα E. φησι δεῖ ποιεῖν; πάντα A.B.F. [e] ἀκαθάρτων D. Veron. τὰς σ. τῶν ἀ. νέων hoc ord. Edd. repugnantibus libris. [f] περίελε A.B.F. Sav. cet. [g] καὶ] + πάντα E. [h] οἷος A.B.E.F. Mox φιλ. τις ἐστιν iidem. [i] τὸν οἶκον τὸν ἑ. E. [k] ἀλλ' ἀηδῆ] ἀλλὰ ἤδη C.D. ἀλλ' ἤδη E. [l] οὐκ] οὗ A.B. Veron. [m] ἀπαλλάττουσα] + λοιπὸν E. [n] γ' ἂν] γοῦν C. γοῦν εἰ E. γ' ἂν εἰ F. [o] αὐτὸς Veron. Mox πρᾶξαι αἰσχ. τι ἢ εἰπεῖν E. [p] πράττε in text. E. [q] οὐ A.B.C.D. μηδὲ E. μὴ Edd. οὐ om. F. [r] πάντων accessit ex omnibus. [s] καιροῦ] πολλοῦ E. [t] οὐδὲ A.F. [v] ἔσται B.F. οὗτος pro οὕτω C. [w] τίθεσο E. [x] φανῇς E.

ἐκείνης αἰσχυνόμενος, ὀλίγα [y] μὲν προσδιαλεγόμενος, καὶ αὐτὰ
δὲ μετὰ πολλῆς τῆς ἐμβριθείας καὶ [z] τῆς συστροφῆς· τότε αὐτῇ
τοὺς περὶ [a] φιλοσοφίας κατάθες λόγους· δέχεται γὰρ ἡ ψυχή·
εἰς τὴν καλλίστην ἕξιν αὐτὴν κατάστησον, τὴν αἰσχύνην λέγω. F
Εἰ βούλεσθε, καὶ [b] ὑποδείγματος ἕνεκεν ἐρῶ, τίνα πρὸς αὐτὴν
διαλέγεσθαι χρή. Εἰ γὰρ Παῦλος οὐ παρῃτήσατο εἰπεῖν,
[35] "Μὴ ἀποστερεῖτε [c] ἀλλήλους," καὶ νυμφευτρίας ἐφθέγξατο
ῥήματα, μᾶλλον δὲ [d] οὐ νυμφευτρίας, ἀλλὰ πνευματικῆς ψυχῆς, 155
πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οὐ παραιτησόμεθα εἰπεῖν. [e] Τί τοίνυν
αὐτῇ διαλέγεσθαι [f] χρή; Μετὰ πολλῆς μέντοι [g] τῆς χάριτος
λέγειν πρὸς αὐτήν· ἡμεῖς, ὦ παιδίον, τοῦ βίου σε κοινωνὸν ἐλά-
βομεν, καὶ εἰσηγάγομεν ἐν τοῖς τιμιωτέροις καὶ ἀναγκαιοτέροις
ἡμῖν κοινωνήσουσαν, ἐν παιδοποιΐᾳ, καὶ οἰκίας προστασίᾳ. Τί
[h] δὴ οὖν σε [i] παρακαλοῦμεν; Μᾶλλον δὲ πρὸ τούτου τὰ τῆς
ἀγάπης διαλέγου· οὐδὲν γὰρ οὕτω συμβάλλεται πρὸς τὸ πεῖσαι
τὸν ἀκούοντα δέξασθαι [k] γνησίως τὰ λεγόμενα, ὡς τὸ μαθεῖν, B
ὅτι μετὰ πολλῆς τῆς ἀγάπης λέγεται. Πῶς οὖν [l] δείξεις τὴν
ἀγάπην; Ἂν εἴπῃς, ὅτι πολλὰς ἐνὸν λαβεῖν, καὶ εὐπορωτέρας,
καὶ γένους λαμπροῦ, οὐχ εἱλόμην, ἀλλὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς ἠράσθην
[m] ἀναστροφῆς, τῆς κοσμιότητος, τῆς ἐπιεικείας, τῆς σωφροσύ-
νης. Εἶτα ἀπὸ τούτων [n] εὐθὺς παρασκεύασον ὁδὸν [o] τῶν λόγων
τῶν περὶ φιλοσοφίας, καὶ κατηγόρει τοῦ πλούτου μετά τινος
[p] περιόδου. Ἁπλῶς μὲν γὰρ ἐὰν κατατείνῃς [q] λόγον κατὰ
πλούτου, φορτικὸς ἔσῃ· ἂν δὲ ὑποθέσεως λαβόμενος, πάντα C
ἀνύσεις. [r] Δοκεῖς γὰρ [s] ἐν τάξει ἀπολογίας τὸ πρᾶγμα ποιεῖν,
οὐχ ὡς αὐστηρός τις καὶ ἄχαρις καὶ μικρολόγος. Ἀλλ' ὅταν
ἐκ τῶν αὐτῆς [t] τὴν ὑπόθεσιν λάβῃς, καὶ ᾐσθήσεται. Ἐρεῖς οὖν·
πάλιν [v] γὰρ τὸν λόγον ἀναλαβεῖν ἀναγκαῖον· ὅτι [w] παρὸν πλου-
σίαν γῆμαι καὶ εὔπορον, οὐκ ἠνεσχόμην. Τί δήποτε; Οὐχ
ἁπλῶς, οὐδὲ εἰκῇ, ἀλλ' ἐπαιδεύθην ἐγὼ καλῶς, ὅτι πλοῦτος οὐδὲν
κτῆμά ἐστιν, ἀλλὰ πρᾶγμα εὐκαταφρόνητον, καὶ λῃσταῖς προσ-
ὸν καὶ πόρναις γυναιξὶ καὶ τυμβωρύχοις. Διὸ [x] ταῦτα ἀφεὶς, D

[35] 1 Cor. vii. 5.

[y] μὲν] μέντοι A.B. Statim προσδιαλεξάμενος A.B.F. [z] τῆς om. A. [a] φιλίας C.D. Veron. Statim κατάθου A.B.F. [b] ὑποδ. ἕνεκεν] ἐπὶ ὑποδ. F. [c] ἀλλήλων ex corr. E. [d] οὐ] οὐδὲ E. [e] τί τοίνυν—πρὸς αὐτὴν] οὐδὲν τοίνυν αὐτῇ δ. χρὴ μετὰ πολλῆς τῆς χ. ἢ ταῦτα A.B.F. [f] χρὴ] τότε χρὴ E. [g] τῆς om. Sav. cet. invitis libris et Veron. [h] δὴ οὖν pro οὖν δὴ omnes. [i] παρακαλοῦμεν] + ὥστε ταῦτα εἰδέναι, ὥστε χάριν ἔχειν τῷ νομοθετήσαντι τὰ τοιαῦτα θεῷ A.B.F. [k] γνησίως accessit ex omnibus. [l] δείξῃς B.C.D. [m] ἀνατροφῆς B.E.F. [n] εὐθέως A. [o] τῶν λ. τῶν] τῷ λόγῳ E. [p] περινοίας A.B.F. [q] τὸν λόγον A.B.F. [r] δόξεις A.B.F. Sav. cet. [s] ἐν] ὡς ἐν E. [t] τὴν ὑ. λάβῃς] ἐρῇς τὴν ὑ. E. [v] γὰρ] γοῦν E. [w] παρόντα E. [x] ταῦτα ἀφ.] πάντα ἀφ. ταῦτα E.

ἐπὶ τὴν [y]τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἦλθον τῆς σῆς, ἣν παντὸς προτιμῶ
χρυσίου. Συνετὴ γὰρ καὶ ἐλευθέρα κόρη νέα, καὶ εὐλαβείας
[z]ἐπιμελουμένη, πάσης τῆς οἰκουμένης ἐστὶν ἀνταξία. Διὰ δὴ
ταῦτά σε καὶ ἠσπασάμην καὶ φιλῶ, καὶ τῆς ἐμαυτοῦ προτίθημι
ψυχῆς. Οὐδὲν γὰρ ὁ παρὼν βίος ἐστὶ, καὶ εὔχομαι καὶ παρα-
καλῶ καὶ πάντα ποιῶ, ὥστε ἡμᾶς οὕτω καταξιωθῆναι τὸν πα-
ρόντα ζῆσαι βίον, ὥστε δυνηθῆναι καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι
E μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας ἀλλήλοις συνεῖναι. Ὁ μὲν γὰρ χρόνος
οὗτος βραχὺς καὶ ἐπίκηρος· εἰ δὲ καταξιωθείημεν εὐαρεστήσαντες
τῷ θεῷ οὕτω τὸν βίον [a]μεταστῆναι τοῦτον, ἀεὶ καὶ μετὰ [b]τοῦ
Χριστοῦ, καὶ μετ' ἀλλήλων ἐσόμεθα μετὰ πλείονος [c]τῆς ἡδονῆς.
Ἐγὼ πάντων τὴν σὴν ἀγάπην προτίθημι, καὶ οὐδὲν οὕτω μοι
δύσκολον οὐδὲ ἐπαχθὲς, ὡς τό ποτε διενεχθῆναι πρὸς σέ· κἂν
F πάντα [d]ἀπολέσαι δέῃ, κἂν Ἴρου πενέστερον γενέσθαι, [e]κἂν
κινδύνους ὑποστῆναι τοὺς ἐσχάτους, κἂν ὁτιοῦν παθεῖν, ἐμοὶ
πάντα οἰστὰ καὶ φορητὰ, ἕως ἂν τὰ πρὸς σὲ εὖ μοι [f]διακέηται·
καὶ [g]τὰ παιδία μοι ποθεινὰ τότε ἔσται, ἕως ἂν εὐνοϊκῶς πρὸς
ἡμᾶς διακειμένη ᾖς. Δεήσει δὲ καὶ σὲ ταῦτα ποιεῖν. Εἶτα
[h]παραμίγνυε καὶ τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα, ὅτι οὕτως ὁ θεὸς
156 βούλεται τὴν εὔνοιαν ἡμῖν συγκεκροτῆσθαι. Ἄκουε γὰρ τῆς
γραφῆς λεγούσης· "Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν
πατέρα [i]αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ." Μηδεμία μικροψυχίας ἔστω πρόφασις ἡμῖν·
ἐρρέτω χρήματα, καὶ ἀνδραπόδων πλῆθος, καὶ τιμαὶ αἱ [k]τῶν
ἔξωθεν· ἐμοὶ πάντων τοῦτο προτιμότερον. Πόσου χρυσίου,
πόσων θησαυρῶν [l]ταῦτα τὰ ῥήματα οὐχὶ ποθεινότερα ἔσται τῇ
γυναικί; [m]Μὴ φοβηθῇς [n]μήποτε ἀπονοηθῇ κατὰ σοῦ φιλουμένη,
B ἀλλ' ὅτι φιλεῖς [o]ὁμολόγει. Αἱ μὲν γὰρ ἑταῖραι νῦν μὲν τούτῳ,
νῦν δὲ ἐκείνῳ προσπλεκόμεναι, εἰκότως ἂν ἐπαίροιντο κατὰ τῶν
ἐραστῶν, ὅταν τοιαῦτα ἀκούοιεν ῥήματα· ἐλευθέρα δὲ γυνὴ καὶ
κόρη εὐγενὴς οὐκ ἄν ποτε τούτοις ἐπαρθείη τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ
πολλῷ μᾶλλον [p]καὶ κατακάμπτεται. Ἐνδείκνυσο δὲ τὴν πρὸς
αὐτὴν [q]συνουσίαν πολλοῦ τιθέμενος, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς οἰκίας (871)
εἶναι βουλόμενος δι' αὐτὴν, ἢ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς· καὶ πάντων τῶν
φίλων προτίμα, καὶ παίδων τῶν ἐξ αὐτῆς, καὶ αὐτὰ δὲ [r]διὰ

[y] τῆς ψ.—τῆς σῆς] τῆς σῆς ἀρετὴν ἦλθον ψ. Edd. repugnantibus libris. [z] ἐπιμελομένη E. [a] μετελθεῖν A.B.F. Sav. cet. [b] τοῦ om. C.D. [c] τῆς om. A.B.E.F. [d] ἀπολέσθαι B. [e] κἂν] καὶ E. [f] διάκειται E. διακείμενα ᾖ id. in marg. rec. man. [g] τὰ π. μ. ποθεινὰ] τὸ π. μ. ὑποθεῖναι C. [h] παραμιγνὺς E. [i] αὐτοῦ om. A.B.F. [k] τῶν om. B. [l] Sic omnes. οὐχὶ π. ταῦτα τὰ ῥ. inverso ord. Edd. [m] μὴ] καὶ μὴ E. [n] μήποτε] μήτε F. Statim ἀπονοηθείη E. [o] ὡμολόγει A. [p] καὶ om. F. [q] συνήθειαν E. [r] δι' αὐτὴν E.

ταύτην φιλείσθω παρὰ σοῦ. Ἂν ἀγαθόν τι πράξῃ, ἐπαίνει καὶ C
θαύμαζε· [s]ἂν ἄτοπόν τι καὶ οἷον [t]νεανίσι συμβαίνει, παραίνει
καὶ ὑπομίμνησκε. Ἄνω καὶ κάτω χρημάτων κατηγόρει καὶ
πολυτελείας, καὶ ὑποδείκνυε τὸν κόσμον τὸν ἀπὸ τῆς κοσμιότη-
τος, [v]τὸν ἀπὸ τῆς σεμνότητος, καὶ δίδασκε διηνεκῶς τὰ συμ-
φέροντα.

Εὐχαὶ γενέσθωσαν ὑμῖν κοιναί· ἕκαστος εἰς τὴν ἐκκλησίαν
προΐτω, καὶ τῶν λεγομένων καὶ τῶν ἀναγινωσκομένων [w]ἐκεῖ, καὶ
ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα ἀπαιτείτω ἐπὶ τῆς οἰκίας τὸ μέρος, κἀκείνη
τὸν ἄνδρα. Εἰ πενία τις κατέχοι, παράγαγε εἰς μέσον τοὺς
ἁγίους ἄνδρας, τὸν Παῦλον, τὸν Πέτρον, οἳ πάντων μᾶλλον D
καὶ βασιλέων καὶ πλουσίων εὐδοκίμησαν, [x]πῶς δὲ καὶ ἐν λιμῷ
καὶ [y]ἐν δίψει [z]διήγαγον· παίδευε αὐτὴν, ὅτι οὐδὲν φοβερὸν τῶν
ἐν [a]τῷ βίῳ, ἢ μόνον τὸ προσκροῦσαι [b]τῷ θεῷ. Ἂν οὕτω τις
γήμῃ, ἂν ἐπὶ [c]τούτοις, τῶν μοναζόντων οὐκ ἔσται πολλῷ
ἐλάττων, οὐδὲ τῶν μὴ γεγαμηκότων ὁ γεγαμηκώς. Εἰ βούλει
καὶ ἄριστα ποιεῖν καὶ ἑστιάσεις ἐπιτελεῖν, [d]μηδὲν ἄσεμνον,
μηδὲν ἄκοσμον· [e]εἴ τινα ἅγιον πένητα εὕροις δυνάμενον ὑμῖν
εὐλογῆσαι τὴν οἰκίαν, δυνάμενον μετὰ τῆς τῶν ποδῶν ἐπιβάσεως E
πᾶσαν εἰσενεγκεῖν τοῦ θεοῦ τὴν εὐλογίαν, τοῦτον κάλει. Εἴπω
[f]δὲ καὶ ἕτερον; Μηδεὶς ὑμῶν σπουδαζέτω εὐπορωτέραν γαμεῖν,
ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον πενεστέραν. Οὐ γὰρ τοσαύτην ἀπὸ τῶν
χρημάτων εἰσελεύσεται εἰσφέρουσα ἀφορμὴν ἡδονῆς, ὅσην [g]τὴν
ἀηδίαν ἀπὸ τῶν ὀνειδῶν, ἀπὸ τοῦ πλείονα ἀπαιτεῖν ὧν εἰσήγα-
γεν, ἀπὸ τῶν ὕβρεων, ἀπὸ τῆς πολυτελείας, ἀπὸ τῶν φορτικῶν
ῥημάτων. Ἐρεῖ γὰρ ἴσως· οὐδέπω τῶν σῶν ἀνάλωσα οὐδὲν,
ἔτι τὰ ἐμὰ περίκειμαι, ἐξ ὧν οἱ γονεῖς μοι δεδώρηνται. Τί F
λέγεις, ὦ γύναι; [h]ἔτι τὰ σὰ περίκεισαι; καὶ τί τούτου τοῦ ῥή-
ματος γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον; Σῶμα [i]οὐκέτι ἔχεις ἴδιον, καὶ
χρήματα ἔχεις ἴδια; Οὐκέτι δύο ἐστὲ σάρκες μετὰ τὸν γάμον,
ἀλλ' ἐγένεσθε εἰς μίαν· καὶ αἱ οὐσίαι δύο, καὶ οὐ μία; Ὦ τοῦ
τῶν χρημάτων ἔρωτος. Εἷς ἄνθρωπος, ἓν ζῶον ἀμφότεροι γε- 157
γένησθε, καὶ ἔτι λέγεις, τὰ ἐμά; Ἐπάρατον τοῦτο τὸ ῥῆμα
καὶ μιαρὸν ἀπὸ τοῦ διαβόλου εἰσηνέχθη. Πάντα [k]ἡμῶν κοινὰ
ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ τούτων ἀναγκαιότερα, καὶ ταῦτα οὐ κοινά;

[s] ἂν] κἂν E. [t] νεανίσι A.B.F. Sav. cet. Edebatur νεανικόν. Statim συμβαίνῃ F. [v] τὸν ἀπὸ τῆς σ. om. E. [w] ἐκεῖ] + τὴν ἀκρόασιν A.B.F. [x] πῶς δὲ καὶ] καὶ πῶς δὲ A.B.F. καὶ πῶς δὲ καὶ Sav. cet. [y] ἐν om. B.F. [z] διήγαγον] διῆγον E. τὸν βίον διήγαγον A.B.F. Sav. cet. [a] τῷ om. E.F. [b] τῷ om. C. [c] τοιούτοις E. [d] μηδὲν (sic) bis E. μηδένα bis A.B.F. Sav. cet. Post ἄκοσμον add. ποιεῖν E. in marg. [e] εἰ] ἀλλ' εἰ A.B.F. Sav. cet. [f] δὲ om. B.F. [g] τὴν accessit ex B.C.D.E.F. [h] ἔτι om. B.E.F. [i] οὐκέτι] οὐκ a pr. man. E. [k] ἡμῖν E.

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, τὸ ἐμὸν φῶς, ὁ ἐμὸς ἥλιος, τὸ ἐμὸν ὕδωρ·
πάντα ἡμῖν κοινὰ τὰ μείζονα, τὰ δὲ χρήματα οὐ κοινά; [l]Ἀπολ-
λύσθω τὰ χρήματα μυριάκις, μᾶλλον δὲ μὴ τὰ χρήματα, ἀλλ'
αἱ προαιρέσεις αἱ μὴ εἰδυῖαι χρήμασι χρήσασθαι, ἀλλὰ πάντων
[m]αὐτὰ προτιμῶσαι. Καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἄλλων δίδασκε,
B ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυ-
τὴν τῆς ἀρετῆς ἡ παραίνεσις πολὺ τὸ σκυθρωπὸν ἔχει, καὶ μά-
λιστα πρὸς κόρην ἁπαλὴν καὶ νέαν, ὅταν περὶ φιλοσοφίας
[n]λέγωνται λόγοι, [o]πολλὴν ἐπινόει τὴν χάριν, καὶ τοῦτο μά-
λιστα ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξόρισον ἐκείνης, τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σόν.
Ἂν εἴπῃ τὰ ἐμὰ, [p]εἰπὲ, ποῖα λέγεις σά; οὐδὲ γὰρ οἶδα· οὐδὲν
ἔχω [q]ἐγὼ ἴδιον· πῶς οὖν λέγεις τὰ ἐμὰ, πάντων ὄντων σῶν;
Χάρισαι αὐτῇ τὸ ῥῆμα. Οὐχ ὁρᾷς ἐπὶ τῶν παιδίων ὅτι τοῦτο
C πράττομεν; [r]ὅταν ἡμῶν κατεχόντων τι ἁρπάσῃ, καὶ τὸ ἕτερον
πάλιν βούληται λαβεῖν, συγχωροῦμεν καὶ λέγομεν· ναὶ, καὶ
τοῦτο σόν ἐστι, κἀκεῖνο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ποιῶμεν·
παιδικωτέρα γὰρ αὐτῆς ἡ διάνοιά ἐστι· κἂν λέγῃ τὰ ἐμὰ, εἰπὲ,
πάντα σά ἐστι, καὶ ἐγὼ σός. Οὐκ ἔστι κολακείας [s]τὸ ῥῆμα,
ἀλλὰ πολλῆς συνέσεως. Οὕτως αὐτῆς [t]δύνασαι χαλάσαι τὸν
θυμὸν, καὶ τὴν ἀθυμίαν σβέσαι. Κολακεία γάρ ἐστιν, ὅταν τις
ἀγεννές τι πράξῃ κακοῦ ἕνεκεν· τοῦτο δὲ φιλοσοφία μεγίστη.
D Λέγε οὖν, [v]καὶ ἐγὼ σὸς, ὦ παιδίον. Τοῦτό μοι Παῦλος παρῄ-
νεσεν εἰπών· [36]"Ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει,
ἀλλ' ἡ γυνή." Εἰ τοῦ σώματός μου οὐκ ἔχω ἐξουσίαν, ἀλλὰ
σὺ, πολλῷ μᾶλλον τῶν χρημάτων. Ἀνέπαυσας αὐτὴν ταῦτα
φθεγξάμενος, ἔσβεσας τὴν πυρὰν, κατῄσχυνας τὸν διάβολον,
δούλην ἐποίησας μᾶλλον ἀργυρώνητον, τοῖς [w]ῥήμασι τούτοις
κατέδησας αὐτήν. Ὥστε ἀφ' ὧν σὺ φθέγγῃ, δίδαξον αὐτὴν (872)
μηδέποτε λέγειν ἐμὸν καὶ σόν. Καὶ μηδέποτε ἁπλῶς αὐτὴν
E κάλει, ἀλλὰ μετὰ κολακείας, μετὰ τιμῆς, μετὰ πολλῆς ἀγάπης.
Τίμα αὐτὴν, καὶ οὐ δεήσεται τῆς παρ' ἑτέρων τιμῆς· οὐ δεήσε-
ται τῆς παρ' ἑτέρων δόξης, ἂν ἀπολαύῃ τῆς παρὰ σοῦ. Πάντων
αὐτὴν [x]προτίθει, πάντων ἕνεκεν, καὶ κάλλους καὶ συνέσεως, καὶ
ἐγκωμίαζε· οὕτως αὐτὴν πείσεις μηδενὶ προσέχειν τῶν ἔξωθεν,
ἀλλὰ πάντων τῶν ἄλλων καταγελᾶν. Δίδασκε τοῦ θεοῦ τὸν
φόβον, καὶ πάντα [y]ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς ἐπιρρεύσει, καὶ μυρίων

36 1 Cor. vii. 4.

[l] ἀπολλ.] ἀλλ' ἀπολλ. E. [m] ταῦτα E. [n] λέγωνται omnes. λέγοιντο Edd. [o] πολλὴν] λοιπὸν πολλὴν E. [p] εἰπὲ] + αὐτῇ A.B.D.F. Sav. cet. [q] ἐγὼ om. E. [r] ὅταν] + γὰρ A.B.F. [s] τὰ ῥήματα B.E.F. [t] δυνήσῃ A.B.F. Sav. cet. [v] κἀγὼ C.E. [w] ῥήμασι] λόγοις A.B.F. [x] προτίθεσο E. [y] ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς] ἀπὸ τῆς γῆς C.

ἔσται ἡ οἰκία τῶν ἀγαθῶν γέμουσα. Ἂν τὰ ἄφθαρτα ζητῶμεν, καὶ ταῦτα ἐπελεύσεται τὰ φθαρτά· [37] "Ζητεῖτε γὰρ, F
φησὶ, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν." Οἵους εἶναι [z] ἀκόλουθον τοὺς παῖδας τῶν τοιούτων [a] πατέρων; οἵους τοὺς οἰκέτας τῶν τοιούτων δεσποτῶν; οἵους τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς πλησιάζοντας; ἆρα οὐχὶ
μυρίων τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτοὺς γέμειν [b] συμβήσεται; Ὡς γὰρ 158
τὰ πολλὰ πρὸς τοὺς κρατοῦντας καὶ οἱ δοῦλοι τὰ ἤθη ῥυθμίζονται, καὶ ταῖς [c] ἐκείνων ἐξομοιοῦνται [d] ἐπιθυμίαις, τῶν αὐτῶν ἐρῶσιν, ὧν ἂν καὶ διδαχθῶσι, τὰ αὐτὰ φθέγγονται, ἐν τοῖς αὐτοῖς [e] ἀναστρέφονται. Ἐὰν οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίζωμεν, καὶ ταῖς γραφαῖς προσέχωμεν, τὰ πλείονα παρ' ἐκείνων παιδευθησόμεθα· [f] καὶ οὕτω δυνησόμεθα ἀρέσαι τῷ θεῷ, καὶ τὸν παρόντα βίον ἅπαντα μετὰ ἀρετῆς διεξελθεῖν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τυχεῖν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ B
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ.

[1] Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ· τοῦτο γάρ
ἐστι δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις C
ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.

ΚΑΘΑΠΕΡ [a] τις σῶμα πλάττων, πρῶτον μὲν τὴν κεφαλὴν, ἔπειτα τὸν αὐχένα, εἶτα τοὺς πόδας [b] τίθησιν, οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος [c] τῷ λόγῳ πρόεισιν. Εἶπε περὶ τοῦ ἀνδρὸς, εἶπε περὶ τῆς γυναικὸς, τῆς δευτέρας ἀρχῆς· χωρεῖ λοιπὸν ὁδῷ
βαδίζων ἐπὶ τὴν τρίτην· αὕτη δέ ἐστιν ἡ τῶν παίδων. Τῆς D
μὲν γὰρ γυναικὸς ἄρχει ὁ ἀνὴρ, τῶν δὲ παίδων ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. Ὅρα [d] οὖν τί φησι· "Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ. Αὕτη γάρ ἐστιν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις." Οὐδὲν ἐνταῦθα περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγεται, οὐδὲν περὶ τῶν

37 Matth. vi. 33. 1 Cap. VI. v. 1—3.

[z] ἀκόλουθον] ἀκολουθοῦντας E. praefixo in marg. οἴει. χρὴ νομίζειν A.B.F. Sav. cet. [a] πατέρων om. D.E. πατέρων; οἵους τοὺς οἰκέτας τῶν τοιούτων om. C. Veron. [b] συμβήσεται om. A.B.F. [c] ἐκείνων] ἐξ ἐκείνων C.E. Veron. [d] ἐπιθυμίαις] γνώμαις A.B.F. [e] ἀναστρέφονται A.B.C.D.F. συναναστρέφουσιν E. συναναστρέφονται Edd. [f] καὶ om. C. Veron. Hom. XXI. [a] τις] ὁ A.B.F. σῶμά τις pro τις σῶμα Cat. [b] τίθησιν] ἐργάζεται A.B.F. [c] τῷ λ. πρόεισιν] ποιεῖ A.B.F. [d] γοῦν E.

ὑψηλῶν· ἔτι γὰρ πρὸς ἁπαλὰς διαλέγεται διανοίας· διὸ καὶ
βραχεῖαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν, ἅτε οὐ δυναμένων τῶν παίδων
μακρῷ παρακολουθῆσαι λόγῳ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ περὶ βασιλείας
E τι διαλέγεται· οὐ γάρ ἐστι τῆς ἡλικίας ἐκείνης ταῦτα ἀκούειν·
ἀλλ' ἃ μάλιστα ψυχὴ νηπιώδης ἀκοῦσαι ποθεῖ, ταῦτά φησιν,
ὅτι μακροχρόνιος ἔσται. Εἰ γάρ τις [e]ἐξετάζοι, διὰ τί μὴ
περὶ βασιλείας διελέχθη, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ κειμένην ἐντολὴν
αὐτοῖς ἔθηκεν, [f]ὡς ἅτε νηπιωδεστέροις οὖσι, καὶ εἰδὼς ὅτι, τοῦ
ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς οὕτω διακειμένων κατὰ τὸν νόμον ὃν
ἔθηκεν, οὐ πολλοῦ καμάτου ἐστὶ τὰ παιδία ὑποτάξαι. Ὅταν
γὰρ πρᾶγμα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν λάβῃ καλὴν καὶ
ἰσχυρὰν [g]καὶ κοσμίαν, ὁδῷ πάντα καὶ νόμῳ προβαίνει λοιπὸν
F μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. Τὸ γὰρ χαλεπώτερον, [h]τὸ θεμέλιον
θέσθαι, καὶ τὴν κρηπῖδα [i]ὑποβαλεῖν ἰσχυράν. "Τὰ τέκνα,
ὑπακούετε, [k]φησὶ, τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ·" τουτέστι,
κατὰ κύριον. Ὁ θεὸς, φησὶν, οὕτω προσέταξε. Τί οὖν, ἂν
159 ἄτοπα προστάττωσι; Μάλιστα μὲν οὐδέποτε ἐπιτάττει πατὴρ
ἄτοπα, κἂν αὐτὸς ἄτοπος ᾖ· πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἠσφα-
λίσατο, εἰπὼν, "ἐν κυρίῳ·" τουτέστιν, ἐν οἷς ἂν μὴ [l]προσκρού-
σῃς θεῷ· ὡς ἐὰν Ἕλλην ᾖ, ἢ αἱρετικὸς, οὐκέτι πείθεσθαι δεῖ· οὐ (873)
γάρ ἐστιν ἐν κυρίῳ [m]τὸ πρόσταγμα. Πῶς δέ φησιν, "Ἥτις
ἐστὶν ἐντολὴ [n]πρώτη;" πρώτη γάρ ἐστι τὸ, "Οὐ μοιχεύσεις,"
[o]τὸ, "Οὐ φονεύσεις." Οὐ τῇ τάξει εἶπεν αὐτὴν πρώτην, ἀλλὰ
τῇ ἐπαγγελίᾳ. Ἐκείναις μὲν οὖν οὐ κεῖται μισθὸς, ἅτε περὶ
B κακῶν διατεταγμέναις καὶ τῆς τῶν κακῶν [p]ἀναχωρήσεως· [q]ἐν
ταύταις δὲ, ἅτε ἀγαθῶν ἐργασίας οὔσης, καὶ ἐπαγγελία κεῖται.
Καὶ ὅρα πῶς θαυμαστὴν κρηπῖδα [r]τέθεικε τῇ τῆς ἀρετῆς ὁδῷ, τὴν
εἰς τοὺς [s]γονέας τιμὴν καὶ [t]αἰδῶ. Ἀπαγαγὼν τῶν πονηρῶν
πράξεων, καὶ μέλλων εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐμβαίνειν, τοῦτο πρῶτον
ἐπέταξε, τὴν εἰς τοὺς [v]γονέας τιμὴν, ἐπειδὴ καὶ πρὸ πάντων
τοῦ ζῆν μετὰ [w]τὸν θεὸν αὐτοὶ γεγόνασιν αἴτιοι. Ὥστε
[x]εἰκότως ἂν πρῶτοι τῶν ἡμετέρων ἀπολαύσειαν [y]καρπῶν, καὶ

[e] ἐξετάζει C. Veron. [f] ὡς ἅτε] Sic C.D.E. Cat. ἐροῦμεν ὡς ἅτε Veron. ἐροῦμεν ὅτι ὡς A.B.F. Sav. cet. Mox καὶ μάλα εἰδὼς A.B.F. Sav. cet. [g] καὶ κοσμίαν om. A.B.F. [h] τὸ om. C.E. Veron. [i] ὑποβάλλειν E. ἰσχυρὰν om. A.B.E.F. Sav. cet. [k] φησὶ om. E. [l] προσκρούῃς E.F. [m] τὸ om. D. Statim πρόσταγμα omnes. πρᾶγμα Edd. [n] πρώτη] + καίτοι οὐκ ἔστι πρώτη E. [o] τὸ om. C. [p] ἀναχωρήσεως] + ἕνεκα A.B. [q] ἐν ταύταις δὲ pro ἐν δὲ ταύταις A.C.D.E.F. Cat. ἐν ταύταις B. [r] τέθεικε A.B.C.E.F. Cat. ἔθηκε Edd. [s] γονεῖς E. [t] αἰδῶ] + καὶ εἰκότως A.B.F. Sav. cet. [v] γονέας] + λέγω A.B.F. Sav. cet. [w] τὸν om. B. [x] εἰκότως—ἄνθρωποι] δίκαιον ἂν εἴη πρώτους αὐτοὺς τῶν ἡμ. ἀπολαῦσαι κ. καὶ τότε τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀνθρώπους A.B.F. [y] καρπῶν pro καλῶν omnes. Cf. p. 160 A.

τότε οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἄνθρωποι. [y]Ἂν γὰρ μὴ τοῦτό τις ἔχῃ, οὐδέποτε περὶ τοὺς ἔξωθεν ἔσται ἐπιεικής.

Παραινέσας τοίνυν ἅπερ ἐχρῆν τοῖς παισὶ, μεταβαίνει ἐπὶ C
τοὺς πατέρας, καί φησι· [2] "Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, [z]ἀλλὰ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου." Οὐκ εἶπεν, ἀγαπᾶτε αὐτά· τοῦτο γὰρ καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἡ φύσις [a]ἐπισπᾶται, καὶ περιττὸν ἦν [b]περὶ τῶν τοιούτων νόμον τιθέναι· ἀλλὰ τί φησι; "Μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν," οἷον οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν, ἀποκληρονόμους ἐργαζόμενοι, καὶ ἀποκηρύκτους ποιοῦντες, καὶ φορτικῶς ἐπικείμενοι, οὐχ ὡς ἐλευθέροις, ἀλλ' ὡς [c]ἀνδραπόδοις. Διὰ τοῦτό φησι, "Μὴ D
παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν." Εἶτα τὸ κεφάλαιον πάντων, πῶς ἂν ὑπακούσαιεν δείκνυσιν, εἰς [d]τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κεφαλὴν τὴν αἰτίαν ἅπασαν [e]ἀναγαγών. Καὶ καθάπερ ἔδειξε τοῦ τὴν γυναῖκα ὑπακούειν αἴτιον τὸν ἄνδρα γινόμενον· διὸ καὶ τὰ πλείονα αὐτῷ διαλέγεται, τῇ τῆς ἀγάπης τυραννίδι παρακαλῶν αὐτὴν ἐπισπᾶσθαι· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα πάλιν εἰς αὐτὸν τὴν αἰτίαν [f]ἀνάγει, λέγων· "Ἀλλὰ ἐκτρέφετε [g]αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου." Ὁρᾷς ὅτι τῶν πνευματικῶν ὄντων καὶ E
τὰ σαρκικὰ [h]ἕψεται; Βούλει εἶναι τὸν υἱὸν πειθήνιον; Ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν ἔκτρεφε ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. Μὴ νομίσῃς εἶναι περιττὸν τὸ τῶν θείων γραφῶν αὐτὸν ἐπακούειν· ἐκεῖ γὰρ τοῦτο πρῶτον ἀκούσεται, "Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν [i]μητέρα." Ὥστε ὑπὲρ σοῦ τοῦτο γίνεται. Μὴ εἴπῃς, τοῦτο μοναζόντων ἐστί· μὴ γὰρ μονάζοντα αὐτὸν ποιῶ; Οὐκ ἔστιν ἀνάγκη γενέσθαι αὐτὸν μονάζοντα. Τί δέδοικας δέος πολλοῦ κέρδους ἀνάμεστον; Χριστιανὸν αὐτὸν ποίησον. Μά- F
λιστα γὰρ [k]τοῖς κοσμικοῖς ἀναγκαῖον τὰ ἐντεῦθεν εἰδέναι διδάγματα, μάλιστα τοῖς παισί. Πολλὴ γὰρ ἡ ἄνοια ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ· τῇ δὲ ἀνοίᾳ προσθήκη γίνεται καὶ τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν λόγων, [l]ὅταν μάθωσιν ἐκεῖ τοὺς παρ' αὐτοῖς θαυμαζομένους ἥρωας, παθῶν δούλους ὄντας καὶ δειλοὺς πρὸς θάνατον· οἷον, ὁ 160
Ἀχιλλεὺς ὅταν μετανοῇ, ὅταν ὑπὲρ παλλακίδος ἀποθνήσκῃ, ὅταν ἕτερος μεθύῃ, καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Δεῖ τοίνυν αὐτῷ τῶν φαρμάκων τούτων. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον εἰς τέχνας μὲν ἐκπέμπειν καὶ εἰς διδασκαλεῖον, καὶ πάντα πράττειν ὑπὲρ

[2] v. 4.

[z] ἀλλ' ἐκτρ. A.B. Mosq. Cat. [a] ἐπίσταται B.F. [b] περὶ] καὶ περὶ C. [c] ἀνδραπόδοις] + αὐτοῖς χρώμενοι A.B.F. [d] τὴν ἀ. καὶ τὴν κ. pro τὴν κ. καὶ τὴν ἀ. A.B.C.E.F. [e] ἀναγαγὼν E. ἀγαγὼν Edd. [f] ἄγει E. [g] αὐτὰ] τὰ παιδία F. [h] ἕπεται A.B.F. [i] μητέρα] + σου Edd. σου deest in omnibus. [k] τοῖς om. B. [l] ὅταν] πῶς; ὅταν A.B.

τούτου· ἐν δὲ παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου μὴ ἐκτρέφειν τὰ
παιδία; Διά τοι τοῦτο πρῶτοι τῶν καρπῶν ἡμεῖς ἀπολαύομεν,
θρασεῖς [m]καὶ ἀκολάστους, ἀπειθεῖς, [n]βαναύσους ἐκτρέφοντες
τοὺς παῖδας. Μὴ τοίνυν τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλὰ πειθώμεθα τῷ
B μακαρίῳ τούτῳ παραινοῦντι· [o]ἐκτρέφωμεν αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ
νουθεσίᾳ κυρίου· δῶμεν αὐτοῖς ὑπόδειγμα, ἐκ πρώτης ἡλικίας τῇ
τῶν γραφῶν ἀναγνώσει ποιοῦντες αὐτοὺς [p]ἐσχολακέναι. Οἴμοι,
ὅτι συνεχῶς ταῦτα λέγων, ληρεῖν νομίζομαι· πλὴν ἀλλ' ὅμως οὐ
παύσομαι τὸ ἐμαυτοῦ ποιῶν. Τίνος ἕνεκεν, εἰπέ μοι, οὐ μιμεῖ-
σθε τοὺς παλαιούς; Μάλιστα ὑμεῖς αἱ γυναῖκες τὰς [q]θαυμαστὰς
ἐκείνας γυναῖκας ζηλώσατε. Ἐτέχθη τὸ παιδίον; Μίμησαι
C τὴν Ἄνναν· κατάμαθε τί πεποίηκεν ἐκείνη· ἀνήγαγεν [r]αὐτὸν
εὐθέως εἰς τὸν ναόν. Τίς ὑμῶν οὐκ [s]ἂν ἐθελήσειε Σαμουὴλ τὸν
[t]υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ [v]γενέσθαι, ἢ μυριάκις βασιλέα τῆς οἰκουμένης
ἁπάσης; Καὶ πῶς δυνατὸν, φησὶ, γενέσθαι τοιοῦτον; Διὰ τί
μὴ [w]δυνατόν; Ὅτι οὐ θέλεις, [x]οὐδὲ παραδίδως τοῖς δυναμένοις
αὐτὸν [y]πλάσαι τοιοῦτον. Καὶ τίς τοιοῦτός [z]ἐστι, φησίν; Ὁ
θεός· ἐπεὶ κἀκείνη αὐτῷ αὐτὸν ἐνεχείρισεν. Οὐδὲ γὰρ [a]ὁ Ἠλεὶ (874)
τῶν σφόδρα δυναμένων αὐτὸν πλάσαι ἦν· πῶς γὰρ, ὁ μηδὲ τοὺς
υἱοὺς δυνηθεὶς τοὺς ἑαυτοῦ; ἀλλ' ἡ πίστις τῆς γυναικὸς καὶ ἡ
προθυμία τὸ πᾶν εἰργάσατο. Πρῶτον ἔτεκε, καὶ μόνον, καὶ
D οὐδὲ ᾔδει εἰ καὶ ἑτέρους τέξεται. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀναμείνω
αὐξηθῆναι τὸ παιδίον, ἵνα πράγμασι χρήσηται βιωτικοῖς· συγ-
χωρήσω [b]αὐτὸν μικρὸν ἐνδιατρῖψαι τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ· ἀλλὰ
[c]πάντα ταῦτα ἡ γυνὴ παρωσαμένη, ἑνὸς μόνου γέγονε, [d]πῶς ἐκ
προοιμίων τὸ ἄγαλμα τὸ πνευματικὸν ἀναθῇ [e]τῷ θεῷ. Αἰσχυν-
θῶμεν οἱ ἄνδρες τῆς γυναικὸς τὴν φιλοσοφίαν· ἀνήνεγκεν αὐτὸν
τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖ εἴασε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ γάμος ἐγένετο λαμ-
πρότερος, [f]ἐπειδὴ πρότερον τὰ πνευματικὰ ἐζήτησεν, ἐπειδὴ τὴν
E ἀπαρχὴν ἀνέθηκε· διὰ τοῦτο εὔφορος αὐτῆς γέγονεν [g]ἡ γαστὴρ,
[h]καὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἶδεν εὐδοκιμοῦντα, καὶ ἑτέρους ἐκτήσατο
ἀδελφούς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι τιμώμενοι ἀντιτιμῶσιν, οὐ πολλῷ
μᾶλλον ὁ θεὸς, ὁ καὶ χωρὶς τοῦ τιμηθῆναι τοῦτο ποιῶν; [i]Μέχρι
τίνος ἐσμὲν σάρκες; μέχρι τίνος ἐπὶ τῆς γῆς κύπτομεν; Πάντα

[m] καὶ assumtum ex omnibus. [n] καὶ βαναύσους A.B.F. [o] καὶ ἐκτρέφωμεν B.E. [p] ἐνσχολάζειν A.B.F. Sav. cet. [q] θαυμασίας E. [r] αὐτὸ E. [s] ἂν om. B. [t] υἱὸν τὸν ἑ.] ἑ. υἱὸν E. [v] γενέσθαι] ἅπαξ γενέσθαι A.B.F. Sav. cet. [w] δυνατὸν] + εἰπέ μοι. ἀδύνατον A.B.F. [x] οὐδὲ] ὅτι οὐ A.B.F. [y] πλάσαι omnes. ποιῆσαι Edd. [z] ἐστι om. B. [a] ὁ om. F. [b] αὐτῷ A.B.F. [c] ταῦτα πάντα inverso ord. A.B.F. [d] πῶς] + ἂν B. [e] τῷ om. A. [f] ἐπειδὴ—ἐζήτησεν om. C. Veron. [g] ἡ γαστὴρ] ὁ καρπὸς F. [h] καὶ ἐν τῷ κόσμῳ—ἀδελφοὺς] + καὶ ἑτέρους ἐκτήσατο παῖδας· διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ κ. εἶδεν εὐδοκιμοῦντα A.B.F. Sav. cet. [i] μέχρι—σάρκες; om. F.

[k]δεύτερα ἡμῖν ἔστω τῆς προνοίας τῶν παίδων, καὶ τοῦ ἐν παιδείᾳ
καὶ νουθεσίᾳ κυρίου [l]αὐτὰ ἐκτρέφεσθαι. Ἂν μάθῃ φιλόσοφος
εἶναι ἐκ προοιμίων, πλοῦτον ἐκτήσατο παντὸς πλούτου μείζονα,
καὶ δόξαν δυνατωτέραν. Οὐδὲν τοσοῦτον ἐργάσῃ [m]τέχνην διδά- F
σκων αὐτὸν καὶ παιδείαν τὴν ἔξωθεν, δι' ἧς χρήματα κτήσεται,
[n]ὅσον ἐὰν διδάξῃς αὐτὸν τέχνην, δι' ἧς χρημάτων καταφρονήσει.
Εἰ βούλει ποιῆσαι αὐτὸν πλούσιον, οὕτω ποίησον. Πλούσιος
γὰρ οὐχ ὁ πολλῶν χρημάτων δεόμενος, καὶ πολλὰ περιβεβλη- 161
μένος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς χρείαν ἔχων. Τοῦτο παίδευσον τὸν υἱὸν,
τοῦτο δίδαξον· οὗτος μέγιστος πλοῦτος. Μὴ ζήτει πῶς εὐδό-
κιμον ἐργάσῃ ἐν διδάγμασι τοῖς ἔξωθεν, καὶ ἐπίδοξον ποιήσεις,
ἀλλὰ φρόντισον πῶς αὐτὸν διδάξεις καταφρονεῖν τῆς δόξης τῆς
ἐν τῷ βίῳ τούτῳ· [o]ἐκεῖθεν λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος γένοιτο
ἄν. Ταῦτα καὶ τῷ πένητι καὶ τῷ πλουσίῳ δυνατὸν ποιεῖν·
ταῦτα οὐκ ἐκ διδασκάλου μανθάνει τις, οὐδὲ [p]διὰ τέχνης, ἀλλὰ
διὰ τῶν θείων λογίων. Μὴ ζήτει ὅπως [q]μακρὸν ζήσεται βίον,
ἀλλ' [r]ὅπως ἄπειρον καὶ ἀτελεύτητον. Τὰ μεγάλα αὐτῷ χα-
ρίζου, μὴ τὰ μικρά. Ἄκουε Παύλου λέγοντος· "Ἐκτρέφετε B
[s]αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου." Μὴ ῥήτορα αὐτὸν
σπούδαζε ποιῆσαι, ἀλλὰ [t]φιλοσοφεῖν παίδευε. [v]Ἐκείνου μὲν
γὰρ οὐκ ὄντος, οὐδὲν ἔσται βλάβος· τούτου δὲ [w]ἀπόντος, οὐδὲν
ἔσται κέρδος μυρίας ῥητορείας. Τρόπων χρεία, οὐ λόγων,
ἤθους, οὐ δεινότητος, ἔργων, οὐ ῥημάτων. Ταῦτα προξενεῖ τὴν
βασιλείαν, ταῦτα χαρίζεται καὶ τὰ ὄντως ἀγαθά. Μὴ τὴν
γλῶτταν ἀκονήσῃς, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν [x]ἐκκάθαιρε. Οὐ κωλύων
παιδεύειν ταῦτα λέγω, ἀλλὰ [y]κωλύων ἐκείνοις μόνοις προσέχειν. C
Μὴ νομίσῃς ὅτι τῷ μονάζοντι μόνῳ τούτων δεῖ τῶν παιδευμάτων
τῶν ἀπὸ [z]τῶν γραφῶν· μάλιστα γὰρ [a]τούτοις δεῖ τοῖς παισὶ
τοῖς μέλλουσιν εἰς τὸν βίον τοῦτον ἥκειν. Ὥσπερ [b]γὰρ τῆς
ἀπὸ τοῦ πλοίου κατασκευῆς καὶ κυβερνήτου καὶ πληρώματος
τῶν ναυτῶν οὐχ [c]οὕτω δεῖται ὁ διαπαντὸς ἐπὶ λιμένος ἑστὼς,
ἀλλ' ὁ θαλαττεύων ἀεί· οὕτω καὶ ὁ κοσμικὸς, καὶ ὁ μονάζων.
Ὁ μὲν γὰρ καθάπερ εἰς λιμένα ἐστὶν ἀκύμαντον, βίον ἀπρά- D
γμονα ζῶν, καὶ πάσης [d]ἀπηλλαγμένον καταιγίδος· [e]οὗτος δὲ

[k] δεύτερα ἡμῖν] ἡμῖν δεύτερα A.D. Sav. cet. [l] αὐτὰ om. C. [m] τέχνην δ. αὐτὸν] δ. αὐτὸν γνῶσιν C. [n] ὅσον om. C.E. Veron. [o] ἐκεῖθεν . . . γένοιτο ἂν] ἵν' ἐκεῖθεν . . . γένηται E. [p] διὰ] ἐκ bis E. [q] μακρὸν] + ὧδε A.B.F. Sav. cet. [r] ὅπως] + ἐκεῖ A.B.F. Sav. cet. [s] αὐτοὺς A.B.F. Mox κυρίου καὶ νουθεσίᾳ inverso ord. A.C. [t] φιλόσοφον E. [v] ἐκεῖνο A.B.F. [w] ἀπόντος] μαθόντος πολὺ τὸ ὄφελος A.B.F. [x] ἐκκάθαρε A.B.F. ἐκκάθαρον E. [y] κωλύων] παραινῶν E. [z] τῆς γραφῆς E. [a] τούτοις A.B.C.E.F. τούτων Edd. [b] γὰρ om. E. [c] οὕτω] οὗτος A.B.F. Sav. cet. οὕτως Veron. [d] ἀπηλλαγμένος A.B.F. [e] οὗτος] ὁ E.

διαπαντὸς [f]πελάγιός ἐστι, καὶ θαλαττεύει ἐν μέσῳ πελάγει
πολλαῖς τρικυμίαις μαχόμενος· κἂν αὐτὸς μὴ δέηται, [g]ἀλλὰ
παρεσκευασμένον εἶναι δεῖ, ὥστε τὰς ἑτέρων ἐμφράξαι γλώττας.
Ὥστε ὅσῳ ἂν [h]εὐδόκιμος γένηται ἐν τῷ βίῳ τῷ παρόντι, τοσούτῳ
αὐτῷ δεῖ τῆς παιδεύσεως ταύτης. [i]Ἄν τε γὰρ ἐν βασιλείοις
E [k]στρέφηται, πολλοὶ καὶ Ἕλληνες ἐκεῖ καὶ φιλόσοφοι καὶ οἱ
πεφυσημένοι [l]ἐπὶ τῇ παρούσῃ δόξῃ, [m]καθάπερ τόπος τις ὑδερι-
κῶν ἐμπεπλησμένος. Τοιοῦτόν τι ἐστὶ τὰ βασίλεια· πάντες
εἰσὶ πεφυσημένοι καὶ φλεγμαίνοντες· οἱ δὲ οὐκ ὄντες, σπουδά-
ζουσι τοῦτο γενέσθαι. Ἐννόησον οὖν ὅσον ἐστὶ τὸν υἱὸν τὸν
σὸν εἰσελθόντα ἐκεῖ, καθάπερ ἰατρὸν ἄριστον, μετὰ τῶν ὀργάνων
εἰσιέναι τῶν δυναμένων καταστέλλειν τὴν ἑκάστου φλεγμονὴν,
καὶ προσιέναι ἑκάστῳ καὶ διαλέγεσθαι, καὶ ὑγιὲς τὸ κάμνον
σῶμα ποιεῖν, [n]φάρμακα ἐπιτιθέντα [o]τὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν, καὶ (875)
F τοὺς περὶ φιλοσοφίας ἐκχέοντα λόγους. Ὁ γὰρ μονάζων τίνι
διαλέξεται; τῷ τοίχῳ καὶ τῷ ὀρόφῳ; ἀλλὰ τῇ ἐρημίᾳ καὶ ταῖς
νάπαις; ἢ τοῖς [p]ὄρνισι καὶ τοῖς δένδροις; Οὐκ ἔχει τοίνυν πολ-
162 λὴν ἀνάγκην ἐκεῖνος τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· ἀλλ' ὅμως ἔργον
τίθεται τοῦτο κατορθῶσαι, οὐχ ὥστε ἑτέρους [q]τοσοῦτον παι-
δεῦσαι, ἀλλ' ὥστε ἑαυτόν. Πολλῆς οὖν χρεία μάλιστα τοῖς ἐν
τῷ βίῳ τούτῳ στρεφομένοις τῆς τοιαύτης διδασκαλίας· καὶ γὰρ
τοῦ ἁμαρτάνειν πλείονα οὗτος ἀνάγκην ἔχει, ἢ ἐκεῖνος. Εἰ δὲ
βούλει γνῶναι, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ αὐτῷ ἐπιτηδειότερος ἔσται.
Πάντες γὰρ αὐτὸν αἰδεσθήσονται ἀπὸ τῶν ῥημάτων ἐκείνων,
ὅταν [r]ὁρῶσιν ἐν πυρὶ μὴ καιόμενον, μηδὲ ἀρχῆς ἐπιθυμοῦντα·
B τότε καὶ τεύξεται [s]ταύτης, ὅταν μὴ ἐπιθυμῇ, καὶ βασιλεῖ αἰδε-
σιμώτερος ἔσται. Οὐ γὰρ ἔνι τὸν τοιοῦτον λαθεῖν. Ἐν μὲν
γὰρ πολλοῖς ὑγιαίνουσι λήσεται ὁ ὑγιαίνων· ἐν δὲ πολλοῖς
κάμνουσιν ὅταν εἷς [t]ὑγιὴς ᾖ, ταχέως καὶ εἰς τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς
ἡ φήμη διαδραμεῖται, καὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐπιστήσει ἔθνεσι.

[v]Ταῦτα [w]οὖν εἰδότες, ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ
κυρίου τὰ τέκνα. Ἀλλὰ πένης [x]τίς ἐστι; Πάλιν τούτου τοῦ

[f] πελάγιος] ἐν πελάγει E. ἐν πελαγίοις C. Veron. [g] ἀλλὰ] ὅμως A.B.F. [h] εὐδοκιμώτερος C. [i] ἄν τε γὰρ] καὶ μάλιστα ἂν A.B.F. Statim ἐν τοῖς β. A.B.C. [k] στρέφηται pro τρέφηται A.E. [l] ἐπὶ] ἐν C. [m] καὶ καθάπερ B. [n] φάρμακον B. [o] τὰ om. C.D.E. [p] ὄρνισι καὶ] ὄρνισιν ἢ C.D. Veron. [q] τοσοῦτο E. τοῦτο idem in marg. man. rec. τοσοῦτον om. C. [r] ὁρῶσιν] + αὐτὸν Edd. αὐτὸν om. A.B.C.E.F. Statim ἐν τῷ π. E. [s] αὐτῆς E. [t] ὑγιὴς omnes. ὑγιαίνων Edd. [v] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἐκτρέφειν τὰ ἴδια τέκνα ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ περὶ ἐπιεικείας, ὅσην καρποῦνται καὶ ἐνταῦθα τὴν αἰδῶ· καὶ περὶ τοῦ καταφρονεῖν δόξης καὶ πλούτου· καὶ περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἡ τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀρετή. Veron. [w] οὖν om. A.B.E.F. [x] τίς ἐστι; πάλιν τούτου τοῦ] Sic C.D.E. τίς ἐστι; πάλιν πένης· ἀλλὰ τούτου (τούτου om. Sav. cet.) τοῦ Edd. φησὶν, ἐστιν ὁ τοιοῦτος. πάλιν πένης, ἀλλὰ τοῦ A.B.F.

ἐν βασιλείοις στρεφομένου οὐδὲν ἔσται εὐτελέστερος, ἐπειδὴ μὴ
ἐν βασιλείοις ἐστὶν, [y]ἀλλὰ θαυμασθήσεται, καὶ ταχέως εἰς
ἀρχὴν ἥξει τὴν ἑκούσιον, οὐ τὴν χειροτονητήν. [z]Εἰ γὰρ Ἕλ- C
ληνες ἄνδρες τριωβολιμαῖοί τινες καὶ κύνες, [a]φιλοσοφίαν τοιαύ-
την ἀναδεξάμενοι τριωβολιμαῖον· τοιαύτη γὰρ ἡ Ἑλληνική·
μᾶλλον δὲ [b]οὐδὲ αὐτὴν, ἀλλ' ὄνομα αὐτῆς, καὶ τρίβωνα περιθέ-
μενοι, καὶ κόμην θρέψαντες, πολλοὺς δυσωποῦσι· [c]πόσῳ μᾶλλον
ὁ ὄντως φιλόσοφος; Εἰ σχῆμα ψευδὲς, εἰ σκιὰ φιλοσοφίας
φαινομένη οὕτως αἱρεῖ, [d]τί ἐὰν τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἀγαπή-
σωμεν [e]καὶ τὴν εἰλικρινῆ; οὐχὶ [f]μᾶλλον πάντες θεραπεύσουσι;
καὶ οἰκίας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας [g]τοῖς τοιούτοις μετὰ πολλῆς D
τῆς [h]ἀδείας ἐγχειρίσουσιν; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστι τοιοῦτος
φιλόσοφος νῦν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ὑπόδειγμα ἔστιν εὑρεῖν.
Εἰσὶ μὲν γὰρ ἐν μονάζουσιν, ἐν δὲ κοσμικοῖς οὐκέτι. Καὶ ὅτι
ἐν μονάζουσίν εἰσι, δυνατὸν πολλοὺς παραγαγεῖν· ὅμως ἕνα ἀπὸ
πλειόνων ἐρῶ. Ἴστε δήπου, καὶ ἀκηκόατε, οἱ δὲ καὶ ἐθεωρήσατε
τὸν ἄνδρα, ὃν μέλλω νῦν ἐρεῖν· Ἰουλιανὸν λέγω τὸν θαυμάσιον.
Οὗτος ἦν ἀνὴρ ἄγροικος, ταπεινὸς καὶ ἐκ ταπεινῶν· οὐδὲ ὅλως
τῆς ἔξωθεν [i]παιδείας ἔμπειρος, ἀλλὰ τῆς ἀπλάστου φιλοσοφίας
πεπληρωμένος. Τούτου εἰς τὰς πόλεις ἐμβάλλοντος· σπα- E
νιάκις δὲ τοῦτο [k]ἐγίνετο· οὔτε ῥητόρων, οὔτε σοφιστῶν, οὔτε
ἄλλου τινὸς εἰσελαύνοντος, τοιαύτη τις [l]ἐγίνετο συστροφή· τί
δὲ λέγω; οὐχὶ πάντων βασιλέων [m]λαμπρότερον αὐτοῦ καὶ τὸ
ὄνομα ᾄδεται [n]ἔτι καὶ νῦν; Εἰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ταῦτα,
ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ μηδὲν ἡμῖν ἐπηγγείλατο ἀγαθὸν ὁ δεσπότης,
ἐν ᾧ ξένους [o]ἡμᾶς εἶπεν εἶναι, ἐννοήσωμεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πόσα
ἔσται τὰ ἀποκείμενα ἀγαθά. Εἰ ἔνθα πάροικοι ἦσαν, τοσαύτης
ἀπέλαυον τιμῆς, ἔνθα αἱ πόλεις εἰσὶ, πόσης ἀπολαύσουσι F
δόξης; Εἰ ἔνθα θλῖψιν ἐπηγγείλατο, τοσαύτη [p]θεραπεία, ἔνθα
[q]ὄντως τιμὰς ἐπαγγέλλεται, πόση ἔσται ἡ ἄνεσις; Ἀλλὰ βού-
λεσθε [r]καὶ κοσμικοὺς ἐπιδείξωμεν; Νῦν [s]μὲν οὐκ ἔχομεν. [t]Εἰσὶ
μὲν γὰρ ἴσως κοσμικοὶ ἐπιεικεῖς, ἀλλ' εἰς τὴν ἄκραν οὐχ ἥκοντες 163
φιλοσοφίαν. Διὸ ἀπὸ τῶν παλαιῶν καὶ ἁγίων ἐρῶ ὑμῖν τὰ

[y] ἀλλὰ] + καὶ πολλῷ γνωριμώτερος καὶ περιφανέστερος, ἂν ᾖ γνησίως μόνον φιλόσοφος· ἀλλὰ A.B.F. [z] εἰ] οἱ C. [a] τοιαύτην φιλοσοφίαν inverso ord. A.B.F. [b] οὐδὲ αὐτὴν] οὐ τοιαύτη E. [c] πολλῷ E. [d] τί om. A.B.F. [e] καὶ om. E. [f] μᾶλλον accessit ex B.C.D.E.F. Mox θεραπεύσωσι E. [g] τοῖς om. E. [h] ἀδείας] προσηνείας E. Statim ἐγχειρήσουσιν ante corr. A. [i] παιδείας] σοφίας E. [k] ἐγένετο E. [l] ἐγένετο B.E. [m] λαμπρ. αὐτοῦ κ. τ. ὄν.] Sic A.B.C.E.F. καὶ τ. ὄν. αὐτοῦ λαμπρ. Edd. [n] ἔτι om. C. Veron. [o] ἡμᾶς] + ὁ δεσπότης E. [p] ἡ θεραπεία E. [q] ὄντως] τὰς ὄντως A.B.F. ὄντως om. E. Statim ἐπήγγελται E. [r] καὶ om. E. Mox ἐπιδείξομεν B. [s] μὲν] + γὰρ A.B.F. Sav. cet. [t] εἰσὶ μὲν γὰρ ἴσως κοσμικοὶ] πλήν εἰσι μὲν ἴσως καὶ κοσμικοὶ A.B.F. Sav. cet.

ὑποδείγματα. Πόσοι γυναῖκας ἔχοντες, καὶ παῖδας τρέφοντες,
τῶν εἰρημένων οὐδὲν ἔλαττον, [v]οὐδὲν ἔλαττον ἔσχον; Ἀλλὰ
νῦν [w]οὐκέτι ἐστὶ, [3] "διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην," καθώς φησιν
ὁ μακάριος οὗτος. Τίνα οὖν βούλεσθε εἴπω; τὸν Νῶε, [x]ἢ τὸν
Ἀβραὰμ, [y]ἢ τὸν τούτου παῖδα, ἢ τὸν ἐκείνου; [z]Ἀλλὰ τὸν
B Ἰωσήφ; [a]Ἀλλὰ βούλεσθε ἐπὶ τοὺς προφήτας ἔλθωμεν; τὸν
[b]Μωϋσέα λέγω, τὸν Ἡσαΐαν. Ἀλλ', εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὸν Ἀβραὰμ
τὸν λόγον [c]ἑλκύσωμεν, ὃν μάλιστα πάντες [d]προφέρουσιν ἡμῖν
ἀεί. Οὐχὶ γυναῖκα εἶχεν; οὐχὶ παῖδας; καὶ γὰρ [e]καὶ ἐγὼ
τοῦτο λέγω πρὸς ὑμᾶς, ὅπερ ὑμεῖς πρὸς ἡμᾶς. Γυναῖκα εἶχεν,
ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ γυναῖκα εἶχε, θαυμαστὸς ἦν· χρήματα εἶχεν,
ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ χρήματα εἶχεν, [f]ἤρεσε τῷ θεῷ· παῖδας ἔτεκεν, (876)
ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ παῖδας ἔτεκεν, ἐμακαρίζετο· τριακοσίους δέκα
καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῖς [g]ἐκέκτητο, ἀλλ' οὐ τούτου χάριν [h]ἐθαυμά-
C ζετο. Ἀλλὰ βούλει μαθεῖν πόθεν; Ἀπὸ τῆς φιλοξενίας, ἀπὸ
τῆς τῶν χρημάτων ὑπεροψίας, ἀπὸ τῆς κοσμιότητος. Τί γάρ
ἐστιν, εἰπέ μοι, φιλοσόφου; οὐχὶ καὶ χρημάτων καὶ δόξης κα-
ταφρονεῖν, καὶ φθόνου καὶ παντὸς πάθους ἀνώτερον εἶναι;
Φέρε οὖν, αὐτὸν εἰς μέσον ἀγαγόντες ἀποδύσωμεν, καὶ δείξωμεν
ὑμῖν [i]οἷος φιλόσοφος ἦν. [k]Οὐδὲν ἡγεῖτο πατρίδα πρῶτον·
[4] "Ἔξελθε γὰρ, [l]φησὶν, ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας
σου" καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν. Οὐ προσεδέδετο οἰκίᾳ· ἢ γὰρ ἂν
D [m]οὐκ ἐξῆλθεν· [n]οὐ συνηθείας φιλίᾳ, οὐκ ἄλλῳ οὐδενί. [o]Ἀλλὰ
τί; δόξης μάλιστα πάντων [p]ἐκεῖνος κατεφρόνησε καὶ χρημάτων·
καὶ γὰρ πόλεμον τροπωσάμενος, καὶ λάφυρα ἀξιούμενος λαβεῖν,
[q]κατέπτυσεν. [r]Ἀλλ' ὁ παῖς ὁ τούτου, οὐ διὰ τὰ χρήματα
πάλιν ἐθαυμάζετο, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλοξενίαν, οὐ διὰ τὰ παιδία,
ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπακοὴν, οὐ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ διὰ τὴν στεί-
ρωσιν τὴν ἐπὶ τῇ γυναικί. Οὐδὲν τὴν παροῦσαν ἡγοῦντο ζωὴν,
E οὐκ ἐχρηματίζοντο, ὑπερεώρων ἁπάντων. Εἰπὲ γάρ μοι, ποῖα
τῶν φυτῶν ἐστιν ἄριστα; οὐχ ἅπερ ἂν οἴκοθεν ἔχῃ τὴν ἰσχὺν,
καὶ μήτε ὄμβροις, μήτε χαλάζαις, μήτε ἀνέμων ῥύμαις, μήτε
ἄλλῃ τινὶ τοιαύτῃ ἀνωμαλίᾳ [s]βλάπτηται, ἀλλὰ γυμνὰ ἕστηκε

[3] 1 Cor. vii. 26. [4] Gen. xii. 1.

[v] οὐδὲν ἔλαττον om. A.B.E.F. inclusum a Sav. [w] οὐκέτι] οὐκ E. [x] ἢ om. F. [y] ἢ om. A.B.F. Sav. cet. [z] ἀλλὰ] ἢ E. [a] ἀλλὰ] ἀλλ' εἰ E. [b] Μωσέα A.B.C.D. Veron. [c] ἀγάγωμεν A.B.F. [d] ἐπιφέρουσιν E. [e] καὶ om. C. Veron. [f] εὐαρέστησε (sic) E. [g] ἐκέκτητο] + ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ τριακοσίους δεκαοκτὼ οἰκογενεῖς ἐκέκτητο E. [h] ἐθαυμάζετο] + καὶ ἐπηνεῖτο E. [i] οἷος] πῶς A.B.F. [k] οὐδὲ C. Veron. et a pr. man. E. Mox πρῶτον om. E. [l] φησὶν] ἤκουσεν A.B.F. Sav. cet. [m] οὐκ] οὐδὲ A.B.F. [n] οὐ] οὐδὲ B. [o] ἀλλὰ] εἶτα A.B.F. Sav. cet. τί om. Sav. cet. invitis libris. [p] ἐκεῖνος om. A.F. Statim κατεφρόνει A.B.F. [q] κατέπτυσε] + θᾶττον καὶ ὑπερεῖδε A.B.F. [r] ἀλλ' ὁ π. ὁ τ.] καὶ ὁ τούτου δὲ παῖς A.B.F. [s] βλάπτεται A.F.

πάντων καταφρονοῦντα, μήτε [t]τριγχίων, μήτε φραγμῶν δεό-
μενα; [v]Τοιοῦτος ὁ φιλόσοφός ἐστι, τοιοῦτος ὁ πλοῦτος
ἐκεῖνος· οὐδὲν ἔχει, καὶ πάντα ἔχει· πάντα ἔχει, καὶ οὐδὲν ἔχει.
Ὁ γὰρ τοῖχος οὐκ ἔνδον, ἀλλ' ἔξωθέν ἐστιν· ὁ τριγχὸς οὐ τῆς F
φύσεώς [w]ἐστιν, ἀλλ' ἔξωθεν. Τί δὲ, εἰπέ μοι, ποῖον σῶμα
ἰσχυρόν ἐστιν; οὐχ ὅπερ ἂν ὑγιαῖνον ᾖ, καὶ μήτε λιμῷ, μήτε
πλησμονῇ, μήτε ψύχει, μήτε καύματι [x]ἁλίσκηται· ἢ τὸ [y]πρὸς
πάντα ταῦτα καὶ τραπεζοποιῶν, καὶ ὑφαντῶν, καὶ θηρευτῶν, 164
καὶ ἰατρῶν δεόμενον, ἵνα ὑγιαίνῃ; Ἐκεῖνός ἐστι πλούσιος, ὁ
ὄντως φιλόσοφος, ὁ μηδενὸς τούτων δεόμενος. Διὰ τοῦτο ὁ
μακάριος [z]οὗτος ἔλεγεν· "Ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ
νουθεσίᾳ κυρίου." Μὴ τοίνυν τριγχία ἔξωθεν περιβάλλετε·
τοῦτο γὰρ ὁ πλοῦτος, τοῦτο ἡ δόξα. Ὅταν γὰρ ταῦτα κατα-
πέσῃ, καταπίπτει δὲ, γυμνὸν ἕστηκε καὶ εὐάλωτον τὸ φυτὸν, οὐ
μόνον οὐδὲν κερδᾶναν ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ
βλαβέν. Ἐκεῖνα γὰρ τὰ τριγχία τὰ κωλύοντα [a]αὐτὸ ἐγ- B
γυμνάζεσθαι πρὸς τὰς τῶν ἀνέμων προσβολὰς, νῦν ἀθρόον
καταπεσεῖν παρεσκεύασεν. Ὥστε βλάπτει μᾶλλον ὁ πλοῦτος,
ἀμελετήτους παρασκευάζων πρὸς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ βίου.
Τοιούτους τοίνυν παρασκευάζωμεν τοὺς παῖδας, ὥστε δύνασθαι
πρὸς πάντα ἀντέχειν, καὶ μὴ ξενίζεσθαι τοῖς ἐπιοῦσιν· [b]ἐκτρέ-
φωμεν αὐτοὺς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου, [c]καὶ πολὺς ἡμῖν ὁ
μισθὸς ἀποκείσεται. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι ἀγάλματα ποιοῦντες
βασιλέων, καὶ εἰκόνας γράφοντες, τοσαύτης ἀπολαύουσι τιμῆς·
ἡμεῖς τὴν βασιλικὴν εἰκόνα καλλωπίζοντες· εἰκὼν γὰρ τοῦ θεοῦ C
[d]ὁ ἄνθρωπος· οὐ μυρίων ἀπολαύσομεν τῶν ἀγαθῶν, τὸ καθ'
ὁμοίωσιν ἀποδιδόντες; Τοῦτο [e]γάρ ἐστι καὶ ὅμοιον, ἡ τῆς
ψυχῆς ἀρετὴ, ὅταν ἀγαθοὺς εἶναι παιδεύσωμεν τοὺς παῖδας,
ὅταν ἀοργήτους, ὅταν ἀμνησικάκους· ταῦτα πάντα θεοῦ ἴδια·
ὅταν εὐεργετικοὺς, ὅταν φιλανθρώπους, ὅταν [f]παιδεύσωμεν τὰ
παρόντα μηδὲν ἡγεῖσθαι. Τοῦτο τοίνυν ἡμῖν ἔργον ἔστω, καὶ
ἑαυτοὺς κἀκείνους πλάττειν καὶ ῥυθμίζειν εἰς δέον· ἐπεὶ ποίᾳ
παρρησίᾳ στησόμεθα ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ;
Εἰ γὰρ ἐπισκοπῆς ἀνάξιος ὁ παῖδας ἀνυποτάκτους ἔχων, πολλῷ D

[t] τειχίων E. in marg. ead. man. Formas τριγχίον et τριγχὸς pro θριγκίον et θριγκὸς ubique tuentur B.C.D.E.F. [v] τοιοῦτος ὁ] ἀλλὰ τοιοῦτος ὁ C. Veron. ὁ (ἀλλ') τοιοῦτος (sic) E. [w] ἐστιν om. A.F. Post ἔξωθεν add. ἐστι περιβαλλόμενος A.B.F. περιβαλλόμενος sine ἐστι ediderunt Sav. cet. [x] ἁλίσκεται A.F. [y] πρὸς om. E. Post ταῦτα add. ὑποκείμενον A.B.F. Sav. cet. [z] οὗτος] Παῦλος E. [a] αὐτὰ E. [b] ἀλλ' ἐκτρέφωμεν C.D.E. Veron. [c] καὶ om. C.E. Veron. Mox ἀπόκειται E. [d] ὁ om. B.F. Mox ἀπολαύσωμεν A. [e] γὰρ om. A.B.F. Statim καὶ om. A.B.D.F. Sav. cet. [f] παιδεύωμεν E. διδάξωμεν A.B.F.

*μᾶλλον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Τί λέγεις; κἂν γυναῖκα
ἄτακτον ἔχωμεν, κἂν παῖδας, εὐθύνας ὑφέξομεν; Ναὶ, ἐὰν μὴ
μετὰ ἀκριβείας τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ
ἡμῖν ἡ οἰκεία ἀρετὴ πρὸς σωτηρίαν. Εἰ γὰρ ὁ τὸ τάλαντον
τὸ ἓν* [g] *καταβαλόμενος, οὐδὲν ἐκέρδανεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω κολάζε-*
E *ται· δῆλον ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡ οἰκεία ἀρετὴ εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ δεῖ
καὶ τῆς ἑτέρου. Πολλὴν τοίνυν ποιώμεθα καὶ τῶν γυναικῶν
φροντίδα, πολλὴν καὶ τῶν παίδων πρόνοιαν καὶ τῶν οἰκετῶν,
πολλὴν καὶ ἡμῶν αὐτῶν· καὶ ἐν τῷ ἑαυτοὺς, καὶ ἐν τῷ ἐκείνους* (877)
ῥυθμίζειν, τὸν θεὸν [h] *παρακαλῶμεν, ὥστε συναντιλαβέσθαι ἡμῖν
τοῦ ἔργου. Ἂν ἴδῃ ἡμᾶς τοῦτο μεριμνῶντας,* [i] *τούτου φρον-
τίζοντας, συναντιλήψεται· ἂν δὲ μηδένα ποιουμένους λόγον,
οὐ δώσει χεῖρα. Οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἡμῖν χορηγεῖ τὴν βοή-
θειαν ὁ θεὸς, ἀλλὰ πονουμένοις καὶ αὐτοῖς. Ὁ γὰρ βοηθὸς, οὐ*
F *τοῦ ἀργοῦντός ἐστι βοηθὸς,* [k] *ἀλλὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ ἐργαζομένου.
Δυνατὸς δὲ ὁ ἀγαθὸς θεὸς δι' ἑαυτοῦ τὸ ἔργον εἰς τέλος ἀγα-
γεῖν, ἵνα* [l] *καταξιωθῶμεν πάντες ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων
ἀγαθῶν, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ* [m] *υἱοῦ,*
165 *μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.*

ΛΟΓΟΣ ΚΒ.

[1] *Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ
τρόμου, ἐν ἁπλότητι καρδίας* [a] *ὑμῶν, ὡς τῷ* [b] *Χριστῷ· μὴ*
B *κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι*
[c] *τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ'
εὐνοίας δουλεύοντες,* [d] *ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰ-
δότες ὅτι* [e] *ὃ ἐάν τι ἄνθρωπος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖ-
ται παρὰ* [f] *τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος.*

ὭΣΤΕ *οὐκ ἀνὴρ μόνον, οὔτε γυνὴ, οὔτε παιδία, ἀλλὰ καὶ*
C *οἰκετῶν ἀρετὴ συντελεῖ εἰς σύστασιν καὶ* [g] *προστασίαν οἰκίας.
Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος οὐδὲ τούτου τοῦ μέρους ἠμέ-
λησεν· ἀλλ' ἔρχεται μὲν ἔσχατον ἐπ' αὐτὸ, ἐπειδὴ καὶ ἔσχατον
κεῖται τῷ ἀξιώματι· πολλὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς διαλέγεται,*

[1] Cap. VI. v. 5—8.

[g] *καταβαλλόμενος* E. *μὴ καταβαλόμενος* A.B.F. Sav. cet. [h] *παρακαλέσωμεν* E. Statim *συναντιλαμβάνεσθαι* E.F. [i] *τοῦτο* A.C.D.F. [k] *ἀλλὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ*] *ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ* E. [l] *καταξιωθῶμεν* omnes. *ἀξιωθῶμεν* Edd. [m] *υἱοῦ* om. E. Hom. XXII. [a] *ὑμῶν* om. F. [b] *Χριστῷ*] *κυρίῳ* C.D. Veron. [c] *τοῦ* om. F. [d] *ὡς* om. A.B. Mosq. Cat. [e] *ὃ* om. C.D.E.F. Veron. Tum *τις* pro *τι* A.B. *ἕκαστος* pro *ἄνθρωπος* A.B.E.F. Mosq. [f] *τοῦ* om. E. [g] *προστασίαν* omnes. *πρόστασιν* Edd.

οὐκέτι ὡς τοῖς παισὶν, [h]ἀλλὰ πολλῷ τελειότερον· οὐ γὰρ
ἐνταῦθα δίδωσιν αὐτοῖς τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι.
"Εἰδότες, φησὶν, ὅτι [i]ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν [k]ἢ
κακὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου." Καὶ φιλοσοφεῖν
ἤδη διδάσκει. Εἰ γὰρ καὶ τῷ ἀξιώματι τῶν παίδων εἰσὶν
ἐλάττους, ἀλλὰ τῷ φρονήματι μείζους. "Οἱ δοῦλοι, φησὶν,
ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα." Εὐθέως τὴν λελυπημένην D
ἀνέστησε ψυχὴν, εὐθέως παρεμυθήσατο. Μὴ ἄλγει, φησὶν, ὅτι
ἔλαττον ἔχεις καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τῶν παίδων· ὄνομα δουλείας
ἐστὶ μόνον· κατὰ σάρκα ἐστὶν ἡ δεσποτεία, πρόσκαιρος καὶ
βραχεῖα· ὅπερ γὰρ ἂν ᾖ σαρκικὸν, [l]ἐπίκηρόν ἐστι. "Μετὰ
φόβου, φησὶ, καὶ τρόμου." Ὁρᾷς ὅτι οὐ τὸν αὐτὸν ἀπαιτεῖ
παρὰ γυναικὸς καὶ δούλων φόβον; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἁπλῶς εἶπεν,
"Ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα·" ἐνταῦθα δὲ μετ' ἐπιτά-
σεως, "μετὰ [m]φόβου, φησὶ, καὶ τρόμου." "Ἐν ἁπλότητι τῆς E
καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ." Συνεχῶς τοῦτό φησι. Τί
λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; ἀδελφός ἐστι, [n]μᾶλλον δὲ ἀδελφὸς
ἐγένετο, τῶν αὐτῶν ἀπέλαυσεν, εἰς τὸ αὐτὸ σῶμα τελεῖ· [o]ἀδελ-
φὸς ἐγένετο οὐ τοῦ κυρίου τοῦ [p]ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ
θεοῦ, τῶν αὐτῶν ἀπολαύει πάντων, καὶ λέγεις, "Ὑπακούετε
τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου;" Διὰ γὰρ
τοῦτο, φησὶ, φημί. Εἰ γὰρ τοὺς ἐλευθέρους ἀλλήλοις ὑπο-
τάσσεσθαι κελεύω διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, [q]καθάπερ ἀνωτέρω
ἔλεγεν, "Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ [r]θεοῦ·" εἰ γὰρ F
τὴν γυναῖκα προστάσσω φοβεῖσθαι τὸν ἄνδρα, καίτοι αὕτη
[s]καὶ ὁμότιμός ἐστι· πολλῷ μᾶλλον τὸν οἰκέτην. Οὐ γὰρ
δυσγένεια τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ἀλλ' ἡ πρώτη [t]εὐγένεια, τὸ εἰδέναι
ἐλαττοῦσθαι, καὶ μετριάζειν, καὶ εἴκειν τῷ πλησίον. [v]Καὶ 166
ἐλεύθεροι ἐλευθέροις μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου [w]ἐδού-
λευον. "Ἐν ἁπλότητι, φησὶ, καρδίας." [x]Καλῶς εἶπεν.
Ἐπειδὴ [y]γὰρ ἔνι μετὰ φόβου καὶ τρόμου δουλεύειν, οὐκ ἐξ εὐνοίας
δὲ, ἀλλ' ὡς ἂν ἐξῇ· λανθάνουσι [z]γὰρ πολλοὶ πολλὰ [a]περὶ τοὺς
δεσπότας κακουργοῦντες τοὺς [b]αὐτῶν· καὶ [c]ταύτην ἀναιρεῖ τὴν

[h] ἀλλὰ] + καὶ F. [i] ὃ om. C.D.F. Veron. τις pro τι B.D.F. Mosq. [k] ἢ κακὸν] αὐτὸ δήπου A.B.F. [ἢ κακὸν] Sav. Cf. p. 151 F. [l] ἐπίκαιρον Cat. [m] φόβου] + γὰρ A.B.F. [n] Haec μᾶλλον δὲ ἀ. ἐγένετο leguntur in E. Veron. non in ceteris. [o] ἀδελφὸς] μᾶλλον δὲ ἀδελφὸς A.B.F. Sav. cet. [p] αὐτοῦ E. [q] καθάπερ] καὶ γὰρ A.B.F. [r] θεοῦ] Χριστοῦ A.B.E.F. [s] καὶ om. F. [t] εὐγένεια] + πρώτη εὐγένεια A.B.F. [v] καὶ] εἰ δὲ καὶ E. [w] δουλεύουσιν A.B.F. [x] καλῶς] + οὕτως A.B.F. [y] γὰρ assumtum ex A.F. Statim ἔνι καὶ μετὰ E. Cat. [z] γὰρ om. C.E. Veron. [a] περὶ τ. δ. κακουργοῦντες pro κακουργοῦντες περὶ τ. δ. omnes. [b] ἑαυτῶν E.F. [c] ταύτην] + γοῦν Edd. repugnantibus libris et Cat.

κακουργίαν, [d]λέγων, "Ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ
κυρίῳ· [e]μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς
B δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, (878)
μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις."
Ὁρᾷς πόσων ἐδεήθη, ὥστε τοῦτο ἐμφυτεῦσαι τὸ καλὸν, τὸ μετ'
εὐνοίας λέγω, καὶ ἐκ ψυχῆς; Ἐκεῖνο μὲν γὰρ [f]πολλοὺς ὁρῶμεν
τοῖς δεσπόταις παρέχοντας, τὸ τοῦ φόβου καὶ [g]τὸ τοῦ τρόμου
λέγω, καὶ πρὸς [h]ἐκεῖνο ἡ τοῦ δεσπότου ἀπειλὴ πολλὰ ἀνύει·
ἀλλὰ δεῖξον, φησὶν, ὅτι ὡς Χριστοῦ δοῦλος δουλεύεις, οὐχ ὡς
ἀνθρώπου· ποίησον εἶναι σὸν τὸ κατόρθωμα, μὴ τῆς ἀνάγκης.
C Ὥσπερ τὸν παρ' ἑτέρου κακῶς πάσχοντα πείθει καὶ διδάσκει
διὰ τῶν ἑξῆς, αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ κατόρθωμα καὶ τῆς αὐτοῦ
[i]προαιρέσεως. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πλήξας τὴν σιαγόνα, οὐκ ἀπὸ
τῆς διανοίας τῆς τοῦ πληγέντος [k]ἐπὶ τοῦτο ἦλθεν, ἀλλ' ἀπὸ
τῆς οἰκείας κακίας, [l]τί φησι; [2]"Στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην,"
ἵνα δείξῃς ὅτι καὶ ταύτην οὐκ ἄκων ὑπέστης. Ὁ γὰρ [m]ἐπι-
δαψιλευσάμενος τῷ παθεῖν κακῶς, καὶ ὅπερ οὐκ ἦν αὐτοῦ, ἐποί-
ησεν ἑαυτοῦ, [n]τῷ ῥαπισθῆναι [o]καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα, μὴ τῷ
μόνον ἐνεγκεῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἴσως [p]δόξει καὶ φόβου εἶναι,
D ἐκεῖνο δὲ φιλοσοφίας πολλῆς. [q]Καὶ ἔδειξας, ὅτι καὶ τοῦτο
διὰ φιλοσοφίαν ἤνεγκας. Ὥστε καὶ νῦν δεῖξον [r]τοῦτο, ὅτι καὶ
ταύτην ἑκοντὶ φέρεις τὴν δουλείαν. [s]Ὁ ἄρα ἀνθρωπάρεσκος,
οὐ δοῦλος [t]τοῦ Χριστοῦ· [v]ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἀν-
θρωπάρεσκος. Τίς γὰρ [w]θεοῦ δοῦλος ὢν, ἀνθρώποις ἀρέσκειν
βούλεται; τίς δὲ ἀνθρώποις ἀρέσκων, θεοῦ δύναται εἶναι δοῦ-
λος; "Ἐκ ψυχῆς, φησὶ, μετ' εὐνοίας [x]δουλεύοντες." Ἐπειδὴ
γὰρ ἔνι καὶ ἐν ἁπλότητι δουλεύειν, καὶ μὴ κακούργως, μὴ μὴν
E [y]πάσῃ δυνάμει, ἀλλὰ τὸ ὀφειλόμενον μόνον πληροῦν, [z]διὰ
τοῦτό φησιν, ἀπὸ προθυμίας, μὴ ἀπὸ ἀνάγκης, [a]ἀπὸ προαιρέ-
σεως, μὴ ἀπὸ βίας. Ἂν οὕτω [b]δουλεύσῃς, οὐκ εἶ δοῦλος, ἂν ἐκ
προαιρέσεως, ἂν μετ' εὐνοίας, ἂν ἀπὸ ψυχῆς, ἂν διὰ τὸν Χρι-

2 Matth. v. 39.

[d] λέγων] τί λέγων E. [e] μὴ] καὶ μὴ E. [f] πολλοὺς] οὐ πολλοὺς A.B.F. Iidem post παρέχοντας add. τοῦτο δὲ πάντας. [g] τὸ om. D.E. τοῦ om. C.D.E. [h] ἐκεῖνο] αὐτὸ δὲ (δὴ F.) τοῦτο καὶ A.B.F. [i] προαιρέσεως] + οὕτω καὶ τοῦτον A.B.E.F. Sav. cet. [k] ἐπὶ pro εἰς B.C.D.E.F. [l] τί om. A.B.F. [m] ἐπιδαψιλευόμενος E. Statim τὸ παθεῖν idem. [n] τὸ bis E. Veron. [o] καὶ τὴν ἄλλην σ.] τὴν σ. E. τὴν σ. καὶ τὴν ἄλλην A.B.F. [p] δοκεῖ E. [q] καὶ] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. [r] τοῦτο] ἐνταῦθα A.B.F. Sav. cet. [s] ὁ ἄρα (γὰρ E.) ἀνθ.] καὶ οὐχ ὡς ἀνθρωπάρεσκος. ὁ ἄρα τοιοῦτος A.B.F. Sav. cet. [t] τοῦ om. E. [v] ὁ] εἰ A.B.F. [w] θεοῦ] Χριστοῦ B. [x] δουλεύοντες] + καλῶς οὕτως εἶπεν A.B.F. Sav. cet. [y] πάσῃ δ.] μετ' εὐνοίας A.B.F. [z] διὰ τοῦτό φ.] διὰ τοῦτο (τούτου A.B.) αὐτὸ διορθοῦται καὶ λέγει A.B.F. [a] ἀπὸ] ἀλλ' ἀπὸ E. [b] δουλεύῃς E.

στόν. Ταύτην γὰρ τὴν δουλείαν καὶ Παῦλος δουλεύει ὁ ἐλεύ-
θερος, καὶ βοᾷ λέγων· [3] "Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ
Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν." F
Ὅρα πῶς ἀφαιρεῖταί σου τὴν δυσγένειαν τῆς δουλείας. Ὥσπερ
γὰρ ὁ χρήματα ἀφῃρημένος, ἂν καὶ ἕτερα προσδῷ τῷ λαβόντι,
οὐκ ἐν τοῖς ἀφῃρημένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς φιλοτίμοις κεῖται, οὐκ ἐν
τοῖς παθοῦσι κακῶς, ἀλλ' ἐν τοῖς ποιοῦσι καλῶς, καὶ μᾶλλον 167
ὀνείδει περιέβαλε τῷ χαρίσασθαι, ἢ περιεβλήθη τῷ ἀφαιρεθῆ-
ναι· οὕτω [c]δὴ ἐνταῦθα, τῇ δαψιλείᾳ καὶ μεγαλοψυχότερος φανεῖ-
ται, [d]καὶ δεικνὺς ὅτι οὐκ ᾔσθετο τῆς ἁρπαγῆς, [e]ἐνέτρεψεν ἐκεῖνον.
[f]Διὰ τὸν Χριστὸν δουλεύωμεν τοῖς δεσπόταις. "Εἰδότες,
φησὶν, ὅτι [g]ὃ ἄν τι ἕκαστος [h]ἐργάσηται ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται
παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος." Ἐπειδὴ γὰρ
εἰκὸς ἦν πολλοὺς τῶν δεσποτῶν ἀπίστους ὄντας μὴ αἰσχύνεσθαι,
μηδὲ ἀμείβεσθαι τοὺς οἰκέτας τῆς ὑπακοῆς, ὅρα πῶς αὐτοὺς B
παρεμυθήσατο, ὥστε μὴ ὑποπτεύειν τὴν ἀνταπόδοσιν, ἀλλὰ
σφόδρα θαρρεῖν [i]ὑπὲρ τῆς ἀμοιβῆς. Καθάπερ γὰρ οἱ καλῶς
πάσχοντες, ὅταν μὴ ἀμείβωνται τοὺς εὐεργέτας, τὸν θεὸν αὐτοῖς
ὀφειλέτην ποιοῦσιν· οὕτω δὴ καὶ οἱ δεσπόται, ἂν παθόντες εὖ
παρὰ σοῦ μή [k]σε ἀμείψωνται, μᾶλλον ἠμείψαντο, τὸν θεὸν
ὀφειλέτην σοι καταστήσαντες.

[4] "Καὶ οἱ κύριοι, [l]φησὶ, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς." Τὰ
αὐτά· ποῖα; Μετ' εὐνοίας δουλεύετε. Ἀλλ' οὐκ εἶπε, [m]δου-
λεύετε, καίτοιγε εἰπὼν, "τὰ αὐτὰ," τοῦτο ἐδήλωσε· δουλεύει C
γὰρ καὶ ὁ δεσπότης. Μὴ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, φησὶ, μετὰ φόβου
καὶ [n]τρόμου, τοῦ πρὸς θεὸν, [o]δεδοικότες [p]μήποτε ὑμῖν ἐγκαλέσῃ
ὑπὲρ τῆς εἰς τοὺς δούλους ἀμελείας. "Ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν."
Μὴ φορτικοὶ, φησὶ, μηδὲ [q]ἐπαχθεῖς. "Εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν
[r]αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς." Βαβαὶ, ἡλίκον ᾐνίξατο;
πῶς ἐφόβησε; Τουτέστι, [5] "Τῷ μέτρῳ, ᾧ μετρεῖς, ἀντιμετρη-
θήσεταί σοι." Μὴ ἀκούσῃς, "Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφει-
λὴν [s]ἐκείνην ἀφῆκά σοι." "Καὶ προσωποληψία, [t]φησὶν, οὐκ D
ἔστι παρ' αὐτῷ." Μὴ νομίσῃς, φησὶν, ὅτι τὰ εἰς τὸν δοῦλον,

[3] 2 Cor. iv. 5. [4] v. 9. [5] Matth. vii. 2. xviii. 32.

[c] δὴ] + καὶ B.E.F. [d] καὶ om. C.D.E. Veron. *ostendensque* Vet. [e] ἐντρέψει A.B.F. Sav. cet. [f] διὰ] οὐκοῦν διὰ A.B.F. Sav. cet. [g] ὃ ἂν] ἐὰν F. τις pro τι B.D.F. Tum ἕκαστος A.B.C.E.F. ἄνθρωπος Edd. ἕκαστος om. D. [h] ἐργάσηται omnes. ποιήσῃ Edd. [i] ὑπὲρ pro περὶ B.C.D.E.F. Cat. [k] σε ἀμείψ. pro ἀμείψ. σε A.B.C.E.F. [l] φησὶ om. B. [m] δουλεύετε] οὕτω A.B. οὕτω δουλεύετε F. [n] τρόμου] + τουτέστι A.B.F. Sav. cet. Mox πρὸς τὸν θ. Edd. τὸν om. A.B.C.E.F. Cat. [o] δεδοικότες] ὡσεὶ ἔλεγε, φοβεῖσθε A.B.F. [p] μήτε C. [q] ἐπαχθεῖς] + γίνεσθε A.B.E.F. Sav. cet. invita Cat. [r] αὐτῶν] καὶ αὐτῶν C. Statim κύριος sine artic. E. Cat. [s] ἐκείνην om. C. [t] φησὶν om. A.B.F.

[v]ὡς εἰς δοῦλον γινόμενα, οὕτως ἀφήσει. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν νόμοι διαφορὰν ἴσασι τούτων τῶν γενῶν, [w]ἅτε ἀνθρώπων ὄντες (879) νόμοι· ὁ δὲ νόμος ὁ τοῦ κοινοῦ δεσπότου οὐδεμίαν οἶδε διαφορὰν, ἅτε κοινῇ πάντας εὖ ποιῶν, καὶ πᾶσι τῶν αὐτῶν μεταδιδούς.

Εἰ δέ τις ἔροιτο, πόθεν ἡ δουλεία, καὶ διὰ τί εἰς τὸν βίον εἰσῆλθε
E τὸν ἀνθρώπινον· καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς καὶ ἐρωτῶντας τὰ τοιαῦτα ἡδέως, καὶ μαθεῖν βουλομένους· ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐρῶ. Ἡ πλεονεξία τὴν δουλείαν ἔτεκεν, [x]ἡ βαναυσία, ἡ ἀπληστία· ἐπεὶ Νῶε δοῦλον οὐκ εἶχεν, οὐδὲ Ἄβελ, οὐδὲ Σὴθ, ἀλλ' οὐδὲ οἱ μετὰ ταῦτα. Ἁμαρτία τὸ πρᾶγμα ἔτεκεν, ἡ εἰς τοὺς πατέρας ὕβρις. Ἀκουέτωσαν οἱ παῖδες, ὅτι [y]δοῦλοί εἰσιν ἄξιοι εἶναι, ὅταν εἰς τοὺς πατέρας ἀγνώμονες ὦσιν. Ἀφείλετο ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος τὴν εὐγένειαν· ὁ γὰρ ὑβρίζων τὸν πατέρα, [z]οὐκέτι ἐστὶν υἱός.
F [a]Εἰ οὖν πατέρα τις ὑβρίζων, οὐκ ἔστιν υἱὸς, ὁ τὸν ὄντως [b]ἡμῶν πατέρα ὑβρίζων, πῶς ἔσται υἱός; [c]Κατῆλθεν ἀπὸ τῆς εὐγενείας, ἐξύβρισεν εἰς τὴν φύσιν. Εἶτα καὶ πόλεμοι καὶ μάχαι αἰχμα-
168 λώτους ἔλαβον. Ἀλλ' ὁ Ἀβραὰμ [d]εἶχεν οἰκέτας. Ἀλλ' οὐχ ὡς οἰκέταις ἐκέχρητο. [e]Ὅρα πῶς πάντα εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναρτᾷ· [f]καὶ τὴν γυναῖκα, ἵνα, φησὶν, ἀγαπᾷ ταύτην· [g]καὶ τὰ παιδία, ἵνα ἐκτρέφῃ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου· [h]καὶ τοὺς δούλους, "εἰδότες [i]ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς." [k]Οὕτω, φησὶ, καὶ αὐτοὶ, ὡς δοῦλοι ὄντες, [l]οὕτω φιλάνθρωποι ἔσεσθε καὶ συγγνωμονικοί. 6 [m]"Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, φησὶν, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ." Εἰ δὲ βούλεσθε [n]πρότερον τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι, ἀκούσατε τέως τὰ περὶ τῶν παίδων. Διδάσκετε αὐτοὺς εἶναι εὐλαβεῖς, καὶ πάντως πάντα [o]ἕπεται. Νῦν δὲ εἰς μὲν θέατρον
B ἀνιὼν, καὶ εἰς βαλανεῖον ἀπιών τις, πάντας ἐπισύρεται τοὺς παῖ-

6 v. 10.

[v] ὡς εἰς δοῦλον om. E. Post γινόμενα add. manus recens in marg. ὡς εἰς δ. γινόμενα. Haec ὡς εἰς δοῦλον post γινόμενα transp. Cat. [w] ἅτε] ὥστε C. [x] ἡ βαναυσία om. A.B.F. inclusum a Sav. [y] δοῦλοί εἰσιν ἄξιοι] ἄξιοί εἰσι δοῦλοι A.B.F. Sav. cet. ἄξιοι εἶναι in textu om. E. [z] οὐκέτι ἐστὶν] Sic A.B.D.E.F. οὐκ ἔστιν ἔτι Edd. Haec οὐκέτι ἐστὶν—ὑβρίζων om. C. [a] εἰ οὖν π. τις] Sic D. εἰ π. τις E. εἰ δὲ ὁ πατέρα A.B.F. Sav. cet. Haec εἰ οὖν—οὐκ ἔστιν υἱὸς om. Veron. [b] πατέρα ἡμῶν pro ἡμῶν πατέρα A.B.C. ἡμῶν om. E.F. [c] ἐξῆλθεν A.B.F. Sav. cet. [d] ἔσχεν E. Post οἰκέτας add. φησὶν A.B.F. Sav. cet. [e] ὁρᾷς E. [f] καὶ om. A.B.F. Sav. cet. [g] καὶ om. A.B.E.F. Sav. cet. [h] καὶ om. A.B.C.D.F. Sav. cet. [i] ὅτι om. C. κύριος sine artic. E. [k] οὕτω, φησὶ—συγγνωμονικοὶ] ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὕτω, φησὶ, φιλ. γίνεσθε καὶ συγ. ὡς καὶ αὐτοὶ δοῦλοι ὄντες A.B.F. [l] οὕτω φ. ἔσεσθε] φ. γίνεσθε Sav. cet. [m] Haec τὸ λοιπὸν—τῆς ἰσχύος αὐτοῦ om. Sav. cet. repugnantibus libris. [n] πρότερον τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι (ἀκούσατε Veron.), ἀκούσατε τέως (ὡς E.) τὰ περὶ τ. π.] Sic C.D.E. Veron. καὶ τὰ περὶ τῶν οἰκετῶν ἀκοῦσαι, τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν ἃ καὶ περὶ τ. π. A.B.F. ἀκοῦσαι, τὰ αὐτὰ ἐροῦμεν περὶ τῶν οἰκετῶν ἃ καὶ πρότερον περὶ τ. π. Sav. cet. [o] ἕψεται A.B.F. Statim νῦν μὲν εἰς θέατρον C.

δας· εἰς δὲ ἐκκλησίαν, οὐκέτι, οὐδὲ ἀναγκάζει παρεῖναι καὶ ἀκούειν.
Πῶς [p]δὲ ὁ οἰκέτης ἀκούσεται, σοῦ τοῦ δεσπότου ἑτέροις προσ-
έχοντος; Ἠγόρασας, ἐπρίω τὸν δοῦλον; ἐπίταττε πρότερον
αὐτῷ τὰ κατὰ θεὸν, ὥστε πρὸς τοὺς συνδούλους εἶναι ἤπιον,
ἀρετῆς [q]πολὺν ποιεῖσθαι λόγον. Πόλις ἐστὶν ἡ ἑκάστου οἰκία,
ἄρχων ἐστὶν ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας. Καὶ [r]ἡ μὲν τῶν
πλουτούντων, εὔδηλον, ἔνθα καὶ ἀγροὶ καὶ ἐπίτροποι καὶ ἄρχον-
τες ἐπὶ ἄρχουσιν· ἐγὼ δὲ καὶ τὴν τῶν πενήτων οἰκίαν φημὶ C
[s]πόλιν εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθά εἰσιν ἀρχαί· οἷον, κρατεῖ
τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἡ [t]γυνὴ τῶν οἰκετῶν, οἱ οἰκέται [v]τῶν γυ-
ναικῶν· πάλιν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τῶν παίδων. Ἆρα οὐ
δοκεῖ σοι, καθάπερ τις βασιλεὺς εἶναι, τοσούτους ἔχων ἄρχοντας
ὑποτεταγμένους ἑαυτῷ, καὶ πάντων [w]προσήκειν αὐτὸν οἰκονο-
μικώτερον εἶναι καὶ πολιτικώτερον; Ὁ γὰρ εἰδὼς διαφόρως
κεχρῆσθαι τούτοις, οἶδε τοὺς ἐπιτηδείους ἄρχοντας αἱρεῖσθαι,
καὶ [x]αἱρήσεται λαμπρούς. [y]Οἷον, ἔσται βασιλεὺς ἕτερος ἡ
γυνὴ [z]χωρὶς τοῦ διαδήματος ἐν οἰκίᾳ, [a]καὶ ὁ εἰδὼς τὸν βασιλέα D
τοῦτον αἱρεῖσθαι, πάντα τὰ ἄλλα καλῶς διαθήσει.

"Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, φησὶν, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ."
Ὅταν μέλλῃ τελευτᾶν ὁ λόγος, ἀεὶ τούτῳ κέχρηται τῷ τρόπῳ.
Οὐχὶ καλῶς ἔλεγον ἐξ ἀρχῆς, ὅτι στρατόπεδόν ἐστιν ὁλόκληρον
ἡ ἑκάστου οἰκία; Ἰδοὺ γὰρ διατάξας πάσας τὰς ἀρχὰς, λοιπὸν
αὐτοὺς καθοπλίζει, καὶ ἐπὶ πόλεμον ἐξάγει. Ἐὰν γὰρ μηδεὶς
τὴν ἀρχὴν ἁρπάζῃ [b]τὴν τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἕκαστος E
μένῃ, πάντα εὖ διακείσεται. "Ἐνδυναμοῦσθε, φησὶν, ἐν [c]κυρίῳ."
Τί ἐστιν, "ἐν κυρίῳ;" Ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς αὐτὸν, διὰ τῆς
αὐτοῦ βοηθείας. Ἐπειδὴ [d]γὰρ πολλὰ ἐπέταξεν [e]ἅπερ ἔδει
γενέσθαι, μὴ [f]δείσητε, φησὶν, ἐπιρρίψατε τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸν
[g]θεὸν, καὶ πάντα ἐξευμαρίσει. [h]"Καὶ ἐν τῷ κράτει, φησὶ, τῆς
ἰσχύος αὐτοῦ. 7 Καὶ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς
τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου."

7 v. 11.

[p] δὲ] οὖν A.B.F. οἰκέτης sine artic. B. [q] πολὺν om. B.F. Mox ἑκάστου ἡ οἰκία hoc ord. E. ἡ om. C. [r] ἡ μὲν τῶν] ὅτι μὲν τοιαύτη ἡ τῶν A.B.F. Sav. cet. [s] πόλιν] πάλιν C. καὶ πόλιν Veron. [t] γυνὴ] + τῶν παιδίων A.B. + τῶν παίδων F. + τῶν παίδων, τὰ παιδία D.E. [v] τῶν] + ἰδίων A.B.F. Sav. cet. [w] προσῆκον A.B.F. [x] αἱρήσεται] + γε A.B.F. Sav. cet. [y] οἷον] οὐκοῦν A.B.F. Sav. cet. [z] χωρὶς τ. δ. ἐν οἰκίᾳ] Sic A.B.C.E.F. ἐν οἰκίᾳ χωρὶς τ. δ. Edd. [a] καὶ om. E. [b] τὴν om. E. [c] κυρίῳ] + καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· τουτέστιν A.B.F. Sav. cet. Haec autem, τί ἐστιν ἐν κυρίῳ, quae aberant, ex Cat. assumsimus. [d] γὰρ om. A.F. [e] ἅπερ ἔδει (ἃ δεῖ E.) γενέσθαι] παραθαρρύνει λοιπὸν ὥστε μένειν A.B.F. [f] δήσητε F. δειλιάσητε E. [g] θεὸν pro κύριον B.C.E.F. Cat. [h] Haec καὶ ἐν τῷ κράτει —αὐτοῦ om. A.B.F. Sav. cet. καὶ ante ἐνδύσασθε om. A.B.F. Mosq. Post ἐνδύσασθε add. φησὶ E.

F Οὐκ εἶπε, πρὸς τὰς μάχας, οὐδὲ πρὸς τοὺς [i]πολέμους. Οὐδὲ
γὰρ ἁπλῶς, οὐδὲ φανερῶς ἡμῖν ὁ ἐχθρὸς πολεμεῖ, [k]ἀλλὰ μεθο-
δείᾳ. Τί ἐστι μεθοδεία; Μεθοδεῦσαί ἐστι τὸ ἀπατῆσαι, καὶ
διὰ [l]συντόμου ἑλεῖν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν γίνεται, καὶ ἐν
λόγοις καὶ ἐν ἔργοις καὶ ἐν παλαίσμασιν ἐπὶ τῶν παραγόντων
169 ἡμᾶς. Οἷόν τι λέγω· οὐδέποτε φανερὰ [m]προτίθησι τὰ ἁμαρ-
τήματα· [n]εἰδωλολατρείαν οὐ λέγει, ἀλλ' ἑτέρως αὐτὸ κατα- (880)
σκευάζει μεθοδεύων, τουτέστι, πιθανὸν [o]κατασκευάζων τὸν λόγον,
ἐπικαλύμμασι κεχρημένος. Ἤδη μὲν οὖν καὶ τούτῳ διήγειρε
τοὺς στρατιώτας, καὶ νήφειν ἐποίησε, τῷ πεῖσαι καὶ διδάξαι,
ὅτι πρὸς [p]ἔμπειρον τῶν πολεμικῶν ἡμῖν ἡ μάχη, καὶ οὐχ ἁπλῶς
οὐδὲ [q]ἀφελῶς πολεμοῦντα, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς μεθοδείας.
Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ [r]τῆς τέχνης αὐτοῦ, δεύτερον δὲ ἀπὸ τῆς
φύσεως καὶ τοῦ πλήθους [s]τοὺς μαθητὰς ἐπαίρει. Οὐχὶ κατα-
B βαλεῖν βουλόμενος [t]τοὺς στρατιώτας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἑστῶτας,
ἀλλ' ἐπᾶραι καὶ διεγεῖραι, εἶπε τὰ σοφίσματα, καὶ παρεσκεύασε
νήφειν. Εἰ μὲν γὰρ μόνον διηγησάμενος αὐτῶν τὴν δύναμιν
μέχρι τούτου τὸν λόγον ἔστησε, [v]κατέβαλεν ἂν αὐτούς· [w]εἰ δὲ
καὶ πρὸ τούτου καὶ μετὰ τοῦτο δείκνυσι δυνατὸν εἶναι τὸν τοιοῦ-
τον ἑλεῖν, μᾶλλον αὐτοὺς ἐπαίρει. Ἡ γὰρ τῶν ἐναντίων ἰσχὺς
ὅσῳ ἂν [x]σαφέστερον παρ' ἡμῶν ἀπαγγέλληται [y]πρὸς τοὺς οἰ-
κείους, τοσούτῳ σπουδαιοτέρους ποιεῖ τοὺς ἡμετέρους. [8]"Ὅτι
C οὐκ ἔστιν [z]ἡμῖν, φησὶν, ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ
πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
ρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις." [a]Εἶτα καὶ ἀπὸ τῶν ἐπάθλων τῶν
κειμένων διήγειρεν αὐτούς. [b]Τί γάρ; Εἰπὼν ὅτι σφοδροὶ οἱ

8 v. 12.

[i] πολέμους] + ἀλλὰ πρὸς τὰς μεθοδείας A.B.C.D.F. Sav. cet. [k] ἀλλὰ μεθοδείᾳ (+ μεθοδεύει E.) τί (+ δὲ E.) ἐστι μεθοδεία; μεθοδεῦσαί ἐστι] μεθοδεία ἐστὶν ἀπάτη καὶ δόλος· καὶ (καὶ om. F.) μεθοδεῦσαι λέγεται A.B.F. [l] συντόμου] μηχανῆς A.B.F. Sav. cet. [m] προτίθησι] ποιεῖ A.B.F. [n] εἰδωλολατρείαν (εἰδωλολατρεῖν E.)—μεθοδεύων] ὁ διάβολος, οὐδὲ ἐκ τοῦ φανεροῦ τὸ πράττειν αὐτὰ ὑποτίθησιν. οὐ γὰρ λέγει εἰδωλολάτρει, ἀλλ' ἑτέρως αὐτὸ μεθοδεύει A.B.F. [o] κατασκευάζει A.F. [p] ἐμπειρίαν E. Idem in marg. man. rec. πρὸς ἀκριβῆ πεῖραν ἔχοντα τῶν πολεμικῶν. [q] ἀφελῶς omnes. φανερῶς Edd. [r] τῆς om. F. αὐτοῦ om. A.B.F. [s] τοὺς μ. ἐπαίρει] φοβερὸν τὸν πόλεμον δείκνυσιν A.B.F. [t] τοὺς στρ. τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἑστῶτας] Sic A.B.C.D.E. τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἑστῶτας om. F. τοὺς ὑπ' αὐτὸν (ἐφ' αὐτὸν Veron.) ἑστῶτας στρ. Edd. [v] κατέβ. ἂν] κἂν κατέβ. A.B.F. Sav. cet. [w] εἰ] νῦν A.B.F. Mox δεικνὺς iidem. [x] σαφέστερον om. A.B.F. [y] [πρὸς τοὺς οἰκείους] Sav. Haec om. A.B.F. [z] ὑμῖν C. φησὶν om. A.B.F. [a] εἶτα] προτρέψας ἀπὸ τοῦ εἴδους τῆς μάχης, λοιπὸν A.B.F. Sav. cet. Mox ἀπὸ τῶν κειμένων ἐπάθλων A.B.F. Statim αὐτοὺς διεγείρει A.B.F. Sav. cet. [b] τί] ἔτι E. τί γάρ;—ἐν τοῖς ἐπουρανίοις] εἰπὼν δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, δείκνυσιν ὅτι περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς (ἐπουρανοῖς B.) A.B.F.

ἐχθροὶ, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ μεγάλα ἡμᾶς ἀποστεροῦσι. Ποῖα;
Ἐν τοῖς [c]ἐπουρανίοις ἡ μάχη κεῖται· οὐ περὶ χρημάτων, [d]οὐ
περὶ δόξης, ἀλλ' ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ ὁ ἀγών. Ὥστε ἀκατάλ-
λακτος ἡ ἔχθρα γίνεται. Σφοδροτέρα ἡ φιλονεικία [e]καὶ ἡ D
μάχη, ὅταν ὑπὲρ μεγάλων ᾖ. [f]Τὸ, "ἐν τοῖς ἐπουρανίοις," ἀντὶ
τοῦ ὑπὲρ τῶν [g]ἐπουρανίων· οὐχ ἵνα αὐτοί τινος τύχωσι νικήσαν-
τες, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀποστερήσωσιν· ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ἡ συνθήκη
ἐν [h]τίνι κεῖται; ἐν χρυσῷ. [i]Τὸ ἐν, ὑπέρ ἐστι, καὶ τὸ ἐν, διά
ἐστιν. Ὅρα πῶς ἡμᾶς διεγείρει ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ
νήφειν ποιεῖ, [k]τὸ εἰδέναι περὶ μεγάλων ὄντα τὸν κίνδυνον, καὶ
ὑπὲρ μεγάλων τὴν νίκην· τοῦ γὰρ οὐρανοῦ ἡμᾶς ἐκβάλλειν
σπουδάζει. Ἀρχάς τινάς φησι καὶ ἐξουσίας καὶ κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. Ποίου σκότους; [l]ἆρα τῆς E
νυκτός; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ τῆς πονηρίας. "Ἦμεν γάρ [m]ποτε,
φησὶ, σκότος·" [n]τὴν πονηρίαν λέγων τὴν ἐν τῷ παρόντι βίῳ.
Οὐ γὰρ ἕξει περαιτέρω χώραν, οὐκ ἐν οὐρανῷ, οὐκ ἐν τῷ μετὰ
ταῦτα αἰῶνι. Κοσμοκράτορας δὲ αὐτοὺς [o]φησιν, οὐχ ὡς τοῦ
κόσμου κρατοῦντας, [p]ἀλλ' οἶδε τὸν κόσμον τοῦτον καλεῖν ἡ
γραφὴ τὰς πονηρὰς πράξεις· ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Χριστός·
[9]"Ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὥσπερ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ F
ἐκ τοῦ κόσμου." Ἆρα [q]οὖν οὐκ ἦσαν ἐκ τοῦ κόσμου; οὐχὶ
σάρκα περιέκειντο; οὐ τῶν [r]ἐν κόσμῳ ἦσαν; Καὶ πάλιν· "Ὁ
κόσμος ἐμὲ μισεῖ, ὑμᾶς δὲ οὐ δύναται μισεῖν·" πάλιν τὰς πονη-
ρὰς πράξεις λέγων. [s]Οὕτω κόσμον ἐνταῦθα τοὺς πονηροὺς
ἀνθρώπους [t]φησίν· οἱ [v]δὲ δαίμονες μᾶλλον τούτων [w]κρατοῦσι. 170
"Πρὸς τὰ πνευματικὰ, [x]φησὶ, τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις."
[y]Ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας [z]φησὶ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν [a]ἐπουρανίων
θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι. [10]"Διὰ τοῦτο, φησὶν,

9 Joan. xvii. 14. vii. 7. 10 v. 13.

c ἐπουρανίοις] + φησὶν E. Cat. d οὐ] οὐδὲ E. Cat. e καὶ ἡ μάχη ὅταν] ὅταν καὶ A.B.F. f τὸ] Sic C.D.E. τὸ γὰρ A.B.F. Edd. ἢ τὸ Cat. g ἐπουρανίων] + ἐστὶν A.B.F. Sav. cet. h τίνι A.F. Cat. τινὶ Edd. Statim ἐν χρυσῷ. C.E. ἐν χρυσῷ; Cat. ἐν Χριστῷ A.B.D.F. Haec desunt in Editis. i τὸ] + γὰρ A.B.F. k τὸ] τῷ Veron. solus. Statim περὶ pro ὑπὲρ A.B.E.F. Cat. l ἄρα A. Cat. m ποτε φ. σκότος pro φ. σκότος ποτὲ omnes. n τὴν] οὕτω τὴν A.B.F. Sav. cet. o φησιν] εἶπεν A.B.F. p ἀλλ' οἶδε τὸν κ. τοῦτον καλεῖν] ἀλλ' ὡς τῶν πονηρῶν ἔργων ὄντας αἰτίους. οἶδε γὰρ κόσμον καλεῖν A.B.F. Sav. cet. q οὖν] γὰρ A.B.F. οὖν in marg. ἂν in text. E. r ἐν τῷ κ. E. s οὕτω κόσμον] οὕτως κόσμον C.D. Veron. οὕτως. ἢ κόσμον A.B.F. Sav. cet. t φησὶν] λέγει A.B.F. Sav. cet. v δὲ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. Mox μάλιστα pro μᾶλλον E. Cat. w κρατοῦσι] + πρὸς τὰς ἀρχὰς B.F. + πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας A. Sav. cet. x φησὶ om. A.B.F. y ἀρχὰς] + δὲ E. Cat. z φησὶ] εἶπεν, ἐπειδὴ οἶδε καὶ ἐπὶ γῆς οὔσας A.B.F. a ἐπουρανίων] + εἰσὶ A.B.F. Sav. cet. Mox ἀρχαὶ, κυριότητες inverso ord. C.D. Tum καὶ ἐξουσίαι A.B.F.

ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι."
Ἡμέραν [b]πάλιν πονηρὰν, τὸν παρόντα βίον [c]φησὶ, καὶ [d]αἰῶνα
πονηρὸν τοῦτόν [e]φησιν, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων κακῶν.
B Τουτέστιν, ἀεὶ ὁπλίζεσθε. "Καὶ ἅπαντα, φησὶ, κατεργασά-
μενοι" τουτέστι, καὶ πάθη καὶ ἐπιθυμίας ἀτόπους καὶ τὰ
ἐνοχλοῦντα ἡμῖν ἅπαντα. Οὐχ ἁπλῶς ἐργάσασθαι εἶπεν, [f]ἀλλὰ
κατεργάσασθαι, [g]ὥστε οὐκ ἀνελεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ στῆναι μετὰ
τὸ ἀνελεῖν. Πολλοὶ γὰρ τὴν νίκην ταύτην νικήσαντες, πάλιν
ἔπεσον. Πάντα, φησὶ, κατεργασάμενοι, οὐ τὸ μὲν [h]ναὶ, τὸ δὲ
οὔ· δεῖ [i]γὰρ καὶ μετὰ τὴν νίκην στάσεως. Ἐβλήθη ποτὲ,
ἀλλὰ πάλιν ἀναζῇ τὰ βαλλόμενα, ἂν μὴ στῶμεν. [k]Εἰ δὲ
C πεσόντα ἀνίσταται, ἕως ἂν στήκωμεν, πέπτωκεν· ἕως ἂν μὴ
περιφερώμεθα, ἐκεῖνος οὐκ ἀνίσταται. [l]Ἐνδυσώμεθα τὴν πανο-
πλίαν τοῦ θεοῦ. Ὁρᾷς πῶς τὸν φόβον ἐξεῖλεν; [m]Εἰ γὰρ (881)
δυνατὸν [n]κατεργάσασθαι καὶ στῆναι, [o]τὸ περὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν
δυνάμεως διεξιέναι, οὐ δειλίαν ἐμποιεῖ καὶ φόβον, ἀλλὰ τὴν
ῥᾳθυμίαν ἀποτινάσσει. "Ἵνα δυνηθῆτε [p]ἀντιστῆναι, φησὶν, ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ." Καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου παραμυθεῖται.
Βραχὺς, φησὶν, ὁ καιρὸς, ὥστε χρὴ ἑστάναι· μὴ κάμητε μετὰ
D τὴν [q]σφαγήν.

[r]Εἰ τοίνυν πόλεμός ἐστιν, εἰ τοιαῦται αἱ παρατάξεις εἰσὶν, εἰ
ἀσώματοι αἱ ἀρχαὶ, εἰ κοσμοκράτορες, εἰ πνευματικὰ [s]τῆς
πονηρίας, πῶς τρυφᾷς, εἰπέ μοι; [t]πῶς διακεχυμένος εἶ; [v]πῶς
ἀφωπλισμένοι περιγενέσθαι δυνησόμεθα; Ταῦτα ἕκαστος ἑαυτῷ
[w]λεγέτω καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὅταν ὑπὸ [x]τοῦ θυμοῦ κρατῆται,
ὅταν ὑπὸ ἐπιθυμίας, ὅταν τὸν ὑγρὸν [y]βίον καὶ εἰκῇ τοῦτον
ἐπιζητῇ. Ἀκουέτω τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· "Οὐκ
ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς,
E πρὸς τὰς ἐξουσίας." Χαλεπώτερος οὗτος ὁ πόλεμος τοῦ αἰσθη-

[b] πάλιν accessit ex omnibus. [c] φησὶ om. A.B.F. Sav. cet. [d] αἰῶνα] + δὲ A.B.F. Sav. cet. Mox τουτο E. [e] φησὶν] καλεῖ A.B.F. Sav. cet. [f] ἀλλὰ] ἀλλ' ὥστε E. Cat. Veron. [g] ὥστε οὐκ ἀνελεῖν μ.] ὥστε οὐκ ἀνελεῖν δεῖ μ. A.B.F. ὥστε ἀνελεῖν· οὐ δεῖ δὲ ἀνελεῖν μ. E. Cat. [h] ναὶ om. F. [i] γὰρ] τοίνυν A.B.F. [k] εἰ δὲ] ἤδη καὶ A.B.F. Sav. cet. [l] ἐνδυσώμεθα] ἐνδύσασθε, φησὶ A.B.F. [m] εἰ] οὐ C. Statim δὲ pro γὰρ A.B.F. [n] καὶ κατεργ. E. [o] τὸ περὶ τῆς τῶν ἐ. δ. διεξιέναι] τί ἀποφεύγεις τὴν μάχην; στῆθι κατεργασάμενος καὶ νενίκηκας. καὶ μὴ θαυμάσῃς ὅτι τοσαῦτα περὶ τῆς τ. ἐ. δ. διεξέρχεται· τὸ γὰρ ταῦτα διεξιέναι A.B.F. Sav. cet. [p] ἀντιστῆναι φ. pro φ. ἀντιστῆναι A.B.C.D.E. [q] σφαγὴν] σοφίαν C. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ βίου ἐπιμελοῦς καὶ μεμεριμνημένου, ἵνα μὴ ἡττώμεθα πρὸς τοῦ πονηροῦ καθ' ἑκάστην ἐν πᾶσιν ἐπιβουλεύοντος· καὶ περὶ τῆς τῶν παρόντων ὑπεροψίας, καὶ τῆς τῶν μελλόντων σπουδῆς. Veron. [s] τῆς om. E. [t] πῶς] + καὶ A. [v] πῶς] + δὲ A.B. [w] λεγέτω] διαλεγέσθω E. [x] τοῦ om. E. [y] β. καὶ εἰκῇ τοῦτον] Sic omnes. τοῦτον β. καὶ εἰκῇ Edd.

τοῦ, σφοδροτέρα ἡ μάχη. Ἐννόησον ὅσον [z]οὗτος παλαίει
χρόνον. [a]Νῦν οὖν ἦλθε, φησὶν, ἐμοὶ παλαῖσαι. Ταῦτα [b]γάρ
τινες τῶν [c]ῥαθύμων φθέγγονται. Δέον [d]σε εὐχαριστεῖν, ἄν-
θρωπε, ὅτι [e]τοῦ τοιούτου περιγίνῃ, ἂν ἐθέλῃς, ἐκ τῶν ἐναντίων
[f]καὶ ἀγανακτεῖς, νωθροῦ τινος καὶ ὑπνηλοῦ στρατιώτου [g]ῥήματα
φθεγγόμενος. Οἶδας τὰς λαβὰς, ἂν ἐθέλῃς· [h]περισκόπει πάν-
τοθεν, σαυτὸν τείχιζε. Οὐχὶ πρὸς τὸν διάβολόν ἐστιν ἡ μάχη F
μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐκείνου δυνάμεις. Πῶς οὖν παλαί-
σομεν τῷ [i]σκότῳ; Φῶς γενόμενοι. Πῶς τοῖς πνευματικοῖς τῆς
πονηρίας; Ἀγαθοὶ γενόμενοι. [k]Ἀγαθῷ γὰρ ἐναντίον ἡ πονη-
ρία, καὶ φῶς ἀπελαύνει σκότος· ἂν δὲ καὶ αὐτοὶ ὦμεν σκότος, 171
ἁλωσόμεθα πάντως. Πῶς οὖν αὐτῶν περιεσόμεθα; Ἂν ὅπερ
εἰσὶν ἀπὸ φύσεως ἐκεῖνοι, τοῦτο γενώμεθα ἀπὸ [l]προαιρέσεως,
σαρκὸς ἐκτὸς καὶ αἵματος· οὕτως αὐτοὺς [m]αἱρήσομεν. Ἐπειδὴ
γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ὑπὸ πολλῶν ἐλαύνεσθαι, μὴ νομίσητε, φησὶν,
ὅτι αὐτοὶ πολεμοῦσιν [n]ὑμῖν. Οἱ ἐνεργοῦντες ἐν αὐτοῖς δαίμονές
εἰσιν οἱ πολεμοῦντες· πρὸς ἐκείνους ἡμῖν ἡ μάχη. Δύο δὲ ἀπὸ
τούτων κατασκευάζει, αὐτούς τε [o]αὐστηροτέρους ποιῶν, καὶ τὸν
πρὸς ἐκείνους θυμὸν χαλῶν τοὺς πολεμοῦντας αὐτοῖς. Καὶ
τίνος ἕνεκεν πρὸς τούτους ἡμῖν ἡ μάχη γεγένηται; Ἐπειδὴ [p]καὶ B
σύμμαχον ἔχομεν ἄμαχον, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν. Τέχνην
ἐδιδάχθημεν τοιαύτην, ὥστε μὴ πρὸς ἀνθρώπους δύνασθαι πα-
λαίειν, ἀλλὰ πρὸς δαίμονας. Ἂν δὲ ἐθέλωμεν, οὐδὲ παλαίσομεν.
Ἐπειδὴ γὰρ βουλόμεθα, πάλη ἐστίν· ἐπεὶ τοσαύτη ἡ δύναμις
τοῦ ἐνοικοῦντος [q]ἐν ἡμῖν, ὡς λέγειν, [11]"Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξου-
σίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
δύναμιν [r]τοῦ ἐχθροῦ." Πᾶσαν ἡμῖν [s]δέδωκεν ἐξουσίαν καὶ τοῦ C
παλαίειν, καὶ τοῦ μὴ παλαίειν· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς νωθεῖς ἐσμεν,
παλαίομεν αὐτοῖς. Ἐπεὶ ὅτι [t]Παῦλος οὐκ ἐπάλαισεν, ἄκουσον
αὐτοῦ λέγοντος· [12]"Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, [v]ἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμ-

11 Luc. x. 19. 12 Rom. viii. 35. xvi. 20. Act. xvi. 18.

[z] οὗτος om. A.B.F. [a] νῦν—παλαῖσαι] ὑπὲρ τίνος πυκτεύει, καὶ γενοῦ σεαυτοῦ ἀσφαλέστερος. ναὶ, φησὶν, ἀλλ' ἔδει ὄντα διάβολον ἐκ μέσου γενέσθαι, καὶ πάντες ἂν ἐσώζοντο A.B.F. Sav. cet. [b] γὰρ accessit ex D.E. [c] ῥαθύμων] + προφασιζόμενοι A.B.F. Sav. cet. [d] σε om. A.B.F. [e] τοῦ assumtum ex A.B.C.D.F. Statim περιγένῃ F. [f] καὶ] σὺ δὲ A.B.F. [g] ῥήματα φθ. pro φθ. ῥήματα omnes. [h] περισκοπεῖν E. [i] σκότῳ] + φησὶ A.B.F. Sav. cet. [k] ἀγαθοῦ C.E. [l] προαιρέσεως] + ἡμεῖς A.B.F. Sav. cet. [m] ἐρίσομεν ante corr. E. [n] ὑμῖν pro ἡμῖν B.C.D.E. et ex corr. F. [o] αὐστηροτέρους—πολεμοῦντας αὐτοῖς] προθυμοτέρους ποιῶν πρὸς τοὺς πολεμοῦντας αὐτοῖς, καὶ πρὸς ἐκείνους τὸν θυμὸν ἐγείρων A.B.F. Sav. cet. [p] καὶ om. C.D. [q] ἐν om. A.B.F. [r] τοῦ] + ἀντικειμένου, sed expunctum, E. [s] ἔδωκεν B.F. Statim τὴν ἐξουσίαν C. [t] ὁ Παῦλος E. Statim ἐπάλαιεν A.B.F. [v] ἢ λιμὸς om. C.D. Veron.

νότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;" Καὶ πάλιν ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· "Ὁ θεὸς συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει." Εἶχε γὰρ αὐτὸν ὑποτεταγμένον· διὸ καὶ ἔλεγε,
D "Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς." Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστι παλαίοντος. Ὁ γὰρ παλαίων [w]οὐδέπω ἐνίκησεν, ὁ δὲ νικήσας οὐκέτι παλαίει. Ὑπέταξεν αὐτὸν, [x]ἐξῃχμαλώτισε. Καὶ Πέτρος δὲ οὐκ ἐπάλαιε τῷ διαβόλῳ, ἀλλ' ὃ τοῦ παλαῖσαι βέλτιον [y]ἦν, ἐν τοῖς πιστοῖς, ἐν τοῖς ὑπακούουσιν, ἐν τοῖς κατηχουμένοις ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος [z]ἐκράτουν αὐτοῦ, καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος· [13] "Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν." Ὅθεν καὶ μάλιστα αὐτοῦ περιεγένετο. Καὶ πάλιν ἄκουε αὐ-
E τοῦ λέγοντος· "Οὐ θαυμαστὸν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς [a]διάκονοι δικαιοσύνης." Οὕτως ᾔδει πᾶσαν τὴν μάχην, καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἐλάνθανε. Καὶ, "Τὸ μυστήριον [b]γὰρ, φησὶν, ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας." Ἀλλὰ πρὸς ἡμᾶς (882)
ἡ πάλη ἐστίν. Ἐπεὶ ἄκουε [c]πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· [14] "Πέπεισμαι ὅτι οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε [d]τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ [e]Χριστοῦ." Οὐκ [f]εἶπεν, ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ', "ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ [g]Χρι-
F στοῦ." Πολλοὶ γάρ εἰσιν ἡνωμένοι δῆθεν τῷ Χριστῷ, οὐκ ἀγαπῶντες δὲ αὐτόν. Οὐ μόνον, φησὶν, ἀρνήσασθαί με οὐ [h]πείσεις, ἀλλ' οὐδὲ ἧττον αὐτὸν ἀγαπῆσαι. Εἰ δὲ αἱ ἄνω δυνάμεις οὐκ ἂν τοῦτο ἴσχυσαν, τίς [i]ἕτερος αὐτὸν μετέστησεν;
172 Οὐχ ὡς δὲ ἐκείνων ἐπιχειρουσῶν, ταῦτά φησιν, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν· διὸ καὶ ἔλεγε, πέπεισμαι. Οὐκοῦν [k]οὐκ ἐπάλαιεν, ἀλλ' ὅμως φοβεῖται αὐτοῦ τὰς πανουργίας. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· [15] "Φοβοῦμαι, μή πως ὡς [l]ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν." [m]Ναὶ, φησίν· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τούτῳ τῷ [n]ῥήματι χρῆται, λέγων· [16] "Φοβοῦμαι γὰρ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι." Πῶς

[13] 2 Cor. ii. 11. xi. 15. 2 Thess. ii. 7. [14] Rom. viii. 38, 39.
[15] 2 Cor. xi. 3. [16] 1 Cor. ix. 27.

[w] οὔπω C. οὐδέποτε D. Veron. [x] ᾐχμαλώτευσε A.B.F. [y] ἦν] + τοῦτο εἰργάζετο A.B.F. Sav. cet. [z] κρατῶν E. Mox haec καὶ τῶν δυνάμεων (+ τῶν A.B.F.) αὐτοῦ assumta ex omnibus. [a] διάκονοι] ἄγγελοι E. [b] γὰρ] δὲ E. [c] πάλιν om. F. αὐτοῦ πάλιν inverso ord. A. [d] τις om. C.D. Veron. [e] Χριστοῦ] θεοῦ C.D. Veron. [f] εἶπεν] + ἁπλῶς A.B.F. Sav. cet. [g] Χριστοῦ] θεοῦ D. Haec ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ om. C. Veron. [h] πείθεις E. [i] ἕτερος] + ἂν E. [k] οὐκ om. F. [l] ὁ om. A. [m] ναὶ] καὶ C. Veron. Mox ἀλλὰ om. C.D.E. Veron. [n] ῥήματι] τρόπῳ E. Statim χρῆται A.B.C.E.F. κέχρηται Edd.

οὖν πέπεισαι, ὅτι οὐδείς σε [o]χωρίζει; Ὁρᾷς ὅτι ταπεινοφρο- B
σύνης τὸ ῥῆμά ἐστι καὶ [p]μετριότητος; Ἤδη γὰρ ἐκεῖνος ᾤκει
τὸν οὐρανόν· διὸ καὶ ἔλεγεν, [17] "Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα·"
καὶ πάλιν, "Τὸν δρόμον τετέλεκα." Ὥστε οὐκ εἰς ταῦτα
ἐνεπόδιζεν αὐτῷ ὁ διάβολος, ἀλλ' εἰς τὰ τῶν μαθητῶν. Τί
δήποτε; Ἐπειδὴ τούτων οὐκ αὐτὸς [q]κύριος ἦν μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἡ ἐκείνων προαίρεσις. Ἐκεῖ ἔστιν ὅπου ἐκράτει· μᾶλλον δὲ
οὐδὲ ἐκεῖ αὐτοῦ ἐκράτει, ἀλλὰ τῆς ῥᾳθυμίας τῶν μὴ προσεχόν-
των. Εἰ μὲν γὰρ τὰ παρ' αὐτοῦ μὴ ἐπλήρου, ἢ διὰ νωθείαν, ἢ
δι' ἄλλο τι τοιοῦτον, αὐτοῦ ἐκράτει· εἰ δὲ αὐτὸς μὲν πάντα C
ἔπραττεν, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐπείθοντο, οὐκ αὐτοῦ ἐκράτει, ἀλλὰ τῆς
ἐκείνων ἀπειθείας· καὶ τὸ νόσημα οὐ τοῦ ἰατροῦ [r]ἐκράτει, ἀλλὰ
τῆς [s]ἀταξίας τοῦ κάμνοντος. Ὅταν [t]δὲ αὐτὸς μὲν πάντα
παρασκευάσηται, [v]ἐκεῖνος δὲ πάντα διαφθείρῃ, ἐκεῖνος ἥττηται,
οὐχ οὗτος. Ὥστε οὐδαμοῦ ἐκράτησε τοῦ Παύλου. Πλὴν ἀλλ'
ἐφ' ἡμῶν ἀγαπητὸν [w]τὸ καὶ δύνασθαι παλαίειν. Ῥωμαίοις
[x]μὲν οὐ τοῦτο ἐπεύχεται, ἀλλὰ τί; [18] "Συντρίψει τὸν Σατανᾶν
ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει·" καὶ τούτοις οὕτως ἐπεύχεται,
"Τῷ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτού- D
μεθα ἢ νοοῦμεν." Ὁ παλαίων, ἔτι κατέχεται· πλὴν [y]ἀλλ'
ἀγαπητὸν καὶ τὸ μὴ πεσεῖν. Τότε ἡ νίκη λαμπρὰ γίνεται,
ὅταν ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν. Οἷον, ἔστω τις [z]ἐπιθυμία πονηρά·
τὸ μὲν παράδοξον, [a]μηδὲ δέχεσθαι [b]ταύτην, ἀλλὰ σβεννύναι· εἰ
δὲ τοῦτο οὐ δυνατὸν, κἂν παλαίωμεν, καὶ [c]διαπαντὸς κατέ-
χωμεν· ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. Οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ
τῶν [d]ἀθλητῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ κατα-
βάλῃς, οὐ νενίκηκας· ἐνταῦθα δὲ [e]ἂν μὴ καταβληθῇς, νενίκηκας· E
ἂν μὴ καταβληθῇς, κατέβαλες. Εἰκότως· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφό-
τεροι ὑπὲρ νίκης σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος καταβληθῇ, ὁ ἕτερος
στεφανοῦται· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς
ἡμετέρας ἥττης σπουδάζει. Ὅταν οὖν [f]αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο
ὑπὲρ οὗ σπουδάζει, ἐνίκησα· οὐ γὰρ ὥστε [g]καταβαλεῖν, ἀλλ'
ὥστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. Ἤδη οὖν νενίκηκα· αὐτὸς γὰρ
ἤδη βέβληται, καὶ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστίν. Ἡ δὲ νίκη αὐτοῦ οὐκ F

17 1 Cor. iv. 4. 2 Tim. iv. 7. 18 Rom. xvi. 20. Ephes. iii. 20.

[o] χωρίζει pro χωρίσει A.B.C.E.F. [p] πραότητος F. [q] κύριος ἦν pro ἦν κύριος A.B.C.E.F. [r] κρατεῖ A.B.F. [s] ἀπειθείας C. [t] δὲ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. [v] ἐκεῖνος δ. π. διαφθείρῃ om. E. [w] τὸ καὶ] καὶ τὸ B.E.F. [x] μὲν] + οὖν E. οὐ om. F. [y] ἀλλ' om. E.F. [z] ἐπιθυμία πονηρὰ] ἐπιθυμίᾳ πονηρᾷ παλαίων A.B.F. [a] μηδὲ] μὴ E. [b] αὐτὴν A.B.E.F. [c] διαπαντὸς] + αὐτὴν F. [d] ἀθλητῶν] + ἐστιν A.B.F. [e] ἂν μὴ κ. νενίκηκας om. F. [f] αὐτὸν ἀφ.] ἀφ. αὐτὸν D. αὐτὸν om. C.F. [g] —βάλλειν bis E.

ἐν τῷ στεφανωθῆναι, ἀλλ' ἐν [h]τῷ ἀπολέσαι· ὥστε [i]ἂν μὴ κατα-
βάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. [k]Τίς οὖν ἐστι λαμπρὰ
νίκη; Τὸ ἐκ περιουσίας καταπατεῖν αὐτὸν, οἷον ὁ Παῦλος ἐποίει,
173 οὐδὲν ἡγούμενος [l]εἶναι τὰ παρόντα πράγματα. Τοῦτον καὶ
ἡμεῖς μιμώμεθα, καὶ σπουδάζωμεν ἀνώτεροι γενέσθαι, καὶ μηδα-
μόθεν παρέχειν αὐτῷ λαβήν. Ὁ πλοῦτος δίδωσιν αὐτῷ λαβὴν,
τὰ χρήματα, ἡ κενοδοξία· καὶ πολλάκις μὲν αὐτὸν ἀνέστησε,
πολλάκις δὲ ἠγρίανεν. Ἀλλὰ τίς χρεία πάλης; [m]τίς χρεία
συμπλοκῆς; Ὁ συμπλεκόμενος ἄδηλον ἔχει τὸ τέλος, πότερον
μὴ ἡττηθείη καὶ αὐτὸς, [n]καὶ ἁλώσεται· ὁ δὲ καταπατῶν, δήλην
ἔχει τὴν νίκην. [o]Καταπατήσωμεν τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν,
B [p]καταπατήσωμεν [q]τὰς ἁμαρτίας, πάντα λέγω τὰ βιωτικὰ,
θυμὸν, ἐπιθυμίαν, ἀλαζονείαν, πάντα τὰ πάθη· ἵνα ἀπελθόντες
ἐκεῖ, τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, μὴ εὑρεθῶμεν [r]προδι-
δόντες. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν [s]μελλόντων ἐπιτευξόμεθα. Εἰ δὲ (883)
περὶ τοῦτο [t]γινόμεθα κακοὶ, τίς ἡμῖν ἐγχειρίσει τὰ μείζονα;
Εἰ γὰρ τὸν προσκεκρουκότα, τὸν ἠτιμωμένον, τὸν καταπεφρο-
νημένον, τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας κείμενον, πατῆσαι οὐκ ἠδυνήθημεν,
C πῶς ἡμῖν δώσει τὰ πατρῷα ὁ πατήρ; εἰ τοῦ οὕτως ὑποτε-
ταγμένου οὐ περιεγενόμεθα, ποίαν ἕξομεν παρρησίαν εἰς τὴν
πατρῴαν εἰσελθεῖν οἰκίαν; Εἰπὲ γάρ μοι· εἴ τινα υἱὸν [v]ἔχοις,
ἐκεῖνος δὲ ἀφεὶς τοὺς [w]εὐπροσωποῦντας τῶν οἰκετῶν, [x]ἀναμι-
γνύηται [y]τοῖς σε λελυπηκόσι, τοῖς ἐκπεπτωκόσι τῆς πατρῴας
οἰκίας, τοῖς περὶ κυβείαν ἠσχολημένοις, καὶ μέχρι τέλους τοῦτο
[z]ποιῇ, οὐχὶ ἀποκληρονόμος ἔσται; Εὔδηλον ὅτι. Οὕτω καὶ
ἡμεῖς, ἂν ἀφέντες τοὺς εὐηρεστηκότας καὶ τοὺς [a]ἐπιτεταγμένους
ἡμῖν ἀγγέλους, ἀναστρεφώμεθα μετὰ τοῦ διαβόλου, πάντως
D ἀποκληρονόμοι ἐσόμεθα. Ἀλλὰ μὴ [b]γένοιτο, ἀλλὰ τὸν πό-
λεμον [c]ἀναδεξώμεθα τὸν πρὸς αὐτόν. Εἴ τις ἐχθρὸν ἔχει, εἴ
τις ὑπ' αὐτοῦ ἠδίκηται, εἴ τις ἀγριαίνει, πάντα τὸν θυμὸν
ἐκεῖνον, πᾶσαν τὴν χαλεπότητα συναγαγὼν κενούτω κατὰ τῆς
τοῦ διαβόλου κεφαλῆς. Ἐνταῦθα ὁ θυμὸς καλὸν, ἐνταῦθα ἡ

[h] τῷ] + ἐμὲ A.B.D.E.F. Sav. cet. [i] ἂν] κἂν E. [k] τίς] τί A. Statim ἐστιν ἡ λ. ν. E. [l] εἶναι om. E. [m] τίς χρεία] ἢ E. [n] καὶ om. C. Statim ἁλῶ A.B.F. [o] καταπ.] οὐκοῦν καταπ. A.B.F. Sav. cet. [p] καταπατήσαντες C.D. Veron. [q] τὰς ἁμαρτίας] τὰς ὕλας τῆς ἁμαρτίας A.B.F. Mox πάντα τὰ πάθη, θυμὸν, ἐπιθ. ἀλαζ. inverso ord. iidem. [r] προδόντες ante corr. E. [s] μελλόντων] + ἀγαθῶν E. [t] γενόμεθα Veron. γενώμεθα A.B.E.F. [v] ἔχεις B.E. [w] εὐγνωμονοῦντας A.B.F. Sav. cet. [x] ἀναμίγνυται B.E.F. [y] τοῖς σε λ.] τῶν λελυπηκότων E. [z] ποιεῖ A.B.E.F. [a] διακονουμένους A.B.F. [b] γένοιτο] + τοῦτο μηδένα παθεῖν ἡμῶν A.B.F. Sav. cet. [c] ἀναδεξώμεθα τὸν πρὸς αὐτὸν] ἀναδεξαμένους τὸν πρὸς αὐτὸν, καὶ νικήσαντας μετὰ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας, κληρονόμους γενέσθαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν A.B.F. receptum a Sav. cet.

ὀργὴ χρήσιμον, ἐνταῦθα ἡ μνησικακία ἐπαινετόν. Ὥσπερ γὰρ E
ἐπὶ τῶν [d]ἔξωθεν τὸ μνησικακεῖν [e]πονηρὸν, οὕτως ἐνταῦθα τὸ
μνησικακεῖν ἀγαθόν. Ὥστε εἰ ἐλαττώματα ἔχεις, [f]ἐνταῦθα
αὐτὰ [g]γύμναζε, εἰ μὴ δύνασαι αὐτὰ ἀποθέσθαι, ἢ μετὰ τῶν
μελῶν τῶν σῶν. Ἔπληξέ σε τις; Μνησικάκησον τῷ διαβόλῳ,
καὶ μηδέποτε καταλύσῃς τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς αὐτόν. Ἀλλ'
οὐκ ἔπληξε; Καὶ οὕτω μνησικάκει, ὅτι τὸν δεσπότην ὕβρισε
τὸν σὸν, ὅτι προσέκρουσεν, ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς λυμαίνεται καὶ F
πολεμεῖ. Ἀεὶ ἐχθρὸς ἔσο, ἀεὶ πικρὸς, ἀεὶ ἀνήμερος· οὕτω ταπεινὸς
ἔσται ἐκεῖνος, οὕτως εὐκαταφρόνητος, οὕτως εὐχείρωτος.
Ἂν ἡμεῖς ἀγριαίνωμεν πρὸς αὐτὸν, ἐκεῖνος οὐκ ἔσται ἡμῖν
ἄγριος· ἂν ἡμεῖς ὦμεν ἐπιεικεῖς, τότε ἐκεῖνος ἄγριος ἔσται· οὐχ
ὡς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν [h]ἡμετέρων. Ἐχθρός ἐστι καὶ πολέ- 174
μιος καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας, [i]καὶ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς
[k]αὐτοῦ. [l]Εἰ ἑαυτὸν οὐ φιλεῖ, πῶς ἡμᾶς φιλῆσαι δυνήσεται;
Παραταττώμεθα τοίνυν καὶ βάλλωμεν αὐτὸν, ἔχοντες σύμμαχον
μέγαν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν [m]Χριστὸν, ὃς δυνήσεται
καὶ ἡμᾶς ἀχειρώτους ποιῆσαι [n]ταῖς ἐκείνου πάγαις, καὶ τῶν
[o]μελλόντων ἀξιῶσαι ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος,
τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. B

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

[1]Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ.

ΣΥΝΤΑΞΑΣ τὸ στρατόπεδον τοῦτο, καὶ διεγείρας αὐτῶν
τὴν προθυμίαν· [a]ἀμφοτέρων γὰρ ἔδει, καὶ τοῦ συντεταγμένους C
εἶναι, [b]καὶ ἀλλήλοις εἴκειν, καὶ τοῦ [c]τὸν θυμὸν αὐτῶν διεγερθῆναι·
[d]καὶ παραθαρσύνας αὐτούς· καὶ γὰρ καὶ τούτου ἔδει·
λοιπὸν αὐτοὺς [e]καὶ καθοπλίζει. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὅπλων ὄφελος,
ἐκείνων [f]πρότερον μὴ διατεταγμένων, μηδὲ τοῦ θυμοῦ διεγερθέντος
τῆς τοῦ στρατιώτου ψυχῆς. Δεῖ γὰρ [g]αὐτὸν πρότερον

[1] Cap. VI. v. 14.

[d] ἔξωθεν] + τούτου B.F. + τοῦτο A. Sav. cet. [e] πονηρὸν omnes. κακὸν Edd. [f] ἐντεῦθεν A.B.F. [g] γύμναζε—ἢ (μὴ pro ἢ E.) μετὰ] ἀποσκεύαζε· εἰ δὲ μὴ δύνασαι αὐτὸς ἀποθέσθαι, κἂν μετὰ A.B.F. Sav. cet. [h] ἡμετέρων] + ἀλλ' ἀπεναντίας A.B.F. [i] καὶ om. A.B.F. [k] ἑαυτοῦ E. [l] εἰ om. a pr. man. E. [m] τὸν Χριστὸν E. [n] τῆς ἐκείνου παγίδος F. [o] μελλόντων] + ἡμᾶς E.
Hom. XXIII. [a] ἀμφότερα C. Mox καὶ τὸ συντ. idem. [b] Haec καὶ ἀλλήλοις εἴκειν (ἥκειν ante corr. E.) om. A.B.F. Sav. cet. [c] τὸν accessit ex omnibus. τοῦτον pro τοῦ τὸν Veron. Statim αὐτὸν pro αὐτῶν a pr. man. E. [d] καὶ] εἶτα καὶ A.B.F. [e] καὶ om. A.B.F. [f] πρότερον μὴ] μὴ πρότερον A.B.F. [g] αὐτὸν πρότερον pro πρότερον αὐτὸν A.B.C.E.F. πρότερον om. D.

ἔνδοθεν ὁπλίζειν, καὶ τότε ἔξωθεν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν [h]στρατιωτῶν
ταῦτα, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ [i]τούτων τῶν νοητῶν στρατιωτῶν·
D μᾶλλον δὲ ἐπὶ τούτων οὐδὲ ἔστιν ἔξωθεν ὁπλίσασθαι, ἀλλὰ
πάντα ἔνδοθεν. Διήγειρε τὸν θυμὸν καὶ ἀνέκαυσε, προσέθηκε
τὸ θάρσος, ἔστησεν αὐτοὺς εὐτάκτως· [k]ὅρα πῶς καὶ περιτίθησι
τὰ ὅπλα. "Στῆτε οὖν," φησί. Πρῶτον [l]τῶν τακτικῶν εἶδος,
τὸ εἰδέναι ἑστάναι καλῶς, [m]καὶ πολλὰ παρὰ τοῦτο γένοιτο ἄν.
Διὰ τοῦτο [n]πολλὰ περὶ τοῦ στῆναι διαλέγεται, καὶ ἑτέρωθι
λέγων, [2] "[o]Στῆτε, γρηγορεῖτε" καὶ πάλιν, "Οὕτω στήκετε ἐν
[p]κυρίῳ" καὶ πάλιν, "Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·" (884)
E καὶ πάλιν, "Ἵνα δυνηθῆτε πάντα κατεργασάμενοι στῆναι." Οὐκ
ἄρα ἁπλῶς τινα στάσιν φησὶν, ἀλλ' εὔτακτον· καὶ ὅσοι πολέ-
μων εἰσὶν ἔμπειροι, ἴσασιν ὅσον [q]ἐστὶν εἰδέναι ἑστάναι. Εἰ γὰρ
ἐπὶ τῶν πυκτευόντων καὶ παλαιόντων τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων [r]ὁ
παιδοτρίβης παρεγγυᾷ, τὸ ἑστάναι, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς
[s]πολέμοις καὶ τοῖς στρατιωτικοῖς πράγμασιν. Ὁ ἑστὼς,
[t]ὀρθὸς ἕστηκεν, οὐ διακεχυμένος, οὐκ ἐπικλινόμενός τινι· ἡ
ἀκριβὴς ὀρθότης ἐν [v]τῇ στάσει φαίνεται. Ὥστε οἱ [w]ὄντως
F ὀρθοὶ, οὗτοι ἑστήκασιν· οἱ δὲ μὴ ἑστῶτες, οὐκ ἂν εἶεν ὀρθοὶ,
ἀλλὰ διαλελυμένοι καὶ διακεχυμένοι. Ὁ τρυφῶν οὐχ ἕστηκεν
ὀρθὸς, ὁ λάγνος, ὁ φιλοχρήματος, [x]ἀλλὰ κέκλιται. Ὁ ἑστά-
ναι εἰδὼς, ἀπ' αὐτῆς τῆς στάσεως, ὥσπερ ἀπό τινος θεμελίου,
πάντα εὐμαρῆ ἕξει τὰ τῆς [y]πάλης. "Στῆτε [z]οὖν περιζωσά-
μενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ." [a]Οὐ περὶ αἰσθητῆς ζώνης
[b]φησί· πάντα γὰρ τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ νοητῶς λέγει. Καὶ
175 ὅρα πῶς ὁδῷ προβαίνει. Πρῶτον ἀναζώννυσι τὸν στρατιώτην.
[c]Τί δὴ τοῦτό ἐστι; Τὸν διαρρέοντα καὶ [d]διακεχαλασμένον ταῖς
ἐπιθυμίαις, καὶ [e]χαμαὶ τοὺς λογισμοὺς ἔχοντα συρομένους
[f]ἀναστέλλει διὰ τῆς ζώνης, οὐκ ἐῶν αὐτὸν ἐμποδίζεσθαι ὑπὸ
τῶν ἱματίων συμπλεκομένων ταῖς κνημῖσιν, ἀλλ' εὐλύτοις τοῖς

[2] 1 Cor. xvi. 13. Philipp. iv. 1. 1 Cor. x. 12.

[h] στρατιωτῶν] αἰσθητῶν A.B.F. Sav. cet. Statim ταῦτα pro τοῦτο omnes. [i] τούτων om. A.B.F. Sav. cet. [k] ὅρα] λοιπὸν καθοπλίζει. ἀλλ' ὅρα A.B.F. Sav. cet. [l] τὸ τακτικὸν εἶδος Cat. εἶδος τῶν τακτικῶν inverso ord. A.B.F. Statim τὸ om. A.B.F. [m] καὶ πολλὰ] πολλὰ γὰρ B.F. καὶ (eras.) πολλὰ γὰρ A. [n] πολλὰ om. A.B.F. [o] στήκετε E. Haec στῆτε, γρηγορεῖτε· καὶ πάλιν om. A.B.F. [p] κυρίῳ] + γρηγορεῖτε A.B.F. [q] ἐστὶν] ἐστὶ τὸ A.B.F. Sav. cet. [r] ὁ παιδοτρίβης om. C. Veron. [s] πολέμοις καὶ τοῖς στρ.] πολεμικοῖς καὶ στρ. A.B. στρ. καὶ πολεμικοῖς F. [t] ὀρθῶς B.F. [v] τῇ om. E. [w] ὄντες E. [x] ἀλλὰ κέκλιται post ὀρθὸς transp. A.B.F. Sav. cet. [y] πλάνης F. [z] οὖν] + φησὶ A.B.E.F. Sav. cet. [a] οὐ] ταῦτα οὐ A.B.F. ζωῆς pro ζώνης F. [b] φησὶ] διέξεισι γράφων A.F. φησὶ om. B. [c] τί δὴ τοῦτό ἐστι om. A.B.F. [d] διακεχυμένον A.B.F. Sav. cet. invita Cat. [e] χαμαὶ] μηχαμαὶ (sic) F. χαμαιπετεῖς pro χαμαὶ τοὺς Cat. [f] ἀναστ.] εἶτα ἀναστ. A.B.F.

ποσὶν [g]ἀφεὶς τρέχειν. "Στῆτε [h]οὖν περιζωσάμενοι, φησὶ,
τὴν ὀσφὺν ὑμῶν." [i]Ὀσφὺν δὲ ἐνταῦθά φησι· καθάπερ ἐπὶ τῶν
νηῶν ἡ τρόπις, οὕτω καὶ ἐφ' ἡμῶν ἡ [k]ὑπόθεσις παντὸς τοῦ σώ-
ματος ἡ ὀσφύς· [l]ὥσπερ θεμέλιός ἐστι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν B
οἰκοδομεῖται, καθάπερ ἰατρῶν παῖδές φασι. Τὴν τοίνυν [m]ἀρχὴν
ἡμῶν συσφίγγει, ζωννύων τὴν ὀσφύν. Οὐ γὰρ δὴ [n]ταύτην τὴν
ὀσφύν φησιν, ἀλλὰ νοητῶς διαλέγεται. [o]Καὶ ὥσπερ τῶν κάτω
καὶ τῶν ἄνω ἡ ὀσφὺς θεμέλιός ἐστιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νοητῆς
ὀσφύος. Οἵ γοῦν πολλάκις [p]ἀποκαμόντες, καθάπερ εἴς τινα
θεμέλιον ἐκεῖ τὰς χεῖρας θέντες, οὕτως ἑαυτοὺς διαβαστάζουσι.
Καὶ ἡ ζώνη διὰ τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς [q]πολέμοις, ἵνα [r]συγκροτῇ
καὶ συνέχῃ τὸν θεμέλιον τὸν ἐν ἡμῖν. Διὰ τοῦτο καὶ [s]τρέχοντες
ζωννύμεθα· ἐκείνη ἀσφαλίζεται τὸ ἐν ἡμῖν ἰσχυρόν. Τοῦτο C
τοίνυν, φησὶ, [t]καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς γινέσθω, καὶ πᾶν ὁτιοῦν
ποιοῦντες, ἰσχυροὶ ἐσόμεθα. Μάλιστα γὰρ τοῖς στρατιώταις
τὸ πρᾶγμα πρέπον ἐστί. Ναὶ, φησὶν, ἀλλὰ ταύτην τὴν
[v]ὀσφὺν ἱμάντι δερματίνῳ ζωννύμεθα· ἡμεῖς δὲ τίνι; Τῷ κεφα-
λαίῳ τῶν λογισμῶν [w]ἡμῶν. "[x]Περιεζωσμένοι, φησὶ, τὴν
ὀσφὺν [y]ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ." [z]Τί ἐστιν, "ἐν ἀληθείᾳ;" Μηδὲν
ψεῦδος ἀγαπῶμεν, πάντα τὰ πράγματα μετίωμεν [a]ἐν ἀληθείᾳ,
μὴ ψευδώμεθα εἰς ἀλλήλους· κἂν δόξα ᾖ, τὸ ἀληθὲς ζητῶμεν· D
κἂν βίος ᾖ, τὸν ἀληθῆ. Ἂν τούτῳ ἑαυτοὺς περιφράξωμεν, ἂν
τῇ ἀληθείᾳ [b]ζωννύμεθα, οὐδεὶς ἡμῶν περιέσται. Ὁ δόγμα
ἀληθείας ζητῶν, οὐ καταπεσεῖται εἰς τὴν γῆν. Ὅτι γὰρ τὰ μὴ
ἀληθῆ ἀπὸ τῆς γῆς ἐστι, δῆλον ἐξ ὧν τοῖς πάθεσι [c]δουλεύουσι
πάντες οἱ ἔξωθεν, τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς κατακολουθοῦντες.
Διὸ, ἐὰν νήφωμεν, ἐν τοῖς [d]περὶ τῶν Ἑλλήνων λόγοις [e]οὐ διδα-

[g] ἀφεὶς τρ.] τρ. παρασκευάζων A.B.F. [h] γοῦν C. [i] ὀσφὺν δὲ ἐνταῦθά φησι] ὀσφὺν ἐνταῦθα δηλῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος A.B.F. Tum καθάπερ γὰρ ἐπὶ B. [k] θέσις A.B.F. Post ὀσφὺς add. ἐστιν A.B.F. Sav. cet. [l] ὥσπερ θεμέλιος (θεμέλιον Veron.) ἐστι] ὥσπερ γὰρ θεμέλιος τούτῳ ὑπόκειται A.B.F. ὥσπερ γὰρ θεμέλιόν ἐστι Sav. cet. [m] ἀρχὴν] ψυχὴν A.B.F. Sav. cet. Mox σφίγγει F. et ζωννὺς E. [n] ταύτην—νοητῶς] περὶ ταύτης τῆς ὀσφύος, ἀλλὰ περὶ τῆς νοητῆς A.B.F. [o] καὶ ὥσπερ] ὥσπερ γὰρ A.B.F. [p] ἀποκάμνοντες ante corr. E. [q] πολεμίοις E. [r] συγκροτῇ E. συγκρατῇ vulgo. [s] τρ. ζωννύμεθα] οἱ τρ. ζώννυνται A.B.F. [t] καὶ om. C.D.E. Mox ἐσόμεθα ἰσχυροὶ inverso ord. A.B.F. [v] ὀσφὺν] + ἐκεῖνοι A.B.F. Mox ζωννύονται A.B. ζώννυνται F. [w] ἡμῶν om. Cat. et a pr. man. E. Post ἡμῶν add. λέγω δὲ (δὴ B.F.) τῇ ἀληθείᾳ A.B.F. Sav. cet. [x] περιζωσάμενοι (om. φησὶ) E. [y] ὑμῶν pro ἡμῶν B.C.D.E.F. [z] τί ἐστιν ἐν ἀληθείᾳ; μηδὲν] Sic D. Cat. οὐκοῦν μηδὲν A.B.F. Sav. cet. τί ἐστιν ἐν ἀληθείᾳ om. C.E. Veron. Post ἀγαπῶμεν add. τοῦτο γάρ ἐστιν (ἐν) ἀληθείᾳ (sic) E. [a] ἐν] τὰ ἐν omnes. Vulgatum tuetur Cat. [b] ζωννύμεθα omnes. ζωσώμεθα Edd. [c] δουλεύοντες C. [d] περὶ assumtum ex A.C.D.E.F. [e] οὐ] οὐδὲ E.

σκαλίας δεησόμεθα. [f]Ὁρᾷς πῶς εἰσιν ἐκεῖνοι μαλακοὶ καὶ χαῦνοι, E οὐδὲν αὐστηρὸν, οὐδὲν ὑπὲρ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν περὶ θεοῦ δέξασθαι δυνάμενοι; οὐ γάρ εἰσιν ἐζωσμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Διόπερ αὐτῶν ἡ ὀσφὺς ἐκλέλυται, τὸ δεκτικὸν τῶν γεννητικῶν σπερμάτων, καὶ τῶν λογισμῶν τὸ ἰσχυρόν. Οὐδὲν οὖν τούτων ἀσθενέστερον. [g]Μανιχαίους δὲ ὁρᾷς πάλιν, πῶς πάντα ἀπὸ τῶν οἰκείων λογισμῶν τολμῶσι φθέγγεσθαι; Οὐκ ἠδύνατο, φησὶν, ὁ θεὸς ἄνευ ὕλης ποιῆσαι τὸν κόσμον. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Χαμόθεν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν F παρ' ἡμῖν. Ὅτι [h]ἄνθρωπος, φησὶν, οὐ δύναται ἑτέρως ποιῆσαι. [i]Πάλιν Μαρκίων ὅρα τί φησιν. Οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς σάρκα ἀναλαβὼν μεῖναι καθαρός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ὅτι οὐδὲ [k]ἄνθρωποι, φησί. Καίτοι ἄνθρωποι δύνανται. Οὐαλεντῖνος [l]πάλιν χαμαὶ συρομένους ἔχων τοὺς λογισμοὺς, ἀπὸ τῆς γῆς 176 φθέγγεται, [m]καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς. [n]Ἄρειος δὲ ὅρα τί φησιν. Οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς γεννῶν, γεννῆσαι ἀπαθῶς. [o]Πόθεν τοῦτο τολμᾷς λέγειν, ὦ Ἄρειε; Ἀπὸ τῶν παρ' [p]ἡμῖν. Ὁρᾷς (885) πάντων χαμαὶ συρομένους τοὺς λογισμοὺς, πάντων κεχαλασμένους, τῆς γῆς πνέοντας; Καὶ δογμάτων μὲν [q]ἕνεκα, οὕτω· βίου δὲ πάλιν, οἱ πόρνοι, οἱ χρημάτων ἐρῶντες, [r]οἱ δόξης, οἱ τῶν ἄλλων ἁπάντων, χαμαὶ σύρονται· οὐκ ἔχουσιν ἑστηκυῖαν [s]αὐτὴν, ὥστε κάμνοντες ἐπαναπαύεσθαι· ἀλλ' ἐὰν κάμωσιν, οὐ τιθέασι τὴν χεῖρα καὶ ἑστήκασιν, ἀλλὰ διαλύονται. Ὁ μέντοι ἐζωσμέ- B νος τῇ ἀληθείᾳ, πρῶτον μὲν οὐδέποτε καμεῖται· δεύτερον δὲ, κἂν κάμῃ, εἰς αὐτὴν [t]ἐπαναπαύεται τὴν ἀλήθειαν. Τί γὰρ, εἰπέ μοι; πενία αὐτὸν καμεῖν ποιήσει; Οὐδαμῶς· [v]ἐπαναπαύεται γὰρ ἐπὶ τὸν ὄντως πλοῦτον, καὶ διὰ τῆς πενίας εἴσεται τὴν ὄντως πενίαν. Ἀλλὰ δουλεία ποιήσει αὐτὸν καμεῖν; Οὐδαμῶς· οἶδε γὰρ τὴν ὄντως δουλείαν. Ἀλλὰ νόσος; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο. [3]"Αἱ ὀσφύες ὑμῶν," φησὶν ὁ Χριστὸς, "ἔστωσαν ἐζωσμέναι, [w]οἱ λύχνοι καιόμενοι," [x]τὸ φῶς ἄσβεστον. Τοῦτο καὶ οἱ ἐξ

[3] Luc. xii. 35.

[f] ὁρᾷς om. C.D.E. Veron. [g] Μ. δὲ ὁρᾷς πάλιν] ὅρα πάλιν καὶ Μ. A.B.F. [h] ἄνθρωποι φ. οὐ δύνανται E. ὅτι—δύναται] τί δὲ καὶ ἐπάγουσιν; ὅτι οὐδὲ ἄνθρωπος δύναται A.B.F. [i] πάλιν Μ. ὅρα] ἄκουε δὲ καὶ Μ. A.B.F. [k] οἱ ἄνθρωποι A.B.F. Sav. cet. [l] πάλιν] δὲ πάλιν ὁμοίως E. [m] καὶ] ὁμοίως καὶ A.B.E.F. Sav. cet. [n] Ἄ. δὲ ὅρα (sic E. ἄρα C.D. Veron.) τί φ.] καὶ Ἄρειος. τί γάρ φ. A.B.F.Sav. cet. [o] πόθεν] κἂν ἔρεσθαι θελήσῃς πόθεν A.B.F. Mox λέγειν τολμᾷς, Ἄρειε inverso ord. iidem. [p] ἡμῖν] + ἐρεῖ σοι A.B.F. [q] ἕνεκεν A.B.E.F. [r] οἱ] ἢ E. [s] αὐτὴν (αὐτῆς D. αὐτῶν B.)] + τὴν ὀσφὺν A.B.D.E.F. Sav. cet. [t] ἐπαναπαύεται A.B.E.F. ἀναπαύεται C. ἐπαναπαύσεται Edd. [v] ἐπαναπαύσεται E. et corr. B. [w] οἱ] καὶ οἱ A.B.E.F. Sav. cet. [x] τὸ φ. ἄσβ.] τί δήποτε; (τί δ. om. Sav. cet.) ὥστε τὸ φ. ἔχειν ἄσβ. A.B.F. Sav. cet.

Αἰγύπτου [y]ἐξιόντες ἐπετάττοντο. [z]Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐζωσμέ- C
νοι τὸ πάσχα ἤσθιον; Βούλει μαθεῖν τὴν ὑπόθεσιν ἅπασαν;
Καθ' ἱστορίαν, [a]ἢ κατὰ ἀναγωγὴν ἐρῶ; [b]Ἀλλ' ἀμφότερα ἐρῶ·
ὑμεῖς δὲ κατέχετε. [c]Οὐ γὰρ ἵνα εἴπω λόγον, ἀλλ' ἵνα γένηται
ἔργον τὰ ἡμέτερα ῥήματα. [4]Ἦσαν, [d]φησὶν, ἐζωσμένοι, καὶ αἱ
βακτηρίαι αὐτῶν ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶ,
καὶ οὕτως ἤσθιον τὸ πάσχα. Φρικτὰ καὶ φοβερὰ [e]μυστήρια,
καὶ πολὺ τὸ βάθος ἔχοντα. Εἰ δὲ ἐν τοῖς τύποις οὕτω φοβερὰ, D
πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐξ Αἰγύπτου ἐξέρχονται, τὸ
πάσχα ἐσθίουσι. [f]Πρόσεχε. [5]"Τὸ πάσχα ἡμῶν, φησὶν,
ἐτύθη Χριστός." Διὰ τί εἰσιν ἐζωσμένοι; Τὸ σχῆμα ὁδοιπο-
ρούντων ἐστί· τὸ γὰρ ὑποδήματα ἔχειν, καὶ ῥάβδους ἐν ταῖς
χερσὶ, καὶ ἑστῶτας ἐσθίειν, οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο δηλοῖ. Βού-
λεσθε τὴν ἱστορίαν ἀκοῦσαι πρῶτον, ἢ τὴν ἀναγωγήν; Τὴν
ἱστορίαν ἄμεινον. [g]Τί οὖν ἡ ἱστορία βούλεται; [h]Ἐπιλήσμονες
ἦσαν Ἰουδαῖοι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ. Οὐκ ἄρα [i]οὖν τῷ E
χρόνῳ μόνον κατέδησεν αὐτοῦ τὰς εὐεργεσίας [k]ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ
[l]τῷ σχήματι τῶν ἐσθιόντων. [m]Διὰ γὰρ τοῦτο νῦν ἐζωσμένοι
καὶ ὑποδεδεμένοι ἐσθίουσιν, ἵνα ἐρωτώμενοι λέγωσιν, ὅτι πρὸς
ὁδοιπορίαν ἦμεν ἕτοιμοι, καὶ ὅτι ἐμέλλομεν ἐξιέναι ἐκ τῆς
Αἰγύπτου [n]ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, [o]καὶ ὅτι ἦμεν ἕτοιμοι
πρὸς τὴν ἔξοδον. Τοῦτο μὲν [p]ὁ τύπος· ἡ δὲ ἀλήθεια, αὕτη.
Καὶ ἡμεῖς ἐσθίομεν πάσχα, τὸν Χριστόν· "Τὸ γὰρ πάσχα
ἡμῶν [q]Χριστὸς," φησί. [r]Τί οὖν; καὶ ἡμεῖς ὑποδεδεμένοι, καὶ F

[4] Exod. xii. 11. [5] 1 Cor. v. 7.

[y] ἐξιόντες] + ποιεῖν A.B.F. Sav. cet. [z] τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐζωσμένοι (ζωσάμενοι in text. ζωννύμενοι in marg. E.) τὸ π. ἤσθιον;] καὶ ἐζωσμένοι τὸ π. ἤσθιον. καὶ τίνος ἕνεκεν, φησὶν, οὕτως αὐτὸ (αὐτὸ om. Sav. cet.) ἤσθιον; A.B.F. Sav. cet. [a] ἢ κατὰ ἀν. ἐρῶ] Sic D. ἢ om. B.E. Veron. Sav. καὶ pro ἢ A.F. ἐρῶ est in D. Veron. non in ceteris. [b] ἀλλ'] ἐγὼ μὲν οὖν A.B.F. Sav. cet. [c] οὐ γὰρ ἵνα εἴπω λόγον (λέγω pro λόγον D.E.) ἀλλ' ἵνα γένηται (+ ἐν ὑμῖν E. ἐν ἡμῖν Veron.) ἔργον τὰ ἡ. ῥ.] οὐ γὰρ ἁπλῶς ἵνα μόνον εἴπω τὴν λύσιν, ποιοῦμαι, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργον ἐν ὑμῖν γένηται τὰ ἡ. ῥ. A.B.F. Sav. cet. [d] φησὶν om. A.B.F. [e] τὰ μυστήρια A.B.F. Sav. cet. [f] προσέχετε E. Sequentia τὸ πάσχα—ἐζωσμένοι om. A.B.F. Sav. cet. [g] τί οὖν ἡ ἱ. β. om. A.B.F. [h] ἐπιλήσμονες—τοῦ θεοῦ] ἀγνώμονες ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ συνεχῶς τοῦ θεοῦ ἐπελανθάνοντο τῶν εὐεργεσιῶν. βουλόμενος οὖν καὶ ἄκοντας εἰς μνήμην αὐτῶν ἔρχεσθαι, τὸν τρόπον τῆς βρώσεως τοῦ πάσχα τοῦτον νομοθετεῖ. τί δήποτε; ἵνα καθ' ἕκαστον χρόνον ἔχοντες ἀνάγκην τὴν νομοθεσίαν τηρεῖν, μνημονεύωσιν ἀναγκαίως καὶ τοῦ αὐτοὺς ἐξαγαγόντος θεοῦ. Sic A.B.F. receptum a Sav. cet. [i] οὖν om. A.B.F. [k] ὁ θεὸς om. B.F. [l] τῷ om. A. [m] διὰ γὰρ τοῦτο νῦν] Sic D.E. διὰ τοῦτο γὰρ νῦν Veron. διὰ τοῦτο γὰρ B. Sav. cet. διὰ τοῦτο A.F. Haec διὰ γὰρ τοῦτο—ἐσθίουσιν om. C. [n] ἐπὶ τ. γ. τῆς ἐπ. om. A.B.F. [o] Haec καὶ ὅτι—ἔξοδον om. A.B.F. Sav. cet. πρὸς τὴν ἔξοδον om. C. Veron. [p] ὁ] + καθ' ἱστορίαν A.B.F. Sav. cet. [q] Χριστὸς, φησὶ] ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη, φησὶ, Χριστὸς ὁ θεὸς A.B.F. ἐτύθη Χριστὸς, φησὶν Sav. cet. [r] τί οὖν;—καὶ ἡμεῖς (ἡμεῖς om. E.) ἐζωσμένοι] ἄρα καὶ ἡμεῖς πάσχα ἐσθίομεν πολὺ τοῦ νομικοῦ κρεῖττον. οὐκοῦν καὶ ὑποδεδεμένοι καὶ ἐζωσμένοι A.B.F. Sav. cet.

ἡμεῖς ἐζωσμένοι ὀφείλομεν ἐσθίειν. Διὰ τί; Ἵνα καὶ ἡμεῖς
177 ἕτοιμοι ὦμεν πρὸς τὴν ἔξοδον, [s]πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν.
[t]Μηδεὶς τῶν τὸ πάσχα τοῦτο ἐσθιόντων πρὸς Αἴγυπτον
βλεπέτω, ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν, πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.
Διὰ τοῦτο ἐζωσμένος, διὰ τοῦτο ὑποδεδεμένος ἐσθίεις, ἵνα μάθῃς
ὅτι ἅμα τῷ ἄρξασθαι ἐσθίειν τὸ πάσχα, ἀποδημεῖν ὀφείλεις
καὶ ὁδεύειν. [v]Δύο δὲ αἰνίττεται· καὶ τὸ δεῖν ἐξιέναι [w]ἀπὸ
Αἰγύπτου, καὶ τὸ μένοντας, ὡς [x]ἀλλοτρίους λοιπὸν εἶναι αὐτούς·
[6]"Ἡμῶν γὰρ, φησὶ, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς·" καὶ τὸ πάντα
τὸν βίον ἀεὶ ἐμπαρασκεύους εἶναι, ὥστε κληθέντας μὴ [y]ἀναβάλ-
B λεσθαι, ἀλλὰ λέγειν, [7]"Ἑτοίμη ἡ καρδία [z]ἡμῶν." Ἀλλὰ
[a]τοῦτο Παῦλος ἠδύνατο λέγειν, ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδώς· ἐγὼ δὲ
[b]ὁ πολλοῦ χρόνου δεόμενος εἰς μετάνοιαν, [c]οὐ δύναμαι εἰπεῖν.
Ὅτι δὲ τὸ ἐζῶσθαι γρηγορούσης [d]ἐστὶ ψυχῆς, ἄκουε τοῦ θεοῦ
λέγοντος τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· [8]"Μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν
ὀσφύν σου· [e]ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι." [f]Καὶ
πάλιν πρὸς τοὺς προφήτας πάντας τοῦτο ὁ θεὸς λέγει, ζῶσαι,
καὶ πρὸς [g]τὸν Μωϋσέα. Καὶ αὐτὸς δὲ φαίνεται ἐζωσμένος ἐν
τῷ Ἰεζεκιήλ· μᾶλλον δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι [h]ἡμῖν ἐζωσμένοι φαί-
νονται, ἅτε στρατιῶται ὄντες. [i]Ἀπὸ τοῦ περιζώσασθαι, τὸ
στῆναι γίνεται γενναίως· [k]οὕτως ἀπὸ τοῦ στῆναι, τὸ [l]ζώσασθαι. (886)
Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐξιέναι μέλλομεν, καὶ πολλὰ μεταξὺ [m]τὰ
C χαλεπά. [n]Ὅταν τὸ πεδίον τοῦτο διέλθωμεν, ὁ διάβολος ἐφέ-
στηκεν εὐθέως, πάντα ποιῶν καὶ μηχανώμενος, ὥστε τοὺς ἐξ
Αἰγύπτου σωθέντας, ὥστε τοὺς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διαβάν-
τας, [o]τοὺς ἀπὸ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν μυρίων πληγῶν ἅμα
[p]ἀπολυομένους, τούτους λαβὼν ἀπολέσαι. Ἀλλ', ἐὰν νήφωμεν,
ἔχομεν καὶ ἡμεῖς στῦλον πυρὸς, [q]ἐὰν ἐθέλωμεν, τὴν τοῦ πνεύματος

6 Philipp. iii. 20. 7 Psal. cvii. 2. 8 Job. xxxviii. 3.

[s] πρὸς] ἵνα παρεσκευασμένοι τελῶμεν πρὸς A.B. [t] μηδεὶς] ἀλλὰ μηδεὶς A.B.F. ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἑτοίμους εἶναι καὶ εὐσταλεῖς πρὸς ἀρετὴν, καὶ τί τὸ πάσχα ὃ ἐσθίομεν, καὶ τίς ἡ Αἴγυπτος· καὶ ὅτι ἐξουθενεῖ τὸν οὐρανὸν ὁ τὰ τῆς γῆς θαυμάζων. Veron. [v] δύο δὲ αἰνίττεται· καὶ τὸ δεῖν] δύο ἐντεῦθεν διδασκόμεθα, μᾶλλον δὲ τρία· τό τε δεῖν A.B.F. [w] ἀπὸ] ἐξ E. [x] ἀλλοτρίους λ. εἶναι αὐτοὺς] εἰς ἀλλοτρίαν λ. μένειν A.B.F. Sav. cet. [y] ἀναβαλέσθαι F. [z] ἡμῶν] μου ὁ θεὸς C. [a] τοῦτο] + μὲν A.B.F. Sav. cet. Mox δύναται λέγειν B.F. [b] ὁ om. C. [c] οὐ δ. εἰπεῖν] πῶς τοιοῦτον ἐρῶ A.B.F. [d] ἐστὶ accessit ex omnibus. [e] ἐρωτῶ A.B.F. [f] καὶ πάλιν—ζῶσαι] τοῦτο καὶ πρὸς πάντας ἁγίους φησὶ, τοῦτο δὲ (δὲ om. A.B.) A.B.F. Sav. cet. [g] τὸν om. A.B.E.F. [h] ἡμῖν om. A.B.F. [i] ἀπὸ] + γὰρ E. Veron. Statim περιεζῶσθαι E. [k] οὕτως] ὥσπερ A.B.F. Sav. cet. οὕτως καὶ E. [l] ζώσασθαι] + οὐκοῦν (+ καὶ Sav. cet.) ἑαυτοὺς περιζώσωμεν A.B.F. Sav. cet. [m] τὰ om. E. [n] ὅταν] + γὰρ C. [o] τοὺς] τούτους A.B.F. Mox τούτους om. iidem. ὑπὸ pro ἀπὸ E. [p] ἀπολυομένους] + μὴ ἀπολομένους E. [q] ἐὰν (ἂν E.) ἐθέλωμεν om. A.B.F. Sav. cet.

χάριν· ὁ αὐτὸς καὶ φωτίζει, καὶ σκιάζει· ἔχομεν μάννα· μᾶλλον D
δὲ οὐ μάννα, ἀλλὰ πολλῷ πλέον τοῦ μάννα· [r]ἔχομεν πόμα
πνευματικὸν, οὐχ ὕδωρ [s]ἀπὸ πέτρας ἔξεισιν. Ἔχομεν καὶ
παρεμβολὴν, τὴν ἔρημον οἰκοῦντες καὶ νῦν. Ὄντως γὰρ, ὄντως
ἔρημος [t]ἡ γῆ τῆς ἀρετῆς γέγονε νῦν, [v]καὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνη.
Διὰ τί ἐκείνη ἡ ἔρημος φευκτὴ ἦν; [w]Ὅτι σκορπίους εἶχεν ἐν
ἑαυτῇ καὶ ἔχεις· [9]“[x]Ἐν ᾗ, φησὶν, οὐ διῆλθεν ἄνθρωπος.”
Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, [y]οὐκ ἔστιν οὕτως ἄφορος ἐκείνη καρπῶν, ὡς ἡ
ἀνθρωπίνη φύσις. Νῦν πόσοι σκορπίοι, [z]πόσαι ἔχεις κατὰ τὴν E
ἔρημον ταύτην, πόσοι ὄφεις, πόσοι γεννήματα ἐχιδνῶν [a]οὗτοι
οὓς νῦν διήλθομεν; Ἀλλὰ μὴ φοβηθῶμεν· τῆς γὰρ ἐξόδου
ταύτης στρατηγεῖ, οὐ Μωϋσῆς, ἀλλὰ Ἰησοῦς. Πῶς οὖν [b]ἵνα
μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; Μὴ τὰ αὐτὰ δράσωμεν, καὶ οὐ πεισόμεθα
τὰ αὐτά. Ἐκεῖνοι ἐγόγγυζον, ἐκεῖνοι ἀγνώμονες ἦσαν· μὴ
τοίνυν [c]ταῦτα πάθωμεν ἡμεῖς. Πῶς ἔπεσον ἐκεῖνοι πάντες;
Ἐξουθένησαν τὴν γῆν τὴν ἐπιθυμητήν. Πῶς ἐξουθένησαν; καὶ
μὴν ἐθαύμαζον. [d]Ἀλλὰ τῷ μαλακισθῆναι, καὶ μὴ θελῆσαι F
πόνους ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδέξασθαι. Μὴ τοίνυν ἡμεῖς ἐξουθενή-
σωμεν τὸν [e]οὐρανόν· τοῦτο ἐξουθένησίς ἐστιν. Ἠνέχθη καὶ 178
παρ' ἡμῖν καρπὸς [f]ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, οὐκ ἐν [g]ἀναφορεῦσι βαστα-
ζόμενος βότρυς, ἀλλ' ὁ ἀρραβὼν τοῦ πνεύματος, τὸ πολίτευμα
τὸ ἐν [h]τοῖς οὐρανοῖς, ὃ Παῦλος ἐπαίδευσε, [i]καὶ οἱ θαυμάσιοι
γεωργοί. Οὐ Χάληβ ὁ τοῦ [k]Ἰεφονῆ, οὐδὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ
Ναυῆ τοὺς [l]καρποὺς ἤνεγκε τούτους, ἀλλ' [m]ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ
πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν, ὁ τοῦ ὄντως θεοῦ υἱὸς, ἤνεγκε πᾶσαν τὴν
ἀρετὴν, πάντας τοὺς ἐκεῖθεν καρποὺς, [n]ὕμνους ἡμῖν κατήνεγκεν
ἐπουρανίους. Ἃ γὰρ τὰ Χερουβὶμ ἄνω λέγει, ταῦτα καὶ ἡμῖν B
προσέταξε λέγειν, “Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.” Ἤνεγκεν ἡμῖν
τῶν ἀγγέλων τὴν [o]ἀρετήν. Οὐ γαμοῦσιν, οὐδὲ γαμίζονται οἱ

9 Jerem. ii. 6.

r ἔχομεν] + καὶ E. Ante, non post ἔχομεν, distinximus cum E.F. s ἀπὸ π. ἔξ.] καὶ αὐτὸ ἀπὸ π. ἔξ. E. ὃ ἀπὸ π. ἁπλῶς ἔξ. A.B.F. t ἡ γῆ—νῦν] Sic omnes. καὶ νῦν τῆς ἀρετῆς ἡ γῆ γέγονε Edd. v καὶ om. A.B.F. w ὅτι] ἆρ' οὐχὶ ὅτι A.B.F. Sav. cet. x ἐν ᾗ, φησὶν, οὐ διῆλθεν] δι' αὐτῆς, φησὶν, οὐ παρῆλθεν (διῆλθεν F.) A.B.F. y οὐκ ἔστιν om. E. z πόσαι C.D.E. Veron. Ben. πόσοι A.B.F. Sav. Mor. a οὗτοι] οὗτοι οὗτοι B. οὐ τοιοῦτοι F. b ἵνα om. A.B.F. Sav. cet. c ταῦτα] τὰ αὐτὰ E. ποιήσωμεν pro πάθωμεν A.B.F. d ἀλλὰ om. A.B.F. Sav. cet. Statim τὸ μ. C. e οὐρανὸν] + οὐθέν ἐστι λέγοντες A.B.F. f ἀπὸ] ἐκ E. g ἀναφορεῦσι in textu E. Edebatur ἀμφορεῦσι. h τοῖς om. E.F. i καὶ] ὁ πᾶς (πᾶς ὁ B.F.) τῶν ἀποστόλων χορὸς A.B.F. Sav. cet. k Ἰεφονὶ A.F. Ἰεφωνὶ B. Mox Ναυῖ C. l κ. ἤνεγκε (ἤνεγκαν E.) τούτους] τυχόντας ἤνεγκε κ. A.B.F. m ὁ om. A.B.E.F. n ὕμνους ἡμῖν κατήνεγκεν ἐπ.] ἡμῖν κατήγαγε (κατήνεγκε Sav. cet.) τοὺς ὕμνους λέγω τοὺς ἐπ. A.B.F. Sav. cet. o ἀρετὴν] πολιτείαν A.B.F. Sav. cet.

ἄγγελοι· τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἐφύτευσε τὸ καλόν· χρημάτων
οὐκ ἐρῶσιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐκεῖνοι· [p]καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐγκατέ-
σπειρεν· οὐκ ἀποθνήσκουσιν ἐκεῖνοι· [q]τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐχαρίσατο·
οὐκέτι γὰρ θάνατος ὁ θάνατος, ἀλλ' ὕπνος. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ
λέγοντος· [10]"Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται." [r]Εἶδες
τοὺς καρποὺς τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ; Καὶ τὸ δὴ [s]θαυμαστότερον,
[t]ὁ πόλεμος οὐκ ἐκρίθη, [v]ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπαγγελίας πάντα
C ταῦτα ἡμῖν δεδώρηται. Ἐκεῖνοι [w]μὲν γὰρ καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς
ἐπαγγελίας [x]εἰσελθόντες, ἐπόνουν· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐπόνουν· εἰ
γὰρ ἐβούλοντο πείθεσθαι τῷ θεῷ, χωρὶς ὅπλων καὶ παρατάξεως
[y]πάσας ἂν εἷλον τὰς πόλεις· τὴν γοῦν Ἱεριχὼ, χορευόντων
μᾶλλον ἢ πολεμούντων τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐτροπώσαντο.
Ἡμεῖς δὲ οὐ πολεμοῦμεν μετὰ τὸ εἰσελθεῖν [z]εἰς τὴν γῆν τῆς
ἐπαγγελίας, τουτέστιν, εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' ἕως ἂν ὦμεν ἐν τῇ
ἐρήμῳ, τουτέστιν, ἐν τῷ παρόντι βίῳ. [11]"Ὁ γὰρ εἰσελθὼν
εἰς τὴν κατάπαυσιν [a]αὐτοῦ, κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ,
D ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός." [12]"Μὴ τοίνυν ἀποκάμωμεν τὸ
καλὸν ποιοῦντες· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι."
[b]Ὅρα πῶς καθάπερ ἐκείνους [c]ἤγαγεν, οὕτω καὶ ἡμᾶς. Ἐκεῖ
ἐπὶ τοῦ μάννα καὶ τῆς ἐρήμου, [d]φησὶν, [13]"Ὁ τὸ πολὺ, [e]οὐκ
ἐπλεόνασε, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε." [f]Καὶ ἡμεῖς
τοῦτο προστετάγμεθα, [g]μὴ θησαυρίζειν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἂν δὲ
θησαυρίζωμεν, οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς [h]λυμαίνεται, καθάπερ
ἐπὶ τοῦ μάννα, [i]ἀλλὰ σκώληξ ἀτελεύτητος δέξεται· οὐδὲ ὁ ἥλιος
οὗτος τήξει, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης.
Πάντα οὖν κατεργασώμεθα, ἵνα μὴ τῷ σκώληκι τροφὴν εὐτρε-
E πίσωμεν· "Ὁ τὸ πολὺ [k]γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐπλεόνασε." [l]Καὶ
τοῦτο γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῖν γίνεται ἐφ' ἑκάστης· πάντες γὰρ τὸ (887)
αὐτὸ μέτρον πληροῦμεν τῆς γαστρός· τὸ δὲ περιττὸν, προσ-
θήκη [m]φροντίδων ἐστίν. Ὅπερ [n]γὰρ ἔμελλε [o]μετὰ ταῦτα

10 Joan. xi. 11. 11 Hebr. iv. 10. 12 Gal. vi. 9. 13 Exod. xvi. 18.

[p] καὶ τοῦτο] τοῦτο καὶ A.B.F. [q] τοῦτο καὶ] καὶ τοῦτο E. [r] εἶδες] ἴδε E. [s] θαυμαστὸν A.F. [t] ὁ π. οὐκ] ὅτι οὔπω ὁ π. A.B.F. Sav. cet. [v] ἀλλὰ—δεδώρηται] καὶ πάντα τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἡμῖν δεδώρηται πρὸ τοῦ τέλους A.B.F. [w] μὲν γὰρ om. A.B.F. [x] εἰσελθόντες omnes. ἐλθόντες Edd. [y] πάσης F. [z] εἰς τὴν γῆν om. A. [a] αὐτοῦ om. E. Idem pergit, κατέπαυσεν ὥσπερ ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἰδίων ἔργων. μὴ τοίνυν. [b] ὅρα C.D.E. ὅρα δὲ A.B.F. ὁρᾷς Edd. [c] ἤγαγεν οὕτω] οὕτως ἤγαγε A.B.F. [d] φησὶν] λέγω A.B.F. Iidem post ἠλαττόνησε add. φησί. Statim ὁ pro ὁ bis D. [e] οὐκ om. C. [f] καὶ ἡμεῖς τοῦτο] τοῦτο καὶ ἡμεῖς A.B.F. [g] μὴ θ. ἐπὶ τῆς γῆς] τοῦτο· ποῖον; μὴ θησαυρίζειν. μὴ θησαυρίζετε (θησαυρίζειν B.) γάρ φησιν ἐπὶ τῆς γῆς A.B.F. [h] λυμαίνεται om. A.B.F. [i] Vid. Annot. [k] γὰρ om. E. [l] καὶ τοῦτο γὰρ] τοῦτο γὰρ E. τοῦτο A.B.F. Statim ἡμῶν pro ἡμῖν E. ἐφ' ἡμῖν γίνεται om. F. [m] φροντίδος Veron. Post φροντίδων add. ἀνοήτων A.B. Sav. cet. ἀνονήτων F. [n] γὰρ om. B.F. [o] μετὰ ταῦτα

παραδιδόναι, τῷ λέγειν, [14] "Ἀρκετὸν τῇ [p] ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς,"
τοῦτο ἄνωθεν ἤδη [q] ἐπαίδευσε, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐδέξαντο. Ἀλλ'
ἡμεῖς μὴ [r] ἄπληστοι ὦμεν, μὴ ἀγνώμονες, [s] μὴ οἰκίας ζητῶμεν
λαμπράς· ὁδεύομεν γὰρ, οὐκ οἰκοῦμεν. Ὥστε εἴ τις οἶδεν ὅτι
ὁ παρὼν βίος ὁδός τις ἐστὶ καὶ στρατεία, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, F
τὸ λεγόμενον [t] παρ' αὐτοῖς φωσσάτον, οὐ ζητήσει οἰκοδομὰς
λαμπράς. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, κἂν [u] σφόδρα εὔπορος ᾖ, αἱρή-
σεται ἐπὶ τοῦ λεγομένου φωσσάτου οἰκοδομεῖν οἰκίας λαμπράς;
[v] Οὐδὲ εἷς· κατάγελως γὰρ ἔσται, καὶ τοῖς ἐχθροῖς οἰκοδομήσει, 179
καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐπισπάσεται. Ὥστε, [w] ἐὰν νήφωμεν, οὐδὲ ἡμεῖς.
Οὐδὲν [x] στρατείας καὶ φωσσάτου ὁ παρὼν βίος διενήνοχε. Διὸ,
παρακαλῶ, πάντα πράττωμεν, ὥστε μηδὲν ἐνταῦθα θησαυρίζειν·
ἂν γὰρ ἔλθῃ ὁ κλέπτων, [y] ταχέως ἀπαναστησόμεθα. [15] "Γρη-
γορεῖτε, φησὶν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται·"
τὸν θάνατον οὕτω καλῶν. Πρὶν ἢ τοίνυν ἔλθῃ, πάντα ἀπο-
πέμπωμεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἡμετέραν. Ὧδε δὲ εὔζωνοι ὦμεν,
ἵνα δυνηθῶμεν περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ὧν γένοιτο [z] περιγε- B
νέσθαι ἡμᾶς, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κρά-
τος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

[1] Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ C
ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ [a] ὑποδησάμενοι
τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ
πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε
πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν
περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου [b] δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν
τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.

"ΠΕΡΙΖΩΣΑΜΕΝΟΙ, φησὶ, τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ." D
Τί ποτε τοῦτό ἐστιν; Εἴρηται ἡμῖν ἐν τῇ πρὸ ταύτης διαλέξει,

14 Matth. vi. 34. 15 Ibid. xxiv. 43. 1 Cap. VI. v. 14—17.

παραδιδόναι] ἤδη διδόναι C.D.E. Veron. Statim τῷ λέγειν D.E. τὸ λέγειν C. Veron. λέγων A.B.F. Sav. cet. [p] ἡμέρᾳ] + λέγων (ergo bis habet) F. [q] ἐπαίδευεν E. [r] ἄπιστοι F. [s] μὴ] μηδὲ A.B.F. [t] παρ' αὐτοῖς om. A.B.F. φοσάτον (sic) ter E. φοσσάτον Veron. [u] σφόδρα] + παρ' αὐτοῖς A.B.F. [v] οὐδεὶς C. [w] ἐὰν] ἂν A.B.C.D. Mox οὐδὲ ἡμεῖς om. E. Veron. [x] στρατιᾶς C.D. Veron. Statim οὐδὲ φ. E. καὶ φωσσάτου om. A.B.F. Tum ὁ παρὼν δ. βίος hoc ord. iidem. [y] ταχέως] εὐθὺς A.B.F. Statim ἐπαναστ. C.D. [z] περιγενέσθαι ἡμᾶς] περιγεγονότας ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν στεφάνων τῆς ἀφθάρτου δόξης ἀξιωθῆναι A.B.F. Sav. cet. Hom. XXIV. [a] ὑποδυσ. E. [b] δέξασθαι B. Mosq.

[c]καὶ ὡς δεῖ εὐσταλεῖς εἶναι, [d]καὶ τρέχειν, ὡς μηδὲν [e]ἐμπόδιον
εἶναι. "Καὶ ἐνδυσάμενοι, [f]φησὶ, τὸν θώρακα τῆς [g]δικαιοσύνης."
Καθάπερ ὁ θώραξ [h]ἄτρωτός ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ δικαιοσύνη.
Δικαιοσύνην δὲ ἐνταῦθα τὸν [i]καθολικὸν καὶ ἐνάρετόν φησι βίον.
Τὸν τοιοῦτον οὐδεὶς [k]οὐδέποτε δυνήσεται καταβαλεῖν, [l]ἀλλὰ
τιτρώσκουσι μὲν πολλοὶ, διατέμνει δὲ [m]οὐδεὶς, οὐκ αὐτὸς ὁ
E διάβολος. Ὡς ἂν [n]εἴποι τις, ἐνστερνισάμενοι τὰ δίκαια [o]πρά-
γματα. Περὶ τούτων [p]φησὶν ὁ Χριστός· [2] "Μακάριοι οἱ
πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθή-
σονται." [q]Οὕτως ἐστὶν ἰσχυρὸς, ὡς θώραξ· ὁ τοιοῦτος οὐδέ-
ποτε ὀργισθήσεται. "[r]Ὑποδησάμενοι, φησὶ, τοὺς πόδας ἐν
ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης." Ἀσαφέστερόν πως
τοῦτο εἴρηται. Τί οὖν ἐστι; Καλὰς ἡμῖν [s]τὰς κνημῖδας πε-
ριέθηκεν. Ἢ [t]τοῦτο γοῦν φησιν, ὥστε ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ
εὐαγγέλιον, καὶ πρὸς τοῦτο τοῖς ποσὶ κεχρῆσθαι, [v]καὶ προπαρα-
F σκευάζειν αὐτῷ ὁδὸν καὶ προετοιμάζειν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλ'
ὥστε [w]αὐτοὺς ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἡ τοίνυν ἑτοι-
μασία τοῦ εὐαγγελίου [x]τί ἐστιν, ἀλλ' ἢ βίος ἄριστος; [y]Ὅπερ
ἔλεγεν ὁ προφήτης, [3] "Τὴν ἑτοιμασίαν τῆς καρδίας αὐτῶν
προσέσχε τὸ οὖς σου," τουτέστι, τὸ ἐμπαράσκευον. [z]"Τοῦ
εὐαγγελίου, φησὶ, τῆς εἰρήνης." Εἰκότως εἶπεν. Ἐπειδὴ γὰρ
πολέμου [a]ἐμνήσθη καὶ μάχης, δείκνυσιν ὅτι τὴν μάχην πρὸς (888)
180 τοὺς δαίμονας ἔχειν δεῖ· τὸ γὰρ εὐαγγέλιον, εἰρήνης ἐστίν.
Ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ἕτερον καταλύει πόλεμον τὸν πρὸς τὸν
θεόν· ἂν τῷ διαβόλῳ πολεμῶμεν, εἰρηνεύομεν τῷ θεῷ. Μὴ
δείσῃς τοίνυν, ἀγαπητὲ, εὐαγγέλιόν ἐστιν· ἤδη ἡ νίκη γεγένη-

2 Matth. v. 6. 3 Psal. ix. 38.

c καὶ est in libris omnibus et Veron. omissum a Sav. cet. Statim ὅτι pro ὡς A.B.F. Sav. cet. Iidem post δεῖ add. οὕτως. d καὶ τρέχειν om. A.B.E.F. Sav. cet. Statim ὥστε pro ὡς E. e ἐμποδὼν A.B.F. Post εἶναι add. πρὸς τὸ τρέχειν A.B.F. Sav. cet. f φησὶ om. A.B.F. g δικαιοσύνης] + τί ἐστι θώραξ δικαιοσύνης; E. h ἄτρωτός ἐστιν] ἄτρωτον τηρεῖ τὸν περιβαλλόμενον A.B.F. i καθολικὸν καὶ] καθόλου A.B.F. καθόλου καὶ Sav. Mor. καθόλον καὶ mendose Ben. Mox βίον φησὶ inverso ord. A.B.E.F. k οὐδέπω C. l ἀλλὰ τ. μὲν] τ. μὲν γὰρ A.B.F. m οὐδεὶς, οὐκ] οὔτε ἄλλος τις, οὔτε A.B.F. n εἴποι] οὖν εἴποι E. εἰ ἔφη A.B.F. o πράγματα] + οὕτω λέγει καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα A.B.F. p φησὶν] φησὶ καὶ A.B.F. q οὕτως] ὁ ταύτην ἐνστερνισάμενος οὕτως A.B.F. Sav. cet. Mox ὡς ὁ θώραξ A.B.F. καὶ ὡς θώραξ Veron. invitis libris. r ὑποδ.] καὶ ὑποδ. A.B.F. Sav. cet. φησὶ accessit ex C.D. et corr. E. s τὰς om. A.B.F. Post περιέθηκε add. τὴν τοῦ εὐαγ. ἑτοιμασίαν A.B.F. Sav. cet. t τοῦτο γ. φησιν] τοίνυν οὕτως εἶπεν A.B.F. v καὶ om. A.B.F. Tum προπαρασκευάζοντας et προετοιμάζοντας iidem. w αὐτοὺς om. E. x τί] οὐκ ἄλλο τι A.B.F. Sav. cet. y ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρ.] τοῦτο καὶ ὁ πρ. δηλῶν ἔλεγε A.B.F. Statim τῇ ἑτοιμασίᾳ ex corr. E. z τοῦ εὐ. φ. τῆς εἰρήνης] εὐαγγελίου δὲ εἰρήνης εἶπεν ἑτοιμασίαν, τὸ ἐμπαράσκευον A.B.F. Mox εἶπεν om. A.B.F. Sav. cet. a καὶ μάχης ἐμνήσθη inverso ord. A.B.F.

ται. "Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως."
Πίστιν ἐνταῦθα, οὐ τὴν γνῶσίν φησιν, [b]οὐ γὰρ ἂν αὐτὴν ὑστέ-
ραν ἔταξεν, [c]ἀλλὰ δι' ἧς τὰ σημεῖα γίνεται. Καὶ εἰκότως τὴν
πίστιν ὀνομάζει θυρεόν· καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος προβέβληται τοῦ
παντὸς σώματος, ὥσπερ τεῖχος ὤν, οὕτω δὴ καὶ ἡ πίστις· πάντα B
γὰρ αὐτῇ εἴκει. "Ἐν ᾧ [d]δυνήσεσθε, φησὶ, πάντα τὰ βέλη τοῦ
πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι." Οὐδὲν γὰρ δύναται [e]τῷ
θυρεῷ τούτῳ ἀντιπεσεῖν. Ἄκουε [f]γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος
πρὸς τοὺς μαθητάς· [4]"Ἐὰν ἔχητε πίστιν, ὡς κόκκον σινά-
πεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετα-
βήσεται." Πῶς δὲ ἕξομεν τὴν πίστιν; [g]Ὅταν ἐκεῖνα κατορθώ-
σωμεν. Βέλη [h]δὲ αὐτοῦ καὶ τοὺς πειρασμούς [i]φησι, καὶ τὰς
ἐπιθυμίας τὰς ἀτόπους. [k]Καὶ, "τὰ πεπυρωμένα," φησί· τοι-
αῦται γάρ εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι. Εἰ [l]δὲ δαίμοσιν ἐπέταξεν ἡ
πίστις, πολλῷ μᾶλλον [m]τοῖς πάθεσι τῆς ψυχῆς. "Καὶ τὴν
περικεφαλαίαν, [n]φησὶ, τοῦ σωτηρίου δέξασθε·" τουτέστι, τῆς C
σωτηρίας [o]ὑμῶν· [p]περιφράττει γὰρ αὐτούς. "Καὶ τὴν μάχαι-
ραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ." Ἤτοι τὸ [q]πνεῦμά
φησιν, [r]ἤτοι ἐν τῇ μαχαίρᾳ τῇ πνευματικῇ. Διὰ γὰρ ταύτης
πάντα τέμνεται, διὰ ταύτης πάντα [s]διακόπτεται, καὶ τὴν κεφα-
λὴν τοῦ [t]δράκοντος ἀποτέμνομεν διὰ ταύτης.

[5]"Διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως, φησὶ, προσευχόμενοι ἐν
παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς [v]αὐτὸ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ
προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων [w]τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ
ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν D
παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ
πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ [x]με
λαλῆσαι." Καθάπερ [y]γὰρ τὸ ῥῆμα τοῦ θεοῦ πάντα ἰσχύει,
οὕτω καὶ ὁ τὸ χάρισμα ἔχων τὸ πνευματικόν. [6]"Ζῶν γὰρ ὁ

[4] Matth. xvii. 20. [5] v. 18—20. [6] Hebr. iv. 12.

[b] οὐ γὰρ ἂν αὐ. ὑστ.] ἢ (ἦ F.) γὰρ ἂν οὐδὲ ὑστ. αὐ. A.B.F. [c] ἀλλὰ] + τὴν χάριν A.B.F. Sav. cet. [d] δυνησόμεθα F. φησὶ om. A.F. [e] τῷ θ. τούτῳ ἀντιπεσεῖν] Sic Veron. ἀντιπεσεῖν om. C.D.E. Cat. τοῦτον τὸν θυρεὸν διακόψαι A.B.F. Sav. cet. [f] γὰρ om. A.B.C.F. Mox ἂν ἔχητε B. [g] ὅταν] ἂν A.B.F. [h] δὲ om. A.B.F. Statim τοῦ πονηροῦ pro αὐτοῦ A.B.F. Sav. cet. [i] φησὶ om. A.B.F. φησὶ post ἀτόπους add. B.F. [k] καὶ τὰ π. φησὶ] καλῶς δὲ προσέθηκε τὰ π. A.B.F. Sav. cet. [l] δὲ] γὰρ E. Cat. [m] καὶ τοῖς Edd. καὶ om. A.F. Cat. [n] φησὶ om. A.B.E.F. Mox δέξασθαι A.B.F. [o] ἡμῶν E. [p] π. γὰρ αὐτοὺς] Sic C.D.E. Cat. Veron. ὡς εἰς πόλεμον ἐξάγων π. αὐτοὺς A.B.F. π. γὰρ αὐτοὺς, ὡς εἰς πόλ. ἐξ. Sav. cet. [q] πνεῦμα] + οὕτω A.B.F. [r] ἤτοι ἐν τῇ μ. τῇ πν. διὰ γὰρ ταύτης] Sic C.D.E. Cat. ἤτοι ἐν τῇ πν. μ. διὰ γὰρ ταύτης Edd. ἢ τὸ χάρισμα τὸ πνευματικόν· διὰ γὰρ τῆς (τῆς om. Sav. marg.) πνευματικῆς μαχαίρας A.B.F. Sav. marg. [s] διακόπτεται pro κόπτεται omnes. [t] δράκοντος] + οὕτως E. [v] αὐτὸ] + τοῦτο A.B.F. Mosq. Sav. cet. [w] τῶν om. C.D. Veron. [x] με om. F. [y] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet.

λόγος τοῦ θεοῦ, φησὶ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον." Ὅρα [z]δὲ τὴν σύνεσιν τοῦ μακαρίου τούτου. Καθώπλισεν αὐτοὺς μετὰ πάσης ἀσφαλείας· [a]τί οὖν δεῖ λοιπόν; τὸν βασιλέα καλεῖν, καὶ παρακαλεῖν, ὥστε ὀρέξαι
E χεῖρα. "Διὰ πάσης προσευχῆς, φησὶ, καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι." Ἔστι γὰρ μὴ [b]προσεύχεσθαι ἐν πνεύματι, ὅταν τις βαττολογῇ. "Καὶ εἰς αὐτὸ, φησὶν, ἀγρυπνοῦντες," τουτέστι, νήφοντες. Τοιοῦτον γὰρ εἶναι χρὴ τὸν καθωπλισμένον, τὸν παρὰ τὸν βασιλέα ἑστῶτα, ἄγρυπνον καὶ [c]νηφάλιον. "Ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ [d]ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου." Τί λέγεις, ὦ μακάριε Παῦλε; τῶν μαθητῶν χρείαν ἔχεις; [e]Καὶ καλῶς εἶπεν, "ἐν ἀνοίξει τοῦ
F στόματός μου." Οὐκ ἄρα ἐμελέτα ἅπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ καθὼς εἶπεν ὁ Χριστός· [7]"Ὅταν παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε." Οὕτω πάντα πίστει ἔπραττε, πάντα χάριτι. "Ἐν
181 παρρησίᾳ, φησὶ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου·" τουτέστιν, ἵνα ἀπολογήσωμαι, ὡς χρή. Ἅλυσιν περίκεισαι, καὶ [f]ἑτέρων χρῄζεις; Ναὶ, φησίν· ἐπεὶ καὶ Πέτρος ἅλυσιν περιέκειτο, [g]ἀλλ' ὅμως εὐχὴ ἦν ἐκτενὴς ὑπὲρ αὐτοῦ γινομένη. "Ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι·" τουτέστι, μετὰ παρρησίας, μετὰ ἀνδρείας, μετὰ συνέσεως πολλῆς ἵνα ἀποκρίνωμαι.

[8]"Ἵνα δὲ εἴδητε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα (889)
ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς [h]διά-
B κονος ἐν κυρίῳ." Ἐπειδὴ δεσμῶν ἐμνήσθη, [i]ἀφίησί τι καὶ τῷ Τυχικῷ παρ' ἑαυτοῦ διαλεχθῆναι. Ἃ μὲν γὰρ ἦν δογμάτων καὶ παρακλήσεως, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐδήλου· ἃ δὲ ἀπαγγελίας ψιλῆς, ταῦτα τῷ κομίζοντι τὴν ἐπιστολὴν ἐπέτρεπε. "[k]Ἵνα γνῶτε, φησὶ, τὰ περὶ ἡμῶν," τουτέστιν, ἵνα μάθητε. Τοῦτο καὶ αὐτοῦ τὴν ἀγάπην ἐδήλου [l]τὴν πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὴν

[7] Matth. x. 19. [8] v. 21.

[z] δὲ om. A.B.E.F. [a] τί οὖν—χεῖρα] λοιπὸν πῶς δεῖ τὸν β. καλεῖν, ὥστε ὀρέξαι χεῖρα, διδάσκει A.B.F. Sav. cet. [b] πρ. ἐν πνεύματι] Sic E. Cat. ἐν πνεύματι πρ. Sav. cet. ἐν πνεύματι om. C.D. Veron. ἔστι γὰρ—βαττολογῇ] ἐν πνεύματι εἶπεν, ἐπειδὴ ἔστι καὶ μὴ (μὴ om. F. sed habet superscriptum ante προσεύχεσθαι) ἐν πν. προσεύχεσθαι· ὅταν γάρ τις βαττολογῇ, ἐν πν. οὐ προσεύχεται A.B.F. [c] νηφαλέον C.D. [d] ὑπὲρ] περὶ C. Veron. [e] καὶ καλῶς—στόματός μου] ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος. καὶ καλῶς οὕτως εἶπεν A.B.F. [f] ἑτέρων] + εἰς δέησιν A.B.F. [g] ἀλλ'] καὶ E. [h] ἐν κυρίῳ διάκονος inverso ord. A.B.F. Mosq. [i] ἀφ. τι καὶ τῷ T.] πέμψας τὸν Τυχικὸν ἀφίησιν αὐτόν τι E. [k] ἵνα γν. φησὶ] διὸ καὶ οὕτως (οὕτως om. Sav. cet.) ἐπήγαγεν, ἵνα γν. A.B.F. Sav. cet. [l] τὴν om. E.

[m]ἐκείνων. [9]"Ὃν ἔπεμψα, φησὶ, πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο,
ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν." C
[n]Καὶ οὐχ ἁπλῶς τοῦτό φησιν, ἀλλὰ πρότερον εἰπὼν, "ἐνδυ-
σάμενοι," καὶ, "περιζωσάμενοι," ὅπερ τοῦ ἀεὶ [o]προσιέναι καὶ
ἀδιαλείπτως ἐστὶ τεκμήριον. Ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέ-
γοντος, [10]"Γενηθήτω αὐτῷ, ὡς ἱμάτιον ὃ περιβάλλεται, καὶ
[p]ὡσεὶ ζώνη ἣν διαπαντὸς περιζώννυται." Καὶ τὸν θεὸν δὲ ὁ
[q]προφήτης φησὶ θώρακα δικαιοσύνης [r]περιβεβλῆσθαι, διὰ τού-
του παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι ἀεὶ, καὶ οὐ πρὸς καιρὸν [s]βραχὺν αὐτὰ
δεῖ ἔχειν· ἀεὶ γὰρ πολέμου χρεία. [11]"[t]Δίκαιος γὰρ, φησὶν, ὡς D
λέων πέποιθε." [v]Καὶ τὸν οὕτω τεθωρακισμένον οὐκ ἔνι φοβη-
θῆναι τὴν παράταξιν, ἀλλ' εἰς μέσους ἅλλεσθαι τοὺς πολεμίους.
[12]"[w]Ὡραῖοι γὰρ, φησὶν, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην."
Τίς οὐκ ἂν δράμοι, τίς οὐκ ἂν διακονήσειε [x]τοιούτῳ πράγματι,
[y]ὅταν εἰρήνην εὐαγγελίζηται, καὶ εἰρήνην θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους,
εἰρήνην οὐδὲν καμόντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν [z]ἐργα-
σαμένου; Τί δέ ἐστιν [a]ἡ ἑτοιμασία τοῦ εὐαγγελίου, ἀκούσωμεν
[b]Ἰωάννου λέγοντος· [13]"Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ." [c]Καὶ πάλιν ἄλλη ἑτοιμασία μετὰ E
τὸ βάπτισμα, ὥστε μηδὲν ἀνάξιον πράττειν τῆς εἰρήνης.
Ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ οἱ πόδες εἰσὶ τοῦ βίου σύμβολον,
διὰ τοῦτο συνεχῶς παραινῶν λέγει, "Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς
περιπατεῖτε," περὶ [d]τοῦ βίου λέγων. [e]Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἄξια
τοῦ εὐαγγελίου πράττωμεν καὶ [f]ἐπιδεικνυώμεθα, τουτέστι, βίον
καὶ πράξεις καθαράς. Εἰρήνη εὐηγγελίσθη, δότε τοῖς εὐαγγε- F
λίοις τούτοις [g]ἕτοιμον ὁδόν· ὡς ἐὰν πάλιν ἐχθροὶ γένησθε,
οὐκέτι ἐστὶν ἑτοιμασία τῆς εἰρήνης. Ἕτοιμοί ἐστε, μὴ ἀνα-

[9] v. 22. [10] Psal. cviii. 19. [11] Prov. xxviii. 1. [12] Esai. lii. 7. [13] Matt. iii. 3.

[m] ἐκείνων] + πρὸς αὐτὸν Edd. πρὸς αὐτὸν om. A.B.E.F. Cat. [n] καὶ om. A.B.F. Sav. cet. Mox ταῦτα pro τοῦτο E. [o] προσεῖναι E. [p] ὡσεὶ] ὡς ἡ A.E.F. [q] παροιμιαστὴς A.B. προοιμιαστὴς F. [r] περιβεβλῆσθαι] εἶναι C.D.E. Veron. [s] βρ. ταῦτα δ. ἔχειν] Sic C.E. βρ. ταῦτα ἔχειν δ. A.B. ταῦτα βρ. ἔχειν δ. F. βρ. δ. ταῦτα ἔχειν Edd. [t] δίκαιος γὰρ] καὶ ἕτερος ἀλλαχοῦ, δίκαιος A.B.F. καὶ ἄλλος ἀλλαχοῦ, δίκαιος γὰρ E. Sav. cet. [v] καὶ τὸν] τὸν γὰρ A.B.F. Sav. cet. [w] ὡραῖοι γὰρ, φ.] ὡς ὡραῖοι γὰρ E. καὶ ὁ Ἡσαΐας, ὡραῖοι, φ. A.B.F. Sav. cet. [x] ἐν τοιούτῳ C. Statim προστάγματι F. [y] ὅταν εἰ. εὐαγγελίζηται] ὥστε εἰ. εὐαγγελίζεσθαι A.B.F. Sav. cet. [z] ἐργασαμένων C. [a] ἡ om. F. [b] Ἰωάννου λέγοντος] τί φησιν Ἰωάννης A.B.F. [c] καὶ πάλιν—τῆς εἰρήνης] ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος διὰ τὸ βάπτισμα. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλης ἑτοιμασίας μετὰ τὸ β. δεῖ, ταύτην δείκνυσιν οὗτος, καὶ λέγει, ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγ. τῆς εἰρήνης, αἰνιττόμενος διὰ τούτου, ὥστε μηδὲν ἀν. πράττειν (+ [τῆς εἰρήνης] Sav. cet.) A.B.F. Sav. cet. [d] τοῦ om. F. [e] διὰ τοῦτο—καθαράς.] οὐκοῦν ἀξίως πολιτευώμεθα τοῦ εὐαγγελίου, καὶ βίον καὶ πράξεις καθαρὰς ἐπιδεικνυώμεθα διὰ πάσης ἡμῶν τῆς ζωῆς. A.B.F. Sav. cet. [f] ἐπιδεικνύμεθα E. Veron. [g] ἑτοίμην E.

βάλλεσθε πρὸς τὴν εἰρήνην. Καθάπερ ἕτοιμοι ἐγένεσθε πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πίστιν, οὕτω καὶ ἐπιμείνατε. [h]Ὁ θυρεός
182 ἐστιν ὁ πρῶτος δεχόμενος τὰς τῶν ἐναντίων προσβολὰς, καὶ τὰ ὅπλα τηρῶν ἄτρωτα. Ἐὰν οὖν πίστις ὀρθὴ ᾖ καὶ βίος ὀρθὸς, τὰ ὅπλα ἄτρωτα [i]μένει. Πολλὰ [k]δὲ περὶ πίστεως διαλέγεται, [l]μάλιστα πρὸς Ἑβραίους γράφων, καὶ περὶ τῆς ἐλπίδος. Πιστεύετε, φησὶ, τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, καὶ [m]οὐδὲν τούτων τρωθήσεται. [n]Ἐν γὰρ τοῖς δεινοῖς, ἐν τοῖς πόνοις τὴν ἐλπίδα προβαλλόμενος καὶ τὴν πίστιν, ἄτρωτα ἐκεῖνα [o]διατηρήσεις. [14] "Πιστεῦσαι [p]γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον [q]τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται." Ἡ πίστις
B θυρεός [r]ἐστιν· ἐὰν δὲ σοφίσματα ᾖ καὶ λογισμοὶ καὶ εὐθῦναι, [s]οὐκέτι θυρεὸς, ἀλλὰ συμποδίζει ἡμᾶς. Τοιαύτη ἔστω ἡ πίστις, ὥστε συγκαλύπτειν καὶ [t]συσκιάζειν τὸ πᾶν. Μὴ τοίνυν ἔστω βραχεῖα, ὥστε γυμνοὺς [v]τοὺς πόδας, ἢ ἄλλο [w]τι ἐὰν, ἀλλ' ἔστω σύμμετρος ὁ θυρεός. [x]"Πεπυρωμένα." Πολλοὶ γὰρ διαλογισμοὶ τὴν ψυχὴν [y]καίοντες, πολλαὶ ἀπορίαι, πολλαὶ ἀμηχανίαι· [z]ἀλλὰ πάντα ὄντως ἡ πίστις ἀναπαύει. Πολλὰ [a]ἐνίησιν ὁ διάβολος, ἐμπυρίζων [b]ἡμῶν τὴν ψυχὴν, καὶ εἰς ἀμφι-
C βολίαν ἄγων, ὡς ὅταν [c]λέγωσί τινες· ἆρα ἀνάστασίς ἐστιν; [d]ἆρα κρίσις; ἆρα ἀνταπόδοσις; [e]Ἆρά ἐστι πίστις; καὶ σβέσει, φησὶ, τὰ βέλη τοῦ διαβόλου. [f]Ἐπῆλθεν ἐπιθυμία; Προβαλοῦ (890)
τὴν πίστιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐδὲ φανεῖται, ἀλλ' ἀπολεῖται. "Πάντα τὰ βέλη" οὐ τὰ μὲν [g]ναὶ, τὰ δὲ οὔ. Ἄκουε [h]γὰρ τοῦ Παύλου λέγοντος· [15] "Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν

[14] Hebr. xi. 6. [15] Rom. viii. 18.

[h] ὁ θ. ἐστιν ὁ πρῶτος] θυρεός ἐστιν ἡ πίστις, πρῶτος A.B.F. Sav. cet. [i] μενεῖ ex corr. E. [k] δὲ περὶ] περὶ τῆς A.B.F. Post πίστεως add. καὶ ἀλλαχοῦ A.B.F. Sav. cet. [l] μάλιστα] + δὲ A.B.F. Sav. cet. [m] οὐδὲν τούτων τρωθήσεται] V.D. in marg. E. οὐδενὶ τῶν κακῶν τρωθήσεσθε. [n] ἐν] + αὐτοῖς A.B.F. [o] διατηρήσει E. [p] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. [q] τῷ θεῷ] θεῷ φησιν E. [r] ἐστι] + σκέπων τοὺς ἀπεριέργως πιστεύοντας A.B.F. Sav. cet. [s] οὐκέτι θ.] Sic C.D.E. οὐκ ἔστι θ. Veron. οὐκέτι ἐστὶ θ. Sav. cet. οὐκέτι θ. γίνεται A.B.F. [t] συσκέπειν A.B.F. [v] τοὺς om. C.D. Veron. γυμνοὺς τοὺς] γυμνοῦσθαι E. [w] τι] + μέρος A.B.F. Sav. cet. ἐὰν om. E. [x] πεπυρωμένα Edd. πεπυρωμένος Codd. [y] καίοντες] ἐκμοχλεύοντες A.B.F. [z] ἀλλὰ—ἀναπαύει] ἀλλ' ἐὰν ἔχωμεν πίστιν, ἅπαντα δυνησόμεθα παῦσαι A.B.F. [a] ἐνίκησεν C. [b] ἡμῶν om. A.B.F. [c] λέγωσί τινες] λέγειν πείθῃ τινὰς A.B.F Statim ἆρά ἐστιν ἀνάστασις; iidem. [d] ἆρα κρίσις om. C.D.E. Veron. ἆρα ἀνταπόδοσις om. A.B.F. [e] ἆρά ἐστι πίστις; καὶ σβέσει, φησὶ, τὰ β. τοῦ δ. (+ ἐν τῇ πίστει D.E. Veron. + ἐν πίστει C.)] ἀλλ' ἐὰν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως ἔχῃς, σβέσεις (σβέσῃς F.) ἐν αὐτῇ τὰ β. τοῦ δ. A.B.F. Sav. cet. [f] ἐπῆλθεν (+ ἡ E.) ἐπιθυμία] ἐπῆλθεν ἄτοπός τις ἐν σοὶ ἐπιθυμία; ἀνήφθη πῦρ ἔνδον πονηρῶν λογισμῶν; A.B.F. Sav. cet. [g] ναὶ om. B.F. [h] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet.

δόξαν [i]ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.” Ὁρᾷς πόσα βέλη τότε
ἔσβεσαν οἱ δίκαιοι; Ἢ οὐ δοκεῖ σοι [k]βέλη εἶναι πεπυρωμένα D
τὸ καίεσθαι τὸν πατριάρχην τῷ [l]ἔνδον πυρὶ τὸν υἱὸν προσφέ-
ροντα; Καὶ ἄλλοι δὲ δίκαιοι πάντα αὐτοῦ τὰ βέλη κατέσβεσαν.
Ἄν τε οὖν λογισμοὶ ἐπιστρατεύωνται, ταύτην [m]προβαλλώμεθα,
ἄν τε ἐπιθυμίαι ἄτοποι, ταύτῃ χρώμεθα, ἄν τε πόνοι καὶ ταλαι-
πωρίαι, ἐπὶ ταύτην [n]ἀναπαυώμεθα. Πάντων τῶν ὅπλων [o]εἰ-
κότως ἐστὶ φυλακτήριον· ἂν μὴ ταύτην ἔχωμεν, κἀκεῖνα ταχέως
τρωθήσεται.

“Ἐπὶ πᾶσι, φησὶν, ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως.”
Τί ἐστιν, “ἐπὶ πᾶσι;” Καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ, [p]φησὶ, καὶ ἐν τῇ E
δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν τῇ ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου· τουτέστι, ταύ-
της πάντα ταῦτα χρῄζει. Διὰ τοῦτο ἐπήγαγε, “Καὶ τὴν
περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου [q]δέξασθε,” τουτέστιν, ἐν [r]ἀσφα-
λείᾳ γενέσθαι λοιπὸν διὰ ταύτης δυνήσεσθε. [s]Τὴν περικεφα-
λαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν κίνδυνον ἐκφυγεῖν.
Καθάπερ γὰρ ἡ περικεφαλαία πάντοθεν ἀκριβῶς καλύπτουσα
τὴν κεφαλὴν, οὐκ ἀφίησί τι δεινὸν παθεῖν, ἀλλὰ σώζει· [t]οὕτω
καὶ ἡ πίστις [v]καὶ ἀντὶ θυρεοῦ γίνεται, καὶ ἀντὶ περικεφαλαίας
[w]σωτηρίου. Ἂν [x]γὰρ σβέσωμεν αὐτοῦ τὰ βέλη, ταχέως καὶ F
τοὺς σώζοντας λογισμοὺς δεξόμεθα τοὺς τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν
οὐκ ἐῶντάς τι παθεῖν. Ἐὰν γὰρ [y]οὗτοι σβεννύωνται οἱ λογι-
σμοὶ [z]οἱ ἐναντίοι, ταχέως οἱ μὴ τοιοῦτοι, ἀλλὰ σώζοντες ἡμᾶς
καὶ εὐέλπιδας ποιοῦντες, [a]ἐν ἡμῖν τεχθήσονται, καὶ καθάπερ
περικεφαλαία τῇ κεφαλῇ, [b]τῷ ἡγεμονικῷ ἡμῶν ἐγκείσονται.
Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν δεξόμεθα τοῦ 183
πνεύματος, ὥστε μηκέτι ἀσφαλίζεσθαι μόνον τὰ πεμπόμενα,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πλήττειν τὸν διάβολον. Ψυχὴ γὰρ μὴ ἀπο-
γνοῦσα ἑαυτῆς, μηδὲ δεχομένη τὰ πεπυρωμένα βέλη, μετὰ
πολλῆς τῆς προθυμίας στήσεται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀναρρήξει
αὐτοῦ τὸν θώρακα τῇ μαχαίρᾳ ταύτῃ, δι᾽ [c]ἧς ἀνέρρηξε καὶ τὰ
νοήματα αὐτοῦ ᾐχμαλώτευσε Παῦλος· [d]ἀποτεμεῖ καὶ καρατο-
μήσει τὸν δράκοντα. [e]Ἤτοι πρόσταγμά φησιν ἐνταῦθα τὸ B

[i] ἀποκαλύπτεσθαι E. Statim εἰς ὑμᾶς F. [k] βέλος εἶναι πεπυρωμένον A.B.F. Sav. cet. [l] ἔνδοθεν E. [m] προβαλλώμεθα pro προβαλώμεθα omnes. [n] ἀναπαυώμεθα] τρέχωμεν A.B.F. [o] εἰκότως] αὕτη A.B.F. Sav. cet. [p] φησὶ om. A.B.F. Sav. cet. [q] δέξασθαι A.B.F. [r] ἀσφαλεῖ A.F. Statim γενέσθαι λοιπὸν pro λοιπὸν γενέσθαι omnes. [s] τὴν περικεφαλαίαν—ἐκφυγεῖν] καὶ πάντα κίνδυνον ἐκφυγεῖν A.B.F. Sav. cet. [t] οὕτω καὶ] οὕτως A.B.F. [v] καὶ accessit ex omnibus. [w] σωτηρίου om. A.B.F. [x] γὰρ om. A.B.F. Sav. cet. [y] οὗτοι] οὕτως F. Statim σβέννυνται in text. E. [z] οἱ] τουτέστιν οἱ A.B.F. [a] τεχθήσονται ἐν ἡμῖν inverso ord. A.B.F. [b] τῷ] οὕτω τῷ A.B.F. Post ἐγκείσονται add. οὗτοι iidem. [c] ἧς] + καὶ Παῦλος (mox om. Παῦλος) A.B.F. [d] ἀποτομεῖ F. [e] ἤτοι—ποιῶμεν] καὶ τὴν μάχαιραν

ῥῆμα, ἢ κέλευσμα· ἢ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν
τὰ προστάγματα αὐτοῦ ποιῶμεν, διὰ τούτων [f]αὐτὸν ἀνελοῦμεν
καὶ κτενοῦμεν τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν [g]σκολιόν. Ἐπειδὴ
[h]δὲ εἶπε, "Δυνήσεσθε τὰ βέλη [i]τοῦ διαβόλου τὰ πεπυρωμένα
σβέσαι," ἵνα μὴ αὐτοὺς φυσήσῃ, δείκνυσι μάλιστα [k]πάντων τοῦ
θεοῦ δεομένους. Τί γάρ φησι; Διὰ πάσης προσευχῆς καὶ
C δεήσεως [l]ταῦτα ἔσται, φησὶ, [m]καὶ κατορθώσετε τὸ πᾶν προσ-
ευχόμενοι. Μηδέποτε δὲ προσιὼν ὑπὲρ σαυτοῦ μόνου ἀξίου,
καὶ οὕτω τὸν θεὸν ἵλεων ἕξεις. "Διὰ πάσης, [n]φησὶ, προσευ-
χῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι
[o]ἁγίῳ, καὶ εἰς αὐτὸ [p]τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτε-
ρήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων [q]τῶν ἁγίων." Μή μοι καιροὺς
ὅριζε τῆς ἡμέρας· ἄκουε γὰρ τί φησιν· [r]ἐν παντὶ καιρῷ πρόσ-
ιθι. 16 "Ἀδιαλείπτως, φησὶ, προσευχόμενοι." [s]Οὐκ ἤκουσας
τῆς χήρας ἐκείνης, πῶς τῇ προσεδρείᾳ [t]περιεγένετο; οὐκ ἤκου-
σας τοῦ φίλου ἐκείνου τοῦ μέσων νυκτῶν τῇ [v]εὐτονίᾳ δυσωπή-
D σαντος; οὐκ ἤκουσας περὶ τῆς [w]Συροφοινικίσσης, πῶς τῇ
συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως τὸν δεσπότην ἐξεκαλέσατο; Οὗτοι
πάντες τῇ προσεδρείᾳ [x]ἤνυσαν. "Προσευχόμενοι, φησὶν, ἐν
παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι." Τουτέστι, τὰ κατὰ θεὸν ζητῶμεν,
μηδὲν κοσμικὸν, [y]μηδὲν βιωτικόν. Οὐ τοίνυν τοῦ ἀδιαλείπτως
προσεύχεσθαι χρεία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγρυπνοῦντας· "Καὶ εἰς
αὐτὸ, φησὶν, ἀγρυπνοῦντες." Εἴτε παννυχίδας ἐνταῦθα λέγει,
εἴτε τὴν νῆψιν τῆς ψυχῆς, ἀμφότερα δέχομαι. [z]Ὁρᾷς πῶς (891)
ἠγρύπνει [a]ἐκείνη ἡ Χαναναία, [b]καὶ τοῦ κυρίου μὴ ἀποκρινομένου,
E ἀλλὰ [c]καὶ ἀποσειομένου, καὶ κυνάριον αὐτὴν καλέσαντος, ἐκείνη
ἔλεγε, 17 "Ναὶ, κύριε, καὶ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων
τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν;" καὶ οὐκ

16 1 Thess. v. 17. 17 Matth. xv. 27.

τοῦ πνεύματος (καὶ τὴν μ. τοῦ πν. om. Sav. cet.) ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ. ῥῆμα θεοῦ (ῥῆμα θεοῦ om. F.) ἤτοι τὸ πρόσταγμά φησιν ἐνταῦθα, ἢ τὸ κέλευσμα· ὃ (ὅπερ Sav. cet.) καὶ οἱ ἀπόστολοι θαυματουργοῦντες πανταχοῦ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔλεγον. μόνον καὶ ἡμεῖς ἐν πᾶσι τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ διατηρῶμεν. ἐὰν γὰρ ποιῶμεν αὐτὰ A.B.F. Sav. cet. [f] αὐτῶν A.F. Statim καὶ ἀνελοῦμεν A.B.F. Tum καὶ κατακτενοῦμεν E. [g] σκολιὸν] + καὶ σκόπει μοι σύνεσιν ἐνταῦθα τοῦ Παύλου A.B.F. Sav. cet. [h] δὲ] γὰρ A.B.F. Sav. cet. [i] τὰ πεπ. τοῦ δ. inverso ord. A.B.E.F. [k] πάντων] πρὸς τοῦτο A.B.F. πάντων πρὸς τοῦτο Sav. cet. [l] ταῦτα ἔσται, φησὶ] ὡσεὶ ἔλεγε, ταῦτα ἔσται A.B.F. Sav. cet. [m] καὶ om. F. [n] φησὶ om. E. [o] ἁγίῳ om. A.B.F. Sav. cet. [p] τοῦτο om. E. [q] τῶν om. A.B.F. Veron. [r] πρόσιθι—προσευχόμενοι] προσευχόμενοι· τουτέστι, διαπαντὸς πρόσιθι καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχου A.B.F. [s] οὐκ] ἢ οὐκ E. [t] περιεγένετο] ἤνυσεν ὃ ἐσπούδαζεν A.B.F. [v] εὐτονίᾳ] καρτερίᾳ A.B.F. [w] Συροφοινικίσσης pro Συροφοινίσσης A.B.E.F. [x] ἤνυσαν] περιεγένοντο A.B.F. [y] μηδὲ E. [z] ὅρα E. ἴδε A.B.F. [a] ἐκείνη om. A.B.F. [b] καὶ] ὅτι καὶ A.B.F. Sav. cet. Mox Χριστοῦ pro κυρίου B.C.E.F. [c] καὶ om F.

ἀφίστατο, ἕως [d]ἐπέτυχε τῆς αἰτήσεως; [e]πῶς δὲ ἡ χήρα ἐκείνη
ἔκραζε, καὶ μέχρι τοσούτου ἐπέμεινεν, ἕως [f]ὅτου τὸν ἄρχοντα,
τὸν μήτε [g]τὸν θεὸν φοβούμενον, μήτε [h]ἀνθρώπους αἰδούμενον
[i]ἠδυνήθη δυσωπῆσαι; [k]πῶς δὲ ὁ φίλος ἐπέμενεν ἀωρὶ τῶν νυκ-
τῶν παραμένων, ἕως [l]ὅτε ἐγερθῆναι παρεσκεύασε, δυσωπήσας
ἐκεῖνον τῇ προσεδρείᾳ;

Τοῦτό ἐστιν ἀγρυπνεῖν. Βούλει μαθεῖν [m]ἀγρυπνίαν προσ-
ευχῆς; Ἄπιθι πρὸς τὴν Ἄνναν, ἄκουσον αὐτῶν τῶν ῥημάτων F
αὐτῆς· [18]"[n]Ἀδωναΐ, Ἐλωΐ Σαβαώθ." Μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ
τῶν ῥημάτων ἄκουσον. Ἀνέστησαν, φησὶ, πάντες ἀπὸ τῆς
τραπέζης, [o]καὶ ἐκείνη εὐθέως οὐ πρὸς ὕπνον ἐτρέπετο, οὐ πρὸς 184
ἀνάπαυσιν. Ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης καθημένη,
κούφη τις εἶναι, καὶ μὴ βεβαρῆσθαι σιτίοις τισίν· οὐ γὰρ ἂν
τοσαῦτα ἠφίει δάκρυα. Εἰ γὰρ ἡμεῖς [p]νήστεις ὄντες καὶ ἄσιτοι,
μόλις οὕτως εὐχόμεθα, μᾶλλον δὲ οὐδέποτε οὕτως εὐχόμεθα,
πολλῷ μᾶλλον ἐκείνη μετὰ τράπεζαν οὐκ ἂν [q]οὕτως ηὔξατο, εἰ
μὴ καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ τοῖς ἀσίτοις ἐῴκει. Αἰσχυνθῶμεν οἱ
ἄνδρες τὴν γυναῖκα, αἰσχυνθῶμεν οἱ ὑπὲρ βασιλείας ἱκετεύοντες
καὶ χασμώμενοι τὴν ὑπὲρ παιδίου δεομένην καὶ δακρύουσαν. B
[19]"Καὶ κατέστη, φησὶν, ἐνώπιον κυρίου," καὶ τί [r]φησιν;
"Ἀδωναΐ κύριε, Ἐλωΐ Σαβαώθ." [s]Τὸ δὲ ἑρμηνευόμενόν ἐστι,
"Κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων." [t]Προέτρεχε τῆς γλώττης τὰ
δάκρυα· [v]τούτοις ἐπικάμπτειν τὸν θεὸν [w]ἤλπιζεν. Ἔνθα δά-
κρυα, πάντως ἐκεῖ καὶ θλῖψις· [x]ἔνθα θλῖψις, [y]καὶ φιλοσοφία
πολλὴ καὶ [z]προσοχή. "Ἐὰν [a]ἀκούων εἰσακούσῃ, φησὶ, τῆς
προσευχῆς τῆς δούλης σου, καὶ δῷς μοι υἱὸν, δώσω αὐτὸν δοτὸν
τῷ κυρίῳ πάντα τὸν χρόνον." Οὐκ εἶπεν, ἐνιαυτὸν μόνον, [b]οὐδὲ C

18 1 Reg. i. 11. 19 Ibid. v. 9.

[d] ἔτυχε A.B.F. [e] πῶς δὲ—ἐπέμεινεν] βλέπε καὶ τὴν χήραν ἐκείνην, ἣ μέχρι τότε ἐπέμενε κράζουσα A.B.F. [f] ὅτου] ὅτε E. [g] τὸν om. E. Veron. [h] ἀνθρώπους A.B.C.E.F. ἄνθρωπον Edd. [i] ἐδυνήθη A.B.F. δυνηθῇ C. [k] πῶς δὲ——τῇ προσεδρείᾳ] ἐννόησον καὶ τὸν ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἐπιστάντα φίλον καὶ παραμένοντα ἕως ὅτε παρεσκεύασε δυσωπήσας ἐκεῖνον ἐγερθέντα δοῦναι (ἀποδοῦναι F.) ὃ ᾔτει, καὶ ὄψει καὶ (καὶ om. F.) τοῦτον τοῦ σπουδαζομένου μὴ ἀποτυχόντα τῇ προσεδρείᾳ A.B.F. [l] ὅτε pro ὅτου omnes. [m] ἀγρυπνίαν] + καὶ ἑτέρωθεν A.B.F. Statim προσευχῆς libri omnes et Floril. p. 37. (Tom. xii. p. 447 B.) Edebatur ψυχῆς. [n] ἀδωναΐ] + κύριε E. Statim ἐλωεὶ bis idem. [o] καὶ ἐκείνη—ἀνάπαυσιν] καὶ εὐθέως οἱ μὲν πρὸς ὕπνον ἐτράποντο, ἐκείνη δὲ μὴ πρὸς ὕπνον, μὴ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀποκλίνασα, μόνον ἐσχόλαζε τῇ εὐχῇ A.B.F. [p] νῆστις A. νήστις Flor. [q] ηὔξατο οὕτως inverso ord. A.B.E.F. Flor. [r] φησιν] λέγει A.B.F. [s] τὸ] τοῦτο A.B.F. Sav. cet. [t] προέτρεχε] πρόσχες F. [v] τούτοις] + γὰρ A.B.F. [w] ἤλπιζεν] + ἔνθα δάκρυα, πάντως ἐκεῖ καὶ νῆψις E. [x] ἔνθα θλῖψις] πάντως ἐκεῖ E. [y] καὶ φ. πολλὴ] ἐκεῖ πολλὴ φ. A.B.F. [z] προσευχὴ E.F. [a] εἰσακούων E. Statim εἰσακούσῃς A.B.C.F. [b] οὐδὲ A.B.C.E.F. ἢ Edd.

δύο, καθάπερ ἡμεῖς· οὐδὲ εἶπεν, ἐὰν δῷς μοι παιδίον, δίδωμι
χρήματα· ἀλλ' ὁλόκληρον [c]αὐτὸ τὸ δῶρον ἀντιδίδωμι, τὸν
πρωτότοκον, τὸν τῆς εὐχῆς υἱόν. Αὕτη θυγάτηρ ἦν τοῦ
Ἀβραάμ. [d]Ἐκεῖνος αἰτηθεὶς, ἔδωκεν· αὕτη καὶ πρὸ τῆς
αἰτήσεως δίδωσιν. Ἀλλ' ὅρα καὶ ἐντεῦθεν αὐτῆς τὴν εὐ-
λάβειαν. [20]"Φωνὴ αὐτῆς, φησὶν, οὐκ ἠκούετο, τὰ δὲ χείλη
αὐτῆς ἐκινεῖτο." Οὕτως ὁ βουλόμενος ἀνύσαι προσέρχεται
D τῷ θεῷ, οὐ μαλακιζόμενος, οὐδὲ χασμώμενος, [e]οὐδὲ ἐκλελυ-
μένος, οὐδὲ κνώμενος, οὐδὲ ἀκηδιῶν. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ὁ
θεὸς [f]καὶ χωρὶς εὐχῆς δοῦναι; μὴ γὰρ οὐκ ᾔδει καὶ πρὸ τῆς
αἰτήσεως τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικός; Ἀλλ' εἰ ἔδωκε πρὸ τῆς
αἰτήσεως, οὐκ ἂν ἐφάνη τῆς γυναικὸς ἡ προθυμία, οὐκ ἂν [g]ἦν ἡ
ἀρετὴ αὐτῆς δήλη, οὐκ ἂν τοσοῦτον ἐκτήσατο μισθόν. Ὥστε
ἡ ἀναβολὴ, οὐχὶ φθόνου ἐστὶν οὐδὲ βασκανίας, ἀλλὰ κηδεμονίας.
Ὅταν οὖν ἀκούσῃς τῆς γραφῆς λεγούσης, ὅτι ἀπέκλεισε τὰ
περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς, καὶ ὅτι παρώργιζεν αὐτὴν ἡ ἀντίζηλος
E αὐτῆς, ἐννόησον ὅτι τὴν φιλοσοφίαν δεῖξαι βούλεται τῆς γυναι-
κός. Σκόπει γάρ· εἶχε τὸν ἄνδρα δεδουλωμένον· ἔλεγε [h]γὰρ
πρὸς αὐτήν· [21]"Οὐκ ἀγαθός σοι ἐγὼ ὑπὲρ δέκα τέκνα;" "Καὶ
παρώργιζεν αὐτὴν, φησὶν, ἡ ἀντίζηλος αὐτῆς [i]καί γε παροργι-
σμῷ·" τουτέστιν, ὠνείδιζεν, ἐφήλλετο· καὶ οὐδέποτε αὐτὴν
ἠμύνατο, οὐδὲ κατηύξατο αὐτῆς, οὐδὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὀνειδίζει μοι
ἡ ἀντίζηλος, ἐκδίκησόν με. Εἶχεν ἐκείνη παιδία, ἀλλ' εἶχεν
αὕτη τὴν ἀγάπην [k]τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀντίρροπον. [l]Τούτῳ γοῦν
F αὐτὴν καὶ παρεμυθήσατο λέγων, "Οὐκ ἀγαθός σοι ἐγὼ ὑπὲρ
δέκα τέκνα;" [m]Ἀλλὰ πάλιν ἴδωμεν τῆς γυναικὸς τὴν φιλοσο-
φίαν. [22]"Καὶ ἐλογίσατο αὐτὴν, φησὶν, Ἠλεὶ εἰς μεθύουσαν."
Ἀλλ' ὅρα καὶ πρὸς αὐτὸν τί φησι· "Μὴ δῷς τὴν [n]δούλην σου
εἰς θυγατέρα [o]λοιμὴν, ὅτι ἐκ πλήθους ἀδολεσχίας μου [p]ἐκτέτακα
185 ἕως τοῦ νῦν." Τοῦτο ἀληθῶς καρδίας συντετριμμένης, ὅταν (892)
πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας μὴ χαλεπαίνωμεν, ὅταν μὴ δυσχεραίνωμεν,
ὅταν ἀπολογώμεθα. Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ καρδίαν φιλόσοφον,
ὡς θλῖψις· οὐδὲν οὕτω πρᾶγμα ἡδὺ, ὡς πένθος τὸ κατὰ θεόν.
"Ἐκ πλήθους, φησὶν, ἀδολεσχίας μου ἐκτέτακα ἕως τοῦ νῦν."

20 1 Reg. i. 13. 21 Ibid. v. 8, 6. 22 Ibid. v. 13, 16.

c αὐτῷ B. Mox ἀντιδίδωσιν idem. d ἐκεῖνος] ἀλλ' ἐκεῖνος A.B.F. Mox αὕτη δὲ καὶ A.B.F. Sav. cet. e οὐδὲ] οὐκ A.F. f καὶ om. C. g ἦν] Sic C.D. ἦν om. E. Flor. Veron. Mox post δήλη add. ἐγένετο E. γέγονεν pro ἦν A.B.F. Sav. cet. h γὰρ om. F. i Haec καί γε παροργισμῷ, quae aberant, sunt in libris omnibus. k τὴν om. E. l τοῦτο A. m ἀλλ' ἴδωμεν πάλιν E. n δούλην σου εἰς om. D. o λύμην omnes. λύμης Edd. λοίμην Flor. λοιμὴν correximus ex Bibliis. p ἐκτέτακα bis A.B.E.F. ἐκτέτηκα Edd.

Ταύτην μιμώμεθα ἅπαντες. [q]Ἀκούετε ὅσαι στεῖραι, ἀκούετε
ὅσαι παίδων ἐρᾶτε, ἀκούετε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες· καὶ γὰρ
καὶ ἄνδρες [r]συνεβάλλοντο πολλάκις. Ἄκουε γὰρ τῆς γραφῆς
λεγούσης· 23 "Καὶ ἐδεῖτο Ἰσαὰκ περὶ Ῥεβέκκας τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν." Μεγάλα γὰρ δύναται [s]εὐχή. "Ἐν B
πάσῃ, φησὶ, προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων [t]τῶν
ἁγίων καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ," [v]ἑαυτὸν ἔσχατον τιθείς. Τί ποιεῖς, ὦ
μακάριε Παῦλε; ἑαυτὸν ἔσχατον τιθεῖς; Ναὶ, φησίν. "Ἵνα
μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνω-
ρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν
ἁλύσει." [w]Ποῦ πρεσβεύεις; Πρὸς ἀνθρώπους, φησί. Βαβαὶ
[x]τῆς φιλανθρωπίας τοῦ θεοῦ· ἔπεμψε πρεσβεύοντας ἐκ τῶν
οὐρανῶν [y]ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑπὲρ εἰρήνης, καὶ λαβόντες ἔδησαν αὐτοὺς C
οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὐδὲ τὸν κοινὸν νόμον ᾐδέσθησαν, ὅτι ὁ πρε-
σβεύων οὐδέποτε πάσχει τι κακόν. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ πρεσβεύω
ἐν ἁλύσει. [z]"Ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι."
Ἡ ἅλυσις ἐπίκειται τὴν παρρησίαν ἐπιστομίζουσα, ἀλλ' ἡ
εὐχὴ ἡ ὑμετέρα ἀνοίγει μου τὸ στόμα, ἵνα πάντα ἃ ἐπέμφθην
εἰπεῖν, εἴπω. "Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω,
πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς [a]ἀδελφὸς καὶ πιστὸς
διάκονος ἐν κυρίῳ." Εἰ πιστὸς, οὐδὲν ψεύσεται, ἀλλὰ πάντα
ἀληθεύσει. "Ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε D
τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν." Βαβαὶ,
πόση ἡ ἀγάπη; ἵνα μὴ ἐξῇ, φησὶ, τοῖς βουλομένοις πτοεῖν ὑμᾶς.
[b]Εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ἐν δεινοῖς εἶναι· τὸ γὰρ, "παρακαλέσει τὰς
καρδίας ὑμῶν," τοῦτο αἰνίττεται· ἵνα μὴ ἀφῇ, φησὶ, κατα-
πεσεῖν.

24 "[c]Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ
θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἐπεύχεται αὐτοῖς
[d]εἰρήνην καὶ ἀγάπην μετὰ πίστεως. [e]Καλῶς εἶπεν· [f]οὐχ ὥστε
ἁπλῶς ἔχειν τὸν τῆς ἀγάπης λόγον, καὶ τοῖς ἑτεροπίστοις ἑαυ- E
τοὺς ἀναμιγνύναι. [g]Ἢ τοῦτο, ἢ ἐκεῖνό φησιν, ὥστε καὶ πίστιν

23 Gen. xxv. 21. 24 v. 23.

[q] ἀκούετε ὅσαι στεῖραι om. F. [r] συνεβάλοντο A.F. [s] εὐχὴ sine artic. A.B.C.D.F. [t] τῶν om. B.C.D.F. Post ἁγίων add. εὐχόμενοι A.F. [v] σαυτὸν E. Statim τίθης E. τιθείς cum interrog. Veron. Sequentia τί ποιεῖς —τιθεῖς om. E. Veron. [w] ποῦ] πῶς C.E. Statim πρεσβεύει E. [x] τῆς φιλ.] πόση φιλανθρωπία E. [y] ὑπὲρ αὐτοῦ om. A.B.F. inclusum a Sav. [z] Haec ἵνα—λαλῆσαι post μου τὸ στόμα transp. A.B.F. Sav. cet. Tum pergunt, τουτέστιν, ἵνα πάντα. [a] ἀδελφὸς om. F. [b] εἰκὸς] εἰκότως C. αὐτὸν pro αὐτοὺς C. et in text. E. [c] εἰρήνη] + φησὶ E. [d] εἰρήνην] + εἶναι E. Cat. Statim καὶ deest in Cat. [e] καλῶς] + οὕτως A.B.F. [f] οὐχ ὥστε] βούλεται γὰρ μὴ A.B.F. Sav. cet. [g] ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνό φησιν] τοῦτο τοίνυν λέγει· ἢ εἰ μὴ τοῦτο A.B.F.

αὐτοὺς ἔχειν, ὥστε θαρρεῖν καὶ περὶ τῶν μελλόντων. [h]Ἡ εἰρήνη
πρὸς τὸν θεὸν καὶ [i]ἡ ἀγάπη. Ἐὰν [k]γὰρ εἰρήνη ᾖ, καὶ ἀγάπη
ἔσται· [l]ἂν ἀγάπη, καὶ εἰρήνη ἔσται. "Μετὰ πίστεως."
[m]Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀγάπης, πίστεως χωρίς· μᾶλλον δὲ οὐδ'
ἂν γένοιτο ἀγάπη ἑτέρως. [25] "[n]Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν
F ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.
Ἀμήν." [o]Διὰ τί ἐνταῦθα διεῖλε, τὴν εἰρήνην κατ' ἰδίαν θεὶς,
καὶ τὴν χάριν; "[p]Ἐν ἀφθαρσίᾳ, φησὶν, Ἀμήν." Τί ἐστιν,
"ἐν ἀφθαρσίᾳ;" [q]Ἤτοι ἐν κοσμιότητι, [r]ἢ ὑπὲρ τῶν ἀφθάρ-
των· οἷον μὴ ἐν πλούτῳ, [s]μηδὲ ἐν δόξῃ, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις τοῖς
186 ἀφθάρτοις. Τὸ, ἐν, διά ἐστι. Διὰ ἀφθαρσίας, φησί· [t]του-
τέστι, δι' ἀρετῆς. Πᾶσα γὰρ ἁμαρτία, φθορά· καὶ καθάπερ
τὴν παρθένον φθείρεσθαι λέγομεν, οὕτω καὶ τὴν ψυχήν. Διὰ
τοῦτο Παῦλος ἔλεγε· [26] "Μή πως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν"
καὶ [v]πάλιν, "Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν," [w]φησί.

[x]Τί γάρ ἐστιν, εἰπέ μοι, φθορὰ σώματος; οὐχὶ διάλυσις τοῦ
παντὸς, καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῆς; Τοῦτο καὶ ἐπὶ [y]τῆς ψυχῆς
γίνεται, τῆς ἁμαρτίας εἰσελθούσης. Κάλλος γὰρ ψυχῆς [z]σω-
B φροσύνη, δικαιοσύνη· [a]ὑγίεια ψυχῆς ἀνδρεία· φρόνησις, εὐεξία.
Ὅ τε γὰρ αἰσχρὸς δυσειδὴς, ὅ τε πλεονέκτης, ὅ τε τοῖς πονη-
ροῖς πράγμασιν ἑαυτὸν ἐκδιδούς· [b]ὅ τε δειλὸς καὶ ἄνανδρος,
ἀσθενής· [c]ὅ τε ἀνόητος καχεκτεῖ. [d]Ἔτι δὲ [e]αἱ ἁμαρτίαι
φθορὰν ἐργάζονται· καὶ γὰρ αἰσχροὺς ποιοῦσι καὶ ἀσθενεῖς, (893)
καὶ κάμνειν παρασκευάζουσι. [f]Φθαρῆναι γὰρ τὴν παρθένον
[g]καὶ διὰ τοῦτο κυρίως λέγομεν, οὐχ ὅτι τὸ σῶμα [h]φθείρεται
μόνον, [i]ἀλλὰ διὰ τὴν παρανομίαν. Τὸ γὰρ γινόμενον μίξις

[25] v. 24. [26] 2 Cor. xi. 3. Tit. ii. 7.

[h] ἡ] εἰ E. ἡ εἰ. πρὸς τ. θ.] ἡ εἰ. γὰρ πρὸς τ. θ. διαβιβάζει A.B.F. [i] ἡ om. E. [k] γὰρ et ἔσται om. A.B.F. ᾖ om. Cat. [l] ἂν] ἐὰν ᾖ E. καὶ ἐὰν Cat. [m] οὐδὲν] καλῶς· οὐδὲν A.B. καλῶς· οὐδὲ F. [n] ἡ pro καὶ B.C.D.E.F. ἡ om. A. [o] διὰ τί om. A.B.F. Sav. cet. [p] ἐν ἀφθ. φησὶν] ἡ χάρις ἐν ἀφθ. A.B.F. [q] ἤτοι] ἢ τὸ C. τουτέστιν E. [r] ἢ om. Cat. Post ἀφθάρτων add. πραγμάτων E. Cat. [s] μηδὲ] μὴ E. [t] τουτέστι om. F. [v] πάλιν] + ἀλλαχοῦ A.B.F. Sav. cet. [w] φησὶ om. A.B.F. [x] τί γάρ ἐστιν, εἰπέ μοι (+ φησὶν C.) φθ. σ.] Sic C.D.E. εἰπὲ γάρ μοι, τί ἐστι φθ. σ. A.B.F. τί γὰρ, εἰπέ μοι, φθ. σ. (+ φησὶν Veron.) Edd. ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι φθαρτὸν ἡμῶν τὸ σῶμα, ἡ δὲ ψυχὴ ἄφθαρτος. διὸ χρὴ ἡμᾶς διαπαντὸς ἐναγωνίους εἶναι, πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὴν φθορὰν, καὶ μὴ παθεῖν τὰ τοῦ πλουσίου. B. [y] τῆς om. A.B.E.F. Mox ἐπεισελθούσης E. [z] σωφροσύνη] + ἰσχὺς C.D.E. Veron. [a] ὑγεία A.C.D.E. Statim ψυχῆς om. E. Mox εὐεξία, quod vulgo abest, est in E. Veron. [b] ὅ τε δειλὸς—καχεκτεῖ] ὥσπερ ὁ δειλὸς καὶ ἄνανδρος ἀσθενὴς, οὕτως ὁ ἀνόητος καχεκτεῖ A.B.F. Hinc sumsimus δειλὸς καὶ ἄνανδρος, ἀσθ. pro δειλὸς ἄνανδρος καὶ ἀσθ. [c] ὅ τε ἀνόητος est in C.D.E. non in Editis. [d] ἔτι] ὅτι A.B.F. Sav. cet. [e] αἱ om. F. Mox κατεργάζονται idem. Post ἐργάζονται add. δῆλον ἐντεῦθεν A.B.F. ἐντεῦθεν δῆλον Sav. cet. [f] φθαρῆναι—διὰ τοῦτο] διὰ τοῦτο φθείρεσθαι τὴν παρθένον A.B.F. [g] καὶ om. E. [h] διαφθείρεται E. [i] ἀλλὰ διὰ τὴν π.] ἀλλ' ὅτι διὰ τὴν π. καὶ τὴν ψυχὴν A.B.F.

ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο ἦν ἡ φθορὰ, ἦν ἂν καὶ [k]γάμος φθορά. Ὥστε
[l]οὐχ ἡ μίξις φθορὰ, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία· ᾔσχυνε γὰρ αὐτήν. C
[m]Μᾶλλον δὲ φθορὰ οἰκίας [n]τί ἂν γένοιτο, ἀλλ' ἡ διάλυσις;
Καὶ πανταχοῦ ἡ φθορὰ μεταβολή [o]τις ἐστὶν ἐπὶ τὸ χεῖρον,
ἐφ' ἑτέραν ἕξιν καὶ ἀφανισμὸν τοῦ προτέρου [p]γινομένου.
Ἄκουε [q]γὰρ τῆς γραφῆς λεγούσης· 27 "Κατέφθειρε πᾶσα
σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτῆς·" καὶ πάλιν, "Ἐν καταφθορᾷ ἀνυπομο-
νήτῳ·" καὶ πάλιν, "Ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν."
Φθαρτὸν ἡμῖν τὸ σῶμά ἐστιν, ἀλλ' ἄφθαρτος ἡ ψυχή. Μὴ
[r]δὴ καὶ αὐτὴν φθείρωμεν. Τοῦτο ἡ ἁμαρτία εἰργάσατο ἡ
προτέρα· ἡ δὲ μετὰ τὸ λουτρὸν καὶ τὴν ψυχὴν φθεῖραι δύναται, D
καὶ εὐάλωτον ποιῆσαι τῷ σκώληκι τῷ ἀθανάτῳ· οὐ γὰρ ἂν
[s]ἥψατο, εἰ μὴ φθαρτὴν εὗρε ψυχήν. Ἀδάμαντος σκώληξ οὐχ
ἅπτεται· κἂν ἅψηται, οὐδὲν [t]εἰργάσατο. Μὴ δὴ φθείρῃς τὴν
ψυχήν· τὸ γὰρ φθειρόμενον δυσωδίας ἐστὶ μεστόν. Ἄκουε
[v]γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος· 28 "Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν
οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου." [w]Αὕτη
δὲ, φησὶν, ἡ φθορὰ ἐνδύσεται ἀφθαρσίαν, ἐκείνη δὲ οὐκέτι· ἔνθα
γὰρ ἀφθαρσία, φθορά [x]ἐστιν. Ὥστε φθορὰ ἄφθαρτός ἐστι, E
τέλος οὐκ ἔχουσα, [y]ἔστι θάνατος ἀθάνατος· ὅπερ ἔμελλε γίνε-
σθαι, εἰ τὸ σῶμα ἔμενεν [z]ἀθάνατον. [a]Οὕτως ἂν φθορὰν
ἔχοντες ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, [b]ἄφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον [c]ἔχομεν
τὴν φθοράν. Τὸ γὰρ καίεσθαι [d]καὶ μὴ κατακαίεσθαι, καὶ
σκώληκι διαπαντὸς δαπανᾶσθαι, φθορά ἐστιν ἄφθαρτος· οἷον ἦν
καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Ἰώβ· ἐφθείρετο, καὶ οὐκ [e]ἀπώλλυτο,
ἀλλ' ἀεὶ [f]ἔτηκε βώλακας γῆς [g]ἀπὸ ἰχῶρος ξέων, χρόνου πολλοῦ F
προβεβηκότος. Τοιοῦτόν τι ἡ ψυχὴ πείσεται τότε, τῶν
σκωλήκων [h]αὐτῇ περιεστώτων καὶ [i]διατρωγόντων, οὐκ ἐπὶ δύο
ἔτεσιν, [k]οὐδὲ ἐπὶ τρισὶν, [l]οὐδὲ ἐπὶ δέκα, οὐδὲ ἐπὶ ἑκατὸν, οὐδὲ 187

27 Gen. vi. 12. Exod. xviii. 18. 2 Tim. iii. 8. 28 Psal. xxxvii. 6.

[k] ὁ γάμος A.B.E.F. [l] οὐχ ἡ] οὐ C. [m] μᾶλλον δὲ] σκόπει δὲ καὶ ἄλλως A.B.F. Sav. cet. [n] τί ἂν γ. ἀλλ' ἡ] Sic omnes. τί γένοιτο ἂν ἡ Edd. [o] τις om. F. [p] γινομένου C.D.E. γινομένη Edd. [q] γὰρ om. A.B.F. [r] δὴ] + οὖν A.B.F. Sav. cet. [s] ἅψαιτο A.B.F. Mox εὕροι iidem. [t] ἐργάσεται A.B.F. ἐργάσεταί τι E. [v] γὰρ om. A.B.F. [w] αὕτη δὲ, φησὶν] ἀλλ' αὕτη A.B.F. Sav. cet. αὕτη σαφῶς E. [x] ἐστιν] οὐκ ἔστιν A.B.E.F. Sav. cet. [y] ἔστι om. A.B.F. Sav. cet. [z] ἀθάνατον] θανάτῳ E. Post h. v. add. καὶ ἁμαρτίας ἐλεύθερον A.B.F. [a] οὕτως] τοῦτο A.B.F. [b] ἄφθ.] γενήσεται καὶ ἄφθ. A.B.F. [c] ἕξομεν A.B.F. Sav. cet. [d] Haec καὶ μὴ κατακαίεσθαι (+ τὸ κατακαίεσθαι E.) solus servavit E. [e] ἀπώλλυτο] + καὶ ταῦτα χρόνου πολλοῦ προβεβηκότος A.B.F. Sav. cet. Mox χρόνου π. προβ. om. iidem. [f] ἔτηκε C.D.E. Cf. Job. vii. 5. Ante Montef. edebatur ἔστηκε. [g] ἀπὸ τοῦ ἰ. E. [h] αὐτὴν B.C.F. et a pr. man. A. [i] διατρωγόντων] + καὶ μὴ ἀπαρτιζόντων E. [k] οὐδὲ] ἢ A.B.F. [l] οὐδὲ] οὐκ A.B.F.

ἐπὶ μυρίοις, ἀλλ' ἐπὶ ἀτελευτήτοις· [29] "Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτήσει," φησί.

[m] Φοβηθῶμεν τοίνυν, παρακαλῶ, δείσωμεν τὰ ῥήματα, ἵνα μὴ
περιπέσωμεν τοῖς πράγμασι. Φθορὰ ἡ πλεονεξία ἐστὶ, φθορὰ
πασῶν χαλεπωτέρα, εἰς εἰδωλολατρείαν ἄγουσα. Φύγωμεν τὴν
φθορὰν, ἑλώμεθα τὴν ἀφθαρσίαν. Ἐπλεονέκτησας τὸν δεῖνα;
Τὰ μὲν πλεονεκτηθέντα φθείρεται, ἡ δὲ πλεονεξία μένει, φθορὰ
ἀφθαρσίας ὑπόθεσις γινομένη· ἡ μὲν ἀπόλαυσις παρέρχεται,
B ἄφθαρτος δὲ ἡ [n] ἁμαρτία μένει. Δεινὸν κακὸν μὴ ἐν τῷ παρόντι
βίῳ ἅπαντα ἀποδύσασθαι· μεγάλη συμφορὰ φορτία ἁμαρτη-
μάτων ἔχοντας ἀπελθεῖν ἐκεῖ. [30] "Ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ, φησὶ, τίς
ἐξομολογήσεταί σοι;" Κριτήριόν ἐστιν ἐκεῖ· [o] μετανοίας [p] οὐκέτι
καιρός. [q] Πόσα ἀπωδύρατο ὁ [r] πλούσιος; ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσε.
Πόσα εἶπον οἱ μὴ θρέψαντες τὸν Χριστόν; ἀλλ' ὅμως ἀπή-
χθησαν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Πόσα οἱ τὴν ἀνομίαν ἐργασά-
μενοι [s] τότε εἶπον, [31] "Κύριε, οὐκ ἐν τῷ ὀνόματί [t] σου προεφη-
C τεύσαμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐξεβάλομεν;" ἀλλ'
ὅμως οὐκ ἐγνωρίσθησαν. Πάντα τότε μὲν γίνεται ταῦτα·
οὐδεμία δὲ ὄνησις, ἐὰν μὴ νῦν γένηται. Φοβηθῶμεν οὖν, μή
ποτε εἴπωμεν τότε· [32] "Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ
οὐκ ἐθρέψαμεν;" Νῦν αὐτὸν θρέψωμεν, μὴ μίαν ἡμέραν, [v] μηδὲ
δευτέραν, μηδὲ τρίτην· [33] "Ἐλεημοσύναι [w] γὰρ καὶ πίστεις μὴ
[x] ἐκλιπέτωσάν σε." Οὐκ εἶπεν, ἅπαξ ποίησον, [y] οὐδὲ δεύτερον·
D ἐπεὶ [z] καὶ αἱ παρθένοι ἔλαιον εἶχον, ἀλλ' οὐ διαρκές. Ὥστε
πολλοῦ ἡμῖν δεῖ τοῦ ἐλαίου, καὶ [a] ὡς ἐλαίαν ἡμᾶς [b] εἶναι κατά-
καρπον δεῖ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ. [c] Ἐννοήσωμεν ἕκαστος ἡμῶν
ὅσα ἁμαρτημάτων ἔχει φορτία, καὶ ἀντιρρόπους ποιήσωμεν τὰς
φιλανθρωπίας, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλείους, ἵνα μὴ μόνον
σβεσθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι, ἀλλ' ἵνα καὶ εἰς δικαιοσύνην [d] ἡμῖν λογι-

29 Marc. ix. 44. 30 Psal. vi. 6. 31 Matth. vii. 22. 32 Ibid. xxv. 37. 33 Prov. iii. 3.

[m] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ δεδιέναι τὰς ἀπειλὰς, ὥστε φυγεῖν τὰ πράγματα, ὅτι ἡ ἀπόλαυσις παρέρχεται, ἡ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης ἀκαρπία, καὶ ἡ ἄλλη ἁμαρτία, ἀγνωρίστους ἡμᾶς καθίστησιν ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ πάντα γινώσκοντι, καὶ τὰ εἰς σωτηρίαν συντείνοντα ἐντειλαμένῳ ἡμῖν. Veron. [n] ἀφθαρσία C. [o] μετανοίας] οὐκοῦν μετανοίας λοιπὸν A.B.F. μετανοίας λοιπὸν Sav. cet. [p] οὐκέτι καιρὸς] οὐκ ἔστι καιρὸς F. οὐκ ἔστιν ὑπόθεσις E. [q] πόσα] πῶς C. Veron. Statim ἀπωδύρετο iidem. [r] πλούσιος] + τότε A.B.F. Sav. cet. Statim ἀλλ' ὅμως οὐδὲν iidem. [s] τότε om. A.B.F. [t] σου] τῷ σῷ A.B.F. [v] μηδὲ] μὴ E. [w] γὰρ] + φησι A.B.F. Sav. cet. φησὶ post πίστεις habet E. [x] ἐκλειπέτωσαν E. [y] οὐδὲ] ἢ A.B.F. [z] καὶ accessit ex omnibus. [a] ὡσεὶ E. [b] εἶναι] + προσῆκε (mox om. δεῖ) A.B.F. [c] ἐννοήσωμεν—φορτία] Sic omnes. ἐννοήσωμεν οὖν ὅσα ἡμῶν ἕκαστος ἔχει φορτία ἁμαρτημάτων Edd. [d] ἡμῖν om. E.

σθῶσιν αἱ δικαιοσύναι. [e]Ἂν γὰρ μὴ τοσαῦτα ᾖ τὰ ἀγαθὰ, ὡς καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀποδύσασθαι, καὶ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων εἰς δικαιοσύνην ἡμῖν λογισθῆναι, οὐδεὶς [f]ἡμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι, χάριτι καὶ φιλαν- E θρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[e] ἐὰν E. [f] ἡμῶν C.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES

AD COMMENTARIA IN EPISTOLAM AD GALATAS.

TIT. 'ΕΡΜΗΝΕΙΑ] Sic Codices, ut videtur, omnes cum Ed. Sav. *Enarratio* Vet. 'ΥΠΟΜΝΗΜΑ Edd. Mor. Ben. Post ἐπιστολὴν add. μὴ ἰδίᾳ ἔχουσαν ("Scribe ἔχουσα." *Heyse.*) τὸ (τὸν G.) ἠθικὸν A.G. Veron. μὴ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸν ἠθικὸν C. μὴ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸν ἠθικὸν λόγον D. οὐκ ἰδίᾳ ἐχούσης τὸ ἠθικὸν E.

Pag. 658 D. lin. 7. ὅτε οὖν ἐν Ἰουδαίᾳ γέγονε. Aptius foret γοῦν, sed alterum est in omnibus libris.

P. 659 E. lin. 7. Paullo astrictius Cat. διὰ τί δὲ μὴ τῆς κλήσεως ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῆς ἀποστολῆς;

P. 660 A. lin. penult. Μιλησίων. "Immo Ἐφεσίων, quod conjecit Sav." *Montef.* "Μιλησίων ipsius est Chrysostomi. Cf. p. 709 A. [et Tom. XI. p. 123 D.]" *Editor* Ben. 2[dae]. Adeas, si tanti est, nos ad Tom. IX. p. 433 A.

P. 660 C. not. [k]. Usum τοῦ μέσου pro ἀνὰ μέσον attigimus ad Tom. IX. p. 716 E. Fusius *Bast.* Ep. Crit. p. 133 sq.

P. 662 D. lin. 2. χωρὶς ἄρθρου. "Eusebius Caesariensis, qui putabat Filium nec consubstantialem Patri, nec deitate ipsi parem, hoc etiam affert argumentum libro contra Marcellum, capite 16 et 17. Allato hoc Joannis Evangelistae versiculo, arguit ille τὸν θεὸν Deum Patrem cum articulo, Filium vero sine articulo esse, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, quia nempe Filius alterius minorisque substantiae esset quam Pater." *Montef.* Etiam Origenem inter θεὸς et ὁ θεὸς discrimen statuisse res nota. Sic enim ille ad locum Joannis: Τίθησι μὲν γὰρ τὸ ἄρθρον, ὅτε ἡ θεὸς ὀνομασία ἐπὶ τοῦ ἀγενήτου τάσσεται τῶν ὅλων αἰτίου, σιωπᾷ δὲ αὐτὸ, ὅτε ὁ λόγος θεὸς ὀνομάζεται.

P. 666 C. lin. 6. ἀλλ' ἐκ πρώτης προσαγωγῆς ἀρκεῖ πάντας ὑμᾶς καταστρέ-

ψασθαι καὶ ἐλεῖν. "Editi habent ἀλλ' ἐκ πρώτης προσαγωγῆς. Sed Savil. in marg. ἡ πρώτη προσαγωγὴ ponit, et sic legit Interpres Latinus, atque ita sensus postulare videtur." *Montef.* Savilii lectio unde eruta sit incertum est. Vulgatae patrocinatur Dunaeus: "Nominativus τῷ ἀρκεῖ est τοῦτο repetitum: quod cum Interpres non vidit, temere mutavit casum."

P. 666 D. not. [b]. οὐ μόνον ἐντρέπων αὐτοὺς λέγει . . . . ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς κ. τ. ἑ. Constructionem altera parte claudicantem frustra sanare conati sunt librarii. Pro οὐ μόνον vehementer suspicamur legendum esse, totidem literis, ὁμοῦ μέν. Infra p. 671 C. ὥστε ὁμοῦ μὲν ἀπολογούμενος, ὁμοῦ δὲ αὐτῶν κατεξανιστάμενος, ταῦτα τεθεῖκε. Tom. IX. p. 616 E. ὁμοῦ μὲν τὴν αὐτοῦ χρηστότητα ἐπιδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν δύναμιν. Soph. Oed. T. 4, 5:

πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,
ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

P. 667 C. not. [a]. Edebatur, τοῦτο καὶ Μαρκίωνες ἐνταῦθα ἔπαθον. ἐπελάβετο (ἐπελάβοντο E. ἐπελάθοντο F.) γὰρ κ. τ. ἑ. "Quid igitur? Pluresne erant hoc nomine ejusdem αἱρέσεως? Legendum Μαρκίων ἐνταῦθα ἔπαθεν, ex eo quod sequitur ἐπελάβετο γάρ. Vel figurate *Marciones* dicuntur Marcionis similes." *Dun.* "*Marciones* pro Marcionistis antehac apud Chrysostomum non memini me legere, licet non infrequens sit apud illum Marcionistarum mentio." *Montef.* Unus nostrorum F. Μαρκιωνισταὶ habet. In Catena autem diserte legitur, ut a nobis editum est, τοῦτο καὶ Μαρκίων ἐνταῦθα ἔπαθεν. Suspicio tamen oriri possit, Auctorem dedisse, τοῦτο καὶ οἱ Μαρκίωνος ἐνταῦθα ἔπαθον. ἐπελάβετο γὰρ κ. τ. ἑ. ut τοῦτο πρὸς τοὺς Παύλου τοῦ Σαμοσάτεως, Tom. XI. p. 82 D.

P. 669 C. not [r]. ἡ περὶ τὴν γένεσιν σπουδή. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 89 A. Adde Tom. I. p. 573 D. τύχῃ καὶ εἱμαρμένῃ καὶ γενέσει καὶ ἄστρων περιφοραῖς. Tom. VI. p. 89 A. εἱμαρμένη, τύχη, γένεσις, δρόμοι ἀστέρων. Tom. X. p. 32 A. πολλοὶ καὶ γένεσιν ἑαυτοῖς ἐπιτειχίζουσι, πολλοὶ καὶ παρατηρήσεις φυλάττουσι, καὶ κληδονισμοῖς καὶ οἰωνισμοῖς καὶ συμβόλοις, οἱ δὲ καὶ περιάπτοις καὶ ἐπῳδαῖς κέχρηνται.

Ibid. lin. 6. τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα γραμματεῖα κ. τ. ἑ. "Videtur in his libellis fuisse descriptum, quæ fuisset astrorum positio, cum pueri nascerentur, ut hos codices haberent fati sui quasi commentarios." *Dun.*

P. 670 E. not. [z]. Cf. Var. Lect. ad Tom. IX. p. 703 D.

P. 671 A. lin. 4. οὐδὲ ὡς παραβαινόντων τὸ κήρυγμα. Supplendum τῶν ἀποστόλων. Concinnius tamen F. ταῦτα δὲ οὐχὶ καταγινώσκων τῶν ἀποστόλων φησὶν, ὡς παραβαινόντων τὸ κ.

P. 672 B. not. [i]. προάγει τὴν σύγκρισιν. Sic Noster ad locum (2 Cor. xi. 23.) Tom. X. p. 613 A. καὶ εἰπὼν, "ὑπὲρ ἐγὼ," προάγει τὴν σύγκρισιν.

P. 673 A. not. [f]. *οὐδὲ ἔχθραν ἐκδικῶν.* Vetus, *aut vindicandi quos oderat cupidine.* Dicitur quis *τὸ οἰκεῖον πάθος ἐκδικεῖν,* Tom. VIII. p. 245 A. Infra p. 723 B. *ἐπειδὴ γὰρ ἐπιτιμήσεως προσχήματι τὰ αὐτῶν ἐξεδίκουν πάθη.*

P. 674 A. lin. 1. *ἐντυχόντες ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ.* "Jam quaeritur quis sit ille liber, ubi Chrysostomus hasce quaestiones movet; nempe cur Paulus non statim ab initio vocatus sit, et cur nomen ejus mutatum fuerit. Estque haud dubie liber Homiliarum de Mutatione nominum, quas quatuor numero edidimus, Antiochiae emissas, Tom. III. pp. 98—140." *Montef.* in Monito.

P. 675 A. not. [y]. *ὑφορμεῖν, offendere, scrupulum injicere.* Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 415 B. et ad Tom. X. p. 420 C.

P. 675 B. not. [b]. *πολλὰ ἕψεται τὰ ἀτοπήματα.* Sic noster Tom. III. p. 743 A. *τοῦτο, θαυμάσιε, τοῦ παράφρονος Ἀπολιναρίου τὸ ἀτόπημα.* Tom. II. p. 736 B. *οὔτ' ἐπενόησέ τι τοιοῦτον ἀτόπημα,* in opere vix genuino. Cf. Tom. IX. p. 615 D. *εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἐκλάβοιμεν, πολλὰ τὰ ἄτοπα ἕψεται.*

P. 676 B. not. [y]. Editi, *ὅτε ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀντιοχέων, τῇ τὸν πολὺν ζῆλον ἄνωθεν ἐπιδειξαμένῃ ἐκκλησίᾳ, γέγονε περὶ αὐτοῦ τούτου κ. τ. ἑ.* "Post *ἐκκλησίᾳ* vox quaedam deest, nempe *ζήτησις,* vel quaepiam similis, quam Interpres Latinus vertit *quaestio.*" *Montef.* Idem Savilio in mentem venerat, et quidem duo nostrorum *ζήτημα* habent. Sed, ni fallimur, locus, ut nunc est, commode expediri potest, si post *ἐπιδειξαμένῃ* incideris, et *ἐκκλησία* in recto casu scripseris. Thucyd. VI. 8. *ἐκκλησία αὖθις ἐγίγνετο, καθ' ὅτι χρὴ τὴν παρασκευὴν ταῖς ναυσὶ τάχιστα γίγνεσθαι.*

P. 677 A. lin. 2. "Non post *πνεύματι* interpungendum, sed post *διδασκαλίας.*" *Heyse.* Neque aliter Vetus: *spiritu doctrinae fervens, statim aggressus est homines barbaros,* etc. Nobis quidem magis familiaris est locutio *ἅπτεσθαι διδασκαλίας,* quam *ἅπτεσθαι ἀνθρώπων.*

P. 678 B. lin. 6. et p. 681 A. lin. 4. *ὁρᾷς* et *θεωρεῖς* per interrogationem efferri jussimus, aliter quam Sacri Codicis Editores. Sic enim Noster ad locum Act. Tom. IX. p. 345 D. *ὁρᾷς τοῦ πράγματος τὴν ἀνάγκην; θεωρεῖς πόσαι, φησὶ, μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων;*

P. 678 C. lin. 2. *οὐκέτι ἐκέχρητο τούτῳ τῷ πλεονεκτήματι.* Interpretes, *non amplius utebatur hac immodica modestia.* Sed *πλεονέκτημα* etiam in bonam partem de *re in qua quis excellat* Nostro in usu est. E. g. Tom. X. p. 413 B. *εἰπὲ μικρὸν ἐγκώμιον τἀδελφοῦ, ἀπὸ τῶν ἄλλων ὧν ἔχει πλεονεκτημάτων αὐτὸ συντιθείς.* Tom. IX. p. 604 D. *διὸ καὶ εἶπε, συγγενῶν, ἵνα κρύψῃ τὸ πλεονέκτημα.*

P. 679 B. lin. 2. *πάλιν ἄρχεται τοῦ λόγου.* Catena, *ἔχεται,* non male; sed et alterum probum. Vid. Tom. VII. p. 563 A.B.

P. 679 B. not. [n]. διὰ τὸ μὴ ἂν ἑλέσθαι. Ita conjecerat Dunaeus. Alii ἀνελέσθαι vel ἀνέχεσθαι. Haec permutantur Tom. I. p. 381 C. καὶ εἰπεῖν ὅτι ἐστὶν ἀνθρωπίνη ψυχὴ δι' ἀπόνοιαν οὐκ ἂν ἑλομένη (Reg. 799. ἀνεχομένη, Reg. 492. ἀνελομένη) ἐπὶ τὸ τῆς φύσεως ἐκείνης ἀξίωμα ἐλθεῖν.

P. 680 A. lin. 2. μὴ ἑλόμενος. Morell. μὴ ἑλόμενς (sic), unde μὴ ἑλόμενε pro sua negligentia effecit Montef.

P. 680 B. not. [o]. "Codd. ὅτι οὐδὲ εἰ, perperam, ut puto; quamvis non satis mihi liquet haec disputatio, haereoque in illis, πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄτοπον ἦν τὸ γ." *Heyse.* Haec, ὅθεν δῆλον ὅτι εἰ καὶ χωρὶς —— τὰ τῶν ἀνοήτων mera repetitio sunt, post parenthesin interjectam, sententiae, εἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνῆλθε, μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο ἂν ἔχοι λόγον (h. e. καὶ τοῦτο ἄτοπον ἦν). Tum recte colligit, πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως κ. τ. ἑ. Verus nodus, nostro quidem judicio, latet in verbis, τίς τολμήσει τι τοιοῦτον ὑποπτεῦσαι λοιπόν; quae fortasse sic explicari possunt: *Quis audebit suspicari Paulum ignorasse vel dubitasse an in vanum curreret?*

P. 680 C. lin. 5. γενόμενον pro γινόμενον edidit Montef. nullo auctore. Mox lin. 9. αὐτὸς καὶ (pro γὰρ) ᾔδει est lapsus ejusdem Editoris.

P. 681 C. not. P. Duo Codices, καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ἐντεῦθεν ἀνακύπτει ζήτημα; quae lectio, si correctori tribuenda sit, certe correctori usus Chrysostomici probe gnaro. In loco Tom. X. p. 73 C. οὐ μικρὸν ἡμῖν τοῦτο τὸ προκείμενον ζήτημα ἐντεῦθεν, unus aut alter habet, οὐ μικρὸν ἡμῖν ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης ζήτημα ἀνακύπτει. Sic passim apud Nostrum ἀνακύπτει ἀντίθεσις.

P. 681 E. not. y. ἐν ἐγκρατείᾳ. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 161 A. ubi hunc locum praetermisimus.

P. 685 C. not. y. Editor novissimus tacite dedit, καὶ διὰ μὲν τῶν πραγμάτων, ex Regio 675, ut conjicere licet. Verum ille Codex, nobis A., καὶ διὰ μὲν πραγμάτων, omisso articulo, habet.

P. 686 D. lin. 4. "Hac de re Chrysostomus peculiarem habet Homiliam, quam edidimus Tom. III. p. 362, cum praevio Monito. Ubi ille hanc eandem, quam hic profert, sententiam propugnat iisdem argumentis." *Montef.* "Post Chrysostomum haec Hieronymi sententia est, Petrum hic nihil egisse, sed ex composito sic inter Apostolos actum esse, ut Petrus se reprehendi facile pateretur; quod cum Judaei vidissent, sua sententia de legis observatione desisterent. Qua de re gravis est inter Augustinum et Hieronymum non sine acerbitate contentio, cum Augustinus revera Petrum veritatem evangelii dissimulasse existimet, metu ne Judaeos offenderet, et minoris Apostoli cessisse justae reprehensioni. Non est igitur tam absurda Hieronymi, quam quibusdam videtur, sententia, cum hoc ante eum Chrysostomus senserit: plures tamen iverunt in Augustini sententiam, cui nos quoque accedimus." *Dun.*

P. 687 A. lin. 5. *φονώντων*. Sic Veron. Sav. et Codices. "Commel. *φωνούντων*, Interp. *vociferantibus*, Montef. *φωνώντων*. Verum ex A. et Savil. restituimus." *Editor* Ben. 2[dae]. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 453 E.

P. 688 D. lin. 4. *ἠγανάκτησαν ἄν*. Particulam casu omisit Morellus, quem incaute expresserunt recentiores.

P. 689 C. not. [h]. Cf. Tom. III. p. 376 C. *εἰπὼν γὰρ, ἐθνικῶς ζῇς, Ἰουδαῖος ὤν, οὐκ ἐπήγαγε· τί τοὺς Ἰουδαίους ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν, ἀλλὰ πῶς; τί τὰ ἔθνη, φησὶν, ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἵνα τῷ δοκεῖν τῶν ἰδίων ἀντιποιεῖσθαι μαθητῶν . . . πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀποστῆναι τῆς παλαιᾶς συνηθείας.*

P. 690 B. not. [k]. *οἱ τὸν νόμον κ. τ. ἑ.* Ante Montef. edebatur, *ὅτι τὸν νόμον*. Sic A.B.C.D. In duobus E.F. legitur *καὶ τὸν νόμον*, et mox *καὶ οὐ δικαιούμεθα .. ἀλλὰ κατακρινόμεθα*. "Savil. monet legendum *εἰ τὸν νόμον*, atque ita legit Interpres." *Montef.* "Savilii *εἰ*, quod recepit Montef., evertit totam sententiam. Interpretem id legisse, minime colligi potest ex ejus interpretatione, *et si, posteaquam legem reliquimus ob Christum, non justificamur ex legis omissione, sed condemnamur, comperiemus* etc. Immo recte ille cardinem sententiae invenit in verbo *εὑρήσομεν*, quem Savilii conjectura ponit in altero *ηὐτομολήσαμεν*. Quare suspicamur illum legisse vel *ἔχεσθαι, οἱ τὸν νόμον*, vel, quod melius, *ἔχεσθαι, τὸν νόμον*." Hactenus Editor novissimus, qui dedit [*εἰ*] *τὸν νόμον*. Quod ad Savilii conjecturam attinet, uterque falsus est; ille enim in margine posuit, *ἴσ. οἱ*. Interpres autem, ut solet, cum nostris E.F. prorsus conspirat. Nobis quidem nihil verius videtur quam *οἱ*, pro *ἡμεῖς οἱ*, qui usus alias saepe librarios fefellit. Vid. infra p. 712 E. not. [l]. Particularum *οἱ* et *ὅτι* frequens est permutatio.

Ibid. not. [l]. Editi, *δι' ὃν τὸν νόμον ἀφέντες, αὐτῷ ηὐτομολήσαμεν*. Pro *αὐτῷ, τῷ νόμῳ* habet F. *τὸν νόμον* B.C. *πρὸς τὸν νόμον* A. E. *πρὸς τὸν μῶμον* D. *ad legem ultro recurrimus* Vet. Postremo Catena, *πρὸς τὴν πίστιν*, quod nos in textum recepimus. Corrector, quisquis fuerit, qui *τῷ νόμῳ*, vel *πρὸς τὸν νόμον* dederit, ignorasse videtur usum *τοῦ αὐτομολεῖν* in re honesta, qui apud Nostrum indubitatus est. "*Αὐτομολεῖν* est *confugere*, etiam in bonam partem. Chrysost. cont. Judæos p. 52. ed. *Hoeschel. πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτομολῆσαι.* Et Tom. III. p. 275 B. *ηὐτομόλησαν πρὸς τὴν ἀρετήν*. Philo p. 632 A. *αὐτομολεῖν πρὸς τὴν εὐσέβειαν*." *Matth.* ad Tom. VI. p. 272 B. quem compilavit *Aenotheus Edv. Leo* ad libellum de Sacerdot. p. 97. Exemplis adde Tom. X. p. 62 E. *τῶν μὲν συνηθῶν ἀπεπήδησαν, εἰς δὲ τὰ καινὰ ηὐτομόλησαν*. Ibid. p. 438 D. *πρὸς τὸν βασιλέα* (Christum) *αὐτομολήσαντες*.

P. 690 C. not. [n]. *μέλλομεν κρίνεσθαι*. "Interpres Latinus legit, *πῶς μέλλομεν κρίνεσθαι*, atque ita legendum. In Editis *πῶς* deest." *Montef.* Πῶς est in E.F. quos secutus est Vetus. Absente particula, emphasis

tantum non postulat, *κρίνεσθαι μέλλομεν*, inverso ordine. Quare videndum est, num vocula *πῶς* ex compendio scripturae vocis *παραβάσεως* oriri potuisset. Infra p. 691 B. *εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ μέρους φρίττεις, μὴ παραβάσεως κριθῇς*. Tom. III. p. 377 D. *εἰ δὲ ἔτι κρατεῖ ὁ νόμος καὶ κύριός ἐστι, καὶ ὁ ἀφεὶς αὐτὸν παραβάσεως κρίνεται, εὑρεθήσεται ὁ Χριστὸς .. τῆς παραβάσεως ἡμῖν αἴτιος γεγενημένος.*

P. 691 B. not. [m]. Edd. *περιθύεις*, praepositione, ut videtur, ex praecedenti *περιτέμνῃ* male repetita. Verbum rarissimum, *περιθύειν*, ex hoc Nostri loco citans V.D. apud *Steph.* Thesaur. p. 4367 C. Ed. *Valp.* vertit, *operose, frequenter, sumtuose sacrificare.* Inter voces ad lustrationem pertinentes *περιθύεσθαι* recenset *Casaub.* ad Theophr. Charact. Cap. XVI. Proculdubio respexit Vir summus locum Plutarchi De Superstitione, Tom. II. p. 168 D. *ἂν δὲ ἄριστα πράττῃ, καὶ συνῇ πρᾴῳ δεισιδαιμονίᾳ, περιθυόμενος οἴκοι κάθηται, περιματτόμενος*: ubi in promtu est corrigere *περιθειούμενος*. Menand. p. 42. Ed. *Meinek.* secundum Bentleii emendationem:

περιμαξάτωσάν σ' αἱ γυναῖκες ἐν κύκλῳ,
καὶ περιθειωσάτωσαν.

P. 691 D. lin. 5. *ὅρα τοῦ Παύλου σύνεσιν*, non *τὴν σύνεσιν*, ut clam correxit Editor novissimus. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 648 B.

P. 691 E. lin. ult. *ἐλευθέρωσε* pro *ἠλευθ.* mendose dedit Montef.

P. 693 B. not. [f]. *τοῦ* expunxit Editor Ben. 2dae, non monito lectore.

P. 693 C. not. [o]. Edebatur, *καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ἡμᾶς κειμένους ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστός· καὶ γὰρ οἱ πάντες ἀπέθανον, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφάσει· καὶ τὴν πληγὴν ἐκδεχομένους ἀπήλλαξεν. ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος κ. τ. ἑ.* Pro *ἐπειδή, ἐπειδὴ δὲ* vel *ἐπεὶ δὲ* desideravit Dunaeus; *ἐπεὶ οὖν* offerunt E.F. Haec est sola librorum varietas, sed in Catena absunt ea, quae et nos libenter abesse jussimus, *ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστὸς*, et *ἀπήλλαξεν*. Tunc *κειμένους* et *ἐκδεχομένους* cum verbo *ἐξήρπασε* arcte cohaerent.

P. 694 A. lin. 7. *οὐ συνεῖλε τὰ προκείμενα, non pariter sustulit quae fuerant parata,* vertit Vetus. "Fort. *οὐκ ἀφεῖλε τὰ πρ.*" *Bois.* "*Συναιρεῖν* hic est auferre et componere quae posita sunt in mensa." *Dun.* Hic locus cum alio conferendus est, qui legitur Tom. VII. p. 216 D. *καὶ οὔτε συνελόντα τὰ προκείμενα, οὔτε πρὶν ἢ προθεῖναι, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ κειμένης (τῆς θυσίας) κελεύει τρέχειν ἐκεῖσε*: ubi quae olim annotavimus, nunc diligentius retractanda esse videmus.

P. 694 C. lin. ult. *ὃ προφῆται μὲν ὤδινον, πατριάρχαι δὲ προύλεγον.* Sic Veron. Sav. Mor. et libri omnes. Montef. ex Interprete, ut videtur, tacite correxit, *ὃ πατριάρχαι μὲν ὤδινον, προφῆται δὲ προύλεγον.* Ita quidem ipse Chrysost. Tom. V. Hom. LXXII. Ed. *Sav.* *ἃ πάλαι πα-*

τριάρχαι μὲν ὤδινον, προφῆται δὲ προύλεγον, δίκαιοι δὲ ἰδεῖν ἐπεθύμησαν, notante Dunaeo.

P. 695 A. not. [g]. *οἱ . . . ἐχόμενοι.* Aut per anacoluthon dicitur pro *τῶν . . . ἐχομένων*: aut legendum cum duobus libris *οἳ . . . εἴχοντο.*

P. 697 D. not. [f]. Edebatur, *ὅταν μὴ προστεθῇ ἀπὸ τοῦ νόμου.* "Legendum videtur cum Savilio *μηδέν.*" *Montef.*

Ibid. not. [h]. *αὐτὸ* h. e. *τὴν ἀφορμήν.* "Recte. Vid. *Jacobs.* ad Ach. Tat. p. 543. et ad Aelian. p. 467 et 373. *Jacob.* ad Lucian. Toxar. p. 136. *Matthiae* Gram. Gr. p. 819 sq." *Krabinger.* De Nostri usu monuimus ad Tom. VII. pp. 304 A. 442 C.

P. 697 E. not. [l]. *πειράσομαι πεῖσαι.* Duplex *πει*, ut videtur, librarios fefellit. Omisso autem *πειράσομαι*, ex *πεῖσαι* factum *πείσαιμι*, vel *πεῖσαι δύναμαι.*

P. 698 C. not. [x]. "*διὰ δὲ τούτων* legend." *Dun.*

P. 700 B. lin. 3. *καὶ μὴν ἑτέρᾳ κατάρᾳ κ. τ. ἑ.* Schol. in marg. Reg. 1017. *προσέχετε μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἀντλήσατε θησαυρόν.*

P. 700 C. lin. 2. Editi, *δεῖ δὲ δέξασθαι κατάραν ἀντ' ἐκείνης, τοιαύτην ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνην ἔλυσε.* "Videtur legendum *ταύτην* pro *τοιαύτην.*" *Dun.* "Lego, *ἔδει δὲ δέξασθαι κατάραν, ἀντ' ἐκείνης ταύτην ἐδέξατο, καὶ διὰ ταύτης ἐκείνην ἔλυσε.*" *Bois.* Sic ad verbum legitur in Catena, quam, nisi quod *δι' αὐτῆς* retinuimus, et nos fideliter expressimus.

P. 702 B. not. [g]. Edebatur *κἂν ἐκ μιᾶς.* "Lege, *καν ὀλίγας*, et sic legisse Interpretem non est absimile veri. Graeca Scholia, *οὐκ εἰκῇ ἐδόθη, ἀλλ' ἵνα κἂν ὀλίγας πλημμελείας κωλύῃ.*" *Bois.* Vetus vertit, *si minus omnia, certe* aliquot (*ἐνίας*) *praecepta.* Hinc corrigas, quaesumus, quod de isto Interprete in Var. Lect. nimis festinanter diximus.

P. 702 C. not. [m]. Etiam Halesio imperfecta videbatur sententia, quam, praeeunte Interprete, sic supplet: *εἰ γὰρ τὸ μόνος ἀληθινὸς, περὶ πατρὸς λεχθὲν, οὐκ ἀφίησι*: minus necessario, Boisio quidem judice.

P. 702 D. not. [p]. *ἢ δῆλον, ὅτι θεοῦ καὶ ἀνθρώπων*; Sic scribendum, interrogando, aliter quam in textu distinximus. Vid. *Stallbaum.* ad Plat. Protag. init.

P. 703 D. lin. 6. *ὅταν ἐν ἕξει γένηται.* "h. e. *εἰς τοὺς ἄνδρας τελῇ.*" *Dun.* Sic Tom. X. p. 107 D. *ἀνὴρ ὢν καὶ ἐν ἕξει γεγονώς*: ubi Matthaeius, "*Ἕξις* est *bona corporis constitutio, firmitas, aetas adultior.*"

P. 705 B. lin. 5. *καλῶς εἶπεν, ἀπολάβωμεν.* Cf. Tom. I. p. 785 D. *οὐ γὰρ εἶπεν, ἔλαβες τὰ ἀγαθά σου, ἀλλὰ ἀπέλαβες· ὁ δὲ ἀπολαμβάνων, τὰ κεχρεωστημένα ἀπολαμβάνει.*

P. 705 C. not. [k]. Ergo Chrysostomus duos versiculos (6, 7.) silentio praeteriit, quod Editoribus Novi Testamenti, ab exemplaribus Nostri impressis in errorem inductis, non videtur suboluisse. Idem factum in

Catena ad h. l. Lectio autem Codicum E.F. *κληρονόμος μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ* solius est Theophylacti, ex Rom. viii. 17. huc translata. Vid. *Millium* ad loc.

P. 706 D. lin. 3. *τὸ συνεστραμμένως ἀεὶ διαλέγεσθαι.* Vertit Vetus, *semper asperis uti sermonibus;* Dunaeus, *convolute et conglobate dicere, argumenta vibrare, torquere enthymemata,* locutione ex arte rhetorica sumta. Plutarch. Tom. II. p. 510 E. *καὶ γὰρ Πλάτων τοὺς τοιούτους ἐπαινεῖ, δεινοῖς ἀκοντισταῖς ἐοικέναι λέγων, οὖλα καὶ πυκνὰ συνεστραμμένα φθεγγομένους.* Respicit dictum Platonis Protag. p. 342 E. *εἶτα, ὅπου ἂν τύχῃ τῶν λεγομένων, ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ συνεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής.*

P. 706 E. not. [r]. Edebatur *ἣν ἐνεδείξατο περὶ αὐτῶν.* Libri omnes *περὶ αὐτοὺς* habent, Catena et marg. Sav. *περὶ αὐτόν.* Hinc reponere non dubitavimus, *ἣν ἐνεδείξαντο περὶ αὐτὸν,* quod sensus omnino postulare videtur. Infra p. 707 D. *οὐ γὰρ ἀφ' ὧν περὶ αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτοὶ περὶ αὐτὸν, δείκνυσιν ἀδύνατον εἶναι ἐκ κακονοίας ταῦτα λέγεσθαι.*

P. 707 A. not. [x]. Editi, *οὐ τοίνυν δι' ἀπέχθειαν ταῦτα λέγω.* Duo C.D. *οὐ τοίνυν οὐ δι' ἀπ. τ. λ.* Vulgata est in E F. Vet. qui tamen post *λέγω* inferunt, *εἰ δὲ μὴ δι' ἀπέχθειαν.* Catena, *εἰ τοίνυν μὴ δι' ἀπέχθειαν τ. λ.* Unde nostram sumsimus, *εἰ τοίνυν οὐ δι' ἀπ. τ. λ.* Sic Tom. X. p. 489 C. *εἰ τοίνυν οὐ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν τὸ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν;* ubi unus nostrorum legit, *οὐ τοίνυν οὐ.* In nostro autem loco eo proclivior erat lapsus, quod paullo post sequitur, *οὐ τοίνυν οὐδὲ τὰ πρότερα κ. τ. ἑ.*

P. 708 C. not. [h]. "*τὴν εὐγένειαν,* recte." *Heyse.* Sed vid. infra pp. 716 E. 729 C.

P. 708 D. not. [r]. Edebatur, *τουτέστιν, ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμὸν, ποιῆσαι καὶ δάκρυα.* "Depravatus ac corruptus locus, sic meo judicio restituendus, *τουτέστιν, ὀλοφυρμὸν ποιῆσαι* (subaudi *τὴν φωνὴν*) *καὶ δάκρυα,* inducto *τῷ ἀλλάξαι*; quid est enim *ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμόν?* Sic oratores solent vocem inflectere in commiserationibus, et flere etiam est ubi." *Dun.*

P. 709 B. not. [c]. Edebatur ante Montef. *ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς ἐπιπλήξεως μόνης καὶ κολακείας ἐστίν.* Hic autem, post conjecturam Savilii a Dunaeo probatam, edidit *ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς οὐκ ἐπιπλ. μόνης* (*μόνον* Sav. conj.) *ἀλλὰ καὶ κολ. ἐστίν.* "*Μόνον* pro *μόνης* ex A. [qui in ceteris vulgatum habet] et de conjectura Savilii recepimus." *Editor* Ben. 2[dae]. Lectio a Montef. recepta est in Nostro F. cujus geminus E. hic mutilus est. Sed quamvis in hac scriptura acquiescamus, non diffitebimur aliquando nos fuisse suspicatos, veram lectionem eam esse, quam exhibet Cod. A. modo ut *μόνον* in *μέσον* transierit: *ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς ἐπιπλήξεως μέσον καὶ κολακείας ἐστίν.* Pergit enim, *οὔτε γὰρ τραχύνει, ὥσπερ ἐπίπληξις, οὔτε χαλᾷ, καθάπερ ἡ θεραπεία, ἀλλ' ἔστι μεμιγμένον φάρμακον.* Cf. Plutarch. Tom. II. p. 945 D. *τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπ' ἄλλων· ὁ δὲ*

νοῦς ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ· μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχή. Noster Tom. II. p. 775 C. διότι μέσον τι πάθος πάθοιμεν ἄν, οὔτε ἐλεεοῦντες αὐτοὺς, ... οὔτε ὀργιζόμεθα (sic). Tom. XI. p. 118 A. ὁ μὴ ἐχθρὸς οὐ πάντως φίλος ἐστὶν, ἀλλ' ἔστι τι μέσον, ὃ μήτε ἔχθρας μήτε φιλίας ἐστίν.

P. 710 B. not. [w]. Legebatur sine distinctione, ἡ μὲν ἱστ. αὕτη οὐ τοῦτο μόνον παραδηλοῖ. Secundum nostram scripturam, ἱστόρια est *sensus literalis*, cui opponitur ἀναγωγὴ vel ἀλληγορία. Sic Tom. VII. p. 338 B. εἰ δέ τις καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ταῦτα ἐκλάβοι, τὸ κωλύον οὐδέν. ἡ μὲν γὰρ ἱστορία αὕτη· δεῖ δὲ εἰδέναι κ. τ. ἑ. Adde Tom. XI. p. 176 C.D.

P. 710 C. lin. 1. αἱ δύο διαθῆκαι. Articulum omisit Noster Tom. VII. p. 213 C. probante *Winero* ad Galat. p. 111. Etiam hic paullo post sequitur, τί εἰσι; δύο διαθῆκαι.

Ibid. lin. ult. τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος οὕτω μεθερμηνεύεται τῇ ἐπιχωρίῳ αὐτῶν γλώττῃ. Hoc quomodo probari possit, non videmus. Notum est, veram vocis *Hagar* potestatem esse aliam, nempe *fugata*, a radice Arab. هَجَرَ, unde *Hegira* Muhammedanorum.

P. 710 D. lin. 5. γειτνιάζει, ἅπτεται. Sic Syr. et Arab. tres. "Hoc est, continuo montium tractu *pertingit usque ad Hieros., vicinus est*. Sed hoc non potest, nisi contorte admodum, ad situm locorum accommodari." *Winer*. ibid. p. 112.

P. 711 C. not. [r]. Edebatur, καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ ἡ φύσις εἰργάσατο, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ· ὁ γὰρ εἰρηκὼς, κ. τ. ἑ. Pro εἰργάσατο, quod abest a nostris omnibus, unus F. post θεοῦ inserit ἐποίησεν. In Catena locus sic legitur: καθάπερ γὰρ ἐκείνην μητέρα οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ πεποίηκεν· ὁ γὰρ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ εἰρηκὼς κ. τ. ἑ. Verba πεποίηκεν· ὁ γὰρ λόγος τοῦ θεοῦ propter homoeoteleuton excidisse videntur, quo facto librarii ex ingenio locum refingere conati sunt. Secundum nostram scripturam οὗτος, quod sequitur, non est Deus, sed ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, quod multo significantius.

P. 711 E. not. [z] οὐ * * μικροψυχῶν τοῖς διωγμοῖς. Sic Montef. lacunam indicans, quae nulla est; Latina autem, *quae sufficiat leniendis pusillanimorum persecutionibus*, quae Veteris Interpretis, negativam non agnoscentis, sunt, intacta reliquit. Verum vidit Editor Ben. 2[dae], vertens, *propter persecutiones non despondens*.

Ibid. lin. penult. φυγὰς καὶ πλάνος. Pro πλάνος, πλάνης conjecit Sav. invitis libris. Cf. nos ad Tom. VII. p. 459 B. Nunc autem compertum habemus, vocabulum πλάνος tam pro *errone* quam pro *impostore* a Chrysostomo usurpari: e. g. Tom. I. p. 583 A. καὶ ἀλῆται καὶ πλάνοι καὶ φυγάδες περιέρχονται. Tom. V. p. 81 C. καὶ ἀλῆται καὶ φυγάδες καὶ πλάνοι ... μετέρχεσθε γῆν καὶ θάλατταν. Tom. X. p. 490 C. καθάπερ γὰρ πλάνος (unus πλανήτης) τις ὁ τοιοῦτος περιερχόμενος.

P. 712 D. not. [e]. De constructione post μὴ γὰρ interrogativum monuimus ad Tom. X. pp. 79 C. 495 A.

P. 714 A. not. [l]. * * * μὴ μέρος πληρώσῃς κ. τ. ἑ. Sic Sav. lacunam notans, quam in margine sic explet: εἰ μὲν κύριος ὁ νόμος. Haec autem ipsa Montefalconius non monito Lectore in textum intulit, sed minus apto loco, scilicet post τὸ πᾶν, casu an scienter, incertum est. Unus nostrorum F. habet, εἰ τοίνυν κύριος, μὴ μέρος πληρώσῃς, quod tamen non omnino necessarium videtur. Hunc, ut solet, secutus est Interpres.

P. 714 B. not. [o]. καὶ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπικρεμνῶν κίνδυνον. Edebatur κρημνῶν, quod ne in uno quidem libro reperimus. "Recte in margine ἐπικρημνῶν, nisi quis malit verbum ἐπικρημνᾷ. Chrysost. Hom. XLVI. in Matth. οὐ μικρὸν τοῖς ἄρχουσιν ἐντεῦθεν ἐπικρημνᾷ κίνδυνον." *Bois.* Locus est Tom. VII. p. 481 A. ubi in Editis ἐπικρεμνᾷ, non ἐπικρημνᾷ legitur, librorum autem unus cum Mor. ἐπικρεμᾷ habet. Forma ἐπικρεμᾶν exstat etiam Tom. V. p. 336 C. καὶ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων ἐπικρεμῶσιν ἑαυτοῖς κίνδυνον. Moeris p. 146. ἐκρεμάννυεν, Ἀττικῶς, ἐκρέμνα, Ἑλληνικῶς, ubi Coislin. ἐκρίμνα, fortasse pro ἐκρήμνα. Adde *Muncker.* ad Antonin. Lib. p. 97.

P. 714 D. not. [x]. ἀπόντα ex ingenio fidenter recepimus, pro eo quod in libris omnibus tum scriptis tum editis est, ἅπαντα. Vetus vertens, *omnia*, supplet, *si absint.*

P. 715 A. not. [a]. ἀνακαλοῦντος. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 692 D.

P. 715 C. not. [i]. Editi sic legunt et interpungunt: διόρθωσιν θαρρῶν. καὶ οὐχ Sav. διόρθωσιν. θαρρῶν καὶ οὐχ Mor. διόρθωσιν. θαρρῶ, καὶ οὐχ Ben. (non θαρρῶν, ut in Var. Lect. diximus). διόρθωσιν θαρρῶν. καὶ οὐχ Ben. 2da. Catena, πιστεύω τῷ θεῷ, καὶ τῇ ἐκείνου συμμαχίᾳ πρὸς τὴν ὑμ. διόρθωσιν θαρρῶ.

Ibid. not. [k]. Edebatur, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε, πέποιθα εἰς ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν κυρίῳ. ἀλλ' ἐν κυρίῳ] τῷ κυρίῳ A.C.D. ἀλλὰ προσέθηκεν, ἐν Χριστῷ E.F. In B. lacuna est. Catenae scriptura, quam nostram fecimus, est, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε, πέποιθα τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ. Duplex πέποιθα turbas dedisse videtur. "Millius ex Chrysostomo notat ἐν Χριστῷ. Idem Hom. X. ad Hebr. habet ἐν κυρίῳ." *Matthaei.* Habet ἐν κυρίῳ etiam Tom. X. p. 351 D.

P. 716 E. lin. 1. ἡμᾶς. Sic Veron. Commel. Sav. et Codices. ὑμᾶς Mor. Ben.

P. 717 A. lin. 5. ἀποκοπτέσθωσαν. "Illud, *utinam abscinderentur*, Augustinus quoque exponit, *utinam castrarentur*, quod mirum est tanto viro potuisse in mentem venire. Sed nimirum alienum Apostolo putavit, cuiquam exitium optare." *Dun.*

Ibid. lin. 7. καὶ τοῖς Μανιχαίοις συμπράττοντες. "Hoc videtur dicere,

eos qui virilia amputabant, Manichaeos imitari. At de Manichaeis id me nuspiam legere memini." *Montef.* "Neque dicit hoc Chrysostomus." *Editor* Ben. 2[dae].

P. 718 A. not. [h]. εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμβαίνειν λόγον. Alii ἐκβαίνειν. Utrumque Nostro usitatum. Vid. pp. 701 A. 719 A. Tom. IX. pp. 525 A. 544 B. Tom. X. p. 399 E. ἀπαρτίσας τὸν περὶ τῶν δογμάτων λόγον, καὶ μέλλων εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμβαίνειν. Cum nostro loco conferendus est alius Tom. IX. p. 530 B. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔφθην εἰπὼν, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, ὅτι εἰς τὸν ἠθικὸν συνεχῶς ἐκβαίνει λόγον, οὐχ ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς, εἰς δύο διαιρῶν αὐτὰς, τὸ μὲν πρῶτον τοῖς δόγμασιν ἀφορίζει, τὸ δὲ ἕτερον τῇ τῶν ἠθῶν ἐπιμελείᾳ. ἀλλ' οὐκ ἐνταῦθα οὕτως, ἀλλὰ δι' ὅλης αὐτῆς ἀναμὶξ τοῦτο ποιεῖ, ὥστε εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὸν λόγον.

Ibid. not.[m]. "Delenda puto haec verba, ἐν τῇ πρὸς Μανιχαίους μάχῃ; videntur enim primum in margine ad illum locum apposita fuisse, ubi sermo habetur de Manichaeis, ac deinde, nescio quomodo, huc translata." *Bois.* "Videtur alienum ab hoc loco; agnoscit tamen Interpres, et vertit: *nam hic sermo adhaeret illi, illi, inquam, quae pugnat adversum Manichaeos.*" *Dun.* Etiam Catena agnoscit.

P. 718 B. lin. 2. ὑμᾶς. Sic Veron. Sav. Mor. et Codices. ἡμᾶς Montef. cum Interp. Vet. Mox βούλεσθε Veron. Sav. et libri omnes. βουλόμεθα ex Interp. ut videtur, tacite edidit Mor. quem secutus est Montef.

Ibid. not.[p]. Editio princeps habet, καὶ κατάρας ἀπαλλαγήν. Sic Codices, excepto E., omnes, etiam Cat. Savilius dedit, καὶ * * * κατάρας ἀπαλλαγὴν, et in marg. ἴσ. λείπει, τὴν χάριν. "Omnino adjiciendum est τὴν χάριν, id poscit ἀντίθεσις. Nam Lex non est κατάρας ἀπαλλαγὴ, sed ἐπαγωγή." *Dun.* Benedictini, non monito lectore, ediderunt, καὶ τὴν χάριν κατάρας ἀπαλλαγήν. Vetus vertit, *et de gratia quae liberat ab exsecratione meminit*, ex ingenio, ut probabile est, non ut eum τὴν χάριν in apographo invenisse suspiceris. Cum vero unus nostrorum E. pro ἀπαλλαγὴν, ἐπαγωγὴν praebeat, hoc libenter arripuimus. Haec *juncta* videas Tom. X. pp. 420 E. 430 C. unde ea interdum inter se confusa esse mirum non est.

P. 718 D. lin. 6. τοῦτο ἔλαβεν ἀρχήν. τούτου imprudenter dederunt Mor. Ben.

P. 719 B. not.[k]. Editi, ἀπεφήνατο ὅτι ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε (ἀναλώθητε Ben. 2[da]). In duobus E.F. locus sic legitur: ἀλλὰ συσκιάζει καί φησι, μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε; quae nisi Chrysostomus scripserit, certe stylum ejus ad amussim exprimunt. Propendemus tamen in sententiam, quaedam hic intercidisse, quae Catenae ope sic restituimus: ἀπεφήνατο ὅτι ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθήσεσθε, ἀλλὰ βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

P. 719 C. not.[o], p. ὅσον . . . τοσούτῳ. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 345 A.

P. 719 E. not.[c]. Edebatur, ποῖον δὲ τοῦτό ἐστι, καὶ τίς ἡ δύναμις τῶν εἰρημένων καλῶν, ἢ τὸ πν. ζ. (καλῶν; ἢ τὸ πν. ζ. conjecit Sav.) "Locus vitiatus. Fort. εἰρημένων; οὐκ ἄλλο ἢ τὸ πν. ζ. Interrogatio certe post εἰρημένων est statuenda. Nunquam enim, si memoria non fallit, cum laude sic profert dicta verba, τὰ εἰρημένα καλά." *Ed.* Ben. 2[dae]. Locum sic constituunt E.F. ποῖον δὲ τοῦτό ἐστι; οὐκ ἄλλο ἢ τὸ ζῆν πνεύματι. Catena pro δύναμις, λύσις dat, et κακῶν pro καλῶν, unde sensus optimus evadit. Confusionem inter δύναμις et λύσις ex compendiis scripturæ ortam esse credibile est.

P. 720 C. not.[z]. "Mallem εἰ μὲν ἔχεις." *Dun.* P. 720 D. not.[a]. "Mallem ὅρα σοι." *Idem.*

P. 720 D. not.[c]. εἰ δὲ βούλει καὶ κατορθώματα καλεῖν τὰ δι' αὐτῆς γινόμενα. Multo expeditior est librorum lectio, μαθεῖν aut ἰδεῖν pro καλεῖν reponentium. Hoc sensit Boisius, κατιδεῖν corrigens. Vulgata, si sana est, hunc sensum fundere videtur: *si velis ea quae per carnem fiant, bonas, non malas res vocare,* supple, *non a scopo aberrares.*

P. 721 C. not.[v]. Edebatur, θαυμαστόν· εἰ δὲ ἐν τάξει . . . . ἐπιφοιτήσεως, οὐ μὴν κ. τ. ἑ. "Videtur sic distinguendum et legendum, θαυμαστὸν, εἰ δὴ ἐν τάξει . . . ἐπιφοιτήσεως. οὐ μὴν κ. τ. ἑ. Nam aliter non dicit quid sit illud legis encomium, cujus mentio fit." *Dun.* Bene ad distinctionem; sed εἴγε, ut in Catena legitur, aptius esse quam εἰ δὴ, nemo non videt.

P. 722 A. not.[o]. Editi, περιττῶς εἶπε, πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι. Pro ἀλλὰ πάσχουσι, E. habet καὶ γὰρ πάσχουσι, F. οὐ γὰρ πάσχουσι: Vetus, *superflue dixit faciunt. Faciunt, non patiuntur.* Loci integritas hic, ut alibi, Catenae debetur; περιττῶς εἶπε πράσσουσιν· οὐ γὰρ πράσσουσιν, ἀλλὰ πάσχουσι.

P. 722 B. not.[w]. "Sine dubio legendum γεωδέστερον αὐτό." *Dun.* Retinemus αὐτὴν, ut ad τὴν σάρκα referatur. Eadem est confusio Tom. XI. p. 37 C. οὐκοῦν ἐν τούτῳ ἡ ἀρετὴ τοῦ σώματος, ἐν τῷ εἴκειν τῇ ψυχῇ. ἐπεὶ καθ' ἑαυτὴν οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ (sc. ἡ σάρξ). De sententia omnino conferatur locus Tom. IX. p. 568 B. ὥσπερ γὰρ οἱ τῷ πνεύματι πτερούμενοι καὶ τὸ σῶμα πνευματικὸν ἐργάζονται· οὕτως οἱ τούτου μὲν ἀποπηδῶντες, γαστρὶ δὲ καὶ ἡδοναῖς δουλεύοντες, καὶ τὴν ψυχὴν σάρκα ποιοῦσιν, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτῆς μεταβάλλοντες, ἀλλὰ τὴν εὐγένειαν αὐτῆς ἀπολλύντες.

P. 723 B. lin. 5. ἐὰν προληφθῇ. Cf. Tom. IV. p. 689 A. ἐὰν προληφθῇ, τουτέστιν, ἐὰν ἐπηρεασθῇ, ἐὰν ἀπατηθῇ, οὐ τὸν ἐκ μελέτης ἁμαρτήσαντα λέγων. Ibid. p. 689 C. Auctor vocem καταρτίζειν alia ratione quam hic in Commentario interpretatur; scilicet, καταρτίζετε· ἀχείρωτον ποιεῖσθε, φησὶν, ἀκαταγώνιστον, ἄμαχον τῷ διαβόλῳ.

P. 723 C. *αἰτίαν ἀναγκαίαν*, h. e. *urgentem*. Haec ipsa, *σκοπῶν σεαυτὸν κ. τ. ἑ.* exponens Noster Tom. IV. p. 689 D. ait, *αὕτη μεγίστη συμβουλὴ, ἀναγκαστικὴ παραίνεσις*.

P. 723 D. not.[k]. *δεύτερον τὸ τῆς πολλῆς ἀσθενείας ὄνομα*, scilicet, *ἄνθρωπος*, quod supplendum censuerunt Dun. Bois. Catena, *δεύτερον, " καὶ ἄνθρωπος," τὸ τῆς πολλῆς κ. τ. ἑ.* Auctor recensionis, quam exhibent E.F. Vet., *nomen infirmitatis* de pronomine *σὺ* perperam intellexit. Noster Tom. IV. p. 689 A. "'*Ἐὰν καὶ πρ. ἄνθρωπος*." *Πάλιν ἐφ' ἕτερον εἶδος συγγνώμης κατέφυγε, τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ἣν διὰ τῆς προσηγορίας ᾐνίξατο*.

P. 724 A. lin. 1. *ἵνα καὶ αὐτός σου τὴν νωθείαν*, sc. *φέρῃ*, quod in textum intulerunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 724 B. not.[b]. Edebatur *πάλιν ἐνταῦθα τὴν ἀπόνοιαν κατασκοπεῖ* (*κατασκόπει* Commel. *specta* Vet.) "Quid si legas *κατασκάπτει*? nam *κατασκοπεῖ* certe vitiosum est." *Dun.* "Pro *κατασκοπεῖ* nescio quid sit legendum; *κατασκάπτει* ne, an *κατασκώπτει*, an *κατακόπτει*, an nihil horum, sed *ἐξευτελίζει*, aut tale quid, quia sequitur, *τῆς εὐτελείας αὐτοῦ δεῖγμα*." *Bois.* "Mallemus *κατακόπτει*." *Editor* Ben. 2[dae]. Hoc ipsum habet Catena, *κατασπᾷ* B. non male, *σκώπτει* E. F. Scripsimus *κατασκώπτει*, quod in nullo quidem libro legitur, sed a vulgata proxime abest.

Ibid. not.[c]. Editi, *τὴν τοιαύτην εὐμένειαν*. Vid. Var. Lect. "*Εὐμένειαν* videtur rectum *διὰ τὴν ψευδοπαρήχησιν τῆς εὐτελείας*, et positum esse *ἀντὶ τοῦ φιλαυτίαν*: pravus enim ille amor sui causa est *ταύτης τῆς ἀπονοίας*." *Dun.* "Pro *εὐμένειαν* nescio an legendum sit *βλακείαν*, aut *εὐήθειαν*, aut aliquid ejusmodi." *Bois.* "Interpres, *animi levitatem*, aliam fortasse lectionem secutus." *Sav.* Nempe, *εὐήθειαν*, in qua acquiescendum videtur.

P. 724 C. not.[h]. Si *παραδῷ* legas, tunc scribendum *ὅταν δὲ αὐτὸ παραδῷ*, sc. *τὸ χρυσίον*. Editor Ben. 2[dae] dedit, *ὅταν δὲ αὐτὸ παραδοθῇ τῷ πυρί*. Vetus, *ubi traditum fuerit igni*.

P. 724 D. not.[o]. *ἀβρύνεται*. Anacoluthon, ut videtur. Syntaxis postulat aut *ἀβρυνόμενος*, aut *ὅστις γὰρ*, pro *ὁ γάρ*.

P. 724 E. lin. 5. *ὥστε μηδὲ ἑαυτῷ μέγα φρονεῖν*. "Legendum *μηδὲ ἐφ' ἑαυτῷ*." *Dun.* Ita clam edidit Vir doctus, qui Benedictinam secundam curavit. Libri omnes vulgatam habent. Catena, *ὥστε μηδὲ αὐτὸν μέγα φρονεῖν*.

P. 725 A. not.[a]. "Pro *εὔνοιαν* videtur legendum potius *εὐποιΐαν*, et mox *εὐποιΐᾳ* pro *εὐνοίᾳ*. Non enim benevolentiam modo postulavit erga magistros, sed beneficentiam, cum dixit *κοινωνείτω κ. τ. ἑ.*" *Dun.* In priore loco *εὐποιΐαν* recepimus a Catena oblatum; posterioris absimilis est ratio.

P. 726 E. not.[v]. *ταῦτά φησιν*. *Ταῦτα* est pro *διὰ ταῦτα*, ut *ὃ* pro *διὸ*

Tom. XI. p. 124 C. et similia. Plat. Symp. p. 174 A. *ταῦτα δὴ ἐκαλλωπισάμην*. Babr. Fab. XCV. 28. *ταῦτ' ἦλθον*.

P. 727 C. lin. 4. *τὸ δὲ "πηλίκοις" ἐμοὶ δοκεῖ οὐ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τὴν ἀμορφίαν τῶν γραμμάτων ἐμφαίνων λέγειν*. Merito, opinamur, Patres Graeci in loco Apostolico de literarum magnitudine vel deformitate, non de epistolae prolixitate cogitaverunt. Quam quidem interpretationem ut hermeneuticae sacrae studiosis magis commendemus, locum Plutarchi, quem omnes Sacri Codicis interpretes ad hunc diem fugisse jure mireris, hic apponere non gravabimur. Sic igitur ille in Vit. Cat. Maj. XX. (Tom. I. p. 348 B.) *καὶ τὰς ἱστορίας δὲ συγγράψαι φησὶν αὐτὸς* ἸΔΙΑΙ ΧΕΙΡΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ, *ὅπως οἴκοθεν ὑπάρχῃ τῷ παιδὶ πρὸς ἐμπειρίαν τῶν παλαιῶν καὶ πατρίων ὠφελεῖσθαι*.

P. 728 C. not.[p]. Libri omnes, tum scripti, tum editi, *ἀλλ' οὕτω με ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι. Ἆρα τούτου γένοιτ' ἂν κ. τ. ἑ.* Egregie Catena, *ὡς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι ἀρᾷ. Τούτου γένοιτ' ἂν κ. τ. ἑ.*

P. 729 A. lin. 4. *σφαττόμενον*. "Fort. *μονονουχὶ*, sive *σχεδὸν σφαττόμενον*, tum nimirum cum in itinere Damascum versus, luce coelitus delapsa repente circumfusus, in terram prope exanimis cecidit. Ad quam enim aptius historiam haec referam, non habeo." *Bois*. Formam praesentem *σφαττόμενος* de animo prompto et ad necem parato recte poni, vix est quod moneamus.

Ibid. lin. penult. *τὴν καθ' ὑμᾶς πολιτείαν* mendose dederunt Mor. Ben.

P. 729 D. not.[d]. Editi *ἀγαλλιάζεται*. Verum vidit Dunaeus. "Lege *ἀγλαΐζεται*, vel potius *ἀγάλλεται*, quo verbo saepe utitur." Verbum *ἀγλαΐζεσθαι* in Chrysostomi scriptis non occurrit, et, ni fallimur, poeticum est.

P. 730 C. lin. 5. *τῆς νομικῆς πτωχείας* h. e. *εὐτελείας*. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 405 D. Hinc *Ebionitae* haeretici dicti, *πτωχῶς καὶ ταπεινῶς τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ δοξάζοντες . . . . ταύτῃ γὰρ ἐπίκλην ὁ πτωχὸς παρ' Ἑβραίοις ὀνομάζεται*, ut ait Euseb. H. E. iii. 27.

ANNOTATIONES

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD EPHESIOS.

TIT. In libro inscribendo nos Morellum et Montefalconium accurate expressimus, nisi quod pro ΟΜΙΛΙΑ, ΛΟΓΟΣ, quod est in Sav. et libris omnibus ubique suffecimus. Pro *ὑπόμνημα*, *ἑρμηνεία* est in Sav. Verba *ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν* absunt ab A.B.E.F. Tum post *ὑπόθεσις* add. *τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς* A.B.E.F. Sav. C. mutilus est: ex D. nihil notatum habemus. Mox ante Homiliam primam Savilius dedit *Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*. Codices: *Τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*. A.B.F. *Τοῦ Χρυσοστόμου ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*. D. *Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*. E.

P. 1 B. not.[g]. *καὶ γὰρ καὶ ἐξωρίσθη ἐκεῖ*. "Id est, *in exsilium missus istuc venit*. Joannes in Paphon (sic) insulam relegatus est: posteaque venit Ephesum. Chrysostomus vero haec carptim recensens, non tam accurate omnia profert." *Montef.* Immo, Chrysostomus vel quisquis ille est, qui hoc argumentum composuit, diserte ait Joannem Ephesum in exsilium missum esse, quod quam falsum sit, nemo nescit. Etiam Theodoreti verba in Argumento hujus Epistolae idem sonare videntur: *Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἐφέσῳ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐξορισθεὶς διέτριψε πολλά, ἐν ᾗ καὶ τελευτᾷ*.

Ibid. not.[k]. Ed. Veron. habet, *λέγεται μὲν γὰρ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι, τέως δὲ Ἰωνικὴ πᾶσα· τοὺς δὲ περὶ Π. καὶ Ζ. καὶ Δ., καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ἑ.* Sic D.E. sed *τοῖς δὲ περὶ Μαρμενίδην* (sic) D. Paullo aliter Cat. *τέως δὲ ἡ Ἰωνικὴ πᾶσα ἡ περὶ Π. καὶ Ζ. καὶ Δ. Καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ἑ.* Altera recensio, quae est nostrorum A.B.F. haec cum praece-

dentibus connectens, locum sic reformat, τοὺς περὶ Π. λέγω καὶ Z. καὶ Δ. Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι· καὶ γὰρ ἡ Σάμος, ὅθεν ἦν, Ἰωνική ἐστι νῆσος. Πολλοὺς δὲ ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ἑ. Savilius diversas recensiones miscuit, hoc modo: Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόρας ἐκεῖθεν εἶναι. Καὶ γὰρ ἡ Σάμος, ὅθεν ἦν, Ἰωνική ἐστι νῆσος. Τοὺς δὲ περὶ Π. καὶ Z. καὶ Δ., καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν κ. τ. ἑ. Hunc secure imitati sunt recentiores. In tantis turbis hoc unum nobis liquet, novam periodum cum verbis καὶ πολλοὺς ἔτι καὶ νῦν incipere: itaque Catenam ducem secuti sumus. Quod vero ad dictos philosophos eorumque scholas attinet, omnia adeo confusa et commixta sunt, ut qui vera a falsis dignoscere conetur, oleum operamque perdet. Unum monuit Dunaeus, Auctorem pro Democrito *Abderita* Heraclitum, qui revera fuit Ephesius, dicere voluisse.

HOM. I.

P. 2 E. not.[f]. ὅση τότε ἡ **φορὰ** ἦν τῶν ἐναρέτων. Alii διαφορὰ, male. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 264 A.

P. 3 A. Notat V. D. in marg. Cod. E. ad priores lineas: θεὸς μὲν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶν, πατὴρ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου· ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης· θεὸς μὲν, ὡς σαρκωθέντος, πατὴρ δὲ ὡς θεοῦ λόγου· γνησίου υἱοῦ πατὴρ γνήσιος· τοῦ αὐτοῦ γὰρ θεὸς καὶ πατὴρ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο.

P. 4 C. lin. 1. κτίστου. Sic παροξυτόνως A.E. fortasse alii. Editi κτιστοῦ.

P. 4 D. lin. 2. πάντως γὰρ **ἂν τοὺς** δοκίμους ἐξελέξατο. Pro ἂν τοὺς, αὐτοὺς mendose dedit Mor. quem secuti sunt recentiores.

P. 4 E. lin. 2. Editi omnes interpungunt, τὴν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἁγιωσύνην ζητεῖ, ἣν κ. τ. ἑ. Nostra distinctio est in F. Vet. fortasse aliis.

P. 5 E. lin. 1. ὃ λέγομεν ἡμεῖς **πεῖσμα**. Usus *trivialis* hujus vocabuli, ut significet τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετὰ ἐπιθυμίας θέλημα, nescimus an aliunde illustrari possit; nisi forte huc referenda sint verba Etymologici M. p.668,11. πείθω σημαίνει...τὸ φιλονεικῶ, ἐξ οὗ καὶ πεῖσμα: et paullo post, πεῖσμα, εἴτε **ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγομένου**, εἴτε ἐπὶ τῶν ἀπογείων σχοινίων, διὰ διφθόγγου γράφεται. Vocabulum πεῖσμα notione *persuasionis* illustravit *Wyttenbach.* ad Plut. Tom. XII. p. 721. De hodierno usu audiendus est *Coraës* ad Heliod. Tom. II. p. 249. Ἡ δὲ συνήθεια **πεῖσμα** εἴρηκε τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην· ὃ δὴ καὶ ὁ Ἐτυμολόγος καὶ ὁ Εὐστάθιος παρεσημειώσαντο· καὶ δοκεῖ μὲν εἰς ἀντικειμένην σημασίαν μεταπεσεῖν τὸ **πεῖσμα**, εἴγε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κυρίως καὶ πρώτως αὐτὴν τὴν πεῖσιν ἐδήλου . . . παρ' ἡμῖν δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ μὴ πειθόμενος **πεῖσμα ἔχειν, πεισματάρης** ἢ **πεισματώδης** εἶναι λέγεται. Οὐ μετέπεσε μέντοι· ἐπεὶ καὶ ὁ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀμετάπειστος οὐδὲν ἄλλο δηλοῦν βούλεται, ἢ τὸν ἐμμένοντα οἷς ἅπαξ ἐπείσθη, ὁ φυλάττων τὸ

πρότερον πεῖσμα . . . Καὶ ῥῆμα δὲ πρὸς τούτοις ἐσχημάτισεν ἡ συνήθεια, τὸ πεισματεύω ἢ πεισματίζω ἢ πεισμονῶ.

P. 6 A. lin. 2. ἵνα τίς αὐτὸν ἐπαινέσῃ; ἵνα τίς αὐτὸν δοξάσῃ; Pronomen τίς per interrogationem efferunt F. Cat. Veron. In secundo loco αὐτὸν om. Montef. casu, ut videtur.

P. 6 C. not[l]. ἐπιχαρεῖς est in E. ἐπιχάρεις in C.D. quorum tamen descriptor non raro in accentibus peccat. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 699 C.

P. 6 F. lin. ult. τὸν ἀγαπώμενον. Mendum typographicum Morelli, καὶ ἀγαπώμενον, non correxerunt recentiores.

P. 7 B. not.[h]. Post κἀκεῖνο Catena addit, τὸ τῆς υἱοθεσίας, τὸ τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων.

P. 8 B. not.[o]. Edebatur, sensu everso: ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τῆς ἐνεργείας ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τοῦ θελήματος ἀπεστέρηται ὁ πατήρ. "Sententiam hanc sic lege: ἀλλ' οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τῆς ἐνεργείας ἐκτός ἐστιν· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τοῦ θελήματος ἀπεστέρηται. Vel si vocabula illa retineri placeat, ὁ υἱὸς, ὁ πατὴρ, sic lege: οὔτε ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠθέλησε, τοῦ θελήματος ἐκτός ἐστιν ὁ υἱός· οὔτε ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἐνήργησε, τῆς ἐνεργείας ἀπεστέρηται ὁ πατήρ. Alias enim non sequetur, quod subinde concludit, κοινὰ εἶναι πάντα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ." *Hales.*

P. 8 D. lin. 3. τὸ τὰ διὰ μακρῶν λεγόμενα. Mendose Mor. Ben. καὶ pro τὸ, et mox lin. 8. περιέβαλε pro περιέλαβε.

HOM. II.

P. 10 C. lin. 6. Post ὁρμηθεὶς sic pergit E. κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τουτέστιν, οὐδὲν μετὰ ταῦτα ἐνήργησεν· πάντα ἄνωθεν διατυπώσας, οὕτως αὐτὸς ἐπάγει πάντα. εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς κ. τ. ἑ.

P. 10 E. lin. ult. τοὺς λαχόντας αὐτῷ, *sorte delectos* Vet. "Nescio an legendum sit λαθόντας pro λαχόντας. Ceterum neutra mihi lectio placet. Quid est, quaeso, λαχόντας αὐτῷ? quid item λαθόντας αὐτῷ?" *Bois.* Οἱ λαχόντες τινὶ sunt *ii qui alicui sorte obtigerint*, usu singulari, sed satis explorato. Noster Tom. I. p. 715 C. ὅτι δὲ κακίᾳ συνέζη, δῆλον ἐκ τοῦ λαχόντος αὐτῷ τέλους. Tom. VII. p. 658 A. εἰ γὰρ διέλοιντο οἵ τε πλουτοῦντες, οἵ τε μετ' ἐκείνους, τοὺς δεομένους ἄρτων καὶ ἐνδυμάτων, μόλις ἂν πεντήκοντα ἀνδράσιν ἢ καὶ ἑκατὸν λάχοι πένης εἷς. Mox Dunaeus conjicit, οὕτω καὶ ὁ θεὸς, οὓς ἀφώρισεν κ. τ. ἑ.

P. 11 C. not.[r]. Editi, ἠγόρασε τὰ παρ' ἡμῶν: *nostro nomine* Vet. *quod ad nos quidem attinet* Montef. "Lego ἠγόρασε παρ' ἡμῶν." *Dun.*

P. 11 F. not.[e]. Edebatur, πάροικοι γάρ ἐσμεν καὶ νῦν. "εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ." Post νῦν addunt χωρὶς ἁμαρτημάτων οἱ ὄντες C.D.E. Cat. χωρὶς ἁμαρτημάτων ἐσμὲν A.B.F. Qui ἐσμὲν pro οἱ ὄντες correxerunt, non

intellexerunt arcte jungenda esse οἱ ὄντες εἰς ἔπαινον, sicut ipse Apostolus dixit v. 12. εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον. Ita E. Cat.

P. 12 A. lin. 6. καὶ ὁ Μωϋσῆς. Cf. Num. xiv. 13 sqq. et similia.

P. 12 E. lin. 2. Φέρε οὖν κ. τ. ἑ. usque ad finem Homiliæ. Locum exscripsit et annotavit *Matthaei*. Nov. Eclog. p. 296 sqq.

P. 13 B. not.[k]. "Dividendum hoc, διὰ φθοράν. Φθορὰ saepius dicitur de *stupro:* Philo p. 135 A. μηδ' ὅτι μερῶν τῶν πρὸς γονὰς ἠξιώθης ἕνεκα τῆς διαμονῆς τοῦ παντὸς, φθορὰς καὶ μοιχείας καὶ τὰς ἄλλας οὐκ εὐαγεῖς μίξεις μετέρχου. Et p. 501 G. jungit φθορὰν et πορνείαν. Hinc φθορεὺς ibid. p. 77 G." *Matth.* Cf. infra p. 186 B. Origen ap. Caten. in 1 Cor. p. 120. Ed. *Cramer.* ἐπεὶ καὶ ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ φθορὰ περὶ τὴν φύσιν τὴν ἄγευστον συνουσίας τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσιά ἐστιν· ἐφθάρη γὰρ ἡ παρθένος, λέγομεν· καὶ πάλιν ἄφθορος ὁ νεανίσκος ἢ ἐφθάρη. Vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 71. Hac notione apud exteros scriptores usitatius esse videtur διαφθείρειν quam φθείρειν, sed e contrario φθορὰ quam διαφθορά.

P. 13 C. not. [o]. "Recte auguratus est Savilius, legendum esse φιλοπονίαν. Nam MSS. sic habent, et sic series desiderare videtur." *Montef.* "Omnino postulatur φιλοπονίαν. Theocritus, ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει." *Heyse.*

P. 14 C. lin. ult. τὸ δέος τῶν ἀναγκαίων. "Hoc est, τὸ δέος τὸ περὶ ἢ ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων. Dunaeus vel mavult καὶ τὸ ἐνδεὲς τῶν ἀναγκαίων, vel exponendum censet, τὸ δέος μὴ οὐχ ἕξομεν τὰ ἀναγκαῖα. Boisius conjicit vel, καὶ τὸ δέος τοῦ ἀπορῆσαι τῶν ἀναγκαίων, vel καὶ τὸ δέος μὴ ἐν ἀπορίᾳ ποτὲ γίνωμαι τῶν ἀναγκαίων." *Matth.* Locutio est insolita, sed invitis libris non videtur sollicitanda.

P. 14 F. lin. 3. τὰ συμβόλαια διδόμενα Graecum esse negat Matthaeius; ergo conjicit τὰ κατὰ συμβόλαια διδόμενα, vel τὰ ἐκ συμβολαίου δ. Pro συμβόλαια, σύμβολα legit Dunaeus.

P. 15 A. not. [e]. ἀλλὰ μικρὸν, καὶ τὴν γέενναν ἀπελθεῖν λαβόντας. Sic interpungit Montef. Interpres, *et quod possessionibus non fruantur nisi parum, et gehenna accepta excedant.* Dunaeus legendum censet, ἀλλὰ μικροῦ καὶ......λαβόντες, vel ἀλλ' ἢ μικρὸν, καὶ εἰς τὴν γ. ἀπ. λαβόντας. Halesius pro μικρὸν legit μετὰ μικρόν. Alii aliter. Ferri quidem possit lectio nostri C. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν γ. ἀπελθεῖν λαβόντας; nisi ulcus altius latere videatur.

Ibid. not. [f]. νόσους τεκόντες. "Alii νόσοις περιπεσόντες." *Montef.* Hoc ex ora exemplaris Saviliani descripsit, sed debuerat παραπεσόντες, quod ibi scriptum est, et libri testantur.

P. 15 C. lin. 2. τῶν οἰκημάτων. Typothetae lapsu τῶν abest a Ben.

P. 15 D. lin. 2. ἵνα καὶ τὰ ἄλλα. καὶ om. Ben. incuria, ut videtur.

HOM. III.

P. 16 B. lin. ult. Post πιστεύοντας add. κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν A.B.E.F. Sav. cet.

P. 16 F. not. p. περὶ τῶν μελλόντων ἵνα μάθωμεν. Sic etiam Cat. De hoc usu particulae ἵνα monuimus ad Tom. VII. p. 404 E. Monuit quoque Editor Benedictinae 2dae ad Tom. XI. p. 670 D. et ad Tom. XII. p. 109 C.

P. 17 A. not.f. "Lego τῷ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀλλοτρ." *Dun.* Dixit tamen Noster ἐπὶ τοσαύταις ἡμέραις, Tom. IV. p. 382 D.

P. 18 B. lin. 1. Ταβιθᾶ] Ταβηθᾷ Veron. Ταβιθᾷ Sav. Ben. Ταβηθὰ A.E.F. Ταβιθᾶ Cat.

P. 18 D. lin. 3. Pro δυνήσεται mendose dedit συνήσεται Montef.

P. 19 E. lin. 2. οὐκ ἄλλον οὐδένα. Vitiosum ἄλλων pro ἄλλον habent Mor. Ben.

Ibid. not. h. οὐχ ὡς ἄρχοντα μόνον, ἀλλ' ὡς σώματος κεφαλήν. Fortasse subintelligendum ἔδωκεν αὐτόν. Ceterum totus hic locus adeo difficilis et intricatus est, ut idoneum sensum elicere frustra labores; neque utram recensionem praeferas multum distare videtur.

P. 20 A. lin. 4. καὶ ἑνὸς ἑκάστου, οὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτὸν χρήζοντα εἰσάγει. Pro ἑνὸς Catena dat ἓν ὄν. Post μόνον, οὐχὶ repetitum habent C.D.E. Veron. An scribendum, καὶ ἑνὸς ἑκάστου μονονουχὶ αὐτὸν χρ. εἰσάγει? vel καὶ ἑνὸς ἑκάστου, οὐχὶ κοινῇ μόνον αὐτῶν χρ. εἰσάγει? Etiam abesse possint verba importuna αὐτὸν χρήζοντα εἰσάγει.

P. 21 A. lin. 4. Vulgo interpungunt κάθηται· τοῦτο μόνον καὶ ἀπόχρη κ. τ. ἑ. Nobiscum facit F.

P. 21 B. not.i. Lectionem κλοιοῖς περιβάλοι pro κυσὶ παραβάλοι non sine dubitatione recepimus. Scilicet male nos habet vox κλοιὸς de *pedibus* posita, quem usum exemplis a doctioribus adstructum velimus.

P. 22 B. not.t. ἡ τῶν ἐπιφανίων ἡμέρα, h. e. *Festum Nativitatis* vel *Baptismi Dominici.* Ecclesiam Orientalem per tria aut quatuor fere saecula Natalem Christi eo die qui nunc Epiphaniorum appellatur, celebrasse, res nota. Noster Tom. II. p. 458 D. Τοίνυν παρ' ἡμῖν ἑορτὴ πρώτη τὰ ἐπιφάνια. Τίς οὖν ὑπόθεσις τῆς ἑορτῆς; Ἐπειδὴ θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. Chrysostomi autem tempore Occidentalium usus, ut Nativitas Domini die XXV Decembris peculiari sua solennitate frueretur, in Orientem migrare coeperat, ut apparet ex Homilia ejus, cui titulus, Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄδηλον μὲν ἔτι οὖσαν τότε, πρὸ δὲ ὀλίγων ἐτῶν γνωρισθεῖσαν παρά τινων τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἐλθόντων καὶ ἀπαγγειλάντων. (Tom. II. p. 354.)

Ibid. not.[w]. Edebatur, *καίτοι καιρὸς προσόδου οὐ τοῦτο· οὐ γὰρ ἐπιφάνια οὐδὲ τεσσαρακοστὴ ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι, ἀλλὰ ψυχῆς εἰλικρίνεια καὶ κ.* Vid. Var. Lect. Verba *ποιεῖ ἀξίους τοῦ προσιέναι* leguntur in nostris omnibus, sed absunt a Codice Regio 753, cujus auctoritate ea expunximus. Nostro *καιρὸς* est *convenientia quaevis*, non *temporis* tantum. Tom. X. p. 356 C. *τί βούλεται αὐτῷ ἐνταῦθα τῆς ταπεινοφροσύνης τὰ ῥήματα, ἢ ποῖον ἔχει καιρόν*; Tom. VIII. p. 298 A. *δέος δὲ μὴ καὶ πρὸς ὑμᾶς καιρὸν ἔχῃ τὰ λεγόμενα, ὅπου ἐστὶν, οὐ δυνάμεθα ἀπελθεῖν.*

P. 23 A. not.[i]. *ὅσοι ἐν μετανοίᾳ*, **δεήθητε** (*ἀπέλθετε* Sav. cet. invitis libris) *πάντες*. Locus corruptus videtur, sic fortasse redintegrandus: *ὅσοι ἐν μετανοίᾳ*, **ἀπέλθετε**· **ὅσοι** *μὴ ἐν μετανοίᾳ, δεήθητε πάντες.* Causa depravationis patet. De re cf. Tom. X. p. 568 C. *πάλιν ἐπειδὰν εἴρξωμεν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς οὐ δυναμένους τῆς ἱερᾶς μετασχεῖν τραπέζης, ἑτέραν δεῖ γενέσθαι εὐχὴν, καὶ πάντες ὁμοίως ἐπ' ἐδάφους κείμεθα, καὶ πάντες ὁμοίως ἀνιστάμεθα.*

P. 23 E. lin. ult. *διὰ τῶν προκειμένων.* Articulus abest a Ben. incuria operarum.

P. 24 B. not.[x]. *εἴ τις τόδε πράττει, τῆς τραπέζης* **μετεχέτω** *τῆς ἐμῆς.* Edebatur *ἀπεχέτω*, quod est in nostro C. *μὴ μετεχέτω* A.B.F. *ἀπολαυέτω* E. *ἀπεχέσθω* Reg. 753. "Pro *ἀπεχέτω* legendum puto *μετεχέτω*: alias enim non quadrat similitudo." *Hales.* Hoc verum videtur. Librarii, qui *τόδε πράττει* in malam partem ceperunt, pro *μετεχέτω* alii *ἀπεχέτω*, alii *μὴ μετεχέτω* correxerunt. Ex *ἀπεχέτω* factum esse videtur *ἀπολαυέτω*, quod ad sensum satis aptum est.

HOM. IV.

P. 25 A. lin. 4. Junximus *τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος* h. e. *τοῦ ἀερίου πνεύματος*, secundum mentem Auctoris. Vid. infra p. 26 A.

P. 25 D. lin. 5. *κἂν ἀπολλύμενα ᾖ.* Suspecta vox *ἀπολλύμενα.* Savilius tentat *ἀπολελυμένα.* Nobis in mentem venit *ἀπαληλιμμένα* vel *ἀπηλειμμένα.*

P. 25 E. not.[s]. *ἐνταῦθα ἡμῖν ἐπιφύονται οἱ αἱρετικοί.* Locutio exquisita, et in primis Chrysostomica. Tom. III. p. 125 A. *ἀλλ' ἐπιφύονται ἡμῖν ἐνταῦθα.* Tom. IV. p. 11 A. *τὰς δίκην ζιζανίων ἐπιφυομένας αἱρέσεις τῇ ἐκκλησίᾳ.* Ibid. p. 60 C. *ἀλλ' ἐνταῦθα πάλιν ἐπιφύονται ἕτεροι αἱρετικοί.*

P. 26 A. not.[a]. Vulgatum *προαιρούμενοι*, quamvis a nullo libro firmatum, non mutavimus. Scilicet neque *προτρεπόμενοι* neque *ἀνεχόμενοι* commodum sensum praebet. Haud ineptum foret *προστρεπόμενοι*, quod cum *προτρεπόμενοι* passim confunditur. Vid. *Lobeck.* ad Soph. Aj. 831. Plut. Tom. I. p. 301 D. *σὺ δὲ δίδου τύχην ὁμοίαν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τοῦ πολέμου προτρεπομένοις*: ubi *Coraës. ἴσ. γρ. προστρεπομένοις, ὅπερ ἐστὶν ἱκετεύουσιν.* Hesych. *προστρεπόμενοι, σέβοντες, τιμῶντες, προσκυνοῦντες.*

P. 26 A. not.[b]. ἀλλ' εἰ ἄρχει. Apodosis est, διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν τὴν ἡμετέραν sc. *hoc fit;* quod scribas fefellit.

P. 26 B. lin. 2. αὐτοῦ ἐνεργοῦντος. "Lege αὐτοῦ τοῦ ἐνεργοῦντος." *Dun.* Perperam. Ita tamen clam correxit Editor Ben. 2dae. Statim pro ὅτι γὰρ male excusum ὅτι καὶ in Edd. Mor. et Ben.

Ibid. not.[l]. Pro φῆς de nostro scripsimus φῇς. Post φῇς Catena addit εἶπε τοῦ αἰῶνος τούτου.

P. 26 C. lin. 5. ἀπείθειαν γὰρ εἶπεν κ. τ. ἑ. Locus obscurus et, ut videtur, vitiatus. Brevius Cat. ὁρᾷς ὅτι οὐ βίᾳ οὐδὲ τυραννίδι, ἀλλὰ πειθοῖ τοὺς πάντας ἐφέλκεται.

P. 26 F. lin. 1. καὶ τοῦτο οὖν. Pro τοῦτο, οὕτω mendose ediderunt Mor. Ben.

P. 27 F. not.[y]. κἂν μυρίας ψυχὰς εἰ ἔχεις. "Lego κἂν μυρίας ψυχὰς ἔχῃς." *Dun.* Ita tacite ediderunt Mor. Ben. consentiente, ut videtur, libro E.

P. 28 D. lin. 2. ἀργὸς γένῃ. Vitium typographicum μένῃ pro γένῃ habent Mor. Ben.

P. 28 F. lin. 2. αὕτη ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. Sic p. 27 A. εἶδες τὴν ἐλπίδα τῆς κλήσεως. pp. 39 B. 81 A. ἰδοὺ ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως. In libris et Veron. non interrupte legitur, ὤνησεν ἂν ἡμᾶς αὕτη ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως.

P. 29 B. lin. 5. οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως βασιλείαν καλεῖν. Similia habet Noster Tom. VII. p. 208 B.

P. 29 C. lin. 2. τὸ αἰώνιον. Articulus male abest a Ben.

P. 29 D. lin. 8. καὶ οὐδὲν ἐλέλειπτο. Corrigendum videtur, καὶ οὐδὲν ἐνέλειπτο.

P. 30 C. lin. 7. ἐξαιρεῖ ἀνομίας. "Legendum ἐξαίρει." *Dun.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 111 A.

P. 30 D. not.[z]. κἂν μυρία, φησὶν, ἐργασάμενος κακά. Subaudi ᾖ. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 520 E.

P. 31 A. lin. 4. δεκάτας, καὶ πάλιν δεκάτας παρεῖχον. Noster Tom. XI. p. 269 C. ἐννόησον ὅσα Ἰουδαῖοι ἐδίδοσαν, δεκάτας, ἀπαρχὰς, πάλιν δεκάτας, καὶ πάλιν ἄλλας δεκάτας, καὶ πάλιν ἑτέρας τρισκαιδεκάτας, καὶ τὸ σίκλον. Tom. VII. p. 641 A. τί οὖν ἐδίδοσαν ἐκεῖνοι;. τῶν ὄντων ἁπάντων δεκάτην, καὶ πάλιν ἑτέραν δεκάτην, καὶ μετὰ ταύτην τρίτην· ὥστε παρ' οὐδὲν τὸ τρίτον τῆς οὐσίας παρεῖχον· τρεῖς γὰρ δεκάται συντιθέμεναι τοῦτο ποιοῦσι. Ubi Montef. "Nescio an probari possit. Verum in concionante non tanta accuratio postulatur." Ibid. p. 808 D. ἐννοήσατε ὅτι Ἰουδαῖοι Λευΐτας ὀκτακισχιλίους ἔτρεφον, καὶ μετὰ τῶν Λευϊτῶν καὶ χήρας καὶ ὀρφάνους.

HOM. V.

P. 32 C. lin. 5. *καὶ ταῦτα πάντα κινεῖ νῦν γράφων ὁ Παῦλος.* "Codex unus, *καὶ ταῦτα* (om. *πάντα*?) *κοινῇ νῦν γράφων ὁ Παῦλος*, quae lectio optime quadrat. Sed alii omnes *κινεῖ* pro *κοινῇ* habent. Haesi tamen, et *κοινῇ* pro *κινεῖ* substituere volebam. Sed cum alia lectio ferri possit, et in aliis omnibus exemplaribus habeatur, a proposito destiti." *Montef.* Quis sit ille codex, nescimus: *κινεῖ* est in nostris omnibus et Catena, nec ullo modo sollicitandum.

P. 32 E. not. [o]. *οἱ λεγόμενοι*] + *ἡ ἀκροβυστία* Ben. non monito lectore.

P. 33 A. not. [r]. Edebatur *πάλιν τὸ ἀξίωμα τὸ Ἰσραηλιτικὸν οὐ καθαιρεῖ, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπαίρει αὐτό; ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐπαίρει* (*ἐπαίρει* om. Veron.) *ἐν τούτοις δὲ καθαιρεῖ κ. τ. ἑ.* Sensu postulante, post *Ἰσραηλιτικὸν* de nostro addidimus *καθαιρεῖ*; Quaeritur, *cur rursus dignitatem Israeliticam deprimit?* scilicet, cum ait *ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς κ. τ. ἑ.* Respondetur, *non deprimit, sed* etc. Nihil certius. Nam statim subjungit, *ὅρα πῶς οὐ καθαιρεῖ.*

P. 34 A. lin. 3. *καὶ ἐπήγγελτο. καὶ* om. Mor. Ben. casu, ut videtur.

P. 34 F. not. [k]. Edebatur *σφραγίσας*, quod nos quidem non satis intelligimus. Vetus, *obsepierat.* Montef. *ut qui circumsepserit.*

P. 35 B. lin. 5. *ἢ τὴν παραγγελίαν κ. τ. ἑ.* "Haec non mihi sana videntur: nec enim aut inter se, aut cum contextu reliquo connexionem habent." *Hales.* "Hoc dicit Chrysostomus; per dogmata hic intelligi, vel fidem, sive doctrinam fidei, vel praecepta illa *ἐξαίρετα*, quae ultra legis mandata, Christus discipulis suis dedit observanda. Quod hoc voluerit Chrysost. non sinunt nos dubitare Graeca Scholia, in quibus idem dicitur, tametsi aliis verbis, in hunc modum; *ἐν δόγμασιν· ἢ τῇ πίστει, ἢ οἷς αὐτὸς εἶπεν, ἐγὼ δὲ, φησὶ, λέγω ὑμῖν.*" *Bois.* In sequentibus autem idem V.D. inter *ὅλως* et *τουτέστιν* haec aut similia interponenda censuit: *ἀλλὰ μᾶλλον τὴν πίστιν, καὶ γὰρ τὸ δόγμα.*

P. 35 D. not. [h]. Libri omnes tam scripti quam editi, *καὶ ὅτι εἰ καὶ ὁρατὸν ἡ κτίσις.* "Puto legendum *καὶ ὅτι εἰ καὶ οὐχ ὁρατὸν ἡ κτίσις, ἀλλ' ἐκείνης οὐκ ἐλάττων*; scilicet mundi creatione." *Dun.* Lenius remedium videbatur *ἀόρατον*, idque nostro periculo recepimus.

P. 36 A. not. [t]. Editi *εὐκατάλλακτος*, recte. Cf. Tom. XI. p. 346 B. *καὶ καλῶς εἶπε, δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι· ἤδη γὰρ ἦσαν κατηλλαγμένοι, ἀλλὰ τελείως ἔδει.*

P. 37 C. lin. 5. *σφοδρὸν καθεῖναι χαλινὸν*, absente articulo, perperam edidit Montef. Pro *καθεῖναι* Dunaeus legendum censet *κατατεῖναι.*

Ibid. lin. penult. *ὅταν τὸν νοῦν ἀφέληται καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς.* Vetus, *mentemque et animae principatum abstulerit.* Dunaeo delendum videtur *καί.*

P. 37 D. lin. ult. ὅταν τὰ ὅρια νικήσῃς. "An legendum κινήσῃς? Certe dicimur *terminos movere*, non *vincere*; sed ὑπερβῆναι et νικῆσαι bene conveniunt." *Dun.* Supra p. 20 D. τίνα οὐκ ἂν ὑπερβολὴν λόγου νικήσειε καὶ ὑπερβαίη;

P. 37 E. lin. 4. ἀλλ' ὅμως δεῖται καὶ τοῦ μολύβδου τοῦ συγκολλῶντος. Cf. Annot. ad Tom. X. p. 113 A.

HOM. VI.

P. 38 E. not.[m]. In Ed. Veron. legitur sine distinctione, εἰρήνην τὴν πρὸς τὸν θεόν φησι κατήλλαξεν ἡμᾶς. Sic Vetus: *pacem, inquit, ad Deum nos conciliavit.* Noster Tom. IX. 512 C. εἰ γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς κατήλλαξεν ἐκπεπολεμωμένους. Ibid. D. καὶ γὰρ ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, καὶ κατήλλαξεν ἡμᾶς.

P. 38 F. not.[p]. καὶ πρὸς τούτους καὶ πρὸς ἐκείνους Sav. Mor. καὶ πρὸς τούτους καὶ τοὺς ἐκείνους vitio typographico Montef.

P. 39 C. lin. 4. ἤτοι οὖν τοῦτο δεικνὺς—καθάπτεται. Totus hic locus difficultatibus premitur, sed cum textu antiquioris recensionis accurate conspirat Catena. Idem dictum sit de proxime sequentibus, ὅρα πῶς αὐτὸ—ῥίζαν ὄντα; nisi quod κατάγοντα pro κατέχοντα habet Cat.

P. 40 E. not.[r]. ἢ δι' Ἀπολλὼ ἔγραφε. Sic noster E. cui lectio Τίτου pro τούτου p. 43 E. debetur. Contrario vitio Ἀπολλῶ pro πολλῷ in textum irrepserat Tom. X. p. 4 A.

P. 41 A. lin. 6. ἀλλαχοῦ δὲ ἡ κακία, e. g. Hebr. v. 11. 1 Cor. iii. 2.

P. 41 B. not.[h]. Vid. infra p. 75 B. Noster ad locum S. Joannis ἐπιστεύετε utrobique legit, tum in Editis, tum in Codd. Mosqq.

P. 41 F. ἴσως ὃ ἐν ταῖς Πράξεσιν εἶπεν. Locum S. Scripturae nescimus, nisi est Act. ii. 39. ὅσους ἂν προκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, quae verba Petri, non Pauli sunt. Mox verba ἐν τῇ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ innuere videntur locum Act. xxii. 21. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.

P. 42 B. lin. 5. τρία γὰρ εἰσήνεγκεν κ. τ. ἑ. "Non satis quadrat Saviliana lectio. Aptius pro τρία legeretur τέτταρα. Videtur enim distinguere in Paulo quatuor virtutes has: 1) προθυμίαν ζέουσαν καὶ παράβολον, ψυχὴν πᾶν ὁτιοῦν ὑπομεῖναι ἕτοιμον. 2) σύνεσιν καὶ σοφίαν, post quas parenthetice legenda, οὐ γὰρ ἤρκει τὸ φιλοκίνδυνον. 3) δύναμιν πνεύματος. 4) βίον ἄληπτον. Quibus infra respondent haec: δεῖ γὰρ καὶ ἄληπτον εἶναι, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ ῥιψοκίνδυνον, καὶ διδακτικόν." *Heyse.* Mox ait Chrysostomus, τί δὲ ὄφελος εἶναι ταῦτα ἀμφότερα (ῥιψοκίνδυνον et βίον ἀλήπτου) καὶ μὴ εἶναι οἰκονομικόν; Constat igitur virtutes *tres* esse, 1) προθυμίαν ζέουσαν καὶ παράβολον, 2) σύνεσιν καὶ σοφίαν, 3) βίον ἄληπτον. *Vis* autem *Sancti Spiritus*, quamvis necessaria, et quidem τὸ πάντων κεφάλαιον, non est ex iis, quae Apostolus ipse de suo (παρ' ἑαυτοῦ) contulerit.

P. 42 B. lin. penult. *καὶ θέα ἀπ' αὐτοῦ πρώτου.* Vetus, *contemplare vero quod ad ipsum primum attinet.* Sed *αὐτοῦ* est *βίου ἀλήπτου*, ut mox ait, *εἶδες τὸ ἄμωμον;*

P. 42 E. lin. 3. *τούτων γὰρ ἄνευ οὐ δυνατόν.* "Quorsum haec? Fortasse elapsum est fragmentum alicujus integrae sententiae. Fortasse verbis his lin. ult. *τούτοις τὸ πλέον κατωρθοῦτο*, subjungi debent haec." *Hales.*

P. 43 D. lin. penult. Κολοσσαεῦσι Veron. Κολασσαεῦσι Sav. et libri. Κολασσεῦσι (sic) Ben. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 427 C.

P. 43 E. not.[f]. *καὶ περὶ Τίτου* (vulg. *τούτου*) *ὅσα αὐτοῖς λέγει.* Cf. Tom. X. p. 567 A. *καὶ ὁ περὶ Τίτου ἔλεγεν:* ubi in duobus *τούτου* legitur.

P. 44 C. lin. 2. *πάντας τοὺς προσιόντας καὶ λουομένους.* De Baptismo intelligit Vetus. Rectius, ut videtur, de altero Sacramento Halesius. "Solebant enim ante preces lavari: ad quem usum sua in templis habebant Baptisteria. Hujus autem moris meminit aliquoties Chrysostomus. Vide Hom. VI. in 2dam ad Timoth." Locus est Tom. XI. p. 696 E.

P. 44 E. lin. 3. *περὶ τοῦ Χαρμὶ λέγω.* "Lege Ἄχαρ. Erat enim Χαρμὶ pater τοῦ Achan: Noster tamen ubicunque historiae illius mentionem facit, *τῷ* Χαρμὶ factum assignat, nec *τοῦ* Ἄχαρ meminit." *Hales.* Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 707 C.

Ibid. lin. 6. *μυρία γέμει πανταχοῦ κακά.* Notandus est hic usus verbi *γέμειν*, in quo quis non offendat? Nec multum placet, quod aliquando nobis in mentem venit, *μυρία γε μὴν πανταχοῦ κακά.*

P. 45 A. lin. 6. *τὰ πρὸς χάριν.* Articulum casu an ex proposito om. Montef. Mox *ἡμῖν* post *αἴτια* excidit apud eundem.

HOM. VII.

P. 45 F. lin. ult. *ἀποκεκρυμμένου.* Sic Sav. et Codd. *ἀποκεκαλυμμένου* est mendum Morelli, quod ad hunc diem Nostri textum deturpat.

P. 46 A. lin. 5. *τῷ τὰ πάντα κτίσαντι. τὰ* om. Mor. Ben. invitis libris.

P. 46 C. lin. ult. Verba *πολλῷ μᾶλλον πρὸ τοῦ γνωρισθῆναι*, quae a veteri recensione absunt, prorsus necessaria videntur. In Catena haec *εἰ μυστήριον—γνωρισθῆναι* non leguntur.

P. 46 F. lin. 4. *προτετύπωτο.* "Lego *προδιετετύπωτο.*" *Dun.* Non opus. Noster Tom. IX. p. 595 D. *τῷ λέγειν ἄνωθεν αὐτὰ προτετυπῶσθαι οὕτως.* Tom. X. p. 507 D. *ἐντεῦθεν δείκνυσι ταῦτα ἄνωθεν προτυπωθέντα.*

P. 47 A. not.[t]. *δὴ* pro *δὲ* conjicit Editor Ben. 2dae. Distinctionem correximus; nam in Editis leviter post Ἰησοῦ, plene post *ἅπαν* interpungitur.

P. 47 B. not.[a]. *καὶ τοὺς δούλους κακοῦν.* Recte. Verbum *συγχωρῆσαι*

tantum non flagitat *κακοῦσθαι*. Cf. Scholia ap. *Matthaei*. N. T. Tom. VII. p. 180. *ὡς μὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μόνον δοῦναι, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλους αὐτοῦ ἐᾶσαι θλίβεσθαι, ὥστε ὑμᾶς σωθῆναι.*

P. 47 C. lin. ult. *οὐκέτι κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων, φησίν.* "Ex loco Deut. xxxii. 8. *ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν, κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ.* Noster ad Col. Hom. III. *τὸ πρῶτον κατὰ ἀριθμὸν ἐθνῶν ἦσαν οἱ ἄγγελοι· νῦν δὲ οὐ κατὰ ἀριθμὸν ἐθνῶν, ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν πιστῶν.*" *Dun.*

Ibid. not.[f]. *ἀλλὰ καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω ποιήσαντα φυλάς.* Catena, ἀλλ' ὅταν καὶ τὰς ἄ. κ. τ. κ. ποιῇ πάντα φυλάς. Hujus ope fortasse legendum, ἀλλὰ τὸν καὶ τ. ἄ. κ. τ. κ. ποιήσαντα φυλάς.

P. 48 A. not.[y]. *δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον*] *οὕτως εἰπὼν* A.B.F. "Recte." *Heyse.* Sed haec arbitraria est mutatio eorum, qui quid sit *δεικνὺς τὸν ἄνθρωπον* non intellexerint. Erat cum corrigeremus *δεικνὺς τὸν οὐρανόν*. Certe *ὁ οὐρανὸς* habet *πλάτος καὶ μῆκος κ. τ. ἑ.* et *πανταχοῦ ἐκτέταται.* Cf. Ps. cii. 11. *ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς κ. τ. ἑ.*

P. 49 B. not.[c]. *πατριὰ* 'Αματτάρεί. "Hic suspicor legendum *πατριὰ* Μεραρεί. In Hebraeo מטרי legitur; erat autem tribus Levitarum. Vid. Num. iv. 33." *Montef.* Sed locus a Nostro indicatus est 1 Sam. x. 21. ubi LXX. *φυλὴ* Ματταρὶ, vel, ut est in Complutensi et quibusdam libris, *πατριὰ* 'Αματταρί.

Ibid. not.[f]. *ἢ ὅτι ἀφ' οὗ πατέρες καλοῦνται.* Particulam *ἤ*, quae ab ultima syllaba vocis 'Αματταρεὶ absumta videtur, ex conjectura supplevimus. Pro *ὅτι ἀφ' οὗ π. κ.* Savilius edidit *ἀφ' οὗ καὶ π. κ.* consentientibus A.B.F. Hunc secutus est Montef.

P. 49 D. not.[r]. *ὅτι αὐτὸ τοῦτο ἱκανός ἐστι δεῖξαι.* Vetus recensio habet *ὅτι δι' αὐτοῦ τούτου*, nullo sensu. Fortasse legendum ὅτι δὴ *αὐτὸ τοῦτο.* Infra p. 69 C. *εἰπέ τις τῶν ὑπασπιστῶν, ὅτι δὴ προφήτης εἴη τις κ. τ. ἑ.*

Ibid. lin. 4. *καίτοι τί περισσόν ἐστι κ. τ. ἑ.* "Haec foede sunt depravata, quibus restituendis par non sum." *Hales.* "Haec verba usque ad *μεγάλα* lin. seq. videntur ad alium locum pertinere, nimirum ad illum ubi v. 16 hujus capitis exponitur." *Bois.*

. P. 49 F. lin. 4. *τοὺς ἀποστρεφομένους προσιώμεθα.* Vetus vertit, *accedamus et recipiemus illos:* Montef. *ad eos accedamus.* Προσίεσθαί τινα, *amice, benigne excipere*, alias quoque opponitur *τῷ ἀποστρέφεσθαι.* E. g. Tom. IX. p. 723 E. *καὶ γὰρ πολλῶν ἔγωγε ἤκουσα σεμνυνομένων ἐπὶ τῷ μὴ προσίεσθαι τοὺς ἀποστρεφομένους αὐτούς.* Tom. X. p. 267 B. *τὴν μὲν αἰσχρὰν φύσει προσιέμενοι διὰ τὸν ἔξωθεν αὐτῆς κόσμον, τὴν δὲ ὡραίαν καὶ εὔμορφον ἀποστρεφόμενοι διὰ τὸ γυμνὸν αὐτῆς κάλλος.*

P. 50 A. lin. 4. *τοὺς ἐρῶντας τούτους.* Montef. *hos qui amant.* Sed vis pronominis est, *vulgares, communis vitae*, ut a nobis monitum est ad Tom. VII. p. 376 B. ubi hunc locum attulimus. Infra p. 78 C. *οὐκ ἀπὸ τῶν λίθων τούτων*, h. e. *vulgarium.* Mox *ἐρώμεναι* sunt *meretrices.* Vid.

Annot. ad Tom. X. p. 302 A. De re conferri potest locus Tom. X. p. 346 C. *τί γὰρ ἂν γένοιτο αἰσχρότερον τοῦ θυραυλοῦντος πρὸ τῶν πορνικῶν οἰκημάτων, καὶ ῥαπιζομένου παρὰ πόρνης γυναικὸς κ. τ. ἑ.*

P. 50 A. lin. 5. Pro *προσήλωνται* mendum *προσηλοῦνται* admisit Mor. quod secure repetivit Montef.

P. 50 B. not.[r]. *καὶ τὴν οὐσίαν* **διασπαθῶσι**. "*Rem dissipant, profundunt.* Utitur hac significatione Aristophanes in Nebulis, [v. 53.] quanquam ludens ambiguitate verbi, de muliere quadam prodiga rei familiaris:

οὐ μὴν ἐρῶ γ' ὡς ἀργὸς ἦν, ἀλλ' ἐσπάθα.
ἐγὼ δ' ἂν αὐτῇ θοιμάτιον δεικνὺς τοδὶ
πρόφασιν ἔφασκον, ὦ γύναι, λίαν σπαθᾷς."

Dun. Schol. ad Aristoph. l. c. *σπαθᾶν δὲ τὸ ἀφειδῶς καταναλίσκειν· καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν εἴρηται πολλάκις· οἰκείως δὲ νῦν τῇ λέξει χρῆται ἐπὶ γυναικός· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑφαινομένων ἱματίων, σπαθᾶν τὸ ἄγαν κρούειν τὴν κρόκην.* Propria notione legitur infra p. 94 C. *ὅταν αὗται τῇ κτενὶ σπαθῶσι*; translata autem p. 114 B. *κἂν σπαθῶσα τὴν οὐσίαν.* Vid. *Bergler.* ad Alciphr. III. 34. Sed frequentius hac significatione compositum. Sic Noster Tom. IX. p. 324 C. *τίνες οὐσίας* **διασπαθῶσιν**; Tom. XI. p. 215 B. *ὁράτω δὲ καὶ* **διασπαθῶντας** (al. *διασπαθίζοντας*) *τὰ ὑπάρχοντα τοὺς παῖδας.* Plutarch. Tom. I. p. 874 D. *ἐν δανείοις γενόμενος, καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας* **διασπαθήσας**. Nec dissimulandum tamen verbum *διασπᾶν* a Chrysostomo eodem fere sensu usurpari: e. g. Tom. I. p. 237 A. *εἰ τὰ ἐκείνης* **διασπασθείη** *χρήματα.* p. 355 C. *πάντα συγχέουσι καὶ* **διασπῶσι**. Tom. II. p. 767 D. *καὶ τὴν οὐσίαν δεσποτικὴν ἀπολέσας καὶ* **διασπάσας**.

Ibid. lin. 6. *ἀκκίζεται*] *αἰκίζεται* vitio typographico Mor. Ben. Errorem correxit, sed originem ejus non indagavit Bastius apud *Boissonad.* ad Philostr. p. 361.

P. 50 C. not.[y]. *ἀφεὶς*] *ἀφιεὶς* Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 50 E. not.[h]. *καὶ βλαβῇ.* Vetus, *incommodi cujusdam gratia.* **Βλαβὴ**, si vera est lectio, est fere idem quod *ἀδικία, offensionis, injuriae causa.* Altera lectio *μανία* potius de *amore vehementi* ponit Noster, ut infra p. 51 B.

P. 51 C. not.[b]. *χωριζόμενον* Veron. per incuriam, ut videtur; unde in ceteras Edd. invectum est.

P. 52 A. not.[s]. Lectio *ἐὰν ἐγκεντρισθῶσι* est Nostri ad locum, Tom. X. p. 650 E. secundum Edd. Ibi autem Codices omnes *ἐγκεντρισθήσονται* habent.

HOM. VIII.

P. 53 C. not.[x]. *ἀλλὰ περὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων* h. e. *quod attinet ad magnos illos.* "*ἀλλ' ἀφεὶς εἰπεῖν κ. τ. ἑ.* Locus depravatus, aut sententia *ἀνακόλουθος*, ut passim in his Homiliis ad Ephesios multa; nisi post

ἐκείνων addas τοῦτό φημι, aut simile aliquid." *Dun.* De constructione κἂν . . εἶχε monitum ad Tom. X. p. 581 C.

P. 53 D. not. [e]. ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 428 D.

P. 54 B. not. [r]. Edebatur ἐπὶ σταυροῦ ἄγῃ. "Verissima est lectio. Sic enim dicunt τὴν ἐπὶ θανάτου duci sontes ad ultimum judicium damnatos." *Dun.* Fallitur V. D. Non enim τὴν ἐπὶ θανάτου, sed τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἄγεσθαι Graece dicitur, nec unquam absente articulo.

P. 54 C. not. [w]. Editi, δόξαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, οὐ τὸ ἐν τῷ θρόνῳ εἶναι κ. τ. ἑ. sed εἶναι om. C.D. Veron. "Lego καὶ οὐ τὸ ἐν." *Hales.* Sed post καλεῖ proclivior videtur omissio particulae εἰ, quae a nobis ex conjectura suppleta est. Idem fecit Interpres.

P. 54 D. lin. ult. καθῆψεν. Infra p. 64 A. est καθήψατο.

P. 55 B. lin. 5. τούτου με καταξιώσει. Fortasse scribendum καταξιώσῃ pro καταξιωσάτω. Vid. Annot. ad p. 87 E.

P. 55 C. not. [r]. οὐκ ἠλλοιοῦτο. Vox suspicionis expers. Noster Tom. XII. p. 523 B. λόγισόν μοι ταύτην ἀλλοιουμένην, γηράσκουσαν, ἀρρωστοῦσαν. Cinnamus p. 226. καὶ τὸ τῆς ὄψεως ἄνθος, χαρίεν τι μαρμαῖρον τὰ πρότερα, ἠλλοιοῦτο κατὰ βραχύ. De animo dixit Plutarch. Tom. I. p. 505 E. ὥστε Τιγράνην μὴ λαθεῖν τοὺς παρόντας ἠλλοιωμένον τῇ παρρησίᾳ. Mox eleganter dicitur οὐκ ἂν εἶγε ἐν φροντίδι ἦν πολλῇ. Sic Aristid. Tom. II. p. 173. φαίνεται τοίνυν οὗτος οὕτως αὐτῷ χαίρων τῷ Μιλτιάδῃ, οὐκ ἂν εἶγε ἑώρα φαῦλον περὶ τοὺς λόγους ὄντα.

Ibid. lin. penult. ἐγὼ τῶν δεσμῶν ὀναίμην ἐκείνων. Dictum respicit Ignatianum, ἐγὼ τῶν θηρίων ἐκείνων ὀναίμην. Vid. Chrys. Tom. II. p. 599 E.

P. 56 D. not. [b]. καίτοι πολλῷ σιδήρου ἀδαμάντινος καὶ ἀρραγέστερος. Positivum pro comparativo. Halesius conjicit σιδήρου καὶ ἀδάμαντος ἀρρ. Legi quoque possit, σιδήρου ἀδάμαντος ἀρραγέστερος, ut ἀδάμας pro adjectivo sit. Noster Tom. II. p. 69 C. τείχους παντὸς ἀδάμαντος καὶ ἀρραγοῦς ἀσφαλέστερον.

P. 56 F. lin. ult. διὰ τί δὲ καὶ ἐν νυκτί. καὶ casu omisit Morellus, quem incaute secutus est Montef.

P. 57 C. not. [c]. τριγχία. Eadem est varietas infra p. 163 E.F. ubi Codices fere omnes hanc formam tuentur. Hesych. τριγχὸς, περίφραγμα, στεφάνη, τειχίον. Eustath. ad Od. η. p. 271. καὶ ἤθελον μέν τινες τριγχὸν γράφειν ὀρθότερον· οἱ δὲ παλαιοὶ οὐκ ἐθέλουσιν οὕτως. Vid. *Interpp.* ad Jul. Poll. VII. 120.

P. 57 D. lin. 4. Catena in Act. Apost. p. 274. Ed. *Cramer.* λελυμένους pro δεδεμένους habet.

P. 57 E. not. [r]. οἱ ἐγκαλοῦντες ὅτι διὰ τί. Constructionem verbi ἐγκαλεῖν (*objicere*) cum διὰ τί attigimus ad Tom. IX. p. 631 B.

P. 58 A. not.[z]. καὶ μᾶλλον αὐτοὺς κατέσχε, καὶ ἀνωλόλυξε. Vetus, *ejulatione abstinuisset*. Pro ἀνωλόλυξε, quod nullum hic sensum habet, requiritur ἐμάστιξε, vel simile quid. Statim πολλὰ πρὸς τοῦτο συνεβάλλετο vertendum cum Vet. *multa sunt quae ad hoc illi, ne tale quid cogitaret, contulerunt;* non cum Montef. *ad hoc multis usus est conjecturis*.

P. 58 E. lin. 4. ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ τὸ κατὰ ψυχὴν ἐργασάμενος. Pro ἐργασάμενος mallemus εἰργασμένον. Mox p. 59 A. lin. 6. sensus postulare videtur, ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐπὶ τὸ νοητὸν αὐτὸ ἤγαγεν.

P. 60 E. not.[x]. τράπεζαν ἔθηκε. Sic Tom. X. p. 215 B. ὅταν θῶσι τράπεζαν.

P. 61 A. not.[h]. εἰ καὶ μὴ πληγαὶ ὠδίνων. καὶ abest a Mor. Ben. invitis libris. Deinde ὀδυνῶν libri omnes tam scripti quam editi. Vetus, *plagae unde dolor fuisset*. Montef. *etsi nondum erant plagae inflictae*. Indubitanter correximus, ὠδίνων.

P. 61 D. not.[z]. μιαρίας. Vid. Tom. I. p. 161 B. Tom. II. p. 208 B. Tom. IX. p. 208 A. ὢ τῆς μιαρίας τῆς πολλῆς. "μιαρίας B.C.D. μανίας Editi et A." *Editor* Ben. 2dae.

P. 62 B. lin. 7. ἐκείνου μὲν τοῦ προτέρου τοῦ ἐν Ῥώμῃ, τούτου δὲ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ. "Ait se meminisse prioris carceris, qui Romae. Hic Petri carcer esse nequit. Petri enim Romae incarcerati, in sacris saltem, nulla mentio. Nec vero ejus meminit, quod tamen se fecisse videtur asserere. Erat ergo Pauli et Silae carcer. Hunc enim prolixa commemoratione est prosequutus. Atqui ille non Romae erat, sed Philippis. In secundo carcere non satis fidelis Nostro memoria: illa enim Petri incarceratio, quam proxime celebrarat, Hierosolymis erat, non Caesareae. Historiam Petri incarcerati excipit alia de profectione Herodis Caesaream. An hoc Joanni nostro fraudi fuit?" *Hales*. Quod ad priorem carcerem attinet, fieri potest, Chrysostomo nimis properanti in memoria haesisse verba Philippensium (Act. xvi. 21.) καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσιν.

P. 62 D. lin. 5. διὰ τί μὴ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτὸν ἥρπασε τοῦ Ἡρώδου. "Legendum omnino videtur αὐτοὺς ἥρπασε τοῦ vel τῶν Ἡρώδου, ut Savilius suspicatus est." *Montef*. Veron. om. αὐτόν; *illos* Vet. Sed Auctor videtur ad Petri carcerem, unde digressus fuerat p. 61 D. μέγα ἐνταῦθα κεκίνηται ζήτημα, redire. Ad ἐκέρδανον supplendum Ἰουδαῖοι.

P. 65 B. not.[a]. ἀλλ' ὅμως· πολλά με περιρρεῖ. Distinximus post ἀλλ' ὅμως, quasi sermonem inceptum subito abruperit. Sic infra p. 67 B. ταῦτα ἐννοοῦντες· ἔτι ἐν ὑπολείπεται. Hic autem fortasse dicere volebat, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐξῆλθον οἱ λελυμένοι.

P. 65 C. lin. 5. Vulgo interpungunt, καὶ προσέπεσεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς. Perperam. Mox enim ait, ἀλλ' οὗτος μὲν (ὁ δεσμοφύλαξ) προσέπεσε.

P. 65 D. lin. 4. *μὴ σπεύδειν ἐν ταῖς ἐπαγωγαῖς.* Cf. Sirac. ii. 2. *μὴ σπεύσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς.* Mox pro *λυόντων* facilius foret *λυομένων*, quod Halesio placuit; nec tamen omnino necessarium.

P. 65 E. lin. ult. *τὸν ὕμνον*] *καὶ ὕμνον* mendose Mor. Ben.

P. 66 A. not. b. *ἦσεν.* Vocabulum paullo insolentius, cujus glossa est *ηὔφρανεν.* Chrysost. Tom. III. p. 636 D. *ὥσπερ σε τούτοις ἥσαμεν τοῖς διηγήμασιν.* Mox *οἱ δοῦλοι θεοῦ* (omisso *τοῦ*) per incuriam edidit Montef.

P. 67 B. not. i. Libri omnes cum Edd. haec *ταῦτα ἐννοοῦσιν* cum antecedentibus connectunt. "Pone comma ante *εἰκότως* [sic Sav.]. Antecedentia *τότε πλείων ἡ προθυμία* extra constructionem tanquam *ἐν παρενθέσει* adduntur." *Heyse* ad Cod. E. ubi *ἐννοοῦντες* legitur. Nobis quidem verum videtur *ἐννοοῦντες*, ita tamen ut oratio inchoata abrupta sit, alia cogitatione inter concionandum oborta. Cf. Annot. ad p. 65 B. Quod autem hic dicturus erat Noster, tandem dicit p. 68 A. *ταῦτα ἐννοοῦντες μηδέποτε δυσχεραίνωμεν.*

P. 67 D. lin. 2. *ἀπώναντο γὰρ ἀμφότεροι*: "sc. *τῶν δεδεμένων.*" *Bois.*

P. 68 A. not. g. *ὡς συνδεδεμένοι.* Supple *χαίρωμεν.* Allusio ad Hebr. xiii. 3. *μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι.*

HOM. IX.

P. 68 D. lin. 4. *περισπᾷ.* "Fort. *παρασπᾷ.*" *Editor* Ben. 2dae. Non opus. Noster Tom. X. p. 150 D. *ἀνθέλκει σε καὶ περισπᾷ ἀπὸ τῶν κακῶν.*

P. 69 B. not. h. *μετὰ τῶν δεσμῶν ἐξιόντα.* Sic infra p. 70 C. *ὅσον ἦν ἰδεῖν μετὰ τῶν δεσμῶν αὐτὸν διδάσκοντα.*

P. 70 C. lin. 5. Pro *παρατάττηται, παρατάττῃ* mendose dedit Morellus, quem secuti sunt recentiores.

P. 71 A. lin. 3. *οὔτε* (*ne quidem*) *αὐτοῖς τούτοις*, h. e. *vinculis propter Christum gestis.*

P. 72 B. not. f. *ἀλλ' ἐν πάντας εἶναι.* Cf. Joan. xvii. 21. *ἵνα πάντες ἓν ὦσι.*

P. 72 D. lin. 5. *τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων*] *τῶν ἄλλων τοιούτων* mendose Mor. Ben.

Ibid. not. q. De formula *πῶς οὖν ἵνα* vid. Annot. ad Tom. X. p. 248 E. Infra p. 177 E. *πῶς οὖν ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν*;

P. 72 F. not. e. Retinuimus *βιῶσιν.* Nam hic quidem non placet ellipsis conjunctivi *ᾖ.*

P. 73 A. not. q. *μηδεὶς φερέτω τοῦ ἀδικεῖσθαι* C.D. Veron. *nemo injuriam feret* Vet. Post *φερέτω* add. *ψῆφον* A.B.F. receptum a Sav. cet. Sed quid sibi velit *φέρειν ψῆφον τοῦ ἀδικεῖσθαι* ignorare nos fatemur. Montef. in versione habet, *nemo accipiat injuriam*, ejus successor, *nemo condemnet injuriam.*

HOM. X.

P. 75 A. lin. 1. *καθὼς καὶ ὁ θεός.* Sic Sav. Mor. et Codices. *καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς* tacite Ben.

Ibid. lin. 4. *τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα π.* Veron. Sav. *δὲ* abest a Mor. Ben. vitio typographico. Mox *σφοδρός ἐστι* (om. *τῷ*) *ζήλῳ καὶ τῷ πόθῳ* per incuriam Ben.

P. 75 B. lin. penult. Post *ἔγραψε* plene interpungunt Cat. Sav. Iidem pergunt, *καὶ οἱ προφῆται οὐκ ἂν δὲ ἔγραψαν.* Nobiscum facit Veron.

P. 75 D. not.[w]. *καιριώτατα.* Sic infra p. 85 F. *ἀγγεῖον τοῦ σώματός ἐστι τὸ καιριώτερον.*

P. 76 B. not.[v]. *πόθεν ἡ ἐξανάστασις.* Vocabula *ἐξανίστασθαι* et *ἐξανάστασις* cum significatione *arrogantiae* et *despectus* apud Lexicographos vix invenias. Chrysost. Tom. III. p. 187 C. *καὶ πάντων ἐξανιστάμενος* (f. *κατεξανιστάμενος*) *ῥᾳδίως.* Tom. X. p. 464 B *τὸ δὲ διερρωγὸς οὐκ ἂν ἐπαρθείη· τὸ συντετριμμένον οὐκ ἂν ἐξαναστταίη.* Longe frequentior apud Nostrum quidem est *κατεξανίστασθαι* e. g. Tom. IX. pp. 472 D. 566 A. 730 E. Tom. X. pp. 88 C. 202 B. Adde Ind. Graec. ad Homilias in Matth. s. v.

P. 76 C. lin. ult. *ὑμῖν* pro *ἡμῖν* est lapsus Montefalconii.

P. 76 E. lin. 2. *οὔτε κακία* (unus *κακίας*) *γένοιτο.* An scribendum *οὔτε κακία σοῦ γένοιτο?*

P. 77 D. not.[b]. "*τῶν οἰκοδομησαντων* (σῶν) *αὐτοχειρῶν* (οὺς) *ὠθουσῶν* E. unde non inepte legeretur, *τῶν οἰκοδομησάντων αὐτοχειρῶν ὠθούντων.*" *Heyse.* Aut legi potest, *τῶν τῶν οἰκοδομησάντων αὐτοὺς χειρῶν ὠθουσῶν*; aut hic est enallage generis, *οἰκοδομησάντων* pro *οἰκοδομησασῶν*, de qua monitum ad Tom. X. p. 274 E.

P. 77 E. not.[h]. Editio Veron. cum libris C.D. et a prima manu E. habet *ἅπαντα μιᾶς πυρᾶς γενομένης*, quae quomodo expediri possint non videmus. Quare non dubitavimus recipere *γενόμενα*, quod est Correctoris Codicis E. Supra p. 72 A. *μίαν τὰ πάντα ἐργάζεται πυράν.*

P. 77 F. not.[m]. Lectio *μηχανώμενος* correctorem sapit, ejusdem vocabuli intra tantulum spatium repetitione offensum.

P. 78 A. lin. 5. *ποίων ἀγαλμάτων τῶν ἐν τῇ* (*τῇ* casu om. Montef.) *ἐκκλησίᾳ ἑστώτων.* Ecclesiae miserabilem tunc temporis conditionem sub imagine conflagrationis aedium sumtuosarum depingit Chrysostomus, ut cuivis vel indiligenter legenti patebit. Itaque *ἀγάλματα τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἑστῶτα* sunt, ut ipse mox declarat, viri primarii, Ecclesiae decus et ornamentum, quos tamen *κενοδοξίας* incendium non pepercerat. Quare egregie de hoc loco hallucinatus est Montefalconius, qui in margine Versionis Latinae notavit, "Imagines in Ecclesiis;" idemque in Monito his Homiliis praefixo ait: "In Hom. X. dicit *ἀγάλματα* seu

figuras, et statuas vel imagines in Ecclesia esse, nec plura adjicit in re, quam pluribus expensam fuisse vellem." Nec silentio praetereundus est insignis error D. *Joannis C. W. Augusti* in Manuali Archaeologiae Christianae, Tom. III. p. 630. Ed. Lips. 1837. cui quomodo in mentem venire potuerit, Chrysostomum in illis, ἔστι δὲ ἰδεῖν ἀγάλματα κ. τ. ἑ. p. 77 D. *conflagrationem ecclesiae, in qua Eutropius a militibus persecutus frustra confugerat*, describere, plane stupemus.

Ibid. not. r. πολλῷ δὲ ἐκείνων βελτίους. Durius, pro ἑτέρων. Sed Chrysostomi in usu pronominum οὗτος et ἐκεῖνος negligentiam notavimus ad Tom. VII. p. 709 B. Unum exemplum ponemus, Tom. XII. p. 123 C. δείκνυσιν ἐκείνου ὄντα σεμνότερον ἐκεῖνον.

P. 78 D. not. c. καὶ ὅσα τοῖς πρότερον κατειργάσατο. Vetus: *et non minus quam antea fecerat, demolitur*. Alii cum Sav. Mor. Ben. οὐ κατειργάσατο, h. e. vertente Montef. *et ea facit quae non prius*. "Magis probaverim, καὶ ὅσα τοῖς πρότερον κατείργαστο, sed neque hoc admodum arridet." *Dun.* Joannem scripsisse suspicamur, καὶ ἴσα τοῖς πρότερον κατειργάσατο (*consumsit*). Alciphr. I. 13. ἀλλ' ἴσα τοῖς πλουσίοις καὶ ὡρικοῖς νεανίσκοις φλέγομαι: ubi ἴσα est Bergleri conjectura pro ὅσας (ὅσα Cod. Vindob.)

P. 78 F. lin. ult. ἀκουσίως. "MS. quidam Codex ἑκουσίως habebat, et sic legerat Interpres Latinus, qui verterat, *voluntarie*." *Montef.* Iste Codex est Ed. Veron. Libri omnes ἀκουσίως exhibent.

P. 79 C. lin. 4. κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν. Vox αὐτὸν casu excidit in Ed. Ben.

HOM. XI.

P. 80 C. not. g. βάλλεσθαι h. e. *tangi, vexari*. Vetus, *dejici*. Montef. *et quod aliorum bonis non inhiemus*, sensu inaudito. "Forte legendum ἐφάλλεσθαι." *Editor* Ben. 2dae. Si quid mutandum, nihil aptius quam δάκνεσθαι. Ceterum locum distinximus secundum mentem Interpretis veteris: nam in Editis plene interpungitur post συγχαίρειν.

P. 81 A. lin. 2. οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅσον καὶ κάτω διεστήκαμεν. Vetus: *non enim tantum est in coelis differentiae, quantum hic forte distincti sumus*. Sav. et cet. οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ μέσον. ἐν οὖν τοῖς οὐρανοῖς ἴσοι, καὶ κάτω διεστήκαμεν; "Nescio an ista melius sic legas: οὐ γὰρ τ. τὸ μέσον ἐν τοῖς οὐρανίοις, εἰ καὶ κάτω δ." *Hales.*

P. 82 A. not. l. ταὐτόν ἐστι] ταὐτόν ἐστι· ποῖον ταὐτόν. C.D. Veron. ταὐτόν ἐστι ποιῶν ταὐτόν. E. τοῦτό ἐστιν ποιῶν ταὐτόν. Cat. *sed idem est utrumque*, Graecis in marg. positis, Vet. Verba ποῖον ταὐτόν; objicientis cujusdam lectoris, ex margine in textum irrepsisse videntur. Idem accidit p. 82 D. not. y. Lectio librorum A.B.F. est, τοῦτο ταὐτόν ἐστιν ἐκείνῳ. τοιοῦτόν ἐστι καί, τὸ δὲ ἀνέβη κ. τ. ἑ. Hoc ediderunt Sav. Mor. Ben.

P. 82 F. lin. ult. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τ. καὶ casu om. Ben.

P. 83 C. lin. ult. ἄλλως δὲ—ἀλλ' ἀπὸ ἑτέρας ἐπιστολῆς. Vetus: *verum alias ex hoc loco subjectio et praelatura colligi non potest, sed ex alia epistola.* "Aut obscurum admodum, aut corruptum." *Hales.*

P. 83 F. lin. 1. Post χρὴ plene distinximus, non post οἰκοδομῆς, ut vulgo fit.

Ibid. not.[f]. πρὸς τοῦτο ἦν. "πρὸς τούτῳ ἦν. Hoc rectum. Demosth. [p. 380, 14] οὕτως ὅλος ἦν πρὸς τῷ λήμματι." *Dun.* Immo rectum utrumque. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 289 B.

P. 84 A. not.[g]. Similis est structura Tom. IX. p. 621 A. μὴ γὰρ τοῖς λόγοις προσέχετε, φησὶ, μηδὲ ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀπὸ διανοίας ἐχθρᾶς ταῦτα φθέγγομαι.

P. 86 A. not.[k]. συντιθεῖς (συντιθεὶς Veron.) τὰ μέλη, αὐτὸς αὐτοῖς ζωὴν χορηγεῖ. Sic Veron. συντιθεὶς τὰ μέσα, αὐτὸς αὐτοῖς ζ. χ. C.D.E. *qui membra componit, idem* etc. Vet. καὶ ἐκεῖνος μὲν συντιθεῖ τὰ ὀστᾶ, αὐτὸς δὲ αὐτοῖς ζ. χ. A.B.F. Sav. Pro συντιθεῖ, συντίθησι tacite dederunt Mor. Ben. Supra p. 85 E. σὺ τὰ μέλη συντιθεῖς· ἐκεῖνος ἄνωθεν ἐπιχορηγεῖ.

P. 86 C. lin. penult. ἀνὴρ δέ τις ἅγιος κ. τ. ἑ. Cyprianus designatur, judice *Pearson.* Vindic. S. Ignat. p. 129. "Quamvis autem neminem nominet, quamvis ter *dixisse* eum, nunquam autem *scripsisse* ista asserat, non tamen dubitandum esse sentio, quin S. Cyprianum intellexerit, et libellum de Unitate Ecclesiae respexerit, in quo ista de schismaticis legimus, *Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine eluitur. Inexpiabilis et gravis culpa discordiae nec passione purgatur.* Hoc est quod Chrysostomus τολμηρὸν appellat, quod Cyprianus pluribus tamen probat, et ad ejus exemplum etiam ibidem Chrysostomus ipse fusius persequitur."

P. 86 E. not.[f]. τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτὴν διατίθεσθαι. "Pro certo legendum, διατιθέναι, quod est ποιεῖν, ut docuimus ad Rom. Hom. III. (Tom. IX. p. 452 D.) ἀλλ' ἅπερ ἂν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ διέθηκαν, ταῦτα ἑαυτοῖς κατειργάσαντο. Hoseae tamen xi. 8. legitur, τί σε διαθῶμαι, Ἐφραείμ; sed mox sequitur τί σε διαθῶ;" *Dun.* Certe activum verbum in tali structura longe usitatius, et quidem paene necessarium est. Noster Tom. I. p. 791 D. καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν διατιθείς. Corrige αὐτὸν, ex Sav. et Codd. Tom. X. p. 208 A. αὐτοὺς δὲ τὰ ἀνήκεστα ἑαυτοὺς διατιθέντας. Sic in libris omnibus. διατεθέντας Edd. Cf. *Hemst.* ad Lucian. Nigrin. 38.

P. 87 B. not.[q]. πληροῦν τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Sumtum ex 3 Reg. xiii. 33. ὁ βουλόμενος ἐπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἱερεὺς εἰς τὰ ὑψηλά.

P. 87 E. not.[k]. ἀποπηδήσῃ. Conjunctivus pro imperativo; quod apud Nostrum quidem, etiam in sententia *affirmativa*, quod aiunt, non inusitatum. E. g. Tom. II. p. 679 D. ἐπιστήσωμεν αὐτὸν τοῖς ἐκείνων ὀφθαλμοῖς, φοβηθῶσι παρόντα, αἰδεσθῶσι παρακαλοῦντα καὶ δεόμενον. Tom. III.

p. 668 C. *εἰ μὲν βούλεται ἡ βασίλισσα ἐξορίσαι, ἐξορίσῃ με.* Tom. XI. p. 478 B. *λέγει γὰρ, ἀναστῶσιν οἱ νεκροί.* Mox pro *ἔστω* magis probaverimus *στήτω*, vel *στῇ*.

P. 87 E. not.[m]. "Rectum est, *διαπρίομαι τὰ σπλάγχνα.* Hujus verbi vim pulcherrime expressit Persius, Sat. 3.

——turgescit vitrea bilis;

Findor, ut Arcadiae pecuaria rudere dicas.

Act. vii. 54. *διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν.*" *Dun.* Sic Noster Tom. I. p. 9 A. *πρὸς οὓς καὶ ὁ προφήτης διαπριόμενος ἔλεγε, μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται;* ubi male *dubitans* vertit Montef. Tom. XII. p. 154 D. *ἐνταῦθα διαπρίομαι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ.* S. Basil. M. Tom. III. p. 86 B. in Hom. adv. Iratos: *ἐφ' ἑαυτῷ διαρρηγνύσθω. . . . .τοὐναντίον μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, καὶ διαπρίεται.*

P. 88 A. lin. 1. *ἂν τὰ παραστάντα μὴ εἴπῃ.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 89 C.

P. 88 B. lin. penult. *ἄρα ταύτης τῆς ἀπειλουμένης.* Articulus casu excidit in Mor. Ben.

P. 88 C. lin. ult. *ἂν, ἐμὲ, εἴπω, ῥάπισον.* Tacite mutavit Mor. *ἂν εἴπω, ἐμὲ ῥάπισον.* Neque aliter Montef.

P. 89 C. not.[v]. *βούλησθε* correxit Editor Ben. 2[dae], non monito lectore.

P. 89 D. not.[l]. Pro *σπουδάσατε*, quod est in A.B.F. Sav., *σπουδάσετε* perperam ediderunt Mor. Ben.

HOM. XII.

P. 89 F. not.[a]. *κατασκευάζειν, instituere,* non sollicitandum. Plut. Tom. I. p. 162 B. *οἰκέτης . . . ὡς ἕτερος οὐδεὶς εὖ πεφυκὼς ἢ κατεσκευασμένος ὑπὸ τοῦ Περικλέους πρὸς οἰκονομίαν.*

P. 91 D. lin. 6. *διὰ περιπέτειάν τινος.* An legendum *τινα*? *casu aliquo,* ut vertit Montef. Vetus, *cujuspiam temeritate,* quasi legisset, *προπέτειαν.*

P. 93 B. lin. 3. *φωτιστική τις ἐστίν.* *τι* pro *τις* mendose dedit Montef.

Ibid. lin. 4. *μέχρι τίνος ἀνελίττομεν λαβύρινθον;* Sic Noster Tom. VIII. p. 399 C. *ἵνα μὴ ματαίως ὑμᾶς ἀποσχολήσωσεν* (leg. *ἀπασχολήσωμεν*), *καὶ λαβύρινθον λόγων ἀνελίσσωμεν.* Cf. Annot. ad Tom. X. p. 44 A.

P. 93 E. lin. 4. *καθάπερ γὰρ ὄντως ἐν σκότῳ.* *ὄντες* pro *ὄντως* est sphalma Morelli, quem incaute secutus est Montef.

Ibid. lin. ult. *ὄφιν ἐνόμισεν αὐτόματον.* Vetus, *serpentem suopte vitio cernere se putat.* Montef. *existimat sponte enatum serpentem.* *Ὄφις αὐτόματος*, ni fallimur, est *αὐτοκίνητος*, ut *αὐτόματοι μηχαναὶ, αὐτόματα ἀγάλματα* etc.

P. 94 A. lin. 4. *ὡς καί τις τῶν παρ' αὐτοῖς εἶπεν, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδες.* Vid. Plat. Tim. p. 22 B. *ὦ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ*

Ἕλλην οὐκ ἔστι. "Vocat autem Aegyptius Graecos ideo pueros, quia rerum priscarum non eam habeant notitiam, quam Aegyptii, ac propter repetitum civitatum suarum interitum veluti semper repuerascant. Locus a multis posterioris aetatis scriptoribus celebratus est, ut ab Euseb. P. Ev. X. init. Cyrillo contra Julian. I. p. 25. Justino M. ad Gr. p. 10. aliis." *Stallbaum* ad loc. Dictum citat Chrysost. Tom. II. p. 570 A. Tom. X. p. 32 C. Adde Tom. IX. p. 320 D. τὴν φωνὴν αὐτῶν ᾤοντο ἐπιτειχίζειν τῷ πνεύματι τῷ θείῳ, ὄντες παῖδες Ἕλληνες. Sic in Ben. sed Savil. dat τῷ πνεύματι τῷ θείῳ. ὄντως παῖδες Ἕλληνες. E contrario, in nostro loco ὄντως in ὄντες mutatum voluit Dunaeus.

P. 94 D. not.[r]. Pro τοῦτο Morellus imprudenter dedit καὶτο (sic), unde καίτο (sic) fecit Montef. et καὶ τοῦτο Editor Ben. 2[dae].

HOM. XIII.

P. 95 D. not.[f]. αὐτοὺς ἀφαιρεῖται τῆς συγγνώμης. Eadem est syntaxis Tom. X. p. 36 B. ἀφελόμενος ἡμᾶς τοῦ καυχήματος.

P. 95 F. not.[x]. καὶ κύων μᾶλλον E. "Pro κύων fort. legendum συῶν." *Heyse.* Alii post βορβόρῳ addunt χοίρων, quod non necessarium videtur. Sic Tom. III. p. 210 D. ὁ γὰρ ἀπολουόμενος, καὶ τῷ αὐτῷ πάλιν ἐγκυλινδούμενος βορβόρῳ. Tom. IX. p. 698 E. ὅτι γὰρ βόρβορος τὸ τῆς πόρνης σῶμα, οὐδένα ἕτερον, ἀλλ' αὐτόν σε ἐρωτῶ τὸν ἐγκαλινδούμενον τῷ βορβόρῳ.

Ibid. not.[z]. "ἁπάντων F. Corr. rec. ἁπασῶν. At non displicet masculinum. Similiter Catullus: *Perambulabit omnium cubilia.*" *Heyse.*

P. 96 D. lin. 8. φθόνος aut delendum, aut in φόνος mutandum censet Dunaeus.

P. 96 F. lin. ult. γὰρ ante ματαιότης casu omisit Montef.

P. 97 C. not.[t]. De forma conjunctivi δείκνυται quaedam notavimus ad Tom. VII. p. 198 C. Exemplis ibi allatis nunc addimus ζωννύμεθα infra p. 175 D. διαρρήγνυται Tom. I. p. 82 C. ἐπιδείκνυσθε et ἐπιδείκνυνται Tom. I. pp. 491 B. 501 E. ἐπιδείκνυται Tom. III. p. 82 A. ἐπιδεικνύμεθα Ibid. p. 155 B. ἀπόλλυται Tom. XI. p. 402 C. τίννυνται Tom. XI. p. 603 E.

P. 97 F. not.[n]. Edebatur ὃς ἐὰν οὖν ἔχῃ πρᾶγμα παλαιὸν, οὐδὲν ἐργάσεται. Vetus, *itaque si veterem actum quisque habuerit, nihil perficiet.* Mox lin. ult. ἐκδυόμενον et ἐνδυόμενον activam vim habere non perspexerunt Interpretes.

P. 98 B. lin. 3. οὐδέ ἐστιν εὐάλωτος. "Unus Codex habet, οὐκ ἔστιν αἰχμάλωτος." *Montef.* Hic Codex non est e nostris.

P. 99 A. lin. 1. τὴν ὁσίαν τῶν ἀπελθόντων φαμέν. "Sic summus vates,

οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Gregor. Naz. in fratris epitaphio, φέρε δὲ προσβῶμεν ἤδη τοῖς ἐγκωμίοις, τὴν ὀφειλομένην ὁσίαν, ὥσπερ ἄλλο τι χρέος τῶν ἀναγκαιοτάτων, ἀποπλη-

ῥοῦντες. Recte igitur Noster interpretatur ὅσιον, τὸ καθαρὸν, τὸ ὀφειλόμενον. Dicit autem τὴν ὁσίαν τῶν ἀπελθόντων, quia mortuis justa exequiarum et parentalia debentur, quae fortasse ideo *justa* dicta sunt." *Dun.* Sic Ach. Tat. V. 16. μή με βιάσῃ λῦσαι θεσμὸν ὁσίας νεκρῶν. Cf. Annot. ad Tom. IX. p. 598 C.

P. 99 B. lin. 3. ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα ἐνεδύσατο. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 699 E.

P. 99 C. not.*. λώταγας Edd. λωβοὺς D. Lacuna est in C. "λω... τοὺς E. erasae duae vel tres literae; adj. in marg. prima manu γυμνούς. Num legendum λωτοφάγους? Otiosos, gerrones, desidiosos significat, qui vitam degunt qualem hodie Lazarones, qui vocantur Neapoli." *Heyse.* Zonaras p. 1324. Λώταξ· ὁ λῃστής· ἢ ὁ πόρνος· ἢ ὁ μύρα ἀλειφόμενος· ἢ ὁ καταδαπανῶν ἐν τοῖς αἰσχροῖς τὸν βίον αὐτοῦ, ὡς ὁ πόρνος καὶ ὁ ἀνδρόγυνος· ἢ ὁ αὐλητής. Proprie λώταξ est, notante Eustathio ad Il. β. v. 776. ὁ περὶ τὸν λῶτον (αὐλὸν) πονούμενος; sed qua ratione hoc nomen mendici meruerint, incertum est. In Constit. Apost. VIII. 32. recensentur βλὰξ, μάγος, ἐπαοιδὸς, ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπῳδὸς, λώταξ, ὀχλαγωγὸς, περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, cum multis aliis; ubi consulendus est *Cotelerius.*

Ibid. lin. ult. καὶ ἀναγκάζει μεγάλα. Vetus, *ad magna mala cogit.* "Legendum puto, καὶ ἐπηρεάζει μεγάλα; vel καὶ ἀναγκάζει μεγάλα ἀσχημονεῖν." *Dun.* Vertendum, ut videtur, *graviter cruciat.* Ἀνάγκαι sunt *tormenta,* quae puniendi aut quaerendi gratia adhibentur. Plutarch. Tom. I. p. 21 E. ἐν δὲ πολλαῖς καὶ μεγάλαις ἀνάγκαις ὁ Φαυστύλος, οὔτ' ἀήττητον ἑαυτὸν διεφύλαξεν, οὔτε κ. τ. ἑ. Polyb. XV. 28, 2. οἱ δὲ πρὸ ποδῶν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνάγκας ὄργανα διεσκεύαζον. Diod. Sic. III. 12. πάντες δὲ πληγαῖς ἀναγκάζονται προσκαρτερεῖν τοῖς ἔργοις, μέχρις ἂν κακουχούμενοι τελευτήσωσιν ἐν ταῖς ἀνάγκαις: ubi vid. *Wesseling.* Huc pertinet, ni fallimur, locus Euseb. H. E. IV. 15. de Polycarpi Martyrio: ἀναγκαιότατον (*crudelissimum*) δὲ αὐτοῦ τὸ τέλος, ἐγγράφως ἔτι φερόμενον, ἡγοῦμαι δεῖν μνήμῃ τῆς ἱστορίας τῇσδε καταθέσθαι: non, ut vertit Valesius, *exitum ejus.... huic historiae* necessario *inserendum putavi.* Eadem videtur esse vis vocis ἀναγκαῖος in Charit. IV. 2. τῇ δὲ ἀναγκαίᾳ τιμωρίᾳ (crucifixionis) καὶ τὴν ἔξωθεν φαντασίαν σκυθρωπὴν προσέθηκαν οἱ κολάζοντες: ubi vulgo vertunt, *necessariae.*

P. 99 F. lin. 2. οὐδὲν τοιοῦτον. Pro οὐδὲν, οὐδὲ mendose dedit Montef.

P. 100 B. lin. 4. ἐν θαλάμοις καὶ ἐν σκιατροφίᾳ τὸν ἅπαντα διατελέσασαι χρόνον. Cf. Tom. XI. p. 573 B. ἐκεῖναι μὲν γὰρ, ὡς δὴ τὴν ὥραν διαφυλάττουσαι, καμάτοις ἑαυτὰς οὐ διδόασιν, ἀλλ' ἀργίᾳ καὶ σκιατροφίᾳ. Tom. XII. p. 275 B. ἡ γὰρ σκιατροφία, ἡ ἀργία, τὰ λουτρὰ, τὰ μύρα, τῶν ἀρωμάτων τὸ πλῆθος, τῆς στρωμνῆς ἡ ἁπαλότης, τοιαύτας αὐτὰς ἐργάζεται. Exscribemus alium Nostri locum, Tom. III. p. 226 E. οὐ γὰρ οὕτως αὐτὰς ἔτρεφον αἱ

μητέρες, καθάπερ τὰς νῦν, βαλανείοις πυκνοῖς, μύρων ἀλοιφαῖς, ἐπιτρίμμασι σκιαγραφίας, μαλακοῖς ἱματίοις, ἑτέροις μυρίοις διαφθείρουσαι τρόποις. Sic Edd. quinetiam Regii tres a nobis inspecti. Sed pro *ἐπιτρίμμασι σκιαγραφίας*, quod quo sensu dictum sit, nescimus, legendum autumamus, *ἐπιτρίμμασι, σκιατραφίᾳ* vel *σκιατροφίᾳ*. Etiam Plutarchus Tom. I. p. 10 D. jungit *λουτροῖς τε θερμοῖς καὶ σκιατροφίαις, καὶ ταῖς περὶ τὴν κόμην καὶ λειότητα καὶ χροιὰν ἀλοιφαῖς καὶ κοσμήσεσιν.* Sed haec *ἐν παρόδῳ*. De scriptura vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 578.

P. 100 D. not.[c]. Eadem confusio occurrit Tom. VII. p. 682 E. Vid. *Valck.* ad Phoeniss. v. 328.

P. 100 E. lin. 4. *ἐλαῖαι* Sav. et Codd. *ἐλαῖα* mendose Mor. Ben. *ἐλαία* Ben. 2[da].

P. 101 C. not.[o]. Secundum lectionem Savilianam, *Οἵτινες βούλονται πλουτεῖν, φησὶ, πειρασμοὺς καὶ ἐπιθυμίας βλαβερὰς ἑαυτοῖς ἐπεισάγουσι*, Auctor citat locum S. S. 1 Tim. vi. 9. sed parum accurate.

P. 101 D. not.[q]. *ὑψηλότερα πέτανται.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 347 A. "Obversatur Chrysostomi menti Pindaricum hoc, Nem. III. 138.

ἔστι δ' αἰε-
τὸς ὠκὺς ἐν πετανοῖς,
ὃς ἔλαβεν αἶψα, τη-
λόθε μεταμαιόμενος,
δαφοινὸν ἄγραν ποσίν·
κραγέται δὲ κο-
λοιοὶ ταπεινὰ νέμονται." *Heyse.*

P. 101 D. not.[r]. *κνῖσαν.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 528 E.

P. 102 A. not.[d]. *κἂν*] Sic Savil. et Codices, ut videtur. *κἀν* Veron. *κᾂν* Ben. *κἂν* revocavit Editor Ben. 2[dae]. Locum vertit Vetus; *saltem in hoc superiores estote vos viri, qui in uxoribus, tanquam peculiari vestro ornamento gloriamini.* Pro *ἐπ' ἐκείναις* Halesius corrigit *ἐπ' ἐκείνων*, videlicet *κόσμῳ*: sed eadem notio in *ἐπ' ἐκείναις* inesse videtur.

P. 102 B. lin. ult. *καὶ κενόδοξον.* *καὶ* male abest a Ben.

HOM. XIV.

P. 103 D. *πότερον εἴκει καὶ διάκενόν ἐστι κάτω, ἢ ἀντερείδει καὶ ἀντιτυπεῖ.* Edebatur *εἰκῇ*. Vetus, *quale sit ibi solum, num subsit vacuum* etc. Correximus *εἴκει*, etiam repugnantibus libris. Plat. Cratyl. p. 420 D. *τὸ εἶκον καὶ μὴ ἀντιτυποῦν.*

P. 104 A. not.[z]. *τὰ σπλάγχνα τὰ πατρικὰ*, vulgo *π̄ν̄ατικά*. Cf. Tom. X. p. 646 E. *τοῦτο σπλάγχνα πατρικά.* Ibid. p. 708 B. *εἶδες σπλάγχνα πατρικά;*

P. 104 C. lin. penult. *ἕως γὰρ ἂν πολλὰ ἐκκρούῃ.* Perperam Interpretes, *excutis.* Dunaeus, *expellant iram.* Sed aliud est *ἐκκρούειν*, nempe *inter-*

pellare, mentem distrahere. Exemplis a nobis ad Tom. X. p. 342 A. allatis nunc addimus, Tom. VII. p. 248 A. *μηδὲ μετὰ ψόφου καὶ ἠχῆς . . . ὡς καὶ τοὺς πλησίον ἐκκρούειν.*

P. 105 B. not.[d]. *κρατήσῃς.* Vetus, *inimicitiam detines,* non male. Κρατεῖν est *firmiter retinere.*

P. 105 E. not.[r]. *διὰ τί μὴ εἶπεν κ. τ. ἑ.* "Deest aliquid: nam ubi tandem respondet quaestioni factae?" *Hales.* Idem saepius in hoc opere imperfecto observavimus.

P. 105 F. lin. 1. *ποῦ οἱ καθαροὶ λεγόμενοι;* Augustin. de Haeresibus, Cap. XXXVIII. Cathari, *qui seipsos isto nomine, quasi propter munditiem, superbissime atque odiosissime nominant: secundas nuptias non admittunt: poenitentiam denegant, Novatum sectantes haereticum. Unde etiam* Novatiani *appellantur.*

P. 106 A. lin. 6. *ἀλλ' ὥστε κοπιᾶν, ὥστε ἑτέροις μεταδιδόναι.* "Lege ἀλλὰ κοπιᾶν. Nam quid est ἐργάζεσθαι ὥστε κοπιᾶν?" *Hales.* Respondemus, *ita laborare ut fatigemur.* Vetus, *non simpliciter operari, sed cum labore etiam.* Noster Tom. IX. p. 700 A. *ἀλλὰ τοσαῦτα ἐβάδιζεν, ὥστε καὶ κοπιᾶσαι.*

P. 106 D. lin. penult. *ἐπεὶ οὖν πολὺ τὸ χύμα τῶν λόγων.* Vetus, *quoniam ergo sermones illi, qui inter mortales dicuntur, late patent.* "Explicat illud Hesiodi,

ἐπέων δὲ πολὺς νόμος ἔνθα καὶ ἔνθα·

liberi sunt sermones, vagantur qua volunt, effusi sunt, coerceri non possunt." *Dun.*

P. 106 E. not.[z]. *ἧλον αὐτῷ δούς.* Vetus, *dato stimulo.* "Latine dicimus, *scrupulum injicere.* Ἧλος hic *clavus pedis,* quo nihil magis urit." *Dun.* Mox *παραινῇ* pro *παραινῇς* male habent Mor. Ben.

P. 107 F. lin. ult. *γινομένους* pro *γενομένους* dederunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

HOM. XV.

P. 109 C. not.[b]. *ὥσπερ εἰς σκεῦος ἀκάθαρτον καὶ ἱμάτιον* C.D.E. Veron. *in vas impurum, velut immundum vestimentum* Vet. In vocabulo *ἱμάτιον* corruptela inesse videtur, cujus loco aliud epitheton desideramus.

P. 109 D. not.[o]. Lectio *δυναμένῃ* Correctorem sapit, in qua tamen nolentes volentes post Savilium ceterosque Nostri Editores acquiescimus.

P. 109 E. lin. 4. *καθάπερ ἐπὶ τῆς χολῆς κ. τ. ἑ.* Locus conclamatus. Vetus vertit: *Quemadmodum evenire solet bile amara* (*πικρᾶς*) *existente, dum rupto quo tenetur folliculo vel modice fuerit agitata. Nam quando acutior aliquanto fuerit, quae quidem admodum ejus est qualitatis, ut sit acuta* (*ἥπερ ἐστὶ* Veron. Nec hoc, nec *ἥπερ ἐστὶ* placet. Num *ἢ πε-*

ῥιπτῇ?) *et vasculum illud primarium, quo continetur* (δεκτικὸν pro δηκτικὸν mendose Veron.) *illam jam non capiens, nec tegens amplius* etc. Tum καθάπερ ὑπὸ πυρὸς σφοδροῦ διαβρωθὲν legi vult Boisius.

P. 110 A. not.[f]. καὶ διακλάσαν Sav. καὶ διακλάσας per incuriam Mor. Ben.

Ibid. lin. 7. καὶ ἡ τῆς χολῆς φύσις Sav. et Codd. καὶ τῆς σχολῆς φύσις mendose Mor. unde καὶ τῆς χολῆς ἡ φύσις, libris ne inspectis quidem, effecit Montef.

P. 110 C. lin. 1. καὶ οὕτω πάντα εἰς τὴν οἰκείαν ἐνθεῖσα πονηρίαν. "Non concoquo. Forte μεταθεῖσα ponendum. Hoc quidem non paullo melius: sed sic profecto legendum, καὶ οὕτως εἰς πάντα τὴν οἰκείαν ἐνιεῖσα πονηρίαν, *suum immittens venenum.*" *Dun.*

P. 110 D. lin. 3. καθαιρείσθω. Sav. in marg. ponit καθαιρέσθω, nescimus quo auctore. "Omnino ponendum καθαιρέσθω, non καθαιρείσθω." *Dun. purgetur* Vet. Sed καθαιρεῖν, *reprimere, cohibere,* non habet quod offendat.

P. 111 D. lin. penult. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον. οὖν male abest a Ben.

P. 112 C. lin. 7. ἀλλ' οὔτε ἐν εὐχῇ. "Pone ἀλλ' οὐδ' ἐν εὐχῇ, *ne in oratione quidem.*" *Dun.* Sed vid. pp. 99 D. 105 C. Tom. X. pp. 235 A. 557 D. ἀλλ' οὔτε λογίζεταί σοι τὸν μισθόν. Ach. Tat. p. 10, 20. οὔτε ὕπνου τυχεῖν ἠδυνάμην.

P. 112 D. not.[d]. καὶ αὐτοπικρίαν καὶ χολὴν (non αὐτοχολὴν) h. e. *ipsam essentiam amaritudinis et fellis.* In alio loco Tom. X. p. 23 E. hodie unice probamus, ὁ αὐτοσοφία καὶ δύναμις (non αὐτοδύναμις) ὤν.

P. 112 E. not.[g]. οὕτως οὐκ ἔνι μὴ κράζοντα συμποδίζεσθαι. "Legendum ὀργίζεσθαι. Probat enim illud τὰ πτέρα περικόπτεις τῆς ὀργῆς, τὴν κραυγὴν περιαιρῶν. Quid hic facit τὸ συμποδίζεσθαι?" *Dun.* Dicitur quis συμποδίζεσθαι τοῖς δικτύοις p. 110 F. τοῖς ἑαυτοῦ σχοινίοις p. 769 A. Semel absolute ponitur Tom. VIII. p. 336 D. τὰς γραφὰς οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ παρέργως ἐπιέναι χρὴ, ἀλλὰ μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης, ὥστε μὴ συμποδίζεσθαι: ubi vertunt, *ne quid obicis oriatur.*

P. 112 F. not.[o]. In libris C.D.E. et Veron. locus sic legitur: τί τούτου γένοιτ' ἂν ἀσχημονέστερόν ποτε, κωκυτοὺς ἀκούειν; τί δὴ γέγονεν ἐκεῖ; καὶ πᾶσαι κ. τ. ἑ. Vetus, *quam istos audire ploratus, et quae reliqua illic fiunt* etc. Nos ex ingenio quidem, sed fidenter, distinximus post ποτὲ, et pro ἀκούειν, ἀκούεις correximus. Aliam viam, et longe operosiorem inierunt alterius recensionis auctores. Scilicet τοῦ ante κωκυτοὺς interposito, sequentia sic reformant: πᾶσαι γὰρ εὐθέως διακύψασαι, τί δὴ γέγονεν, ἐρωτῶσιν, ἐκεῖ; ἡ δεῖνα, φησὶ, κ. τ. ἑ. Ita tamen ediderunt Sav. Mor. Ben.

P. 113 A. not.[r]. ἐκείνης durius pro ἑαυτῆς, ut τούτου pro ἑαυτοῦ p. 69 C. Concinnius foret, ἀλλὰ τῶν τὴν ψυχὴν βλαπτόντων ἐκείνης.

P. 113 B. lin. 5. Fortasse legendum, *καὶ οὐκ αἰσχύνῃ μή σου καταγνῷ, καὶ ἐπιπλέον αὐτὸν παροξύνῃς;* Infra p. 124 C. *καὶ πῶς οὐ μᾶλλον αὐτὸν παροξύνεις;*

P. 113 B. not.[z]. Notandum est vocabulum *τὴν πρακτικὴν*, de foemina impura et inhonesta positum, nobis quidem aliunde incognitum.

P. 113 C. lin. penult. *δακεῖν* Veron. Sav. et Codices. *δοκεῖν* mendose dedit Mor. *δακνεῖν* (sic) Ben. *δάκνειν* Ben. 2[da].

P. 113 E. lin. 5. *ὅτι οὐδὲ ἀναγκαίας χρείας οὔσης ἀνήρτησαν πολλάκις, ὅταν κύουσα τύχῃ.* Haec non expedimus. Vertit Vetus: *ut nulla urgente necessitate* distulerint *saepenumero castigationem, utpote cum praegnans fuerit mulier.* Sed *ἀναρτῆσαι* hic, ut paullo ante, est *palo aut columnae vincire*, scilicet ut *pendens* flagris caedatur. Sic Noster Tom. I. p. 723 E. *καὶ ἀναρτῶντα τὴν διάνοιαν, καὶ καταξαίνοντα ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων.* Tom. XI. p. 770 D. *ἐκεῖνον δὲ ἀναρτήσας κατέξαινε.*

P. 113 F. not.[r]. Recte *πορνείας* Edd. *μέθης* ex D. lin. ult. huc migravit.

Ibid. lin. penult. *μὴ συγχώρει ὑπερμαζᾶν.* "Hesych. *ὑπερτρυφᾶν.* Athenaeus lib. xiv. *τὸ τρυφᾶν καθ' ὑπερβολὴν ὑπερμαζᾶν λέγεται. καταρχὰς μὲν οὖν τὴν δημοτικὴν καὶ κοινὴν ταύτην τροφὴν τὴν ἐξ ἀλφίτων, μάζαν ὠνόμαζον, καὶ μάττειν τὸ παρασκευάζειν αὐτήν· ὕστερον δὲ ποικίλλοντες τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν ἀκολάστως καὶ περιέργως, μικρὸν προαγάγοντες τοὔνομα τῆς μάζης, ματτύην ὠνόμαζον πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα.*" *Dun.* Vox semel apud Nostrum occurrit.

P. 114 C. not.[b,c]. *γυνὴ ἀκατακάλυπτος, εἰπέ μοι, ἕστηκε, σὺ δὲ ὅλως τὸ κρήδεμνον ὁρᾷς; ὁρᾷς πῶς κ. τ. ἑ.* Sic C.D.E. Veron. nescimus, quo sensu. Vetus: *estne moris, dic, quaeso, ut nuda stet mulier? tu vero omnino et vittam capitis vides.*

P. 115 B. lin. 3. *οὔτε δυσχεραίνοντες ἀπειλοῦσι.* Hic *ἀπειλοῦσι*, ni fallimur, pro *τοῖς ἀπειλοῦσι* ponitur. Articuli in simili structura absentiam etiam alibi notavimus: e. g. infra p. 144 C. *ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ ἀποστρεφομένης αὐτὸν καὶ μισούσης.* Tom. I. p. 106 C. *κύριον αὐτὸν εἶναι φῂς δαπανωμένων.* Tom. IX. *ὀργή τις εἵπετο παρακούοντι.* Tom. X. p. 406 B. *μηδὲ πρὸς στρατιώτας [τοὺς] διασείοντας ἄλλους*: ubi articulus in uno tantum Codice legitur.

HOM. XVI.

P. 116 B. lin. ult. *τὸν μηδὲν κακὸν ἐργασάμενον.* Pro *μηδὲν*, *μηδὲ* per incuriam exhibet Montef.

P. 116 C. not.[m]. *παρέλαθεν.* Sic Noster Tom. VIII. p. 485 A. *οὐδὲ γὰρ τοῦτο αὐτὸν παρέλαθεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ προεῖπε.*

Ibid. lin. 5. *τῆς γὰρ διαιρέσεως ταύτης τὸ πρῶτον ἀνατίθεμαι μέρος.* Vetus, *rejiciam:* Montef. *resumo.* Τὸ *πρῶτον μέρος* est, *ἵνα μὲν γὰρ γεέν-*

νης ἀπαλλαγῶμεν, ἀπέχεσθαι δεῖ πονηρίας. Hanc sententiam nunc *retractat* Chrysostomus, tanquam correctionis egentem. Cf. Plat. Gorg. p. 461 D. καὶ νῦν εἴ τι ἐγὼ καὶ Γοργίας ἐν τοῖς λόγοις σφαλλόμεθα, σὺ παρὼν ἐπανόρθου· καὶ ἐγὼ ἐθέλω τῶν ὡμολογημένων εἴ τι σοι δοκεῖ μὴ καλῶς ὡμολογῆσθαι, ἀναθέσθαι ὅ τι ἂν σὺ βούλῃ.

P. 116 F. lin. 3. τῆς γεέννης. Articulus male abest a Mor. Ben.

P. 117 A. lin. 2. μηδὲ ἀγαθόν. μηδὲν pro μηδὲ mendose dederunt Mor. Ben.

P. 117 B. lin. 3. τοῖς ἡμετέροις ὑπάρχουσι] τῶν ἡμετέρων Floril. p. 450. (Tom. XII. p. 631 C.)

Ibid. not. p. αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἠδίκησεν. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 412 C.

P. 117 C. not. r. τὸν μὲν ἑτερότεχνον, ἀλλὰ μηδὲ τὸν ὁμότεχνον βλάπτῃ μηδέν. "Ratio sic legi poscit, μὴ μόνον τὸν ἑτερότεχνον, ἀλλὰ μηδὲ ..... vel οὐχ ὅπως τὸν ἑτ. vel μὴ ὅτι τὸν ἑτ." *Dun.* Savilius jure vulgatam defendit.

Ibid. not. v. ἐπὶ τοῦ σώματος τὸν λόγον ἑλκύσωμεν. Eadem constructio est loci Tom. X. p. 607 D. ἵνα μὴ τὴν ὑπόνοιαν ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ δόγματος ἑλκύσωσί τινες. Paullo aliter infra p. 163 B.

P. 118 A. lin. 4. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ σώματος. γὰρ abest a Mor. Ben. vitio operarum.

P. 118 F. lin. penult. εἰδὼς ὅτι. ὅτι om. Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 119 B. not. e. Scripsimus ἀντὶ εὖ ποιεῖν pro ἀντευποιεῖν ex regula Grammaticorum; "τὸ εὖ καὶ τὰ στερητικὰ μόρια non componuntur cum verbis primitivis, sed cum nominibus et verbis inde derivatis." Plat. Gorg. p. 520 E. τὸν εὖ παθόντα ἐπιθυμεῖν ποιεῖ ἀντ' εὖ ποιεῖν, ὥστε καλὸν δοκεῖ τὸ σημεῖον εἶναι, εἰ εὖ ποιήσας ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀντ' εὖ πείσεται: ubi vid. *Stallbaum.*

P. 119 C. lin. 1. ἐκεῖνον δὲ κακηγορήσουσι. Sic Sav. et Codd. κατηγορήσουσι perperam ediderunt Mor. Ben.

P. 119 D. lin. 1. ἂν δὲ σὺ σιγήσῃς. σὺ casu om. Montef.

P. 119 E. not. w. Vocabulum οὕτως, sequente ὡς, abesse potest. Sic Tom. X. p. 95 D. πῶς (vulgo addunt οὕτως) ἔρημός ἐστιν (ἡ οἰκία), ὡς εἰς ἑτέρων ἐλθεῖν χεῖρας τὰ ἐν αὐτῇ πάντα. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 216 A.

P. 120 C. not. r. τὸ παθόντα δρᾶσαι. Adagium erat δράσαντα παθεῖν, quod tantundem est. Vid. *Blomfield.* in Gloss. ad Aesch. Choeph. 307. Infra p. 177 E. πῶς οὖν ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; μὴ τὰ αὐτὰ δράσωμεν.

HOM. XVII.

P. 121 C. lin. ult. Post πάσχομεν plene distinximus. Editi, ἀλλ' ὅτι ἐν οἷς αὐτοὶ εὖ πάσχομεν, πατέρων σπλάγχνα κ. τ. ἑ.

P. 121 D. lin. 5. ἂν νῦν χαρίσῃ. νῦν casu omisit Montef.

P. 121 E. lin. 1. οὐχ ἁπλῶς ἀκινδύνως ἐχαρίσατο. Glossema sapit ἀκινδύνως, sed in libris omnibus et Catena legitur. Cf. Tom. X. p. 62 D. καίτοι τὰ μὲν Ἑλλήνων ἁπλῶς κατεῖχον· τὰ δὲ ἡμέτερα μετὰ κινδύνων κατεδέξαντο: ubi Matthaeius, "ἁπλῶς, hoc est, ut mox apparebit, ἀκινδύνως."

P. 122 B. not.[n]. Particulam οὐκοῦν hic alieno loco per incuriam assumsisse videtur Savilius. Vid. not. p.

P. 122 E. not.[x]. ἢ δῆλον ὅτι .... εὖ ποιῶμεν; Per interrogationem scribendum. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 702 D.

P. 123 A. lin. 3. ὄχημα οὖσαν τῆς ὀργῆς. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 700 C.

P. 123 B. lin. 3. τουτέστι, πάντες καθαροὶ γένεσθε. "Nescio unde exciderit haec clausula: certe non est hujus loci." *Hales.*

P. 123 C. not.[r]. ΗΘΙΚΟΝ. περὶ τοῦ μὴ ἀργολογεῖν, καὶ κατὰ γελοιαστῶν κ. τ. ἑ. Haec junguntur apud Basil. M. Tom. II. p. 1065 A. Ed. Ben. 2dae. ὅτι οὐ δεῖ γελᾶν, οὐδὲ γελοιαστῶν ἀνέχεσθαι· ὅτι οὐ δεῖ ἀργολογεῖν λαλοῦντι, ὃ μήτε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν καὶ συγκεχωρημένην τοῦ Χριστοῦ χρείαν. Obiter monemus, oratiunculam hanc disertissimi Patris a C.F. Matthaeio e Codd. Mosqq. tanquam ἀνέκδοτον publici juris factam Mosquae anno 1775, jamdudum exstare inter Epistolas ejusdem Patris, Tom. III. p. 98 E. unde quae modo excerpsimus sic corrigenda sunt, ὅτι οὐ δεῖ ἀργολογεῖν, λαλοῦντά τι ὃ μήτε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων ἐστὶ, μήτε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν κ. τ. ἑ.

P. 123 F. not.[b]. "Ὀφρὺς φοβερὰ, per se, sine γὰρ παρ' αὐτοῖς, melius." *Dun.*

P. 124 A. lin. 6. πρὸς αἰσθητοὺς ἔχοντες πολεμίους. "Legendum ἔχοντες πολεμίους τὸν ἀγῶνα. Deest enim aliquid." *Dun.* Fallitur. Vid. Annot. ad Tom. IX. p. 529 C.

P. 124 C. not.[o]. Ὁ pro διό. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 356 E.

P. 124 D. lin. 2. καὶ εἰς πορνείαν τελευτᾷ. καὶ excidit in Ed. Ben.

P. 124 E. not.[x]. Vocabulum ἀναπτεροῦν, in malam partem, ut sit, *allicere, erigere alicujus cupiditatem*, Nostri usu confirmavit *Matthaei.* Nov. Eclog. p. 226. Adde Tom. I. p. 346 A. τὰς τῶν νέων ἀναπτεροῦσι ψυχάς. Tom. III. p. 664 D. τοῖς ἀπατῶσιν ὑμᾶς καὶ ἀναπτεροῦσιν. Tom. IX. p. 459 C. πρὸς τὸν πλοῦτον κεχηνὼς καὶ ἀνεπτερωμένος.

P. 125 B. lin. 4. ταῖς ἐλευθέραις ὑμῶν h. e. *uxoribus.* Minus recte Montef. *liberis puellis.* Noster in Epistolis Tom. III. p. 589 C. καίτοι

3 G

τῆς κυρίας μου, τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ, σφόδρα σοι φίλης οὔσης. Ibid. p. 597 C. *ἡ καλὴ Σελευκία, ἡ τοῦ κυρίου μου Ῥουφίνου ἐλευθέρα.* Apud Basilium M. *ἐλευθέραν viduam* matronam designare, nescimus an jure definierint Benedictini ad Tom. III. p. 92 A.

P. 125 C. not. [k]. *τοὺς κόρδακας* Sav. cet. "Κόρδαξ, rei proprie, non personae nomen. Notissimum enim *cordacem* esse saltationis genus quoddam *αἰσχρῶς κινοῦν τὴν ὀσφὺν*, ut docet Interpres Aristoph. At hic saltantes ipsi vocari videntur Cordaces." *Hales.* De *Samardacis* scurris consulendus *Lobeck.* Aglaoph. p. 1327. qui citat Augustin. in L. contra Acad. III. 15. *planus erat de iis quos* Samardocos *jam vulgus appellat.* Schol. Cruq. ad Hor. I. Sat. 6. 115. fallacem *dixit circum propter* Samardacos *et sortilegos et mathematicos.* Origo vocis incerta est; neque audiendi sunt qui in nostro loco pro *σαμαρδάκους, Σαμοθράκους* substituere voluerunt. Vid. *Lobeck.* l. c.

Ibid. lin. 3. *τῶν ἡμετέρων ψυχῶν* est sphalma Montefalconii.

P. 125 F. lin. ult. *δράξασθε, παιδία, μή ποτε ὀργισθῇ κοιλία.* Parodia insulsa Sacri Codicis Psal. ii. 8. *δράξασθε παιδείας, μή ποτε ὀργισθῇ κύριος.* Quod nemo interpretum perspexisse videtur.

P. 126 A. lin. 1. *οὐαί σοι, μαμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί σε.* Idem proverbium memoratur Tom. XII. p. 154 D. *ἀλλ' ὢ τῆς ἀτοπίας, καὶ οἷα φθέγγονται· οὐαί σοι, μαμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί σε.*

Ibid. lin. 3. *ἄρτι οὐκ ἔστι γένεσις*; Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 89 A. ubi verba quae per incuriam Juliano assignavimus, *πλέκων ἐκ τῆς (+τῶν) ἀστέρων κινήσεως τὰς γενέσεις καὶ τὰ συμβαίνοντα*, sunt Greg. Naz. in Julian. Orat. II. p. 84. Ed. *Montac.*

Ibid. not. [v]. *πρὸς ἀτοπίαν λέγω, φησὶ, καὶ ἤθους αἰσχροῦ.* Haec non assequimur. Hervetus vertit, *dico adversus absurditatem naturae et malorum morum;* quasi legisset *φύσεως* pro *φησί.* Vid. Var. Lect. ad Tom. X. p. 449 C.

HOM. XVIII.

P. 127 B. lin. 2. *τοὺς αὐτῷ ἀπειθοῦντας καλεῖ.* Erat cum corrigeremus *τοὺς αὐτοαπειθοῦντας*, ut Tom. VII. p. 708 C. *υἱὸν δὲ γεέννης φησὶ, τουτέστιν, αὐτογέενναν.* Nunc autem nihil mutamus.

P. 129 B. not. [a]. *ἢ εἰ ἀπορρήξας κ. τ. ἑ. ἤ*, quod abest a C.D.E. et Veron. ex conjectura supplevimus. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 362 C.

Ibid. not. [d]. Notanda est particula *οἲ*, quae extra formulam *οἴμοι* minime vulgaris est. Ceterum ut hic *οἷος* pro *οἲ* in unum nostrorum irrepsit, fieri potest ut idem acciderit in loco similis coloris Tom. VII. p. 198 C. *διὸ ὅταν μάλιστα ἡμῖν ὀνειδίσαι βούλωνται, καὶ τὴν κατηγορίαν αὐξῆσαι, τοῦτο ἐπιλέγουσιν, οἷον, ὁ Χριστιανός.* "Syllaba *ον* vocibus passim intempestive addita est, quod accentus gravis pro nota ejus tachygraphica haberetur." *Bast.* Comment. Palaeogr. p. 771.

P. 129 C. not.[h]. *πολλάκις τοῦ πάθους κρατῶν.* Sic infra D. lin. 6. *καίτοι ἐκεῖνοι τὰ πάθη προσκυνοῦντες, πολλάκις ἐκτός εἰσι τῶν παθῶν κ. τ. ἑ.* Ad summam sententiae cf. Tom. IX. p. 481 C.

P. 129 D. lin. 4. *οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ μαμωνᾶ.* Delendum videtur *οἱ.* Mox lin. ult. pro *οὐκέτι, οὐκ ἔστι* conjicit Heysius.

P. 129 E. lin. 4. *ἐπάρατος ὁ τῆς πλεονεξίας βῶμος.* Interpretes, *exsecranda est ara avaritiae.* Rectius vertas, *exsecrabilis ara avaritiae vidit.* Talis inversio in vocabulo *ἐπάρατος* notanda est. Infra p. 157 A. *ἐπάρατον τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ μιαρὸν ἀπὸ τοῦ διαβόλου εἰσηνέχθη.*

Ibid. lin. 5. *τοῦτον τὸν τῶν εἰδώλων. τὸν* male abest a Mor. Ben.

P. 129 F. not.[a]. *οἱ δὲ βρόχον ἧψαν.* Cf. Tom. X. p. 209 A. *πόσα θήγει κατὰ σοῦ ξίφη, πόσα ὀρύττει βάραθρα, πόσους ἀνάπτει βρόχους, πόσους παρασκευάζει κρημνούς.* Cf. *Dorvill.* ad Charit. V. 10. *μόνος δὲ γενόμενος ἧψε βρόχον, καὶ μέλλων ἐπ' αὐτὸν ἀναβαίνειν κ. τ. ἑ.*

P. 130 A. not.[f]. *ὥσπερ γάρ ἐστι ψυχῆς θάνατος.* Post *θάνατος* incipit parenthesis, quae complectitur omnia usque ad B. lin. penult. *ὥσπερ οὖν ἐστι ψυχῆς θάνατος.*

Ibid. lin. ult. Corrigendum videtur *τὴν μὲν πολλῶν φροντίδων καὶ πόνων ἀνέπαυσε, τὸ δὲ εἰς φανερὸν χῶρον παρέπεμψεν.* Nam sequitur *οὐ γὰρ ἐὰν διαλυθῇ (ἡ ψυχή), καθάπερ τὸ σῶμα αὐτὴν παραπέμπει* (sc. *ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος*).

P. 130 B. lin. 7. *ὁ τῆς ψυχῆς θάνατος. τῆς* male abest a Ben.

P. 130 E. not.[c]. Omisso *κακῶς*, legi potest *κἂν ἀντείπῃ τις.* Vetus, *et si quis contradixerit.*

P. 132 A. lin. 5. *ἀλλ' ἐπηρείας.* Vetus, *sed violentiae.* Montef. *sed irrisionis.*

P. 132 C. lin. 1. *εἰκῆ μισεῖσθαι, ἀλλὰ φιλεῖσθαι.* Dictum erat vulgare, *εἰκῆ φιλοῦ, εἰκῆ μὴ μισοῦ.* Vid. Annot. ad Tom. X. p. 411 D.

P. 132 D. lin. ult. *προτιθεὶς* Sav. et Codd. *προτίθης* tacite ediderunt Mor. Ben.

HOM. XIX.

P. 133 E. not.[m]. *ἀσθενεστέρους ποιῆσαι.* Vetus, *ad dejiciendos et infirmandos ipsos.* Vox *εὐσθενέστερος* nescimus an Graeca sit, certe apud Nostrum nusquam alibi legitur.

P. 135 E. not.[v]. *ἐν φόβῳ Χριστοῦ.* "Chrysost. in Cod. *β.* ter habet *θεοῦ*, bis *Χριστοῦ.* Quin etiam in interpretatione (p. 141 D.) sic habet: *εἰ γὰρ δι' ἄρχοντα ὑποτάττῃ, ἢ διὰ χρήματα, ἢ δι' αἰδῶ, πολλῷ μᾶλλον διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον. Ἐν φόβῳ Χριστοῦ* repetit Chrysost. Hom. XX. in Cod. *β.* Vid. Montef. p. 149 D." *Matthaei.* ad loc. Infra p. 165 E. inter *θεοῦ* et *Χριστοῦ* fluctuant Codices.

P. 136 D. lin. 2. *καὶ ἐν εὐημερίαις ὤν. ἐν* om. Mor. Ben. Mox *ἐν ὀδύναις* deest apud eosdem, necnon in Ben. 2[da].

P. 137 C. lin. 3. ὁ οὐράνιος. Sic Sav. et Codices. ὁ ἐν τοῖς οὐράνοις (sic) tacite ediderunt Mor. Ben.

P. 138 B. lin. 1. "Lego τίς ὁ τὴν καμάραν ταύτην . . . περιδινήσας; ἐπὶ τῆς γῆς ἕστηκεν, ἢ καὶ ἐπὶ ὑδάτων;" *Dun.*

P. 138 E. not. [e]. ὅλως εἰ βουλοίμεθα κ. τ. ἑ. Particula δὲ recte abest, ut Tom. X. p. 537 A. ὅλως εἰ τοιαύτην ἔχεις προαίρεσιν, μηδὲ δῷς.

P. 139 E. lin. 3. ὅταν τορεύῃ τὸ ξύλον. Sic Veron. Sav. et Codices. τορνεύῃ per incuriam, ut videtur, ediderunt Mor. Ben. De confusione horum verborum vid. *Lobeck.* ad Phryn. p. 324. *Meineke* ad Menand. p. 294.

P. 140 E. not. [d]. σκοτοδινία. Alii σκότος δεινὸς (vel δεινόν). Legi potest etiam σκοτόδινος, quae forma est Chrysostomica. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 583 A. Exemplis adde Tom. III. p. 467 D. Tom. VI. p. 114 B. In loco Tom. III. p. 578 A. ταράττονται, θορυβοῦνται, σκοτοδίνοις ἰλίγγοις κατέχονται, legendum videtur σκοτοδίνοις καὶ ἰλίγγοις.

Ibid. lin. 3. καὶ ὑπὸ τῶν πορρωτέρω κατέχεται. Obscure dictum. Tentat Dunaeus, καὶ τῶν πορρωτέρω ἀντέχεται vel ἐφικνεῖται: Savilius οὐ κατέχεται.

P. 141 A. lin. 4. καὶ οὐδαμοῦ χρήσιμοι. καὶ male om. Ben.

HOM. XX.

P. 143 A. lin. 7. ἵνα μὴ ὡς ἀλλοτρίᾳ προσέχῃ. ἀλλοτρία sine iota subscripta vitiose scriptum in Mor. Ben. Mox B. lin. 1. ἅπερ omissum in iisdem.

P. 143 D. not. [c]. καὶ γείτονες ἀπολαύουσι τῆς εὐωδίας. "Allusum videtur hoc vocabulo ad locum illum Psalm. 133, ubi pax et concordia cum oleo fragrantissimo, opobalsamo puta, comparatur." *Bois.* Dunaeus tentat εὐζωΐας; Vir doctus Editor Ben. 2dae εὐοδίας, quod apud Nostrum vix alibi invenias. Sed Basil. M. Tom. I. p. 22 D. dixit, τὴν εἰς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν.

P. 144 B. not. [m]. Formula ἅτε ὡς legitur Tom. VI. p. 201 A. Tom. IX. p. 181 A. Tom. XI. p. 406 B. Tom. XII. p. 295 A. ἅτε δὴ ὡς Tom. IV. pp. 137 D. 584 D. ἅτε δὲ (?) ὡς Tom. XII. p. 62 D. ὡς ἅτε infra p. 158 E. ὡς ἅτε δὴ Tom. IV. p. 615 C.

P. 144 D. lin. 6. κἂν καταφρονοῦσαν. κἂν male abest a Ben.

P. 144 E. lin. 1. τις ἂν καταδῆσαι δυνήσεται. De syntaxi monitum ad Tom. X. p. 262 C. Adde Artemid. Onirocrit. II. 70. οὐ γὰρ ἑκατὸν τριάκοντα ἐννέα ζήσεταί ἄν τις ἔτη.

Ibid. lin. ult. κἂν πάθῃς τι ὑπὲρ αὐτῆς. Vetus; *si quid uxoris gratia ferendum sit.* Sed παθεῖν τι de affectu animi quovis ponitur, hic de *ira*, ut Tom. IX. p. 390 D. ὥσπερ ἔπαθέ τι, καί φησι, μαίνῃ, Παῦλε. ὅτι δὲ παθὼν τοῦτο λέγει, ἄκουε τῶν ἑξῆς. Tom. XII. p. 240 A. οὔτε ἐκεῖνος ἔπαθέ τι . . . ἀλλ' ὠνειδίζετο καὶ ἔφερε πάντα.

P. 145 E. lin. 1. τὸν νυμφίον τῆς ἐκκλησίας μιμοῦ. Alluditur ad Psalm. xliv. 14. πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

P. 147 C. lin. 5. τὸ ἤδη τεχθὲν usque ad ἔχει θεὸν λόγον ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἡμεῖς. "In his Lector vix syntaxin, sensum ne vix quidem reperiet. Ne tamen quicquam desideraretur, notanda putavimus. Nam ne nostra quidem [sc. quae nos in margine, Savilius vero in textu posuit] satis sana, quanquam his multo tolerabiliora." *Hales.* "Defectiva et corrupta." *Heyse.*

P. 148 C. lin. 6. τὸν ante γεννησάμενον casu om. Montef.

P. 149 C. lin. 4. τῇ τῆς τυραννίδος ἀγάπῃ. "Legendum perspicue τῇ τῆς ἀγάπης τυραννίδι." *Hales.*

P. 149 D. lin. 6. Edebatur ἵνα μηδὲν ᾖ παρ' αὐτῇ γεγονός. Post γεγονὸς inserendum putat ἐλλιπὲς Dunaeus. Boisius, ἵνα μηδὲν τῶν μὴ δεόντων ᾖ παρ' αὐτῆς γ. Quod nos edidimus παρ' αὐτὴν idem valet quod παρὰ τὴν αὐτῆς αἰτίαν p. 152 E.

P. 149 E. lin. penult. καὶ ἣν μόνος οἶδεν αὐτός. ἣν male abest a Mor. Ben.

P. 150 D. lin. 3. ἐκελεύθης pro ἐκελεύσθης vitiose dederunt Mor. Ben. Statim καὶ ante μείζονα excidit in Ben.

Ibid. not. h. τί δὶ (sic) ἂν pro τί δ' ἂν lapsu typothetae Sav. Mendum mendo correxit Morellus, τί δι' ἂν scribens. Hunc tamen secure imitatus est Montef.

P. 151 D. lin. 5. ἐπιμελούμενοι pro ἐπιμελόμενοι tacite dederunt Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 152 B. lin. 2. πᾶσαν τὴν ἡμέραν τοῖς φίλοις δίδως σαυτόν. σαυτὸν expunctum voluit Dunaeus, fortasse recte.

P. 152 C. not. e. Edebatur οὐδὲ ἐπῆλθεν ὁ ἀνήρ. Vetus, *neque accessisset ad eam vir.* "Legendum οὐδὲ ἐπῆλθεν αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ, *nunquam venit in mentem viro.* Halesius pro ἐπῆλθεν legendum putat, ἐπεξῆλθεν, Abraham videlicet τῇ γυναικὶ, ἀπαιδίας ἕνεκα." *Dun.* Si lectio sana est, ad οὐδὲ ἐπῆλθε intelligendum videtur τινι ἀναγκάζειν.

P. 152 D. lin. 2. οὐκ ἂν καὶ χεῖρας ἐξέτεινε. "Forte ἐνέτεινε, ut infra p. 153 C. χεῖρας μηδέποτε ἐντεινέτω. Ἐκτείνειν χεῖρα dicitur, qui liberalis est, non qui pugnat." *Dun.*

P. 153 A. lin. 3. καὶ ἐπὶ ζεύγους λευκῶν ἡμιόνων πρόεισι. *Muli albi* ad muliebrem luxum fastumque in primis pertinebant. Cf. Tom. III. p. 176 C. καὶ λευκοὺς ἡμιόνους, καὶ χρυσοπάστους χαλινοὺς, καὶ θεραπείαν εὐνούχων, καὶ πολὺν θεραπαινίδων ἑσμόν. Iidem in regio ornatu memorantur. Tom. VIII. p. 67 B. τῆς ἁλουργίδος τὸ ἄνθος, τῶν λίθων τὸ μέγεθος, τὴν λευκότητα τῶν ἡμιόνων, τὸν περὶ τὸ ζεῦγος χρυσόν.

P. 153 D. lin. 3. "καθάπερ ἄγαλμα δεχόμενος, *tanquam simulacrum expoliendum et ornandum susceperis, sic uxorem tuam cunctis virtutibus*

excolere debes. Allusit, ut mihi videtur, ad hunc locum Demosthenis pro Corona [p. 268, 8.] ἔπειτα τοιαῦτα ποιῶν λέγεις ἃ δεῖ προσεῖναι τῷ δημοτικῷ, ὥσπερ ἀνδριάντα ἐκδεδωκὼς κατὰ συγγραφὴν, εἶτ' οὐκ ἔχοντα ἃ προσῆκεν ἐκ τῆς συγγραφῆς κομιζόμενος. Aeschines enim enumeravit quae populari inesse homini debent. Cf. infra p. 164 B." *Dun.*

P. 153 E. lin. ult. λυθειςῶν τῶν παστάδων. Vid. Annot. ad Tom. X. p. 501 E.

P. 154 B. lin. 6. Vulgo interpungunt, ποῖος οὗτος ὁ ἀνήρ; φιλόσοφός ἐστιν. Sed vid. infra p. 163 C.

P. 154 C. not.[n]. σχολῇ γ' ἂν οὗτος ἀνέξεται. De formula σχολῇ γ' ἂν cum futuro constructa diximus ad Tom. VII. p. 468 D. σχολῇ γ' ἂν (alii σχολή γε εἰ) ἕτερός τις ἀπὸ συγγενείας σωθήσεται.

P. 154 D. lin. 4. ἐφ' οἷς ἂν διατυπώσῃς. ἂν casu omiserunt Mor. Ben.

P. 154 F. lin. 2. εἰ βούλεσθε. εἰ δὲ βούλεσθε clam edidit Montef. repugnantibus libris.

P. 155 B. lin. penult. μετά τινος περιόδου, *quodam loquendi circuitu* Vetus. Noster Tom. VIII. p. 385 E. ὅλως δὲ, τί ἔδει περιόδου τοσαύτης καὶ αἰνιγμάτων; ἤρκει γὰρ εἰπεῖν, οὐκ εἰμὶ ἴσος, καὶ ἀπαλλαγῆναι.

P. 155 D. lin. penult. τὸν παρόντα ζῆσαι βίον. Lectio στῆσαι pro ζῆσαι Morelli incuriae debetur, quem imprudenter secutus est Montef.

P. 155 E. not.[a]. οὕτω τὸν βίον μεταστῆναι τοῦτον. Vetus, *vitam istam ita transigere liceat.* "Ne reponatur μετελθεῖν, sed διελθεῖν, vel potius μεταστῆσαι ἢ μεταλλάξαι: μετερχόμεθα γὰρ τὸν μέλλοντα βίον." *Dun.* Graece dicitur μεταστῆναι βίου vel ἐκ βίου. Dubitamus an tolerari possit μεταστῆναι βίον eadem ratione qua construitur ἐκβῆναι βίον.

P. 156 B. not.[p]. Pro καὶ negligenter δὲ scriptum in Mor. Ben.

P. 156 C. lin. 5. τὸν ἀπὸ τῆς σεμνότητος. καὶ pro τὸν est sphalma Morelli, repetitum a Ben. Mox παράγε (sic) pro παράγαγε male legitur apud eosdem.

P. 156 D. not.[z]. Cf. Tom. XII. p. 578 B. τῶν ἀποστόλων, οἳ ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ καὶ γυμνότητι διῆγον.

P. 157 D. lin. 6. δούλην ἐποίησας μᾶλλον ἀργυρώνητον. "ἴσ. ἀργυρωνήτου." Sav. in marg. Vetus: *obsequentiorem quam si emptitia esset.*

HOM. XXI.

P. 158 D. lin. 5. οὐδὲ pro οὐδὲν bis mendose dedit Montef.

P. 158 E. not.[f]. De ὡς ἅτε diximus ad p. 144 B. Ante ὡς ἅτε subintelligendum, *hoc fecit.*

P. 159 A. not.[m]. De permutatione vocabulorum πρᾶγμα et πρόσταγμα monitum ad Tom. VII. p. 309 C. Exemplis adde Tom. IX. p. 447 B. Tom. X. p. 202 B.

Ibid. lin. 6. πρώτη γάρ ἐστι τὸ οὐ μοιχεύσεις. Vid. Marc. x. 19. Luc. xviii. 20.

P. 160 A. lin. 1. οἷον, ὁ Ἀχιλλεύς, ὅταν μετανοῇ. "Post μετανοῇ deest aliquod, fort. ὅτι ἀπέθανεν. Achillem enim poenituit mortem oppetiisse tam fortiter. Sic enim heros ipse ἐν τῇ νεκυίᾳ:

μὴ δή μοι θάνατόν γε παραύδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ·
βουλοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

Hanc mollitiem jure reprehendit Plato lib. II. de Repub. et cum aliis de causis poetas prohibet sua civitate, tum quia mortis timorem injiciunt maxime." *Dun.*

P. 160 C. lin. ult. τὸ πᾶν εἰργάσατο. Pro τὸ πᾶν, quod est in libris omnibus, αὐτὸ mendose habent Mor. Ben.

P. 161 C. not.[c]. οὐχ οὕτω . . . ἀλλά. Sic invicem sibi respondent τοσοῦτον et ἀλλὰ infra p. 162 A.

P. 162 A. lin. 3. πολλῆς οὖν χρεία. πολλῇ (sic) pro πολλῆς vitiose edidit Montef. πολλὴ temere scripsit Editor Ben. 2dae.

P. 162 B. not.[x]. "πάλιν πένης. Inutilis clausula, ni fallor." *Hales.* "Dixisse haec videtur Chrysostomus aliquanto commotior. *Quid,* inquit, *iterum mihi pauperem commemoras? semperne hoc subterfugio uteris?* Lego igitur interrogative, πάλιν πένης;" *Bois.* In nostra lectione πάλιν cum sequentibus nectit E. et prob. D., cum praecedentibus C.

P. 162 F. lin. 1. ἔνθα αἱ πόλεις εἰσί. "Lege ἔνθα ἐμπόλεις εἰσί. Hesychius, ἔμπολις, ὁ πατρίδα ἔχων, cui contrarium ἄπολις, *extorris.* Opponuntur ergo ἔμπολις et πάροικος." *Dun.* Scrupulum movet Boisius, ἔμπολιν et ἄπολιν recte opponi, non item ἔμπολιν et πάροικον. Adde quod vocabulum ipsum extra poetas vix obvium est.

P. 163 E. lin. 4. ἕστηκε. Fortasse scribendum ἑστήκῃ, quae forma legitur Tom. X. p. 536 E. Cf. Annot. ad Tom. VII. p. 482 D. et ad Tom. IX. p. 510 A.

Ibid. not.[t]. τριγχίων. De hac forma diximus ad p. 57 C.

P. 163 F. not.[y]. πρὸς πάντα ταῦτα. Vetus, *contra haec omnia,* non male. Constructio πρὸς πάντα ταῦτα ὑποκείμενον defendi neutiquam potest.

P. 164 D. not.[g]. ὁ τὸ τάλαντον τὸ ἓν καταβαλόμενος. Vetus, *neglexit,* male: nec tamen alium sensum, qui magis huic loco idoneus sit, habemus. Recentiores habent μὴ καταβαλόμενος, *non deponens,* probante Dunaeo, quo judice aliud est καταβάλλειν χρήματα, *numerare* vel *persolvere,* aliud καταβάλλεσθαι, *collocare.* Sed Noster Tom. VII. p. 750 D. habet, ἔδει σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου. Fortasse scripsit Auctor, εἰ γὰρ ὁ τὸ τάλαντον τὸ ἓν οὐδὲν ἐκέρδανεν, per notam ellipsin quam illustravimus ad Tom. IX. p. 754 B. Aptissimum exemplum est Tom. XI. p. 332 C. ἐννοῶμεν τὸν τὰ πέντε τάλαντα, καὶ τὸν τὰ δύο.

HOM. XXII.

P. 165 C. lin. 2. *τούτου τοῦ μέρους.* Articulum casu omisit Montef.

P. 166 A. lin. 5. *ἀλλ' ὡς ἂν ἐξῇ.* Vertit Montef. ***sed utcunque licet.*** "Puto legendum, *ἀλλ' ὡς ἂν ἐξῇ,* **κακουργεῖν.** Deesse enim videtur aliquid, et sequentia hoc probant." *Dun.* "Haec eruditi Viri conjectura confirmatur ex Oecumenio, qui cum hunc locum verbatim describat, inquit, *ἀλλ' οὐκ ἐξ εὐνοίας, ἀλλὰ κακούργως.*" *Hales.* Etiam Catena habet, *οὐκ ἐξ εὐνοίας δὲ, ἀλλὰ κακουργοῦντας τοὺς αὐτῶν δεσπότας.*

P. 166 D. lin. 3. *ἑκοντὶ* Sav. recte. *ἑκόντι* Mor. Ben.

P. 167 D. lin. 5. *ὁ* **δὲ** *νόμος. δὲ* male abest a Ben. Mox *πάντες* pro *πάντας* est sphalma Morelli, praeterlapsum a Ben.

P. 167 E. not.[x]. *ἡ βαναυσία* omissum, quia non intellectum. Vetus, *vulgaris negligentia,* et in marg. "alias, *artificium.*" Montef. ***invidia.*** Nostro est semper fere *mollities,* vel *socordia.* Sic Tom. III. p. 441 E. *ἀκουέτωσαν οἱ εὐχόμενοι* **μετὰ βαναυσίας** (Montef. *cum quadam imperitia*). Tom. IV. p. 416 A. *οὐδὲν* **βάναυσον** *οὐδὲ ῥᾴθυμον ἐπεδείξατο.* Tom. V. p. 521 E. **βαναύσου** *βίου καὶ διαρρέοντος ἀφορμή.* Tom. IX. p. 524 B. **βάναυσοι** *καὶ ἐκλελυμένοι καὶ ἀναπεπτωκότες.* Tom. X. p. 562 E. *ἀλλὰ μαλακίας, καὶ* **βαναύσου** *ψυχῆς καὶ ἀνοήτου.* Plura cumulavimus ad Tom. VII. p. 509 D.

Ibid. lin. 5. *τὸ πρᾶγμα] τοῦτο τὸ πρᾶγμα* Mor. Ben. repugnantibus libris.

P. 168 F. not.[l]. *διὰ συντόμου ἑλεῖν.* Vetus, ***abrupte adoriri.*** "Videtur vera haec lectio, neque movenda. Methodus est enim ***via compendiaria*** ad inveniendum aliquid." ***Dun.***

P. 169 A. not.[q]. *οὐχ* **ἁπλῶς** *οὐδὲ* **ἀφελῶς.** Sic Noster Tom. XI. p. 744 C. *ἀλλ'* **ἁπλῶς** *οὕτως ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν καὶ* **ἀφελῶς.**

P. 169 D. not.[h]. *ἡ συνθήκη ἐν τίνι κεῖται;* ***ἐν χρυσῷ.*** Hoc est, ni fallimur, ***in aureo*** sc. numo. Locutio ad communem vitam pertinere videtur. Ceterum haec praepositionis vis, quam fere praetereunt Grammatici, ex loco Demosth. p. 701, 1. illustrari potest: *ἐμοὶ ἐν χιλίαις ἐστὶν ὁ κίνδυνος:* h. e. *periclitor ne mille drachmis multer.*

Ibid. lin. 5. *τὸ ἐν.* "*τὸ ἓν* bis A.F. Sic *ὀρθοτονεῖται* praepositio, fortassis recte." *Heyse.* *τὸ ἒν* (sic) Veron.

P. 170 D. not.[y]. *ὅταν τὸν ὑγρὸν βίον* **καὶ εἰκῇ** *τοῦτον ἐπιζητῇ.* Dunaeus putat legendum **καὶ εἰκαῖον** i. e. *ματαῖον.* Alii **μάτην καὶ εἰκῇ,** vel **ἁπλῶς καὶ εἰκῇ** tentant. Sed nihil mutandum videtur. Sic supra p. 128 D. *ἵνα μὴ νομίσῃς ἁπλῶς εἶναι τὸ ῥῆμα.* Tom. X. p. 102 D. *τί πρὸς ἄνθρωπον ἀποφεύγομεν, τὸν οὐδὲν,* **τὸν εἰκῇ,** *τὸν ἁπλῶς.*

P. 172 E. lin. 7. *ἤδη οὖν* **νενίκηκα.** Sic Sav. et libri omnes. **νενίκηται** Veron. Mor. Ben.

P. 173 C. not.[w]. τοὺς εὐπροσωποῦντας τῶν οἰκετῶν. Vocabulum εὐπροσωπεῖν ipse Chrysostomus ad Gal. vi. 12. per εὐδοκιμεῖν reddit. De constructione εἰ . . . ἀναμιγνύηται monuimus ad Tom. X. p. 628 A.

Ibid. not.[a]. τοὺς ἐπιτεταγμένους ἡμῖν ἀγγέλους. Syntaxis legitima. Sic Greg. Naz. apud H. Steph. p. 9067 C. Ed. *Valp.* ἄλλῳ τινὶ τοῦ παντὸς ἐπιτεταγμένοι, *alii orbis parti praefecti*. Paullo aliter Basil. M. Tom. III. p. 100 B. ἄνευ τῆς δοκιμασίας τῶν εἰς τὸ διατυποῦν τὰ τοιαῦτα ἐπιτεταγμένων.

P. 173 E. lin. 4. ἢ μετὰ τῶν μελῶν τῶν σῶν. Recte Vetus, *potius quam in eos qui membra tua sunt*. De usu τοῦ ἢ pro μᾶλλον ἢ vid. Annot. ad Tom. IX. p. 500 C.

P. 174 A. not.[i]. καὶ casu abest a Ben. Ibid. lin. 5. τὸν κύριον Ἰησοῦν (om. ἡμῶν) per incuriam dederunt Mor. Ben.

HOM. XXIII.

P. 174 D. lin. 5. καὶ πολλὰ παρὰ τοῦτο γένοιτο ἄν. Vetus, *et hinc multa sane pendent*, non male. Tom. XI. p. 492 B. μὴ εἴπωμεν, παρὰ τοῦτο οὐδὲν, παρ' ἐκεῖνο οὐδέν. Vid. Annot. ad Tom. VII. p. 512 C.

P. 175 A. lin. 2. τὸν διαρρέοντα. Articulus abest a Ben. typothetae culpa.

P. 175 D. not.[b]. ἂν τῇ ἀληθείᾳ ζωννύμεθα. De hac forma conjunctivi monuimus ad p. 97 C.

P. 176 A. lin. penult. Pro ἐπαναπαύεσθαι, ἀπαναπαύεσθαι vitiose scripsit Montef.

P. 177 B. lin. 7. πρὸς τοὺς προφήτας, e. g. *Jeremiae*, xiii. 1. De *Mose* nihil compertum habemus. *Deus* ipse φαίνεται ἐζωσμένος in Ezech. i. 27. (?) *Angeli* Ezech. ix. 11. secundum LXX. Rex. xv. 6.

P. 177 C. not.[o]. Lectio Codicis E. ἀπολυομένους μὴ ἀπολομένους ex duplici scriptura nata esse videtur.

P. 177 E. lin. 2. πόσοι γεννήματα ἐχιδνῶν οὗτοι. Sic omnes: sed paene necessarium videtur πόσα.

Ibid. not.[b]. Savilius distinxit, πῶς οὖν; μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν, μὴ τὰ αὐτὰ δρ. Dunaeus, πῶς οὖν μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν; μὴ τὰ αὐτὰ δρ. De formula πῶς οὖν ἵνα vid. Annot. ad p. 72 D.

P. 178 A. not.[g]. ἐν (fort. ἐπ') ἀναφορεῦσι. Sumtum ex Num. xiii. 28. ἦραν αὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσι.

P. 178 C. lin. 1. εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. τῆς casu om. Montef.

P. 178 D. not.[l]. In C.D. Veron. locus sic legitur: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης. Πάντα οὖν κ. τ. ἑ. Sed ὁ σκώληξ τῆς δικαιοσύνης absurdissimum est. Ergo altera recensio, quae est nostrorum A.B.F. haec venditat: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς, καθ. ἑ. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῷ πυρὶ συνδιαιωνίζων ἡμᾶς λυμανεῖται.

Hinc sua effecit Savilius, οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθ. ἑ. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῷ πυρὶ συνδιαιωνίζων. Restat Codex E. qui lectionis Veronensis manifestam lacunam sic explet: οὐκέτι σκώληξ ὁ αἰσθητὸς λυμαίνεται, καθ. ἑ. τ. μ. **ἀλλὰ σκώληξ ἀτελεύτητος δέξεται· οὐδὲ ἥλιος αὐτὸς ἥψει, ὥσπερ** ἑ. τ. μ., ἀλλ' ὁ τῆς δικαιοσύνης. Egregie, quod ad totam sententiam attinet, sed corruptela proculdubio inest in verbo ἥψει, quod nihili est. Cum igitur conjecturae locus esse videretur, pro ἥλιος αὐτὸς scripsimus, ὁ ἥλιος οὗτος, et pro importuno ἥψει, vocabulum aptum sane, si non a manu Auctoris profectum, **τήξει**. Sic Exod. xvi. 21. ἡνίκα δὲ διεθέρμαινεν ὁ ἥλιος, ἐτήκετο. Ceterum δέξεται in altero membro Nostrum prorsus sapit. Sic Tom. X. p. 95 E. ἀλλὰ χαλεπωτέρα **δέξεται** κόλασις τοὺς τοιούτους, καὶ ποταμὸς πυρὸς, καὶ σκώληξ ἰοβόλος.

P. 178 F. lin. 2. τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς **φωσσάτον**. *Fossatum*, vocabulum inferioris Latinitatis. Zonaras in Gloss. τὸ καλούμενον παρ' Ἕλλησι τάφρος καὶ παρὰ Ῥωμαίοις φοσσάτον, τοῦτο παρ' Ἑβραίοις ἀματταρί.

HOM. XXIV.

P. 179 D. not.[i]. τὸν καθολικὸν καὶ ἐνάρετον βίον. Recte dicitur ὁ καθολικὸς βίος, ut βίος in bonam partem sumatur, qui Nostri est usus. Sic Tom. VII. p. 293 B. παρὰ γὰρ αἱρετικοῖς ἔστι πολλάκις καὶ **βίον** εὑρεῖν. Tom. X. p. 522 A. ἕως λείπεται ἡ ἑνδεκάτη, προσέλθωμεν, καὶ **βίον** ἐπιδειξώμεθα. Dunaeus legendum censet vel δικαιοσύνην δὲ ἐνταῦθα τὴν καθόλου φησὶν, καὶ τὸν ἐ. β. vel cum libris A.B.F. δικ. δὲ ἐνταῦθα τὸν καθόλου ἐν. φησι βίον.

P. 179 F. lin. 1. αὐτῷ ὁδόν. αὐτοῦ pro αὐτῷ mendose dedit Montef.

P. 181 A. lin. 5. παρρησιάζωμαι pro παρρησιάσωμαι vitiose exhibent Mor. Ben.

P. 181 C. lin. 2. οὐχ ἁπλῶς **τοῦτό** φησιν. Τοῦτο, ut videtur, non ad proxime antecedentia, ὃν ἔπεμψα κ. τ. ἑ. sed ad vers. 18. διὰ πάσης προσευχῆς κ. τ. ἑ. spectat. Hujusmodi disjunctiones tum per totum opus, tum maxime in hac operis parte videre est.

Ibid. not.[o]. "προσιέναι, i. e. προσεύχεσθαι: προσευχὴ γὰρ πρόσοδος καὶ προστροπὴ dicitur. Cic. *caste divos adeunto.*" *Dun.* Minus bene Vet. *congrediendi.* Montef. *progrediatur.* Infra p. 183 C. μηδέποτε δὲ **προσιὼν** ὑπὲρ σαυτοῦ μόνου ἀξίου: et p. p. ἐν παντὶ καιρῷ **πρόσιθι**. Tom. X. p. 392 E. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν **πρόσιμεν**, δεόμενοι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ κειμένου.

Ibid. not.[r]. Locus S. S. est Esai. lix. 17. καὶ ἐνεδύσατο δικαιοσύνην ὡς θώρακα. Saepius quidem dicitur Deus θώραξ εἶναι, sed nunquam, quod sciamus, θώραξ δικαιοσύνης.

P. 181 F. lin. 3. μὴ ἀναβάλλεσθε πρὸς εἰρήνην, omisso per incuriam articulo Montef.

P. 182 C. not.[e]. ἆρά ἐστι πίστις; Haec, ni fallimur, sunt verba respondentis; quasi dictum esset, μόνον ἔστω πίστις, καὶ σβέσει κ. τ. ἑ.

P. 182 D. lin. 4. ἐπιστρατεύονται pro ἐπιστρατεύωνται mendose dederunt Mor. Ben.

Ibid. not.[n]. ἐπὶ ταύτην ἀναπαυώμεθα. Vetus, *in fidem innitamur et conquiescamus*. Verbum ἐπαναπαύεσθαι est ubi cum quarto casu construitur, ut supra p. 176 A.

P. 183 A. lin. 2. ὥστε μηκέτι ἀσφαλίζεσθαι μόνον τὰ πεμπόμενα. Savil. in marg. ἴσ. τὰ σκεπόμενα. Vertit Vetus, *ut non solum deinceps immissa jacula propulsemus*. De scuto ait Polyb. VI. 34, 7. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τὰς καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται. Sed τὰ πεμπόμενα pro τὰ βαλλόμενα non concoquimus.

P. 183. not.[w]. Συροφοινικίσσης. Sic Noster Tom. VII. p. 282 B C. "Ita constanter hoc nomen scriptum in Codd. Chrysostomi exhibetur, frustra obloquente Dunaeo." *Heyse*.

P. 185 A. lin. ult. καὶ ἐδεῖτο Ἰσαὰκ περὶ Ῥεβέκκας τῆς γ. αὐτοῦ. Ῥεβέκκα pro περὶ Ῥεβέκκας est error Morelli, quem incaute secutus est Montef.

P. 185 B. lin. 4. τιθεῖς a nobis correctum pro τιθεὶς.

P. 186 D. lin. ult. ἔνθα γὰρ ἀφθαρσία, φθορά ἐστιν. Vetus, *in anima enim incorruptio, corruptio est*. Vertendum potius, *in re incorruptibili*, h. e. cujus finis est nullus, *corruptio est*.

A List of Books

RECENTLY PUBLISHED BY

JOHN HENRY AND JAMES PARKER,

OXFORD, AND 377, STRAND, LONDON.

NEW THEOLOGICAL WORKS.

THE LATE DR. WILLIAMS.

SERMONS preached before the University of Oxford, and in Winchester Cathedral, by the late DAVID WILLIAMS, D.C.L., Warden of New College, Oxford, and Canon of Winchester; formerly Head Master of Winchester College. WITH A BRIEF MEMOIR OF THE AUTHOR. 8vo., cloth, 10s. 6d.

REV. P. FREEMAN.

THE PRINCIPLES OF DIVINE SERVICE; or, An Inquiry concerning the True Manner of Understanding and Using the Order for Morning and Evening Prayer, and for the Administration of the Holy Communion in the English Church. By the Rev. PHILIP FREEMAN, M.A., Vicar of Thorverton, Prebendary of Exeter, and Examining Chaplain to the Lord Bishop of Exeter. 2 vols., 8vo., cloth, price 1*l.* 4s.

The concluding portion, on the Order for the Holy Communion, besides its proper subject, enters incidentally into most of the great religious questions of the day; as Atonement, Sacrifice, the Origin of the Sabbath-day, &c.

For those who have Vol. I. the price of Vol. II., with Introduction, will be 14s.; without the Introduction, 8s.

REV. R. PAYNE SMITH.

THE AUTHENTICITY AND MESSIANIC INTERPRETATION OF THE PROPHECIES OF ISAIAH vindicated in a Course of Sermons preached before the University of Oxford, by the Rev. R. PAYNE SMITH, M.A., Sub-Librarian of the Bodleian Library, and Select Preacher. 8vo., cloth, 10s. 6d.

REV. C. A. HEURTLEY, D.D.

THE FORM OF SOUND WORDS: HELPS TOWARDS HOLDING IT FAST: Seven Sermons preached before the University of Oxford, on some Important Points of Faith and Practice.

HINDRANCES TO SUCCESS IN PREACHING.
THE FORM OF SOUND WORDS.
THE INSPIRATION OF SCRIPTURE.
THE CONNECTION BETWEEN BAPTISM AND SANCTIFICATION.
CONFESSION AND ABSOLUTION.
THE DOCTRINE OF THE ATONEMENT.
THE LORD'S DAY.

By CHARLES A. HEURTLEY, D.D., Margaret Professor of Divinity, and Canon of Christ Church. 8vo., cloth, 7s. 6d.

REV. J. W. BURGON.

INSPIRATION AND INTERPRETATION. Seven Sermons preached before the University of Oxford; with an Introduction, being an answer to a Volume entitled "Essays and Reviews." By the Rev. JOHN W. BURGON, M.A., Fellow of Oriel College, and Select Preacher. 8vo., cloth, 14s.

THE OXFORD CONGRESS.

REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE CHURCH CONGRESS OF 1862, held in the Sheldonian Theatre and Town-hall, Oxford, July 8th, 9th, 10th. 8vo., sewed, 2s. 6d.

1262-(8)-50

ST. JOHN CHRYSOSTOM.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI INTERPRETATIO OMNIUM EPISTOLARUM PAULINARUM PER HOMILIAS FACTA. Tomus VI. In Epistolas ad Timotheum, Titum, et Philemonem. 8vo., cloth, price 10s. 6d.

——— Tomus VII. Continens Homilias in Epistolam ad Hebraeos, et Indices. 8vo., cloth, 12s.

ST. JUSTIN MARTYR.

THE WORKS OF S. JUSTIN MARTYR, Translated, with Notes and Indices. 8vo., cloth, price 8s.

ST. AUGUSTINE.

ST. AUGUSTINE'S EXPOSITIONS ON THE BOOK OF PSALMS, translated with Notes and Indices. Complete in Six Volumes, 8vo., price in cloth, 2l. 16s. 6d.

ST. ANSELM.

CUR DEUS HOMO, or WHY GOD WAS MADE MAN; by St. Anselm. Translated. *Second Edition.* Fcap. 8vo., 2s. 6d.

MEDITATIONS AND SELECT PRAYERS, by St. Anselm, formerly Archbishop of Canterbury. Edited by E. B. Pusey, D.D. Fcap. 8vo., 5s.

THE LORD BISHOP OF OXFORD.

SERMONS PREACHED BEFORE THE UNIVERSITY OF OXFORD: Second Series, from MDCCCXLVII. to MDCCCLXII. 8vo., cloth, 10s. 6d.

THE ORDINATION SERVICE. Addresses on the Questions to the Candidates for Ordination. By the Right Rev. the Lord Bishop of Oxford. *Fourth Edition.* Crown 8vo., cloth, 6s.

REV. DR. MOBERLY.

SERMONS ON THE BEATITUDES, with others mostly preached before the University of Oxford; to which is added a Preface relating to the recent volume of "Essays and Reviews." By the Rev. George Moberly, D.C.L., Head Master of Winchester College. *Second Edition.* 8vo., price 10s. 6d.

The Preface separately, price 2s.

REV. E. B. PUSEY, D.D.

THE MINOR PROPHETS; with a Commentary Explanatory and Practical, and Introductions to the Several Books. By the Rev. E. B. Pusey, D.D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church. Part III. Amos vi. 6 to end—Obadiah—Jonah—Micah i. 12. 4to., sewed, 5s.

Lately published, 4to., sewed, 5s.

Part I. Hosea—Joel, Introduction. Part II. Joel, Introduction—Amos vi. 6.

THE COUNCILS OF THE CHURCH, from the Council of Jerusalem, A.D. 51, to the Council of Constantinople, A.D. 381; chiefly as to their Constitution, but also as to their Objects and History. By the Rev. E. B. Pusey, D.D., Regius Professor of Hebrew; Canon of Christ Church; late Fellow of Oriel College. 8vo., 10s. 6d.

REV. WILLIAM BRIGHT.

A HISTORY OF THE CHURCH, from the EDICT of MILAN, A.D. 313, to the COUNCIL of CHALCEDON, A.D. 451. By William Bright, M.A., Fellow of University College, Oxford; late Professor of Ecclesiastical History in the Scottish Church. Post 8vo., price 10s. 6d.

ANCIENT COLLECTS AND OTHER PRAYERS, Selected for Devotional Use from various Rituals, with an Appendix on the Collects in the Prayer-book. By William Bright, M.A., Fellow of University College, Oxford, Author of "A History of the Church," &c. *Second Edition*, enlarged, printed in red and black, on toned paper, antique cloth, 5s.

REPLIES TO ESSAYS AND REVIEWS.

REPLIES TO "ESSAYS AND REVIEWS." By

I. The Rev. E. M. Goulburn, D.D.
II. The Rev. H. J. Rose, B.D.
III. The Rev. C. A. Heurtley, D.D.
IV. The Rev. W. J. Irons, D.D.
V. The Rev. G. Rorison, LL.D.
VI. The Rev. A. W. Haddan, B.D.
VII. The Rev. Chr. Wordsworth, D.D.

With a Preface by the Lord Bishop of Oxford; and Letters from the Radcliffe Observer and the Reader in Geology in the University of Oxford.—Second Edition, with a Note by Professor Owen. 8vo., cloth, 12s.

REV. JOHN WALKER.

THE SUFFERINGS OF THE CLERGY DURING THE GREAT REBELLION. By the Rev. John Walker, M.A., sometime of Exeter College, Oxford, and Rector of St. Mary Major, Exeter. Epitomised by the Author of "The Annals of England." Fcap. 8vo., cloth, 5s.

REV. W. H. KARSLAKE.

AN EXPOSITION OF THE LORD'S PRAYER, Devotional, Doctrinal, and Practical; with Four Preliminary Dissertations, and an Appendix of Extracts from Writers on the Prayer for Daily Use. By the Rev. W. H. Karslake, Fellow and sometime Tutor of Merton College, Oxford. 8vo., cloth, 7s. 6d.

REV. T. LATHBURY.

A HISTORY OF THE BOOK OF COMMON PRAYER, AND OTHER AUTHORIZED BOOKS, from the Reformation; and an Attempt to ascertain how the Rubrics, Canons, and Customs of the Church have been understood and observed from the same time: with an Account of the State of Religion in England from 1640 to 1660. By the Rev. Thomas Lathbury, M.A., Author of "A History of the Convocation," "The Nonjurors," &c. *Second Edition, with an Index.* 8vo., 10s. 6d.

THE LATE REV. H. NEWLAND.

A NEW CATENA ON ST. PAUL'S EPISTLES.—A Practical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Paul to the Ephesians, and the Philippians: in which are exhibited the Results of the most learned Theological Criticisms, from the Age of the Early Fathers down to the Present Time. Edited by the late Rev. Henry Newland, M.A., Vicar of St. Mary Church, Devon, and Chaplain to the Bishop of Exeter. 8vo., cl., 12s.

REV. H. DOWNING.

SHORT NOTES ON ST. JOHN'S GOSPEL, intended for the Use of Teachers in Parish Schools, and other Readers of the English Version. By Henry Downing, M.A., Incumbent of St. Mary's, Kingswinford. Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

SHORT NOTES ON THE ACTS OF THE APOSTLES, intended for the use of Teachers in Parish Schools, and other Readers of the English Version. By the same Author. Fcap. 8vo., cloth, 2s.

REV. FRANCIS TRENCH.

A FEW NOTES FROM PAST LIFE: 1818—1832. Edited, from Correspondence, by the Rev. Francis Trench, M.A., Rector of Islip, Oxon. Post 8vo., cloth gilt, 7s. 6d.

ARCHBISHOP LAUD.

LETTERS OF ARCHBISHOP LAUD, now first published from the Original MSS. Edited by the Rev. James Bliss, M.A., Oriel College, Oxford, (Anglo-Catholic Library.) 8vo., price 13s. cloth.

ARCHDEACON CHURTON.

A MEMOIR OF THE LATE JOSHUA WATSON, Esq. By the Venerable Archdeacon Churton. *A new and cheaper Edition in the press.*

REV. L. P. MERCIER.

CONSIDERATIONS RESPECTING A FUTURE STATE. By the Rev. Lewis P. Mercier, M.A., University College, Oxford. Fcap. 8vo., 4s.

REV. J. M. NEALE.

A HISTORY of the so-called JANSENIST CHURCH of HOLLAND; with a Sketch of its Earlier Annals, and some Account of the Brothers of the Common Life. By the Rev. J. M. Neale, M.A., Warden of Sackville College. 8vo., cloth, 10s. 6d.

REV. R. W. MORGAN.

ST. PAUL IN BRITAIN; or, The Origin of British as opposed to Papal Christianity. By the Rev. R. W. Morgan, Perpetual Curate of Tregynon, Montgomeryshire, Author of "Verities of the Church," "The Churches of England and Rome," "Christianity and Infidelity intellectually contrasted," &c. Crown 8vo., cloth, 4s.

THE LATE DEAN OF FERNS.

THE LIFE AND CONTEMPORANEOUS CHURCH HISTORY OF ANTONIO DE DOMINIS, Archbishop of Spalatro, which included the Kingdoms of Dalmatia and Croatia; afterwards Dean of Windsor, Master of the Savoy, and Rector of West Ilsley in the Church of England, in the reign of James I. By the late Henry Newland, D.D., Dean of Ferns. 8vo., cloth lettered, 7s.

REV. T. T. CARTER.

LIFE of JOHN ARMSTRONG, D.D., late Lord Bishop of Grahamstown. By the Rev. T. T. Carter, M.A., Rector of Clewer. With an Introduction, by Samuel, Lord Bishop of Oxford. *Third Edition.* Fcap. 8vo., with Portrait, cloth, 7s. 6d.

THE BOOK OF PSALMS.

A PLAIN COMMENTARY ON THE BOOK OF PSALMS, (Prayer-book Version,) chiefly grounded on the Fathers; *for the use of Families.* 2 vols. Fcap. 8vo., cloth, 10s. 6d.

DAILY SERVICES.

DAILY SERVICES OF THE CHURCH OF ENGLAND. A new Edition, on thick paper and in clear type, with red Rubrics, in 2 vols., crown 8vo., morocco, 1*l.* 10s. Also on thin paper, in one volume crown 8vo., morocco, 16s.

Both editions of this work may be had in a variety of elegant bindings.

REV. J. DAVISON.

DISCOURSES ON PROPHECY, in which are considered its Structure, Use, and Inspiration; being the substance of Twelve Sermons preached in the Chapel of Lincoln's-Inn, by John Davison, B.D. Sixth and cheaper Edition. 8vo., cloth, 9s.

REV. DR. SEWELL.

CHRISTIAN VESTIGES OF CREATION. By William Sewell, D.D., late Professor of Moral Philosophy in the University of Oxford. Post 8vo., cloth, price 4s. 6d.

SERMONS, &c.

ILLUSTRATIONS OF FAITH. EIGHT PLAIN SERMONS, by a Writer in the "Tracts for the Christian Seasons:"—Abel; Enoch; Noah; Abraham; Isaac, Jacob, and Joseph; Moses; The Walls of Jericho; Conclusions. Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

Uniform, and by the same Author,

PLAIN SERMONS ON THE BOOK OF COMMON PRAYER. Fcap. 8vo., cloth, 5s.

HISTORICAL AND PRACTICAL SERMONS ON THE SUFFERINGS AND RESURRECTION OF OUR LORD. 2 vols., Fcap. 8vo., cloth, 10s.

SERMONS ON NEW TESTAMENT CHARACTERS. Fcap. 8vo., 4s.

CHRISTIAN SEASONS.—Short and Plain Sermons for every Sunday and Holyday throughout the Year. Edited by the late Bishop of Grahamstown. 4 vols., Fcap. 8vo., cloth, 16s.

———————— A Second Series of Sermons for the Christian Seasons. Uniform with the above. 4 vols., Fcap. 8vo., cloth, 16s.

ARMSTRONG'S PAROCHIAL SERMONS. Parochial Sermons, by JOHN ARMSTRONG, D.D., late Lord Bishop of Grahamstown. A New Edition, Fcap. 8vo., cloth, 5s.

ARMSTRONG'S SERMONS FOR FASTS AND FESTIVALS. A new Edition. Fcap. 8vo., 5s.

PAROCHIAL SERMONS, by the Rev. HENRY W. BURROWS, B.D., Perpetual Curate of Christ Church, St. Pancras. Fcap. 8vo., cloth, 6s.

———————— Second Series. Fcap. 8vo., cloth, 5s.

SERMONS PREACHED FOR THE MOST PART IN THE CHURCHES OF ST. MARY AND ST. MATTHIAS, RICHMOND, SURREY. By CHARLES WELLINGTON FURSE, M.A., of Balliol College; Curate of Christ Church, St. Pancras; and formerly Lecturer of St. George's Chapel, Windsor. Post 8vo., cloth, 6s.

SHORT SERMONS FOR FAMILY READING. Ninety Short Sermons for Family Reading, following the course of the Christian Seasons. By the Author of "A Plain Commentary on the Gospels." 2 vols., cloth, 8s.

SERMONS PREACHED BEFORE THE UNIVERSITY OF OXFORD, and in other places. By the late Rev. C. MARRIOTT, Fellow of Oriel College, Oxford. 12mo., cloth, 6s.

———— Volume the Second. 12mo., cloth, 7s. 6d.

LECTURES ON THE EPISTLE OF ST. PAUL TO THE ROMANS. By the late Rev. C. MARRIOTT, B.D., Fellow of Oriel College, Oxford. Edited by his Brother, the Rev. JOHN MARRIOTT. 12mo., cloth, 6s.

REFLECTIONS IN A LENT READING OF THE EPISTLE TO THE ROMANS. By the late Rev. C. MARRIOTT. Fcap. 8vo., cloth, 3s.

WORKS OF THE

Standard English Divines,

AT THE FOLLOWING PRICES IN CLOTH.

ANDREWES' (BP.) COMPLETE WORKS. 11 vols. 8vo., £3 6s.

ANDREWES' (BP.) SERMONS. *Second Edition.* 5 vols., £1 15s.

BEVERIDGE'S (BP.) COMPLETE WORKS. 12 vols. 8vo., £4 4s.

BEVERIDGE'S (BP.) ENGLISH WORKS. 10 vols. 8vo., £3 10s. 6d.

BRAMHALL'S (ABP.) WORKS. 5 vols. 8vo., £1 15s.

BULL'S (BP.) HARMONY OF THE APOSTLES ST. PAUL AND ST. JAMES ON JUSTIFICATION. 2 vols., 10s.

BULL'S (BP.) DEFENCE OF THE NICENE CREED. 2 vols. 8vo., 10s.

BULL'S (BP.) JUDGMENT OF THE CATHOLIC CHURCH. 8vo., 5s.

COSIN'S (BP.) WORKS. 5 vols. 8vo., £1 10s.

HAMMOND'S PRACTICAL CATECHISM. 8vo., 5s.

HAMMOND'S MISCELLANEOUS WORKS. 8vo., 5s.

HAMMOND'S SERMONS. 2 Parts. 8vo., 10s.

HICKES'S TREATISES ON THE CHRISTIAN PRIESTHOOD. 3 vols. 8vo., 15s.

JOHNSON'S (JOHN) UNBLOODY SACRIFICE. 2 vols. 8vo., 10s.

JOHNSON'S (JOHN) ENGLISH CANONS. 2 vols. 8vo., 12s.

LAUD'S (ABP.) COMPLETE WORKS. 7 vols. 8vo., £3 3s.

TAYLOR'S (BP. JER.) WORKS (EDEN'S ED.) 10 vols., £5 5s.

THORNDIKE'S (HERBERT) THEOLOGICAL WORKS. 10 vols. 8vo., £2 10s.

WILSON'S (BP.) WORKS. Vols. II. to VI., £2 14s.

——— Vol. I., LIFE, by Rev. J. KEBLE, and Vol. VII., PAROCHIALIA, &c, *in the press.*

DAILY STEPS TOWARDS HEAVEN; or, Practical Thoughts on the Gospel History, and especially on the Life and Teaching of our Lord Jesus Christ, for every day in the year, according to the Christian Seasons. With Titles and Characters of Christ; and a Harmony of the Four Gospels. *Eleventh Edition.* 32mo., roan, 2s. 6d.; morocco, 4s. 6d.

A large-type Edition, square crown 8vo., for the use of aged persons, is just ready, strongly bound in cloth, price 5s.

THE PASTOR IN HIS CLOSET; or, A Help to the Devotions of the Clergy. By JOHN ARMSTRONG, D.D., late Lord Bishop of Grahamstown. *Third Edition.* Fcap. 8vo., cloth, 2s.

DAILY SERVICES FOR CHRISTIAN HOUSEHOLDS, compiled and arranged by the Rev. H. STOBART, M.A. 18mo., paper, 1s.; cloth, 1s. 4d.

*** It may also be had bound up with the Prayer-book Version of the Psalms, price 3s., limp cloth.

BREVIATES FROM HOLY SCRIPTURE, arranged for use by the Bed of Sickness. By the Rev. G. ARDEN, M.A., Rector of Winterborne-Came; Domestic Chaplain to the Right Hon. the Earl of Devon; Author of "A Manual of Catechetical Instruction." Fcap. 8vo. *Second Edition.* 2s.

THE CURE OF SOULS. By the Rev. G. ARDEN, M.A. Fcap. 8vo., 2s. 6d.

PRECES PRIVATÆ in studiosorum gratiam collectæ et regia auctoritate approbatæ: anno MDLXVIII. *Londini* editæ: ad vetera exemplaria denuo recognitæ. Ed. C. MARRIOTT. 16mo., cloth, 6s.

OXFORD SERIES OF DEVOTIONAL WORKS.

THE IMITATION OF CHRIST.

FOUR BOOKS. By Thomas A KEMPIS. A new Edition, revised, handsomely printed on tinted paper in Fcap. 8vo., with Vignettes and red borders, cl., 5s.; antique calf, red edges, 10s. 6d.

LAUD'S DEVOTIONS.

THE PRIVATE DEVOTIONS of Dr. WILLIAM LAUD, Archbishop of Canterbury, and Martyr. A new and revised Edition, with Translations to the Latin Prayers, handsomely printed with Vignettes and red lines. Fcap. 8vo., antique cloth, 5s.

WILSON'S SACRA PRIVATA.

THE PRIVATE MEDITATIONS, DEVOTIONS, and PRAYERS of the Right Rev. T. WILSON, D.D., Lord Bishop of Sodor and Man. Now first printed entire. From the Original Manuscripts. Fcap. 8vo., 6s.

ANDREWES' DEVOTIONS.

DEVOTIONS. By the Right Rev. Father in God, LAUNCELOT ANDREWES, Translated from the Greek and Latin, and arranged anew. Fcap. 8vo., 5s.; morocco, 8s.; antique calf, red edges, 10s. 6d.

SPINCKES' DEVOTIONS.

TRUE CHURCH OF ENGLAND MAN'S COMPANION IN THE CLOSET; or, a complete Manual of Private Devotions, collected from the Writings of eminent Divines of the Church of England. Sixteenth Edition, corrected. Fcap. 8vo., floriated borders, cloth, antique, 4s.

The above set of 5 Volumes, in neat grained calf binding, £2 2s.

TAYLOR'S HOLY LIVING.

THE RULE AND EXERCISES OF HOLY LIVING. By BISHOP JEREMY TAYLOR. In which are described the means and instruments of obtaining every virtue, and the remedies against every vice. *In antique cloth binding*, 4s.

TAYLOR'S HOLY DYING.

THE RULE AND EXERCISES OF HOLY DYING. By BISHOP JEREMY TAYLOR. In which are described the means and instruments of preparing ourselves and others respectively for a blessed death, &c. *In antique cloth binding*, 4s.

ANCIENT COLLECTS.

Lately published. *Vide p. 2.*

THE AUTHOR OF "THE CHRISTIAN YEAR."

THE CHRISTIAN YEAR. Thoughts in verse for the Sundays and Holydays throughout the Year. *Imperial Octavo*, with Illuminated Titles,—Cloth, 1*l.* 5*s.*; morocco, 1*l.* 11*s.* 6*d.*; best morocco, 2*l.* 2*s.* *Octavo Edition*,—Large type, cloth, 10*s.* 6*d.*; morocco by Hayday, 21*s.*; antique calf, 18*s.* *Foolscap Octavo Edition*,—Cloth, 7*s.* 6*d.*; morocco, 10*s.* 6*d.*; morocco by Hayday, 15*s.*; antique calf, 12*s.* 32*mo. Edition*,—Cloth, 3*s.* 6*d.*; morocco, plain, 5*s.*; morocco by Hayday, 7*s.* *Cheap Edition*,—Cloth, 1*s.* 6*d.*; bound, 2*s.*

LYRA INNOCENTIUM. Thoughts in Verse for Christian Children. *Foolscap Octavo Edition*,—Cloth, 7*s.* 6*d.*; morocco, plain, 10*s.* 6*d.*; morocco by Hayday, 15*s.*; antique calf, 12*s.* 18*mo. Edition*,—Cloth, 6*s.*; morocco, 8*s.* 6*d.* 32*mo. Edition*,—Cloth, 3*s.* 6*d.*; morocco, plain, 5*s.*; morocco by Hayday, 7*s.* *Cheap Edition*,—Cloth, 1*s.* 6*d.*; bound, 2*s.*

THE AUTHOR OF "THE CATHEDRAL."

THE CATHEDRAL. Foolscap 8vo., cloth, 7*s.* 6*d.*; 32mo., with Engravings, 4*s.* 6*d.*

THOUGHTS IN PAST YEARS. *The Sixth Edition*, with several new Poems, 32mo., cloth, 4*s.* 6*d.*

THE BAPTISTERY; or, The Way of Eternal Life. 32mo., cloth, 3*s.* 6*d.*

The above Three Volumes uniform, 32mo., neatly bound in morocco, 18*s.*

THE CHRISTIAN SCHOLAR. Foolscap 8vo., 10*s.* 6*d.*; 32mo., cloth, 4*s.* 6*d.*

THE SEVEN DAYS; or, The Old and New Creation. *Second Edition*, Foolscap 8vo., 7*s.* 6*d.*

MORNING THOUGHTS. By a CLERGYMAN. Suggested by the Second Lessons for the Daily Morning Service throughout the year. 2 vols. Foolscap 8vo., cloth, 5*s.* each.

THE CHILD'S CHRISTIAN YEAR. Hymns for every Sunday and Holyday throughout the year. *Cheap Edition*, 18mo., cloth, 1*s.*

COXE'S CHRISTIAN BALLADS. Foolscap 8vo., cloth, 3*s.* Also selected Poems in a packet, sewed, 1*s.*

FLORUM SACRA. By the Rev. G. HUNT SMYTTAN. *Second Edition*, 16mo., 1*s.*

PROFESSOR GOLDWIN SMITH.

IRISH HISTORY AND IRISH CHARACTER. By GOLDWIN SMITH. *Second Edition.* Post 8vo., price 5s.

JOHN HENRY PARKER.

AN INTRODUCTION TO THE STUDY OF GOTHIC ARCHITECTURE. By JOHN HENRY PARKER, F.S.A. *Second Edition,* Revised and Enlarged, with 170 Illustrations, and a Glossarial Index. Fcap. 8vo., cloth lettered, price 5s.

AN ATTEMPT TO DISCRIMINATE THE STYLES OF ARCHITECTURE IN ENGLAND, FROM THE CONQUEST TO THE REFORMATION: WITH A SKETCH OF THE GRECIAN AND ROMAN ORDERS. By the late THOMAS RICKMAN, F.S.A. Sixth Edition, with considerable Additions, chiefly Historical, by JOHN HENRY PARKER, F.S.A., and numerous Illustrations by O. Jewitt. 8vo., cloth, price 1*l.* 1s.

PROFESSOR WILLIS.

FACSIMILE OF THE SKETCH-BOOK OF WILARS DE HONECORT, an Architect of the Thirteenth Century. With Commentaries and Descriptions by MM. LASSUS and QUICHERAT. Translated and Edited, with many additional Articles and Notes, by the Rev. ROBERT WILLIS, M.A., F.R.S., Jacksonian Professor at Cambridge, &c. With 64 Facsimiles, 10 Illustration Plates, and 43 Woodcuts. Royal 4to., cloth, 2*l.* 10s.

The English letterpress separate, for the purchasers of the French edition, 4to., 15s.

JOHN HEWITT.

ANCIENT ARMOUR AND WEAPONS IN EUROPE. By JOHN HEWITT, Member of the Archæological Institute of Great Britain. Vols. II. and III., comprising the Period from the Fourteenth to the Seventeenth Century, completing the work, 1*l.* 12s. Also Vol. I., from the Iron Period of the Northern Nations to the end of the Thirteenth Century, 18s. The work complete, 3 vols., 8vo., 2*l.* 10s.

M. VIOLLET-LE-DUC.

THE MILITARY ARCHITECTURE OF THE MIDDLE AGES, Translated from the French of M. VIOLLET-LE-DUC. By M. MACDERMOTT, Esq., Architect. With the 151 original French Engravings. Medium 8vo., cloth, price £1 1s.

EDITOR OF GLOSSARY.

SOME ACCOUNT OF DOMESTIC ARCHITECTURE IN ENGLAND, from Richard II. to Henry VIII. (or the Perpendicular Style). With Numerous Illustrations of Existing Remains from Original Drawings. By the EDITOR OF "THE GLOSSARY OF ARCHITECTURE." In 2 vols., 8vo., 1*l.* 10s.

Also,

VOL. I.—FROM WILLIAM I. TO EDWARD I. (or the Norman and Early English Styles). 8vo., 21s.

VOL. II.—FROM EDWARD I. TO RICHARD II. (the Edwardian Period, or the Decorated Style). 8vo., 21s.

The work complete, with 400 Engravings, and a General Index, 4 vols. 8vo., price £3 12s.

OUR ENGLISH HOME: its Early History and Progress. With Notes on the Introduction of Domestic Inventions. *Second Edition.* Crown 8vo., price 5s.

"It contains the annals of our English civilization, and all about our progress in social and domestic matters, how we came to be the family and people which we are. All this forms a book as interesting as a novel, and our domestic history is written not only with great research, but also with much spirit and liveliness."—*Christian Remembrancer.*

HISTORICAL TALES, illustrating the chief events in Ecclesiastical History, British and Foreign, adapted for General Reading, Parochial Libraries, &c. In Monthly Volumes, with a Frontispiece, price 1s.

THE Series of Tales now announced will embrace the most important periods and transactions connected with the progress of the Church in ancient and modern times. They will be written by authors of acknowledged merit, in a popular style, upon sound Church principles, and with a single eye to the inculcation of a true estimate of the circumstances to which they relate, and the bearing of those circumstances upon the history of the Church. By this means it is hoped that many, who now regard Church history with indifference, will be led to the perusal of its singularly interesting and instructive episodes.

Each Tale, although forming a link of the entire Series, will be complete in itself, enabling persons to subscribe to portions only, or to purchase any single Tale separately.

Already published.

No. 1.—THE CAVE IN THE HILLS; or, Cæcilius Viriäthus.

No. 2.—THE EXILES OF THE CEBENNA: a Journal written during the Decian Persecution, by Aurelius Gratianus, Priest of the Church of Arles; and now done into English.

No. 3.—THE CHIEF'S DAUGHTER; or, The Settlers in Virginia.

No. 4.—THE LILY OF TIFLIS: a Sketch from Georgian Church History.

No. 5.—WILD SCENES AMONGST THE CELTS.

No 6.—THE LAZAR-HOUSE OF LEROS: a Tale of the Eastern Church in the Seventeenth Century.

No. 7.—THE RIVALS: a Tale of the Anglo-Saxon Church.

No. 8.—THE CONVERT OF MASSACHUSETTS.

No. 9.—THE QUAY OF THE DIOSCURI: a Tale of Nicene Times.

No. 10.—THE BLACK DANES.

No. 11.—THE CONVERSION OF ST. VLADIMIR; or, The Martyrs of Kief. A Tale of the Early Russian Church.

No. 12.—THE SEA-TIGERS: a Tale of Mediæval Nestorianism.

No. 13.—THE CROSS IN SWEDEN; or, The Days of King Ingi the Good.

No. 14.—THE ALLELUIA BATTLE; or, Pelagianism in Britain.

No. 15.—THE BRIDE OF RAMCUTTAH: A Tale of the Jesuit Missions to the East Indies in the Sixteenth Century.

No. 16.—ALICE OF FOBBING; or, The Times of Jack Straw and Wat Tyler.

No. 17.—THE NORTHERN LIGHT: a Tale of Iceland and Greenland in the Eleventh Century.

No. 18.—AUBREY DE L'ORNE; or, The Times of St. Anselm.

No. 19.—LUCIA'S MARRIAGE; or, The Lions of Wady-Araba.

No. 20.—WOLFINGHAM; or, The Convict-Settler of Jervis Bay: a Tale of the Church in Australia.

No. 21.—THE FORSAKEN; or, The Times of St. Dunstan.

No. 22.—THE DOVE OF TABENNA.—THE RESCUE: A Tale of the Moorish Conquest of Spain.

No. 23.—LARACHE: a Tale of the Portuguese Church in the Sixteenth Century.

No. 24.—WALTER THE ARMOURER; or, The Interdict: a Tale of the Times of King John.

No. 25.—THE CATECHUMENS OF THE COROMANDEL COAST.

No. 26.—THE DAUGHTERS OF POLA. Family Letters relating to the Persecution of Diocletian, now first translated from an Istrian MS.

No. 27.—AGNES MARTIN; or, The Fall of Cardinal Wolsey.

No. 28.—ROSE AND MINNIE; or, The Loyalists: a Tale of Canada in 1837.

ALICE LISLE: A Tale of Puritan Times. Fcap. 8vo., cloth, 4s.

THE SCHOLAR AND THE TROOPER; OR, OXFORD DURING THE GREAT REBELLION. By the Rev. W. E. HEYGATE. *Second Edition.* Fcap. 8vo., cloth, 5s.

SOME YEARS AFTER: A Tale. Fcap. 8vo., cloth lettered, 7s.

ATHELINE; or, THE CASTLE BY THE SEA. A Tale. By LOUISA STEWART, Author of "Walks at Templecombe," "Floating away," &c. 2 vols., Fcap. 8vo. 9s.

MIGNONETTE: A SKETCH. By the Author of "The Curate of Holy Cross." 2 vols., Fcap., cloth, 10s.

THE CALIFORNIAN CRUSOE: A Tale of Mormonism. By the Rev. H. CASWALL, Vicar of Figheldean. Fcap. 8vo., with Illustration, cloth, 2s. 6d.

STORM AND SUNSHINE; OR, THE BOYHOOD OF HERBERT FALCONER. A Tale. By W. E. DICKSON, M.A., Author of "Our Workshop," &c. With Frontispiece, cloth, 2s.

AMY GRANT; OR, THE ONE MOTIVE. A Tale designed principally for the Teachers of the Children of the Poor. *Second Edition.* Fcap. 8vo., cloth, 3s. 6d.

THE TWO HOMES. A Tale. By the Author of "Amy Grant." *Third Edition.* Fcap. 8vo., cloth, 2s. 6d.

DAWN AND TWILIGHT. A Tale. By the Author of "Amy Grant," "Two Homes," &c. 2 vols. Fcap. 8vo., cloth, 7s.

KENNETH; OR, THE REAR-GUARD OF THE GRAND ARMY. By the Author of the "Heir of Redclyffe," "Heartsease," &c., &c. *Third Edition.* Fcap. 8vo., with Illustrations, 5s.

TALES FOR THE YOUNG MEN AND WOMEN OF ENGLAND. A Series of Tales adapted for Lending Libraries, Book Hawkers, &c. Fcap. 8vo., with Illustrations, strongly bound in coloured wrapper, 1s. each:—

No. 1. Mother and Son.
No. 2. The Recruit.
No. 3. The Strike.
No. 4. James Bright, the Shopman.
No. 5. Jonas Clint.
No. 6. The Sisters.
No. 7. Caroline Elton; or, Vanity and Jealousy. } 1s.
No. 8. Servants' Influence. } 1s.
No. 9. The Railway Accident.
No. 10. Wanted, a Wife.
No. 11. Irrevocable.
No. 12. The Tenants at Tinkers' End.
No. 13. Windycote Hall.
No. 14. False Honour.
No. 15. Old Jarvis's Will.
No. 16. The Two Cottages.
No. 17. Squitch.
No. 18. The Politician.
No. 19. Two to One.
No. 20. Hobson's Choice. 6d.
No. 21. Susan. 4d.
No. 22. Mary Thomas; or, Dissent at Evenly. } 4d.

"To make boys learn to read, and then to place no good books within their reach, is to give them an appetite, and leave nothing in the pantry save unwholesome and poisonous food which, depend upon it, they will eat rather than starve."—*Sir W. Scott.*

CATECHETICAL WORKS, Designed to aid the Clergy in Public Catechising. Uniform in size and type with the "Parochial Tracts."

Already published in this Series.

I. Catechetical Lessons on the Creed. 6d.

II. Catechetical Lessons on the Lord's Prayer. 6d.

III. Catechetical Lessons on the Ten Commandments. 6d.

IV. Catechetical Lessons on the Sacraments. 6d.

V. Catechetical Lessons on the Parables of the New Testament. Part I. Parables I.—XXI. 1s.

VI. Part II. Parables XXII.—XXXVII. 1s.

VII. Catechetical Notes on the Thirty-Nine Articles. 1s. 6d.

VIII. Catechetical Lessons on the Order for Morning and Evening Prayer, and the Litany. 1s.

IX. Catechetical Lessons on the Miracles of our Lord. Part I. Miracles I.—XVII. 1s.

X. Part II. Miracles XVIII.—XXXVII. 1s.

XI. Catechetical Notes on the Saints' Days. 1s.

Questions on the Collects, Epistles, and Gospels, throughout the Year; edited by the Rev. T. L. Claughton, Vicar of Kidderminster. For the use of Teachers in Sunday-Schools. Two Parts, 18mo., cloth, each 2s. 6d.

COTTAGE PICTURES. Cottage Pictures from the Old Testament. Twenty-eight large Illustrations, coloured by hand. The set, folio, 7s. 6d.

COTTAGE PICTURES from the New Testament, (uniform with above). The set of Twenty-eight, 7s. 6d.

SCRIPTURE PRINTS FOR PAROCHIAL USE. Printed in Sepia, with Ornamental Borders. Price One Penny each; or the set in an ornamental envelope, One Shilling.

1. The Nativity.
2. St. John Preaching.
3. The Baptism of Christ.
4. Jacob's Dream.
5. The Transfiguration.
6. The Good Shepherd.
7. The Tribute-Money.
8. The Preparation for the Cross.
9. The Crucifixion.
10. Leading to Crucifixion.
11. Healing the Sick.
12. The Return of the Prodigal.

Ninety thousand have already been sold of these prints. They are also kept mounted and varnished, 3d. each.

TALES AND ALLEGORIES reprinted from the "PENNY POST." Fcap. 8vo., with Illustrations.

FANNY DALE. 1s. 6d.
THE CHILD OF THE TEMPLE. 1s.
THE HEART-STONE. 10d.
FAIRTON VILLAGE. 8d.
GILL'S LAP. 8d.
FOOTPRINTS IN THE WILDERNESS. 6d.
TALES OF AN OLD CHURCH. 4d.
MARGARET OF CONWAY. 4d.
MARY WILBRAM. 4d.
MARION. 4d.
MARTINMAS. 4d.
OLD WINTERTON'S WILL. 4d.
MARY MERTON. 2d.
THE TWO WIDOWS. 2d.
LEFT BEHIND. 2d.
AMNEMON THE FORGETFUL. 2d.
EUSTATHES THE CONSTANT. 2d.

LITTLE TALES. 4d.
LITTLE ALLEGORIES. 2d.
LITTLE FABLES. 2d.

JELF'S GREEK GRAMMAR.—A Grammar of the Greek Language, chiefly from the text of Raphael Kühner. By WM. EDW. JELF, M.A., Student of Ch. Ch. *Third Edition.* 2 vols. 8vo., 1*l.* 10s.

This Grammar is in general use at Oxford, Cambridge, Dublin, and Durham; at Eton, King's College, London, and most other public schools.

MADVIG'S LATIN GRAMMAR. A Latin Grammar for the Use of Schools. By Professor MADVIG, with additions by the Author. Translated by the Rev. G. F. WOODS, M.A. Uniform with JELF'S "Greek Grammar." *Fourth Edition.* 8vo., cloth, 12s.

Competent authorities pronounce this work to be the very best Latin Grammar yet published in England. This new Edition contains an Index to the Authors quoted.

LAWS OF THE GREEK ACCENTS. By JOHN GRIFFITHS, M.A. 16mo. *Ninth Edition.* Price Sixpence.

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. The Greek Testament with English Notes. By the Rev. EDWARD BURTON, D.D., sometime Regius Professor of Divinity in the University of Oxford. *Sixth Edition, with Index.* 8vo., cloth, 10s. 6d.

THUCYDIDES, with Notes, chiefly Historical and Geographical. By the late T. ARNOLD, D.D. With Indices by the Rev. R. P. G. TIDDEMAN. *Fifth Edition.* 3 vols., 8vo., cloth lettered, £1 16s.

THE ETHICS OF ARISTOTLE. With Notes by the Rev. W. E. JELF, B.D., Author of "A Greek Grammar," &c. 8vo., cloth, 12s.
The Text separately, 5s. The Notes separately, 7s. 6d.

SOPHOCLIS TRAGŒDIÆ, with Notes, adapted to the use of Schools and Universities. By THOMAS MITCHELL, M.A. 2 vols. 8vo., £1 8s.

The following Plays may also be had separately, at 5s. each:—

PHILOCTETES.	AJAX.
TRACHINIÆ.	ELECTRA.

ŒDIPUS COLONEUS.

ANNALS OF ENGLAND. An Epitome of English History. From Cotemporary Writers, the Rolls of Parliament, and other Public Records. 3 vols. Fcap. 8vo., with Illustrations, cloth, 15s. *Recommended by the Examiners in the School of Modern History at Oxford.*

Vol. I. From the Roman Era to the deposition of Richard II. Cloth, 5s.
Vol. II. From the Accession of the House of Lancaster to Charles I. Cloth, 5s.
Vol. III. From the Commonwealth to the Death of Queen Anne. Cloth, 5s.

Each Volume is sold separately.

PASS AND CLASS. An Oxford Guide-Book through the Courses of *Literæ Humaniores*, Mathematics, Natural Science, and Law and Modern History. By MONTAGU BURROWS, M.A. *Second Edition, with some of the latest Examination Papers.* Fcap. 8vo., cloth, 5s.

A NEW SERIES of the Greek and Latin Classics for the use of Schools.

"Mr. Parker is supplying a want long felt, in issuing a series of good classical texts, well edited, and in a cheap form. The expensiveness of our school-books is a crying evil, which cannot be too soon abated. It is absurd extravagance to put costly books into the hands of schoolboys, to be thumbed and torn to pieces, when cheaper ones would answer every useful purpose just as well. In this respect our neighbours on the Continent are far more rational than we are. We look with satisfaction upon Mr. Parker's efforts to bring about an amendment. Though we think it would have been better to announce the editor's name, we willingly bear testimony to the ability with which he has executed his task, and have much pleasure in recommending the Texts as suitable for school purposes."—*Athenæum.*

GREEK POETS.

	Paper. s.	d.	Bound. s.	d.
Æschylus	2	6	3	0
Aristophanes. 2 vols.	5	0	6	0
Euripides. 3 vols.	5	0	6	6
——— Tragœdiæ Sex	3	0	3	6
Sophocles	2	6	3	0
Homeri Ilias	3	0	3	6
——— Odyssea	2	6	3	0

GREEK PROSE WRITERS.

	s.	d.	s.	d.
Aristotelis Ethica	1	6	2	0
Demosthenes de Corona, et Æschines in Ctesiphontem	1	6	2	0
Herodotus. 2 vols.	5	0	6	0
Thucydides. 2 vols.	4	0	5	0
Xenophontis Memorabilia	1	0	1	4
——— Anabasis	1	6	2	0

LATIN POETS.

	s.	d.	s.	d.
Horatius	1	6	2	0
Juvenalis et Persius	1	0	1	6
Lucanus	2	0	2	6
Lucretius	1	6	2	0
Phædrus	1	0	1	4
Virgilius	2	0	2	6

LATIN PROSE WRITERS.

	s.	d.	s.	d.
Cæsaris Commentarii, cum Supplementis Auli Hirtii et aliorum	2	0	2	6
——— Commentarii de Bello Gallico	1	0	1	6
Cicero De Officiis, de Senectute, et de Amicitia	1	6	2	0
Ciceronis Tusculanarum Disputationum Libri V.	1	6	2	0
——— Orationes Selectæ, *in the press*				
Cornelius Nepos	1	0	1	4
Livius. 4 vols.	5	0	6	0
Sallustius	1	6	2	0
Tacitus. 2 vols.	4	0	5	0

THE PLAYS OF SOPHOCLES, with English Notes by Members of the University of Oxford. Complete in 2 vols., cloth, 6s., or separately—

	s.	d.		s.	d.
Ajax (Text and Notes)	1	0	Antigone	1	0
Electra	1	0	Philoctetes	1	0
Œdipus Rex	1	0	Trachiniæ	1	0
Œdipus Coloneus	1	0			

THE PLAYS OF ÆSCHYLUS, with English Notes by Members of the University of Oxford. Complete in 2 vols., cloth, 7s. 6d.

Prometheus Vinctus (Text and Notes)	1	0	Agamemnon	1	0
Septem Contra Thebas	1	0	Choephoræ	1	0
Persæ	1	0	Eumenides	1	0
			Supplices	1	0

THE PLAYS OF EURIPIDES, with English Notes by Members of the University of Oxford. Complete in 2 vols., cloth, 6s. 6d.

Hecuba (Text and Notes)	1	0	Hippolytus	1	0
Medea	1	0	Phœnissæ	1	0
Orestes	1	0	Alcestis	1	0

"The notes contain sufficient information, without affording the pupil so much assistance as to supersede all exertion on his part."—*Athenæum*, Jan. 27, 1855.

"Be all this as it may, it is a real benefit to public schoolboys to be able to purchase any Greek Play they want for One Shilling. When we were introduced to Greek Plays, about forty years ago, we had put into our hands a portly 8vo. volume, containing Porson's four Plays, without one word of English in the shape of notes; and we have no doubt the book cost nearer twenty than ten shillings, and after all was nothing near so useful as these neat little copies at One Shilling each."—*Educational Times.*

The Text of Sophocles separately. One vol., cloth, 3s.—The Notes, ditto, 3s. 0d.

The Text of Æschylus separately. One vol., cloth, 3s.—The Notes, ditto, 3s. 6d.

The Text of Euripides separately. One vol., cloth, 3s. 6d.—The Notes, ditto, 3s.

Pocket Editions of the following have also been published with Short Notes.

	s.	d.
ARISTOPHANES.—The Knights, (*Text and Notes*)	1	0
Acharnians „	1	0
DEMOSTHENES.—De Corona, (*Text and Notes,*)	2	0
ÆSCHINES.—In Ctesiphontem, (*Text and Notes*)	2	0
HOMERUS.—Ilias, Lib. i.—vi. (*Text and Notes,*)	2	0
VIRGILIUS.—Bucolica, (*Text and Notes,*)	1	0
Georgica „	2	0
Æneidos, Lib. i.—iii. „	1	0
HORATIUS.—Carmina, &c., (*Text and Notes,*)	2	0
Satiræ „	1	0
Epistolæ et Ars Poetica „	1	0
The Notes only, in one vol., cloth, 2s.		
SALLUSTIUS.—Jugurtha, (*Text and Notes,*)	1	6
Catilina „	1	0
M. T. CICERO.—Pro Milone, (*Text and Notes*)	1	0
In Catilinam „	1	0
Pro Lege Manilia, and Pro Archia „	1	0
De Senectute and De Amicitia „	1	0
LIVIUS.—Lib. xxi.—xxiv. (*Text and Notes,*)	4	0
CÆSAR.—Lib. i.—iii. (*Text and Notes,*)	1	0
CORNELIUS NEPOS, (*Text and Notes,*)	1	6
PHÆDRUS.—Fabulæ, (*Text and Notes,*)	1	0

Other portions of several of the above-named Authors are in preparation.

THE GENTLEMAN'S MAGAZINE.—As time has passed on, the Magazine which SYLVANUS URBAN, now one hundred and thirty-one years ago commenced, has given rise to very many others. It is true that the greater part have died soon after their birth, but still there are some occupying a portion of the ground once covered by SYLVANUS URBAN: this has rendered it necessary for him to prescribe certain limits for his labours. While Magazine after Magazine has been set on foot, none has ever clearly marked out for itself the ground which has ever held the most prominent place in the GENTLEMAN'S MAGAZINE, namely, History and Archæology. The GENTLEMAN'S MAGAZINE has done more than any periodical to support and promote archæological tastes and studies. In former years it is true much of its space was occupied with general literature, but of late, as its ground became more circumscribed, the Magazine was able to give a more complete *résumé* of archæological progress and labours. It therefore depended from that time more especially upon archæological and historical students to supply the place of those supporters whom death year by year removes.

An independent organ in such a study as archæology is of the greatest importance, and he therefore appeals to the several Societies to receive him as such, believing that his Magazine, by shewing what other Societies are doing, stimulates the members of each Society to further exertion; that by its independence it prevents the injury that is often done to a science by that narrowness of view which small separate Societies tend to engender; and finally, that by treating of various subjects distinct from those coming beneath the scope of such Societies, he supplements their labours without interfering with them.

All Communications to be addressed to Mr. URBAN, 377, STRAND, W.C.

THE PENNY POST. A Church of England Illustrated Magazine, issued Monthly. Price One Penny.

ENLARGEMENT OF THE PENNY POST.

Arrangements are in progress for the improvement of this Magazine. The January number of 1863 will consist of Thirty-two Pages, and numerous Illustrations, containing Tales, Stories, Allegories; Notes on Religious Events of the Day; Essays, Doctrinal and Practical. The object will be to combine amusement with instruction; to provide healthy and *interesting* reading adapted for the Village as well as the Town. A part of each number will be devoted to the "Children's Corner." The Editor's Box will be continued.

MONTHLY—ONE PENNY.

Subscribers' names received by all Booksellers and Newsmen.

PARKER'S CHURCH CALENDAR FOR 1862, price 6d., being the Eighth Year of Issue.

CONTENTS:—THE CALENDAR, with the Daily Lessons.—THE CHURCH: Statistics of the Church in England, Ireland, Scotland, the Colonies, &c. CONVOCATION: Province of Canterbury; Province of York. The Archbishops and Bishops of ENGLAND; Deans; Archdeacons; Proctors of Convocation; Benefices; Church and other Sittings, &c. The Archbishops and Bishops in IRELAND, SCOTLAND, and the COLONIES; and other information. The Bishops in AMERICA, with Statistics of the Dioceses, Extent, Population, Clergy, &c., &c.; First Bishops of the American Church; Statistical Summaries.—THE UNIVERSITIES, &c.: The University of OXFORD; the University of CAMBRIDGE; and other Universities. Theological Colleges; Training Institutions; Public Schools. Societies and Institutions; Church Unions; Colleges.—THE STATE, &c.: The State and Royal Family. Members of the House of Peers and Commons. The Kings and Queens of England. Statistics of the Population. Postal Regulations, and a variety of other information.

Crown 8vo., price 1s.; 140 pages of close type, in wrapper,

THE OXFORD DIOCESAN CALENDAR, AND CLERGY LIST for 1863. Issued under the sanction of the Lord Bishop of the Diocese.

[*In the press.*

Also,

THE LONDON DIOCESAN CALENDAR, AND CLERGY LIST for 1863. [*In the press.*

A Diary is also printed, uniform with the Calendar.
The two together, bound in roan, 3s.

Oxford and London: J. H. and J. PARKER.